Vol. VII

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA BUDDHAGHOSA THERA'S

PARAMATTHAJOTIKA

OR

THE COMMENTARY TO THE

SUTTANIPATA

OF THE

KHUDDAKANIKAYA, SUTTAPITAKA.

භදන්තාචරිය බුද්ධඝෝෂත්ථෙරවර විරචිතා

පරමත්ථජෝතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

එස් ඇන්ඩී එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත, කොළඹ 10.

බු.ව 2554
ක්‍රි.ව 2010

මිල රු. 320/=

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොසත්‍ථෙරවර විරචිතා

පරමත්‍ථජොතිකා

නා ම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

(තිපිටකබුද්ධඝෝසතෝ සත්තමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝෝසත්ථේරවර විරචිතා

පරමත්ථජෝතිකා

නාම

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

රත්මලාණගාමේ පරමධම්මවෙතිය පරිවෙණේ

උපපධානාචරියෙන

සූරියගොඩ සුමඞ්ගලත්ථේරෙන චෙව

කොළඹනගරේ

විජෝදය මහාපරිවෙණේ උප්චාරිය පදපත්තෙන

මාපලගම චන්දජෝතිත්ථේරෙන ච

විරාගතලිපිඛිතං තිරූකරණේන

සංසොධිතා.

විජෝදය මහාපරිවෙණාධිපතිනා තිපිටකවාවිස්සාරාචරියෙන

සිරි සද්ධම්මසාරාභිධානෙන

ලඞ්කායං පවත්තිමදිසාය චෙව සබ්බාකාමදිසාය ච

පධාන නායක යතිස්සරෙන

ඔසානසුද්ධිපත්තසමොලොකනෙන පටිඤ්ඤාතා.

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්

නො. 49, ජයන්තවිරසේකර මාවත,

කොළඹ 10.

ටෙලි. 011 2 384028

බු.ව 2554

ක්‍රි.ව 2010

III වන මුද්‍රණය 500 (2010)

Vol. VII.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTÁCARIYA BUDDHAGHÓSA THÉRA'S

PARAMATTHAJÓTIKÁ

OR

THE COMMENTARY TO THE

SUTTANIPÁTA

OF THE

KHUDDAKANIKÁYA, SUTTAPITÁKA.

EDITED BY

SURIYAGODA SUMANGALA THÉRA
Vice-Principal,
Paramadhammacétiya Piriwena, Ratmalàna,
AND
THE LATE MÁPALAGAMA CANDAJÓTI THÉRA,

FINALLY REVISED BY

Tripiṭaka Wàgiswaràcàrya
MAHAGODA SIRI ÑANISSARA THÈRA
Pradhàna Nàyaka of Western and Sabaràgamuwa Provinces,
Principal, Vidyódaya Oriental College, Colombo.

S&S Printers
No. 49, Jayanthaweerasekara Mawatha,
Colombo 10.
011 2 384028.

B. E. 2554
C. E. 2010

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

20 October 2010.
Somawathie Hewavitarane Trust,
130, Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,

PREFATORY NOTE.

With the issue of the Sutta-Nipāta Commentary I have much pleasure in bringing out the VIIth Volume of the Simon Hewavitarne Bequest. This is the first time that the complete edition of the Sutta-Nipāta Commentary has been printed and published in Ceylon. Like the previous texts, this too comes out of that Mint of learning the Vidyōdaya Pirivena, Māligākanda, under the guidance of the Venerable Principal Mahagoda Siri Nānissara Padhāna Nāyaka Thera.

This edition was begun by the late M. Candajōti Thé-a whose untimely death has created a gap in the ranks of Pāli Scholarship. The work however was completed by Suriyagoda Sumangala Thera, before his departure to the Oxford University to study modern Western Methods.

The thanks of the Buddhist public are due to the great and meritorious work of these learned Theras.

C. A. Hewavitarne

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

දුතියමුද්‍රණං.

SECOND EDITION.

සුත්තනිපාතවණ්ණනාය පරමත්ථජෝතිකාය නාම දුතියමුද්‍රණං කාතුකාමෙන තිපිටකමුද්‍රාලංකාරභූතාය අභිධම්මපිටකාය අපරනාම යුගළධම්මවිවරියෙන **වාලිස් අල්විස් සේවාවිතාරණ** නාමෙන සොභන මහාසයෙන සාදරමජ්ඣිසිතෝ සමානෝ'හං පඨමමුද්දිතපොත්ථකං-තත්ථ "සී. 1. සී. 11. ඉං" ඉති විසදසුපිතෙහි නීහි පොත්ථකෙහි අත්තෝසන්නපි ඉධ "සී: V" ඉති සඤ්ඤාපිතෙන පොත්ථකෙන සද්ධිං සංසන්දයතෝ පුනපි විසුද්ධිං පාපෙසිම්වවත්තමේවුද්ධිම්වජ්ඣාතෝ. පඨම මුද්‍රාපණෙ පන සෙසලක්ඛණනිද්දිට්ඨානි පොත්ථකානි නෙව මයා දිට්ඨානි. තථා පෙත්ථ මම පරිස්සමෝ ව පඨමසොධකපරිස්සමිතෝ 'ත්‍රූතොනි මඤ්ඤේ.

ඤාතනහිතමේවාභිසම්භාවනෙන මයා'නෙන සඤ්ඤිතෝ පුඤ්ඤ සඤ්චයෝ මම්වරියපාවරියාදීනං සබ්බෙසං, තථා "ඉදමත්ථමජ්ඣ සතෝ යථාවුත්තෙනා **වාලිස් අල්විස් සේවාවිතාරණෝ**-තිපිටක මුද්‍රාපණමපති පරිවත්තමාහඩතෝ ඉමිමන් **සේවාවිතාරණෝ**-තෙසං දුතියජෙට්ඨසොදරෝ **එඩමන්ඩ සේවාවිතාරණෝ**-නිඤ්ඤමපිමෙසං ජෙට්ඨභාතුභූතෝ බොධිසත්තසම්මතෝ අනගාරිකධම්මපාලෝති විදිතපුබ්බෝ ලොකසාසනහිතත්ථමෙව විහිතාපරිමිතකිච්චෝ **ගිරි සද්ධම්මත ධම්මපාලාභිධානෝ** නිකඛිවරෝ"ඉති කිත්තිසෙසත්තභිත්තාන මෙතෙසඤ්ච ලොකියලොකුත්තරපුඛත්ථං හොතු.

නිවෙදිතමිදං මයා ලඞ්කායං කලම්බුතගරෙ **විජෝදසම්භා විජ්ජාලයෙ** උපජ්ඣායවරියෙන **බද්දෙගම පියරතනාභිධානෙන ථෙරෙනාති.**

Baddegama Piyaratana.

බු: ව: 2477 මාඝපුණ්ණමියං.
ස: ව: 1855 මකරරවිමාසසත 17
කි: ව: 30-1-1934.

} කුජවාරෙනි.

සූචිපත්‍රං.

CONTENTS.

සූත්‍රාංකය.	සූත්‍රවර්ණනා.	පිටුවෙහෙයි.
1	උරගසූත්‍ර වර්ණනා	1
2	ධනිය "	18
3	ඛග්ගවිසාණ "	31
ගාථාවෙහෙයි.		
1	පඨම ගාථාවර්ණනා	35
2	සංසග්ග "	45
3	මිත්‍රසුහජ්ජ "	48
4	වංසකළීර "	50
5	මිග "	51
6	ආමන්ත්‍රණ "	56
7	විඩ්ඩාරති "	57
8	වාතුද්දිස "	57
9	දුස්සඞ්ගහ "	59
10	කොවිලාර "	60
	ඛග්ගවිසාණ සූත්‍රෙහි පඨමෝ වග්ගෝ.	
1	සභාය ගාථාවර්ණනා	61
2	අනවජ්ජභෝජී "	63
3	සුවණ්ණවලය "	64
4	ආයතිභය "	65
5	කාම "	66
6	ඊති "	67
7	සීතාලුක "	68
8	නාග "	69
9	අට්ඨාන "	70
	ඛග්ගවිසාණ සූත්‍රෙහි දුතියෝ වග්ගෝ.	
1	දිට්ඨිවිසූක ගාථාවර්ණනා	71
2	නිලෝලුප "	72
3	පාපසහාය "	73
4	බහුස්සුත "	74

පත්‍ථාවනා.

PREFACE.

සුතනානාදයසි සුතානි නිපාතෙත්වා තතෝ තතෝ
සුදෙසෙසි සතං සත්ථා සත්තානං සන්තමෙසිනං.

සඞ්ගීතිකාරා සඞ්ගම්ම සඞ්ගායිංසු මහෙසයෝ
යපෙසුං තානි තෙ සුතනිපාතොති මහාමතී.

යා ඛුද්දකනිකායම්හි නිකායන්තරදස්සිතා
තස්ස සුතනිපාතස්ස සුතභාසතතතියා කතා.

අත්‍ථසංවණ්ණනා සම්මා වණ්ණිතාගාධයසස්සිනා
පරමත්‍ථජෝතිකා නාම පරමත්‍ථපකාසිනී.

අනුබුද්ධ බුද්ධඝොසත්‍ථෙරෙන චිරබුද්ධිනා
මහාවිහාරවාසීනං වසීනං ථෙරසාමිනං.

සම්පාසිය සන්තානං වාචනාමග්ගසුත්තමං
සා නෙකලෙඛකාදීනං පමාදබහමතොපි ච.

පාඨන්තරානං පත්තා සඤ්ඣානදෙසදූසිතා
අසෙසදෙසවාසීනං පඨන්තානඤ්ච පාඨතෙ.

යුත්තානං චිත්තඛෙදාය පත්තා පාවචනෙසිනං
ධම්මානන්දමහීධානෙන සඞ්ඝනායකසාමිනා.

ථෙරපාදෙන පරමධම්මවෙතියසඤ්ඤිතං
අජ්ඣාවුත්‍ථෙන ගණ්හිතා පරිවෙණං සුවිසුතං.

මමාවෙරවරෙන'ස්සා ඔධනං සාධු සාධිතං,
නෙවාසි නිට්ඨිතං ඛණ්ඩත්තයමත්තකමෙව තං
බහූනම්පකාරාය අහවී බහුසො තදා.

කුසලෙ නෙකසත්‍ථෙසු භාසාසු විවිධාසු ච
මහාසයෝ යෝ සයිමන්හෙවා විතාරණාඛ්‍යවා.

සුඛිසඪා සදා බුද්ධසාසනෙ සුඛිමානසෝ
නිඝණ්ඨසඤ්ඤ දයාවාසෙ ධම්මජිත්තමහධිකෝ.

ධනං මහන්තං සම්බුද්ධ සුඛිධම්මපවාරණෙ
පරිච්චජිය දෙවානං ගතෝ සම්මා සහව්‍යතං;

යථානුසාසනං තස්ස සොගතස්ස සිවෙසිනො
සම්මදඤ්ඤා නිපිටකඤ්ඤණබ්‍යා සහා සුභා.

පහුති විභවෙසිති සුඛසඳෙහි සාධුකං
හෙවාවිතාරණබ්‍යාත භාතරෙහි යසසසිති.

පසථයනෙතහි නාථස්ස සඳ්ධම්මවිරවාසිතං
සදධිං ගහවෙහි වෙව පණ්ඩිතෙහි යතිහි ච.

යථානුසාසනං තෙසං සාසනොදයකාමිනං
සංසදියෙහි තෙහිසා'ජෙඛයිතා සොධනමපති.

පණ්ඩිතාචරියො වඤජොතිපෙරෙ පිරුසයො
ධම්මවාසිතිං පසථයනෙතා සොධෙනෙතා න විරෙන තං.

අහො මවවුවසං පතෙතා කිවෙවමසම්මනිවාසිතෙ;
තසමා තෙහෙව අජ්ඣිවෙසා යාවොසානා තතා පරං.

සමොතලාකිය පොරාණෙ පරෙපි පරිපොසකෙ
පරිසාමෙන මගතා යථාසතති යථාබලං.

සොධෙසිං සාධුමිදයා දෙසමොසානසුඛියා
පිරිසුණිසසරවහසස සාමිනසස යසසිනො.

වාවිසසරුවරියතං ගතසස පිවතතතයෙ
විජෙරාදයමහාවිජරාමණ්ඩිරාධිපතිසස නො
උතිනතාමෙවාවෙරසස පාඨසොධනකාරිනං.

අතිසුකිතං සුකතවෙදිනඤව මනීසිතං
අයං සහා පසාදතං නිබබාණතථඤව වතතතු.

Suriyagoda Sumangala.

Sri Wardhanaramaya,
Kollupitiya, 29th August 1919.

ගාථාඛෙකා.	සූත්‍රනවණ්ණනා.	පිටුඛෙකා.
5	විභූසනාධිඨානගාථාවණ්ණනා	75
6	පුත්තදර "	76
7	සඞ්ඝ "	77
8	සාඳුල "	78
9	ඔකඛිත්තචක්ඛු "	78
10	පාරිවජ්ඣත්තභ "	79

ඛග්ගවිසාණ සුත්තෙන නවනිපාතෙ වග්ගෙකා.

1	රසගෙධ ගාථාවණ්ණනා	80
2	ආවරණ "	81
3	විපිටසි "	81
4	ආරද්ධවිරිය "	82
5	පවිසල්ලාන "	83
6	තණ්හක්ඛය "	84
7	අසන්තසභ්ත "	85
8	දුඃඛලි "	86
9	අපමිසුසු "	87
10	ජීවිතසඞ්ඛය "	88
11	කාරණ "	89

සූත්තඛෙකා.	ඛග්ගවිසාණ සුත්තෙන චතුක්කනිපාතෙ වග්ගෙකා.	
4	කසිභාරද්වාජ සූත්තවණ්ණනා	90
5	වුසභ "	109
6	පරාභව "	114
7	අයකිකභාරද්වාජ "	119
8	මෙත්තා "	133
9	හෙමවත "	146
10	ආලවික "	161
11	විජය (කායවිච්ඡන්දනිත) "	177
12	මුනි "	186

1 උරගවග්ගෙකා නිට්ඨිතෙකා.

13	රත්තන සුත්තවණ්ණනා	201
14	ආමගන්ධ "	228
15	හිරි "	238
16	මඞ්ගල "	242
17	සුචිලොම "	270
18	කපිල "	273
19	ඛ්‍රාහ්මණධම්මික සුත්තවණ්ණනා	278

සූත්‍රාංකය.	සූත්‍රවර්ණනා.	පිටුවාංකය.
20	ධම්ම සූත්‍රවර්ණනා	287
21	කිංසිල "	291
23	උපාසන "	295
23	රාහුල "	297
24	නිග්‍රොධකප්ප "	301
25	සම්මාපරිබ්බාජනීය සූත්‍රවර්ණනා	306
26	ධම්මික "	316

2 චූලවග්ගය නිට්ඨිතං.

27	පබ්බජ්ජා සූත්‍රවර්ණනා	324
28	පධාන "	328
29	සුභාසිත "	333
30	පුරාභේද "	337
31	මාඝ "	346
32	සභිය "	350
33	සේල "	361
34	සළා "	376
35	වාසෙට්ඨ "	379
36	ඝොණෝපාලික "	387
37	තුවටක "	393
38	චතුරාර්‍යසත්‍ය "	406

3 මහාවග්ගය නිට්ඨිතං.

39	කාම සූත්‍රවර්ණනා	413
40	ඛග්ගවිසාණ "	415
41	දුට්ඨට්ඨක "	419
42	සුද්ධට්ඨක "	422
43	පරමට්ඨක "	426
44	ජරා "	427
45	තිස්සමෙත්තෙය්‍ය සූත්‍රවර්ණනා	430
46	පසූර "	432
47	මාගන්දිය "	436
48	පුරාභේද "	440
49	කලහවිවාද "	442
50	චූලව්‍යූහ "	445
51	මහාව්‍යූහ "	447
52	තුවටක "	450
53	අත්තදණ්ඩ "	453
54	සාරිපුත්ත "	456

4 අට්ඨකවග්ගය නිට්ඨිතං.

සූත්‍රාංකය.	සූත්‍රවර්ණනා.	පිටුවෙහි අංකය.
55	පාරායණවග්ගස්ස වත්ථු ගාථාවණ්ණනා	460
”	අජිත සූත්‍රවර්ණනා	467
56	තිස්සමෙත්තෙය්‍ය”	469
57	පුණ්ණක ”	469
58	මෙත්තගූ ”	470
59	ධෝතක ”	471
60	උපසීව ”	472
51	නන්ද ”	473
61	හෙමක ”	474
63	තෝදෙය්‍ය ”	475
64	කප්ප ”	475
65	ජතුකණ්ණී ”	475
66	භද්‍රාවුධ ”	476
67	උදය ”	477
68	පෝසාල ”	477
69	මෝඝරාජ ”	478
70	පිඞ්ගිය ”	479

5 පාරායණවග්ගෝ නිට්ඨිතෝ.

සඤ්ඤුත්ති ලකඛණානි.

ABBREVIATIONS.

සී. —සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

සී. I. —විජෝදය පොත්කාලයෙ සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

සී. II.—ඇරැව්වල විජයගිරිවඞ්සතාරාම පොත්කාලයෙ සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

සී. III.—පොකුණුවිට විහාරෙ සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

සී. IV.—හික්කඩුවෙ නිලකාරාමවිහාරෙ සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

සී. V. —හික්කඩුවාසත්‍තෙන තිරාණගම සුදස්සනාරාම මහාවිහාරෙ සිංහලකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

“සී. පා.”“පා.”—ගාලුනගරෙ ආනන්දපරිවෙණතො ලද්ධං පවිපොත්කං.

ඉං. —ඉඞ්ගිලීසකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

ම. —මරම්මකඛර සූත්‍රනිපාතට්ඨකථා.

“සූ. පා.” “පා.” සූත්‍රනිපාත පාලි.

“ප වා”—පඨමවාරෙ

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අ a ආ á ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞña
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña
ටṭa	ඨṭha	ඩḍa	ඪḍha	ණṇa
තta	ථtha	දda	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma
යya	රra	ලla	වva	සsa	හha	ළḷa	අṃ aṇ

කka	කාká	කිki	කීkī	කුku	කූkú	කෙké	කොkó
ඛkha	ඛාkhá	ඛිkhi	ඛීkhī	ඛුkhu	ඛූkhú	ඛෙkhé	ඛොkhó
ගga	=	=	=	=	=	=	=

ඤක kka	ඤඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ප mpha
ඤඛ kkha	ඤහ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤච, ඤ්ච ñca	ද්ධ, ඬ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඤ්ඡ, ඤඡ ñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ඤ්ජ, ඤජ ñja	ව, ද්ව dva	ම්හ mha
ක්‍ෂ khya	ඤඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්වkhva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ගga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ග්ඝgha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඟකාkka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්‍හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඬ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ cchaa	ණ්ඪ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ ija	ත්තා tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ඉ á ඉ i ඉ ī උ u ඌ ú එ é ඔ ó

පරමත්ථජෝතිකා
නා ම
සුත්තනිපාත ට්ඨකථා.

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

උත්තමං වන්දනෙය්‍යානං වන්දිත්වා **රතනත්තයං**,
යෝ **ඛුද්දකනිකායමහි** ඛුද්දාවාරප්පභාසිතා.[1]

දෙසිතෝ **ලොකනාථෙන** ලොකනිස්සරණේසිනා,
තස්ස **සුත්තනිපාතස්ස** කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

ගාථාසතසමාකිණ්ණා ගෙය්‍යව්‍යාකරණඞ්කිතෝ,
කස්මා **සුත්තනිපාතෝති** සඞ්ඛමෙස ගතොති වෙ?

සුවුත්තතෝ සුවත්තතෝ අත්ථානං සුට්ඨු තාණතෝ,
සවණ සුඛතා චෙව යස්මා සුත්තං පවුච්චති.

තථාරූපානි සුත්තානි නිපාතෙත්වා තතෝ තතෝ,
සඞ්ගීතෝ ච අයං තස්මා සඞ්ඛමෙවමුපාගතෝ.

සඞ්ඛානි චාපි සුත්තානි පමාණෙත්වා තාදිනෝ,
වචනානි අයං තෙසං නිපාතෝ ච යතෝ තතෝ.

අඤ්ඤසඞ්ඛානිමිත්තානං විසෙසානමභාවතෝ,
සඞ්ඛං **සුත්තනිපාතෝති** එතමෙව සමජ්ඣගා.

එවං සමධිගතසඞ්ඛෝ ච යස්මා එස වග්ගතෝ **උරගවග්ගෝ චූල වග්ගෝ මහාවග්ගෝ අට්ඨකවග්ගෝ පාරායණවග්ගෝති** පඤ්ච වග්ගා හොති. තෙසං උරගවග්ගෝ ආදි, සුත්තතෝ උරගවග්ගෝ වාදස සුත්තානි, චූලවග්ගෝ චුද්දස, මහාවග්ගෝ වාදස, අට්ඨකවග්ගෝ සොළස, පාරායණවග්ගෝ සොළසාති සත්තති සුත්තානි, තෙසං උරග සුත්තං ආදි, පරියත්තිපරිමාණතෝ[2] අට්ඨ භාණවාරා. එවං වග්ගසුත්ත පරියත්තිපරිමාණවතෝ පභාසං:-

---

1. සී. I. භාසිතා. 2. ඉ. පමාණතෝ.

"යො උප්පතිතං විනෙති කොධං
විසටං[1] සප්පවිසංව ඔසධෙහි,
සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං
උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති

අයං ගාථා ආදි. තසමා අසෂා ඉතොපභුති අත්ථවණ්ණනං කාතුං ඉදං වුච්චති:-

1. 1.

යෙන යත්ථ යදා යසමා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පකාසයිත්වාසෂා කරිස්සාමත්ථවණ්ණනන්ති.

කෙන පන්නායං ගාථා වුත්තා? කත්ථ කදා කසමා ච වුත්තාති? වුච්චතෙ:-යො සො භගවා චතුවීසතිබුද්ධසන්තිකෙ ලද්ධව්‍යාකරණෙ යාව වෙස්සන්තරජාතකං තාව පාරමියො පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ උපපජ්ජි; තතොපි චවිත්වා සක්‍යරාජකුලෙ උප්පත්තිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන කතමහාභිනික්ඛමණො බොධිරුක්ඛමූලෙ සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා දෙවමනුස්සානං හිතාය ධම්මං දෙසෙසි, තෙන භගවතා සයම්භුනා අනාචරියකෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන වුත්තා, සා ච පන ආලවියං යදා භූතගාමසික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තදා තත්ථ උපගන්ත්වා ධම්මදෙසනත්ථං වුත්තාති, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙප විස්සජ්ජනා. විත්ථාරතො පන දූරෙනිදානං-අවිදූරෙනිදානං-සන්තිකෙනිදානවසෙන තිවිධං වෙදිතබ්බං. තත්ථ දූරෙනිදානං නාම:-දීපඞ්කර භගවතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, අවිදූරෙනිදානං නාම:-තුසිත භවනතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, සන්තිකෙනිදානං නාම:-බොධි මණ්ඩතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථාති.

තත්ථ යසමා අවිදූරෙනිදානං සන්තිකෙනිදානඤ්ච දූරෙනිදානෙයෙව සමොධානං ගච්ඡතීති, තසමා දූරෙනිදානවසෙනෙවෙත්ථ විත්ථාරතො විස්සජ්ජනා වෙදිතබ්බා. සා පනෙසා ජාතකට්ඨකථායං වුත්තාති ඉධ න විත්ථාරිතා, තතො තත්ථ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො:-තත්ථ පඤ්ඤාරොහං සාවෙතුකාමං වඤ්චු උප්පන්නා, ඉධ ආලවියං, යථාහ: "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා ආලවියං විහරති අග්ගාලවෙ චෙතියෙ, තෙන ඛො පන සමයෙන ආලවකා භික්ඛූ නවකමමං කරොන්තා රුක්ඛං ඡින්දන්තිපි ඡෙදාපෙන්තිපි, අඤ්ඤතරොපි ආලවකො භික්ඛු රුක්ඛං ඡින්දති, තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං භික්ඛුං එතදවොච: මා භන්තෙ අත්තනො භවනං කත්තුකාමොව මයහං භවනං ඡින්දීති. සො භික්ඛු අනාදියනෙත්වාව ඡින්දියෙව, තස්සා ච දෙවතාය දාරකස්ස ඛාහං ආකොටෙසි.[2] අථ ඛො තස්සා දෙවතාය එතදහොසි: යන්නූනාහං ඉමං භික්ඛුං ඉඛෙව ජීවිතා වොරොපෙය්‍යන්ති. අථ ඛො තස්සා දෙවතාය එතදහොසි: න ඛො මෙ තං පතිරූපං යාහං ඉමං භික්ඛුං

1. සී. I & II. විසසං. 2. ඛාලු. ඡින්දි, (ධම්මපදවණ්ණකථං.)

ඉධෙව ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං, යන්නූනාහං භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙය්‍යන්ති. අථ ඛො සා දෙවතා යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි: "සාධු සාධු දෙවතෙ! සාධු ඛො තං දෙවතෙ! තං භික්ඛුං ජීවිතා න වොරොපෙසි, සවෙජ්ජ තං දෙවතෙ! තං භික්ඛුං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාසි, බහුඤ්ච තං අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යාසි, ගච්ඡ දෙවතෙ! අම්හකසම්ං ඔකාසෙ රුක්ඛං විවිත්තෙතා, තස්මිං උපගච්ඡා"ති. එවඤ්ච පන වත්වා පුන භගවා තස්සා දෙවතාය උපපන්නකොධවින්නයන්ත්‍ථං "යො වෙ උප්පතිතං කොධං රථං භන්තංව ධාරයෙ"ති ඉමං ගාථමභාසි. තතො "කථං හි නාම සමණා සක්‍යපුත්තියා රුක්ඛං ඡින්දිස්සන්තීපි ඡෙදාපෙස්සන්තීපි, එකිස්ද්‍යං සමණා සක්‍යපුත්තියා ජීවං විහෙඨෙන්තී"ති එවං මනුස්සානං උජ්ඣායිතං සුත්වා භික්ඛූහි ආරොචිතෙ භගවා "භූතගාමපාතව්‍යතාය පාචිත්තිය"න්ති ඉමං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්වා තස්ස උපගතාගතං ධම්මං දෙසන්ත්‍ථං:-"යො උපතිතං විනෙති කොධං විසටං සපපච්සංව ඔසධෙති"ති ඉමං ගාථමභාසිති.

එවමිදං එකං යෙව වත්ථු තීසු ඨානෙසු සඞ්ගහං ගතං: විනයෙ ධම්මපදෙ සුත්තනිපාතෙති. එත්තාවතා ච යා සා මාතිකා ඨපිතා:-

යෙන යත්ථ යදා යස්මා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පකාසයිත්වාස්සා කරිස්සාම්ත්ථවණ්ණනන්ති.

සා සඞ්ඛෙපතො විත්ථාරතො ච පකාසිතා හොති ඨපෙත්වා අත්ථ වණ්ණනං.

අයමෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා:-**යෙති** යො යාදිසො ඛත්තියකුලා වා පබ්බජිතො බ්‍රාහ්මණකුලා වා, නවෙ වා මජ්ඣිමෙ වා ථෙරෙ වා. **උප්පති** න්නන්ති උද්ධම්මූද්ධං[1] පතිතං ගතං පවත්තන්ති අත්ථො. උප්පන්නන්ති වුත්තං හොති; උප්පන්නඤ්ච නාමෙතං වත්තමානභූතං[2] පගතොකාසඝනභූමිලද්ධවෙනානෙකපභෙදං. තත්ථ සබ්බම්පි සඞ්ඛතං උපාදාදිසම්ඛයි වත්තමානුප්පන්නං නාම; යං සඞ්ඛය 'උප්පන්නා ධම්මා අනුප්පන්නා ධම්මාඋප්පාදිනො ධම්මා'ති වුත්තං. ආරම්මණරසමනුභවිත්වා නිරුද්ධමනුභූතං[3] පගතසඞ්ඛාතං කුසලාකුසලං උප්පාදාදිත්තයමනුප්පත්වා නිරුද්ධං භූතාපගතසඞ්ඛාතං සෙසසඞ්ඛතඤ්ච භූතාපගතුප්පන්නං නාම, තදෙතං 'එවරූපං පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති'ති ච, 'යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාපාරිපූරි හොති'ති ච එවමාදිසු සුත්තනෙත්තසු දට්ඨබ්බං. 'යානිස්ස තානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානී'ති ච එවමාදිනා නයෙන වුත්තකම්මං අතීතම්පි සමානං අඤ්ඤස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකසෙසානුභං කත්වා ඨිතත්තා තථා කතොකාසඤ්ච විපාකං අනුප්පන්නම්පි එවං කතොකාසෙ අවස්සමුප්පත්තිතො ඔකාසකතුප්පන්නං නාම. තාසු තාසු භූමිසු අසමූහතමකුසලං භූමි

1. සබ්බත්ථ-උද්ධම්මූඛං. 2. සී. භූතූ.

ලද්ධූපත්ථම්භානං නාම. එත්ථ ච භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං, සෙය්යථීදං? භූමි නාම විපස්සනාය ආරම්මණභූතා තෙභූමිකා පඤ්චක්ඛන්ධා. භූමිලද්ධා නාම තෙසු උපත්තිරහං කිලෙසජාතං, තඤ්ච න ආරම්මණවසෙන, ආරම්මණවසෙන හි සබ්බෙපි අතීතාදිභෙදෙ පරිඤ්ඤතෙපි ච ඛීණාසවානං ඛන්ධෙ ආරබ්භ කිලෙසා උපපජ්ජන්ති; මහාකච්චානඋපලවණණාදීනං ඛන්ධෙ ආරබ්භ සොරෙය්යසෙට්ඨිපුත්ත-භද්දාලිමාණවකාදීනං විය. යදි ච එතං භූමිලද්ධං සියා, තස්ස අපහෙය්යතො න කොචි භවමූලං ජහෙය්ය, වට්ටවසෙන පන භූමිලද්ධං වෙදිතබ්බං. යත්ථ යත්ථ හි විපස්සනාය අපරිඤ්ඤතා ඛන්ධා උපපජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ උපපාදතොපභුති තෙසු වට්ටමූලං කිලෙසජාතමනුසෙති, තං අපහීණට්ඨෙන භූමිලද්ධූපත්ථම්භානන්ති වෙදිතබ්බං, යත්ථ ච යස්ස ඛන්ධෙසු අපහීණානුසයතා කිලෙසා, තස්ස තෙ එව ඛන්ධා තෙසං කිලෙසානං වත්ථු, න පරෙසං ඛන්ධා, අතීතකඛන්ධෙසු වස්ස අපහීණානුසයිතානං කිලෙසානං අතීතකඛන්ධා යෙව වත්ථු, න ඉතරෙ; එස නයො අනාගතා දිසු. තථා කාමාවචරකඛන්ධෙසු අපහීණානුසයිතානං කිලෙසානං කාමාවචරකඛන්ධායෙව වත්ථු; න ඉතරෙ, එස නයො රූපාරූපාවචරෙසු. සොතාපත්ත්‍යාදීනං පන යස්ස යස්ස අරියපුග්ගලස්ස ඛන්ධෙසු තං තං වට්ටමූලං කිලෙසජාතං තෙන තෙන මග්ගෙන පහීණං, තස්ස තස්ස තෙ තෙ ඛන්ධා පහීණානං තෙසං තෙසං වට්ටමූලානං කිලෙසානං අවත්ථුතො භූමිති සඞ්ඛං න ලභන්ති. පුථුජ්ජනස්ස පන සබ්බසො වට්ටමූලානං කිලෙසානං අපහීණත්තා යං කිඤ්චි කායිරමානං කම්මං කුසලං වා අකුසලං වා හොති, ඉච්චස්ස කම්මකිලෙසපච්චයා වට්ටං වඩ්ඪති, තස්සෙතං වට්ටමූලං 'රූපකඛන්ධෙ යෙව, න වෙදනාකඛන්ධාදීසු -පෙ- විඤ්ඤාණකඛන්ධෙ එව වා, න රූපකඛන්ධාදීසූති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අනුසයිතත්තා. කථං? පඨවිරසාදීමිව රුක්ඛෙ, යථා හි මහාරුක්ඛෙ පඨවිතලං අභිච්ඡින්ය පඨවිරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච නිස්සාය තප්පච්චයා මූලක්ඛන්ධසාඛාපසාඛාපලාලවපලාස පුප්ඵඵලෙසු වඩ්ඪිතා නහං පූරෙත්වා යාව කප්පාවසානං බීජපරම්පරාය රුක්ඛපවෙණිං සන්තානෙනෙව සීතෙ තං[1] පඨවිරසාදි 'මූලෙ එව න ඛන්ධාදිසු, ඵලෙ එව න මූලාදිසූ'ති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන සබ්බසෙව මූලාදිසු අනුගතත්තා. එවං යථා පන තස්සෙව රුක්ඛස්ස පුප්ඵඵලාදිසු නිබ්බත්තෙසු කොචි පුරිසො වතූසු දිසාසු මණ්ඩූකකණ්ටකං නාම රුක්ඛෙ විසං පයොජෙය්ය, අථ සො රුක්ඛො තෙන විස සම්ඵස්සෙන ඵලෙසු පඨවිරසආපොරසානං පරියාදින්නත්තා අපසව ධම්මතං ආගම්ම පුන සන්තානං නිබ්බත්තෙතුං සමත්ථො න භවෙය්ය, එවමෙවං ඛන්ධපවත්තියං නිබ්බත්තෙසා කුලපුත්තො තස්ස පුරිසස්ස වතූසු දිසාසු රුක්ඛෙ විසපයොජනං විය අත්තනො සන්තානෙ වතූ මග්ගභාවනං ආරභති, අථස්ස සො ඛන්ධසන්තානතො තෙන වතුමග්ග විසසම්ඵස්සෙන සබ්බසො වට්ටමූලකිලෙසානං පරියාදින්නත්තා කිරිය

1. කත්ථචි-ඝ.

භාවමත්තමුපගතකායකම්මාදිසබ්බකම්මපපභෙදෙ න ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තනධම්මතං ආගම්ම භවන්තරසන්තානං නිබ්බත්තෙතුං සමත්ථො හොති, කෙවලං පන චරිමවිඤ්ඤණනිරොධෙන නිරිඤ්ධනො විය ජාතවෙදෙ, අනුපාදානො පරිනිබ්බාති. එවං භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං. අපිච අපරමපි සමුදාචාරම්මණාධිග්ගහිතා විකඛම්භිතාසමූහතවසෙන චතුබ්බිධමුපපන්නං. තත්ථ වත්තමානුපපන්නා මෙව සමුදාචාරුපපන්නා. චක්ඛාදීනං පන ආපාථගතෙ ආරම්මණෙ පුබ්බභාගෙ අනුපජ්ජමානමපි කිලෙසජාතං ආරම්මණස්ස අධිග්ගහිතත්තා එව අපරභාගෙ අවස්සමුපපත්තිතො ආරම්මණාධිග්ගහිතුපපන්නානති වුච්චති, කල්‍යාණිගාමෙ පිණ්ඩාය චරතො මහාතිස්සත්ථෙරස්ස විස භාගරූපදස්සනෙන උපපන්නකිලෙසජාතඤ්චෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස 'උපපන්නං කාමවිතක්ක'න්ති ආදිසු පයොගො දට්ඨබ්බො. සමථවිපස්සනානං අඤ්ඤතරවසෙන අවික්ඛම්භිතං කිලෙසජාතං චිත්ත සන්තතිමනාරුළ්හම්පි උපපත්තිනිවාරකස්ස හෙතුනො අභාවා අවික්ඛම්භිතුපපන්නං නාම, තං 'අයම්පි ඛො භික්ඛවෙ ආනාපානසතිසමාධි භාවිතො බහුලීකතො සන්තෙො චෙව පණීතො ච අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරො, උපපන්නුපපන්නෙ ච පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ ඨානසො අන්තරධාපෙතී'ති ආදිසු දට්ඨබ්බං. සමථවිපස්සනාවසෙන පන විකඛම්භිතම්පි කිලෙසජාතං අරියමග්ගෙන අසමූහතත්තා උපපත්ති ධම්මතං අනතීතන්ති කත්වා අසමූහතුපපන්නානති වුච්චති. ආනාසෙන ගවජ්ජන්තස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො ථෙරස්ස කුසුම්තරුකෙඛ උපවනෙ පුප්ඵානි ඔචිනන්තස්ස මධුරස්සරෙන ගායතො මාතුගාමස්ස ගීතස්සරං සුත්වතො උපපන්නකිලෙසජාතඤ්චෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස 'අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං-පෙ-බහුලීකරොතො උපපන්නුපපන්නෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙතී'ති ආදිසු පයොගො දට්ඨබ්බො. තිවිධම්පි චෙතං ආරම්මණාධිග්ගහිතාවිකඛම්භිතාසමූහතුපපන්නං භූමිලද්ධෙනෙව[1] සඞ්ඝභං ගවජ්ජතීති වෙදිතබ්බං. එවමෙතස්මිං යථාවුත්තපපභෙදෙ උපපන්නෙ භූමිලද්ධාරම්මණාධිග්ගහිතා විකඛම්භිතාසමූහතුපපන්නවසෙන්‍යං කොඩො උපපන්නොති වෙදිතබ්බො. කාසමා? එවංවිධස්ස විනෙතබ්බතො. එවංවිධමෙව හි උපපන්නං යෙන කෙනචි විනයෙන විනෙතුං සක්කා හොති, යං පනෙතං වත්ත මානභූතාපගතොකාසසන්තතිසමුදාචාරසඞ්ඛාතං උපපන්නං, එත්ථ අට්ඨලොා ච අසක්කොා ච වායාමො, අට්ඨලොා හි භූතාපගතෙ වායාමො, වායාම මත්තරෙනාපි තස්ස නිරුද්ධත්තා. තථා ඔකාසසන්තතෙ, අසක්කොා ච වත්තමානසමුදාචාරුපපන්නෙ සඞ්කිලෙසවොදානානං එකජ්ඣමනුපපත්ති තොති. විනෙතීති එත්ථ පන:-

"දුවිධො විනයො නාම එකමෙකෙත්ථ පඤ්ඩිතා,
තෙසු අට්ඨවිධෙනෙව විනෙතීති පවුච්චති"ති.

---

1. කත්ථචි-භූමිලඞ්ගෙයෙව

අයං හි සංවරවිනයෝ පහාණවිනයොති දුවිධෝ විනයෝ, එත්ථ ච දුවිධෙ විනයෙ එකමෙකෝ විනයෝ පඤ්චධා භිජ්ජති, සංවරවිනයෝපි හි සීලසංවරෝ සතිසංවරෝ ඤාණසංවරෝ ඛන්තිසංවරෝ විරියසංවරොති පඤ්චවිධෝ, පහාණවිනයෝපි තදඞ්ගපහාණං වික්ඛම්භනපහාණං සමුච්ඡෙදපහාණං පටිපස්සද්ධිපහාණං නිස්සරණපහාණන්ති පඤ්චවිධෝ. තත්ථ 'ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතෝ හොති සමුපෙතෝ'ති ආදිසු සීලසංවරෝ. 'රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති'ති ආදිසු සතිසංවරෝ.

"යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතාති භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං,
සෝතානං සංවරං බ්‍රූමි පඤ්ඤයෙතෙ පිථියරෙ"ති

ආදිසු ඤාණසංවරෝ. 'ඛමෝ හොති සීතස්ස උණ්හස්සා'ති ආදිසු ඛන්තිසංවරෝ. "උපපන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙතී"ති ආදිස්මිං විරියසංවරෝ වෙදිතබ්බා. සබ්බොපි වායං සංවරෝ යථාසකං සංවරිතබ්බානං විනෙතබ්බානඤ්ච කායවචීදුච්චරිතාදීනං සංවරණතෝ සංවරෝ, විනයනතෝ විනයොති වුච්චති. එවං තාව සංවරවිනයෝ පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බෝ. තථා: යං නාමරූප පරිච්ඡෙදාදිසු විපස්සනාඛෙත්තෙසු යාව අත්තනෝ අපරිහාණවසෙන පවත්තති, තාවදෙව තෙන තෙන ඤාණෙන තස්ස තස්ස අත්ථසන්නං නස්ස පහාණං, සෙය්‍යථිදං? නාමරූපවව්ථානෙන සක්කායදිට්ඨිස්ස, පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨීනං, තස්සෙව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථංකථිභාවස්ස, කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහස්ස, මග්ගාමග්ගවව්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය, උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා, වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා, භයදස්සනෙන සභයෙසු අභයසඤ්ඤාය, ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනාය අභිරතිසඤ්ඤාය, මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුඤ්චිතුකම්‍යතාය, උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය, අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බාණෙ ච පටිලොමභාවස්ස, ගොත්‍රභුනා සඞ්ඛාරනිමිත්තග්ගාහස්ස, පහාණමෙතං තදඞ්ගපහාණං නාම. යම්පන උපචාරප්පණාභෙදස්ස සමාධිනෝ යාව අත්තනෝ අපරිහානි පවත්තති ච, තාව තෙනෙව හතානං නීවරණානං යථාසකං චිතක්කාදිපච්චනීකධම්මානඤ්ච අනුප්පත්තිසඞ්ඛාතං, පහාණමෙතං වික්ඛම්භනපහාණං නාම. යං පන වත්තුනා අරියමග්ගඤාණං භාවිතත්තා තන්තම්මග්ගවතෝ අත්තනෝ සන්තානෙ යථාසකං 'දිට්ඨිගතානං පහාණාය'ති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගහනස්ස පුන අවච්ඡනං අප්පවත්තිභාවෙන සමුච්ඡෙදසඞ්ඛාතං, පහාණම්පි සමුච්ඡෙදප්පහාණං නාම. යම්පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං, එතං පටිප්පස්සද්ධිපහාණං නාම. යම්පන සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තං[1] පහීණ සබ්බසඞ්ඛතං. නිබ්බාණමෙතං නිස්සරණප්පහාණං නාම. සබ්බම්පි

1. සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තා.

වෙතං පහාණං යස්මා වාගවෙන්න පහාණං, විනයනවෙන්න විනයෝ, තස්මා පහාණවිනයොති වුච්චති, තන්නතමපහාණවතෝ වා තස්ස තස්ස විනයස්ස සම්භවතොපෙතං පහාණවිනයොති වුච්චති; එවං පහාණවිනයොපි පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බෝ. එවමේකස්ස පඤ්චධා භින්නතත්තා දසෙතෙ විනයා හොන්ති. තෙසු පටිපස්සද්ධි විනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසෙන අධිවිධෙන විනයෙ නෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතීති පවුච්චති. කථං? සීල සංවරෙන කායවිදුච්චරිතං විනෙතෙතොපි හි තංසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, සතිපඤ්ඤාසංවරෙහි[1] අභිජ්ඣාදොමනස්සාදීනි විනෙතොපි දොමනස්සසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, ඛන්තිසංවරෙන සීතාදීනි ඛමනොතොපි තං තං ආඝාතවත්ථුසම්භවං කොධං විනෙති, විරියසංවරෙන ව්‍යාපාදවිතක්කං විනෙනෙතොපි තංසම්පයුත්තං කොධං විනෙති, යෙහි ධම්මෙහි තදඞ්ගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදපටිපස්සද්ධිනිස්සරණවිනයා හොන්ති, තෙසං ධම්මානං අත්තනි නිබ්බත්තනෙන තෙ තෙ ධම්මෙ පජහනොතොපි තදඞ්ගපහාතබ්බෙකට්ඨං වික්ඛම්භිතබ්බං සමුච්ඡින්දිතබ්බඤ්ච කොධං විනෙති. කාමඤ්චෙත්ථ පහාණවිනයෙන විනයෝ න සම්භවති,[2] යෙහි පන ධම්මෙහි පහාණං හොති, තෙහි විනෙනොතොපි පරියායතෝ පහාණවිනයෙන විනෙතීති වුච්චති. පටිපස්සද්ධිපහාණකාලෙ පන විනෙතබ්බාභාවතෝ නිස්සරණපහාණස්ස ච අනුපපාදෙතබ්බතෝ න තෙහි කිඤ්චි විනෙතීති වුච්චති. එවං තෙසු පටිපස්සද්ධිවිනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසෙන අධිවිධෙන විනයෙනෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතීති වුච්චති. යෙ වා තෙ "පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ ආඝාතපටිවිනයා, යත්ථ භික්ඛුනො උප්පන්නො ආඝාතෙ සබ්බසෙ පටිවිනෙතබ්බෙ. කතමෙ පඤ්ච? ඉධ භික්ඛවෙ පුග්ගලෙ ආඝාතෙ ජායෙථ, මෙත්තා තස්මිං පුග්ගලෙ භාවෙතබ්බා, කරුණා-පෙ-මුදිතා-උපෙක්ඛා-අසති අමනසිකාරෙ තස්මිං පුග්ගලෙ ආපජ්ජිතබ්බෙ; එවං තස්මිං පුග්ගලෙ ආඝාතෙ පටිවිනෙතබ්බෙ, කම්මස්සකතා එව වා තස්මිං පුග්ගලෙ අධිට්ඨාතබ්බා: "කම්මස්සකොම්හි අයමායස්මා-පෙ-දායාදෙ භවිස්සතී"ති. එවං පඤ්ච ආඝාතපටිවිනයා වුත්තා. යෙ වා "පඤ්චිමෙ ආවුසො ආඝාතපටිවිනයා, යත්ථ භික්ඛුනො උප්පන්නො ආඝාතෙ සබ්බසෙ පටිවිනෙතබ්බෙ. කතමෙ පඤ්ච? ඉධාවුසො එකච්චෙ පුග්ගලෙ අපරිසුද්ධකායසමාචාරෙ හොති අපරිසුද්ධවචීසමාචාරෙ හොති, එවරූපෙපි ආවුසො පුග්ගලෙ ආඝාතෙ පටිවිනෙතබ්බෙ"ති එවමාදිනාපි නයෙන පඤ්ච ආඝාතපටිවිනයා වුත්තා. තෙසු යෙන කෙනචි ආඝාතපටිවිනයෙන විනෙනොතොපෙස විනෙතීති පවුච්චති. අපිච යස්මා "උභතොදණ්ඩකෙන වෙපි භික්ඛවෙ කකචෙන චොරා ඔවරකා අඞ්ගමඞ්ගානි ඔකන්තෙතබ්බං, තත්‍රාපි යො මනො පදූසෙය්‍ය, න මෙ සො තෙන සාසනකරෝ"ති එවං සඤ්ඤ ඔවාදං-

1. කත්ථචි-සංවරෙන ඉති. 2. සී. 1 & II. සම්භවති.

"තසෙසව තෙන පාපියො යො කුද්ධං පටිකුජ්ඣති,
කුද්ධං අපටිකුජ්ඣනෙතා සඞ්ගාමං ජෙති දුජ්ජයං.

උභින්නමත්ථං චරති අත්තනො ච පරස්ස ච,
පරං සඞ්කුපිතං ඤත්වා යො සතො උපසම්මති".

"සන්තිමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා සපත්තකානා සපත්තකරණා කොධනං ආගවජ්ජානි ඉත්ථිං වා පුරිසං වා, කතමෙ සත්ත? ඉධ භික්ඛවෙ සපතෙතා සපත්තස්ස එවං ඉවජ්ජති: අහො වතායං දුබ්බණ්ණො අස්සා'ති, තං කිස්ස හෙතු? න භික්ඛවෙ සපතෙතා සපත්තස්ස වණ්ණවතාය නන්දති, කොධනායං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලො කොධාභිභූතො, ක්ඛුඩ්ඩාපි සො හොති සුනහාතො සුවිලිත්තො ඌපිතකෙසමස්සු ඔදාතවත්ථවසනො, අථ ඛො සො දුබ්බණ්ණොව හොති කොධාභිභූතො, අයං භික්ඛවෙ පඨමො ධම්මො සපත්තකානෙතා සපත්ත කරණො කොධනං ආගවජ්ජති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා. පුන ච පරං භික්ඛවෙ සපතෙතා සපත්තස්ස එවං ඉවජ්ජති: අහො වතායං දුක්ඛං සයෙය්‍යා'ති -පෙ- න පච්චත්ථරෙය්‍ය අස්සා'ති-න හොගවා අස්සා'ති-න යසවා අස්සා'ති-න මිත්තවා අස්සා'ති-කායස්ස භෙදා පරම්මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍යා'ති. තං කිස්ස හෙතු? න භික්ඛවෙ සපතෙතා සපත්තස්ස සුගතිගමනෙන නන්දති. කොධනායං භික්ඛවෙ පුරිසපුග්ගලො කොධාභිභූතො කොධපරෙතො කායෙන දුච්චරිතං චරති වාචාය-පෙ-මනසා දුච්චරිතං චරති; සො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා-පෙ-වාචාය-මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා -පෙ-නිරයං උපපජ්ජති කොධාභිභූතො"ති.

කුද්ධො අත්ථං න ජානාති කුද්ධො ධම්මං න පස්සති-පෙ-
යෙන කොධෙන කුද්ධාසෙ සත්තා ගවජ්ජනි දුග්ගතිං,
තං කොධං සම්මදඤ්ඤාය පජහන්ති විපස්සිනො.

කොධං ජහෙ විපජහෙය්‍ය මානං
සංයොජනං සබ්බමතික්කමෙය්‍ය,

අනත්ථජනනො කොධො කොධො චිත්තපකොපනො,
එකාපරාධං ඛම භූරිපඤ්ඤ! න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්ති"නි

එවමාදිනා නයෙන කොධෙ ආදීනවඤ්ච පච්චවෙක්ඛතොපි කොධො විනයං උපෙති, තස්මා එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වා කොධං විනෙනෙතාපි එස විනෙතීති වුච්චති. **ඤොඛනති** 'අනත්ථං මෙ අව රිති ආඝාතො ජායති'ති ආදිනා නයෙන සුතෙත වුත්තානං නවන්නං 'අත්ථං මෙ න වරී'ති ආදීනඤ්ච තපපටිපක්ඛතො සිද්ධානං නවන්නමෙ වාති අට්ඨාරසන්නං ඛාත්‍යාඝාටකාදිනා අට්ඨානෙන සද්ධිං එකූනවීස තියා ආඝාතවත්ථූනං අඤ්ඤතරආඝාතවත්ථුසමභාවං ආඝාතං. **විසටනති** විත්ථතං. **සපත්තිසනති** සපතස්ස විසං. **ඉවාති** ඔපම්මවචනං, **ඉකාර ලොපං කත්වා ච ඉවෙව** වුත්තං. **ඔසඤෙඝීති** අගදෙති, ඉදං වුත්තං

හොති: යථා විසඝිකිච්ඡකෝ වෙජ්ජෝ සපෙත්ත දට්ඨං[1] සබ්බං කායං එරිත්වා ඨිතං තං[2] සපවිසං මූලඛණ්ඩනවපත්තපුප්ඵාදීනං අඤ්ඤතරෙහි නානාභෙසජ්ජෙහි සංයොජෙත්වා කතෙහි ඔසධෙහි ඛිපමෙව විනෙය්‍ය, එවමෙවං යො යථාවුත්තෙනා'නෙන උපපත්තිං චිත්ත සන්තානං ව්‍යාපෙත්වා ඨිතං කොධං යථාවුත්තෙසු විනයනූපායෙසු යෙන කෙනචි උපායෙන විනෙති නාධිවාසෙති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තීකරොති. **සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරන්ති** සො එවං කොධං විනෙත්වා භික්ඛු යස්මා කොධෙ තතියමග්ගෙන සබ්බසො පහීයති, තස්මා ඔරපාරසඤ්ඤිතානි පඤ්චොරම්භාගියසඤ්ඤොජනානි ජහාතීති වෙදිතබ්බො. අවිසෙසෙන හි **පාර**න්ති තීරස්ස නාමං, තස්මා ඔරන්ති ච නාමං සංසාරසාගරස්ස පාරභූතානි වාති ඤත්වා **ඔරපාර**න්ති වුච්චති.[3] අථවා යො උපපතිතං විනෙති කොධං විසටං සපවිසංව ඔසධෙහි, සො තතියමග්ගෙන සබ්බසො කොධං විනෙත්වා අනාගාමිඵලෙ ඨිතො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං. තත්‍ථ **ඔර**න්ති සන්තත්තභාවො, **පාර**න්ති පරත්තභාවො, ඔරං වා ඡ අජ්ඣත්තිකායතනානි, පාරං ඡ බාහිරායතනානි, තථා ඔරං මනුස්සලොකො, පාරං දෙවලොකො, ඔරං කාමධාතු, පාරං රූපාරූපධාතු, ඔරං කාමරූපභවො, පාරං අරූපභවො, ඔරං අත්තභාවො, පාරං අත්තභාවසුඛූපකරණානි, එවමෙතස්මිං ඔරපාරෙ වත්තුම්හග්ගෙන ඡන්දරාගං පජහනෙනා **ජහාති ඔරපාර**න්ති වුච්චති. එත්‍ථ ච කිඤ්චාපි අනාගාමිනො කාමරාගස්ස පහීණත්තා ඉධත්තභාවා දීසු ඡන්දරාගො එව නත්ථි, අපිච ඛො පනස්ස තතියමග්ගාදීනං විය වණ්ණසණ්ඨානාදිං සබ්බමෙතං ඔරපාරභෙදං සඤ්ඤානිත්වා තත්‍ථ ඡන්දරාගපහාණෙන **ජහාති ඔරපාර**න්ති වුත්තං. ඉදානි තස්සත්‍ථස්ස විභාවනත්‍ථාය උපමං ආහ: **උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ**න්ති. තත්‍ථ උරෙන ගච්ඡතීති= **උරගො**, සපපසෙතං අධිවචනං. සො දුවිධො: කාමරූපී ච අකාමරූපී ච, කාමරූපිපි දුවිධො: ජලජෝ ථලජෝ ච, ජලජෝ ජලෙ එව කාමරූපං ලභති න ථලෙ, සඛපාල ජාතකෙ සඛපාලනාගරාජා විය. ථලජෝ ථලෙයෙව න ජලෙ. සො ජජ්ජරභාවෙන **ජිණ්ණං** චිරකාලතාය **පුරාණත්තා**ති සඛං ගතං **තචං** ජහනෙනා වතුඛ්බිධෙන ජහාති: සජාතියං ඨිතොපි ජිගුච්ඡනෙනා නිස්සාය ඨාමෙනාති. සජාති නාම සපපජාති දීඝත්තභාවො. උරගා හි පඤ්චසු ඨානෙසු සජාතිං නාතිවත්තන්ති: උපපත්තියං චුතියං විස්සට්ඨ නිද්දොක්කමණෙ සකජාතියා මෙථුනපතිසෙවනෙ ජිණ්ණතචාපනයනෙ චාති. සපෙපා හි[4] යදා තචං ජහාති, තදා සජාතියං යෙව ඵඩ්ඩා ජහාති, සජාතියං ඨිතොපි ච ජිගුච්ඡනෙනා ජහාති, ජිගුච්ඡනෙනා නාම යදා උපඩ්ඩට්ඨානෙ මූතෙනා හොති උපඩ්ඩට්ඨානෙ අමූතෙනා ඔලොඛති, තදා තං අටවියනෙනා ජහාති, එවං ජිගුච්ඡනෙනාපි ච දණ්ඩනතරං වා

1. කත්ථචි-සපපදට්ඨෙන. 3. කත්ථචි-වුච්චතීති.
2. බහූසු-ඵිසතං. 4. බහූසු-යථො.

මූලන්තරං වා පාසාණන්තරං වා නිස්සාය ජහාති, නිස්සාය ජහන්තොපි ච ථාමං ජනෙත්වා උස්සාහං කරිත්වා විරියෙන වඩ්ඪකං නඩ්ඩුට්ඨං භත්වා පස්සන්තොව එණං කත්වා ජහාති, එවං ජහිත්වා යෙන කාමං පක්කමති. එවමෙවං අයමපි භික්ඛු ඔරපාරං ජහිතුකාමෝ චතුබ්බිධෙන ජහාති: සජාතියං ඨිතෝ ජිගුච්ඡන්තෝ නිස්සාය ථාමෙනාති. සජාති නාම භික්ඛූනං "අරියාය ජාතියා ජාතෝ"ති වචනතෝ සීලං. තෙනෙව වාහ: "සීලෙ පතිට්ඨාය නරෝ සපඤ්ඤෝ"ති, එවමෙතිස්සං සජාතියං ඨිතෝ භික්ඛු තං සකාත්තභාවාදිභෙදං ඔරපාරං ජීණණං පුරාණතවම්ව දුක්ඛං ජනෙන්තං තත්ථ තත්ථ ආදීනවදස්සනෙන ජිගුච්ඡන්තෝ කල්‍යාණ මිත්තෙ නිස්සාය අධිමත්තං සම්මාවායාමසඞ්ඛාතං ථාමං ජනෙත්වා "දිවසං වඩ්ඪකිනෙ නිසජ්ජාය ආවරණ්ණියෙහි ඨමෙමහි චිත්තං පරිසොධෙති"ති වුත්තනයෙන රත්තින්දිවං ඡද්ධා විභජිත්වා සතෙනෙව වායමන්තෝ උරගෝ විය වඩ්ඪකං නඩ්ඩුට්ඨං පලුඩ්ඩකං ආහුජිත්වා උරගෝ විය පස්සසන්තෝ අයමපි අසිථිලපරක්කමතාය වායමන්තෝ උරගොව එණං කරිත්වා අයමපි සුඤ්ඤවිපථාරං ජන්තෙත්වා උරගොව තවං ඔරපාරං ජහාති, ජහිත්වා ච උරගෝ විය ජහිතතවෝ යෙන කාමං අයමපි ඔහිත භාරෝ අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතුදිසං පක්කමතීති. තෙනාහ භගවා :-

"යෝ උපනිතං විනෙති කොධං
විසටං සපථවිසංව ඔසධෙහි,
සෝ භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං
උරගෝ ජිණ්ණමිව තවං පුරාණ"නති.

එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකූටෙන පඤ්චගාථා දෙසිතාති.

ඉදානි දුතියගාථාය අත්ථවණ්ණනාක්‍රමෝ අනුපපත්තෙතා, තත්‍රාපි :-

යෙන යත්ථ යදා යස්මා වුත්තා ගාථා අයං ඉමං,
විධිං පඤ්ඤාසිත්වාඤ්ඤා කරිස්සාමත්ථවණ්ණනානති

අයමෙව මාතිකා, තතෝ පරඤ්ච සබ්බගාථාසු. අතිවිත්ථාරභයෙන පන ඉතෝපභුති මාතිකං අනික්ඛිපිත්වා උපපත්තිදස්සනායෙනෙව තස්සා තස්සා අත්ථං දස්සෙන්තෝ අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමි. සෙය්‍යථීදං ?

යෝ රාගඛුදවසිදු අසෙසනති අයං දුතියගාථා, තස්සුපපත්ති:[1] එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තත්තෙරස්ස උපට්ඨාකො අඤ්ඤතරෝ පුථුජ්ජනකාරපුත්තෙතා ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතෝ, ථෙරෝ තස්ස දහරභාවං අඤ්ඤාසි. තස්ස තස්මිං ආසෙවනා මත්තම්පි චිත්තං න ලබ්භති. සෝ අනුපකාරං මමෙතනති ථෙරස්ස

1. සත්ථවි-සඤ්ඤා කා උපපත්ති.

ආරොචෙසි. ථෙරෝ "දහරාහමෙතං සපපාය"නති මත්වා පුනපි තදෙවාච්චකි. එවං වත්තාරෝ වාසා අතීතා, සොළසකිඤ්චිමත්තමපි විසෙසං න ලභති. තතෝ නං ථෙරෝ භගවතෝ සන්තිකං නෙසි. භගවා අවිසයෝ සාරිපුත්ත! තුය්හෙතස්ස සපපායං ජානිතුං, බුද්ධවෙනෙය්යා එසොති වත්වා පහසාරවග්ගං පදුමං ඉද්ධියා නිම්මිණිත්වා තස්ස හත්ථෙ පාදාසි: ගණ්හ භික්ඛු! ඉමං විහාරපච්ඡායායං වාලිකාථලෙ නාලෙන විජ්ඣිත්වා ඨපෙහි, අභිමුඛඤ්චස්ස පලුඛෙකන නිසිද ලොහිතං ලොහිතන්ති ආවජ්ජෙන්තෝ භි. අයං කිර පඤ්ච ජාතිසතානි සුවණ්ණකාරොව අහොසි. තෙනස්ස ලොහිතඤ්නිමිත්තං සපපායන්ති ඤත්වා භගවා ලොහිතඤ්කමම්මට්ඨානං අදාසි. සො තථා කත්වා මුහුත්තෙනෙව යථාඨකං තත්ථ වත්තාරොපි ඛීණාති අධිගන්ත්වා අනුලොමපටිලොමං දිනා නයෙන ඛීණාසවභාවං ආරභි. අථ භගවා තං පදුමං මිලායතූති අධිට්ඨාසි. සො ඛීණා වුට්ඨිතෝ තං මිලායං කාලවණ්ණං දිස්වා පහසාරරූපං ජරාය පරිමද්දිතන්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තතෝ නං අජ්ඣත්තමපි උපසංහරි. තතෝ යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තන්ති තයොපි භවෙ ආදිත්තෙ විය පස්සි, එවං පස්සතො චස්සාව දූරෙ පදුමසරෝ අත්ථි. තත්ථ දරථා ඔරොහිත්වා පදුමානි භඤ්ජිත්වා භඤ්ජිත්වා රාසිං කරොන්ති. තස්ස තානි උදකෙ පදුමානි තළවතෙ අග්ගිජාලා විය ඛාසිංසු, පත්තානි පත්තත්තානි පපාතං පච්ඡන්නානි විය ඛාසිංසු, ථලෙ නික්ඛිත්තපදුමානං අග්ගානි මිලාතානි අග්ගිදඩ්ඪානි විය ඛාසිංසු, අථස්ස තදනුසාරෙන සබ්බඛමෙම උපනිජ්ඣායතො භීයොසොමත්තාය තයො භවා ආදිත්තාම්ව අගාරං අපපරිසරණං ඥත්වා උපට්ඨහිංසු. තතො භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව තස්ස භික්ඛුනො උපරි සරීරාභං මුඤ්චි, සා වස්ස මුඛඤෙඤව අජ්ඣොත්ථරි, තතො සො කිමෙතන්ති ආවජ්ජන්තො භගවන්තං ආගන්ත්වා සම්පෙ ඨිතම්ව දිස්වා උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං පණාමෙසි. අථස්ස භගවා සපපායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි: **සො රාගමුදචෙතිදං අසෙසන්ති.**

තත්ථ රඤ්ජනවසෙන **රාගෝ**, පඤ්චකාමගුණරාගස්සෙතං අධිවචනං. **උදචෙතිදන්ති** උච්ඡිඳති භඤ්ජති විනාසෙති; අතීතකාලිකානම්පි හි ඡන්දසිත්තමාතවවචනං අකඛරචින්තකා ඉච්ඡන්ති. **අසෙසන්ති** සාකුසඨං. **භිසපුප්ඵංව සරෙරුහන්ති** සරෙ විරුළ්හං පදුමපුප්ඵං විය. **විගය්හාති** ඔගය්හ, පවිසිත්වාති අත්ථෝ. සෙසං පුබ්බසදිසමෙව. කිං වුත්තං හොති? යථා හි නාම එකෙ දරථා සරං ඔරුය්හ භිසපුප්ඵං සරෙරුහං ඡින්දන්ති, එවමෙව යොඃ[1] භික්ඛු ඉමං තෙධාතුකලොකසන්නිවාසං ඔගය්හ "නත්ථි රාගසමෝ අග්ගි-කාමරාගෙන ඩය්හාමි චිත්තං මෙ පරිඩය්හති-යෙ රාග රත්තා'නුපතන්ති සොතං සයං කතං මකකටකොව ජාලං-රත්තෙසා ඛො ආවුසො රාගෙන අභිභූතෝ පරියාදිච්චාතෙතා පාණම්පි හනති"ති එව මාදිනයමනුගන්ත්වා රාගාදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන යථාවුත්තපපායරෙණි

1 කත්ථචි-යොඃ.

සිලසංවරාදිහි සංවරෙහි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකෙසු වත්ථූසු අසුභ සඤ්ඤාය ච ඵොකඵොසං රාගං උච්ඡින්දනෙනා අනාගාම්මඵලෙන අව සෙසං අරහත්තමඵලෙන ච තනෝ අවසෙසම්පි උච්ඡින්දති, පුබ්බෙ වුත්තපකාරෙනෙව "සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං උරගෝ ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"නති එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකූටෙන ගාථා දෙසිතා. දෙසනාපරියොසානෙ ච සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

සො නාභිනන්දති කා උපපත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති, අඤ්ඤතරෙ භික්ඛු ගඟාරඤ්ඤ පොක්ඛරණියං තීරෙ විහරන්තා **තණ්හා** වසෙන අකුසලවිතක්කා විතක්කෙසි. භගවා තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි. තත්ථ තසතීති=**තණ්හා**, විසයෙහි **තිත්තිං** න උපෙතීති අත්ථො; කාමභවවිභවතණ්හානමෙතං අධිවචනං. **සඞ්කුසතී**ති ගතං පවත්තං, යාව භවඟා අජ්ඣාසත්ථරිත්වා සීතන්ති වුත්තං හොති. **සිඤ්ඤරතී**ති සිඤගාමිනිං, සන්ථම්භිත්වා සමපරාමසිත්වා ආදීනවමඟ්ගයිත්වා මුහුත්තෙනෙව පරවක්කවාළමපි භවඟමපි සම්පාපුණිතුං **සමත්ථතී**ති වුත්තං හොති. එවමෙතං සරිතං සිඤ්ඤරං සබ්බපකාරමපි **තණ්හං**:-

"උපරි විසාලං දුප්පූරං ඉච්ඡං විසටගාමිනිං
යෙ චිමං අනුගච්ඡන්ති[1] තෙ ගොඝාති චක්කඛාරිනෙ"ති ච

තණ්හාදුතියෝ පුරිසෝ දීඝමද්ධාන සංසරං,
ඉත්ථභාවඤඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති"ති ච

"ඵණෙ ලොකෙ අතිතෙතා **තණ්හා**දුසෙති ඛො මහරාජා"ති ච එවං ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන වුත්තපකාරෙහි සිලසංවරාදිහි ච යො ඵොකඵොකං **විසොසඉච්ඡා** අරහත්තමඵලෙන අසෙසං උච්ඡිජ්ජති, සො භික්ඛු තස්මිංයෙව ඛණෙ සබ්බපකාරම්පි ජහාති. ඔරපාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

සො මානමුදබ්බධීති කා උපපත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති. අඤ්ඤතරෙ භික්ඛු ගඞ්ගාතීරෙ විහරන්තා ගිම්හකාලෙ අපොදකෙ සොතෙ කතං නළසෙතුං පච්ඡා ආගතෙන මහොඝෙන වුය්හමානං දිස්වා අනිච්චා සඞ්ඛාරාති සංවිග්ගො අට්ඨාසි. තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා භගවා ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි. තත්ථ **මානෝ**ති ජාතිආදිවත්ථුකො චෙතසො උන්නමො, සො සෙය්යොහමස්මීති මානො සදිසොහමස්මීති මානො හීනොහමස්මීති මානොති එවං තිවිධො හොති, පුන සෙය්යස්ස සෙය්යොහමස්මීති-සෙය්යස්ස සදිසො-සෙය්යස්ස හීනො-සදිසස්ස සෙය්යො-සදිසස්ස සදිසො-සදිසස්ස හීනො-හීනස්ස සෙය්යො-හීනස්ස සදිසො-හීනස්ස හීනොහමස්මීති මානොති එවං නවවිධො හොති, තං සබ්බපකාරම්පි මානං:- "යෙන මානෙන මත්තාසෙ සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගති"නති ආදිනා නයෙන තත්ථ ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන වුත්තපකාරෙහි සිලසංවරාදිහි ච යො ඵොකඵොකං වඩ්ඪෙත්වා

1. සී. II. අනුසිජ්ඣන්ති.

කිලෙසානං අබලාතිදුබ්බලත්තා නළසෙතුසදිසං නවලොකුත්තර ධම්මානං අතිබලත්තා මහොඝසදිසෙහා අරහත්තමග්ගෙන **අසෙසං උදබ්බහි**, අනවසෙසපහාණවසෙන උච්ඡින්දනෙතා වධෙතීති වුත්තං හොති. **සෝ භික්ඛු** තසම්ංයෙව ඛණෙ සබ්බපඨාරම්පි ජහාති ඔර පාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සෝ භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

සෝ නාජ්ඣගමාති කා උපපත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ඉතෝ පරානං වාදසත්තානඤ්ච එකායෙව උපපත්ති. එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන ඛෝ පන සමයෙන අඤ්ඤතරෝ බ්‍රාහ්මණෝ අත්තනෝ ධීතුයා වාරෙය්‍ය පවත්තපඨිතෙ විනෙතෙසි: තෙනාවී වසලෙන අපරිභූතත්තපුබ්බෙති පුපඵහි දුරිතං අලඞ්කරිත්වා පනිකුලං පෙසෙස්සා මීති. **සෝ** සන්තරබාහිරං සාවත්ථියං විචිනන්තෙතා කිඤ්චි තිණපුපඵම්පි අපරිභූතත්තපුබ්බං නාදස. අථ සබ්බහුලෙ ඛත්තත්තජාතිකෙ බ්‍රාහ්මණ දරකෙ සන්නිපතිතෙ දිස්වා 'එතෙ පුච්ඡිස්සාම්, අවස්සං සබ්බහුලෙසු කොචි ජානිස්සති'ති මන්ත්වා පුච්ඡි. තෙ තං බ්‍රාහ්මණං උපපණ්ඩන්තා ආහංසු: උදුම්බරපුපඵං නාම බ්‍රාහ්මණ! ලොකෙ න කොචි පරිභූතත්ත පුබ්බං, තෙන ධීතරං අලඞ්කරිත්වා දෙහීති. සෝ දුතියදිවසෙ කාලසෙසෙව උට්ඨාය හත්තවිස්සග්ගං කත්වා අචිරවතියා නදියා තීරෙ උදුම්බර වනං ගන්ත්වා එකමෙකං රුක්ඛං විචිනන්තෙතා පුපඵස්ස වණ්ටමත්තම්පි නාදස. අථ විතිවත්තෙ මජ්ඣන්හිකෙ දුතියං තීරං අගමාසි, තත්‍ර ව අඤ්ඤතරෙ භික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං මනුඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසින්නෝ කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. සෝ තත්ථ උපසඞ්කමිත්වා අමනසිකරිත්වා භික්ඛුං සකිං නිසීදිත්වා සකිං උක්කුටිකෝ හුත්වා සකිං ඨත්වා තං රුක්ඛං සබ්බසාඛාවිටපපත්තපත්තරෙසු[1] විචිනන්තෙතා කිලමති. තතෝ නං සෝ භික්ඛු ආහ: බ්‍රාහ්මණ! කිං මඤ්ඤසි?ති. උදුම්බරපුපඵං හොති. උදුම්බරපුපඵං නාම බ්‍රාහ්මණ! ලොකෙ නත්ථි, මුසා එතං වචනං, මා කිලමිත්ථාති. අථ භගවා තස්ස භික්ඛුනෝ අජ්ඣාසයං විදිත්වා ඔභාසං මුඤ්චිත්වා සම්මප්පධානසමාධාරබ්භමානස්ස ඉමා ඔභාසගාථායෝ අභාසි: **සෝ නාජ්ඣගමා භවෙසු සාරන්ති** සබ්බා වත්තබ්බා.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව **නාජ්ඣගමාති** නාධිගඤ්ඡි නාධිගච්ඡති වා. **භවෙසූති** කාම රූපාරූප-සඤ්ඤී අසඤ්ඤී නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී-එක වොකාර චතුවොකාර පඤ්චවොකාරභවෙසු. **සාරන්ති** නිච්චභාවං අත්ත භාවං වා. **විචිනන්ති** පඤ්ඤාය ගවෙසනෙතා. **පුපඵම්ව උදුම්බරෙසූති** යථා උදුම්බරරුක්ඛෙසු පුපඵං විචිනන්තෙතා එස බ්‍රාහ්මණෝ නාජ්ඣගමා, එවං යෝ[2] යොගාවචරෝපි පඤ්ඤාය විචිනන්තෙතා සබ්බභවෙසු කිඤ්චිසාරං නාජ්ඣගමා, සෝ අසාරකත්තෙන තෙ ධම්මෙ අනිච්චතෝ අත්තතතෝ ච විපස්සන්තෙතා අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තරමග්ගෙ අධිගච්ඡන්තෙතා ජහාති ඔරපාරං උරගෝ ජිණ්ණම්ව තවං පුරාණන්ති අයමත්ථෙතා යොජනා ච. අවසෙසගාථාසු පන යොජනං අවත්වා විසෙසත්ථමත්තමෙව වක්ඛාම.

---

1. සී. I&II. සාඛාවිටපත්තරෙසු. 2. බහූසු-සෝ.

"යස්ස'නන්තරතෝ න සන්ති කොපා
ඉති භවාභවතණ්හව විතිවත්තෙතා"ති

එත්ථ තාව අයං අන්තරත්ථදීපනා :-

"නදීතීරෙසු පන්ථානෙ සභාසු රථිකාසු ච
ජනා සඞ්ගම්ම මන්තෙන්ති මණ්ඩ තණ්ඩ කිමන්තරං.

අපමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන අන්තරා වොසානමාපාදි,

"අන්ත්‍රජනතා කොධො කොධො චිත්තපකොපනා,
භයමන්තරතෝ ජාතං තං ජනා නාවබුජ්ඣති"ති

එවං කාරණවෙමත්තාදිසු සම්බහුලෙසු අත්ථෙසු දිස්සති. ඉධ පන විත්තෙන. තත්‍රා[1] **යස්සානන්තරතෝ න සන්ති කොපාති** තත්‍රියමත්ථෙන සමූහතත්තා යස්ස විත්තෙන න සන්ති කොපාති අත්ථෙ. යස්මා පන **භවොති** සම්පත්ති, **විභවොති** විපත්ති. තථා **භවොති** වුද්ධි, **විභවොති** හානි. **භවොති** සස්සතෙ, **විභවොති** උච්ඡෙදෙ. **භවොති** පුඤ්ඤං, **විභවොති** පාපං. විභවොති අභවොති ච අත්ථතෙ එකමෙව. **තස්මා ඉති භවාභවතණ්හව විතිවත්තෙතාති** එත්ථ යා එසා සම්පත්ති-විපත්ති-වුද්ධි-හානි-සස්සත-උච්ඡෙද-පුඤ්ඤ-පාපවසෙන ඉති අනෙකප්පකාරා භවාභවතා වුච්චති, වත්තුනිපි මග්ගෙන යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉති භවාභවතණ්හව විතිවත්තෙතාති එවමත්ථෙ **ඤාතබ්බා.**

යස්ස විතක්කාති එත්ථ පන යස්ස භික්ඛුනො තයෙ කාමව්‍යාපාද විහිංසාවිතක්කා, තයෙ ඤාතිජනපදමරවිතක්කා, තයෙ **පරානුද්ද** යතූපවිසංයුත්ත - ලාභසක්කාරසිලොක - අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්ත විතක්කාති එතෙ නව විතක්කා. සමන්තභද්දකෙ වුත්තනයෙන **තත්ථ** තත්ථ ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිපක්ඛවත්ථුනෙන **තස්ස තස්ස** පහාණසමත්ථෙහි තීහි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි ච **විධූපිතා** භුසං ධූපිතා **සන්තා** පිතා, දඩ්ඪාති අත්ථෙ. එවං විධූපෙත්වා ච **අජ්ඣත්තං සුවිකප්පිතා අසෙසා** නියකජ්ඣත්තභූතෙ අත්තනො ඛන්ධසන්තානෙ අජ්ඣත්තජ්ඣත්තභූතෙ[2] චිත්තෙ ච යථා න පුන සම්භවන්ති, එවං අරහත්තමග්ගෙන අසෙසා ඡින්නා, ඡින්නං හි කප්පිතන්ති වච්චති. යථාහ: කප්පිතකෙසමස්සූති. එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

ඉදානි යො නාවබාරීති එත්ථ **යො නාවබාරීති** යො නාභිධාවි. **න පවබාරීති** න ඔතීයි. කිං වුත්තං හොති? අවචාරද්ධවිරියෙන හි උද්ධමෙව පතනෙන්තා අවචාසරති, අතිසිථිලෙන කොසජ්ජෙ පතනෙන්තා පවචාසරති, තථා භවතණ්හාය අත්තානං කිලමෙන්තා අවචාසරති, කාමතණ්හාය කාමසුඛමනුයුඤ්ජන්තා පවචාසරති, සස්සතදිට්ඨියා අවචාසරති, උච්ඡෙදදිට්ඨියා පවචාසරති, අතීතං අනුසොචන්තා අවචා සරති, අනාගතං පථිකඞ්ඛන්තා පවචාසරති, පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා අවචාසරති, අපරන්තානුදිට්ඨියා පවචාසරති. තස්මා යො එතෙ උභො

1. කත්ථචි-විත්තෙ. 2. කත්ථචි-අත්තජ්ඣත්තභූතෙ.

අත්ථෙන වජ්ජභා මජ්ඣිමං පටිපදං පටිපජ්ජන්තො නාච්චසාරී න පච්චසාරීති එවං වුත්තං හොති. **සබ්බං අච්චගමා ඉමං පපඤ්චන්ති** තාය ච පන අරහත්තමග්ගවෙඤ්ඤාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය සබ්බං ඉමං වෙදනා සඤ්ඤාවිතක්කපභවං තණ්හාදිට්ඨිමානසඞ්ඛාතං තිවිධම්පි පපඤ්චං **අච්චගමා** අතික්කන්තො සමතික්කන්තොති අත්ථො.

තදනන්තරගාථාය පන **සබ්බං විනථමිදන්ති ඤත්වා ලොකෙති** අයමෙව විසෙසො. තත්‍රායං: **සබ්බන්ති** අනවසෙසං, සඤ්ඤාලම්භනාදීනන්ති වුත්තං හොති. එවං සන්තෙපි පන විපස්සනූපගං ලොකියඛන්ධායතන ධාතුපභෙදං සබ්බතමෙව ඉධාධිප්පෙතං. **විනථන්ති** විගතතථභාවං, නිච්චන්ති වා සුඛන්ති වා සුභන්ති වා අත්තාති වා යථා යථා වා කිලෙස වසෙන බාලජ්ජනෙහි ගය්හති, තථා තථා 'භාවතො. කිං විතථන්ති[1] වුත්තං හොති.? **ඉදන්ති** තමෙව සබ්බං පච්චක්ඛභාවෙන දස්සෙන්තො ආහ. **ඤත්වාති** මග්ගපඤ්ඤාය ඤාත්වා, තඤ්ච පනාසමොහතො න විස යතො. **ලොකෙති** ඔකාසලොකෙ. සබ්බං ඛන්ධාදිභෙදං ධම්මජාතං විතථම්දන්ති ඤත්වාති සම්බන්ධො.

ඉදානි ඉතො පරාසු චතූසු ගාථාසු **විනලොභො, විනරාගො, වින දොසො, විනමොහොති** එතෙ විසෙසා. තත්‍ථ ලුබ්භනවසෙන **ලොභො**, සබ්බඤ්ඤාභිකමෙතං පඨමස්ස අකුසලමූලස්ස අධිවචනං; විසම ලොභස්ස වා. යො සො "අපෙකදා හො භාරවාජ! මාතිමතන්තිසුපි ලොභධම්මො උපපජ්ජති, භගිනිමතන්තිසුපි, ධීතුමතන්තිසුපි ලොභධම්මො උපපජ්ජති"ති එවං වුත්තො. රඤ්ජනවසෙන **රාගො**, පඤ්චකාමගුණ රාගසෙතං අධිවචනං. දුස්සනවසෙන **දොසො**, පුබ්බ වුත්තකො ධසෙතං අධිවචනං. මුය්හනවසෙන **මොහො**, චතූසු අරියසච්චෙසු අඤ්ඤාණසෙතං අධිවචනං. තත්‍ථ යස්මා අයං භික්ඛු ලොභං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභි: කුදස්ස නාමාහං ලොභං විනෙය්‍යා විගත ලොභො විහරෙය්‍යන්ති. තස්මා තස්ස ලොභපහාණූපායං **සබ්බසඞ්ඛාර** නං විතථභාවදස්සනත්ථං ලොභපහාණානිසංසඤ්ච ඔරපාරපහාණත්ථං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ. එස නයො ඉතො පරාසුපි. කෙචි පනාහු: යථාවුත්තෙනෙව නයෙන තෙ තෙ ධම්මෙ ඝි ජිගුච්ඡිත්වා විපස්සනාමාරද්ධස්ස තස්ස තස්ස භික්ඛුනො එකමෙකාව එසා ගාථා වුත්තාති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. එස නයො ඉතො පරාසු චතූසු ගාථාසු.

අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: අපහීණත්ථෙන සන්තානෙ අනු සෙතීති= **අනුසයා**, කාමරාගපටිඝානදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාභවරාගාවිජ්ජා නං එතං අධිවචනං. සම්පයුත්තධම්මානං අත්තනො ආසාරානු විධානවසෙන **ථූලා**, අකෙඛමවසෙන අකුසලා, තම්පතිට්ඨාභූතානිපි **ථූලා**, සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකවසෙන **අකුසලා**, උභයමෙපතං ලොභදොස මොහානං අධිවචනං. තෙ ඝි "ලොභො භික්ඛවෙ අකුසලඤ්ච අකුසල

1. සබ්බපි-තථා තථා'භාවතොවිතථන්ති.

මූලඝචා"ති ආදිනා නයෙන එවං නිද්දිට්ඨා. එවමේතෙ අනුසයා තෙන තෙන මග්ගෙන පහීණත්තා යස්ස කෙචි න සන්ති, එතෙ ව අකුසලමූලා තථෙව **සමූහතාසෙ** සමූහතා ඉවෙවව අත්ථො, පවත්තබ්බුවව්‍යස්ස හි සකාරාගමං ඉච්ඡන්ති සද්දලක්ඛණකොවිද. අට්ඨකථාචරියා පන **සෙති** නිපාතොති විණ්ණයන්ති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. **එත්ථ** පන කිඤ්චාපි සො එවංවිධො භික්ඛු ඛීණාසවො හොති, **ඛීණාසවො** ච නෙව ආදියති න පජහති පජහිත්වා ඨිතොති වුත්තෙතා. තථාපි වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනලක්ඛණෙන "ජහාති ඔරපාර"න්ති. වුච්චති, අථවා අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායනෙතා අත්තනො අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනසඞ්ඛාතං ජහාති ඔරපාරන්ති වෙදිතබ්බා. තත්ථ කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා වාති **විධා අනුසයා**නං අභාවො වෙදිතබ්බා. කිලෙසපටිපාටියා හි කාමරාගානුසයපටිඝානුසයානං තතියමග්ගෙන අභාවො හොති, මානානුසයස්ස චතුත්ථමග්ගෙන, දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං පඨමමග්ගෙන, භවරාගානුසයාවිජ්ජානුසයානං චතුත්ථමග්ගෙනෙව. මග්ගපටිපාටියා **පන පඨම**මග්ගෙන දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං අභාවො හොති, දුතිය මග්ගෙන කාමරාගානුසයපටිඝානුසයානං තනුභාවො, තතියමග්ගෙන සබ්බසො අභාවො, චතුත්ථමග්ගෙන මානානුසයභවරාගානුසයඅවිජ්ජානුසයානං අභාවො හොති. තත්ථ යස්මා න සබ්බෙ අනුසයා **අකුසලමූලා**, කාමරාගභවරාගානුසයා එව හි ලොභානුසලමූලෙන **සඞ්ඛතං ගච්ඡන්ති**, පටිඝානුසයාවිජ්ජානුසයා ච දොසො අකුසලමූලං මොහො **අකුසලමූල**මෙවෙව **සඞ්ඛං** ගච්ඡන්ති, දිට්ඨිමානවිචිකිච්ඡානුසයා **පන** න කිඤ්චි **අකුසලමූලං** හොන්ති,[1] යස්මා වා අනුසයභාවවසෙන **ච අකුසලමූල සමුග්ඝාතවසෙන** ච කිලෙසපහාණං පත්තෙසි, තස්මා **"යස්සානුසයා** න සන්ති තෙවි, මූලා අකුසලා සමූහතාසෙ" ඉති භගවා **ආහ**.

යස්ස දරථජාති එත්ථ පන පඨමුප්පන්නා පඨමුප්පන්නා කිලෙසා පරිළාහට්ඨෙන දරථා නාම, අපරාපරුප්පත්තා තෙහි **දරථෙහි ජාතත්තා දරථජා** නාම. **ඔරන්ති** සක්කායො නාම වුච්චති. **යථාහ: "ඔරිමං** තීරන්ති ඛො භික්ඛු සක්කායසෙසතං අධිවච්ච"න්ති. **ආගමනාසාති** උපපත්තියා. **පවච්ඡාසෙති** පවච්ඡා එව. කිං වුත්තං හොති? **යස්ස** පන උපාදානක්ඛන්ධග්ගහණාය පවච්ඡභූතා අරියමග්ගෙන **පහීණත්තා** කෙචි දරථජවෙවච්ඡා කිලෙසා න සන්ති, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව **සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං**.

යස්ස වනථජාති එත්ථාපි දරථජා විය වනථජා වෙදිතබ්බා, වව නත්ථෙ පන අයං විසෙසො: වනුතෙ වච්චොතීති වා=වනං, යාවති හජතීති අත්ථො; තණ්හායෙතං අධිවචනං. සා හි විසයානං **පත්ථනතො** සෙවනතො ච වනන්ති වුච්චති; තම්පරියුට්ඨානවසෙන වනං ථරති තච්චොතී[2]ති=**වනථෙ**ා, තණ්හානුසයසෙසතං අධිවචනං, වනථා ජාතා

1. සී. II. හොති. 2. කත්ථචි-වනං තච්චොතීති.

=**වනථජාති**. කෙචි පනාහු: සබ්බෙපි කිලෙසා ගහනට්ඨෙන වනථොති වුච්චන්ති, අපරාපරුප්පත්තා පන වනථජාති, අයමෙව වෙත්ථ උරග සුත්තෙ අත්ථො අධිප්පෙතො; ඉතරෙ පන ධම්මපදගාථාසු. **විනිබන්ධාය භවායාති** භවවිනිබන්ධාය, අථවා විත්තස්ස ච විසයෙසු විනිබන්ධාය; ආයතිං උපපත්තියා වාති[1] අත්ථො. හෙතුයෙව **හෙතුකප්පා**.

යො නිවරණෙති එත්ථ නීවරණාති[2] චිත්තං හිතපටිපත්තිං වා නීවරන්තීති[3]=**නිවරණා**, පටිච්ඡාදෙන්තීති අත්ථො. **පහායාති** ජ්ඣෙත්වා. **පඤ්චාති** තෙසං සඛ්යාපරිවෙදදෙ. ඊඝාභාවතො **අනීඝො**. කථං කථාය **තිණ්ණතථා තිණ්ණකථංකථො**. විගතසල්ලත්තා **විසල්ලො**. කිං වුත්තං හොති? යො භික්ඛු කාමච්ඡන්දාදීනි පඤ්ච නීවරණානි සමනන්තරද්වෙ වුත්තනයෙන සාමඤ්ඤතො විසෙසතො ච නීවරණෙසු ආදීනවං දිස්වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහාය තෙසඤ්ච පහීණත්තා එව කිලෙසදුක්ඛඛන්ධානස්ස[4] ඊඝස්ස අභාවෙන අනීඝො, "අහොසිනුඛො අහං අතීතමද්ධාන"න්ති ආදිනා නයෙන පවත්තාය කථංකථාය තිණ්ණත්තා **තිණ්ණකථංකථො**, "තත්ථ කතමෙ පඤ්ච සල්ලා? රාග සල්ලො දෙසසල්ලො මොහසල්ලො මානසල්ලො දිට්ඨිසල්ලො"ති පවුත්තානං පඤ්චන්නං **සල්ලානං** විගතත්තා **විසල්ලො**, සො භික්ඛු පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ජහාති ඔරපාරනෙ. අත්‍රාපි ච කිලෙසපරිපාටියා මග්ගපරිපාටියා වාති වීඛා එව නීවරණපහාණං වෙදිතබ්බං. කිලෙස පරිපාටියා හි කාමච්ඡන්දනීවරණස්ස ව්‍යාපාදනීවරණස්ස ච තතිය මග්ගෙන පහාණං හොති. ථීනමිද්ධනීවරණස්ස උද්ධච්චනීවරණස්ස ච චතුත්ථමග්ගෙන. අකතං වත මෙ කුසලන්ති ආදිනා නයෙන පවත්තස්ස විපටිසාරසඛ්යාතස්ස කුක්කුච්චස්ස විචිකිච්ඡානීවරණස්ස ච පඨම මග්ගෙන. මග්ගපරිපාටියා පන කුක්කුච්චනීවරණස්ස විචිකිච්ඡානීවර ණස්ස ච පඨමමග්ගෙන පහාණං හොති. කාමච්ඡන්දනීවරණස්ස ව්‍යාපාදනීවරණස්ස ච දුතියමග්ගෙන තනුභාවො හොති, තතියෙන අනවසෙසපපහාණං, ථීනමිද්ධනීවරණස්ස උද්ධච්චනීවරණස්ස ච චතුත්ථ මග්ගෙන පහාණං හොතීති. එවං:-

"යො නීවරණෙ පහාය පඤ්ච අනීඝො තිණ්ණකථංකථො විසල්ලො,
සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණමිව තචං පුරාණ"න්ති

අරහත්තනිකූටෙනෙව භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො, එකවිධෙන නයෙන[5] තස්ස තස්ස ගාථාය පරියොසානෙ සො සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.[6]

පරමත්ථජොතිකාය ඛුද්දකනිකායස්ස
උරගසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. කත්ථචි-ආයතිඤ්ච උපපත්තියඤ්චාති.　　4. සී. I. II මූ. සත්තානුසය.
2. කත්ථචි-නීවරණාති.　　5. ඉ--එකමෙව යෙන නයෙන තෙසං භික්ඛූනං යා
3. කත්ථචි-නීවාරෙන්තීති.　　6. ඉ--ති වදතෝ. [ගාථා දෙසිතා, තෙන තෙන.

1. 2.

පකෙකාදනෝති ධනියසුත්තං. කා උපපත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති, තෙන සමයෙන ධනියෝ ගොපෝ මහීතීරෙ පටිවසති. තස්ස පුබ්බයොගෝ:– කස්සපස්ස භගවතෝ පාවචනෙ දිපපමානෙ වීසතිවස්ස සහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සබ්බස්ස වීසතිසලාකභත්තානි අදාසි. සෝ තතෝ චුතෝ දෙවෙසු උපපන්නෝ දෙවලොකෙ එව එකං බුද්ධන්තරං ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතෝ කාලෙ–විදෙහරට්ඨමජ්ඣෙ පබ්බතරට්ඨං නාම අත්ථි, තත්ථ ධම්මසොණ්ඩං නාම නගරං, තස්මිං නගරෙ සෙට්ඨි පුත්තෝ හුත්වා අභිනිබ්බත්තෝ ගොයූථං නිස්සාය ජීවති, තස්ස තිංස මත්තානි ගොසහස්සානි හොන්ති, සත්තවීසතිසහස්සා ගාවෝ ඛීරං දුය්හන්ති; ගොපා නාම නිබ්ධවාසිනෝ න හොන්ති, වසන්තෙ වත්තාරෝ මාසෙ ථලෙ වසන්ති, අවසෙසෙ අට්ඨ මාසෙ යත්ථ තිණොදකං සුඛං ලබන්ති, තත්ථ වසන්ති; තඤ්ච නදීතීරං වා ජාතස්සරතීරං වා හොති, අථාපරභාගෙ අත්තනා වසිතගාමතො නික්ඛමිත්වා ගුත්තං ථාසුවිහාරට්ඨාය ඔකාසං ගවෙසන්තෝ මහාමහි නිජ්ඣිත්වා එකතෝ කාලමහි එකතෝ මහාමහිමෙවෙව සඛං ගන්ත්වා සන්දමානා පුන සමුද්ද සම්පෙ සමාගන්ත්වා පවත්තා යං ඔකාසං අන්තරදීපං අභාසි, තං පවිසිත්වා වච්ඡානං සාලං අත්තනො ව නිවෙසනං මාපෙත්වා වාසං කපෙසි; තස්ස සත්ත පුත්තා සත්ත ධීතරෝ සත්ත සුණිසා අනෙකෙ ච කම්මකරා හොන්ති. ගොපා නාම වස්සනිමිත්තං ජානන්ති, යදා සකුණා කුලාවකානි රුක්ඛග්ගෙ කරොන්ති, කාකකවකා උදකසම්පෙ වාරං පිදහිත්වා ථලසම්පෙ වාරෙන වලඤ්ජන්ති, තදා සුවුට්ඨිකා භවිස්සතීති ගණ්හන්ති, යදා පන සකුණා කුලාවකානි නීවට්ඨානෙ උදකපිට්ඨෙ කාරොන්ති, කාකකවකා ථලසම්පෙ වාරං පිදහිත්වා උදකසම්පෙ වාරෙන වලඤ්ජන්ති, තදා දුබ්බුට්ඨිකා භවිස්සතීති ගණ්හන්ති. අථ සෝ ධනියෝ සුවුට්ඨිකනිමිත්තෙන[1] උපලක්ඛෙත්වා උපකට්ඨෙ වස්සකාලෙ අන්තරදීපා නික්ඛමිත්වා මහාමහියා පරතීරෙ සත්ත සත්තභූමිකෙ දෙවෙ වස්සනෙන උදහෙන අන්ජෙඛාඛ්ඨරණ්ණාසෙ අත්තනො වසනොකාසං කත්වා සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා වච්ඡසාලා මාපෙත්වා තත්ථ නිවාසං කපෙසි. අථස්ස දුරතිණාදිසම්පත්තිහෙතු සබ්බෙසු පුත්තදාසකම්මකරපොරිසෙසු සමාහිතෙසු[2] ජාතෙසු ඤාතපපකාරෙ ඛජ්ජභොජ්ජෙ පවත්තෙන සමන්තා චතුද්දිසා මෙඝමණ්ඩලානි උට්ඨහිංසු. සෝ ධෙනුයො දුහාපෙත්වා වච්ඡසාලාසු වචෙත්වා බන්ධාපෙත්වා ගුත්තං චතුද්දිසා ධුමං කාරාපෙත්වා සබ්බපරිජනං භොජාපෙත්වා සබ්බකිච්චානි කාරාපෙත්වා තත්ථ තත්ථ දීපෙ උජ්ජලාපෙත්වා සයං බීරෙන භත්තං භුඤ්ජිත්වා මහාසයනෙ අත්තනො සිරිසම්පත්තිං දිස්වා තුට්ඨචිත්තො හුත්වා අපරදිසාය මෙඝත්ථනිතසද්දං සුත්වා නිපන්නො ඉමං උදානං උදානෙසි: **පකෙකා දනෝ දුදඛීරෝ'හමස්මි**.

---

1. සී. II. සුවුට්ඨිකලක්ඛණෙ. 2. සී. I. II. ඉ. සමානියෙසු.

තත්ථායං අත්ථවණ්ණනා:-**පකෙකාදනෝති** සිඳිහතෙතා. **දුඛ්ඛීරෝති** ගාවෝ දුහිබා ගහිතබ්බෝ. **අහනති** අත්තානං නිදස්සෙති. **අස්මීති** අත්තනෝ තථාභාවං, පකෙකාදනෝ දුඛ්ඛීරෝ ච අහමස්මි, භවාමීති අත්ථෝ. **ඉතීති** එවමාහාති අත්ථෝ. නිදස්සෙ පන "**ඉතීති** පදසන්ධි පදසංසග්ගෝ පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායෝ ව්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතමෙතා"නාති එවමස්ස අත්ථෝ වණ්ණිතෝ, සොපි ඉදමේව සඤ්ඣායති වෙදිතබ්බා. යං යං හි පුබ්බපදෙන වුත්තං, තස්ස තස්ස එවමාහාති එතමත්ථං දීපෙන්තෝ එව ඉතිසද්දෝ පවත්තිමෙන පදෙන "මෙත්තෙය්‍යෝ ඉති වා, භගවා ඉති වා" එවමාදිනා පදසන්ධි හොති නාසද්දත්ථා. **ධනියෝ ගොපෝති** තස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස නාමසමඤ්ඤානං; සෝ හි යානිමානි ථාවරාදීනි පඤ්ච ධනානි, තෙසු ඒපෙත්ථ දුනසීලාදිඅනුගාමිකධනං · චෙතනවත්‍යාරාමාදිතෝ ථාවරධනතොපි ගවස්සාදිතෝ ජඞ්ඝමධනතොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිතෝ සංහාරිමධනතොපි සිප්පායතනාදිතෝ අඞ්ගසමධනතොපි යං තං ලොකස්ස පඤ්චගොරසානුපජදුනෙන බහුපකාරතං සඤ්ඣය "නත්ථි ගොසමිතං ධන"නති එවං විසෙසිතං ගොධනං; තෙන සමන්නාගතත්තා ධනියෝ, ගුන්නං පාලනතො ගොපෝ, යෝ හි අත්තනෝ ගාවෝ පාලෙති, සෝ ගොපෙති වුච්චති, යෝ පරෙසං වෙතනෙන හතෝ හුත්වා, සෝ ගොපාලකෝ, අයං පන අත්තනෝ යෙව, තෙන **ගොපෝති** වුත්තෝ. **අනුනදීරෙති** තීරසම්පෙ. **මහියාති** මහාමහිනාම්කාය නදියා. සමානෙන අනුකූලවත්තිනා පරිජනෙන සද්ධිං වාසෝ යස්ස සෝ=**සමානවාසෝ**. අයඤ්හ තථාවිධෝ, තෙනාහ: **සමානවාසෝති**. **ජනසාති** තිණ පණ්ණවජ්ජනෙහි අනොවස්සකතා. **කුමිති** වාසඝරස්සෙතං අධිවචනං. **ආභිණෝති** ආහතෝ; ජාලිතෝ වා. **ගිනීති** අග්ගි; තෙසු තෙසු ඨානෙසු අග්ගි "ගිනී"ති වොහරියති. **අථ වේ පඤ්ඤසීති** ඉදානි යදි ඉච්ඡසීති වුත්තං හොති. **පවස්සාති** සිඤ්ච, පඤ්ඤර; උදකං මුඤ්චාති අත්ථෝ. **දෙවාති** මෙඝං ආලපති. අයං තාවේත්ථ පදවණ්ණනා. අයමපන අත්ථවණ්ණනා:-එවමයං ධනියෝ ගොපෝ අත්තනෝ මහා සයනෙ නිපන්නෝ මෙඝත්ථනිතං සුත්වා **පකෙකාදනෝ'හමස්මීති** හණන්තෝ කායදුක්ඛවූපසමූපායං කායසුඛහෙතුඤ්ච, අත්තනෝ සන්නිහිතත්තනි දීපෙති. **දුඛ්ඛීරෝ'හමස්මීති** හණන්තෝ චිත්තදුක්ඛවූප සමූපායං චිත්තසුඛහෙතුඤ්ච. **අනුනදීරෙ මහියාති** නිවසනට්ඨාන සම්පත්තිං. **සමානවාසෝති** තාදිසෙ කාලෙ පියවිප්පයොගපදට්ඨානස්ස සොකස්සාභාවං. **ජනසා කුමිති** කායදුක්ඛාගමපච්චයතං. **ආභිණෝ ගිනීති** යසමා ගොපාලකා පරිකෙඛපඨිමදරුඅග්ගිවසෙන තයෝ අග්ගී කරොන්ති, තෙ ච තස්ස ගෙහෙ සබ්බෙ කතා, තසමා සබ්බදිසාසු පරිකෙඛපගතිං සඤ්ඣය **ආභිණෝ ගිනීති** හණන්තෝ වාලමිගාගමන නිවාරණං දීපෙති, ගුන්නං මජ්ඣෙ ගොමයාදීහි ධූමගතිං සඤ්ඣය ඛංසමකසාදීහි ගුන්නං අනාබාධං, ගොපාලකානං සයනට්ඨානෙ දරූ අග්ගිං සඤ්ඣය ගොපාලකානං සීතාබාධපච්චයතං. සෝ එවං දීපෙන්තෝ

අත්තනෝ වා ගුත්තානං වා පරිජනස්ස වා වුට්ඨිපපච්චයස්ස කස්සචි ආබාධස්ස අභාවතෝ පීතිසොමනස්සජාතෝ ආහ: **අථ වේ පත්ථයසි පච්ඡා දෙවාති.**

එවං ධනියස්ස ඉමං ගාථං භාසමානස්ස අස්සොසි භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය ජේතවනමහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං විහරන්තොත්‍ය, සුත්වා ච පන බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තා අද්දස ධනියඤ්ච පජාපතිඤ්චස්ස: "ඉමෙ උභොපි හෙතු සම්පත්තා, සචෙ අහං ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, උභොපි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සන්ති, නො චෙ ගම්ස්සාමි, සෙව උදකොසෙන විනස්සිස්සන්ති"ති තං ඛණං යෙව සාවත්ථිතො සත්ත යොජනසතානි ධනියස්ස නිවෙසනට්ඨානං ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස කුටියා උපරි අට්ඨාසි, ධනියොත්‍ය තං ගාථං පුනපපුන භාසති යෙව න නිට්ඨාපෙති, භගවති ගතෙපි භාසති, භගවා තං සුත්වා න එත්තකෙන සන්තුට්ඨා වා විස්සත්ථා වා හොන්ති, එවමපන හොන්තීති දීපෙතුං[1] **අක්කොධනො විගතබිලො'භිසම්භී**ති ඉමං පටිගාථං අභාසි ව්‍යඤ්ජනසභාගං නො අත්ථසභාගං, න හි පක්කොධනොති **අක්කොධනොති** ච **ආදීනි** පදානි අත්ථතො සමෙන්ති මහාසමුද්දස්ස ඔරපාරතීරානි විය, **ව්‍යඤ්ජනං** පනෙත්ථ කිඤ්චි කිඤ්චි සමෙතීති ව්‍යඤ්ජනසභාගානි හොන්ති, තත්ථ පුරිමගාථාය සදිසපදානං වුත්තනයෙනෙවත්ථං වෙදිතබ්බෝ. **විසෙස** පදානං පන අයං පදතෝ අත්ථතෝ ච වණ්ණනා:-

අක්කොධනොති අකුජ්ඣනසභාවෝ, යෝ හි සො පුබ්බ වුත්තපප කාරආඝාතවත්ථුසම්භවෝ කොධෝ එකච්චස්ස සුපරිතෙනාපි උපජ්ජ මානෝ හදයං සන්තාපෙත්වා වූපසම්මති, යෙන ච තත්තා බලවත රූපත්තෙන එකච්චෝ මුඛවිකූණනමත්තං කරොති, තතො බලව තරෙන එකච්චෝ එරුසං වත්තුකාමෝ හනුසඤ්චලනමත්තං කරොති, අපරෝ තතො බලවතරෙන එරුසං භණති, අපරෝ තතො බලව තරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ගවෙසන්තෝ දිසා විලොකෙති, අපරෝ තතො බලවතරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආමසති, අපරෝ තතො බලව තරෙන දණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා උපධාවති, අපරෝ තතො බලවතරෙන එකං වා වෙ වා පහාරෙ දෙති, අපරෝ තතො බලවතරෙන අපි ඤාතිසාලොහිතං ජීවිතා වොරොපෙති, එකච්චෝ තතො බලව තරෙන පච්ඡා විපපටිසාරී අත්තානම්පි ජීවිතා වොරොපෙති සිහල දීපෙ කාලගාමවාසී අමච්චෝ විය, එත්තාවතා ච කොධෝ පරමවෙ පුල්ලපපත්තෝ හොති, සො භගවතො බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහීණෙ උච්ඡින්නමූලෝ තාලාවත්ථුකතෝ, තස්මා භගවා **අක්කොධනෝ 'භිසම්භී**ති ආහ. **විගතබිලොති** අපගතබිලෝ. යෙ හි තෙ චිත්තස්ස්ධි භාවෙන පඤ්ච වෙතොඛිලා වුත්තා, යෙහි බිලීභූතෙ චිත්තෙ සෙය්‍යථාපි නාම බිලෙ භූමිභාගෙ වත්තාරෝ මාසෙ වස්සන්තෙපි දෙවෙ සස්සානි න

1. සී. II. හොන්තීති දස්සෙන්තෝ. ඉ. සී. I. දස්සෙතුං.

රුහනති, එවමෙවං සද්ධම්මසවණාදිකුසලහෙතුවසෙ වඩ්ඪනෙතපි කුසලං න රුහති, තෙ ච භගවතො බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහීණා, තසමා භගවා **විගතභීලො'හමස්මීති** ආහ. එකරතිනං වාසො අස්සාති=**එකරත්තිවාසො**. යථා ධනියො තත්ථ වත්තාරෝ වසිතො මාසෙ නිබ්ධවාසං උපගතො, න තථා භගවා, භගවා හි තං යෙව රත්තිං තස්ස අත්ථකාමතාය තත්ථ වාසං උපගතො, තසමා **එකරත්තිවාසොති** ආහ. **විවටාති** අපනීතවජ්ජනා. **කුටීති** අත්තභාවො. අත්තභාවො හි තං තං අත්ථවසං පටිච්ච ඝාසොතිපි ගුහාතිපි දෙහොතිපි සජ්ජෙහොතිපි නාවාතිපි රථොතිපි ධජොතිපි වම්මිකොතිපි කුටීතිපි කුටිකාතිපි වුච්චති. ඉධ පන කට්ඨාදීනි පටිච්ච ගෙහභාමිකා කුටි විය අට්ඨිආදීනි පටිච්ච සබ්බං ගත්තභා කුටීති වුත්තො. යථාහ: "සෙය්‍යථාපි ආවුසො කට්ඨඤ්ච පටිච්ච වල්ලිඤ්ච පටිච්ච මත්තිකඤ්ච පටිච්ච තිණඤ්ච පටිච්ච ඝාකාසො පරිවාරිතො අගාරන්ත්වෙව සඤ්ඤං ගච්ඡති, එවමෙව ඛො ආවුසො අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච නහාරුඤ්ච පටිච්ච මංසඤ්ච පටිච්ච චම්මඤ්ච පටිච්ච ඝාකාසො පරිවාරිතො රූපන්ත්වෙව සඤ්ඤං ගච්ඡතී"ති. චිත්තමකකටස්ස නිවාසතො වා කුටි යථාහ:-

> "අට්ඨිකඞ්කලකුටි වෙසා මක්කටාවසථො ඉති,
> මක්කටො පඤ්චවාරාය කුටිකාය'පසක්කිය,
> වාරෙන අනුපරියාති ඝට්ටයන්තො පුනප්පුන"නති.

සා කුටි යෙන[1] තණ්හාමානදිට්ඨිවජ්ජනෙන සත්තානං ඡන්නතතා[2] පුනප්පුන රාගාදිකිලෙසවස්සං අතිවස්සති. යථාහ:-

> "ඡන්නමතිවස්සති විවටං නාතිවස්සති,
> තසමා ඡන්නං විවරෙථ එවං තං නාතිවස්සතී"ති.

අයං ගාථා වීසු ඨානෙසු වුත්තා ඛඞ්ගෙ ථෙරගාථායඤ්ච: ඛඞ්ගෙ "යො ආපතිං පටිච්ඡාදෙති, තස්ස කිලෙසා ව පුනප්පුන ආපත්තියො ව අතිවස්සන්ති, යො පන න පටිච්ඡාදෙති, තස්ස නාතිවස්සන්තී"ති ඉමං අත්ථං පටිච්ච වුත්තා. ථෙරගාථායං යස්ස රාගාදිවජ්ජනං අත්ථි, තස්ස පුන ඉට්ඨාරම්මණාදිසු රාගාදිසම්භවතො තං ඡන්නමතිවස්සති, යො වා උපපත්තො කිලෙසෙ අධිවාසෙති, තස්සෙවං අධිවාසිතකිලෙ සවජ්ජනවජ්ජා අත්තභාවකුටි පුනප්පුන කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යස්ස පන අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණවාතෙන කිලෙසවජ්ජනස්ස විද්ධංසිතත්තා විවටා, තස්ස නාතිවස්සතීති අයමත්ථො ඉධාධිප්පෙතො. භගවතො හි යථාවුත්තං ඡදනං යථාවුත්තෙනෙව නයෙන විද්ධංසිතං,[3] තසමා **විවටා කුටීති** ආහ. **නිබ්බුතොති** උපසන්තො. **ගිනීති** අග්ගි, යෙන හි එකාදසවිධෙන අග්ගිනා සබ්බමිදං ආදිත්තං. යථාහ: ආදිත්තං රාගග්ගිනාති විත්ථාරෙ. සො අග්ගි භගවතො බොධිමූලෙ යෙව අරියමග්ගසලිලසෙකෙන නිබ්බුතො, තසමා **නිබ්බුතො ගිනීති** ආහ.

---

1. ප-සබ්බත්තෙන. 2. ප-ඡන්නතා ත. 3. සී. I. විදධංසං.

එවං වදනෙනා ච ධනියං අතොඨබ්බෙන තුස්සමානං **අඤ්ඤුපදෙසෙ** නෙව පරිභාසති ඔවදති අනුසාසති. කථං? **අකෙකාධනොති හි** වද මානො ධනිය! එවං **පකෙකාදනො'හමස්මීති** තුට්ඨො, ඔදනපාකො ව යාවජීවං ධනපරිකඛයෙන කාතබ්බො, ධනපරිකඛයො ව **අජ්ජන** රකඛණාදිදුකඛපදට්ඨානං, එවං සන්තෙ දුක්ඛතෙව තුට්ඨං හොති, අහමපන අකෙකාධනො'හමස්මීති තුස්සනෙනා සන්දිට්ඨිකසම්පරායික දුකඛාභාවෙන තුට්ඨොති දීපෙති. **විගතඛිලොති** වදමානො **ඛිලා දුද්ධ ඛිරෙ'හමස්මීති** තුස්සනෙනා අඛාතකිවෙවා කතකිවෙවා'සමීති මඤ්ඤා තුට්ඨා, අහමපන **විගතඛිලො'හමස්මීති** තුස්සනෙනා කතකිවෙවා ව තුට්ඨොති දීපෙති. **අනුතීරෙ මණිසෙඛරතනිවාසොති** වදමානො තුවං **අනුතීරෙ මණිසා සමානවාසොති** තුස්සනෙනා වතුමාසං නිබද්ධ වාසෙන තුට්ඨා, නිබද්ධවාසො ව ආවාසසඞ්ඛෙන හොති, **සො** ව දුක්ඛං, එවං සන්තෙ දුක්ඛතෙව තුට්ඨා හොසි, අහමපන **එඛරතනි වාසොති** තුස්සනෙනා අනිබද්ධවාසෙන තුට්ඨා, **අනිබද්ධවාසො** ව ආවාසසඞ්ඛාභාවෙන හොති, සඞ්ඛාභාවො ව **සුඛන්ති** සුඛතෙව තුට්ඨා හොමීති දීපෙති. **විවටා කුටිති** වදමානො **තවං ඡන්නා කුටිති** තුස්සනෙනා ඡන්නගෙහතාය තුට්ඨා, ගෙහෙ ච තෙ ඡන්නෙපි අත්තභාවකුකං තං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන **සඤ්ඤිතෙති** වතුහි මහොඝෙහි වුය්හමානො අනයව්යසනං පාපුණෙය්‍යාසි, එවං සන්තෙ අතොඨබ්බෙනෙව තුට්ඨා අහොසි, අහමපන **විවටා කුටිති** තුස්සනෙනා අත්තභාවකුටියා කිලෙසච්ඡදනාභාවෙන තුට්ඨා, එවඤ්ච මෙ විවටාය කුටියා න තං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන **සඤ්ඤිතෙති** වතුහි මහොඝෙහි වුය්හමානො අනව්යසනං පාපුණෙය්‍යං, එවං සන්තෙ තොඨබ්බෙනෙව තුට්ඨා හොමීති දීපෙති. **නිබ්බුතො ගිනීති** වදමානො **තවං ආහිතො ගිනීති** තුස්සනෙනා අකතුපදුවනිවාරණෙව කතුපදුවනිවාරණෙ'සමීති මඤ්ඤා තුට්ඨා, අහමපන **නිබ්බුතො ගිනීති** තුස්සනෙනා එකාදසග්ගිපරිළාහාභාවතො කතුපදුවනිවාරණතායෙව තුට්ඨොති දීපෙති. **අථ වෙ පඤ්ඤසි පවස්ස දෙවාති** වදමානො එවං විගතදුක්ඛානං අනුපපත්තසුඛානං සතසඛබ්බිච්චානං අමඤ්ඤාදිසානං එතං වචනං සොභති: "**අථ වෙ පඤ්ඤසි පවස්ස දෙවාති**, න නො තයා වස්සනෙනන වා අවස්සනෙනන වා වුද්ධි වා හානි වා අත්ථි." **තවං** පන කසමා එවං වදසීති දීපෙති, තසමා යං වුත්තං "එවං වදනෙනා ච ධනියං අතොඨබ්බෙන තුස්සමානං අඤ්ඤුපදෙසෙනෙව පරිභාසති ඔවදති අනුසාසතී"ති තං සම්මදෙව වුත්තන්නි.

එවම්මං භගවතා වුත්තං ගාථං සුත්වාපි ධනියො ගොපො "කො අයං ගාථං භාසතී"ති අවත්වා තෙන සුභාසිතෙන පරිතුට්ඨා පුනපි තථා රූපං සොතුකාමො අපරමපි ගාථං ආහ: **අඞ්ගමඞ්ගානි**. තත්ථ **අඞ්ගානි** කාරණමත්තිකානං අධිවචනං; පිඞ්ගලමත්තිකානන්නිපි එකෙ, **මඞ්ගා මඞ්ගාසෙව. න විජ්ජරෙති** නත්ථි. **කඞ්ඛෙති** වෙ කඞ්ඛා නදී

කවෙඝා පබ්බතකවෙඝා ච, ඉධ කවෙඝා නදීකවෙඝා. **රුළ්හතිණේති** සඤ්ජාතතිණේ. **වරණතිති** භත්තනිවවං කරොනති. **වුට්ඨිමපිති** වාත වුට්ඨිආදිකා අනෙකා වුට්ඨියොං. තා ආලවකසුත්තෙත පකාසසිස්සාම, ඉධ පන වස්සවුට්ඨිං සන්ධාය වුත්තං. **සඝෙසයුනති** ඛමෙයයුං. සෙසං පාකට මෙව. එත්ථ ධනියොං යෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ඤාපෙත්වා රුහිරං පිවනතා මුහුත්තෙනෙව ගාවොං අනයව්යසනං පාපෙනති, තස්මා වුට්ඨිතමත්තෙත යෙව තෙ ගොපාලකා පංසුනා ච සාඛාහි ච මාරෙසුති, තෙසං අභාවෙන ඝුන්නං ඛෙමතං ඤත්වෙජ රුළ්හතිණෙ වරණෙන අද්ධානගමනපරිස්සමාභාවං වත්වා බුද්ධිල්මථාභාවඤ්ච දීපෙන්තා යථා අඤ්ඤිස්සං ගාවොං අඤ්ඤමඤ්ඤසමථ්ථෙසුති රිස්සමානා අද්ධානගමනෙන කිලන්තා බුද්ධස මියමානා එකවුට්ඨිනිපාතම්පි න සඝෙයයුං, න මෙ තථා ගාවොං, මය්හං පන ගාවොං වුත්තපපකාරාභාවතොං චික්ඛිත්තුං වා නික්ඛන්තුං වා වුට්ඨිම්පි සඝෙයයුන්ති දීපෙති. තතොං භගවා යස්මා ධනියොං අත්තනා දීපෙ වසන්තොං භයං දිස්වා කුලලං බන්ධිත්වා මහාමහිං තරිත්වා තං භාවං ආගම්ම "අහං සුට්ඨු ආගතොං නිබ්භයෙ ඨානෙ සිතොං"ති මඤ්ඤමානොං එවමාහ. සභයෙ එව ච සො ඨානෙ සිතොං, තස්මා තස්ස ආගම නට්ඨානා අත්තනොං ආගමනට්ඨානංව උත්තරිතරඤ්ච පණීතතරඤ්ච වණ්ණෙන්තො **ඛද්ධා කි හිසිති** ඉමං ගාථං අභාසි අත්ථසභාගං තොං ව්යඤ්ජනසභාගං.

තත්ථ **හිසිති** පත්ථරිත්වා පුථුලං කත්වා ඛද්ධකුලෙලා වුච්චති ලොකෙ, අරියස්ස පන ධම්මවිනයෙ අරියමග්ගස්සෙතං අධිවච්චනං. අරියමග්ගොං හි:-

> මග්ගොං පජ්ජා පථොං පන්ථොං අඤ්ජසං වටුමායනං,
> නාවා උත්තරසෙතු ච කුලෙලා ච හිසි වඛ්ඛමෙ,
> අද්ධානං පහවොං වෙව තත්ථ තත්ථ පකාසිතොං.

ඉමායපි ගාථාය භගවා පුරිමනයෙනෙව තං ඔවදන්තොං ඉමං අත්ථං ආහාති වෙදිතබ්බෙං. ධනිය! ත්වං කුලලං බන්ධිත්වා මහිං තරිත්වා ඉමං ඨානමාගතොං, පුනපි ච තෙ කුලෙලා බන්ධිතබ්බො එව භවිස්සති, නදී ච තරිතබ්බා, න වෙතං ඨානං ඛෙමං, මයා පන එකාවිතෙන මහාඔඝාති සමොඛානෙත්වා **ඤාණබන්ධනෙන ඛද්ධා** අහොසි හිසි, සා ච **සත්තතිංස** බොධපක්ඛියධම්මපරිපූණ්ණත්තාය **එකාරසභාවනුපගතත්තා අඤ්ඤ** මඤ්ඤං අනතිවත්තනෙන; පුන බන්ධිතබ්බපයොජනාභාවෙන දෙව මනුස්සෙසු කෙනචි මොචෙතුං **අසක්කුණෙය්යතාය** ච **සුඝඛ්ඛතා**, තාය ච මහිං **තිණ්ණා** පුරිබබ[1] පත්ථිතපදෙසං ගතොං, ගච්ඡන්තොපි ච න සොතාපන්නාදයො විය කඤ්චිදෙව පදෙසං ගතොං, අථ ඛොං පාරඞ්ගතොං සබ්බාසවක්ඛයං **සබ්බධම්මපාරං** පරමං ඛෙමං **නිබ්බාණං** ගතොං, **තිණ්ණාති** වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තොං. **පාරගතොති** අරහත්තං පත්තොං. කිං විනෙය්ය පාරගතොති චෙ? **විනෙය්ය ඔඝං කාමොඝාදි**

1, සී. II. තිණ්ණ.

වතුබ්බිධං ඔඝං තරිත්වා අතික්කමම තං පාරං ගතොති. **ඉදානි** ච පන මේ පුත්ත තරිතබ්බාභාවතො **අපෙථ ගිහිසා න විජ්ජති**, තස්මා මමේව යුත්තං වත්තුං **අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවාති**. තමපි සුත්වා ධනියො පුරිමනයෙනෙව **ගොපි මම අස්සවාති** ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **ගොපිති** හරියං නිද්දිසති. **අස්සවාති** වචනකරං කිඞ්කාර පටිස්සාවිනී. **අලොලාති** මාතුගාමො හි පඤ්චහි ලොලතාහි ලොලො හොති: ආහාරලොලතාය අලඞ්කාරලොලතාය පරපුරිසලොලතාය ධනලොලතාය පාදලොලතාය. තථාහි මාතුගාමො භත්තපූවසුරාදි භෙදෙ ආහාරෙ ලොලතාය අන්තමසො පාරිවාසිකභත්තමපි භුඤ්ජති, භත්තොතාපකමපි ඛාදති, විගුණං ධනමනුපපදෙත්වාපි සුරං පිවති. අලඞ්කාරලොලතාය අඤ්ඤං අලඞ්කාරමලඞ්කාතා අන්තමසො උදක තෙලකෙත්තපි කෙසෙ ඔසණ්හිත්වා මුඛං පරිමජ්ජති. පුරිසලොලතාය අන්තමසො පුත්තෙත්තපි තාදිසෙ පදෙසෙ පකොසායමානා පඨමං අසද්ධම්මවසෙන විනෙතති. ධනලොලතාය "හංසරාජං ගහෙත්වාන සුවණ්ණං පරිහායථ.[1]" පාදලොලතාය ආරාමාදිගමනසීලා හුත්වා සබ්බං ධනං විනාසෙති. තත්ථ ධනියො එකාපි ලොලතා මය්හං ගොපියා නත්ථීති දස්සෙනෙතා **අලොලාති** ආහ. **දිඝරත්තං සංවාසියාති** චිර කාලං සද්ධිං වසමානා, කොමාරභාවතොපභුති එකතො වඩ්ඪිතා, තෙන පරපුරිසෙ න ජානාතීති දස්සෙති. **මනාපාති** එවං පරපුරිසෙ අජානනතී මමෙව අල්ලීයතීති දස්සෙති. **තස්සා න සුණාමි කිඤ්චි පාපනති** ඉත්ථ්‍යාමෙන නාම සද්ධිං ඉමාය භාසිතං වා ලපිතං වාති එවං තස්සා න සුණාමි කිඤ්චි අනිචාරදෙසනති දස්සෙති.

අථ භගවා එතෙහි ගුණෙහි ගොපියා කුධ්‍යං ධනියං ඔවදන්නො පුරිමනයෙනෙව **චිත්තං මම අස්සවනති** ඉමං ගාථං අභාසි **අත්ථසභාගං** **ව්‍යඤ්ජනසභාගඤ්ච**. තත්ථ උත්තානත්ථමෙව පදානි. අයං පන අධිප්පා යො:-ධනිය! ත්වං ගොපි මම අස්සවාති කුථො, සා පන තෙ අස්සවා භවෙය්‍ය වා න වා, දුජ්ජානං පරචිත්තං, විසෙසතො මාතුගාමස්ස, මාතුගාමං හි කුවිජියා පරිහරන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොනති, එවං දුරක්ඛචිත්තතාය එවව න සක්කා තුම්හාදිසෙහි ඉත්ථි අලොලාති වා සංවාසියාති වා මනාපාති වා නිපපාපාති වා ජානිතුං. මය්හං පන චිත්තං අස්සවං ඔවාදපතිකරං මම වසෙ වත්තති, නාහං තස්ස වසෙ වත්තාමි, සො වස්ස අස්සවභාවො යමකපාටිහාරියෙ ඤාණං වණ්ණානං අග්ගිධාරාසු ච උදකධාරාසු ච පවත්තමානාසු සබ්බඤ්ඤුතස්ස පාකටො අහොසි. අග්ගිනිම්මාණෙ හි තෙජොකසිණං සමාපජ්ජිතබ්බං, උදක නිම්මාණෙ ආපොකසිණං, නීලාදිනිම්මාණෙ නීලාදිකසිණානි. බුද්ධානමපි හි වෙ චිත්තානි එකතො නපපවත්තනති, එකමෙව පන අස්සවභාවෙන එවං වසවත්තී අහොසි, තඤ්ච ඛො පන සබ්බකිලෙස

1. කඤ්චි-පරිහායති.

බඤ්ඤාපගමා **විමුත්තානං**, විමුත්තත්තා **තදේව** අලොලං, න තව ගොපි; දීපඞ්කරබුද්ධකාලතෝ ව පභුති දානසීලාදීනි දීඝරත්තං පරිභාවිතත්තා සංවාසියං, න තව ගොපි; තදෙතං **අනුත්තරේන** දමථෙන[1] දමිතත්තා සුදන්තං, **සුදන්තත්තා** අත්තනෝ වසෙන **ඡවාරවිසෙවනං**[2] පහාය මමෙව අධිපායමිනස්ස වසෙනානුවත්තනතෝ ඕනාපං, න තව ගොපී. **පාපං පන මෙ න විජ්ජතීති** ඉමිනා පන භගවා තස්ස අත්තනෝ චිත්තස්ස පාපාභාවං දස්සෙති ධනියෝ විය ගොපියා; සෝ වස්ස පාපාභාවෝ න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ යෙව, එතරහිංස වස්සානි සරාගාදිකාලෙ අගාරමජ්ඣෙ වසන්තස්සාපි වෙදිතබ්බෝ. තදපි හි'ස්ස අගාරියභාවානුරූපං විඤ්ඤූපතිකුට්ඨං කායදුච්චරිතං වා වචීදුච්චරිතං වා මනොදුච්චරිතං වා න උප්පජ්ජාපුබ්බං. තතෝ පරං මාරෙපි ජබ්බස්සානි අනභිසම්බුද්ධං එකං වස්සං අභිසම්බුද්ධානි සත්ත වස්සානි තථාගතං අනුබන්ධි: අපෙපව නාම වාලග්ගනිපාතුද්ධනමත්තම්පිස්ස පාප සමාචාරං පස්සෙය්‍යන්ති. සෝ අදිස්වාව නිබ්බින්නෝ ඉමං ගාථං අභාසි:-

"සත්ත වස්සානි භගවන්තං අනුබන්ධිං පදෙ පදං,
ඔතාරං නාධිගච්ඡිස්සං සම්බුද්ධස්ස සතීමතෝ"ති.

බුද්ධකාලෙපි නං උත්තරමාණවෝ සත්ත මාසානි අනුබන්ධි ආහි සමාචාරිකං දට්ඨුකාමෝ. සෝ කිඤ්චි වජ්ජං අදිස්වාව පරිසුද්ධසමාචාරෝ භගවාති ඤත්වා. චත්තාරි හි තථාගතස්ස අරකෙඛ්‍යානි.[3] යථාහ:- "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථාගතස්ස අරකෙඛ්‍යානි,[3] කතමානි චත්තාරි? පරිසුද්ධකායසමාචාරෝ භික්ඛවෙ තථාගතෝ, නත්ථි තථාගතස්ස කායදුච්චරිතං, යං තථාගතෝ රකෙඛ්‍ය: මා මෙ ඉදං පරෝ අඤ්ඤාසීති. පරිසුද්ධවචීසමාචාරෝ-පෙ-පරිසුද්ධමනොසමාචාරෝ-පෙ-පරිසුද්ධාජීවෝ භික්ඛවෙ තථාගතෝ, නත්ථි තථාගතස්ස මිච්ඡාජීවෝ, යං තථාගතෝ රකෙඛ්‍ය: මා මෙ ඉදං පරෝ අඤ්ඤාසි"ති. එවං යස්මා තථාගතස්ස චිත්තස්ස න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ පුබ්බෙපි පාපං නත්ථි යෙව, තස්මා එවමාහ: **පාපං පන මෙ න විජ්ජතීති**. තස්සා ධිපායෝ: මමෙව චිත්තස්ස පාපං න සක්කා සුණිතුං, න තව ගොපියා; තස්මා යදි එතෙහි ගුණෙහි තුට්ඨෙන "අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා"ති එත්තබ්බං, මයාවෙතං වත්තබ්බන්ති. තම්පි සුත්වා ධනියෙ තතුත්තරිම්පි සුඟාඝිතරසායනං පිවිතුකාමෝ අත්තනෝ භූජිස්සභාවං දස්සෙන්තෝ ආහ: **අත්තවෙතනාහතොත්ථම්හි**.

හත්ථ **අත්තවෙතනාහතොත්ථි** අත්තනියෙනෙව ඤාණඡාදනෙන හතෝ, අත්තනා යෙව කම්මං කත්වා ජීවාමි, න පරස්ස වෙත්තනං ගහෙත්වා පරස්ස කම්මං කරොමීති දස්සෙති. **පුත්තාති** ධීතරෝ ච පුත්තා ච, තෙ සබ්බෙ පුත්තාතෙව එකජ්ඣං වුච්චන්ති. **සමානියාති** සන්නිහිතා අවිපවුත්ථා. **අරොගාති** නිරාබාධා, සබ්බෙව උරුබිල්

1. කඤ්චි-දමථෙන. 2. ම. ඡවාරපච්ඡනං. 3. කඤ්චි-ආරක්ඛ්‍යානි.

බාහුබලීති දස්සෙති. **නෙසං හ සුණාමි කිඤ්චි පාපකන්ති** තෙසං වොරාති වා පාරදාරිකාති වා දුස්සීලාති වා කිඤ්චි පාපං න සුණාමීති. එවං වුත්තෙ භගවා පුරිමනයෙනෙව ධනියං ඔවදන්තො **ඉමං** ගාථං අභාසි: **නාහං හනාඩොති**.

අත්‍රාපි උත්තානත්ථමෙව පදං, අයමිත්ථ **අධිප්පායෝ**: **ඒවං** භූජිස්සෙ'හමසම්හි මත්තඤ්ඤූ චුත්තෙඨා, පරමත්ථතො ච **අත්තනෝ භාවිතං** කරිත්වා ජීවන්තොපි දූසෙ එවායි තණ්හාදූසත්තා, **හනනාවාදූ ච න** පරිමුච්චයි. වුත්තං හෙතං:- "ඌනෙ ලොකෙ අතිත්තෙ තණ්හා දූසෙ"ති. පරමත්ථතො පන **නාහං හනාඩොඅම්හි කස්සචි**,අහං හි කස්සචි පරස්ස අත්තනෝ වා හනකො න හොමි, **කිඤ්චාරණා? යස්මා නිබ්බිට්ඨෙන චරිමේ සබ්බලොඩෙ**,අහං හි දීපඞ්කරපාදමූලතො[1] **පට්ඨාය** යාව බොධි තාව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස හනකො අහොසිං, **සබ්බඤ්ඤූ** තපපත්තෙතා පන නිබ්බිට්ඨනිබ්බිඝො රාජභවෙ විය, **තෙනෙව** නිබ්බිට්ඨෙන සබ්බඤ්ඤුභාවෙන ලොකුත්තරසමාධිසුඛෙන ච **ජීවාමි**, තස්ස මෙ ඉදානි උත්තරිං කරණීයස්ස කතපතිවයස්ස[2] වා අභාවතො අපපහීණපටිසන්ධිභාවතො නාදිසානං විය පත්තබ්බො කොචි **අපපත්තො භවිසා න විජ්ජති, භවිසාතිපි** පාඨො; තස්මා යදි භූජිස්සතාය **භුඤ්ජෙන** "අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා"ති වත්තබ්බං, මයාවෙතං **වත්තබ්බතන්ති**. තම්පි සුත්වා ධනියො අත්තෙතාව සුභාසිතාමත්තෙන අත්තනෝ **පඤ්චප** කාරගොමණ්ඩලපරිපූණ්ණභාවං දස්සෙන්තො ආහ: **අජ්ජි වසාමි**.

තත්ථ **වසාමි** අදමිතවුද්ධවජ්ඣා. **ඛෙනුපාති** ඛෙනුං පිවන්තා තරුණවච්ඡකා, ඛීරදූසිකා වා ගාවො. **ගොධරණ්ඩියොති** ගබ්භිනියො. **පවෙණ්ඩියොති** වයප්පත්තා බලිවද්දෙහි සද්ධිං මෙථුනප්පත්ථනකගාවො. **උසභොපි ගවම්පතීති** යොපි සො ගොපාලකෙහි පාතො එව තහා පෙත්වා හොජෙත්වා පඤ්චඞ්ගුලං දත්වා මාලං බන්ධිත්වා "එහි තාත! ගාවො ගොචරං පාපෙත්වා රක්ඛිත්වා ආනෙහී"ති පෙසියති, එවං පෙසිතො ච ගාවො අගොචරං පරිහරිත්වා ගොචරෙ චාරෙන්තා සීහ ව්‍යග්ඝාදිභයා පරිත්තායිත්වා ආනෙති, තථාරූපො උසභොපි ගවම්පති ඉධ මඤ්ඤං ගොමණ්ඩලෙ අජ්ජිති දස්සෙති. එවං වුත්තෙ භගවා තථෙව ධනියං ඔවදන්තො ඉමං පවචනීසගාථං ආහ: **නත්ථි වසාති**.

එත්ථ වෙස අධිප්පායෝ: ඉධ අමිහාකං සාසනෙ අදමිතථෙන වුද්ධථෙන ච වසාසඞ්ඛාතා පරියුට්ඨානා වා, තරුණවච්ඡකෙ සඤ්ඤාය වසානං මූලථෙන, ඛීරදූසිකියෙ සඤ්ඤාය පඤ්ඣරණථෙන වා ඛෙනුපා සඞ්ඛාතා අනුසයා වා, පටිසන්ධිගබ්භධාරණථෙන ගොධරණ්ඩිසඞ්ඛාතා, පුඤ්ඤපුඤ්ඤඵලෙඤ්ඣාභිසඞ්ඛාරචෙතනා වා, සංයොගපත්ථනථෙන පවෙණ්ඩිසඞ්ඛාතා පත්ථනාතණ්හා වා, ආධිපච්චථෙන පුබ්බඞ්ගමථෙන සෙට්ඨථෙන ච ගවම්පතිඋසභසඞ්ඛාතං අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං වා නත්ථි, සචාහං ඉමාය සබ්බයොගක්ඛෙමභූතාය නත්ථිතාය භූථෙ, එවං පන

1. පෘ. මූ. දීපඞ්කරථෙ. 2. සී I. මූ. කතපරිවයත්ත.

සොකාදිවත්ථුභූතාය අස්සිතාය තුට්ඨා, තස්මා සබ්බසෝ යොගක්ඛෙමාය තුට්ඨස්ස මමේවෙතං වත්තුං යුත්තං "අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා"ති. තම්පි සුත්වා ධනියෝ තතුත්තරිම්පි සුභාසිතරතනසාරං අධිගන්තුකාමෝ අත්තනෝ ගොගණස්ස ඛීලබන්ධනසම්පත්තිං දස්සෙන්තෝ ආහ: **ඛීලා නිඛාතාති.**

තත්ථ ඛීලාති ථූනාං බන්ධනත්ථම්භා. **නිඛාතා**ති ආකොටෙත්වා භූමියං[1] පවෙසිතා ච්‍රුදකා, මහන්තා ඛනිත්වා ඨපිතා. **අසම්පවේධිනී**ති අකම්පනා. **දූමා**ති වච්ඡකානං බන්ධනත්ථාය කතා ගන්ථිතා නාසිපාස යුත්තා රජ්ජුබන්ධනවිසෙසා. **මුඤ්ජමයා**ති මුඤ්ජතිණමයා. **නවා**ති අවිරකතා. **සුසණ්ඨානානි** සුට්ඨුසණ්ඨානා, සුවට්ටිතසණ්ඨානා[2] වා. **න හි සක්ඛිනන්තී**ති නෙව සක්ඛිස්සන්ති. **ඛෙනුපාපි ජෙත්තූ**නන්ති තරුණ වච්ඡකාපි ජිනිතුං.

එවං වුත්තෙ භගවා ධනියස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකකාලං ඤත්වා පුරිම නයෙනෙව තං ඔවදන්තෝ ඉමං වතුසච්චපරිදීපකං ගාථං අභාසි: **උසභොව ජෙට්ඨා**ති.

තත්ථ **උසභෝ**ති ගොපිතා ගොපරිණායකෝ යූථපති බලිවද්දෝ. භෙවි පන භණන්ති: ගවසතජෙට්ඨෝ උසභෝ, සහස්සජෙට්ඨෝ වසභෝ, සතසහස්සජෙට්ඨෝ නිසභෝති. අපරෙ එකගාමක්ඛෙත්තෙ ජෙට්ඨෝ උසභෝ, ඒපු ජෙට්ඨෝ වසභෝ, සබ්බත්ථ අපපටිහතෝ නිසභෝති. සබ්බෙ එතෙ පඤ්ඤා, අපි ච ඛො පන උසභෝති වා වසභෝති වා නිසභෝති වා සබ්බෙපෙතෙ අපපටිසමථෙන වෙදිතබ්බා, යථාහ:- "නිසභෝ වත භො සමණෝ ගොතමොා"ති. රක්ඛාරෝ පදසඤ්ඤාරෝ. **බන්ධනානී**ති රජ්ජුබන්ධනානි කිලෙසබන්ධනානි ච. **නාභොති** හත්ථි. **පූතිලතන්**නන්ති ගළොචිලතං, යථා හි සුවණ්ණවණ්ණොපි කායෝ පූති කායෝ, වස්සසතිකොපි සුනඛෝ කුක්කුරෝ, තදහු ජාතොපි සිඟාලෝ ජරසිඟාලොති වුච්චති; එවං අභිනවාපි ගළොචිලතා අසාරකත්තෙනෙව[3] පූතිලතාති වුච්චති. **දූලයිත්වා**ති ජිනිත්වා, ගබ්භඤ්ච සෙය්‍යඤ්ච=ගබ්භසෙය්‍යං. තත්ථ ගබ්භගහණෙන ජලාබුජයොනි, සෙය්‍යාගහණෙන අවසෙසා, ගබ්භසෙය්‍යාමුඛෙන වා සබ්බාපි තා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, සෙසමෙත්ථ පදත්තෙතා උත්තානමෙව. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායෝ:- ධනිය! යථා බන්ධනෙන තුට්ඨෝ, අහං පන බන්ධනෙන අවිජයනෙතා ථාමවිරියූපෙතෝ මහාඋසභොරිව බන්ධනානි පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනානි චතුත්ථඅරියමග්ගඤාණාමවිරියෙන ඡෙත්වා නාගෝ පූතිලතංව පඤ්චාරම්භාගියසංයොජනබන්ධනානි නෙට්ඨාමග්ගඤාණාමවිරියෙන දූලයිත්වා, අථවා උසභොරිව බන්ධනානි අභූසයෙ, නාගෝ පූතිලතංව පරියුට්ඨානානි ඡෙත්වා දූලෙත්වා ච ඨිතෝ, තස්මා න පුන ගබ්භසෙය්‍යං උපෙස්සං; සොහං ජාතිද්දුක්ඛවත්ථුකෙහි සබ්බදුක්ඛෙහි පරිමුත්තෝ සොභාමි "අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා"ති වදමානෝ. තස්මා සවෙ

1. පා. සී. 111. භූමිං. 2. ඤඤපි-සුවට්ටිතා සුසණ්ඨානා. 3. ඉ-අසාරඤ්ඤත්තෙන.

තම්පි අහං විය වත්තුං ඉච්ඡසි, **ජිඤ්ඤන්තානි ඉන්ද්‍රියානීති. එත්ථ** ච ඉන්ද්‍රියානි සමුදයසච්චං, ගබ්භසෙය්‍යා දුක්ඛසච්චං, **න උපපජ්ජන්තී** එත්ථ අනුපගමෝ අනුප්පාදිසෙසවසෙන, **ජෙට්ඨා පදලෙඛාති එත්ථ** ජෙට්ඨෙ පදලන්තඤ්ච සඨපාදිසෙසවසෙන නිරොධසච්චං, **යෙන ජිඤ්ඤති** පදලෙති ච, තං මග්ගසච්චන්ති. එවමෙතං[1] චතුසච්චදීපකං ගාථං සුත්වා ගාථාපරියොසානෙ ධනියො ච පජාපති චස්ස භෙ ච **ධීතරොති** චත්තාරො ජනා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, අථ ධනියො **අවෙච්චපසාදයොගෙන** තථාගතෙ මූලජාතාය පතිට්ඨිතාය **සද්ධාය පඤ්ඤාචක්ඛුනා** භගවතො ධම්මකායං දිස්වා ධම්මතාය චොදිතහදයො විනෙතසි: "ඛඤ්ඤානි ජිඤ්ඤං, ගබ්භසෙය්‍යං ච මෙ **නත්ථි, අච්චිං** පරියනතං කත්වා යාව භවග්ගා කො අඤ්ඤ එවං සිඛනාදං **නදිස්සති** අඤ්ඤත්‍ර භගවතා, ආගතො ත්‍යම්හා මෙ සත්ථා"ති. **තතො භගවා** ඡබ්බණ්ණරසම්ජාලවිත්‍රං සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ඡුරං **සරීරං ධනියස්ස** නිවෙසනෙ මුඤ්චි "පස්සථනි යථාසුඛ"නති. අථ ධනියො **අත්තනා** පටිච්ඡාදිමසුරියං විය[2] සමන්තා පජ්ජලිතදිපසහස්සසමුජ්ජලිතම්පිව ච නිවෙසනං දිස්වා "ආගතො භගවා"ති චිත්තං **උපපාදෙසි**, තස්මිංයෙව ච සමයෙ මෙඝොපි පාවස්සි. තෙනාහු සඞ්ගීතිකාරා: **නිනාදඤ්ච ථලඤ්ච පූරයමානොති.**

තත්ථ **නිනාදන්ති** පල්ලලං. **ථලන්ති** උකකූලං. **එවමෙතං උකකූල** විකූලං සබ්බමපි සමං කත්වා පූරයන්තො මහාමෙඝො පාවස්සි, **වස්සිතුං** ආරභීති වුත්තං හොති. **නාවදෙවාති** යං ඛණං භගවා **සරීරාභා මුඤ්චි**, ධනියො ච "සත්ථා මෙ ආගතොා"ති සද්ධාමයං චිත්තාභං **මුඤ්චි**, තං ඛණං පාවස්සීති. කෙචි පන සුරියුග්ගමනමපි තස්මිං යෙව ඛණෙ වණ්ණයන්ති. එවං තස්මිං ධනියස්ස සද්ධිපපාදනථාගතොභාසථෙරණ සුරියුග්ගමනකඛණෙ වස්සතො දෙවස්ස සද්දං සුත්වා ධනියො පීති සොමනස්සජාතො ඉමමත්ථං අභාසථ: **ලාභො වත නො අනපපකොති** වෙ ගාථා. තත්ථ යසමා ධනියො සපුත්තදාරො භගවතො අරියමග්ගපටිවෙධෙන ධම්මකායං දිස්වා ලොකුත්තරචක්ඛුනා, රූපකායං දිස්වා ලොකියචක්ඛුනා සද්ධාපටිලාභං ලභි, තස්මා ආහ: "ලාභො වත නො අනපපකො යෙ මිපං භගවන්තං අද්දසාම"නි.

තත්ථ **වත** ඉති විම්හයත්ථෙ නිපාතො. **නො** ඉති අම්හාකං. **අනපපකොති** විපුලො, සෙසං උත්තානමෙව. **සරණං තං උපෙමාති එත්ථ** පන කිඤ්චාපි මග්ගපටිවෙධෙනෙවස්ස සිද්ධං සරණගමනං, තත්ථ පන නිච්ඡයගමනමෙව ගතො ඉදානි වාචාය අත්තනඤ්ච නියාතනං කරොති, මග්ගවසෙන වා සත්තනියාතනසරණතං අවලසරණතං පත්තො තං පරෙසං වාචාය පාකටං කරොන්තො පණිපාතගමනං ගච්ඡති. **චක්ඛුමාති** භගවා පකතිදිබ්බපඤ්ඤාසමන්නාගතබුද්ධචක්ඛුනීති පඤ්චහි චක්ඛූහි; තං ආලපන්තො ආහ: **සරණං තං උපෙම චක්ඛුමාති.**

---

1. සී. III, එකමෙකං. 2. කත්ථචි-චඤ්ච විය සුරියං විය.

සක්‍යා නෝ හොති තුවං මහාබ්‍රහ්මේති ඉදමපන වචනං සිස්සභාවූපගම නෙනාපි සරණගමනං පූරෙතුං භණති. **ගොපි ච අභඤ්ඤු අසඤ්ඤා බ්‍රහ්ම චරියං සුගතෙ චරාමසෙති** ඉදං සමාදානවසෙන. තත්‍ථ **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මෙථුනවිරතිමග්ගසම්පයුත්තසමණධම්මසඞ්ඛාතසදාරසන්තොසාදිමෙතං අධිවචනං. "බ්‍රහ්මචාරී ආරාචාරී"ති එවමාදිසු හි මෙථුනධම්මවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති. "ඉදං ඛො පන පඤ්චසිඛ! බ්‍රහ්මචරියං එකන්තනිබ්බිදායා"ති එවමාදිසු මග්ගො. "අභිජානාමි ඛෝ පනාහං සාරිපුත්ත! චතුරඞ්ග සමන්නාගතං බ්‍රහ්මචරියං චරිතා"ති[1] එවමාදිසු සමණධම්මො. "තයිදං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්චා"ති එවමාදිසු සාසනං.

"මයඤ්ච භරියා නාතික්කමාම අමෙහ ච භරියා නාතික්කමන්ති,
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම තසමා හි අමහං දහරා න මීයරෙ"ති

එවමාදිසු සදාරසන්තොසො. ඉධ පන සමණධම්මබ්‍රහ්මචරියපුබ්බභාගං උපරි මග්ගබ්‍රහ්මචරියමධිප්පෙතං. **සුගතෙනාති** සුගතස්ස සන්තිකෙ, භගවා හි අනාගතඤං අනුපගම්ම සුට්ඨු ගතත්තා සොභනෙන ච අරිය මග්ගගමනෙන සම්මාගතත්තා සුන්දරඤ්ච නිබ්බානසඞ්ඛාතං ඨානං ගතත්තා සුගතොති වුච්චති, සම්පත්තෙ වොත්ථ භුම්මවචනං, තසමා සුගතස්ස සන්තිකෙති අත්ථො. **චරිමසෙති** චරිම, යං හි තං සකල තෙන 'චරිමසී'ති වුච්චති, තං ඉධ චරිමසෙ ඉති. අට්ඨකථාචරියා පන **සෙති** නිපාතොති භණන්ති, තෙනෙව වොත්ථ ආයාචනත්ථං සක්‍යිය **චරෙම සෙති**පි පාඨං වික්පෙපන්ති. යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං. එවං ධනියො බ්‍රහ්මචරියචරණපදෙසෙන භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජාපයොජ්ජං දීපෙන්තො ආහ: **ජාතිමරණස්ස පාරගා දුක්ඛස්ස'නතකරා භවාමසෙ** ඉති. ජාතිමරණස්ස පාරං නාම නිබ්බානං, තං අරහත්තමග්ගෙන ගච්ඡාම. **දුක්ඛස්සාති** වට්ටදුක්ඛස්ස. **අනන කරාති** අභාවකරා. **භවාමසෙති** භවාම, අථවා අහො වත මයං භවෙය්‍යාමාති. **චරිමසෙ** ඉති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව තං[2] වෙදිතබ්බං.

එවං වත්වාපි ච පුන උභොපි කිර භගවන්තං වන්දිත්වා "පබ්බාජෙථ නෝ භගවා"ති එවං පබ්බජ්ජං යාචිංසුති. අථ මාරො පාපිමා එවං තෙ උභොපි වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචන්තෙ දිස්වා "ඉමෙ මම විසයං අතික්කමිතුකාමා, හන්ද නෙසං අන්තරායං කරොමී"ති ආගන්ත්වා සරාගාදිසෙ ගුණං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **නන්දති පුත්තෙහි පුත්තිමා**ති.

තත්‍ථ **නන්දතීති** තුස්සති මොදති. **පුත්තෙහීති** පුත්තෙහිපි ධීතාහිපි, සහයොගත්‍ථෙ කරණත්‍ථෙ වා කරණවචනං, පුත්තෙහි සහ නන්දති, පුත්තෙහි කාරණභූතෙහි නන්දතීති වුත්තං හොති. **පුත්තිමාති** පුත්තවා පුග්ගලො. **ඉතීති** එවමාහ. **මාරොති** වසවත්තිභූමියං අඤ්ඤතරෙ දෙවපුත්තො. සො හි තං ඨානං අතික්කමිතුකාමං ජනං-යං **සකෙකාති** තං මාරෙති, යං න සකෙකාති තස්සපි මරණං ඉච්ඡති,

1. ඕ, III. චරිත්වා. 2. කත්‍ථචි-නත්‍ථෙවෙතං.

තෙන මාරෙති වුච්චති. **පාපිමාති** ලාමකපුග්ගලෝ, පාපසමාචාරෝ වා; සඞ්ඛිත්තිකාරානමෙතං වචනං, සබ්බගාථාසු ච ඊදිසානි. **යථා ච පුත්තෙහි පුත්තිමා ගොමියෝ ගොහි නත්ථෙව නන්දති**, යස්ස ගාවෝ අත්ථි සොපි ගොමියෝ ගොහි සහ ගොහි වා කරණභූතාහි **තත්ථෙව නන්දතීති** අත්ථෝ. එවං වත්වා ඉදානි තස්සත්ථස්ස සාධකකාරණං නිද්දිසන්ති: **උපධි හි නරස්ස නන්දනාති. උපධීති** වත්තාරෝ උපධී: කාමූපධි ඛන්ධූපධි කිලෙසූපධි අභිසඞ්ඛාරූපධීති. කාමා හි "යං පඤ්චකාමගුණෙ පටිච්ච උපජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං අස්සාදෝ"ති එවං වුත්තස්ස සුඛස්ස අධිට්ඨානභාවතෝ උපධියති එත්ථ සුඛන්ති **ඉමිනා** වචනත්ථෙන උපධීති වුච්චන්ති, ඛන්ධාපි ඛන්ධමූලකදුක්ඛස්ස **අධිට්ඨාන** භාවතෝ, කිලෙසාපි අපායදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතෝ, **අභිසඞ්ඛාරාපි** භවදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතෝති. ඉධ පන කාමූපධි **අධිප්පෙතෝ**, සෝ සත්තසඞ්ඛාරවසෙන දුවිධෝ, තත්ථ සත්තපරිබ්භොහෝ **පධානෝ**, තං දස්සෙතුං පුත්තෙහි ගොහීති වත්වා **කාරණං ආහ: උපධි හි නරස්ස නන්දනාති.**

තස්සත්ථෝ: යස්මා ඉමෙ කාමූපධී නරස්ස නන්දනා, **නන්දයන්ති** නරං පීතිසොමනස්සං උපසංහරන්තා; තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං **"නන්දති පුත්තෙහි පුත්තිමා ගොමියෝ ගොහි තථෙව නන්දති", එවඤ්ච පුත්තිමා** ගොමියෝ ච, තස්මා එතෙහි නන්ද, මා පබ්බජ්ජං පරිකඞ්ඛි, **පබ්බජිතස්ස හි** එතෙ උපධයෝ න සන්ති, එවං සන්තෙ **එවං දුක්ඛස්සන්තං** පස්සෙතෙතාපි දුක්ඛිතොව භවිස්සසීති. ඉදානි තස්සපි **අත්ථස්ස සාධක** කාරණං නිද්දිසති:–**න හි සො නන්දති සො නිරූපධිති.**

තස්සත්ථෝ: යස්මා යස්සෙතෙ උපධයෝ නත්ථි,[1] **සො** පියෙහි ඤාතීහි විප්පයුත්තෙතා නිබ්බොගූපකරණෙ න නන්දති, තස්මා **එවං ඉමෙ** උපධයෝ වජ්ජෙත්වා පබ්බජිතෝ දුක්ඛිතොව භවිස්සසීති. අථ භගවා "මාරෙ අයං පාපිමා ඉමෙසං අනන්තරායාය ආගතොති විදිත්වා එලෙන එලං පාතෙන්තො විය නායෙව මාරෙනාභතාය උපමාය **මාරවාදං** නිහදන්තො තමෙව ගාථං පරිවත්තෙත්වා උපධී **සොකවත්ථූති** දස්සෙන්තො ආහ: **සොචති පුත්තෙහීති.**

තත්ථ සබ්බං පදත්ථතො උත්තානමෙව, අයං පන අධිප්පායො:– මා පාපිම! එවං අවව: **නන්දති පුත්තෙහි පුත්තිමාති. සබ්බගෙව හි** පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවෝ විනාභාවෝ, අනතික්කමණීයෝ අයං විධි, තෙසඤ්ච පියමනාපානං පුත්තදාරානං ගවස්සවළවහිරඤ්ඤ සුවණ්ණාදීනං විනාභාවෙන අධිමත්තසොකසල්ලසමපටිහතහදයා සත්තා උමත්තකාපි හොන්ති ඛිත්තචිත්තා, මරණමපි නිගච්ඡන්ති මරණ මත්තම්පි දුක්ඛං, තස්මා එවං ගණ්හ: සොචති පුත්තෙහි පුත්තිමා, යථා ච පුත්තෙහි පුත්තිමා, ගොමියෝ ගොහි තථෙව සොචති. කිඤ්කාරණා?

1. මූ. න සන්ති.

උපධි හි නරස්ස සොචනා, යස්මා ච උපධි හි නරස්ස සොචනා, තස්මා එව හි **න හි සො සොචති සො නිරූපධි**, යො උපධිසු සඞ්ගපපඤ්ඤාණෙන නිරූපධි හොති "සො සනාතුථෝ හොති කායපරිහාරියෙන චීවරෙන කුච්ඡිපරිහාරියෙන පිණ්ඩපාතෙන, යෙන යෙනෙව පක්කමති සමාදෙයෙව පක්කමති. සෙය්‍යථාපි නාම පක්ඛී සකුණෝ-පෙ-නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාති". එවං සඞ්ඛයොකසමුඤ්ඤානා **න හි සො සොචති සො නිරූපධිති**. ඉති භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං වොසාපෙසි, අථවා **සො නිරූපධි** යො නික්කිලෙසො සො න සොචති, යාවදෙව හි කිලෙසා සනති, තාවදෙව සඞ්ඛ උපධයෝ සොකමූලා හොන්ති, කිලෙසපපඤ්ඤා පන නත්ථි සොතොති. එවමපි අරහත්ත නිකූටෙනෙව දෙසනං වොසාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ධනියෝ ගොපී ච උභොපි පබ්බජිංසු. භගවා ආසාසෙනෙව ජෙතවනං අගමාසි. තෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරිංසු, වස්සත්ථානෙ ච නෙසං ගොපාලකා විහාරං කාරෙසුං. සො අජ්ජාපි ගොකුලඞ්කවිහාරෙතෙව පඤ්ඤායතීති.

පරමත්ථජොතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය[1]

ධනියසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 3.

සඞ්ඛසු භූතෙසූති ඛග්ගවිසාණසුත්තං. කා උපපත්ති? සඞ්ඛ සුත්තානං චතුඛ්ඛිධා උපපත්ති: අත්තජ්ඣාසයතො පරජ්ඣාසයතො අට්ඨුප්පත්තිතො පුච්ඡාවසිතො වාති. වයත්තානුප්පසන්නාදීනං හි අත්තජ්ඣාසයතො උපපත්ති, මෙත්තසුත්තාදීනං පරජ්ඣාසයතො, උරගසුත්තාදීනං අට්ඨුප්පත්තිතො, ධම්මිකසුත්තාදීනං පුච්ඡාවසිතො. තත්‍ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උපපත්ති, විසෙසෙන පන යස්මා එත්‍ථ කාචි කාචි ගාථා තෙන තෙන පවෙදිත සම්බුද්ධෙන පුට්ඨෙන වුත්තා, කාචි අපුට්ඨෙන අත්තනෝ අභිසමයානුරූපං උදානං යෙව උදානෙන්තෙන. තස්මා කස්සාචි[2] ගාථාය පුච්ඡාවසිතො කස්සාචි[2] අත්තජ්ඣාසයතො උපපත්ති. තත්‍ථ යා අයං අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උපපත්ති, සා ආදිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බා.

එකං සමයං භගවා සාවත්‍ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි: බුද්ධානං පත්ථනා ච අභිනීහාරෙ ච දිස්සති, තථා සාවකානං. පච්චෙකබුද්ධානං න දිස්සති, යන්නූනාහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යන්ති. සො පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා යථාඤ්ඤමෙන එතමත්ථං පුච්ඡි. තස්ස භගවා පුබ්බයොගාවචරපුත්තං අභාසි. "පඤ්චිමෙ ආනන්ද! ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ-දිට්ඨෙව

---

1. බුද්ධ-බුද්ධඝොසට්ඨකථාය, එවමඤ්ඤත්‍ර. 2. කත්‍ථචි-කඤ්චි=කාඅචි.

ධමෙම පවිගවෙවව අසඳසං ආරාධෙති, නො වෙ දිවෙසව ධමෙම පවි ගවෙවව අසඳසං ආරාධෙති; අථ මරණකාලෙ අසඳසං ආරාධෙති, අථ දෙවපුතෙතා සමානෙතා අසඳසං ආරාධෙති, අථ බුදධානං සමමුඛීභාවෙ ඛිපාභිඤඤසු හොති, අථ පවතීමෙ කාලෙ පවෙචකඤඤබුදධා හොති"ති; එවං වතවා පුන ආහ: පවෙචකබුදධා නාම ආනනද! අනිනීහාර සමපනනා පුබබයොගාවචරා හොනති, තසමා බුදධපවෙචකබුදධිසාව කානං සබබෙසං පතථනා ච අනිනීහාරො ච ඉචඡිතබබොති. සො ආහ: බුදධානං භනෙත! පතථනා කීව චිරං වවතතීති? බුදධානං ආනනද! හෙටඨිමපරිවෙඡදෙන චතතාරි අසඞඛෙයයානි කපපසතසහසසඤව, මජඣිමපරිවෙඡදෙන අටඨ අසඞඛෙයයානි කපපසතසහසසඤව, උපරිම පරිවෙඡදෙන සොළස අසඞඛෙයයානි කපපසතසහසසඤව, එතෙ ව භෙද, පඤඤාධිකසදධාධිකවිරියාධිකාවසෙන ඤාතබබා. පඤඤාධිකානං හි සදධා මනදා හොති පඤඤා තිකඛා (විරියං මජඣිමං,) සදධාධිකානං පඤඤා මජඣිමා හොති, විරියාධිකානං මනදා. අපපඨා පන චතතාරි අසඞඛෙයයානි කපපසතසහසසඤව දිවසෙ දිවසෙ වෙසසනතරදසන සදිසං දානං දෙනෙතාපි තදනුරූපං[1] සීලාදිසබබපාරිමධමෙම ආව ජනෙතාපි අනතරා බුදධා භවිසසතීති නෙතං ඨානං විජජති, කසමා? ඤණං ගබභං න ගණහාති වෙපුලලං නාපජජති පරිපාකං න ගචඡතීති, සෙයයථාපි නාම තිමාසවතුමාසපඤචමාසවවයෙන නිපඵජජනකං සසසං තං තං කාලං අපපඨා දිවසෙ දිවසෙ සහසසකඛත්තුං කොලාහලනෙතාපි උදකෙන සිඤචනෙතාපි අනතරා පකකෙන වා මාසෙන වා නිපඵාදෙසසතීති නෙතං ඨානං විජජති, කසමා? සසසං ගබභං න ගණහාති වෙපුලලං නාපජජති පරිපාකං න ගචඡතීති, එවමෙවං අපපඨා චතතාරි අසඞඛෙයයානි-පෙ-නෙතං ඨානං විජජතීති. තසමා යථාවුත්තමෙව කාලං පාරමිපරිපූරණං කාතබබං ඤණපරිපාකතථාය, එතතකෙනාපි ච කාලෙන බුදධතතං පතථයතො අනිනීහාරකරණෙ අටඨ සමපතතියො ඉචඡිතබබා. අයං හි:-

"මනුසසතතං ලිඞගසමපතති හෙතු සතථාරදසසනං,
පබබජජා ගුණසමපතති අධිකාරෙ ව ඡනදතා,
අවඨධමමසමොධානා අනිනීහාරෙ සමිජඣතී"ති.

අනිනීහාරෙති ව මූලපණිධානසෙසතං අධිවවනං. තතථ **මනුසසතතනති** මනුසසජාති, අඤඤත්‍ර හි මනුසසජාතියා අවසෙස ජාතිසු දෙවජාතියමපි සීතසස පණිධි න ඉජඣති, එතථ සීතෙන පන බුදධතතං පතෙථනෙතන ඤානදීනි පුඤඤකතමානි කතවා මනුසසතතං යෙව පතෙථතබබං, තතථ ඨතවා පණිධි කාතබබා, එවං සමිජඣති. **ලිඞගසමපතතියති** පුරිසභාවො, මාතුගාමනපුංසකඋභතොබයඤඤනකා දීනං හි මනුසසජාතියං සීතානමපි පණිධි න ඉජඣති, තතථ සීතෙන බුදධතතං පතෙථනෙතන ඤානදීනි පුඤඤකතමානි කතවා පුරිසභාවො

1. කත්ථචි-තදනුරූපා

යෙව පත්ථෙතබ්බා, තත්ථ ඨත්වා පණිධි කාතබ්බෝ,[1] එවං සම්පජ්ජති. **සෙතුති අරහත්තස්ස**[2] උපනිස්සයසම්පත්ති, යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ වායමන්තො අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො, තස්ස සම්පජ්ජති, න ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරපාදමූලෙ පබ්බජිත්වා තෙනත්තභාවෙන අරහත්තං පාපුණිතුං සමත්ථො අහොසි. **සම්මාදස්සනන්ති** බුද්ධානං සම්මුඛා දස්සනං, එවං හි ඉජ්ඣති නො අඤ්ඤථා, යථා හි සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඞ්කරං සම්මුඛා දිස්වා පණිධෙසි. **පබ්බජ්ජාති** අනගාරියභාවො, සො ච ඛො සාසනෙ වා කම්මවාදිකිරිය වාදිතාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති; යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි සුමෙධො නාම තාපසො හුත්වා පණිධෙසි. **ගුණසම්පත්තීති** ඛීණාසවගුණපටිලාභො, පබ්බජිතස්සාපි හි ගුණසම්පත්තාසෙව ඉජ්ඣති,[3] යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස; සො හි පඤ්චාභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණිධෙසි. **අධිකාරොති** අධිකාරො, පරිවාරගොති අත්ථො; ජීවිතාදිපරිවාරගං හි කත්වා පණිදහතො එව ඉජ්ඣති නො ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි:-

"අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො සඟ සිස්සෙහි ගච්ඡතු,
මා නං කාලෙ අක්කමිත්ථො සුඛාය මෙ භවිස්සතී"ති

එවං ජීවිතපරිවාරගං කත්වා පණිධෙසි. **ඡන්දතාති** කත්තුකම්යතා, සා යස්ස බලවතී හොති, තස්ස ඉජ්ඣති. සා ච-සචෙ කොචි වදෙය්‍ය: කො චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි සතසහස්සඤ්ච කප්පෙ නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති? තං සුත්වා යො අඟනනි වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. තථා යදි කොචි වදෙය්‍ය: කො සකලචක්කවාළං වීතවික්කමං අඛාරුහං පූරං අක්කමනෙන්තා අනික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං සත්තිසූලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමනෙන්තා අනික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං සම්පතිතකං උදකපුණ්ණං උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති? කො සකලචක්කවාළං නිරන්තරං වෙළුගුම්බසඤ්ඡන්නං මදනෙන්තා අනික්කමිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡතීති? තං සුත්වා යො අඟනනි වත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බා. එවරූපෙන ච කත්තුකම්යතාඡන්දෙන සමන්නාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණිධෙසීති. එවං සම්පිණ්ඩිනීහාරෙ ච බොධිසත්තො ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න උපෙති: සො හි තතොපභුති න ජච්චන්ධො හොති, න ජච්චා[4] බධිරෙ, න උමත්තකො, න එළමූගෙ, න පීඨසප්පී, න මිලක්ඛෙසු උපපජ්ජති, න දුසිකුච්ඡියං, න නීචතිත්ථියදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඛිතං පරිවත්තති, න පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨී හොති, න තිරච්ඡානයොනියං වට්ටනතො පච්ඡිමත්තභාවො හත්ථිතො අධිකතත්තභාවෙ හොති, න බ්‍රහ්මපාපිකනිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතෙසු උපපජ්ජති, න කාලකඤ්ඤිකඅසුරෙසු, න

1. ම. පණිධි කාතබ්බා. 3. ඉ-ඉජ්ඣති, නො ඉතරස්ස.
2. සී. II. අරහත්තස්ස. 4. ඉ-ජච්චවව.

අවීචිනිරයෙ, න ලොකන්තරිකාසු, කාමාවචරෙසු න මාරො හොති, රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤභවෙ උපපජ්ජති, න සුද්ධාවාසභවතෙ,[1] න අරූපභවෙසු, න අඤ්ඤං වකකවාළං සඞ්කමති. යාවිමා උස්සාහො ච උම්මඝො ච අවත්ථානඤ්ච භිතවරියා වාති වතසෙසා බුද්ධභූමියො, තාහි සම්පන්නාගතො හොති. තත්ථ:-

"උස්සාහො විරියං වුත්තං උම්මඝො පඤ්ඤා පවුච්චති,
අවත්ථානං අධිට්ඨානං භිතවරියා මෙත්තාභාවනා"ති

වෙදිතබ්බා. යෙ චාපි ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො පවිවෙකජ්ඣාසයො අලොභජ්ඣාසයො අදොසජ්ඣාසයො අමොහජ්ඣාසයො නිස්සරණජ්ඣාසයොති ඡ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සම්පන්නාගතත්තා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා කාමෙ දොසදස්සාවිනො, පවිවෙකජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සඞ්ගණිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා දොසෙ දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයා ච බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු දොසදස්සාවිනොති වුච්චන්ති, තෙහි ච සම්පන්නාගතො හොති.

පවෙචකබුද්ධානං පන කීවචිරං පත්ථනා වට්ටති? පවෙචකබුද්ධානං වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කපපසතසහස්සඤ්ච, තතො ඔරං න සක්කා; පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙවෙත්ථ කාරණං වෙදිතබ්බං. එත්තකෙනාපි ච කාලෙන පවෙචකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීහාරකරණෙ පඤ්ච සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. තෙසං හි:-

"මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති විගතාසවදස්සනං,
අධිකාරෙ ඡන්දතා එතෙ අභිනීහාරකාරණා."[2]

තත්ථ විගතාසවදස්සනන්ති බුද්ධපවෙචකබුද්ධසාවකානං **යස්ස කස්සචි** දස්සනන්ති අත්ථො, සෙසං වුත්තනයමෙව. අථ සාවකානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතීති? චිත්තං අග්ගසාවකානං **එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කපපසතසහස්සඤ්ච**, අසීතිමහාසාවකානං කපපසතසහස්සං, තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතූනං, උපට්ඨාකස්ස, පුත්තස්සාති. තතො ඔරං න සක්කා, වුත්තනයමෙවෙත්ථ කාරණං. ඉමෙසං පන සබ්බෙසම්පි අධිකාරෙ ඡන්දතාති වඞ්ගසම්පන්නො යෙව අභිනීහාරෙ හොති. එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා චාභිනීහාරෙන යථාවුත්තපපභෙදං කාලං පාරමියො පූරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උපපජ්ජන්නා ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උපපජ්ජන්ති, පවෙචකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං, අග්ගසාවකා පන ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙසෙව, බුද්ධා ඉව සබ්බබුද්ධා සංවට්ටමානෙ කපෙ න උපපජ්ජන්ති, විවට්ටමානෙ කපෙ උපපජ්ජන්ති; පවෙචකබුද්ධා බුද්ධෙ අපත්වා බුද්ධානං

1. ස. I. II. භවෙ, න සුද්ධවාසභවෙසු උපපජ්ජති. 2. සී. II. කාරණානි.

උපජ්ඣායකාලෙ යෙව උපජ්ඣානි, බුද්ධා සයඤ්ච බුජ්ඣනති, පරෙ ච බොධෙනති; පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣනති, න පරෙ බොධෙනති; අත්ථරසමෙව පටිවිජ්ඣනති, න ධම්මරසං; න හි තෙ ලොකුත්තර ධම්මං පඤ්ඤත්තිං ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොනති, ඵුගෙන දිට්ඨ සුඛිනො විය වනචරකෙන නගරෙ සාසිතව්‍යඤ්ඤරසො විය ච තෙසං ධම්මාභිසමයො හොති, සබ්බං ඉදධිසමාපත්තිපටිසම්භිදප හෙදං[1] පාපුණනති. ගුණවිසිට්ඨතාය බුද්ධානං හෙට්ඨා, සාවකානං උපරි හොනති, අඤ්ඤෙ පබ්බාජෙත්වා ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙනති, 'චිත්ත සලෙලඛෙ භාතඛෙබා, වොසානං නාපජ්ජිතබ්බ'නති ඉමිනා උදෙසෙන උපොසථං කරොනති, 'අජ්ජුපොසථොති වචනමත්තෙනෙව වා. උපොසථං[2] කරොනතා ච ගඤ්ඣාදනෙ මඤ්ඣසකරුක්ඛමූලෙ රත්තනමාලකෙ සන්නිපතිත්වා කරොනතීති. එවං භගවා ආයසම්තො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච අභිනීහාරඤ්ච කථෙත්වා ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා චාභිනීහාරෙන සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ කථෙතුං **සඛෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩනති** ආදිනා නයෙන ඉමං ඛග්ගවිසාණසුත්තං අභාසි. අයං තාව අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති, ඉදානි විසෙසෙන වත්තබ්බා.

1.

තත්ථ ඉමිස්සා තාව ගාථාය එවං උප්පත්ති වෙදිතබ්බා. අයං කිර පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිසත්තභූමිං ඔහාහනෙත්වා වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා කස්සපස්ස භග වතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා ගහපච්චාගතවත්තං පූරෙනෙත්වා සමණධම්මං අභාසි. එතං කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා පච්චෙකා බොධිං පාපුණනත්‍ථා නාම නත්ථි. කිං පනෙතං ගහපච්චාගනවත්තං නාම? හරණපච්චාහරණං. තං යථා විභූතං හොති, තථා කථෙස්සාම. ඉධෙකච්චෙ භික්ඛු හරනි න පච්චාහරති, එකච්චෙ පච්චාහරති න හරනි, එකච්චෙ පන නෙව හරනි න පච්චාහරති, එකච්චෙ හරනි ච පච්චාහරති ච. තත්ථ යො භික්ඛු පගෙව වුට්ඨාය වෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණවත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා පානියඝටං පූරෙත්වා පානියමා ලකෙ ඨපෙත්වා ආවරියවත්තං උපජ්ඣායවත්තං කත්වා වෙඅසිනිකඛඞ්ඛ වත්තානි චුද්දස මහාවත්තානි ච සමාදාය වත්තති. සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව විවිත්තාසනෙ චිත්තාමෙත්වා වෙලං ඤත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරා සඞ්ඝං කරිත්වා සඞ්ඝාටිං ඛන්ධෙ කරිත්වා පත්තං අංසෙ ආලඟෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොනෙතා වෙතියඞ්ගණං පත්වා වෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා ගාමසමීපෙ පාරුපිත්වා පත්තා ආදාය ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති. එවං පවිට්ඨො ච ලාභී භික්ඛු පුඤ්ඤවා උපාසකොහි සක්කත

1. ම. පභාර. 2. ප-උපොසථං කරොනති.

ගරුකතෝ උපට්ඨාකකුලේ වා පටිකකමණසාලායං වා පටිකකමිත්වා උපාසකෙහි තං තං පඤ්හං පුච්ඡියමානෝ තෙසං පඤ්හවිස්සජ්ජනෙන ධම්මදෙසනාවිසෙකෙන ච තං මානසිකාරං ඡඩ්ඩෙත්වා නිකඛමති, විහාරං ආගතොපි භික්ඛූනං පඤ්හං පුට්ඨෝ කථෙති, ධම්මං භණති, තං තං ව්‍යාපාරමාපජ්ජති, පච්ඡාභත්තම්පි පුරිමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි. එවං භික්ඛූහි සද්ධිං පපඤ්චෙත්වා කායදුට්ඨුල්ලාභිභූතෝ පච්ඡිමයාමෙ සයති, නෙව කම්මට්ඨානං මනසි කරොති, අයං වුච්චති "හරති න පවහරතී"ති. යො පන ව්‍යාධිඛභූලොහොති, භුත්තාහාරෝ පච්චූසසමයෙ න සම්මා පරිණමති, පගෙව වුට්ඨාය යථාවුත්තං වත්තං කාතුං න සක්කොති, කම්මට්ඨානං වා මනසි කාතුං, අඤ්ඤදත්ථු යාගුං වා හෙඨජ්ජං වා පත්ථයමානෝ කාලසෙව පත්තචීවරං ආදාය ගාමං පවිසති. තත්ථ යාගුං වා හෙඨජ්ජං වා භත්තං වා ලද්ධා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා[1] පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්නොවා කම්මට්ඨානං මනසි කත්වා විසෙසං පත්වා වා අපත්වා වා විහාරං ආගන්ත්වා තෙනෙව මානසිකාරෙන විහරති, අයං වුච්චති "පවහරති න හරතී"ති. එදිසා ච භික්ඛූ යාගුං පිවිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා ගණනපථං වීති වත්තා. සීහලදීපෙ පෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං න තං ආසනං අත්ථි, යත්ථ යාගුං පිවිත්වාව අරහත්තං පත්තෙනා භික්ඛු නත්ථි. යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරෝ, සබ්බවත්තානි භින්දිත්වා පඤ්චවිධචෙතොඛිලබන්ධනබද්ධචිත්තෙනා[2] විහරන්නෙනා කම්මට්ඨානමනසි කාරමනනුයුත්තෙනා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා ගිහිපපඤ්චෙන පපඤ්චිතෙ තුච්ඡකෙ නික්ඛමති, අයං වුච්චති "නෙව හරති න පවහරතී"ති. යො පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බවත්තානි පූරෙත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව පලලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. කම්මට්ඨානං නාම දුවිධං: සබ්බත්ථකං පාරිහාරියඤ්ච. සබ්බත්ථකං නාම මෙත්තා ච මරණ සති ච, තං සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො සබ්බත්ථකන්ති වුච්චති. මෙත්තා නාම ආවාසාදිසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා, ආවාසෙසු හි මෙත්තාවිහාරී භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති. තෙන එකසුං අසංසට්ඨො විහරති. දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිත ගොපිතො සුඛං විහරති. රාජරාජමහාමත්තාදිසු මෙත්තාවිහාරී තෙහි මමායිතො සුඛං විහරති. ගාමනිගමාදිසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛා චරියාදිසු මනුස්සෙහි සක්කතගරුකතො සුඛං විහරති. මරණසති භාවනාය ච ජීවිතනිකන්තිං පහාය අප්පමත්තෙනා විහරති. යං පන සද්ධ පරිහරිතබ්බං චරිතානුකූලං ගහිතත්තා, දසඅඞ්ගසමන්නාගතෙසු අඤ්ඤතරං චතුධාතුවවත්ථානමෙව වා, තං සද්ධ පරිහරිතබ්බතො රක්ඛිතබ්බතො භාවෙතබ්බතො ච පාරිහාරියන්ති වුච්චති. මූලකම්මට්ඨානන්තිපි තදෙව. තත්ථ යං පඨමං සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං මනසි කත්වා පච්ඡා පාරිහාරියකම්මට්ඨානං මනසි කරොති, තං චතුධාතුවවත්ථාන

1. සී. පා. පත්ත. නිම්මාගිත්වා, & ඉ. මත්ත. නිබ්බාපෙත්වා.
2. ම. පඤ්චවිධචෙතොඛිලවිනිබන්ධචෙතසා.

මූඛෙන දස්සෙස්සාම. අයං හි යථාඨිතං යථාපණිහිතං කායං ධාතුසෝ පච්චවෙක්ඛති: යං ඉමස්මිං සරීරේ චීයතිකොට්ඨාසෙසු කක්ඛළං ඛරිගතං සා පඨවීධාතු, යං චාදසස්ස ආබන්ධනකිච්චකරං සෙහගතං සා ආපොධාතු, යං චතුස්ස පරිපාචනකරං උසුමගතං සා තෙජොධාතු, යා පන ඡස්ස විත්ථම්භනකරං වායොගතං සා වායොධාතු, යං පනෙත්ථ චතුහි මහාභූතෙහි අසම්ඵුට්ඨචතිදද්විවරං සා ආකාසධාතු, තංවිඤ්ඤානකචිත්තං විඤ්ඤාණධාතු, තතො උත්තරිං අඤ්ඤං සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි, කෙවලං සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජොව අයන්ති එවං ආදි මජ්ඣිමපරියොසානතො කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා කාලං ඤත්වා උට්ඨාය යාගුයා නිවාසෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ගාමං පිණ්ඩාය ගච්ඡති. ගච්ඡන්තො ච යථා අඤ්ඤපුථුජ්ජනා අනික්කමාදිසු "අත්තා අභික්කමති, අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො වා, අහං අභික්කමාමි, මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො වා"ති වා සම්මුය්හන්ති, තථා අසම්මුය්හන්තො අභික්කමාමීති චිත්තෙ උපජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්ත සමුට්ඨානා සඞ්ඛාරණවායොධාතු උපජ්ජති, සා ඉමං පඨවීධාතුආදි සන්නිවෙසභූතං කායසම්මතං අට්ඨිකාසඞ්ඛාටං විපථරති, තතො චිත්ත කිරියවායොධාතුවිපථාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිකාසඞ්ඛාටො අභික්කමති; තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධරණෙ චතුසු ධාතූසු වායොධාතුඅනුගතා තෙජොධාතු අධිකා උපජ්ජති මන්දා ඉතරා, අතිහරණවීතිහරණපහරණෙසු පන තෙජොධාතුඅනුගතා වායොධාතු අධිකා උපජ්ජති මන්දා ඉතරා, ඔරොහණෙ පන පඨවීධාතුඅනුගතා ආපොධාතු අධිකා උපජ්ජති මන්දා ඉතරා, සන්නික්ඛිපනසමුපපීළනෙසු ආපොධාතුඅනුගතා පඨවීධාතු අධිකා උපජ්ජති මන්දා ඉතරා, ඉච්චෙවං ධාතුයො තෙන තෙන අත්තනො උපාදාණවිත්තෙන සද්ධිං තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තත්ථ කො එසො අභික්කමති? කස්ස වා අභික්කමණන්ති? එවං එකෙකපාදුද්ධරණාදිපකාරෙසු එකෙකස්මිං පකාරෙ උපපන්නා ධාතුයො තදවිනිබ්භුත්තා ච සෙසා රූපධම්මා, තංසමුට්ඨාපකා චිත්තං, තංසම්පයුත්තා ච සෙසා අරූපධම්මාති එතෙ රූපාරූපධම්මා තතො පරං අතිහරණවීතිහරණාදිසු අඤ්ඤමඤ්ඤං පකාරං න සම්පාපුණන්ති, තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තස්මා අනිච්චා, යඤ්චි අනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තාති එවං සබ්බාකාරපරිපූරං කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තොව ගච්ඡති, කම්මට්ඨානවිපයුත්ත චිත්තෙන පාදං න උද්ධරති, උද්ධරති වෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසං යෙව එති, සීහලදීපෙ ආලින්දාවාසී මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරො විය. සො කිර එකූනවීසතිවස්සානි ගහට්ඨවත්තානං පූරෙන්තො එව විහාසි. මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ වප්පන්නා ච මද්දන්නා ච සම්මානිං කරොන්තා ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා "අයං ථෙරෝ පුනපපුනං නිවත්තනිත්වා ගච්ඡති, කිඤ්චුඛො මග්ගමූළ්හොඌ? උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨොඌ?"ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තචිත්තෙනෙව යමණ්ඩමම්මං කරොන්තො වීසතිවස්සඛනත්තරෙ අරහත්තං පාපුණි.

අරහත්තපත්තදිවසෙ වස්ස වඩ්ඪමණකොට්යං අධිවත්ථා දෙවතා අඩ්ඪුලීහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි, චත්තාරොපි මහාරාජානො සඤ්ඤං ව දෙවනගරඤ්ච ඉධමා ච සභාපති උපට්ඨානං ආගමිංසු. තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසී මහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි: "රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි. කිං සො ඔභාසො?"ති. ථෙරො විකෙඛපං කරොන්තො "ඔභාසො නාම දීපොභාසොපි හොති, මණිඔභාසොපි"ති එවමාදි ආහ. සො 'පච්චූසදෙට්ඨ තුමෙහ'ති නිබ්බෙධා 'ආමා'ති පටිඤ්ඤාත්වා ආරොචෙසි. කාලවලිලී මණ්ඩපවාසී මහාඤාගත්ථෙරො විය ච. සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙන්තො පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙමීති සත්ත වස්සානි ඤානවඩ්ඪමමෙව අධිට්ඨාසි, පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. එවං කම්මට්ඨානමනුයුත්තෙන නෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තෙන වියුත්තෙන චිත්තෙන උද්ධරෙ පටිනිවත්තන්තෙන ගාමසම්පං ගන්ත්වා "ගාවී නු පබ්බජිතො නූ"ති ආසඩ්කනීයපදෙසෙ ඨත්වා සඩ්ඝාපි පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගාම වාරං පත්වා ඤත්තිකරණා උදකං ගහෙත්වා ගණ්ඩිසං කත්වා ගාමං පවිසති: භික්ඛං දාතුං වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ 'දීඝායුකා හොථා'ති වචනමත්තෙනාපි මෙ කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො මා අහොසීති. සචෙ පන නං 'අජ්ජ භන්තෙ කිං සත්තමී? උදාහු අට්ඨමී?'ති දිවසං පුච්ඡන්ති. උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති, භික්ඛමණවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා යාති, සීහලදීපෙ යෙව ගලම්බනිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා පඤ්චසත භික්ඛූ විය. තෙ කිර වස්සූපනායිකඋපොසථදිවසෙ චත්තං අභාසුං: අරහත්තං අප්පත්වා න අඤ්ඤං මඤ්ඤං ආලපිස්සාමාති. ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ උදකං ගණ්ඩිසං කත්වා පවිසිංසු. දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙසුං, අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා විහාරං ආගමංසු. තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුභනං දිස්වා ඤාතිංසු: අජ්ජ එකො ආගතො, අජ්ජ වෙති. එවඤ්ච විනෙතබ්බං: කිං නු ඛො එතෙ අමෙහගෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති? උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි? යදි අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි න සල්ලපන්ති, අද්ධා විවාදජාතා භවිස්සන්ති. හන්ද නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමාති සබ්බෙ විහාරං අගමංසු. තත්ථ පඤ්චසතභික්ඛූසු වස්සං උපගතෙසු වෙ භික්ඛූ එකොකාසෙ නාදාසංසු, තතො යො තෙසු වඤ්ඤිමා පුරිසො, සො එවමාහ: න හො කාලභාරභාවං වසනොකාසො ඵ්දිසො හොති. සුසම්මට්ඨං වෙතියඔභණං බොධියඔභණං, සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො, සුපට්ඨිතං[1] පානීයං පරිභොජනීයන්ති. තෙ තතොව නිවත්තා. තෙ භික්ඛූ අඤ්ඤාතෙමාසෙයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං පත්වා[2] මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුං. එවං කාලවලිලීමණ්ඩපවාසී මහාඤාගත්ථෙරො විය ගලම්බනිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා භික්ඛූ විය ච කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තෙන ගාමසම්පං පත්වා

1. සී. 1. 11. මූ. සුපනිට්ඨිතං 2. පෘ. පඤ්ච.

උදකගණ්ඩිසං කත්වා චීරියෝ සල්ලකෙඛත්වා-යත්ථ සුරාසොණ්ඩිකත්තා දයෝ කලහකාරකා වණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයෝ වා නත්ථි, තං චීරිං පවි පජ්ජති. තත්ථ ව පිණ්ඩාය චරමානෝ න තුරිතතුරිතෝ විය ජවෙන ගච්ඡති. ජවනපිණ්ඩපාතිකධුතඞ්ගං නාම නත්ථි. විසමභූමිභාගපපතනං පන උදකභරිතසකටමිව නිච්චලෝව හුත්වා ගච්ඡති. අනුක්කමං[1] පවිට්ඨෝ ව දහුකාමං අදහුකාමං වා සල්ලකෙඛතුං නදනුරූපං කාලං ආගමෙනෙත්වා භික්ඛං ගහෙත්වා පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොනෙත්වා ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අකඛබහඤ්ඤනවණලෙපනපුත්තමංසූපමවසෙන පවවෙකඛනෙත්වා අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙති: නෙව දවාය න මදාය-පෙ-හුත්තාය ව උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං හත්තකිලමථං පටිපස්සම්භෙත්වා යථා පුරෙභත්තං එවං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිම යාමඤ්ච කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති "හරති වෙව පවච්ච හරති චා"ති.

එවමෙතං හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තනති වුච්චති. එතං පූරෙනෙත්වා යදි උපනිස්සයසම්පන්නෝ හොති, පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති; නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිම වයෙ;[2] නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ මරණසමයෙ; නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තෙනා හුත්වා; නො චෙ දෙවපුත්තෙනා හුත්වා පාපුණාති, අථ පච්චෙකසම්බුද්ධෝ හුත්වා පරිනිබ්බාති; නො චෙ පච්චෙකසම්බුද්ධෝ හුත්වා පරිනිබ්බාති, අථ බුද්ධානං සන්තිකෙ ඛිප්පා භිඤ්ඤෝ හොති. සෙය්‍යථාපි ථෙරෝ බාහියෝ; මහාපඤ්ඤෝ වා හොති, සෙය්‍යථාපි ථෙරෝ සාරිපුත්තෙත්ථති. අයං පන පච්චෙකබොධිසත්තෙනා කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකෝ හුත්වා වීසති වස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා කාලං කත්වා කාමා වචරදෙවලොකෙ උපපජ්ජි. තතො චවිත්වා බාරාණසීරඤ්ඤෝ අග්ග මහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. කුසලා ඉත්ථියෝ තදහෙව ගබ්භසණ්ඨානං ජානන්ති. සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තස්මා ජානිත්වා තං ගබ්භපතිට්ඨානං රඤ්ඤෝ නිවෙදෙසි. ධම්මතා එසා-යං පුඤ්ඤවන්තා සත්තෙ ගබ්භෙ උපපන්නෙ මාතුගාමෝ ගබ්භපරිහාරං ලභති; තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා තතොපභුති නාන්වඞ්ගං කිඤ්චි අජ්ඣොහරිතුං ලභති, නාතිසීතං නාතිඋණ්හං නාතිලොණං නාති කට්ටකං නාතිතිත්තකං. අච්චුණ්හං හි මාතරං අජ්ඣොහරතෙ ගබ්භස්ස ලොහකුම්භියාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය, අච්චම්බිලලොණකට්ටකාතිත්තෙන භුත්තෙන සත්තෙන ථාලෙවා අම්බිලාදීහි සිත්තානි විය ගබ්භසෙය්‍යකස්ස අඞ්ගානි තිබ්බවෙදනානි හොන්ති, අතිවඞ්කමණට්ඨානාතිසප්පායනතොපි නං නිවාරෙනති, කුච්ඡිගතස්ස සඤ්චලඤ්චදුක්ඛං මා අහොසීති. මුදුකඤ්චරණත්ථාය[3] භූමියං වඩ්කමණ

1. ම. I. අණුඝරං. 2. කත්ථචි-වසෙ පාපුණාති. 3. බහූසු-මුදුකඤ්චරණත්ථාය.

දීනි මත්තාය කාතුං ලභති. වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නං **සාලු** සපායං අත්තපානං ලභති. පරිභුඤ්ජිත්වාව තං වඩ්ඪමානපනාති **නීසීදුපෙත්වා** උට්ඨාපෙසි. සා එවං භරියමානා[1] ගබ්භපරිපාකකාලෙ පූතිහරං පවිසිත්වා පච්චූසසමයෙ පුත්තං විජායි වම්පකතෙලමද්දිත්වා තොසිලා පිණ්ඩසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං. තතො නං **පඤ්චමදිවසෙ** අලඞ්කතපටියත්තං රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා තුට්ඨො **ජයසෙනියා** ධාතීහි උපට්ඨාපෙසි. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඩ්ඪමානො න චිරස්සෙව **විඤ්ඤුතං** පාපුණි. තං සොළසවස්සුද්දෙසිකමෙව සමානං රාජා රජ්ජෙ **අභිසිඤ්චි**, තිවිධනාටකානි චස්ස උපට්ඨාපෙසි. අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි නාමෙන බ්‍රහ්මදත්තො සකලජම්බුදීපෙ වීසතියා නගරසහස්සෙසු. ජම්බුදීපෙ හි පුබ්බෙ චතුරාසීති නගරසහස්සානි අහෙසුං. තානි පරිහායන්තානි සට්ඨි අහෙසුං, තතො පරිහායන්තානි චත්තාළීසං, **සබ්බ** පරිහායනකාලෙ පන වීසති හොන්ති. අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො **සබ්බ** පරිහායනකාලෙ උපජ්ජි. තෙනස්ස වීසති නගරසහස්සානි අහෙසුං, වීසති පාසාදසහස්සානි, වීසති හත්ථිසහස්සානි, වීසති **අස්සසහස්සානි**, වීසති රථසහස්සානි, වීසති පත්තිසහස්සානි, වීසති **ඉත්ථිසහස්සානි**, ඔරොධා ච නාටකිත්ථියො ච, වීසති අම්බණසහස්සානි. සො මහාරජ්ජං කාරයමානො එව කඩිණපරිත්තමං කත්වා පඤ්චාභිඤ්ඤයො අට්ඨ සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙසි. යඤ්ච පන අභිසිත්තතරඤ්ඤ නාම අවස්සං අත්ථකරණේ[2] නිසීදිතබ්බං. තස්මා එවාදිවසං පගෙව භූඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අහොසි. සො අයං සද්දෙ, සමාපත්තියා උපකක්කිලෙසොති පාසාදතලං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අපෙපජ්ජිත්වා නිසින්නො නාසක්ඛි අපෙපත්තුං, රජ්ජවික්ඛෙපෙන සමාපත්ති පරිහීණා. තතො චින්තෙසි: කිං රජ්ජං වරං? උදාහු සමණධම්මොති? තතො රජ්ජස්සුඛං පරිත්තං අනෙකාදීනවං, **සමණ** ධම්මසුඛං පන විපුලං අනෙකානිසංසං උත්තමපුරිසසෙවිතඤ්චාති ඤත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි: ඉමං රජ්ජං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස, මා ඛො අධම්මකාරං අභාසිත්ථ සබ්බං නිය්‍යාදෙත්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිසුඛෙනෙව විහරති. න කොචි උපසඞ්කමිතුං ලභති අඤ්ඤත්‍ර මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකහත්ථතෙලාභ්‍යඤ්ජනාදීහි. තතො අධිමාසමතෙත වීතික්කන්තෙ මහෙසී පුච්ඡි: රාජා උය්‍යානගමන බලදස්සනනාටකාදීසු කත්ථචි න දිස්සති, කුහිං ගතො?ති. තස්සා තමත්ථං ආරොචෙසුං. සා අමච්චස්ස පාහෙසි: රජ්ජෙ පටිච්ඡිතෙ අහමපි පටිච්ඡිතා හොමි, එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතූති. සො උභො කණ්ණෙ ඨකෙත්වා අස්සවණ්ඩියමෙතන්ති පටික්ඛිපි. සා පුනපි වත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං තජ්ජාපෙසි: යදි න කරොසි, ඝාතාපි තෙ වාවෙමි, ජීවිතාපි වොරොපෙමීති. සො භීතො මාතුගාමො නාම දළ්හනිච්ඡයො, කාදෘචි එවමපි කාරාපෙය්‍යාති එකදිවසං රහො

1. ම. පරිචාරියමානා. ඉ--භරියමානා. 2. සී. II, III, පා. ම. අවවාදකරණේ.

ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ වාසං[1] කප්පෙසි. සා පුණ්ණවතී සුඛ සම්ඵස්සා, සො තස්සා එස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්කණං සඞ්කිත සඞ්කිතොව අගමාසි, අනුසාකමෙන අත්තනො ඝරසාමිකො විය නිබ්බි සඞ්කා පවිසිතුමාරද්ධා. තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා න සද්දහති. දුතියම්පි තතියම්පි ආරොචෙසුං. තතො නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බාමවෙව සන්නිපාතාපෙත්වා ආරොචෙසි. තෙ "අයං රාජාපරාධිකො හන්තෙවේදං අරහති, පාදවේදං අරහතී"ති යාව සූලෙ උත්තාසනං තාව සබ්බකම්මකාරණානි නිද්දිසිංසු. රාජා "එතස්ස වධඛණ්ඩිකභාළනෙ[2] මය්හං විහිංසා උපජ්ජෙය්‍ය. ජීවිතා වොරොපණෙ පාණාතිපාතතො හවෙය්‍ය, ධනහරණෙ අදින්නාදානං. අලං එවරූපෙහි කම්මෙහි, ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪථා"ති ආහ. අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු. සො අත්තනො ධනසාරඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුත්වා 'කිං ආගතොසී'ති පුච්ඡි. දෙව! ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතුනන්ති, සො තං සම්පටිච්ඡි. අමච්චා ඤාතිපාඝචයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච: මහාරාජ! අමඤ්ඤමුඩ්ඨං පස්සාම, භා ඛාදනෙනා නත්ථිති. රාජා "කිම්පි එතං උපඛණ්ඩතුකාමොං භණ්ඩී"ති න සුණාති. සො අන්තරං ලභිත්වා පුනපි සුට්ඨුතරං වණ්ණෙත්වා ආරොචෙසි. රාජා 'කිං එත'න්නි පුච්ඡි. බාරාණසි රජ්ජං දෙවාති. රාජා "මං ඤෙත්වා මාරාපෙතුකාමොසී"ති ආහ. සො "මා එවං දෙව! අච්ච, යදි න සද්දහසි, මනුස්සෙ පෙසෙහී"ති. සො මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා ගොපුරං ඛනිත්වා රඤ්ඤො සයනඝරෙ උට්ඨහිංසු. රාජා දිස්වා 'කිස්ස ආගතත්ථා'ති පුච්ඡි. වොරා මයං මහා රාජාති. රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා 'මා පුන එවං අකත්ථා'ති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ආගන්ත්වා භාස්ස රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. සො පුනපි වනතිකඛත්තුං තථෙව විම්භංසිත්වා 'සීලවා රාජා, න තික්ඛා'ති වතු රඛ්ඛිනිං සෙනං සන්නයහිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි:[3] නගරං වා මෙ දෙහි, යුද්ධං වාති. සො බ්‍රහ්ම දත්තස්ස තමත්ථං ආරොචාපෙසි:[4] ආණාපෙතු දෙවො, කිං යුජ්ඣාමි? නගරං දෙමි?ති. රාජා "න යුජ්ඣිතබ්බං, නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡා"ති පෙසෙසි. සො තථා අකාසි. පරිරක්ඛාපි තං නගරං ගහෙත්වා අව සෙසනගරෙපුපි තථෙව දූතං පෙසෙසි. තෙපි අමච්චා තථෙව බ්‍රහ්ම දත්තස්ස පෙසෙත්වා තෙ 'න යුජ්ඣිතබ්බං, ඉධාගන්තබ්බ'නන්නි වුත්තා බාරාණසිං අගමංසු. තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු: මහාරාජ! තෙන සහ යුජ්ඣාමාති. රාජා 'මම පාණාතිපාතො භවිස්සතී'ති වාරෙසි. අමච්චා "මයං මහාරාජ! තං ජීවග්ගාහං ගණ්හිත්වා ඉධෙව ආනෙස්සාමා"ති බහූහි උපායෙහි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා 'එහි මහාරාජා'ති ගන්තුං ආරද්ධා. රාජා "සචෙ සන්තමාරණපපහරණවිලුම්පනකම්මං න කාරෙථ, ආගච්ඡාමි"ති. අමච්චා 'න දෙව! කාරෙම, භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමා'ති වතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නයහිත්වා සබ්බෙසු දීපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං

1. ඉ.-ස.-වාසං. 2. සී. II. වධඛණ්ඩිකාභාළෙ. 3. සී. II. පෙහෙසි. 4. සී. II. ආරොචෙසි.

ගච්ඡිංසු. පටිරාජා තං දිවසං බාරාණසිසමීපෙ නගරං ගහෙත්වා 'ඉදානි කි'නාති රත්තිං සත්තාහං මොක්ඛාපෙත්වා පමත්තෙකා නිද්දං ඔක්කමි සද්ධිං බලකායෙන. තතො අමච්චා බාරාණසිරාජානං ගහෙත්වා පටිරඤ්ඤෙ ඛන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බඤ්ඤෙහි දීපෙ නීහරාපෙත්වා එකපජ්ජොතාය සෙනාය සද්ධං අකංසු. පටිරඤ්ඤෙ අමච්චෙ මහාබලං දිස්වා භීතො අත්තනො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා 'උට්ඨෙහි, අමක්ඛිකමධුං බාදෙහි' ති මහාසද්දං අකාසි, තථා දුතියොපි තතියොපි. පටිරාජා තෙන සද්දෙන පටිබුජ්ඣිත්වා භයං සන්තාසං ආපජ්ජි. උසභුට්ඨසතානි වත්තිංසු. සො "පරවචනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං පත්තොම්හි"ති සබ්බරත්තිං තං තං විපලපිත්වා දුතියදිවසෙ "ධම්මිකො රාජා උපරොධං න කරෙය්‍ය, ගන්ත්වා ඛමාපෙමි"'ති විනෙත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහිත්වා "ඛම මහාරාජ! මයහං අපරාධ"නති ආහ. රාජා තං ඔවදිත්වා 'උට්ඨෙහි, ඛමාමි'ති ආහ. සො රඤ්ඤෙ එවං වුත්තමත්තෙයෙව පරමස්සාසපත්තො අහොසි. බාරාණසීරඤ්ඤෙ සම්පෙ යෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සහායකා අහෙසුං. අථ බ්‍රහ්මදත්තො චෙව සෙනා සමෙමාදමානා එකතො හිතා දිස්වා "මමෙවෙතස්ස විනාසානුරක්ඛාය අසම්මා මහාජනකායෙ ඛුද්දකමසඞ්කාලෙහනමත්තම්පි ලොහිත බින්දුං න උපපජ්ජතා, අහො සාධු අහො සුට්ඨු, සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තු, අවෙරා හොන්තු, අබ්‍යාපජ්ඣා හොන්තූ"ති මෙත්තජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා පවෙචකබොධිඤාණං සච්ඡි කත්වා සයම්භුතං පාපුණි. තං මහාසුඛෙන ඵලසුඛෙන සුඛිතං හත්ථිකක්ඛෙ නිසින්නං අමච්චා පණිපාතං කත්වා ආහංසු: යාන කාලෙ මහාරාජ! විජිතබලකායස්ස සක්කාරෙ කාතබ්බා, පරාජිත බලකායස්ස භත්තපරිබ්බයෙ දාතබ්බාති. සො ආහ: නාහං භතෙ රජා, පවෙචකබුද්ධො නාමාහන්ති. කිං දෙවො භණති? න එදිසා පවෙචකබුද්ධා හොන්තීති. කිදිසා භතෙ පවෙචකබුද්ධා? ති. පවෙචක බුද්ධා නාම වඞ්කුලකෙසමස්සූ අට්ඨපරික්ඛාරධ්‍යුතතා භවන්තීති. සො දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසි. තාවදෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි, පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි. වඞ්කුලකෙසමස්සු අට්ඨපරික්ඛාර සම්පන්නා ගතො වස්සසතිකත්ථෙරසදිසෝ අහොසි. සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා හත්ථිකක්ඛිතො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුප්ඵනිසීදි. අමච්චා වන්දිත්වා "කිං භන්තෙ කම්මට්ඨානං? කථං අධිගතොසී"ති පුච්ඡිංසු. සො යතො අස්ස මෙත්තජ්ඣානං කම්මට්ඨානං අහොසි, තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො උදාන ගාථඤ්ච ව්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමමෙසුඤ්ච ගාථං අභාසි: **සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩන්ති.**

තත්ථ **සබ්බෙසූති** අනවසෙසෙසු. **භූතෙසූති** සත්තෙසු. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන රත්නත්තත්වණ්ණනායං වක්ඛාම. **නිධායාති** නික්ඛිපිත්වා. **දණ්ඩන්ති** කායවච්මනොදණ්ඩං; කායදුච්චරිතාදීන

මේතං අධිවචනං. කායදුච්චරිතං හි දණ්ඩයතීති= දණ්ඩෝ, බාධෙති අනයව්‍යසනං පාපෙතීති වුත්තං හොති; එවං වචීදුච්චරිතං මනෝදුච්චරිතඤ්ච. පහරණදණ්ඩෝ එව වා දණ්ඩෝ, තං නිධායනිධි වුත්තං හොති. **අවිජහඤ්ඤනති** අවිහෙඨයනෙන. **අඤ්ඤතරම්පිති** යං කිඤ්චි එකම්පි. **නෙසඤනති** තෙසං සබ්බභූතානං. **න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යාති** අත්‍රජෝ ඛෙත්තජෝ දින්නකෝ අන්තෙවාසිකොති ඉමෙසු වතූසු පුත්තෙසු යං කිඤ්චි පුත්තං න ඉච්ඡෙය්‍ය. **කුතෝ සහායනති** සහායං පන ඉච්ඡෙය්‍යාති කුතෝ එව එතං. **එඤෝති** පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකෝ, අදුතියට්ඨෙන එකෝ, තණ්හාපහාණෙන එකෝ, එකන්තවිගත කිලෙසොති එකෝ, එකෝ පවෙවනසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකෝ. **සම්මණසඝසඝසඝාපි** හි මරෙඛ වත්තමානෝ ගිහිසංයොජනස්ස ඡින්නත්තා එඤෝ; එවං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකෝ. එකෝ තිට්ඨති එකෝ ගච්ඡති එඤෝ නිසීදති එකෝ සෙය්‍යං කපෙති එකෝ ඉරියති වත්තතීති එවං අදුතියට්ඨෙන එකෝ.

"තණ්හාදුතියෝ පුරිසෝ දීඝමද්ධාන සංසරං,
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං සංසාරං නාතිවත්තති.

එතමාදීනවං ඤත්වා තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං,
වීතතණ්හෝ අනාදානෝ සතෝ භික්ඛු පරිබ්බජෙ"ති

එවං තණ්හාපහාණට්ඨෙන එකෝ. "සබ්බකිලෙසෝ'ඝ පහීණා උච්ඡින්න මූලා තාලාවත්ථුකතා-පෙ-ආයතිං අනුප්පාදධම්මා"ති එවං එකන්ත විගතකිලෙසොති එකෝ. අනාචරියකෝ හුත්වා සයම්භූ සාමඤ්ඤව පවෙවනසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එවං එකෝ පවෙවකබොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකෝ. **චරෙති** යා ඉමා අට්ඨ චරියා: සෙය්‍යථිදං? පණිධි සම්පන්නානං වතූසු ඉරියාපථෙසු ඉරියාපථචරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්ත ද්වාරභාවං ආරබ්භතිභායතනෙසු ආයතනචරියා, අප්පමාදවිහාරිනං වතූසු සතිපට්ඨානෙසු සතිචරියා, අධිචිත්තමනුයුත්තානං වතූසු සම්මප්පධානෙසු සම්මාධිචරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං වතූසු අරියසච්චෙසු ඤාණ චරියා, සම්මාපරිපන්නානං වතූසු අරියමග්ගෙසු මග්ගචරියා, අධිගත ඵලානං වතූසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිචරියා, තික්ඛණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථචරියා; තත්ථ පදෙසතො පවෙවකබුද්ධසාවකානන්ති. යථාහ: "චරියාති අට්ඨ චරියායො: ඉරියාපථචරියා"ති විත්ථාරෙ. තාහි චරියාහි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථවා යා ඉමා අධි සීලවිනයා සද්ධාය චරති, පඤ්ඤාචක්ඛුනා විරියෙන චරති, උපට්ඨ ඤෙතබ්බා සතියා චරති, අවිඝාතෙතබ්බා සමාධිනා චරති, පජානෙතබ්බා පඤ්ඤාය චරති, විජානෙතබ්බා විඤ්ඤාණෙන චරති, එවං පවිපන්නාඤ 'ඤාතලා ධම්මා ආයතන'නන්ති ආයතනචරියාය චරති, එවං පවිපන්නෝ විසෙසමධිගච්ඡතීති විසෙසචරියාය චරතීති එවං අපරාපි අට්ඨ චරියා වුත්තා; තාහිපි සමන්නාගතෝ භවෙය්‍යාති අත්ථෝ. **බහුධාතුකාති** එත්ථ බහුධාතුකං නාම බහුකම්මධාතුඛං. කපපසතසහස්‍ස

අසං විසංරතෝ මඬගලසුත්තවණ්ණනාය පකාසයිස්සාම, ඉධ පනායං "සඤ්ඤපෙත්වා වත කිර භෝ සාවකෙන සද්ධිං මන්තයමානා"ති එව මාදිසු විය පරිභාගෝ වෙදිතබ්බෝ. ඛගඝවිසාණකපෙපාති ඛග්ගවිසාණ සදිසොති වුත්තං හොති. අයං තාවෙත්ථ පදතෝ අත්ථවණ්ණනා. අධිප්පායානුසන්ධිතෝ පන එවං වෙදිතබ්බා: යඤායං වුත්තපපකාරෝ දණ්ඩා භූතෙසු පවත්තියමානෝ අහිතෝ හොති, තං තෙසු අපපවත්ත නෙන තපපටිපක්ඛභූතාය මෙත්තාය හිතූපසංහාරෙන ච සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං නිහිතදණ්ඩතාා එව ච යථා අනිහිතදණ්ඩා සන්තා භූතානි දණ්ඩෙන වා සත්ථෙන වා පාණීනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා විහෙඨෙන්ති, තථා අවිහෙඨයං අඤ්ඤතරමපි තෙසං ඉමං මෙත්තා භාවනම්‌ාගම්ම යදෙව තත්ථ වෙදනාගතං සඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණ ගතං තඤ්ච තදනුසාරෙනෙව තදඤ්ඤඤ්ච සඞ්ඛාරගතං විපසසිත්වා ඉමං පචෙචකබොධිං අධිගතොමහීති. අයං තාව අධිප්පායෝ. අයමපන අනුසන්ධි: එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු: ඉදානි භන්තෙ කුහිං ගච්ඡථා?ති. තතෝ තෙන පුබ්බෙ පචෙචකසම්බුද්ධා කත්ථ වසන්තී?ති ආවජ්ජිත්වා ඤත්වා "ගන්ධමාදනපබ්බතෙ"ති[1] වුත්තෙ පුනාහංසු: අම්හෙදානි භන්තෙ! පජහථ න ඉච්ඡථා?ති. අථ පචෙචකසම්බුද්ධො ආහ: න පුත්තමිච්ඡෙය්‍යාති සබ්බං. තත්‍රාධිප්පායෝ: අහං ඉදානි අත්‍රජාදිසු යං කිඤ්චි පුත්තමපි න ඉච්ඡෙය්‍යං, කුතෝ පන තුම්හාදිසං සහායං; තස්මා තුම්හෙසුපි යො මයා සද්ධිං ගන්තුං මාදිසෙ වා හොතුං ඉච්ඡති, සෙ එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකපෙපා. අථවා තෙහි "අම්හෙදානි භන්තෙ පජහථ න ඉච්ඡථා?"ති වුත්තෙත සෙ පචෙචකසම්බුද්ධො 'න පුත්ත මිච්ඡෙය්‍ය, කුතෝ සහාය'න්ති වත්වා අත්තනො යථාවුත්තෙනත්තෙන එකාචරියාය ගුණං දිස්වා පමුදිතො පීතිසොමනස්ස ජාතෝ ඉමං උදානං උදානෙසි: එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකපෙපාති.

එවං වත්වා පෙක්ඛමානසෙසව මහාජනස්ස ආකාසෙ උපපතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි. ගන්ධමාදනෝ නාම හිමවති[2] චුල්ලකාලපබ්බතං මහාකාලපබ්බතං නාගපලිවෙඨනං වණ්ඩගබ්භං සුරියගබ්භං සුවණ්ණ පස්සං හිමවන්තං පබ්බතන්ති සත්ත පබ්බතෙ අතික්කමම හොති. තත්ථ නන්දමූලකං නාම පබ්භාරං පචෙචකබුද්ධානං වසනොකාසො. තිස්සො ච ගුහායෝ: සුවණ්ණගුහා මණිගුහා රජතගුහාති. තත්ථ මණිගුහාවාරෙ මඤ්ජූසකො නාම රුක්ඛොයොජනං උබ්බෙධෙන යොජනං විත්ථාරෙන. සෙ යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵානි පුප්ඵන්ති, සබ්බානි තානි පුප්ඵයති,[3] විසෙසෙන පචෙචකබුද්ධාගමනාදිවසෙ. තස්ස පරිතො සබ්බරත්තනමාලො හොති. තත්ථ සම්මජ්ජනිකවාතො කචවරං ඡඩ්ඩෙති, සමකරණවාතො සබ්බරත්තනමයං වාලිකං සමං කරොති, සිඤ්චනක වාතො අනොතත්තදහතො ආනෙත්වා උදකං සිඤ්චති, සුගන්ධකරණ වාතො හිමවන්තතො සබ්බසං ගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති,

1. බහූසු-පබ්බතෙසු. 2. ඉ.-නාම. 3. කත්ථචි-පුප්ඵානි, සබ්බානි පුප්ඵති.

ඔවිත්‍තෘතාකාරතෝ පුප්ඵානි ඔවිත්‍තානි විය පාතෙති, **සත්තරතනමත්තෙ** සබ්බත්ථ සන්ථරති. සද්ධ පඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ ආසනානි හොන්ති, යෙසු පවෙච්ඡබුද්ධිපාදදිවසෙ උපොසථදිවසෙ ච **සබ්බපවෙච්ඡබුද්ධා** සන්නිපතිත්වා නිසීදන්ති. අථ සමපත්ති අභිසම්බුද්ධපවෙච්ඡභාසම්බුද්ධා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදන්ති, තතො සවෙ තස්මිං කාලෙ අඤ්ඤෙපි පවෙච්ඡභාසම්බුද්ධා සංවිජ්ජන්ති, තෙපි තඛණං යෙව සන්නිපතිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති, නිසීදිත්වා ච භාසම්බුදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහන්ති. තතො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා අඩ්ඩනාගතා පවෙච්ඡබුද්ධා **සබ්බෙපි** අනුමොදනත්ථාය 'කථමභිගත'න්ති කම්මවාචං තං පුච්ඡන්ති. තදුපි සෙ තමෙව අත්තනො උදානව්‍යාකරණගාථං භාසති. පුන භගවාපි ආයස්මතා ආනන්දෙන පුට්ඨා තමෙව ගාථං භාසති, ආනන්දොව සඩ්ඝිනියන්ති. එවමෙතෙසා ගාථා පවෙච්ඡා සම්බොධිං අභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ මණ්ඩපූජනමාලෙ ආනන්දෙන **පුච්ඡිත** කාලෙ සඩ්ඝිනියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතීති.

පඨමගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

2.

සංසගඝජානඤ්ඤාති කා උපපත්ති? අයම්පි පවෙච්ඡබුද්ධසතෙපා භාසස්ස භගවතො සාසනෙ වීසතිවස්සසහස්සානි පුරිමනයෙනෙව සමණධම්මං කරොනෙතා කසිණ පරිකම්මං කත්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා ලක්ඛණසම්මසනං කත්වා අරිය මග්ගං අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති. සො තතො චුතො බාරාණසිරඤ්ඤ අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි උපපජ්ජිත්වා පුරිමනයෙ නෙව වඩ්ඪමානො යතොපභුති 'අයං ඉත්ථී, අයං පුරිසො'ති විසෙසං අඤ්ඤාසි, තදුපාදාය ධාතීනං හත්ථෙ න රමති, උච්චාදනනහාපන මණ්ඩනාදිමත්තම්පි න සහති, තං පුරිසා එව පොසෙන්ති, ථනපායන කාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පවිසිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං පායෙන්ති. සො ඉත්ථීනං ගඛ්ධං ඝායිත්වා සද්දං වා සුණිත්වා රොදති, විඤ්ඤුතං පත්තොපි ඉත්ථියො පස්සිතුං න ඉච්ඡති, තෙන තං අනිත්ථිගඛ්ධොත්වෙව සඤ්ඤානිංසු. තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා කුලවංසං ථපෙස්සාමීති නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි: කුමාරං රමාපෙහීති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස අවිදූරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි. කුමාරො ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා "කස්සෙසො සද්දො?"ති ආහ. අමච්චො "තවෙසො දෙව! නාටකීනං සද්දො, පුඤ්ඤවන්තානං ඊදිසානි නාටකානි හොන්ති, අභිරම දෙව! මහාපුඤ්ඤොසී"ති"නති ආහ. කුමාරො අමච්චං දණ්ඩෙන තාළාපෙත්වා නික්කඩ්ඪාපෙසි. සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා කුමාරස්ස මාතරං සඤ ගණ්හිත්වා

1. කත්ථචි-අනෙනාකාසිණ.

කුමාරං ඛමාපෙත්වා පුත්ත අම්හවං අපෙසි. කුමාරෝ තෙහි අතිනිපති ස්සියමානෝ සෙට්ඨිසුවණ්ණං දත්වා සුවණ්ණකාරෙ ආණාපෙසි: සුන්දරං ඉත්ථිරූපං කරොථාති. තෙ විසඤ්ඤාමවූනා නිමිත්තසදිසං සබ්බාලඞ්කාර භූසිතං ඉත්ථිරූපං කත්වා දස්සෙසුං. කුමාරෝ දිස්වා විම්හයෙන සීසං වාලෙත්වා මාතාපිතූන්නං පෙසෙසි: යදි ඊදිසිං ඉත්ථිං ලභාමි, ගණ්හාමීති. මාතාපිතරෙ "අම්හාකං පුත්තෙනා මහාපුඤ්ඤෙ, අවස්සං තෙන සහ කතපුඤ්ඤෙ කාචි දරිකා ලොකෙ උපජ්ජන්නා භවිස්සතී"ති තං සුවණ්ණ රූපං රථං ආරොපෙත්වා අම්හවාතං අපෙසුං: ගච්ඡථ ඊදිසිං දරිකං ගවෙසථාති. තෙ ගන්ත්වා සොළස මහාජනපදෙ විචරන්තා තං තං ගාමං පත්වා උදකතිත්ථාදිසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං පස්සන්ති, තත්ථ තත්ථ දෙවතං විය තා සුවණ්ණරූපං ඨපෙත්වා නානාපුප්ඵභාලඞ්කා රෙහි පූජං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා එකමන්තං තිට්ඨන්ති. "යදි නොභවි ඵවරූපා දිට්ඨපුබ්බා භවිස්සති, සො කථං සමුට්ඨාපෙස්සතීති. එතෙන උපායෙන අඤ්ඤත්ර මද්දරට්ඨා සබ්බජනපදෙ ආහිණ්ඩිත්වා තං බුද්ධ රට්ඨන්ති අවමඤ්ඤමානා තත්ථ පඨමං අගන්ත්වා නිවත්තිංසු. තතො නෙසං අන්තොයි: මද්දරට්ඨම්පි තාව ගච්ඡාම, මා නො බාරාණසිං පවිට්ඨෙපි රාජා පුන පාහෙසීති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු. සාගලනගරෙ ච මද්දවො නාම රාජා, තස්ස ධීතා සොළසවිස්සුදෙසියා අභිරූපා හොති, තස්සා වණ්ණදූසියො නහාතොදකතිත්ථාය තිත්ථං ගතා තත්ථ අමවෙවහි ඨපිතං තා සුවණ්ණරූපං දූරතොව දිස්වා "අම්හෙ උදකස්ස පෙසෙත්වා රාජපුත්තී සයමෙව ආගතා"ති භණන්තියා සම්පං ගන්ත්වා "නායං සාමිනී, අම්හාකං සාමිනී ඉතො අභිරූපතරා"ති ආහංසු. අම්හවා තං සුත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා අනුරූපෙන[1] නයෙන දරිකං යාචිංසු. සොපි අදාසි. තතො බාරාණසීරක්ඛෙ පාහෙසුං: ලද්ධා දරිකා, සාමං ආගච්ඡන්ති, උදාහු අම්හෙව ආනෙමාති. සො ච "මයි ආගච්ඡන්තෙ ජනපදපීළා භවිස්සති, තුම්හෙව ආනෙථා"ති පෙසෙසි. අම්හවා දරිකං ගහෙත්වා නගරං නික්ඛම්මිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසුං: ලද්ධා සුවණ්ණරූපසදිසී දරිකාති. කුමාරෝ සුත්වාව රාගෙන අභිභූතො පඨමජ්ඣානා පරිහායි. සො දූතපරම්පරං පෙසෙසි: සීඝං ආනෙථාති. තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව බාරාණසිං පත්වා බහිනගරෙ සිතා රඤ්ඤෙ පාහෙසුං: අජ්ජ පවිසිතබ්බං නොති. රාජා "සෙට්ඨකුලා ආනීතා දරිකා, මඞ්ගලකිරියං කත්වා, මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම, උය්‍යානං තාව නං නෙථා"ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. සා අවචන්නපුඤ්ඤාලා යානුග්ගහිතෙන උබ්බාළ්හා අද්ධානපරිස්සමෙන උපජ්ජන්නවාතරොගා මිලාතමාලා විය හුත්වා රත්තිං යෙව කාලමකාසි. අම්හවා "සක්කාරා පරිහටම්හා"ති පරිදෙවිංසු. රාජා ච නාගරා ච 'කුලවංසො විනට්ඨා'ති පරිදෙවිංසු. නගරෙ මහාකොලාහලං අහොසි. කුමාරස්ස සුතමත්තෙ යෙව මහාසොකො උදපාදි. තතො කුමාරෙ සොකස්ස මූලං ඛනිතුමාරද්ධා. සො විනෙතයි: අයං සොකො කාම

1. සී. II. අභිරූපෙන.

න අජාතස්ස හොති, ජාතස්ස පන හොති, තස්මා ජාතිං පටිච්ච සොකොති, ජාති පන කිං පටිච්චා?ති තතො භවං පටිච්ච ජාතීති එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනිසො මනසි කරොන්තො අනුලොම පටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො තත්ථෙව නිසින්නො පච්චයානඛොධිං සච්ඡාකාසි. තං මඤ්ඤලසුඛෙන සුඛිතං සනාතිඤ්ඤං සනාතමානසං නිසින්නං දිස්වා පණීපාතං කත්වා අමච්චා ආහංසු: මා සොච දෙව! මහනෙතා ජම්බුදීපෙ, අඤ්ඤං තතො සුන්දරතරං ආනෙස්සාමාති. සො ආහ: නාහං සොචකො, නිස්සොකො පච්චෙකබුද්ධො අහන්ති. ඉතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාසදිසමෙව ඨපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං.

ගාථාවණ්ණනායං පන **සංසඤ්ඤජාතස්සාති** ජාතසංසඤ්ඤස්ස. තත්ථ දස්සනසවණකායසමුල්ලපනසම්භොගවසෙන පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුවිඤ්ඤණවීථිවසෙන උප්පන්නාරගො දස්සනසංසග්ගො නාම. තත්ථ සීහලදීපෙ කාලදීඝගාමෙ පිණ්ඩාය චරන්තං කල්‍යාණවිහාරවාසිභාණකදහරභික්ඛුං දිස්වා පරිබද්ධචිත්තා කෙනචි උපායෙන තං අලභිත්වා කාලකතා කුටුම්බියධීතා, තස්සා නිවාසනපාවුරණඛණ්ඩං දිස්වා "එවරූපවත්ථධාරිණියා සද්ධිං සංවාසං නාලත්ථ"නති හදයං ඵාලෙත්වා කාලකතො සො එව ච දහරෙ නිදස්සනං. පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා වා හසිතලපිතභිතසද්දං සුත්වා සොතවිඤ්ඤණවීථිවසෙන උප්පන්නාරගො සවණසංසග්ගො නාම; තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසිකාමවාරධීතාය පඤ්චහි කුමාරීහි සද්ධිං පදුමසරං ගන්ත්වා නහාත්වා මාලං ආරොපෙත්වා උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො සද්දං සුත්වා කාමාරගෙන විසෙසා පරිහායිත්වා අනයව්‍යසනං පත්තො පඤ්ඤාබලෙන වාසිං තිස්සදහරෙ නිදස්සනං. අඤ්ඤමඤ්ඤං අඞ්ගමඞ්ගපරාමසනෙන උප්පන්නාරගො කායසංසග්ගො නාම; ධම්මභාණකදහරභික්ඛු වෙත්ථ නිදස්සනං. මහාවිහාරෙ කිර දහරභික්ඛු ධම්මං භාසති, තත්ථ මහාජනෙ ආගතෙ රාජාපි අගමාසි සද්ධිං අනෙනපුරෙන. තතො රාජධීතාය තස්ස රූපඤ්ච සරඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො, තස්ස ච දහරස්සාපි; තං දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පරාමසිත්වා ආලිඞ්ගිංසු. පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා වෙපි කාලකතෙ අදංසූති. අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසම්මුල්ලපනෙ උප්පන්නාරගො පන සම්මුල්ලපනසංසග්ගො නාම, භික්ඛුභික්ඛුණීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ උප්පන්නාරගො සම්භොගසංසග්ගො නාම. ඒසුපි ච එතෙසු පාරාජිකපත්තො භික්ඛු ච භික්ඛුණී ච නිදස්සනං. මරිවවට්ටිනාමම්හිවිහාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණී අභයො මහාරාජා මහාදානං පට්ඨපෙත්වා උභතොසඞ්ඝං පරිවිසති. තත්ථ උණ්හයාගුයා දින්නාය සඞ්ඝනවකඝාසමණෙරී අන්තරාඝාසස්ස සඞ්ඝනවෙන සාමණෙරස්ස දන්තවලයං දත්වා සම්මුල්ලාපං අකාසි. තෙ උභොපි උප සම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මුල්ලාපෙන

පුබ්බසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තාවදෙව ජාතසිනෙහා සික්ඛාපදං **වීතික්ක**මිත්වා පාරාජිකා අහෙසුනන්ති. එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනචි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස භවති සිනෙහො, පුරිමරාගපච්චයො බලවරාගො උපජ්ජති. තතො **සෙනහඤ්ඤං දුක්ඛමිදං පහොති** තමෙව සිනෙහං අනුගච්ඡනතං **සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකසොකපරිදෙවාදි** නානප්පකාරකං දුක්ඛමිදං **පහොති නිබ්බත්තති** භවති ජායති. අපරෙ පන ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගොති භණන්ති. තතො සිනෙහො, සිනෙහා දුක්ඛන්ති **එවමත්ථපදෙහං** ඉමං අද්ධගාථං වත්වා සො පච්චෙකසම්බුද්ධො ආහ: සචාහං යම්දං සෙනහඤ්ඤං **සොකාදි** දුක්ඛං පහොති, තස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛනනෙනා පච්චෙකසම්බොධිං අධිගච්ඡෙය්‍යන්ති. එවං වුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු : අමෙහිදානි භන්තෙ! කිං ඤාතත්ථබ්බ ?නන්ති. තතො සො ආහ: තුම්හෙ වා අඤ්ඤෙ වා යෙ ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමො, සො සබ්බෙනපි **ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානො එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණඤ්ඤපොති**. එත්ථ ච යත්තං **සෙනහඤ්ඤං දුක්ඛමිදං පහොතී**ති වුත්තං හොති, තදෙව සඤ්ඤාය ආදීනවං සෙහජං පෙක්ඛමානොති ඉදං වුත්තනති වෙදිතබ්බං. අථවා යථාවුත්තෙන සංසග්ගෙන සංසග්ගජාතස්ස භවති සෙනහො, සො හත්ථියං දුක්ඛමිදං පහොති, එතං යථාභූතං ආදීනවං සෙනහජං පෙක්ඛමානො අහං අධිගච්ඡාමි එවමපි අනිසම්බන්ධිත්වා වත්තබ්බපදෙ, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව උදානවසෙන වුත්තොති වෙදිතබ්බං. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථායං වුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

3.

මිත්තෙන සුහජෙජති කා උපපත්ති?අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිම ගාථායං වුත්තනයෙනෙව උපජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙනෙතා පඨමං ඛ්‍යානං නිබ්බත්තෙත්වා 'කිං සමණධමෙමා වරං, රජ්ජං වර?'නති වීමංසිත්වා චතුන්නං අමච්චානං හත්ථෙ රජ්ජං නිය්‍යාතෙත්වා[1] **සමණධම්මං** කරොති. අමච්චා'ධමෙමන සමෙන කරොථා'ති වුත්තාපි ලඤ්චං ගහෙත්වා අධමෙමන කරොන්ති. තෙ ලඤ්චං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජෙන්තා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලභං පරාජෙසුං. සො රඤ්ඤෙ හත්තභාරකොහි සද්ධිං පවිසිත්වා සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා දුතියදිවසෙ සයං **විනිච්ඡ**යට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනකායා "අමච්චා සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කරොන්ති"ති මහාසද්දං කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිච්ඡයට්ඨානා වුට්ඨාය පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අපෙපතුං නිසින්නොා තෙන සද්දෙන චිත්තවිත්තෙතා න සණ්ඨාති අපෙපතුං. සො "කිං රජ්ජෙන ? සමණධම්මො වර"නති රජ්ජුසුකං පහාය පුන සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සිත්වා පච්චෙක සම්බොධිං සච්ඡාකාසි, කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

---

1 සබ්බත්ථ-නිය්‍යාතෙත්වා.

තත්ථ මෙත්තායනවසෙන **මිත්තො**. සුහදයභාවෙන **සුහජ්ජො**. කෙචි හි එකන්තහිතකාමතාය මිත්තාව හොන්ති, න සුහජ්ජා; කෙචි ආගමනගමනට්ඨානනිසජ්ජාසමුල්ලාපාදීසු හදයසුඛජනනෙන සුහජ්ජාව හොන්ති, න මිත්තා; කෙචි තදුභයවසෙන සුහජ්ජෙචෙව මිත්තා ච තෙ දුවිධා හොන්ති: අගාරියා අනගාරියා ච. තත්ථ අගාරියා තිවිධා හොන්ති: උපකාරා සමානසුඛදුක්ඛා අනුකම්පකාති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්ථක්ඛායිනොා එව. තෙ චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා හොන්ති, යථාහ: "චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි උපකාරො මිත්තො සුහදෙ වෙදිතබ්බා: පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං හොති, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු තදිගුණං භොගං අනුප්පදෙති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුහදෙ වෙදිතබ්බා: ගුය්හමස්ස ආවික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගූහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතම්පිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං හොති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුහදෙ වෙදිතබ්බා: අභවෙනස්ස න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති, වණ්ණං භණමානං පසංසති. තථා-චතූහි ඛො ගහපතිපුත්ත! ඨානෙහි අත්ථක්ඛායී මිත්තො සුහදෙ වෙදිතබ්බා: පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආවික්ඛතී"ති. තෙසම්ධ අගාරියා අධිප්පෙතා, අත්ථතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ මිත්තො සුහජ්ජෙ. **අනුකම්පමානොති** අනුදයමානො, තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො දුක්ඛං අපහරිතුකාමො.[1] **භාපෙති අත්ථානි** දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථවසෙන තිවිධං, තථා අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථවසෙනපි තිවිධං අත්ථං ලද්ධව්‍යාසනෙන අලද්ධානුප්පාදනෙනාති විධාපි භාපෙති විනාසෙති **පටිබද්ධචිත්තොති** අහං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති, එස මෙ පරායණන්ති එවං අත්තානං නීවෙ ඨානෙ ඨපෙනොාපි පටිබද්ධචිත්තො හොති, ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති, අහං තෙසං ගති අහං පරායණන්ති එවං අත්තානං උවෙව ඨානෙ ඨපෙනොාපි පටිබද්ධචිත්තො හොති. ඉධ පන එවං පටිබද්ධචිත්තො අධිප්පෙතො. **එතමභයන්ති** එතං අත්ථභාපනභයං, අත්තනො සමාපත්තිහානිං සඤ්ඤාය භණති. **සන්ථවෙති** තිවිධො සන්ථවො තණ්හා දිට්ඨිමිත්තසන්ථවවසෙන. තත්ථ අට්ඨසතපභෙදාපි තණ්හා තණ්හා සන්ථවො, වාසට්ඨිපභෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්ථවො, පටිබද්ධචිත්තතාය මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්ථවො, සොා[2] ඉධ අධිප්පෙතො. තෙන භික්ඛු සමාපත්තිං පරිහීණා. තෙනාහ: එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො අහම්ඩිගතොති. සෙසං වුත්තානුදිසමෙවාති වෙදිතබ්බං.

මිත්තසුහජ්ජඅාථවණ්ණනා

සමත්තා.

---

1. සී. පා. උපභත්තුකාමෝ දුක්ඛං අපහත්තුකාමෝ.　2. ප-තෙසු මිත්තසන්ථවෝ.

4.

වංසෝ විසාලෝති කා උපපත්ති? පුබ්බ කිර කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ තයෝ පච්චෙකබෝධිසත්තා පබ්බජිත්වා විසංවස්ස සහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උපපන්නා, තතෝ චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකෝ බාරාණසීරාජකුලෙ නිබ්බත්තෙත්වා, ඉතරෙ පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො උට්ඨාය "මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුභවන්තා?"ති ආවජ්ජෙත්වා පච්චවෙක්ඛමානා කස්සපබුද්ධකාලෙ අත්තනො චරියං අද්දසංසු. තතො 'නත්ථියෙ කුහි'න්ති ආවජ්ජන්තා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙන්තං දිස්වා තස්ස ගුණෙ සරිත්වා "සො පකතියාව අපච්චත්තාදිගුණසමන්නාගතො අහොසි, අමහාකාසඩ්ඪ ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද නං ආරම්මණං දස්සෙත්වා මොචෙමා"ති ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එක දිවසං සබ්බාලඞ්කාරභූසිතං උය්‍යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙනා ගන්ත්වා උය්‍යානවාරෙ වෙළුගුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අනිත්තෙතා රාජදස්සනෙන රාජානං ඔලොකෙති.[1] තතො රාජා "අත්ථි නු ඛො කොචි මම දස්සනෙ අව්‍යාවටො?"ති ඔලොකෙන්තො පච්චෙකබුද්ධෙ අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව චස්ස තෙසු සිනෙහො උපජ්ජි. සො හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්හ සන්තෙන උපචාරෙන තෙ උපසඞ්කමිත්වා "භන්තෙ කින්නාමා තුම්හෙ"ති පුච්ඡි. තෙ ආහංසු: මයං මහාරාජ! අසජ්ජමානා නාමාති. භන්තෙ අසජ්ජමානාති එතස්ස සො අත්ථො?නි. අලග්ගනත්ථෙ මහාරාජාති. තතො තං වෙළුගුම්බං දස්සෙන්තා ආහංසු: සෙය්‍යථාපි මහාරාජ! ඉමං වෙළුගුම්බං සබ්බසො මූලක්ඛන්ධ සාඛානුසාඛං සිබ්බෙත්වා සීතං අසිහත්ථො පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ඡන්තෙනා න සක්කුණෙය්‍ය උද්ධරිතුං. එවමෙව ඉමං අන්තො ච බහි ච ජටාය ජටිතො ආසත්තවිසත්තෙහා තත්ථ ලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා පනස්ස වෙමජ්ඣෙ ජාතොපි අයං වංසකළීරෙ අසඤ්ජාතසාඛත්තා කොනචි අලග්ගො සීතො, සක්කා ච පන අග්ගෙ වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතුං. එවමෙවං මයං කත්ථචි අසජ්ජමානා සබ්බා දිසා ගච්ඡාමාති තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං[2] සමාපජ්ජිත්වා පස්සතො එව රඤ්ඤා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා විත්තෙසි: සාදු නු ඛො අහමපි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය?නති. තත්තෙව නිසිදිත්වා විපස්සනෙත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **වංසොති** වෙළු. **විසාලොති** විත්ථිණ්ණො. වකාරෙ අවධාරණත්ථෙ, **එව**කාරෙ වා අයං; සඤ්ඤාසෙන්තෙව එකාරෙ නට්ඨො. තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො, තං පජහ යොජෙස්සාම. **ඡඨාති** පටිභාගෙ.

1. කත්ථචි-උල්ලොකෙති. 2. කත්ථචි-චජ්ඣානං.

විසත්තිකාති ලග්ගො ජටිතො සංසිබ්බිතො. **පුත්තෙසු දාරෙසු චාති** පුත්තධීතුභරියාසු. **යා අපෙක්ඛාති** යා තණ්හා; යො සිනෙහො. **වංසකළීරෙව අසජ්ජමානොති** වංසකළීරෙ විය අලග්ගමානො.[1] කිං වුත්තං හොති? යථා වංසෙ විසාලො විසත්තෙකා එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ච යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තානි වත්ථූනි සිබ්බිත්වා සිතත්තා විසත්තා, එවං සබ්බාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසෙ විය විසත්තෙකාති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ග ඤාණෙන ඡින්දනෙන්තා අයං වංසකළීරෙව රූපාදීසු දිට්ඨාදීසු වා ලාභාදීසු[2] වා කාමභවාදීසු වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පවෙචනබොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

වංසකළීරගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

5.

මිගො අරඤ්ඤමාඝීති කා උපපත්ති? එකො කිර භික්ඛු සාසපස්ස භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා බාරාණසියං සෙට්ඨි කුලෙ උපපන්නො අඩ්ඩො මහද්ධනො මහාභොගො. සො සුභගො අහොසි, තතො පාරදාරිකො හුත්වා තත්ථ කාලකතො නිරයෙ නිබ්බත්තෙත්වා තත්ථ පච්චිත්වා විපාකාවසෙසෙන සෙට්ඨිභරියාය කුච්ඡිම්හි ඉත්ථිපටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. භාරතා ආගතානං ගතත්තා උණ්හානි හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිභරියා ඛග්ගමාණෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවස තොපපභුති මාතාපිතූන්නං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයප්පත්තා ච යමහි කුලෙ දින්නා, තත්ථපි සාමිකස්සසුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අප්පියා අමනාපා. අථ නක්ඛත්තෙ ඝොසිතෙ සෙට්ඨි පුත්තො තාය සද්ධිං කීළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙඝිං ආනෙත්වා කීළති. සා තං[3] දිස්වාන සන්තික්කා සුත්වා සෙට්ඨිපුත්තං උපසඞ්කමිත්වා නානප්පකාරෙහි අනුනයිත්වා ආහ: අය්යපුත්ත! ඉත්ථී නාම සබෙපි දස්සන්න රාජූනං ඤාතිධීතා හොති, චක්කවත්තිනො වා ධීතා. තථාපි සාමිකස්ස පෙසණකරා හොති. සාමිකෙ අත්තාලපන්තෙත සූලෙ ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සබෙ අහං අනුග්ගහාරහා අනුග්ගහෙතබ්බා, නො වෙ විස්සජ්ජෙතබ්බාමහි. අත්තනො ඤාතිකුලං ගම්ස්සාමීති. සෙට්ඨිපුත්තො "හොතු භද්දෙ! මා සොචි, කීළනසජ්ජා හොහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමා"ති ආහ. සෙට්ඨිධීතා තාවතකෙනාපි සල්ලාප මත්තෙන උස්සාහජාතා 'සෙව නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී'ති බහුං ඛජ්ජ භොජ්ජං පටියාදෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අත්තාරොවෙත්වාව කීළනට්ඨානං ගතො. සා "ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සති"ති මහග්ඝං ඔලොකෙන්තී නිසින්නා උස්සූරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි.

1. ඡ. ඩී. II. අසජ්ජමානො. 2. සී. පා. ලාභාදිසු & කත්ථචි නත්ථි. 3. බඹ්ඹු-නත්ථි.

තෙ පවත්තාගතත්තා 'සෙට්ඨිපුත්තෙනා ගතොත්ති ආරොචෙසුං. සා සබ්බං තං පවත්තිං සුත්වා[1] ආදාය යානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා[2] මාරද්ධා. අථ නන්දමූලකපබ්භාරෙ පවෙචකසම්බුද්ධා සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය අත්තනොතත්තෙ මුඛං ඔලොකෙත්වා නාගලතාදන්තපොණං ඛාදිත්වා "කත්ථ අජ්ජ භික්ඛං චරිස්සාමී"ති ආවජ්ජෙන්තා තං සෙට්ඨිධීතරං දිස්වා "ඉමිස්සා මයි කාරං කත්වා තං කම්මං පරික්ඛයං ගම්ස්සතී"ති ඤත්වා-පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනං මනොසිලාතලං-තත්ථ ඨත්වා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පරිපථෙ ඔරුය්හ බාරාණසිං අභිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වා දාසියො සෙට්ඨිධීතාය ආරොචෙසුං. සා යානා ඔරුය්හ සක්කච්චං වන්දිත්වා පත්තං සබ්බරසසම්පන්නෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පූරෙත්වා පදුමපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුම පුප්ඵං කත්වා පුප්ඵකලාපකං ගන්ථෙන ගහෙත්වා පවෙචකබුද්ධං උප සඞ්කමිත්වා තස්ස ගන්ථේ පත්තං දත්වා වන්දිත්වා පුප්ඵකලාපකඤ්ච පත්ථෙසි: භන්තෙ යථා ඉමං පුප්ඵං, එවාහං යත්ථ යත්ථ උපපජ්ජාමි; තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා භවෙය්‍යං මනාපාති. එවං පත්ථෙත්වා දුතියං පත්ථෙසි: භන්තෙ දුක්ඛෙ ගබ්භවාසෙ, තං අනුපගම්ම පදුමපුප්ඵෙ යෙව පටිසන්ධි භවෙය්‍යාති. තතියං පත්ථෙසි: භන්තෙ ජිණ්ණභීතියො මාතුගාමො, වක්කවත්තිධීතාපි පරවසං ගච්ඡති, තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො භවෙය්‍යන්ති. චතුත්ථං පත්ථෙසි: භන්තෙ ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කමම්ම පරියොසානෙ තුම්හෙහි පත්තං අමතං පානුණෙය්‍යන්ති. එවං චතුරෙ පණිධී කත්වා තං පදුමපුප්ඵකලාපකං පවෙචකබුද්ධස්ස ගන්ථේ ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන[3] වන්දිත්වා පුප්ඵ සදිසො එව මෙ ගන්ධො ච වණ්ණො ච හොතූති ඉමං පඤ්චමං පණිධිං අකාසි. තතො පවෙචකබුද්ධො පත්තං පුප්ඵකලාපකඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ ඨත්වා :-

"ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුය්හං ඛිප්පමෙව සමිජ්ඣතු,
සබ්බෙ පූරෙන්තු සඞ්කප්පා චන්දෙ පණ්ණරසොව[4] යථා"ති

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධීතාය අනුමොදනං කත්වා "සෙට්ඨිධීතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතූ"ති අධිට්ඨහිත්වා ආනන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨි ධීතාය තං දිස්වා මහන්ති පීති උපජ්ජන්නා. භවන්තරෙ කතං අකුසල කම්මං අනොකාසකතාය පරික්ඛීණං, විසුද්ධකිලඨොතතමබ්භාජන්නම්ව සුද්ධා ජාතා. තාවදෙවස්සා පතිකුලෙ ඤාතිකුලෙ ච සබ්බා ජනෙ තුට්ඨා 'කිං කරොමා'ති පියවචනානි පණ්ණාකාරානි පෙසෙසි. සෙට්ඨි පුත්තොපි මනුස්සෙ පෙසෙසි: සීඝසීඝං ආනෙථ සෙට්ඨිධීතරං, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතොම්හි. තතොපභුති ච නං උරෙ විලිත්ත චන්දනං විය මුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලං විය ච පියායන්තා පරිහරි.

1. සී. I & II. පවත්තාදන්ත- & කත්ථචි-පවත්තාදන්ත-. 3. පඤ්චපතිට්ඨිත.
2. සී. II. ගන්ත්ව. 4. කත්ථචි-පණ්ණරස.

සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියභොගසුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමප්පභෙ උපපජ්ජි. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමප්පභෙගබ්භෙ එව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි, නිසීදන්තොපි; සයන්තොපි පදුමප්පභෙගබ්භෙ යෙව සයති. මහාපදුමොදෙවපුත්තොති වස්ස නාමං අකංසු. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපටිලොමං ඡදෙවලොකෙ එව සංසරති. තෙන ච සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො ධීතා ඉත්ථිසහස්සානි ගොනති. එකිස්සාපි කුච්ඡියං පුත්තං න ලභති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං: දෙව! කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො. අත්‍රජෙ අවිජ්ජමානෙ ඛෙත්තජෙපි කුලවංසධරො හොතීති. රාජා "ඨපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා නාට කිත්තියො සත්තාහං ධම්මනාටකං කාරෙථා"ති යථාකාමං ඛඩ්ඩ චරාපෙසි. තථාපි පුත්තං නාලත්ථ. පුන අමච්චා ආහංසු: මහාරාජ! මහෙසි නාම පුඤ්ඤඤ්ඤ ව පඤ්ඤය ව සබ්බිත්ථිනං අග්ගා, අපෙපවත්තාම දෙවොමහෙසියාපි කුච්ඡිසම්ං පුත්තං ලභෙය්‍යාති. රාජා මහෙසියා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සා ආහ: මහාරාජ! යා නාම සච්චවාදිනී සීලවතී, සා පුත්තං ලභෙය්‍ය; හිරොත්තප්පරහිතාය කුතො පුත්තොති පාසාදං අභිරුහිත්වා[1] පඤ්ච සීලානි සමාදියිත්වා පුනප්පුන අනුමජ්ජති. සීලවතියා රාජධීතාය පඤ්ච සීලානි අනුමජ්ජනභියා පුත්තපත්ථනාචිත්තෙ උපපන්නමත්තෙ සක්කස්ස ආසනං සන්තපි. අථ සක්කො ආසන සන්තාපකාරණං ආවජ්ජෙන්තො එතමත්ථං විදිත්වා "සීලවතියා රාජධීතාය වරප්පත්තං දෙමී"ති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා පමුඛෙ ඨත්වා 'කිං වරෙසි දෙවී'ති පුච්ඡි. පුත්තං මහාරාජාති. "දමම් දෙව්! පුත්තං, මා චින්තයී"ති වත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා "අත්ථි නු ඛො එත්ථ ඛීණාසවා කොඋ?"නි ආවජ්ජෙන්තො "අයං මහාපදුමෙ උපරිදෙවලොකෙ උපපජ්ජිතුං ඉතො වත්තී"ති ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා "තාත! මහාපදුම! මනුස්සලොකං ගච්ඡාහී"ති යාචි. සො ආහ: මහාරාජ! මා එවං භණි, ජෙගුජෙජ්ඝං මනුස්සලොකොති. තාත! ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤානි කත්වා ඉධූපපත්තෙයා, තත්ථෙව ඨත්වා පාරමියො පූරෙතබ්බා, ගච්ඡ තාතාති. දුක්ඛා මහාරාජ! ගබ්භවාසො, න සක්කොමි තත්ථ වසිතුන්ති. කිඤ්චි තෙ[2] තාත! ගබ්භවාසෙන? තථා හි ත්වං කමමමකාසි, යථා කාමලගබ්භෙ යෙව නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ තාතාති පුනප්පුනං වුච්චමානොඅධිවාසෙසි. තතො මහාපදුමෙ දෙවලොකා චවිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤ උය්‍යානෙ සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තොතා. තඤ්ච රත්තිං මහෙසි පච්චූසසමයෙ සුපිනන්තෙන වීසති ඉත්ථිසහස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණියා පදුම සරෙ පුත්තං ලද්ධා විය අඟොසි. සා පභාතෙ සීලානි රක්ඛමානා තථෙව තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමප්පටං අද්දස, තං නෙව තීරෙ හොති න ගම්භීරෙ. සඟ දස්සනෙනෙව වස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උපපජ්ජි. සා සාමං යෙව පවිසිත්වා තං පුප්ඵං අග්ඝහෙසි. පුප්ඵෙ ගහිතමත්තෙ

1. සී. I. අරුහිත්වා. 2. සී. I. කිඤ්චිත්තෙං.

යෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්‍ර තථතෙ ආසීනසුවණ්ණපටිමා[1]විය දූරතෙ අදදස, දිස්වාව 'පුත්තෙතා ලද්ධො මෙ'ති සඳෙ නිවජ්ජාරෙසි. මහා ජනො සාධුකාරසහස්සානි මුඤ්චි. රඤ්ඤෙ ව පෙසෙසි. රාජා සුත්වා 'කත්‍ර ලද්ධො'ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසඤ්ච සුත්වා උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණිඤ්ච පදුමඤ්ච අමාත්‍යෙ යෙව, තස්මා අමාත්‍යෙ ඛෙත්තෙ ජාතත්තා ඛෙත්තජො නාමායං පුත්තොති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා ඒසතිසහස්සා ඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරාපෙසි. යා යා කුමාරස්ස රූපිං ඤත්වා පත්ථිත පත්ථිතං ඛාදනීයං ඛාදාපෙති, සා සා සහස්සං ලභති. සකලබාරාණසී වලිතා. සබ්බා ජනා කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අත්තනෙත්වා "ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා"ති වුච්චමානා හොජනෙන උබ්බාළ්හො උක්කණ්ඨිතා හුත්වා ගොපුරචාරං ගන්ත්වා ලාඛාගුළකෙන කීළති. තදා අඤ්ඤතරෙ පච්චෙකබුද්ධා බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලසෙව වුට්ඨාය සෙනාසන වත්තසරීරපරිකම්මමනසිකාරාදිනි සබ්බකිච්චානි කත්වා පතිසල්ලානා වුට්ඨිතා "අජ්ජ කත්‍ර භික්ඛං ගහෙස්සාමී"ති ආවජ්ජෙන්තා කුමාරස්ස සම්පත්තිං දිස්වා 'එස පුබ්බෙ කිං කම්මමකාරී ?'ති ඒමංසන්තා මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා වත්තස්සා පත්ථනා පත්තෙසි. තත්‍ර තිස්සො සිද්ධා, එකා න තාව සිද්ධා,[2] තස්ස උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙමීති භික්ඛාචරියවසෙන කුමාරස්ස අවිදූරෙ අගමාසි. කුමාරො දිස්වා සමණ! සමණ! මා ඉධ ආගඤ්ඡි, ඉමෙ හි තම්පි "ඉමං ඛාද, ඉමං භුඤ්ජා"ති බාධෙය්‍යුනති ආහ. සො එකවචනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං පාවිසි. කුමාරො පරිජනං ආහ: අයං සමණො මයා වුත්තමත්තෙනාව නිවත්තෙතා, කුද්ධා නුඛා මමා ?ති. තතො තෙහි "පබ්බජිතා නාම දෙව! න සොධපරියණ්ණා හොන්ති, පරෙන පසන්නමත්තෙන යං දින්නං හොති, තෙන යාපෙන්තී"ති වුච්චමානොපි රාට්ඨා එව මමායං සමණො, ඛමාපෙස්සාමි නන්ති මාතාපිතූන්නං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගන්ත්වා මිගයූථං දිස්වා පුච්ඡි: කින්නාමා එතෙ ?ති. එතෙ සාමි! මිගා නාමාති. එතෙ 'ඉමං ඛාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථා'ති වත්වා පටිජග්ඝනතා අත්ථි නත්ථි ?ති. නත්ථි සාමි, යත්‍ර තිණොදකං සුලභං, තත්‍ර වසන්තීති. කුමාරො ඍථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්‍ර ඉච්ඡන්ති තත්‍ර වසන්ති. කදා නුඛො අහම්පි එවං වසෙය්‍ය ?නන්ති එතමාරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකබුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච චඞ්කමණඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා එකච්චිකඛතත්තා චඞ්කමිත්වා පදනිකෙඛපං දස්සෙත්වා දිවා විහාරොකාසඤ්ච පණ්ණසාලඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කත්වා පච්ඡිමපද නිකෙඛපං දස්සෙත්වා නික්ඛමණපදනිකෙඛපං අදස්සෙත්වා අඤ්ඤත්‍ර අගමාසි. කුමාරො තත්‍ර ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කතං දිස්වා "වසති මඤ්ඤෙ එත්‍ථ සො පච්චෙකබුද්ධා"ති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ: පාතොපි සො සමණො රාට්ඨා. ඉදානි ගච්ඡි

අසඃදීහි අත්තනෝ ඔකාසං අකකඛන්තං දිසවා සුට්ඨුතරං රුසෙසය්‍ය, ඉඩෙව තුමෙහ තිට්ඨථාති ගහපතිකඛඬා ඔරුයහ එකො එව සෙනාසනං පවිට්ඨො වත්තසිසෙන සුසමමට්ඨොකාසෙ පදනිකෙඛපං දිසවා "නායං සමණෙ එව වඛකමන්තෙනා වණ්ණිජ්ජාදිකමමං විනෙතසි, අඛඩා අත්තනෝ හිතමෙව විනෙතසී"ති වීමංසන්තෙනා දිවාවිහාරට්ඨානං අගමාසි. තත්‍රාපි පදනිකෙඛපං දිසවා තථෙව විනෙත්වා පුන පාදෙ පාදං නිකඛිපන්තෙනා වාරං විවරිත්වා අන්තොපණ්ණසාලං පවිසිත්වා පවෙචකබුඛ්ධං අපසසන්තෙනා ඉතො විතො ච ඔලොකයමානො තසසා සන්තසිලාපටවං අදසස. තමපි දිසවා "නායං සමණෙ ඉධ නිසින්නො වණ්ණිජ්ජාදිකමමං විනෙතසි, අඛඩා අත්තනෝ හිතං සමණධමමමෙව විනෙතසී"ති තත්‍රෙව නිසීදිත්වා යොනිසො මනසි කරොන්තො යථාසුඛ මෙන සමථං විපසසනඤ්ච පරිපූරෙත්වා පවෙචනබොධිං සච්ඡාකාසි. සො ලොකුත්තරසුඛං අනුභවන්තො තතො න නිකඛමති. අමචචා "රඤ්ඤො ආණා නාම ගරුකා, මම පුත්තං ගහෙත්වා විරං අරඤ්ඤ පසසිත්වා"ති දණ්ඩමපි නො පණෙය්‍ය, කුමාරං ගහෙත්වා ගච්ඡාමා"ති පණ්ණසාලං පවිසිත්වා පවෙචකබුඛ්ධං අදිසවා කුමාරං තථා නිසින්නං දිසවා "අයං පවෙචකබුඛ්ධං අපසසන්තො විනාසය නිසින්නො"ති මඤ්ඤා ආහංසු: දෙව! පවෙචකබුඛ්ධා ඉඛෙව වසති, න කුහිඤ්චි ගතා, සෙවපි නං ආගඤ්ඡා ඛමාපෙසසාම, න දිට්ඨා පවෙචක සමබුඛ්ධොති මා චින්තය; එහි ගච්ඡාමාති. කුමාරො නාහං විනෙතමි, අචින්තකොමහි ජාතොති ආහ. කිං කතං සාමි ?නි. පවෙචකබුඛ්ධා ජාතොමහීති. පුරිමනයෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතා ඉමං ගාථං අහාසි: **මිගො අරඤ්ඤමහීති.**

තත්‍ථ **මිගොති** වෙ මිගා: තිණමිගෙ පසදමිගොති ච. අපි ච සඛෙඛසං ආරඤ්ඤකවචුපඩ්ඨානං එතං අධිවචනං. ඉධ පන පසද මිගො අධිප්පෙතො. **අරඤ්ඤමහීති** ගාමඤ්ච ගාමූපචාරඤ්ච ඨපෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං; ඉධ පන උය්‍යානං අධිප්පෙතං, තසමා උය්‍යාන නමහීති වුත්තං හොති. **ඝථාති** පරිභාගෙ.[1] **අඛඩොති** රජ්ජුබන්ධනා දීසු යෙන කෙනචි අබඩො; එතෙන විසසත්ථවරියං දීපෙති. **යෙනිච්ඡකං ගොචරාය ගච්ඡති** යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡති, තෙන ගොචරත්ථං ගච්ඡති; තසමා තත්‍ථ යත්තකං ඉච්ඡති ගන්තුං තත්තකං ගච්ඡති, යං ඉච්ඡති ඛාදිතුං තං ඛාදතීති දීපෙති. වුත්තම්පි චෙතං භගවතා:- සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤ පවනෙ චරමානො විසසත්ථං ගච්ඡති විසසත්ථං තිට්ඨති විසසත්ථං නිසීදති විසසත්ථං සෙය්‍යං කපෙති, තං කිසස හෙතු? අනාපාථගතො භික්ඛවෙ ලුද්දසස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිචෙචව කාමෙහි -පෙ-පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු අන්තමකාසි මාරං, අපදං වධිත්වා මාරසස චක්ඛුං අදසසනං ගතො පාපිමතො"ති විත්ථාරෙ. **විඤඤූ නරොති** පණ්ඩිතපුරිසො. **සෙරිතානති**

සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තභාවං. **පෙක්ඛමානොති** පඤ්ඤුවිකප්පනා ඔලොකයමානො, අථවා ඛම්මසෙරිතං පුග්ගලසෙරිතඤ්ච. ලොකුත්තර ධම්මං හි කිලෙසවසං අගමනතො සෙරිතො, තෙහි **සම්පන්නාගතා** පුග්ගලා ච. තෙසං භාවනිද්ධෙසො සෙරිතා; තං පෙක්ඛමානොති. කිං වුත්තං හොති? මිගො අරඤ්ඤමහි යථා අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය, කදූ නුඛො අහමපි එවං ගච්ඡෙය්යන්ති ඉති මෙ චුතොහි ඉතො චිතො ච පරිවාරෙතා තිතෙහි බන්ධස්ස යෙනිච්ඡකං ගන්තුං අලභන්තස්ස තස්මිං යෙනිච්ඡිතගමනාභාවෙන යෙනිච්ඡිතගමනෙ වානිසංසං[1] දිසවා අනුක්කමෙන සමථවිපස්සනා පාරිපූරිං අගමංසු. තතො පවෙචකබොධිං අධිගතොමහි. තස්මා අරඤ්ඤම්හි විහරතු තරෙ සෙරිතං පෙක්ඛමානො **එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

මිගාරාවිවණ්ණනා

සමත්තා.

6.

ආමන්තනණාති කා උපපත්ති? අතීතෙ කිර එකවජ්ජිකබ්‍රහ්ම දත්තො නාම රාජා අහොසි මුදුකජාතිකො. යදූ **රාජපුරිසා** තෙන සහ සුතතං වා අසුතතං වා මනෙතතුකාමා හොන්ති, තදූ නං පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං එකමන්තං නෙන්ති. තං එකදිවසං දිවාසෙය්‍යං උපගතං අරඤ්ඤතරෙ පුරිසො "මම දෙව! සොතබ්බං අත්ථි"ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨාය අගමාසි. පුන එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසින්නං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ, එකො අස්සපිට්ඨිමහි, එකො සුවණ්ණරථෙ, එකො සිවිකායං නිසීදිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තං යාචි; තස්සපි[2] ඔරොහිත්වා එකමන්තං අගමාසි. අපරෙ ජනපදවාරිකං ගච්ඡන්තං යාචි, තස්සපි වචනං සොතුං හත්ථිතො ඔරුය්හ එකමන්තං අගමාසි. එවං සො එකවජ්ජිකොති පාකටො හුත්වා නිබ්බිජ්ජොං පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන වඩ්ඪිතා. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ: අම්බකං නාම මහාරාජ! ජනපදං මයහං දෙහීති. රාජා තං ඉත්ථන්නාමො නාම භුඤ්ජතීති හණති. සො රඤ්ඤො වචනං අනාදියිත්වා 'ගච්ඡාමහං තං ජනපදං ගහෙත්වා භුඤ්ජාමි'ති තත්ථ ගන්ත්වා කලහං කත්වා පුන උභොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගතා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දොසං ආරොචෙන්ති. රාජා 'න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු'න්ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිසවා විපස්සනෙතා පවෙචකබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිම නයෙනෙව ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො: සභායමජ්ඣෙ ඨිතස්ස දිවාසෙය්‍යසඞ්ඛාතෙ වාසෙ ච මහාඋපට්ඨානසඞ්ඛාතෙ ඨානෙ ච උය්‍යානගමනසඞ්ඛාතෙ ගමනෙ ච ජනපදවාරිකාසඞ්ඛාතාය චාරිකාය ච "ඉදං මෙ සුණ, ඉදං මෙ දෙහී"ති ආදීනා නයෙන තථා තථා ආමන්තනා හොන්ති. තස්මාහං තත්ථ

---

1. ම-වානිසංසං. 2. ප-දිසවා යාචි; සෙසපි තත්ථ.

නික්ඛිජ්ජිත්වා[1]–යාසං අරියජනසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා–එවං සබ්බෝපි ලොභාභිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිජ්ඣිතා අනභිපත්ථිතා පබ්බජ්ජා, තං අනභිජ්ඣිතං, පරෙසං අවසවත්තනෙන ධම්ම පුග්ගලවසෙන ච සෙරිතං පෙක්ඛමානෝ විපස්සනං ආරභිත්වා අනුක්කමෙන පවෙසනබොධිං අධිගතොති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආමන්තණගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

7.

ඛිඩ්ඩා රතීති කා උපපත්ති? බාරාණසියං එකපුත්තකබ්‍රහ්මදත්තෙ නාම රාජා අහොසි. සො ච'ස්ස එකපුත්තකෝ[2] පියො මනාපො පාණසමො, සො සබ්බ[3]ඉරියාපථෙසු පුත්තං ගහෙත්වාව වත්තති. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං ඨපෙත්වා ගතො. කුමාරොපි තං දිවසංයෙව උපජ්ඣෙන ව්‍යාධිනා මතො. අමච්චා පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤෝ හදයම්පි ඵලෙය්‍යාති අනාරොචෙත්වාව තං ඣාපෙසුං. රාජාපි උය්‍යානෙ සූරම්දෙන මත්තෝ පුත්තං නෙව සරි, තථා දුතියදිවසෙපි තතියෙ භොජනවෙලාය, භුත්තාපී නිසින්නෝ සරිත්වා පුත්තං මෙ ආනෙථාති ආහ. තස්ස අනුරූපෙන විධානෙන තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. තතො සොකාභිභූතෝ නිසින්නෝ එවං යොනිසෝ මනසාකාසි: "ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුපපාදා ඉදං උපපජ්ජතී"ති. සො එවං අනුක්කමෙන අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්තෝ පවෙචකබොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාය වුත්තනයදිසමෙව, ඨපෙත්වා ගාථායත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනායං පන ඛිඩ්ඩාති කීළනා, සා දුවිධා හොති: කායිකා ච වාචසිකා ච, කායිකා නාම හත්ථිහිපි කීළන්ති අස්සෙහිපි ධනූහිපි ථරූහිපීති එවමාදි, වාචසිකා ගීතං සිලොකභණනං මුඛභෙරීති එවමාදි. **රතීති** පඤ්චකාමගුණරති. **විපුලන්ති** යාව අට්ඨමිඤ්ච ආභවඵ ඨානෙන සකලත්තභාවව්‍යාපකං. සෙසං පාකටමෙව. අනුසන්ධියොජ්‍යාපි වෙත්ථ සංසග්ගගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, තතො පරඤ්ච සබ්බං.

ඛිඩ්ඩාරතිගාථාවණ්ණනා.

සමත්තා.

8.

වාතුද්ධිසොති කා උපපත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ පඤ්ච පවෙචකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ඒසං වස්සසහස්සානි ගතපවාගතවත්ත පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උපපන්නා, තතො චවිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකෝ බාරාණසිරාජා අහොසි, සෙසා පාකතිකරාජානො. ඉති චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා[4]

---

1. කත්ථචි-නිබ්බිණ්ණා පබ්බජිත්වා.
2. ප-කස්ස එකපුත්තකෝ අහොසි.
3. බ්‍යස්ස-සබ්බ.
4. සී, I. පබ්බජිංසු.

අනුක්කමෙන පවෙචකබුද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එක දිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වංසකළීරගාථාය වුත්තනයෙනෙව අත්තනො කම්මඤ්ච සහායඤ්ච ආවජ්ජිත්වා ඤත්වා බාරාණසිරඤ්ඤා උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙතුං ඔකාසං ගවෙසන්ති. සො ච රාජා නික්ඛන්තුං රත්තියා උබ්බිජ්ජති, භීතො විස්සරං කාරෙති, මහාතලෙ ධාවති. පුරොහිතෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිතොපි "කුතො මෙ ආවරිය! සුඛ"න්ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. පුරොහිතොපි "අයං රොගො න සක්කා යෙන කෙනචි උද්ධිරෙවෙනාදිනා හෙසජ්ජකම්මෙන විනෙතුං, මය්හං පන ඛාදනූපායො උප්පන්නො"ති විනෙත්වා "රජ්ජභාතිජීවිතන්තරායාදීනං පුබ්බනිමිත්තං එතං මහාරාජා"ති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බෙජෙත්වා "තස්ස වූපසමත්ථං එත්තකෙ ව එත්තකෙ ව හත්ථිඅස්සරථාදයො හිරඤ්ඤසුවණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤෙ යජිතබ්බා"ති යඤ්ඤයජනෙ සමාදපෙසි. තතො පවෙචන බුද්ධා අනෙකානි පාණසහස්සානි යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා එතස්මිං කම්මෙ කතෙ දුබ්බාධනෙය්‍යා හොති, හන්ද නං පටිඝවෙව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමාති වංසකළීරගාථාය වුත්තනයෙනෙව ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරමානා රාජඞ්ගණෙ පාලියා අගමංසු. රාජා සීහපඤ්ජරෙ සිතො රාජඞ්ගණං ඔලොකයමානො තෙ අද්දක්ඛි, සහ දස්සනෙනෙව වස්ස සිනෙහො උප්පජ්ජි, තතො තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආසනතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සක්කච්චං හොජෙත්වා කතභත්තකිච්චෙ "කෙ තුම්හෙ"ති පුච්ඡි. මයං මහාරාජ! චාතුද්දිසා නාමාති. භන්තෙ චාතුද්දිසාති ඉමස්ස කො අත්ථො?ති. චතූසු දිසාසු කත්තබ්බෙ භයං වා චිත්තුත්‍රාසො වා අම්හාකං නත්ථි මහාරාජාති. භන්තෙ තුම්හාකං තං භයං කිඤ්චාරණා න හොති?ති. මහාරාජ! "මෙත්තං භාවෙම, කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං භාවෙම, තෙන නො තං භයං න හොති"ති වත්වා උට්ඨායාසනා අත්තනො වසතිං අගමංසු. තතො රාජා විනෙතසි: ඉමෙ සමණා මෙත්තාදිභාවනාය භයං න හොතීති ඤත්වා, බ්‍රාහ්මණා පන අනෙකසහස්සං පාණවධං වණ්ණයන්ති, කෙසං නුඛො වචනං සච්චං?නති. අථස්ස එතදහොසි: සමණා සුද්ධොනාසුද්ධං ඩොවන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධොනාසුද්ධං, න ච සක්කා අසුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවිතුං, පබ්බජිතානං වචනං එව සච්චවන්ති. සො සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තූති ආදීනා නයෙන මෙත්තාදයො චත්තාරොපි බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා ඛිත්තඵරණවිත්තෙන අමච්චෙ ආණාපෙසි: සබ්බෙ පාණෙ මුඤ්චථ, සීතානි පානීයානි[1] පිවන්තු, හරිතානි භිඤ්ඤානි ඛාදන්තු, සීතො ච නෙසං වාතො උපවායතූති. තෙ තථා අකංසු. තතො රාජා කල්‍යාණ මිත්තානං වචනෙන පාපකම්මා මුත්තොම්හීති විනෙත්වා තත්තෙව නිසින්නො විපස්සිත්වා පවෙචකබොධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චෙහි ච හොජන වෙලායං "භුඤ්ජ මහාරාජ! කාලො"ති වුත්තෙ[2] "නාහං රාජා"ති පුරිම නයෙනෙව සබ්බං වත්වා ඉමං උදානව්‍යාකරණගාථං අභාසි.

---

1. සී. I - II. පානානි 2. සී. I. වුත්තෙ.

තත්‍ථ **චාතුද්දිසෝති** චතූසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, 'එකං දිසං එරිත්වා විහරතී'තිආදිනා වා ඤාණේන බ්‍රහ්මවිහාරභාවනාඵරිතා චතස්සෝ දිසා අස්ස සන්තීතිපි=**චාතුද්දිසෝ**. තාසු දිසාසු කත්‍ථචි සත්තෙ වා සඞ්ඛාරෙ වා භයෙන න පටිහඤ්ඤතීති=**අප්පටිඝෝ**. **සන්තුස්සමානෝති** වාදස විධස්ස සන්තොසස්ස වසෙන සන්තුස්සකෝ. **ඉතරීතරෙනාති** උච්චා වචෙන පච්චයෙන. **පරිස්සයානං සහිතා අජ්ඣගීති එත්‍ථ** පරිස්සයන්ති[1] කායචිත්තානි, පරිහාපෙන්ති වා තෙසං සම්පත්තිං, තානි වා පරිච්ච සයන්තීති=**පරිස්සයා**, ඛාභිරානං සීඝව්‍යග්ඝාදීනං අඛ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දීනං කායචිත්තූපද්දවානං එතං අධිවචනං, තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනාකඛන්තියා ච විරියාදීහි ච ඛමෙමති සහතීති=**පරිස්සයානං සහිතා**. එඩ භාවකරභයාභාවෙන **අජ්ඣගීති**. කිං වුත්තං හොති? (යො) යථා තෙ වත්තාරෝ සමණා, එවං ඉතරීතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො එත්‍ථ පටිපත්තිපදට්ඨානෙ සන්තොසෙ ඨිතො චතූසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය චාතුද්දිසෝ, සත්තසඞ්ඛාරෙසු පටිහඤ්ඤනකභයාභාවෙන අප්පටිඝෝ ච හොති, සෝ චාතුද්දිසතාය වුත්තප්පකාරානං පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිඝතාය අවජ්ඣගී ච හොතීති එතං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසෝ පටිපජ්ජිත්වා පවෙචකඛොධං අධිගතොමහීති. අථ වා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානෝ ඉතරීතරෙන වුත්තඤ්ඤතෙනෙව චාතුද්දිසෝ හොතීති ඤත්වා එවං චාතුද්දිසභාවං පත්ථයන්තා යොනිසෝ පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොමහි, තස්මා අඤ්ඤෙසුපි ඊදිසං ඨානං පත්ථයමානා චාතුද්දිසතාය පරිස්සයානං සහිතා අපපටිඝතාය ච අවජ්ඣගී හුත්වා **එකෝ චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති**. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චාතුද්දිසඟාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

9.

දුස්සඞ්ගහාති සා උපපත්ති? ඛාරාණසිරඤ්ඤෙ කිර අඤ්ඤමඤ්ඤ කාලමකාසි. තතො ජීවිතවන්තෙසු සොකදිවසෙසු[2] එකං දිවසං අමච්චා රාජූනං නාම තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤ අවඤ්ඤං ඉච්ඡන්තඛබා; සාධු දෙවො අඤ්ඤං දෙවිං ආනෙතූති යාචිංසු. රාජා තෙන හි භණෙ ජානාථාති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා-සාමන්තරජෙ රාජා මතො, තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති, සා ච ගබ්භිනී හොති. අමච්චා අයං රඤ්ඤෙසු අනුරූපාති ඤත්වා යාචිංසු. සා ගබ්භිනී නාම මනුස්සානං අමනාපා හොති, සචෙ ආගමෙථ යාව විජායාමි, එවං හොතු, නො චෙ අඤ්ඤං පරියෙසථාති ආහ. තෙ රඤ්ඤෙසුපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං, රාජා ගබ්භිනීපි හොතු, ආනෙථාති ආහ. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං මහෙසිං කත්වා සබ්බං මහෙසිභොගං අදාසි. තස්සා පරිජනඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සඞ්ගණ්හාති. සා කාලෙන පුත්තං විජායි. තමපි රාජා අත්තනො ජාත

---

1. අඞ්ගුත්තර-නිකාය-ඕහ වග්ග, 1. බ්‍රාහ්මණ-පරිහානි. 2, සී. 11. කතිපයදිවසෙසු.

පුත්තම්පි සබ්බඉරියාපථෙසු අඞ්කෙ ච උරෙ ච කත්වා විහරති. තතො දෙවියා පරිජනො විනෙතෙසි: රාජා අභිවිය සඞ්ගණ්හති කුමාරං, අවිස්ස සනීයානි රාජභදයානි, ගන්ත්වා තං පරිභෙදෙමාති. තතො කුමාරං "එහි තාත! අම්හාකං රක්ඛසු පුත්තෙ, න ඉමස්ස රක්ඛසු, මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජී"ති ආහංසු. අථ කුමාරෙ "එහි පුත්තා"ති රක්ඛසු වුච්චමානොපි හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඞ්ඛියමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න අල්ලීයති. රාජා කිං එතන්ති විමංසන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා "අරෙ! එතෙ මයා එවං සඞ්ගය්හන්තාපි පටිකූලවත්තිනො එවා'ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො. රාජා පබ්බජිතොති අමච්චපරිජනාපි බහූ පබ්බජිතා, සපරිජනො රාජා පබ්බජිතොති මනුස්සා පණ්ඩිතෙ පච්චයෙ උපනෙන්ති. රාජා පණ්ඩිතෙ පණ්ඩිතෙ පච්චයෙ යථාබ්බඞ්සං දෙති. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලභන්ති, තෙ තුස්සන්ති. ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති: මයං පරිවෙණසම්මජ්ජනාදීනි සබ්බකිච්චානි කරොන්තා ලුඛභත්තං ජිණ්ණවත්ථඤ්ච ලභාමාති. සො තම්පි ඤත්වා "අරෙ[1] යථාබ්බඞ්සං දීයමානෙපි නාම උජ්ඣායන්ති, අහො අයං පරිසා දුස්සඞ්ගහා"ති පත්තචීවරං ආදාය එකො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තත්ථ ගතෙහි ච කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

සා අත්ථතො පාකටා එව. අයං පන යොජනා: දුස්සඞ්ගහගා පබ්බජිතාපි එකෙ යෙ අසන්තොසාභිභූතා, තථාවිධා එව වා අඤ්ඤෙ ගහට්ඨා ඝරමාවසන්තා, එතමහං දුස්සඞ්ගහභාවං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දුස්සඞ්ගහගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

10.

ඔරොපයිත්වාති සා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර වාතුම්බරිකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා ගිම්හානං පඨමමාසෙ උය්‍යානං ගතො තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලසණපත්තසඤ්ඡන්නං කොවිලාරරුක්ඛං දිස්වා කොවිලාරමූලෙ මම සයනං පඤ්ඤපෙථාති වත්වා උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො, තදා කොවිලාරො පුප්ඵිතො හොති, තදාපි තත්ථෙව අගමාසි. පුනපි ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ ගතො, තදා කොවිලාරො සංසින්නපත්තා සුකරුක්ඛෙකා විය අහොසි: තදාපි සො අදිස්වාව තං රුක්ඛං පුබ්බපරිවෙණෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි රක්ඛසු ආණාති[2] භයෙන තත්ථ සෙය්‍යං පඤ්ඤපෙසුං. සො උය්‍යානෙ කීළිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා "අරෙ! අයං පුබ්බෙ සඤ්ඡන්නපත්තො මණිමයො විය අතිරුචිරදස්සනො අහොසි, තතො මණිවණ්ණඝනන්තරෙ ඨපිතපවාළඞ්කුරසදිසෙහි

1. කත්ථචි-අපරෙ. 2. සී. ආණත්තාති. පා. ආණත්තීති.

පුපෙඨි සසිරිකවරදස්සනෝ අහොසි, මුත්තාදලසදිසවාලිකාකිණ්ණා වස්ස හෙට්ඨා භූමිභාගෝ ඛඩ්ඩාභපමුත්තපුප්ඵසඤ්ඡන්නෝ රත්තකම්බල සන්ථතෝ විය අහොසි, සෝ නාමජ්ජ සුකඩරුකෙඩා විය සාඛාමත්තාව සෙසෝ ඨිතෝ, අහෝ ජරාය උපගතෝ වරකොවිලාරෝ"ති විත්තෙත්වා අනුපාදින්නාමපි තාව ජරාය හඤ්ඤති, කිමඞ්ග පන උපාදින්නානන්ති අනිච්ච සඤ්ඤං පට්ඨපේසි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසඞ්ඛාරෙ දුක්ඛතෝ ච අනත්ත තෝ ච විපස්සනෙත්වා අහෝ වතාහමපි සංසීනපත්තකොවිලාරෝ විය අපෙතගිහිව්‍යඤ්ජනෝ භවෙය්‍යන්ති පත්ථයමානෝ අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නෝ යෙව පවෙසාබොධිං සච්ඡාකාසි. තතෝ ගමනකාලෙ අමච්චෙහි "කාලෝ ගන්තුං මහාරාජා"ති වුත්තෙ[1] නාහං රාජාති ආදීනි වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **ඔරෝපයිත්වාති** අපනෙත්වා. **ගිහිව්‍යඤ්ජනානීති** සොසමස්සු ඔදාතවත්ථාලඞ්කාරමාලාගන්ධවිලෙපනිත්ථිපුත්තදාසිදාසාදීනි, එතානි හි ගිහීභාවං ව්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා ගිහිව්‍යඤ්ජනානීති වුච්චන්ති. **සංසීන පත්තෙනාති** පතිතපත්තෙන. **ජෙට්ඨකානාති** මහන්තෙන ජිණ්ණෙන. **විරූහීති** මග්ගවිරියසම්භාවනාගතෙ. **ගිහිබන්ධනානීති** කාමබන්ධනානි, කාමා හි ගිහීනං බන්ධනානි. අයං තාව පදත්ථෝ. අයමෙත්ථ අධිප්පායෝ: අහෝ වතාහමපි ඔරෝපයිත්වා ගිහිව්‍යඤ්ජනානි සංසීනපත්තෙතා යථා කොවිලාරෝ භවෙය්‍යන්ති එවං හි චින්තයමානෝ විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කොවිලාරගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

පඨමෝ වග්ගෝ.
නිට්ඨිතෝ.

11-12.

සබ්බෙ ලභෙථාති කා උපපත්ති? පුබ්බෙ කිර කාස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ බෙ පවෙචනබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසං වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උපපන්නා, තතෝ චවිත්වා ජෙට්ඨකෝ බාරාණසිරඤ්ඤෝ පුත්තෙ අහොසි. කනිට්ඨෝ පුරොහිතස්ස පුත්තෙ අහොසි. තෙ එකදිවසං යෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතුකුච්ඡිතෝ නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළකා[2] සහායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තෙ පඤ්ඤවා අහොසි. සෙ රාජපුත්තෙ ආහ: සම්ම තුම්හෙ පිතූනං අච්චයෙන රජ්ජං ලච්ඡසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං, සුසික්ඛිතෙන ච සුඛං රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි ඉපපං උග්ගහෙස්සා මාති. තතෝ උභොපි යඤ්ඤූපවීතකාණ්ඩා[3] හුත්වා ගාමනිගමාදීසු භික්ඛං චරමානා පච්චන්තජනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පවෙචක

1: සී. I & II. වුත්තා. 2. සී. I, පංසුකීළනා. 3 ම. සඤ්ඤූපවීතකකණ්ඩා,

බුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලායං පවිසනති. අථ මනුස්සා පවෙචකබුද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජාතා ආසනානි පඤ්ඤපෙනති, පණීතං ඛාදනීයභොජනීයං පඨාපෙනති,මාතෙනති, පූජෙනති. තෙසං එතදහොසි : අමෙහි සදිසා උචචාකුලිකා[1] නාම නත්ථි, අථ ච පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡනති අමහාකං භික්ඛං දෙනති, යදි නසිචඡනති න දෙනති. ඉමෙසං පන පබබජිතානං එවරූපං සක්කාරංකාරොනති; අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිපපං ජානනති. හන්ද නෙසං සනතිකෙ සිපපං උග්ගණ්හාමාති තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඔකාසං ලභිත්වා "යං භන්තෙ තුම්හෙ සිපපං ජානාථ, තං අම්හෙපි සික්ඛාපෙථා"නි යාචිංසු. පවෙචකබුද්ධා "න සක්කා අපබබජිතෙන සික්ඛිතු"නති ආහංසු. තෙ පබබජ්ජං යාචිත්වා පබබජිංසු. තතො නෙසං පවෙචකබුද්ධා "එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බ"නති ආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං ආචික්ඛිත්වා "ඉමස්ස සිපපස්ස එකීභාවාභිරති නිපඵත්ති,තස්මා එකෙනෙව නිසීදිතබ්බං,එකෙන වඩ්ඪෙතබ්බං භාතබ්බං සඤ්ඤතබ්බ"නති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලමදංසු. තතො තෙ අත්තනො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිසීදිංසු. පුරොහිතපුත්තොපි නිසින්න කාලතොපභුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඛිප්පං ලභි. රාජපුත්තොපි බහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්තිකං ආගතො. සොපි නං දිස්වා කිං සම්මාති පුවජි. උක්කණ්ඨිතොම්හීති ආහ. තෙන හි ඉධ නිසීදාති. සොපි තත්ථ බහුත්තං නිසීදිත්වා ආහ : ඉමස්ස කිර සම්ම සිපපස්ස එකීභාවාභිරති නිපඵත්තීති. පුරොහිතපුත්තොපි "එවං සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තනො නිසින්නොකාසං එව ගච්ඡ,උග්ගහෙස්සාම ඉමස්ස සිපපස්ස නිපඵත්ති"නති ආහ. සොපි ගන්ත්වා පුනපි බහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනයෙනෙව නික්ඛන්තුං ආගතො. තතො නං පුරොහිතපුත්තොපි තථෙව උය්‍යොජෙත්වා තස්මිං ගතෙ විනෙතාසි: අයං අත්තනො ව කම්මං හාපෙති, මම්පඤ්ච ඉධ අභික්ඛණං ආගච්ඡනෙනාති. සොපි පණ්ණසාලතො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. ඉතරොපි අත්තනො පණ්ණසාලායං නිසින්නොපි පුනපි බහුත්තකෙනෙව උක්කණ්ඨිතො හුත්වා තස්ස පණ්ණසාලං ආගන්ත්වා ඉතො විතො ච මග්ගන්නොපි තං අදිස්වා විනෙතාසි : යො ගහට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරම්පි ආදාය ආගතො මං දට්ඨුං න ලභති,සොපි නාම මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො අපක්කමි. අහො රෙ! චිත්තං නාම ලජ්ජි, යං ඉං වතුක්කන්තුං ඉධානෙසි, සොදානි තෙ වසෙ න වත්තිස්සාමි, අරඤ්ඤදත්තු තං යෙව මම වසෙ වත්තෙස්සාමීති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙචකබොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙචක බොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි. තෙ උභොපි මනොසිලාතලෙ නිසිදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු.

තත්ථ **නිපකානන්ති** පකතිනිපුණං පණ්ඩිතං කසිණපරිකම්මාදිකුසලං. **සාධුවිහාරින්ති** අපණ්ණවිහාරෙන වා උපචාරෙන වා සම්පන්නාගතං. **ධීරන්ති** ධිතිසම්පන්නං. තත්ථ නිපකභාවෙන ධිතිසම්පදා වුත්තා ඉධ පන

1. ම, උච්චාකුලිකා'

ධිතිසම්පන්නාමෙවාති අත්ථො. ධිති නාම අසිථිලපරක්කමතා, "කාමං තචෝ ච නහාරු ච"තිඃ එවං පවත්තවීරියස්සෙතං අධිවචනං; අපිච ධිතාපාපොත්තිපි ධීරෝ. **රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය**ාති යථා පටිරාජා විජිතං රට්ඨං අනත්ථාවහන්ති ඤත්වා රජ්ජං පහාය එකෝ චරති, එවං බාලසභායං පහාය එකෝ චරෙ. අථවා **රාජාව රට්ඨ**න්ති යථා සූතසොමෝ රාජා විජිතරට්ඨං පහාය එකෝ චරි,[1] යථා ච මහාජනකෝ, එවං එකෝ චරෙති අයම්පි එතස්සත්ථො. සෙසං වුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතං.

සභායගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

13.

අදඛා පසංසාමාති ඉමිස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලේ පඤ්ඤත්තා සත්ත පවෙච්ඡබුද්ධානං නිසජ්ජා තාව වාතුදද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසා එව උප්පත්ති. අයම්පන විසෙසෝ: යථා සෝ රාජා රත්තියා තික්ඛත්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤං පච්චුපට්ඨි නෝ අහොසි. සෝ ආකාසතලේ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පවෙච්ඡබුද්ධෙ නිසීදුපෙත්වා "කෙ නුමෙහ"න්ති පුච්ඡි. "මයං මහාරාජ! අනවජ්ජහොජිනෝ නාමා"ති. භත්තෙ අනවජ්ජහොජිනොති ඉමස්ස කො අත්ථෝ?ති. සුභදරං වා අසුභදරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම මහාරාජාති. තං සුත්වා රඤ්ඤා එතදහොසි: යන්නූනාහං ඉමේ උපපරික්ඛෙය්‍යං"ඊදිසා වා නෝ"ති. තං දිවසං කණ්ණ කොන බිළිඹදුතියෙන පරිවිසි. පවෙච්ඡබුද්ධා අමතං භුඤ්ජන්තා විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා "හොතු නාම එකදිවසං පටිඤ්ඤාතා නිබ්බිකාරා, සෙව ජානිස්සාමී"ති සත්තාහායපි නිමන්තෙසි. තතෝ දුතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි, තෙපි තථෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා ඉදානි සුන්දරතරං දත්වා වීමංසිස්සාමීති පුනපි නිමන්තෙත්වා වෙ දිවසෙ මහා සක්කාරං කත්වා පණීතෙන අතිවිත්‍රෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසි. තෙ තථෙව නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිත්වා රඤ්ඤා මඬ්ඩලං වත්වා පක්කමිංසු. රාජා අවිරපක්කන්තෙසු තෙසු "අනවජ්ජහොජිනොව ඉමෙ **සමණා**, අහො වතාහම්පි අනවජ්ජහොජී භවෙය්‍ය"න්ති චින්තෙත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙච්ඡ බුද්ධා හුත්වා මඤ්ඤසාරුක්ඛමූලෙ පවෙච්ඡබුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විභාවෙන්තො ඉමං ගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. කෙවලම්පන **සභායසම්පදා**නති එත්ථ අසෙඛෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සම්පන්නා[2] සභායා එව සභායසම්පදා වෙදිතබ්බා. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: යා අයං වුත්තා සභායසම්පදා තං සභායසම්පදං **අදඛා පසංසාම**, එකංසෙනෙව ථොමෙමාති වුත්තං හොති. කථං? **සෙට්ඨා සමා සෙවිතබ්බා සභායා**ති. කසමා? අත්තනො හි

---

1. අඞ්ගුත්තර-දුක නිපාතවණ්ණනා. 1. සී. I & II. වරති. 2. ප. සම්පන්නාගතා

සිලාදීහි සෙට්ඨේ සෙවමානස්ස සීලාදයෝ ධම්මා අනුපපන්නා උපපජ්ජන්ති, උපපන්නා වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති, සමේ සෙවමානස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්ධාරණේන[1] කුක්කුච්චස්ස විනෝදනේන ච ලද්ධා න පරිහායන්ති, එතෙ පන සහායකෙ සෙට්ඨේ ච සමේ ච අලද්ධා කුහනාදි මිච්ඡාජීවං වජෙත්වා ධම්මෙන සමෙන උපපන්නං හොජනං භුඤ්ජන්තෝ තත්ථ ව පටිසන්ධිනයං අනුපාදෙන්තෝ අනවජ්ජභොජී හුත්වා අත්ථකාමෝ කුලපුත්තෝ එකෝ චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පෝ, අහම්පි හි එවං චරන්තෝ ඉමං සම්පත්තිං අධිගතොත්ති.

අනවජ්ජභොජිගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

14.

දිස්වා සුවණ්ණස්සාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරෙ බාරාණසිරාජා ගිම්හසමයෙ දිවාසෙය්‍යං උපගතො. සන්තිකෙ වස්ස **වණ්ණදාසී** ගොසිසවන්දනං පිංසති. තස්සා එකබාහාය එකං සුවණ්ණවලයං, එක බාහාය වෙ, තානි සඞ්කට්ටන්ති, ඉතරං න සඞ්කට්ටති. රාජා තං දිස්වා එවමෙව ගණ්හාසෙ ඝට්ටනා එකබාහාසෙ අඝට්ටනාති පුනප්පුනං තං දාසිං ඔලොකයමානො විනෙත්ති. තෙන ච සමයෙන **සබ්බාලඞ්කාර** භූසිතා දෙවී තං විජයන්තී සීතා හොති. සා වණ්ණදාසියා **පටිබද්ධ** චිත්තො මඤ්ඤෙ රාජාති විනෙත්වා තං දාසිං උට්ඨාපෙත්වා **සයමෙව** පිංසිතුමාරද්ධා. තස්සා උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඞ්කට්ටන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා සුට්ඨුතරං නිබ්බිණ්ණා **දක්ඛිණෙන** පස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරෙන සුඛෙන සුඛිතං නිපන්නං වන්දනහත්ථා දෙවී උපසඞ්කමිත්වා "ආලිම්පාම් මහාරාජා"ති ආහ. අපෙහි මා ආලිම්පෙසීති[2] ආහ. සා "කිස්ස මහාරාජා?"ති. සො "නාහං රාජා"ති. එවමෙතෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඞ්කමිංසු. තෙහිපි මහාරාජ වාදෙන ආලපිතො "නාහං හනෙ රාජා"ති ආහ. සෙසං පඨමගාථායං වුත්තසදිසමෙව.

අයමපන ගාථාවණ්ණනා: **දිස්වාති** ඔලොකෙත්වා. **සුවණ්ණස්සාති** කඤ්චනස්ස. **වලයානීති** පාඨසෙසො, සාවසෙසපාඨො හි අයං අත්ථො. **පහස්සරානීති** පභාසම්පන්නානි, ප්‍රතිමණ්ඩනානීති වුත්තං හොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා:- දිස්වා භුජසම්භං සුවණ්ණස්ස වලයානි ගණ්හාසෙ සති සඞ්කට්ටනා එකබාහාසෙ අඝට්ටනාති එවං විනෙතනෙතා විපස්සනං ආරභිත්වා අධිගතොමහීති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

---

1. සම්කරණෙන. 2. සී. I. පා. ආලිම්පාහීති, කත්ථචි-ආලිම්පෙහීති.

15.

එවං දුක්ඛිසඤ්ඤාති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරෝ බාරාණසිරාජා දහරෝ පබ්බජිතුකාමෝ අමච්චේ ආණාපෙසි: දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමීති. අමච්චා "න මහාරාජ! අරාජකං[1] රජ්ජං අමෙහගි සක්කා රක්ඛිතුං, සාමන්තා ආගම්ම විලුම්පිස්සන්ති, යාව එත පුත්තතෙජාපි උපපජ්ජති, තාව ආගමෙහි"ති සඤ්ඤාපෙසුං. මුදුවිතෙජා රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවී ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුනපි තෙ ආණාපෙසි: දෙවී ගබ්භිනී, පුත්තං ජාතං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරථ, අහං පබ්බජිස්සාමීති. අමච්චා "දුජ්ජානං මහාරාජ! එතං. දෙවී පුත්තං වා විජායිස්සති ධීතරං වා, විජායනකාලං තාව ආගමෙහි"ති පුනපි සඤ්ඤාපෙසුං. අථ සා පුත්තං විජායි. තදපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි.. අමච්චා පුනපි රාජානං "ආගමෙහි මහාරාජ! යාව පරිබලෝ හොති"ති බහූහි කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසුං. තතො කුමාරෙ පරිබලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා 'පරිබලෝ අයං, රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පරිපජ්ජථා'ති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණා කාසායවත්ථාදයෝ සබ්බපරික්ඛාරෙ ආහරාපෙත්වා අනෙකපුරෙ ඒව පබ්බජිත්වා මහාජනකෙ විය නික්ඛමි. සබ්බපරිජනෝ නානප්පකාරං පරිදෙවමානෝ රාජානං අනුබන්ධි. රාජා යාව අත්තනෝ රජ්ජසීමා තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඩෙන ලෙඛං කත්වා 'අයං ලෙඛා නාතික්කමිතබ්බා'ති ආහ. මහාජනෝ ලෙඛාය සීසං කත්වා භූමියං නිපන්නෝ පරිදෙවමානෝ "තුය්හඤ්ඤි තාත! රජ්ජෙඤ්ඤ. ආණා කිං කරිස්සතී?"ති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරෙ තාත තාතාති ඛාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා 'එතං මහාජනං පරිහරතෙතා රජ්ජං කාරෙසි, කිඤ්චි එතං දූරකං පරිහරිතුං න සක්කිස්සා'නති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පවිට්ඨෝ. තත්ථ පුබ්බෙ පවෙණබ්බොගිං වයිතපණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කපෙසි සද්ධිං පුත්තෙන. තතො කුමාරෙ වරසයනාදීසු ඤාතපරිවයෝ තිණසන්ථරෙ රජ්ජුමඤ්චකෙ වා සයමානෝ රොදති, සීතවාතාදීහි සම්ඵුට්ඨෝ සමානෝ 'සීතං තාත! උණ්හං තාත! මක්ඛිකා තාත! ඛාදන්ති, ඡාතොම්හි තාත! පිපාසිතොම්හි තාතා'ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙත්වා යෙව රත්තිං වීතිනාමෙති, දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය චරිත්වා හත්ථං උපනාමෙති, කං හොති මිස්සකාහත්ථං ඤාතුවරකම්මුඤ්ඤාදිබහුලං. කුමාරෙ අවජ්ඣදෙනතාපි තං ජීඝච්ඡාවසෙන භුඤ්ජමානං කතිපාහසෙව උණ්හ ඵරිතපදුමං විය මිලායි. පවෙණබොධිසත්තෙනා පන පරිසඤ්ඤාන බලෙන නික්ඛිත්තාහාරෝ යෙව භුඤ්ජති. තතො සෝ කුමාරං සඤ්ඤාපෙත්වා ආහ: 'නගරසමීං තාත! පණ්ණිතෝ ආහාරෝ ලබ්භති, තත්ථ ගච්ඡාමා'ති. කුමාරෙ 'ආම තාතා'ති ආහ. තතො නං පුරක්ඛත්වා ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්තති. කුමාරමාතාපි දෙවී "නදූති රාජා කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං විරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සතී"ති

1. සී. II. අරාජිකං.

විනෙතබ්බා රඤ්ඤා කත්තරදණ්ඩෙන ලිඛිතට්ඨානෙ යෙව ගුත්තිං කාරාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තතෝ රාජා තස්සා වසනියා අවිදූරෙ ඨත්වා 'එත්ථ තෙ තාත! මාතා නිසින්නා, ගච්ඡාහී'ති පෙසෙසි. යාව ච සෝ තං ඨානං පාපුණාති, තාව උදික්ඛන්තෙතා අට්ඨාසි "මා හෙව නං කොචි විහෙඨෙය්‍යා"ති. කුමාරෝ මාතුඝාතනිකං ඛාවන්තෙතා අගමාසි. ආරක්ඛකපුරිසා ච නං දිස්වා දෙවියා ආරොචෙසුං, දෙවී විසතිනාට කිත්තිසහස්සපරිවුතා ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි, රඤ්ඤා ච පවත්තිං සුත්වා, අථ පඤ්චතෙ ආගච්ඡතීති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි, රාජාපි තදෙව[1] සඤ්ඤත්තිං අගමාසි, මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතෝ දෙවී නිරාසා හුත්වා පුත්තං ගහෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තනො වසනිං පත්වා තත්ථ නිසින්නො විපස්සිත්වා පච්චෙක බොධිං සච්ඡිකත්වා මඤ්ඤූසඤ්ඤාරුක්ඛමූලෙ පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. අයමෙත්ථ එත්ථ අධිප්පායො: යාවායං එතෙන දුතියෙන කුමාරෙන සිතුණ්හාදීනි නිවෙදෙන්තෙන සහ වාසෙන තං සඤ්ඤාපෙන්තස්ස මම වාවාහිලාපො තස්මිං සිනෙහවසෙන අභිසජ්ජනා ව ජාතා, සචෙ අහං ඉමං න පරිච්චජාමි, තතො ආයතිම්පි තථෙව හොති යථා ඉදානි, එවං දුතියෙන සහ මම්මස්ස වාවාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා, උභයම්පි චෙතං අනන්තරායකරං විසෙසාධිගමස්සාති එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො තං ඡඩ්ඩෙත්වා යොනිසො පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආයතිභයඉණාට්ඨවණ්ණනා
සමත්තා.

16.

කාමා හි චිත්‍රාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව සෙට්ඨිට්ඨානං ලභි. තස්ස තිණ්ණං උතූනං තයො පාසාදා හොන්ති, සො තත්ථ සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිවාරෙති. සො දහරොව සමානො පබ්බජිස්සාමීති මාතාපිතරෙ ආපුච්ඡි,[2] තෙ නිවාරෙන්ති, සො තථෙව නිබ්බන්ධි, පුනපි තං මාතාපිතරෙ 'භවං තාත! සුකුමාලො, දුක්කරං පබ්බජ්ජං, ඛුරධාරාය උපරි වඞ්කමණසදිසං'ති නානප්පකාරෙහි වාරෙන්ති, සො තථෙව නිබ්බන්ධි. තෙ විනෙතුං: සචාහං පබ්බජ්ජාති අම්හාකං දෙමනස්සං හොති, සචෙ තං නිවාරෙම එතස්ස දෙමනස්සං හොති, අපි ච අම්හාකං දෙමනස්සං හොතු මා ච එතස්සා'ති අනුජානිංසු. තතො සො සබ්බං පරිජනං පරිදෙවමානං අනාදියිත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජි, තස්ස උළාරඅන්නපානාදීනි න පාපුණන්ති, මඤ්චකෙ තට්ටිකං පත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිචයො සබ්බරත්තිං

1. සබ්බත්ථ. තාවදෙව. 2. සී. පා. ආමන්තෙසි.

අතිදුක්ඛිතෝ අහොසි, පභාතෙපි සරීරපරිකම්මං කත්වා පත්තචීවරමාදාය පවෙසනද්වාරෙ සඩ්ඩං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ බුද්ධා අච්ඡාසනඤ්ච අච්ඡපිණ්ඩඤ්ච ලභන්ති, නවකා යං කිඤ්චිදෙව ආසනං ලූඛභොජනඤ්ච. සෝ තෙන ලූඛභොජනෙනපි අතිදුක්ඛිතෝ අහොසි, සෝ කතිපාහෙනෙව කිසෝ දුබ්බණ්ණෝ හුත්වා නිබ්බිජ්ජි, යථා තං අපරි පාකගතෙ සමණධම්මෙ; තතෝ මාතාපිතූනං දූතං පෙසෙත්වා උපපබ්බජි. සෝ කතිපාහෙනෙව බලං ගහෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමෝ අහොසි. තතෝ තෙනෙව කමෙන පබ්බජිත්වා පුනපි උපපබ්බජිත්වා තතියවාරෙ පබ්බජිත්වා සමථවිපස්සනා පවෙසකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පුන පවෙසකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව ව්‍යාකරණගාථමපි අභාසි.

තත්ථ කාමාති වෙ කාමා: වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච, තත්ථ වත්ථුකාමා මනාපියරූපාදයෝ ධම්මා, කිලෙසකාමා ඡන්දාදයෝ සබ්බෙපි රාගපපභෙදා, ඉධ පන වත්ථුකාමා අධිප්පෙතා; රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන **චිත්රා**; ලොකස්සාදවසෙන මධුරා; බාලපුථුජ්ජනානං මනං රමෙනතීති=**මනොරමා. විරූපරූපෙනාති** විරූපෙන රූපෙන; නෙක විධෙන සභාවෙනාති වුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්රා, රූපාදි සුපි නීලාදිවසෙන විවිධරූපා, එවන්නෙත්ථ විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා මච්චෙනාති චිත්තං පබ්බජ්ජාය අභිරමිතුං න දෙන්තීති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි චීහි තීහි වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කාමගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

17.

ජිනී වාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤෝ ගණ්ඩෝ උදපාදි, බාළ්හා වෙදනා වත්තන්ති. වෙජ්ජා සත්ථකමෙන විනා ඵාසුං න හොන්තීති භණන්ති. රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ ඵාලෙත්වා පුබ්බලොහිතං නීහරිත්වා නිබ්බෙදනං කත්වා වණං පටෙන[1] බන්ධිංසු. ආහාරූපාරෙසු ච තං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලූඛභොජනෙන කිසසරීරෝ අහොසි, ගණ්ඩෝ වඤ්ඣ මිලාසි, සෝ ඵාසුඤ්චෙව හුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ජි, තෙන ච සඤ්ඡාතබලෝ විසයෙ පතිසෙවි, තස්ස ගණ්ඩෝ පුන පුරිමසභාවං යෙව සම්පාපුණි. එවං යාව නිකඛත්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතෝ නිබ්බිජ්ජිත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විපස්සනෙත්වා සත්තහි වස්සෙහි පවෙසකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි.

තත්ථ එතීති=ජිනි, ආගන්තුකානං අඤ්ඤලභාගියානං ව්‍යසනහෙතූනං එතං අධිවචනං; තස්මා කාමගුණාපි එතෙ අනෙකව්‍යසනාවහනෙන දළ්හබන්ධනට්ඨානතාවෙන ච **ජිනි**. ගණ්ඩොපි අසුචිං පග්ඝරති

---

1. ම. කතිපාහෙ එව. 2. සී. වණපටං, ම. වණපටං.

උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නෝ හොති, තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචි පග්ඝරණතෝ උපපාදජ්ඣාභඞ්ගෙ උද්ධුමාතපරිපක්කපරිභින්නභාවතො ච **ඡණ්ඩා**. උපද්දවතීති=**උපද්දවෝ**, අත්තනෝ ජනෙන්තා අභිභවති අජ්ඣොත්ථරතීති අත්ථෝ. රාජදණ්ඩාදීනමෙතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණූපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහෙහුනාය සබ්බූපද්දවවූපසාය ච **උපද්දවෝ**. යස්මා පනෙතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්තා සීල සඞ්ඛාතආරොග්‍යවිලොපං[1] උපපාදෙන්තා පාකතිකමෙව **ආරොග්‍යං** විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨෙනෙව **රොගා**. අබ්භන්තරමනුප්පවිට්ඨට්ඨෙන පන අන්තෝ තොදකට්ඨෙන දුන්නිහරණීයට්ඨෙන ච **සල්ලං**. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො **භයං**. මෙ එතන්ති=**මමනං** සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

ඡඡිගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

18.

සිනඤ්ඤාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර සිතාලුකබ්‍රහ්මදත්තා නාම රාජා අහොසි. සෝ පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ කුටිකායං විහරති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සිතෙ සිතං උණ්හෙ උණ්හමෙව ච හොති **අබ්භඝා** සත්තා පදෙසස්ස ගොචරගාමෙ භික්ඛා යාවදත්ථාය[2] න ලභන්ති, පිව නකපානීයම්පි දුල්ලභං, වාතාතපඩංසමකසඔරිංසපාපි බාධෙන්ති. තස්ස එතදහොසි: ඉතො අද්ධයොජනමත්තෙ සම්පන්නෝ පදෙසෝ, තත්ථ සබ්බම්පි එතෙ පරිස්සයා නත්ථි, යන්නූනාහං තත්ථ ගන්ත්වා භෙජ්ජං, එත්තකං විහරන්තෙන සක්කා විසෙසං අධිගන්තුන්ති. තස්ස පුන අහොසි: පබ්බජිතා නාම න පවත්තවසිකා හොන්ති, එවරූපඤ්ච චිත්තං වසෙ වත්තෙතන්ති, න චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති; නාහං ගම්මිස්සාමීති පවත්තෙකඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතතියකං උප්පන්නං චිත්තං පවත්තෙකඛිත්වා නිවත්තෙතසි. තතෝ තත්ථෙව සත්ත වස්සානි වසිත්වා සම්මා පරිපජ්ජමානෝ පත්තෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා තඤ්ඤමූලකපබ්භාරමෙව අගමාසි.

තත්ථ **සිනං** දුවිධං: අබ්භන්තරධාතුකෙඛාභපත්තත්තඤ්ච බාහිර ධාතුකෙඛාභපත්තත්තඤ්ච; තත්ථා උණ්හං. **ඛංඝාති** පිඞ්ඛලමක්ඛිකා. **සිඞ්ගපාති** යෙ කෙචි දීඝජාතිකා සරිත්වා ගච්ඡන්ති. සෙසං පාකටමෙව. නිගමනම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සිතාලුකගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

---

1. සී. පා. ලොලුපං. 2. ම. යාවදත්ථියං.

19.

නාගොවෑති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරෝ රාජා විසතිවස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලකතෝ නිරයෙ වීසති එව වස්සානි පච්චිත්වා හිමවන්තපස්සෙ හත්ථියොනියං උපපජ්ජිත්වා සුජාතකක්ඛන්ධෝ පදුමවණ්ණසකලසරීරෝ උළාරෝ යූථපති මහානාගෝ අහොසි. තස්ස ඔහග්ගොහග්ගං සාඛාභඞ්ගං හත්ථිවජ්ජාව ඛාදන්ති, ඔරාගෙපි නං හත්ථිනියෝ කද්දමෙන ලිම්පන්ති, සබ්බං පාරිලෙය්යකනාගසෙව අහොසි. සෝ යූථා නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කමි. තතෝ නං පදුන්නසාරෙන යූථං අනුබන්ධි. එවං යාවතතියං පක්කන්තෙපි අනුබන්ධොව. තතෝ විනෙතසි: ඉදානි මය්හං තත්තකෝ බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යන්නූනාහං අත්තනෝ පුරිමජාතියා උය්‍යානං ගච්ඡෙය්‍යං, තත්ර මං සෝ රක්ඛිස්සතීති. තතෝ රත්තියං නිද්දූපගතෙ යූථෙ යූථං පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි, උය්‍යානපාලෝ දිස්වා රඤ්ඤෝ ආරොචෙසි. රාජා හත්ථිං ගහෙස්සාමීති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථි රාජානං එව අභිමුඛෝ ගච්ඡති. රාජා "මං අභිමුඛෝ එතී"ති ඛුරපප්පං සන්නය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතෝ හත්ථි 'විජ්ඣෙය්‍යාපි මං එසෝ'ති මානුසිකාය වාචාය "ඛමාදත්ත! මා මං විජ්ඣි, අඤ්ඤෙ අය්‍යකෝ"ති ආහ. රාජා කිං භණසීති සඛ්ගං පුච්ඡි. හත්ථිපි රජ්ජෙ ච නරකෙ ච හත්ථියොනියඤ්ච පවත්තිං සබ්බං ආරොචෙසි. රාජා-සුන්දරං මා භායි, මා ච කඤ්චි හිංසාපෙහීති[1] හත්ථිනෝ වට්ටඤ්ච ආරක්ඛකෙ ච හත්ථිභණ්ඩෙ ච උපට්ඨපෙසි. අථෙකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධගතෝ අයං වීසතිවස්සානි රජ්ජං කත්වා[2] නිරයෙ පකෙකා විපාකාවසෙසෙන ච තිරච්ඡානයොනියං උපපන්නොති තත්ථපි ගණවාසඝඞ්ඝට්ටනං අසහන්තෝ ඉධාගතොති, අහො දුක්ඛොගණවාසොති, එකීභාවෝ එව ච පන සුඛොති චින්තෙත්වා තත්ථෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙදනබොධිං සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තර සුඛෙන සුඛිතං අමච්චා උපසඞ්කමිත්වා පණිපාතං කත්වා "යානකාලෝ මහාරාජා"ති ආහංසු. තතෝ "නාගං රාජා"ති වත්වා පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථා අභාසි.

සා පදත්ථතෝ පාකටා එව. අයමත්ථෙ අධිප්පායයොජනා: සා ව ඛෝ යුත්තිවසෙන න අනුස්සවවසෙන. යථායං හත්ථි මනුස්ස කන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතීති වා සරීර මහන්තතාය වා **නාගෝ**, එවං කුදාසු නාමාහමපි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන ආගූ අකරණෙන ච්‍ඡත්තං අනාගමනෙන ච ඛුණ්ඩසරීරමහන්තතාය වා **නාගෝ** භවෙය්‍යං, යථා වෙස යූථානි විවජ්ජෙත්වා එකවරියසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, කුදාසු නාමාහමපි එවං ගණං විවජ්ජෙත්වා එකන්තාභිරතිසුඛෙන ඛිණසුඛෙන යථාභිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ,-යථා යථා සුඛං තථා තථා, යත්තකං වා ඉච්ඡාමි තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවසං, එකො වරෙ ඛග්ග

1, සී. පං. හිංසාපෙහීති,ප-හිංසෙථති 2, කත්වා-කාරෙත්වා.

විසාණකපෙපා, වරෙය්‍යනති අත්ථෝ. යථා වෙස සුසණ්ඨිතකඛත්තියා **සඤ්ඤානකඛත්තියා**, කුදස්සු නාමාහමපි එවං අසෙඛසීලකඛන්ධාදිමහන්ත තාය සඤ්ඤාතකඛත්තියා භවෙය්‍යං; යථා වෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා පදුමකුලෙ උපපන්නතාය වා **පදුමී**, කුදස්සු නාමාහමපි එවං පදුමසදිස බොජ්ඣඞ්ගමහන්තතාය වා අරියජාතිපදුමෙ උපපන්නතාය වා **පදුමී** භවෙය්‍යං; යථා වෙස ඣානබලජවාදීහි **උළාරා**, කුදස්සුනාමාහමපි එවං පරිසුද්ධකායසමාචාරතාදීහි සීලසමාධිනිබෙඛඨකපඤ්ඤාදීහි වා **උළාරා** භවෙය්‍යන්ති එවං විත්‍ථතතෙත්‍තා විපස්සනං ආරභිත්‍වා පවෙණබොධිං අධිගතොමහීති.

නාගඝාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

20.

අඨානතානති කා උපපත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤෙ කිර පුත්තෙහා දහරෙ එව සමාතෙ පබ්බජිතුකාමෙ මාතාපිතරෙ ආමන්තෙසි.[1] මාතාපිතරෙ නං වාරෙන්ති, සෙ වාරියමානොපි නිබ්බන්ධති යෙව පබ්බජිස්සාමීති. තතෙ නං පුබෙබ වුත්තනයෙනෙව වයිතබබන්ති පරි ජානාපෙසුං. සෙ තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව විසතිසහස්ස නාටකිත්‍ථිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා පුත්තං යාගුං පායෙත්වා **අනන්තරා** ඛජ්ජකාදීනි ච ඛාදාපෙත්වා යාවමජ්ඣන්හිකසමයං තෙන සද්ධිං **සම්මුළ්හ** පිත්වා නගරං පවිසති. පිතා ච මජ්ඣන්හිකෙ ආගන්ත්වා තං හොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා දිවසං තෙන සද්ධිං සම්මුළ්හපිත්වා සායන්හසමයෙ ජාගරකපුරිසෙ ඨපෙත්වා නගරං පවිසති. සෙ එවං රත්තිං දිවං අවි වත්තෙහා විහරති.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පවෙණබුද්ධා නන්ද මූලකපබ්භාරෙ විහරන්ති. සෙ ආවජ්ජෙන්තා තං අද්දස: අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි ජටං ඡින්දිතුං න සක්ඛොහි, තතො පරං ආවජ්ජි: අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බිජ්ජිස්සති නොහි, අථ ධම්මතාය නිබ්බින්දනෙන අචිරං භවිස්සතීති ඤත්‍වා තස්ස ආරම්මණං දස්සෙස්සාමීති පුබෙබ වුත්තනයෙනෙව මනොසිලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපුරිසො දිස්වා පවෙණබුද්ධා මහාරාජාති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ඉදානි මෙ පුත්තෙහා පවෙණබුද්ධෙන සද්ධිං අනුකණ්ඨතො වයිස්සතීති පමුදිතමනෙහා ත්‍වා පවෙණබුද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා තත්‍ථෙව වාසං යාචිත්වා පණ්ණසාලාදිවාවිහා රට්ඨානවඩ්ඪමණාදිසබ්බං කාරෙත්වා වාසෙසි. සෙ තත්‍ථ වසන්තා එකදිවසං ඔකාසං ලභිත්වා කුමාරං පුච්ඡි: කොසි නාමෙනාති? සෙ ආහ: අහං පබ්බජිතොහි. පබ්බජිතා නාම න එදිසා හොන්ති. අථ හන්තෙ කීදිසා හොන්ති? කිං මයහං අනනුවජ්ජියන්ති වුත්තෙ ත්වං අත්තනො අනනුවජ්ජියං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා ජීවති

1, ප. ආරොචෙසි.

සහස්සිජිති සද්ධිං පුබ්බණ්හසමයෙ ආගච්ඡන්ති උය්‍යානං අවිචිත්තං කරොති, පිතා මහතා බලකායෙන සායන්හසමයෙ, ජාගරකපුරිසා සකලරත්තිං, පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න හොන්ති, ඊදිසා පන හොන්තීති තත්‍ර සීතසෙව ඉද්ධියා හිමවති අඤ්ඤතරං විහාරං දසෙසි. සො තත්‍ථ පවෙචනබුද්ධො ආලම්බනබාහං නිස්සාය සීතෙ ච චණ්ඩමනෙත ච රජනකම්මසූචිකම්මාදීනි කරොනෙත ච දිසවා ආහ තුමෙහ ඉධ නාගච්ඡථ, පබ්බජා නාම තුමෙහකි අනුඤ්ඤතානි. ආම පබ්බජා අනුඤ්ඤතා, පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තනො නිස්සරණං කාතුං ඉච්ඡිතං පත්ථිතඤ්ච පදෙසං ගන්තුං ලභන්ති. **එත්තකාවෙ** වට්ටතීති වත්වා ආකාසෙ ඨත්වා "අට්ඨානතං **සඞ්ඝණිකාරතස්ස**-යං එස්සයෙ සාමයිකං විමුත්තී"නති ඉමං උපඩ්ඪ ගාථං වත්වා දිස්සමානෙනෙව කායෙන නඤ්ඤුලකපබ්භාරං අගමාසි. එවං ගතෙ පවෙචනබුද්ධො සො අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි. ආරක්ඛකපුරිසොපි සකිනො "කුමාරො ඉදනි කුහිං ගමිස්සති" නිපමත්තො නිද්දං ඔක්කමි. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. තත්‍ර ච විවිත්තෙ විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙචනබොධිං සච්ඡිකත්වා පවෙචනබුද්ධට්ඨානං ගතො. තත්‍ර ච කථ මධිගතන්ති පුච්ඡිතො ආදිවෙවබන්ධිනා වුත්තං උපඩ්ඪගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

තස්සත්‍ථො: **අට්ඨානන්ති** අට්ඨානං තං, අකාරණං තන්ති වුත්තං හොති; අනුනාසිකස්ස ලොපො කතො 'අරියසච්චානදස්සන'න්ති ආදීසු විය. **සඞ්ඝණිකාරතස්සාති** ගණාභිරතස්ස. **ඉතිහි** කාරණවචන මෙතං; 'යං හිරියති හිරීසිතබ්බෙනා'ති ආදීසු විය. **එස්සයෙති** අධිගච්ඡෙ. **සාමයිකං විමුත්තිනි**ති ලොකියසමාපත්තිං, සා හි අපතිතපතිත සමයෙ එව පවත්තිනිකෙහි විමුච්චනතො සාමයිකා විමුත්තීති වුච්චති, තං සාමයිකං විමුත්තිං; අට්ඨානං තං–න තං කාරණං විජ්ජති, **සඞ්ඝණිකා රතස්ස** යෙන කාරණෙන එස්සයෙ ඉති එතං ආදිවචබන්ධිස්ස පවෙචන බුද්ධස්ස වචො නිසම්ම සඞ්ඝණිකාරතිං පහාය යොනිසො පටිපජ්ජන්තො අධිගතොමහීති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අට්ඨානසාඨාවණ්ණනා
සමත්තා.

දුතියො වග්ගො
නිට්ඨිතො.

21.

දිට්ඨිවිසූකානීති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා රහොගතො චින්තෙසි: යථා සිතාදීනං පටිඝාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නුඛො එවා වට්ටපටිඝාතකං විවට්ටං නොති. සො

---

a. සුත්තානි-මඛඵල සු. b ධම්මස-අභිධම්ම දු:-විභඞ්ග-මූලදු-ම

අමවෙව පුච්ඡි: විවටවං ජානාථාති. තෙ ජානාම මහාරාජාති ආහංසු. රාජා කිං තෙනාති? තතො "අත්තවා ලොකො"තිආදිනා නයෙන සස්ස තුවෙජ්දෙ කථෙසුං. අථ රාජා "ඉමෙ න ජානන්ති. සබ්බෙපි මෙ දිට්ඨිගතිකා"නි සයමෙව තෙසං විලොමතක්ඛ අයුත්තතක්ඛ දිස්වා "විවටපරිඝාතකං විවටං අත්ථි, තං ගවෙසිතබ්බ"නති විනෙත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙන්තා පවේචනබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමස්මිඤ්ච උදාන ගාථං අභාසි, පවේචනබුද්ධමජ්ඣෙ ව්‍යාකරණගාථාඤ්ච.

තස්සත්ථො: **දිට්ඨිවිසූකානීති** වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි; **තානි හි** මග්ග සම්මාදිට්ඨියා විරුද්ධත්තෙන විරුජ්ඣනත්තෙන විලොමත්තෙන ච **විසූකානි**, එවං දිට්ඨියා විසූකානීති=**දිට්ඨිවිසූකානි**, දිට්ඨියො එව වා විසූකානි=**දිට්ඨිවිසූකානි**. **උපාතිවත්තොති** දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. **පත්තො නිබ්බානමිති** අවිනිද්ධානධම්මතාය සමෙඛාධිපරියණ්ණාය ච නියතභාවං අධිගතො, සම්මත්තනියාමසඛ්ඛාතං වා පඨමමග්ගඤාණං; එතෙනවත්තා පඨමමග්ගක්ඛණෙ විය තිපථත්තා ච නස්ස පටිලාභො ච වුත්තො. ඉදානි **පටිලද්ධමග්ගඵලොති** ඉමිනා පේසමග්ගපටිලාභං දස්සෙති. **උපනිසඤ්ඤාණොඉතීති** උපපන්නපවේචකබොධිසඤ්ඤාණො අමහි; එතෙන ඵලං දස්සෙති. **අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතිආදීසු** අඤ්ඤාසිං ඉදං සච්චං ඉදං සච්චන්ති අනෙනබේබා, එතෙන සයම්භුතං දීපෙති, පත්තෙන වා පවේචකබොධිඤාණෙ අඤ්ඤාතෙය්‍යතාය[1] අභාවා සයංවසිතං. විපස්සනාය දිට්ඨිවිසූකානි උපාතිවත්තො, ආදිම්හෙන පත්තො නියාමං, සෙසෙහි පටිලද්ධම්හො, ඵලඤාණෙන උපපන්නඤාණො, තං සබ්බං අත්තනාව අධිගතොති අනඤ්ඤාතෙය්‍යො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

දිට්ඨිවිසූකගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

22.

නිලේලාදුපොති කා උපපත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සූදෙ අන්තරහත්තං පවිසිත්වා උපනාමෙසි මත්තඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං 'අපෙවනාම මෙ රාජා ධනමනුප්පදෙය්‍යා'ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකම්‍යතං ජනෙසි මුඛෙ ඛෙලං උප්පාදෙන්තං; පඨමකබලෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙන සත්ත රසහරණීසහස්සානි අමතෙනෙව ථුට්ඨානි[2] අහෙසුං. සූදෙ ඉදානි මෙ දස්සතීති විනෙත්වා. රාජාපි සක්කාරරහො සූදොති විනෙත්වා. රසං සාධෙත්වා පන සක්කරොන්තං මං පාපකො කිත්තිසද්දො අභිභුය්‍ය වෙජ්ජ්‍ය "ලොලො අයං රාජා රජ්ජ ගරුකො"ති න කිඤ්චි අහණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං තාව සූදෙපි "ඉදානි දස්සති ඉදානි දස්සතී"ති විනෙත්වා. රාජාපි අවණ්ණ භයෙන න කිඤ්චි අහණි. තතො සූදෙ "නත්ථි ඉමිස්ස රඤ්ඤො ජිව්හා විඤ්ඤුණ"නති දුතියදිවසෙ අසාදුවණ්ණං උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො

---

a. දීඝ -බ්‍රහ්මජාල සු.

1. සී. I & II. අඤ්ඤෙය්‍යතාය. ම: අඤ්ඤදත්ථුඤ්ඤෙය්‍යඤ්ඤණාය. 2. සී. ථුවෙත්වා.

"තජ්ජනනීයාහාරහං අජ්ජ සූදෙ"ති ජානනෙනාපි පුබෙ විය පවව වෙකිච්චා අවණ්ණාරහයෙන න කිඤ්චි අභණී. භතෙ සූදෙ "රාජා නෙව සුන්දරං නා'සුන්දරං ජානාතී"ති විනෙතබ්බා සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනා ගහෙත්වා යං කිඤ්චිදෙව පවිත්තා රඤ්ඤා දෙති. රාජා "අහො! ඛත ලොභො, අහං නාම සීසතිනාගරසහස්සානි භුඤ්ජනෙනා ඉමස්ස ලොභෙන භතනමත්තමපි න ලභාමී"ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙනා පවෙසබොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **නිලෙලාලුපොති** අලොලුපෙ, යො හි රසතණ්හාභිභූතො හොති, සො භුසං ලුපති[1] පුනපපුනඤ්ච ලුපති, තෙන ලොලුපොති වුච්චති. භාසමා එස තං පටික්ඛිපනෙනා ආහ: නිලෙලාලුපොති. **නිකකුහොති** එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිවිධං කුහනවත්ථු නත්ථි, සො නිකකුහොති වුච්චති. ඉමිස්සා පන ගාථාය මනුඤ්ඤභොජ්ජාදීසු විමහයමාපජ්ජනතො නිකකුහොති අයමධිපපායො. **නිපපිපාසොති** එත්ථ පාතුමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිපපිපාසො, සාදුරස ලොභෙන හොත්තුකමයතාවිරහිතොති අත්ථො. **නිම්මකඛොති** එත්ථ පරගුණවිනාසනලකඛණෙ මකඛෙ, තස්ස අභාවෙන නිම්මකඛො; අත්තනො ගහට්ඨකාලෙ සුදසස ගුණමකඛණභාවං සඤ්ඤාය ආහ. **ඡිදඛණඛසාවමොහොති** එත්ථ රාගාදයො තයො භාගදුච්චරිතා දීනි ච තීණීති ඡ ධම්මා යථාසමභවං පන අපපසන්නාවෙන්න සකභාවං[2] විජහාපෙත්වා පරභාවං ගණ්හාපනවෙන්න ච කසාවාති වෙදිතබ්බා. යථාහ: "තත්ථ කතමෙ තයො භාසාවා? රාගභාසාවො දොසකසාවො මොහකසාවො, ඉමෙ තයො භාසාවා-තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො භාසාවා? කාමකසාවො වත්ථුකසාවො මනොභාසාවො"ති. a තෙසු මොහං යපෙත්වා පඤ්ඤා භාසාවානං හෙසඤ්ච සබෙසි සං මූලභූතස්ස මොහස්ස නිද්ධුනනතතා නිද්ධුනනකසාවමොහො, **තිණ්ණං** එව වා භාගවවිමනෙ භාසාවානං මොහස්ස ච නිද්ධුනනතතා නිද්ධුනනකසාවමොහො, ඉත රෙසු **නිලෙලාලුපතාදීහි** රාගකසාවස්ස නිම්මකඛතාය දොසකසාවස්ස නිද්ධුනනභාවො සිද්ධා එව. **නිරාසොති**[3] නිත්තණ්හා. **සබ්බ ලොකෙති** සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු දසසු වා ආයතනෙසු භව විභවතණ්හාවිරහිතො භූතොති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදි තබ්බං, අථවා භයොපි පාදෙ වත්වා එකො වරෙති එවමපි වා එකෙ වරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවමපි එත්ථ සම්බන්ධො භාතබ්බා.

නිලෙලාලුපගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

28.

පාපං භාභාසතීති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා මහතා රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොනෙනා මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො පුරාණඛණ්ඩාදීනි ඛිපිත්වා නීහරනෙත දිසවා කිං භනෙ

---

1. ප. ලුබ්භති. 2. සී. පා. සභාවං. 3. සී. I. නිරාසො. a. මිඛඛ-බුද්ධ-වි.

ඉදානි අමවෙව පුච්ඡි. 'ඉදානි මහාරාජ නවඛණ්ඩානි නිපජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං ඉමෙ මනුස්සා පුරාණඛණ්ඩානි ඡඩ්ඩෙන්ති' ති. රාජා "කිං භන්තෙ ඉත්ථාගාරබලසායාදීනං වට්ටං පරිපුණ්ණ"න්ති ආහ. ආම මහාරාජ! පරිපුණ්ණන්ති. තෙන හි භන්තෙ ඛණසාලා[1] කාරාපෙථ, ඛාදිතා දස්සාම; මා ඉමානි ඛණ්ඩානි අනුපකාරානි විනස්සිංසූති. තතො නං අඤ්ඤතරෝ දිට්ඨිගතිකො අමවෙච්චා මහාරාජ "නත්ථි දින්න"න්ති ආරබ්භ යාව "බාලෝ ච පණ්ඩිතෝ ච සඤ්චිච්චා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති"ති[2] වත්වා නිවාරෙසි. සො දුතියම්පි තතියම්පි භොජ්ජාගාරෙ විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. තතියම්පි නං "මහාරාජ දත්තූපඤ්ඤත්තං යදිදං ඛාද"න්ති ආදීනි වත්වා නිවාරෙසි. සො 'අරෙ අහං අත්තනෝ සන්තකම්පි න ලභාමි දාතුං, කිං මෙ ඉමෙහි පාපසහායෙහීති නිබ්බිණ්ණො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපසහායං ගරහන්තො ඉමං උදානං ගාථං අභාසි.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යථායං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්නාගතත්තා පාපෝ; පරෙසම්පි අනත්ථං දස්සෙතීති=අනත්ථදස්සී; කායදුච්චරිතාදීහි ච විසමෙ නිවිට්ඨෝ, තං අත්ථකාමෝ කුලපුත්තො **පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිවිට්ඨං. සයං න සෙවෙ**ති අත්තනෝ වසෙන න සෙවෙ, යදි පන පරවසො හොති, කිං සකකා කාතුන්ති වුත්තං හොති. **පඤ්ඤන**න්ති පසන්නං,[3] දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගනති අත්ථො. **පමත්තන**න්ති කාමගුණෙසු වොස්සට්ඨ චිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා;-නං එවරූපං න සෙවෙ **න භජෙ** න පයිරුපාසෙ, අඤ්ඤදත්ථු එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකපෙපාති.

පාපසහායගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

24.

බහුස්සුතන්ති කා උපපත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අධ්‍ය පවෙච්චකබොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පූරෙත්වා දෙවලොකෙ උපපන්නාති සබ්බං අනවජ්ජභොජ්ජාගාථාය වුත්තසදිසමෙව. අයමපන විසෙසො: පවෙච්චබුද්ධෙ **නිසිදුපෙත්වා** රාජා ආහ: සෙ තුමෙහකි. තෙ ආහංසු: මයං මහාරාජ බහුස්සුතා නාමාති. රාජා-අහං සුතබ්භවදතෙතා නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද නෙසං සන්තිකෙ විචිත්‍රනයං සද්ධම්මදෙසනං සොස්සාමීති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසිත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ සඞ්ඝත්ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා වන්දිත්වා පුරතො නිසීදි "ධම්ම කථං භන්තෙ කරොථා"ති. සො "සුඛී හොතු මහාරාජා, රාජකුලයො හොතූ"ති වත්වා උට්ඨාසි. රාජා අයං න බහුස්සුතො, දුතියෝ

---

1. සී. II. ධම්මසාලා. 2. සී. I & II. පඤ්ච. පා පඤ්ච. 3. දීඝනි-සාමඤ්ඤඵල සු.

බහුස්සුතෝ භවිස්සතීති සෙවදනි විවිත්‍රධම්මදෙසනං සොස්සාමීති සවන නාය නිමන්තෙනසි. එවං යාව සඛෙඛසං පරිපාටි ගච්ඡති, තාව නිමන්තෙනසි. තෙ සඛෙඛපි-දෙසකඛයෝ හොතු, මොහකඛයෝ හොතු, ගතිකඛයෝ-වට්ටකඛයෝ-උපධිකඛයෝ-තණ්හකඛයෝ හොතූති එවං එකං එකං පදං විසෙසෙත්වා සෙසං පඨමසදිසමෙව වත්වා උට්ඨහිංසු. තතො රාජා ඉමේ බහුස්සුතා මයනති ඤණනි, න ච තෙසං විවිත්‍රඤ්ඨා, කිමෙතෙහි වුත්තනති තෙසං වචනත්ථං උපපරික්ඛිතුමාරද්ධො. අථ රාගකඛයෝ හොතූති උපපරික්ඛන්තො රාගෙ ඛීණෙ දෙසොපි මොහොපි අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙපි කිලෙසෙ ඛීණා හොනතීති ඤත්වා අත්තමනෝ අහොසි. නිපරියායබහුස්සුතා ඉමේ සමණා, යථාපි හි පුරිසෙන මහාපඨවිං වා ආකාසං වා අඞ්ගුලියා නිද්දිසනෙනත්ථ නා අඞ්ගුලිමත්තෙනාව පදෙසෙ නිද්දිට්ඨා හොති, අපිච ඛො පන පඨවිආකාසා එව නිද්දිට්ඨා හොනති. එවං ඉමෙහි එකමෙකං අත්ථං නිද්දිසනෙනහි අපරිමාණා අත්ථා නිද්දිට්ඨා හොනතීති.[1] තතො සො කුදඤ්ඤ කාමාගමපි එවං බහුස්සුතෝ භවිස්සා මීති තථාරූපං බහුස්සුතභාවං පත්ථෙනෙතා රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙතා පවෙඨනඛොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථා අභාසි.

තත්‍රායං සඛෙඛපත්ථෝ: **බහුස්සුතනති** දුවිධෝ බහුස්සුතෝ: නීසු පිටකෙසු අත්ථතෝ නිවෙඨලා පරියතතිබහුස්සුතෝ ච, මගඵලවිජ්ජා තිඤ්ඤණභාවං පවිඨිධතතා පටිවෙධබහුස්සුතෝ ච; තථා ධම්මධරෝ. උළාරෙහි පන කායවචීමනොකමෙමහි සම්පන්නාගතතා උළාරෝ යුත්ත පටිභානෝ මුතතපටිභානෝ යුත්තමුත්තපටිභානෝ ච පටිභානවා, පරියතතිපරිපුවඤ්ඨාධිගමවසෙන ච තිඛා පටිභානවා වෙදිතබ්බා. යසස හි පරියතති පටිභාති සෝ පරියතතිපටිභානවා, යසස අත්ථඤ්ච ඤණඤ්ච ලකඛණඤ්ච ඨානාඨානඤ්ච පරිපුවඤ්ඤතතසස පරිපුවඤ්ඤ පටිභාති සෝ පරිපුවඤ්ඤපටිභානවා, යෙන මග්ගාදයෝ පටිවිද්ධා හොනති සෝ පටිවෙධපටිභානවා, තං එවරූපං **බහුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ මිනතං උළාරං පටිභානවනතං**, තතො තසසානුභාවෙන අත්තනෝ පරත්ථුභයත්ථභෙදතො වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථභෙදතො වා අනෙකපකාරානි **අඤ්ඤාය අත්ථානි**; තතො "අහොසිනනුඛො අහං අතීතමද්ධාන"නනිආදිසු සඞ්ඛාරධම්මෙසු **විනෙය්‍ය සඞ්ඛං** විවිතිවත්‍රං විනෙත්වා විනාසෙත්වා එවං කතසබ්බකිච්චෝ, එකො වරෙ ඛගාවිසාණකපෙපාති.

බහුස්සුතගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

25.

ඛිඩ්ඩං රතිනති කා උපපත්ති? බාරාණසියං විභුසකබ්‍රහමදත්තො නාම රාජා පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නානාවිධවිභූස ණෙහි අත්තානං විභූසාපෙත්වා මහාආදාසෙ සකලසරීරං දිසවා යං න

---

1. සී. I. II. & පා. නිද්දිට්ඨානි. 2. මජ්ඣිමනි-සඞ්ඛාරභව සු.

ඉච්ඡති තං අපනෙත්වා අඤ්ඤං අඤ්ඤං විහුසණෙන විහුසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොතො හත්තවෙලා මජ්ඣන්හිකසම්යො පත්තො; අථ අවිහුසිතොව දුස්සපටෙන සීසං වෙයෙත්වා භුඤ්ජිත්වා දිවාසෙය්‍යං උපගඤ්ඡි, පුනපි උට්ඨහිත්වා[1] තථෙව කරොතො සූරියො ඔගතො; එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අථස්ස එවං මණ්ඩන පසුතස්ස පිටසීරොගො උදපාදි. තස්සෙතදහොසි: අහො රෙ අහං සබ්බත්ථාමෙන විහුසෙනෙතාපි ඉමසම්ං කපපසෙ විහුසණෙ අසනතුට්ඨො ලොභං උපපාදෙසිං, ලොභො ව නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හඤ්චං ලොභං නිගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙතා පවෙචකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ ඛිඩ්ඩා රති[2] ච පුබ්බෙ වුත්තනය. **කාමසුඛන්ති** වත්ථුකාමසුඛං; වත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන සුඛන්ති වුච්චන්ති. යථාහ: "අත්ථි රූපං සුඛං සුඛානුපතිත"න්ති. එවමෙතං **ඛිඩ්ඩං රතිං කාමසුඛඤ්ච** ඉමස්මිං ඔකාස**ලොකෙ අනලං කරිත්වා** අලන්ති අකත්වා, **එතං තපප** ඛන්ති වා සාරභූතන්ති වා එවං අගහෙත්වා-**අනපෙකඛමානොති** තෙන අනලඞ්කරණෙන අනපෙකඛණසීලො අපිහාලුකො නිත්තණ්හො. **විහුසණට්ඨානා විරතො සච්චවාදි එකො චරෙති** එත්ථ විහුසා දුවිධා: අගාරිකවිහුසා ච අනගාරිකවිහුසා ච, අගාරිකවිහුසා ච සාථක වෙය්‍යාමාලාගණ්ඩාදි, අනගාරිකවිහුසා ච පත්තමණ්ඩනාදි, **විහුසා** එව විහුසණට්ඨානං, තස්මා විහුසණට්ඨානා නිවිධොපි විරතියා විරතො, අවිතථවචනතො සච්චවාදිනි එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විහුසණට්ඨානගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

26.

පුත්තඤ්ච දාරඤ්ච ධනානි ඤා උපපත්තිං? බාරාණසීරඤ්ඤෙ කිර පුත්තො දහරකාලෙයෙව අභිසිත්තො රජ්ජං කරෙති.[3] සො පඨමගාථාය වුත්ත පවෙචකබොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිං අනුභොන්තො එකදිවසං විත්තෙසි: අහං රජ්ජං කරොන්තො බහූනං දුක්ඛං කරොමි, කිං මෙ එතස්ස හත්තස්සාය ඉමිනා පාපෙන? හන්ද සුඛමුප්පාදෙමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙතා පවෙචකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ධනානීති** මුත්තාමණිවෙළුරියසඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි. **ඛෙත්තඤ්ඤානීති** සාලිවීහියවගොධූමකඞ්ගුවරකකුද්‍රූසකපපභෙදානි සත්ත සෙසපරත්තානි ච. **ඛත්තියානීති** ඤාතිබන්ධු-ගොත්තබන්ධු-මිත්තබන්ධු-සිපපබන්ධුවසෙන චතුබ්බිධබන්ධවෙ. **යථොධි කානීති** සකසකඔධිවසෙන ඨිතානියෙව. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී, උපට්ඨහිත්වා. 2. සී, I & II රති-. 3. සී, II, පෘ. කාරෙසි.

27.

සඞ්ඛා එසොති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නිසීදාපෙත්වා තිවිධනාටකානි පස්සති. තිවිධනාටකානීති-පුබ්බරාජූනො ආගතං අනන්තරරාජූනො ආගතං අත්තනෝ කාලෙ උට්ඨිතන්ති. සො එකදිවසං පාතොව දහරනාටකපාසාදං ගන්ත්වා, තා නාටකියෝ රාජානං රමාපෙස්සාමාති සඞ්ඛස්ස දෙවානමින්දස්ස අච්ඡරායෝ විය **අතීව** මනොහරං නවවයගීතනාදිතං පයොජේසුං. රාජා අනවජ්ජරියමෙතං දහරනාටකන්ති අසහතුට්ඨෝ හුත්වා මජ්ඣිමනාටකපාසාදං ගන්ත්වා, තාපි නාටකියෝ තථෙව අසන්තුට්ඨෝ හුත්වා මහානාටකපාසාදං ගන්ත්වා, තාපි නාටකියෝ තථෙව අකංසු. රාජා වෙ තයෝ රජ්ජපරිවට්ටෙ අතීතානං නාසං මහල්ලකභාවෙන අට්ඨිකීළනසදිසං නච්චං දිස්වා ගීතඤ්ච අම්බුරං සුත්වා පුනදෙව දහරනාටකපාසාදං පුන මජ්ඣිමනාටකපාසාදන්ති එවං විචරිත්වා කත්ථචි අසන්තුට්ඨෝ විනෙතසි: ඉමා නාටකියෝ සඞ්කං දෙවානමින්දං අච්ඡරායෝ විය රමාපෙතුකාමා[1] සබ්බත්ථාමෙන නච්චං ගීතවාදිතං පයොජේසුං, සචාහං කත්ථචි අසන්තුට්ඨෝ ලොභමේව වඩ්ඪෙස්සාමි, ලොභො නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, ගහුගං ලොභං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනාය පදට්ඨානබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තස්සත්ථෝ: **සඞ්ඛා එසොති** අත්තනො උපභොගං නිද්දිසති, සො හි සජ්ජනති තත්ථ පාණිනො කඳඤ්චිපට්ටෙඨා හත්ථි වියාති= සඞ්ඛා. **පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්යන්ති** එත්ථ පඤ්චකාමගුණූපභොග කාලෙ විපරිතසඤ්ඤාය උපපාදෙතබ්බතො කාමාවවරධම්මපරියාපන්නා තො වා ලාමකට්ඨෙන සොඛ්යං පරිත්තං, විජ්ජූපප්පහාය ඔභාසත්තානුවත්ත දස්සනසුඛං විය ඉත්තරං, තාවකාලිකන්ති වුත්තං හොති. **අපස්සාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ ජිගීසොති** එත්ථ ච යථායං "යං භික්ඛවෙ ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං අයං කාමානං අස්සාදෙ"තිඅ වුත්තෙතා සො, යම්පිදං "තං ච භික්ඛවෙ කාමානං ආදීනවෙ: ඉධ භික්ඛවෙ කුලපුත්තෙතා යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති යදි මුද්දාය යදි ගණනාය"තිඅ එවමාදිනා නයෙනෙත්ථ දුක්ඛං වුත්තං, තං උපනිධාය අප්පො උදබින්දුමත්තෙතා හොති, අථ ඛො දුක්ඛමෙව ජීයො බහුං චතූසු සමුද්දෙසු උදකසදිසං හොති, තෙන වුත්තං: **අපස්සාදෙ දුක්ඛමෙත්ථ ජිගීසොති. ගලො එසොති** අස්සාදං දස්සෙත්වා ආකඩ්ඪනවසෙන බළිසො එසොති, යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. **ඉති ඤත්වා මුනීමාති** එවං ඤත්වා බුද්ධිමා පණ්ඩිතො පුරිසො සබ්බ මෙතං පහාය එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පොති.

ඛග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. ඒ. I, &, II. රමෙතුකාමා.　　a. මජ්ඣිමනි. දුක්ඛක්ඛන්ධසු.

28.

සඤ්ඤලසිඤ්චාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අනිච්චතබ්‍රහ්ම දත්තෙය්‍යා නාම රාජා අහොසි. සෝ සඞ්ගාමං වා ඔතිණ්ණෝ අවිජිත්වා අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධෝ අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං එවං සඤ්ඣාතිංසු. සෝ එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති, තෙන ච සමයෙන දවඩාහෝ[1] උට්ඨාසි. සෝ අඟ්ගී සුකඛානි ච හරිතානි ච තිණානිපි දහන්තෝ අනිවත්තමානෝ එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තපපටිභාගනිමිත්තං උපපාදෙසි: යථායං දවඩාහෝ[1] එවමෙව එකාදසවිධෝ අඟ්ගී සබ්බසත්තෙ දහන්තෝ අනිවත්තමානොව ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උපපාදෙන්තෝ; 'කුදාසු නාමාහමපි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අඟ්ගී විය අරියමග්ගඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ ඩහන්තෝ අනිවත්තමානෝ ගවෙස්‍යය්‍ය'න්ති. තතෝ මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මවෙජ්ඣ ගණ්හන්තෙ. තෙසං ජාලන්තරං පවිට්ඨෝ එකෝ මහාමවෙජ්ඣ ජාලං හෙත්වා[2] පලාසි. තෙ 'මවෙජ්ඣ ජාලං හෙත්වා ගතෝ'ති සඳ්දමකංසු. රාජා තම්පි වචනං සුත්වා තපපටිභාගනිමිත්තං උපපාදෙසි: 'කුදාසු නාමාහමපි අරියමග්ගඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිජාලං හෙත්වා[2] අසරජ්මානෝ ගවෙස්‍යය්‍ය'න්ති. සෝ රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පවෙචකබොධිං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි.

තස්සා දුතියපාදෙ **ජාලනී** සුත්තමයං වුච්චති. **අම්බුනී** උදකං, තත්ථ චරතීති=අම්බුචාරී, මච්ඡසෙතං අධිවචනං, **සලිලෙ අම්බුචාරී=සලිලම්බුචාරී**, තස්මිං නදීසලිලෙ ජාලං හෙත්වා අම්බුචාරීවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ **දඞ්ඝනී** දඞ්ඝට්ඨානං වුච්චති, යථා අඟ්ගී දඞ්ඝට්ඨානං පුන න නිවත්තති න තත්ථ භීයෝ ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤාණග්ගිනා දඞ්ඝං කාමගුණට්ඨානං අනිවත්තමානෝ, තත්ථ භීයෝ අනාගච්ඡනෙනාති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සඤ්ඤලගාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

29.

ඔකඛිතනවක්ඛුත්ති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර චක්ඛුලොල බ්‍රහ්මදත්තෙය්‍යා නාම රාජා පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තෙය්‍යා විය නාටකදස්සන මනුයුත්තෙය්‍යා හොති. අයමපන විසෙසෙ: සෝ අසනතුට්ඨෝ තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති, අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතීව අභිනන්දිත්වා අභිනන්දිත්වා නාටකපරිවත්තදස්සනෙන තණ්හං වඩ්ඪෙන්තෝ විවරති. සෝ කිර නාටකදස්සනාය[3] ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්බියභරියං දිස්වා රාගං උපපාදෙසි. තතෝ සංවෙගමාපජ්ජිත්වා "අරෙ! අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඪෙන්තෝ අපායපරිපූරකෝ භවිස්සාමි, හන්ද නං නිග්ගණ්හිස්සාමි"ති[4] පබ්බජිත්වා විපස්සනෙන්තෝ පවෙචකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනෝ පුරිමපරිපත්තිං ගරහන්තෝ තපපටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1 සී. I. & II. දවදාහෝ.
2 සී. ගහෙත්වා, ම. ඡෙත්වා.
3 සී. පා. නාටකදස්සනං.
4 පා. නිග්ගණ්හාමීති.

තත්ථ **ඛක්ඛිතනවක්ඛූති** ඛෙට්ඨා ඛිත්තවක්ඛු, සත්ත ගීවට්ඨිනි පරිපාටියා ඨපෙත්වා පරිවජ්ජනා පභාතබ්බදස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති වුත්තං හොති, න හනුසාට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඞ්ඛටේටනෙන්තා, එවං හි ඔක්ඛිත්තවක්ඛුතා න සමණසාරුප්පා හොති. **න ච පාදලොලෙොති** එත්ථස්ස දුතියෝ විත්තං තතියොති එවං ගණ්හන්තිං පවිසිතු කාමතාය කණ්ඩුයමානපාදෙ විය අභවන්තෙ දීඝචාරිත්තඅනවට්ඨචාරිත්ත විරතෙ වා. **ඝුනනිද්දිසෙොති** ඡපු ඉද්ධියෙපු ඉධ විපුං වුත්තභාවසෙස වසෙන ගොපිතිද්දියො. **රක්ඛිතමානසානෙොති** මානසංයෙව මාන සානං, තං රක්ඛිතමස්සාති=රක්ඛිතමානසානො, යථා කිලෙසෙහි න විලුපති, එවං රක්ඛිතචිත්තොති වුත්තං හොති. **අනවස්සුතෙොති** ඉමාය පරිපත්තියා තෙපු තෙපු ආරම්මණෙපු කිලෙසඅභිස්සව විරහිතො. **අපරිඩය්හමානෙොති** එවං අභිස්සවවිරහා එව කිලෙ සග්ගිහි අපරිඩය්හමානො, බහිද්ධා වා අනවස්සුතො අජ්ඣත්තං අපරිඩය්හමානො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති

ඛක්ඛිතනවක්ඛුගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

30.

ඛහාරද්ධවාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අයං අඤ්ඤතරපි වාතුමාසිකබ්‍රාහ්මදත්තො කාම රජ්ජං වතුත්ථමාසෙ වතුත්ථමාසෙ උය්‍යාන කීළනං[1] ගච්ඡති. සො එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං පවිසනත්ථං උය්‍යානවාරෙ පත්තසඤ්ඤිනං පුප්ඵලඛනත්ථිටපං පාරිච්ඡත්තකසොභාරං දිස්වා එකං පුප්ඵං ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසි. තතො රක්ඛසු අග්ගපුප්ඵං ගහිතන්ති අඤ්ඤතරොපි අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ සිතොයෙව එකං පුප්ඵං අග්ගහෙසි, එතෙනෙව උපායෙන **සබ්බෙ** බලකායො අග්ගහෙසි, පුප්ඵං අනාසාදෙනතා පත්තමපි **ගණ්හිංසු**. සො රුක්ඛො නිප්පත්තපුප්ඵො ඛණ්ඩිත්තොතාව අහොසි. තං රාජා සායන්හසමයෙ උය්‍යානා නික්ඛමන්තො දිස්වා කිං කතො අයං රුක්ඛො, මමාගමනවෙලායං **මණ්ඩිවණ්ණසාඛන්තරෙසු** පවාළසදිසපුප්ඵො ලඛ්කතො අහොසි, ඉදානි නිප්පත්තපුප්ඵො ජාතොති විත්තෙන්තො තස්සෙව අවිදූරෙ අපුප්ඵිතරුක්ඛං සඤ්ඤාපලාසං අද්දස, දිස්වා වස්ස එතදහොසි: අයං රුක්ඛො පුප්ඵහරිතසාඛත්තා බහුජ්ජනස්ස ලොභ නීයො අහොසි, තත්ත මුහුත්තසෙව ව්‍යසනං පත්තො, අයම්පි නඤ්ඤසු අලොභනීයත්තා තථෙව සිතො. ඉදම්පි රජ්ජං පුප්ඵිත රුක්ඛො විය ලොභනීයං, භික්ඛාහාවො පන අපුප්ඵිතරුක්ඛො විය අලොභනීයො, තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුපති, තාව අයම්පි නඤ්ඤසු සඤ්ඤාපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තකො එවං කාසායෙනපි සඤ්ඤත්තෙන හුත්වා පබ්බජිතබ්බන්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙත්තා පවෙත්වකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1. සී. I. ම. උය්‍යානකීළං.

තත්ථ **කාසාසවසෙට්ඨා අභිනික්ඛමිත්වාති** ඉමස්ස පාදස්ස ගෙහා අභිනික්ඛමිත්වා කාසාසවසෙට්ඨා හුත්වාති එවමත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති සක්කා ඤාතුන්ති න විත්ථාරිතං.

පාරිජ්ඣතත්ථගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

තතියෝ වග්ගෝ
නිට්ඨිතෝ.

31.

රසෙසූති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරෝ[1] කිර බාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අම්බවපුතෙහි පරිවුතෝ සිලාපට්ටපොක්ඛරණීයං කීළති. තස්ස සූදෙ සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඞ්ඛතං අමතකපප්පං අනන්තරභත්තං පච්චා උපනාමෙසි. සෝ තත්ථ ගෙධමාපන්නෝ කඤ්චි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජි. උදකකීළතෝ ච අතිවිකාලෙ නික්ඛන්තෝ සීඝසීඝං භුඤ්ජි. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති න තෙසං කඤ්චි[2] සරි. අථ පච්ඡා පටිසඞ්ඛං උප්පාදෙත්වා අහො මයා පාපකං කතං, යථාහං[3] රසතණ්හාය අභිභූතෝ සබ්බං ඤාතිවිත්තං එකොව භුඤ්ජිං, හන්ද නං රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනෝ පුරිමපවත්තිං ගරහන්තෝ තපපටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රසෙසූති** අම්බිලමධුරතිත්තකටුකලොණිකඛාරිකඝාසාදිභෙදෙසු ඝාසනීයෙසු. **ගෙධං අක්ඛරනති** ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති වුත්තං හොති. **අලොලොති** ඉදං ඝායිස්සාමි ඉදං ඝායිස්සාමීති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො. **අනඤ්ඤපොසීති** පොසෙ තබ්බඤඤදධිවිහාරිකාදිවිරහිතො, කායසඛාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති වුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණලොලො හුත්වා අනඤ්ඤපොසි ආසිං, එවං අහුත්වා, යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති,තං තණ්හං හිත්වා ආයතිතණ්හාමූලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තභාවස්ස අනිබ්බත්තනෙන අනඤ්ඤපොසීති දස්සෙති; අථවා අත්ථභඤ්ඤකට්ඨෙන අඤ්ඤති කිලෙසා වුච්චන්ති,තෙසං අපොසණෙන අනඤ්ඤපොසීති අයමෙත්ථ අත්ථො. **සපදානචාරීති** අවොකකම්ම වාරි අනුපුබ්බචාරී, කරපටිපාටිං අඡ්ඩෙත්වා අඩ්ඪකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පවිසමානොති අත්ථො. **කුලේ කුලේ අප්පටිබද්ධචිත්තොති** ඛත්තියකුලාදීසු යත්ථ කත්ථචි කිලෙසවසෙන අලග්ගචිත්තො, වන්දෙපමෝ නිච්චනවකොති හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති

රසගෙධගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

---

1. සී. I & II අනඤ්ඤපොසො. 2. සී. පං. කිඤ්චි. 3. සී. 1 & II යථාහං.

32.

පහාය පඤ්චාවරණානීති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරෝ රාජා පඨමජ්ඣානලාභී අහොසි. සෝ ඛ්ත්තානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙත්වා පවෙවකබෝධිං **සවිතක්කවිචාරං** අත්තනෝ පටිපත්තිසමපදං දීපෙන්තෝ ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ආවරණානීති** නීවරණානෙව, තානි අත්ථතෝ උරගසුත්තෙ වුත්තානි, තානි පන යස්මා අභිභායතනානි විය වඤ්චනියෙ[1] වෙතෝ ආවරන්ති, තස්මා **ආවරණානි වෙතසෝති** වුත්තානි, තානි උපචාරෙන වා අපසණ්ණාය වා **පහාය. උපක්කිලෙසෙති** උපගම්ම චිත්තං විබාධෙන්ත අකුසලධම්මෙ, වත්ථූපමාදිසු[2] වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයෝ වා. **ව්‍යන්තුජ්ජාති** නුදිත්වා[2] විනාසෙත්වා, විපස්සනාමග්ගෙන පජහිත්වාති අත්ථෝ. **සම්බෝධි** අනවසෙසෙ. එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නෝ පඨමමග්ගෙන දිට්ඨිනිස්සයස්ස පහීණත්තා **අනිස්සිතෝ**, සෙසමග්ගෙහි **ජෙට්ඨා** තෙධාතුකං **සෙනාභදෙසං**, තණ්හං රාගනති[3] වුත්තං හොති, සෙනාතෝ එව හි ගුණපටිපක්ඛතෝ **සෙනාභදෙසෝති** වුත්තෙනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආවරණාභාවණ්ණනා

සමත්තා.

33.

විපිටසි කත්වානාති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරෝ රාජා චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සෝ ඛ්ත්තානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙත්වා පවෙවකබෝධිං **සවිතක්කවිචාරං** අත්තනෝ පටිපත්තිසමපදං දීපෙන්තෝ[4] ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **විපිටසි කත්වානාති** විපිටසිතෝ කත්වා, ඡඩ්ඩෙත්වා ජහිත්වාති අත්ථෝ. **සුඛං දුඛඤ්චාති**[5] කායිකං සාතාසාතං. **සොමනස්සදොමනස්සන්ති** චෙතසිකං සාතාසාතං. **උපෙක්ඛන්ති** චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං. **සමථන්ති** චතුත්ථජ්ඣානසමථමෙව. **විසුද්ධන්ති** පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛඝාතෙහි නවහි පවත්තනකඛමෙහි විමුත්තත්තා **අතිසුද්ධං**, නිද්ධන්තසුවණ්ණමිව විගතූපක්කිලෙසන්ති අත්ථෝ. අයමෙත්ථ යොජනා: විපිටසි කත්වාන සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච **පුබ්බෙව** පඨමජ්ඣානූපචාරභූමියං යෙව දුක්ඛං, තතියජ්ඣානූපචාරභූමියඤ්ච සුඛන්ති අධිප්පායෝ. පුන ආදිතොව වුත්තං වාකාරං පරතෝ නෙත්වා සොමනස්සදොමනස්සඤ්ච විපිටසි කත්වාන පුබ්බෙවාති අධිකාරෝ, තෙන සොමනස්සං චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ දොමනස්සඤ්ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙයෙවාති දීපෙති, එතානි හි එතෙසං පරියායතො පහාණට්ඨානානි, නිප්පරියායතෝ පන දුක්ඛස්ස පඨමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස චතුත්ථජ්ඣානං,

1. සී. පං. වඤ්ඣසූරියං. 3. සී. I. II. තණ්හාරාගභාවතෝ. a. මජ්ඣිමනි. 1-7. සූ.
2. ප. පභුදිත්වා. 4. ම. දස්සෙන්තෝ. 5. ප. සුඛංච දුක්ඛං.නි.

පහාණඨානං. යථාහ: "පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුපපන්නා දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතී"ති ආදි, තං සබ්බං අත්ථසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහට්ඨකථායං වුත්තං. යතෝ පුබ්බේව[1] තීසු පඨමජ්ඣානා දිසු දුක්ඛදෙමනස්සඞ්ගානි විපිටිසි කත්වා එත්තෙව වතුත්ථජ්ඣානෙ සෝම නස්සං විපිටිසි කත්වා ඉමාය පටිපදාය ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං එකෝ වරෙ ඉති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

විපිටිසිඝාථාවණ්ණනා

සමත්තා.

34.

ආරද්ධවිරියොති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරෝ කිර පච්චන්තරාජා සහස්සයොධපරිමාණබලකායෝ රජ්ජෙන බුද්ධකෝ පඤ්ඤාය මහන්තෝ අහොසි. සෝ එකදිවසං 'කිඤ්චාපි අහං බුද්ධකෝ,[2] පඤ්ඤවතා ච පන සක්කා සකලජම්බුදීපං ගහෙතුං'නති චින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤෙ දූතං පාහෙසි: **සත්තදිවසබ්භන්තරෙ** මෙ රජ්ජං වා දෙථ යුද්ධං වාති. තතෝ සෝ අමච්චෙ සමොධාන්වෙත්වා ආහ: මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කතං, අමූකස්ස රඤ්ඤෙ එවං පෙසිතං, කිං කාතබ්බන්නති. තෙ ආහංසු: සක්කා මහාරාජ සෝ දූතෝ නිවත්තෙතුන්නති. න සක්කා ගන්තා හවිස්ස තීති. යදි එවං විනාසිතම්හා තයා, තෙන හි දුක්ඛං අඤ්ඤස්ස සත්තෙන[3] මරිතුං, හන්ද මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං ඛාදාමාති එවං තෙසු එකමෙකෝ මරණමෙව සංවණ්ණෙසි. තතෝ රාජා කිං මෙ ඉමෙහි, අත්ථි භනෙ මයහං යොධාති ආහ. අථ අහං මහාරාජ යොධෝ, අහං මහාරාජ යොධෝති තං යොධ සහස්සං උට්ඨාසි. රාජා එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමීති මන්ත්වා චින්තෙසි ජෙට්ඨිං ආහ: මයා භනෙ ඉදං නාම සාහසං කතං, තමෙම අමච්චා පටික්කොසන්ති, සව්හං චින්තෙ පවිසිස්සාමි, කො මයා සද්ධිං පවිසති, කෙන මය්හං ජීවිතං පරිච්චත්තන්නති. එවං වුත්තෙ පඤ්චසතා යොධා උට්ඨහිංසු: මයං මහාරාජ පවිසාමාති. තතෝ රාජා ඉතරෙ[4] පඤ්ච සතෙ ආහ: තුම්හෙදානි තාතා කිං කරිස්සථාති. තෙ ආහංසු: නායං මහාරාජ පුරිසකාරෝ, ඉත්ථිවරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පරිරක්ඛිතෙ දූතෝ පෙසිතෝ, තෙන මයං රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමාති. තතෝ රාජා පරිවත්තං තුම්හෙහි මම ජීවිතන්නති වතුරඞ්ගිනිං සෙනං සන්නයහිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන පරිවුතෝ ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසීදි. සෝපි පටිරාජා තං පවත්තිං සුත්වා අරෙ සෝ බුද්ධකරාජා මම දූසස්සාපි නපප හොතීති රුසිත්වා[5] සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣිතුං නික්ඛමි. බුද්ධක රාජා තං අබ්භුග්ගතං දිස්වා බලකායං ආහ: නාතා තුම්හෙ න බහූසා, සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා[6] අසිචම්මං ගහෙත්වා සීඝං ඉමස්ස රඤ්ඤෙ පුරතෝ

---

1. බඤ්ඤ-පුබ්බෙවාති.
2. ප: බුද්ධසෝ රජ්ජෙන, පඤ්ඤාය පන මහා. 4. ම. අපරෙ. 5. ම. දුස්සිත්වා.
3. ම. හන්තෙන. 6. ම. සම්පිණ්ඩිතා.

උජුකං එව ගච්ඡන්ති. තෙ තථා අකංසු. අථ සා සෙනා චිඩා **හිජ්ජිත්වා** අනන්තරමදසි. තෙ තං රාජානං ජීවගාහං ගණ්හිංසු. බුද්ධකා[1] **රාජා තං** මාරෙමාති පරිතොඃ[2]ධාවති. පවිරාජා තං අභයං යාචි. තතො තස්ස **අභයං** දත්වා සපථං කාරාපෙත්වා අත්තනො මනුස්සං කත්වා තෙන සහ **අඤ්ඤං රාජානං** අබ්භුග්ගන්ත්වා තස්ස රජ්ජසීමාය ඨත්වා පෙසෙසි: **රජ්ජං** වා දෙතු යුද්ධං වාති. සො අහං එකායුද්ධම්පි න සහාමීති රජ්ජං නියාතෙසි. එතෙ නෙව උපායෙන සබ්බරාජානො ගහෙත්වා අනෙන බාරාණසිරාජානම්පි අග්ගහෙසි. සො එකසතරාජපරිවුතො සකල ජම්බුදීපෙ රජ්ජං අනුසාසන්තො විනෙතසි: අහං පුබ්බෙ බුද්ධකො අහොසිං, සොමහි අත්තනො **ඤාණසම්පත්තියා** සකලජම්බුදීපස්ස ඉස්සරො ජාතො, තං ඛො පන මෙ **ඤාණං** ලොකියවීරියසම්පයුත්තං නෙව නිබ්බිදාය න විරාගාය සංවත්තති, සාධු වත'ස්ස සත්ථා ඉමිනා **ඤාණෙන** ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්යාති. තතො බාරාණසිරඤ්ඤෙ **රජ්ජං** දත්වා පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදමෙව පෙසෙත්වා පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං **සච්ඡි** කත්වා අත්තනො විරියසම්පත්තිං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **ආරද්ධං** විරියං අස්සාති=**ආරද්ධවිරියො**, **එ**තෙන අත්තනො විරියාරම්භං ආදිවිරියං දස්සෙති. **පරමත්ථො** වුච්චති නිබ්බාණං, තස්ස පත්තියා **පරමත්ථපත්තියා**, එතෙන විරියාරම්භෙන පත්තබ්බං ඵලං දස්සෙති. **අලීනචිත්තතා**ති එතෙන විරියූපත්ථම්භානං[3] චිත්තවෙත සිකානං අලීනතං දස්සෙති. **අකුසීතවුත්තී**ති එතෙන ඣානාභිඤ්ඤා සමාපත්තිලාභිතාදීසු කායස්ස අනවසීදනං. **දළහනික්කමොති** එතෙන "කාමං තචො ච නහාරුචා"තිආ එවං පවත්තං පදහනවීරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදිසු පදහනෙනා කායෙන චෙව පරමසච්චං **සච්ඡිකරොතීති** වුච්චති, අථවා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තං විරියං දස්සෙති; තං හි දළහඤ්ච භාවනාපාරිපූරිං ගතත්තා, නික්කමො ච සබ්බසො පටිපක්ඛා නීකතත්තා, තසමා තංසමඞ්ගී පුග්ගලොපි-දළහා නික්කමා **අස්සාති=දළහනික්කමොති** වුච්චති. **ථාමබලූපපත්තෙනාති** මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන **ඤාණ**බලෙන ච උපපන්නො, අථවා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්නොති ථාමබලූපපන්නො, පිරං **ඤාණ**බලමූපපන්නොති වුත්තං හොති, එතෙන තස්ස විරියස්ස විපස්සනාඤාණසම්පයොගං දීපෙන්තො යොනිසො පදහනභාවං[4] සාධෙති. පුබ්බභාගමග්ගික්ඛණෙ උත්තරවීරිය වසෙන වා තයොපි පාදා යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවිරියත්ථවණ්ණනා
සමත්තා.

35.

පවිවිත්තලාභිනන්ති කා උපපත්ති? ඉමිස්සා ගාථාය ආවරණගාථා සදිසා එව උපපත්ති, නත්ථි කොචි විසෙසො.

---

1. ඉ. අඤ්ඤයොධා පලායිංසු. බුද්ධක. 3. විරියූපත්ථම්භකා.
2. ඉ. පුරතො 4. සී. පා පධානභාවං.

අත්ථවණ්ණනායං පනස්සා **පවිසල්ලානන්ති** තෙහි තෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි පවිනිවත්තනතිච්චා සල්ලානං එකමනතසෙවිතා එකීභාවො, කායවිවෙකොති අත්ථො. **ඣානන්ති** පචචනීකජඣාපනතො[1] ආරම්මණූපනිජඣානතො ච චිත්තවිවෙකො වුචචති, තත්ථ අඨ සමාපත්තියො නීවරණාදිපචචනීකජඣාපනතො[1] ආරම්මණූපනිජඣානතො ච ඣානන්ති වුචචති, විපස්සනාමග්ගඵලානි සත්තසඞ්ඛාදිපචචනීකජඣාපනතො[1] ලක්ඛණූපනිජඣානතො ච, එවමෙත්ථ ඣානානි,[2] ඉධ පන ආරම්මණූපනිජඣානංයෙව අධිප්පෙතං, එවමෙතං පවිසල්ලානඤ්ච ඣානඤ්ච **අභිඤ්ඤාමානො** අජ්ඣගමානො. **ධම්මෙසූති** විපස්සනූපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු. **නිච්චන්ති** සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං. **අනුධම්මචාරීති** තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තනත්තෙන අනුගතං විපස්සනා ධම්මං චරමානො, අථවා ධම්මාති නව ලොකුත්තරධම්මා, තෙසං ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති **අනුධම්මා**, විපස්සනායෙතං අධිවචනං. තත්ථ ධම්මානං නිච්චං අනුධම්මචාරීති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං විභත්තිව්යත්තයෙන ධම්මෙසූති වුත්තං සියා. **ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසූති** තාය අනුධම්මචාරිතාසඞ්ඛාතාය[3] විපස්සනාය අනිච්චා කාරාදිදොසං තීසු භවෙසු සම්මසනතා එවං ඉමාය කායවිවෙක චිත්තවිවෙකසිඛාපත්තවිපස්සනාසඞ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති වත්තබ්බො, එකො වරෙති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පවිසල්ලානඣාථවණ්ණනා

සමත්තා.

36.

තණ්හක්ඛයන්ති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරෙ කිර බාරාණසිරාජා මහතා[4] රාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරීරසොභාය ආවජ්ජිතහදයා සත්තා පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති, පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උභොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා එව හි බුද්ධදස්සනෙ පුණ්ණවන්ද-සමුද්ද-රාජදස්සනෙ ච අනිත්තෙතා ලොකෙ. අථ අඤ්ඤතරා කුටුම්බියභරියාපි උපරිපාසාදගතා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි: රාජා තං දිස්වාව පටිබද්ධචිත්තෙතා හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි: ජානාහි තාව භනෙ අයං ඉත්ථී සස්සාමිකා වා අස්සාමිකා වාති. සො ඤත්වා සස්සාමිකාති ආරොචෙසි. අථ රාජා විනොදසි: ඉමා ච්ඡසති සහස්සාධිකානි දෙවච්ඡරානි විය මංයෙව එකං අභිරමෙන්ති, සො 'දුන්නාහං එතාපි අතික්කමිත්වා[5] පරස්ස ඉත්ථියා තණ්හං උපපාදෙසිං. සා උපපන්නා අපායමෙව ආකඞ්ඛතීති තණ්හාය ආදීනවං දිස්වා ගන්ත්වා තං නිග්ගණ්හිස්සාමීති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙතා පවෙණකම්මං සජ්ජෙත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

---

1. බහූසු-ඣානතො.
2. බහූසු-යෙව චෙත්ථ ඵලානි.
3. සී චාරිත්තඣානාය.
4. බහූසු-මහවව.
5. ප. අතික්කමිත්වා.

තත්ථ **නාණඤකඛයනති** නිබ්බාණං, එවං දිට්ඨාදීනවාය **තණ්හාය** එව අපපවත්තිං. **අපපමත්තෙනාති** සාතවච්චාරි සක්කච්චාරි. **අතෙල මුඹොති** අලාලාමුඛො, අථවා අනෙලො ව අමුඹො ව, **පණ්ඩිතො** ව්‍යත්තොති වුත්තං හොති. **භිතසුඛසම්පාපකං සුතමස්ස අත්ථීති-සුතවා**, ආගමසම්පත්තොති වුත්තං හොති. **සතීමාති** විරඤතාදීනං අනුස්සරිතා. **සඛ්ඛානධම්මොති** ධම්මූපපරික්ඛාය පරිඤඤතධම්මො, **නියඤතොති** අරියමඤඤන නියාමපපත්තො. **පධානවාති** සම්මප්ප ධානවිරියසම්පත්තො. උපපටිපාටියා එස පාදෙ යොජෙතබ්බා. එව මෙතෙහි අපපමාදාදීහි සම්පන්නාගතො නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන පත්තනියාමත්තා[1] නියතො, තතො අර හත්තපපත්තියා සඛ්ඛාතධම්මො, අරහා හි පුන සඛ්ඛාතබ්බාභාවතො සඛ්ඛාතධම්මොති වුච්චති. යථාහ :-

"යෙ ච සඛ්ඛාතධම්මාසෙ යෙ ච සෙඛා පුථූ ඉධා"තිආ

සෙසං වුත්තනයමෙව.

නාණඤකඛයසුත්තවණ්ණනා

සම්මත්තා.

37.

සිඟොවාති කා උපපත්ති? අඤඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤඤා දූරෙ උය්‍යානං හොති. සො පගෙව වුට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමඤඤෙ යානා ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො මුඛං ධොවිත්වා මිති. තස්මිඤඤ පදෙසෙ සිඞී පොතකං ජහිත්වා[2] ගොචරාය ගතා. රාජ පුරිසා තං දිස්වා සිඟපොතකො දෙවාති ආරොචෙසි. රාජා සීහො කිර න කස්සචි භායතීති තං උපපරික්ඛිතුං හෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි. සිඟ පොතකො තං සද්දං සුත්වා තථෙව සයි. රාජා යාව තතියං ආකොටා පෙසි. සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා යාවස්ස මාතා නාගච්ඡති තාව ගච්ඡාමාති වත්වා ගච්ඡන්තා විනෙතසි : තං දිවසං ජාතොපි සිඟපොතකො න සන්තාසති න භායති, කුදස්සු නාමාහං තණ්හාදිට්ඨිපරිත්තාසං ජෙත්වා නසන්ත සෙය්‍යං න භායෙය්‍යන්ති. සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තා පුන කෙවට්ටෙහි මච්ඡෙ ගහෙත්වා සාඛාසු බන්ධිත්වා පසාරිතෙ[3] ජාලෙ වුතං අසඛතං යෙව ගච්ඡමානං දිස්වා තමපි නිමිත්තතං අඤඤාසි : කුදස්සු නාමාහමපි තණ්හාදිට්ඨිජාලං මොඝජාලං වා ඵාලෙත්වා එවං අසජ්ජ මානා ගච්ඡෙය්‍යන්ති. අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සිලාපට්ටපොක්ඛරණි තීරෙ නිසින්නා වාතබ්භාහතානි[4] පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං පුසිත්වා වාතවිගමෙ පුන යථාට්ඨානෙ ඨිතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි දිස්වා තමපි නිමිත්තතං අඤඤාසි : කුදස්සු නාමාහමපි යථා එතානි උදකෙ

1. සී. පා. පත්තනියාමතො 2. පා. ජහෙත්වා සී. ජහෙත්වා. 4. ම. වාතපහටානි.
2. සුත්ත-අට්ඨ-පත්‍යය. 3. සී. පා. ඕසාරිතෙ.

ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි තිට්ඨන්ති, එවමෙවං ලොකෙ ජාතෝ ලොකෙන අනුපලිත්තෝ තිට්ඨෙය්‍යනති. සෝ පුනපපුන යථා සීහෝ වාතෝ පදුමානි, එවං අසන්තාසනෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන භවිතබ්බනති චිනෙතබ්බා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතා විපස්සනෙතා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකතා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්‍ර සීහොති වත්තාරෝ සීහා: තිණසීහෝ පණ්ඩුසීහෝ කාල සීහෝ කෙසරසීහොති, කෙසරසීහෝ තෙසං අග්ගමක්ඛායති, සෝ ච ඉධ අධිප්පෙතෝ. **වාතෝ** පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකවිධෝ. **පදුමං** රත්තසෙතාදිවසෙන. තෙසු යෝ කොචි වාතෝ, යං කිඤ්චි පදුමඤ්ච වට්ටති යෙව. තත්‍ර යස්මා සන්තාසෝ අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්ත සිනෙහෝ ච තණ්හාලෙපෝ, සොපි දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා විපයුත්තෙන වා ලොභෙන හොති. සොපි ච තණ්හායෙව, ඝජ්ජනං පන තත්‍ර උප පරික්ඛාවිරහිතස්ස මොහෙන හොති, මොහෝ ච අවිජ්ජා, තත්‍ර සම්ඵෙන තණ්හාය පහාණං හොති විපස්සනාය අවිජ්ජාය,[1] තස්මා සම්ඵෙන අත්තසිනෙහං පහාය සීහොව සද්දසු අනිච්චදුක්ඛාදිසු **අසන්ත සන්තාසා** විපස්සනාය මොහං පහාය **වාතොව ජාලමහි** ඛන්ධායතනා දිසු **අසජ්ජමානෝ**, සම්ඵෙනෙව ලොභා ලොභසම්පයුත්තතතා එව දිට්ඨිඤ්ච පහාය **පදුමංව නොයෙන** සබ්බභවභොගලොභෙන **අලිප** මානෝ. එත්ථ ච සම්ඵස්ස සීලං පදට්ඨානං, සම්ඵෝ **සමාධි**, විපස්සනා පඤ්ඤාති, එවං තෙසු ත්‍රිසු ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයෝ ඛන්ධා සිද්ධා හොන්ති. තත්‍ර සීලක්ඛන්ධෙන සුරතෝ හොති, සෝ සීහොව සද්දෙසු ආඝාතවත්ථූසු කුජ්ඣිතුකාමතාය න සන්තසති, පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන පටිවිද්ධසභාවෝ වාතොව ජාලමහි ඛන්ධාදිධම්මහෙදෙ න සජ්ජති, සමාධික්ඛන්ධෙන චිතරාගෝ පදුමංව තොයෙන රාගෙන න ලිප්පති. එවං සම්ඵවිපස්ස නාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ච යථාසම්භවං අවිජ්ජාතණ්හානං තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං පහාණවසෙන අසන්තාසනෝ අසජ්ජ මානෝ අලිප්පමානෝ ව වෙදිතබ්බෝ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අසන්තාසනාදිගාථාවණ්ණනා.

සමත්තා.

38.

සීහෝ යථාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරෝ කිර බාරාණසිරාජා පවත්තනං කුපිතං වූපසමෙතුං ගාමාභිගාමම්මඤ්ච ඡඩ්ඩෙත්වා උච්චං අවචිමඤ්චං ගහෙත්වා මහතියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ච සම්ඵයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහෝ බාලසූරියාතපං තපමානෝ නිප්පඤ්ඤා හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසෝ රඤ්ඤෝ ආරොචෙසි. රාජා සීහෝ කිර සද්දෙන න සන්තාසතීති භෙරිසඞ්ඛපණවාදිසද්දං කාරාපෙසි. සීහෝ තථෙව නිප්පජ්ජි. දුතියම්පි කාරාපෙසි, සීහෝ තථෙව නිප්පජ්ජි.

---

1. ම. අසන්තා සන්තාසෝ අත්තසිනෙහෙන හොති, අත්තසිනෙහෝ ච තාව අවිජ්ජාය,

තතියම්පි කාරාපෙසි, සීහෝ මම්පි පටිසත්තු අත්ථි වතුහි පාදෙහි සුපනිට්ඨිතං පතිට්ඨහිත්වා සිහනාදං නදි. තං සුත්වාව හත්ථාරෝහාදයෝ හත්ථිආදීනි ඔරොහිත්වා තිණගහනානි පවිට්ඨා, හත්ථිඅස්සගණා දිසාවිදිසාසු පලාතා, රඤ්ඤෝපි හත්ථිම්පි රාජානං ගහෙත්වා වනගහනානි පොථයමානෝ පලායි. සෝ තං සඤ්ඤාරෙතුං අසක්කොනෙන්තෝ රුක්ඛං සාඛාය ඔලම්බිත්වා පඤ්චං පත්වා එතදත්ථිකමඤ්ඤෙන ගච්ඡන්තෝ පවෙච්ඡබුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණි[1] තත්ථ පවෙච්ඡබුද්ධෝ පුච්ඡි: අපි භන්තෙ සද්දමස්සුත්ථාති. ආම මහාරාජාති. කස්ස සද්දං භන්තෙති? පඤ්ඤම හෙරිසඞ්ඝාදීනං පවජ්ජා සීහස්සාති. න භායිත්ථ භන්තෙති? න මයං මහාරාජ කස්සචි සද්දස්ස භායාමාති. සක්කා පන භන්තෙ මයම්පි එදිසං කාතුන්ති? සක්කා මහාරාජ සබ්බෙ පබ්බජිතුන්ති. පබ්බජාම භන්තෙති. තතෝ නං පබ්බාජේත්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව විපස්සනෙන්තෝ පවෙච්ඡ බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සහනා ව හනනා ව සීඝජවත්තා ච **සීහෝ**, කෙසරසීහොව ඉධ අධිප්පෙතෝ. දුඛාබලං අස්ස අත්ථීති=**දුඛාබලී**. පසය්හ අභිභුය්‍යාති උභයං වාරිසද්දෙන සහ යොජෙත්වබ්බං: **පසය්හවාරී අභිභුය්‍යවාරීති**. තත්ථ පසය්හා[2] නිග්ගහෙත්වා පවාහෙත්වා[3] වරණෙන **පසය්හවාරී**, අභිභවිත්වා සන්තාසෙත්වා වසීභාවෙ වරණෙන **අභිභුය්‍යවාරී**. සචායං කායබලෙන පසය්හ වාරී, තෙජසා අභිභුය්‍ය වාරී; තත්ථ සචෙ කොචි වදෙය්‍ය: 'කිං පසය්හ අභිභුය්‍ය වාරී'ති. තතෝ **මිගානන්ති** සාමිවචනං උපයොගවචනං කත්වා මිගෙ පසය්හ අභිභුය්‍ය වාරිති පරිවත්තබ්බං. **පනුන්නානීති** දූරානි. **සෙනාසනානීති** වසතිට්ඨානානි.[4] සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සක්කා ඤාතුන්ති න විත්ථාරිතං.

දුඛාබලීභාවවණ්ණනා
සමත්තා.

39.

මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති කං උපපත්ති? අඤ්ඤතරෙ කිර රාජා මෙත්තාදිඣානලාභී අහොසි. සෝ ඛන්තිසුඛනත්තරායෙ[5] රජ්ජනති ඛන්තානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙන්තෝ පවෙච්ඡ බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා හොන්තූති ආදිනා නයෙන හිතසුඛූප නයනකාමතා **මෙත්තා**, අහො වත ඉමමහා දුක්ඛා විමුච්චෙය්‍යුන්ති ආදිනා නයෙන අහිතදුක්ඛාපනයනකාමතා **කරුණා**, මොදන්ති වත හොන්තෙතා සත්තා මොදන්ති සාධු සුට්ඨූති ආදිනා නයෙන හිතසුඛා විපයොගඤාමතා **මුදිතා**, පඤ්ඤපිස්සන්ති සතෙන කමෙන්නාති සුඛ

1. සී. පා. ම. පාපුණි. 3. ම. පහහෙත්වා. 5. ම ඛන්තානුඛන්තරායකරං.
2. පා. නිග්ගය්හ 4. සී. III. ම. වසනට්ඨානානි.

දුකඛජ්ඣුපෙකඛණතා **උපෙකඛා**, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උපපටිපාටියා මෙත්තං වත්වා උපෙකඛා වුත්තා මුදිතා ච පච්ඡා. **විමුත්තීනන්ති** වත්ථුසොපි ගි[1] එතා අත්තනෝ පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා **විමුත්තියෝ**. තෙන වුත්තං:- "මෙත්තං උපෙකඛං කරුණං විමුත්තිං ආසෙවමානෝ මුදිතඤ්ච කාලෙ"ති. තත්ථ **ආසෙවමානොති** තිස්සො නිකවතුකකජ්ඣානවසෙන භාවයමානෝ, උපෙකඛං චතුත්ථජ්ඣානවසෙන භාවයමානෝ. **කාලෙති** මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතෝ වුට්ඨාය කරුණං, තතෝ වුට්ඨාය මුදිතං, තතෝ ඉතරතෝ වා නිපජ්ජිතකජ්ඣානතෝ වුට්ඨාය උපෙකඛං ආසෙවමානොව කාලෙ ආසෙවමානොති වුච්චති, ආසෙවිතුං ඵාසුකාලෙන වා. **සබ්බන්ත ලොකන්ත අවිරුජ්ඣමානොති** දසසු දිසාසු සබ්බත්ත සත්තලොකෙන අවිරුජ්ඣමානෝ. මෙත්තාදීනං හි භාවිතත්තා සත්තා අපජ්ඣිකුලා හොන්ති, සත්තෙසු ච විරොධභූතෝ පච්චොවූපසම්මති, තෙන වුත්තං: **සබ්බන්ත ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති**. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ. විත්ථාරෙන පන මෙත්තාදිකථා අත්ථසාලිනියා ධම්මසඞ්ගහවත්ථකථායං වුත්තා. සෙසං වුත්තනයදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤාගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

40.

රාගඤ්ච දොසඤ්චාති කා උපපත්ති? රාජගහං කිර උපනිස්සාය මාතඞ්ගා නාම පවෙණිසම්බුද්ධා විහරති සබ්බපච්ඡිමා පවෙණිබුද්ධානං. අථ'මහාකා බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායෝ බොධිසත්තස්ස පූජත්ථාය ආගච්ඡන්තියෝ තං දිස්වා 'මාරිස මාරිස බුද්ධා ලොකෙ උප්පන්නා'ති භණිංසු. සෝ නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සද්දං සුත්වා අත්තනෝ ච ජීවිතක්ඛයං දිස්වා-හිමවන්තෙ මහාපපාතො නාම පබ්බතෝ පවෙණිබුද්ධානං පරිනිබ්බාණට්ඨානං-තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපවෙණිබුද්ධස්ස අට්ඨිසඞ්ඛලිකං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා සිලාතලෙ නිසීදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ **රාගදොසමොහා** උරගසුත්තෙ වුත්තා. **සංඛෙත්ථ පඤ්ඤානීති** දස සඤ්ඤාපඤ්ඤානි, තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන **සමුච්ඡින්නා**. **අසනසඤ්ඤාජීවිතසඞ්ඛයම්හීති** ජීවිතසඞ්ඛයෝ වුච්චති චුතිචිත්තස්ස පරිභෙදෙ, තස්මිඤ්ච ජීවිතසඞ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහීනත්තා අසනසඤ්ඤාති. එත්තාවතා සොපාදිසෙසං නිබ්බාණධාතුං අත්තනෝ දස්සෙත්වා ගාථාපරියොසානෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායීති.

ජීවිතසඞ්ඛයගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

1, ම, චෙතසෝ විමුත්ති.

41.

භජන්තීති කා උපපත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරෝ රාජා ආදිගාථාය වුත්තපකාරමේව පීතං රජ්ජං සම්පසාසති. තස්ස ඛරෝ ආබාධෝ උපපජ්ජි, දුක්ඛා වේදනා වත්තන්ති, වීසති භගසසිත්තියෝ පරිවාරෙත්වා හත්ථපාදසම්බාහනාදීනි කරොන්ති අමච්චා "න දානායං රාජා ජීවිස්සති, හන්ද මයං අත්තනෝ සරණං ගවෙසාමා"ති විනෙත්වා අඤ්ඤස්ස රජ්ජෙ සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාවිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්ති එව, න කිඤ්චි ලභන්ති. රාජාපි ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡි: ඉත්ථන්නාමෝ ඉත්ථන්නාමෝ ච කුහින්ති. තතෝ තං පවත්තිං සුත්වා සීසං වාලෙත්වා තුණ්හී අහොසි. තෙපි අමච්චා 'රාජා වුට්ඨිතෝ'ති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලභමානා පරම්මෙන පාරිජුඤ්ඤෙන සම්මන්නාගතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ච රඤ්ඤා "කුහිං තාතා! තුම්හෙ ගතා"ති වුත්තා ආහංසු: දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකාභයෙන'ම්හා අඤ්ඤං නාම ජනපදං ගතාති. රාජා සීසං වාලෙත්වා විනෙතසි: යන්නූනාහ මෙතෙ වීමංසෙය්‍යං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යුං නොති. සො පුබ්බෙ සාභාවිකරොගෙන දුට්ඨෝ විය ගාළ්හවෙදනං අත්තානං දස්සෙත්වා ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියෝ සම්පරිවාරෙත්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තථෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙත්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි. තෙපි තථෙව[1] පක්කමිංසු. තතෝ චතුත්ථවාරෙ තෙ ආගතෙ දිස්වා "අහෝ ඉමෙ දුක්කරං අකංසු; යෙ මං ව්‍යාධිතං පහාය අත්තපෙක්ඛා පක්කමිංසු"ති නිබ්බිණ්ණෝ රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනෙත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි.

තත්ථ භජන්තීති සරීරෙන අල්ලීයන්ති පයිරුපාසන්ති. **සෙවන්තීති** අඤ්ජලිකම්මාදීහි කිඞ්කාරපටිස්සාවිතාය ච පරිවරන්ති. කාරණං අත්ථෝ. එතෙසන්ති=**කාරණත්ථා**, භජනාය සෙවනාය ච තාඤ්ඤං කාරණම්පි, අත්ථෝ එව නෙසං කාරණං, අත්ථ[2]හෙතු සෙවන්තීති වුත්තං හොති. **නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා**ති ඉතෝ කිඤ්චි ලච්ඡාමාති එවං අත්ථපටිලාභකාරණෙන නික්කාරණා, කෙවලං :-

"උපකාරෙ ච යෝ මිත්තෝ යෝ ච මිත්තෝ සුඛෙ දුඛෙ,
අත්ථක්ඛායී ච යෝ මිත්තෝ යෝ ච මිත්තෝ'නුකම්පකෝ"ති[a]

එවං වුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සම්මන්නාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා; අත්තනි ඨිතා එතෙසං,[3] පඤ්ඤා, අත්තානංයෙව ඔලොකෙන්ති න අඤ්ඤන්ති= **අත්තට්ඨපඤ්ඤා**; **දිට්ඨට්ඨපඤ්ඤා**නි අයම්පි කිර පොරාණපාඨො, සම්පති දිට්ඨෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා, න

1. තෙපි-කත්ථචි. 2. පං. අත්ථ. 3. අභිඨිතා එසං--කත්ථචි. a. දී. නි. සිඟාලසුත්ත.

ආයතිං ඉමේ පෙකඛන්තීති වුත්තං හොති. **අසුචීති** අසුචිනා අනරියෙන කායවචීමනොකම්මෙන **සමන්නාගතා.** සෙසං වුත්තනයමෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාරණත්ථගාථාවණ්ණනා
සමත්තා.

චතුත්ථෝ වග්ගෝ.

නිට්ඨිතෝ.

එකාදසහි ගාථාහි

එවමෙතං එකවත්තාලීසගාථාපරිමාණං **බ්‍රහ්මායුසුත්තං** කත්ථ විදෙව වුත්තෙනාපි යොජනානයෙන සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙත්වා අනුසන්ධිතෝ අත්ථතෝ ච වෙදිතබ්බං, අතිවිත්ථාරභයෙන පන අම්හෙහි න සබ්බත්ථ යොජිතන්ති.

පරමත්ථජෝතිකාය සුත්තනිපාතට්ඨකථාය
බ්‍රහ්මායුසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 4.

එවං මෙ සුතන්ති කසීභාරද්වාජසුත්තං. කා උපපත්ති? භගවා කිර බොධෙත්වා දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාලාගාමං බ්‍රාහ්මණගාමෙ පුරෙභත්තකිච්චං පච්ඡාභත්තකිච්චන්ති ඉමෙසු ද්වීසු බුද්ධකිච්චෙසු පුරෙභත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා පච්ඡාභත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කසීභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සය සම්පන්නං දිස්වා "තස්ස මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සති"ති ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ සියා: කතමං බුද්ධානං පුරෙභත්තකිච්චං? කතමං පච්ඡාභත්තකිච්චන්ති? වුච්චතෙ: බුද්ධා භගවා පාතො ඒව උට්ඨාය උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරඵාසුකත්ථඤ්ච මුඛධොවනාදිසරීරපරිකම්මං කත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා තාව විවිත්තාසනෙ වීතිනාමෙත්වා භික්ඛාචාරවෙලාය නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා චීවරං පාරුපිත්වා පත්තමාදාය කදාචි එකො කදාචි භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති; කදාචි පකතියා, කදාචි අඤ්ඤෙහි පාටිහාරියෙහි වත්තමානෙහි. සෙය්‍යථීදං? පිණ්ඩාය පවිසතො ලොකනාථස්ස පුරතො පුරතො ගච්ඡන්ති මුදුගතයො වාතා පථවිං සොධෙන්ති, වලාහකා උදකඵුසිතානි මුඤ්චන්තා මග්ගෙ රෙණුං වූපසමෙත්වා උපරි විතානං හුත්වා තිට්ඨන්ති, අපරෙ වාතා පුප්ඵානි උපහරිත්වා මග්ගෙ ඔකිරන්ති, උන්නතා

භූමිපදෙසං ඔනමනති, ඔනතා උන්නමනති, පාදනික්ඛෙපසමයෙ සමා වා භූමි හොති, සුඛසම්ඵස්සානි පදුමපුප්ඵානි වා පාදෙ සම්පටිච්ඡන්ති, ඉද්ධිබලස්ස අන්තො ඨපිතමත්තෙ දක්ඛිණපාදෙ සරීර ඡබ්බණ්ණ රසියෝ නිච්ඡරිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානීව පාසාදකූටාගාරාදීනි සාරෙන්තියෝ ඉතෝ විතෝ ච විධාවන්ති, හත්ථිඅස්සවිහඟාදයෝ සත්ත සන්තාන්‍යොපි තිරච්ඡානයෙව මධුරෙන ආකාරෙන සද්දං කරොන්ති, තථා හෙරිච්චිණ්ණාදීනි තූරියානි, මනුස්සානං කාසුපගතානි ආභරණානි ච. තෙන සද්දසුණෙන මනුස්සා ජානන්ති: අජ්ජ භගවා ඉධ පිණ්ඩාය පවිට්ඨොති. තෙ සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධප්පටාදීනි ආදාය ඝරා නික්ඛම්ම්ත්වා අන්තරවීථිං පවිපජ්ජිත්වා භගවන්තං ගන්ධප්පටාදීහි සක්කත්වා පූජෙත්වා වන්දිත්වා "අම්හාකං හන්තෙ දස භික්ඛූ, අම්හාකං වීසං, අම්හාකං භික්ඛුසතං දෙථා"ති යාචිත්වා භගවතොපි පත්තං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා සක්කත්වා පිණ්ඩපාතෙන පතිමානෙන්ති. භගවා ඝනභත්තකිච්චෙවා තෙසං සන්තානානි ඔලොකෙත්වා තථා ධම්මං දෙසෙති, යථා කෙචි සරණගමනෙ පතිට්ඨහන්ති, කෙචි පඤ්චසු සීලෙසු, කෙචි සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානං අඤ්ඤතරස්මිං, කෙචි පබ්බජිත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙති. එවං තථා තථා ජනං අනුග්ගහෙත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගච්ඡති. තත්ථ මණ්ඩලමාලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදති, භික්ඛූනං භත්තකිච්චපරියොසානං ආගමයමානො. තතො භික්ඛූනං භත්තකිච්චපරියොසානෙ උපට්ඨාකො භගවතො නිවෙදෙති. අථ භගවා ගන්ධකුටිං පවිසති. ඉදං තාව පුරෙ භත්තකිච්චං. යඤ්චත්ථ න වුත්තං, තං බ්‍රහ්මායුසුත්තෙන වුත්ත නයෙනෙව ගහෙතබ්බං.[1]

අථ භගවා එවං ඝනපුරෙභත්තකිච්චෙවා ගන්ධකුටියා උපට්ඨානෙ නිසීදිත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පාදපීඨෙ ඨපෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝං ඔවදන්ති: "භික්ඛවෙ අපමාදෙන සම්පාදෙථ, බුද්ධුප්පාදෙ දුල්ලභො ලොකස්මිං, මනුස්සපටිලාභො දුල්ලභො, ඛණසම්පත්ති දුල්ලභා, පබ්බජ්ජා දුල්ලභා, සද්ධම්මසවණං දුල්ලභං ලොකස්මි"න්ති. තතො භික්ඛූ භගවන්තං වන්දිත්වා කම්මට්ඨානං ප්‍රුච්ඡන්ති. අථ භගවා භික්ඛූනං චරියාවසෙන කම්මට්ඨානං දෙති. තෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති, කෙචි අරඤ්ඤං කෙචි රුක්ඛමූලං කෙචි පබ්බතාදීනං අඤ්ඤතරං කෙචි වාතුම්මහාරාජිකභවනං-පෙ- කෙචි වසවත්තිභවනන්ති. තතො භගවා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා සවෙ ආකාඛති, දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජඤ්ඤො මුහුත්තං සීහ සෙය්‍යං කප්පෙති, අථ සම්ඵස්සාසිතකාලෙ උට්ඨහිත්වා දුතියභාගෙ[2] ලොකං වොලොකෙති. තතියභාගෙ ඝං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, තත්ථ ජනෙ පුරෙභත්තං දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධප්පටාදීනි ආදාය විහාරෙ සන්නිපතති, තතො භගවා

1. පා. වෙදිතබ්බං. 2. සී. II. දුතියභාගං.

සම්පත්තපරිසාය අනුරූපෙන පංචිහාරියෙන ගන්ත්වා ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ ධම්මං දෙසෙති කාලයුත්තං පමාණයුත්තං, අථ කාලං විදිත්වා පරිසං උය්‍යොජෙති. තතො සවෙ ගන්තානි ඔසිඤ්චිතුකාමො හොති, අථ බුද්ධාසනා වුට්ඨාය උපට්ඨාකෙන උදක පරියාදිතොකාසං ගන්ත්වා උපට්ඨාකහත්ථතො උදකසාටිකං ගහෙත්වා නහානකොට්ඨකං පවිසති, උපට්ඨාකොපි බුද්ධාසනං ආනෙත්වා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ පඤ්ඤපෙති, භගවා ගන්තානි ඔසිඤ්චිත්වා රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා උත්තරාසඞ්ගං කත්වා තත්ථ ආගන්ත්වා නිසීදති එකොව මුහුත්තං පතිසල්ලීනො, අථ භික්ඛූ තතො තතො ආගම්ම භගවතො උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති, තත්ථ එකවෙව පඤ්හං පුච්ඡන්ති, එකවෙව කම්මට්ඨානං, එකවෙව ධම්මසවණං යාචන්ති, භගවා තෙසං අධිප්පායං සම්පාදෙන්තො පඨමයාමං වීතිනාමෙති, මජ්ඣිමයාමෙ සකල දසසහස්සිලොකධාතුදෙවතායො ඔකාසං ලභමානා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්ති යථාභිසඞ්ඛතං අන්තමසො චතුරක්ඛරම්පි, භගවා තාසං දෙවතානං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තො මජ්ඣිමයාමං වීතිනාමෙති, තතො පච්ඡිමයාමං වත්තාරෝ මහාගෙ කත්වා එකං භාගං වඩ්ඪමං අධිට්ඨාති, දුතියභාගං ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පෙති, තතියභාගං ඵල සමාපත්තියා වීතිනාමෙති, චතුත්ථභාගං මහාකරුණාසමාපත්තිං පවිසිත්වා බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙති අපරජ්ජකඛමහාරජ්ජකාදිසත්ත දස්සනත්ථං. ඉදං පඨමාභිනීහාරකිච්චං.

එවම්මස්ස පඨමාභිනීහාරකිච්චස්ස ලොකවොලොකනසඞ්ඛාතෙ චතුත්ථභාගාවසානෙ බුද්ධධම්මසඞ්ඛෙසු දානසීලඋපොසථකම්මාදීසු ච අකතාධිකාරෙ කතාධිකාරෙ ච අනුපනිස්සයසම්පත්තෙ උපනිස්සය සම්පත්තෙ ච සත්තෙ පස්සිතුං බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො කසිභාරවාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා "මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සති"ති ච ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ එවම්මෙ සුතන්ති ආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන පඨමමහා සඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගීතිං කරොන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්ස පත්තෙරෙන පුට්ඨෙන පඤ්චන්නං අරහන්තසතානං වුත්තං. **අහං බ්‍රා සමණ කාසාමි ච වපාමි චාති** කසිභාරවාජෙන වුත්තං. **අහම්පි බ්‍රා බ්‍රාහ්මණ කාසාමි චාති** ආදි භගවතා වුත්තං. තදෙතං සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා කසිභාරවාජසුත්තන්ති වුච්චති.

තත්ථ එවන්ති ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථෙ එවංසද්දො. ආකාරත්ථෙන හි එත්තෙන එතම්පත්ථං දීපෙති: නානානයනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානමත්ථව්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බඤ්ඤුතඤාණානුරූපමුපලක්ඛණීය

සභාවං තස්ස භගවතෝ වචනං, තං **සබ්බපකාරෙන** සෝ **සම්පෙච්ච විඤ්ඤූහං**? අථ ඛෝ එවමෙතං සුතං, මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති. නිදස්සනත්ථෙන "නාහං සයම්භු, න මයා ඉදං සච්ඡිකත"න්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තෝ **එවමෙතං සුතං** මයා එවං සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති. අවධාරණත්ථෙන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො, ගතිමන්තානං, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො"තිආ එවං භගවතා පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනෝ ධාරණබලං දස්සෙන්තෝ සත්තානං සොතුකම්යතං ජනෙති එවමෙතං සුතන්ති. තඤ්චි අත්ථතෝ ව්‍යඤ්ජනතෝ වා අනූනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බන්ති.

මෙ සුතන්ති එත්ථ මයාසද්දතෝ මෙසද්දෙ, සොතවාරවිඤ්ඤත්තතෝ[1] සුතසද්දෙ, තස්මා **එවං මෙ සුතන්ති** එවං මයා සොතවිඤ්ඤත්ත පුබ්බඞ්ගමාය විඤ්ඤත්තිවීථියා උපධාරිතන්ති වුත්තං හොති. **එකං සමයන්ති** එකං කාලං. **භගවාති** භාග්‍යවා භගවා හත්තවාති වුත්තං හොති. **මගධෙසු විහරතීති** මගධා නාම ජනපදිනෝ රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසෙ එකොපි ජනපදෙ රුළ්හිසද්දෙන මගධාති වුච්චති, තස්මිං මගධෙසු ජනපදෙ; කෙචි පන යස්මා වෙතියෙ රාජා මුසාවාදං භණිත්වා භූමිං පවිසන්තො 'මා ගධං පවිසා'ති වුත්තෙ, යස්මා වා තං රාජානං මඤ්ඤන්තා භූමිං ඛණන්තා පුරිසා 'මා ගධං කරොථා'ති වුත්තා, තස්මා මගධාති එවමාදීහි නයෙහි බහූධා පපඤ්චන්ති, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බන්නි. **විහරතීති** එකං ඉරියාපථබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපථන්තං අත්තභාවං හරති පවත්තෙතීති වුත්තං හොති. දිබ්බි බ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙහි වා සත්තානං විවිධං හිතං හරතීති=විහරති, හරතීති උපහරති උපනෙති ජනෙති උප්පාදෙතීති වුත්තං හොති. තථා හි යදා සත්තා කාමෙසු විපරිපජ්ජන්ති, තදා කිර භගවා දිබ්බෙන විහාරෙන විහරති තෙසං අලොභකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අපෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා කාමෙසු විරජ්ජෙය්‍යුන්ති. යදා පන ඉස්සරියත්ථං සත්තෙසු විපරිපජ්ජන්ති, තදා බ්‍රහ්මවිහාරෙන විහරති තෙසං අදෙසකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අපෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අදෙසෙන දෙසං වූපසමෙය්‍යුන්ති. යදා පන පබ්බජ්‍යා ධම්මාධිකරණං විවදන්ති, තදා අරියවිහාරෙන විහරති තෙසං අමොහකුසලමූලුප්පාදනත්ථං, අපෙවනාම ඉමං පටිපත්තිං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අමොහෙන මොහං වූපසමෙය්‍යුන්ති. ඉරියාපථවිහාරෙන පන න කදාචි න විහරති, තං විනා අත්තභාවපරිහරණාභාවතොති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **දක්ඛිණාගිරිස්මිං**නි යො සො රාජගහං පරිවාරෙත්වා ඨිතො ගිරි, තස්ස දක්ඛිණපස්සෙ ජනපදෙ දක්ඛිණාගිරීති වුච්චති, දක්ඛිණගිරීති වා.

---

1. අඞ්ගුත්තර නි. එකදසකනිපාත. 1. විඤ්ඤත්තිතො-සබ්බත්ථ.

තස්මිං ජනපදෙති වුත්තං හොති. තස්ස විහාරස්සාපි තදෙව නාමං. **එකනාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙති** එකනාලාති තස්ස ගාමස්ස නාමං, බ්‍රාහ්මණාව තත්ථ සම්බහුලා පටිවසන්ති, බ්‍රාහ්මණභොගෝ වා සෝ, තස්මා බ්‍රාහ්මණගාමොති වුච්චති. **තෙන ඛෝ පන සමයෙනාති** යං සමයං භගවා අපරාජිතපල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා පවත්තිත[1]වරධම්මචක්කෝ මගධරට්ඨේ එකනාලං බ්‍රාහ්මණගාමං උපනිස්සාය දක්ඛිණාගිරිමහාවිහාරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ඉද්ධිය පරිපාකං ආගමයමානෝ විහරති, තෙන සමයෙන කරණභූතෙනාති වුත්තං හොති. **ඛෝ පන ඉති** ඉදං පනෙත්ථ නිපාතවසං පදපූරණ මත්තං, අධිකාරන්තරදස්සනත්ථං වාති දට්ඨබ්බං. **කසිභාරද්වාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්සාති** සෝ බ්‍රාහ්මණෝ කසියා ජීවති, **භාරද්වාජෝති** වස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වුච්චති. **පඤ්චමත්තානීති** යථා හොජනෙ මත්තඤ්ඤූති එත්ථ මත්තඤ්ඤූ පමාණෙ වත්තති එවම්ඛාපි, තස්මා පඤ්චපමාණානි; අනූනානි අනධිකානි පඤ්ච නඞ්ගලසතානීති වුත්තං හොති. **පයුත්තානීති** යොජිතානි, බලිවද්දානං ඛන්ධෙසු ඨපෙත්වා යුගෙ යොත්තෙහි යොජිතානි හොන්තීති අත්ථෝ. **වප්පකාලෙති** වප්පනකාලෙ, බීජනික්ඛිපනකාලෙති වුත්තං හොති. තත්ථ වෙ වප්පානි: කලලවප්පඤ්ච පංසුවප්පඤ්ච, පංසුවප්පං ඉධ අධිප්පෙතං, තඤ්ච ඛො පඨමදිවසෙ මඞ්ගලවප්පං. තත්ථායං උපකරණසම්පදා: **තීණි** බලිවද්ද සහස්සානි උපට්ඨාපිතානි හොන්ති, සබ්බෙසං සුවණ්ණමයානි සිඛානි පටිමුක්කානි, රජතමයා බුරා, සබ්බ සෙතමාලාභි **සබ්බගන්ධසුගන්ධෙහි** පඤ්චඞ්ගුලිකෙහි[2] ච අලඞ්කතා පරිපුණ්ණඞ්ගපච්චඞ්ගා **සබ්බලක්ඛණ** සම්පන්නා, එකච්චෙ කාලා අඤ්ජනවණ්ණා යෙව, එකච්චෙ සෙතා වලාහකවණ්ණා යෙව, එකච්චෙ රත්තා පවාළවණ්ණා, එකච්චෙ කම්මාසා මසාරගල්ලවණ්ණා, පඤ්චසතා ඡස්සකපුරිසා සබ්බෙ අහත සෙතවත්ථනිවත්ථා මාලාලඞ්කතා දක්ඛිණංසකුටෙසු ඨපිතපුප්ඵවම්මටකා හරිතාලමනොසිලාලඤ්ජනුජ්ජලගත්තභාගා දසදසනඛඞ්ගලා එකෙක ගුම්බා හුත්වා ගච්ඡන්ති, නඛඞ්ගානං[3] සීඝඤ්ච යුගඤ්ච පතොදඤ්ච සුවණ්ණචිත්තදණ්ඩා, පඨමනඛඞ්ගලෙ අට්ඨ බලිවද්දා යුත්තා, සෙසෙසු චත්තාරෝ චත්තාරෝ, අවසෙසා කිලන්තපරිවත්තනත්ථං ආනීතා, එසොභගුම්බෙ එකමෙකං බීජසකටං, එකෙකො වජසි. බ්‍රාහ්මණෙ පන පගෙව මඤ්චකමෙව කාරාපෙත්වා නහාත්වා සුගන්ධගන්ධෙහි විලිම්පිතා පඤ්චසතඛත්තියාණියා වත්ථං නිවාසෙත්වා සහස්සඛත්තියාණියා එකාභරණං භරිත්වා එකමෙකිස්සා අඞ්ගුලියා වෙ වෙ කත්වා ඵණිකා ඵණිකා අඞ්ගුලිමුද්දිකායෙ කණ්ණසුත්තිඤ්ච සීහකුණ්ඩලානි සීසෙ ච බ්‍රහාවෙය්‍යකං පටිමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණමාලං කණ්ඨෙ කත්වා බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො කම්මන්තං වොසාසති, අථස්ස බ්‍රාහ්මණී අනෙකසතභාජ්ජනෙසු පායාසං පචාපෙත්වා මහාසකටෙසු ආරොපෙත්වා ගන්ධොදකෙන නහායිත්වා සබ්බාලඞ්කාර භූසිතා බ්‍රාහ්මණිගණපරිවුතා කම්මන්තං අගමාසි. ගෙහම්පිස්ස සබ්බ

1. පවත්ත-බහූසු. 2. සී. I. පඤ්චඞ්ගුලිකෙහි. 3. සී. II. නඛඞ්ග.

ගණ්හිංසු සුවිලිත්තං, පුප්ඵකේහි සුකතබලිකම්මං, ඛෙත්තඤ්ච තෙසු තෙසු ඨානෙසු සමූසිතපටාකං අහොසි. පරිජනකම්මකරෙහි සහ කම්මන්තං ඔසටපරිසා අඩ්ඪතෙය්‍යසහස්සං අහොසි. සබ්බෙ අහතවත්ථනිවත්ථා, සබ්බසඤ්ඤ පායාසභොජනං පටියත්තං අහොසි. අථ බ්‍රාහ්මණො යත්ථ සාමං භුඤ්ජති, තං සුවණ්ණථාලිං ධොවාපෙත්වා පායාසස්ස පූරෙත්වා සපිමධුඵාණිතාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා නඞ්ගලබලික්කමං කාරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණි පඤ්ච කංසකාසතානි සුවණ්ණරජතකංසතම්බමයානි භාජනානි ගහෙත්වා නිසින්නානි සුවණ්ණකටච්ඡුං ගහෙත්වා පායාසෙන පරිවිසනති ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො පන බලිකම්මං කාරාපෙත්වා රත්තසුවණ්ණපාහනායො ආරොහිත්වා රත්තසුවණ්ණදණ්ඩං ගහෙත්වා ඉධ පායාසං දෙථ, ඉධ සපිං දෙථ, ඉධ සක්කරං දෙථාති වොසාසමානො විචරති. අථ භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවෙසනං වත්තමානං ඤත්වා "අයං කාලෝ බ්‍රාහ්මණං දමෙතූ"නති නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමි යථා තං අඤ්ඤතරෙ පුරිසදම්මසාරථි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දෙ: **අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා**ති.

තත්‍ර **අථ** ඉති නිපාතො අනුක්‍රමුඛිකාරවචනාරම්භෙ, **ඛො**ති පද පූරණෙ. **භගවා**ති වුත්තනයමෙව. **පුබ්බණ්හසමයන්ති** දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං, පුබ්බණ්හසමයෙති අත්ථො, පුබ්බණ්හෙ වා සමයං පුබ්බණ්හසමයං, පුබ්බණ්හෙ එකං ඛණන්ති වුත්තං හොති, එවං අවචනතසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්භති. **නිවාසෙත්වා**ති පරිදහිත්වා, විහාර නිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං වෙදිතබ්බං, න හි භගවා තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථො ආසි. **පත්තචීවරං ආදායා**ති පත්තං ගහෙත්වා චීවරං කායෙන ආදියිත්වා, සමපටිච්ඡිත්වා ධාරෙත්වාති අත්ථො. භගවතො කිර පිණ්ඩාය පවිසිතුකාමස්ස හමරෙ විය විකසිතපදුමවියමජ්ඣං ඉන්දනීලමණිවණ්ණං සෙලමයං පත්තං හත්ථවියමජ්ඣං ආගච්ඡති, තස්මා එවමාගතං පත්තං ගහෙත්වා සම්පටිච්ඡිත්වා චීවරඤ්ච පරිමණ්ඩලං පාරුතං කායෙන ධාරෙත්වාති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. යෙන වා තෙන වා හි[1] පක්‍කාරෙන ගණ්හනෙපා ආදයු ඉච්චෙව වුච්චති, යථා 'සමාදයෙව පක්‍කමතී'ති.[a] **යෙනා**ති යෙන මග්ගෙන. **කම්මන්තෙනා**ති කම්මකරණොකාසො. **තෙනා**ති තෙන මග්ගෙන. **උපසඞ්කමී**ති ගතො; යෙන මග්ගෙන කසිභාරද්වාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මන්තො ගම්මති,[2] තෙන මග්ගෙන ගතොති වුත්තං හොති. අථ කස්මා භික්ඛු භගවන්තං නානුබන්ධිංසූති? වුච්චතෙ: යදා භගවා එකකොව කත්ථචි උපසඞ්කමිතුකාමො හොති, භික්ඛාචාරවෙලායං චාරං පිදහිත්වා අන්තොගන්ධකුටිං පවිසති, තතො භික්ඛූ තාය සඤ්ඤාය ජානන්ති: අජ්ජ භගවා එකකොව ගාමං පවිසිතුකාමො, අද්ධා කඤ්චි එවං විත්තෙතබ්බපුග්ගලං අද්දසාති, තෙ අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං

1. සී. I. &, II. යෙන යෙනෙව. 2. සී. II. ගච්ඡති. a. දීඝනි. සාමඤ්ඤඵලසු.

කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්ති, තදා භගවා එවමකාසි, තස්මා භික්ඛූ භගවන්තං නාද්දසංසු. **නෙන බෝ පන සමයෙනාති** යෙන සමයෙන භගවා කාමන්තං උපසඞ්කමි, තෙන සමයෙන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස **පරිවෙසනා වත්තති**, හත්තවිස්සග්ගෝ වත්තතීති අත්ථෝ. යං පුබ්බෙ අවොචුම්හ: බ්‍රාහ්මණී පඤ්ච කංසකසතානි සුවණ්ණරජත කංසතම්බමයානි භාජනානි ගහෙත්වා නිසින්නානි සුවණ්ණකටච්ඡුං ගහෙත්වා පායාසෙන[1] පරිවිසන්තී ගච්ඡතීති. **අථ බෝ භගවා සෙන පරිවෙසනා නෙතුපසඞ්කමි**, කිං කාරණන්ති? බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහ කරණත්ථං, න හි භගවා කපණපුරිසෝ විය භොත්තුකම්‍යතාය පරිවෙසනං උපසඞ්කමති, භගවතෝ හි වෙ අසීතිසහස්සඛීණාසව සඞ්ඝ කොලියා රාජානෝ ඤාතයෝ, තෙ අත්තනෝ අත්තනෝ සම්පත්තියා නිබ්බිහතතං දත්වා උස්සහන්ති, න පන භගවා භත්තත්ථාය පබ්බජිතෝ, අපි ච ඛෝ ඉන අනෙකානි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජනෙන පාරමියෝ පූරෙත්වා "මුත්තෝ මොචෙස්සාමි, දන්තෝ-අස්සත්ථෝ=පරිනිබ්බුතෝ පරිනිබ්බාපෙස්සාමි"ති පබ්බජිතෝ, තස්මා අත්තනෝ මුත්තත්තා පරිනිබ්බුතත්තා ච පරං මොචෙනෙන පරිනිබ්බාපෙනෙන ච ලොකෙ විවරණෙන බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසඞ්කමීති වෙදිතබ්බං. **උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසීති** එවං උපසඞ්කමිත්වා ච එකමන්තං අට්ඨාසි, එකමන්තන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසෙ, එකොකාසං එකපස්සන්ති වුත්තං හොති, භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං, තස්ස දස්සනූපචාරෙ කථාසවණට්ඨානෙ යත්ථ ඨිතං බ්‍රාහ්මණං[2] පස්සති, තත්ථ ඨවවට්ඨානෙ අට්ඨාසි, යත්ථ ච සුවණ්ණරසපිඤ්ජරං සහස්සවණ්ඩසුරියානං **අතිසෙ**මානං[3] සරීරභං මුඤ්චි සමන්තතෝ අසීතිහත්ථපරිමාණං ඨානං, යාය අජෙඣාපථිරිතත්තා බ්‍රාහ්මණස්ස කාමමන්තසාලාභිතතිරුක්ඛකසිත මත්තිකාපිණ්ඩාදයෝ සුවණ්ණමයා විය අහෙසුං. අථ මනුස්සා පායාසං භුත්තා භුත්තා අසීතිඅනුව්‍යඤ්ජනපරිවාරවතතිංසවරලක්ඛණපති මණ්ඩිතසරීරං බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපපරිභූසිතබාහුයුගලං කෙතුමාලා සමුජ්ජලිතසස්සිරිකතරදස්සනං ජඞ්ගමමිව පදුමසරං රංසිජාලුජ්ජලිත තාරාගණමිව ගගනතලං ආදිත්තමිව ච කඤ්චනගිරිසිඛරං සිරියා ජල මානං සම්මාසම්බුද්ධං එකමන්තං ඨිතං දිස්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා අඤ්ජලිමපග්ගය්හ සමපරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. එවං තෙහි සමපරිවාරිතං **අද්දසා බෝ කසිභාරද්වාජෝ බ්‍රාහ්මණෝ භගවන්තං පිණ්ඩාය ඨිතං, දිස්වාන භගවන්තං එතදවොච: අහං බෝ සමණ කසාමි ච වපාමි ච**, කසිත්වා පන්‍යාය එවමාහ? කිං සමණතපාසාදිකෙ පසාදනීයෙ උත්තමදමථසමථමනුපපත්තෙපි භගවති අපපසාදෙන, උදාහු අඩ්ඩ තෙය්‍යානං ජාතසහස්සාහං පායාසං පටියාදෙන්තාපි කටවඩ්ඪිකාය මවෙජ්ජෙනාති? උභයථාපි නො. අපි ච ඛවාස්ස භගවතෝ දස්සනෙන අත්ථතං. නික්ඛිත්තකම්මන්තං ජනං දිස්වා "කම්මඛඞ්ගං මෙ කාතුං

1. සී. පං. යාගූනි. 2 සී, II. යත්ථඨිතෝ බ්‍රාහ්මණං. 3. ප. අතිසොමානං.

ආගතොා"ති අත්තත්තමනතා අහොසි, තස්මා එවමාහ. භගවතොා ච ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "සචායං කම්මන්තෙ පයොජයිත්ථ, සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සානං සිසෙ චූළාමණි විය අභවිස්ස, කොා නාම අඤ්ඤො න සම්පජ්ජිස්ස;[1] එවමෙවං අලසතාය කම්මන්තෙ අපපයොජෙත්වා වපප මඞ්ගලදිවසෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජන්තොා කායදඩ්ඪිබහුලො විහරතී"ති පිස්ස අහොසි. තෙනාහ: **අහං බ්‍රොා සමණ කසාමි ච වපාමි ච කසිත්වා ච වපිත්වා ච භුඤ්ජාමී**ති. න මෙ කම්මන්තා ව්‍යාපජ්ජන්ති, න වමහි යථා ත්වං එවං ලක්ඛණසම්පන්නොති අධිප්පායො. **තථාපි සමණ**-පෙ-**භුඤ්ජස්සු**, කොා තෙ අඤ්ඤො න සම්පජ්ජ්‍ය එවං ලක්ඛණසම්පන්නස්සාති අධිප්පායො. අපිචායං අඤ්ඤාසි: සක්‍යරාජකුලෙ කිර කුමාරෝ[2] උපපන්නො චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතොති. තස්මා ඉදානි 'අයං සොා'ති ඤත්වා 'චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය කිලන්නොසී'ති උපාරම්භං කරොන්තො ආහ: **අහං බ්‍රොා සමණාති**. අපිචායං තික්ඛපඤ්ඤතාය බ්‍රාහ්මණො න භගවන්තං අභික්කමිපන්නො භණති, භගවතොා පන රූපසම්පත්තිං දිස්වා පඤ්ඤාසම්පත්තිං සම්භාවයමානො කථාපවත්තත්ථම්පි එවමාහ: **අහං බ්‍රොා සමණාති**. තතොා භගවා වෙනෙය්‍යවසෙන සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගකඤ්ඤභවපකාභාවං අත්තනොා දස්සෙන්තො ආහ: **අහම්පි බ්‍රොා බ්‍රාහ්මණාති**. අථ බ්‍රාහ්මණස්ස විත්තා[3] උදපාදි: අයං සමණෙ කසාමි ච වපාමි චාති ආහ, න තස්ස[4] ඔළාරිකානි යුග්ගඞ්ගලාදීනි කසිභණ්ඩානි පස්සාමි, සොා මුසා නු ඛොා භණති නොති භගවන්තං පාදතලා පට්ඨාය යාව උපරි කෙසන්තා සමාලොකය මානො අඞ්ගවිජ්ජාය කතාධිකාරත්තා ච්ඡත්තංසවරලක්ඛණසම්පත්තිමස්ස ඤත්වා 'අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එවරූපො මුසා භණෙය්‍යා'ති තාවදෙව සඤ්ඤාතබහුමාන්නො භගවති සම්මාවාදං පහාය ගොත්තෙන භගවන්තං සම්බුද්ධවරමාන්නො ආහ: **න ඛ්‍රොා පන මයං භොතොා ගොතෙන මස්සාමි**. එවඤ්ච පන වත්වා තික්ඛපඤ්ඤතාය බ්‍රාහ්මණො ගම්භීරත්ථං සඤ්ඤාය ඉමිනා එතං වුත්තනති ඤත්වා පුච්ඡිත්වා තමත්ථං ඤාතුකාමොා භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දෝ: **අථ ඛ්‍රොා කසිභාරවාජ්‍රොා බ්‍රාහ්මණ්‍රොා භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසීති.**

තත්ථ **ගාථාය**ාති අක්ඛරපදනියමිතෙන වචනෙන; **අජ්ඣභාසීති** අභාසි. තත්ථ **බ්‍රාහ්මණ්‍රොා කසිනති** යුග්ගඞ්ගලාදිකසිසම්භාරසමායොගං වදති. භගවා පන-ඉමස්මා පුබ්බඛ්මසභාගෙන රූපෙත්වා කථනං නාම බුද්ධානං ආනුභාවො, තස්මා බුද්ධානුභාවං දීපෙන්තො පුබ්බඛ්මසභාගෙන රූපෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජනති**. කොා පනෙත්ථ පුබ්බඛ්මසභාගොා? නනු බ්‍රාහ්මණෙන භගවා යුග්ගඞ්ගලාදි කසිසම්භාරසමායොගං පුච්ඡිතොා, අථ ච පන අපුච්ඡිතස්ස බීජස්ස සහාගෙන රූපෙන්තො ආහ: **සද්ධා බීජනති**. එවඤ්ච සති අනනුසන්ධිකාව

1. සී. I & II. න සම්පජ්ජති.ප-න සම්පජ්ජිස්සති.
2. සී. II. කුලකුමාරෙ.
3. සී. I. චිත්තං.
4. ප. නා'ස්ස.

අයං කථා හොතීති, වුච්චතෙ: න බුද්ධානං අනනුසඤ්ඡිකා නාම කථා අත්ථි, නාපි පුබ්බඨමසභාගං අරොපෙත්වා කථෙතබ්බා. එවඤ්හි අනුසඤ්ඡි වෙදිතබ්බා: අත්තෙන හි බ්‍රාහ්මණෙන භගවා යුගන්ධගලාදිසු කසිණමහාරවසෙන කසිං පුච්ඡිතො, සො තස්ස අනුකම්පාය ඉදං අපුච්ඡිතන්ති අපරිහාපෙත්වා සමූලං සවුපකාරං සසෙසසමාහාරං සඵලං කසිං සුපෙතුං මූලතො පට්ඨාය කසිං දස්සෙන්තො ආහ: සද්ධා බීජන්ති. බීජං හි කසියා මූලං, තස්මිං සති කත්තබ්බතො අසති අකත්තබ්බතො, තප්පමාණෙන ව කත්තබ්බතො; බීජෙ හි සති කසිං කරොන්ති අසති න කරොන්ති, බීජප්පමාණෙන ව කුසලා කස්සකා ඛෙත්තං කසන්ති, න ඌනං 'මා නො සස්සං පරිහායී'ති. න අධිකං 'මා නො මොඝො වායාමො අහොසී'ති. යස්මා ච බීජමෙව මූලං, තස්මා භගවා මූලතො පට්ඨාය කසිං දස්සෙන්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා පුබ්බඨමස්ස බීජස්ස සහාගෙන අත්තනො කසියා පුබ්බඨමං රුපෙන්තො ආහ: සද්ධා බීජන්ති. එවමෙත්ථ පුබ්බඨමස්ස සහාගො වෙදිතබ්බො. පුච්ඡිතං යෙව වත්වා අපුච්ඡිතං පච්ඡා කිං න වුත්තන්ති චෙ? තස්ස උපකාරභාවතො ධම්මසම්බන්ධසම්පත්තිභාවතො ච. අයං හි බ්‍රාහ්මණො පඤ්ඤවා, මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙ පන ජාතත්තා සද්ධා විරහිතො, සද්ධාවිරහිතො ච පඤ්ඤවා පරෙසං සද්ධාය අත්තනො අවිසයෙ අපපිපජ්ජමානො විසෙසං නාධිගච්ඡති, කිලෙසකාලුසිය හාවාපගමපසාදමත්තලක්ඛණාපි වස්ස දුබ්බලා සද්ධා බලවතියා පඤ්ඤාය සහ වත්තමානා අත්ථසිද්ධිං න කරොති හත්ථිනා සහ එකබ්බරෙ නියුත්තගොණෙ විය, තස්මා තස්ස සද්ධා උපකාරිකා, එවං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සඋපකාරභාවතො තං බ්‍රාහ්මණං සද්ධාය පතිට්ඨාපෙන්තෙන පච්ඡාපි වත්තබ්බා අයමෙත්ථ පුබ්බෙ වුත්තෙහා දෙසනා කුසලතාය. යථා අඤ්ඤත්‍රාපි "සද්ධා බන්ධති පාථෙය්‍ය"[a]න්ති ච, "සද්ධා දුතියා පුරිසස්ස හොති"[b]ති ච, "සද්ධීධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ"[c]න්ති ච "සද්ධාය තරති ඔඝ"[a]න්ති ච "සද්ධාභත්තෙ මහානාගො"[b]ති ච, "සද්ධා සිකෙො[1] නිකඛවෙ අරියසාවකො"ති චාති. බීජස්ස ච උපකාරිකා[2] වුට්ඨි, සා තදනන්තරඤ්ඤව වුච්චමානා සම්පත්ථා හොති, එවං ධම්මසම්බන්ධ සම්පත්තිභාවතො පච්ඡාපි වත්තබ්බා අයමෙත්ථ පුබ්බෙ වුත්තෙහා, අඤ්ඤ ච එවංවිධෙ ඊසායොත්තාදි. තත්ථ[3] සම්පසාදනලක්ඛණා සද්ධා ඔකප්පනලක්ඛණා වා, පකඛන්දනාකාරා,[4] අධිමුත්තිපච්චුපට්ඨානා අකාලුසියපච්චුපට්ඨානා වා, සොතාපත්තියඞ්ගපදට්ඨානා සද්දහිතබ්බ ධම්මපදට්ඨානා වා, ආදාසජලතලාදීනං පසාදෙ විය වෙතසො පසාද භූතා උදකප්පසාදකමණී විය උදකස්ස සම්පයුත්තධම්මානං පසාදිකා. බීජන්ති පඤ්චවිධං බීජං: මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵලුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජමෙව පඤ්චමන්ති. තං සබ්බම්පි විරුහණට්ඨෙන බීජනෙවව

---

a. සංයුත්තනි-1 6, 15, 140, 141.
b. අඞ්ගුත්තර 1-548.
c. අඞ්ගුත්තරනි-683.

1. අ-නි. සඞ්ඛ හි ඛො. කත්ථචි-සඞ්ඛසිකො.
2. ප-උපකාරි.
3. කත්ථචි-එත්ථ.
4. කත්ථචි-පක්ඛන්දන.

සද්ධං ගවේසති. යථාහ: "බීජඤ්චේතං විරූහණට්ඨේන"ති. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා මූලභූතං බීජං වෙ කිච්චානි කරොති: හෙට්ඨා මූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි අඞ්කුරං උට්ඨාපෙති. එවං භගවතො කසියා මූලභූතා සද්ධා හෙට්ඨා සීලමූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි සමථවිපස්සනාඞ්කුරං උට්ඨාපෙති.[1] යථා ච තං මූලෙන පඨවිරසං ආපොරසං ගහෙත්වා නාළෙන ඛඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති, එවමයං සීලමූලෙන සමථවිපස්සනාරසං ගහෙත්වා අරියමග්ගනාළෙන අරියඵලඛඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති. යථා ච තං භූමියං පතිට්ඨහිත්වා මූලඞ්කුරපණ්ණනාළකණ්ඩපුප්ඵසෙහි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පත්වා ඛීරං ජනෙත්වා අනොකඝාලිඵලභරිතං ඝාලිසීසං නිප්ඵාදෙති, එවමයං චිත්තසන්තානෙ පතිට්ඨහිත්වා සීල-චිත්ත-දිට්ඨි-කඞ්ඛාවිතරණ-මග්ගාමග්ගඤාණදස්සන-පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධීහි වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පත්වා ඤාණදස්සනවිසුද්ධිඛීරං ජනෙත්වා අනොකපටිසම්භිදාභිඤ්ඤාභරිතං අරහත්තඵලං නිප්ඵාදෙති. තෙනාහ භගවා: සද්ධා බීජන්ති. තත්ථ සියා: පරෙ පඤ්ඤාසකුසලධම්මෙසු එකතො උපපජ්ජමානෙසු කසමා සද්ධාව බීජන්ති වුත්තාති? වුච්චතෙ: බීජකිච්චකරණතො, යථා හි තෙසු විඤ්ඤාණං යෙව විඤ්ඤාණකිච්චං කරොති, එවං සද්ධා බීජකිච්චං, සා ච සබ්බකුසලානං මූලභූතා. යථාහ: 'සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමනෙන පයිරුපාසති, පයිරුපාසනෙන සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, සුත්වා ධම්මං ධාරෙති, ධාතානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මා නිජ්ඣානං ඛමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති, ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහිත්වා තුලයති, තුලයිත්වා පදහති, පහිතත්තො සමානො කායෙන චෙව පරමසච්චං සච්ඡිකරොති පඤ්ඤාය ච නං අතිවිජ්ඣ පස්සති"[2]ති.

තපති අකුසලධම්මෙ කායඤ්චාති=**තපො**, ඉන්ද්‍රියසංවරවිරිය ධුතඞ්ගදුක්කරකාරිකානං එතං අධිවචනං, ඉධ පන ඉන්ද්‍රියසංවරො අධිප්පෙතො. **වුට්ඨී**ති වාතවුට්ඨි වස්සවුට්ඨිති[3] ආදීනා අනෙකවිධා, ඉධ වස්සවුට්ඨි අධිප්පෙතා, යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස වස්සවුට්ඨිසමනුග්ගහිතං බීජං බීජමූලකඤ්ච සස්සං විරූහති න මිලායති නිප්ඵත්තිං ගච්ඡති, එවං භගවතො ඉන්ද්‍රියසංවරසමනුග්ගහිතා සද්ධා සද්ධාමූලා ච සීලාදයො ධම්මා විරූහන්ති න මිලායන්ති නිප්ඵත්තිං ගච්ඡන්ති, තෙනාහ: **තපො** වුට්ඨීති. **පඤ්ඤා**, මෙති එත්ථ ච වුත්තො මෙසද්දො, ඉමෙසුපි පදෙසු යොජෙතබ්බා: සද්ධා මෙ බීජං, තපො මෙ වුට්ඨි, තෙන කිං දීපෙති? යථා බ්‍රාහ්මණ තයා වපිතෙ බීජෙ සවෙ වුට්ඨි අත්ථි සාධු, නො වෙ අත්ථි උදකම්පි දාතබ්බං හොති, තථා මයා හිරිඊසෙ පඤ්ඤායුගනඞ්ගලෙ මනොයොත්තෙන එකාබද්ධෙ කතෙ විරියබලිවද්දෙ යොජෙත්වා සතිපාචනෙන විජ්ඣිත්වා අත්තනො චිත්තසන්තානෙ ඛෙත්තෙ සද්ධාබීජෙ වපිතෙ වුට්ඨිඅභාවො නාම නත්ථි, අයං පන මෙ සතතං සමිතං තපො වුට්ඨීති. පජානාති එත්ථාය පුග්ගලො, සයං වා

1. සී. I. , ම. උපට්ඨපෙති. 2. සී. I. වස්සවුට්ඨිවාසවුට්ඨිති. 3. ම. නි.කිටාගිරිසු.

සං පජානාතීති=**පඤ්ඤා**; සා කාමාවචරාදිභෙදතො අනෙකවිධා, ඉධ පන සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤා අධිප්පෙතා. **යුගනඬ්ඝලනති** යුගඤ්ච නඬ්ඝලඤ්ච; යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස යුගනඬ්ඝලං, එවං භගවතො දුවිධාපි පඤ්ඤා, තත්ථ යථා යුගං ඊසාය උපරිසයං හොති, පුරතො හොති, ඊසා බද්ධා හොති, යොත්තානං නිස්සයං හොති, බලිවද්දානං එකතො ගමනං වාරෙති, එවං පඤ්ඤා හිරිපමුඛානං ධම්මානං උපරිසයා හොති යථාහ: "පඤ්ඤුත්තරා සබ්බෙ කුසලා ධම්මා"ති ච, "පඤ්ඤාහිසෙට්ඨා[1] කුසලා වදන්ති නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකානන්"ති. කුසලානං ධම්මානං පුබ්බඞ්ගමට්ඨෙන පුරතො ච හොති, යථාහ: "සීලං හිරීබාහි සතඤ්ච ධම්මා අභාසිතා පඤ්ඤවතො භවන්ති"ති. හිරිවිප්පයොගෙන අනුප්පත්තිතො ඊසාබද්ධා හොති. මනොසඞ්ඛාතස්ස සමාධියොත්තස්ස නිස්සය පච්චයතො යොත්තානං නිස්සයෝ හොති, අච්චාරද්ධාතිලීනභාව පටිසෙධනතො විරියබලිවද්දානං එකතො ගමනං වාරෙති, යථා ච නඬ්ඝලං ඵාලයුත්තං කසනකාලෙ පඨවිඝනං භින්දති, මූලසන්තාන කානි පදාලෙති; එවං සතියුත්තා පඤ්ඤා විපස්සනාකාලෙ ධම්මානං සන්තතිසමූහකිච්චාරම්මණඝනං භින්දති සබ්බකිලෙසමූලසන්තානකානි පදාලෙති, සා ච ඛො ලොකුත්තරාව; ඉතරා පන ලොකිකාපි සියා. තෙනාහ: **පඤ්ඤා මම යුගනඬ්ඝලනති**.

හිරියති එතාය පුග්ගලෝ, සයං වා හිරියති අකුසලප්පවත්තිං ජිගුච්ඡතීති=**හිරි**; තග්ගහණෙන සහචරභාවතො ඔත්තප්පං ගහිතං යෙව හොති. **ඊසාති** යුගනඬ්ඝලසඞ්ගාහිකා දාරුයට්ඨි; යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඊසා යුගනඬ්ඝලං සඞ්ගණ්හාති, එවං භගවතොපි හිරි ලෞකියලොකුත්තර පඤ්ඤාසඞ්ඛාතං යුගනඬ්ඝලං සඞ්ගණ්හාති. හිරියා අසති පඤ්ඤුය අභාවතො, යථා ඊසාපටිබද්ධං යුගනඬ්ඝලං කිච්චකාරී හොති අවලං අසිථිලං, එවං හිරිපටිබද්ධාව පඤ්ඤා කිච්චකරී හොති අවලා අසිථිලා අඛෙදාකිණ්ණා අහිරිකෙන, තෙනාහ: **හිරි ඊසාති**. මුනාතීති=**මනො**; චිත්තසෙසතා අධිවචනං, ඉධ පන මනොසිසෙන තංසම්පයුත්තො සමාධි අධිප්පෙතො. **යොත්තානනති** රජ්ජුබන්ධනං, තං තිවිධං: ඊසාය සහ යුගස්ස බන්ධනං, යුගෙන සහ බලිවද්දානං බන්ධනං, සාරථිනා සහ බලිවද්දානං බන්ධනන්ති. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස යොත්තං ඊසායුග බලිවද්දෙ එකාබද්ධෙ කත්වා සකකිච්චෙ පවත්තෙති, එවං භගවතො සමාධි සබ්බෙව තෙ හිරිපඤ්ඤාවිරියධම්මෙ එකාරම්මණෙ අවිකෙප භාවෙන බන්ධිත්වා සකකිච්චෙ පවත්තෙති. තෙනාහ: **මනො යොත්තානනති**. සරති එතාය විරකතාදිමත්තං පුග්ගලෝ, සයං වා සරතීති=**සති**. සා අසම්මුස්සනලක්ඛණා;[2] ඵාලෙතීති=**ඵාලෝ**; පාජෙති තෙනාති=**පාජනං**; තං ඉධ **පාවචනන්ති** වුච්චති, පතොදස්සෙතං අධිවචනං, ඵාලෝ ච පාවචනඤ්ච **ඵාලපාවචනං**. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඵාලපාවචනං, එවමෙව භගවතො විපස්සනාඤ්ඤා මග්ගයුත්තා ච සති, තත්ථ යථා ඵාලෝ නඬ්ඝල

1. බහූසු-පඤ්ඤාහි සෙට්ඨා 2. බහූසු-අපම්මුස්සනා.

මනුරක්ඛති, පුරතෝ වස්ස ගච්ඡති, එවං සති කුසලානං ධම්මානං ගතියෝ සම්පජානසමාධානං ආරම්මණේ වා උපට්ඨාපයමානා පඤ්ඤා නඛග්ගං රක්ඛති. තථා හි "සතාරක්ඛේන චෙතසා විහරතී"ති ආදීසු ආරක්ඛාති වුත්තා, අසම්මුස්සනවසෙන වස්ස පුරතෝ හොති, සති පරිවිතේ හි ධම්මේ පඤ්ඤා පජානාති නෝ සම්මුට්ඨෙ.[1] යථා ච පාවනං බලිවද්දානං විජ්ඣනෙ භයං දස්සෙනතං සංසිදනං න දෙති උපපථ ගමනඤ්ච වාරෙති, එවං සති විරියබලිවද්දානං අපායභයං දස්සෙනති කොසජ්ජසංසිදනං න දෙති, කාමගුණසඞ්ඛාතෙ අගොචරෙ චාරං නිවාරෙති කම්මට්ඨානෙ නියොජෙනති උපපථගමනඤ්ච නිවාරෙති. තෙනාහ: **සති මේ ථාලපාවනා**නති.

කායගුත්තෙනාති තිවිධෙන කායසුචරිතෙන ගුත්තෙන; **වචී ගුත්තෙනාති** චතුබ්බිධෙන වචීසුචරිතෙන ගුත්තෙන; එතෙනවතා පාති මොක්ඛසංවරසීලං වුත්තං. **ආහාරෙ උදරෙ ඝනෙනාති** එත්ථ ආහාර මුඛෙන සබ්බපච්චයානං සඞ්ගහිතත්තා චතුබ්බිධෙපි පච්චයෙ යතො සංයතො නිරූපකකිලෙසොති අත්ථෙ, ඉමිනා ආජීවපාරිසුද්ධි සීලං වුත්තං. **උදරෙ ඝනෙනාති** උදරයතො මිතභොජී, ආහාරෙ මත්තඤ්ඤූති වුත්තං හොති, ඉමිනා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාමුඛෙන පච්චයපටිසෙවනසීලං වුත්තං. තෙන කිං දීපෙති? යථා භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණ ඛිත්තං වපිත්වා සස්සපරිපාලනත්ථං කණ්ටකවතිං වා රුක්ඛවතිං වා පාකාරපරික්ඛෙපං වා කරොති, තෙන තෙ ගොමහිසමිගගණා පවෙසං අලභන්තා සස්සං න විලුම්පන්ති, එවං අහම්පි සද්ධාබීජං වපිත්වා ඤාණපාකාරකුසලසස්සපරිපාලනත්ථං කායවචීආහාරගුත්තිමයං තිවිධ පරික්ඛෙපං කරොමි, තෙන මෙ රාගාදිඅකුසලධම්මගොමහිසමිගගණා පවෙසං අලභන්තා ඤාණපාකාරකං කුසලසස්සං න විලුම්පන්තීති. **සවෙවං කරොමි නිද්දානන්ති** එත්ථ ඒහි වාරෙහි අවිසංවාදනං සවෙවං, නිද්දානන්ති ඡෙදනං ලුනනං උපපාටනං, කරණවචනඤ්චෙතං වෙතං උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං, අයං හි එත්ථ අත්ථෝ: සවෙවෙන කරොමි නිද්දානන්ති. කිං වුත්තං හොති? යථා භික්ඛු බාහිරං කසිං කසිත්වා සස්සදූසකානං තිණානං හත්ථෙන වා අසිතෙන වා නිද්දානං කරොති, එවමගමපි අජ්ඣත්තිකං කසිං කසිත්වා කුසලසස්සදූසකානං විසංවාද තිණානං සවෙවෙන නිද්දානං කරොමි, ඝුණසවචං වා එත්ථ සවචනන්ති වෙදිතබ්බං, යනතං යථාභූතං ඝුණනන්ති වුච්චති, තෙන අත්තසඤ්ඤු දීනං තිණානං නිද්දානං කරොමීති යොජෙතබ්බං; අථ වා **නිද්දානන්ති** ඡෙදකං ලවකං උපපාටකන්ති අත්ථෙ, එවං සන්තෙ යථා භික්ඛු දූසං වා කම්මකරං වා නිද්දානං කරොති 'නිද්දෙහි තිණානී'ති තිණානං ඡෙදකං ලවකං උපපාටකං කරොති, එවමහං සවෙවං කරොමීති උපයොගවචනෙ නෙව වත්තුං යුජ්ජති. අථ වා **සවචනන්ති** දිට්ඨිසවෙවං, තමහං නිද්දානං කරොමි ඡෙත්තබ්බං ලුනිතබ්බං උපපාටෙතබ්බං කරොමීති එවම්පි උප යොගවචනෙනෙව වත්තුං යුජ්ජතීති. **සොරච්චං මේ පමොචනන්ති**

1. ඔඤ්ඤ-පම්මුට්ඨෙ.

එත් යනතං "කායිකෝ අවිතික්කකමෝ වාචසිකෝ අවිතික්කකමෝ"ති එවං සීලමෙව සොරච්චනති වුත්තං, න තං අධිප්පෙතං, වුත්තමෙව එතං **කායගුත්තොතාති** ආදිනා නයෙන, අරහත්තඵලං පන අධිප්පෙතං. තමපි හි සුන්දරෙ නිබ්බානෙ රතභාවතො **සොරච්චනති** වුච්චති. **පමොචනනති** යොගාභිසඤ්ජනං; කිං වුත්තං හොති? යථා තව පමොචනං පුනපි සායනෙහ වා දුතියදිවසෙ වා අනාගතෙ සංවච්ජරෙ වා යොජෙතබ්බතො අපපමොචනමෙව හොති, න මම එවං, න හි මම අන්තරා මොචනං නාම අත්ථි, අහං හි දීපඞ්කරදසබලකාලතොපපභුති පඤ්ඤුනඛලෙ විරියබලිවද්දෙ යොජෙත්වා චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කපපසතසහස්සඤ්ච මහාකසිං කසන්තො තාව න මුඤ්චිං, යාව න සම්මා සම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිං; යදා ච මෙ සබ්බං තං කාලං ඛෙපෙත්වා බොධිරුක්ඛමූලෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙන නිසින්නස්ස සබ්බඤ්ඤුණපරිවාරං අරහත්තඵලං උදපාදි, තදා මයා තං[1] සබ්බිස්සුකකපටිප්පස්සද්ධිපත්තියා පමුත්තං, තදනි පුන යොජෙතබ්බං භවිස්සතීති එතමත්ථං සන්ධාය භගවා ආහ: **සොරච්චං මෙ පමොචනනති.**

විරියං මෙ ධුරධොරයහ[2]නති එත්ථ විරියනති කායිකෝ වා චෙතසිකෝ වා විරියාරම්භොති ආදිනා නයෙන වුත්තපධානං, ධුරුයං ධොරයහං ධුරධොරයහං,[2] ධුරං වහතීති අත්ථො. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධුරුයං ධොරය්හාභිඛිතං නඞ්ගලං භූමිඤ්ච භින්දති මූලසන්තානකානි ච පදලෙති, එවං භගවතො විරියාභිඛිතං පඤ්ඤා නඞ්ගලං යථාවුත්තං ඤාණං භින්දති කිලෙසසන්තානකානි ච පදලෙති. තෙනාහ: **විරියං මෙ ධුරධොරයහනති.** අථ වා පුරිමධුරං[3] වහන්තා ධුරා මූලධුරං වහන්තා ධොරය්හා, ධුරා ච ධොරය්හා ච ධුරධොරය්හා, තත්ථ යථා[4] බ්‍රාහ්මණස්ස එකමෙකස්මිං නඞ්ගලෙ චතුබලිවද්දපපභෙදං ධුරධොරය්හං[2] වහන්තං උපපන්නානුපපන්න[5] තිණමූලිකාතං සස්සසම්පත්තිඤ්ච සාධෙති, එවං භගවතො චතුසම්මප්පධානවිරියපභෙදං ධුරධොරය්හං වහන්තං උපපන්නානුපපන්නාකුසලමූලිකාතං කුසලසම්පත්තිඤ්ච සාධෙති, තෙනාහ: **විරියං මෙ ධුරධොරයහනනි.**[2] **යොගක්ඛෙමාධිවාහනනනි** එත්ථ යොගෙහි ඛෙමන්තා **යොගක්ඛෙමං**නනි නිබ්බානං වුච්චති, තං අධිකච්ච වාභීයති **අභිමුඛං** වා වාභියනීති=**අධිවාහනං**, යොගක්ඛෙමස්ස අධිවාහනං=**යොගක්ඛෙමාධිවාහනං**; තෙන කිං දීපෙති? යථා තව ධුරධොරය්හං[2] පුරත්ථිමං දිසං පච්ඡිමාදිසු වා අඤ්ඤතරං අභිමුඛං වාභීයති, තථා මම ධුරධොරය්හං[2] නිබ්බානාභිමුඛං වාභීයති, එවං වාභියමානඤ්ච **ගච්ඡති අනිවත්තනනං**. යථා තව නඞ්ගලං වහන්තං ධුරධොරය්හං[2] ඛෙත්තකොටිං පත්වා පුන නිවත්තති, එවං අනිවත්තනනං දීපඞ්කරතොපභුති ගච්ඡතෙව, යස්මා වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහීණා කිලෙසා පුනපපුන

1. බහූසු-ඤතං. 3. සී. 1. පුරිඝධුරං. 5. කත්ථචි-උපපන්නුපපන්න.
2. පා. ධුරධොරෙය්‍යං 4. සී. I. යදා

පහානඛමා න හොනති, යථා තව නඛලෙන ඡින්නානි තිණානි පුනපි අපරසමිං සමයෙ ඡිජ්ජිතබඛානි හොනති, තථා මම[1] පඨමමග්ගවසෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කිලෙසෙ, දුතියවසෙන ඔළාරිකෙ, තතියවසෙන අනුසහගතෙ, චතුත්ථවසෙන සඛඛකිලෙසෙ පජහනතං **ගවජති අනිවත්තනතාය**; අථවා **ගවජති අනිවත්තනති** නිවත්තනරහිතං හුත්වා ගවජතීති අත්ථො. **ඛානති** තං ධුරධොරය්හං, එවමෙවත්ථ පදවෙජ්දෙ වෙදිතබ්බො; එවං ගවජ්ජනත්ථඤ්ච යථා තව ධුරධොරය්හං න තං ඨානං ගවජති, යත්ථ ගන්ත්වා කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, එතං පන තං ඨානං ගවජති, **යත්ථ ගන්ත්වා න සොචති** යත්ථ සති පාවත්තෙන එතං විරියධුරධොරය්හං වොදෙන්තො වොදෙන්තො ගන්ත්වා මාදිසො කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, තං සඛබසොකසල්ලසමුග්ඝාතභූතං නිබ්බාණමතසඞ්ඛාතට්ඨානං ගවජතීති.

ඉදානි නිගමනං කරොන්තො භගවා ඉමං ගාථමාහ:-

එවමෙසා කසි කට්ඨා සා හොති අමතපථලා,
එතං කසිං කසිත්වාන සබබදුක්ඛා පමුච්චතීති.

තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: පස්ස බ්‍රාහ්මණ **එසා** සද්ධාබීජා තපො වුට්ඨියා අනුග්ගහිතා **ඛසි** පඤ්ඤමුඛං යුගනඞ්ගලං හිරිමයඤ්ච ඊසං මනොමයෙන යොත්තෙන එකාඛද්ධං කත්වා පඤ්ඤානඞ්ගලෙ සතිඵාලං ආකොටෙත්වා සතිපාචනං ගහෙත්වා කායවචිආහාරගුත්තියා ගොපෙත්වා සච්චං නිද්දානං කත්වා සොරච්චං පමොචනං විරියං ධුරධොරය්හං යොගක්ඛෙමාභිමුඛං අනිවත්තනතං වාහෙන්තෙන[2] **කට්ඨා** කසිකම්ම පරියොසානං චතුඛ්ඛිධසාමඤ්ඤඵලං පාපිතා **සා හොති අමතපථලා** සා එසා කසි අමතපථලා හොති, අමතං වුච්චති නිබ්බාණං, නිබ්බාණනිසංසා හොතීති අත්ථො. සා ඛො පනෙසා කසි න මමෙවෙකස්ස අමතපථලා හොති. අපි ච ඛො පන යො කොචි ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා එතං කසිං කසති, සො සබ්බොපි **එතං කසිං කසිත්වාන**; **සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති** සබ්බසංසා වට්ටදුක්ඛා දුක්ඛදුක්ඛා සඞ්ඛාරදුක්ඛා විපරිණාමදුක්ඛා පමුච්ච තීති. එවං භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකූටෙන නිබ්බාණපරියොසානං කත්වා දෙසනං සමාපෙසි.

තතො බ්‍රාහ්මණො ගම්භීරත්ථං දෙසනං සුත්වා-මම කසිඵලං භුඤ්ජිත්වා අපරජ්ජු එව ඡාතො හොති, ඉමස්ස පන කසි අමතපථලා, තස්සා ඵලං භුඤ්ජිත්වා සබබදුක්ඛා පමුච්චතීති ව චින්තා පසන්නා පසන්නාකාරං කාතුං පායාසං දුතුම්බරඵලං තෙනාහ: **අථ ඛො කසි භාරද්වාජොති**. තත්ථ **මහතියාති** මහතියනති අත්ථො. **සංසපායීති** සුවණ්ණපාතියං, **සතසහස්සගඝණකෙ** අත්තනො සුවණ්ණත්ථාලෙ.

1. ප-තසමං එවං=තසමං එතං-බහූසු. 2. ප-වහන්තෙන.

වඩ්ඪෙත්වාති ජුපිත්වා, ආකිරිත්වාති වුත්තං හොති. **භගවතො උපනාමෙසීති** සපිමධුථාණිතාදීහි විවිත්තං කත්වා දුකූලචිතාතෙන පරිච්ඡාදෙත්වා උක්කිපිත්වා සක්කච්චං තථාගතස්ස අභිහරි. කිනති? **භුඤ්ජතු භවං භොතමො පාඝාසං කස්සකෝ භවතති.** තතො කස්සකභාවෙ සාධකං කාරණමාහ: **ඝං හි භවං**-පෙ-**කසතීති,** යස්මා භවං-පෙ-කසතීති වුත්තං හොති. අථ භගවා **ගාථාභිගීතං** මෙති ආහ.

තත්ථ **ගාථාභිගීතන්ති** ගාථාහි අභිගීතං, ගාථාසු භාසිතං[1] ලද්ධන්ති වුත්තං හොති. **මෙති** මය; **අභොජනෙය්‍යන්ති** භුඤ්ජිතුං රහං න හොති. **සම්පස්සතන්ති** සම්මා[2] ආජීවසුද්ධිං පස්සතං, **සමන්නා වා පස්සතං සම්පස්සතං,** බුද්ධානන්ති වුත්තං හොති. **නෙස ධම්මොති** ගාථාභිගීතං භුඤ්ජිතබ්බන්ති එස ධම්මො එතං චාරිත්තං න හොති; තස්මා **ගාථාභිගීතං පණ්ඩිදන්ති** බුද්ධා පටික්ඛිපන්ති න භුඤ්ජන්තීති. කිං පන භගවතා පාඝාසත්ථං ගාථා අභිගීතා යෙන එවං **ආහාති?** න එතදත්ථං අභිගීතා, අපිච ඛො පන පාතො පට්ඨාය ඛෙත්ත සමීපෙ ඨත්වා කථවත්ථුම්හිකම්පි අලභිත්වා පුන සකලබුද්ධගුණෙ පකාසෙත්වා ලද්ධං තදෙතං නට්ටනච්චාදීහි නච්චිත්වා ගායිත්වා ලද්ධසදිසං හොති, තෙන ගාථාභිගීතන්ති වුත්තං. තාදිසඤ්ච යස්මා බුද්ධානං න කප්පති, තස්මා අභොජනෙය්‍යන්ති වුත්තං. අපිච්ඡතානුරූපසෙවිතං න හොති, තස්මාපි පටික්ඛිපං ජනතං අනුකම්පමානෙන ච එවං වුත්තං. යත්ථ ච නාම පරපකාසිතෙනාපි අත්තනො ගුණෙන උපජ්ඣා ලාභං පටික්ඛිපන්ති, සෙය්‍යථාපි අපිච්ඡෙ ඝටිකාරෙ කුම්භකාරෙ, තත්‍ර කථං කොපිපත්තාය අපිච්ඡතාය සම්‍යාගතො ච භගවා අත්තනාව අත්තනො ගුණපකාසනෙන උපජ්ඣං ලාභං සාදියිස්සති, යතො යුත්තමෙව එතං භගවතො වත්තුන්ති. එත්තාවතා අපසාදනං අදතුකාමං බ්‍රාහ්මණං ගාථාගායනෙන දාතුකාමං කත්වා සමණෙ ගොතමො භොජනං පටිග්ගහෙසි, ආමිසකාරණා ඉමස්ස දෙසනාති ඉමම්හා ලොකාපවාදා අත්තානං මොචෙන්තො දෙසනාපාරිසුද්ධිං දීපෙන්තො ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දීපෙන්තො ආහ: **ධම්මං ඛෝ බ්‍රාහ්මණ වුත්තිරෙසා.** තස්සත්ථො: ආජීවපාරිසුද්ධිධම්මං වා දසවිධසුචරිතධම්මං වා බුද්ධානං චාරිත්තධම්මෙ වා **ඛෝ** සංවිජ්ජමානෙ අනුපහතෙ වත්තමානෙ **වුත්තිරෙසා** එකන්තවොදානා ආකාසෙ පාණිප්පහාරණකප්පා එසනා පරියෙසනා ජීවිතවුත්ති බුද්ධානං බ්‍රාහ්මණාති.

එවං වුත්තෙන බ්‍රාහ්මණෙ-පායාසං මෙ පටික්ඛිපති, අකාපියං කිරෙතං භොජනං, අධඤ්ඤෙ වතාහම්, දානං දාතුං න ලභාමීති දෙම තස්සං උපපාදෙසි. අපෙව නාම අඤ්ඤං පටිග්ගණ්හෙය්‍යාති ච විඤ්ඤෙසි. තං ඤත්වා භගවා අඤ භික්ඛාචාරවෙලං පරිවජ්ජෙත්වා ආගතො එතෙනෙව කාලෙන ඉමං බ්‍රාහ්මණං පසාදෙස්සාමීති. බ්‍රාහ්මණෙ ච දෙමනස්සං අකාසි. ඉදානි තෙන දෙමනස්සෙන මයි චිත්තං

1. සබ්බ-ගාථාසු 2. සී. I-ගම්.

පකොපෙත්වා අමතවරධම්මං පටිවිජ්ඣිතුං න සක්ඛිස්සතීති බ්‍රාහ්මණස්ස පසාදජනනත්ථං තෙන පඨිතමනොරථං පූරෙනෙතා ආහ: **අයඤ්ඤන ච කෙවලිනන්ති**. තත්ථ **කෙවලිනන්ති** සබ්බගුණපරිපුණ්ණං, සබ්බයොගවිසංයුත්තතං වාති අත්ථො. මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං ගුණානං එසණතො **මහෙසිං**, පරික්ඛීණසබ්බාසවත්තා **ඛීණාසවං**, හත්ථපාදකුක්කුච්චමාදිං කත්වා වූපසන්තසබ්බකුක්කුච්චත්තා **කුක්කුච්චවූපසන්තං**; **උපට්ඨහස්සූති** පරිවරස්සු පතිමානයස්සු; එවං බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තෙ උපපාදිතෙපි පරියායමෙව භණති, න තු භණති 'දෙහි-ආහරාහී'ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

අථ බ්‍රාහ්මණෝ 'අයං පායාසො භගවතො ආනීතො, නාහං අරහාමි තං **අත්තනොව ඡඩ්ඩෙත්වා කස්සචි දාතු'**න්ති විනෙත්වා ආහ: **අථ කස්ස වාහනන්ති**. තතො භගවා තං පායාසං ඨපෙත්වා තථාගතං තථාගත සාවකඤ්ච අඤ්ඤස්ස අජීරණධම්මොති ඤත්වා ආහ: **නත්ථාහනන්ති**. තත්ථ **සදෙවකස්ස**වචනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවගහණං, **සමාරකස්ස**වචනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවගහණං, **සබ්‍රහ්මකස්ස**වචනෙන රූපාවචරබ්‍රහ්මගහණං, අරූපාවචරා පන භූඤ්ජිතුං නාමෙතස්සාභාවතොය්ය, **සස්සමණබ්‍රාහ්මණි**වචනෙන සාසනස්ස පච්චත්තිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණගහණං, **සම්මිතපාපබාහිත**[1]පාපසමණබ්‍රාහ්මණගහණඤ්ච, **පජාව**නෙන **සත්තලොකගහණං**, **සදෙවමනුස්ස**වචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සගහණං, එවමෙත්ථ තීහි වචනෙහි ඔකාසලොකොං, තීහි **පජාවසෙන සත්තලොකොං** ගහිතොති වෙදිතබ්බා. එස සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන ආලවකසුත්තෙ වණ්ණයිස්සාම. කස්මා පන සදෙව කාදිසු කස්සචි න සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍යාති? ඔළාරිකෙ සුඛුමොජාපකෙඛපතො; ඉමස්මිං හි පායාසෙ භගවතානං උදරිස්ස ගහිතමත්තෙන යෙව දෙවතාහි ඔජා පක්ඛිත්තා; යථා සුජාතාය පායාසෙ චුන්දස්ස ච සූකරමද්දවෙ පච්චමානෙ වෙරඤ්ජායඤ්ච භගවතා ගහිතගහිතාලොපෙ හෙසජ්ජකඛණිකෙ ච කවචානස්ස ගුළකුම්භස්මිං අවසිට්ඨගුළෙ. සො ඔළාරිකෙ සුඛුමොජාපකෙඛපතො දෙවානං න පරිණමති. දෙවා හි සුඛුමසරීරා, තෙසං ඔළාරිකො මනුස්සාහාරෝ න සම්මා පරිණාමති, මනුස්සානම්පි න පරිණමති, මනුස්සා හි ඔළාරිකසරීරා, තෙසං සුඛුමා දිබ්බොජා න සම්මා පරිණමති, තථාගතස්ස පන පකතිඅග්ගිනාව පරිණමති සම්මා ජීරති, කායබලඤ්චුණබලපහාවෙනාති එකෙ. තථාගත සාවකස්ස ඛීණාසවස්සෙතං සමාධිබලෙන මත්තඤ්ඤුතාය ච පරිණාමති, ඉතරෙසං ඉද්ධිමන්තානම්පි න පරිණාමති, අචින්තනීයං වා එත්ථ කාරණං, බුද්ධවිසයො එසොති.

නෙව හි ඛනන්ති යස්මා අඤ්ඤං න පස්සාමි, මම න කප්පති, මම අඤ්ඤපන්නං සාවකස්සාපි මෙ න කප්පති, තස්මා තං බ්‍රාහ්මණාති වුත්තං හොති. **අපහරිතෙනා**ති පරිත්තහරිතාභිණෙ[2] අපරාළහරිත

1. ප. අසම්මිතපාපඅබාහිත. 2 සී. පරිත්තපරිහරිතාභිණෙ.

තිණෙ වා පාසාණපිට්ඨිසදිසෙ. **අපාසාණකෙති** පාසාසජෙඛාත්ථරණ කාරණෙන මරිතබ්බපාණකරහිතෙ වා මහාඋදකක්ඛන්ධෙ, **සහ තිණ** නිසසිතෙහි පාණෙහි තිණානං පාණකානඤ්ච අනුරක්ඛණත්ථාය එතං වුත්තං. **විච්චිටාසනි විවිච්චාසනීති** එවං සද්දං කරොති. **සන්තුපාසනීති** සමන්තා ථූපාසති. **සම්පත්තුපාසනීති** තථෙව අධිමත්තං ථූපාසති. **කසමා** එවං අහොසීති? භගවතො ආනුභාවෙන, න උදකස්ස, න පාසාසස්ස, න බ්‍රාහ්මණස්ස, න අඤ්ඤසං දෙවයක්ඛාදීනං; භගවා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්ම සංවෙගත්ථං තථා අධිට්ඨාසි. **සෙය්‍යථාපි නාමාති** ඔපම්මනිදස්සනමත්ත මෙතං, යථා **එාලොති** එත්තකමෙව වුත්තං හොති. **සංවිඤ්ඤා විත්තෙන**, **ලොමහට්ඨජාතො** සරිරෙන, සරිරෙ කිරස්ස නවනවුතිලොමකූප සහස්සානි සුවණ්ණඝිතනියා ආහතමණ්ඩිනාගඳනතා විය උද්ධග්ගා අහෙසුං; සෙසං පාකටමෙව. **පාදෙසු පත්ත නිපතිත්වා** භගවතො ධම්ම දෙසනං අබභනුමොදමානො **භගවන්තං එතදවොච: අභික්කන්තං හො ගොතම අභික්කන්තං හො ගොතමාති.** අබභනුමොදනෙ හි අයමිධ අභික්කන්තසද්දො, විත්ථාරතො පන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං අත්ථවණ්ණනා ආවිභවිස්සති[1], යසමා ච අබභනුමොදනත්ථෙ තසමා සාධු සාධු හො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං.

"භයෙ කොධෙ පසංසායං තුරිතෙ කොතූහලච්ඡරෙ,
භාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච කරෙ ආමෙඬිතං බුධො"ති

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන චායං චික්ඛත්තුං වුත්තොති වෙදිතබ්බො.[2] අථවා **අභික්කන්තන්ති** අභික්කන්තං[3] **අභිත්ථං** අතිමනාපං, අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති. තත්ථ එකෙන **අභික්කන්ත** සද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං. අයං හි එත්ථ අධිප්පායො: අභික්කන්තං හො ගොතම යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආගම්ම මම පසාදෙ. භගවතො හි වා වචනං වෙ වෙ අත්ථෙ සඤ්ඤාය ථොමෙති, භොතො ගොතමස්ස වචනං **අභික්කන්තං දෙස** නාසනතො, අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤුජ්ජනනතො සාත්ථතො සව්‍යඤ්ජනතො උත්තානපදතො ගම්භීරත්ථතො කණ්ණසුඛතො හදයඞ්ගමතො අනත්තුකක්කංසනතො අපරවම්භනතො කරුණාසීතලතො පඤ්ඤුවදූනතො ආපාථරමණීයතො විමදක්කමතො සුය්‍යමානසුඛතො වීමංසියමානහිතතොති එවමාදිහි යොජෙතබ්බං. තතො පරමපි වතුහි උපමාහි දෙසනං යෙව ථොමෙති. තත්ථ **නික්කුජ්ජිතන්ති** අධොමුඛට්ඨපිතං හෙට්ඨාමුඛජාතං වා; **උක්කුජ්ජෙය්‍යාති** උපරිමුඛං කරෙය්‍ය. **පටිච්ඡන්නන්ති තිණපණ්ණා දිවජ්ජිතං. විවරෙය්‍යාති** උග්ඝාටෙය්‍ය. **මූළ්හස්සාති** දිසාමූළ්හස්ස. **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති** හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති වදෙය්‍ය. **අන්ධකාරෙති** කාලපක්ඛවාතුද්දසී-අඞ්ගිරත්ත-ඝනවනසණ්ඩ-මෙඝපටලෙහි

1. කත්ථ-භවිඤ්ඤති. 2. ප-වුත්තොනි. 3. බහූසු-අභික්කන්තං.

චතුරඞ්ග තමසි; අයං තාව පදත්ථෝ, අයං පන අධිප්පායයොජ්ජනා. යථා කොචි නිකඛුජ්ජිතං උකඛුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්ම පතිතං[1] මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන; යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය එවං කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනානතරධානාපහුති[2] මිච්ඡාදිට්ඨි ගහණපටිච්ඡන්නං සාසනං විවරන්තෙන; යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස මේ සග්ගමොක්ඛ මග්ගං ආචික්ඛන්තෙන; යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය එවං මොහන්ධකාරතිමුග්ගස්ස මේ බුද්ධාදිරතනතරූපානි අපස්සතෝ තපප විච්ඡාදනමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන, මය්හං හොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි දෙසිතත්තා අනෙකපරියා යෙන ධම්මෝ පකාසිතෝ, අථවා එකවිධයෙන මනෙන යස්මා අයං ධම්මෝ දුක්ඛදස්සනෙන අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසපපහාණෙන ච නිකඛුජ්ජිතුක්ඛුජ්ජිතසදිසෙ, සමුදයදස්සනෙන දුක්ඛෙ සුඛන්ති විපල්ලා සපපහාණෙන ච පටිච්ඡන්නවිවරණසදිසෙ, නිරොධදස්සනෙන අනිච්චෙ නිච්චන්ති විපල්ලාසපපහාණෙන ච මූළ්හස්ස මග්ගාචික්ඛනසදිසෙ, මග්ග දස්සනෙන අනත්තනි අත්තාති විපල්ලාසපපහාණෙන ච අන්ධකාරෙ පජ්ජොතසදිසෙ, තස්මා **සෙය්‍යථාපි නිඛකුජ්ජිතං වා උකඛුජ්ජෙය්‍ය** -පෙ- **පජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය චක්ඛුමන්තෝ රූපානි දක්ඛින්තීති** එවං පකාසිතෝ හොති. යස්මා පනෙත්ථ සද්ධා-පඤ්ඤා-හිරිමන ආදීහි සමාධික්ඛන්ධෝ පකාසිතෝ හොති, පඤ්ඤාය පඤ්ඤාක්ඛන්ධෝ, හිරිමන ආදීහි සමාධික්ඛන්ධෝ, යොගක්ඛෙමෙන නිරොධොති එවං නික්ඛන්ධෝ අරියමග්ගෝ නිරොධෝ චාති සරූපෙනෙව වෙ අරියසච්චානි පකාසිතානි. තත්ථ මග්ගෝ පටිපක්ඛෝ සමුදයස්ස, නිරොධෝ දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛෝ ඉති ඉමිනා පරියායෙන චත්තාරි සච්චානි පකාසිතානි, තස්මා **අනෙකපරියායෙන පකාසිතෝ හොතීති** වෙදිතබ්බෝ. **එසානන්ති** ආදිසු එසෝ අහන්ති=එසාහං; **සරණං ගච්ඡාමීති** පාදෙසු නිපතිතෝ පණීපාතික්ඛෙන සරණගමනෙන ගතොපි ඉදානි වාචාය සම්පාදියන්තෝ ආහ. පණීපාතික්ඛෙන වා බුද්ධං යෙව **සරණං** ගතෝ, ඉදානි තං ආදිං කත්වා සෙසෙ ධම්මසඞ්ඝෙපි ගන්තුං ආහ. **අජ්ජතග්ගෙතනි අජ්ජතනං**[3] ආදිං කත්වා, අජ්ජදග්ගෙ වා; දකාරෙ **පදසන්ධිකරෙ, අජ්ජ** ආදිං කත්වාති වුත්තං හොති. පාණෙහි උපෙතං=**පාණුපෙතං**, යාව මේ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි **සරණගමනෙහි සරණං ගතං**[4] මං භවං **ගොතමෝ ධාරෙතු ජානාතූති** වුත්තං හොති. එත්තාවතා'නෙන සුත්තානුරූපා පටිපත්ති දස්සිතා හොති, නිකඛුජ්ජිතාදීහි වා සද්ධිසම්පත්තිං දස්සෙන්තෝ ඉමිනා එසාහන්ති ආදිනා සිස්සසම්පත්ති දස්සිතා, තෙන වා පඤ්ඤුපලිලාභං දස්සෙන්තෝ ඉමිනා සද්ධාපලිලාභෝ දස්සිතෝ, ඉදානි එවං පලිලද්ධ සද්ධෙන පඤ්ඤවතා යං කත්තබ්බං තං කාතුකාමෝ භගවන්තං

1. ප-අසඞ්ගෙම පතිට්ඨිතං.
2. බහූසු-සාසනන්තරධානා.
3. බහූසු-අජ්ජතං.
4. බහූසු-සරණගතං.

යාචනි: **ලභෙය්‍යාහ**නන්ති. තත්‍ර භගවතෝ ඉද්ධියාදීහි **අභිපඝාදිත** චිත්තෝ 'භගවාපි චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිතෝ, කිම්ඛ පනාහ'නන්ති සඤ්ඤාය **පබ්බජ්ජං** යාචති, තත්‍ර පරිපූරකාරිතං පත්ථෙන්තා පඤ්චසුය **උපසම්පදං**. සෙසං පාකටමෙව. **එකෝ වූපකට්ඨෝ**ති ආදිසු පන **එකෝ** කායවිවෙකෙන, **වූපකට්ඨෝ** චිත්තවිවෙකෙන, **අප්පමත්තෝ** කම්මට්ඨානෙ සතිඅවිජහනෙන, **ආතාපී** කායිකචෙතසික විරියසඞ්ඛාතෙන ආතාපෙන, **පහිතත්තෝ** කායෙ ච ජීවිතෙ ච අත පෙඛත්‍තාය, **විහරතෙනා** අඤ්ඤාගාරිඅරියාපථවිහාරෙන; **න චිරස්සෙ වා**ති පබ්බජ්ජං උපාදාය වුච්චති. **කුලපුත්තා**නන්ති දුවිධා කුලපුත්තා: ජාතිකුලපුත්තා ආචාරකුලපුත්තා ච, අයම්පන උභයථාපි කුලපුත්තෝ. **අගාරස්මා**ති ඝරා, අගාරන්නං[1] ගිතං=අගාරියං, කාසිගොරක්ඛාදි කුටුම්බ පොසණකම්මං වුච්චති; නත්ථි එත්‍ථ අගාරියන්ති=**අනගාරියං**, පබ්බජ්ජාය එතං අධිවචනං. **පබ්බජන්තී**ති උපගච්ඡන්ති උපසඞ්කමන්ති. තං අනුත්තරන්ති=**තදනුත්තරං**; **බ්‍රහ්මචරියපරියොසානන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානං, අරහත්තඵලන්ති වුත්තං හොති, **තස්ස හි අත්‍ථාය** කුල පුත්තා පබ්බජන්ති. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ; **සඞ්ඝං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා**ති අත්තනා යෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා; අපර පච්චයං ඤත්වාති[2] අත්‍ථෝ. **උපසම්පජ්ජ විහාසී**ති පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා වා විහාසි, එවං විහරන්තෝ ච **ඛීණා ජාති**–පෙ–**අබ්භඤ්ඤාසුං සි. එතෙන'ස්ස** පච්චවෙක්ඛණාභූමිං දස්සෙති. කතමා පන'ස්ස ජාති ඛීණා, කථඤ්චඩ නං අබ්භඤ්ඤාසීති? වුච්චතෙ: න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා, නා'නාගතා පුබ්බ වෙතරහි ච අනාගතත්තා එව; න පච්චුප්පන්නා, විජ්ජමානත්තා. මග්ගස්ස පන අභාවිතත්තා යාඋප්පජ්ජය එකවතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකවතුපඤ්චක්ඛන්ධපභෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා, තං සො මග්ගභාවනාය පහීණකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමා නම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ඤාණෙන ඤාතා. **වුසිතන්ති** වුත්ථං පරිවුත්ථං කතං චරිතං, නිට්ඨිතන්ති අත්‍ථෝ. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **කතං කරණීය**න්ති චතූසු සච්චෙසු චතුකිච්චවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්‍ථෝ. **නා'පරං ඉත්ථත්තායා**ති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසකඛයාය වා මග්ගභාවනා නත්ථීති, අථවා **ඉත්ථත්තායා**ති ඉත්ථභාවතො ඉමසමා එවම්පකාරා ඉදානි වත්තමානා ඛන්ධ සන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං නත්ථි, ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤතා නිට්ඨානිති ජීවමූලකො රුක්ඛො වියාති අබ්භඤ්ඤාසි. **අඤ්ඤතරෝ**ති එකෝ; **අරහතන්න**ති අරහන්තානං; මහාසාවකානං අඛ්‍යතරෝ ආයස්මා භාරද්වාජෝ අහොසීති අයං කිරෙත්‍ථ අධිප්පායොති.

කසිභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සප්‍යෙ-අගාරස්ය, 2. ප. ඤත්වාති.

1. 5.

පුච්ඡාමි මුනිං පභූතපඤ්ඤන්ති චූළසුත්තං. කා උප්පත්ති? සඞ්ඛේපතො තාව අත්තජ්ඣාසය-පරජ්ඣාසය-අට්ඨුප්පත්ති-පුච්ඡාවසිකභෙදතො චතුන්නං උප්පත්තීනං ඉමස්ස සුත්තස්ස පුච්ඡාවසිකා උප්පත්ති, විත්ථාරතො පන "එකං සමයං භගවා මලෙලසු චාරිකං චරමානො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං යෙන පාවා තදවසරි, තත්ර සුදං භගවා පාවායං විහරති චූළසච්චස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ"-ඉතොපභුති යාව "අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන චූළසච්චස්ස කම්මාරපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදී"ති තාව සුත්තෙ ආගතනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. එවං භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං නිසින්නෙ භගවති චූළසච්චෙ කම්මාරපුත්තෙ බුද්ධපමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පරිවිසන්තෙ ව්‍යඤ්ජනසූපාදිගහණත්ථං භික්ඛූනං සුවණ්ණභාජනානි උපනාමෙසි. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ කෙචි භික්ඛූ සුවණ්ණභාජනානි පටිච්ඡිංසු, කෙචි න පටිච්ඡිංසු, භගවතො පන එකමෙව භාජනං අත්තනො සෙලමයං පත්තං, දුතියභාජනං බුද්ධා න ගණ්හන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො පාපභික්ඛු සභස්සග්ඝණකං සුවණ්ණභාජනං අත්තනො භොජනත්ථාය සම්පත්තං ථෙය්‍යචිත්තෙන කුඤ්චිකත්ථවිකාය පක්ඛිපි. චූළසච්චෙ පරිවිසිත්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා භගවන්තං නමස්සමානො භික්ඛුසඞ්ඝං ඔලොකෙන්තො තං භික්ඛුං අදස, දිස්වා ච පන අපස්සමානො විය[1] හුත්වා න තං කිඤ්චි අහණි, භගවති ච ථෙරෙසු ච ගාරවෙන, අපිච මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වචනපථො මා අහොසීති. සො කිනාහු ඛො සංවරසුත්තානෙව සමණා? උදාහු ඤාණසංවරාදීසුපි සමණාති ඤාතුකාමො සායන්හසමයෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: **පුච්ඡාමි මුනිනන්ති.**

තත්ථ **පුච්ඡාමීති** ඉදං 'නිස්සෝ පුච්ඡා: අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා'ති ආදිනා නයෙන නිද්දෙසෙ වුත්තනයමෙව. **මුනිනන්ති** එතමපි 'මොනං වුච්චති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ-සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි මොනපත්තො, තීණි මොනෙය්‍යානි: කායමොනෙය්‍ය'න්ති ආදිනා නයෙන තත්ථෙව වුත්තනයං; අයම්පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. **පුච්ඡාමීති** ඔකාසං කාරෙන්තො **මුනිනන්ති** මුනිං මුනිං භගවන්තං ආලපති. **පභූතපඤ්ඤන්ති** ආදීනි ථුතිවචනානි, තෙහි තං මුනිං ථුනාති. තත්ථ **පභූතපඤ්ඤන්ති** විපුලපඤ්ඤං, ඤෙය්‍ය පරියන්තිකත්තා ච'ස්ස විපුලතා වෙදිතබ්බා. **ඉති චූළසච්චෙ කම්මාරපුත්තොති** ඉදං ඛණියසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. ඉතො පරං පන එත්තකම්පි අවත්වා සබ්බං වුත්තනයං ඡඩ්ඩෙත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම. **බුද්ධානති තීසු බුධෙසු සම්මාසම්බුද්ධං, ධම්මස්සාමිනති** මඤ්ඣිමබුද්ධස්ස ජනකත්තා පුත්තසෙසෙව පිතරං අත්තනා උපපාදිත සිපාටිකත්තාදීනං විය ආවරියං ධම්මස්ස සාමිං[2] ධම්මිස්සරං ධම්මරාජං;

---

1. උදා-75. 1. බ්‍යුසු-අදස, අපස්සමානො විය ච. 2. ප-බුද්ධස්සාමිං.

ධම්මවසවත්තිනානි අත්ථෝ. වුත්තඤ්හේතං: සෝ හි බ්‍රාහ්මණ භගවා අනුපපත්තාසස මගගසස උපපාදෙතා අසඤ්ජාතසස මගගසස සඤ්ජනෙතා අනක්ඛාතසස මගගසස අක්ඛාතා මගගඤ්ඤූ මගගවිදූ මගග කොවිදෙ, මගගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා"ති. **විගතකාමභවවිභවතණහං**; **දිප දුත්තමනති** දිපදනං උත්තමං, තත්ථ කිඤ්චාපි භගවා න කෙවලං දිප දුත්තමෝ එව, අථ ඛෝ යාවතා සත්තා අපදා වා-පෙ-නාසඤ්ඤිනෝ වා, තෙසං[1] සබ්බසං උත්තමෝ, අථ ඛෝ උභකොට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන දිප දුත්තමොත්ෙවව වුච්චති, දිපදා හි සබ්බසත්තානං උභකොට්ඨා වක්කවත්තී මහාසාවකපවෙචනබුද්ධබුද්ධානං ත්ථේව උපපත්තිතො, තෙසඤ්ච උත්ත මොති වුත්තෙන සබ්බසත්තුත්තමොති වුත්තෙනා ෙයව **ගොති. සාරථීනං පවරනති** සාරෙතීති=සාරථි, හත්ථිදමකාදීනමෙතං අධිවචනං, තෙසඤ්ච භගවා පවරෙ අනුත්තරෙන දමථෙන පුරිසදමෙම දමෙතුං සමත්ථ භාවතො. යථාහ: හත්ථිදමකෙන භික්ඛවෙ හත්ථිදමෙමා සාරිතෝ එකං එව දිසං ධාවති පුරත්ථිමං වා පච්ඡිමං වා උත්තරං වා දක්ඛිණං වා, අසස දමකෙන භික්ඛවෙ අසසදමෙමා-පෙ-ගොදමකෙන භික්ඛවෙ ගොදමෙමා -පෙ-දක්ඛිණං වා, තථාගතෙන භික්ඛවෙ අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පුරිසදමෙමා සාරිතෝ අට්ඨ දිසා විධාවති: රූපී රූපානි පසසති, අයමෙකා දිසා, -පෙ- සඤ්ඤුවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති අයං අට්ඨමී දිසාා"ති. **ඛනීති** අත්ථපහෙදපුච්ඡා; **ලොකෙති** සත්තලොකෙ; **සමණාති** පුවජිතබ්බඅත්ථනිදසසනං; **ඉඛායාති** යාචනත්ථෙ නිපාතො, **නාදිඛාති** තෙ ඉඛස; **බ්‍රූහීති** ආචික්ඛ කථයසසූති.

එවං වුත්තෙ භගවා චුන්දං කම්මාරපුත්තං 'කිං තෙනෙ කුසලං කිං අකුසල'නති ආදිනා නයෙන ගිහිපඤ්හං අපුච්ඡිත්වා[2] **සමණපඤ්හං** පුවජ්ජනං දිසවා ආවජ්ජෙන්තො තං පාපභික්ඛුං සඤ්ඤාය 'අයං පුවජ්ජිති'නි ඤත්වා තසස අඤ්ඤත්‍ර වොහාරමත්තා අසසමණභාවං දීපෙන්තො ආහ: **චතුරො සමණාති**. තත්ථ **චතුරොති** සඛ්‍යාපරිච්ඡෙදෙ; **සමණාති** කදවි භගවා තිත්ථියෙ සමණවාදෙන වදති, යථාහ: "යානි තානි පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං වතකුතුහලමඞ්ගලානී"ති. කදවි පුථුජ්ජනෙ, යථාහ: "සමණා සමණාති වො භික්ඛවෙ ජනො සඤ්ඤානා නීද"ති. කදවි සෙක්ඛෙ, යථාහ: "ඉධෙව භික්ඛවෙ **සමණො** ඉධ දුතියො සමණොාා"ති. කදවි ඛීණාසවං, යථාහ: "ආසවානං ඛයා සමණො හොතීද"ති. කදවි අත්තනාා ෙයව, යථාහ: "සමණොති ඛො භික්ඛවෙ තථාගතසසෙතං අධිවචනං"නති. ඉධ පන තීහි පදෙහි සබ්බෙපි අරියෙ සීලවන්තා පුථුජ්ජනඤ්ච, චතුත්ථෙන ඉතරං අසස මණමපි හණ්ඩුං කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තකෙන සම

---

a. මජ්ඣිමනි. උපරි. ගොපාලකමොග්ගල්ලානසු. 2. ම. අපුවජ්ජතා.
d. අඞ්ගුත්තර නි. 822. b. පා. මජ්ඣිම නි. 3, 222.
c. මජ්ඣිම නි. 264, 60, 267. 1. බුද්ධසු-කාසඤ්ඤිනො.

ණොති සඞ්ඛණ්හිත්වා චතුරෝ සමණාති ආහ. **න පඤ්ඤම'ජ්ජති** ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වොහාරමත්තකෙන පඤ්ඤමත්තකොපි පඤ්ඤමො **සමණො** නාම නත්ථි. **සො සො ආචික්ඛරෝමිති** තෙ චතුරො සමණෙ තව පාකටෙ කරොමි. **සක්ඛි පුථෙහොති** සම්මුඛා පුච්ඡිතො; **මඟඣජීනොති** මඟ්ඣෙන සබ්බකිලෙසෙ විජිතාවිති අත්ථො. **මඟඣදෙසඞ්කොති** පරෙසං මඟ්ඣං දෙසෙතා, **මඟඣ ජීවතීති** සත්තසු සෙඛෙසු යො කොචි සෙඛො අපරියොසිතමඟ්ඣවාසත්තා ලොකුත්තරෙ, සීලවන්ත පුථුජ්ජනො ච ලොකියෙ මඟ්ඣෙ ජීවති නාම, සීලවන්තපුථුජ්ජනො වා ලොකුත්තරමඟ්ඣනිමිත්තං ජීවනතොපි මඟ්ඣෙ ජීවතීති වෙදිතබ්බා. **යො ච මඟඣදූසීති** යො ච දුස්සීලො මිච්ඡාදිට්ඨි, මඟ්ඣපරිලොමාය පටිපත්තියා මඟ්ඣස්ස දූසකොති අත්ථො.

ඉමෙ තෙ චත්තාරො සමණාති එවං භගවතා සඞ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨෙ චතුරො **සමණෙ**-අයං තාවෙත්ථ මඟ්ඣජීනො, අයං මඟ්ඣදෙසකො, අයං මඟ්ඣෙ ජීවති, අයං මඟ්ඣදූසීති එවං පටිවිජ්ඣිතුං අසක්කොනෙතා පුන පුච්ඡිතුං චුත්තෙ ආහ: **කං මඟඣජීනනති**. තත්ථ **මඟඣ ජීවති මෙති** යො සො මඟ්ඣෙ ජීවති තමෙව ඛ්‍යාහි **පුථෙහොති**. සෙසං පාකටමෙව.

ඉදානිස්ස භගවා චතුරොපි සමණෙ චතූහි ගාථාහි නිද්දිසනෙතා ආහ: **යො තිණ්ණකථඞ්කථොති**. තත්ථ **තිණ්ණකථඞ්කථො විසල්ලොති** එතං උරගසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. අයමපන විසෙසො: යස්මා ඉමාය ගාථාය **මඟඣජීනොති** බුද්ධසමණෙ අධිප්පෙතො, තස්මා **සබ්බි සුඤ්ඤා ඤුණෙන** කථඞ්කථාපතිරූපකස්ස සබ්බථාමෙපි අසුඤ්ඤත්තා තිණ්ණකථඞ්කථොති වෙදිතබ්බා. පුබ්බෙ වුත්තනයෙන හි තිණ්ණකථඞ්කථාපි සොතාපන්නාදයො පවෙඛබුද්ධපරියොසානා සකදාගාමිවිසයාදිසු බුද්ධවිසයපරියොසානෙසු පටිහත[1] ඤුණප්පභාවත්තා පරියායෙන අතිණ්ණකථඞ්කථාව හොන්ති, භගවා පන සබ්බපකාරෙන තිණ්ණකථඞ්කථො. **නිබ්බානාභිරතොති** නිබ්බානෙ අභිරතො, ඵලසමාපත්තිවසෙන සදා නිබ්බානනින්නන චිත්තොති අත්ථො, තාදිසො ච භගවා, යථාහ: "සො ඛො අහං අග්ගි වෙස්සන තස්සා එව කථාය පරියොසානෙ තස්මිං යෙව පුරිමසමාධිනිමිත්තෙන අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙමි සන්නිසාදෙමි එකොදි කරොමි සමාදහාමි[a]"ති. **අනානුගිද්ධොති** කඤ්චි ධම්මං තණ්හා ගෙධෙන අනානුගිජ්ඣනෙතා. **ලොකස්ස සදෙවකස්ස නෙතාති** ආස යානුසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙන්තා පාරායණමහාසමයාදිසු අනෙකෙසු සුත්තනෙතසු අපරිමාණානං දෙවමනුස්සානං සච්චපටිවෙධ සම්පදනෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස නෙතා ගමයිතා තාරෙතා, පාරං සම්පාපෙතාති අත්ථො. **තාදිනති** තාදිනං[2], යථාවුත්තපකාරං ලොක ධම්මෙහි නිබ්බිකාරනති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

---

1. බහූසු-අපපටිහත.　　a. මජ්ඣිම-නි-237.　　2. කත්ථචි-තාදිසං.

එවං භගවා ඉමාය ගාථාය මඟඵජ්ඣානන්ති බුද්ධසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි ඛීණාසවසමණං නිද්දිසන්තො ආහ: **පරමං පරමඤ්ඤති**. තත්ථ **පරමං** නාම නිබ්බාණං, සබ්බධම්මානං අඟ්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. **පරමන්ති යෝධ ඤඤ්ඤාති** තං පරමං පරමම්වෙව යෝ ඉධ සාසනෙ ඤත්වා පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤණෙන: **අක්ඛාති විභජති ඉඛෙව ධම්මන්ති** නිබ්බාණධම්මං අක්ඛාති අත්තනා පටිවිද්ධත්තා පරෙසං පාකටං කරොති 'ඉදං නිබ්බාණ'න්ති මඟ්ගධම්මං විභජති 'ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා–පෙ–අයං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මඟ්ගො'ති, උභයම්පි වා උඞ්ඝටිතඤ්ඤූනං සඞ්ඛෙපදෙසනාය ආචික්ඛති, විපචිතඤ්ඤූනං විත්ථාර දෙසනාය විභජති, එවං ආචික්ඛනෙන්තා විභජනෙන්තා ච **ඉඛෙව සාසනෙ** 'අයං ධම්මො න ඉතො බහිද්ධා'ති සීහනාදං නදනෙන්තා **අක්ඛාති** ච විභජති ච. තෙන වුත්තං: **අක්ඛාති විභජති ඉඛෙව ධම්මන්ති**. **නං සක්ඛත්ථේදං මුනිං අනෙජන්ති** තං එවරූපං චතුසච්චපටිවෙධෙන අත්තනො දෙසනාය ච පරෙසං කඞ්ඛාඡෙදනෙන කඞ්ඛච්ඡිදං, මොනෙය්‍ය සම්පන්නාගමෙන මුනිං, ඵජ්ජාසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අභාවතො අනෙජං, **දුතියං හිකඛුනමාහු මඟඵදෙසිනන්ති** එවං ඉමාය ගාථාය සඨං අනුත්තරං මඟ්ගං උපපාදෙත්වා දෙසනාය අනුත්තරෙ මඟ්ගදෙසි **සමඤ්ඤොපි**, දූතම්ව ලෙඛවාචකම්ව ච රඤ්ඤො අත්තනො සාසනහරං සාසන ජොතකඤ්ච **මඟඵදෙසිනන්ති** ඛීණාසවසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි සෙඛ සමණඤ්ච සීලවන්තපුථුජ්ජනසමණඤ්ච නිද්දිසන්තො ආහ: **යො ධම්මපදෙති**.

තත්ථ පදවණ්ණනා පාකටා යෙව, අයම්පනෙත්ථ **අත්තවණ්ණනා**: **යො නිබ්බාණධම්මස්ස පදත්තා ධම්මපදෙ** උභො අනෙන අනුපගම්ම දෙසිතත්තා ආසයානුරූපතො වා **සතිපට්ඨානාදිනානපකාරෙහි** දෙසිතත්තා **සුදෙසිතො** මඟ්ගසම්ඵස්සී අනවසිතම්මඟ්ගකිච්චත්තා **මඟ්ග ජීවති** සීලසංයමෙන **සංයතො** කායාදිසු සූපට්ඨිතාය විර කත්තාදිසරණාය වා සතියා **සතිමා** අණුමත්තස්සාපි වජ්ජස්ස අභාවතො අනවජ්ජත්තා කොට්ඨාසභාවෙන ච පදත්තා සත්තතිංසබොධිපක්ඛිය ධම්මසඞ්ඛාතානි **අනවජ්ජපදානි** භඞ්ගඤාණතොපභුති භාවනාසෙව නාය **සෙවමානො**, තං **හිකඛුනං තනියං මඟඵජීවිනන්ති ආහූති**. එවං භගවා ඉමාය ගාථාය **මඟඵජීවිනන්ති** සෙඛසමණං සීලවන්තපුථුජ්ජන සමණඤ්ච නිද්දිසිත්වා ඉදානි තං භණ්ඩු කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තකසමණං නිද්දිසන්තො ආහ: **ඡදනං කඛානානි**.

තත්ථ **ඡදනං කඛානානි** පතිරූපං කරිත්වා වෙසං ගහෙත්වා, ලිඞ්ගං ධාරෙත්වාති අත්ථො. **සඛඛානානන්ති** බුද්ධපවෙදිතබුද්ධඵාව කානං, තෙසං හි සුන්දරානි වත්තානි, තස්මා තෙ සුබබානාති වුච්චන්ති. **පකඛන්දීති** පකඛන්දකො, අන්තොපවිසකොති අත්ථො. දුස්සීලො හි ගූථපටිච්ඡාදනත්ථං තිණපණ්ණාදිච්ඡදනං විය අත්තනො දුස්සීලභාව පටිච්ඡාදනත්ථං සුබබතානං ඡදනං කත්වාන 'අහමපි භික්ඛූ'ති භික්ඛු මජ්ඣෙ පකඛන්දති, එත්තකෙනෙව භික්ඛූනා ගහෙතබ්බං එත්තකං

ලාභෙ දියමානෙ අහං එත්තකවස්සොති ගණ්හිතුං පකඛන්දති, තෙන වුච්චති **ජදනං කඛාන සුඛකානං පකඛන්දී**ති. චතුන්නම්පි ඛත්තියාදීනං කුලානං උපපන්නං පසාදං අනතුරුපපත්තියා දූසෙතීති= **කුලදූසකො. පගබ්භොති** අත්ථද්ධතාය කායපාගබ්භියෙන චතුට්ඨානෙන වචීපාගබ්භියෙන අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භියෙන ච සමන්නාගතොති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරමග්ග මෙත්ත සුත්තවණ්ණනායං වකඛාම. කතපටිඡාදනලකඛණාය මායාය සමන්නාගතත්තා **මායාවී**, සීලසංයමාභාවෙන **අසංයතො**, පලාපසදිසත්තා **පලාපො**, යථා හි පලාපො අනෙකා තණ්ඩුලරහිතොපි බහි ථුසෙන **වීහි** විය දිස්සති, එවමිධෙකච්චො අනෙකා සීලාදිගුණසාර විරහිතොපි බහි සුඛතවජ්ජනෙන සමණවෙසෙන සමණො විය දිස්සති, සො එවං පලාපසදිසත්තා පලාපොති වුච්චති. ආනාපානසති සුත්තෙ පන "අපලාපං'යං භික්ඛවෙ පරිසා නිප්පලාපා'යං භික්ඛවෙ පරිසා සුද්ධා සාරෙ පතිට්ඨිතා"[a]ති එවං පුථුජ්ජනකල්‍යාණකොපි පලාපොති වුත්තො, ඉධ පන කපිලසුත්තෙ ච "තතො පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනො"[b]ති එවං පරාජිතකො පලාපොති වුත්තො. **පතිරූපෙන චරං සෙ මඝභුසීති** තං සුඛතානං ජදනං කත්වා යථා වරන්තං "ආරඤ්ඤකො අයං රුක්ඛමූලිකො පංසුකූලිකො පිණ්ඩපාතිකො අපපිච්ඡා සන්තුට්ඨා"තී ජනො ජානාති, එවං පතිරූපෙන යුත්තරූපෙන බාහිරමට්ඨෙන[1] ආචාරෙන චරං සෙ පුග්ගලො අත්තනො ලොකුත්තරමග්ගස්ස පරෙසං සුගතිමග්ගස්ස ච දූසණතො මග්ගදූසීති වෙදිතබ්බො. එවං ඉමාය ගාථාය මග්ගදූසීති දූසීලං වොහාර මත්තකසමීණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අව්‍යාමිස්සිභාවං දීපෙන්තො ආහ: **එතෙ ච පවිවිජ්ඣිති.**

තස්සත්ථෝ: **එතෙ** චතූරෝ සමණෙ යථාවුත්තෙන ලකඛණෙන **පවිවිජ්ඣි** අඤ්ඤාසි **සචෙ** අඤාසි **සෙ ගඝභෙඨා** ඛත්තියෝ වා බ්‍රාහ්මණෝ වා **අඤ්ඤෙ** වා කොචි, ඉමෙසං චතුන්නං සමණානං ලකඛණං **සවණමත්තෙන සුතවා** තස්සෙව ලකඛණස්ස අරියානං සන්තිකෙ **සුතත්තා අභිඤාවෙදකා** තෙ යෙව සමණෙ "අයඤ්චා'යඤ්ච එවං ලකඛණෙ"ති පඤ්ඤාසමත්තෙන **සමඤ්ඤා**-යාදිකො අයං පඤ්හා වුත්තොති මග්ගදූසී, **ඉතරෙපි සඞ්ඛ නොතාදිසාති ඤත්වා, ඉති දිස්වා** එවං පාපං කරොන්තම්පි එතං පාපභික්ඛුං දිස්වා; තත්‍රායං යොජනා: එතෙ ච පවිවිජ්ඣි යො ගඝභෙඨා සුතවා අරියසාවකො සපඤ්ඤෝ, **තස්ස** තාය පඤ්ඤාය සඞ්ඛ නොතාදිසාති ඤත්වා විහරතො ඉති දිස්වා **න හාපෙති සද්ධා** එවං පාපකම්මං කරොන්තං පාපභික්ඛුං දිස්වාපි න හාපෙති න හායති න නස්සති සද්ධාති. එවං ඉමාය ගාථාය තෙසං[2] අව්‍යාමිස්සිභාවං දීපෙත්වා ඉදානි ඉති දිස්වාපි සඞ්ඛ නොතා

a මජ්ඣිම නි-උපරි-ආනාපානසති සු.
b. සුත්තනි-284.
1. කත්ථචි-මණ්ඩන=මණ්ඩෙන.
2. සී. I. II. එවං.

දිසාති ජානනතං අරියසාවකං පසංසනතෝ ආහ: **කථං හි දුට්ඨෙනාති.** තස්ස සම්බන්ධෝ: එතදෙව ච යුත්තං සුතවතෝ අරියසාවකස්ස යදිදං එකච්චං පාපං කරොනතං ඉති දිසවාපි සබ්බෙ නෙතාදිසාති ජානනං, කිං කාරණං? **කථං හි දුට්ඨෙන අසම්පදුට්ඨං සුද්ධං අසුද්ධෙන සමං සංසරිස්සාති.** තස්සත්ථෝ: කථං හි සුතවා අරියසාවකෝ සපඤ්ඤු සීලවිපත්තියා දුට්ඨෙන මඝාදූසිනා අදුට්ඨං ඉතරං සම්මත්තතයං, සුද්ධං සම්මත්තතයමෙවං අපරිසුද්ධි[1] කායසමාචාරතාදීහි අසුද්ධෙන පච්ඡිමෙන වොහාරමත්තකසම්මත්තෙන සමං සංසරිස්ස සදිසනති ජානෙය්‍යාති. සුත්තපරියොසානෙ උපාසකස්ස න මඤ්ඤා වා ඵලං වා කථිතං, කම්මාමත්තමෙව හි තස්ස තත්ථ පඤ්ඤනති.

චූළසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 6.

එවං මෙ සුතනති පරාභවසුත්තං. කා උප්පත්ති? මඞ්ගලසුත්තං කිර සුත්වා දෙවතානං එතදහොසි: භගවතා මඞ්ගලසුත්තෙ සත්තානං වුද්ධිඤ්ච සොත්ථිඤ්ච කථයමානෙන එකංසෙන භවෙ එව කථිතො, නො පරාභවෙ; හනදතනි යෙන සත්තා පරිහායනති විනස්සනති, තං නෙසං පරාභවමපි පුච්ඡාමාති. අථ මඞ්ගලසුත්තං[2] කථිතදිවසතො දුතියදිවසෙ දසසහස්සචක්කවාළෙසු දෙවතායො පරාභවසුත්තං සොතුකාමා ඉමසිමං එකාවඤ්ඤවාළෙ සන්නිපතිත්වා එකාවාලඝණ්ඨාවිඛ්ඛම්භනාස[3] මත්තෙන දසපි විසමපි තිංසමපි වත්තාළීසමපි පඤ්ඤාසමපි සට්ඨිමපි සත්තතිමපි අසීතිමපි සුබ්‍රහ්මත්තභාවෙ නිම්මිණිත්වා සබ්බදෙවමානුස ඉද්ධාභිසංඛාරෙහි සිරියා ච තෙජෙන ච අභිභවනතා විරොචමානා පඤ්ඤත්තවර බුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තතො සක්කෙන දෙවානමින්දෙන ආණත්තෙතා අඤ්ඤතරෙ දෙවපුත්තෙතා භගවන්තං පරාභව පඤ්හං පුච්ඡි. අථ භගවා පුච්ඡාවසෙන ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ එවං මෙ සුතනති ආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන වුත්තං, **පරාභවනතං සුතිසනති** ආදිනා නයෙන එකනතරිකා ගාථා දෙව පුත්තෙන වුත්තා, **සුච්චාතෙ භවං හොතීති** ආදිනා නයෙන එකනතරිකා එව අවසානගාථා ච භගවතා වුත්තා, තදෙතං **සබ්බම්පි සමොධානෙත්වා පරාභවසුත්තනති** වුච්චති.

තත්ථ එවං මෙ සුතනති ආදිසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං මඞ්ගල සුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. **පරාභවනතං සුතිසනති** ආදිසු පන **පරාභවනතං** පරිහායනතං විනස්සනතං; **සුතිසනති** යං කිඤ්චි සත්තං ජානිතුං; **මයං සුච්චාම හොතමනති** සෙසදෙවෙහි සද්ධිං අත්තානං නිදස්සෙත්වා ඔකාසං කරොනතා සො දෙවපුත්තෙතා හොතෙතන භගවන්තං ආලපති. **භගවන්තං පුච්ඡුමාගම්හාති** මයං හි භගවන්තං

1. බහුසු-පරිසුද්ධ. 2. සුත්තඤ්ච-ඉති සබ්බත්ථ. 3. ප. නිත්තුදනඔකාස.

පුච්ඡිස්සාමාති තතෝ තතෝ වකකවාළා ආගතාති **අත්ථෝ.** එතෙන ආදරං දස්සෙති. **කිං පරාභවතෝ** මුඛනති ආගතානං **අත්ථානං** බ්‍රූහි: පරාභවතෝ පුරිසස්ස කිං මුඛං කිං වාරං කා යෝනි, **කිං කාරණං?** යෙන මයං පරාභවනතං පුරිසං ජානෙය්‍යාමාති අත්ථෝ. **එතෙන පරාභවනතං පුග්ගලනති** එස වුත්තස්ස පරාභවතෝ පුරිසස්ස **පරාභව කාරණං** පුච්ඡති, පරාභවකාරණෙ හි ඤතෙ තෙන කාරණසාමඤඤෙන සකකා යෝ කොචි පරාභවපුරිසෝ ජානිතුනති. අථස්ස භගවා සුට්ඨු පාකටීකරණත්ථං පටිපකඛං දස්සෙන්ථා පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය පරාභවමුඛං දීපෙනෙන්තා ආහ: **සුවිජානෝ භවනති.**

තස්සත්ථෝ: යථායං **භවං** වඩ්ඪනෙන්තා අපරිහායනෙන්තා පුරිසෝ, සෝ **සුවිජානෝ හොතීති** සුඛෙන අකිලෙජන සකකා විජානිතුං, යොපායං පරාභවතීති=**පරාභවෝ** පරිහායති විනස්සති, යස්ස තුම්හෙ පරාභවතෝ පුරිසස්ස මුඛං මං පුච්ඡථ, සොපි **සුවිජානෝ.** කථං? අයං හි **ධම්මකාමෝ භවං හොනි** දසකුසලකම්මපථධම්මං කාමෙති පිහෙති පත්ථෙති සුණාති පටිපජ්ජති, සෝ තං පටිපත්තිං දිස්වා සුත්වා ච ජානිතබබතෝ සුවිජානෝ හොති; ඉතරෙපි **ධම්මදෙසසි පරාභවෝ** තමෙව ධම්මං දෙස්සති න කාමෙති න පිහෙති න පත්ථෙති න සුණාති න පටිපජ්ජති, සෝ එවං[1] විපපටිපත්තිං දිස්වා ච සුත්වා ච ජානිතබබතෝ සුවිජානෝ හොතීති. එවමෙත භගවා පටිපකඛං දස්සෙනෙන්තා අත්ථතෝ ධම්මකාමතං භවතෝ මුඛං දස්සෙත්වා ධම්මදෙසසිතං පරාභවතෝ මුඛං දස්සෙසීති වෙදිතබබං.[2] අථ සා දෙවතා භගවතෝ භාසිතමභි නන්දමානා **ආහ: ඉති හෙතනති.**

තස්සත්ථෝ: **ඉති හි** යථා වුත්තෙතා භගවතා, තථෙව **එතං විජානාම ගණහාම** ධාරෙම, **පඨමෝ සෝ පරාභවෝ** සෝ ධම්මදෙසසිතා ලකඛණෙ පඨමෝ පරාභවෝ, යානි මයං පරාභවමුඛානි විජානිතුං ආගතමහ, තෙසු ඉදං තාව එසං පරාභවමුඛනති වුත්තං හොති. **තත්ථ විඤඤූහෝ:** පරාභවනති එත්තෙනාති=**පරාභවෝ,** කෙන ච පරාභවනති? යං පරාභවතෝ මුඛං කාරණං තෙන, ව්‍යඤ්ජනමත්තෙනෙව හි **එත්ථ** නානාකරණං, අත්ථෝ පන **පරාභවෝති** වා **පරාභවතෝ මුඛනති** වා[3] නානාකරණං නත්ථි. එවමෙතං[4] පරාභවතෝ මුඛං විජානාමාති අත්තනිච්චා තතෝ පරං ඤතුකාමතායාහ: **දුතියං භගවා බ්‍රූහි, කිං පරාභවතෝ මුඛනති.** ඉතෝ පරං **තතියං වතුත්ථනති** ආදිසුපි ඉමිනා එව නයෙනත්ථෝ වෙදිතබබෝ, ව්‍යාකරණපකෙඛපි ච. යසමා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි පරාභවමුඛෙහි සමන්නාගතා, න එකෙ එව සබබෙහි, න ච සබබෙ එකෙනෙව; තසමා නෙසං තානි තානි පරාභවමුඛානි දස්සෙතුං **අසඤතස්ස පිසා හොනතීති** ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව දෙසනාය නානාවිධානි පරාභවමුඛානි ව්‍යාකාසීති වෙදිතබබං. තත්‍රායං සබබෙපතෝ අත්ථවණ්ණනා: **අසඤතෝ**

---

1. සී. 11. ම. එතං. 2. කත්ථචි-දෙසෙසීති වෙදිතබබං 3. බහූසු-වා ති. 4. එවමෙතං.

නාම ඡ සත්ථාරෝ, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි අනුපසන්නෙන කායවච්මනෝ කම්මෙන සමන්නාගතා,තෙ **අසණෙනා අස්ස පියා හොන්ති** සුතකඛත්තා දීනං අවෙලකකොරකඛත්තියාදයෝ විය; **සන්තෝ** නාම බුද්ධපවෙණ බුද්ධිසාවකා, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි උපසන්නෙන කායවච්මනෝකම්මෙන සමන්නාගතා, තෙ **සණෙන නා කුරුතෙ පියං** අත්තනෝ පියෙ ඉථෙ කන්තෙ මනාපෙ න කුරුතෙති අත්ථෝ. වෙනෙය්යවසෙන හෙත්ථ වචනභෙදෙ, කත්තෝති වෙදිතබ්බෝ; අථවා **සණෙන නා කුරුතෙ** ඉති සන්තෙ න සෙවතීති අත්ථෝ, යථා රාජානං සෙවතීති එතසම්ං අත්ථෙ රාජානං පකුරුතෙති සද්දවිදූ මන්නෙතනති. **පියසීලී** පියමානෝ තුස්ස මානෝ මොදමානොති අත්ථෝ. අසතං ධම්මො නාම වාසට්ඨි දිට්ඨි ගතානි දසාකුසලකම්මපථා වා, තං **අසතං ධම්මං රොචෙති** පිහෙති පත්ථෙති. එවමෙතාය ගාථාය අසන්තපියතා සන්තඅප්පියතා අසද්ධම්ම රොචනඤ්චාති තිවිධං පරාභවතො මුඛං වුත්තං. එත්තෙන හි සම්මන්නා ගතො පුරිසෝ පරාභවති පරිහීයති, නෙව ඉධ න හුරං වුද්ධිං පාපුණාති, තස්මා පරාභවතො මුඛන්ති වුච්චති. විත්ථාරමග්ගන්තු "අසෙවනා ච බාලානං පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා"ඃති ගාථාවණ්ණනායං වක්ඛාම.

නිද්දාසීලී නාම යො ගච්ඡන්තොපි නිසින්නොපි සීතොපි සයානොපි නිද්දායති ෙව. **සභාසීලී** නාම සඞ්ඝණිකාරාමතං භස්සාරාමතං අනුයුත්තොතා; **අනුට්ඨාතාති** විරියතෙජවිරහිතො, උට්ඨානසීලෝ න හොති, අඤ්ඤෙහි වොදියමානො කදාචි කරහචි ගහට්ඨා වා සමානා ගහට්ඨකම්මං පබ්බජිතා වා පබ්බජිතකම්මං ආරභති. **අලසොති** ජාති අලසෝ අවචනභාභූතෝ පිතෙන සීතට්ඨානෙ සීතෝ ඒව හොති, නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නොා ඒව, අත්තනෝ උස්සාහෙන අඤ්ඤං ඉරියාපථං නකප්පෙති. අතීතෙ අරඤ්ඤෙ අග්ගිම්හි උට්ඨිතෙ[1]අපලායනඅලසා වෙත්ථ නිදස්සනං; අයමෙත්ථ උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙ, තතෝ ලාමක පරිච්ඡෙදොනාපි පන අලසෝ අලසොත්වෙව වෙදිතබ්බෝ; ධම්ජෝව **රථස්ස** ධූමොව අග්ගිනෝ කොධෝ **පඤ්ඤුණමස්සාති=ඉමොධපඤ්ඤුණෝ**; දෙසවරිතෝ ඛිපකොපි අරුකූපමව්තෙතා පුග්ගලෝ එවරූපෝ හොති. ඉමාය ගාථාය නිද්දාසීලතා භස්සසීලතා අනුට්ඨානතා අලසතා කොධ පඤ්ඤුණතාති පඤ්චවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං, එත්තෙන හි සම්මන්නා ගතෝ නෙව ගහට්ඨෝ ගහට්ඨවුද්ධිං න පබ්බජිතෝ පබ්බජිතවුද්ධිං පාපුණාති, අඤ්ඤදත්ථු පරිහායති ෙව පරාභවති ෙව, තස්මා **පරාභවතො මුඛන්ති** වුච්චති.

මානෝති ජනිකා වෙදිතබ්බා. **පිතාති** ජනකෝ ෙව; **ජීණකං** සරීරසිථිලතාය, **ගතයොබ්බනං** යොබ්බනාතික්කමෙන ආසීතිකං වා නාවුතිකං වා සයං කම්මානි කාතුමසමත්ථං; **පතු සණෙනාති** සමත්ථෝ සම්ද්ධෝ සුඛං ජීවමානෝ; **නා භරතීති** න පොසෙති. ඉමාය ගාථාය මාතාපිතූනං අභරණමපොසණමනුපට්ඨානං එකංයෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. එත්තෙන හි සම්මන්නාගතෝ-යන්නාඃ-

---

ඇ. සුත්තනි-මඛ්ඛලසු. 1. සී & පෳ. දිපිතෙ.

"තාය නං පාරිචරියාය මාතාපිතූසු පණ්ඩිතා,
ඉධ වෙව නං පසංසන්ති පෙච්ච සග්ගෙ ච මොදතී"[a]ති

මාතාපෙත්තිභරතෙන[1] ආනිසංසං වුත්තං, තං න පාපුණාති, අඤ්ඤං දහ්‍ය මාතාපිතරෙපි න භරති, කං අඤ්ඤං භරිස්සතීති නිඤ්ඤව්ව වජ්ජනීයතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණනෙනා පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවනො** මුඛන්ති වුච්චති. පාපානං බාහිතත්තා **බ්‍රාහ්මණං**, සම්මතත්තා **සමණං**, බ්‍රාහ්මණකුලපභවමපි වා **බ්‍රාහ්මණං** පබ්බජ්ජූපගතං **සමණං**, තතො **අඤ්ඤං වා**පි යං[2] කිඤ්චි යාවඤකං; **මුසාවාදෙන වඤ්චනීති** වද හඤෙ පච්චයෙනාති පවාරෙො යාවිතො වා පටිජානිත්වා පච්ඡා අපපදානෙන තස්ස තං ආසං විසංවාදෙති. ඉමාය ගාථාය බ්‍රාහ්මණාදිනං මුසාවාදෙන වඤ්චනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං, එතෙන හි සමන්නාගතො ඉධ නිඤ්ඤං සම්පරායෙ[3] දුග්ගතිං සුගතියම්පි අධිපපායවිපත්තිඤ්ච පාපුණාති. වුත්තං හෙතං: "දුස්සිලස්ස සීලවිපන්නස්ස පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡතී"[a]ති තථා "චතූහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො යථාභතං නික්කිත්තෙො එවං නිරයෙ, කතමෙහි චතූහි? මුසාවාදී හොති"[a]ති ආදි, තථා "ඉධ සාරිපුත්ත එකච්චො සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඞ්කමිත්වා පවාරෙති: වද හඤෙ පච්චයෙනාති, සො යෙන පවාරෙති තං න දෙති, සො වෙ තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති, සො යං යදෙව වණ්ණිජ්ජං පයොජෙති, සාස්ස හොති ඡෙජ්ජ[4]ගාමිනී; ඉධ පන සාරිපුත්ත ඒෙ[5] යෙන පවාරෙති, තං න යථාධිපපායං දෙති, සො වෙ තතො චුතො ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති, සො යං යදෙව වණ්ණිජ්ජං පයොජෙති, සාස්ස හොති න යථාධිපපායා"[a]ති එවම්මානි නිඤ්ඤානි පාපුණනෙනා පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවනො** මුඛන්ති වුත්තං.

පභූතවිත්තෙනාති පභූතජාතරූපරජතමණිරතනෙන; **සහිරඤ්ඤෙනාති** සකහාපණෙන; **සභොජනෙනාති** අනෙකසූපව්‍යඤ්ජනභොජනසම්පත්තෙන; **එකො භුඤ්ජති සාදූනීති** සාදූනි භොජනානි අත්තනො පුත්තානම්පි අදත්වා පටිච්ඡන්නොකාසෙ භුඤ්ජතීති=එකො භුඤ්ජති සාදූනි. ඉමාය ගාථාය භොජනගිද්ධතා භොජනමච්ඡරියං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං, එතෙන හි සමන්නාගතො නිඤ්ඤං විච්ඡජනීයතං දුග්ගතිඤ්ච එව මාදිනි පාපුණනෙනා පරාභවති යෙව, තස්මා **පරාභවනො මුඛන්ති** වුත්තං. වුත්තනයෙනෙව සබ්බං සුත්තානුසාරෙන යොජෙතබ්බං. **අති විත්ථාරභයෙන** පන ඉදානි යොජනානයං අදස්සෙත්වා අත්ථමත්තමෙව භණාම. **ජාතිසම්භෙදා** නාම යෙ 'අහං ජාතිසම්පන්නො'ති මානං ජනෙත්වා තෙන එඩ්ඩො වානපූරිතභත්තා විය උද්ධුමාතො හුත්වා න කඤ්ඤි ඔනමති, එස නයො **ධනගොත්තසම්භෙදෙසු**; **සඤ්ඤාතිං අති මඤ්ඤන්තීති** අත්තනො ඤාතිම්පි ජාතියා අතිමඤ්ඤන්ති සඤ්ඤා විබ්භමාව,

1. ම. භරණෙ 3. සී. I. සම්පරායං. 5. කත්ථචි-ඒෙ.
2. ප-වණ්ණඛකං යං. 4. බ්‍යුස්ස-ඡෙද. a අඞ්ගුත්තරනි-80, 497, 232, 239.

ඛන්ධාපි වා කපණෝ අයං දළිද්දෝති අතිමඤ්ඤති සාමිවිමත්තමපි න කරොති, තස්ස තෙ ඤාතයෝ පරාභවමෙව ඉච්ඡන්ති. ඉමාය ගාථාය වත්ථුතො චතුබ්බිධං ලක්ඛණතො එකමෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. **ඉත්ථි ධුත්තෙනාති** ඉත්ථීසු සාරත්තෙන, යං කිඤ්චි අත්ථි තං සබ්බම්පි දත්වා අපරාපරං ඉත්ථිං සඞ්ගණ්හන්ති, තථා සබ්බම්පි අත්තනො සන්තකං නික්කිපිත්වා සුරාපානපමත්තෙන **සුරාධුත්තෙන**, නිවත්ථසාටකං නික්කිපිත්වා දූතක්කීළන මනුයුත්තෙන **අක්ඛධුත්තෙන**; එතෙහි තීහි ඨානෙහි යං කිඤ්චිපි ලද්ධං හොති, තස්ස විනාසනතො **ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතීති** වෙදිතබ්බෝ. සෙ එවංවිධෙ පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තිවිධං පරාභව මුඛං වුත්තං. **සෙති දුරෙතීති** අත්තනො දුරෙති; යො අත්තනො දුරෙති **අසනතුට්ඨො** හුත්වා **වෙසියාසු පදිස්සති**,[1] තථා **පරදාරෙසු**. සො යසමා වෙසීනං ධනපදානෙන පරදාරසෙවනෙන ච රාජතො දණ්ඩාදීහි පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය දුවිධං පරාභව මුඛං වුත්තං. **අතීතයොබ්බනොති** යොබ්බනමතිච්ච ආසීතිකො වා නාවුතිකො වා හුත්වා- **ආනෙති** පරිගණ්හති, **තිම්බරුඵලානීති** තිම්බරුඵලසදිසත්තා තරුණදාරකං; **තඤ්ඤා ඉස්සා න සුපතීති** දහරාය මහල්ලකෙන සද්ධිං රති ච සංවාසො ච අමනාපො, මා හෙව ඛො පන තරුණං පත්ථෙය්‍යාති ඉස්සාය තං රක්ඛනෙන්තා න සුපති. සො යසමා ඣාමරූපෙන ච ඉස්සාය ච ඛය්‍යතෙන ඛිඩ්ඩා කම්මෙන ච **අපපයෝ** ජෙත්තෙ පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය ඉස්සාය අසුපනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං.

සොණ්ඩිනාති මච්ඡමංසමජ්ජාදීසු ලොලං ගෙධජාතං; **විකිරණිනාති** ක්‍ෙසං අත්ථාය ධනං පංසුකං විය විකිරිත්වා නාසනසීලං; **සුරාසිං වාපි නාදියනාති** පුරිසො වාපි යො එවරූපො හොති, තං යො **ඉස්සරියසම්මං ඨාපෙති** ලඤ්ඡනමුදිඤ්ඤාදීනි දත්වා ඝරවාසෙ වා ඝරමනෙන වා වණිජ්ජාදිවොහාරෙසු වා සව්‍යාපාරං කරොති,[2] සො යසමා තස්ස දෙසෙන ධනක්ඛයං පාපුණනෙන්තා පරාභවති යෙව. තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තථාවිධස්ස ඉස්සරියසම්මං ඨාපනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං.

අපපභොගොති නාම සන්නිවිත්තානඤ්ඤව භොගානං ආයමුඛස්ස ච අභාවතො; **මහාතණ්හොති** මහතියා භොගතණ්හාය සමන්නාගතො, යං ලද්ධං තෙන අසන්තුට්ඨා; **ඛත්තියෙ ජායතෙ කුලෙති** ඛත්තියානං කුලෙ ජායති; **සො ව රජ්ජං පත්ථයතීති** සො එතාය[3] මහාතණ්හාය අනුපායෙන උපපරිපාටියා අත්තනො දුයජ්ජනූතං අලබභනෙය්‍යං වා පරසන්තකං රජ්ජං පත්ථෙති, සො එවං පත්ථෙනෙන්තා යසමා තම්පි අපපකං භොගං යොධාජීවාදීනං දත්වා රජ්ජං අපාපුණනෙන්තා පරාභවති යෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය රජ්ජපත්ථනං එකං යෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. ඉතො පරං යදි ඝා දෙවතා "තෙරසමං භගවා

1. සණ්ඨහි-පවිදිස්සති. 2. ම. විසොහං කරොති. 3. ප-ඝාය.

බ්‍රාහ්මණෙ-පෙ-සත්තසහස්සිමං භගවා බ්‍රාහ්මණං"ති පුවෙය්‍යං, තම්පි භගවා කථෙය්‍ය, යස්මා පන සා දෙවතා කිං ඉමෙහි පුවත්තෙහි? එකමෙව බුද්ධිකරං[1] නාමාති තානි පරාභවමූලානි අසුණමානා එකන්තකම්පි පුවත්තා විපච්චිසාරී භූත්වා තූණ්හී අහොසි, තස්මා භගවා තස්සාසඤ්ච විදිත්වා දෙසනං සමාපෙන්තෝ ඉමං ගාථං අභාසි: **එතෙන පරාභවෙ ලොකෙති.**

තත්ථ **පණ්ඩිතොති** පරිච්ඡිජ්ජකාරිතාය සමන්නාගතෝ; **සමවෙක්ඛියාති** පඤ්ඤාචක්ඛුනා පරිකප්පිත්වා; **අරියොති** න මඤ්ඤන්ත න ඵලෙන, අපි ච ඛො පන එතස්මිං පරාභවමූලඝඩ්ඛාතෙ අනයෙ න ඉරියතීති=අරියෝ; යෙන දස්සනෙන යාය පඤ්ඤාය පරාභවෙ දිස්වා විවජ්ජෙති තෙන සම්පන්නත්තා **දස්සනසම්පන්නොති**; **ස ලොකං භජතෙ සිවන්ති** සො එවරූපෝ සිවං ඛෙමමූලත්තම්මනුපද්දවං දෙවලොකං භජති අල්ලීයති, උපගච්ඡතීති වුත්තං හොති. දෙසනාපරිණොසානෙ පරාභවමූලානි සුත්වා උපපන්නසංවෙගානුරූපං යොනිසෝ පදහිත්වා සොතාපත්තිඵලඤ්ච සකදාගාමිඅනාගාමිඵලානි[2] පත්තා දෙවතා ගණනං[3] වීතිවත්තා. යථාහ:

"මහාසමයසුත්තෙ ච අථො මඞ්ගලසුත්තකෙ,
සමවිත්තෙ රාහුලොවාදෙ ධම්මවරෙක පරාභවෙ.

දෙවතාසමිති තත්ථ අපමෙය්‍යා අනපලිකා,
ධම්මාභිසමයෝ වෙත්ථ ගණනාතෝ අසඞ්ඛියෝ"ති.

පරාභවසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 7.

එවමෙම සුතන්ති අගතිකභාරවාජසුත්තං, වසලසුත්තන්තිපි වුච්චති. කං උපපත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. කසිභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයෙන පවත්තාහත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අගතිකභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං සරණසික්ඛාපදානං උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා "තත්ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණෙ සරණං ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි සමාදිසිස්සති"ති ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා පවත්තාය කථාය බ්‍රාහ්මණෙන ධම්මදෙසනං යාචිතෝ ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවමෙම සුතන්ති** ආදි මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වණ්ණයිස්සාම. **අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්හසමයන්ති** ආදි කසිභාරද්වාජ සුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **සෙනා ඛො පන සම්භෙන අගතිකභාරමාජස්සාති** යං යං අවුත්තපුබ්බං තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. සෙය්‍යථිදං? සො හි බ්‍රාහ්මණෙ අගතිං ජුහති පරිවරතීති කත්වා **අගතිකොති** නාමෙන පාකටො අහොසි, **භාරමාජොති** ගොත්තෙන, තස්මා වුත්තං: **අගතිකභාරමාජස්සාති. නිවෙසනෙති** ඝරෙ, තස්ස

1. පා. බුද්ධිකාරණං. 2. සී. I. ඵලං 3. ඉ.-ගණනපථං.

කිර බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අන්තරවීථියං අග්ගිහොත්තසාලා අහොසි, තතො නිවෙසනාවාරෙති වත්තබ්බෙ තස්සපි[1] පදෙසස්ස නිවෙසනෙ යෙව පරියාපන්නත්තා **නිවෙසනෙති** වුත්තං, සම්පත්තෙ වා භුම්මවචනං, නිවෙසනසම්පෙති අත්ථො. **අග්ගි පජ්ජලිතො හොතීති** අග්ගියාධානෙ[2] සිතො අග්ගි කතබහුදාරණෙ සම්ධාපෙතබ්බෙ විජ්ඣනවාතඤ්ච ලභිත්වා ජලිතො උද්ධං සමුග්ගතවිසමාකුලො හොති; **ආහුති පග්ගණ්හාතීති** සප්පිං නහාපෙත්වා මහතා සක්කාරෙන පායාස සප්පිමධුඵාණිතාදීනි අභිහරන්ති හොන්තීති අත්ථො. යං හි කිඤ්චි අග්ගිමහි ජුහිතබ්බං තං සබ්බං **ආහුතීති** වුච්චති. **සපදානන්ති** අනුඝරං, භගවා හි සබ්බජන්තානුග්ගහත්ථාය ආහාරසන්තුට්ඨියා ච උච්චනීචකුලං අවොක්කම්ම පිණ්ඩාය චරති, තෙන වුත්තං: **සපදානං පිණ්ඩාය චරමානොති**. අථ කිමත්ථං සබ්බාකාරසම්පන්නං සම්මන්තපාසාදිකං භගවන්තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තං නප්පසීදිත්ථ,[3] කසමා ච එවං ඵරුසෙන වචනෙන භගවන්තං සමුදාචරිත්ථ[4] ? වුච්චතෙ: අයං කිර බ්‍රාහ්මණො මඛඵලකිවෙච්ඡු සම්මාදිට්ඨිකො, තතො මහාබ්‍රහ්මුනො භූසඳ්ජනවෙලායං ඡාලකණ්ණිං මුණ්ඩසම්මණකො මම නිවෙසනං උපසඞ්කමතීති මඤ්ඤිත්ථ චිත්තං නප්පසාදෙසි, අඤ්ඤදත්ථු රොසවසං යෙව අගමාසි, අථ රුට්ඨො අත්තමනො අත්තමන වාචං නිච්ඡාරෙසි: **නෙතාව මුණ්ඩකාති** ආදි.

තත්‍රපි ච යසමා මුණ්ඩො අසුද්ධො හොතීති බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි,තසමා අයං අසුද්ධො, තෙන දෙවබ්‍රාහ්මණපූජකො න හොතීති **ජිගුච්ඡන්තෙනා මුණ්ඩකාති** ආහ, මුණ්ඩකත්තා වා උච්චට්ඨො එස න ඉමං පදෙසං අරහති ආගච්ඡිතුන්ති, සමණො භුත්වාපි කායකිලෙසං න වණ්ණෙතීති ච **සමණහාවං ජිගුච්ඡන්තෙනා සමණකාති** ආහ, න කෙවලං රොස වසෙනෙව, වසලෙ චා පබ්බාජෙත්වා තෙහි සද්ධිං එකතො සම්මොගපරිභොගකරණෙන පතීතො අයං වසලතොපි පාපතරොති **ජිගුච්ඡන්තෙනා වසලකාති** ආහ, වසලජාතිකානං වා ආහුතිදස්සනමන්තසවණෙන පාපං හොතීති මඤ්ඤමානොපි එවමාහ. භගවා තථා වුත්තොපි විපසන්නෙ නෙව මුඛවණ්ණෙන මධුරෙන සරෙන බ්‍රාහ්මණස්ස උපරි අනුකම්පා සිතලෙන චිත්තෙන අත්තනො සබ්බසත්තෙහි අසාධාරණතාදිභාවං පකාසෙන්තො ආහ: **ජානාසි පන ත්වං බ්‍රාහ්මණාති**.

අථ බ්‍රාහ්මණො භගවතො මුඛපසාදසූචිතං තාදිභාවං ඤත්වා අනුකම්පාසිතලෙන චිත්තෙන නිච්ඡාරිතං මධුරස්සරං සුත්වා අමතෙ නෙව අභිසිත්තහදයො අත්තමනො විපසන්නින්ද්‍රියො නිහතමානො හුත්වා තං ජාතිසභාවං විසඋග්ගාරසදිසං අසද්ධම්මාචරවචනං[5] පහාය නූන යමහං ඛීනජච්චං වසලන්ති පවෙච්ඡං, න සො පරමත්ථතො වසලො, න ච ඛීනජච්චතා එව වසලකරණං ධම්මොති මඤ්ඤමානො **න ඛො**

1. සී. I & II තත්‍රපි. 3. ඉං. නාපසීදති. 4. කත්ථචි-සමුදාචරීති.
2. කත්ථචි-අග්ගියාගෙන=අග්ගිස්සඝරෙන. 5. කත්ථචි-සමුදාචරවචනං.

අහං හෝ ගොතමාති ආහ. ධම්මතා හෙසා-යං හෙතුසම්පන්නෝ පවචයාලාහෙන ඵරුසෙපි සම්මෝ ලද්ධමත්තෙ පචචයෙ මුදුකෝ හොත්ති. තත්ථ **සාධූති** අයං සද්දෝ, ආයාචනසම්පටිච්ඡනසම්පහංසන සුන්දරදළහීකම්මාදිසු දිස්සති. "සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ"ති ආදිසු හි ආයාචනෙ, "සාධු භන්තෙති ඛො සො භික්ඛු භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා"ති ආදිසු සම්පටිච්ඡනෙ, "සාධු සාධු සාරිපුත්තා"ති ආදිසු සම්පහංසනෙ,

"සාධු ධම්මරුචි රාජා සාධු පඤ්ඤඤවා නරෝ,
සාධු මිත්තානමද්දුභෝ පාපානං අකරණං සුඛ"ඨන්ති

ආදිසු සුන්දරෙ, "සාධුකං සුණොම මනසි කරොමා"ති ආදිසු දළහීකම්මෙ, ඉධ පන ආයාචනෙ; **සුණෙ ගෝති** තස්සාධිප්පායනිදස්සනං, සචෙ සඤ්ඤකාමොසීති වුත්තං හොති; කාරණවචනං වා, තස්ස-යස්මා සඤ්ඤකාමොසි, තස්මා බ්‍රාහ්මණ සුණාහි සාධුකං මනසි කරොහි, තථා තෙ භාසිස්සාමි, යථා ත්වං ජානිස්සසීති එවං පරපදෙහි සද්ධිං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්‍ර ච **සුණාහීති** සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං, **සාධුකං මනසි කරොහීති** මනසිකාරෙ දළහීකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රිය වික්ඛෙපවාරණං, පුරිමෙඤ්ච පච්ඡිමෙ අත්ථවිපලාසගාහවාරණං, පච්ඡිමං අත්ථවිපලාසගාහවාරණං, පුරිමෙන ච ධම්මසවණෙ නියොජෙති, පච්ඡිමෙන සුතානං ධම්මානං ධාරණත්ථූපපරික්ඛාදිසු, පුරිමෙන ච සව්‍යඤ්ජනෝ'යං ධම්මෝ, තස්මා සවණියොති දීපෙති, පච්ඡිමෙන සාත්ථෝ, තස්මා මනසි කාතබ්බොති; සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා යස්මා අයං ධම්මෝ ධම්මගම්භීරෝ දෙසනාගම්භීරෝ ච, තස්මා සුණාහි සාධුකං, යස්මා අත්ථගම්භීරෝ පටිවෙධගම්භීරෝ ච, තස්මා සාධුකං මනසි කරොහීති එතමත්ථං දීපෙතෙතා ආහ: **සුණාහි[1] සාධුකං මනසි කරොහීති**. තතො එවං ගම්භීරෙ කථමහං පතිට්ඨං ලභිස්සාමීති විසීදන්තම්ව තං බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙන්තො ආහ: **භාසිස්සාමීති**. තත්ථ යථා ත්වං ඤස්සසි, තථාහං පරිමණ්ඩලෙහි පදව්‍යඤ්ජනෙහි උත්තානෙන නයෙන භාසිස්සාමීති එවමධිප්පායො වෙදිතබ්බො. තතො උස්සාහජාතො ගුත්වා **එවං හොති ඛො අඟුලිමාලොපි බ්‍රාහ්මණෝ භගවතො පචචස්සොසි**, සම්පටිච්ඡි පටිග්ගහෙසීති වුත්තං හොති. යථානුසිට්ඨිං වා පටිපජ්ජනෙන අනිමුඛො අස්සොසීති. අථස්ස භගවා **එතදවොචාති[2]** ඉදානි වත්තබ්බං සඤ්ඤාය වුත්තං **ඛොධනෝ උපනාහීති** එවමාදිකං.

තත්ථ **ඛොධනොති** කුජ්ඣනසීලෝ; **උපනාහීති** තස්සෙව කොධස්ස දළහීකමෙන උපනාහෙන සමන්නාගතෝ; පරෙසං ගුණෙ මක්ඛෙති පුඤ්ඡතීති=**මක්ඛී**, පාපෙ ච සෝ මක්ඛී ච=**පාපමක්ඛී**; **විපන්නදිට්ඨීති** විනට්ඨසම්මාදිට්ඨි, විපන්නාය වා විරූපං ගතාය දස්සවත්ථුකාය මිච්ඡා

a. සං.සුත්තනි-383. 154. b අඞ්ගුත්තරනි-3.00. c. ජා. d. මහාවග්ග-112.
1. සත්ථවි-සුණොහි. 2. සත්ථවි-එතදවොචාති එත- අවොච. 3 මනුස-මුඤ්චාතීති.

දිට්ඨියා සමන්නාගතො; **මානාචිති** අත්තනො විජ්ජමානදෙසපටිච්ඡාදන ලක්ඛණාය මායාය සමන්නාගතො; **තං ජඤ්ඤා වසලෝ ඉතීති** තං එවරූපං පුග්ගලිං එතෙසං හීනධම්මානං වස්සනතො සිඤ්චනතො අබ්භාසවනතො වසලොති ජානාහි, සචෙ හි බ්‍රහ්මුනො මත්ථකෙ ජාතො, අයං හි පරමත්ථතො වසලො එව; අත්තනො හදයතුට්ඨිමත්තං න පරන්ති. එවමෙත්ථ භගවා ආදිපදෙනෙව තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කොධ නිග්ගහං කත්වා කොධාදිධම්මෙ හීනපුග්ගලෙ පුග්ගලාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය කොධාදිධම්මෙ දෙසෙන්තො එතෙන නාම පරියායෙන වසලඤ්ච වසලකරණෙ ච ධම්මෙ දෙසෙසි, එවං දෙසෙන්තො ච 'තිං අහ'න්ති පරවම්භනමාහාතුකකංසනඤ්ච අනාචා ධම්මෙනෙව සමෙන සුයෙන තං බ්‍රාහ්මණං වසලභාවෙ අත්තානඤ්ච බ්‍රාහ්මණභාවෙ ඨපෙසි.

ඉදානි-යා'යං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි ''කදාචි කරහචි[1] පාණාතිපාත අදින්නාදානාදීනි කරොන්තොපි බ්‍රාහ්මණා එවාති, තං දිට්ඨිං පටිසෙධෙන්තො යෙ වා සත්තා හිංසාදීසු අකුසලධම්මෙසු තෙහි තෙහි සමන්නාගතා ආදීනවං අපස්සන්තා[2] තෙ ධම්මෙ නපජහන්ති, තෙසං හීනා එතෙ ධම්මා වසලකරණාති. එත්ථ ආදීනවඤ්ච දස්සෙන්තො අපරෙනිපි පරියායෙනි වසලෙ ච වසලකරණෙ ච ධම්මෙ දෙසෙතුං[3] **එකජං වා ම්පජං වා**නි එවමාදිගාථායො අභාසි.

තත්ථ **එකජොති** ඨපෙත්වා අණ්ඩජං අවසෙසයොනිජෙ, සෙ හි එකදා එව ජායති, **ම්පජොති අණ්ඩජෙ**, සෙ හි මාතුකුච්ඡිතො අණ්ඩ කොසතො වාති චිකිච්ඡිතුං ජායති, තං **එකජං වා ම්පජං වාපි**; **යොධ පාණිනී**ති යො ඉධ සත්තං; **විහිංසතීනී**ති කායවාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වවිචාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වා පයොගෙන ජීවිතා වොරොපෙති; **පාණානි හිංසතීතිපි** පාඨො, තත්ථ එකජං වා ම්පජං වාති එවම්පභෙදානි යොධ පාණානි හිංසතීති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බා. **යස්ස පාණෙ දයා නත්ථී**ති එතෙන මනසා අනුකම්පාය අභාවං ආහ. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව ඉතො පරාසු ච ගාථාසු, යතො එත්තකම්පි අවත්වා ඉතො පරං උත්තානත්ථතාති පදානි පරිහරන්තා අවණ්ණිතපදවණ්ණනා මත්තමෙව කරිස්සාම. **හඤ්ඤතීති** හඤ්ඤති විනාසෙති; **පරිරුන්ධතී**ති[4] සෙතාය පරිවාරෙත්වා තිට්ඨති; **ගාමානි නිගමානි වාති** එත්ථ ච සද්දෙන නගරානීතිපි වත්තබ්බං; **නිග්ගාහකො සමණකුණ්ඩකොති** ඉම්නා හඤ්ඤපරිරුන්ධනෙන ගාමනිගමනගරබන්ධකොති ලොකෙ විදිතො. **ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙති** ගාමොපි නිගමොපි නගරමපි සබ්බෙත්ථ ඉධ ගාමො සද්දෙන උපවාරෙන, තං ඨපෙත්වා සෙසං අරඤ්ඤං, තස්මිං ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙ; **යං පරෙසං මමායිතං** යං පර සත්තානං පරිග්ගහිතමපරිච්චත්තං සත්තො වා සඞ්ඛාරෙ වා; **එත්‍ථය අදින්නං ආදියතීති** තෙහි අදින්නමනනුඤ්ඤාතං එත්‍ථවිතෙන

1. කත්ථචි-කදාචි කදාචි.
2. කත්ථචි-පස්සන්තා.
3. ප. දස්සෙතුං
4. බහූසු-උපරුජ්ඣතීති.

ආදියති යෙන කෙනචි පයොගෙන යෙන කෙනචි අවහාරෙන අත්තනො ගහණං සාධෙති. **ඉණමාදයාති** අත්තනො සන්තකං කිඤ්චි නික්ඛිපිත්වා නිකෙඛපගහණෙන වා, කිඤ්චි අනික්ඛිපිත්වා **එත්තකෙන** කාලෙන **එත්තකං** වඩ්ඪිං දස්සාමීති වඩ්ඪිගහණෙන වා, යං ඉතො උදයං[1] භවිස්සති තං මය්හං, මූලං තවෙව භවිස්සතීති වා; උදයං[1] උහින්නම්පි සාධාරණන්ති වා එවං ආයොගගහණෙන වා[2] ඉණං ගණ්හිත්වා; **චුජ්ජමානො[3] පලායති: න හි තෙ ඉණමත්ථීති** තෙන ඉණායිකෙන 'දෙහි මෙ ඉණ'න්ති චොදියමානො න හි තෙ ඉණමත්ථි මය්හ ගණ්හිතන්ති කො සක්ඛීති එවං හණන්තෙන ඝරෙ වසන්තොපි පලායති. **කිඤ්චිකඛඤ්ඤතායාති** අපමත්තකොපි කිඤ්චිදෙව ඉච්ඡාය, **පත්ථෙති වජ්ජං ජනා**නති මඤ්ඤ ගවජ්ජතා යං කඤ්චි ඉත්ථිං වා පුරිසං වා; **හන්ත්වා කිඤ්චිකඛමාදෙතීති** මාරෙත්වා කොටෙත්වා තං හණ්ඩකං ගණ්හාති; **අත්තහෙතූ**ති අත්තනො ජීවිතකාරණා; තථා **පරහෙතූ**; **ධනහෙතූ**ති සඤ්ඤස්ස වා පරඤ්ඤස්ස වා භාරණා, වඤ්ඤාරො **සඛ්ඛත්ථ** විඤ්ඤාපනත්ථො; **සක්ඛි පුත්ථොති** යං ජානාසි තං වදෙහීති පුච්ඡිතො; **මුසා බ්‍රූතීති** ජානන්තොපි වා න ජානාමි, අජානන්තොපි වා ජානාමීති වදති, සාමිකෙ අසාමිකෙ කරොති. **ඤාතීනන්ති** සම්බන්ධිනං; **සඛාන**නන්ති වයස්සකානං; **දූරෙසූති** පරිගණ්හෙසු; **පති දිස්සතීති** පටිකකුලෙන දිස්සති, අතිවරන්තොපි දිස්සතීති අත්ථො; **සභාසූ**ති බලක්කාරෙන අනිච්ඡං; **සම්පියෙනා**ති තෙහි තෙසං දූරෙහි පත්ථිය මානො උභයසිනෙහවසෙනාපිති වුත්තං හොති.

මාතරං වා පිතරං වාති එවං මෙත්තාය පදට්ඨානභූතම්පි, **ජිණ්ණඤ්ච ගතයොබ්බන**න්ති එවං කරුණාය පදට්ඨානභූතම්පි, **පභූ සන්තො න භරතී**ති අත්තසම්පත්තිං උපකරණසම්පත්තිංපි ඵුට්ඨා න පොසෙති. **සඤ්ඤ**නන්ති සඤ්ඤං, **හනති** පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වා අඤ්ඤතර වා කෙනචි පහරති, **රොසෙති** කොධසස්ස ජනෙති **වාචාය** ඵරුසවචනෙන. **අත්ථ**නන්ති සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකපරමත්ථෙසු යං කඤ්චි; **සුවජ්ජතා සඤ්ඤාති** සුට්ඨා සමානො; **අනත්ථමනුසාසනීති** තස්ස අහිතමෙව ආචික්ඛති; **පටිවජ්ජඤ්ඤ මඤ්ඤතීති** අත්ථං වා ආචික්ඛන්තොපි– යථා සො න ජානාති තථා අපානථෙහි පදව්‍යඤ්ජනෙහි පටිවජ්ඤ්ඤෙන වචනෙන මඤ්ඤති, ආචරියමුට්ඨිං වා කත්වා දීඝරත්තං වසාපෙති[4] සාවසෙසමෙව[5] මඤ්ඤති. **සො ඛත්ථා**ති අත්ථකථාය මයා පුබ්බභාගා පාපිච්ඡතා වුත්තා, යා සා "ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය-මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණිදහති **මා මං ජඤ්ඤූ**ති ඉච්ඡතී"ති එවං ආගතා, යථා අඤ්ඤෙඤ්ඤ න ජානන්ති තථා කරණෙන කත්‍යානඤ්ච අවිවරණෙන පටිච්ඡන්නා අස්ස කම්මන්තාති=**පටිච්ඡන්නකම්මන්තො. පරකුලන්ති** ඤාතිකුලං වා මිත්තකුලං වා; **ආගච්ඡන්ති** යස්ස තෙන කුලෙ භුත්තං, තං අත්තනො

1. සී. පා. උදයං. 3. සී. 11. පුච්ඡමානො. 4. සී. 11. දීඝං රත්තිං වසාවෙත්වා.
2. බහූසු-වා ඉණගහණෙන වා. a. විභඞ්ග-278 5. කත්ථචි-සාවසෙසවසෙනෙව.

ගෙහං ආගතං පානභොජනාදිහි **න පවිසුජ්ජති** න වා දෙති, අවහුතතං වා දෙතීති අධිපායෝ. **යෝ බ්‍රාහ්මණං වාති** පරහවසුත්තෙ වුත්තනයමෙව, **හත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙති** හොජනකාලෙ ජාතෙ; **උපට්ඨිතනතිපි** පාඨෝ, හත්තකාලෙ ආගතනති අත්ථෝ; **රොසෙති වාචා න ච දෙතීති** අත්ථකාමෝ මෙ අයං බලකාරෙන මං පුඤ්ඤං කාරපෙතුං ආගතොති අවිනෙතබ්බා අපතිරූපෙන ඵරුසවචනෙන රොසෙති, අනත්තමසෝ සම්මුඛභාවමත්තම්පි[1] වස්ස න දෙති, පගෙව භොජනනති අධිපායෝ. **අඝනං යොධ පඛ්‍යතීති** යෝ ඉධ යථා නිම්මිතානි දිස්සනති අසුකදිවසෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච තෙ භවිස්සතීති එවං අඝජ්ජනානං වචනං පඛ්‍යති; **අඝඤ්ඤනතිපි** පාඨෝ, අහුතනති අත්ථෝ; **පඛ්‍යතීති** හණති, අමුකසම්මිං නාම ගාමෙ මය්හං ඊදිසෝ ඝරවිභවෝ, එහි තත්ථ ගච්ඡාම, ඝරණිං මෙ භවිස්සති, ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච තෙ දස්සාමීති පරහරියං වා පරදුසිං වා වඤ්චෙතුනෙතා ධුත්තෙතා විය, **නිජ්ඣිංඝාතෙතීති** ජිගිංඝමානෙ මඤ්ඤමානෙ, තං වඤ්චෙත්වා යං කිඤ්චි ගහෙත්වා පලායිතුකාමොති අධිපායෝ. **යෝ ච'තනානනති** යෝ ච අත්තානං; **සම්භක්ඛංඝෙති** ජාති ආදීහි සම්භක්ඛංඝති උච්චට්ඨානෙ ඨපෙති; **පරඤ්ච ඔවජානතීති** තෙහි යෝ පරං අවජානාති නීචං කරොති, මඤ්ඤෙ පදසඤ්ඤකරෙ; **නිහීනොති** ගුණවුද්ධිතො පරිහීනෝ අධමභාවං වා ගතෝ; **මෙන මානෙනාති** තෙන උක්කංසනාවජානනසඞ්ඛාතෙන අත්තනෝ මානෙන.

රොසඣොති කායවචීහි පරෙසං රොසජ්ජනකෝ; **ඣදරිසොති** එදිසමච්ඡරී; යෝ පරෙ පරෙසං දෙන්තෙ අඤ්ඤං වා පුඤ්ඤං කරොන්තෙ වාරෙති, තස්සෙතං අධිවචනං; **පාපිච්ඡොති** අසන්තගුණ සම්භාවනිච්ඡාය සමන්නාගතෝ; **මච්ඡරීති** ආවාසාදිමච්ඡරියයුත්තෝ; **සඨොති** අසන්තගුණප්පකාසනාලක්ඛණෙන සාඨෙය්‍යෙන සමන්නාගතෝ; අසම්භාවසි වා අකාතුකාමොපි කරොමීති ආදිවචනෙන; තාසඤ පාප ජිගුච්ඡනලක්ඛණා හිරි, න තතො උත්තාසනතො උබ්බගලක්ඛණං ඔත්තප්පනති=අහිරීකෝ අනොත්තාපී. බුද්ධනති සම්මාසම්බුද්ධං, **පරිභාසතීති** අසබ්භඤ්ඤෙනි ආදීහි අපවදති, **සාවකඤ්ච දුප්පටිපන්නොති** ආදීහි; **පරිබ්බාජං ගහට්ඨං වාති** සාවකවිසෙසණමෙවෙතං, පබ්බජිතං වා තස්ස සාවකං ගහට්ඨං වා පච්චයදායකනති අත්ථෝ. බාහිරකං වා පරිබ්බාජං යං කඤ්චි[2] ගහට්ඨං වා අහුතෙන දොසෙන පරිභාසතීති එවමෙපත්ථ අත්ථං ඉච්ඡනති පොරාණා. **අනරහා සමානනාති** අඛිණාසවෝ සමානෝ; **අරහං පටිජානාතීති** අහං අරහනති පටිජානාති, යථා නං 'අරහා අය'නති ජානනති, තථා වාචං නිච්ඡාරෙති කායෙන පරක්කමති චිත්තෙන ඉච්ඡති අධිවාසෙති; **චොරොති** චෙතොං; **සබ්‍රහ්මකෙ ලොකෙති** උක්කට්ඨවසෙන ආහ, සබ්බලොකොති වුත්තං හොති, ලොකෙ හි සඤ්ඤිවෙදඃ-නිල්ලොපහරණ-එකාගාරිකකරණ-පරිපන්ථිත්ථනාදීහි පරධනං විලුම්පනතා චොරානි වුච්චනති, **සාසනෙ**

1. සී. පා. සුඛුමභාවමත්තම්පි. 2. බහුසු-කිඤ්චි.

පරිසසම්පත්තිආදීහි පච්චයාදීනි විලුම්පන්තා. යථාහ: "පඤ්චිමේ භික්ඛවේ මහාචොරා සන්තෝ සංවිජ්ජමානා ලොකස්මිං, කතමේ පඤ්ච? ඉධ භික්ඛවේ එකච්චස්ස මහාචොරස්ස එවං හොති: කුදස්සු නාමාහං සත්තෙන වා සඟස්සෙන වා පරිවුතෝ ගාමනිගමරාජධානිස්සු ආගිණ්ඩිස්සාමි හනනෙන්තා ඝාතෙන්තෝ ජිනනෙන්තා ඡෙදුපෙන්තෝ පවනෙන්තා පාවෙන්තෝති, සෝ අපරෙන සමයෙන සත්තෙන වා සඟස්සෙන වා පරිවුතෝ ගාමනිගමරාජධානිස්සු ආගිණ්ඩති හනනෙන්තා-පෙ-පාවෙන්තා, එවමේව ඛෝ භික්ඛවේ ඉධෙකච්චස්ස පාපභික්ඛුනෝ එවං හොති: කුදස්සු නාමාහං සත්තෙන වා-පෙ-රාජධානිස්සු චාරිකං චරිස්සාමි සක්කතෝ ගරුකතෝ මානිතෝ පූජිතෝ අපචිතෝ ගහට්ඨානඤ්චෙව පබ්බජිතානඤ්ච, ලාභී චීවරපිණ්ඩ-පෙ-පරික්ඛාරානන්ති, සෝ අපරෙන සමයෙන සත්තෙන වා සඟස්සෙන වා පරිවුතෝ ගාමනිගමරාජධානිස්සු චාරිකං චරති සක්කතෝ-පෙ-පරික්ඛාරානන්ති, අයං භික්ඛවේ පඨමෝ මහාචොරෝ සන්තෝ සංවිජ්ජමානෝ ලොකස්මිං; පුන ච පරං භික්ඛවේ ඉධෙකච්චෝ පාපභික්ඛු තථාගතප්පවේදිතං ධම්මවිනයං පරියාපුණිත්වා අත්තනෝ දහති, අයං භික්ඛවේ දුතියෝ මහාචොරෝ සන්තෝ සංවිජ්ජමානෝ ලොකස්මිං; පුන ච පරං පාපභික්ඛු සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරිං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං අමූලකේන අබ්‍රහ්මචරියේන අනුද්ධංසෙති, අයං භික්ඛවේ තතියෝ මහාචොරෝ සන්තෝ සංවිජ්ජමානෝ ලොකස්මිං; පුන ච පරං පාපභික්ඛු යානි තානි සඞ්ඝස්ස ගරුභණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානි, සෙය්‍යථිදං? ආරාමෝ ආරාමවත්ථු විහාරෝ විහාරවත්ථු මඤ්චෝ පීඨං භිසි බිම්බොහනං ලොහකුම්භී ලොහභාණකං ලොහවාරකෝ ලොහකටාහෝ වාසි ඵරසු කුඨාරී කුදාලෝ නිඛාදනං වල්ලි වෙළු මුඤ්ජෝ බබ්බජං තිණං මත්තිකා දාරුභණ්ඩං මත්තිකාභණ්ඩං, තෙහි ගිහී සඞ්ගණ්හාති උපලාපෙති, අයං භික්ඛවේ චතුත්ථෝ මහාචොරෝ සන්තෝ සංවිජ්ජමානෝ ලොකස්මිං; සදෙවකෙ භික්ඛවේ ලෝකෙ සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගෝ මහාචොරෝ යෝ අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති"[a]ති. තත්ථ ලෝකිකචොරා ලෝකිකමේව ධනධඤ්ඤාදිං ථෙනෙන්ති, සාසනෙ වුත්තචොරෙසු පඨමෝ තථාරූපමේව චීවරාදිපච්චයමත්තං, දුතියෝ පරියත්තිධම්මං, තතියෝ පරස්ස බ්‍රහ්මචරියං, චතුත්ථෝ සඞ්ඝිකගරුභණ්ඩං, පඤ්චමෝ ඣානසමාධිසමාපත්තිමග්ගඵලපභෙදං ලෝකියලොකුත්තරගුණධනං ලෝකියඤ්ච චීවරාදිපච්චයජාතං, යථාහ: "ථෙය්‍යාය වෝ භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩං භුත්තා" ති, තත්ථ යථායං පඤ්චමෝ මහාචොරෝ, තං සඣායාහ භගවා: **චොරෝ සඞ්ගහමඤ්ඤෙ ලොකෙති**. සෝ හි "සදෙවකෙ භික්ඛවේ ලොකෙ සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගෝ මහාචොරෝ යෝ අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති"ති එවං ලෝකිය ලොකුත්තරධනඤෙන්නනතෝ අග්ගෝ මහාචොරෝති වුත්තෝ, තස්මා තං ඉධාපි **සඞ්ගහමඤ්ඤෙ ලොකෙති** ඉමිනා උකකට්ඨපරිවෙජ්දෙන

a. පරාජිකපාළි-96.

පකාසෙසි, **එසෝ ඛෝ වසලාඛමොති** එත්ථ ඛොති අවධාරණත්ථෝ, තෙන එසොයෙව වසලාඛමෝ වසලානං හීනෝ **සබ්බපච්ඡිමකොති** අවධාරෙති, කසමා ? ඕසිට්ඨවඤ්ඣමහි ථෙය්‍යධම්මවස්සනතෝ,[1] යාව තං පටිසඳ්දං න විස්සජ්ජෙති තාව අවිගත[2]වසලකරණධම්මතෝ වෝති.

එතෙ ඛෝ වසලාති ඉදානි යෙ තෙ[3] පඨමඣාථාය ආසයවිපත්තිවසෙන කොධූපායාසෝ පඤ්ච පාපමක්ඛිං වා චිඛා කාවා ඡ, දුතිය ඣාථාය පයොගවිපත්තිවසෙන පාණහිංසකෝ එකෝ, තතියාය පයොගවිපත්තිවසෙනෙව ගාමනිගමනිග්ඝාහකෝ එකෝ, චතුත්ථාය ථෙය්‍යවොහාරවසෙන එකෝ, පඤ්චමාය ඉණවඤ්ඣනවසෙන එකෝ, ඡට්ඨාය පසය්හාවහාරවසෙන පන්ථදූසනෝ එකෝ, සත්තමාය කූටසක්ඛිවසෙන එකෝ, අට්ඨමාය මිත්තදුභී[4]වසෙන එකෝ, නවමාය අකතඤ්ඤුවසෙන එකෝ, දසමාය කතනාසනවිහෙසනවසෙන එකෝ, **එකාදසමාය*** හදයවඤ්ඣනවසෙන එකෝ, වාදසමාය පටිවජ්ඣන කම්මවිපත්තිවසෙන[5] වෙ, තෙරසමාය අකතඤ්ඤුවසෙනෙව එකෝ, චුද්දසමාය වඤ්ඣනවසෙන එකෝ, **පණ්ණරසමාය** විහෙසනවසෙන එකෝ, සොළසමාය වඤ්ඣනවසෙන එකෝ, සත්තරසමාය අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන වෙ, අට්ඨාරසමාය පයොගාසයවිපත්තිවසෙන රොසකාදයෝ සත්ත, එකූනවීසතිමාය පරිභාසණවසෙන වෙ, වීසතිමාය අඤ්ඤමඤ්ඤාවොරවසෙන එකොති එවං තෙතතිංස වතූතනිංස වා වසලා වුත්තා. නෙ නිද්දිසනෙතා ආහ : **එතෙ ඛෝ වසලා වුත්තා මයා යෙ වෝ පකාසිතා**ති. තස්සත්ථෝ : **යෙ වෝ මයා** පුබ්බ ජාතාසි පන භිං බ්‍රාහ්මණ වසලනති එවං සඤ්ඣපතෝ **වසලා වුත්තා**, තෙ විත්ථාරතෝ **එතෙ ඛෝ පකාසිතා**; අථ වා **යෙ වෝ මයා** පුග්ගල වසෙන වුත්තා, තෙ ධම්මවසෙනාපි **එතෙ ඛෝ පකාසිතා**; අථ වා **එතෙ ඛෝ වසලා වුත්තා** අරියෙහි කම්මවසෙන[6] න ජාතිවසෙන, **මයා යෙ වෝ පකාසිතා**ති **සොධනෝ උපනාගී**ති ආදිනා නයෙන.

එවං භගවා වසලං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා බ්‍රාහ්මණෝ සක්කාය දිට්ඨියා[7] අභිවි අභිනිවිට්ඨෝ හොති, තස්මා තං දිට්ඨිං පරිසෙධෙනෙතා ආහ : **න ජච්චා වසලෝ**ති. තස්සත්ථෝ:- පරමත්ථතෝ හි **න ජච්චා වසලෝ හොති න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණෝ**, අපි ච ඛෝ පන **කම්මනා වසලෝ හොති කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණෝ**, අපරිසුද්ධ කම්මං වස්සනතෝ වසලෝ හොති, පරිසුද්ධෙන කම්මුනා අපරිසුද්ධ බාහනතෝ බ්‍රාහ්මණෝ හොති, යස්මා වා තුම්හෙ හීනා වසලං උක්කට්ඨං බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤිත්ථ[8] තස්මා හීනෙන කම්මනා වසලෝ හොති උක්කට්ඨෙන කම්මෙන බ්‍රාහ්මණෝ හොතීති එවම්පි අත්ථං සුපෙනෙතා

1. ථෙය්‍යධම්මදස්සනතතා.
2. සී. I. II. අභිගත.
3. සී. එතෙ
4. කත්ථචි-මිත්තදූභි.
5. පටිවජ්ඣනකම්මනතාවසෙන.
6. ම. අරියධම්මවසෙන.
7. සී. II. සක්කායදිට්ඨියා.
8 ප. මඤ්ඤිත්ථා-කත්ථචි-මඤ්ඤුථ.

* ඉ-ඉමසා පඨමාය "එකාදසාය-වාදසාය" ඉච්චාදිවසෙන.

එවමාහ. ඉදානි තමෙවත්ථං නිදස්සනෙන සාධෙතුං **තදමිනාපි ජානාථාති** ආදිකා තිස්සො ගාථායො ආහ. තාසු වෙ චතුපදා එකා ඡපදා. තාසං අයෙථා: යං මයා වුත්තං **න ජච්චා වසලෝ හොතීති** ආදි, **තදමිනාපි ජානාථ යථාමෙදං නිදස්සනං** තං ඉමිනාපි පකාරෙන ජානාථ යෙන මෙ පකාරෙන යෙන මෙ[1] සාමඤ්ඤෙන ඉදං නිදස්සනන්ති වුත්තං හොති; කතමං නිදස්සනන්ති වෙ? **වණ්ඩාලපුත්තෙනා සොපාකො** -පෙ- **බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියාති.** වණ්ඩාලස්ස පුත්තෙන= **වණ්ඩාලපුත්තෙන,** අත්තනො ඛාදනත්ථාය මතෙ සුනඛෙ ලභිත්වා පවත්තීති=**සොපාකො,** **මාතඞ්ගාති** එවන්නාමො, **විස්සුතොති** එවං ගිහාය ජාතියා ච ජීවිකාය ච නාමෙන ච පාකටො. **සොති** පුරිම පදෙන සම්බන්ධිත්වා **සො මාතඞ්ගා යසං පරමං පත්තො** අබභූතං උත්තමං අතිවිසිට්ඨං යසං කිත්තිං පසංසං පත්තො; **යං සුදුල්ලභන්ති** යං ඵලාරකුලූපපත්තියා[2]පි දුල්ලභං හීනකුලූපපත්තියා[2] සුදුල්ලභං, එවං යසපත්තස්ස ච **ආගච්ඡුං නිසීදනත්ථාය බත්තියා බ්‍රාහ්මණා** බහූ තස්ස මාතඞ්ගස්ස පාරිචරියත්ථං ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච අඤ්ඤෙ ච බහූ වෙස්සසුද්දාදයො ජම්බුදීපෙ මනුස්සා යෙභුය්‍යෙන උපට්ඨානං ආගමිංසූති අත්ථො. එවං උපට්ඨානසම්පත්තා **සො මාතඞ්ගා** විගතකිලෙසරජතතා **විරජං,** මහන්තෙහි බුද්ධාදීහි පවිත්තත්තා **මහාපථං,** බ්‍රහ්මලොකසඞ්ඛාතං දෙවලොකං යාපෙතුං සමත්ථත්තා **දෙවලොකඤ්ඤතසඞ්ඛාතං** අට්ඨඞ්ගමග්ගපත්තිඨානං **අභිරුහ්ම** තාය පටිපත්තියා **කාමරාගං විරාජෙත්වා** කායස්ස භෙදා **බ්‍රහ්මලොකූපගා අහු;** සා තථා හිතාපි **න නං ජාති නිවාරෙසි බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා,** බ්‍රහ්ම ලොකූපපත්තිතොති වුත්තං හොති. අයං පනත්ථො එවං වෙදිතබ්බා:

අතීතෙ කිර මහාපුරිසො තෙන තෙනුපායෙන සත්තහිතං කරොන්තො සොපාකජ්ඨිකෙ වණ්ඩාලකුලෙ උපපජ්ජි. සො නාමෙන මාතඞ්ගා රූපෙන දුද්දසිකා හුත්වා බහිනගරෙ වම්මකුටිකාය වසති. අන්නාහනගරෙ භික්ඛං චරිත්වා ජීවිකං කපෙති. අථෙකදිවසං තස්මිං නගරෙ සුරාසඤ්ඤතෙ ඝොසිතෙ ධුත්තා ගථාසඤ්ඤා පරිවාරෙන කීළන්ති, අඤ්ඤතරාපි බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා පණ්ණරසසොළස වස්සුද්දෙසිකා දෙවකඤ්ඤා විය රූපෙන දස්සනීයා පාසාදිකා අත්තනො කුලවංසානුරූපං කීළිස්සාමීති පහූතං ඛජ්ජාදිකීළාසම්භාරං සහවෙසු ආරොපෙත්වා සබ්බසෙතබලිවද්දයුත්තං යානමාරුය්හ මහා පරිවාරෙන උය්‍යානභූමිං ගච්ඡති දිට්ඨමඞ්ගලිකාති නාමෙන. සා කිර දුස්සණ්ඨිත[3]රූපං අමඞ්ගලන්ති දට්ඨුං න ඉච්ඡති, තෙනස්සා දිට්ඨ මඞ්ගලිකාමෙව සඤ්ඤං[4] උදපාදි. තදා සො මාතඞ්ගා කාලසෙව වුට්ඨාය පටිලොභිකං නිවාසෙත්වා කාසං[5]තාලං හත්ථෙ බන්ධිත්වා භොජනත්ථාය නගරං පවිසති මනුස්සෙ දිස්වා දූරතොව එව කාසං[5]තාලං ආකොටෙන්නා. අථ දිට්ඨමඞ්ගලිකා 'උස්සරථා උස්සරථා'ති පුරතො

1. සබ්බත්ථ-යෙන. 3. ප-දුස්සණ්ඨාන. 5. සී. පා. කවඨ.
2. ඉ-කුලූපපත්තොන. 4. සී. පා. II. සඤ්ඤා.

පුරතෝ හිතජ්ඣං අපනෙන්තෙහි පුරිසෙහි නීයමාන්‍ය නගරවාර මජ්ඣෙ මාතඞ්ගං දිස්වා 'කො එසෙ'ති ආහ. අථං මාතඞ්ගවණ්ඩා ලොති. සා 'ඊදිසං දිස්වා ගන්‍යානං කුතො වුද්ධී'ති යාන‍ං නිවත්තාපෙසි. මනුස්සා මයං උය්‍යානං ගන්ත්වා ඛජ්ජභොජ්ජාදිං ලභෙය්‍යාම, තස්ස නො මාතඞ්ගස්ස අන්තරායො කතොති කුපිතා "ගණ්හථ වණ්ඩාල"නති ලෙඩ්ඩුහි පහරිත්වා 'මතො'ති පාදෙ ගහෙත්වා එකමන්තෙ ඡඩ්ඩෙත්වා කව වරෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අගමංසු. සො සතිං පටිලභිත්වා වුට්ඨාය මනුස්සෙ පුච්ඡි: කිං අය්‍යා චාරං නාම සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානං උදාහු බ්‍රාහ්මණානං යෙව කත්තබ්බන්ති. සබ්බෙසං සාධාරණන්ති. එවං සබ්බඤ්ඤුසාධාරණචාරෙන පවිසිත්වා භික්ඛාහාරෙන යාපෙන්තං මං දිට්ඨමඞ්ගලිකාය මනුස්සා ඉමං අනයව්‍යසනං පාපෙසුන්ති රජිකාය රජිකං ආහිණ්ඩන්‍යා මනුස්සානං ආරොචෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරචාරෙ නිපජ්ජි: දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලත්ථා න වුට්ඨාහාමීති. බ්‍රාහ්මණො ඝරචාරෙ මාතඞ්ගා නිපන්න්‍යොත්ති සුත්වා තස්ස කාකණිකං දෙථ, තෙලෙන අඞ්ගං මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතූති ආහ. සො තං න ඉච්ඡති, දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලත්ථා න වුට්ඨාහාමිවෙව ආහ. තතො බ්‍රාහ්මණො වෙ කාකණිකාය දෙථ, කාකණිකාය පූවං ඛාදතූ කාකණිකාය තෙලෙනඞ්ගං මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතූති ආහ. සො තම්පි න ඉච්ඡති, තථෙව වදති. බ්‍රාහ්මණො සුත්වා මාසකං දෙථ පාදං උපඩ්ඪකාහාපණං කහාපණං වෙ තීණීති යාව සතං ආණාපෙසි. සො න ඉච්ඡති, තථෙව වදති. එවං යාවන්තාන‍ං යෙව සුරියො අත්ථං ගතො.

අථ බ්‍රාහ්මණී පාසාදා ඔරුය්‍හ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා යාචි: තාත මාතඞ්ග දිට්ඨමඞ්ගලිකාය අපරාධං ඛම, සහස්සං ගණ්හ වෙ තීණීති යාව සත්තසහස්සං ගණ්හාති ආහ. සො තූණ්හීභූතොව නිපජ්ජි යෙව. එවං චතුහපඤ්චාහෙ වීතිවත්තෙ බහූහි පණ්ණාකාරං දත්වා දිට්ඨමඞ්ගලිකං අලභන්තා ඛත්තියකුමාරියොං මාතඞ්ගස්ස උපඨාණකෙ ආරොචාපෙසුං: පුරිසා නාම අනෙකාකිපි සංවච්ඡරානි විරියං කත්වා ඉච්ඡිතත්ථං පාපුණන්ති, මා ඛො තුම්හෙ නිබ්බිජ්ජි, අද්ධා මිගනිභවවයෙන දිට්ඨමඞ්ගලිකං ලච්ඡසීති. සො තූණ්හීභූතො නිපජ්ජියෙව. අථ සත්තමෙ දිවසෙ සමන්තා පවිවිස්සකා උට්ඨහිත්වා "තුම්හෙ මාතඞ්ගං වා උට්ඨාපෙථ, දූරිකං වා දෙථ; මා අම්හෙ සබ්බෙ නාසයිත්ථා"ති ආහංසු. තෙසං කිර අයං දිට්ඨි: යස්ස වාරෙ එවං නිපන්නො මරති, තස්ස ඝරෙන සඟ සමන්තා සත්තඝරා ඝරවාසිනො වණ්ඩාලා හොන්තීති. තතො දිට්ඨමඞ්ගලිකං නීලපට පිලොතිකං නිවාසාපෙත්වා උලුඞ්කකලොපිකාදීනි දත්වා පරිදෙවමානං තස්ස සන්තිකෙ නෙත්වා "හන්ද දූරිකං, උට්ඨාය ගච්ඡාහී"ති අදංසු. සා පස්සෙ ඨත්වා උට්ඨාහීති ආහ. සො හත්ථෙ ගහෙත්වා උට්ඨාපෙහීති ආහ. සා නං උට්ඨාපෙසි. සො නිසිදිත්වා ආහ: මයං අන්නෙනාගරෙ ලභිතුං න ලභාම, එහි මං බහිනගරෙ වම්මකූටං නෙහීති. සා නං හත්ථෙ ගහෙත්වා නත්ථ නෙසි. පිටසිං[1] ආරොපෙත්වාති ජාතකභාණකා.

1. බහූසු-පිට්ඨියං.

නෙත්වා ච'ස්ස සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා උණ්හොදකෙන නහාපෙත්වා යාගුං පවත්වා අදාසි. සෝ "බ්‍රාහ්මණකුලෙසු අයං මා විනාසෙසී"ති ජාතිසම්භෙදං අකත්වාව අඩ්ඪමාසමත්තං බලං ගහෙත්වා "අහං ත්වං ගච්ඡාමි, අනිවිරායතීති මා ත්වං උක්කණ්ඨි"ති වත්වා ඝරමානුසකානි ච "ඉමං මා පමජ්ජිත්වා"ති ආණාපෙත්වා ඝරා නික්ඛම්ම තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා කතිපාහෙනෙව අට්ඨ සමාපත්තියෝ පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායෝ නිබ්බත්තෙත්වා "ඉදානාහං දිට්ඨම්ඔඝලිකාය මනාපෝ භවිස්ස"නති ආකාසෙනාගන්ත්වා නගරද්වාරෙ ඔරොහිත්වා දිට්ඨම්ඔඝලිකාය ඝරං පෙසෙසි. සා සුත්වා "කොචි මඤ්ඤෙ මම ඤාතකෝ පබ්බජිතෝ මං දුක්ඛිතං ඤත්වා දට්ඨුං ආගතෝ භවිස්සතී"ති විත්තයමානා ගන්ත්වා තං ඤත්වා පාදෙසු පතිත්වා "කිස්ස මං අනාථං තුම්හෙ අකත්ථා"ති ආහ. මහාපුරිසෝ "මා ත්වං දිට්ඨම්ඔඝලිකෙ දුක්ඛිනී අහොසි, සකලජම්බුදීපවාසීහි තෙ සක්කාරං[1] කාරෙස්සාමී"ති වත්වා එතදවොච: ගච්ඡ ත්වං ඝොසණං කරොහි: මහාබ්‍රහ්මා මම සාමිකෝ, න මාතඔඝා, සෝ වන්දිමානං නිද්දිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මම ඝනතිකං ආගම්ස්සතීති. සා ආහ: අහං භනෙන බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා හුත්වා අත්තානං පාපකමෙනිමං කපණභාවං පත්තා, න සක්කොමේවං වත්තුනන්ති. මහාපුරිසෝ "න ත්වං මාතඔඝස්ස පභාවං ජානාසී"ති වත්වා යථා සා සඳ්දහි, තථා අනෙකානි පාටිහාරියානි දස්සෙත්වා තථෙව තං ආණාපෙත්වා අත්තනෝ වසනිං අගමාසි. සා තථා අකාසි. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති හසන්ති: කථං හි නාම'ඤං අත්තනෝ පාපකමෙන වණ්ඩාලභාවං පත්තා පුන තං මහාබ්‍රහ්මානං කරිස්සතීති. සා අධිමනා එව හුත්වා දිවසෙ දිවසෙ ඝොසන්ති නගරං[2] ආහිණ්ඩති: ඉතො ඡට්ඨෙ දිවසෙ පඤ්චමෙ වතුත්ථෙ තතියෙ සුවෙ අජ්ජ ආගම්ස්සතීති. මනුස්සා තස්සා විස්සත්ථභාවං ඤත්වා "ඤාදුවි එවමපි ඔඤ"ති අත්තනෝ ඝරද්වාරෙසු මණ්ඩපං[3] කාරාපෙත්වා පාණිගහණට්ඨානං සජ්ජෙත්වා වයප්පත්තා දාරිකායෝ අලඞ්කරිත්වා "මහාබ්‍රහ්මනි ආගතෙ කඤ්ඤං දානං දස්සාමා"ති ආකාසං[4] උල්ලොකෙන්තා නිසීදිංසු. අථ මහාපුරිසෝ පුණ්ණමදිවසෙ ගඟාතලං උපාරුළ්හෙ වත්තෙ වන්දවිමානං ඵාලෙත්වා පස්සතෝ ජනස්ස මහාබ්‍රහ්මරූපෙන නික්ඛමි. ජනෝ දෙව වතු ජානාති මඤ්ඤති. තතෝ අනුක්කමෙනොගතං දිස්වා 'සච්චං දිට්ඨම්ඔඝලිකා ආහ, මහාබ්‍රහ්මාව අයං දිට්ඨම්ඔඝලිකං දමෙතුං පුබ්බෙ මාතඔඝ වෙස්සොගඤ්ඡී'ති නිට්ඨං අගමාසි. එවං සෝ මහාජනෙන දිස්සමානෝ දිට්ඨම්ඔඝලිකාය වසනට්ඨානෙ[5] එව ඔරොහි, සා ච තදුපනිස්සාය අහොසි. සෝ තස්සා නාභිං අඞ්ගුට්ඨකෙන පරාමසි, තෙන එස්සෙන ගබ්භො නාම පතිට්ඨාසි. තතෝ නං "ගබ්භො තෙ සණ්ඨිතෝ, පුත්තමහි ජාතෙ තං නිස්සාය ජීවා"ති ගන්ත්වා පස්සතෝ මහාජනස්ස පුන වන්දවිමානං පාවිසි. බ්‍රාහ්මණා "දිට්ඨම්ඔඝලිකා මහාබ්‍රහ්මුනෝ පජාපති, අමහාකං

1. සී II. නමක්කාරං. 3. සී. II. පා. පවෙසං. 5. සී. වසනට්ඨානෙ.
2. සී. II. නගරෙ. 4. සී. II ආකාසෙ.

මානා ජානා"ති වත්වා තතෝ තතෝ ආගච්ඡන්ති සක්කාතුකාමා, මනුස්සසම්පීළනෙන[1] නගරද්වාරානි අනොකාසානි අහෙසුං. තෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකං හිරඤ්ඤරාසිම්හි ඨපෙත්වා නහාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා රථං ආරොපෙත්වා මහාසක්කාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කාරෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා තත්ර නං "මහාබ්‍රහ්මුනො පජාපතී"ති දිබ්බට්ඨානෙ ඨපෙත්වා වසාපෙන්ති: යාව'ස්සා පතිරූපං වසනොකාසං කරොම, තාව ඉධෙව වසතූති. සා මණ්ඩපෙ එව පුත්තං විජායි. තං විසුද්ධිදිවසෙ සද්ධිං පුත්තෙන සසිසං නහාපෙත්වා 'මණ්ඩපෙ ජාතො'ති දුරකස්ස මණ්ඩව්‍ය[2]කුමාරොති නාමං අකංසු. තතොපභුති ච නං බ්‍රාහ්මණා "මහාබ්‍රහ්මුනො පුත්තො"ති පරිවාරෙත්වා චරන්ති. තතො නෙකසතසහස්සපකාරා පණ්ණාකාරා ආගච්ඡන්ති. තෙ බ්‍රාහ්මණ කුමාරස්ස රක්ඛං ඨපෙසුං, ආගතා ලභුං කුමාරං දට්ඨුං න ලභන්ති. කුමාරො අනුපුබ්බෙන වුද්ධිමන්වය දුනං දුතුමාරඩ්ඩො, සො ආසාය සම්පත්තානං[3] කපණද්ධිකාදීනං අදත්වා බ්‍රාහ්මණානං යෙව දෙති. මහාපුරිසො "කිං මම පුත්තො දුනං දෙති, න දෙතී"ති ආවජ්ජෙත්වා බ්‍රාහ්මණානං යෙව දුනං දෙන්තං දිස්වා "යථා සබ්බඤ්ඤං දස්සති, තථා කරිස්සාමී"ති චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආකාසෙනාගම්ම පුත්තස්ස ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. කුමාරො තං දිස්වා "කුතො'යං එවං විරූපවෙසො වසලො ආගතො"ති රුට්ඨො ඉමං ගාථමාහ:

"කුතො නු ආගච්ඡසි? රුම්මවාසි
ඔතල්ලකො පංසුපිසාවකොව,
සඞ්කාරචොලං පටිමුච්ච කණ්ඨෙ
කො 'රෙ තුවං හොසි අදක්ඛිණෙය්‍යො"ති.

බ්‍රාහ්මණා "ගණ්හථ ගණ්හථා"ති තං ගහෙත්වා ආකොටෙත්වා අනය ව්‍යසනං පාපෙසුං. සො ආකාසෙන ගන්ත්වා බහිනගරෙ පච්චට්ඨාසි.[4] දෙවතා කුපිතා කුමාරං ගලෙ ගහෙත්වා උද්ධපාදං අධොසිරං ඨපෙසුං. සො අක්ඛීහි නිග්ගතෙහි මුඛෙන බෙලං ගලන්තෙන[5] ඝුරුඝුරුපස්සාසී දුක්ඛං වෙදියති, දිට්ඨමඞ්ගලිකා සුත්වා "කොචි ආගතො අත්ථී"ති පුච්ඡි. ආම පබ්බජිතො ආගච්ඡතී"ති. කුහිං ගතොති. එවං ගතොති. සා තත්ථ ගන්ත්වා "ඛමථ භන්තෙ අත්තනො දුසස්සා"ති යාවන්තී තස්ස පාදමූලෙ භූමියං නිපජ්ජි. තෙන ච සමයෙන මහාපුරිසො පිණ්ඩාය චරිත්වා යාගුං ලභිත්වා තං පිවනෙතා තත්ථ නිසින්නො හොති. සො අවසිට්ඨං පොකං යාගුං දිට්ඨමඞ්ගලිකාය අදාසි: ගච්ඡිමං යාගුං උදකකුම්භියා ආලොළෙත්වා–යෙසං භූතවිකාරෙ අත්ථි, තෙසං අක්ඛි මුඛකණ්ණනාසාවිලෙසු ආසිඤ්චථ, සරීරඤ්ච[6] පරිපෙථෙසෙහි, එවං නිබ්බිකාරා භවිස්සන්තීති. සා තථා අකාසි. තතො කුමාරස්ස පකති සරීරෙ ජාතෙ[7] "එහි තාත පණ්ඩිතං ඛමාපෙස්සාමා"ති පුත්තඤ්ච

1. බහුසු-සම්පීළෙන. 3. ප-ආසයසම්පත්තානඤ්ච. 5. සබ්බත්ථ-ගලන්තෙන. 7. බහුසු-
2. ප-මණ්ඩපප. 4. ප-පච්චුට්ඨාසි. සී. II, අට්ඨාසි. 6. සී. II සරීරෙපි.[කුම්භාරෙජාතෙ.

බ්‍රාහ්මණෙ ච තස්ස පාදමූලෙ නික්කුජ්ජෙත්වා නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙසි. සො "සබ්බජ්ජනස්ස දුනං දුතබ්බ"න්‍ති ඔවදිත්වා තස්ස ධම්මකථං කත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං යෙව ගන්ත්වා විහෙසයි: ඉත්ථිසු පාකටා දිට්ඨමඞ්ගලිකා දමිතා, පුරිසෙසු පාකටො මණ්ඩව්‍ය[1]කුමාරො, ඉදානි කො දමෙතබ්බොති. තතො ජාතිමන්තතාපසං අදස බඤ්ඤතිත්‍තගරං නිස්සාය බඤ්ඤතිත්‍තදීතීරෙ විහරන්තං. සො අහං ජාතියා විසිට්ඨො, අඤ්ඤෙහි පරිභූතෙනාදකං න පරිභුඤ්ජාමීති උපරි නදියා වසති. මහාපුරිසො තස්ස උපරි භාගෙ වාසං කප්පෙත්වා තස්ස උදකපරිභොග වෙලායං දන්තකට්ඨං ඛාදිත්වා උදකෙ පක්ඛිපි. තාපසො තං උදකොත වුය්හමානං දිස්වා "කෙනිදං ඛිත්ත"න්‍ති පරිසොතං ගන්ත්වා මහා පුරිසං දිස්වා 'කො එත්ථා'ති ආහ. මාතඞ්ගචණ්ඩාලො ආචරියාති. අපෙහි චණ්ඩාල, මා උපරි නදියා වසීති. මහාපුරිසො 'සාධු ආචරියා'ති හෙට්ඨා නදියා වසති. පරිසොහම්පි දන්තකට්ඨාදීනි තාපසස්ස සන්තිකං ආගච්ඡන්ති. තාපසො පුන ගන්ත්වා අපෙහි චණ්ඩාල, මා හෙට්ඨා නදියා වස, උපරි නදියා යෙව වසාති ආහ. මහාපුරිසො 'සාධාචරියා'ති තථා අකාසි. පුනපි තථෙව අහොසි. තාපසො "පුනපි තථෙව කරොතී"ති රුට්ඨො මහාපුරිසං සපි: සුරියස්ස තෙ උග්ගමනවෙලාය සත්තධා මුද්ධා ඵලතූති. මහාපුරිසොපි 'සාධාචරිය! අහං පන සුරියස්සුට්ඨානං න දෙමී'ති වත්වා සුරියුට්ඨානං නිවාරෙසි. තතො 'රත්තිං න විභායති. අන්ධකාරෙ ජාතො'ති භීතා බඤ්ඤතිවාසිනො තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා "අත්ථි නු ඛො ආචරිය අම්හාකං සොත්ථි භාවො"ති පුච්ඡිංසු. තෙ හි තං 'අරහා'ති මඤ්ඤන්ති. සො තෙසං සබ්බමාචික්ඛි. තෙ මහාපුරිසං උපසඞ්කමිත්වා "සුරියං භණෙන මුඤ්චථා"ති යාචිංසු. මහාපුරිසො "යදි තුම්හාකං අරහා ආගන්ත්වා මං ඛමාපෙති, මුඤ්චාමී"ති ආහ. මනුස්සා ගන්ත්වා තාපසං ආහංසු: එහි භණෙත මාතඞ්ගපණ්ඩිතං ඛමාපෙහි, මා තුම්හාකං කාලඛණාරණා මයං අනස්සුමහාති. සො "නා'හං චණ්ඩාලං ඛමාපෙමී"ති ආහ. මනුස්සා අමෙහ වං නාසෙසී"ති හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා මහාපුරිස්ස සන්තිකං නෙසුං. මහාපුරිසො "මම පාදමූලෙ කුච්ඡිතා නිපජ්ජිත්වා ඛමා පෙන්‍ත ඛමාමී"ති ආහ. මනුස්සා "එවං කරොහී"ති ආහංසු. තාපසො නා'හං චණ්ඩාලං වන්දාමීති. මනුස්සා 'තවවත්ථෙන න වන්දිස්සසී'ති හත්ථපාදමස්සුගීවාදීසු[2] ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස පාදමූලෙ සයාපෙසුං. සො "ඛමාමහං ඉමස්ස, අපි ච අස්සෙවා'නුකම්පාය සුරියං න මුඤ්චාමි, සුරියෙ හි උග්ගතමත්තෙ මුද්ධා අස්ස සත්තධා ඵලිස්සති." මනුස්සා "ඉදානි භණෙත කිං කාතබ්බ"න්‍ති ආහංසු. මහාපුරිසො "තෙන හි ඉමංගුලපමාණෙ උදකෙ ඨපෙත්වා මත්තිකාපිණ්ඩෙන'ස්ස සීසං පටිච්ඡාදෙථ, සුරියරස්මීහි ථූථෙඨා මත්තිකාපිණ්ඩො සත්තධා ඵලිස්සති, තස්මිං ඵලිතෙ එස අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡතූ"ති ආහ. (තෙ) තාපසං

1. ප-මණ්ඩපප. 2. සී. I. II. හත්ථපාදමස්සුදණ්ඩාදීසු.

හත්ථපාදදීසු ගහෙත්වා තථා අකංසු. මත්තිකාපිණ්ඩෙ සත්තධා ථලිත්වා ජලෙ පතිතෙ තාපසො භීතො පලාඝි. මනුස්සා දිස්වා "පස්සථ භො[1] සමණස්ස ආනුභාව"නති දන්තකට්ඨපකෙඛපනාදිං කත්වා සබ්බං විත්ථාරෙත්වා "නත්ථි ඊදිසො සමණො"ති තස්මිං පසිදිංසු. තතොපභුති සකලජම්බුදීපෙ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ගහට්ඨපබ්බජිතා මාතඉග පණ්ඩිතස්ස උපට්ඨානං අගමංසු. සො යාවතායුකං ඨත්වා කායස්ස භෙදා බ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජි. තෙනාහ භගවා: **තදඛිනාපි ජානාථ**[2] -පෙ- **බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියාති**.

එවං **න ජච්චා වසලො හොති-කම්මනා වසලො හොතීති** සාධෙත්වා ඉදානි **න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො-කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණොති** එතං[3] සාධෙතුං ආහ: **අජ්ඣායකකුලෙ ජාතා**-පෙ- **දුග්ගතවා ගරහාය වාති**.

තත්ථ **අජ්ඣායකකුලෙ ජාතාති**[4] මන්තජ්ඣායකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතා, **අජ්ඣායකා කුලෙ ජාතාතිපි** පාඨො, මන්තානං අජ්ඣායකා අනුපඛකුථෙ ච බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතාති අත්ථො. මන්තා බන්ධවා එතෙ සන්ති=**මන්තබන්ධිවා** වෙදබන්ධූ, වෙදපටිසරණාති වුත්තං හොති. **නෙ ච පාපෙසු කම්මෙසු අභිණ්හරූපදිස්සරෙති** තෙ එවං කුලෙ ජාතා මන්ත බන්ධවා ච සමානාපි යදි පාණාතිපාතාදිසු පාපකමෙසු පුනප්පුනං උප දිස්සන්ති, අථ **දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හා සම්පරායෙ ච දුග්ගතිං** තෙ එවං උපදිස්සමානා ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ මාතාපිතූහිපි "න ඉමෙ අම්හාකං පුත්තා, දුජ්ජාතා එතෙ කුලස්ස අඞ්ගාරභූතා, නික්කඩ්ඪථ නෙ"ති; බ්‍රාහ්මණෙහිපි "ගහපතිකා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා, මා නෙසං සද්ධායඤ්ඤථාලිපාකාදිසු පවෙසනං දෙථ, මා නෙහි සද්ධිං සල්ලපථා"ති; අඤ්ඤෙහිපි මනුස්සෙහි "පාපකම්මනතා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා"ති එවං ගාරය්හා හොන්ති. සම්පරායෙ ච නෙසං දුග්ගති, නිරයාදිභෙද දුග්ගති එතෙසං පරලොකෙ[5] හොතීති අත්ථො. **සම්පරායෙ වාතිපි** පාඨො, පරලොකෙ එතෙසං දුක්ඛස්ස ගති දුග්ගති දුක්ඛපත්තිං[6] යෙව හොතීති අත්ථො. **න නෙ ජාතීති** සා තථා උක්කට්ඨාපි-යං ත්වං සාරතො පච්චෙසි-ජාති එතෙ පාපකමෙසු පතිදිස්සනෙන බ්‍රාහ්මණෙ **සම්පරායෙ ච දුග්ගතීති** එත්ථ වුත්තපකාරාය **දුග්ගතවා** වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හාති එත්ථ වුත්තපකාරාය **ගරහාය වා න නිවාරෙති**.

එවං භගවා අජ්ඣායකකුලෙ ජාතානම්පි බ්‍රාහ්මණානං ගාරය්හා දිකධම්මවසෙන දිට්ඨෙව ධම්මෙ පතිතභාවං දීපෙත්වා දුග්ගතිගම නෙන ච සම්පරායෙ බ්‍රාහ්මණජාතියා අභාවං දීපෙත්වා **න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො-කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණොති** එතම්පි[7] අත්ථං සාධෙත්වා ඉදානි දුවිධම්පි තං අත්ථං නිගමෙන්තො ආහ: එවං බ්‍රාහ්මණ!

1. සී. I. II භොතෙනා. 3. කත්ථචි-එවං. 5. බහූසු-ලොකො. 7. බහූසු-එවමපි.
2. කත්ථචි-තදඛිනා ච්ජානාථ. 4. බහූසු-කුලෙති. 6. බහූසු-දුක්ඛපපවත්තිං.

"න ජච්චා වසලෝ හොති න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණෝ,
කම්මනා වසලෝ හොති කම්මනා හොති බ්‍රාහ්මණෝ"ති.

සෙසං කසිභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. විසෙසතෝ **එත්ථ නික්කුජ්ජිතං වා**ති ආදීනං එවං යොජනා වෙදිතබ්බා: යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං මං කම්මවිමුඛං ජාතිවාදෙ පතිතං ජාතියා බ්‍රාහ්මණ-වසලභාවෝ හොතීති දිට්ඨිතො චුටඨාපෙනෙත්ත, යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය, එවං ජාතිවාදපටිච්ඡන්නං කම්මවාදං විවරනෙත්ත, යථා මූළ්හස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං බ්‍රාහ්මණවසල භාවස්ස අසමභින්නාමුජ්ජිමග්ගං ආචික්ඛනෙත්ත, යථා අන්ධකාරෙ තෙල පජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මාතඞ්ගාදිනිදස්සනපජ්ජොතධාරණෙන මයාහං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා **අනෙක පරියායෙන ධම්මෝ පකාසිතොනි**.

අඟුලිමාලාරද්වාජ (වසල) සුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1-8.

කරණීයමත්ථකුසලෙනාති මෙත්තසුත්තං. කා උප්පත්ති? තිම්බරුක්ඛදෙවතාය කිර දෙවතාහි උබ්බාළ්හා භික්ඛූ භගවතෝ සන්තිකං සාවත්ථිං ආගච්ඡිංසු. තෙසං භගවා පරිත්තත්ථාය කම්මට්ඨානත්ථාය ච ඉමං සුත්තං අභාසි. අයං තාව සඞ්ඛෙපෝ. අයං පන විත්ථාරෝ:

එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරති උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය. තෙන ඛෝ පන සමයෙන සම්බහුලා නානාවෙරජ්ජකා[1] භික්ඛූ භගවතෝ සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ වස්සං උපගන්තුකාමා භගවන්තං උපසඞ්කමන්ති. තත්‍ර සුදං භගවා රාග චරිතානං **සම්බහුලාසුභාඅට්ඨිකසුභාදිකාවසෙන** එකාදසවිධං අසුභ කම්මට්ඨානං, දෙසචරිතානං චතුබ්බිධං මෙත්තාදිකම්මට්ඨානං, මොහ චරිතානං මරණසතිකම්මට්ඨානාදීනි, විතක්කචරිතානං ආනාපානසති පඨවිකසිණාදීනි, සද්ධාචරිතානං බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානාදීනි, බුද්ධිචරි තානං චතුධාතුවව්ත්ථානාදීනීති ඉමිනා නයෙන චතුරාසීතිසහස්සප භෙදචරිතානුකූලානි කම්මට්ඨානානි කථෙසි. අථ ඛෝ පඤ්චමත්තානි භික්ඛුසතානි භගවතෝ සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සපායං සෙනාසනක්ඛන්ධ ගොචරගාමක්ඛන්ධ පරියෙසමානා අනුපුබ්බෙන ගන්ත්වා පච්චන්තෙ හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධා නීලකාළවණ්ණසහනිභසීලා තලසීතලඝනවජ්ජායනීලවනසණ්ඩමණ්ඩිතං මුත්තාජාලරජතපට්ටසදිස වාලුකාකිණ්ණභූමිභාගං සුවිසාතසීතලජලාසයපරිවාරිතං පබ්බත මද්දසංසු. අථ ඛෝ තෙ භික්ඛූ තත්ථෙකරත්තිං වසිත්වා පභාතාය රත්තියා සරීරපරිකම්මං කත්වා තස්සා'විදූරෙ අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය

1. සී. I. පා. නානාවෙරඤ්ජකා.

පවිසිංසු. ගාමෝ පන ඝනසන්නිවෙසඝනනිවිට්ඨකුලසහස්සයුත්තො, මනුස්සා වෙත්ථ සද්ධා පසන්නා,[1] තෙ පවත්තෙන පබ්බජිතදස්සනස්ස දුල්ලභතාය භික්ඛූ දිස්වා එව පීතිසොමනස්සජාතා හුත්වා තෙ භික්ඛූ හොජෙත්වා "ඉධෙව භන්තෙ තෙමාසං වසථා"ති යාචිත්වා පඤ්ච පධානකුටිසතානි කාරුපෙත්වා තත්ථ මඤ්චපීඨපානීයපරිභොජනීයඝටාදීනි සබ්බූපකරණානි පට්ඨපෙසුං. භික්ඛූ දුතියදිවසෙ[2] අඤ්ඤං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථාපි මනුස්සා තථෙව උපට්ඨහිත්වා වස්සාවාසං යාචිංසු. භික්ඛූ 'අඝති අන්තරායෙ'ති අධිවාසෙත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා සබ්බරත්තින්දිවං ආරද්ධවිරියා හුත්වා යාමගණ්ඩිකං කොට්ටෙත්වා යොනිසොමනසිකාරබහුලා විහරන්තා රුක්ඛමූලානි උපගන්ත්වා නිසීදන්ති,[3] සීලවන්තානං භික්ඛූනං තෙජෙන විහතතෙජා[4] රුක්ඛදෙවතා අත්තනො විමානා ඔරුය්හ දූරකෙ ගහෙත්වා ඉතො චිතො ච විවරන්ති. සෙය්‍යථාපි නාම රාජූහි වා රාජමහාමත්තෙහි වා ගාමකාවාසං ගතෙහි ගාමවාසිනං ඝරෙසු ඔකාසෙ ගහිතෙ[5] ඝරමානුසකානි ඝරා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්‍ර වසන්තානි කදා නු ගමිස්සන්තීති දූරතො ඔලොකෙන්ති, එවමෙව දෙවතා අත්තනො අත්තනො විමානානි ඡඩ්ඩෙත්වා ඉතො චිතො ච විවරන්තියො දූරතොව ඔලොකෙන්ති: කදා නු භදන්තා ගමිස්සන්තීති. තතො එවං සම්වින්තෙසුං: පඨමවස්සූපගතා භික්ඛූ අවස්සං තෙමාසං වසිස්සන්ති, මයං පන තාව චිරං දූරකෙ ගහෙත්වා ඔකක්මම වසිතුං න සක්ඛිස්සාම[6] හන්ද මයං භික්ඛූනං භයජනකං ආරම්මණං දස්සෙස්සාමාති. තා රත්තිං භික්ඛූනං සමණධම්මකරණවෙලාය භිංසනකානි යක්ඛරූපානි නිම්මිණිත්වා පුරතො පුරතො තිට්ඨන්ති, භෙරවසද්දඤ්ච කරොන්ති. භික්ඛූනං තානි රූපානි දිස්වා තඤ්ච සද්දං සුත්වා හදයං එළි; දුබ්බණ්ණා ච අහෙසුං උපණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා, නෙන තෙ චිත්තං එකග්ගං කාතුං නා'සක්ඛිංසු, තෙසං අනෙකග්ගචිත්තතානං භයෙන ච ත්‍රාසපත්ත සංවිග්ගානං සති සම්මුස්සි,[7] තතො නෙසං මුට්ඨස්සතීනං දුග්ගන්ධානි ආරම්මණානි පයොජෙසුං, තෙසං තෙන ගන්ධෙන නිම්මථියමානමිව මත්ථලුඞ්ගං අහොසි, බාළ්හා සීසවෙදනා උපපජ්ජිංසු, න ච තං පවත්තිං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙසුං. අථෙකදිවසං සඞ්ඝත්ථෙරස්ස උපට්ඨාන කාලෙ සබ්බෙසු සන්නිපතිතෙසු සඞ්ඝත්ථෙරෙ ප්‍රුවත්ති: තුම්හාකං ආවුසො ඉමං වනසණ්ඩං පට්ඨායාං කතිපාහං අතිවිය පරිසුද්ධා ඡවිවණ්ණා අහොසි පරියොදාතා, විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි, එතරහි පන'ත්ථ කිසා දුබ්බණ්ණා උපපණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා, කිං වො ඉධ අසප්පායතනන්ති. තතො එකො භික්ඛූ ආහ: අහං භන්තෙ රත්තිං ඒදිසඤ්ච ඒදිසඤ්ච හෙරවාරම්මණං පස්සාමි ච සුණාමි ච, ඒදිසඤ්ච ගන්ධං ඝායාමි, තෙන මෙ චිත්තං න සමාධියතීති, එතෙනෙව උපායෙන

1. පා. I. සද්ධාසම්පන්නා
2. සී. I & II. දුතියං දිවසං.
3. පා. නිසීදිංසු.
4. පා. විගතතෙජා.
5. සී. I. ඔහිතෙ-මූ. ඔගහිතෙ
6. පා. න සක්කොම්හ.
7 සී. I. පම්මුස්සි.

සබ්බෙ තං[1] පවත්තිං ආරොචෙසුං. සඞ්ඝත්ථෙරො ආහ: භගවතා ආවුසො වෙ වස්සූපනායිකා පඤ්ඤත්තා, අම්හාකඤ්ච ඉදං සෙනාසනං අසප්පායං, ආයාමාවුසො භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා අඤ්ඤං සප්පායං සෙනාසනං පුච්ඡාමාති. සාධූ හනෙත්ති තෙ භික්ඛූ ථෙරස්ස පටිස්සුණිත්වා සබ්බෙ සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනුපලිත්තත්තා කුලෙසු කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා එව යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කමිංසු, අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො සන්තිකං අගමංසු. භගවා තෙ භික්ඛූ දිස්වා එතදවොච. "න භික්ඛවෙ අන්නොවස්සෙ චාරිකා චරිතබ්බා"ති මයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, කිස්ස තුම්හෙ චාරිකං චරථාති. තෙ භගවතො සබ්බං ආරොචෙසුං. භගවා ආවජ්ජෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ අනාතමසෙ චතුපාදපීඨකථාය මත්තමපි තෙසං සප්පායසෙනාසනං නා'ද්දස. අථ තෙ භික්ඛූ ආහ: "න භික්ඛවෙ තුම්හාකං අඤ්ඤං සප්පායසෙනාසනං අත්ථි, තත්රෙව තුම්හෙ විහරන්තා ආසවක්ඛයං පාපුණෙය්යාථ, ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරථ, සචෙ පන දෙවතාහි අභයං ඉච්ඡථ, ඉමං පරිත්තං උග්ගණ්හථ, එතං හි වො පරිත්තඤ්ච කම්මට්ඨානඤ්ච භවිස්සතී"ති ඉමං සුත්තමභාසි. අපරෙ පන ආහු: "ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරථා"ති ඉදඤ්ච වත්වා භගවා ආහ: අපි ච ඛො ආරඤ්ඤකෙන පරිහරණං ඤාතබ්බං, සෙය්යථිදං? සාසං පාතං කරණවසෙන වෙ මෙත්තා වෙ පරිත්තා වෙ අසුභා වෙ මරණසති අට්ඨමහාසංවෙගවත්ථුසමාවජ්ජනඤ්ච. අට්ඨ මහා සංවෙගවත්ථූනි නාම: ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණං චත්තාරි අපායදුක්ඛානීති; අථවා ජාතිජරාව්‍යාධිමරණානි චත්තාරි අපායදුක්ඛං පඤ්චමං අතීතෙ ච වට්ටමූලකං දුක්ඛං අනාගතෙ ච වට්ටමූලකං දුක්ඛං පච්චුප්පන්නෙආහාර පරියෙට්ඨිමූලකං දුක්ඛන්ති. එවං භගවා පරිහරණං ආවික්ඛිත්වා තෙසං භික්ඛූනං මෙත්තාපඤ්ඤ පරිත්තාපඤ්ච ච්පස්සනාපාදකජ්ඣානපඤ්ඤ ඉමං සුත්තං අභාසිති.

තත්ථ කරණීයමත්ථකුසලෙනාති ඉමිස්සා පඨමගාථාය තාව අයං පදවණ්ණනා: **කරණීයන්ති** කාතබ්බං, කරණාරහන්ති අත්ථො; **අත්ථොති** පරිපදා, යං වා කිඤ්චි අත්තනො හිතං තං සබ්බං **අරණීයතො** අත්ථොති වුච්චති, අරණීයතො නාම උපගන්තබ්බතො,-අත්ථෙ කුසලෙන=**අත්ථකුසලෙන**, අත්ථෙ ඡෙකෙනාති වුත්තං හොති; **සන්තී**ති අනියාමිතපච්චත්තං; **සන්තී**ති නියාමිතඋපයොගං; උභයම්පි වා **සන්තන්ති** පච්චත්තවචනං; **සන්තං පදන්ති** උපයොගවචනං, තත්ථ **ලක්ඛණතො** සන්තං, පත්තබ්බතො පදං, නිබ්බාණසෙච්ඡතං අධිවචනං; **අභිසමාවෙච්චාති අභිසමාගන්ත්වා**; සක්කොතීති=**සක්කෙය්ය**, සමත්ථො පටිබලොති වුත්තං හොති; **උජූ**ති අජ්ජවයුත්තො, සුට්ඨු උජූති=**සුජූ**; සුඛං වෙතා අස්සනි=**සුවචො**; අස්සාති භවෙය්ය; මුදූති මද්දවයුත්තො; **න අතිමානීති=අනතිමානී**; අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා: **කරණීය**

1. පා. සබ්බෙව තෙසං.　　a. මහාවග්ග.

**මත්ථකුසලෙන යෙනං සෙනං පදං අභිසමෙච්චාති එත්ථ තාව අත්ථි කරණීයං අත්ථි අකරණීයං; තත්ථ සඞ්ඛතෙ සික්ඛාත්තයං කරණීයං, සීලවිපත්තිං දිට්ඨිවිපත්තිං ආචාරවිපත්තිං ආජීවවිපත්තීති එවමාදි අකරණීයං, තථා අත්ථි අත්ථකුසලෝ, අත්ථි අනත්ථකුසලෝ, තත්ථ යෝ ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා න අත්තානං සම්මා පයොජෙති, ඛණ්ඩසීලෝ හොති, එකච්ඡසන්විධං අනෙසනං නිස්සාය ජීවිකං කපෙති, සෙය්‍යථීදං? වෙළුදානං නිස්සාය පත්තදානං පුප්ඵදානං ඵලදානං දන්තකට්ඨදානං මුඛොදකදානං සින්නානදානං චුණ්ණදානං මත්තිකාදානං චාටුකම්‍යතං මුග්ගසුපතං පාරිභට්ටතං ජඞ්ඝපෙසනිකං වෙජ්ජකම්මං දූතකම්මං පහිණගමනං පිණ්ඩපතිපිණ්ඩදානුප්පදානං වත්ථුවිජ්ජං නක්ඛත්තවිජ්ජං[1] අඞ්ගවිජ්ජං, ඡත්තෙ ච අගොචරෙ චරති, සෙය්‍යථීදං? වෙසියගොචරෙ විධව – ථුල්ලකුමාරික–පණ්ඩක – භික්ඛුණී – පාසාගාර ගොචරෙති. සංසට්ඨෝ ච විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන, යානි වා පන තානි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි අනොපානභූතානි අක්කොසක පරිභාසකානි අනත්ථකාමානි අහිතඋපඝාතසුඅයොගක්කෙමකාමානි භික්ඛූනං–පෙ–උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති, අයං අනත්ථකුසලෝ; යෝ පන ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තානං සම්මා පයොජෙති, අනෙසනං පහාය චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨාතුකාමෝ සද්ධාසම්පන්නෙන පාතිමොක්ඛසංවරං සතිසම්පන්නෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං විරියසම්පන්නෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං පඤ්ඤාසම්පන්නෙන පච්චයපරිසෙවනං පූරෙති, අයං අත්ථකුසලෝ; යෝ වා සත්තාපත්තික්ඛන්ධසොධනවසෙන පාතිමොක්ඛසංවරං ඡාරෙ ඝට්ටිතාරම්මණෙසු අභිජ්ඣාදීනං අනුප්පත්තිවසෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං අනෙසනපරිවජ්ජනවසෙන විඤ්ඤුපසත්ථබුද්ධබුද්ධසාවකවණ්ණිතපච්චයපරිසෙවනෙන ච ආජීවපාරිසුද්ධිං යථාවුත්තනයෙන පච්චවෙක්ඛණවසෙන පච්චයපරිසෙවනං චතුඉරියාපථපරිවත්තනෙ සාත්ථකාදීනං පච්චවෙක්ඛණවසෙන සම්පජඤ්ඤඤ්ච සොධෙති, අයම්පි අත්ථකුසලෝ; යෝ වා යථා උණ්හොදකං පටිච්ච සඞ්කිලිට්ඨං වත්ථං පරියොදපයති, ඡාරිකං පටිච්ච ආදාසෝ, උක්කාමුඛං පටිච්ච ජාතරූපං, තථා සුඛුණං පටිච්ච සීලං පොදපයතීති සුත්වා සුඛුණොදකෙන ධොවනෙනා සීලං පරියොදපෙති; යථා ච කිර සකුණිකා අණ්ඩං චම්මිමහෝ[2] වාලධිං එකපුත්තිකා නාරී පියං එකපුත්තකං එතානයනෙ පුරිසෙ තං එතානයනං රක්ඛති, තථා අතිවිය අප්පමත්තෙතා අත්තනෝ සීලක්ඛන්ධං රක්ඛති, සාසනං පානං පච්චවෙක්ඛමානෙ අණුමත්තම්පි වජ්ජං න පස්සති, අයම්පි අත්ථකුසලෝ; යෝ පන අභිඵාපරිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨාය කිලෙසවික්ඛම්භනපරිපදං පඨඤ්ඤාති, තං පඨහෙත්වා කසිණපරිකම්මං කරොති, කසිණපරිකම්මං කත්වා සමාපත්තියෝ නිබ්බත්තෙති, අයම්පි අත්ථකුසලෝ; යෝ පන සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති, අයං අත්ථකුසලානං අග්ගො.

1. ප-ඛෙත්තවිජ්ජං. 2. පා. චම්මිමහෙෂෝ.

තත්ථ යෙ ඉමෙ යාව අවිප්පටිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨාතෙන, යාව වා කිලෙසවික්ඛම්භන පටිපදාය පඤ්ඤාභාවෙන මඤ්ඤිතා අත්ථකුසලා, තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ **අත්ථකුසලා**ති අධිප්පෙතා, තථාවිධා ච තෙ භික්ඛූ, තෙන භගවා තෙ භික්ඛූ සඤ්ඤාය එකප්පඤ්ඤාධිට්ඨානාය දෙසනාය **කරණීයමත්ථකුසලෙනා**ති ආහ. තත්‍රා කිං කරණීයන්ති? (තෙසං අජ්ඣාසිත්වා[1] ගීතානං ආහ:- **සන්තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චා**ති. අයමෙත්ථ[2] අධිප්පායෝ: තං බුද්ධානුබුද්ධෙහි වණ්ණිතං සන්තං නිබ්බාණ පදං පටිවෙධවසෙන අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමෙන **යං කරණීයන්ති**. එත්ථ ච **සන්ති** ඉමස්ස ගාථාපාදස්ස ආදිතො වුත්තමෙව. **කරණීයන්ති***) අධිකාරතො අනුවත්තති, තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති අයං පන යස්මා සාවසෙසපායෝ අත්ථෝ, තස්මා විහරිතුකාමෙනාති වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං; අථවා **සන්තං පදං අභිසමෙච්චා**ති අනුස්සවාදිවසෙන ලොකියපඤ්ඤාය නිබ්බාණපදං **සන්ත**න්ති ඤත්වා තං අධිගන්තුකාමෙන යං තං කරණීයන්ති අධිකාරතො අනුවත්තති. තං කරණීයමත්ථ කුසලෙනාති එවමෙත්ථ අධිප්පායෝ වෙදිතබ්බෝ. අථවා **කරණීය මත්ථකුසලෙනා**ති වුත්තෙ කින්ති විඤ්ඤාතානං ආහ: **සන්තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චා**ති.

තස්සෙවං අධිප්පායෝ වෙදිතබ්බෝ: ලොකියපඤ්ඤාය සන්තං පදං අභිසමෙච්ච **යං කරණීයං**; **සන්ත**න්ති යං කාතබ්බං තං කරණීයං, කරණාරහමෙව[3] තන්ති වුත්තං හොති, කිං පන තන්ති? කිමඤ්ඤං සියා අඤ්ඤත්‍ර තදධිගමූපායතො, කාමඤ්ඤෙවතං කරණාරහතෙන්ත සික්ඛාත්තයදීපකෙන ආදිපදෙනෙව වුත්තං. තථා හි අස්ස අත්ථ වණ්ණනායං අවොචුම්හ: අත්ථි කරණීයං අත්ථි අකරණීයං, තත්ථ සඛෙදතො සික්ඛාත්තයං කරණීයන්ති. අනිසඛෙදපදෙසිතත්තා පන තෙසං භික්ඛූනං කෙහිචි විඤ්ඤුතං කෙහිචි න විඤ්ඤුතං, තතො යෙහි න විඤ්ඤුතං තෙසං විඤ්ඤුතප්පත්ථං යං විසෙසතො ආරඤ්ඤෙ කෙන භික්ඛූනා කාතබ්බං තං විත්ථාරෙන්තො **සක්කෙණ උජූ ච සුජූ ච සුවචෝ චස්ස මුදු අනතිමානී**ති ඉමං තාව උපඩ්ඪගාථං ආහ. කිං වුත්තං හොති? සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමෝ ලොකිය පඤ්ඤාය වා තං අභිසමෙච්ච තදධිගමාය පටිපජ්ජමානෝ ආරඤ්ඤකො භික්ඛු දුතියවතුත්ථපධානියඞ්ගසමන්නාගමෙන කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛෝ හුත්වා සච්චපටිවෙධාය පටිපජ්ජිතුං සක්කෙණෝ අස්ස, තථා කසිණපරිකම්මවත්තසමාදානාදීසු අත්තනෝ පත්තචීවරපටිසඞ්ඛරණා දීසු ච ඡාති තාති සබ්‍රහ්මචාරීනං උච්චාවචානි කිඞ්කරණීයානි තෙසු අඤ්ඤතරස්ස ච එවරූපෙසු සක්කෙණෝ අස්ස දක්ඛෝ අනලසෝ සමත්ථෝ, සක්කෝ හොතෙනාපි ච තතියපධානියඞ්ගසමන්නාගමෙන උජූ අස්ස, උජූ හොතෙනාපි ච සකිං උජුභාවෙන සන්තොසං අනාපජ්ජිත්වා යාව ජීවං පුනප්පුන අභිසිලකරණෙන සුට්ඨුතරං උජූ අස්ස; අඤ්ඤතාය වා

1. පා. ඤඤාණිත්වා. 2. සී. එත්ථ පනා. 3. සී. කරණීයමෙව.
* ලෙඛනකරිතපාඨෝ සී. I, II & V. පොත්ථකෙසු න දිස්සති.

උජු, අමායාවිතාය සූජු, කායවචීවඞ්කපහාණේන වා උජු, මනෝ වඞ්කපහාණේන සූජු, අසන්තගුණස්ස වා අත්තාවිකරණේන උජු, අසන්තගුණේන උපත්තස්ස ලාභස්ස අනධිවාසනේන සූජු, එවං ආරම්මණලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙහි පුරිමද්වයතතියසික්ඛාහි පයොගාසය සුද්ධිහි ච උජු ච සූජු ච අස්ස, න කෙවලං උජු ච සූජු ච, අපි ච පන **සුවචෝ**[1] **ච'ස්ස**, යෝ හි පුග්ගලෝ 'ඉදං න කාතබ්බ'න්ති වුත්තෝ කිත්තෙත දිට්ඨං? කිත්තෙත සුතං? කෝ මෙ හුත්වා වදසි? කිං උපජ්ඣායෝ? ආචරියෝ? සද්ධිවිහාරිකෝ? සමානුපජ්ඣායෝ?ති වදති, තුණ්හීභාවෙන වා තං විහෙඨෙති, සමපටිචිත්තිං වා න තථා කරොති, සෝ විසෙසාධිගමස්ස දූරෙ හොති, යෝ පන ඔවදියමානෝ 'සාධු හනෙත සුට්ඨු වුත්තං, අත්තනෝ වජ්ජං නාම දුද්දසං හොති, පුනපි මං එවරූපං දිස්වා වදෙය්‍යාථ අනුකම්පං උපාදාය, චිරස්සං මෙ තුම්හාකං සන්තිකා ඔවාදෙ ලද්ධෝ'ති වදති, යථානුසිට්ඨිඤ්ච පටිපජ්ජති, සෝ විසෙසාධිගමස්ස අවිදූරෙ හොති, තස්මා එවං පරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා කරොනෙතා සුවචෝ ච අස්ස, යථා ච සුවචෝ එවං මුදු අස්ස, මුදූති ගහට්ඨෙහි දූතගමනපහෙණගමනාදිසු යුජ්ජමානෝ තත්ථ මුදුභාවං අකත්වා ථද්ධෝ හුත්වා වත්තපටිපත්තියං **සකලෙ** බ්‍රහ්මචරියෙ ච මුදු අස්ස, සුපරිකම්මකතසුවණ්ණං විය තත්ථ තත්ථ විනියොගක්ඛමෝ; අථවා මුදූති අබ්භාකුටිකෝ උත්තානමුඛෝ සුඛ සම්භාසෝ පටිසන්ථාරවුත්තිං සුත්විථං විය සුඛාවහ්ගාහෝ **අස්ස**; න කෙවලඤ්ච මුදු, අපිච පන **අනතිමානී** අස්ස ජාතිගොත්තාදීහි අතිමානවත්ථූහි පරෙ නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, සාරිපුත්තත්ථෙරෙ විය චණ්ඩාල කුමාරකසමෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති.

එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජමානස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනෝ ඒතච්චං කරණීයං වත්වා පුන තතුත්තරිම්පි වත්තුකාමෝ **සන්තුස්සකෝ වාති** දුතියගාථමාහ. තත්ථ "සන්තුට්ඨි ච කතඤ්ඤුතා"ති එත්ථ වුත්තප හෙදෙන ද්වාදසවිධෙන සන්තොසෙන සන්තුස්සතීති=**සන්තුස්සකෝ**, අථවා තුස්සතීති=**තුස්සකෝ**, සකෙන තුස්සකෝ සන්තෙන **තුස්සකෝ** සමෙන තුස්සකොති=**සන්තුස්සකෝ**; තත්ථ සකං නාම "පිණ්ඩියාලොප හොජනං නිස්සායා"ති එවං උපසම්පදමණ්ඩලෙ උද්දිට්ඨං **අත්තනා** ච සම්පටිච්ඡිතං චතුපච්චයජාතං, තෙන සුන්දරෙන වා අසුන්දරෙන වා සක්කච්චං වා අසක්කච්චං වා දින්නෙන පටිග්ගහණකාලෙ පරිභොග කාලෙ ච විකාරමදස්සෙත්වා යාපෙන්තො සකෙන තුස්සකොති වුච්චති; සන්තං නාම යං ලද්ධං හොති අත්තනෝ විජ්ජමානං තෙන සන්තෙන නෙව තුස්සන්තෙතා තතො පරං න පත්ථෙන්තෙතා අත්‍රිච්ඡතං පජහන්තෙතා සන්තෙන තුස්සකොති වුච්චති; සම්මා නාම ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අනුනඝ පටිඝපහාණං, තෙන සමෙන සබ්බාරම්මණෙසු තුස්සන්තෙතා සමෙන තුස්සකොති වුච්චති; සුඛෙන හරීයතීති=**සුභරෝ**, සුපොසොති වුත්තං

1. කත්ථචි-සුඛවො, a සුත්තනිපාත 265 b. මහාවග්ග 55.

හොති, යෝ හි භික්ඛු සාලිමංසොදනාදීනං පත්තෙ පූරෙත්වා දින්නෙපි දුම්මුඛභාවං අනත්තමනභාවමෙව ච දස්සෙති, තෙසං වා සම්මුඛාව තං පිණ්ඩපාතං 'කිං තුම්හෙහි දින්න'න්ති අපසාදෙත්වා සාමණෙර ගහට්ඨාදීනං දෙති එස[1] දුබ්භරෝ, එතං දිස්වා මනුස්සා දූරතොව පරිවජ්ජන්ති "දුබ්භරෝ භික්ඛු න සක්කා පොසෙතු"න්ති. යෝ පන යං කිඤ්චි ලූඛං වා පණීතං වා අපථං වා බහුං වා ලභිත්වා අත්තමනො විපප සන්නමුඛො හුත්වා යාති[2] එස සුභරෝ, එතං දිස්වා මනුස්සා අභිවිය විස්සත්ථා හොන්ති "අම්හාකං භදන්තෙපා සුභරෝ, ථොකක්ෙනපි තුස්සති, මයමෙව නං පොසෙස්සාම"ාති පටිඤ්ඤං කත්වා පොසෙන්ති, එවරූපෝ ඉධ සුභරොති අධිප්පෙතො; අපථං කිච්චං අස්සාති=**අපථ කිච්චෝ**; න කම්මාරාමතා- භස්සාරාමතා- සඞ්ගණිකාරාමතාදිඅනෙක කිච්චව්‍යාවටෝ; අථවා සකලවිහාරෙ නවකම්මසඞ්ඝභොගසාමණෙර රාමිකවොසාසන්නාදිකිච්චවිරහිතො අත්තනො කෙසනඛවෙජ්දනපත්ත චීවරපරිකම්මාදිං කත්වා සමණධම්මකිච්චපරෝ හොතීති වුත්තං හොති; සල්ලහුකා වුත්ති අස්සාති=**සල්ලහුකවුත්ති**, යථා එකච්චෝ බහුභණ්ඩෝ භික්ඛු දිසාපක්කමණකාලෙ බහුං පත්තචීවරපච්චත්ථරණං තෙලගුළාදිං මහාජනෙන සීසභාරකවිභාරාදීහි උච්චාරාපෙත්වා[3] පක්කමති, එවං අහුත්වා යො අපපපරික්ඛාරෝ හොති පත්තචීවරාදිඅට්ඨසමණපරික්ඛාර මත්තමෙව පරිහරති, දිසාපක්කමණකාලෙ පක්ඛී සකුණො විය සමාදාය පක්කමති, එවරූපෝ ඉධ **සල්ලහුකවුත්තී**ති අධිප්පෙතො

සන්තානි ඉන්ද්‍රියානි අස්සාති=**සන්තින්ද්‍රියෝ**, ඉට්ඨාරම්මණාදීසු රාගාදි වසෙන අනුද්ධතින්ද්‍රියොති වුත්තං හොති; **නිපකෝති** විඤ්ඤූ විභාවී පණ්ඩිතවා, සීලානුරක්ඛණපඤ්ඤාය චීවරාදිවිචාරණපඤ්ඤාය ආවාසාදි සත්තසප්පායපරිජානනපඤ්ඤාය ච සම්පන්නාගතොති අධිප්පායො. න පගබ්භොති=**අප්පගබ්භා**; අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගබ්භියෙන වතුට්ඨානෙන ච වචීපාගබ්භියෙන අනොකට්ඨානෙන මනොපාගබ්භි යෙන ච විරහිතොති අත්ථෙ; අට්ඨට්ඨානං කායපාගබ්භියං නාම:- සඞ්ඝගණ පුග්ගලභොජනසාලා ජන්තාඝරන්හානතිත්ථ භික්ඛාචාරමග්ගඅන්තර ඝරපවෙසනෙසු කායෙන අපතිරූපකරණං, සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චෝ සඞ්ඝමජ්ඣෙ පල්ලත්ථිකාය වා නිසීදති පාදෙ පාදමාදහිත්වා[4] වාති එවමාදි. තථා ගණමජ්ඣෙ, ගණ්මජ්ඣේති වතුපරිසසන්නි පාතෙ, තථා බුඞ්ඝතරෙ පුග්ගලෙ, භොජනසාලායං පන බුඞ්ඝානං ආසනං න දෙති නවානං ආසනං පටිබාහති, තථා ජන්තාඝරෙ, බුඞ්ඝ වෙත්ථ අන්‍යාපුච්ඡා අගතිජාලනාදීනි කරොති, සිනානතිත්ථෙ ච යදිදං දහරෙ බුඞ්ඝොති පමාණං අකත්වා ආගතපටිපාටියා නහානිතබ්බනති වුත්තං, තම්පි අන්‍යාදියන්තා පච්ඡා ආගන්ත්වා උදකං ඔතරිත්වා බුඞ්ඝ ච නවෙ ච බාධෙති. භික්ඛාචාරමග්ගෙ පන අගාඝාත-අගොඝාදක-අග්ග

1. සබ්බත්ථ-ඔ.
2. පා. යාපෙති.
3. පා උදඛාරපෙත්වා. සී III. උඛාහාපෙත්වා.
4. සී. පාදමොදහිත්වා.

පිණ්ඩපාතං බුද්ධසාසනං පුරතෝ පුරතෝ යාති බාහාය බාහං පහරන්තෝ, අන්තරඝරප්පවෙසනෙ බුද්ධසාසනං පඨමතරං පවිසති, දහරෙහි කුමාරකෙහි කීළනං කරොන්තීති එවමාදි; චතුට්ඨානං වච්චාගබ්භියං නාම:- **සඞ්ඝගණ** පුග්ගලන්තරඝරෙසු අපතිරූපවාචානිච්ඡාරණං, සෙය්යථිදං? ඉධෙකච්චෝ සඞ්ඝමජ්ඣෙ අන්නාපුච්ඡා ධම්මං භාසති, තථා පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙ ගණෙ බුද්ධන්තරෙ පුග්ගලෙ ච, තත්ථ මන්තෙස්සති පඤ්හං පුට්ඨෝ බුද්ධන්තරං අන්නාපුච්ඡා විස්සජ්ජෙති, අන්තරඝරෙ පන ඉත්ථන්නාමෙ කිං අත්ථි? කිං යාගු? උදාහු කිං ඛාදනීයං භොජනීයං? කිං මෙ දස්සසි? කිම්ජ්ජ ඛාදිස්සාම? කිං භුඤ්ජිස්සාම?[1] කිං පිවිස්සාමාති එවමාදිං භාසති; අනෙකට්ඨානං මනොපාගබ්භියං නාම-තෙසු තෙසු ඨානෙසු කායවාචාහි අජ්ඣාචාරං අන්නාපජ්ජිත්වාපි මනසා එව කාමවිතක්කාදීන්නානප්පකාර අපතිරූපචිතක්කණං; **කුලෙසු අනනුගිද්ධෝති** යානි කුලානි උපසඞ්කමති, තෙසු පච්චයත්තණ්හාය වා අන්නානුලොමියගිහිසංසග්ගවසෙන වා අනනුගිද්ධො, න සහ සොකී න සහ නන්දී න සුඛිතෙසු සුඛිතෝ න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතෝ න උපපන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනාවුය්‍යොගමාපජ්ජිතාති වුත්තං හොති. ඉමිස්සා ච ගාථාය යං **සුවචෝ ච'ස්සාති** එත්ථ වුත්තං අස්සාති වචනං තං සබ්බපදෙහි සද්ධිං සනානුස්සකො ච අස්ස සුභරො ච අස්සාති එවං යොජෙතබ්බං.

එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො තත්තත්‍ර රිමපි කරණීයං ආවික්ඛිත්වා ඉදානි අකරණීයමපි ආවික්ඛිතුකාමො **න ච බුද්ධං සමාචරෙ කිඤ්චි සෙන විඤ්ඤූ පරෙ උපවදෙය්‍යුනති ඉමං** උපඩ්ඪ ගාථමාහ. තත්‍රායං පදෙනා: එවම්මං කරණීයං කරොන්තො යන්තං කායවච්මනොදුච්චරිතං බුද්ධං ලාමකාති වුච්චති තං **න ච බුද්ධං සමාචරෙ** අසමාවරන්තො ච න කෙවලං ඔළාරිකං කිං පන **කිඤ්චි** න සමාවරෙ, අපමත්තකං අණුමත්තකම්පි න සමාවරෙති වුත්තං හොති;තතො තස්ස සමාචාරෙ සන්දිට්ඨිකමෙවාදීනවං දස්සෙති **සෙන විඤ්ඤූ පරෙ උපවදෙය්‍යුනති**, එත්ථ ච යස්මා අවිඤ්ඤූ පරෙ අපමාණං; තෙ හි අනවජ්ජං වා සාවජ්ජං කරොන්ති අපසාවජ්ජං වා මහාසාවජ්ජං, විඤ්ඤූ එව පන පමාණං, තෙ හි අනුවිච්ච පරියොගාහෙත්වා අවණ්ණාරහස්ස අවණ්ණං වණ්ණාරහස්ස වණ්ණං භාසන්ති, තස්මා විඤ්ඤූ පරෙති වුත්තං.[2]

එවං භගවා ඉමාහි අඞ්ගතෙය්‍යාහි ගාථාහි සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස ආරඤ්ඤකසීසෙන ච සබ්බසමථං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරිතුකාමානං කරණීයාකරණීයභෙදං කම්මට්ඨානුපචාරං වත්වා ඉදානි තෙසං භික්ඛූනං තස්ස දෙවතාභයස්ස පරිඝාතාය පරිත්තත්ථං විපස්සනාපාදකජ්ඣානවසෙන කම්මට්ඨානත්ථඤ්ච **සුඛිනෝ වා බෙම්මිනෝ හොන්තූති** ආදිනා නයෙන මෙත්තකථං කථෙතුමාරද්ධා.

---

1. I, II & V. තත්‍රවි-කි. භුඤ්ජිස්සාම.
2. සත්තවි-වුත්ත. හොති.

තත්ථ **සුඛිනොති** සුඛසමඞ්ගිනෝ; **ඛෙමිනොති** ඛෙමවන්තා, අභය නිරුපද්දවාති වුත්තං හොති; **සබ්බෙ‍ති** අනවසෙසා; **සත්තාති** පාණිනෝ; **සුඛිතත්තාති** සුඛිතචිත්තා, එත්ථ ච කායිකෙන සුඛෙන සුඛිනෝ, මානසෙන සුඛිතත්තා, තදුභයෙනපි සබ්බභයූපද්දවවිගමෙන වා ඛෙමිනෝ වෙදිතබ්බා. කස්මා පන එවං වුත්තං? මෙත්තා භාවනාකාරදස්සනත්ථං. එවං හි මෙත්තා භාවෙතබ්බා: "සබ්බෙ සත්තා සුඛිනෝ හොන්තූ"ති වා "ඛෙමිනෝ හොන්තූ"ති වා "සුඛිතත්තා හොන්තූ"ති වා එවං යාව උපචාරතෝ අප්පණාකොටි තාව සබ්බෙපෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරතොපි තං දස්සෙතුං **යෙ කෙචී‍ති** ගාථාවයමාහ. අථවා යස්මා පුථුත්තාරම්මණෙ පරිචිතං චිත්තං න ආදිකෙනෙව එකන්තෙන සණ්ඨාති ආරම්මණප්පභෙදං පන අනුගන්ත්වා කමෙන සණ්ඨාති, තස්මා තස්ස තස්ථාවරාදිදුකතිකපප භෙදෙ ආරම්මණෙ අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සණ්ඨාන්ත්‍යත්ථමපි **යෙ කෙචී‍ති** ගාථාවයමාහ. අථවා යස්මා යස්ස යං ආරම්මණං විභූතං හොති තස්ස තත්ථ චිත්තං සුබං තිට්ඨති, තස්මා තෙසං භික්ඛූනං යස්ස යං විභූතං ආරම්මණං තස්ස තත්ථ චිත්තං සණ්ඨාපෙතුකාමෝ තස්ථාවරාදිදුකතිකා රම්මණප්පභෙදදීපකං **යෙ කෙචී‍ති** ඉමං ගාථාවයමාහ.

එත්ථ හි තස්ථාවරදුකං දිට්ඨාදිට්ඨදුකං දූරසන්තිකදුකං භූත සම්භවෙසිදුකන්ති චත්තාරි දුකානි[1] දීඝාදීහි ඡහි පදෙහි මජ්ඣිම පදස්ස තීසු අණුකපදස්ස ච ච්චු තිකෙසු ඇත්ථසම්භවතො දීඝරස්ස මජ්ඣිමන්තිකං මහන්තාණුකමජ්ඣිමන්තිකං[2] ථූලාණුකමජ්ඣිමන්තිකන්ති තයො තිකෙ ව දීපෙති. තත්ථ **යෙ කෙචී‍ති** අනවසෙසවචනං. **පාණා** එව භූතා=**පාණභූතා**, අථවා පාණන්තීති=**පාණා**, එතෙන අස්සාස පස්සාසපවිබන්ධෙ පඤ්චවොකාරසන්තෙ ගණ්හාති, භවන්තීති=**භූතා**, එතෙන එකවොකාරචතුවොකාරසන්තෙ ගණ්හාති, **අඤ්ඤන්ති** සන්ති සංවිජ්ජන්ති, එවං **යෙ කෙචි පාණභූතා'ඤ්ඤ**න්ති ඉමින්නා වචනෙන දුක තිකෙහි සඞ්ගහෙතබ්බෙ **සබ්බෙ** සත්තෙ එකජ්ඣං දස්සෙත්වා ඉදානි **සබ්බෙපි තෙ තසා වා ථාවරා වා අනවසෙසා**ති ඉමින්නා දුකෙන සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙති, තත්ථ තසන්තීති=**තසා**, සතණ්හානං සභයානං එතං අධිවචනං; තිට්ඨන්තීති=**ථාවරා**, පහීණතණ්හාභයානන්නං[3] අරහතං එතං අධිවචනං; තත්ථ තෙසං අවසෙසතාති=**අනවසෙසා**, සබ්බෙපීති වුත්තං හොති; යඤ්චු දුතියගාථාය අනෙන වුත්තං තං සබ්බං දුක තිකෙහි සම්බන්ධිතබ්බං, යෙ කෙචි පාණභූතත්ථි තසා වා ථාවරා වා අනවසෙසා ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිතත්තා, එවං යාව භූතා[4] වා සම්භවෙසී වා ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිතත්තාති. ඉදානි දීඝරස්සමජ්ඣිමාදිතිකචතුයදීපකෙසු **දීඝා වා**ති ආදිසු ඡසු පදෙසු **දීඝා**ති දීඝත්තභාවා නාගමවජ්ඣොධාදයො, අනෙකව්‍යාම සතප්පමාණාපි හි මහාසමුද්දෙ නාගානං අත්තභාවා අනෙකයොජ

1. පා. චත්තාරෙ දුකෙ. 2. ඉදං I. & V නත්ථි. 3. ප-ඝයානං. 4. බහුසු-දීඝා.

නපපමාණා ච මච්ඡගොධාදීනං අත්තභාවා හොන්ති; **මහන්තානි** මහන්තත්තභාවා, ජලේ මච්ඡාදයෝ[1] ථලෙ හත්ථිනාගාදයෝ අම්හාකම්පි දානවාදයෝ, ආහ ච: "රාහුභද්‍රං අත්තභාවීනඃ"නි. තස්මා හි අත්තභාවෝ උබ්බෙධෙන චත්තාරි යොජනසහස්සානි අට්ඨ ච යොජනසතානි, බාහුල්‍යවාදසයොජනසතපරිමාණා, පඤ්චසුසයොජනානි හමූ කන්තරං, තථා අඞ්ගුලන්තරිකා, හත්ථතලානි වේ යොජනසතානීති.

මජ්ඣිමාති අස්සගොමහිංසසූකරාදීනං අත්තභාවා; **රස්සකාති** තාසු තාසු ජාතීසු වාමනාදයෝ දීඝමජ්ඣිමෙහි ඔමකපපමාණා **සත්තා**; **අණුකාති** මංසචක්ඛුස්ස අගොචරා දිබ්බචක්ඛුවිසයා, උදකාදිසු **නිබ්බත්තා** සුඛුමත්තභාවා සත්තා, ඌකාදයෝ වා, අපි ච යෙ තාසු තාසු ජාතීසු මහන්තමජ්ඣිමෙහි ථූලමජ්ඣිමෙහි ච ඔමකපපමාණා **සත්තා** තෙ අණුකාති වෙදිතබ්බා; **ථූලාති** පරිමණ්ඩලත්තභාවා, මච්ඡකුම්මසිංසපිසම්බුකාදයෝ සත්තා; එවං තීහි තිකෙහි අනවසෙසතො **සත්තෙ** දස්සෙත්වා **ඉදානි දිට්ඨා වා යෙ ච අදිට්ඨාති** ආදීහි තීහි දුකෙහිපි තෙ සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙති. තත්ථ **දිට්ඨාති** යෙ අත්තනෝ චක්ඛුස්ස ආපාථං ආගතවසෙන දිට්ඨපුබ්බා; **අදිට්ඨාති** යෙ පරසමුද්දපරසෙලපරචක්කවාළාදිසු ඨිතා, **යෙ ච දූරෙ වසන්තීති අවිදූරෙති** ඉමිනා පන දුකෙන අත්තනෝ අත්තභාවස්ස දූරෙ ච අවිදූරෙ ච වසන්තෙ සත්තෙ දස්සෙති, තෙ අපාදදිපාදවසෙන වෙදිතබ්බා, අත්තනෝ හි කායෙ වසන්තා **සත්තා** අවිදූරෙ, ඛහි කායතො වසන්තා දූරෙ, තථා අන්නෙ උපචාරෙ වසන්තා අවිදූරෙ ඛහි උපචාරතො වසන්තා දූරෙ, අත්තනෝ විහාරෙ ගාමෙ ජනපදෙ දීපෙ චක්කවාළෙ වසන්තා අවිදූරෙ, පර–පෙ– **චක්කවාළෙ** වසන්තා දූරෙ වසන්තීති වුච්චන්ති; **භූතානි** ජාතා අභිනිබ්බත්තා, යෙ ච භූතා න පුන භවිස්සන්තීති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති තෙසං ඛීණාසවානං එතං අධිවචනං; **සම්භවමෙසන්තීති=සම්භවෙසි** අපපතිණභවසංයොජනත්තා ආයතිම්පි සම්භවං එසන්තානං සෙඛපුථුජ්ජනානමෙතං අධිවචනං; අථවා චතූසු යොනීසු අණ්ඩජජලාබුජා **සත්තා** යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව **සම්භවෙසි** නාම, අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච භින්දිත්වා ඛහි නික්ඛන්තා භූතා නාම, සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨම චිත්තක්ඛණෙ **සම්භවෙසි** නාම, දුතියචිත්තක්ඛණතොපභුති **භූතා** නාම, යෙන වා යෙන ඉරියාපථෙන ජායන්ති, යාව තතො අඞ්ගං න පාපුණන්ති තාව **සම්භවෙසි**, තතො පරං **භූතා**ති.

එවං භගවා සුඛිතෝ වාති ආදීහි අඞ්ගතෙය්‍යාහි ගාථාහි නානපපකාරතො තෙසං භික්ඛූනං භිත්තසුඛාගමපත්ථනාවසෙන සත්තෙසු මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි අභිත්තදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙනපි තං දස්සෙතුං ආහ: **න පරෝ පරං නිකුබ්බෙථාති**. එස පොරාණ පාඨෝ, ඉදානි **පරං නිතිපි** පඨන්ති, අයං න සොභතො. **තත්ථ පරොති** පරජනො, **පරජනෝ** නාම පරජනං; **න නිකුබ්බෙථාති** න වඤ්චෙය්‍ය.

1. සී. පා. කච්ඡපාදයෝ. a. අඞ්ගු. 195

නාතිමඤ්ඤේථාති න අතිඤකම්ඪා මඤ්ඤය්‍ය; **කඤ්චීති** කඤ්චි ඔකාසෙ, ගාමෙ වා ඛෙත්තෙ වා ඤාතිමජ්ඣෙ වා පූගමජ්ඣෙ වාති **ආදි**; **නානි** එතං; **කාඤ්ඤීති** යං කඤ්චි ඛත්තියං වා බ්‍රාහ්මණං වා ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා සුගතං වා දුග්ගතං[1] වාති ආදි; **බ්‍යාරොසණා පටිඝසඤ්ඤාති** ඛයවච්විකාරෙහි බ්‍යාරොසණාය ච මනොවිකාරෙන පටිඝසඤ්ඤාය ච, **බ්‍යාරොසණාය පටිඝසඤ්ඤාති** හි වත්තබ්බෙ බ්‍යාරොසණා පටිඝ සඤ්ඤාති වුච්චති. යථා සම්මදඤ්ඤාය විමුත්තානි වත්තබ්බෙ සම්මදඤ්ඤා විමුත්තානි; යථා ච අනුපුබ්බසික්ඛාය අනුපුබ්බකිරියාය අනුපුබ්බපටි පදයාති වත්තබ්බෙ අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපටිපදාති. **නාඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛමිච්ඡෙය්‍යාති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍ය, කිං වුත්තං හොති: න කෙවලං සුඛිනො වා ඛෙමිනො හොනතූති ආදිමනසිකාරවසෙනෙව මෙත්තං භාවෙය්‍ය, කිං පන? අහො වත යො කොචි පරපුග්ගලො යං කඤ්චි පරපුග්ගලං වඤ්චනාදීහි නිකතීහි න නිකුබ්බෙථ, ජාතිආදීහි ච නවහි මානවත්ථූහි කඤ්චි පදෙසෙ කඤ්චි පරපුග්ගලං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ච ඛ්‍යාරොසණාය වා පටිඝසඤ්ඤාය වා දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍යාති එවමපි මනසි කරොනතො භාවෙය්‍යාති.

එවං අභිතදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙන අත්ථතො මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව උපමාය දස්සෙනතො ආහ: **මාතා යථා නියං**ති. තස්සත්ථො: **යථා මාතා නියං පුත්තං** අත්තනි ජාතං ඔරසං පුත්තං තඤ්ච **එකපුත්තං** එව **ආයුසා අනුරක්ඛෙ** තස්ස දුක්ඛාපගමං[2] පරිබාහනත්ථං අත්තනො ආයුමපි වජ්ජෙත්වා තං අනුරක්ඛෙ, **එවම්පි සබ්බභූතෙසු** ඉදං මෙත්තම්භානිසංසං **භාවයෙ** පුනපපුනං ජනයෙ වඩ්ඪයෙ, තඤ්ච අපරිමාණසත්තාරම්මණවසෙන එකසම්ං වා සත්තෙ අනවසෙසඵරණවසෙන **අපරිමාණං**[3] භාවයෙ ඉති.

එවං සබ්බාකාරෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තාසෙව වඩ්ඪනං දස්සෙනතො ආහ: **මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකස්මි**නති. තත්ථ **මිජ්ජති**[4] තායති වාති=මිත්තො, හිතජ්ඣාසයතාය යිතියතී අභිබාප ගමතො රක්ඛති වාති අත්ථො, මිත්තස්ස භාවො=**මෙත්තං**; **සබ්බලොස්මි**නති අනවසෙසෙ; **ලොකස්මි**නති සත්තලොකෙ; මනසි. භවනති=**මානසං**, තං හි චිත්තසමපයුත්තත්තා එවං වුත්තං, **භාවයෙ** ඉති වඩ්ඪයෙ; නාස්ස පරිමාණනති=**අපරිමාණං**; අපපමාණසත්තාරම්මණතාය එවං වුත්තං. **උද්ධ**නනි උපරි, නෙත අරූපභවං ගණ්හාති. **අධා**නි හෙට්ඨා; නෙත කාමභවං ගණ්හාති. **තිරිය**නනි වෙමජ්ඣං, නෙත රූපභවං ගණ්හාති. **අසම්බාධ**නති සම්බාධවිරහිතං, භික්ඛාසීමනනි වුත්තං හොති. සීමා නාම පවත්තියො වුච්චති, තාසම්පි පවත්තනනති අත්ථො. **අවෙර**නති වෙරවිරහිතං, අන්තරනතරාපි වෙරවෙතනාපාතුභාවවිරහිතනනති වුත්තං

1. පා. සුඛිතං වා දුක්ඛිතං.
2. ප-දුක්ඛාගමඤ.
3. සී. I & II. V. අපපමාණං.
4. බහූසු-මෙජ්ජති.

හොති. **අසපත්තානති** විගතපච්චත්ථිකං, මෙත්තාවිහාරී හි පුග්ගලෝ මනුස්සානං පියෝ හොති අමනුස්සානං පියෝ හොති නාස්ස කෝචි පච්චත්ථිකෝ හොති, තෙනාස්ස තං මානසං විගතපච්චත්ථිකත්තා අසපත්තන්ති වුච්චති. පරියායවචනං හි එතං යදිදං පච්චත්ථිකෝ සපත්තොති. අයං අනුපදතෝ අත්ථවණ්ණනා. අයං පනෙත්ථ අධිප්පෙතත්ථවණ්ණනා: යදෙතං එවමපි සබ්බභූතෙසු මානසං භාවයෙ අපරිමාණන්ති වුත්තං, තඤ්චිතං අපරිමාණං මෙත්තමානසං සබ්බ ලොකසමිං භාවයෙ වඩ්ඪයෙ වුද්ධිං විරුළහිං වෙපුල්ලං ගමයෙ. කථං? **උද්ධං අධො ච තිරියඤ්ච** උද්ධං යාව භවග්ගා අධො යාව අවීචිතෝ තිරියං යාව අවසෙසදිසා, උද්ධං වා ආරුප්පෙ අධො කාමධාතුං තිරියං රූපධාතුං අන්නවසෙසං එරන්නෙතා එවං භාවෙන්නොපි ච තං යථා අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තඤ්ච හොති, තථා සම්බාධවෙර සපත්තානාභාවං කරොන්නෙතා භාවයෙ; යං වා තං භාවනාසමපදං පත්තං සබ්බත්ථ ඔකාසලාභවසෙන අසම්බාධං අත්තනො පරෙසු ආඝාතපටිවිනයෙන අවෙරං, අත්තනි ච පරෙසං ආඝාතපටිවිනයෙන අසපත්තං හොති, තං අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තං අපරිමාණං මෙත්තං මානසං උද්ධං අධො තිරියඤ්ච නිබ්බධපරිච්ඡෙදෙ සබ්බලොකසමිං භාවයෙ වඩ්ඪයෙ ඉති.

එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪනං දස්සෙත්වා ඉදානි තං භාවනමනුයුත්තස්ස විහරතො ඉරියාපථනියමාභාවං දස්සෙතෙතා ආහ: **තිට්ඨං චරං**-පෙ-**අධිට්ඨෙය්‍යාති**. තස්සත්ථෝ: එවමෙතං මෙත්තං මානසං භාවෙන්නෙතා සෝ "නිසිදති පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා උජුං කායං පණිධාය"ති ආදිනා වුත්ත ඉරියාපථනියමං අකත්වා යථාසුඛං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරඉරියාපථබාධනවිනොදනං කරොන්නෙතා **තිට්ඨං වා චරං වා නිසිදන්නො වා සයානො වා යාවතා විගතනිද්ධො අස්ස අථ එතං** මෙත්තඣානසතිං **අධිට්ඨෙය්‍ය** අථවා එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪනං දස්සෙත්වා ඉදානි වසිභාවං දස්සෙතෙතා ආහ: **තිට්ඨං චරන්ති**. වසිප්පත්තෙතා හි තිට්ඨං වා චරං වා යාවතා යාවතා ඉරියාපථෙන එතං මෙත්තඣානසතිං අධිට්ඨාතුකාමෝ හොති, අථවා තිට්ඨං වා චරං වාති න තස්ස ඨානාදීනි අනන්තරායකරානි හොන්ති, අපිච ඛො යාවතා එවං තං මෙත්තඣානසතිං අධිට්ඨාතුකාමෝ හොති, තාවතා විගතනිද්ධෝ හුත්වා අධිට්ඨාති, නත්ථි තස්ස දන්ධායිතත්තං. තෙනාහ: **තිට්ඨං චරං නිසිදන්නො වා සයානො වා යාවතස්ස විගතනිද්ධෝ එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති**. තස්සාධිප්පායෝ: යං තං මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකසමිං මානසං භාවයෙති වුත්තං, තං තථා භාවයෙ, යථා ඨානාදිසු යාවතා ඉරියාපථෙන ඨානාදීනි වා අන්නාදිගිහිත්‍ය යාවතා එතං මෙත්තඣානසතිං අධිට්ඨාතුකාමෝ අස්ස තාවතා එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

මජ්ඣිම-නි. 52.

එවං මෙත්තාභාවනාය වසීභාවං දස්සෙත්වා **එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති** තස්මිං මෙත්තාවිහාරෙ නියොජෙත්වා ඉදානි තං විහාරං වුත්තනෙත්වා ආහ: **බ්‍රහ්මමේතං විහාරං ඉධමාහූති.** තස්සත්ථෝ: යොයං 'සුඛිනෝ වා ඛෙමිනෝ හොන්තූ'ති ආදිං කත්වා යාව එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති වණ්ණිතෝ මෙත්තාවිහාරෝ, **එතං** වුත්තසු දිබ්බබ්‍රහ්මඅරිය ඉරියාපථවිහාරෙසු නිද්දොසත්තා අත්තනොපි පරෙසම්පි අත්ථාවහත්තා ච **ඉධ** අරියස්ස ධම්මවිනයෙ **බ්‍රහ්මවිහාරමාහූ** සෙට්ඨවිහාරමාහූති. යතෝ සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං තිට්ඨං චරං නිසින්නොං වා සයානෝ වා යාවත'ස්ස විගතමිද්ධෝ එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

එවං භගවා තෙසං භික්ඛූනං නානප්පකාරතෝ මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා මෙත්තා සත්තාරම්මණත්තා අත්තදිට්ඨියා ආසන්නා හොති, තස්මා දිට්ඨිගහණනිසෙධනමුඛෙන තෙසං භික්ඛූනං තදෙව මෙත්තාඣානං පාදකං කත්වා අරියභූමිප්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ: **දිට්ඨිඤ්ච අනුපගම්මාති.** ඉමාය ගාථාය දෙසනං සමාපෙති.[1] තස්සත්ථෝ: යථායං **බ්‍රහ්මමේතං විහාරං ඉධමාහූති** සංවණ්ණිතෝ මෙත්තඣානවිහාරෝ, තතෝ වුට්ඨාය යෙ තත්ථ විතක්කවිචාරාදයෝ ධම්මා තෙ, තෙසඤ්ච වත්ථාදිඅනුසාරෙන රූපධම්මෙ පරිග්ගහෙත්වා ඉමිනා නාමරූපපරිච්ඡෙදෙන 'සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජොයං, න ඉධ සත්තූපලබ්භති'ති එවං **දිට්ඨිඤ්ච අනුපගම්ම** අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තර සීලෙන **සීලවා** හුත්වා ලොකුත්තරසීලසම්පයුත්තෙනෙව සොතාපත්ති මග්ගසම්මාදිට්ඨිසඞ්ඛාතෙන **දස්සනෙන සම්පන්නො** තතො පරං= යොපායං වත්ථුකාමෙ ගෙධො කිලෙසකාමොං අපහීණො හොති, තම්පි සකදාගාමිඅනාගාමිමග්ගෙහි පතනුභාවෙන අනවසෙසපහාණෙන ච **කාමෙසු ගෙධං, විනෙය්‍ය** විනයිත්වා වූපසමෙත්වා **න හි ජාතු ගබ්භසෙය්‍යං පුනරෙතී'ති** එකංසෙනෙව පුන ගබ්භසෙය්‍යං න එති, සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථෙව අරහත්තං පාපුණිත්වා පරිනිබ්බාතීති.

එවං භගවා දෙසනං සමාපෙත්වා තෙ භික්ඛූ ආහ: ගච්ඡථ භික්ඛවෙ තස්මිං යෙව වනසණ්ඩෙ විහරථ, ඉමඤ්චදුසුත්තං මාසස්ස අට්ඨසු ධම්මසවණදිවසෙසු ගණ්ඩිං ආකොටෙත්වා උස්සාරෙථ, ධම්මකථං කරොථ, සාකච්ඡථ අනුමොදථ, ඉදමෙව කම්මට්ඨානං ආසෙවථ භාවෙථ, බහුලීකරොථ, තෙපි වො අමනුස්සා තං භෙරවාරම්මණං න දස්සෙස්සන්ති, අඤ්ඤදත්ථු අත්ථකාමා හිතකාමා භවිස්සන්තීති. තෙ සාධූති භගවතො පටිස්සුත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තථා අකංසු. දෙවතායො භද්දකා අමනුස්සා භද්දකාමා හිතකාමා පිතිසොමනස්සජාතා හුත්වා සයමෙව සෙනාසනං සම්මජ්ජන්ති උණ්හොදකං පටියාදෙන්ති, පිට්ඨිපරිකම්මං පාදපරිකම්මං කරොන්ති ආරක්ඛං සංවිදහන්ති, තෙ භික්ඛූ තථෙව මෙත්තං භාවෙත්වා තමෙව පාදකං කත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සබ්බෙව තස්මිං යෙව අන්තොතෙමාසෙ අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණිත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙස්සන්ති.

1. පා. සමාපෙසි.

එවං හි අත්ථකුසලා කුසලස්ස ධම්මෙ
ධම්මිස්සරෙන කථිතං කරණීයමත්ථං,
කත්වා'නුභුය්‍ය පරමං හදයස්ස සන්තිං
සන්තං පදං අභිසමෙන්ති සමත්තපඤ්ඤ.

තස්මා හි තං අමතමබ්භුතමරියකන්තං
සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විභාතුකාමො,
විඤ්ඤූ ජනො විමලසීලසමාධිපඤ්ඤ
හෙදං කරෙය්‍ය සතතං කරණීයමත්ථන්ති.

මෙත්තසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 9.

අජ්ජ පණ්ණරසොති හෙමවතසුත්තං. ක්‍වා උපපත්ති? පුච්ඡාවසිකා උපපත්ති, හෙමවතෙන හි පුට්ඨො පුට්ඨො[1] භගවා **ජඤ්ඤා ලොකො සමුප්පජ්ජතොති** ආදීනි අභාසි. තත්ථ **අජ්ජ පණ්ණරසොති** ආදි සාතාගිරෙන වුත්තං, **ඉති සාතාගිරොති** ආදි සඞ්ගීතිකාරෙහි, **කච්චි මනොති** ආදි හෙමවතෙන, **ජඤ්ඤ ලොකොති** ආදි භගවතා; තං සබ්බම්පි **සමොධා** නෙත්වා හෙවමතසුත්තන්ති වුච්චති, සාතාගිරසුත්තන්ති එකවෙචනි.[2] **තත්ථ යා'යං අජ්ජ පණ්ණරසොති** ආදි ගාථා, තස්සා උපපත්ති: ඉමස්මිං යෙව භද්දකප්පෙ වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු පුරිසෙසු උපපජ්ජිත්වා සොළස වස්සසහස්සානි ඨත්වා පරිනිබ්බුතස්ස භගවතො කස්සපස්සම්මාසම්බුද්ධස්ස මහතියා පූජාය සරීරකිච්චං අකංසු. තස්ස ධාතුයො අවිකිරිත්වා සුවණ්ණකඛතො විය එකඝනා හුත්වා සණ්ඨහිංසු. දීඝායුකබුද්ධානං හි එසා ධම්මතා. අපපායුකබුද්ධා පන යස්මා බහුතරෙන ජනෙන අදිට්ඨා එව පරිනිබ්බායනති, තස්මා ධාතුපූජම්පි කත්‍වා තත්ථ තත්ථ ජනා පුඤ්ඤං පසවිස්සන්තීති අනුකම්පාය ධාතුයො විකිරන්තූති අධිට්ඨහනති, තෙන තෙසං සුවණ්ණවුණ්ණානි විය ධාතුයො විකිරන්නි, සෙය්‍යථාපි අම්හාකං භගවතො. මනුස්සා තස්ස භගවතො එකං යෙව ධාතුඝරං කත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං යොජනං උබ්බෙධෙන ච පරික්ඛෙපෙන ච. තස්ස එකෙකගාවුතන්තරානි චත්තාරි වාරානි අහෙසුං. එකං වාරං කිකී රාජා අගණ්හි, එකං තස්සෙව පුත්තො පඨවිබ්‍යූහරාජා නාම, එකං සෙනාපතිපමුඛා අමච්චා, එකං සෙට්ඨිපමුඛා ජානපදා, රතනසුවණ්ණමයා එකඝනා සුවණ්ණරසපටිභාගා ච නානාරතනමයා ඉට්ඨකා අහෙසුං එකෙකා සතසහස්සගඝණිකා, තෙ හරිතාලමනොසිලාහි මත්තිකා කිච්චං සුරභිතෙලෙන උදකකිච්චඤ්ච කත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

එවං පතිට්ඨිතෙ චෙතියෙ චෙ කුලපුත්තා සහායකා නික්ඛමිත්වා සම්මුඛසාවකානං ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. දීඝායුකබුද්ධානං හි සම්මුඛසාවකායෙව පබ්බාජෙන්ති උපසම්පාදෙන්ති නිස්සයං දෙන්ති,

---

1. කත්ථචි-පුට්ඨා 2. කත්ථචි-පි වුච්චති.

ඉතරෙ න ලභන්ති. තතො තෙ කුලපුත්තා "සාසනෙ භගවතා කතී ධුරානී"ති පුච්ඡිංසු, ථෙරා 'වෙ ධුරානී'ති කථෙසුං වාසධුරං පරියත්ති ධුරඤ්චාති. තස්ස පබ්බජිතෙන කුලපුත්තෙන ආචරියුපජ්ඣායසන්තිකෙ පඤ්ච වස්සානි වසිත්වා වත්තපටිවත්තං පූරෙත්වා පාතිමොක්ඛං වෙ තීණි භාණවාර සුත්තන්තානි ච[1] පගුණං කත්වා කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා කුලෙ වා ගණෙ වා නිරාලයෙන අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අරහත්තසච්ඡි කිරියාය ඝටිතබ්බං වායමිතබ්බං, එතං වාසධුරං; අත්තනො ථාමෙන පන එතං වා නිකායං පරියාපුණිත්වා වෙ වා පඤ්ච වා නිකායෙ පරියත්තිතො ච අත්ථතො ච සුවිසදං සාසනං අනුයුඤ්ජිතබ්බං, එතං පරියත්තිධුරන්ති. අථ තෙ කුලපුත්තා චින්තෙසුං ධුරානං වාසධුරමෙව සෙට්ඨන්ති වත්වා "මයං පන'ම්හ දහරා, වුද්ධකාලෙ වාසධුරං පරිපූරෙස්සාම, පරියත්තිධුරං තාව පූරෙමා"ති පරියත්තිං ආරභිංසු. තෙ පකතියාව පඤ්ඤවන්තොපි, න විරඤ්ඤෙව සකලබුද්ධවචනං පකාසඤ්ඤනො විනයෙ ච අතීව විනිච්ඡයකුසලා අහෙසුං. තෙසං පරියත්තිං නිස්සාය පරිවාරෙ උපජ්ජි, පරිවාරං නිස්සාය ලාභො, එකමෙකස්ස පඤ්චසත පඤ්චසතා[2] භික්ඛූ පරිවාරා අහෙසුං, තෙ සද්ධම්මසාසනං දීපෙන්තා විහරිංසු. පුන බුද්ධකාලො විය අහොසි.

තදා වෙ භික්ඛූ ගාමකාවාසෙ විහරන්ති ධම්මවාදී ච අධම්මවාදී ච. අධම්මවාදී වණ්ණා හොති එරුසො මුඛරො. තස්ස අජ්ඣාචාරෙ ඉතරස්ස පාකටො හොති, තතො තං "ඉදං තෙ ආවුසො කම්මං සාසනස්ස අපසාදාවහ"න්ති චොදෙසි. සො 'කිං තෙ දිට්ඨං? කිං සුත'න්ති විකම්පති, ඉතරෙ 'විනයධරා ජානිස්සන්ති'ති ආහ. තතො අධම්මවාදී "සචෙ ඉමං වඤ්චං විනයධරා විනිච්ඡිනිස්සන්ති, අද්ධා මෙ සාසනෙ පතිට්ඨා න භවිස්සතී"ති ඤත්වා අත්තනො පක්ඛං කාතුකාමො තාවදෙව පරික්ඛාරෙ ආදාය තෙ වෙ ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා සම්මාපරික්ඛාරෙ දත්වා තෙසං නිස්සයෙන විහරිතුමාරද්ධො, සබ්බඤ්ච නෙසං උපට්ඨානං කරොන්තො සක්කච්චං වත්තපටිවත්තං පූරෙතුකාමො විය අකාසි. තතො එකදිවසං උපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා තෙහි විස්සජ්ජියමානොපි අට්ඨාසි යෙව. ථෙරා 'කිඤ්චි වත්තබ්බමත්ථී'ති පුච්ඡිංසු, සො ආහ: භගවතා එකෙන මෙ භික්ඛුනා සහ අජ්ඣාචාරං පටිච්ච විවාදෙ, අත්ථි, සො යදි තං වඤ්චං ඉධාගන්ත්වා ආරොචෙති, යථාවිනිච්ඡයං න විනිච්ඡිනිතබ්බන්ති. ථෙරා ඔසටං වඤ්චං යථාවිනිච්ඡයං න විනිච්ඡෙතුං න වට්ටතීති ආහංසු. සො එවං කඝිරමානෙ භගවත මම සාසනෙ පතිට්ඨා නත්ථි, මයෙහතං පාපං භොතු, මා තං තුම්හෙ විනිච්ඡිනථාති. තෙ තෙන නිප්පීළියමානා සම්පටිච්ඡිංසු. සො තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පුන තං ආවාසං ගන්ත්වා සබ්බං විනයධරානං සන්තිකෙ නිට්ඨිතන්ති තං ධම්මවාදිං සුට්ඨුතරං අවමඤ්ඤන්තො එරුසෙන සම්මුදාවරති. ධම්ම වාදී 'නිස්සඛෙඃ අයං ජාතො'ති තාවදෙව නික්ඛමිත්වා ථෙරානං පරිවාරං භික්ඛුසහස්සං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: තුම්හ ආවුසො ඔසටං වා

1. බුද්ධ-සුත්තන්තඤ්ච. 2. බුද්ධ-පඤ්චසතා.

වත්‍වුං යථාධම්මං විනිච්ඡිනිතබ්බං, අනොසරුපෙන්‍ව එව වා අඤ්ඤ මඤ්ඤං අච්චයං දෙසාපෙන්‍ව සාමග්ගි කාතබ්බා, ඉමේ පන ථේරා තෙව වත්‍වුං විනිච්ඡිනිංසු න සාමග්ගිං අකංසු, කිත්‍තාමෙතානි? තෙපි සුත්‍වා තුණ්හී අහෙසුං: නූන කිඤ්චි ආචරියෙහි ඤතනති. තතො අධම්මවාදී ඔකාසං ලභිත්‍වා එවං පුබ්බෙ විනයධරා ජානනතීති භණසි, ඉමෙදානි තෙ විනයධරා, ආරොචෙහි තං වත්‍වුනති තං ධම්මවාදිං පිළෙත්‍වා 'අජ්ජතග්ගෙ පරාජිතො එවං, මා තං ආවාසං ආගඤ්ඡී'ති වත්‍වා පක්කාමි. තතො ධම්මවාදී ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්‍වා "තුම්හෙ සාසනං අනපෙක්ඛිත්‍වා අම්හෙ උපට්ඨෙසි පරිතොසෙසි"නි පුග්ගලමෙව අපෙක්ඛිත්‍වා, සාසනං අරක්ඛිත්‍වා පුග්ගලං රක්ඛිත්‍වා, අජ්ජතග්ගෙදානි තුම්හාකං විනිවෙජතුං න වට්ටති, අජ්ජ පරිනිබ්බුතො කස්සපො භගවාති මහාසද්දෙන කන්දිත්‍වා 'නට්ඨං සද්ධම්මසත්‍ත'නති පරිදෙවමානො පක්කාමි.

අථ ඛො තෙ භික්ඛූ සංවිග්ගා මයං පුග්ගලමනුරක්ඛනතා සාසන රතනං නොබෙහ පක්කිපිම්හාති කුක්කුච්චමුපපාදෙසුං. තෙ තෙනෙව කුක්කුච්චෙන උපහතාසයතතා තෙසං ජෙට්ඨකො කාලං කත්‍වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිතුම්සකෙකානෙතා හිමවති හෙමවතෙ පබ්බතෙ නිබ්බත්ති හෙමවතො යකෙඛානි නාමෙන, දුතියාචරියො මජ්ඣිමදෙසෙ සාත පබ්බතෙ සාතාගිරොති නාමෙන, තෙපි තෙසං පරිවාරභික්ඛූ තෙසං යෙව අනුවත්තනිත්‍වා සග්ගෙ[1] නිබ්බත්තිතුම්සකෙකානතා තෙසං පරිවාර යකඛාව හුත්‍වා නිබ්බත්තිංසු. තෙසං පන පවචයදායකා ගහට්ඨා දෙව ලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. හෙමවතසාතාගිරා අට්ඨවීසතියකඛසෙනාපතින මබ්භනතරා මහානුභාවා යකඛරාජානො අහෙසුං. යකඛසෙනා පතීනඤ්ච අයං ධම්මතා: මාසෙ මාසෙ අට්ඨ දිවසානි ධම්මවිනිච්ඡයත්ථං හිමවති මනොසිලාතලෙ භගලවතීපබ්බතෙ දෙවානං සන්නිපාතො හොති, තත්‍ථ සන්නිපතිතබ්බන්නති. අථ සාතාගිරහෙමවතා තසම්ං සමාගමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා සඤ්ජානිංසු, එවං සම්ම කුහිං උපපන්නො? එවං කුහින්නි අත්තනො උපපත්තිට්ඨානඤ්ච ප්‍රවත්තිං විපපටිසාරිනො අහෙසුං: නට්ඨා මයං සම්ම ඉසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්‍වා එකං පාපසහායං නිස්සාය යකඛයොනියං උපපන්නා, අම්හාකං පවචය දායකා කාමාවචරදෙවලොකෙසු නිබ්බත්තාති. අථ සාතාගිරෙ ආහ: මාරිස හිමවා නාම අවජරියබහුතසම්මතො, කිඤ්චි අවජරියං දිස්වා වා සුත්‍වා වා මම්පි ආරොචෙය්‍යාසීති. හෙමවතොපි ආහ: මාරිස මජ්ඣිම දෙසො නාම අවජරියබහුතසම්මතො, කිඤ්චි අවජරියං දිස්වා වා සුත්‍වා වා මම්පි ආරොචෙය්‍යාසීති. එවං තෙසු ඉසු සහායෙසු අඤ්ඤ මඤ්ඤං කතිකං කත්‍වා තමෙව උපපත්තිං අරිඤ්චිත්‍වා වසමානෙසු එකං බුද්ධන්තරං ඉරිවත්තං, මහාපඨවී එකයොජනතිගාවුතමත්තං උස්සද.

අථ අම්හාකං බොධිසත්තො දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතපණිධානො යාව වෙස්සන්තරඅත්තභාවා තාව පාරමියො පූරෙත්‍වා තුසිතභවනෙ උපපජ්ජිත්‍වා තත්‍ථ යාවතායුකං ඨත්‍වා දෙවතාහි ආයාචිතො පඤ්ච මහා

1. බහූසු-සග්ගෙයෙව.

විලොකනානි විලොකෙත්වා දෙවානං ආරොචෙත්වා වත්තිංසාය පුබ්බනිමිත්තෙසු වත්තමානෙසු ඉධ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි දසසහස්සිං ලොකධාතුං කම්පෙත්වා. තානි දිස්වාපිමෙ යක්ඛා ඉමිනා කාරණෙන නිබ්බත්තානීති න ජානිංසු, ඛීණාසවපසුතත්තා නෙවදස්සනසූති එකෙ. එස නයො ජාතියං අභිනික්ඛමණෙ බොධියඤ්ච, ධම්මචක්කපවත්තනෙ පන පඤ්චවග්ගියෙ ආමන්තෙත්වා භගවති තිපරිවට්ටං වාදසාකාරං වරධම්මචක්කං පවත්තෙන්තෙ මහාභූමිචාලං පුබ්බනිමිත්තං පාටිහාරියානි ච එතෙසං එකො ඤාතාගිරො එව පඨමං අද්දස, නිබ්බත්තිකාරණඤ්ච තෙසං ඤත්වා සපරිසො භගවන්තං උපසඞ්කම්ම ධම්මදෙසනං අස්සොසි, න ච කිඤ්චි විසෙසං අධිගච්ඡි. කස්මා? සො හි ධම්මං සුණන්තො හෙමවතං අනුස්සරිත්වා 'ආගතො නු ඛො මෙ සහායකො නො'ති පරිසං ඔලොකෙත්වා අපස්සන්තො "වඤ්චිතො මෙ සහායො, යො එවං විචිත්‍රපටිභානං භගවතො දෙසනං න සුණාති"ති විකිඛිත්ත චිත්තො අහොසි. භගවා ච අත්ථබ්භන්තෙපි ච සුරියෙ දෙසනං න නිට්ඨාපෙසි, අථ ඤාතාගිරො "සහායං ගහෙත්වා තෙනූ සහාගමම ධම්මදෙසනං සොස්සාමී"ති හත්ථියානඅස්සයානාදීනි මාපෙත්වා පඤ්චහි යක්ඛසතෙහි පරිවුතො හිමවන්තාභිමුඛො පායාසි, තදූ හෙමවතොපි යසොා පටිසන්ධිජාතිඅභිනික්ඛමණබොධිපරිනිබ්බාණෙසෙව වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි හුත්වාව පටිවිගච්ඡන්තානි න චිරට්ඨිතිකානි හොන්ති, ධම්මචක්කපවත්තනෙ පන තානි සබ්බෙසානි හුත්වා චිරතරං ඨත්වා තිරුජ්ඣන්ති, තස්මා හිමවති තං අච්ඡරියපාතුභාවං දිස්වා "යතො අහං ජාතො, න කදාචි අයං පබ්බතො එවං අභිරොහි භූතපුබ්බො, හන්දදානි මම සහායං ගහෙත්වා ආගමම තෙන සහ ඉමං පුප්ඵසිරිං අනුභවිස්සාමී"ති තථෙව මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛො ආගච්ඡති. තෙ උභොපි රාජගහස්ස උපරි සම්පාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආගමනකාරණං පුච්ඡිංසු. හෙමවතො ආහ: යතො අහං මාරිස ජාතො නායං පබ්බතො එවං අකාලකුසුම්මෙහි රුක්ඛෙහි අභිරොහි භූතපුබ්බො, තස්මා තං එතං පුප්ඵසිරිං තයා සද්ධිං අනුභවිස්සාමීති ආගතොම්හීති. ඤාතාගිරො ආහ: ජානාසි පන ත්වං මාරිස යෙන කාරණෙන ඉමං අකාලපුප්ඵපාටිහාරියං ජාතන්ති, න ජානාමි මාරිසාති, ඉමං මාරිස පාටිහාරියං න කෙවලං හිමවන්තෙයෙව, අපි ච ඛො පන දසසහස්සිලොකධාතුසු නිබ්බත්තං, සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො අජ්ජ ධම්මචක්කං පවත්තෙසි, තෙන කාරණෙනාති. එවං ඤාතාගිරෙ හෙමවතස්ස බුද්ධුප්පාදං කථෙත්වා තං භගවතො සන්තිකං ආනෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ. කෙචි පන ගොතමකෙ චෙතියෙ විහරන්තෙ භගවති අයමෙවමාහාති හණන්ති: **අජ්ජ පණ්ණරසොති.**

තත්ථ **අජ්ජාති** අයං රත්තින්දිවෝ, පක්ඛගණනතො **පණ්ණරසො** උපවසිතබ්බතො **උපොසථො**, තීසු වා උපොසථෙසු අජ්ජ පණ්ණරසො උපොසථො න චාතුද්දසිඋපොසථො න සාමග්ගිඋපොසථො, යස්මා වා පාතිමොක්ඛුද්දෙස-අධිට්ඨාන-උපවාස-පඤ්ඤත්ති-දිවසාදිසු සම්බහුලෙසු

අත්ථෙසු උපොසථසද්දෙ වත්තති–"ආයාමාවුසො කප්පින! උපොසථං ගමිස්සාමා[a]"ති ආදිසු හි පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උපොසථසද්දො, "එවං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො ඛො විසාඛෙ උපොසථො උපවුත්ථො[b]"ති ආදිසු පාණාතිපාතාවෙරමණ්‍යාදිකෙසු අඞ්ගෙසු, "සුද්ධස්ස වෙ සදා ඵග්ගු සුද්ධස්සුපොසථො සදා"ති ආදිසු උපවාසෙ, "උපොසථො නාම නාගරාජා[d]"ති ආදීසු පකතුපොසථෙ පණ්ණරසෙ සීසං නහාතස්සා[d]"ති ආදිසු දිවසෙ, තස්මා අවසෙසත්ථං පරිකප්පිතා ආසාළ්හපුණ්ණමදිවසං යෙව නියාමෙන්තො ආහ: **අජ්ජ පණ්ණරසො උපොසථොති**, පාටිපදෙ දුතියාති එවං ගණ්හියමානෙ අජ්ජ පණ්ණරසො දිවසොති අත්ථො; දිවි භවානි දිව්‍යානි එත්ථ අත්ථීති=**දිව්‍යා**, කානි තානි? රූපානි, තං හි රත්තිං දෙවානං දසසහස්සිලොකධාතුතො සන්නිපතිතානං **සරීරවත්ථාභරණවිමානපභාහි** අඛාදිඋපකප්පිලෙස විරහිතාය වන්දපභාය ච සකලජම්බුදීපො අලඞ්කතො අහොසි, විසෙසාලඞ්කතො ච පරමවිසුද්ධිදෙවස්ස භගවතො **සරීරපභාය**. තෙනාහ: **දිව්‍යා රත්තී උපට්ඨිතා**ති. එවං රත්තිගුණවණ්ණනාය දෙස්සෙන්තාපි සභාගස්ස චිත්තපසාදං ජනෙන්තා බුද්ධුප්පාදං කථෙන්තා ආහ: **අනොමනාමං සත්ථාරං භද්‍ර පස්සාම ගොතම**නති.

තත්ථ අනොමෙහි අලාමකෙහි සබ්බාකාරපරිපූරෙහි ගුණෙහි නාමං අස්සාති=**අනොමනාමො**, තථා හිස්ස "බ්‍රහ්මුනා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො[e]"ති ආදිනා නයෙන බුද්ධොති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, භග්ගරාගොති භගවා භග්ගදොසොති ආදිනා නයෙන භගවාති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං. එස නයො "අරහං සම්මා සම්බුද්ධො විජ්ජාචරණසම්පන්නා"ති ආදිසු. දිට්ඨධම්මිකාදිසු අත්ථෙසු දෙවමනුස්සෙ අනුසාසති ඉමං පජහථ ඉමං සමාදාය වත්තථාති=**සත්ථා**, අපිච සත්ථා භගවා සත්ථවාහො, යථා සත්ථවාහො සත්තෙ[1] කන්තාරං තාරෙතීති ආදිනා නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනාපි සත්ථා, තං **අනොමනාමං සත්ථාරං, භද්‍රන්ති** ව්‍යවසානපදෙ නිපාතො; **පස්සාමා**නි තෙන අත්තානං සහ සඞ්ගහෙත්වා පවුච්චමානවචනං; **ගොතම**නති ගොතම ගොත්තං. කිං වුත්තං හොති? සත්ථා න සත්ථාති මා විමතිං අකාසි, එකන්තහිතවිසිට්ඨා හුත්වාව එති **පස්සාම ගොතම**නති.

එවං වුත්තෙන හෙමවතා "අයං සාතාගිරෙ අනොමනාමං සත්ථාර"න්ති භණන්තො තස්ස සබ්බඤ්ඤුතං පකාසෙති, සබ්බඤ්ඤූ ච දුල්ලභා ලොකෙ, සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤාපි පූරණාදිසදිසෙහෙව ලොකෙ උපදුතා, සො පන යදි සබ්බඤ්ඤූ අද්ධා තාදිලක්ඛණප්පත්තො භවිස්සති, තෙන තං එවං පරිගණ්හිස්සාමීති[2] විත්තෙත්වා තාදිලක්ඛණං පුච්ඡන්තො ආහ: **කච්චි මනෝ**ති. තත්ථ **කච්චී**ති පුච්ඡා; **මනෝ**ති

a. මහාවග්ග. උ. ඛ. b අඞ්ගුත්තරනි උ. සු. c. මජ්ඣිමනි 36. d. දීඝනි. මහාසුද-සු. e. පටිසම්භිදාමග්ග. 1. ඉ-සත්තෙ. 2. බුද්ධසු-පරිගණ්හෙස්සාමීති.

විත්තං; **සුපණිහිතොති** සුට්ඨු ඨපිතො අවලොං අසම්පවෙධි; **සබ්බ භූතෙසු තාදිනොති** තාදිලක්ඛණපත්තසෙව සතො, පුච්ඡා එව වා අයං: සො තව සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදී උදාහු නොති. **ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ චාති** එවරූපෙ ආරම්මණෙ; **සඞ්කප්පාති** චිත්තකා; **වසිකතාති** වසං ගමිතා. කිං වුත්තං හොති? යං ත්වං **සත්ථාරං** වදසි, තස්ස තෙ සද්ධාදො කවචි තාදිලක්ඛණපත්තස්ස සතො සබ්බභූතෙසු මනො සුපණිහිතො උදාහු යාව චලනපච්චයං න ලභති තාව සුපණිහිතො විය ඛායති, සො වා තෙ සත්ථා කවචි **සබ්බභූතෙසු** සමචිත්තෙන **තාදී** උදාහු **නොති**. යෙ ච ඛො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු ආරම්මණෙසු රාගදොසවසෙන සඞ්කප්පා උප්පජ්ජෙය්යුං, තෙසං කවචි වසිකතා උදාහු කදාචි තෙසම්පි වසෙන[1] වත්තතීති.

තතො ඝාතාගිරෙ භගවතො සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ව්‍යවසිතත්තා සබ්බෙ සබ්බඤ්ඤුගුණෙ අනුජානන්තො ආහ: **මනො ච'ස්ස සුපණිහිතොති** ආදි. තත්ථ **සුපණිහිතොති** සුට්ඨු ඨපිතො පඨවිසමො අවිරුජ්ඣනට්ඨෙන, සිනෙරුසමො සුපසාදිතාචලට්ඨෙන, ඉන්දඛීලොපමො[2] චතුබ්බිධමාරපරවාදිගණෙහි අකම්පියට්ඨෙන, අනවජ්ජරූපෙ භගවතො ඉදානි සබ්බාකාරසම්පත්තත්තා සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ඨිතස්ස මනො සුපණිහිතො අවලොං භවෙය්‍ය, යස්ස තිරච්ඡානගතත්තාපි සරාගාදි කාලෙ ඡද්දන්තනාගකුලෙ උප්පන්නස්ස සවිසෙන සල්ලෙන විද්ධස්ස අවලොං අහොසි, වධකෙපි තස්මිං නපදුස්සි අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව අත්තනො දන්තෙ ඡෙත්වා අදාසි, තථා මහාකපිභූතස්ස මහතියා සිලාය සීසෙ පහටස්සාපි, තස්සෙව ච මඝාං දෙසෙසි,[3] තථා විදූර[4] පණ්ඩිත භූතස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා සට්ඨියොජනෙ ඤාලපබ්බතපපාතෙ පක්ඛිත්තස්සාපි, අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව යක්ඛස්ස'ත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සම්මදෙවාහ ඝාතාගිරෙ: **මනො ච'ස්ස සුපණිහිතොති. සබ්බ භූතෙසු තාදිනොති** සබ්බසත්තෙසු තාදිලක්ඛණපත්තසෙව මනො සුපණිහිතොං, න යාව පචවයං න ලභතීති අත්ථෙ; තත්ථ භගවතො තාදිලක්ඛණං පඤ්චධා වෙදිතබ්බං. යථාහ: "භගවා පඤ්චහාකාරෙහි තාදී: ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදී, වත්තාවීති තාදී, නිණ්ණාවීති[5] තාදී, තණ්හාදොසොති[6] තාදී, කථං භගවා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදී? භගවා ලාභෙපි තාදීති එවමාදි සබ්බං නිද්දොසෙ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. ලාභාදයො ව තස්ස මහාඅට්ඨකථායං විත්ථාරිතනයෙන වෙදිතබ්බා. පුච්ඡා එව වා අයං: සො තෙ **සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදි** උදාහු **නොති**, ඉමස්මිම්පි විභාපෙ සබ්බභූතෙසු සමචිත්තතාය තාදී අමහාකං සත්ථාති අත්ථො, අයං හි භගවා සුඛූපසංහාරකාමතාය දුක්ඛාපනයනකාමතාය ච සබ්බසත්තෙසු සමචිත්තො, යාදිසො අත්තනි තාදිසො පරෙසු, යාදිසො මහාමායාය තාදිසො විඤ්ඣමාණවිකාය, යාදිසො පිතරි සුද්ධොදනෙ

1. ම. තෙසං වසෙනෙව, ස. ප. දෙසෙසි. 5. ප. එත්තාවාති තාදී නිණ්ණාවාති.
2. ප. ඉන්දඛීලසමො. 4. බහූසු-විඹුර=විඹුර. 6. සී. තණ්හාදෙසනාති.

තාදිසො සුපබුද්ධො, යාදිසො පුත්තෙ රාහුලෙ තාදිසො වඩ්ඪෙසු දෙවදත්තෙ-ධනපාලක-අඞ්ගුලිමාලාදිසු සදෙවකෙ ච ලොකෙනි තාදී. තස්මා සම්මදෙවාහ සාතාගිරෙ: **සබ්බභූතෙසු තාදිනොති. අථො ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ වාති** එත්ථ පන එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො: යං කිඤ්චි ඉට්ඨං වා අනිට්ඨං වා ආරම්මණං, සබ්බපකාරෙහි තත්ථ යෙ රාගදොස වසෙන **සඞ්කප්පා** උපපජ්ජෙය්‍යුං, තෙසඤ්ච අනුත්තරෙන මග්ගෙන රාගාදීනං පහීණත්තා **වසීභූතා** න කදාචි තෙසං වසෙන වත්තති, සො හි භගවා අනාවිලසඞ්කප්පො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤති. එත්ථ ච සුපණිහිතමනතාය අයොනිසො මනසිකාරාභාවො වුත්තො, සබ්බභූතෙසු ඉට්ඨානිට්ඨෙසු හි[1] යො යත්ථ හවෙය්‍ය, තං සත්තසඞ්ඛාර භෙදතො දුවිධම්පාරම්මණං වුත්තං, **සඞ්කප්පවසිභාවෙන** තස්මිං ආරම්මණෙ තස්ස මනසිකාරස්සාභාවතො කිලෙසපපහාණං වුත්තං, සුපණිහිතමනතාය ච මනොසමාචාරසුද්ධි, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය කායසමාචාරසුද්ධි, සඞ්කප්පෙසු වසිභාවෙන විතක්කමූලකතා වාචාය වචිසමාචාරසුද්ධි, තථා සුපණිහිතමනතාය ලොභාදිසබ්බදෙසාභාවො, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය මෙත්තාදිගුණසබ්භාවො, සඞ්කප්පවසිභාවෙන පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤාදිභෙදෙ අරිසිද්ධි, තාය වස්ස සබ්බඤ්ඤුභාවො වුත්තො භොතීති වෙදිතබ්බො.

එවං හෙමවතො පුබ්බෙ මනොචාරවසෙනෙව තාදිතං[2] පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්පි සුත්වා දළ්හීකම්මත්ථං ඉදානි චාරත්තයවසෙනාපි, පුබ්බෙ වා සඞ්ඛෙපෙන කායවචීමනොචාරසුද්ධිං පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්පි සුත්වා දළ්හීකම්මත්ථමෙව විත්ථාරෙන්තොපි පුච්ඡන්තො ආහ: **කථිවි අදිනඤ්ච**නාති. තත්ථ ගාථාබන්ධසුඛත්ථඤ්ච පඨමං අදින්නාදාන විරතිං පුච්ඡති, **චාරං පමාදමභාති** පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්ත වොස්සග්ගතො දූරිභාවෙන අබ්‍රහ්මචරියවිරතිං පුච්ඡති; **චාරං පම දමභාති**පි පඨන්ති, චාරං මාතුගාමාති වුත්තං හොති; **ඛානං න රිඤ්චතීති** ඉමිනා පන'ස්සා[3] යෙව නිච්චාය කායදුච්චරිතවිරතියා බලවභාවං පුච්ඡති, ඛානයුත්තභස්ස හි විරති බලවති හොතීති. අථ සාතාගිරෙ යසමා භගවා න කෙවලං එතරහි අතීතෙපි අද්ධානෙ දීඝරත්තං අදින්නාදානාදිහි පටිවිරතො තස්සා තස්සෙව[4] විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො චස්ස ලොකො "අදින්නාදානා පටිවිරතො සමණො ගොතමො[a]"ති ආදිනා නයෙන වණ්ණං භාසති, තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සීහනාදං නදන්තො ආහ: **න සො අදිනඤ්ච ආදියතීති**. තං අත්ථතො පාකටමෙව. ඉමිස්සාපි ගාථාය තතියපාදෙ **පමාදමභා පමදමභාති** වෙ පාඨා,[5] චතුත්ථපාදෙ ච **ඛානං න රිඤ්චතීති** ඛානං රිතක්කං සුඤ්ඤකං න කරොති න පරිවජ්ජතීති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

1. සී. පා. සබ්බභූත ඉට්ඨානිට්ඨෙසු. 3. ප-තස්සා. a. දීඝනි. බ්‍රහ්මජාල සු.
2. සී. I. II. තාදිසං. ප. තාදිභාවං. 4. සී. තස්මා තස්සෙව. 5. ම. ඉධ පාඨා.

එවං කායවාරෙ සුදධිං සුත්වා ඉදානි වචීදවාරෙ සුදධිං පුච්ඡන්තො **ආහ: කථඤ්චි මුසා න භණතීති.** එත්ථ ඛීණාතීති=ඛීණෙ, හිංසති විබාධතීති **අත්ථෙ,** වාචාය පථොවාපථො, ඛීණෙ වාපථො අස්සාති=ඛීණවාපථො, හං නකාරෙන පටිසෙධෙත්වා පුච්ඡති: **න ඛීණවාපථොති,** න **එරුස** වාචොති වුත්තං හොති; **නාඛීණවාපථොතිපි** පාඨො, න **අඛීණ** වචනොති අත්ථො, එරුසවචනං හි පරෙසං හදයෙ අඛ්‍යමානං තිට්ඨති, තාදිසවචනො කවචි න හොති වුත්තං හොති. විහුතීති විඤ්ඤූ, විහුතිං කායති[1] කරොති වා=විහුතිකං, විහුතිකමෙව=**වචිහුතිකං, වෙචුතිකන්ති** වුච්චති, පෙසුඤ්ඤසෙතං අධිවචනං, තං හි සත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤතො භෙදනෙන විනාසං කරොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අථ සාහාගිරො යඤ්ඤ භගවා න කෙවලං එතරහි අතීතෙපි අධ්වානෙ දීඝරත්තං මුසාවාදාදීහි පටිවිරතො, තස්සා තස්සෙව ච විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො වස්ස ලොකො "මුසාවාද පටිවිරතො සමණො ගොතමො"ති වණ්ණං භාසති, තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සීහනාදං නදනෙන්තා ආහ: **මුසා ච සො න භණතීති.** තත්ථ **මුසාති** විනිබාය දිට්ඨාදීනි පරවිසංවාදන වචනං, තං **සො න භණති;** දුතියපදෙ පන පඤ්චමත්ථවසෙන **න ඛීණ වාපථො,** දුතියත්ථවසෙන **නාඛීණවාපථොති** වා පාඨො, වතුත්ථ පාදෙ **මණ්ඩනාති** පඤ්ඤු වුච්චති, භගවා යඤ්ඤ ඤාය[2] පරිඤ්ඤාභා **අත්ථමෙව භාසති** අත්ථතො අනපෙතවචනං න සම්ඵං, අඤ්ඤඤ්ඤ පුරෙක්ඛාරං හි නිරත්ථකවචනං බුද්ධානං නත්ථි, තස්මා ආහ: **මණ්ඩනා අත්ථං සො භාසතීති.** සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

එවං වචීදවාරසුදධිමපි සුත්වා ඉදානිමනොදවාරසුදධිං පුච්ඡන්තො ආහ: **කථඤ්චි න රජ්ජති කාමෙසූති.** තත්ථ **කාමාති** වත්ථුකාමා,[3] තෙසු කිලෙස කාමෙන න රජ්ජතීති පුච්ඡන්තො අනභිරක්ඛාලුතං පුච්ඡති, **අනාවිලනති** පුච්ඡන්තො ව්‍යාපාදෙන්‍යාවිලභාවං සඤ්ඤාය අව්‍යාපාදනං පුච්ඡති. **මොහං අතිකක්කනෙනාති** පුච්ඡන්තො යෙන මොහෙන මූලෙහා මච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාති, තස්සානිකක්කමෙන සම්මාදිට්ඨිතං පුච්ඡති; **ධම්මෙසු චක්ඛුමාති** පුච්ඡන්තො සබ්බධම්මෙසු අපපටිහතස්ස ඤාණචක්ඛුනො පඤ්චචක්ඛු **විසයෙසු** වා ධම්මෙසු පඤ්චන්නම්පි චක්ඛූනං වසෙන සබ්බඤ්ඤුතං පුච්ඡති, ආරත්තකායපාරිසුද්ධියාපි සබ්බඤ්ඤූ න හොතීති විනෙතබ්බා අථ සාහාගිරො යඤ්ඤ භගවා අපපඤ්චාව අරහත්තං අනාගාමිමග්ගෙනෙව කාමරාගව්‍යාපාදඤ්ච පහීණත්තා නෙව කාමෙසු රජ්ජති න ව්‍යාපාදෙන ආවිලවිතෙතා සොතාපත්තිමග්ගෙනෙව ච මිච්ඡාදිට්ඨිපපඤ්චස්ස සබ්බ පරිඤ්ඤාදභමොහස්ස පහීණත්තා මොහං අතික්කන්තොත සාමඤ්ඤ සබ්බාති **අභිසම්බුජ්ඣිත්වා** බුද්ධොති විමොක්ඛන්තිකං නාමං යථාවුත්තානි ච චක්ඛූනි පටිලභි, තස්මා තමස්ස[4] මනොවාරසුදධිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤ උග්ගණ්හෙනෙන්තා ආහ: **න සො රජ්ජති කාමෙසූති.**

1. ම. විඤ්ඤෙති විඤ්ඤති ලායති. 3. ප-වත්ථුකාමා නිලලඤ්ඤාමා ච.
2. ප-කාය ඤාණාග. 4. ප-නං තස්ස. ඇ. දීඝනි. බ්‍රහ්මජාල සු.

එවං හෙමවතො භගවතො චාරත්තයපාරිසුද්ධිං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ච සුත්වා හට්ඨා උදග්ගො අතීතජාතියං බාහුසච්චවිසදඤ[1] පඤ්ඤඤ්ච අසජ්ජමානවචනපථො හුත්වා අවජ්ඣියබහුතරූපෙ සබ්බඤ්ඤුගුණෙ සොතුකාමො ආහ: **"සච්චි විජ්ජාය සම්පන්නොති.** තත්ථ **විජ්ජාය සම්පන්නොති** ඉමිනා දස්සනසම්පත්තිං පුච්ඡති. **සංසුද්ධචාරණොති** ඉමිනා ගමනසම්පත්තිං, ඡළෙවසෙන වෙත්ථ දීඝං කත්වා චාකාරමාහ, සංසුද්ධචරණොති අත්ථො; **ආසවා ඛීණාති** ඉමිනා එතාය දස්සන ගමනසම්පත්තියා පත්තබ්බාය ආසවක්ඛයසඞ්ඛාතාය පඨමනිබ්බාන ධාතුයා පත්තිං පුච්ඡති; **නත්ථි පුනබ්භවොති** ඉමිනා දුතියනිබ්බාන ධාතුපත්තිසමත්ථතං පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤණෙන වා පරමස්සාසපත්තිං ඤත්වා ඝිතහාවං, තතො යා එසා "සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙ නිවාසං[a]"නති ආදිනා නයෙන භයභෙරවාදිසු තිවිධා, "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ –පෙ– ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ඤාණදස්සනාය චිත්තං අභිනීහරති"[b]ති ආදිනා නයෙන අම්බට්ඨාදිසු ච අට්ඨවිධා විජ්ජා වුත්තා, තාය යස්මා සබ්බාය සබ්බාකාරසම්පත්තාය භගවා උපෙතො, යඤ්චතං "ඉධ මහානාම අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ හොති ජාගරියං අනුයුත්තො හොති සත්තහි සද්ධම්මෙහි සමන්නාගතො හොති චතුන්නං ඣානානං ආභිචෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං නිකාම ලාභී හොති"ති එවං උද්දිසිත්වා "කථඤ්ච මහානාම අරියසාවකො සීල සම්පන්නො හොති"[c]ති ආදිනා නයෙන සෙඛසුත්තෙ නිද්දිට්ඨං පණ්ණ රස ධම්මපභෙදං චරණං, තඤ්ච යස්මා සබ්බූපක්කිලෙසපහාණෙන භගවතො අතිවිය සංසුද්ධං, යෙපිමෙ කාමාසවාදයො චත්තාරො ආසවා තෙපි යස්මා සබ්බෙ සපරිවාරා සවාසනා භගවතො ඛීණා, යස්මා ච ඉමාය විජ්ජාචරණසම්පදාය ඛීණාසවො හුත්වා තදූ භගවා "නත්ථිදානි පුනබ්භවොති පච්චවෙක්ඛිත්වා ඝිතො, තස්මා සාතාගිරෙ භගවතො සබ්බඤ්ඤුභාවෙ ව්‍යවසායෙන සමුස්සාහිතහදයෙ සබ්බෙපි තෙ ගුණෙ අනුජානන්තෙ ආහ: **විජ්ජාය චෙව සම්පන්නොති.**

තතො හෙමවතො සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති භගවති නිකඤ්ඩෙ හුත්වා ආකාසෙ ඨිතො යෙව භගවන්තං පසංසන්තො සාතාගිරඤ්ච සංරුධෙන්තො ආහ: **සම්පන්නං මුනිනො චින්තනති.** තස්සත්ථො: **සම්පන්නං මුනිනො චින්තනං** "මනො වස්ස සුපණිහිතොත්"ති එත්ථ වුත්තතාදිභාවෙන පුණ්ණං[2] සම්පන්නං "න සො අදින්නං ආදියතී"ති එත්ථ වුත්තකායසඞ්ඛම්මනා "න සො රජ්ජති කාමෙසූ"ති එත්ථ වුත්ත මනොසඞ්ඛම්මනා ච පුණ්ණං[2] සම්පන්නං "මුසා ච සො න භණතී"ති එත්ථ වුත්තවාසඞ්ඛම්මනා ච වචීකම්මන්තානි වුත්තං හොති. එවං සම්පන්න චිත්තඤ්ච අනුත්තරාය විජ්ජාචරණසම්පදාය සම්පන්නත්තා **විජ්ජාචරණ සම්පන්නං,** ඉමෙහි ගුණෙහි "මනො වස්ස සුපණිහිතොත්"ති ආදිනා

---

1. සී. I. II & III. බාහුසච්චාභාවවිසදඤ්ච
2. බහුසු-පුණ්ණ.

a. මජ්ඣිමනි. 20. b. දීඝනි. 156. c. මජ්ඣිමනි. 329.

තයෙන **ධම්මතෝ නං පසංසති** සභාවතෝ තච්ඡතෝ භූතතෝ එව නං පසංසති න කෙවලං සද්ධාමත්තකෙනානි දස්සෙති. තතෝ සාතාගිරොපි එවමෙතං මාරිස සුට්ඨු තයා **සුතසඳ** අනුමොදිතඝඤාති අධිපායෙන තමෙව සංරුධෙන්තෝ ආහ: **සමපනනං මුනිනෝ**-පෙ- **ධම්මතෝ අනුමොදසිති**. එවඤ්ච වත්වා පුන භගවතෝ දස්සනෙ තං අභිත්වරයමානෝ[1] ආහ: **සමපනනං**-පෙ-**භද්‍ර පස්සාම ගොතමනති**.

අථ හෙමවතෝ අත්තනෝ අභිරුචිතගුණෙහි පුරිමජාතිබාහුසච්ච බලෙන භගවන්තං අභිත්‍රුනන්තෝ සාතාගිරං ආහ: **එණිජඝං**-පෙ- **එහි පස්සාම ගොතමනති**. තස්සත්ථෝ: එණීමිගසෙව ජඝා අස්සාති=**එණිජඝෝ**, බුද්ධානං හි එණීමිගසෙව අනුපුබ්බවට්ටා **ජඝා** හොන්ති න පුරතෝ නිම්මංසා පච්ඡතෝ සුංසුමාරකුච්ඡි විය උද්ධුමාතා, **කිසා** ච බුද්ධා හොන්ති දීඝරස්සසමවට්ටිතයුත්තඨානතෙසු තථාරූපාය අඞ්ගපච්චඞ්ගසම්පත්තියා න වඨරපුරිසා[2] විය ථූලා, **පඤ්ඤය** විලිඛිතකිලෙසත්තා වා කිසා අජ්ඣත්තිකබාහිරසත්ත විද්ධංසනතෝ **වීරා**, එතාසනහොජීතාය ච පරිමිතහොජීතාය ච **අපපාහාරා** න වත්තිමිත්තා (මත්තා)ලොපහොජීතාය, යථාහ: "අහං ඛො පනුදයි අපෙතෝදු ඉමිනා පත්තෙන සමතිත්තිකං භුඤ්ජාමි භියොපි භුඤ්ජාමි, අපපාහාරෝ සමණෝ ගොතමෝ අපපාහාරතාය ච **වණ්ණවාදීති ඉති** වෙ මං උදයි සාවකා සක්කරෙය්‍යුං ගරුකරෙය්‍යුං මානෙය්‍යුං පූජෙය්‍යුං, සක්කත්වා ගරුකත්වා උපනිස්සාය විහරෙය්‍යුං, යෙ තෙ උදයි මම සාවකා සොසඤ්ඤාහාරාපි අඩ්ඪකොසකාහාරාපි බෙලුවාහාරාපි අඩ්ඪබෙලුවාහාරාපි න මං තෙ ඉමිනා ධම්මෙන සක්කරෙය්‍යුං -පෙ- උපනිස්සාය විහරෙය්‍යුන්[a]"ති; ආහාරෙ ඡන්දරාගා භාවෙන **අලොලුපා** අඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙන්ති;[3] මොනෙය්‍යසම්පත්තියා **මුනිනෝ** අනාගාරිකතාය විවෙකනිස්සිත මානසතාය ච **වනෙ කාඝනති**.[4] තෙනාහ හෙමවතෝ යකෙඛා: **එණිජඝං**-පෙ-**එහි පස්සාම ගොතමනති**.

එවඤ්ච වත්වා පුන තස්ස භගවතෝ සන්තිකෙ ධම්මං සොතුකාම තාය **සිහංවෙඛචරන්ති** ඉමං ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: **සිහංවාති** දුරාස දථෙන්ත ඛමථෙන නිබ්භයථෙන ච සෙසරාසිහසදියං, යාය තණ්හාය "තණ්හාදුතියෝ පුරිසෝ"ති වුච්චති, තස්සා අභාවෙන **එඛචරං**, එකිස්සා ලොකධාතුයා චින්තං බුද්ධානං අනුප්පත්තිතොපි එකාවරං, ඛඟවිසාණෙ වුත්තනයෙනපි වෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ; **නාගනති** පුනබ්භවං නෙව ගන්තාරං, අථවා ආගූ න කරොතීති=නාගො, බලවාතිපි=නාගො, තං නාගං; **කාමෙසු අනපෙක්ඛිනන්ති** විසුපි කාමෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන අනපෙක්ඛිනං; **උපසඞ්කම්ම පුච්ඡාම මච්චුපාසපමොචනන්ති**[5] තං එවරූපං මහෙසිං උපසඞ්කම්ම්ච්ඡා

1. ප-අභිත්‍රුවයමානෝ. 3. ම. අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතාහාරා. 5. පා, මච්චුපාසාපපමොචන.
2. ම. න ච පවුර පුරිසා 4. ම. ඣායනා. a. මජ්ඣිම නි. 475 b. සුත්තනි 740.

තෙහුමකවට්ටස්ස මච්චුපාසස්ස පමොචනං විවට්ටං **නිබ්බානං** පුච්ඡාම, යෙන වා උපායෙන දුක්ඛසමුදයසම්භාතා මච්චුපාසා **පමුච්චන්ති** තං මච්චුපාසපමොචනං පුච්ඡාමාති. ඉමං ගාථං හෙමවතො **සාතාගිරස්ස** සාතාගිරපරිසාය අත්තනෝ පරිසාය සඤ්ඤාය හ.

තෙන ඛෝ පන සමයෙන රාජගහෙ ආසාළ්හනක්ඛත්තං ඝොසිතං හොති. අථ සමනන්තතෝ අලඞ්කතපටියත්තෙන දෙවනගරසිරිං පච්චනුභොන්තෙ විය රාජගහෙ කාලී නාම කුරරඝරිකා උපාසිකා පාසාදමාරුය්හ සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා සම්මපරිස්සමං විනොදෙන්තී පවාතෙ පදෙසෙ උතුගහණත්ථං ඨිතා තෙසං යක්ඛසෙනාපතීනං තං බුද්ධගුණපටිසඤ්යුත්තං කථං ආදිම්හි බ්‍රහ්මපරියොසානතො අස්සොසි, **සුත්වා** ච එවං විවිධගුණසම්පන්නාගතා බුද්ධාති බුද්ධාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා තායෙ නීවරණානි වික්ඛම්භෙත්වා තත්ථෙව ඨිතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අතො එව භගවතා "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම **සාවිකානං** උපාසිකානං අනුස්සවපසන්නානං යදිදං කාලී උපාසිකා කුරරඝරිකා"ති එතදග්ගෙ ඨපිතා.

තෙපි යක්ඛසෙනාපතයො සහස්සයක්ඛපරිවාරා මජ්ඣිමයාම සමයෙ ඉසිපතනං පත්වා ධම්මචක්කපවත්තිතපල්ලඞ්කෙනෙව නිසින්නං භගවන්තං උපසඞ්කම්ම වන්දිත්වා ඉමාය ගාථාය භගවන්තං **අභිත්ථවිත්වා** ඔකාසමකාරයිංසු : **අක්ඛාතාරං පවත්තාරන්ති**. තස්සත්ථො : ඨපෙත්වා තණ්හං තෙහුමකෙ ධම්මෙ "ඉදං ඛෝ පන භික්ඛවෙ **දුක්ඛං අරියසච්ච**"න්ති ආදිනා නයෙන සච්චානං වවත්ථානකථාය[1] **අක්ඛාතාරං**, "තං ඛෝ පනිදං දුක්ඛං අරියසච්චං පරිඤ්ඤෙය්යන්ති මෙ භික්ඛවෙ"ති ආදිනා නයෙන තෙසු ඤාණඤ්ඤණසඤ්ඤණපවත්තනෙන[2] **පවත්තාරං**, යෙ වා ධම්මා යථා වොහරිතබ්බා තෙසු තථා වොහාරකථනෙන අක්ඛාතාරං, තෙසං යෙව ධම්මානං **සත්තානුරූපතො** පවත්තාරං, උග්ඝටිතඤ්ඤූවිපචිතඤ්ඤූනං වා දෙසනාය අක්ඛාතාරං, නෙය්‍යානං පටිපාදනෙන පවත්තාරං, උද්දෙසෙන වා අක්ඛාතාරං, විභඞ්ගෙන තෙහි තෙහි පකාරෙහි වචනතො පවත්තාරං, බොධපක්ඛියානං වා සලක්ඛණකථනෙන අක්ඛාතාරං, සත්තානං **චිත්තසන්තානෙ** පවත්ත නෙන පවත්තාරං, සඞ්ඛෙපතො වා තෙහි පරිවටෙහි සච්චානං කථනෙන අක්ඛාතාරං විත්ථාරතො පවත්තාරං, සද්ධින්ද්‍රියාදි ධම්මෙ, තං ධම්මං පවත්තෙන්තීති ධම්මචක්කන්ති එවමාදිනා පටිසම්භිදානයෙන විත්ථාරිතස්ස ධම්මචක්කස්ස පවත්තනතො පවත්තාරං; **සඞ්ඝ ධම්මාණන්ති** චතුභූමකධම්මානං; **පාරඟතන්ති** ඤාණාරෙහි පාරගතං : අභිඤ්ඤෙය්‍ය පරිඤ්ඤෙය්‍ය පහාණෙන භාවනාය **සච්ඡිකිරියාය සමාපත්තියා**, සො හි භගවා සඞ්ඛධම්මෙ අභිඤ්ඤානෙන්තා ගතොති=අභිඤ්ඤාපාරගූ, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤානෙන්තා ගතොති=පරිඤ්ඤාපාරගූ, සඞ්ඛ

1. සී. II වවත්ථාය කථාය, ම. පවත්තනකථාය. a. අඞ්ගුත්තර නි 17.
2. සී. පං පවත්තනෙන. ප-පකථනෙන. b. ධම්මචක්කසුත්තන.

කිලෙසෙ පජහනෙතා ගතොති=පහාණපාරගූ, වත්තාරෝ මග්ගෙ භාවෙනෙතා ගතොති=භාවනාපාරගූ, නිරොධං[1] සච්ඡිකරොනෙතා ගතොති=සච්ඡිකිරියාපාරගූ, සමාපත්තියො සමාපජ්ජනෙතා ගතොති= සමාපත්තිපාරගූ, එවං සබ්බධම්මානං පාරගූං; බුද්ධං **වෙරභයාතීතන්ති** අඤ්ඤුණසයනතො පට්ඨාය බුද්ධං, සබ්බෙන[2] වා **සරණ** වණ්ණනායං වුත්තනයෙන බුද්ධං, පඤ්චවෙරභයානං[3] අතීතත්තා වෙරභයාතීතං; එවං භගවන්තං අභිත්ථවන්තා **මයං පුච්ඡාම ගොතම**න්ති ඔකාසමකාරයිංසු.

අථ නෙසං යක්ඛානං තෙජෙන ච පඤ්ඤාය ච අඤ්ඤා හෙමවතො යථාධිප්පෙතං පුච්ඡිතබ්බං පුච්ඡන්තො **කිස්මිං ලොකොති** ඉමං ගාථමාහ. තත්‍රාදිපාදෙ **කිස්මින්ති** භාවෙන භාවලක්ඛණෙ භුම්ම වචනං, කිස්මිං උප්පන්නෙ **ලොකො සමුප්පන්නො** හොතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො, සත්තලොකසඞ්ඛාරලොකෙ සඞ්ගය පුච්ඡති, **කිස්මිං කුබ්බති සම්භව**න්ති අහනති වා මමනති වා තණ්හාදිට්ඨිසම්භවං කිස්මිං කුබ්බති, අධිකරණත්ථෙ භුම්මවචනං, **කිස්ස ලොකොති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, කිං **උපාදාය** ලොකොති සඞ්ඛං ගච්ඡතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො; **කිස්මිං ලොකොති** භාවෙන භාවලක්ඛණකාරණත්ථෙසු[4] භුම්මවචනං, කිස්මිං සති ඤෙන කාරණෙන ලොකො **විහඤ්ඤති** පීළීයති බාධීයතීති අයං හි එත්ථ අධිප්පායො.

අථ භගවා යස්මා ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු උප්පන්නෙසු සත්තලොකො ච ඛන්ධාදි[5] වසෙන සඞ්ඛාරලොකො ච උප්පන්නා හොති, යස්මා වෙත්ථ සත්තලොකො තෙසෙව ඡසු දුච්ඛමපි සන්ථවං කරොති, චක්ඛායතනං වා හි අහං මමනති ගණ්හනෙනා ගණ්හාති අවසෙසෙසු වා අඤ්ඤතරං, යථාහ: 'චක්ඛුං අත්තාති යො වදෙය්‍ය තං න උපපජ්ජති[6a]"ති ආදි, යස්මා ච එතානි යෙව ඡ උපාදාය දුවිධොපි ලොකොති සඞ්ඛං ගච්ඡති, යස්මා ච තෙසෙව ඡසු සති සත්තලොකො දුක්ඛපාතුභාවෙන **විහඤ්ඤති**, යථාහ: "හත්ථෙසු භික්ඛවෙ සති ආදානනික්ඛෙපනං **හොති**, පාදෙසු සති අභික්කම පටික්කමෙ හොති, පබ්බෙසු සති සම්මඤ්ජනපසාරණං හොති, කුච්ඡිස්මිං සති ජිඝච්ඡාපිපාසා හොති, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ චක්ඛුස්මිං සති චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජන්ති අජ්ඣත්තං සුඛදුක්ඛ"b න්ති ආදි, තථා තෙසු ආධාරභූතෙසු පටිහතො සඞ්ඛාරලොකො ච විහඤ්ඤති. යථාහ: "චක්ඛුස්මිං අනිදස්සනෙ සප්පටිඝෙ පටිහඤ්ඤි වාc" ඉති ච "චක්ඛුං භික්ඛවෙ පටිහඤ්ඤති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු"d න්ති එවමාදි. තථා තෙහි යෙව කාරණභූතෙහි දුවිධොපි ලොකො විහඤ්ඤති, යථාහ: "චක්ඛුං ආවිඤ්ඡති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසූ"d න්ති ච "චක්ඛුං භික්ඛවෙ

1. කත්ථචි-තණ්හි. 4. සී. භාවලක්ඛණාධිකරණත්ථෙසු b. සංයුත්තනි.
2. කත්ථචි-සවෙවන. 5. ප-ඛන්ධඤ්ඤාදි. a. මජ්ඣිමනි. උපරි ප. c ධම්මසං.
3. සී. පං. භයානි. 6. සී. II. න උපපජ්ජෙය්‍යන්ති. d. මහාවග්ග 31.

ආදිත්තං රූපං ආදිත්තං, කෙනාදිත්තං? ආදිත්තං රාගග්ගිනා"තිආදිමාදි. තස්මා ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනවසෙන තං පුච්ඡං විස්සජ්ජෙතුං ආහ: **ඡයිමෙ ලොකෙ සමුප්පන්නානි**.

අථ සො යකෙඛා අත්තනා වට්ටවසෙන පුට්ඨං පඤ්හං භගවතා වාදසායතනවසෙන සඤ්ඨපිතං විස්සජ්ජිතං න සුට්ඨු උපලක්ඛෙත්වා තඤ්ච අත්ථං තපපටිපක්ඛඤ්ච ඤාතුකාමො සඞ්ඛෙපෙන වට්ටවිවට්ටං පුච්ඡන්තො ආහ: **ඛනතමං නානී**. තත්ථ උපාදානබ්බයෙන **උපාදනං**, දුක්ඛසච්චසෙසතං අධිවචනං, **යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤතීති ඡයිමෙ ලොකෙ විහඤ්ඤන්තීති** එවං භගවතා යත්ථ ඡඤ්ඩෙ උපාදනෙ ලොකො විහඤ්ඤතීති වුත්තො, **නං ඛනතමං** උපාදානන්ති එවං උපඩ්ඪ ගාථාය සරූපෙනෙව දුක්ඛසච්චං පුච්ඡි, සමුදයසච්චං පන තස්ස කාරණභාවෙන ගහිතමෙව හොති, **නිස්සාණං පුච්ඡිතොති** ඉමාය පන උපඩ්ඪ ගාථාය මග්ගසච්චං පුච්ඡි, මග්ගසච්චෙන හි අරියසාවකො දුක්ඛං පරිජානන්තො සමුදයං පජහන්තො නිරොධං සච්ඡිකරොන්තො මග්ගං භාවෙන්තො ලොකාමිසා නිය්‍යාති, තස්මා නිය්‍යාණන්ති වුච්චති. **කථන්ති** තෙන පකාරෙන; **දුක්ඛා පමුච්චනීති** උපාදානන්ති වුත්තා වට්ටදුක්ඛා මොක්ඛං පාප්‍රණාති, එවමෙත්ථ සරූපෙනෙව මග්ගසච්චං **පුච්ඡි, නිරොධසච්චං** පන තස්ස විසයභාවෙන ගහිතමෙව හොති.

එවං යකෙඛන සරූපෙන දස්සෙත්වා ච අදස්සෙත්වා ච චතුසච්ච වසෙන පඤ්හං පුට්ඨා භගවා තෙනෙව නයෙන විස්සජ්ජෙන්තො ආහ: **පඤ්ච ඛාමගුණාති**. තත්ථ **පඤ්චඛාමගුණසඞ්ඛාතගොචරං** ගහණෙන තගොචරානි පඤ්චායතනානි ගහිතානෙව හොන්ති, මනොඅට්ඨා එතෙසන්ති=**එතොඅට්ඨා, පවේදිතාති** පකාසිතා, **එත්ථ** අජ්ඣත්තිකෙසු ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස ගහණෙන තස්ස විසයභූතං ධම්මායතනං ගහිතමෙව හොති. එවං ඛතතමං තං උපාදානන්ති ඉමං පඤ්හං විස්සජ්ජෙන්තා පුනපි වාදසායතනවසෙනෙව දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි, මනොගහණෙන වා සත්තන්නං විඤ්ඤණධාතූනං[1] ගහිතත්තා තාසු පුරිමපඤ්චවිඤ්ඤණධාතුගහණෙන තාසං වත්ථූනි පඤ්ච චක්ඛාදීනි ආයතනානි මනොධාතු-මනොවිඤ්ඤණධාතුගහණෙන තාසං වත්ථුගොචරභෙදං ධම්මායතනං ගහිතමෙවාති එවමපි වාදසායතනවසෙන දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි; ලොකුත්තරමනායතන ධම්මායතනෙඛාදෙසො පනෙත්ථ "යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤතී" තං සඞ්ඛාය නිද්දිට්ඨත්තා න සඞ්ඛ්‍යාගි. **එත්ථ ඡඤං විරාජෙත්වා**ති එත්ථ වාදසායතනභෙදෙ දුක්ඛසච්චෙ තානෙවායතනානි ඛන්ධාදිතො ධාතුතො නාමරූපතොති තථා තථා වවත්ථපෙත්වා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනෙත්වා අරහත්තමග්ගපරියොසානාය විපස්සනාය තණ්හා සඞ්ඛාතං ඡන්දං සබ්බසො විරාජෙත්වා, විනෙත්වා විද්ධංසෙත්වාති අත්ථො; **එවං දුක්ඛා පමුච්චනීති** ඉමිනා පකාරෙන එතසමා වට්ටදුක්ඛා

---

2. මහාවග්ග 31. 1. ම. විඤ්ඤණකායානං.

පමුච්චතීති. එවම්පාය උපඩ්ඣගාථාය **නිය්‍යාණං පුච්ඡිතො බුද්ධි සච්චං දුක්ඛා පමුච්චතීති** අයං පඤ්හා විස්සජ්ජිතො හොති, මග්ගසච්චඤ්ච පකාසිතං, සමුදයනිරොධසච්චානි පනෙත්ථ පුරිමනයෙනෙව සඞ්ගහිතානෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බානි; උපඩ්ඣගාථාය වා දුක්ඛසච්චං ඤත්වා, සමුදයසච්චං විරාජෙත්වා එත්ථ විරාගෙන නිරොධසච්චං; විරාගා විමුච්චතීති වචනතො වා මග්ගසච්චං, එවන්හි උපායෙන[1] නිද්දෙසනෙන මග්ගසච්චං; දුක්ඛනිරොධන්ති වචනතො වා දුක්ඛා පමුච්චත්ති දුක්ඛපමොක්ඛෙන නිරොධසච්චන්හි එවමෙත්ථ චත්තාරි සච්චානි පකාසිතානි හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

එවං චතුසච්චගබ්භාය ගාථාය ලක්ඛණතො නිය්‍යාණං පකාසෙත්වා පුන තදෙව සඤ්ඤාය නිරුත්තාභිලාපෙන නිගමෙන්තො ආහ: **එතං ලොභස්ස නිය්‍යාණන්හි.** එත්ථ **එත**න්හි පුබ්බෙ වුත්තස්ස නිද්දෙසෙ; **ලොභස්සාති** තෙධාතුකලොභස්ස; **ඝාතනන්හි** අවිපරීතං; **එතං වෙ අහමක්ඛාමීති** සවෙපි මං සහස්සක්ඛත්තුං පුච්ඡෙය්‍යාථ, එතං වෙ අහමක්ඛාමි න අඤ්ඤං, කස්මා? යස්මා **එවං දුක්ඛා පමුච්චති** න අඤ්ඤා ඉති අධිප්පායෙ; අථවා එතෙන[2] නිය්‍යාණෙන එකවත්තික්ඛත්තුං[3] නිග්ඝානානම්පි එතං වෙ අහමක්ඛාමි, උපරි විසෙසාධිගමායපි එත මෙව අහමක්ඛාමීති අත්ථො. කස්මා? යස්මා එවං දුක්ඛා පමුච්චති අසෙසනිස්සෙසානි අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ චෙපි යක්ඛසෙනාපතියො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිංසු සද්ධිං යක්ඛසහස්සෙන.

අථ හෙමවතො පඤ්ඤාය ධම්මගරු ඉදානි අරියභූමියං පතිට්ඨාය සුට්ඨුතරං අත්තනො භගවතො විචිත්‍රපටිභානාය දෙසනාය භගවන්තං සෙඛාසෙඛභූමිං පුච්ඡන්නො **ඉඛා සුඛ නරන්හි** ගාථං අභාසි. තත්ථ **ඉඛා සුඛ නරන්හි** ඔඝන්හි ඉමිනා වතුරොඝං කො තරතීති සෙඛභූමිං පුච්ඡති අවිසෙසෙන, යස්මා අණණවන්හි න විත්ථතමත්තං නාපි ගම්භීරමත්තං, අපිච පන යං විත්ථතඤ්ච ගම්භීරතරඤ්ච වුච්චති තාදිසො සංසාරණ්ණවො, අයං හි සමන්තතො පරියන්තාභාවෙන (විත්ථතො හෙට්ඨා පතිට්ඨාභාවෙන*) උපරි ආලම්බනාභාවෙන ච ගම්භීරො, තස්මා තො ඉධ තරති අණණවං, තස්මිඤ්ච **අපතිට්ඨෙ අනාලම්බෙ ගම්භීරෙ අණණෙවෙ ඉඛා න සිදන්හි** අසෙඛභූමිං පුච්ඡති.

අථ භගවා-යො හි භික්ඛු ජීවිතහෙතුපි විත්තකම්මං අනරෙනෙතා **සබ්බද්ධ සීලසම්පන්නො** ලොකියලොකුත්තරාය ච පඤ්ඤාය **පඤ්ඤවා** උපචාරප්පණාසමාධිනා ඉරියාපථභෙධෙපි මග්ගඵලෙහි ච **සුසමාහිතො** තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාය නියාමක්ඛත්තවිඤ්ඤාණසීලෙ සාතච්චකිරියාවහාය **අපමාදසතියා** ච සමන්නාගතො යස්මා සො වතුත්ථෙන මග්ගෙන ඉමං **දුත්තරං ඔඝමනවසෙසං නරති,** තස්මා

1 බහූසු-උපඤ්ඤය. 2. පා. එකෙන. 3. ම. එකවීසතික්ඛත්තුං.
* ලෙඛාති අභිනවපාඨො බහූසු නත්ථි.

සෙඛභූමිං විස්සජ්ජේත්වා **සබ්බං සීලසම්පත්තෙනාති** ඉමං තිසික්ඛා ගබ්භං ගාථමාහ. එත්ථ හි සීලසම්පදං අධිසීලසික්ඛා සත්තසමාධිං අධිචිත්තසික්ඛා **අඤ්ඤත්තවිත්තිනිත්තාපඤ්ඤාහි** අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති තිස්සොසික්ඛා සඋපකාරා සානිසංසා ච වුත්තා, උපකාරෝ හි සික්ඛානං ලෝකිය පඤ්ඤා සති ච ආනිසංසෝ සාමඤ්ඤඵලානීති. **එවං පඨමගාථාය** සෙඛභූමිං දස්සෙත්වා අසෙඛභූමිං දස්සෙන්තෝ **දුතියගාථමාහ.** තස්සත්ථෝ: **විරතෝ කාමසඤ්ඤායාති** යා කාචි කාමසඤ්ඤා තතෝ සබ්බසෝ[1] වත්ථුපටිමඤ්ඤසමපයුත්තාය සමුච්ඡේදවිරතියා විරතෝ; **විරතෝනාතිපි** පාඨෝ, තදා කාමසඤ්ඤායාති භුම්මවචනං හොති, සඝාටිකාවඤ්ඣෙ පන **කාමසඤ්ඤඤ්ඤූතිපි** පාඨෝ; වත්තුහි මඤ්ඤති දස්සනං සංයොජනානං අතීතත්තා **සබ්බසංයොජනාතිගෝ**, වත්තුස්මිඤ්ඤෙව වා උද්ධම්භාගියසබ්බසංයොජනාතිගෝ, තත්ර තත්‍රාභිනන්දිනිවත්තනාභිඛ්‍යාය නන්දියා තිණ්ණත්තා භවානං පරික්ඛීණත්තා **නත්ථි භවපරික්ඛීණෝ** සෝ තාදිසෝ ඛීණාසවෝ භික්ඛු **ගමභීරෙ** සංසාරණණවෙ **න සීදති** නන්දිපරික්ඛයෙන සඋපාදිසෙසං භවපරික්ඛයෙන ච **අනුපාදිසෙසං** නිබ්බාණධාතුඛුලං ආසජ්ජ[2] පරමස්සාසපත්තියාති.

අථ භෙමවතෝ සභායත්තඤ්ච යක්ඛපරිසඤ්ච ඔලොකෙත්වා පිතිසොමනස්සජාතෝ ගම්භීරපඤ්ඤත්තිං එවමාදිහි ගාථාහි **භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා** සබ්බාවතියා පරිසාය සභායෙන සද්ධිං අභිවාදෙත්වා **පදක්ඛිණං** කත්වා අත්තනෝ වසනට්ඨානං අගමාසි. තාසං පන ගාථානමයං අත්ථවණ්ණනා: **ගම්භීරපඤ්ඤත්තිං** නාති ගම්භීරපඤ්ඤාය **සමන්නාගතං**, තත්ථ පටිසම්භිදාය වුත්තනයෙන ගම්භීරපඤ්ඤං වෙදිතබ්බා. **වුත්තං** හි තත්ථ: "ගම්භීරෙසු ඛන්ධෙසු ඤාණං පවත්තතීති **ගම්භීරපඤ්ඤං**"ති ආදි, **නිපුණත්ථදස්සිං** නති නිපුණෙහි ඛන්ධියපණ්ඩිතාදීහි **අභිසඛ්ඛතානං** පඤ්ඤානං අත්ථං දස්සිං, අත්ථානං වා යානි නිපුණානි කාරණානි දුප්පටිවිජ්ඣානි අඤ්ඤෙහි තෙසං දස්සනෙන **නිපුණත්ථදස්සිං**, රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන **අකිඤ්චනං** දුවිධෙ හි කාමෙ තිවිධෙ ච භවෙ අලග්ගනෙන **කාමභවෙ අසත්තං**, ඛන්ධාදිපභෙදෙසු සබ්බාරම්මණෙසු ඡන්දරාගබන්ධනාභාවෙන **සබ්බත්ථ විප්පමුත්තං**;[3] **දිබ්බෙ පථෙ කමමානනති** අට්ඨසමාපත්තිභෙදෙ දිබ්බෙ පථෙ සමාපජ්ජනවසෙන වඞ්කමනතං, තත්ථ කිඤ්චාපි න තාය වෙලාය භගවා දිබ්බෙ පථෙ කමති, අපිච ඛො පුබ්බෙ කමණං උපාදාය කමණසත්තිසබ්භාවෙන තත්ථ ලද්ධවසීභාවතාය වා එවං වුච්චති, අථවා යෙ තෙ විසුද්ධිදෙවා අරහන්තො, තෙසං පථෙ ච ඤාතවිහාරෙ[4] කමණෙනාපෙතං වුත්තං; මහන්තානං ගුණානං එසණෙන **මහෙසිං**. දුතියගාථාය අපරෙන පරියායෙන ථුති ආරද්ධාති කත්වා පුන **නිපුණත්ථදස්සිගහණං** න දූසෙති, අථවා නිපුණත්ථෙ දස්සෙතාරනති අත්ථෝ.* **පඤ්ඤුදදනති**

---

1. සී. පා සබ්බසෝ. 3. සී. III. විමුත්තං.
2. සී. ll. ආපජ්ජි. ප-ආපජ්ජ. 4. සී. පා. ඤ ඤාතවිහාරෙ.

* බහූසු ඉමෙසු උදඛං භෙමවතසුත්තාවණ්ණනා න දිස්සති.

පඤ්ඤූපවිලාභසංවත්තනිකාය පවිපත්තියා කථන්නෙ **පඤ්ඤූදයකං, කාමාලයෙ අභිනන්නානි** යථායං කාමෙසු තණ්හාදිට්ඨිවසෙන දුව්විඛෝ ආලයෝ, තත්ථ අසත්තතා; **සබ්බවිදූනි** සබ්බධම්මවිදූං, **සබ්බඤ්ඤුනන්ති** වුත්තං හොති; **සුමේධනන්ති** තස්ස සබ්බඤ්ඤුභාවස්ස මග්ගභූතාය පාරමී පඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය මේධාය සම්පන්නාගතං; **අතියෙ පථේති** අට්ඨඞ්ගිකෙ මග්ගෙ ඵලසමාපත්තියං වා; **ඤාණානන්ති** පඤ්ඤාදය අපේක්ඛාගාහමානං, මග්ගඵලක්ඛණං සුත්වා දෙසනතො පච්චවෙක්ඛණා වා ඨණෙ ඛණෙ ඵල සමාපත්තිසමාපජ්ජනතො වතුබ්බිධෙ හි මග්ගෙ ඤාවනාසඞ්ඛාතාය කමණසත්තියා කමිතපුබ්බං වා; **සුදිට්ඨං වත නො අජ්ජාති** අජ්ජ අම්හෙහි සුන්දරං දිට්ඨං, අජ්ජ වා අම්හාකං සුන්දරං දිට්ඨං, දස්සනන්ති අත්ථෝ; **සුප්පභාතං සුවුට්ඨිනන්ති**[1] අජ්ජ අම්හාකං සුට්ඨු පභාතං සොභනං වා පභාතං අහොසි, අජ්ජ ච නො සුන්දරං උට්ඨානං අහොසි අනුපපගෙව සයනතො උට්ඨානං, කිං කාරණං? **යං අදද්දසාම සම්බුද්ධං** යසමා සම්බුද්ධං අද්දසාමාති අත්තනො ලාභසම්පත්තිං ආරබ්භ පාමොජ්ජං පවෙදෙති. **ඉද්ධිමතෙනාති** කම්මවිපාකජිද්ධියා **සම්පන්නාගතා, ඝසඝසිනොති** ලාභග්ගපරිවාරග්ගසම්පත්තා; **සරණං ගතත්තී**ති කිඤ්චාපි මග්ගෙනෙව ගතා, තථාපි සොතාපන්නභාවපරිදීපනත්ථං පසාදුපදස්ස ත්තත්ථස්ස[2] වාචං භින්දති. **ගාමා ගාමනන්ති** දෙවගාමා දෙවගාමං; **නගා නගනන්ති** දෙවපබ්බතා දෙවපබ්බතං; **නමස්සමානා සම්බුද්ධං ධම්මස්ස ච සුධම්මතන්ති** සම්මාසම්බුද්ධෝ වත භගවා සවාක්ඛාතෝ වත භගවතා[3] ධම්මොති ආදිනා නයෙන බුද්ධසුබොධිතඤ්ච ධම්මසුධම්මතඤ්ච සුපපටිපන්නා වත භගවතො සාවකසඞ්ඝොති ආදිනා සඞ්ඝසුපටිපත්තිඤ්ච අභිත්ථවිත්වා අභිත්ථවිත්වා නමස්සමානා ධම්මඝොසකා[4] හුත්වා **විවරිංසූ**මාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

හෙමවතසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

---

1. 10.

එවමෙම සුනන්ති ආලවකසුත්තං. කා උපපත්ති? **අත්ථවණ්ණනා** නයෙනෙවස්ස උපපත්ති ආවිභවිස්සති, අත්ථවණ්ණනාය ච **එවමෙම සුනං එකං සමයං භගවාති** එතං වුත්තත්ථමෙව; **ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙති** එත්ථ පන කා ආලවී? කස්මා ච භගවා තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරතීති? වුච්චතෙ: ආලවීති තං රට්ඨම්පි නගරම්පි වුච්චති, තදුභයම්පි ඉධ වට්ටති. ආලවිනගරස්ස හි සම්පෙ විහරන්තොපි ආලවියං විහරතීති වුච්චති, තස්ස ච නගරස්ස සම්පෙ අවිදූරෙ ගාවුතමත්තෙ තං භවනං, ආලවිරට්ඨෙ විහරන්තොපි ආලවියං විහරතීති වුච්චති, ආලවිරට්ඨෙ වෙතං භවනං.

---

1. සී. පා. සුඛුට්ඨිනං. ප-සුභුට්ඨිනං.
2. ම. පසාදුඛුරුපදසඤ්ඤාත්ථඤ්ච.
3. පා. භගවතොං.
4. සී. ධම්මිපොසකා.

යසමා පන ආලවකෝ රාජා විවිධානාටකූපහොගං ඡඩ්ඩෙත්වා චොරපටිබාහනත්ථං පරිරක්ඛනිසෙධනත්ථං වායාමකරණත්ථඤ්ච සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මිගවං ගච්ඡන්තෙසා එකදිවසං බලකායෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි: යස්ස පඨමෙන මිගෙ පලායති, තස්සෙව සො භාරොති. අථ තස්සෙව පඨමෙන මිගෙ පලායි, ජවසම්පන්නෙසා රාජා ධනුං ගහෙත්වා පත්තිකොව තියොජනං තං මිගමනුබන්ධි. එණිමිගා ච තියොජන වෙගා එව හොන්ති, අථ පරික්ඛිණප්පවං තං මිගමුදකං පවිසිත්වා සීතං වධිත්වා තං විධා ඡෙත්වා අත්තිකොපි මංසෙන 'නාසක්ඛි මිගං ගහෙතු'න්ති අපවාදමොචනත්ථං කාජෙන්නාදාය ආගච්ඡන්තෙසා නගරස්සාවිදූරෙ බහලපත්තපලාසං මහානිග්‍රොධං දිස්වා පරිස්සමවිනොදනත්ථං තස්ස මූලමූපගතො. තස්මිඤ්ච නිග්‍රොධෙ ආලවකෝ යක්ඛෙසා මහාරාජ සහනිකා වරං ලභිත්වා මජ්ඣන්හිකසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස හි ඡායාය ථූණෙය්‍යකාසං පවිට්ඨෙ පාණිනො ඛාදන්නෙසා පටිවසති. සො තං දිස්වා ඛාදිතුං උපගතො. රාජා[1] තෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි: මුඤ්චථ මං, අහන්නෙ දිවසෙ දිවසෙ මනුස්සඤ්ච ථාලිපාකඤ්ච පෙසෙස්සාමීති. යක්ඛෙසා-ච්ඡං රුච්චි පහොගෙන පමත්තෙසා සම්මුස්සිස්සති, අහමපන භවනං අනුපගතඤ්ච අනනුඤ්ඤාතඤ්ච ඛාදිතුං න ලභාමි, සචාහං භවන්තමපි මුඤ්චෙය්‍යං, කථං ජීවෙය්‍යාසි[2] න මුඤ්චති, රාජා යං දිවසං න පෙසෙති, තං දිවසං මං ගහෙත්වා ඛාදතීති අත්තානං අනුජානිත්වා[3] තෙන මුත්තො නගරාභිමුඛො අගමාසි. බලකායෙ මඤ්ච ඛණ්ඩාවාරං ඛණ්ඩිත්වා සීතො රාජානං දිස්වා "කිං මහාරාජ අයස මත්තහයා එවං කිලන්තොසී"ති වදන්නෙසා පවුච්ඡාගන්ත්වා පටිඝහෙසි. රාජා තං පවත්තිං අනාරොචෙත්වා නගරං ගන්ත්වා කතපාතරාසො නගරගුත්තිකං ආමන්තෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. නගරගුත්තිකොසි කිං දෙව කාලපරිච්ඡෙදෙ කතොති ආහ. රාජා න කතො භන්තෙති ආහ. දුට්ඨු කතං දෙව! අමනුස්සා හි පරිච්ඡින්නමත්තමෙව ලභන්ති, අපරිච්ඡින්නෙ පන ජනපදස්ස බාධා භවිස්සති; හොතු දෙව, කිඤ්චාපි එවමකාසි, අපොසුකෙකා ච්ඡං රජ්ජසුඛං අනුභොති, අහමෙත්ථ කානඛඛං කරිස්සාමීති. සො කාලසෙව වුට්ඨාය ඛණ්ඩාගාරං ගන්ත්වා යෙ යෙ වජ්ඣා හොන්ති, නෙ තෙ සඤ්ඣ යො ජීවිතච්ඡිකො හොති සො නික්ඛමතූති භණති. යො පඨමං නික්ඛමති තං ගෙහං නෙත්වා නහාපෙත්වා ච හොජෙත්වා ච ඉමං ථාලිපාකං යක්ඛස්ස නෙහීති පෙසෙති. තං රුක්ඛමූලං පවිට්ඨමත්තං යෙව යක්ඛෙසා මූලකඛඩං[4] විය ඛාදති, යක්ඛානුභාවෙන කිර මනුස්සානං කෙසාදීනි උපාදාය සකල සරීරං නවනීතපිණ්ඩො විය හොති. යක්ඛස්ස හත්ථං ගාහාපෙත්වා

1. ම: ච්ඡා ජීවාමිඝං දත්වා අත්තානං මෙවෙතුකාමො අහොසි, යක්ඛො තව මම භත්ථගතකාලතො පට්ඨාය නත්ථ මිගො මම සත්තකොව, මිඝං දත්වා අත්තානං මොචනං කි. නාමෙතං සාරෙසි එවන්ති වත්වා රජ්ඣං න ලුඤ්චි අථ.
2. බහූසු-භවන්තමපි ජීවෙය්‍යන්ති.
3. ම. අනුජානාපෙත්වා.
4. සී. II. මූලකඛදඤ්ච.

ගතපුරිසා නං දිස්වා භීතා යථාමිත්තං ආරොචෙසුං. තතොපහූති රාජා වොරෙ ගහෙත්වා යක්ඛස්ස දෙතීති මනුස්සා වොරකම්මතො පවිවිරතා, තතො අපරෙන සමයෙන නවචොරානං අභාවෙන පුරාණචොරානඤ්ච පරික්ඛයෙන බන්ධනාගාරානි සුඤ්ඤානි අගෙසුං. අථ නගරගුත්තිකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අත්තනො ධනං නගරරක්ඛාසු[1] ඡඩ්ඩාපෙසි: අපෙව නාම කොචි ලොභෙන ගණ්හෙය්‍යාති. තං පාදෙනපි කොචි නච්ඡුපි. සො චොරෙ අලභන්තො අමච්චානං ආරොචෙසි. අමච්චා කුල පරිපාටියා එකමෙකං ජිණ්ණකං පෙසෙම, සො පකතියාපි මච්චුපථෙ[2] වත්තතීති ආහංසු. රාජා අම්හාකං පිතරං අම්හාකං පිතාමහං පෙසෙතීති මනුස්සා වෙරං[3] කරිස්සන්ති, මා වො එතං රුච්චීති වාරෙසි.[4] තෙන හි දෙව දූරගං පෙසෙම උත්තානසෙය්‍යකං, තථාවිධස්ස හි මාතා මෙ පිතා මෙති සිනෙහො නත්ථීති ආහංසු. රාජා අනුජානි, තෙ තථා අකංසු. නගරෙ දූරකමාතරෙ ව දූරකෙ ගහෙත්වා ගබ්භිණියො ච පලාසිත්වා පරජනපදෙ දූරකෙ සංවඩ්ඪෙත්වා ආනෙන්ති, එවං සබ්බානිපි වාදස වස්සානි ගතානි. තතො එකදිවසං සකලනගරං විචිනිත්වා එකම්පි දූරගං අලභිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං: නත්ථි දෙව නගරෙ දූරකො, යපෙත්වා අඤ්ඤපුරෙ තව පුත්තං ආලවකකුමාරන්ති. රාජා යථා මම පුත්තෙනා පියො එවං සබ්බලොකස්ස, අත්තනා පන පියතරං නත්ථි, ගවජථ තමපි දත්වා මම ජීවිතං රක්ඛථාති ආහ. තෙන ච සමයෙන ආලවකකුමාරස්ස මාතා පුත්තං නහාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා දුකූලචුම්බටකෙ කත්වා අඞ්කෙ සයාපෙත්වා නිසින්නා හොති. රාජ පුරිසා රඤ්ඤො ආණාය තත්ථ ගන්ත්වා විපලපන්තියා තස්සා සොළ සන්නඤ්ච දෙවීසහස්සානං සද්ධිං ධාතියා තං ආදාය පක්කමිංසු: සෙව යක්ඛහකෙඨා භවිස්සතීති. තං දිවසඤ්ච භගවා පච්චූසසමයෙ පච්චුට්ඨාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ මහාගන්ධකුටියං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා පුන බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස ආලවකස්ස කුමාරස්ස අනාගාමිඵලපත්තියා උපනිස්සයං යක්ඛස්ස සොතාපත්තිඵලපත්තියා දෙසනාපරියොසානෙ ච චතුරාසීතියා පාණ සහස්සානං ධම්මාභිසමයං ඤත්වා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා භික්ඛාචාරවෙලාය නගරං පාවිසි. තස්මිං විහාරෙ රතනමයෙ පාසාදෙ නිසින්නා භික්ඛූ භගවන්තං පුච්ඡිංසු: කත්ථ නු ඛො භන්තෙ භගවා අජ්ජ පිණ්ඩාය පවිසිස්සතීති. භගවා තුම්හෙ ඔලොකෙන්තො

භවනවාරෙ අට්ඨාසි. තදා ආලවකො භිමවන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගතො හොති. තතො ආලවකස්ස වාරපාලො ගද්‍රභො නාම භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා කිමහන්තෙ භගවා විකාලෙ ආගතොති ආහ. ආම ගද්‍රභ ආගතොම්හි, සචෙ තෙ අගරූ විහරෙය්‍යාමෙකරත්තිං ආලවකස්ස භවන්තෙති. න මෙ භන්තෙ ගරූ, අපිච සො යක්ඛො කක්ඛළො ඵරුසො මාතාපිතූන්නාමපි අභිවාදනාදීනි න කරොති, මා රුචිවි භගවතො ඉධ වාසොති. ජානාමි ගද්‍රභ තස්ස කක්ඛළත්තං, න කොචි මම'න්තරායො භවිස්සති, සචෙ තෙ අගරූ විහරෙය්‍යාමෙක රත්තිනන්ති. දුතියම්පි ගද්‍රභො යක්ඛො භගවන්තං එතදවොච: අගහි තත්තකපාලසදිසො භන්තෙ ආලවකො යක්ඛො මාතාපිතරොති වා සමණබ්‍රාහ්මණාති වා ධම්මොති වා න ජානාති; ඉධාගතානං චිත්තක්ඛෙපම්පි කරොති, හදයම්පි ඵාලෙති පාදෙපි ගහෙත්වා පරසමුද්දෙ වා පරචක්කවාළෙ වා ඛිපති. දුතියම්පි භගවා ආහ: ජානාම් ගද්‍රභ! සචෙ තෙ අගරූ විහරෙය්‍යාම එකරත්තිනන්ති. න මෙ භන්තෙ ගරූ, අපිච ඛො සො යක්ඛො අත්තනො අත්‍ථාරොචෙත්වා අනුප්‍පන්නත්තං මං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, ආරොචෙමි භන්තෙ තස්සාති. යථාසුඛං ගද්‍රභ ආරොචෙහීති. තෙන හි භන්තෙ එවමෙව ජානාහීති භගවන්තං අභිවාදෙත්වා භිමවන්තාභිමුඛො පක්කාමි, භවනවාරමපි සයමෙව භගවතො විවරමදාසි. භගවා අන්තොභවනං පවිසිත්වා යථා අභිලක්ඛිතෙසු මඤ්ඤලදිවසාදිසු නිසීදිත්වා ආලවකො සිරිං අනුභොති. තස්මිං යෙව දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ නිස්දිත්වා සුවණ්ණාහං මුඤ්චි, තං දිසවා යක්ඛස්ස ඉත්තියො ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා සමපරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. භගවා පුබ්බෙ තුමෙහ දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා පූජනෙය්‍ය[1] පූජෙත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තා, ඉදානිපි තථෙව කරොථ, මා අඤ්ඤං මඤ්ඤිං ඉස්සාමච්ඡරියාභිභූතා විහරථාති ආදිනා නයෙන තාසං පකිණ්ණකධම්මකථං කථෙසි. තා භගවතො මධුරනිග්ඝොසං[2] සුත්වා සාධුකාරසහස්සානි දත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු යෙව. ගද්‍රභොපි භිමවන්තං ගන්ත්වා ආලවකස්ස ආරොචෙසි: යග්ඝෙ මාරිස ජානෙය්‍යාසි, විමානෙ තෙ භගවා නිසින්නොති. සො ගද්‍රභස්ස සඤ්ඤං අකාසි: තූණ්හී හොහි, ගන්ත්වා ඤාතබ්බං කරිස්සාමීති. පුරිසමාන්නෙන කිර ලජ්ජිතො අහොසි. තස්මා මා කොචි පරිසමජ්ඣෙ සුණෙය්‍යාති වාරෙසි.

තදා සාතාගිරහෙමවතා භගවන්තං ජෙතවනෙයෙව වන්දිත්වා යක්ඛසමාගමං ගම්ඡිස්සාමාති සපරිවාරා ඤාණායානෙහි ආකාසෙන[3] ගච්ඡන්ති, ආකාසෙ ච යක්ඛානං න සබ්බත්ථ මග්ගො අත්ථි, ආකාසට්ඨානි විමානානි පරිහරිත්වා මග්ගට්ඨානෙනෙව මග්ගො හොති, ආලවකස්ස පන විමානං භූමට්ඨං සුගුත්තං පාකාරපරික්ඛිත්තං සුසංවිහිතවාරවාලගොපුරං උපරි කඤ්ඤාලවජ්ඣනං මඤ්ඤූසසදිසං තියොජනං උබ්බෙධෙන, තස්ස උපරි මග්ගො හොති. තෙ තං පදෙසමාගම්ම ගන්තුමසක්කොන්තා අහෙසුං.

1. කත්ථචි-පූජනීයෙසු. 2. සී. II. නිග්ඝොසනිං. 3. පා. ආකාසෙ.

බුද්ධානං හි නිසින්නොකාසස්ස උපරිභාගෙන යාව භවග්ගා තාව කොචි ගනනූමසමත්ථො. තෙ කිම්දානි ආවජ්ජිත්වා භගවන්තං දිස්වා ආකාසෙ ඛිත්තලෙඩ්ඩු විය ඔරුය්හ වන්දිත්වා ධම්මං සුත්වා පදක්ඛිණං කත්වා යක්ඛ සමාගමං ගච්ඡාම භගවාති තීණි වත්ථූනි පසංසන්තා යක්ඛසමාගමං අගමංසු. ආලවකො තෙ දිස්වා ඉධ නිසීදථාති පටික්ඛිපම්ම ඔකාස මදාසි.[1] තෙ ආලවකස්ස නිවෙදෙසුං: ලාභා තෙ ආලවක! යස්ස තෙ භවනෙ භගවා විහරති, ගච්ඡාවුසො භගවන්තං පයිරුපාසසුන්ති. එවං භගවා භවනෙයෙව විහාසි, න යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආලවකස්ස භවනං තස්ස මූලෙති. තෙන වුත්තං: **එකං සමයං භගවා ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙති.**

අථ ඛො ආලවකො-පෙ-**එතදවොච: නික්ඛම සමණාති.** කස්මා පනායං එතදවොචාති? වුච්චතෙ: රොසෙතුකාමතාය. තත්‍රෙවං ආදිතොපභුති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බා: අයං හි-යස්මා අස්සද්ධස්ස සද්ධාකථා දුක්කථා හොති දුස්සීලාදීනං සීලාදිකථා[2] විය, තස්මා තෙසං යක්ඛානං සන්තිකා භගවතො පසංසං සුත්වා එව අගාරිකභි පක්ඛිත්තලොණසක්කරා විය අඛ්‍යන්තරකොපෙන තථතාවසමාන හදයො හුත්වා "කො සො භගවා නාම? යො මම භවනං පවිට්ඨො"ති ආහ. තෙ ආහංසු: න තං ආවුසො ජානාසි භගවන්තං අම්හාකං සත්ථාරං, යො තුසිතභවනෙ ඨිතො පඤ්ච මහාවිලොකානානි විලොකෙසිනි[3] ආදීනා ඤාණෙන යාව ධම්මවක්කපවත්තනා කථෙන්තා පටිසන්ධිආදිසු චතුතිංසපුබ්බනිමිත්තානි වත්වා ඉමානිපි තං ආවුසො අච්ඡරියානි නාදාසානි වොදෙසුං. සො දිස්වාපි කොධවසෙන නාදාසනෙති ආහ. ආවුසො ආලවක පස්සෙය්‍යාසි වා තං න වා, කො තයා අත්ථො පස්සතා වා අපස්සතා වා, කිං තං කරිස්සසි අම්හාකං සද්ධුනො, යො තං උපනිධාය වලක්කකුධම්මහාඋසභසම්පෙ තදහුජාත වච්ඡකො විය තික්ඛපභින්නමත්තවරවාරණසම්පෙ භික්ඛාරපොතකො විය භාසුරවිලම්බකෙසරසණ්ඩසොභිතකක්ඛඩස්ස මිගරාජස්ස සම්පෙ ජරසිඟාලො විය දියඩ්ඩයොජනසතපපවට්ටකායසුපණ්ණරාජසම්පෙ ජිණ්ණාපක්ඛකපොතකො විය ඛායසි, ගච්ඡ යං තෙ කරණීයං තං කරොහීති. එවං වුත්තෙ රුට්ඨො[4] ආලවකො උට්ඨහිත්වා මඤ්ඤිලා තලෙ වාමපාදෙන ඨත්වා පස්සථදූනි තුම්හාකං වා සත්ථා මහානුභාවො අහං වාති දක්ඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං කෙලාසපබ්බතකූටං අක්කමි. තං අයොකූටපහරතො[5] නිද්ධන්තඅයොපිණ්ඩා විය පපටිකායො මුඤ්චි. සොතනත්ථ ඨත්වා අහං ආලවකොති උග්ගෙය්‍යසෙසි. සකලජම්බුදීපං සද්දො එරි. වත්තාරො කිර සද්දා සකලජම්බුදීපෙ සුයිංසු. යඤ්චව පුණ්ණකො යක්ඛසෙනාපති ධනඤ්ජයකොරව්‍යරාජානං පූජෙති ජිනිත්වා අපෙථාවෙත්වා අහං ජිනාමීති උග්ගෙය්‍යසෙසි, යඤ්චව සක්කො දෙවානමින්දො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පරිහායමානෙ විස්සකම්මදෙව

1. සී. II. ඔකාසමකාසි. 3. පා. විලොකිතං.=ඤාණං විලොකෙන්වා.
2. ප-සීලකථාදයො. 4. ම. කුද්ධා. 5. සී. පා. කුටඝාතෙ.

පුත්තං සුනඛං කරිත්වා අහං පාපභික්ඛූ ච පාපභික්ඛුණී ච උපාසකෝ පාසිකායෝ ච සබ්බෙ ච අධම්මවාදිනෝ ඛාදිත්වා උගෙසෙසි, යඤ්ච කුසජාතකෙ පභාවනිගෙහෙ සත්තහි රාජූහි නගරෙ උපරුද්ධෙ පභාවතිං අත්තනා සහ හත්ථිකඛන්ධං ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම අහං සිහසූර කුසමහාරාජාති මහාපුරිසෝ උගෙසෙසි, යඤ්ච කෙලාසමුද්ධනි ඨත්වා ආලවකොති. තදා හි සකලජම්බුදීපෙ චාරෙ චාරෙ ඨත්වා උගෙසිතසදිසං අහොසි, තියොජනසහස්සවිත්ථතොං ච හිමවාපි සමප කම්පි[1] යක්ඛසූනුභාවෙන. සෝ වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි: එතෙ නෙව සමණං පලාපෙස්සාමිති. තෙ පුරත්ථිමාදිභෙදෙ වාතා සමුට්ඨහිත්වා අද්ධයොජනයොජනත්තියොජනතියොජනපමාණානි පබ්බතකූටානි පදලෙත්වා වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මූලෙත්වා ආලවිනගරං පක්ඛන්නා ජිණ්ණහත්ථිසාලාදීනි චුණ්ණෙන්තා ඡදනිට්ඨකා ආකාසෙ හමෙන්තා[2] භගවා "මා කස්සචි උපරොධෝ හොතූ"ති අධිට්ඨාසි. තෙ වාතා දස බලං පත්වා චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො මහා වස්සං සමුට්ඨාපෙසි: උදකෙන අජ්ඣොත්ථරිත්වා සමණං මාරෙස්සාමිති. තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සත්තපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු, වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පඨවී ඡිද්දා අහොසි, වනරුක්ඛාදීනං උපරි මහාමෙඝො ආගන්ත්වා දසබලස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දු මත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානි ධූමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බමාලාගුළානි සම්පජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරා උභතොධාරා අසිසත්ති ඛුරපාදයෝ ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අගෙසුං. තතො අඞ්ගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුකවණ්ණා අඞ්ගාරා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො කුකකුලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හා කුකකුලෝ ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො වාලිකාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. අති සුඛුමා වාලිකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි. තං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බගන්ධං හුත්වා නිපති. තතො අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි: හිං සෙත්වා සමණං පලාපෙස්සාමිති. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතන්ධකාරසදිසං හුත්වා දසබලං පත්වා සූරියප්පභාවිහතමිවන්ධකාරං අන්තරධායි. එවං යක්ඛා තවහි වාතවස්සපාසාණපහරණඞ්ගාරකුක්කුලවාලිකාකල ලන්ධකාරවුට්ඨිහි භගවන්තං පලාපෙතුමසක්කොන්තා නානාවිධ පහරණහත්ථ[3] අනෙකපපකාරරූපහුතගණසමාකුලාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය සයමෙව භගවන්තං අභිගතා. තෙ භූතගණා අනෙකප කාරෙ විකාරෙ කත්වා ගණ්හථ හනථාති[4] භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා

1 ම. සඞ්කම්පි. 2 ම. හමෙන්තා. 3. ප-හත්ථාය. 4 සී. . ගණ්හථාති.

විය හොනති, අපිච ඛෝ නිද්ධනතලොහපිණ්ඩං විය මකඛිකා භගවන්තං අලත්ථිකුමසම්භවා අගෙසුං. එවං සන්තෙපි යථා බොධිමණ්ඩෙ මාරෙ ආගතවෙලායමෙව නිවත්තෙතා තථා අනිවත්තිත්වා[1] උපඩ්ඩරතනිමත්තං ව්‍යාකුලමකංසු. එවං උපඩ්ඩරතනිමත්තෙ අනෙකපපකාරවිතිංසායාහි දස්සනෙනපි[2] භගවන්තං වාලෙතුමසක්කොනෙතා ආලවකො විනෙතසි: යන්නූනාහං කෙනචි අජෙය්‍යං දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍යන්ති. චතුන්නං කිර ආවුධානි ලොකෙ සෙට්ඨානි: සකකස්ස වජිරාවුධං වෙස්සවණස්ස ගදාවුධං යමස්ස නයනාවුධං ආලවකස්ස දුස්සාවුධන්ති. සදි හි සකකො රුට්ඨො වජිරාවුධං සිනෙරුමත්ථකෙ පහරෙය්‍ය, අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධික යොජනසතසහස්සං සිනෙරුං තිබ්භිදිත්වා හෙට්ඨතො ගච්ඡෙය්‍ය, වෙස්සවණස්ස[3] පුට්ඨජ්ජනකාලෙ විස්සජ්ජිතා ගදා බහූනං යක්ඛ සහස්සානං සිසං පාතෙත්වා පුන හත්ථපාසං ආගන්ත්වා තිට්ඨති, යමෙන රුට්ඨෙන නයනාවුධෙන ඔලොකිතමත්තෙන අනෙකානි කුම්භණ්ඩ සහස්සානි තත්තකපාලෙ තිලා විය විපච්චන්තානි විනස්සන්ති, ආල වකො රුට්ඨො සවෙ ආකාසෙ දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍ය, වාදස වස්සානි දෙවො න වස්සෙය්‍ය, සවෙ පඨවිගං මුඤ්චෙය්‍ය සබ්බරුක්ඛතිණාදීනි සුසසිත්වා වාදස වස්සන්තරං[4] න පුන රුහෙයුං, සවෙ සමුද්දෙ මුඤ්චෙය්‍ය තත්තකපාලෙ උදබින්දු[5] විය සබ්බමුදකං සුස්සෙය්‍ය, සවෙ සිනෙරුසදිසෙපි පබ්බතෙ මුඤ්චෙය්‍ය ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා විකිරෙය්‍ය. සො එවං මහානුභාවං දුස්සාවුධං උත්තරියකතං[6] මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤාසි. යෙහුය්‍යෙන දස්සනසම්පන්නලොකධාතුසු දෙවතා වෙගෙන සන්නිපතිංසු: අජ්ජ භගවා ආලවකං දමෙස්සති, තත්ථ ධම්මං සොස්සාමාති; සුද්ධ දස්සනකාමාපි දෙවතා සන්නිපතිංසු; එවං සකලමපි ආකාසං දෙව තාහි පුණ්ණං[7] අහොසි. අථාලවකො භගවතො සමීපෙ උපරූපරි විය විචරිත්වා වත්තාවුධං මුඤ්චි; තං අසනිවක්කං විය ආකාසෙ හෙරව සද්දං කරොනතං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං භගවන්තං පත්වා යක්ඛස්ස මානමද්දනත්ථං පාදපුඤ්ඡනවොලං හුත්වා පාදමූලෙ නිපති ආලවකො තං දිස්වා ඡින්නවිසාණෙ විය උසභො උද්ධවදනො විය සපෙපා නිත්තෙජෙ නිම්මදෙ නිපාතිතමානදබ්බෙ හුත්වා විනෙතසි: දුස්සා වුධම්පි සමණං නාභිභොසි,[8] කින්නු ඛෝ කාරණන්ති? ඉදං කාරණං: මෙත්තාවිහාරයුත්තො සමණො, හන්ද නං රොසෙත්වා මෙත්තාය වියොජෙමීති. ඉමිනා සම්බන්ධෙනෙතං වුත්තං: **අථ ඛෝ ආලවකො යක්ඛෝ යෙන භගවා**-පෙ-**නික්ඛම සමණාති.** තත්ථාධිප්පායො: කස්මා මයා අනනුඤ්ඤාතො මම භවනං පවිසිත්වා ඝරසාමිකො විය ඉත්ථාගාරස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නොසි, නනු අයුත්තමෙතං සමණස්ස යදිදං අදින්නපරිභොගො ඉත්ථිසංසග්ගො ච, තස්මා යදි තං සමණධම්මෙ සිතො නික්ඛම සමණාති. එකෙ පන එතානි ච අඤ්ඤානි ච එරූස වචනානි වත්වා එවායං එතදවොචාති භණන්ති.

1. ම. අනිවත්තෙතා. 3. ම. වෙස්සවණස්ස. 4. ම. වස්සන්තරං. 6. ම. උත්තරියංවතං.
2. සී. II. විහෙඨිකාභිදස්සනෙනපි. 5. සී. II. උදකබින්දු. 7. ම. පරිපුණ්ණං.
8. සී. පං. භාභිභොසි.

අථ භගවා යසමා ඵග්ගුං පටිසඩ්ඛාහෙන විනෙතුං න සක්කා, සො හි පටිසඩ්ඛාහෙ කාසිරමානෙ සෙය්‍යථාපි චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස තාසාය පිත්තං හිඤ්ඤෙය්‍ය, සො හිය්‍යොසොමත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස එවං ඵග්ගුතරො හොති, මුදුනා පන සො සක්කා විනෙතුන්ති ඤත්වා සාධාවුසොති පියවචනෙන තස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා නික්ඛමි. තෙන වුත්තං: **සාධාවුසොති භගවා නික්ඛමීති**. තතො ආලවකො සුවචො වත්තායං සමණො එකාවචනෙනෙව නික්ඛමතා, එවන්නාම නික්ඛමෙතුං සුඛං සමණං අකාරණෙනෙවාහං සකලරත්තිං යුද්ධෙන අබ්භුය්‍යාසිනති මුදුවිත්තෙතා හුත්වා පුන විනෙතසි: ඉදානිපි න සක්කා ජානිතුං කින්නුඛො සුවචත්තාය නික්ඛමතා උදාහු කොධෙන? හන්ද නං වීමංසාමීති. තතො **පවිස සමණාති** ආහ. අථ සුවචොති මුදුභූත චිත්තස්ස තස්ස චිත්තවවත්ථානකරණත්ථං පුනපි පියවචනං වදතෙතා **සාධාවුසොති භගවා පාවිසි**. ආලවකො පුනපපුන තමෙව සුවචභාවං වීමංසතෙතා **දුනිසමපි නතිසමපි නික්ඛම පවිසාති** ආහ, භගවාපි තථා අකාසි. යදි න කරෙය්‍ය පකතියාපි ඵග්ගු යක්ඛස්ස චිත්තං ඵග්ගුතරං හුත්වා ධම්මකථාය භාජනං න භවෙය්‍ය, තස්මා යථා නාම මාතා රොදන්තං පුත්තකං යං සො ඉච්ඡති තං දත්වා වා කත්වා වා සඤ්ඤාපෙති, තථා භගවා කිලෙසරොදනෙන රොදන්තං යක්ඛං සඤ්ඤාපෙතුං යං සො භණති තං අකාසි, යථා ච ඛාති ඵඤ්ඤං අපිවන්තං දූරකං යං කිඤ්චි දත්වා[1] උපලාලෙත්වා පායෙති, තථා භගවා යක්ඛං ලොකුත්තර ධම්මබිරං පායෙතුං තස්ස පත්තිතවවත්ථාකරණෙන උපලාලෙන්තො එවමකාසි, යථාපි පුරිසො ලාබුම්හි වතුම්ඛුරං පූරෙතුකාමො තස්සඛණන්තරං සොධෙති, එවං භගවා යක්ඛස්ස චිත්තෙන ලොකුත්තර වතුම්ඛුරං පූරෙතුකාමො තස්සඛණන්තරෙ කොධම්මලං සොධෙතුං යාවතතියං නික්ඛමණපවෙසනං අකාසි. අථාලවකො සුවචො අයං සමණො නික්ඛමාති වුත්තොසා[2] නික්ඛමති, පවිසාති වුත්තොසා[2] පවිසති, යන්නූනාහං ඉමං සමණං එවමෙවං සකලරත්තිං කිලමෙත්වා පාදෙ ගහෙත්වා පාරගඞ්ගාය ඛිපෙය්‍යන්ති පාපකං චිත්තං උප්පාදෙත්වා වතුත්ථ වාරං ආහ: **නික්ඛම සමණාති**. තං ඤත්වා භගවා **නබ්බාහණනති** ආහ. එවං වුත්තෙ තදුත්තරිං කරණීයං පරියෙසමානො පඤ්ඤං පුච්ඡි තබ්බං මඤ්ඤිස්සති, තං ධම්මකථාය මුඛං[3] භවිස්සතීතිපි ඤත්වා **නබ්බාහණනති** ආහ.

තත්ථ **න** ඉති පරික්ඛෙපෙ, **ඛොති** අවධාරණෙ, **අහන්ති අත්ත** නිදස්සනෙ; **නාති** හෙතුවචනං; තෙනෙත්ථ යස්මා ත්වං එවං විනෙතසි, තස්මා අහං ආවුසො නෙව නික්ඛමිස්සාමි, යන්නෙත කරණීයං තං කරොහීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. තතො ආලවකො යසමා පුබ්බෙපි ආකාසෙන ගමනවෙලායං කින්නුඛො එතං සුවණ්ණවිමානං උදාහු රජතමණිවිමානානං අඤ්ඤතරං හන්ද නං පස්සාමීති එවං අත්තනො විමානං ආගතෙ ඉද්ධිමන්තෙන තාපසපරිබ්බාජකෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා

1. සී. II & III. කත්වා. 2. සී. II වුත්තෙ. 3. සී. I. මුඛං.

විඤ්ඤේජාතුමඤ්ඤෙකාතෙන විත්තකෙඛපාදීහි විඤ්ඤෙති. කථං? අම්හාකං හි භිංසනකරූපදඤ්ඤනෙන වා හදයවත්ථුපරිමද්දනෙන වා නී හීහාකාරෙහි විත්තකෙඛපං කරොනති. අයං පන යඤ්ඤමානා "ඉදඤ්ඤමනෙතා භිංසනකරූපදඤ්ඤනෙන[1] න තඤ්ඤති"ති ඤත්වා අත්තනො ඉද්ධිපාටිහාරියෙන සුඛුමත්තභාවං නිම්මිනිත්වා තෙසං අනෙතා පවිසිත්වා හදයවත්ථුං පරිමද්දති, තතො විත්තඤඤතති න ඤඤාති, තඤ්ඤා[2] අඤ්ඤාතා උම්මත්තාකා හොනති ඛිත්තවිත්තා. එවං ඛිත්තවිත්තානං එතෙසං උරමපි ඨාලෙති, පාදෙපි තෙ ගහෙත්වා පාරගඛභාය ඛිපති: මාඤ්ඤ මෙ පුන එවරූපා භවනමාගමිංසූති. තඤ්ඤා තෙ පඤ්ඤෙ සරිත්වා යන්නූනාහං ඉමං සමණං ඉදති එවං විහෙඨෙය්යන්ති විනෙතත්වා ආහ: **පඤ්ඤං නං සමණාති** ආදි. කුතො පනඤ්ඤ තෙ පඤ්ඤාති? අඤ්ඤ කිර මාතාපිතරො තඤ්ඤපං භගවන්තං පසිරුපාසිත්වා අථ පඤ්ඤෙ **සච්ඤඤජ්ජනෙ** උග්ගහෙසුං, තෙ දහරකාලෙ ආලවකං පරියාපුණිංසු. සො කාලචවයෙන විඤ්ඤඤජ්ඤං සම්ඵ්‍රඤ්ඤසි, තතො ඉමෙ පඤ්ඤාපි මා විනඤ්ඤනතූති සුවණ්ණපටෙ ජාතිහිඞුලකෙන ලිඛාපෙත්වා විමානෙ නික්ඛිපි. එවමෙතෙ බුඬිපඤ්ඤා[3] බුඬ්ධිවිඤ්ඤයා එව හොනති. භගවා තං සුත්වා යඤ්ඤමා බුඬ්ධානං **පරිචත්තකලාභනතරායො** වා ජීවිතනතරායො වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණපභාණං පවිඤාතො වා න සඤ්ඤා කෙනචි කාතුං, තඤ්ඤමා තං ලොකෙ අසාධාරණං බුඬ්ධානුභාවං දඤ්ඤෙනතො ආහ: **න බ්‍වාහං නං ආවුසො පඤ්ඤාමි සදෙවඤ්ඤෙ ලොඤ්ඤෙති.**

තත්ථ **සදෙවඤ්ඤෙ**ති වචනෙන පඤ්ඤවිකාමාවචරදෙවගහණඤ්ඤ ආදිනා නයෙන එතෙසං පදඤ්ඤ අත්ථමත්තදඤ්ඤනෙන සඞ්ඛෙපතො වුත්තොපි, න අනුසඤ්ඤියොජනාකඤ්ඤමෙන විත්ථාරො, සඤ්ඤයං වුච්චති: **සදෙවඤ්ඤෙ**වනෙ **න හි** උකඤ්ඨපරිවෙඡදතො සබ්බදෙවෙසු ගහිතෙසුපි යෙසං තත්ථ **සන්නිපතිතෙ** දෙවගණෙ විමති අහොසි: මාරො මහානුභාවො ඡකාමාවචරිස්සරො වසවත්ති පචචනිකඤ්ඤතතා ධම්මදෙසඤ්ඤි කුරුරකම්මනොතා, කින්නු ඛො සොපිඤ්ඤ චිත්තකෙඛපාදිං න කරෙය්‍යාති, තෙසං විමති පටිඛාහනත්ථං **සමාරඤ්ඤෙ**ති ආහ. තතො යෙසං අහොසි: බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඞ්ගුලියා එකවඤ්ඤවාළසහස්සෙසු ආලොකං කරොති, විහි-පෙ-දඤ්ඤි අඞ්ගුලීහි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු, අනුතතරඤ්ඤඩ ඤ්ඤාණසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි න කරෙය්‍යාති, තෙසං විමති පටිඛාහනත්ථං **සබ්‍රහ්මඤ්ඤෙ**ති ආහ. අථ යෙසං අහොසි: පුථුසමණබ්‍රාහ්මණානං සාසනස්ස පචචත්ථිකා පචචාමිත්තා මන්තාදිබලසම්පන්නාගතා, කිං තෙපි න කරෙය්‍යුනති, තෙසං විමතිපටිඛාහනත්ථං **සස්සමණබ්‍රාහ්මණිංසා පජඤ්ඤාති** ආහ. එවං උකඤ්ඨඨානෙසු කඤ්ඤවි අභාවං දඤ්ඤෙතා ඉදානි **සදෙවමනුස්සායාති** වචනෙන සම්මුතිදෙවෙ අවසෙස මනුස්සෙ ච උපාදාය උකඤ්ඨපරිවෙඡදවසෙනෙව සෙසසත්තලොකොපි කඤ්ඤවි අභාවං දඤ්ඤෙසීති එවමෙත්ථ අනුසඤ්ඤියොජනාකඤ්ඤමො වෙදි

1. සී. රූපෙන. 2. සී. II, තඤ්ඤ. සී. III, තඤ්ඤ. 3. ම. අට්ඨ පඤ්ඤා.

තබ්බෝ. එවං භගවා තස්ස බාධනාචිත්තං පටිසෙධෙත්වා **පඤ්හපුච්ඡනෙ උස්සාහං ජනෙන්තො** ආහ: **අපිච ත්වං ආවුසො පුච්ඡ යදිච්ඡසි.** තස්සත්ථෝ: පුච්ඡ යදි ආකඞ්ඛසි, න මෙ පඤ්හවිස්සජ්ජනෙ භාරෝ අත්ථි, අථවා පුච්ඡ යං ආකඞ්ඛසි, සබ්බං තෙ විස්සජ්ජිස්සාමීති **සබ්බඤ්ඤූ** පවාරණං පවාරෙසි අසාධාරණං පවෙච්ඡබුද්ධඅගඤ්ඤවාකමිහාසාවකෙහි, තෙ හි"පුච්ඡාවුසො සුත්වා වෙදිස්සාමා"ති වදන්ති. බුද්ධා පන **පුච්ඡාවුසො** යදිච්ඡකඞ්ඛසීති වා :-

"පුච්ඡ වාසව මං පඤ්හං යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි[a]"ති වා,

"බාවරිස්ස ච තුය්හං වා සබ්බෙසං සබ්බසංසයං,
කතාවකාසා පුච්ඡවෙහා යං කිඤ්චි මනසිච්ඡථ[b]"ති

එවමාදිනා නයෙන දෙවමනුස්සානං **සබ්බඤ්ඤූපවාරණං** පවාරෙන්ති. අනච්ඡරියඤ්චෙතං, යං භගවා බුද්ධභූමිං පත්වා එතං පවාරණං පවාරෙය්‍ය, යො බොධිසත්තභූමියං පදෙසඤ්ඤූණෙ චිත්තමානොපි :-[1]

"කොණ්ඩඤ්ඤ පඤ්හානි ච්‍යාකරොහි
යාචන්ති තං ඉසයො සාධුරූපා,
කොණ්ඩඤ්ඤ එසො මනුජෙසු ධම්මො
යං වද්ධ[2]මාගච්ඡති එස භාරෝති

එවං ඉසීහි යාචිතො :-

"කතාවකාසා පුච්ඡන්තු හොන්තො
යං කිඤ්චි පඤ්හං මනසාභිපත්ථිතං,
අහං හි තං තං වො ච්‍යාකරිස්සං
ඤත්වා සයං ලොකමිමං පරඤ්ච[c]"ති

එවං සරහඞ්ගකාලෙ, සඞ්ගහජාතකෙ ච සකලජම්බුදීපං තික්ඛත්තුං විචරිත්වා පඤ්හානං අන්තකරං අදිස්වා ජාතියා සත්තවස්සො රථිකාය පංසුකීළිකං කීළන්තො සුචිරතෙන ඉණාභණ්ණ පුථෝ :-

"නගස්ස තෙ අහමක්ඛිස්සං යථාපි කුසලෝ තථා,
රාජා ව ඛො නං ජානාති යදි කාහති වා න වා "ති

එවං සබ්බඤ්ඤූපවාරණං පවාරෙසි. එවං භගවතා ආලවකස්ස සබ්බඤ්ඤූපවාරණාය පවාරිතාය **අථ ඛො ආලවකො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි: කිං සූධ විත්තන්ති.**

තත්ථ **කින්ති** පුච්ඡාවචනං, **සූති** පදපූරණමත්තෙන නිපාතො, **ඉධාති** අස්මිං ලොකෙ, **විත්තන්ති** විදති පිතිං[3] සාරොතිති=විත්තං, ධනස්සෙතං අධිවචනං; **සුවිණ්ණන්ති** සුඛතං, **සුඛන්ති** කායිකචෙතසිකං සාතං, **ආවහාතීති** ආවහති ආනෙති දෙති, අපෙතීති වුත්තං හොති. **හවෙ ඉති** දළහත්ථෙ නිපාතො, **සාදුතරන්ති** අතිසයෙන සාදුං, සාධුතරන්තිපි

a. දීඝනි. c. ජාතක. 40 නිපාතෙ, ස. ජා. 30 නිපාතෙ, සං. ජා.
b. **සුත්තනි.** 1030. 1. ප-වත්තමානෙපි. 2. සඤ්ච-වවත. 3. **සඤ්ච-විත්තතිතිපිත්ත**ං.

පාඨෝ. **රසානන්ති** රසසඤ්ඤිනානං ධම්මානං, **කථන්ති** කෙන පකාරෙන, කථං ජීවිතෝ ජීවිතං=**කථංජීවිජීවිත**නන්ති, ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන සාත්‍රූනාසිකං වුච්චති, **කථං ජීවිං ජීවන**න්ති වා පාඨෝ; තස්ස ජීවන්තානං කථං ජීවනන්ති අත්ථෝ. සෙසමෙත්ථ පාකටමේව. එවම්මාය ගාථාය- "කිං සු ඉධ ලොකෙ පුරිසස්ස විත්තං සෙට්ඨං? කිං සු සුවිණ්ණං සුඛමාවහාති? කිං රසානං සාදුතරං? කථං ජීවිතෝ ජීවිතං සෙට්ඨ මාහූති ඉමේ චත්තාරෝ පඤ්හා පුච්ඡි.

අථස්ස භගවා කඝඤ්ඤපදසඛලෙන විඝඤ්ඤිතනයෙනෙව විඝඤ්ඤෙන්තෝ ඉමං ගාථමාහ: **සද්ධිධ විත්ත**නන්ති. තත්ථ යථා හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි විත්තං උපභොගපරිභොගසුඛං ආවහති බ්‍රූපිපාසාදිදුක්ඛං පටිබාහති දුළ්හදියං වූපසමෙති මුත්තාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති ලොකඝඤ්ඤිතඤ්ච[1] ආවහති, එවං ලෝකියලෝකුත්තරසද්ධාපි යථා සම්භවං ලෞකියලෝකුත්තරවිඝාතසුඛමාවහති, සද්ධාධුරේන පටිපන්නානං ජාතිජරාදිදුක්ඛං පටිබාහති ගුණදුළ්හදියං වූපසමෙති සති සම්බොජ්ඣඞ්ගාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති.

"සද්ධෝ සීලෙන සම්පන්නෝ යසොභොගසමප්පිතෝ,
යං යං පදෙසං භජති තත්ථ තත්ථෙව පූජිතොa"ති

වචනතෝ ලොකඝඤ්ඤිතඤ්ච[1] ආවහතීති කත්වා **විත්ත**නන්ති වුත්තං, යස්මා පනෙතං සද්ධාචිත්තං අනුගාමිකං අනඤ්ඤසාධාරණං සබ්බ සම්පත්තිහෙතු ලොකියස්ස හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිවිත්තස්සාපි නිදානං, සද්ධෝ එව හි ධනාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විත්තං අධිගච්ඡති, අස්සද්ධස්ස පන විත්තං යාවදෙව අනත්ථාය හොති, තස්මා **සෙට්ඨ**නන්ති වුත්තං. **සුඛියස්සා**ති උභයත්ථපරිච්ඡෙදදෙසනා, යතොb[2] න කෙවලං පුරිසස්ස, ඉත්ථියාදීනම්පි සද්ධාචිත්තමෙව සෙට්ඨනන්ති වෙදිතබ්බං; **ධම්මා**ති දසකුසලකම්මපථධම්මෙ ධනසීලභාවනාධම්මෙ වා, **සච්චණ්ණා**ති සුභතො සුවචතෝ, **සුඛමාවහා**නීති සොණසෙට්ඨිපුත්තචත්තපාලාදීනං විය මනුස්සසුඛං සක්කාදීනං විය දිබ්බසුඛං පරියොසානෙ මහාපදුමාදීනං විය නිබ්බාණසුඛඤ්ච ආවහන්තීති. **සච්ච**නන්ති අයං සච්චසද්දෝ, අත්ථෙ කොසු අත්ථෙසු දිස්සති, සෙය්‍යථීදං? "සච්චං භණෙ න කුජ්ඣෙය්‍යා"c[3]ති ආදිසු වාචාසච්චෙව, "සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා වාd"ති ආදිසු විරතිසච්චෙව, තස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා පවාදියාසෙ කුසලා වදූනා"e[4]ති ආදිසු දිට්ඨිසච්චෙව, "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණසච්චානීf"ති ආදිසු බ්‍රාහ්මණසච්චෙව, "එකං හි සච්චං න දුතියමත්ථීg"ති ආදිසු පරමත්ථසච්චෙව, "චතුන්නං සච්චානං කති කුසලාh"ති ආදිසු අරියසච්චෙව, ඉධ පන පරමත්ථසච්චං නිබ්බාණං විරතිසච්චඤ්ච අබ්භන්තරං කත්වා වාචාසච්චං අධිප්පෙතං, යස්සානුභාවෙන උදකාදීනි වසෙ වත්තෙන්ති ජාතිජරාමරණභයං තරති. යථාහ:

---

a. ධම්මපද 303.
b. ධම්මපද 224.
c. ජාතක 80 කි, ම. සු. ජා.
d. සුත්තනි 885.
e අඞ්ගුත්තරනි ම. නි.
f. සුත්තනි 884.
g. උදානෙ.
1. කඝඤ්ඤිතඤ්ච-සඝඤ්ඤිතඤ්ච-
2. ම, තස්මා [සඝඤ්ඤිතඤ්ච,

"සචෙචනවාචෙනුදකං හි ගාධති
විසමපි සචෙචන හනන්ති පණ්ඩිතා,
සචෙචන දෙවො එනයං පවස්සති
සචෙච සිතා නිබ්බුතිං පත්ථයන්ති.

යෙ කෙචි මෙ අත්ථි රසා පථව්‍යා
සචචං තෙසං සාදුතරං රසානං,
සචෙච සිතා සමණා බ්‍රාහ්මණා ච
තරන්ති ජාතිමරණස්ස පාරං"නති.

සාදුතරනති මධුරතරං පණීතතරං; **රසානී**නති යෙ ඉමෙ මූලරසෝ ඛන්ධරසොති ආදිනා නයෙන සාසනිකධම්මා-යෙ විමෙ "අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං ඵලරසං" "අරසරූපො භවං ගොතමො, යෙ ඛො බ්‍රාහ්මණ රූපරසා සද්දරසාද" "අත්‍යාපනි රසරසෙ"[1] "අයං ධම්මවිනයෝ එකරසෝ විමුත්තිරසෝ[2]" "භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්සෝ[3]"නි ආදිනා නයෙන උදාවාරසුපඛජ්ජඅවසෙසව්‍යඤ්ජනාදයෝ ධම්මා **රසානි** වුච්චන්ති, තෙසං රසානං **සචචං හවෙ සාදුතරං** සචචමෙව සාදුතරං, සාධුතරං වා සෙට්ඨතරං උත්තමතරං, මූලරසාදයෝ හි සරීරමූප බ්‍රූහෙන්ති සඞ්කිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහන්ති, සචචරසෙ විරතිසචචවාචා සචචරසා සමථවිපස්සනාදීහි චිත්තමූපබ්‍රූහෙන්ති, අසඞ්කිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහන්ති, විමුත්තිරසො පරමත්ථසචචරසපරිභාවිතත්තා[2] සාදු, අත්ථ රසධම්මරසා ච තදඞ්ගමූපායභූතමත්ථං ධම්මඤ්ච නිස්සාය පවත්තිතො, **පඤ්ඤාජීවී**නති එත්ථ පන ය්වායං අඤ්ඤාකඛ්ඩිච්චකුසොසු දිවකඛ්ඩි පුග්ගලෝ ගහට්ඨො වා කම්මන්තානුට්ඨානසරණගමනදානසංවිභාගසීල සමාදානුපොසථකම්මාදිං ගහට්ඨපටිපදං පබ්බජිතො වා **අවිපටිසාර** කරසීලසඞ්ඛාතං තදුභතරිං චිත්තවිසුද්ධිආදිභෙදං වා **පබ්බජිතපටිපදං** පඤ්ඤය ආරාධෙත්වා ජීවති, තස්ස පඤ්ඤාජීවිතො **ජීවිතං තං වා පඤ්ඤා** ජීවිං ජීවතං සෙට්ඨමාහූති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

එවං භගවතා විස්සජ්ජිතෙ චත්තාරොපි පඤ්හා සුත්වා **අත්තමනෝ** යකෙඛා අවසෙසෙපි චත්තාරෝ පඤ්හා පුච්ඡන්තො **ඝථං සු තරතී** ඔඝනති ගාථමාහ. අථස්ස භගවා පුරිමනයෙනෙව **විස්සජ්ජෙන්තො** ඉමං ගාථමාහ: **සද්ධාය තරතී**ති. තත්ථ කිඤ්චාපි යො චතුබ්බිධමොඝං තරති සො සංසාරණණවමපි තරති වට්ටදුකඛමපි අවෙචෙති කිලෙස මලාපි පරිසුජ්ඣති, එවං සන්තෙපි පන යස්මා අස්සද්ධා ඔඝතරණ මසද්දහන්තො න පඤ්ඤති පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගෙන පමත්තො තත්‍රෙවාසත්තවිසත්තතත්තා සංසාරණණවං න තරති, කුසීතො දුකඛං විහරති වොකිණ්ණෙණා අකුසලෙහි ධම්මෙහි, අපඤ්ඤ පරිසුද්ධි මග්ගමජානන්තො න පරිසුජ්ඣති, තස්මා තපපටිපඤඛං දස්සෙන්තෙන භගවතා අයං ගාථා වුත්තා, එවං වුත්තායෙ වෙතාය යස්මා සොතාපත්ති

---

a. ජාතක 8 නි. සු. ජා. c. පාරාජික පා. e. නිදෙස. 2. කත්ථචි-පරිවිතත්තා.
b. මහාවග්ග. d. අඞ්ගුත්තරනි. 1. ප-සාමඤ්ඤඵලෙ,

මග්ගපදට්ඨානං සද්ධින්ද්‍රියං, තස්මා **සද්ධාය තරති ඔඝනි**න්ති ඉමිනා පදෙන දිට්ඨිඝාතරණං සොතාපත්තිමග්ගං සොතාපන්නභාවඤ්ච පකාසෙසි, යස්මා පන සොතාපන්නෝ කුසලානං ධම්මානං භාවනාය සාතච්ච කිරියාසඞ්ඛාතෙන අපමාදෙන **සමන්නාගතෝ** දුතියමග්ගං ආරුළ්හෝ ඵලෙපි සකිදෙවිමං ලෝකං **ආගමනමත්තං** අවසෙසං සොතාපත්ති මග්ගෙන අතික්කමං භවොඝවත්ථුං සංසාරක්ඛණවං තරති, තස්මා **අපමාදෙන අක්ඛණවෙ**නාති ඉමිනා පදෙන භවොඝතරණං සකදාගාම්මග්ගං සකදාගාමිඤ්ච පකාසෙසි,[1] යස්මා සකදාගාමී විරියෙන තතියමග්ගං ආරුළ්හෝ සකදාගාම්මග්ගෙන අනාගතං කාමොඝවත්ථුං කාමොඝ **සඤ්ඤිතඤ්ච** කාමදුක්ඛමළෙවෙති, තස්මා **විරියෙන දුක්ඛමළවෙවනී**ති ඉමිනා පදෙන කාමොඝතරණං අනාගාම්මග්ගං අනාගාමිඤ්ච පකාසෙසි.[1] යස්මා පන අනාගාමී විභතභාමපඩිකතාය පරිසුද්ධාය පඤ්ඤාය එකන්තපරිසුද්ධං චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤං ආරුළ්හෝ අනාගාමී මග්ගෙන අපහීණං අවිජ්ජාසඞ්ඛාතං පරමමලං පජහති, තස්මා **පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣතී**ති ඉමිනා පදෙන අවිජ්ජොඝතරණං අරහත්ත මග්ගමරහන්තඤ්ච පකාසෙසි.[1] ඉමාය ච අරහත්තනිකූටෙන කථිතාය ගාථාය පරියොසානෙ යකෙඛා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. ඉදානි තමෙව පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣනීති එවං වුත්තපඤ්ඤාපදං ගහෙත්වා අත්තනො පටිභානෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පඤ්ඤං පුච්ඡන්තො **කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති ඉමං ඡපදගාථමාහ. තත්ථ **කථ**න්ති සඛ්‍යත්ථෙව අව්‍යයතිපුච්ඡා හොති, අයං හි පඤ්ඤාදීමත්ථං ඤත්වා තස්ස යුත්තිං පුච්ඡති, **කථං** කාය යුත්තියා කෙන කාරණෙන **පඤ්ඤං ලභතී**ති. එස නයො **ඔඝා**දීසු.

අථස්ස භගවා චතූහි කාරණෙහි පඤ්ඤාලාභං දස්සෙන්තො ආහ: **සද්දහානෙනා**ති. තස්සත්ථෝ: යෙන පුඛ්ඛභාගෙ කායසුචරිතාදිභෙදෙන අපරභාගෙ ච **සත්තතිංසබොධිපක්ඛියභෙදෙන** ධම්මෙන අරහන්තො බුද්ධිපථෙවෙකබුද්ධිසාවකා **නිබ්බාණං** පත්තා, තං **සද්දහානෙ අරහතං ධම්මං නිබ්බාණපත්තිඤා** ලොකියලොකුත්තරං **පඤ්ඤං ලභති**, තඤ්ච ඛො න සද්ධාමත්තකෙනෙව, කිං පන යස්මා සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිත සොතො ධම්මං සුණාති, තස්මා උපසඞ්කමණතොපභුති යාව ධම්මසවණෙන **සුස්සූසං** ලභති. කිං වුත්තං හොති? තං ධම්මං සද්දහිත්වාපි ආචරිය පඤ්ඤාය කායෙන උපසඞ්කමිත්වා වත්තකරණෙන පයිරුපාසිත්වා යදා පයිරුපාසන්තාය ආරාධිතචිත්තා කිඤ්චි වත්තුකාමා හොන්ති, අථ අවිගතාය සොතුම්වජ්ජාය සොතං ඔදහිත්වා සුණන්තො ලභතීති. එවං සුස්සූසමපි ච සතිඅවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තෙනා** සුභාසිතදුබ්භාසිතඤ්ඤු තාය **විචක්ඛණෙනා** එව ලභති න ඉතරෙ, තෙනාහ: **අප්පමත්තෙනා විචක්ඛණෙනා**ති. එවං යස්මා සද්ධාය පඤ්ඤාය ලාභසංවත්තනිකං

1. ම. I. පකාසෙති.

පටිපදං පටිපජ්ජති, සුස්සූසාය සක්කච්චපඤ්ඤුද්ධිගමූපායං සුණාති, අපමාදෙන ගහිතං න සම්මුස්සති, විචක්ඛණතාය අනූනාධිකමවිපරීතඤ්ච ගහෙත්වා විත්ථාරිකං කරොති, සුස්සූසාය වා ඔහිතසොතො පඤ්ඤුපටිලාභහෙතුං ධම්මං සුණාති, අපමාදෙන සුත්වා ධම්මං සඤ්ඤරෙති, විචක්ඛණතාය ධාතූනං ධම්මානං අත්ථමූපපරික්ඛති, අථානුපුබ්බෙන පරමත්ථසච්චං සච්ඡි කරොති, තස්මාස්ස භගවා **කථංසු ලහෙත පඤ්ඤන්ති** පුච්ඡං ඉමානි චත්තාරි කාරණානි දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **සද්දහානෝ**-පෙ-**විචක්ඛණෝති**. ඉදානි තතො පරෙ තයො පඤ්හා විස්සජ්ජෙන්තො **පතිරූපකාරී**ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ දෙසකාලාදීනි අහාපෙත්වා ලොකියස්ස ලොකුත්තරස්ස වා ධනස්ස පතිරූපං අධිගමූපායං කරොතීති=**පතිරූපකාරී**, **ධුරවා**ති චෙතසිකවිරියවසෙන අනික්ඛිත්තධුරෝ, **උට්ඨානා**ති "යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච තිණා භිය්යො න මඤ්ඤතී"ති ආදිනා නයෙන කායිකවිරියවසෙන උට්ඨානසම්පන්නො අසිථිලපරක්කමො, **විඳතෙ ධනන්ති** එකමූසිකාය න විරසෙව වෙසත්තසඝස්සඝඛං චූළනෙතවාසී විය ලොකියධනඤ්ච මිලක්ඛමහානිස්සත්ථෙරෝ විය ලොකුත්තරධනඤ්ච ලභති, සො හි තීහි ඉරියාපථෙහි විහරිස්සාමීති වත්තං[1] කත්වා ජිනමිද්ධා ගමනවෙලාය පලාලවුම්බටකං තෙමෙත්වා සීසෙ කත්වා ගලප්පමාණං උදකං පවිසිත්වා ජිනමිද්ධං පටිබාහෙන්තො වාදසහි වස්සෙහි අරහත්තං පාපුණි, **සච්චවාදී** වස්සසච්චෙනාපි සච්චවාදී භූතවාදීති- පරමත්ථසච්චෙනාපි බුද්ධා පච්චක්ඛබුද්ධා අරියසාවකොති එවං **කිත්තිං පප්පොති**, දදනෙති යං කිඤ්චි ඉච්ඡිතපත්ථිතං දෙන්තො, **මිත්තානි ගන්ථතී** සම්පාදෙති, කරොතීති අත්ථො, දුද්දදං වා දදං ගන්ථති, දුක්ඛමුඛෙන වා චත්තාරිපි සඞ්ගහවත්ථූනි ගහිතානීති වෙදිතබ්බානි, තෙහි මිත්තානි කරොතීති වුත්තං හොති.

එවං ගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙන නයෙන චත්තාරො පඤ්හා විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි **කථං පෙච්ච න සොචතී**ති ඉමං පඤ්හමං පඤ්හං ගහට්ඨවසෙන විස්සජ්ජෙන්තො ආහ: **යසොසෙතී**. තස්සත්ථො: යස්ස **සද්දහානෝ අරහතං**නති එත්ථ වුත්තාය සබ්බකල්‍යාණධම්මූපසේවිකාය සද්ධාය සම්පන්නාගතත්තා **සද්ධස්ස, සරමෙසිනොති** සරවාසං පඤ්ච වා කාමගුණෙ **එසනතස්ස** ගවෙසනතස්ස කාමභොගිනො ගහට්ඨස්ස; **සච්චෙන කිත්තිං පපොතීති** එත්ථ වුත්තපපකාරසච්චං, **සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤන්ති** එත්ථ සුස්සූසනපඤ්ඤුප්පාදනමෙන වුත්තෙ ධම්මා, **ධුරවා උට්ඨානා**නි එත්ථ ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තා ධිති, **දදං මිත්තානි ගන්ථතී**ති එත්ථ වුත්තපපකාරෙ වාගෙ චාති එතෙ චතුරෙ ධම්මා සන්ති, **ස වෙ පෙච්ච න සොචතී**ති ඉධ ලොකා පරලොකං ගන්ත්වා ස වෙ[2] න සොචතීති.

---

1. දීඝනිකාය සකසිවගග. 1. ඉ-වත්තං. 2. ප-ස වෙ පෙච්ච,

එවං භගවා පඤ්චමම්පි පඤ්හං විස්සජ්ජේත්වා තං යක්ඛං වොදෙන්තො ආහ: **ඉඛ අඤ්ඤදපිති.** තත්ථ **ඉඛාති** වොදනත්ථේ නිපාතො, **අඤ්ඤදපිති** අඤ්ඤදපි ධම්මෙ, **පුථුජ්ජනමණ්ඩාභමණ්ණ පුථුජ්ජස්සු,** අඤ්ඤදපි වා පූරණාදිසබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤාය පුථුජ්ජමණ ඛ්‍රාහමණෙ පුථජ්ජස්සු, **සචේ** අමෙහගි සවෙචන කිත්තිං පපොත්තීති එත්ථ වුත්තපපකාරා **සලමා හියෙය්‍යා** කිත්තිපපතනිකාරණං සච්චං, **සුඤ්ඤං ලහතෙ පඤ්ඤනති** එත්ථ සුඤ්ඤතාපඤ්ඤුපදෙසෙන වුත්තා **දමා** හියෙය්‍ය ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤුලාභකාරණං වා, **දදං මිත්තානි ගණ්ථතීති** එත්ථ වුත්තපපකාරා **වාණා** හියෙය්‍ය මිත්තගන්ථන කාරණං වා, **ඛුරවා උඛ්ඛාතාති** එත්ථ තං තං අත්ථවසං පටිච්ච ඛුරතාමෙත්‍රුධාතාතාමෙන ච වුත්තාය මහාභාරසහනෙ උස්සොළ්හි භාවපපත්තාය විරියසඞ්ඛාතාය **ඛණතා** හියෙය්‍ය ලොකියලොකුත්තර ධනවිඳනකාරණං වා, **සචෙං ධම්මා ඛිනි වාගොති** එවං වුත්තෙහි ඉමෙහෙව චතුහි ධම්මෙහි හියෙය්‍ය අඤ්ඤා ලොකා පරං ලොකං පෙච්ච අසොචනකාරණං වා **ඉධ විජ්ජතීති** අයමෙත්ථ සඳ්ධිං සඞ්ඛෙපයොජනාය අත්ථවණ්ණනා. විත්ථාරතො පන එතමෙකං පදං අඤ්ඣාරපදුද්ධාර පදවණ්ණනානයෙහි විභජිත්වා වෙදිතබ්බා.

එවං වුත්තෙ යක්ඛො යෙන සංසයෙන[1] අඤ්ඤං පුච්ඡෙය්‍ය, තස්ස පහීණත්තා **සථනානුදනි පුච්ඡෙය්‍යං පුථුජ්ජමණ්ඩාභමණෙනි** වත්වා යෙ පිසස[2] අපුච්ඡනකාරණං න ජානන්ති[3] තෙපි ජානාපෙන්තො **සොහං අජ්ජ පජානාමි සො අත්ථො සම්පරායිඞ්ඛාති** ආහ. තත්ථ **අජ්ජාති** අජ්ජදිං කත්වාති අධිප්පායො, **පජානාමිති** යථාවුත්තෙන පකාරෙන ජානාමි, **සො අත්ථොති** එත්තාවතා **සුඤ්ඤං ලහතෙ පඤ්ඤනති** ආදිනා නයෙන වුත්තං දිට්ඨධම්මිකං දස්සෙති, **සම්පරායිඞ්ඛොති** ඉමිනා යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මාති වුත්තං පෙච්ච සොතා භාවකරං සම්පරායිකං, **අත්ථොති** ච කාරණස්සෙත අධිවචනං, අයං හි **අත්ථසද්දෙ** "සාත්ථං සව්‍යඤ්ජන[a]"නති එවමාදිසු පායතෙ වත්තති, "අත්ථො මෙ ගහපති හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙනා[b]"ති ආදිසු පයොජනෙ,[4] "හොති සීලවතං අත්ථො"ති ආදිසු වුද්ධිමහි, "බහුජනො හජතෙ අත්ථෙතු[d]"ති ආදිසු ධනෙ, "උභින්නමත්ථං චරති"ති ආදිසු හිතෙ, "අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිත[e]"නති ආදිසු කාරණෙ, ඉධ පන කාරණෙ, තස්මා යං පඤ්ඤදිලාභාදීනං කාරණං දිට්ඨධම්මිකං යඤ්ච පෙච්ච සොකාභාවස්ස කාරණං සම්පරායිකං තං යොහං අජ්ජ භගවතා වුත්ත නයෙන සාමං යෙව පජානාමි, සො **සථනානුදනි පුච්ඡෙය්‍යං පුථුජ්ජමණ ඛ්‍රාහමණෙනි** එවමෙත්ථ සඞ්ඛෙපතො අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං යක්ඛො **පජානාමි සො අත්ථො සම්පරායිඞ්ඛාති** වත්වා තස්ස සුණන්තස්ස භගවමූල කත්තං දස්සෙන්තො **අත්ථාය වත මෙ බුද්ධාති** ආහ.

---

1. සී. II. සංසයෙන.
2. සී. II. යො අස්ස.
3. සී. II. න ජානති.
4. බහූසු-විවක්ඛණෙ.
a. දීඝනි. ඛු.
b දීඝනි. ද්‍රු. ව
c. ජාතක
d. සුත්තනි.
e. සංයුත්තනි.

තත්ථ **අත්ථායාති** හිතාය වුද්ධියා වා, **යත්ථ දිනනං මහප්ඵලන්ති** "යසෙසතෙ චතුරො ධම්මා"ති එත්ථ වුත්තනගාවෙන,[1] යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං හොති, තං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං බුද්ධං පජානාමීති අත්ථො. කෙචි පන සඞ්ඝං සඞ්ඝාය එවමාහාති භණන්ති. එවං ඉමාය ගාථාය අත්තනො හිතාධිගමං දසෙසත්වා ඉදානි පරහිතපටිපත්තිං දීපෙන්තො **ආහ: සො අහං විචරිස්සාමීති.** තස්සත්ථො හෙට්ඨිමතන්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. එවම්මාය ගාථාය පරියොසානප්පත්තාය රත්තිවිහාරයනප්පත්ත සාධුකාරසද්දුට්ඨානප්පත්ත ආළවකකුමාරස්ස යක්ඛස්ස භවනං ආනයනප්පත්ත එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. රාජපුරිසා සාදුකාරසද්දං සුත්වා එවරූපො සාධුකාරසද්දො ඨපෙත්වා බුද්ධ න අඤ්ඤස්ස අබ්භුග්ගච්ඡති, ආගතො නු ඛො භගවාති ආවජ්ජන්තා භගවතො සරීරපභං දිස්වා පුබ්බෙ විය බහි අඨත්වා නිබ්බිසඞ්කා අන්තොයෙව පවිසිත්වා අද්දසංසු භගවන්තං යක්ඛස්ස භවනෙ නිසිජ්ජාය යක්ඛඤ්ච අඤ්ජලිපග්ගහිතං, දිස්වාන යක්ඛං ආහංසු: අයං තෙ මහායක්ඛ රාජකුමාරො බලිකම්මාය ආනීතො, හන්ද නං ඛාද වා භුඤ්ජ වා යථාපච්චයං වා කරොහීති. සො ඔසාතාපච්චත්තතා ලජ්ජිතො විසෙසතො ච භගවතො පුරතො එවං වුච්චමානතො. අථ නං කුමාරං උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා භගවතො උපනාමෙසි: අයං හන්තෙ කුමාරො මයහං පෙසිතො, ඉමාහං භගවතො දම්මි, හිතානුකම්පකා බුද්ධා, පතිගණ්හාතු හන්තෙ භගවා **ඉමං දාරකං ඉමස්ස හිතත්ථාය සුඛත්ථාය**ති. **ඉමඤ්ච ගාථමාහ:**

"ඉමං කුමාරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං
සබ්බඞ්ගුපෙතං පරිපුණ්ණවය්‍යඤ්ජනං,
උදග්ගචිත්තො සුමනො දදාමි තෙ
පටිග්ගහ ලොකහිතාය වක්ඛුමා"ති.

පටිග්ගහෙසි භගවා කුමාරං, පටිග්ගහණානන්තරා ච යක්ඛස්ස ච කුමාරස්ස ච මඞ්ගලානුමොදනත්ථං පාදුනගාථං අභාසි. තං යක්ඛො කුමාරං සරණං ගමෙන්තො තික්ඛත්තුං චතුත්ථපාදෙන පූරෙති, **සෙය්‍යථිදං?**

දීඝායුකො හොතු අයං කුමාරො
තුවඤ්ච යක්ඛ සුඛිතො භවාහි,
අව්‍යාධිතා[2] ලොකහිතාය තිට්ඨථ
අයං කුමාරො සරණම්ුපෙති බුද්ධං-ධම්මං-සඞ්ඝන්ති.

භගවා කුමාරං රාජපුරිසානං අදාසි: ඉමං වඩ්ඪෙත්වා පුන මමෙව දෙථාති. එවං සො කුමාරො රාජපුරිසානං හත්ථතො යක්ඛස්ස හත්ථං යක්ඛස්ස හත්ථතො භගවතො හත්ථං භගවතො හත්ථතො පුන රාජපුරිසානං හත්ථං ගතත්තා නාමතො හත්ථාළවකොති ඤාතො, තං ආදාය පටිනිවත්තෙ රාජපුරිසෙ දිස්වා තස්සකවනකම්මිකාදයො "කිං යක්ඛො කුමාරං අතිදහරත්තා න ඉච්ඡතී"ති භීතා පුච්ඡිංසු, රාජපුරිසා "මා භායථ, ඛෙමං තනං භගවතා"ති සඞ්ඛමාරොවෙසුං, තතො සාධු සාධූති සකලමාලවිනගරං එකකොලාහලෙන යක්ඛාභිමුඛං අහොසීති.

1. බහුසු-වුත්තනයෙන. 2. ප-අච්ඡරිකා.

යකෙඛාපි භගවතෝ භික්ඛාචාරකාලෙ අනුපසඞ්ඝ පත්තචීවරං ගහෙත්වා උපඩ්ඪමග්ගං ආගන්ත්වා නිවත්තති. අථ භගවා නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො නගරචාරෙ අඤ්ඤතරස්මිං විවිත්තෙ රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තතො මහාජනකායෙන සද්ධිං රාජා ච නාගරා ච එකතෝ සම්පිණ්ඩිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්ත වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්නා "කථං භන්තෙ එවං දාරුණං යක්ඛං දමයිත්ථා"ති පුච්ඡිංසු. තෙසං භගවා යුද්ධමාදිං කත්වා "එවං නවවිධ වස්සං වස්සි, එවං විහිංසනකං[1] අකාසි, එවං පඤ්ඤං පුච්ඡි, තස්සාහං එවං විස්සජ්ජෙසි"න්ති තමෙවාලවකසුත්තං කථෙසි, කථාපරියොසානෙ චතුරාසීතිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො රාජා ච නාගරා ච වෙස්සවණමහාරාජස්ස භවනසමීපෙ යක්ඛස්ස භවනං කත්වා පුප්ඵ ගන්ධාදිසක්කාරුළාරං නිවෙඛලිං පවත්තෙසුං. තඤ්ච කුමාරං විඤ්ඤුතං පත්තං "ඉමං භගවන්තං නිස්සාය ජීවිතං ලභි, ගච්ඡ භගවන්තං යෙව පයිරුපාසස්සු, භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චා"ති විස්සජ්ජෙසුං. සො භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච පයිරුපාසමානො න චිරස්සෙව අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය සඞ්ඝං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරො අහොසි. භගවා ච නං එතදග්ගෙ නිද්දිසි: "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං උපාසකානං චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි පරිසං සඞ්ගණ්හන්තානං යදිදං හත්ථකො ආලවකොa"ති.

ආලවකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

වරං වා යදි වා නිබ්ඛනති විජයසුත්තං, කායවිජ්ඣනිකසුත්තන්ති පි වුච්චති. කෘ උපපත්ති? ඉදං කිර සුත්තං සීඝ ඨානෙසු වුත්තං, තස්මා අස්ස දුවිධා උපපත්ති.

තත්ථ භගවතා අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං අනුපත්ථා සාකියෙ විනෙත්වා නන්දඤ්ච පබ්බාජෙත්වා අනුක්කමෙන මාතුගාමස්ස පබ්බජ්ජාය ආනන්දත්ථෙරස්ස[2] භගිනී නන්ද-ඛෙමකසක්කස්ස රඤ්ඤො ධීතා අභිරූපනන්ද-ජනපදකල්‍යාණී නන්දන්ති තිස්සො නන්දායො පබ්බාජිංසු. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. අභිරූපනන්ද අභිරූපතායෙව අහොසි දස්සනීයා පාසාදිකා. තෙනෙවස්සා අභිරූප නන්දන්ති නාමමකංසු, ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි රූපෙනත්තනො සදිසං න පස්සති. තා උභොපි රූපමදමත්තා "භගවා රූපං විවණ්ණෙති ගරහති අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙති"ති භගවතො න උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති, දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡන්ති. එවං අපපඤ්ඤා කස්මා පබ්බජිතාති වෙ? අගතියා,[3] අභිරූපනන්දාය හි වාරෙය්‍යදිවසෙයෙව සාමිකො සක්‍ය කුමාරො කාලමකාසි, අථ නං මාතාපිතරො අකාමං පබ්බාජෙසුං. ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි ආගමනෙන නන්දෙ අරහත්තං පත්තෙ

1. කණ්ණි-විහිංසකං. 3. ම. පකතියා.
2. පා. නන්දත්ථෙරස්ස. a, අඞ්ගුත්තරනි. එතදග්ගපාළි.

නිරුසා හුත්වා "මයහං සාමිකො ච මාතා ච මහාපජාපතී[1] අඤ්ඤෙ ච ඤාතකා පබ්බජිතා, ඤාතීති විනා දුක්ඛො සරාවාසො"ති සරාවාසෙ අස්සාදමලභන්තී පබ්බජිතා, න සද්ධාය. අථ භගවා තාසං ඤාණපරිපාකං විදිත්වා මහාපජාපතිං ආණාපෙසි: සබ්බාපි භික්ඛුණියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තූති. තා අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ අඤ්ඤං පෙසෙන්ති. තතො භගවා "සම්පත්තෙ වාරෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අඤ්ඤං පෙසෙතබ්බා"ති ආහ. අථෙකදිවසං අභිරූපනන්දා අගමාසි, තං භගවා නිම්මිතරූපෙන සංවෙජෙත්වා "අට්ඨිකං නගරං කත[2]"න්ති ඉමාය ධම්මපදෙ ගාථාය-

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිනන්දිතං.[3]
අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි මානානුසයමුජ්ජහ,
තතො මානාභිසමයා උපසන්තා චරිස්සසී"ති

ඉමාහි ථෙරීගාථාහි ච අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. අථෙක දිවසං සාවත්ථිවාසිනො පුරෙ භත්තං දත්වා දානං දත්වා සමාදින්නුපොසථා සුතිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදිනි ආදාය ධම්මසවණත්ථාය ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මසවණපරියොසානෙ භගවන්තං වන්දිත්වා නගරං පවිසන්ති, භික්ඛුණිසඞ්ඝොපි ධම්මකථං සුත්වා භික්ඛුණිඋපස්සයං ගච්ඡති, තස්ස මනුස්සා ච භික්ඛුණියො ච භගවතො **විණණං** භාසන්ති. චතුපපමාණිකෙ හි ලොකසන්නිවාසෙ සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා **අපසිදනෙනා** නාම නත්ථි, රූපපපමාණිකාපි හි පුග්ගලා භගවතො ලක්ඛණඛචිත[4] මනුව්‍යඤ්ජනවිත්‍රසමුජ්ජලිතකෙතුමාලාබ්‍යාමප්පභාවිනද්ධමලඞ්කාරත්තිම්ව ලොකස්ස සමුප්පන්නං රූපං දිස්වා පසීදන්ති, ඝොසපපමාණිකා අනෙකසතෙසු ජාතකෙසු කිත්තිඝොසං අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං කාරවීක මධුරනිඝොසං බ්‍රහ්මස්සරඤ්ච සුත්වා, ලූඛපපමාණිකා **පත්තචීවරාදි**[5] ලූඛතං දුක්කරකාරිකාලූඛතං වා දිස්වා, ධම්මපපමාණිකා සීලක්ඛන්ධාදිසු යං කිඤ්චි ධම්මක්ඛන්ධං උපපරික්ඛිත්වා; තස්මා සබ්බථාපි අනෙසු භගවතො වණ්ණං භාසන්ති. ජනපදකල්‍යාණී නාම භික්ඛුණිඋපස්සයං පත්වාපි අනෙකපරියායෙන භගවතො වණ්ණං භාසන්තියෙව තෙසං සුත්වා භගවන්තං උපගන්තුකාමා හුත්වා භික්ඛුණියා ආරොචෙසි භික්ඛුණියො තං ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. භගවා පටිගච්චෙව තස්සා ආගමනං විදිත්වා ඛණ්ඩකෙන කණ්ටකං ආණියා ව ආණිං නීහරිතුකාමො පුරිසො විය රූපෙනෙව රූපමදං විනෙතුං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පණ්ණරසොළසවස්සුද්දෙසිකං අතිදස්සනීයං ඉත්ථිං පස්සෙ ඨත්වා විජම්භාපං අභිනිම්මිනි. තඤ්ච භික්ඛුණිභි සද්ධිං උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා භික්ඛුණිසඞ්ඝස්ස අන්තරෙ නිසීදිත්වා පාදතලාපභුති යාව කෙසන්තා භගවතො රූපසම්පත්තිං දිස්වා පුන තං භගවතො පස්සෙ ඨිතං නිම්මිතරූපඤ්ච දිස්වා "අහො අයං ඉත්ථී

1. ඉ. මහාපජාපති ච. 3. ම. අසිපඤ්ච. 5. ප-පත්තලූඛචීවර.
2. පෘ. කත්වා. 4. සී. ලක්ඛණඛචිත. කත්ථචි-පත්තලූඛත.

රූපවතී"ති අත්තනෝ රූපමදං ජහිත්වා තස්සා රූපෙ අභිරත්තභාවං අහොසි. තතෝ භගවා තං ඉත්ථිං වීසතිවස්සපමාණං කත්වා දස්සෙසි, මාතුගාමෝ හි සොළසවස්සුද්දෙසිකෝ යෙව සොභති, න තතෝ උද්ධං. අථ තස්සා රූපපරිහාණිං දිස්වා නන්දිය තස්මිං රූපෙ ඡන්දරාගෝ තනුකෝ අහොසි. තතෝ භගවා අට්ඨාරසවණ්ණං සකිං විජ්ජාතවණ්ණං මජ්ඣිමිත්ථි-මහිත්ථිවණ්ණාති එවං යාව වස්සසතිකං මහල්ලකං දණ්ඩ පරායණං තිලකාහතගත්තං කත්වා දස්සෙත්වා පස්සමානායෙව නන්දිය තස්සා මරණං උද්ධුමාතකාදිභෙදං කාකාදීහි සම්පරිවාරෙත්වා ඛජ්ජ මානං දුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටිකූලභාවඤ්ච දස්සෙසි, නන්දිය තං කාමං[1] දිස්වා "එවමෙවං මමපි අස්සෙදසමපි සබ්බසාධරණං අයං කාමෝ"ති අනිච්චසඤ්ඤං සණ්ඨාසි, තදනුසාරෙන ච දුක්ඛානත්තසඤ්ඤාපි. තයෝ භවා ආදිත්තමිව අගාරං අපට්ඨරණා ඡුත්වා උපට්ඨහිංසු. අථ භගවා "කම්මට්ඨානෙ පක්ඛන්තං නන්දිය චිත්ත"නති ඤත්වා තස්සා සපත්තාය වසෙන ඉමා ගාථායෝ අභාසි:

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිනන්දිතං.[2]

යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදං,
ධාතුසෝ[3] සුඤ්ඤතෝ පස්ස මා ලොකං පුනරාගමි;
භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා උපසන්තා චරිස්සසී"ති.[a]

ගාථාපරියොසානෙ නන්දා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථ භගවා උපරි මග්ගාධිගමනත්ථං සුඤ්ඤතාපරිවාරං විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි. අයං තාවස්ස එකා උප්පත්ති.

භගවති පන රාජගහෙ විහරන්තෙ යා සා චිරකඛත්තියෙ චිත්තා රතෝ වුත්තසමුට්ඨානාය සාලවතියා ගණිකාය ධීතා ජීවකස්ස කනිට්ඨා සිරිමා නාම මාතු අචවයෙන තං ඨානං ලභිත්වා "අක්කොධෙන ජිනෙ කොධ"න්ති ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුම්හි පුණ්ණකසෙට්ඨිධීතරං අති මඤ්ඤිත්වා[4] භගවන්තං ධම්මපෙත්තිං ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපන්නා හුත්වා අඨ්ඨ නිවච්ඡහත්තානි පවත්තෙසි. තං ආරබ්භ අඤ්ඤතරෙ නිවච්ඡ හත්තිකෙ භික්ඛූ රාගං උප්පාදෙසි, ආහාරකිච්චම්පි ච කාතුං අසක්කොන්තෙ නිරාහාරෙ නිපජ්ජිත්වා ධම්මපදගාථාවත්ථුම්හි වුත්තං. තස්මිං තථා නිපන්නෙ යෙව සිරිමා කාලං කත්වා යාමභවනෙ සුයා මස්ස දෙවී අහොසි. අථ තස්සා සරීරස්ස අග්ගිකිච්චං නිවාරෙත්වා ආමකසුසානෙ රක්ඛන්ති නික්ඛිපාපිතං සරීරං දස්සනාය භගවා භික්ඛු සඞ්ඝපරිවුතෝ අගමාසි තම්පි භික්ඛුං ආදාය, තථා නාගරා ච රාජා ච. තත්ථ මනුස්සා භණන්ති: පුබ්බෙ සිරිමාය අට්ඨතන්තරසහස්සෙනාපි දස්සනං දුල්ලභං, තං දානජ්ජ කාකණ්ණිකායපි දට්ඨුකාමෝ නත්ථීති. සිරිමාපි දෙවකඤ්ඤාහි පඤ්චහි රථසතෙහි පරිවුතා තත්ථාගමාසි. තත්‍රාපි

1. කත්ථචි-කම්මං & මාතුගාම. 3. පා. ධාතුයෝ. a. තෙරීගාථා
2. කත්ථචි-අභිපත්ථිතං. 4. ම. අවමඤ්ඤිත්වා. b. ධම්මපද.

භගවා **සහනිපතිතානං** ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තං, තස්ස නික්ඛන්තා ඔවාදත්ථං "පස්ස චිත්තකතං බිම්බ"නති ඉමඤ්ච ධම්මපදගාථමභාසි. අයමස්ස දුතියා උප්පත්ති.

තත්‍ථ **චරං වා**ති සකලරූපකායස්ස ගන්තබ්බදිසාභිමුඛෙනාති නීහාරෙන ගච්ඡන්තෝ වා, **යදි වා තිට්ඨ**නති තස්සෙව උස්සාපන භාවෙන තිට්ඨන්තෝ වා, **නිසින්නෝ උද වා සයන**නති තස්සෙව හෙට්ඨිම භාගස්ස මඤ්ඤනඋපරිමභාගස්ස මුස්සාපනභාවෙන නිසින්නෝ වා, තිරියං පස්සාරණභාවෙන සයාන්තෝ වා, **සම්මිඤ්ජනී පසාරෙතී**ති තානි තානි පබ්බානි සම්මිඤ්ජති ච පසාරෙති ච, **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**ති සබ්බා පෙසා ඉමස්සෙව සම්මිඤ්ජනපසාරණස්ස කායස්ස ඉඤ්ජනා චලනා එඳනා, නත්‍ථෙත්‍ථ අඤ්ඤෝ කොචි චරන්තෝ වා පසාරෙන්තෝ වා, අපිච ඛෝ පන චරාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස ගන්තබ්බදිසාභිමුඛෝ අභිනීහාරෝ හොති, දෙසන්තරෙ රූපන්තරපාතුභාවොති අත්ථෝ, තෙන **චරන**නි වුච්චති. තථා තිට්ඨාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස සමුස්සාපනං හොති, උපරූපරි යාන්තෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථෝ, තෙන **තිට්ඨ**නති වුච්චති. තථා නිසීදාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස හෙට්ඨිමභාග සම්ඤ්ඤනං උපරිමභාගස්ස මුස්සාපනඤ්ච හොති, තථාභාවෙන රූපපාතු භාවොති අත්ථෝ, තෙන **නිසින්නෝ**නි වුච්චති. තථා සයාමීති චිත්තෙන උප්පජ්ජන්තෙන තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස තිරියං පසාරණං හොති, තථාභාවෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථෝ. තෙන **සයන**නි වුච්චති. එවඤ්ච යස්මා යෝ කොචි ඉත්ථන්නාමෝ චරං වා යදි වා තිට්ඨං නිසින්නෝ උද වා සයං යමේතං තත්‍ථ තත්‍ථ ඉරියාපථෙ තෙසං තෙසං පබ්බානං සම්මිඤ්ජනපසාරණවසෙන සම්මිඤ්ජති පසාරෙතීති වුච්චති, තම්පි යස්මා සම්මිඤ්ජනපසාරණචිත්තෙන උප්පජ්ජමානෙ යථාවුත්තනෙව නයෙන හොති, තස්මා එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, නත්‍ථෙත්‍ථඤ්ඤෝ කොචි, සුඤ්ඤමිදං කෙනචි චරන්තෙන වා පසාරෙන්තෙන වා සත්තෙන[1] වා පුග්ගලෙන වා, කෙවලං පන:-

"චිත්තනානත්තතමාගම්ම නානත්තං හොති වායුනෝ,
වායුනානත්තතෝ නානා හොති කායස්ස ඉඤ්ජනා"නි

අයමෙත්‍ථ පරමත්ථෝ. එවමෙතාය ගාථාය භගවා-යස්මා එකස්මිං ඉරියාපථෙ විරවිනියොගෙන කායපීළනං හොති, තස්ස ච විනොදං තත්‍ථං ඉරියාපථපරිවත්තනං කයිරති, තස්මා **චරං වා**ති ආදීහි ඉරියාපථ පරිච්ඡින්නං දුක්ඛලක්ඛණං දීපෙති; තථා චරණකාලෙ ඛානාදීන මභාවතෝ සබ්බමෙතං චරණාදිභෙදං **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**නි භණන්තෝ සන්තතිපරිච්ඡින්නං අනිච්චලක්ඛණං තාය තාය සාමග්ගියා පවත්තාය **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**නි ච අත්තපරිකප්පෙන භණන්තෝ අත්තසඤ්ඤාපරිච්ඡින්නං අනත්තලක්ඛණං දීපෙති.

1. ප. සත්තෙනාත.

එවං ලක්ඛණත්තයදීපනෙන සුඤ්ඤතාකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පුන සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකඋභයවසෙන ඡධාතුමත්තමෙව දස්සෙන්තෝ අට්ඨිනහාරුසංයුත්තෙනාති ආරභි. තත්‍රායං පෙළා: යස්ස වෙසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, සෝයං කායෝ විසුද්ධිමග්ගෙ වත්තිංසාකාරවණ්ණනාය වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාස පරිච්ඡෙදභෙදෙන අව්‍යාපාරනයෙන ච පකාසිතෙහි සට්ඨාධිකෙහි තීහට්ඨිසතෙහි නවහි නහාරුසතෙහි ච **සංයුත්තත්තා අට්ඨිනහාරු සංයුත්තෝ**, තත්‍රෙව[1] පකාසිතෙන අග්ගපාදඛ්ගුලිතවාදීනා තවෙන ච නවපෙසිසතපභෙදෙන ච මංසෙන අවලිත්තත්තා **නවමංසාව ලෙපනෝ** පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටිකූලොති වෙදිතබ්බෝ. කිඤ්චාපි වෙදිතබ්බං සියා? යදි එස, යා සා මජ්ඣිමපුරිසස්ස සකලසරීරතෝ සඩ්ඛඛ්ඩිතා බදරට්ඨිපමාණා භවෙය්‍ය, තාය මක්ඛිකාපත්තසුබ්බමාය ඡවියා නීලාදිරඛජාතෙන ගෙහිතාති විය පටිච්ඡ්‍යෙය්‍යා න භවෙය්‍ය, අයං පන එවං සුබ්බමායපි **ඡවියා ඛායෙ පටිච්ඡනෙන** පඤ්ඤවකබුවිරහිතෙහි බාලපුථුජ්ජනෙහි **යථාභූතං න දිස්සති**, ඡවියා රාග රඤ්ජිතෝ භිස්ස පරමජෙගුච්ඡපටිකූලවමඛ්ඛිතෝ තවෙපි, තව පලිවෙඨිතං යං තං පභෙදතෝ :-

"නව පෙසිසතා මංසා අවලිත්තා කලෙබරං,
නානාකිමිකුලාකිණ්ණං මිළ්හට්ඨානංව පූතිකා"ති

එවං වුත්තනවමංසසතම්පි, මංසාවලිත්තා යෙ තෙ :-

"නවනහාරුසතා හොන්ති ව්‍යාමම්මත්තෙ කලෙබරෙ,
බන්ධනති අට්ඨිසඛ්ඛාටං අගාරම්ව වලිලියෝ"ති.

තෙපි, නහාරුසමොත්ථටානි පටිපාටියා අවත්ථිතානි පූතීනි දුග්ගන්ධානි තීණි සට්ඨාධිකානි අට්ඨිසතානිපි යථාභූතං න දිස්සනති. යතො අනාදි යිත්වා තං මක්ඛිකාපත්තසුබ්බමං ඡවිං යාති පනස්ස ඡවිරාගරත්තෙන තවෙන පලිවෙඨිතත්තා සබ්බලොකස්ස අපාකටානි නානප්පකාරානි අබ්භන්තරකුණපානි පරමාසුවිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටිකූලානි, තානිපි පඤ්ඤවකබුනා පටිවිජ්ඣිත්වා එවං පස්සිතබ්බෝ: **අන්නපූරෝ උදර පූරෝ**-පෙ-**පිත්තස්ස ච වසාය** චාති. තත්‍ර අන්නස්ස පූරෝ=**අන්න පූරෝ**; උදරස්ස පූරෝ=**උදරපූරෝ**; උදරන්ති උදරියසෙසතං අධිවචනං; තං හි ඤාණාමෙන උදරන්ති වුත්තං; **යකඛපෙලස්සාති** යකඛපිණ්ඩස්ස, **වත්ථිනොති** මූත්‍රස්ස, ඤානුපවාරෙන පන්නෙතං වත්ථීති වුත්තං. **පූරෝති** අධිකාරෝ, තස්මා යකපෙලස්ස පූරෝ වත්ථිනෝ පූරෝති එවං යොජෙතබ්බං, එස නයෝ **භදන්තදිසු**. සබ්බානෙව වෙතානි අන්නාදීනි **වණ්ණ සණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදභෙදෙන** අව්‍යාපාරනයෙන ච විසුද්ධි මග්ගෙ වුත්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

එවං භගවා න කිඤ්චි එත්ථ එකමපි ගය්හූපගං මූත්තාමණිසදිසං අත්ථි, අසුඤ්ඤදත්ථ අසුචිපරිපූරොවායං කායොති අබ්භන්තරකුණපං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙවබහන්තරකුණපං බහිනික්ඛමණකුණපෙන

1. කත්ථචි-තත්‍රෙව.

පාකටං කත්වා දස්සෙන්තෝ පුබ්බ වුත්තඤ්ච සඞ්ගණ්හිත්වා **අථස්ස නවඞ්ගි සොතෙහීති** ගාථාවයමාහ. තත්ථ **අථා**ති පරියායන්තරනිදස්සනං, අපරෙනාපි පරියායෙන අසුචිභාවං පස්සාති වුත්තං හොති. **අස්සා**ති ඉමස්ස කායස්ස, **නවඞ්ගි සොතෙහීති** උභොඅක්ඛිජිව්හාදි-කණ්ණවජ්ජිදන්තාසාජිව්හා-මුඛ-වච්චමග්ග-පස්සාවමග්ගෙහි, **අසුචි සවතීති** සබ්බලොක පාකටනානාපකාරපරමජෙගුච්ඡදුග්ගන්ධඅසුචියෙව සවති සන්දති පග්ඝරති, න අඤ්ඤං කිඤ්චි අගරුවන්දනාදිගන්ධජාතං වා මණිමුත්තාදිරතන ජාතං වා, **සබ්බදා**ති තඤ්ච ඛො සබ්බදා, රත්තිම්පි දිවාපි පුබ්බණ්හෙපි සායන්හෙපි නිච්චම්පි ගච්ඡතොපීති, කිං තං අසුචිනෙති චෙ? **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථඤ්ඤෝ**ති ආදි, එතස්ස හි චිති අක්ඛිච්ඡිද්දෙහි අපනීතනවමංස සදිසෝ **අක්ඛිගූථඤ්ඤෝ**, කණ්ණච්ඡිද්දෙහි රජෝජල්ලසදිසෝ **කණ්ණගූථඤ්ඤෝ**, නාසාජිද්දෙහි පුබ්බසදිසා **සිඞ්ඝාණිකා** ච සවති, **මුඛන්න** ච වමති, කිං වමති චෙ? **එකදූ පිත්තං**, යදූ අබද්ධපිත්තං බ්‍රූහිතං හොති, තදූ තං වමතීති අධිප්පායෝ, **සෙම්හං සඞ්ඛා**ති න කෙවලඤ්ච පිත්තං, යම්පි තං උදරපටලේ එකපත්තපූරපමාණං සෙම්හං තිට්ඨති, තම්පි එකදූ වමති, තං පනෙතං වණ්ණාදිතො විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බං. **සෙම්හඤ්ඤා**ති වසදෙන්ත සෙම්හඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච එවරූපං උදරියලොහිතාදි[1] අසුචිං වමතීති දස්සෙති. එවං සත්තහි වාරෙහි අසුචිවමනං දස්සෙත්වා කාලඤ්ච ව පුග්ගලඤ්ච ව භගවා තදුත්තරිං වෙ වාරුති විසෙසවචනෙන අනාමසිත්වා අපරෙන පරියායෙන සබ්බසම්පි කායා අසුචිසවණං දස්සෙන්තෝ ආහ: **කායම්හා සෙදජල්ලිකා**ති. තත්ථ **සෙදජල්ලිකා**ති සෙදෙ ච ලොණපටලමල භෙදූ ජල්ලිකා ච, තස්ස **සවති සබ්බදා**ති ඉමිනා සද්ධිං සම්බන්ධො.

එවං භගවා යථා නාම හත්ථෙ පච්චමානෙ තණ්ඩුලඤ්ච උකඛලි[2] මලඤ්ච එකෙණෙන සද්ධිං උට්ඨහිත්වා උකඛලිමුඛං මකෙඛත්වා බහි ගලති, තථා අසිතපීතාදිභෙදෙ ආහාරෙ කම්මජෙන අග්ගිනා පච්චමානෙ යං අසිතපීතාදිමලං උට්ඨහිත්වා **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථඤ්ඤෝ**ති ආදිනා භෙදෙන නික්කමනතං අක්ඛිආදිනි මකෙඛත්වා බහි ගලති, තස්සාපි වසෙන ඉමස්ස කායස්ස අසුචිභාවං දස්සෙත්වා ඉද්ධි-යං ලොකෙ උත්තමඔඝසම්මතං සීසං යං අතිවිසිට්ඨභාවතො පච්චෙනතා වන්ද නෙය්‍යානම්පි වන්දනං න කරොනති, තස්සාපි නිස්සාරතාය අසුචිතාය වස්ස අසුචිභාවං දස්සෙන්තෝ **අථස්ස සුසිරං සීසන්ති** ඉමං ගාථාමාහ. තත්ථ **සුසිර**නති ඡිද්දං; **මත්ථලුඞ්ගස්ස පූරිත**නති දධිභරිතඅලාබුකං විය මත්ථලුඞ්ගභරිතං, තඤ්ච පනෙතං මත්ථලුඞ්ගං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බං; **සුභතො නං මඤ්ඤතී බාලොති** තමෙනං එවං නානාවිධකුණපභරිතම්පි කායං දුච්චිනතිවිනතී බාලෝ සුභතෝ මඤ්ඤති සුභං සුචිං ඉට්ඨං කන්තං මනාපනති තීහිපි තණ්හාදිට්ඨිමාන මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. කස්මා? යස්මා **අවිජ්ජාය පුරක්ඛතෝ** වතුසච්ච

1. සී, I. ලොහිතාදිනං. 2. ප-උදක.

පරිවජ්ජදස්සනා මොහෙන පුරක්ඛතෝ චොදිතෝ පවත්තිතෝ, එවං ආදිය එවං අභිනිවිස එවං මඤ්ඤතීති ගාහිතොති අධිපායෝ. **පඤ්ඤා**ච අනත්ථකරා චායං අවිජ්ජාති.

එවං භගවා සවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි අවිඤ්ඤාණකවසෙන දස්සෙතුං යස්මා වා වක්ඛවත්තිරූපෙසුපි කායෝ යථාවුත්තකුණපහරිතෝ යෙව හොති, තස්මා සබ්බපකාරෙපි සම්පත්තිභවෙ අසුභං[1] දස්සෙත්වා ඉදානි විපත්තිභවෙ දස්සෙතුං **යදූ ච ඉදං මනෝ ඤෙත්ථි** ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: සච්චායං එවංවිධෝ කායෝ, **යදූ** ආයුඋසුමාවිඤ්ඤාණාපගමෙන[2] **මනෝ** වාතහරිතහත්ථා විය **උද්ධුමාතඛෝ** වණ්ණපරිභෙදෙන **විනීලඛෝ සුඝාතඤ්ඤං** නිරත්ථංව කලිඛරං ඡඩ්ඩිතත්තා **අපවිද්ධා ඉෙති**; අථ තදුභයස්ස පුන උට්ඨානං භවිස්සතීති එකංසතෝ යෙව **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයෝ**. තත්ථ මතොති අනිච්චං දස්සෙති, ඉෙතීති නිරුඝත්තතං, තදුභයෙන ච ජීවිතබලමදපහාණෙ නියොජෙති, **උද්ධුමාතොති** සණ්ඨානවිපත්තිං දස්සෙති, **විනීලඛොති** ඡවිරාගවිපත්තිං, තදුභයෙන ච රූපමදපහාණෙ වණ්ණපොක්ඛරතං පච්චව මානපහාණෙ ච නියොජෙති, **අපවිද්ධොති** ගහෙතබ්බභාවං දස්සෙති, **සුඝාතඤ්ඤතති** අත්තනා අධිවාසෙතුමභරහං ජිගුච්ඡනීයභාවං, තදුභයෙනපි මමත්තිං ගාහස්ස සුභ සඤ්ඤාය ච පහාණෙ නියොජෙති; **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයොත්ති** පතිකිරියාභාවං දස්සෙති, තෙන ච පරිවාරමදපහාණෙ නියොජෙති.

එවම්මාය ගාථාය අපරිනිත්තාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිනිත්තකවසෙනාපි දස්සෙතුං **බාදනති නන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **සෙ ච'ඤ්ඤෙ**ති යෙ ච අඤ්ඤෙපි කාසාකුලාදයෝ කුණපභක්ඛා **පාණිනෝ**[3] **ඝනති**. තෙපි නං ඛාදන්තීති අත්ථෝ. සෙසං උත්තානමෙව.

එවං **වරං වාති** ආදිනා නයෙන සුඤ්ඤතාකම්මට්ඨානවසේන, **අධිනාභාරුසංයුත්තෙකාති** ආදිනා **සවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන යදූ ච ඉදං මනෝ ඤෙත්ථි** ආදිනා අවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන කායං දස්සෙත්වා එවං නිච්චසුඛත්තභාවසඤ්ඤං එකන්තඅසුභෙ වාපි කායස්මිං **සුභන්තිනං මඤ්ඤන්ති බාලා අවිජ්ජාය පුරක්ඛතත්තා** ඉමිනා බාලස්ස වුත්තිං පකාසෙත්වා අවිජ්ජාමුඛෙන ච වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ පණ්ඩිතස්ස වුත්තිං පරිඤ්ඤාමුඛෙන ච විවට්ටං දස්සෙතුං **සුඛානා බුද්ධවචෙ නන්ති** ආරභි. තත්ථ **සුඛානානි** යොනිසො නිසාමෙත්වා; **බුද්ධවචෙ නන්ති** කායවිච්ඡන්දනකරං බුද්ධවචනං; **භික්ඛූති** සෙඛා වා පුථුජ්ජනා වා; **පඤ්ඤාණවාති** පඤ්ඤාණං වුච්චති විපස්සනා අනිච්චාදිපකාරෙසු පවත්තඤාණං, තාය සමන්නාගතොති අත්ථෝ. **ඉමාති** සාසනෙ; **සෝ ඉමා නං පජානාතීති** ඉමං කායං නීච පරිඤ්ඤාති පරිජානාති. කථං? යථා නාම කුසලෝ වාණිජෝ ඉදඤ්චිදඤ්චාති භණ්ඩං ඔලොකෙත්වා "එත්තකෙන ගහිතෙ එත්තකො උදයෝ භවිස්සතී"ති

1. ම. සුභ. 2. ම. ගමනෙන. 3. පෘ. පාණයෙ.

තුලයිත්වා තථා කත්වා පුන සඋදයං[1] මූලං ගණ්හනෙන්නා තං භණ්ඩං ඡඩ්ඩෙන්ති, එවමෙවං අට්ඨිනහාරුආදයෝ ඉමේ කෙසලෝමාදයෝ චාති ඤාණචක්ඛුනා වොලොකෙන්තො **ඤාතපරිඤ්ඤාය** පරිජානාති, අනිච්චා එතෙ ධම්මා දුක්ඛා අනත්තාති තුලෙන්නො **තීරණපරිඤ්ඤාය** පරිජානාති, එවං තීරෙත්වා අරියමග්ගං පාපුණන්නො තත්ථ ඡන්දරාගපහාණෙන පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති; සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභවසෙන වා පස්සන්නො **ඤාතපරිඤ්ඤාය** පරිජානාති, අනිච්චාදිවසෙන පස්සන්නො තීරණපරිඤ්ඤාය, අරහත්තමග්ගෙන තතො ඡන්දරාගං අපනෙත්වා තං පජහන්නො පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. කස්මා සො එවං පරිජානාතීති චෙ? **යථාභූතං හි පස්සති**, යස්මා යථාභූතං පස්සතීති අත්ථො. **පඤ්ඤුණ්ණවාති** ආදීනා එව ච එතස්මිං අත්ථෙ සිද්ධෙ යස්මා බුද්ධවචනං සුත්වා තස්ස පඤ්ඤුණ්ණවත්තං හොති. යස්මා ච සබ්බජනස්ස පාකටොපායං කාතුං අසුත්වා බුද්ධවචනං න සක්කා පරිජානිතුං, තස්මා තස්ස ඤාණහෙතුං ඉතො බාහිරානං එවං දට්ඨුමසමත්ථතඤ්ච දස්සෙතුං **සුත්වාන බුද්ධවචනන්ති** ආහ. නන්දං භික්ඛුණිං තඤ්ච විපල්ලත්ථචිත්තතං භික්ඛුං ආරබ්භ දෙසනාපවත්තිතො අඤ්ඤපරිසතො නපපවිපත්තිපපත්තානං[2] භික්ඛුභාවදස්සනතො ච **භික්ඛූති** ආහ.

ඉදානි **යථාභූතං හි පස්සතීති** එත්ථ යථා පස්සන්නෝ යථාභූතං පස්සති, තඤ්ච දස්සෙතුං ආහ: **යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදන්ති**. තස්සත්ථෝ: **යථා ඉදං** සවිඤ්ඤාණකාසුභං ආයුඋසුමවිඤ්ඤාණානං අනපගමා චරති තිට්ඨති නිසීදති සයති, **තථා එතං** එතරහි සුසානොපගතං අවිඤ්ඤාණකම්පි පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානමනපගමා අහොසි, **යථා ච එතං** එතරහි මතසරීරං තෙසං ධම්මානං අපගමා න චරති න තිට්ඨති න නිසීදති න සෙය්‍යං කප්පෙති, **තථා ඉදං** සවිඤ්ඤාණකම්පි තෙසං ධම්මානං අපගමා භවිස්සති; යථා ච ඉදං සවිඤ්ඤාණකං එතරහි න සුසානෙ මතං සෙති න උද්ධුමාතකාදිභාවමුපගතං, තථා එතං එතරහි මතසරීරම්පි පුබ්බෙ අහොසි, යථා පනෙතං එතරහි අවිඤ්ඤාණකාසුභං මතං සුසානෙ සෙති උද්ධුමාතකාදිභාවඤ්ච උපගතං, තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකම්පි භවිස්සතීති. තත්ථ **යථා ඉදං තථා එතන්ති** අත්තනා සමානභාවං කරොන්නෙතා බාහිරෙ දෙසං පජහති, **යථා එතං තථා ඉදන්ති** මතසරීරෙන අත්තනො සමානභාවං කරොන්නෙතා අජ්ඣත්තිකෙ රාගං පජහති, යෙනාකාරෙන උභයං සමං කරොති තං පජානන්නෙතා උභයත්ථ මොහං පජහති.

එවං යථාභූතදස්සනෙන පුබ්බභාගඅකුසලමූලප්පහාණං සාධෙත්වා යස්මා එවං පටිපන්නා භික්ඛූ අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගං පත්වා සබ්බං ඡන්දරාගං විරාජෙතුං සමත්ථා හොති, තස්මා ආහ: **අජ්ඣත්තඤ්ච භික්ඛවෙ කායෙ ඡන්දං විරාජයෙ; එවං පටිපන්නා භික්ඛූ අනුපුබ්බෙනා**ති පාඨසෙසො.

---

1. කත්ථචි-සුදයං.. 2. සී, I, II. තපපටිපත්තිමත්තානං.

එවං සෙඛභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අසෙඛභූමිං දස්සෙන්තො ආහ: **ඡඳරාගවිරහෙනා හොති**. තස්සත්ථෝ: සො භික්ඛු අරහත්තමග්ග පඤ්ඤුණ්ණෙන[1] **පඤ්ඤුණ්ණවා** මග්ගානන්තරං ඵලං පාපුණාති, අථ සබ්බසො ඡඳරාගස්ස පහීණත්තා **ඡඳරාගවිරහෙනාති** ච මරණභාවෙන පණීතවෙය්‍යෙන වා **අමතං** සබ්බසඞ්ඛාරවූපසමතො **ඝනනිං** තණ්හාසඞ්ඛාතවාහාභාවතො **නිබ්බාණං** වව්හාභාවතො **අවුසානනති** සංවණ්ණිතං **පදමජ්ඣගාති** ච වුච්චති; අථවා සො භික්ඛු අරහත්තමග්ග පඤ්ඤුණ්ණෙන[1] පඤ්ඤුණ්ණවා මග්ගානන්තරං ඵලෙ ඨිතො ඡඳරාග විරහෙනා නාම හොති, වුත්තනයනාරඤ්ච පදමජ්ඣගාති වෙදිතබ්බා. තෙන **ඉදමස්ස** පහීණං, ඉදඤ්චානෙන ලද්ධන්ති දීපෙති.

එවං සවිඤ්ඤුණකාවිඤ්ඤුණකවසෙන අසුභකම්මට්ඨානං සඟ **නිපථනියා** කථෙත්වා පුන සඞ්ඛෙපදෙසනාය එවං මහතො ආනිසංසස්ස **අත්තරාසඣරං** පමාදවිහාරං ගරහන්තො **දිපාදකොසීසනති** ගාථාවය මාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි අපාදකාදයොපි කායා අසුචියෙව. ඉධාධිකාර වසෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන වා, යස්මා වා **අසුචිහූතාපි** කායා ලොණම්බිලාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා මනුස්සානං භොජනෙපි උපනීයන්ති තඤ්ඤෙව මනුස්සකායං, තස්මා අසුචිතරභාවමස්ස දස්සෙන්තොපි **දිපාදකොති** ආහ. **අසුනති** මනුස්සකායං දස්සෙති. **දුග්ගන්ධො පරිහරතීති** දුග්ගන්ධො සමානොපි පුප්ඵගන්ධාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා පරිහරති; **නානාකුණපපරිපූරොති** කෙසාදිනෙකපප්පකාරකුණපපරිපූරො; **විස්සවන්තෙනා නවහි නවහීති** පුප්ඵගන්ධාදීහි පටිච්ඡාදෙතුං සක්‍යෙනාපි නාමපි තං වායාමං නිපඵලං කත්වා නවහි වාරෙහි ඛෙලසිඞ්ඝාණිකාදීනි ලොමකූපෙහි ච සෙදජල්ලිකං විස්සවන්තෙනා යෙව. තත්ථදානි පස්සථ: **එතාදිසෙන කායෙන නො** පුරිසො වා ඉත්ථි වා කොචි බාලො **මඤ්ඤෙ උන්නමෙය්‍යවෙ** තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාහි අහන්ති වා මමන්ති වා නිවෙචාති වාහි ආදිනා නයෙන යො උන්නමිතුං **මඤ්ඤෙය්‍ය, පරං වා** ජාතිආදීහි **අවජානෙය්‍ය** අත්තානං උවෙව ඨාණා ඨපෙන්තො, **කිමඤ්ඤත්‍ර අදස්සනා** ඨපෙත්වා අරියමග්ගෙන අරියඵලවදස්සනාභාවං කිමඤ්ඤං තස්ස එවං උන්නමාවජානනාකාරණං සියාති.

දෙසනාපරියොසානෙ නානු භික්ඛුණී සංවෙගමාපාදි: අහො වත රෙ අහං බාලා, යා මං යෙව ආරබ්භ එවං විවිධම්මදෙසනාපවත්තනාය භගවතො උපට්ඨානං නාගමාසිනනි. එවං සංවිග්ගා ව තමෙව ධම්ම දෙසනං සම්මන්නාහරිත්වා තෙනෙව කම්මට්ඨානෙන කතිපාහබ්භන්තරෙ[2] අරහත්තං සච්ඡාකාසි. දුතියට්ඨානෙපි කිර දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සිරිමා දෙව කඤ්ඤ අනාගාමිඵලෙ සො ව භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

කායවිචජ්ඣනිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. කත්ථචි-අරහත්තමග්ගඤ්ඤුණෙන. 2 ම. කතිපයදිවසබ්භන්තරෙ.

1. 12.

සත්ථවාහෝ භයං ජානන්ති මුනිසුත්තං. කා උප්පත්ති? න සබ්බසෝව සුත්තසේසකා උපපත්ති, අපිත්වේව ආදිතෝ තාව වත්තුං ගාථානං අයමුප්පත්ති: භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ගාමකාවාසෙ අඤ්ඤතරා දුග්ගතිත්ථී මතපතිකා[1] පුත්තං භික්ඛූසු පබ්බාජෙත්වා අත්තනාපි භික්ඛුණීසු පබ්බජි. තෙ උභොපි සාවත්ථියං වස්සං උපගන්ත්වා අභිණ්හං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සන්තිකාමා අහෙසුං. මාතා කිඤ්චි ලභිත්වා පුත්තස්ස හරති, පුත්තොපි මාතුයා. එවං සායම්පි පාතොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගන්ත්වා ලද්ධං ලද්ධං විභජමානා සම්මොදමානා සුඛදුක්ඛං පුච්ඡමානා නිරාසඞ්කා අහෙසුං. තෙසං එවං අභිණ්හදස්සනෙන සංසග්ගො උපජ්ජි, සංසග්ගා විස්සාසෙ, විස්සාසා ඔතාරෙ, රාගෙන ඔතිණ්ණචිත්තානං පබ්බජිතසඤ්ඤඤ්ච මාතාපුත්තසඤ්ඤඤ්ච අන්තරධායි. තතො මරියාදං භිත්ත්වා[2] අසද්ධම්මං පතිසෙවිංසු, අයසපත්තා ච විබ්භමිත්වා අගාරමජ්ඣෙ වසිංසු. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. කින්නු සො භික්ඛවෙ මොඝපුරිසො ජානාති "න මාතා පුත්තෙ සාරජ්ජති, පුත්තොපි ච පන මාතරී"ති ගරහිත්වා "නාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං එත රූපම්පි සමනුපස්සාමී"ති ආදිනා අවසෙසසුත්තෙත්තක භික්ඛූ සංවෙජෙත්වා "තස්මාතිහ භික්ඛවෙ:-

> විසං යථා හලාහලං තෙලමුක්කපිතං[3] යථා,
> තම්බලොහ[4] විලීනංව මාතුගාමං විවජ්ජයෙ"ඉති ච

වත්වා පුන භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං **සත්ථවාහෝ භයං ජානන්ති** ඉමා අත්තුපනායිකා වත්තසේසා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සත්ථවෝ** තණ්හාදිට්ඨිමිත්තභෙදෙන තිවිධොති පුබ්බෙ වුත්තොතා. ඉධ තණ්හාදිට්ඨිසත්ථවෝ අධිප්පෙතො, තං සන්ධාය භගවා ආහ: පස්සථ භික්ඛවෙ! යථා ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස **සත්ථවාහෝ භයං ජානං**, තං හි තස්ස අභිණ්හදස්සනකාමතාදිතණ්හාය බලව කිලෙසභයං ජාතං, යෙන[5] සණ්ඨාතුමසක්කොන්තො මාතරි විපරිපජ්ජි, අත්තානුවාදාදිදි වා මහාභයං, යෙන වා සාසනං ජ්ඣොත්ථරිත්වා විභෙතොතා. **නිඛෙතාති** "රූපනිමිත්තනිඛෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛොගපති නිඛෙතසාරීති වුච්චතී"ති ආදිනා නයෙන වුත්තා **ආරම්මණපභෙදා; ජාඝනෙ රජොති** රාගදොසමොහරජෝ ජායතෙ. කිං වුත්තං හොති? න කෙවලඤ්ච තස්ස සත්ථවාතො භයං ජාතං, අපි ච ඛො පන යදෙතං කිලෙසානං නිවාසට්ඨෙන සාසවආරම්මණං නිඛෙතනන්ති වුච්චති, ඉදානිස්ස භිත්තිසංවරත්තා අතික්කන්තමරියාදතා සුට්ඨුතරං තතො නිඛෙතා ජායතෙ රජෝ, යෙන සඞ්කිලිට්ඨචිත්තෙනා

---

1. පා. මතපිතිකං.
2. ඨපෙත්වා-මරියාදවිනිසාසකා ච කත්වා.
3 සී. I & II. තෙලමුඤ්චකඝිනං.
4 ප-ලොහං.
5. පා. තෙන.
a. අඞ්ගුත්තරනි. 1
b. සංයුත්තනි.

අනයව්‍යසනං පාපුණිස්සති, අථවා පස්සථ භික්ඛවෙ! යථා ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස සත්‍ථවාතො භයං ජාතං, යථා ච සබ්බපුථුජ්ජනානං නිකෙතා ජායතෙ රජොති එවමෙතං පදවයං යොජෙතබ්බං. සබ්බථා පන ඉමිනා පුරිමද්ධෙන භගවා පුථුජ්ජනදස්සනං ගරහිත්‍වා අත්තනො දස්සනං පසංසන්‍තො **අනිකෙතන**න්‍ති පච්ඡිමද්ධං ආහ. තත්‍ථ යථාවුත්ත නිකෙතපරික්ඛෙපෙන **අනිකෙතං** සත්‍ථවපරික්ඛෙපෙන ච **අසත්‍ථවං** වෙදිතබ්බං, උභයමෙතං නිබ්බාණස්සාධිවචනං. **එතං වෙ මුනිදස්ස ඤාණ**න්‍ති එතං අනිකෙතමසත්‍ථවං බුද්ධමුනිනා දිට්ඨන්‍ති අත්‍ථො. තත්‍ථ **වෙ ඉති** පිමභයත්‍ථෙ නිපාතො දට්ඨබ්බො, තෙන ච යං නාම නිකෙත සත්‍ථවසෙන මාතාපුත්තෙසුපි විපරිපජ්ජමානෙසු අනිකෙතමසත්‍ථවං එතං මුනිනා දිට්ඨං අහො අබ්භුතන්‍ති අයමධිප්පායො සිද්ධො හොති. අථවා මුනිනො දස්සනන්‍ති=මුනිදස්සනං, දස්සනං නාම ඛන්‍ති රුචි, ඛමති වෙව රුච්චති චාති අත්‍ථො.

දුතියගාථාය සො ඤාණමුච්ඡිජ්ජාති යො කිඤ්චිදෙව වත්‍ථුස්මිං ඤාතං භූතං නිබ්බත්තං කිලෙසං, යථා උපපන්නාකුසලපහාණං හොති, තථා වායමන්‍තො තස්මිං වත්‍ථුස්මිං ඉන්‍ද්‍රිය අනිබ්බත්තනවසෙන උච්ඡිදිත්‍වා **යො අනාගතොපි කිලෙසො** තථාරූපපච්චයසමොධානෙ[1] නිබ්බත්තිතුං **අභිමුඛිභූතත්තා වත්තමානසමීපෙ වත්තමානලක්ඛණෙන ජායනෙත්‍වා වුච්චති,** තඤ්ච **න රොපයෙය්‍ය ඤාණං**, යථා අනුප්පන්නාකුසලා නුප්පාදෙ, හොති, තථා වායමන්‍තො න නිබ්බත්තෙය්‍යාති අත්‍ථො. **කථඤ්ච න නිබ්බත්තෙය්‍ය? අස්ස නානුප්පවෙච්ඡ**, යෙන[2] පච්චයෙන **සො** නිබ්බත්තෙය්‍ය, තං නානුප්පවෙස්සෙය්‍ය න සමොධානෙය්‍ය, එවං සම්භාරවෙකල්ලකරණෙන තං න රොපයෙය්‍ය ඤාණන්‍ත; අථවා යස්මා මග්ගභාවනාය අනිත්‍තාපි කිලෙසා උච්ඡිජ්ජන්‍ති ආයති විපාකාභාවෙන, චිත්‍තසන්‍තතිං නානුප්පවෙසියන්‍ති උපපත්තිසාමත්‍ථියවිඝාතෙන, තස්මා යො අරියමග්ගභාවනාය ජාතමුච්ඡිජ්ජ න රොපයෙය්‍ය ඤාණන්‍ත, අනාගතම්පි වස්ස ඤාණන්‍තස්ස නානුප්පවෙච්ඡ. **නමාහු එකං මුනිනං චරණ**නං **සො**[3] ච **අදද්ධකිඞ්ඛ සන්‍තිපදං මඝභෂ්ති** එවමෙත්‍ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. එකන්‍තනික්කිලෙසතාය **එකං** සෙට්ඨට්ඨෙන වා එකං; **මුනිනන්‍ති** මුනිං, මුනීසු වා එකං; **චරණ**න්‍ති සබ්බාචාරපරිපූරාය ලොකත්‍ථචරියාය අවසෙසචරියාසු ච විචරන්‍තං; **අදද්ධකිඞ්ඛිති** අදද්දස; **සොති** යො ජාතමුච්ඡිජ්ජ අරොපණෙ අනානුප්පවෙස්සනෙ ච සම්මත්‍තාය **න රොපයෙය්‍ය ඤාණන්‍තමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙති** වුත්තො බුද්ධමුනි; **සන්‍තිපදන්‍ති** සන්‍තිකොට්ඨාසං, වාසට්ඨිදිට්ඨිගතවිපස්සනානිබ්බාණ භෙදසු තීසු සම්මුතිසන්‍ති-තදඞ්ගසන්‍ති-අච්චන්‍තසන්‍තීසු සෙට්ඨං එවං අනුපසන්‍තෙ ලොකෙ අච්චන්‍තසන්‍තිං අදද්දස **මඝභෂ්ති** එවමත්‍ථො වෙදිතබ්බො.

---

1. සත්‍ථ-යමොධානෙන. 2. සත්‍ථ-යෙන යෙන 3. ප-යො.

තණ්හායගාථාය **සඞ්ඛායාති** ගණනසිඤ්ඤා පරිච්ඡින්දිත්වා විමංසිත්වා යථාභූතතො ඤත්වා, දුක්ඛපරිඤ්ඤයය පරිජානිත්වාති අත්ථො. **වඤ්ඡනීති** යෙසු එවමයං ලොකො සජ්ජති තානි ඛන්ධායතනධාතුභෙදානි කිලෙසවත්ථූනානි; **පමාය**[1] **ඛිජ්ජනති** යං තෙසං වත්ථූනං ඛීජං අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං තං පමාය[1] හිංසිත්වා වධිත්වා, සම්මෙජ්දපහාණෙන පජහිත්වාති අත්ථො. **සිනෙහමස්ස නානුපවෙච්ඡති** යෙන තණ්හාදිට්ඨිසිනෙහෙන සිනෙහිතං තං බීජං ආයති පටිසන්ධිවසෙන තං යථාවුත්තං වත්ථුසඤ්ඤං විරුහෙය්‍ය, තං සිනෙහමස්ස නානුපවෙච්ඡ; තපපටිපක්ඛාය මග්ගභාවනාය තං නානුපපවෙසෙය්‍යාති අත්ථො. **ස වෙ මුනී ජාතිඛයන්තදස්සී** ති සො එවරූපො බුද්ධමුනි නිබ්බාණසච්ඡිකිරියාය ජාතියා මරණස්ස ච අන්තභූතස්ස නිබ්බාණස්ස දිට්ඨත්තා ජාතික්ඛයන්තදස්සී, **තණ්හං පහාය න උපෙති සඞ්ඛං** ඉමාය වුත්තසවිවභාවනාය නවප්පභෙදම්පි අකුසලවිතක්කං පහාය සඋපාදිසෙසං නිබ්බාණධාතුං පත්වා ලොකත්ථචරියං කරොන්තො අනුපුබ්බෙන චරිමවිඤ්ඤාණක්ඛයා අනුපාදිසෙසනිබ්බාණධාතුප්පත්තියා දෙවො වා මනුස්සො වාති න උපෙති සඞ්ඛං, අපරිනිබ්බුතො එව වා යථා කාමවිතක්කාදිනො තණ්හාසස අප්පහීණත්තා අයං බාලො 'රත්තොා'ති වා 'දුට්ඨොා'ති වා සඞ්ඛං උපෙති, **එවං තණ්හං පහාය න උපෙති සඞ්ඛ**නති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බා.

වතුත්ථගාථාය **අඤ්ඤඤ්ඤා**ති අනිච්චාදිනයෙන ඤාතිත්වා; **සඞ්ඛානීති** අසෙසානි;[2] **නිවෙසනානී**ති කාමභවාදිසු භවෙ, නිවිසන්ති හි තෙසු සත්තා, තසමා නිවෙසනානීති වුච්චන්ති. **අනිඤ්ඤාමයං අඤ්ඤතරම්පි නෙසන**නති එවං දිට්ඨාදිනවත්තා තෙසං නිවෙසනානං එකම්පි අපත්ථෙන්තො **සො** එවරූපො බුද්ධමුනි මග්ගභාවනාබලෙන තණ්හාගෙධස්ස විගතත්තා **විනතගෙධො**, විතගෙධත්තා එව ච **අගිද්ධා**, න යථා එකෙ අවිතගෙධා එව සමානා අගිද්ධමහාති පජානන්ති එවං, **නායූහනීති** තස්ස තස්ස නිවෙසනස්ස නිබ්බත්තනං කුසලමකුසලං වා න කරොති. කිං කාරණං? **පාරඟතො හි හොති** යසමා එවරූපො සබ්බනිවෙසනානං පාරං නිබ්බාණං ගතො හොතීති අත්ථො.

එවං පඤ්චමගාථාය පුථුජ්ජනදස්සනං ගරහිත්වා අත්තනො දස්සනං පසංසනෙන්තා දුතියගාථාය යෙහි කිලෙසෙහි පුථුජ්ජනො **අනුපසන්නෙ**නා හොති, තෙසං අභාවෙන අත්තනො සන්තිපදාධිගමනං **පසංසනෙ**න්තා තතියගාථාය යෙසු වත්ථූසු පුථුජ්ජනො තණ්හං අප්පහාය තථා තථා සඞ්ඛං[3] උපෙති, තෙසු වතුසවිවභාවනාය තණ්හං පහාය **අත්තනො** සඞ්ඛානුපගමං පසංසනෙන්තා චතුත්ථගාථාය ආයතිම්පි යානි **නිවෙසනානි** කාමයමානො පුථුජ්ජනො භවතණ්හාය ආයූහති, තෙසු තණ්හාභාවෙන අත්තනො අනායූහනං පසංසනෙන්තා වතූහි ගාථාහි අරහත්තනිකූටෙ නෙව එකන්තූපපත්තිඤං දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

---

1. ම. පහාය. 2. ම. අනවසෙසානි. 3. සී. I. ඝං.

සබ්බාභිභූතාති සා උපත්ති? මහාපුරිසෝ මහාභිනික්ඛමණං කත්වා අනුපුබ්බෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා ධම්මවක්කප්පවත්තනාය බාරාණසිං ගච්ඡන්තෝ බොධිමණ්ඩස්ස ච ගයාය ච අන්තරෙ උපක්කාජීවකෙන සමාගඤ්ඡි. තෙන ච "විප්පසන්නානි බො තෙ ආවුසො ඉන්ද්‍රියානි"ආදිනා නයෙන පුට්ඨෝ "සබ්බාභිභූ"ති ආදීනි ආහ. උපකෝ "හුවෙය්‍යපාවුසෝ"ති වත්වා සිසං ඔකමෙත්වා උම්මග්ගං ගහෙත්වා පක්කාමි. අනුක්කමෙන ච වඩ්ඪමාර[1]ජනපදෙ අඤ්ඤතරං මාගවිකගාමං පාපුණි. තමෙනං මාගවිකජෙට්ඨෝ දිස්වා 'අහො අප්පිච්ඡෝ සමණෝ වත්ථමපි න නිවාසෙති, අයං ලොකෙ අරහා'ති ඝරං නෙත්වා මංසරසෙන පරිවිසිත්වා භුත්තාවිඤ්ච නං සපුත්තදාරෝ වන්දිත්වා "ඉධෙව භන්තෙ වසථ, අහං පච්චයෙන උපට්ඨහිස්සාමී"ති[2] නිමන්තෙත්වා වසනොකාසං කත්වා අදාසි. සො තත්ථ වසති. මාගවිකො ගිම්හකාලෙ උදකසම්පන්නෙසු සීතලෙසු පදෙසෙසු චරිතුං[3] දූරං අපක්කන්තෙසු මිගෙසු තත්ථ ගච්ඡන්තෙ 'අම්හාකං අරහන්තං සක්කච්චං උපට්ඨහස්සූ'ති ජාවං[4] නාම ධිතරං ආණාපෙත්වා අගමාසි සද්ධිං පුත්තභාතුකෙහි. සා වස්ස ධිතා දස්සනීයා හොති කොට්ඨාසසම්පන්නා. දුතියදිවසෙ උපකෝ ඝරං ආගතෝ තං දාරිකං සබ්බං උපචාරං කත්වා පරිවිසිතුං උපගතං දිස්වා රාගෙන අභිභූතෝ හුඤ්ජිතුම්පි අසක්කොන්තෝ භාජනෙන භත්තං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා භත්තං එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා "සචෙ ජාවං[4] ලභාමි, ජීවාමි; නො චෙ මරාමී"ති නිරාහාරෝ සයි.

සත්තමෙ දිවසෙ මාගවිකෝ ආගන්ත්වා ධිතරං උපකස්ස පවත්තිං පුච්ඡි. සා 'එකදිවසමෙව ආගන්ත්වා පුන නාගතපුබ්බෝ'ති ආහ. මාගවිකෝ ආගතවෙසෙනෙව නං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සාමීති තං ඛණං යෙව ගන්ත්වා 'කිං භන්තෙ අඵාසුකා'නති පාදෙ පරාමසන්තා පුච්ඡි. උපකෝ නිද්‍රායන්තෙනා පරිවත්තති යෙව. සෝ "වද භන්තෙ! යං මයා සක්‍යා කාතුං, සබ්බං කාරිස්සාමී"ති ආහ. උපකෝ සචෙ ජාවං[4] ලභාමි, ජීවාමි; නො චෙ අයමෙව මරණසෙය්‍යා"ති ආහ. ජානාසි පන භන්තෙ කිඤ්චි සිප්පන්ති. න ජානාමීති. න භන්තෙ කිඤ්චි සිප්පං අජානන්තෙන සක්කා ඝරාවාසං අධිට්ඨාතුන්ති. සෝ ආහ: නාහං කිඤ්චි සිප්පං ජානාමි, අපිච තුම්හාකං මංසාහාරකො භවිස්සාමි, මංසඤ්ච විකකිණිස්සාමීති. මාගවිකො අම්හාකම්පි එතදෙව රුච්චතීති උත්තරසාටකං දත්වා ඝරං ආනෙත්වා ධිතරං අදාසි. තෙසං සංවාස මන්වාය පුත්තෙනා විජායි. සුභද්දෙතිස්ස නාමං අකංසු. ජාවා පුත්ත තොසණතීතෙන උපකං උපජ්ඣං. සෝ අසහන්තෙනා "හදෙ අහං අනන්තඤ්ඤස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමී"ති මජ්ඣිමදෙසාභිමුඛෝ පක්කාමි. භගවා ච තෙන සමයෙන සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනමහාවිහාරෙ. අථ ඛෝ භගවා පටිගවෙවව භික්ඛූ ආණාපෙසි: යෝ භික්ඛවෙ අනන්ත

1. කත්ථචි-වඩ්ඪ. 3. පා. වසිතුං. 5. මජ්ඣිමනිකායෙ.
2. බුද්ධ-පච්චයෙනාති. 4. ඉං-ජාවං.

ජිනොති පුච්ඡමානො ආගච්ඡති, තස්ස මං දස්සෙය්‍යාථාති. උපකොපි ඛො අනුපුබ්බෙනෙව සාවත්ථිං ආගන්ත්වා විහාරමජ්ඣේ ඨත්වා, "ඉමස්මිං විහාරෙ මම සහායො අනාගාමිඵලපත්තො නාම අත්ථි, සො කුහිං වසතී"ති පුච්ඡි. තං භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං නාසිංසු. භගවා තස්සානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. භික්ඛූ තස්ස පුබ්බචරිතං සුත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං: භගවා පඨමං නිසජ්ජිරිකස්ස නාගසමණස්ස ධම්මං දෙසෙසීති. භගවා තං කථාසමුට්ඨානං විදිත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඛ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාත්ථි. තෙ සබ්බං කථෙසුං. තතො භගවා "න භික්ඛවෙ තථාගතො අහෙතු අපච්චයා ධම්මං දෙසෙති,[1] නිම්මලා තථාගතස්ස දෙසනා, න සක්කා තත්ථ දොසං දට්ඨුං, තෙන භික්ඛවෙ ධම්මදෙසනූපනිස්සයෙන උපකො එතරහි අනාගාමී ජාතො"ති වත්වා අතීතං දෙසනාමුඛෙන විදිතකරණත්ථං

තස්සත්ථෙ: සාසවෙසු සබ්බඛන්ධායතනධාතූසු ඡන්දරාගපහාණෙන තෙහි අනභිභූතත්තා සයඤ්ච තෙ ධම්මෙ සබ්බෙ අභිභුය්‍ය පවත්තත්තා සබ්බාභිභූ, තෙසඤ්ච අඤ්ඤසඤ්ඤ සබ්බධම්මානං සබ්බාකාරෙන විදිතත්තා සබ්බවිදූ, තාය සබ්බධම්මදෙසනාසම්පත්තිය සොභනාය ඉමෙධාය සම්පන්නාගතත්තා සුමෙධං, යෙසං තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං වසෙන සාසවකඛන්ධාදිභෙදෙසු ධම්මෙසු උපලිපජ්ජති, තෙසං ලෙපානං අභාවා තෙසු සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනුපලිත්තං, තෙසු ච සබ්බධම්මෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බෙ තෙ ධම්මෙ ජහිත්වා ඨිතත්තා සබ්බඤ්ඤුං, උපධිවිවෙකනින්නෙන චිත්තෙන තණ්හක්ඛයෙ නිබ්බාණෙ විසෙසෙන මුත්තත්තා තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තං, අධිමුත්තනන්ති වුත්තං හොති. තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති තම්පි පණ්ඩිතා සත්තා[2] මුනිං වෙදයන්ති ජානන්ති, පස්සථ යාව පතිට්ඨිසිට්ඨොවායං මුනි, තස්ස කුතො දෙසනා මලනන්ති අත්තානං විභාවෙති. විභාවනත්ථො හි එත්ථ වා සද්දෙති. කෙචි පන වණ්ණයන්ති: උපකො තදා තථාගතං දිස්වාපි අයං බුද්ධමුනීති න සද්දහීති. එවං භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං, තතො භගවා–සද්දහතු වා මා වා, ධීරා පන තං මුනිං වෙදයන්තීති දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමභාසි.[3]

පඤ්ඤාබලෙනාති කා උපපත්ති? අයං ගාථා රෙවතත්ථෙරං ආරබ්ධ වුත්තා. තත්ථ "ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤෙ"[4]ති ඉමිස්සා ගාථාය වුත්තනයෙන රෙවතත්ථෙරස්ස ආදිතොපභුති පබ්බජ්ජා, පබ්බජිතස්ස ඛදිරවනෙ විහාරො, තත්ථ විහරතො විසෙසාධිගමො, භගවතො තත්ථ ගමනපච්චාගමනඤ්ච වෙදිතබ්බං. පච්චාගතෙ පන භගවති යො සො මහල්ලකො භික්ඛු උපාහනං සම්මුඤ්ජිත්වා පටිනිවත්තෙත්වා ඛදිරරුක්ඛෙ ආලග්ගිතං දිස්වා සාවත්ථියං අනුපපත්තෙත්වා විසාඛාය උපාසිකාය "කිං

1. පා. සී. II. දෙසෙසි. 3. පා. ගාථමාභාසි. a. ධම්මපද.
2. කත්ථචි-සත්තා. 4. සී. පා. වුත්තනයෙන.

භන්තෙ රෙවතත්ථේරස්ස වසනොකාසො රමණීයොති භික්ඛූ පුච්ඡිංසු. තෙ තස්ස වචනං සුත්වා තෙ අපසාදෙන්තා "උපාසිකෙ එතෙ තුච්ඡං භණන්ති, න සුන්දරෝ භූමිප්පදෙසො, අතිවිය ඛකඛලං ඛදිරවනමෙවා"ති ආහ. සො විසාඛාය ආගන්තුකභත්තං භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාභත්තං මණ්ඩලමාලෙ සන්නිපතිතෙ භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා ආහ: කිං ආවුසො රෙවතස්ස සෙනාසනෙ රමණීයං තුම්හෙහි දිට්ඨන්ති. භගවා තං ඤත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පරිසමජ්ඣං පත්වා බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නාති. තෙ ආහංසු: රෙවතං භන්තෙ ආරබ්භ කථා උපපන්නා: එවං නවකම්මිකො කදා සමණධම්මං කරිස්සතීති. න භික්ඛවෙ රෙවතො නවකම්මිකො, අරහං රෙවතො ඛීණාසවොති වත්වා තං ආරබ්භ තෙසං භික්ඛූනං ධම්ම දෙසන්නත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථෝ: දුබ්බලකර[1] කිලෙ පහාණසාධකෙන විකුබ්බණාධිට්ඨානපහෙදෙන වා පඤ්ඤුබ්බලෙන සම්පන්නාගතත්තා **පඤ්ඤුබ්බලං**, චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන ධුතඞ්ගවතෙන ච උපපන්නත්තා **සීලවතූපපන්නං**, මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා ඉරියාපථසමාධිනා ච **සමාහිතං**, උපචාරප්පණාභෙදෙන කාමෙන කාමෙ වා රත්තත්තා **කාමරතං**, සති වෙපුල්ලප්පත්තත්තා **සතිමං**. රාගාදිඝඞ්ගනෙ පමුත්තත්තා **සඞ්ඝා පමුත්තං**, පඤ්චවෙතොඛිලවතුආසවාභාවෙන **අඛිලං අනාසවං**, **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** තම්පි එවං පඤ්ඤුදිගුණසංයුත්තං සඞ්ඛාදි දෙසවියුත්තං පණ්ඩිතා සත්තා[2] මුනිං වා වෙදයන්ති, ප්සස්ථ යාව පති විසිට්ඨොඃවායං ඛීණාසවමුනි, සො නවකම්මිකොති වා කදා සමණධම්මං කරිස්සතීති වා කථං වත්තබ්බො, සො හි පඤ්ඤුබ්බලෙන තං විහාරං නිට්ඨපෙසි න නවකම්මකරණෙන, කතකිච්චොව සො, න ඉදානි සමණ ධම්මං කරිස්සතීති රෙවතත්ථෙරං විභාවෙති, විභාවනත්ථෝ හි එත්ථ වා සද්දෙති.

එකං චරණ්හනන්ති කා උපපත්ති? බොධිමණ්ඩතොපභුති යථාක්කමං කපිලවත්ථුං අනුපපත්තෙ භගවති පිතාපුත්තසමාගමෙ වත්තමානෙ භගවා සමෙමාදමානෙන රඤ්ඤා සුද්ධොදනෙන "තුම්හෙ භන්තෙ ගහට්ඨකාලෙ ගන්ධකාරණ්ඩකෙ වාසිතානි කාසිකාදීනි දුස්සානි නිවාසෙත්වා ඉදානි කථං ජිණ්ණකානි පංසුකූලකානි ධාරෙථා'ති එව මාදීනි වුත්තෙනා රාජානං අනුනයමානෙ :-

"යං ත්වං තාත වදෙසි[3] පත්තුණ්ණං තූලකාසිකං,
පංසුකූලං තතො සෙය්‍යං එතං මෙ අභිපත්ථිත"නති

ආදීනි වත්වා ලොකධම්මෙහි අත්තනො අවිකම්පභාවං දස්සෙන්තා රඤ්ඤෝ ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සත්තපදගාථමභාසි.

---

1. ප-කර. 2. කත්ථචි-සන්තා. 3. ප-වදෙ වත්ථ. කත්ථචි-වදෙ ඉයඤ්ච.

තස්සත්ථෝ: පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතාදීහි **එකං**, ඉරියාපථාදීහි චරියාහි **චරණං**, මොනෙය්‍යධම්මසම්භාගමෙන **මුනිං**, සබ්බථාපෙසු පමාද භාවතො **අපමත්තං**, අකෙකාසනගරහණාදිභෙදඤ නිදුය වණ්ණ නත්ථොමනාදිභෙදඤ පසංසාය චාති ඉමාසු **නිදුපසංසාසු** පවිභාත නයවසෙන **අවෙධමානං**, නිදුපසංසාමූඛෙන වෙත අඤ්ඤපි ලොක ධම්මා වුත්තනාති වෙදිතබ්බං. **සීහංව** හෙරිසඳ්දාදිසු **සද්දෙසු** අඤ්ඤ ලොකධම්මෙසු පකතිවිකාරානුපගමෙන **අසන්තසන්තං** පත්තෙසු[1] වා සෙනාසනෙසු සන්තාසාභාවෙන, **වාතංව** සුත්තමයාදිභෙදෙ **ජාලමහි** චතුහි මඥෙහි තණ්හාදිට්ඨිජාලෙ **අසජ්ජමානං** අවඩ්ඩ වා ලොක ධම්මෙසු පවිභානුනයවසෙන අසජ්ජමානං, **පදුමංව නොසෙන** ලොකෙ ජාතම්පි-යෙසං තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං වසෙන **සත්තා** ලොකෙන ලිප්පන්ති, තෙසං ලෙපානං පහීණත්තා ලොකෙන **අලිප්පමානං**, නිබ්බාණහාමිගහණ උප්පාදෙන්ති තෙන මඥෙන **නෙතාරමක්ඛෙසුඤ්** දෙවමනුස්සානං, අත්තනෝ පන අක්ඛෙසුඤ්න කෙනවි මඥං දස්සෙන්ති[2] අත්තෙතබ්බත්තා **අනඤ්ඤනෙය්‍යං නං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** බුද්ධමුනිං වෙදයන්තීති අත්තානං විභාවෙති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්[3]මෙව.

සෝ බගවතොති කා උප්පත්ති? භගවතො පඨමාභිසම්බුද්ධස්ස චත්තාරි අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පූරිතදසපාරමී-දසඋප පාරමී-දසපරමත්ථපාරමිප්පභෙදං අභිනීහාරගුණං පාරමියෝ පූරෙත්වා තුසිතභවනෙ අභිනිබ්බත්තිගුණං තත්ථ නිවාසගුණං මහාවිලොකන ගුණං ගබ්භොක්කන්තිං ගබ්භවාසං ගබ්භාභිනික්ඛමණං පදක්ඛිණාහාරං දිසාවිලොකනං ඉභාමගජ්ජනං මහාභිනික්ඛමණං මහාපධානං අභි සම්බොධිං ධම්මවක්කප්පවත්තනං චතුබ්බිධං මග්ගඤ්ඤාණං ඵලඤ්ඤාණං අවඩ්ඩ පරිසාසු අකම්පනඤ්ඤාණං දසබලඤ්ඤාණං චතුයොනිපරිච්ඡෙදක ඤ්ඤාණං පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං ඡබ්බිධාභිඤ්ඤාධාරණඤ්ඤාණං අවඩ්ඩවිධං සාවක[4]සාධාරණං බුද්ධඤ්ඤාණං චතුද්දසවිධං බුද්ධඤ්ඤාණං අවඩ්ඩාරස බුද්ධගුණපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං එකූනතීසඤ්ඤාණවිධං පච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං සත්ත සත්තතිවිධඤ්ඤාණං ඉච්චාදිගුණසතසහස්සෙ නිස්සාය පවත්තං මහාලාභ සක්කාරං අසහමානෙහි තිත්ථියෙහි උය්‍යොජිතාය විඤ්ඣවාසිනියා "එකා ධම්මෙ අතීතස්සා"තිආදිකාය ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුභූතා වුත්තනයෙනෙව චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවතො අයසෙ උප්පාදිතෙ තප්පච්චයා භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං: එවරූපෙපි නාම අයසෙ උප්පන්නෙ න භගවතො චිත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං අත්ථි. තං ඤත්වා භගවා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පරිසමජ්ඣං පත්වා බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නත්ථාති. තෙ සබ්බං ආරොචෙසුං. තතො භගවා-බුද්ධානාම භික්ඛවෙ අවඩ්ඩසු ලොකධම්මෙසු තාදිනො හොන්ත්‍යීති වත්වා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

---

1. පඤ්චසු & කත්ථචි-පත්තෙසු.
2. පා. සී. දෙසෙන්ති.
3. පා. වුත්තනය.
4. බහුසු-සාවකා.

a. ධම්මපද.

තස්සත්ථෝ: යථා නාම ඔඝතෝ මනුස්සානං නහාතත්ථේ අඩ්ඨඝණත්ථාය චතුරස්සෝ වා අට්ඨංසෝ වා ථම්භෝ නිඛාතෝ උච්චා කුලිනාපි[1] නීචකුලිනාපි[1] අඛ්ඛං ඝංසන්ති, න තේන ථම්භස්ස උන්නති වා ඔනති වා හොති, එවමේවං **සෝ ඔඝතෝ ථම්භෝ විය ගහිජ්ජති, යත්ථං පරේ වාචාපරියන්තං වදන්ති**, කිං වුත්තං හොති? **යත්ථං** වත්ථුස්මිං **පරේ** නිස්සිතා වා අඤ්ඤේ වා වණ්ණවසේන උපරිමං වා අවණ්ණවසේන හෙට්ඨිමං වා **වාචං පරියන්තං වදන්ති**, තස්මිං වත්ථුස්මිං අනුනයං වා පටිඝං වා අනාපජ්ජමානෝ තාදිභාවේන යෝ ඔඝතෝ ථම්භෝරිව හවතීති. **තං විනයගං සුසමාහිතින්ද්‍රියන්ති** තං ඉඤ්ජාරම්මණේ රාගාභාවේන විතරාගං අනිට්ඨාරම්මණේ ච දෝසමෝහාභාවේන සුස මාහිතින්ද්‍රියං සුට්ඨු වා සමෝධානෙත්වා ඨපිතින්ද්‍රියං, අවික්ඛිතින්ද්‍රියං අලොලින්ද්‍රියන්තිපි වුත්තං හොති. **නං වාපි ධීරා මුනිං වේදයන්තී** බුද්ධමුනිං වේදයන්ති, තස්ස කථං විත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං භවිස්සතීති අත්තානං විභාවෙති. සෙසං උත්තානයමේව.

සෝ වේ සිනාතෝතාති කා උපපත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරා සෙට්ඨිධීතා පාසාදෙ ඔරුය්හ හෙට්ඨාපාසාදේ තත්තවායසාලං ගන්ත්වා තසරං වටෙවෙත්තා[2] දිස්වා තස්ස උප්පන්නභාවේන තපපටිඝාතනිමිත්තං අඤ්ඤහෙසි: අහෝ වත සඛෙ[3] සත්තා කාමගවවිවඩ්ඪකං පහාය තසරං විය උප්පිත්තා භවෙය්යුන්ති. සා පාසාදං අභිරුහිත්වාපි පුනප්පුන තදෙව නිමිත්තං ආවජ්ජන්තී නිසීදි. එවං පටිපත්තාය වස්සා න විරසෙව අනිච්චලක්ඛණං පාකටං අහොසි, තදනුසාරෙනෙව ච දුක්ඛානත්තලක්ඛණානිපි. අථස්සා තයොපි භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨ හිංසු. තං තථා විපස්සමානං ඤත්වා භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව ඔභාසං මුඤ්චි. සා ඔභාසං දිස්වා කිං ඉදන්ති ආවජ්ජන්තී භගවන්තං පස්සෙ නිසින්නම්ව දිස්වා උට්ඨාය පඤ්ජලිකා අට්ඨාසි. අථස්සා භගවා සපපායං විදිත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථෝ: **සෝ වේ** එකග්ගචිත්තතාය අකුප්පවිමුත්තිතාය ච වුද්ධි හානිනං අභාවතෝ විකිණ්ණජාතිසංසාරතාය භවනෙත්තිඋපගමනා භාවතෝ ච **සිනාතෝතා**, පහීණකාමගවවිඝාතොවඩ්ඪනාය අගතිගමනා භාවෙන වා **තසරංව උජු**, තිරොත්තප්පසම්පන්නතාය **ජිගුච්ඡති කම්මෙහි පාපකෙහි** පාපකානි කම්මානි ගූථගතං විය මුත්තගතං විය ච ජිගුච්ඡති, හිරියතීති වුත්තං හොති. යොගවිභාගෙනපි හි උප යොගත්ථෙ කරණවචනං සද්දසත්ථෙ සිද්ධං. **විමංසමානෝ විසමං සමඤ්චාති** කායවිසමාදිවිසමං කායසමාදිසමඤ්ච පහාණභාවනාකිච්ච වසෙන[4] මග්ගපඤ්ඤාය විමංසමානෝ උපපරික්ඛමානෝ; **නං වාපි ධීරාසවං ධීරා මුනිං වේදයන්තීති**. කිං වුත්තං හොති? යථා වුත්තෙන නයෙන මග්ගපඤ්ඤාය විමංසමානෝ විසමං සමඤ්ච යෝ

1. පා. සී II. කුලිනොපි. 3. කත්ථචි-වතඤ්ච ඝඛ්ච.
2. කත්ථචි-වඩ්ඪෙතෙත. 4. කත්ථචි-ඤවණෙන & ඤාඛනෙන.

වෙ සීතතෙතා හොති, සො එවං තසරංව උපදු ත්‍රුත්වා කිඤ්චි විත්තිකකමං අත්‍යාපජ්ජනෙතා ජිගුච්ඡති කමෙමෙ පාපකෙති, **නං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** යතො ඊදිසො හොතීති බීණාසවමුනිං දසෙනෙතා අරහත්තනිකූටෙන ගාථං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සෙටඨිධීතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. එත්ථ ච විකපෙ වා **සමුච්චයෙ වා වා** සද්දො දට්ඨබ්බො.

යො සඤ්ඤතතෙත්තාති කා උපපත්ති? භගවති කිර ආලවියං විහරන්තෙ ආලවිකගරෙ අඤ්ඤතරො තන්තවායො සත්තවස්සිකං ධීතරං ආණාපෙසි: අම්ම ඒයො අවසිට්ඨතසරං ත බහුං, තසරං වටෙවෙහි ලහුං තන්තවායසාලං ආගච්ඡෙය්‍යාසි මා ඛො විරාධෙසීති, සා සාධූති සම්පටිච්ඡි, සො සාලං ගන්ත්වා තන්තං විනෙන්තො[1] අට්ඨාසි. තං දිවසඤ්ච භගවා මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො තස්සා දාරිකාය සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීති පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයඤ්ච දිස්වා පගෙව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය නගරං පාවිසි. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා අද්ධා අජ්ජ කොචි අනුග්ගහෙතබ්බං අත්ථි, පගෙව පවිට්ඨො භගවාති භගවන්තං උපගච්ඡිංසු. භගවා-යෙන මගෙන සා දාරිකා පිතුසන්තිකං ගච්ඡති, තස්මිං අට්ඨාසි. නගරවාසිනොපි තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා පරිපෙච්ඡෙත්වා පුප්ඵූපහාරං කත්වා විතානං බන්ධිත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. නිසිදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. මහාජනකායොපි පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. දාරිකා තං පදෙසං පත්තා මහාජනපරිවුතං භගවන්තං දිස්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන[2] වන්දි.[3] තං භගවා ආමන්තෙත්වා පුච්ඡි: දාරිකෙ කුතො ආගතාසීති. න ජානාමි භගවාති. කුහිං ගමිස්සසීති. න ජානාමි භගවාති. න ජානාසීති. ජානාමි භගවාති. ජානාසීති. න ජානාමි භගවාති. තං සුත්වා මනුස්සා උජ්ඣායන්ති: පස්සථ හො අයං දාරිකා අත්තානං ඤාති ආගතාපි භගවතා පුච්ඡියමානා න ජානාමීති ආහ, තන්තවායසාලං ගච්ඡන්තී වාපි න ජානාමීති ආහ, න ජානාසීති වුත්තා ජානාමීති, ජානාසීති වුත්තා න ජානාමීති, සබ්බං පච්චනීකමෙව කරොතීති. භගවා මනුස්සානං තමත්ථං පාකටං කාතුකාමො තං පුච්ඡි: කිං මයා පුච්ඡිතං? කිං තයා වුත්තන්ති. සා ආහ: න මං භන්තෙ භගවා කොචි න ජානාති, ඝරතො ආගතා තන්තවායසාලං ගච්ඡතීති. අපිච මං තුම්හෙ පටිසන්ධිවසෙන පුච්ඡථ: කුතො ආගතාසීති, චුතිවසෙන පුච්ඡථ: කුහිං ගමිස්සසීති. අහඤ්ච න ජානාමි කුතො වමහි ආගතා නිරයා වා දෙවලොකා වාති, න හි ජානාමි කුහිමපි ගච්ඡිස්සං නිරයං වා දෙවලොකං වාති, තස්මා න ජානාමීති අවවං. තතො මං භගවා මරණං සඤ්ඤාය පුච්ඡි: න ජානාසීති; අහඤ්ච ජානාමි සබ්බසං මරණං ධුවන්ති, තෙනාවොවං ජානාමීති, තතො මං භගවා මරණකාලං සඤ්ඤාය පුච්ඡි: ජානාසීති, අහඤ්ච න ජානාමීති කදාපි මරිස්සාමි කිං අජ්ජ උදාහු සෙචකි, තෙනාවොවං: න ජානාමීති. භගවා

1. ප-විනතෙතා. 2. සී. පා. පඤ්චපතිට්ඨිතං. 3. ප-වන්දිත්වා අට්ඨාසි. 4. කත්ථචි-තං.

තාය විස්සජ්ජිතං පඤ්හං සාධු සාධූති අනුමොදි. මහාජනකායොපි යාව පණ්ඩිතායං දරිකාති සාධුකාරසහස්සානි අදාසි. අථ භගවා දරිකාය සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො :-

"අඤ්ඤතෝ අයං ලොකෝ තනුඤ්ඤේථ විපස්සති,
සකුණෙතා ජාලමුත්තෙතාව අපෙතා සග්ගාය ගච්ඡතී[a]"ති

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. චතුරාසීතියා පාණසහස්සානඤ්ච ධම්මාභිසමයෝ අහොසි.

සා භගවන්තං වන්දිත්වා පිතුසන්තිකං අගමාසි. පිතා තං දිස්වා 'විරෙ නාගතා'ති රුට්ඨෝ වෙගෙන තජ්ජෙන්තො වෙමං පක්ඛිපි, තං නික්ඛමිත්වා දරිකාය කුච්ඡිං භින්දි. සා තත්ථෙව කාලමකාසි. සො දිස්වා "නාහං මම ධීතරං පහරිං, අපිච ඛො ඉමං වෙගසා වෙමං නික්ඛමිත්වා ඉමිස්සා කුච්ඡිං භින්දි, ජීවති නු ඛො න නු ඛො"ති වීමංසන්තො මතං දිස්වා විඤ්ඤත්වා: මනුස්සා මං ඉමිනා ධීතා මාරිතා"ති ඤත්වා උපක්කොසෙය්යුං, තෙන රාජාපි ගරුකං දණ්ඩං පණෙය්ය, හදයං පටිගවෙව පලායාමීති. සො දණ්ඩභයෙන පලායන්තා භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ නිවසන්තානං භික්ඛූනං වසනොකාසං පාපුණි. තෙ ච භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙ තං පබ්බාජෙත්වා තව පඤ්චකං කම්මට්ඨානං අදංසු. සො තං උග්ගහෙත්වා වායමන්තො න විරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි, තෙ වස්ස ආවරියූපජ්ඣායා. අථ මහා පවාරණාය සබ්බෙව භගවතො සන්තිකං ආගම්සු:[1] විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙස්සාමාති. භගවා පවාරෙත්වා වුට්ඨවස්සො භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො ගාමනිගමාදිසු චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන ආලවිං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා භගවන්තං නිමන්තෙත්වා දානාදීනි කරොන්තා තං භික්ඛුං දිස්වා "ධීතරං මාරෙත්වා ඉදානි කං මාරෙතුකාමො ආගතොසී"ති[2] ආදීනි වත්වා උපපණ්ඩිසුං. භික්ඛූ තං සුත්වා උපට්ඨානවෙලාය උපසඞ්කමිත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා න "භික්ඛවෙ අයං භික්ඛු ධීතරං මාරෙසි, සා අත්තනො කම්මෙන මතා"ති වත්වා තස්ස භික්ඛුනො මනුස්සෙහි දුබ්භිජානං බීණාසවමුනිභාවං පකාසෙන්තා **භික්ඛූනං** ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තත්‍රායං පෙළා: **යෙ** හීසුපි කම්මද්ධාරෙසු සීලසංයමෙන **සංයතත්තෙනා**, කායෙන වා වාචාය වා චෙතසා වා හිංසාදිකං **න කරොති පාපං**, තඤ්ච ඛො පන **දහරෙ වා** දහරවයෙ ඨිතො **මජ්ඣිමෙ වා** මජ්ඣිමවයෙ ඨිතො, එතෙනෙව නයෙන ථෙරෙ වා පච්ඡිමවයෙ ඨිතොති කදාචිපි න කරොති. කිං කාරණං?[3] **යතත්තෙනා** යස්මා අත්තනාරාය විරතියා සබ්බපාපෙහි උපරතචිත්තතාති වුත්තං හොති. **ඉදානි මුනි අරෙ සඤ්ඤයා න රොසෙති සඞ්ඝවීති** එතෙසං පදානං අයං යොජනා ච අධිප්පායො ච: සො බීණාසවමුනි **අරෙසඤ්ඤයා** ධිතුමාරකොති වා

1. බහුස්ස-අගම්සු. 3. කස්මා-කාරණං. a. ධම්මපද 174.
2. කස්මා-මාරෙතුකාමාගතොසීති & මාරෙතුමාගතොසීති.

පෙසකාරෙති[1] වා එවමාදිනා නයෙන කායෙන වා වාචාය වා රොසෙතුං සටෙවතුං බාධෙතුං අරහො න හොති. **සොපි හි න රොසෙති සඤ්ඤී** නාහං මම ධීතරං මාරෙමි, ඉමං මාරෙසි, තුම්හාදිසො වා මාරෙසීති ආදීනි වත්වා කඤ්චි න රොසෙති න සටෙති න බාධෙති, තස්මා සොපි න රොසනෙය්‍යො, අපිච ඛො පන "නිට්ඨතු නාගො මා නාගං සටෙටසි, නමො කරොහි නාගසස්සා"ති වුත්තනයෙන තම්හසි තබෙබා යෙව හොති. **නං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්තීති** එත්ථ පන තම්පි ධීරාව මුනිං වෙදයන්තීති එවං පදවිභාගො වෙදිතබෙබා. අධිප්පායො පෙත්ථ: තං අයං අරොසනෙය්‍යොති එතෙ බාලමනුස්සා අජානිත්වා රොසෙන්ති, යෙ පන ධීරා හොන්ති, තෙ ධීරාව තම්පි මුනිං වෙදයන්ති අයං විඤ්ඤුවමුනීති ජානන්තීති.

ඡදඝගතොති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර පඤ්චසඝදයකො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. සො නිප්ඵජ්ජමානෙසු සසෙසු ඛෙත්තඝඤ්ඤං රාසඝඤ්ඤං කොට්ඨඝඤ්ඤං කුම්භිඅඝඤ්ඤං භොජනඝඤ්ඤන්ති ඉමානි පඤ්ච අඝඤ්ඤානි දෙති. තත්ථ පඨමපක්කානි යෙව සාලියවගොධූමසිඤ්ඤානි ආහරාපෙත්වා යාගුපායාසපුට්ඨකාදීනි පටියාදෙත්වා "අඝස්ස දානං මෙධාවී අඝඤ්ඤං සො අධිගච්ඡතී"ති එවන්දිට්ඨිකො හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස දානං දෙති, ඉදමස්ස ඛෙත්තඝඤ්ඤං; නිප්ඵන්නෙසු පන සසෙසු ලායිතෙසු මද්දිතෙසු ච වරධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව දානං දෙති, ඉදමස්ස රාසඝඤ්ඤං; පුන තෙහි ධඤ්ඤෙහි කොට්ඨාගාරානි පූරාපෙත්වා[2] පඨමකොට්ඨාගාරවිවරණෙ පඨමනීහටානි ධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව දානං දෙති, ඉදමස්ස කොට්ඨඝඤ්ඤං; යං යදෙව පනස්ස ඝරෙ රඤ්ඤති, තතො අඝං අනුප්පත්තපබ්බජිතානං අදත්වා අන්තමසො දුරතානමපි න කිඤ්චි දෙති, ඉදමස්ස කුම්භිඅඝඤ්ඤං; පුන අන්තනො භොජනකාලෙ පඤ්චූපනීතං භොජනං පුරෙභත්තකාලෙ සඞ්ඝස්ස පවාරිතත්තකාලෙ සම්පත්තයාවකානං තදහාවෙ අන්තමසො සුනඛානම්පි අදත්වා න භුඤ්ජති, ඉදමස්ස භොජනඝඤ්ඤං. එවං සෙ පඤ්චඝඤ්ඤයකොත්වෙව අභිලක්ඛිතො අහොසි.

අථෙකදිවසං භගවා පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණියා ච සොතාපත්තිමග්ගූපනිස්සයං විදිත්වා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා අතිපගෙව ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛූ පිණ්ඩාය චරිත්වා ගන්ධකුටිං දිස්වා "අජ්ජ භගවා එකකො යෙව ගාමං පවිසිතුකාමො"ති. ඤත්වා භික්ඛාචාරවෙලායං ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා පිණ්ඩාය පවිසිංසු. භගවාපි බ්‍රාහ්මණස්ස භොජනවෙලායං නික්ඛමිත්වා සාවත්ථිං පාවිසි. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා 'එවං නූනං අජ්ජ කොචි සත්තො අනුග්ගහෙතබ්බො අත්ථි, තථා හි: භගවා එකකො පවිට්ඨොත්ථි' ඤත්වා න භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු නිමන්තණත්ථාය. භගවාපි අනුපුබ්බෙන බ්‍රාහ්මණස්සෙව ඝරද්වාරං සම්පත්වා අට්ඨාසි.

1. ම. II. පෙසකාරකොසි. 2. ප පූරෙත්වා. a. මජ්ඣිම-නි. b. අඞ්ගුත්තරනි.

තෙන ච සමයෙන බ්‍රාහ්මණෝ භාජනං ගහෙත්වා නිසින්නෝ හොති, බ්‍රාහ්මණී පනස්ස විජනිං ගහෙත්වා සීතා; සා භගවන්තං දිස්වා 'සචායං බ්‍රාහ්මණෝ පස්සෙය්‍ය, පත්තං ගහෙත්වා සබ්බභොජනං දදෙය්‍ය, තතෝ මෙ පුන පවිත්තබ්බං භවෙය්‍යා'ති විනෙත්වා අපපඤ්ඤත්ථ මවෙජ්ජර මලඤ්ඤ[1] උපපාදෙත්වා යථා බ්‍රාහ්මණෝ භගවන්තං න පස්සති, එවං තාලවණ්ටෙන පටිච්ඡාදෙසි. භගවා තං ඤත්වා සරීරාභං මුඤ්චි, තං බ්‍රාහ්මණෝ සුවණ්ණාභාසං දිස්වා කිමෙතන්ති උල්ලොකෙන්තෝ අද්දස භගවන්තං වාරෙ සිතං. බ්‍රාහ්මණීපි 'දිට්ඨෝ'නෙන[2] භගවා'ති තාවදෙව තාලවණ්ටං නික්ඛිපිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්ච පතිට්ඨිතං වන්දි. වන්දිත්වා වස්සා උට්ඨහනකියා සපායං විදිත්වා භගවා:-

"සබ්බසෝ නාමරූපස්මිං යස්ස නත්ථි මමායිතං,
අසතා ච න සොචති ස වෙ භික්ඛූති වුච්චතී[a]"ති

ඉමං ගාථමභාසි, සා ගාථාපරියොසානෙ යෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

බ්‍රාහ්මණොපි භගවන්තං අන්තොඝරං පවෙසෙත්වා වරාසනෙ නිසීදාපෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා අත්තනෝ උපනීතභොජනං උපනාමෙසි: තුම්හෙ භන්තෙ සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා, ඝාධ මෙතං භොජනං අත්තනෝ පත්තෙ පතිට්ඨාපෙථාති. භගවා තස්ස අනුග්ගහත්ථං පරිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. කතභත්තකිච්චෙවා ච බ්‍රාහ්මණස්ස සපායං විදිත්වා ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථෝ: **ඝං** කුමතිතෝ පඨමමෙව ගහිතත්තා **අග්ගතෝ**, අඩ්ඩාවසෙසාය කුමතියා ආගන්ත්වා තතෝ ගහිතත්තා **මජ්ඣතෝ**, එකවිකටචතුමතාවසෙසාය කුමතියා ආගන්ත්වා තතෝ ගහිතත්තා **සෙසතෝ වා පිණ්ඩං ලභෙථ, පරදත්තූපජීවිත්ති** පබ්බජිතෝ, සො හි උදකදන්තපොණං ඨපෙත්වා අවසෙසං පරෙනෙව දත්තං උපජීවති, තස්මා පරදත්තූපජීවිත්ති වුච්චති. **නාලං දුක්ඛං නොපි නිපච්චවාදිනි** අග්ගතෝ ලද්ධා අත්තානං වා දුඃඛකං වා පොමෙතුම්පි නාරහති පහීණානුනයත්තා. සෙසතෝ ලද්ධා "කිං එතං ඉමිනා දිට්ඨ"නති ආදිනා නයෙන දුඃඛං නිපාතෙත්වා අපියවචනානි වත්තාපි න හොති පහීණපටිඝත්තා. **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති** තම්පි පහීණානුනයපටිඝං ධීරාව[3] මුනිං වෙදයන්තීති බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකූටෙන ගාථං දෙසෙසි, ගාථාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණෝ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

මුනිං චරණවාති කා උපපත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරෝ සෙට්ඨිපුත්තෝ උතුවසෙන තීසු පාසාදෙසු සබ්බසම්පත්තීහි පරිවාරිත මාතෝ දහරකාලෙ පබ්බජිතුකාමෝ හුත්වා මාතාපිතරෝ යාචිත්වා ඛග්ගවිසාණසුත්තෙන **සාමා හි චිත්‍රාති** ඉමිස්සා ගාථාය අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තනයෙනෙව තික්ඛත්තුං පබ්බජිත්වා ච උපසම්පජ්ජිත්වා ච චතුත්ථවාරෙ

1. කත්ථචි-මවෙජ්ජරඤ්ඤ. 2 ප-තෙන. 3 බහූසු-වං. a ධම්මපද 387.

අරහත්තං පාපුණි. තං පුබ්බපරිවෙණෙ භික්ඛූ හණන්ති: සමණෝ ආවුසො උපසම්පජ්ජිතුනති. සො අහම්පි බාලදාරකානාහං ආවුසො විබාහ මිතුනති ආහ. තං සුත්වා භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා "එවමෙතං භික්ඛවෙ අහම්පි සො ඉදනි විබාහමිතු"නති තස්ස විඤ්ඤාණස්ව මුනිභාවං ආවිකරොනෙනා ඉමං ගාථමාහ.

තස්සනෙනා: මොනෙයාධම්මසමන්නාගමෙන **මුනිං**, එකවිහාරි තාය. පුබෙබ වුත්තපපකාරාසු වා වරියාසු යාය කායචි චරියාය **චරණතං**, පුබෙබ විය මෙථුනධම්මෙ චිත්තං අකත්වා අනුත්තරාය **විරතියා විරතං මෙථුනසමා**, දුතියපාදස්ස සම්බන්ධො,[1] කිදිසං මුනිං චරන්තං විරතං මෙථුනසමානි වෙ? **යො යොබ්බනෙ න උපනිඣ්ඣායති තාවචි** යො හද්දෙපි යොබ්බනෙ වත්තමානෙ තාවචි ඉත්ථිරූපෙ යථා පුරෙ එවං මෙථුනරාගෙන න උපනිඣ්ඣායති, අථවා **තාවචි අත්තනො** වා පරස්ස වා **යොබ්බනං**- "යුවා තාවමහි, අයං වා යුවා'ති; පතිසෙවාමි තාව කාමෙ"ති එවං රාගෙන න උපනිඣ්ඣායතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. න කෙවලඤ්ච විරතං මෙථුනසමා, අපිච ඛො පන ජාතිමදාදිභෙදා **මදා**, කාමගුණෙසු සතිවිප්පවාසසඞ්ඛාතා **පමාදාපි** ච **විරතං**, එවං **මදපපමාදා විරතත්තා** එව ච **විප්පමුත්තං** සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි, යථා වා එකො ලොකිකායපි විරතියා විරතො හොති, න එවං, කිමපන **විප්පමුත්තං විරතං** සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි විප්පමුත්තත්තා ලොකුත්තරවිරතියා විරතනතිපි අත්ථො. **නං වාපි ධීරාති** තමපි ධීරා එව **මුනිං වෙදයන්ති** තුම්හෙ පන තං න වෙදියථ, තෙන එවං භණථාති දස්සෙති.

අඤ්ඤාය ලොකන්ති කා උපපත්ති? භගවා කපිලවත්ථුසම්ං විහරති. තෙන සමයෙන නන්දස්ස ආභරණමණ්ඩලං අභිසෙකමණ්ඩලං ආවාහ මඞ්ගලන්ති තීණි මඞ්ගලානි අකංසු.[2] භගවාපි තත්ථ නිමන්තිතො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා නික්ඛමන්තො නන්දස්ස හත්ථෙ පත්තමදාසි. තං නික්ඛමන්තං දිස්වා ජනපදකල්‍යාණි ආහ: තුවටං ඛො අය්‍යපුත්ත ආගච්ඡෙය්‍යාසීති. සො භගවතො ගාරවෙන නන්ද[3] භගවා පත්ත"නති වත්තුං අසක්කොනෙනා විහාරමෙව ගතො. භගවා ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ ඨත්වා "ආහර නන්ද පත්ත"නති හත්ථෙ 'පබ්බජිස්සසී'ති ආහ. සො භගවතො ගාරවෙන පටික්ඛිපිතුං අසක්කොනෙනා 'පබ්බජාමි භගවා'ති ආහ. තං භගවා පබ්බාජෙසි. සො ජනපදකල්‍යාණියා වචනං ජුනපජුනං සරනෙනා උක්කණ්ඨි. භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා නන්දස්ස අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො 'නාවතිංසභවනං ගන්ත්වා ජානාහි නන්දා'ති ආහ. නන්දෙ "නාහං භන්නෙ ගතපුබ්බං"ති අවොච. තතො නං භගවා අත්තනො ආනුභාවෙන තාවතිංසභවනං නෙත්වා වෙජයන්තපාසාදවාරෙ අට්ඨාසි. භගවතො ආගමනං විදිත්වා සක්කො අවජරාගණපරිවුතො පාසාදා ඔරුහි. තා

1. සී සබ්බත්ථ.
2. අභිසෙක ගෙහපවෙසන විවාහමඞ්ගලෙසු වත්තමානසු (ධම්මපදට්ඨකථා.)
3. ප-ගණ්හාහූ

සබ්බාපි කස්සපස්ස භගවතෝ සාවකානං පාදමක්ඛණතෙලං දත්වා කාකුටපාදිනියෝ අහෙසුං. අථ භගවා නන්දං ආමන්තෙසි: පස්සසි නෝ ත්වං නන්ද ඉමානි පඤ්ච අවජ්‍රාඝසතානි කාකුටපාදිනීති[1] සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. මාතුගාමස්ස නාම නිමිත්තානුව්‍යඤ්ජනං ගහෙතබ්බන්ති සඤ්ඤාලෙපි බුද්ධවචනෙ එතං නත්ථි, අථ ච පනෙතං භගවා උපායකුසලතාය ආතුරස්ස දෙසෙ උකඛිලෙදෙඛෝ[2] නීහරිතුකාමෝ වෙජ්ජෝ සුභොජනං විය නන්දස්ස රාගං උකඛිලෙදෙඛෝ නීහරිතුකාමෝ නිමිත්තානුව්‍යඤ්ජනගහණං අනුඤ්ඤාසි, යථා තං අනුත්තරෝ පුරිසදම්මසාරථි. තතෝ භගවා අවජ්‍රාහෙතු නන්දස්ස බ්‍රහ්මචරියෙ අභිරතිං දිසවා[3] භික්ඛූ ආණාපෙසි: භත්තාවාදෙන නන්දං වොදෙථාති. සෝ තෙහි වොදියමානෝ ලජ්ජිතෝ යොනිසෝ මනසි කරොනෙන්නා පටිපජ්ජිත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තස්ස වඛකමණකොටියං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා භගවතෝ එතමත්ථං ආරොචෙසි, භගවතොපි ඤාණං උදපාදි. භික්ඛූ අජානන්තා තථෙවායස්මන්තං වොදෙනති. භගවා "න භික්ඛවෙ ඉදානි නන්දෙ එවං වොදෙතබ්බා"ති තස්ස බිණාසවභාවං දිපෙන්තා භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථෝ: දුක්ඛසච්චවවත්ථානකරණෙන ඛන්ධාදිලොඛං අඤ්ඤාය ජානිත්වා වවත්ථපෙත්වා, නිරොධසච්චසච්ඡිකිරියාය **පරමත්ථදස්සී**, සමුදයපහාණෙන චතුබ්බිධම්පි **ඔඝං**, පතිණසමුදයතාය රූපමදාදිවෙගසඝනෙන චක්ඛාදිආයතනසමුදඤ්ච **අනිනාදිය** අතිතරිත්වා අතික්කමිත්වා මඝභාවනාය, තණ්හාදෙසා තාදිති ඉමාය තාදිලක්ඛණපත්තියා **තාදිං**; යො වායං කාමරාගාදිකිලෙසරාසි යෙව අවහනනට්ඨෙන ඔඝො, කුච්ඡිතගතිපරියායෙන සමුදනට්ඨෙන[4] සමුදෙ, සමුදයපහාණෙනෙව තං ඔඝං **සමුදඤ්ච**[5] අතිතරිය, අතිතිණ්ණත්තා **ඉදානි** තුමෙහි එවං වුච්චමානෙපි විකාරමනාපජ්ජනතාය තාදිනන්ති එවමෙපථ අත්ථෙ ච අධිප්පායෙ ච වෙදිතබ්බෙ. **තං ජිනනඝනඤ්ච අසිතං අනාසවන්ති** ඉදමපනස්ස ථුතිවචනමෙව, ඉමාය ච චතුසච්චභාවනාය චතුන්නං ගන්ථානං ඡින්නත්තා ඡින්නඝනඤ්ච, දිට්ඨියා තණ්හාය වා කත්ථචි අනිසිතත්තා අසිතං, චතුන්නං ආසවානං අභාවෙන අනාසවන්ති වුත්තං හොති; **තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදගූනීති** තමපි ධීරාව බිණාසවමුනිං වෙදගූනි, තුමෙහ පන අවෙදිගමානා එවං භණථාති දස්සෙති.

අසමා උභොති කා උපපත්ති? අඤ්ඤතරෙ භික්ඛූ කොසලරට්ඨෙ පචවනනගාමං[6] නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්මිඤ්ච ගබ්භෙ මිගලුද්දකො තස්ස භික්ඛුනො වසනොකාසං ගන්ත්වා මිගෙ බන්ධති. සෝ අරඤ්ඤං පවිසනෙතා පෙරං ගාමං පිණ්ඩාය චරනතුමපි[7] පස්සති, අරඤ්ඤා ආගච්ඡනෙතා ගාමතො නික්ඛමනතමපි පස්සති, එවං අභිණ්හ

1. සී.පා. කාකුටපාදිනීති. 4. බහූසු-සමුදයනට්ඨෙන. ප-සමුදියනට්ඨෙන.
2. සී. උපඩාකිලෙදෙඛා. 5. බහූසු-ඔඝසමුදඤ්ච.
3. ම. අභිරතිති විදිත්වා. 6. සී. II. පා. පවවනත්ථගාමං. 7. ම. පවිසනතමපි.

දස්සනෙන ථෙරෙ ජාතසිනෙහො අහොසි. සො යදා බහුං මංසං ලභති, තදා ථෙරස්සාපි රසපිණ්ඩපාතං දෙති. මනුස්සා උජ්ඣායන්ති: 'අයං භික්ඛු "අමුකස්මිං පදෙසෙ මිගා තිට්ඨන්ති චරන්ති පානීයං පිවන්ති"ති ලුද්දකස්ස ආරොචෙති, තතො ලුද්දකො මිගෙ මාරෙති, තෙන උභො සඞ්ඝමම ජීවිකං කපෙන්නී'ති. අථ භගවා ජනපදවාරිකං චරමානො[1] තං ජනපදං අගමාසි, භික්ඛු ගාමං[2] පිණ්ඩාය පවිට්ඨා තං පවත්තිං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ලුද්දකෙන සද්ධිං සමානජීවිකාභාවසාධකං තස්ස භික්ඛුනො ඛීණාසවභාවං දීපෙන්තො තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: යො[3] ච භික්ඛවෙ භික්ඛු යො[3] ච ලුද්දකො **එතෙ අසමා උභො**; යං මනුස්සා භණන්ති 'සමානජීවිකා'ති තං මිච්ඡා, කිං කාරණං? **දූරවිහාරවුත්තිනොතා**, දූරෙ විහාරො ච වුත්ති ච නෙසන්ති= දූරවිහාරවුත්තිනො, **විහාරොති** වසනොකාසො, සො ච භික්ඛුනො අරඤ්ඤං, ලුද්දකස්ස ච ගාමෙ, **වුත්තීති** ජීවිකා, සා ච භික්ඛුනො ගාමෙ සපදානචාරිකාචරියා, ලුද්දකස්ස ච අරඤ්ඤෙ මිගසකුණමාරණා; පුන ච පරං **ගිහී දරපොසී** සො ලුද්දකො තෙන කමෙමන පුත්තදරං පොසෙති, **අමමො ච සුඛමෙතා** පුත්තදරෙසු තණ්හාදිට්ඨිමමත්ත විරහිතො සුවිවත්තතා සුන්දරවත්තතා ච සුඛතො සො ඛීණාසව භික්ඛු; පුනව පරං **පරපාණරොධාය ගිහී අසංයතො** සො ලුද්දකො ගිහී පරපාණරොධාය තෙසං පාණානං ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදාය කාය වාචාවිත්තෙහි අසංයතො, **නිච්චං මුනී රක්ඛති පාණිනොතා**[4] **යතො** ඉතරො පන ඛීණාසවමුනි කායවාචාවිත්තෙහි නිච්චං යතො සංයතො පාණිනොතා[4] රක්ඛති, එවං සන්තෙ තෙ කථං සමානජීවිකා භවිස්සන්තීති.

සිබ්බි ඝථාති කා උපපත්ති? භගවති කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ සාකියානං කථා උදපාදි: පඨමකසොතාපන්නා පජා සොතාපත්තිං පත්තස්ස ධම්මෙන බුඬ්ඪතරෙ හොති. තස්මා පජා සොතාපන්නා භික්ඛුනා පඨමසොතාපත්තිඵලස්ස ගිහිනො අභිවාදනාදිනි කත්තබ්බානීති. තං කථං අඤ්ඤතරෙ පිණ්ඩවාරිකෙ භික්ඛු සුත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා අඤ්ඤං එව හි අයං ජාති, පුප්ඵනෙය්‍යවත්ථු ලිඛනති සඤ්ඤාය "අනාගාමී වෙපි භික්ඛවෙ ගිහී හොති, තෙන තදහු පබ්බජිතස්ස සාමණෙරස්සාපි අභිවාදනාදිනි කත්තබ්බානෙවා"ති වත්වා පුන පජා සොතාපන්නස්සාපි භික්ඛුනො පඨමසොතාපන්නඵලට්ඨතො අතිමහන්තං විසෙසං දස්සෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථෝ: යථායං මත්ථකෙ ජාතාය සිඛාය සඛාවෙන **සිබ්බි, මණිදණ්ඩසදිසාය** ගීවාය **නිලගීවොති** ච මයූර[5] **විහඞ්ගමෝ** වුච්චති, **සෙ** යථා හරිතහංස-තම්බහංස-ඛීරහංස-කාලහංස-පාකහංස-සුවණ්ණ

1. පා. චරමානා. 3. සී. I. සෙ. 5. සී. II. පා. මඤ්ජූර.
2. පා. ජනපදං. 4. බහුසු-පාණිනෙ.

හංසෙසු යථායං සුවණ්ණහංසො, තස්ස **හංසස්ස ජවෙන** සොළසිමපි කලං **න උපෙති**, සුවණ්ණහංසො හි මුහුත්තෙනෙව යොජනසහස්සම්පි ගච්ඡති, යොජනම්පි අසම්පත්තො ඉතරෙ, දස්සනීයතාය පන උභොපි දස්සනීයා හොනති, **එවං ගිහී** පඨමසොතාපන්නොපි කිඤ්චාපි මග්ග දස්සනෙන දස්සනීයො හොති; අථ ඛො සො පච්ඡාසොතාපන්නස්සාපි මග්ගදස්සනෙන තුල්‍යදස්සනීයභාවස්සාපි **ගිහිබ්‍රහ්මනො** ජවෙන නානුභවෙති, කතමෙන ජවෙන? උපරිමග්ගචිත්තසහජාතඣානජවෙන, ගිහිනො හි තං ඣානං දුබ්බං හොති පුත්තදාරාදිපටිජග්ගිතත්තා, භික්ඛුනො පන තික්ඛං හොති තස්සා ජටාය විජටිතත්තා, සඞ්ගමත්ථෙ භගවතා **මුනිනො විවිත්තස්ස වනස්මිං කිඤ්චනෙති** ඉමිනා පාදෙන[1] දීපිතො. අයං හි සෙඛමුනි භික්ඛු කාමවිත්තවිවෙකෙන ච විවිත්තො හොති, ලක්ඛණාරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ච නිච්චං වනසම්මිං ඣායතීති කුතො ගිහිනො එවරූපො විවෙකො ච ඣානඤ්චාති. අයං හි එත්ථ අධිප්පායො.

මුනිසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පඤ්චවග්ගෙහා ච අට්ඨවණ්ණනානයතො සමතෙනා
නාමෙන උරගවග්ගොති.

---

2. 1.

යානීඉ භූතානීති රතනසුත්තං. කා උපපත්ති? අතීතෙ කිර වෙසාලියං දුබ්භික්ඛාදයො උපද්දවා උප්පජ්ජිංසු, තෙසං වූපසමනත්ථාය ලිච්ඡවියො රාජගහං ගන්ත්වා යාචිත්වා භගවන්තං වෙසාලිං ආනයිංසු, එවං ආනීතො භගවා තෙසං උපද්දවානං වූපසමනත්ථාය ඉදං සුත්තං අභාසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. පෙරාණා පනාහ වෙසාලිවජ්ජිනොපභූති උපපත්තිං වණ්ණයන්ති. සා එවං වෙදිතබ්බා: බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි ගබ්භො සණ්ඨාසි. සා තං ඤත්වා රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. රාජා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා සම්මා පරිහරියමානගබ්භා ගබ්භපරිපාකකාලෙ විජායනඝරං පාවිසි. පුඤ්ඤවතීනං පච්චූසසමයෙ ගබ්භවුට්ඨානං හොති, සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තෙන පච්චූසසමයෙ අලත්තකපටලබන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසං මංසපෙසිං විජායි. තතො "අඤ්ඤා දෙවියො සුවණ්ණබිම්බසදිසෙ පුත්තෙ විජායන්ති, අග්ගමහෙසී මංසපෙසි"නති රඤ්ඤො පුරතො මම අවණ්ණං උප්පජෙය්‍යාති විනෙත්වා තෙන අවණ්ණභයෙන තං මංසපෙසිං එකස්මිං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤෙන පටිකුජ්ජිත්වා රාජමුදිකාය ලඤ්ඡෙත්වා ගබ්භාය සොතෙ පක්ඛිපාපෙසි. මන්තුසෙහි ඡඩ්ඩිතමත්තෙන දෙවතා රක්ඛං සංවිදහිංසු. සුවණ්ණපට්ටිකඤ්චෙත්ථ ජාතිගිඛගුලකෙන 'බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ග

1. කත්ථචි-පදෙන.

මහෙසියා පජා'නි ලිඛිත්වා බන්ධිංසු. තතෝ තං භාජනං උම්මඟ්ගාදීහි අනුපද්දුතං ගඞ්ගාය සොතෙන පායාසි. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරෝ තාපසෝ ගොපාලකුලං නිස්සාය ගඞ්ගාතීරෙ විහරති. සෝ පාතොව ගඞ්ගං ඔතිණ්ණෝ තං භාජනං ආගච්ඡන්තං දිස්වා පංසුකූල සඤ්ඤං අග්ඝහෙසි. තතෝ තත්ථ තං අක්ඛරපටිකං රජ්ජුඤ්ච කාලඤ්ඤනඤ්ච දිස්වා මුඤ්චිත්වා තං මංසපෙසිං අදාස. දිස්වාන'ස්ස එතදහොසි: සියා ගබ්භො, තථාහිස්ස දුග්ගන්ධපූතිභාවෝ නත්ථීති නෙත්වා සුද්ධ ඔකාසෙ ඨපෙසි. අථ අඩ්ඩමාසච්චයෙන චෙ මංසපෙසියෝ අහෙසුං, තාපසෝ දිස්වා සාඨුකතරං ඨපෙසි. තතෝ පුන අඩ්ඩ මාසච්චයෙන එකමෙකිස්සා පෙසියා හත්ථපාදසීසානං අත්ථාය පඤ්ච පඤ්ච පිළකා උට්ඨහිංසු. අථ තතෝ අඩ්ඩමාසච්චයෙන එකා මංස පෙසි සුවණ්ණබිම්බසදිසෝ දාරකෝ එකා දාරිකා අහොසි. තෙසු තාපසස්ස පුත්තසිනෙහෝ උපජ්ජි, අඞ්ගුට්ඨකතෝ වස්ස ඛීරං නිබ්බත්ති. තතෝ පභුති ච ඛීරභත්තං ලභති.[1] සෝ භත්තං භුඤ්ජිත්වා ඛීරං දාරකානං මුඛෙ ආසිඤ්චති. තෙසං යං යං උදරං පවිසති, තං සබ්බං මණිභාජනගතං විය සන්දිස්සති, එවං නිච්ඡවි අහෙසුං. අපරෙ පන ආහු:- සිබ්බෙත්වා ඨපිතා විය නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං ලීනා ඡවි අහොසි. එවං තෙ නිච්ඡවිතාය වා ලීනච්ඡවිතාය වා ලිච්ඡවීති පඤ්ඤායිංසු. තාපසෝ දූරතෙ පොසෙන්තො උසභරෙ ගාමං පිණ්ඩාය[2] පවිසති, අතිදිවා පටික්කමති, තස්ස තං ව්‍යාපාරං ඤත්වා ගොපාලකා ආහංසු: හන්ද මයං පබ්බජිතානං දූරකපොසණං පළිබොධෙ, අම්හාකං දූරතෙ දෙථ, මයං පොසෙස්සාම, තුම්හෙ අත්තනො කම්මං කරොථාති. තාපසෝ සාධූති පටිඤ්ඤාසි. ගොපාලකා දුතියදිවසෙ මඤ්ඤං සමං කත්වා පුප්ඵෙහි ඔකිරිත්වා ධජපටාකා උස්සාපෙත්වා තූරියෙහි වජ්ජ මානෙහි අස්සමං ආගතා. තාපසෝ-මහාපුඤ්ඤා දූරකා අපපමාදෙන වඩ්ඪෙථ, වඩ්ඪෙත්වා ච අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරොථ, පඤ්ච ගොරසෙන රජ්ජානං තොසෙත්වා භූම්භාගං ගහෙත්වා නගරං මාපෙථ, තත්‍ර කුමාරං අභිසිඤ්චථාති වත්වා දූරතෙ අදාසි. තෙ සාධූති පටිඤ්ඤාය්‍ය දූරතෙ නෙත්වා පොසෙසුං. දූරකා වුද්ධිමන්වාය කීළන්තා විවාදට්ඨා නෙසු අඤ්ඤං ගොපාලදූරතෙ හත්ථෙනපි පාදෙනපි පහරන්ති. තෙ රොදන්ති. කිස්ස රොදථාති ච මාතාපිතූහි වුත්තා "ඉමෙ නිම්මාතාපිතිකා තාපසපොසිතා අමෙහ අතීව පහරන්ති"ති වදන්ති. තතෝ තෙසං මාතාපිතරෝ "ඉමෙ දූරකා අඤ්ඤං දූරතෙ විහෙසෙන්ති දුක්ඛාපෙන්ති, න ඉමෙ සඞ්ගහෙතබ්බා වජ්ජෙතබ්බා ඉමෙ-වජ්ජෙතබ්බා ඉමෙ"ති ආහංසු. තතොපභුති කිර සො පදෙසො වජ්ජීති වුච්චති, තියොජනසතං පරිමාණෙන. අථ තං පදෙසං ගොපාලකා රාජානං තොසෙත්වා අග්ගහෙසුං, තත්ථ ව නගරං මාපෙත්වා සොළසවස්සුද්දෙ සිකං කුමාරං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං අකංසු. තාය වස්ස දූරිකාය සද්ධිං වාරෙය්‍යං කත්වා කතිකං අකංසු: න බාහිරතො දූරිකා ආනෙතබ්බා,

1. සී. ලඝ්. 2. සී. II. සිඤ්ඤාය.

ඉතෝ දුරිතා න කස්සචි දුතබ්බානි. තෙසං පඨමසංවාසෙන වෙ දුරතා ජාතා ධීතා ච පුත්තෝ ච, එවං සොළසකඛත්තුං වෙ වෙ ජාතා. තතෝ තෙසං දුරතානං යථාක්කමං වඩ්ඪනතානං ආරාමුය්‍යාන නිවාසනට්ඨානපරිවාරසම්පත්තිං ගහෙතුං අප්පහොනතං තං නගරං තික්ඛත්තුං ගාවුතභාතරෙන ගාවුතභාතරෙන පාකාරෙන පරික්ඛිපිංසු. තස්ස පුනපපුන විසාලිකතත්තා වෙසාලිතෙව නාමං ජාතං. ඉදං වෙසාලිවත්ථු.

අයං පන වෙසාලි භගවතෝ උපත්‍යාකාලෙ ඉද්ධා වෙපුල්ලපපත්තා අහොසි. තත්‍ර හි රාජූනං යෙව සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ච රාජානෝ අහෙසුං, තථා යුවරාජසෙනාපතිභණ්ඩාගාරිකපභූතීනං. යථාහ:-තෙන ඛෝ පන සමයෙන වෙසාලි ඉද්ධා චෙව හොති ඵීතා ච බහුජනා ආකිණ්ණමනුස්සා සුභික්ඛා ච, සත්ත ච පාසාදසහස්සානි සත්ත ච පාසාදසතානි සත්ත ච පාසාදා, සත්ත ච කූටාගාරසහස්සානි සත්ත ච කූටාගාරසතානි සත්ත ච කූටාගාරානි, සත්ත ච ආරාමසහස්සානි සත්ත ච ආරාමසතානි සත්ත ච ආරාමා, සත්ත ච පොක්ඛරණීසහස්සානි සත්ත ච පොක්ඛරණීසතානි සත්ත ච පොක්ඛරණියොති. සා අපරෙන සමයෙන දුබ්භික්ඛා අහොසි දුබ්බුට්ඨිකා දුස්සස්සා, පඨමං දුග්ගත මනුස්සා මරන්ති, තෙ බහිද්ධා ඡඩ්ඩෙන්ති, මතමනුස්සානං කුණප ගන්ධෙන අමනුස්සා නගරං පවිසිංසු. තතෝ බහුතරා මියන්ති, තාය පවත්තානුලතාය ච සත්තානං අභිවාතකරොගෙ උපපජ්ජි. ඉති තීහි දුබ්භික්ඛ-අමනුස්ස-රොගභයෙහි උපද්දුතාය වෙසාලියා නගරවාසිනො උපසඞ්කමිත්වා රාජානං ආහංසු:-මහාරාජ ඉමස්මිං නගරෙ තිවිධභයං උපපන්නං, ඉතෝ පුබ්බෙ යාව සත්තමා රාජකුලපරිවට්ටා එවරූපං අනුපපන්නපුබ්බං, තුම්හාකං මඤ්ඤෙ අධම්මිකතෙන්න එතරහි උපපන්නන්ති. රාජා සබ්බෙ සන්ථාගාරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා "මයං අධම්මිකභාවං විචින්‍යාථා"ති ආහ. තෙ සබ්බං පවෙණිං විචින්නන්තා න කිඤ්චි අද්දසංසු. තතෝ රඤ්ඤෝ දෙසං අදිස්වා "ඉදං භයං අමහාකං කථං වූපසමෙය්‍යා"ති චින්තෙසුං. තත්‍ර එකච්චෙ ඡ සත්ථාරෙ අපදිසිංසු:-එතෙහි ඔක්කන්තමත්තෙන වූපසම්මතීති. එකච්චෙ ආහංසු:-බුද්ධෝ කිර ලොකෙ උපපන්නෝ, සෝ භගවා සබ්බසත්තහිතාය ධම්මං දෙසෙති මහිද්ධිකෝ මහානුභාවෝ, තෙන ඔක්කන්තමත්තෙන සබ්බ භයානි වූපසමෙය්‍යුන්ති. තෙන තෙ අත්තමනා හුත්වා "ඝණං පන සෝ භගවා එතරහි විහරති? අමෙහි වා පෙසිතෙ ආගච්ඡෙය්‍යා"ති ආහංසු. අථාපරෙ ආහංසු: බුද්ධා නාම අනුකම්පකා, කිස්ස නා ගච්ඡෙය්‍යුන්ති. සෝ පන භගවා එතරහි රාජගහෙ විහරති, රාජා ච නං බිම්බිසාරෝ උපට්ඨහති, කදාචි සෝ ආගන්තුං න දෙය්‍යාති. තෙන හි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා, ආනෙස්සාමාති වෙ ලිච්ඡවිරාජානෝ මහතා බලකායෙන පහූතං ඒණෙය්‍යාකාරං දත්වා රඤ්ඤෝ සන්තිකං පෙසෙසුං: බිම්බිසාරං සඤ්ඤාපෙත්වා භගවන්තං ආනෙථාති. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤෝ පණ්ණාකාරං දත්වා තං පවත්තිං නිවෙදෙත්වා "මහාරාජ භගවන්තං

අම්හාකං නගරං පෙසෙහී"ති ආහංසු. රාජා න සම්පටිච්ඡි. තුම්හෙව ජානාථාති ආහ. තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවං ආහංසු: භන්තෙ අම්හාකං නගරෙ තීණි භයානි උප්පජ්ජානි, සවෙ භගවා ආගච්ඡෙය්‍ය, සොත්ථි නො භවෙය්‍යාති. භගවා ආවජ්ජිත්වා වෙසාලියං රතනසුත්තෙන වුත්තෙන සා රක්ඛා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙ ඵරිස්සති. සුත්තපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො භවිස්සතීති අධිවාසෙසි. අථ රාජා බිම්බිසාරො භගවතො අධිවාසනං සුත්වා[1] භගවතා වෙසාලිගමනං අධිවාසිතභාවං නගරෙ ඝොසණං කාරාපෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහ:- කිං භන්තෙ සම්පටිච්ඡථ වෙසාලිගමනන්ති. ආම මහාරාජාති. තෙන හි භන්තෙ ආගමෙථ යාව මග්ගං පටියාදෙමීති. අථ ඛො රාජා බිම්බිසාරො රාජගස්ස ච ගබ්භාය ච අන්තරා පඤ්චයොජනං භූමිං සමං කත්වා යොජනෙ යොජනෙ විහාරං මාපෙත්වා භගවතො ගමනකාලං පටිවෙදෙසි. භගවා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පායාසි. රාජා පඤ්චයොජනං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ජානුමත්තං ඔකිරාපෙත්වා ධජපටාකාපුණ්ණඝටකදලිආදීනි උස්සාපෙත්වා භගවතො වෙ සෙතච්ඡත්තානි එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස එකමෙකං උක්කිපාපෙත්වා සද්ධිං අත්තනො පරිවාරෙන පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජං කරොන්තො එකෙකස්මිං විහාරෙ භගවන්තං වසාපෙත්වා මහාදානානි දත්වා[2] පඤ්චහි දිවසෙහි ගබ්භාසන්නිරං නෙසි.[3] තස්ථ සබ්බාලඞ්කාරෙහි නාවං අලඞ්කරොන්තො වෙසාලිකානං සාසනං[4] පෙසෙසි: ආගතො භගවා, මග්ගං පටියාදෙත්වා සබ්බෙ භගවතො පච්චුග්ගමනං කරොථාති. තෙ දිගුණං පූජං කරිස්සාමාති වෙසාලියා ච ගබ්භාය ච අන්තරා තියොජනං භූමිං සමං කත්වා භගවතො චත්තාරි එකෙකස්ස භික්ඛුස්ස වෙ වෙ සෙතච්ඡත්තානි මාපෙත්වා[5] පූජං කුරුමානා ගබ්භාසන්නිරෙ[6] ආගන්ත්වා අට්ඨංසු. බිම්බිසාරොපි නාවායො සබ්බාපෙත්වා මණ්ඩපං කත්වා පුප්ඵදාමාදීහි අලඞ්කරිත්වා තත්ථ සබ්බරතනමයං බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙසි, භගවා තස්මිං නිසීදි, සඞ්ඝොපි භික්ඛූ නාවං අභිරුහිත්වා යථානුරූපං නිසීදිංසු. රාජා භගවන්තං අනුගච්ඡන්තො ගලප්පමාණං උදකං ඔරොහිත්වා යාව භන්තෙ භගවා ආගච්ඡති, තාවාහං ඉධෙව ගබ්භාසන්නිරෙ වසිස්සාමීති වත්වා නිවත්තෙසි. උපරි දෙවතා යාව අකනිට්ඨභවනා පූජං අකංසු, හෙට්ඨාගබ්භා[7] නිවාසිනො කම්බලස්සතරාදයො නාගරාජානොපි පූජං අකංසු. එවං මහතියා පූජාය භගවා යොජනමත්තං අද්ධානං ගබ්භාය ගන්ත්වා වෙසාලිකානං සීමන්තරං පවිට්ඨො. තතො ලිච්ඡවිරාජානො තෙන බිම්බිසාරෙන කතපූජාය දිගුණං කරොන්තා ගලප්පමාණෙ උදකෙ භගවන්තං පච්චුග්ගච්ඡිංසු. තෙනෙව ඛණෙන තෙන මුහුත්තෙන විජ්ජුප්පභාමිඤ්ඣික්ඛාරවිසටකුටෙ ගලගලායන්තෙ වතුස්සු දිසාසු මහාමෙඝො [8]වුට්ඨාසි. අථ භගවතා පඨමපාදෙ ගබ්භාසන්නිරෙ

1. සී I විදිත්වා. සී. III ඤත්වා. 4. පා. සී. ලෙඛ.. 6. සී පා කිර.
2. සී, II. පා. කත්වා. 3. සී. II. පා සොත්වා. 5. සී I. සඳජජත්වා. 7. ම. හෙට්ඨාභාගෙ.

නිසබ්බත්තමත්තෙන පොක්ඛරවස්සං වස්සි. යෙ තෙමෙතුකාමා තෙ එව තෙමෙනති. අතෙමෙතුකාමා න තෙමෙනති, සබ්බත්ථ ජානුමත්තං උරුමත්තං කටිමත්තං ගලපමාණං උදකං වහති, සබ්බකුණපානි උදකෙන ගඞ්ගං පවෙසිතානි, පරිසුද්ධා භූමිභාගා අහොසි. ලිච්ඡවිරාජානො භගවන්තං අන්තරා යොජනෙ යොජනෙ වාසෙත්වා මහාදානානි දත්වා[1] තීහි දිවසෙහි දිගුණං පූජං කරොන්තා වෙසාලිං නාසිංසු. වෙසාලිං සම්පත්තෙ භගවති සක්කො දෙවානමින්දො දෙවසඞ්ඝපුරක්ඛතො ආගඤ්ඡි. මහෙසක්ඛානං දෙවානං සන්නිපාතෙන අමනුස්සා යෙභුය්‍යෙන පලායිංසු. භගවා නගරද්වාරෙ ඨත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි: ඉමං ආනන්ද රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා බලිකම්මූපකරණානි ගහෙත්වා ලිච්ඡවිකුමාරෙහි සද්ධිං වෙසාලියා තීසු පාකාරන්තරෙසු[2] විවරන්තා පරිත්තං කරොථාති රතනසුත්තං අභාසි. එවං කෙන පනෙතං සුත්තං කදා තත්ථ කස්මා ච වුත්තන්ති එතෙසං පඤ්හානං විස්සජ්ජනා විත්ථාරෙන වෙසාලිවත්ථුතො පභුති පොරාණෙහි වණ්ණිතයනති.

එවං භගවතො වෙසාලිං අනුපපත්තදිවසෙ යෙව වෙසාලිනගර වාරෙ තෙසං උපද්දවානං පටිඝාතත්ථාය වුත්තං ඉදං රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා ආයස්මා ආනන්දො පරිත්තත්ථාය භාසමානො භගවතො පත්තෙන උදකං ආදාය සබ්බිනගරෙ අබ්භුක්කිරන්තො අනුවිචරි. ඝං කිඤ්චීති වුත්තමත්තෙන යෙව ච ථෙරෙන යෙ පුබ්බෙ අපලාතා සඞ්කාරකූටාදිතිත්ථපදෙසාදිනිසිතා අමනුස්සා තෙ චතූහි වාරෙහි පලායිංසු, වාරුනි අන්තොකාසානි අහෙසුං. තතො එකච්චෙ වාරෙසු ඔකාසං අලභමානා පාකාරං භින්දිත්වා පලාතා. අමනුස්සෙසු ගතමත්තෙසු මනුස්සානං ගත්තෙසු රොගො වූපසන්තො; තෙ නික්ඛමිත්වා සබ්බගන්ධපුප්ඵාදීහි ථෙරං පූජෙසුං. මහාජනො නගර මජ්ඣෙ සන්ථාගාරං සබ්බගන්ධෙහි ලිම්පිත්වා විතානං[3] කත්වා සබ්බා ලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා තත්ථ බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවන්තං ආනෙසි. භගවා සන්ථාගාරං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි, භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො රාජානො මනුස්සා ච පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිංසු, සක්කොපි දෙවානමින්දො වීසු දෙවලොකෙසු දෙවපරිසාය සද්ධිං උපනිසීදි අඤ්ඤෙ ච දෙවා, ආනන්දත්ථෙරොපි සබ්බං වෙසාලිං අනුවිචරනෙතා රක්ඛං කත්වා වෙසාලිනගරවාසීහි සද්ධිං ආගන්ත්වා එකමන්තං නිසීදි. තත්ථ භගවා සබ්බෙසං තමෙව රතනසුත්තං අභාසිති.

තත්ථ **යානීධ භූතානීති** පඨමගාථායං **යානීති** යානි යාදිසානි **අපෙ** සක්ඛානි වා මහෙසක්ඛානි වා; **ඉධාති** ඉමස්මිං පදෙසෙ, තස්මිං ඛණෙ සන්නිපතිතට්ඨානං සඤ්ඤාය; **භූතානීති** කිඤ්චාපි භූතසද්දො "භූතස්මිං පාචිත්තිය"න්තිආ එවමාදීසු විජ්ජමානෙ,[4] "භූතමිදන්ති භික්ඛවෙ සමනු

1. සී පා. කණ්ඩ. 3. ම. විහාර. 4. සී. විජ්ජමාන.
2. සී. II පා. නිපාකාරන්තරෙසු. a. පාචිත්තිය.

පස්සථා"තිa එවමාදිසු ඛන්ධපඤ්චකෙ, "චත්තාරෝ ඛො භික්ඛු මහාභූතා හෙතූ"තිb එවමාදිසු චතුබ්බිධෙ පඨවීධාතාදිරූපෙ, "යො ච කාලඤ්ඤූ භූතො"තිc එවමාදිසු බීණාසවෙ, "සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති භූතා ලොකෙ සමූස්සය"න්තිd එවමාදිසු සබ්බසත්තෙ, "භූතගාමපාතව්‍යතායා"තිe එවමාදිසු රුක්ඛාදිකෙ, "භූතං භූතතො සඤ්ඤාතා"තිf එවමාදිසු වාතුමමහාරාජිකානං හෙට්ඨා සත්තකායං උපාදාය වත්තති; ඉධ පන අවිසෙසතො අමනුස්සෙසු දට්ඨබ්බො; **සමාගතානීති** සන්නිපතිතානි; **භුම්මානීති** භූමියං නිබ්බත්තානි; **වා ඉති විකප්පනෙ**, තෙන යානීධ භුම්මානි වා භූතානි සමාගතානීති ඉමං එකං විකප්පං කත්වා පුන දුතියං විකප්පං කාතුං **යානිව අනන්තලික්ඛෙති** ආහ. අනන්තලික්ඛෙ යානි භූතානි නිබ්බත්තානි, තානි සබ්බානි ඉධ සමාගතානීති අත්ථො. එත්ථ ච යාවතො යාව අනනිට්ඨං තාව නිබ්බත්තානි භූතානි **ආකාසෙ** පාතුභූත විමානෙසු නිබ්බත්තතතා අනන්තලික්ඛෙ භූතානීති වෙදිතබ්බානි, තතො හෙට්ඨා සිනෙරුතො පභුති යාව භූමියං රුක්ඛලතාදිසු **අධිවත්ථානි** පඨවියඤ්ච නිබ්බත්තානි භූතානි, තානි සබ්බානි භූමියං **භුම්මපථිබද්ධොසු** ච රුක්ඛලතාපබ්බතාදිසු නිබ්බත්තතතා භුම්මානි භූතානීති වෙදිතබ්බානි. එවං භගවා සබ්බානෙව අමනුස්සභූතානි **භුම්මානි වා යානිව අනන්තලික්ඛෙති** ඒහි පදෙහි විකප්පෙත්වා පුන එකෙන පදෙන පරිග්ගහෙත්වා **සබ්බෙව භූතා සුමනා භවන්තූති** ආහ. **සබ්බෙති** අනවසෙසං; **එවාති** අවධාරණෙ, එකම්පි අනපනෙත්වාති අධිප්පායො. **භූතානි** අමනුස්සා; **සුමනා භවන්තූති** සුට්ඨිතමනා පීතිසොමනස්සජාතා භවන්තු; **අථොපිති** කිච්චන්තරසන්නියොජනත්ථං වාක්‍යොපාදානෙ නිපාතද්වයං; **සක්කච්චං සුණන්තු භාසිතන්ති** අට්ඨි කත්වා මනසි කත්වා සබ්බචෙතසො සමන්නාහරිත්වා දිබ්බසම්පත්තිලොකුත්තරසුඛාවහං මම දෙසනං සුණන්තු. එවමෙත්ථ භගවා **යානිව භූතානි සමාගතානීති** අනියාමිතවචනෙන භූතානි පරිග්ගහෙත්වා පුන භුම්මානි වා යානිව අනන්තලික්ඛෙති විධා විකප්පෙත්වා තතො **සබ්බෙව භූතා**නි පුන එකජ්ඣං කත්වා **සුමනා භවන්තූති** ඉමිනා වචනෙන **ආසයසම්පත්තියං** නියොජෙන්තො **සක්කච්චං සුණන්තු භාසිතන්ති** පයොගසම්පත්තියං, තථා යොනිසොමනසිකාරසම්පත්තියං පරතො **සොසසම්පත්තියඤ්ච**, තථා අත්තසම්මාපණිධිසපුරිසූපස්සය[1] සම්පත්තිසු සමාධිපඤ්ඤුහෙතු සම්පත්තිසු ච නියොජෙන්තො ගාථං සමාපෙසි.

තස්මා හි භූතානි දුතියගාථා. තත්ථ **තස්මාති** කාරණවචනං; **භූතානි** ආමන්තණවචනං, **නිසාමෙථාති** සුණාථ, **සබ්බෙති** අනවසෙසා, කිං වුත්තං හොති? යස්මා තුම්හෙ දිබ්බථාමානි තත්ථ උපභොග සම්පදඤ්ච පහාය ධම්මසවණත්ථං ඉධ සමාගතා න නටනවචනාදි[2] දස්සනත්ථං, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති, අථවා **සුමනා භවන්තූ**ති

a මජ්ඣිමනි. c. ජාතක. e පාචිත්තිය 1. සා. නිස්සය. [නටනාවකාදි.
b. සුත්තනි d. දීඝනි. f. මජ්ඣිමනි. 2. සී. I. පා. නටනවවකාදි & ම.

සක්කච්ච සුණන්තූති වචනෙන තෙසං සුමනභාවං සක්කච්ච සොතුකම්‍යතඤ්ච දිස්වා ආහ: යස්මා තුම්හෙ සුමනභාවෙන අත්තනඤ්ච මාපණ්ඩියොනිසොමනසිකාරඤ්ච සුට්ඨුභි සක්කච්ච සොතුකම්‍යතාය ච සපුරිස්ස පඤ්ඤාපරතොඝොසඤ්ච දට්ඨාකාරඤ්ච සුට්ඨුභි ච යුත්තා, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති. අථවා යං පුරිමගාථාය අන්තෙ **භාසිතානි**ති වුත්තං, තං කාරණභාවෙන අපදිසන්තෝ ආහ: යස්මා මම භාසිතං නාම අතිදුල්ලභං සබ්බාකඛණපරිවජ්ජිතස්ස ඛණස්ස දුල්ලභත්තා, අනෙකානිසංසඤ්ච පඤ්ඤාකාරුණාගුණෙන පවත්තත්තා, තඤ්චාහං වත්තුකාමෝ **සුණාතූ භාසිතානි**ති අවොච, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති ඉදං ඉමිනා ගාථාපදෙන වුත්තං හොති. එවමෙතං කාරණං නිරොපෙන්තෝ අත්තනෝ භාසිතනිසාමනෙ නියොජෙත්වා නිසාමෙතබ්බං වත්තුං ආරද්ධෝ: **මෙත්තං ඛෝ**ති **මානුසියා පජාය**ාති. තස්සත්ථෝ: යායං තීහි උපද්දවෙහි උපද්දුතා මානුසී පජා, තස්සා මානුසියා පජාය මිත්තභාවං හිතජ්ඣාසයතං පවත්තපටිඤ්ඤාපෙථාති; කෙචි පන **මානුසිඤ්ඤ**නති පඨන්ති, තං භූමඨ්ඨාසමභාවා න යුජ්ජති. යම්පි වඤ්ඤං අත්ථං වණ්ණෙන්ති, සොපි න යුජ්ජති, අධිප්පායෝ පනෙත්ථ: නාහං බුද්ධොති ඉස්සරියබලෙන වදාමි, අපිච පන තුම්හාකඤ්ච ඉමිස්සා ච මානුසියා පජාය හිතත්ථං වදාමි: **මෙත්තං ඛෝ**ති **මානුසියා පජාය**ාති. එත්ථ ච–

"යෙ සත්තසණ්ඩං පඨවිං විජෙත්වා
රාජිසයෝ යජමානානුපරියගා,

අස්සමෙධං පුරිසමෙධං
සම්මාපාසං වාජපෙය්‍යං නිරග්ගළං,

මෙත්තස්ස චිත්තස්ස සුභාවිතස්ස
කලම්පි තෙ නානුභවන්ති සොළසිං. a

එකම්පි වෙ පාණමදුට්ඨචිත්තො
මෙත්තායති කුසලී තෙන හොති,

සබ්බෙව පාණෙ මනසානුකම්පී
පහූතමරියෝ පකරොති පුඤ්ඤ"න්ති a

එවමාදීනං සුත්තානං එකාදසානිසංසානඤ්ච වසෙන යෙ මෙත්තං කරොන්ති, තෙසං මෙත්තා භිතාති වෙදිතබ්බා, "දෙවතානුකම්පිතො පොසො සදා භද්‍රානි පස්සතී"ති එවමාදීනං වසෙන යෙසු කරියති තෙසම්පි භිතාති වෙදිතබ්බා, එවං උභයෙසම්පි භිතභාවං දස්සෙන්තෝ **මෙත්තං ඛෝ**ති **මානුසියා පජාය**ාති වත්වා ඉදානි උපකාරම්පි දස්සෙන්තෝ ආහ: **දිවා ච රත්තෝ ච භරන්ති යෙ බලිං තස්මා හි නෙ රක්ඛථ අප්පමත්තා**ති. තස්සත්ථෝ: යෙ මනුස්සා චිත්තකම්මකට්ඨකම්මාදීහි[1]පි දෙවතා කත්වා වෙත්තියරුක්ඛාදීනි ච උපසඞ්කම්ත්වා

1. ම. චිත්තකම්මරූපකම්මාදීහි. a. අඞ්ගුත්තරට්ඨ.

දෙවතා උද්දිස්ස දිවා බලිං කරොන්ති, දීපපූජඤ්ච කාලපක්ඛාදිසු රත්තිං බලිං කරොන්ති, සලාකභත්තාදීනි වා දත්වා ආරක්ඛදෙවතා උපාදාය යාව බ්‍රහ්මදෙවානං පත්තිදානනිය්‍යාතනෙන දිවා බලිං කරොන්ති, ඡත්තාරොපණාදිපමාලාසබ්බරත්තිකඩම්මසවණාදීනි කාරාපෙත්වා පත්තිදාන නිය්‍යාතනෙන ච රත්තිං බලිං කරොන්ති, තෙ කථං න රක්ඛිතබ්බා? යතො එවං දිවා ච රත්තො ච තුම්හෙ උද්දිස්ස කරොන්ති යෙ බලිං, **තස්මා හි නෙ රක්ඛථ** තස්මා බලිකම්මකාරණාපි තෙ මනුස්සෙ රක්ඛථ ගොපයථ අහිතා තෙසං අපනෙථ හිතා උපනෙථ අප්පමත්තා හුත්වා තං කතඤ්ඤුභාවං හදයෙ කත්වා[1] නිච්චං අනුස්සරන්තාති.

එවං දෙවතාසු මනුස්සානං උපකාරකභාවං දස්සෙත්වා තෙසං උපද්දවූපසමත්ථං බුද්ධාදිගුණපකාසනෙන ච දෙවමනුස්සානං ධම්ම සවණත්ථං **යං කිඤ්චි විත්තන්ති** ආදිනා නයෙන සච්චවවත්ථානං පයුඤ්ජිතුං ආරද්ධා. තත්ථ **යං කිඤ්චීති** අනියමිතවසෙන අනවසෙසං පරියාදියති, යං කිඤ්චි තත්ථ තත්ථ වොහාරූපගං; **විත්තන්ති** ධනං, තං හි විත්තති ජනෙතීති=විත්තං; **ඉධ වාති** මනුස්සලොකං **නිද්දිසති, හුරං වාති** තතො පරං අවසෙසලොකං, තෙන ච ඨපෙත්වා මනුස්සෙ සබ්බලොක ගහණෙ පත්තෙ **සග්ගෙසු වාති** පරතො වුත්තත්තා ඨපෙත්වා මනුස්සෙ ච සග්ගෙ ච අවසෙසානං නාගසුපණ්ණාදීනං ගහණං වෙදිතබ්බං. එවං ඉමෙහි ච්හි පදෙහි යං මනුස්සානං වොහාරූපගං අලඞ්කාරපරිභොගූපගඤ්ච ජාතරූපරජතමුත්තාමණිවෙළුරියපවාළ ලොහිතඞ්කමසාරගල්ලාදිකං, යඤ්ච මුත්තාමණිවාලුකත්ථතාය භූමියා රත්තමයවිමානෙසු නෙකයොජනසතච්ඡත්තෙසු භවනෙසු උප්පන්නානං නාගසුපණ්ණාදීනං චිත්තං තං වා නිද්දිට්ඨං හොති. **සග්ගෙසු වාති** කාමාවචරරූපාවචරදෙවලොකෙසු, තෙ හි සොභනෙන කම්මෙන ඉරියන්ති ගච්ඡන්තීති සග්ගා, සුට්ඨු වා අග්ගාතිපි සග්ගා; **ඝනන්ති** යං සස්සාමිකං වා; **රතනන්ති** රතිං නයති වහති ජනයති වඩ්ඪතීති= රතනං, යං කිඤ්චි විත්තීකතං මහග්ඝඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං අනොමසත්තපරිභොගඤ්ච තස්සෙතං අධිවචනං. යථාහ:

> "විත්තීකතං මහග්ඝඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං,
> අනොමසත්තපරිභොගං රතනං තෙන වුච්චති"ති.

පණීතන්ති උත්තමං සෙට්ඨං අනපකං. එවං ඉමිනා ගාථාපදෙන යං සග්ගෙසු අනෙකයොජනසතපමාණසබ්බරත්තනමයවිමානෙසු සුධම්ම වෙජයන්තපහුතීසු සස්සාමිකං, යඤ්ච බුද්ධිපාදවිරහෙ[2] අපායමෙව පරිපූරෙන්තෙසු සත්තෙසු සුඤ්ඤවිමානපවිබන්ධං අස්සාමිකං, යං වා පන්ඤ්ඤමපි පඨවිමහාසමුද්දහිමවන්තාදිනිස්සිතං අස්සාමිකරතනං, තං නිද්දිට්ඨං හොති. **න නො සමං අත්ථි . සත්ථාගතෙනාති; න ඉති** පවිසෙඩ, **නො ඉති** අවධාරණෙ, **සමන්ති** තුල්‍යං,[3] **අත්ථි**ති විජ්ජති,

1. ම. ඨපෙත්වා. 2. සී. II. විරහෙන. 3. පං. සී. I. ඉතුත්තං.

තථාගතෙනාති බුද්ධෙන; කිං වුත්තං හොති? යං එතං **විත්තසඤ්ච** රතනසඤ්ච පකාසිතං, එත්ථ එකමපි බුද්ධරතනෙන සදිසං රතනං නෙවත්ථි, යම්පි හි තං විත්තිකතට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථිදං? **රඤ්ඤෙ** චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං මණිරතනඤ්ච, යම්හි උප්පන්නෙ **මහා** ජනෙ න අඤ්ඤත්ථ විත්තිකාරං කරොති, න කොචි පුප්ඵගන්ධාදිනි ගහෙත්වා යක්ඛට්ඨානං වා භූතට්ඨානං වා ගච්ඡති, සබ්බොපි ජනෙ චක්කරතනමණිරතනමෙව විත්තිකරොති පූජෙති තං තං වරං පත්ථෙති, පත්ථිතපත්ථිතඤ්චස්ස එකච්චං සම්ජ්ඣති, තම්පි රතනං බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි විත්තිකතට්ඨෙන රතනං තථාගතොව රතනං, තථාගතෙ හි උප්පන්නෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා, න තෙ අඤ්ඤත්‍ර විත්තිකාරං කරොන්ති න කඤ්චි අඤ්ඤං පූජෙන්ති, තථා හි බ්‍රහ්මා සඟපති සිනෙරුමත්ථකෙන රතනදමෙන තථාගතං පූජෙසි, ඡබ්බණ්ණරංසිඅ අඤ්ඤෙ දෙවා, මනුස්සා ච බිම්බිසාර-කොසලරාජ-අනාථ පිණ්ඩිකාදයොඅ; පරිනිබ්බුතම්පි භගවන්තං උද්දිස්ස ත්‍යාවුතිකොටි ධනං විස්සජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසීති විහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි. කො පන වාදො අඤ්ඤසං විත්තී කාරානං, අපි ච කස්ස‘ඤ්ඤස්ස පරිනිබ්බුතස්සාපි ජාතිබොධිධම්ම චක්කප්පවත්තනපරිනිබ්බාණට්ඨානානි පරිමාවෙතියාදීනි වා උද්දිස්ස එවං විත්තීකාරගරුකාරො වත්තති, යථා භගවතො; එවං විත්තී කතට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං මහග්ඝට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථාපි කාසිකං වත්ථං, යථාහ: “ජිණ්ණම්පි භික්ඛවෙ කාසිකං වත්ථං වණ්ණවන්තඤ්චව හොති සුඛසම්ඵස්සඤ්ච මහග්ඝඤ්චා”ති. තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදිපි මහග්ඝට්ඨෙන රතනං, තථාග තොව රතනං, තථාගතො හි යෙසං පංසුකූලම්පි[1] පරිභුඤ්ජති, තෙසං තං හොති මහප්ඵලං මහානිසංසං, සෙය්‍යථාපි අසොකස්ස රඤ්ඤො, ඉදමස්ස මහග්ඝතාය, එවං මහග්ඝතාවචනෙ[2] වෙත්ථ දෙසනාභාවසාධකං ඉදං තාව සුත්තපදං වෙදිතබ්බං: “යෙසං ඛො පන පතිභුඤ්ජාති චීවර-පෙ-පරික්ඛාරං, තෙසං තං හොති මහප්ඵලං මහානිසංසං, ඉදමස්ස මහග්ඝතාය වදාමි: සෙය්‍යථාපි තං භික්ඛවෙ කාසිකං වත්ථං මහග්ඝං, තථූපමාහං භික්ඛවෙ ඉමං පුග්ගලං වදාමි”ඇති. එවං මහග්ඝට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං අතුලට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථිදං? රඤ්ඤෙ චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං උප්පජ්ජති ඉන්දනීලමණිනාභි සහස්සරත්තමයසහස්සාරං පවාළනෙමි රතනසුවණ්ණසන්ධි, යස්ස දස්සනං දස්සනං අරානං උපරි එකං මුඛාරං හොති වාතං ගහෙත්වා සදිසකරණට්ඨං, යෙන කතො සඳ්දෙ සුකුසලපහාරාභිතපඤ්චඞ්ගිකතූරියසදෙ විය හොති, යස්ස නාභියා උභොහි[3] පස්සෙහි සීහමුඛානි හොන්ති අඛනන්තරං සකටවක්කසෙසෙව සුසිරං, තස්ස කත්තා වා කාරෙතා වා නත්ථි, කම්මපච්චයෙන උතුතො[4]

1 බහුසු-ප-සුකමපි. 3. සී. II, ම. උභතො හි. a. අඞ්ගුත්තරනි.
2. සී. ම. වචනෙන. 4. සෳ. සී. II, උතුනා.

සමුට්ඨාති, යං රාජා දසවිධං චක්කවත්තිවත්තං පූරෙත්වා තදහු පොසථේ පණ්ණරසේ පුණ්ණමදිවසෙ සීසං නහාතෝ උපොසථිකෝ උපරිපාසාදවරගතෝ සිලායං සොධෙත්වා[1] නිසින්නෝ පුණ්ණචන්දං විය සූරියං විය ච උට්ඨෙන්තං පස්සති, යස්ස ආදාසයොජනතෝ සඳෝ, සූය්‍යති, යොජනතෝ වණ්ණා දිස්සති, යං මහාජනෙන 'දුතියෝ මඤ්ඤේ වන්දෝ සූරියෝ වා උට්ඨිතෝ'ති අතිවිය කොතූහල ජාතෙන දිස්සමානං නගරස්ස උපරි ආගන්ත්වා රඤ්ඤෝ අත්තනා පුරස්ස පාවිනපස්සෙ නාතිදූරේ නාතිඋච්චනීචං භූමිභාගං විභාවෙත්වා මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙතුං යුත්තට්ඨානෙ අක්ඛාහතං විය තිට්ඨති; තදෙව අනුබ්‍රහ්මානං හත්ථිරතනං උපපජ්ජති-සබ්බසෙතෝ රතනපාදෙ සත්තපතිට්ඨෝ ඉද්ධිමා වෙහාසඞ්ගමෝ උපොසථකුලා වා ඡද්දන්තකුලා වා ආගච්ඡති, උපොසථකුලා ආගච්ඡන්තෝ හි සබ්බජෙට්ඨකෝ ආගච්ඡති, ඡද්දන්තකුලා සබ්බකනිට්ඨෝ-සික්ඛිතසික්ඛෙතා දමථූපෙතෝ, සෝ වාදසයොජනං පරිසං ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපං අනුසංයාසිත්වා[2] පුරෙපාතරාසමෙව සකරාජධානිං ආගච්ඡති; තම්පි අනුබ්‍රහ්මානං අස්සරතනං උපපජ්ජති-සබ්බසෙතෝ රත්තපාදෙ කාකසීසෝ මූඤ්ජකෙසෝ වලාහකඅස්සරාජකුලා ආගච්ඡති, සෙසමෙත්ථ[3] හත්ථිරතන සදිසමෙව; තම්පි අනුබ්‍රහ්මානං මණිරතනං උපපජ්ජති, සෝ හොති මණි වෙළුරියෝ සුභෝ[4] ජාතිමා අට්ඨංසෝ සුපරිකම්මකතෝ ආයාමතෝ චක්ඛුනාභිසඳිසෝ වෙපුල්ලපබ්බතා ආගච්ඡති, සෝ චතුරඞ්ගසමන්නා ගතෙපි අන්ධකාරෙ රඤ්ඤෝ ඛත්තගතෝ[5] යොජනං ඔභාසෙති, යස්ස ඔභාසෙන මනුස්සා දිවාති මඤ්ඤමානා කම්මන්තෙ පයොජෙන්ති අන්තමසෝ කුන්ථකිපිල්ලිකා උපාදාය පස්සන්ති; තම්පි අනුබ්‍රහ්මානං ඉත්ථිරතනං උපපජ්ජති, පකතිඅග්ගමහෙසි වා හොති, උත්තර කුරුතෝ වා ආගච්ඡති මද්දරාජකුලතෝ වා, අතිදීඝාදීහි දොසෙහි විවජ්ජිතා අතික්කන්තා මානුසං වණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බං වණ්ණං, යස්සා රඤ්ඤෝ සීතකාලෙ උණ්හානි ගත්තානි හොන්ති, උණ්හකාලෙ සීතානි, සත්තධා පොථිතතූලපිචුනෝ විය සම්ඵස්සෝ හොති, කායතෝ චන්දනගන්ධෝ වායති මුඛතෝ උප්පලගන්ධෝ, පුබ්බුට්ඨායිතාදිඅනෙක ගුණසමන්නාගතා ච හොති; තම්පි අනුබ්‍රහ්මානං ගහපතිරතනං උපපජ්ජති රඤ්ඤෝ පකතිකම්මකාරෝ සෙට්ඨි, යස්ස චක්කරතනෙ උප්පන්නමත්තෙ දිබ්බං චක්ඛුං පාතුභවති, යෙන සමන්නතතෝ යොජන මත්තෙ නිධිං පස්සති සස්සාමිකම්පි අස්සාමිකම්පි, සෝ රාජානං උපසඞ්කම්ත්වා පවාරෙති: අප්පොස්සුක්කො තං දෙව හොහි, අහං තෙ ධනෙන ධනකරණීයං කරිස්සාමීති; තම්පි අනුබ්‍රහ්මානං පරිණායක රතනං උපපජ්ජති, රඤ්ඤෝ පකතිජෙට්ඨපුත්තෝ චක්කරතනෙ උප්පන්න මත්තෙ[6] අතිරෙකපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතෝ හොති, වාදස යොජනාය පරිසාය චෙතසා චිත්තං පරිජානිත්වා නිග්ගහපග්ගහසමත්ථෝ[7]

1. ම. ආවජ්ජෙත්වා. 3. සී. II. සෙසමිස්ස. 5. සී. II. සා. ඛත්තගතෝ.
2. අනුසංසිත්වා. 4. පා. සුද්ධං. 6. සී. I සා. පා උපපන්නෙ.
7 සා. නිග්ගහපග්ගහකරණසමත්ථෝ.

හොති, සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පවාරෙති: "අපොසුසුකෙකා භවං දෙව හොහි, අහං තෙ දෙව! රජ්ජං අනුසාසිස්සාමී"ති; යං වා පනඤ්ඤමපි එවරූපං අතුලට්ඨෙන රතනං, යස්ස න සක්කා තුලයිත්වා තීරයිත්වා අග්ඝං[1] කාතුං-සතසහස්සං වා අග්ඝති කොටිං වාති, තස්ස එකරතනම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි අතුලට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං; තථාගතො හි න සක්කා සීලතො වා සමාධිතො වා පඤ්ඤාදීනං වා අඤ්ඤතරතො කෙනචි තුලයිත්වා තීරයිත්වා එත්තක ගුණා වා ඉමිනා සමොධානෙන[2] සපපටිභාගො වාති පරිච්ඡින්දිතුං, එවං අතුලට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං, සෙය්යථාපි දුල්ලභපාතුභාවතො රාජා චක්කවත්තී චක්කාදීනි ච තස්ස රතනානි, තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං තථාගතොව රතනං, කුතො චක්කවත්තිආදීනං වා රතනත්තං, යානි එකස්මිං යෙව කප්පෙ අනෙකානි උපපජ්ජන්ති. යස්මා පන අසඞ්ඛ්‍යෙයෙපි කප්පෙ තථාගත සුඤ්ඤෙ ලොකෙ හොති, තස්මා තථාගතොව කදාචි කරහචි උපපජ්ජනතො දුල්ලභදස්සනො, වුත්තං වෙතං භගවතා පරිනිබ්බාණ සමයෙ:-"දෙවතා ආනන්ද උජ්ඣායන්ති: දූරා වතමහා[3] ආගතා තථාගතං දස්සනාය, කදාචි කරහචි තථාගතො ලොකෙ උපපජ්ජති අරහං සම්මා සම්බුද්ධො,[4] අජ්ජ ච රත්තියා පච්චූසසමයෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බාණං භවිස්සති, අයඤ්ච මහෙසක්ඛො භික්ඛු භගවතො පුරතො ඨිතො ඔවාරෙන්තො, න මයං ලභාම පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනාය"න්ති එවං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. තථා යම්පි තං අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං, සෙය්යථිදං? රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනාදි, තං හි කොටිසතසහස්සධනානම්පි සත්තභූමකපාසාදවරතලෙ නිවසනතානම්පි වණ්ඩාලවෙණතෙසාද රථකාරපුක්කුසාදීනං නීචකුලිකානං ඔමකපුරිසානං සුපිනන්තෙනපි[5] පරිභොගත්ථාය න නිබ්බත්තන්ති, උභතො සුජාතස්ස පන රඤ්ඤො ඛත්තියසෙසෙව පරිපූරිතදසවිධචක්කවත්තිවත්තස්ස පරිභොගත්ථාය නිබ්බත්තනතො අනොමසත්තපරිභොගං යෙව හොති, තම්පි බුද්ධ රතනෙන සමං නත්ථි, යදි හි අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං, තථාගතො හි ලොකෙ අනොමසත්තසම්මතා තම්පි අනුපනිස්සයසම්පන්නානං විපරිතදස්සනානං පූරණකස්සපාදීනං ඡන්නං සත්ථාරානං අඤ්ඤසඤ්ඤව එවරූපානං සුපිනන්තෙනපි[6] අපරි භොගො, උපනිස්සයසම්පන්නානං පන චතුපපදගථාය පරියොසානෙ අරහත්තං අධිගන්තුං සමත්ථානං නිබ්බධිකඤ්ඤණදස්සනානං බාහියදාරුචීරියපභුතීනං අඤ්ඤසඤ්ඤව මහාකුලපසූතානං මහා සාවකානං පරිභොගො, තෙ හි තං දස්සනානුත්තරිය-සවණානුත්තරිය

1. සී. I සා අග්ඝා
2. ප සඞ්ඛා වා.
3 ස. I. II. දූරතො වම්හා.
4 සත්තව-බහුවචනං.
5 සා. ම. සුපිනෙනාපි.
a දීඝනි-මහාපරි නිබ්බාණ සු.
6. සී. සුපිනන්තෙනපි. ම, සා. සුපිනන්තෙනපි.

පාරිචරියානුභාවතාදීනි සාධෙන්තා තථා තථා[1] පරිභුඤ්ජන්ති. එවං අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි. යම්පි තං අවිසෙසතො රතිජනනට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථාපි රූපෙසු චක්ඛු රතනං, තං හි දිසවාව රාජා අත්තමනෝ හොති, එවමපි රූපෙසු රතිං ජනෙති, පුන ච පරං රාජා චක්කවත්තී වාමෙන හත්ථෙන සුවණ්ණභිඞ්කාරං ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන චක්කරතනං අභිඤ්ඤාකිරති: 'පවත්තතු භවං චක්කරතනං- අභිවිජිනාතු භවං චක්කරතන'න්ති. තතො චක්කරතනං පඤ්ඩුකම්බලසිඛරං විය තුරියං මඩ්ඩරස්සරං නිච්ඡරන්තං[2] ආකාසෙන පුරත්ථිමං දිසං ගච්ඡති. අන්වදෙව රාජා චක්කවත්තී චක්කානුභාවෙන වාදසයොජනවිත්ථිණ්ණාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය නාතිඋච්චං නාතිනීචං උච්චරුක්ඛානං හෙට්ඨා[3] භාගෙන නීචරුක්ඛානං උපරිභාගෙන[4] රුක්ඛෙසු පුප්ඵඵලපල්ලවාදිපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගතානං හත්ථතො පණ්ණාකාරඤ්ච ගණ්හන්තෙහා 'එහි ඛො මහාරාජා'ති එවමාදිනා පරමනිපච්චාකාරෙන ආගතෙ පටිරාජානො 'පාණෙ න හනිතබ්බා'ති ආදිනා නයෙන අනුසාසන්තෙහා ගච්ඡති, යත්ථ පන රාජා භුඤ්ජිතුකාමෝ දිවාසෙය්‍යං වා කප්පෙතුකාමෝ හොති, තත්ථ චක්කරතනං ආකාසා ඔතරිත්වා[5] උදකාදි සබ්බකිච්චක්ඛමෙ සමෙ භූමිභාගෙ අක්ඛාහතං විය තිට්ඨති, පුන රූපෙසු ගමනවිත්තෙ උප්පන්නෙ පුරිමනයෙනෙව සද්ධං කරොනතං ගච්ඡති. යං සුත්වා වාදසයොජනිකාපි[6] පරිසා ආකාසෙන ගච්ඡති, චක්කරතනං අනුපුබ්බෙන පුරත්ථිමං සමුද්දං අජ්ඣොගාහති, තස්මිං අජ්ඣොගාහනෙහා උදකං යොජනපපමාණං අපගන්ත්වා තිත්තිකතං විය තිට්ඨති, මහාජනො යථාකාමං සත්ත රතනානි ගණ්හාති, පුන රාජා භිඞ්කාරං ගහෙත්වා 'ඉතො පට්ඨාය මම රජ්ජ'න්ති උදකෙන අබ්භුක්කිරිත්වා නිවත්තති, සෙනා පුරතො හොති චක්කරතනං පච්ඡතො රාජා මජ්ඣෙ, චක්කරත්තනඤ්ච[7] ඔසක්කිතොසක්කිතට්ඨානං උදකං පරිපූරෙති, එතෙනෙව උපායෙන දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරෙපි සමුද්දෙ ගච්ඡති, එවං චතුද්දිසං අනුසංයායිත්වා චක්කරතනං තියොජනපපමාණං[8] ආකාසං ආරොහති, තත්ථ ඨිතො රාජා චක්ක රතනානුභාවෙන විජිතං පඤ්චසතපරිත්තදීපපතිමණ්ඩිතං සත්ත යොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං පුබ්බවිදෙහං තථා අට්ඨයොජනසහස්ස පරිමණ්ඩලං උත්තරකුරුං සත්තයොජන[9]සහස්සපරිමණ්ඩලං යෙව අපරගොයානං දසයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං ජම්බුදීපඤ්චාති එවං චතුමහාදීපසහස්සපරිත්තදීපපතිමණ්ඩිතං චක්කවාළං සුත්වුල්ලපුණ්ණිරික වනං විය ඔලොකෙති, එවං ඔලොකයතො චස්ස අනපිකා රති උපජ්ජති, එවමපි තං චක්කරතනං රූපෙසු රතිං ජනෙති, තමපි

1. සී. II. තථාගතා.
2. කත්ථචි-නිස්සරන්තා & නිරන්තරං.
3. සං. ඡට්ඨා හෙට්ඨා.
4. සං. උපරූපරි. 5. සී. II. ඔරොහිත්වා.
6. සී. II. යොජනාපි.
7. සී. I. චක්කරත්තඤ්ච.
8. ම. සී. තියොජනසතපපමාණං.
9. ම. නවයොජන.

බුද්ධරතනසමං නත්ථි, යදි හි රතිජනනට්ඨෙන රතනං නථාගතොව රතනං, කිං කරිස්සති එතං චක්කරතනං, නථාගතො හි යස්සා දිබ්බාය රතියා චක්කරතනාදීහි සබෙබහිපි ජනිතා චක්කවත්තිරති සඞ්ඛම්පි කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙති, තතොපි රතිතො උත්තරිතරඤ්ච පණීතතරඤ්ච අත්තනො ඔවාදපතිකරානං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යානම්පි දෙව මනුස්සානං පඨමජ්ඣානරතිං දුතියජ්ඣාන-තතියජ්ඣාන-චතුත්ථජ්ඣාන -පඨවිමජ්ඣාරතිං ආකාසානඤ්චායතනරතිං විඤ්ඤාණඤ්චායතන-ආකිඤ්චඤ්ඤායතන- නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනරතිං සොතාපත්ති මග්ගරතිං සොතාපත්තිඵලරතිං සකදාගාමි-අනාගාමි-අරහත්තමග්ගඵල රතිඤ්ච ජනෙති, එවං රතිජනනට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථීති.

අපිච රූතනං නාමෙතං දුවිධං හොති: සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකඤ්ච; තත්ථ අවිඤ්ඤාණකං චක්කරතනං මණිරතනං යං වා පනඤ්ඤම්පි අනිඤ්ජබද්ධං සුවණ්ණරජතාදි, සවිඤ්ඤාණකං හත්ථිරතනාදි පරිණායකරතනපරියොසානං, යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං ඉඤ්ජිය[1]බද්ධං; එවං දුවිධෙ වෙත්ථ සවිඤ්ඤාණකරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා අවිඤ්ඤාණකං සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිරතනං සවිඤ්ඤාණකානං හත්ථිරතනාදීනං අලඞ්කාරත්ථාය උපනීයති. සවිඤ්ඤාණකරතනම්පි දුවිධං: තිරච්ඡානගතරතනං මනුස්සරතනඤ්ච, තත්ථ මනුස්සරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා තිරච්ඡානරතනං මනුස්ස රතනස්ස ඔපවය්හං[2] හොති. මනුස්සරතනම්පි දුවිධං:-ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනඤ්ච; තත්ථ පුරිසරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනස්ස පරිවාරිකත්තං ආපජ්ජති. පුරිසරතනම්පි දුවිධං: අගාරිකරතනං අනගාරිකරතනඤ්ච; තත්ථ අනගාරිකරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? යස්මා අගාරිකරතනෙසු අග්ගො චක්කවත්තීපි සීලාදිගුණයුත්තං අනගාරිකරතනං පඤ්චපතිට්ඨිතං[3] වන්දිත්වා උපට්ඨහිත්වා පසිරුපාසිත්වා ච දිබ්බමානුසිකා සම්පත්තියො පාපුණිත්වා ඨෙනෙන තිබ්බාණසම්පත්තිං පාපුණාති. එවං අනගාරිකරතනම්පි දුවිධං අරිය පුථුජ්ජනවසෙන, අරියරතනම්පි දුවිධං සෙඛාසෙඛවසෙන, අසෙඛ රතනම්පි දුවිධං සුක්ඛවිපස්සකසම්මථයානිකවසෙන. සම්මථයානික රතනම්පි දුවිධං: සාවකපාරමිප්පත්තං අපච්චෙකබුද්ධරතනඤ්ච; තත්ථ සාවක පාරමිප්පත්තං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සාවක පාරමිප්පත්තරතනතොපි පච්චෙකබුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදිසාපි හි අනෙකසතා සාවකා එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ගුණානං සතභාගම්පි න උපෙන්ති. පච්චෙකබුද්ධි[4]රතනතොපි සම්මාසම්බුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති, කස්මා? ගුණමහන්තතාය, සකලම්පි හි ජම්බුදීපං පල්ලඞ්කෙන පල්ලඞ්කං සටෙනන්නා නිසින්නා පච්චෙකබුද්ධා[5] එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ගුණානං

1. ම. සී. II. ජවිතින්ද්‍රියබද්ධං. සත්ථ-ඕනින්ද්‍රිය.
2. සී. පා. ඔපවුය්හං. 3. ම. සී II. පතිට්ඨිතෙන. 4. ප. සම්බුද්ධ.
5. ප. සම්බුද්ධා.

නෙව සඞ්ඛං න කලං න කලභාගං උපෙනෙති, වුත්තං හෙතං[1] භගවතා: "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා-පෙ-තථාගතො තෙසං අග්ග මක්ඛායතී"තිa ආදි. එවං කෙනචිපි පරියායෙන තථාගතසමං රතනං නත්ථි, තෙනාහ භගවා: **න නො සමං අත්ථි තථාගතෙනාති.**

එවං භගවා බුද්ධරතනස්ස අඤ්ඤෙහි රතනෙහි අසමතං වත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං උපත්තාඋපද්දවූපසමත්ථං නෙව ජාතිං න ගොත්තං න කොලපුත්තියං න වණ්ණපොක්ඛරතාදිං නිස්සාය අපි ච ඛො පන අච්චිමුපාදාය භවග්ගපරියන්තෙ ලොකෙ සීලසමාධිකඛන්ධාදිහි ගුණෙහි බුද්ධරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීතං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති.** තස්සත්ථො: **ඉදම්පි** ඉධ වා හුරං වා සග්ගෙසු වා යං කිඤ්චි අත්ථි විත්තං වා රතනං වා, තෙන සද්ධිං තෙහි[2] ගුණෙහි අසමතාය **බුද්ධෙ රතනං පණීතං** යදි එතං සච්චං **එතෙන සච්චෙන** ඉමෙසං පාණීනං **සොත්ථි හොතූ** සොභනානං අත්ථිතා හොතු-අරොගතා නිරුපද්දවතාති. එත්ථ ච යථා "චක්ඛුං ඛො ආනන්ද සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා"තිb එවමාදිසු අත්තභාවෙන වා අත්තනියභාවෙන වාති අත්ථො, ඉතරථා හි චක්ඛුං අත්තා වා අත්තනියං වාති අපපටිසිද්ධමෙව සියාති. එවං **රතනං පණීතනති** රතනත්තං පණීතං රතනභාවො **පණීතොති** අයමත්ථො වෙදිතබ්බො, ඉතරථා හි බුද්ධො නෙව රතනන්ති සිජ්ඣෙය්‍ය, න හි යත්ථ රතනං අත්ථි තං රතනන්ති සිජ්ඣති, යත්ථ පන විත්තික්කතාදිඅත්ථ සඞ්ඛාතං යෙන වා තෙන වා විධිනා සම්බන්ධිතං රතනත්තං අත්ථි, යස්මා තං රතනත්තං උපාදාය **රතනන්ති** පඤ්ඤපියති, තස්මා තස්ස රතනත්තස්ස අත්ථිතාය රතනන්ති සිජ්ඣති; අථවා **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීතනති** ඉමිනාපි කාරණෙන බුද්ධො රතනන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. වුත්තමත්ථාය ච භගවතා ඉමාය ගාථාය රාජකුලස්ස සොත්ථි ජානා භයං වූපසන්තං, ගාථාය[3] ආණා කොටිසතසහස්ස චක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතා.

එවං බුද්ධගුණෙන සච්චං වත්වා ඉදානි නිබ්බාණධම්මගුණෙන වත්තුං ආරද්ධො: **ඛයං විරාගන්ති.** තත්ථ යස්මා නිබ්බාණසච්ඡිකිරියාය රාගාදයො ඛීණා හොන්ති පරික්ඛීණා, යස්මා ච තං තෙසං අනුප්පාදනිරොධක්ඛයමත්තං, යස්මා ච තං රාගාදිවිසුත්තං[4] සම්පයොගතො ච ආරම්මණතො ච, යස්මා වා තම්හි සච්ඡිකතෙ රාගාදයො අච්චන්තං විරත්තා හොන්ති විගතා විද්ධස්තා, තස්මා **ඛයන්ති** ච **විරාගන්ති** ච වුච්චති; යස්මා පනස්ස න උප්පාදෙ පඤ්ඤපයන්ති න වයො-පෙ-න ඨිතස්ස අඤ්ඤථත්තං, තස්මා තං න ජායති න ජීයති න මීයතීති කත්වා **අමතන්ති** වුච්චති, උත්තමට්ඨෙන පන අනුපකට්ඨෙන[5] ච **පණීතන්ති**; **යදජ්ඣගාති** යං අජ්ඣගා වින්දි පටිලභි අත්තනො

1. බ්‍රහ්මු-ව තං. 3. ප. ඉමිස්සා ගාථාය. 5. සී. II. අනුපකාරට්ඨෙන.
2. ප. තෙහි තෙහි. 4. ම. විපයුත්තං. a අඞ්ගුත්තරනි. b. සංයුත්තනි.

සුතඤ්ඤලෙන සඳහාකාශි; **සක්‍යමුනීති** සක්‍යකුලපසූතත්තා **සක්‍යෝ**, මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගතත්තා **මුනි**, සක්‍යෝ එව **මුනි=සක්‍යමුනි**; **සමාහිතොති** අරියමග්ගසමාධිනා සමාහිතචිත්තෝ; **න තෙන ධම්මෙන සමථි කිඤ්චීති** තෙන ඛයාදිනාමකෙන **සක්‍යමුනිනා** අධිගතෙන ධම්මෙන සමං කිඤ්චි ධම්මජාතං නත්ථි, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා අසඞ්ඛතා වා විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායතී"[a]ති ආදි. එවං භගවා **නිබ්බාණධම්මස්ස** අඤ්ඤෙහි ධම්මෙහි අසමතං වත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං උපපන්න උපපද්දවූපසමනත්ථං ඛයවිරාගාමතපණීතතාගුණෙහි නිබ්බාණධම්ම රතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සවවවනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි ධම්ම රතනං පණීතං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතූති**. තස්සත්ථො පුරිමගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය **ආණා** කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහීතාති.

එවං **නිබ්බාණධම්මගුණෙන** සච්චං වත්වා[1] ඉදානි මග්ගධම්ම ගුණෙන වත්තුං **ආරද්ධො: සං බුද්ධසෙට්ඨොති**. තත්ථ බුජ්ඣිතා සච්චානීති ආදිනා නයෙන බුද්ධො, උත්තමෝ පසංසනියෝ වාති=සෙට්ඨො, බුද්ධො ච සො සෙට්ඨො ච **බුද්ධසෙට්ඨො**, අනුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසඞ්ඛා තෙසු[2] වා බුද්ධිසු සෙට්ඨොති බුද්ධසෙට්ඨො, සො බුද්ධිසෙට්ඨො **සං පරිවණ්ණයි** "අරියඤ්චාහං ච මග්ගානං ඛෙමං නිබ්බාණපත්තියා"ති ච "අරියං වො භික්ඛවෙ සම්මාසමාධිං දෙසිස්සාම් සඋපනිසං පරිකඛාර"නති ච එවමාදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ පසංසි පකාසසි; **සුචිනති කිලෙසමලසඞ්ඛෙදකරණතො අච්චන්තවොදානං; සමාධිමානන්තරිකඤ්ඤමාහූති** යඤ්ච අත්තනො පවත්තිසමනන්තරං නියමෙනෙව ඵලපටිලාභතො ආනන්තරියසමාධීති ආහු, න හි මග්ගසමාධිමහි උපපන්නෙ තස්ස ඵලුපපත්තිසෙධතො[3] කොචි අනන්තරායො අත්ථි, යථාහ: "යඤ්ච පුග්ගලෝ සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අස්ස ඛපපස්ස ච උඞ්ඛඤ්ඤන[4] වෙලා අස්ස නෙව තාව ඛපෙතා උඞ්ඛඤ්ඤෙය්‍ය[5] යාවායං පුග්ගලෝ න සොතාපත්තිඵලං **සච්ඡි** කරොති, අයං වුච්චති පුග්ගලෝ සීතඝපති, සබ්බෙපි මග්ගසමඞ්ගිනො පුග්ගලා සීතඝපිනොනාම; **සමාධිනා පෙත සමොත න විජ්ජතීති** තෙන බුද්ධ සෙට්ඨපරිවණ්ණිතෙන සුචිනා ආනන්තරිකසමාධිනා සමො රූපාවචර සමාධි වා අරූපාවචරසමාධි වා කොචි න විජ්ජති, කස්මා? තෙසං භාවිතත්තා තත්ථ තත්ථ බ්‍රහ්මලොකෙ උපපන්නාසාපි පුන නිරයාදිසු උපපත්තිසම්භවතො, ඉමස්ස ච අරහත්තසමාධිස්ස භාවිතත්තා අරිය පුග්ගලස්ස සබ්බූපපත්තිසමුග්ඝාතසම්භවතො, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා වා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො

1. සී. II ම කත්වා.
2. ම. පච්චෙකබුද්ධසුතබුද්ධසඞ්ඛාතෙසු.
3. ම. නිබ්බිඝතො
4. සී. II. ම. සා උඞ්ඛඤ්ඤ.
5. උඞ්ඛඤ්ඤෙය්‍ය.

a. අඞ්ගුත්තර නි.
b. මජ්ඣිම නි.

මඥො තෙසං අඥමඥඛ්‍යාගතී"ති ආදි. එවං භගවා ආනන්තරික සමාධිස්ස අඤ්ඤතරේන සමාධිනි අසමතං වත්වා ඉදානි පුරිමනයෙනෙව මඥඛම්මරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සවවවනං පයුඤ්ජති: **ඉදමපි ඛෙමෙන**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සවකකවාළෙසු අනුසෙසහි පටිඥාතීතානි.

එවං මඥධම්මගුණෙනාපි සවවං වත්වා ඉදානි සඞ්ඝගුණෙනාපි වත්තුං ආරද්ධො: **යෙ පුඝලා**තී. තත්ථ **යෙති** අනියමෙත්වා උද්දෙසො, **පුඝලා**ති සත්තා, **අට්ඨා**ති තෙසං ගණනපරිවෙඡදෙ, තෙහි වත්තාරො ව පටිපන්නා වත්තාරො ව ඵලෙ සීතාති අථ්ථ හොන්ති. **සතං පසත්ථා**ති සප්පුරිසෙහි බුද්ධපවෙඛකබුද්ධසාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ච දෙව මනුස්සෙහි පසත්ථා, කසමා, සහජසීලාදිගුණයොගා, තෙසං හි වම්පක වකුලකුසුමාදීනං සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො විය සහජාතසීලසමාධි ආදයො ගුණා, තෙන තෙ වණ්ණගන්ධසම්පන්නානි විය පුප්ඵානි දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පාසංසියා[1] ව හොන්ති, තෙන වුත්තං: **යෙ පුඝලා අට්ඨ සතං පසත්ථා**ති; අථවා **යෙති** අනියාමෙත්වා උද්දෙසො, **පුඝලා**ති සත්තා, **අට්ඨසතං**නති තෙසං ගණනපරිවෙඡදෙ; තෙ හි එකබීජී කොලඞ්කොලා. සත්තකඛත්තුපරමොති තයො සොතාපන්නා, කාමරූපාරූපභවෙසු අඛ්ගතඵලා තයො සකදාගාමිනො, තෙ සබ්බෙපි වත්තුනං පටිපදනං වසෙන චතුවීසති, අනන්තරපරිනිබ්බායී උපඣචචපරිනිබ්බායී සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී උද්ධං සොතො අකනිට්ඨගාමීති අවිහෙසු පඤ්ච, තථා අතපසුදස්සසුදසසීසු, අකනිට්ඨෙසු පන උද්ධංසොතවජ්ජා වත්තාරොති චතුවීසති අනාගාමිනො, සුකඛවිපස්සකො සමථයානිකොති ඉමෙ අරහන්තො, වත්තාරො මඥඨත්ථාති චතුපඤ්ඤස, තෙ සබ්බෙපි සද්ධාධුරපඤ්ඤාධුරානං වසෙන විගුණා හුත්වා අට්ඨසතං හොන්ති, සෙසං වුත්තනයමෙව; **වත්තාරි එතානි යුගානි හොන්තී**ති තෙ සබ්බෙපි අට්ඨ වා අට්ඨසතං වාති විත්ථාරවසෙන උද්දිට්ඨපුඝලා සඞ්ඛෙපවසෙන සොතාපත්ති මඥඵලං එලට්ඨොති එකං යුගනති එවං යාව අරහත්තමඥඵලට්ඨා එලට්ඨොති එකං යුගනති වත්තාරි යුගානි හොන්ති. **නෙ දක්ඛිණෙය්‍යාති එත්ථ නෙති** පුබ්බෙ අනියාමෙත්වා උද්දිට්ඨානං නියාමෙත්වා නිද්දෙසො, යෙ පුඝලා විත්ථාරවසෙන අට්ඨ වා අට්ඨසතං වාති වා සඞ්ඛෙපවසෙන පන වත්තාරි යුගානි හොන්තීති වුත්තා සබ්බෙපි තෙ; දක්ඛිණං අරහන්තීති=**දක්ඛිණෙය්‍යා**, දක්ඛිණා නාම කම්මඤ්ච කම්ම. විපාකඤ්ච සද්දහිත්වා "එස මෙ ඉමං වෙජ්ජකම්මං වා ජඞ්ඝපෙසණිකං වා කරිස්සති"ති එවමාදිනි අනපෙක්ඛිත්වා දීඝමඅනො දෙය්‍යධම්මො, තං අරහන්තී නාම සීලාදිගුණයුත්තා පුඝලා, ඉමෙ ච තාදිසා, තෙන වුච්චන්ති දක්ඛිණෙය්‍යාති; **සුඝතස්ස සාවකාති** භගවා සොහන්නෙන ගම්මන්නෙන යුත්තත්තා සොභනඤ්ච ඤාණං ගතත්තා සුට්ඨු ව ගතත්තා

1. සා. පසංසනියා. a. අඞ්ගුත්තර නි.

සුට්ඨු එව ච ගදත්තා සුගතෝ, තස්ස සුගතස්ස; සබ්බෙපි තෙ වචනං සුණන්තීති=සාවකා, කාමඤ්ච අඤ්ඤෙපි සුණන්ති, න පන සුත්වා කත්තබ්බකිච්චං කරොන්ති. ඉමෙ පන සුත්වා කත්තබ්බං ධම්මානුධම්ම පටිපත්තිං කත්වා මග්ගඵලානි පත්තා, තස්මා සාවකානි වුච්චන්ති. **එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානීති** එතෙසු සුගතසාවකෙසු අපපකානිපි දානානි දින්නානි පටිග්ගාහකතෝ දක්ඛිණාවිසුද්ධිභාවං උපගතත්තා මහප්ඵලානි හොන්ති, තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං: "යාවතා භික්ඛවෙ සඞ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඞ්ඝා තෙසං අග්ගමක්ඛායති යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො සාවකසඞ්ඝා -පෙ- අග්ගෝ විපාකො හොතී"ති[1]. එවං භගවා සබ්බසම්පි මග්ගට්ඨ ඵලට්ඨානං[1] වසෙන සඞ්ඝරත්තස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සවචවවනං පසංසන්ති: **ඉදමපි සඞ්ඝෙ**[2]**ති**. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටි සතසහස්සචක්කවාළෙසු අමඩුස්සෙහි පරිග්ගහිතානි.

එවං මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං වසෙන සඞ්ඝගුණෙන[2] සචවං වත්වා ඉදානි තතො එකවිධියානං ඵලසමාපත්තිසුඛං අනුභවන්තානං ඛීණාසව පුග්ගලානං යෙව ගුණෙන වත්තුං ආරද්ධා: **යෙ සුප්පයුත්තාති**. තත්ථ **යෙති** අනියාමිතුද්දෙසවචනං; **සුප්පයුත්තාති** සුට්ඨු පයුත්තා, අනෙසා විහිතං අනෙසනං පහාය සුද්ධාජීවිතං නිස්සාය විපස්සනාය අත්තානං යුඤ්ජිතුං ආරද්ධානි අත්ථො; අථවා **සුප්පයුත්තාති** පරිසුද්ධ කායවචිපයොගසමන්නාගතා, තෙන තෙසං සීලක්ඛන්ධං දස්සෙති; **මනසා දළ්හෙනාති** දළ්හෙන මනසා පිරසමාධියුත්තෙන චෙතසාති අත්ථො, තෙන තෙසං සමාධික්ඛන්ධං දස්සෙති; **නික්කාමිනොති** කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛා හුත්වා පඤ්ඤුබ්රෙන විරියෙන සබ්බ කිලෙසෙහි කතනික්කමණා, තෙන තෙසං විරියසම්පන්නං පඤ්ඤක්ඛන්ධං දස්සෙති; **ගොතමසාසනමහීති** ගොත්තතො ගොතමස්ස තථාගත තස්සෙව සාසනමහි, තෙන ඉතො බහිද්ධා නානප්පකාරම්පි අමරතප්ප කරොන්තානං සුප්පයොගාදිගුණභාවතො කිලෙසෙහි නික්කමණභාවං දීපෙති; **ඉනී** නි පුබ්බෙ උදඉට්ඨානං නිද්දෙසවචනං; **පතිපජ්ජන්ති එව පත්තබ්බාති=පත්ති, පත්තබ්බා නාම පත්තුං අරහා, යං පත්වා අවචනත්තයොගක්ඛෙමතො හොන්ති, අරහත්ත ඵලස්සෙතං අධිවචනං, තං පත්තිං පත්තාති=පත්තිපත්තා; අමතන්ති නිබ්බාණං; විගාහන්ති** ආරම්මණවසෙන විගාහිත්වා; **ලද්ධාති** ලභිත්වා; **මුධාති** අව්යයෙන, කාකණිකම්පි ව්යයං අකත්වා; **නිබ්බුතිනානි** පටිපස්සද්ධකිලෙසදරථං ඵලසමාපත්තිං; **භුඤ්ජමානාති** අනුභවමානා. කිං වුත්තං හොති? යෙ ඉමස්මිං[3] ගොතමසාසනමහි සීලසම්පන්නත්තා සුප්පයුත්තා, සමාධිසම්පන්නා මනසා දළ්හෙන, පඤ්ඤාසම්පන්නත්තා

1. සී. I. පෘ. මග්ගඵලට්ඨානං.
2. සී. I. පෘ. මග්ගඵලට්ඨසඞ්ඝගුණෙන.
3. සී. II ඉදමපි. පෘ. ඔ. I. ඉමිස්මි. අ. අඞ්ගුත්තරනි.

නික්ඛාමිතෝ, තෙ ඉමාය සම්මාපටිපදාය අමතං විගය්හ ලද්ධා[1] ඵලසමාපත්තිසඤ්ඤිතං නිබ්බුතිං භුඤ්ජමානා පත්තිපත්තා නාම හොන්තීති. එවං භගවා ඵලසමාපත්තිසුඛමනුභවන්තානං ඛීණාසව පුග්ගලානං යෙව වසෙන සඞ්ඝරත්තනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවවත්ථානං පයුජ්ජන්ති: **ඉදමපි සඞ්ඝෙ** ඉත්තං. තස්සත්ථෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. ඉමස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සවක්ඛාවළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං ඛීණාසවපුග්ගලානං ගුණෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි බහුජනපච්චක්ඛෙන සොතාපන්නසෙව ගුණෙන වත්තුමාරද්ධෝ: **යථින්දඛීලෝ**ති. තත්ථ **යථා**ති උපමාවචනං, **ඉන්දඛීලෝ**ති නගරවාරනිවාරණත්ථං උම්මාරබ්භන්තරෙ අට්ඨ වා දස වා හත්ථෙ පඨවිං ඛනිත්වා ආකොටිතස්ස සාරදාරුමයත්ථම්භස්සෙතං අධිවචනං, **පඨවිනි**ති භූමිං, **සිතොති** අන්තො පවිසිත්වා නිස්සිතො, **සියා**ති භවෙය්‍ය, **චතූහි වාතෙහී**ති චතූහි දිසාහි ආගතවාතෙහි, **අසම්පකම්පියොති** කම්පෙතුං වා වාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යො, **තාදිසමෙවා**ති තථාවිධං, **සප්පුරිසන්ති** උත්තමපුරිසං, **වදාමී**ති භණාමි, **යො අරිය සච්චානි අද්දස** ඉත්තං. **පස්සතී**ති යො චත්තාරි අරියසච්චානි පඤ්ඤාය අපෙක්ඛාගහෙත්වා පස්සති. තත්ථ අරියසච්චානි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බානි; අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථෝ:[2] යථා හි ඉන්දඛීලෝ ගම්භීරතෙමතාය පඨවිං සිතෝ[3] චතූහි වාතෙහි අසම්පකම්පියෝ සියා, ඉමම්පි සප්පුරිසං තාදිසමං එව වදාමි: යො අරියසච්චානි අද්දස පස්සති, කස්මා? යස්මා සොපි ඉන්දඛීලෝ විය චතූහි වාතෙහි සබ්බ නිත්තියවාදවාතෙහි අසම්පකම්පියෝ හොති, තස්මා දස්සනා කොචි කම්පෙතුං වා වාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යෝ, තස්මා සුත්තනෙත්තරෙපි වුත්තං: "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ අයොඛීලෝ වා ඉන්දඛීලෝ වා ගම්භීර තෙමෝ සුනිඛාතෝ අචලෝ අසම්පකම්පියෝ[4] පුරත්ථිමාය චෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍ය හුසා වාතවුට්ඨි, නෙව නං සඞ්කම්පෙය්‍ය න සම්පකම්පෙය්‍ය න සම්පවාලෙය්‍ය, පච්ඡිමාය-දක්ඛිණාය-උත්තරාය චෙපි-පෙ-න සම්ප වාලෙය්‍ය, තං කිස්ස හෙතු? ගම්භීරත්තා භික්ඛවෙ තෙමස්ස සුනිඛා තත්තා ඉන්දඛීලස්ස, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යෙ හි කෙචි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ඉදං දුක්ඛන්ති-පෙ-පටිපදන්ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ න අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං උල්ලොකෙන්ති: අයං නූන භවං ජානං ජානාති පස්සං පස්සතීති. තං කිස්ස හෙතු? සුදිට්ඨත්තා භික්ඛවෙ චතුන්නං අරියසච්චාන[a]න්ති. එවං භගවා බහු ජනපච්චක්ඛස්ස සොතාපන්නසෙව වසෙන සඞ්ඝරත්තනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවවත්ථානං පයුජ්ජන්ති: **ඉදමපි සඞ්ඝෙ** ඉත්තං. තස්සත්ථෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. ඉමස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සවක්ඛාවළෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

1. ම. ලද්ධා මුඛා.
2. ම. සඞ්ඛෙපෙ.
3 ම. ගම්භීරතෙමතාය පඨවිනිඤ්ඤිතො.
4. සී. II පා. අසම්පකම්පී. a. සංයුත්තනි.

එවං අවිසෙසතෝ සොතාපන්නස්ස ගුණෙන සඛ්‍යාධිට්ඨානං **සච්චං වත්වා** ඉදානි-යෙ තෙ[1] තයෝ සොතාපන්නා-එකබීජී කොලඞ්කොලෝ **සත්තක්ඛත්තුපරමොති.** යථාහ: "ඉධෙකච්චෝ පුග්ගලෝ **තිණ්ණං** සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නෝ හොති, සෝ එකං යෙව භවං නිබ්බත්තිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං එකබීජී, තථා වෙ වා **තීණි** වා කුලානි සඤ්ඡරිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං කොලඞ්කොලෝ, තථා සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සඤ්ඡරිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං **සත්තක්ඛත්තුපරමෝ**"ති, තෙසං සබ්බනිට්ඨස්ස සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස ගුණෙන වත්තුමාරද්ධොා: **සෙ අතිරෙකචතුත්ථානීති.** තත්‍ර **සෙ අතිරෙකචතුත්ථානීති** එතං වුත්තනයමෙව, **විභාවයතනීති** පඤ්චඞ්ගවිභාවෙන සච්චපරිච්ඡේදක කිලෙසක්ඛයකරං විධමිත්වා අත්තනො පහායිනානි පාකටානි **කරොතනි, ඉමස්ස රූපකායස්ස** අප්පමෙය්‍යපඤ්ඤතාය සදෙවකස්සපි ලොකස්ස **ඤාණෙන** අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨපඤ්ඤත්ත, සබ්බඤ්ඤුතඤාණනි වුත්තං හොති; **සුදෙසිතානීති** සමාසව්‍යාසසාකල්‍යවෙකල්‍යදීහි තෙහි තෙහි නයෙහි සුට්ඨු දෙසිතානි, **කිඤ්චාපි තෙ භගවන්තෙ ඉමස්ස මත්තානි** තෙ විභාවිතඅරියසච්චා පුග්ගලා කිඤ්චාපි දෙවරජ්ජ චක්කවත්තිරජ්ජාදිං පමාදට්ඨානං ආගම්ම භුසපමත්තා හොන්ති, තථාපි සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤණෙන අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධා[2] ඨපෙත්වා **සත්ත** භවෙ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ යෙ උපපජ්ජිතබ්බං තාමඤ්ච රූපඤ්ච, තෙසං නිරුද්ධත්තා අට්ඨඛත්තුතා **න අට්ඨමං භවං ආදියන්ති,** සත්තමභවෙ එව පන විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං පාපුණන්තීති. එවං භගවා සත්තක්ඛත්තුපරමවසෙන සඛ්‍යරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවවත්ථානං පස්සන්තෝ: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ** තස්සත්ථෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. ඉමිස්සායපි ගාථාය **ආණා** කොවිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පරිග්ගහිතානි.

එවං **සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස** අට්ඨමං භවං අනාදියනගුණෙන සඛ්‍යාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි තස්සෙව සත්ත භවෙ ආදියතොපි අඤ්ඤෙහි අපහීණභවාදනෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨෙන ගුණෙන වත්තුමාරද්ධොා: **සහාවස්සාති.** තත්‍ර **සහාවාති** සද්ධිං යෙව; **අස්සාති** න තෙ භවං අට්ඨමං ආදියන්තීති වුත්තෙපු අඤ්ඤතරස්ස; **දස්සන සම්පදාසාති** සොතාපත්තිමග්ගසම්පත්තියා, සොතාපත්තිමග්ගො හි නිබ්බාණං දිස්වා කත්තබ්බකිච්චසම්පදාය සබ්බපඨමං නිබ්බාණ දස්සනතො දස්සනන්ති වුච්චති, තස්ස අත්තනි පාතුභාවො දස්සන සම්පදා, තාය දස්සනසම්පදාය සහ එව; **තයස්සු[3] ධම්මා ජහිතා භවන්තීති** එත්ථ **සු** ඉති පදපූරණමත්තෙ නිපාතො "ඉදං සු මෙ සාරිපුත්ත මහාවිකටභොජනස්මිං හොති[4]"ති එවමාදිසු විය, යතො සහාවස්ස

1. සී. II එවෙ
2. සී III ම. නිරවඩෙන.
3. තයෝ-අස්සු-බාලාවතාරෙ.
4. මජ්ඣිමනි.

දස්සනසම්පදාය තයෝ ධම්මා ජහිතා භවන්ති, පහීණා භවන්තීති අයමේවෙත්ථ අත්ථෝ: ඉදානි ජහිතධම්මදස්සනත්ථං ආහ: **සක්කායදිට්ඨි විචිකිච්ඡිතඤ්ච සීලබ්බතං වාපි යදත්ථි කිඤ්චීති.**

තත්ථ සති කායෙ විජ්ජමානෙ උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකසඞ්ඛාතෙ කායෙ වීසතිවත්ථුකා දිට්ඨි **සක්කායදිට්ඨි**, සති වා කායෙ දිට්ඨිතිපි=සක්කායදිට්ඨි, යථාවුත්තපපකාරෙ කායෙ විජ්ජමානා දිට්ඨීති අත්ථෝ, සති යෙව වා කායෙ දිට්ඨිතිපි සක්කායදිට්ඨි, යථාවුත්තපපකාරෙ කායෙ 'විජ්ජමානෝ රූපාදිසඞ්ඛාතෝ අත්තා'ති එවං පවත්තා දිට්ඨිති අත්ථෝ, තස්සා ච පහීණත්තා සබ්බදිට්ඨිගතානි පහීණානියෙව හොන්ති, සා හි නෙසං මූලං. සබ්බකිලෙසව්‍යාධිවූපසමනතෝ පඤ්ඤූ **විචිකිච්ඡිතන්ති** වුච්චති, තං පඤ්ඤූවිචිකිච්ඡිතං ඉතෝ විගතං තතෝ වා පඤ්ඤූ විචිකිච්ඡා ඉදං විගතන්ති=**විවිකිච්ඡිතං**, සත්ථරි කඞ්ඛතීති ආදිනා නයෙන වුත්තාය අට්ඨවත්ථුකාය විමතියා එතං අධිවචනං; තස්සා පහීණත්තා සබ්බවිචිකිච්ඡිතානි පහීණානි හොන්ති, තං හි නෙසං මූලං, ඉතෝ බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණානං සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධීති එවමාදිසු ආගතං ගොසීලකුක්කුරසීලාදිකං සීලං ගොවතකුක්කුර වතාදිකඤ්ච වතං **සීලබ්බතන්ති** වුච්චති, තස්ස පහීණත්තා සබ්බම්පි නගතියමුණ්ඩියාදි අමරතපං පහීණං හොති, තං හි තස්ස මූලං, තෙන සබ්බාවසානෙ වුත්තං **යදත්ථි කිඤ්චීති**, දුක්ඛදස්සනසම්පදාය චෙත්ථ සක්කායදිට්ඨි-සමුදයදස්සනසම්පදාය විචිකිච්ඡිතං-මග්ගදස්සනනිබ්බාණ දස්සනසම්පදාය සීලබ්බතං පහීයතීති විඤ්ඤාතබ්බං. **එවමස්ස කිලෙස වට්ටපහාණං** දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං කිලෙසවට්ටෙ **සති යෙන විපාක** වට්ටෙන භවිතබ්බං, තපපහාණා තස්සාපි පහාණං දීපෙන්තෝ ආහ: **චතූහපායෙහි ච විප්පමුච්චතීති.** තත්ථ චතූසු අපායා නාම නිරයතිරච්ඡානපෙතාවිසයඅසුරකායා, තෙහි ඡස්ස සත්තභවෙ උපාදි යන්තොපි විප්පමුච්චතීති අත්ථෝ. එවමස්ස විපාකවට්ටපහාණං දස්සෙත්වා ඉදානි යං ඉමස්ස විපාකවට්ටස්ස මූලභූතං කම්මවට්ටං තස්සාපි පහාණං දස්සෙන්තෝ ආහ: **ඡ චාභිඨානානි අභබ්බෝ කාතුන්ති.** තත්ථ **අභිඨානානීති** ඔළාරිකට්ඨානානි, තානි **එස ඡ** අභබ්බෝ කාතුං, තානි ච "අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසෝ යං දිට්ඨිසම්පන්නෝ පුග්ගලෝ මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා[a]"ති ආදිනා නයෙන එකකනිපාතෙ වුත්තානි මාතුඝාත-පිතුඝාත-අරහන්ත ඝාත-ලොහිතුප්පාද—සඞ්ඝභෙද—අඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසකම්මානීති වෙදිතබ්බානි, තානි හි-කිඤ්චාපි දිට්ඨිසම්පන්නෝ අරියසාවකෝ කුජ්ඣ කිපිල්ලකම්පි ජීවිතා න වොරොපෙති, අපි ච බො පන පුථුජ්ජන භාවස්ස විගරහණත්ථං වුත්තානි; පුථුජ්ජනෝ හි අදිට්ඨිසම්පන්නත්තා එවං මහාසාවජ්ජානි අභිඨානානිපි කරෝති, දස්සනසම්පන්නෝ පන අභබ්බෝ තානි කාතුන්ති, අභබ්බගහණඤ්චෙත්ථ භවන්තරෙපි

a. අඞ්ගුත්තරනි.

අකරණදස්සනත්ථං, භවන්තරෙපි හි එස අත්තනෝ අරියසාවකභාවං අජානන්තොපි ධම්මතාය එව එතානි වා ඡ පකතිපාණාතිපාතාදීනි වා පඤ්ච වෙරානි අඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසෙන සහ ඡ ඨානානි න කරොති, **යානි සඞ්ඝස්ස එකවෙව ඡ වාභිඨානානීති** පඨන්ති, මත්තමඤ්ඤාහාදයො වෙත්ථ අරියසාවකගාමද්වාරානං නිද්දස්සනං. එවං භගවා **සත්ත** භවෙ ආදියතොපි අරියසාවකස්ස අඤ්ඤහි අපපතිණ්ණභාවාදනෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨගුණවසෙන සඞ්ඝරත්තඤ්ඤස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සවිවවවනං පයුඤ්ජන්ති: **ඉදමපි සඞ්ඝෙ**ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටි සතසහස්සවණ්ණකවාරෙසු අමතුසෙහි පරිග්ගහිතාති.

එවං **සත්ත** භවෙ ආදියතොපි අඤ්ඤහි අපපතිණ්ණභාවාදනෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨගුණෙන[1] සඞ්ඝාධිට්ඨානං සවිවං වත්වා ඉදානි 'න කෙවලං දස්සනසම්පන්නො ඡ අභිට්ඨානානි අභබ්බො කාතුං, කිම්පන අපමත්තකම්පි පාපං කම්මං කත්වා තස්ස පටිච්ඡාදයපි අභබ්බො'ති පමාදවිහාරිනොපි දස්සනසම්පන්නස්ස කතපටිච්ඡාදනාභාවගුණෙන මත්තුමාරද්ධො: **කිඤ්චාපි සො තම්මං කරොති පාපකන්ති**. තස්සත්ථො: **සො** දස්සනසම්පන්නො **කිඤ්චාපි** සහිසම්මොසෙන පමාදවිහාරං ආගම්ම, යන්තං භගවතා ලොකවජ්ජසඤ්ඤිවවානතික්කමණං සඞ්ඝාය වුත්තං "යං මයා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං තං ඉම සාවකා ජීවිතහෙතුපි නාතික්කමන්තී"ති, තං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං කුටිකාර සහසෙය්‍යාදිං වා පණ්ණත්තිවත්තභෙදිතික්කමසඞ්ඛාතං බුද්ධපතිකුට්ඨං **කායෙන පාපකම්මං කරොති**. පදසොධම්ම–උත්තරිං ඡප්පඤ්චවාචා ධම්මදෙසනං සම්ඵප්පලාපඵරුසවචනාදිං වා **වාචාය උද චෙතසා** වා, කත්ථචි ලොභදෙසුපපාදනජාතරූපාදිසාදියනං චීවරාදිපරිභොගෙසු අපච්චවෙක්ඛණාදිං වා පාපකම්මං කරොති, **අභබ්බා සො තස්ස පටිච්ඡාදාය**, නු සො තං ඉදං අනපරාධමකරණීයනති ජානිත්වා මුහුත්තමපි පටිච්ඡාදෙති, **තඤ්ඤණඤ්ඤෙඤ්ඤව** පන සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්‍රහ්මචාරීසු ආවිකත්වා යථාධම්මං පටිකරොති, න පුන කරිස්සාමීති එවං සංවරි **තබ්බං** වා සංවරති, කස්මා? යස්මා **අභබ්බතා දිට්ඨපදස්ස වුත්තා**, එව රූපං පාපකම්මං කත්වා තස්ස පටිච්ඡාදාය දිට්ඨනිබ්බාණපදස්ස දස්සන සම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභබ්බතා වුත්තාති අත්ථො, කථං? "සෙය්‍යථාපි නික්ඛවෙ දහරො කුමාරො මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො හත්ථෙන වා පාදෙන වා අඞ්ගාරං අක්කමිත්වා ඛිප්පමෙව පටිසංහරති, එවමෙව ඛො නික්ඛවෙ ධම්මතා එසා දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස, කිඤ්චාපි තථාරූපිං ආපත්තිං ආපජ්ජති යථාරූපාය ආපත්තියා වුට්ඨානං පඤ්ඤායති, අථ ඛො තං ඛිප්පමෙව සත්ථරි වා විඤ්ඤූසු වා සබ්‍රහ්මචාරීසු දෙසෙති විවරති උත්තානීකරොති, දෙසෙත්වා විවරිත්වා උත්තානීකත්වා ආයතිං සංවරං ආපජ්ජතී"[b]ති. එවං භගවා පමාදවිහාරිනොපි දස්සන

1. ම. ගුණවසෙන. a. අඞ්ගුත්තරනි. b. මජ්ඣිමනි-කොසම්බියසු.

සම්පන්නස්ස කතපරිචිත්තඤාණාභාවගුණේන සඞ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමේව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජන්ති: **ඉදමපි සඞ්ඝරතනං**ති; තස්සත්ථෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමත්‍රුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

එවං සඞ්ඝපරියාපන්නානං පුග්ගලානං තෙන තෙන ගුණපකාරෙන සඞ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි යථායං භගවතා රතනත්තයගුණං දීපෙනෙන ඉධ සඞ්ඛෙපෙන අඤ්ඤත්‍ර ච විත්ථාරෙන පරියත්තිධම්මෙමා දෙසිතා, තම්පි නිස්සාය[1] පුන බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්තුමාරද්ධෝ: **වනපගුම්බෙ යථා ඵුස්සිතග්ගෙ**ති. තත්ථ ආසත්තා සන්නිවෙසවවත්ථිතානං[2] රුක්ඛානං සමූහෝ වනං; මූලසාරථෙග්ගුතචසාඛාපලාසෙහි පවුද්ධෝ: ගුම්බෝ පගුම්බෝ, වනෙ පගුම්බෝ=වනපගුම්බෝ, සඨායං **වනපගුම්බෙ**ති වුත්තෙපා, එවම්පි හි වත්තුං ලබ්භති "අත්ථි සවිතක්කසවිචාරෙ-අත්ථි අවිතක්කවිචාරමත්තෙ."[a] "සුඛෙ ද්‍රුක්ඛෙ ජීවෙ"තිb ආදිසු විය; **යථා**ති ඔපම්මවචනං,[3] ඵුස්සිතානි අග්ගානි අස්සාති=ඵුසිතග්ගො, සබ්බසාඛාපසාඛසඤ්ඡාතපුප්ඵොති **අත්ථො**, සො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව **ඵුස්සිතග්ගෙ**ති වුත්තො; **ගිම්හාන මාසෙ පඨමස්මිං ගිම්හෙ**ති යෙ වත්තාරො ගිම්හානමාසා, තෙසු චතුත්‍රන්නං ගිම්හානානං එකස්මිං මාසෙ, කතමස්මිං මාසෙ ඉති චෙ? පඨමස්මිං ගිම්හෙ චිත්තමාසෙනි අත්ථො, සො හි පඨමගිම්හොති ච බාලවසන්තොති ච වුච්චති. තතො පරං පදත්ථතො පාකටමෙව, **අයං පන**ත්ථ පිණ්ඩත්ථො: යථා පඨමගිම්හසමයෙ බාලවසන්තෙ නානාවිධරුක්ඛගහනවනෙ[4] සුපුප්ඵිතග්ගසාඛො තරුණරුක්ඛගවජ්ජපරියායනාමො පගුම්බො අතිවිය සසිරිකො හොති. එවමෙතං ඛන්ධායතනාදීහි සති පට්ඨානසම්මප්පධානාදීහි සීලසමාධික්ඛන්ධාදීහි වා නානාපකාරෙහි අත්ථපභෙදපුප්ඵෙහි අතිවිය සසිරිකතාය **නත්ථපමං නිබ්බාණගාමිං** මග්ගං දීපනතො **නිබ්බාණගාමිං** පරියත්තිධම්මවරං නෙව ලාභගෙත්තු න සක්කාරාදිගෙත්තු- කෙවලං හි මහාකරුණාය **අබ්භුස්සාහිතහදයො සත්තානං පරමං හිතාය අදෙසයි-පරමං හිතාය**ාති එත්ථ ච ගාථා ඛන්ධසුඛත්ථං අනුත්‍රාසිකො, අයං පනත්ථො: පරමහිතාය නිබ්බාණාය අදෙසයීති. එවං භගවා ඉමං සුපුප්ඵිතග්ගං[5] වනපගුම්බසදිසං පරියත්තිධම්මං වත්වා ඉදානි තමෙව නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජන්ති: **ඉදමපි බුද්ධරතනං**ති; තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ, කෙවලං පන **ඉදමපි** යථාවුත්තපකාරපරියත්තිධම්මසඞ්ඛාතං **බුද්ධරතනං පණීතන්ති** එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමත්‍රුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

---

1. සා. තෙන.
2. ම. වනසණ්ඩසන්නිවෙසන උට්ඨිතානං.
3. පා. සා. උපමාවචනං.
4. සා. නානාවිධරුක්ඛගහණවනෙ. සී. II, III ම නානාවිධරුක්ඛගහණවනෙ.
5. සී. II ඵුසිතග්ගං.

a. කථාවත්ථුප-
b. මජ්ඣිමනි-සඤ්ඤාසු.

එවං භගවා පරියත්තධම්මෙන බුද්ධාධිට්ඨානං සඞ්ඝං වත්වා ඉදානි ලොකුත්තරධම්මෙන වත්තුමාරද්ධෝ: **වරෝ වරඤ්ඤූති.** තත්ථ **වරෝති** පණීතාධිමුත්තිකෙහි ඉච්ඡිතෝ, අහෝ වත මයම්පි එවරූපා අස්සාමාති, වරගුණයොගතෝ වා වරෝ, උත්තමෝ අතිසෙට්ඨෝති අත්ථෝ; **වරඤ්ඤූති** නිබ්බාණඤ්ඤූ, නිබ්බාණං හි සබ්බධම්මානං උත්තමට්ඨෙන වරං, තඤ්චදිස බොධිමූලෙ සයං පටිවිජ්ඣිත්වා ඤාසුං; **වරදෙති** පඤ්චවග්ගිය-හද්දවග්ගිය-ජටිලාදීනං අඤ්ඤසඤ්ඤ දෙවමනුස්සානං නිබ්බෙධභාගියවාසනාභාගියවරධම්මදෙසිති[1] අත්ථෝ, **වරාහරෝති** වරස්ස මග්ගස්ස ආහවත්තා වරාහරෙති වුච්චති, සෝ හි භගවා දීපඞ්කර තොපපභුති සමතිංසපාරමියෝ පූරෙත්වා පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුඤාතං පුරාණමග්ගවරමාහරි, තෙන වරාහරෙති වුච්චති, අපිච **සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤුණපටිලාභෙන වරෝ**, නිබ්බාණසච්ඡිකිරියාය **වරඤ්ඤූ**, **සත්තානං** විමුත්තිසුඛදානෙන **වරදෙ**, උත්තමපටිපදාහරණෙන **වරාහරෝ**; එතෙහි ලොකුත්තරගුණෙහි අධිකස්ස කස්සචි අභාවතෝ **අනුත්තරෝ.** අපරෝ නයෝ: **වරෝ** උපසමාධිට්ඨාන පරිපූරණෙන, **වරඤ්ඤූ** පඤ්ඤාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, **වරදෙ** චාගාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, **වරාහරෝ** සච්චාධිට්ඨානපරිපූරණෙන වරං මග්ගසච්චමාහරීති, තථා වරෝ පුඤ්ඤස්සයෙන, වරඤ්ඤූ පඤ්ඤස්සයෙන, වරදෙ බුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායසමාදපනෙන, වරාහරෝ පච්චෙකබුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායාහරණෙන, අනුත්තරෝ තත්ථ තත්ථ අසදිසතාය අත්තනා වා අනාචරියකෝ හුත්වා පරෙසං ආචරියභාවෙන. **ධම්මවරං අදෙසයීති** සාවකභාවත්ථිකානං තදත්ථාය සඞ්ඛතාදිගුණයුත්තස්ස වරධම්මස්ස[2] දෙසනතො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති එවං භගවා නවවිධෙන ලොකුත්තරධම්මෙන අත්තනෝ ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සඞ්ඝවවනං පයුඤ්ජති: **ඉදම්පි බුද්ධෙ**තිති. තස්සත්ථෝ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ, කෙවලං පන යං වරං ලොකුත්තරධම්මං එස අඤ්ඤාසි යඤ්ච අදාසි යඤ්ච ආහරි යඤ්චදෙසෙසි, **ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණීත**නති එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය **ආණ** කොටිසතසහස්සචක්කවාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිඝහිතාති

එවං භගවා පරියත්තධම්මඤ්ච නවලොකුත්තරධම්මඤ්ච නිස්සාය ඉති ගාථාහි බුද්ධාධිට්ඨානං සඞ්ඝං වත්වා ඉදානි යෙ තං පරියත්තිධම්මං අස්සොසුං සුතානුසාරෙන ච පටිපජ්ජිත්වා නවපකාරමපි ලොකුත්තර ධම්මං අධිගම්සු, තෙසං අනුපාදිසෙසනිබ්බාණපත්තිගුණං නිස්සාය පුන **සඞ්ඝාධිට්ඨානං** සඞ්ඝං වත්තුමාරද්ධෝ: **ඛීණං පුරාණ**නති. තත්ථ **ඛීණ**නති සමුච්ඡින්නං, **පුරාණ**නති පුරාතනං; **නවන**නි සම්පති වත්තමානං; **නත්ථිසම්භවන**ති අවිජ්ජමානපාතුභාවං; **විරත්තචිත්තානි** විගතරාගචිත්තා; **ආයතිඤ්ච භවසඞ්ග**නති අනාගතම්හි අනාගතම්හි පුනබ්භවෙ;

1. සී. II සාඝියානංවරමදෙසීති. ම. නිබ්බෙධභාගියං වා සාසනාභාගියං වා ධම්මං අදෙසීති.
2. සී. ධම්මවරස්ස.

නෙති යෙසං බීණං පුරාණං නවං නත්ථිසම්භවං–යෙ ව **ආයතිකෙ** භවසම්මි විරත්තචිත්තා තෙ බීණාසවා භික්ඛූ; **බීණබීජාති** උච්ඡින්නබීජා, **අවිරූළ්හිච්ඡන්දාති** විරූළ්හිච්ඡන්දවිරහිතා; **නිබ්බන්තීති** විජ්ඣායන්ති, **ධීරාති** ධිතිසම්පන්නා; **ඝථාසම්පදිදංපොති** අයං පදීපො විය. කිං වුත්තං හොති? යථාතං සත්තානං උපපජ්ජිත්වා නිරුද්ධම්පි පුරාණං **අතීත කාලිකං**[1] කම්මං තණ්හාසිනෙහස්ස අපහීණත්තා පටිසන්ධිආහරණ සමත්ථතාය අබීණසෙදඤ්ච හොති, තං පුරාණං කම්මං යෙසං අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාසිනෙහස්ස සොසිතත්තා අග්ගිනා දඩ්ඪබීජ මිව ආයතිං විපාකදානසමත්ථතාය බීණං, යඤ්ච නෙසං බුද්ධපූජාදි වසෙන ඉදානි පවත්තමානං කම්මං නවභාවං වුච්චති, තඤ්ච තණ්හා පහාණෙනෙව ඡින්නමූලපාදපපුප්පමිව ආයතිං ඵලදානසමත්ථතාය යෙසං නත්ථිසම්භවං, යෙ ව තණ්හාපහාණෙනෙව ආයතිකෙ භවසම්මි විරත්තචිත්තා, තෙ බීණාසවා භික්ඛූ "කම්මං ඛෙත්තං විඤ්ඤාණං බීජ"[a]නති එත්ථ වුත්තස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස කම්මකඛයෙනෙව බීණත්තා බීණබීජා. යොපි පුබ්බෙ පුනබ්භවඝටනාය විරූළ්හියා ඡන්දො අහොසි, තස්සපි සමුදයපහාණෙනෙව පහීණත්තා පුබ්බෙ විය වුත්තිකාලෙ අසම්භවෙන අවිරූළ්හිච්ඡා, ධිතිසම්පන්නත්තා ධීරා, වරිමවිඤ්ඤාණනිරොධෙන යථා අයම්පදීපො නිබ්බුතො එවං නිබ්බන්ති, පුන රූපිනො වා අරූපිනො වාති එවමාදිං පඤ්ඤත්තිපථං අවෙචනීති, තස්මිං කිර සමයෙ නගරදෙවතානං පූජත්ථාය ජාලිතෙසු පදීපෙසු එකො පදීපො විජ්ඣායි, තං දස්සෙන්තො ආහ: **ඝථාසම්පදිදංපොති**.

එවං **භගවා** යෙ තං පුරිමානි තීහි ගාථාහි වුත්තං පරියත්තිධම්මං අසෙසාසුං සුත්තානුසාරෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා නවප්පකාරම්පි ලොකුත්තර ධම්මං අධිගම්සු. තෙසං අනුපාදිසෙසනිබ්බාණපත්තිගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සඞ්ඝාධිට්ඨානං සවවවනං පයුඤ්ජන්නෙතා දෙසනං සමාපෙසි: **ඉදම්පි සඞ්ඝෙ**නි. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙ නෙව වෙදිතබ්බො; කෙවලං පන **ඉදම්පි** යථා වුත්තෙන පකාරෙන බීණාසවභික්ඛූනං නිබ්බාණසඞ්ඛාතං **සඞ්ඝෙ රතනං පණීත**නති එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොටිසහස්සවචකා වාළෙසු අමනුස්සෙහි පටිඝහිතානි. දෙසනාපරියොසානෙ රාජ කුලස්ස සොත්ථි අහොසි, සබ්බුපද්දවා වූපසම්මිංසු. චතුරාසීතියා පාණ සහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

අථ සක්කො දෙවානමින්දො–භගවතා රතනත්තයගුණං නිස්සාය සවවවනං පයුඤ්ජමානෙන නගරස්ස සොත්ථි කතා, මයාපි නගරස්ස සොත්ථානං රතනත්තයගුණං නිස්සාය යං කිඤ්චි වත්තබ්බනති විනෙත්වා අවසානෙ ගාථාත්තයං අභාසි: **යානීධ භූතානීති**. තත්ථ යස්මා බුද්ධො යථා ලොකහිතත්ථාය උස්සුක්කං ආපන්නොති ආගන්තබ්බං තථා ආගතත්තා, යථා එතෙහි ගන්තබ්බං තථා ගතත්තා, යථා එතෙහි

1. පෘ. සා. අතීතභවිකං. a. අඞ්ගුත්තරනි-

ආජානිතබ්බං තථා ආජානනතො, යථා ඤාතිතබ්බං තථා ඤාතතො, යඤ්ච තථෙව හොති තස්ස ගදනතො ච තථාගතොති වුච්චති. යස්මා ච සෝ දෙවමනුස්සෙහි පුප්ඵගන්ධාදිනා බහි නිබ්බත්තෙන උපකරණෙන ධම්මානුධම්මපටිපත්තාදිනා ච අත්තනි නිබ්බත්තෙන අති විය පූජිතෝ, තස්මා සකෙකා දෙවානමින්දෝ සබ්බං දෙවපරිසං අත්තනා සද්ධිං සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ: **තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං බුද්ධං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූ**ති. යස්මා පන ධම්මෙ-මග්ගඛමෙමා යථා යුගනද්ධසමථ විපස්සනාබලෙන ගන්තබ්බං කිලෙසපක්ඛං සම්මුච්ඡිතන්තෙන, තථාගතොති තථාගතො, නිබ්බාණඛමෙමාපි යථාවතො පඤ්ඤාය පටිවිබොව සබ්බදුක්ඛවිඝාතාය සම්පජ්ජති, බුද්ධාදීහි තථා අවගතො, තස්මා තථාගතොති වුච්චති, යස්මා ච සඞ්ඛාපි යථා අත්තභිතාය පටිපන්නෙහි ගන්තබ්බං තෙන තෙන මග්ගෙන තථාගතො, තස්මා තථාගතොත්වෙව වුච්චති, තස්මා අවසානගාථාවයෙපි තථාගතං ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි හොතු-තථාගතං සඞ්ඝං නමස්සාම සුවත්ථි හොතූති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

එවං සකෙකා දෙවානමින්දෝ ඉමං ගාථාත්තයං භාසිත්වා භගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවපුරමෙව ගතෝ සද්ධිං දෙවපරිසාය. භගවා පන තදෙව රතනසුත්තං දුතියදිවසෙපි දෙසෙසි. පුන චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. එවං යාව සත්තමං දිවසං[1] දෙසෙසි. දිවසෙ දිවසෙ දෙසනාවසානෙ තථෙව ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. භගවා අද්ධමාසමෙව වෙසාලියං විහරිත්වා රාජූනං ගච්ඡාමාති පටිවෙදෙසි. තතෝ රාජානෝ දිගුණෙන සක්කාරෙන පුන තීහි දිවසෙහි භගවන්තං ගඞ්ගාතීරං නයිංසු. ගඞ්ගාය නිබ්බත්තා නාග රාජානෝ ච විනෙතුං: මනුස්සා තථාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාමාති සුවණ්ණරජතමණිමයා නාවායෝ මාපෙත්වා සුවණ්ණරජතමණිමයෙ එව පල්ලඞ්ක පඤ්ඤපෙත්වා පඤ්චවණ්ණ පදුමසඤ්ඡන්නං උදකං කරිත්වා 'අම්හාකං අනුග්ගහං කරොථා'ති භගවන්තං උපගතා, භගවා අධිවාසෙත්වා රතනන්වමාරුළ්හා, පඤ්ච ච භික්ඛුසතානි පඤ්චසතනාවායෝ අභිරුළ්හා.[2] නාගරාජානෝ භගවන්තං සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන නාගභවනං පවෙසෙසුං. තත්ර සුදං භගවා සබ්බරත්තිං නාගපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. දුතියදිවසෙ දිබ්බෙහි ඛාදනීයභොජනීයෙහි මහාදානං අදංසු.[3] භගවා අනුමොදිත්වා නාග භවනා නික්ඛමි. භූමට්ඨදෙවා[4] "මනුස්සා ච නාගා ච තථාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාම"ති විනෙත්වා වනපතුමෙ රුක්ඛපබ්බතාදිසු ඡත්තාධිඡත්තානි උක්කිපිංසු, එතෙනෙව උපායෙන යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මභවනං තාව මහාසක්කාරවිසෙසො නිබ්බත්තති. බිම්බිසාරොපි ලිච්ඡවීහි ආගමනකාලෙ කතසක්කාරතො දිගුණං සක්කාරමකාසි. පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පඤ්චහි දිවසෙහි භගවන්තං රාජගහං ආනෙසි.

1. සී. II. සත්තදිවසෙ. 2. සී. පා. සත.ඤත. 3. සී. I. II & V. අක.සු. 4. ප-දෙවතා.

රාජගහමනුපපත්තෙ භගවති පවත්තමානෙ මණ්ඩලමාළෙ සන්නිපතිතානං භික්ඛූනං අයමන්තරාකථා උදපාදි: අහො බුද්ධස්ස භගවතො ආනුභාවො-යං උද්දිස්ස ගබ්භාය ඔරතො ච පාරතො ච අට්ඨයොජනො භූමිභාගො නිත්තණ්ඩුළ ථලඤ්ච සමං කත්වා වාලිකාය ඔකිරිත්වා පුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නො, යොජනපමාණං ගබ්භාය උදකං තානාවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ඡන්නං, යාව අකනිට්ඨභවනා ඡත්තාධිඡත්තානි උස්සිතානීති. භගවා තං පවත්තිං ඤත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තඛ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන ගන්ත්වා මණ්ඩලමාළෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදි, නිසජ්ජ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි: කාය නුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නානි. භික්ඛූ සබ්බං ආරොචෙසුං. භගවා එතදවොච: න භික්ඛවෙ අයං පුජාවිසෙසො මයඤ්ච බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තෙතා-න නාගදෙවබ්‍රහ්මානුභාවෙන, අපිච ඛො පුබ්බෙ අපපමත්තකපරිච්චාගානුභාවෙන නිබ්බත්තෙතානි. භික්ඛූ ආහංසු: න මයං හනෙත තං අපපමත්තකං පරිච්චාගං ජානාම, සාධු නො භගවා තථා කථෙතු, යථා මයං තං ජානෙය්‍යාමාති. භගවා ආහ: "භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ තක්කසිලායං සඞ්ඛා නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. තස්ස පුත්තො සුසීමො නාම මාණවො[1] සොළසවස්සුද්දෙසිකො වයෙන එක[2]දිවසං පිතරං උපසඞ්කමිත්වා එක[3]මන්තං අට්ඨාසි. තං පිතා ආහ: කිං තාත සුසීමාති. සො ආහ: ඉච්ඡාමහං තාත බාරාණසිං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගහෙතුන්ති. තෙන හි තාත සුසීම අසුකො නාම බ්‍රාහ්මණො මම සහායකො, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උග්ගණ්හාහීති කහාපණසහස්සං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා මාතාපිතරෝ අභිවාදෙත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා උපචාරයුත්තෙන විධිනා ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අත්තානං නිවෙදෙසි. ආචරියො 'මම සහායස්ස පුත්තො'ති මාණවං සම්පටිච්ඡිත්වා සබ්බං පාතුනෙය්‍යමකාසි. සො අඩ්ඪනකිලමථං පටිවිනොදෙත්වා තං කහාපණසහස්සං ආචරියස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා සිප්පං උග්ගහෙතුං ඔකාසං යාචි; ආචරියො ඔකාසං කත්වා උග්ගණ්හාපෙසි. සො ලහුඤ්ච ගණ්හනෙන්නා බහුඤ්ච ගණ්හනෙන්නා ගහිතගහිතඤ්ච සුවග්ගණ්හාජනෙ පක්ඛිත්තමිව සීහතෙලං අවිනස්සමානං ධාරෙනෙන්නා වාදසවස්සිකං සිප්පං කතිපයමාසෙනෙව පරියොසාපෙසි. සො සජ්ඣායං කරොනෙන්නා ආදිමජ්ඣමෙව පස්සති නො පරියොසානං. අථ ආචරියං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: ඉමස්ස සිප්පස්ස ආදිමජ්ඣමෙව පස්සාමි පරියොසානං න පස්සාමීති. ආචරියො ආහ: අහමපි තාත එවමෙවාහි. අථ කො වරහි ඉමස්ස සිප්පස්ස පරියොසානං ජානාතීති? ඉසිපතනෙ තාත ඉසයො අසු, තෙ ජානෙය්‍යුනති[4] ආහ. තෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡාමි ආචරියාති. පුච්ඡ තාත යථාසුඛන්ති. සො ඉසිපතනං ගන්ත්වා පවෙචකුඩ්ඩෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි: ආදිමජ්ඣපරියොසානං ජානාථාති. ආම ආවුසො ජානාමාහි. තං මමපි සික්ඛා

---

1. ප-ණොණවෙ අහොසි.
2. ප-සො එක.
3. ප-අඞ්ගවාදෙත්වා එක.
4. පෘ. ඝ. ජානන්තීති.

පෙථාති. තෙන හි ආවුසෝ පබ්බජාහි, න සක්කා අපබ්බජිතේන සික්ඛිතුන්ති. සාධු භන්තෙ පබ්බාජෙථ වා මං යං වා ඉච්ඡථ තං කත්තා[1] වා පරියොසානං ජානාපෙථාති, තෙ තං පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙතුං අසක්කොන්තා "එවං තෙ නිවාසෙතබ්බං එවං පාරුපිතබ්බ"න්ති ආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සෝ තඤ්ච සික්ඛනෙනෝ උපනිස්සයසම්පන්නතාය අවිරෙනෙව පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුජ්ඣි. සකලබාරාණසියං සුසිමපච්චෙකබුද්ධොති පාකටෝ අහොසි ලාභග්ග යසග්ගප්පත්තෝ සම්පන්නපරිවාරෝ. සෝ අපරාපරකාලං වත්තනිකස්ස කම්මස්ස කතත්තා න චිරෙනෙව පරිනිබ්බායි. තස්ස පච්චෙකබුද්ධා ච මහාජනකායෝ ච සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයෝ ගහෙත්වා නගරච්චරෙ ථූපං පතිට්ඨාපෙසුං. අථ ඛෝ සඞ්ඛෝ බ්‍රාහ්මණෝ "පුත්තෝ මෙ චිර ගතෝ, න චස්ස පවත්තිං ජානාමී"ති පුත්තං දට්ඨුකාමතාය තක්කසිලායං නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසියං පත්වා මහාජනකායං සන්නිපතිතං දිස්වා "අද්ධා ඔත්තුස්ස එකොපි මෙ පුත්තස්ස පවත්තිං ජානිස්සතී"ති විත්තෙතෙනෝ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි. සුසිමෝ නාම මාණවෝ ඉධාගතෝ අත්ථි, අපි නු තස්ස පවත්තිං ජානාථාති? තෙ ආම බ්‍රාහ්මණ ජානාම: අසුම්ං නගරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ නිණ්ණං වෙදානං පාරගූ භූත්වා පච්චෙකබුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණ ධාතුයා පරිනිබ්බායි; අයමස්ස ථූපෝ පතිට්ඨාපිතොති ආහංසු. සෝ භූමිං හත්ථෙන පහරිත්වා රොදිත්වා ච පරිදෙවිත්වා ච තං වෙත්තියඞ්ගණං ගන්ත්වා තිණානි උද්ධරිත්වා[2] උත්තරාසාටකෙන වාලිකං ආනෙත්වා පච්චෙකබුද්ධවෙත්තියඞ්ගණෙ ආකිරිත්වා කම්මණ්ඩලුතො උදකෙන සමන්තතෝ භූමිං[3] පරිපෙථාසිත්වා වන්දුපෙළිහි පූජං කත්වා උත්තර සාටකෙන පටාකං ආරොපෙත්වා ථූපස්ස උපරි අත්තනෝ ඡත්තං බන්ධිත්වා පක්කාමී[4]"ති.

එවං අතීතං දස්සෙත්වා තං ජාතකං පවත්තුපන්නෙන අනුසන්ධෙනෙතා භික්ඛූනං ධම්මකථං කථෙසි. "සියා ඛෝ පන වෝ භික්ඛවෙ එවමස්ස[4] අඤ්ඤදූ නූන තෙන සමයෙන සඞ්ඛෝ බ්‍රාහ්මණෝ අහොසීති. න ඛෝ පනෙතං භික්ඛවෙ එවං දට්ඨබ්බං, අහං තෙන සමයෙන සඞ්ඛෝ බ්‍රාහ්මණෝ අහොසිං, මයා සුසිමස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වෙත්තියඞ්ගණෙ තිණානි උද්ධටානි, තස්ස මෙ කම්මස්ස නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනං මග්ගං විගතඛාණුකණ්ටකං කත්වා සමං සුධිමකාසු, මයා තත්ථ වාලිකා ඔකිණ්ණා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනෙ මග්ගෙ වාලිකං ඔකිරිංසු, මයා තත්ථ වන්දුසුමෙහි පූජා කතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන නවයොජනමග්ගෙ ථලෙ ච උදකෙ ච නානාපුප්ඵෙහි පුප්ඵසන්ථරං අකාසු, මයා තත්ථ කම්මණ්ඩලුදකෙන භූමි පරිපෙථිතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන වෙසාලියං පොක්ඛරවස්සං වස්සි; මයා තස්මිං[5]

1. සී. යං වා තං වා කත්වා. 3. ඔත්තුස්ස-උදකෙන. 5. සී. I තස්ස.
2. සී. I. II. & V හරිත්වා. 4. ඔත්තුස්ස-ඉතිකත්වෙ. a. ධම්මපදවණ්ණනාථ.

වෙතියෙ පටිමා ආරොපිතා ජාතසද්ද බද්ධං, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන යාව අකනිට්ඨභවනා පටිමා ආරොපිතා ජාතාධිජාතානි වෝ[1] උස්සිතානි. ඉති ඛො භික්ඛවෙ අයං මයාං පූජාවිසෙසො නෙව බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තො න නාගදෙවබ්‍රහ්මානුභාවෙන. අපිච ඛො අපප්පතකපරිච්චාගානුභාවෙන නිබ්බත්තොති" ධම්මකථාපරියොසානෙ ඉමං ගාථං අභාසි:

"මත්තාසුඛපරිච්චාගා පස්සෙ චෙ විපුලං සුඛං,
චජෙ මත්තාසුඛං ධීරො සම්පස්සං විපුලං සුඛ[a]"න්ති.

පරමත්ථජෝතිකායං
සුත්තනිපාතට්ඨකථාය රතනසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 2.

සාමාකවිඬූලභක්ඛීනඛානීති ආමගන්ධසුත්තං. කා උපපත්ති? අනුප්පන්නෙ භගවති ආමගන්ධො නාම බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නිම්බවනසණ්ඩං පවිසිත්වා පබ්භාරතෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා වනමූලඵලාහාරො හුත්වා තත්ථ පටිවසති. න කදාචි මච්ඡමංසං ඛාදති. අථ තෙසං තාපසානං ලොණම්බිලාදීනි අපරිභුඤ්ජනතාය[2] පණ්ඩුරොගො උපපජ්ජි. තතො තෙ "ලොණම්බිලාදිසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ගච්ඡාමා"ති පච්චන්තගාමං සම්පත්තා. තත්ථ මනුස්සා තෙ ඉසී දිස්වා[3] නිමන්තෙත්වා හොජෙසුං. කතභත්තනිච්චානං නෙසං මධුපිණ්ඩපරිභොගභාජනපාදමක්ඛණාදීනි උපනෙත්වා "එත්ථ භවන්තෙහි වසථ-මා උක්කණ්ඨිත්ථා"ති වත්වා ඨානං දස්සෙත්වා පක්කමිංසු. දුතියදිවසෙ වාපි තෙසං දානං දත්වා පුන සරපවිපාටියා එකෙකදිවසං දානමදංසු. තාපසා චතුමාසං තත්ථ වසිත්වා ලොණම්බිලාදිසෙවනාය විරහාවපත්තසරීරා හුත්වා "මයං ආවුසො ගච්ඡාමා"ති මනුස්සානං ආරොචෙසුං. මනුස්සා තෙසං තෙල තණ්ඩුලාදීනි අදංසු. තෙ තානි ආදාය අත්තනො අස්සමමෙව අගමංසු, තඤ්ච ගාමං තථෙව සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ ආගමිංසු. මනුස්සාපි තෙසං ආගමනකාලං ඔදිත්වා දානත්ථාය තණ්ඩුලාදීනි සජ්ජෙත්වාව අවජානන්ති, ආගතෙ ච නෙ තථෙව සම්මානෙන්ති.

අථ භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා තත්ථ විහරන්තො තෙසං තාපසානං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තතො නික්ඛම්ම භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං සම්පාපුණි, මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා මහාදානානි අදංසු, භගවා තෙසං ධම්මං දෙසෙසි, තෙ තාය ධම්මදෙසනාය අපෙක්ඛාචෙව සොතාපන්නසකදාගාමි

---

1. සී. I. පටිමා ච ජාතානිථ
2. සී. පා. අපරිභුඤ්ජමානතාය.
3. ම. තෙසු පසීදිත්වා,
a. ධම්මපද 290.

අනාගාමිනෝ අහෙසුං, එකවෙව පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. භගවා පුනදෙව සාවත්ථිං[1] පච්චාගමාසි, අථ තෙ තාපසා තං ගාමං අගමංසු, මනුස්සා තාපසෙ දිස්වා න පුබ්බසදිසං කොතූහලමකංසු. තාපසා තෙ පුච්ඡිංසු: කිං ආවුසෙ ඉමෙ මනුස්සා න පුබ්බසදිසා, කින්නු ඛො අයං ගාමෝ රාජදණ්ඩෙන උපද්දුතෝ උදාහු දුබ්භික්ඛෙන උදාහු අඤ්ඤෙහි සීලාදිගුණසම්පන්නතරෝ කොචි පබ්බජිතෝ ඉමං ගාමං අනුප්පත්තොති. තෙ ආහංසු: න හනෙත රාජදණ්ඩෙන න දුබ්භික්ඛෙනායං ගාමෝ උපද්දුතෝ, අපිච බුද්ධෝ ලොකෙ[2] උප්පන්නොති, සෝ භගවා බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙන්තෝ ඉධාගතොති. තං සුත්වා ආමගන්ධිතාපසෝ බුද්ධොති ගහපතයෝ වදෙථ, බුද්ධොති හනෙත වදෙමාති නික්කඩ්ඪතුං වත්වා "සොසොපි ඛො එසෝ දුල්ලභෝ ලොකසම්මිං යදිදං බුද්ධෝ"ති අත්තමනෝ අත්තමනච්චාවං නිච්ඡාරෙත්වා පුච්ඡි: කින්නු ඛො සෝ බුද්ධෝ ආමගන්ධං භුඤ්ජති න භුඤ්ජතීති. කොහනෙත ආමගන්ධොති. ආමගන්ධෝ නාම මච්ඡමංසං ගහපතයොති. භගවා හනෙත මච්ඡමංසං පරිභුඤ්ජතීති. තං සුත්වා තාපසෝ විපපටිසාරී අහොසි: මා හෙව ඛො පන බුද්ධෝ සියාති. පුන විනෙතසි: බුද්ධානං පාතුභාවෝ නාම දුල්ලභෝ, ගන්ත්වා[3] පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමීති. තතෝ යෙන භගවා ගතෝ, තං මඝඤ මනුස්සෙ පුච්ඡිත්වා වච්ඡගිද්ධිනී ගාවී විය තුරිතතුරිතෝ සබ්බඤ්ඤුතාවිවාසෙන සාවත්ථිං අනුප්පත්වා ජෙතවනමෙව පාවිසි සද්ධිං සකාය පරිසාය. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නෝ එව හොති. තාපසා භගවන්තං උපගම්ම[4] තුණ්හීභූතා අත්තාභිවාදෙත්වාව එකමන්තං නිසීදිංසු. භගවා "කච්චි වෝ ඉසයෝ ඛමනීය"න්ති ආදිනා නයෙන තෙහි සද්ධිං පටිසම්මොදි; තෙපි ඛමනීයං හොගොතමාති ආදිමාහංසු. තතෝ ආමගන්ධෝ භගවන්තං පුච්ඡි: ආමගන්ධං හෝ ගොතම භුඤ්ජසි න භුඤ්ජසීති. කෝ එසෝ බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධෝ නාමාති. මච්ඡමංසං හෝ ගොතමාති. භගවා න බ්‍රාහ්මණ මච්ඡමංසං ආමගන්ධෝ, අපිච ඛෝ ආමගන්ධෝ නාම සබ්බෙ ඛීලෙසා පාපකා අකුසලා ධම්මාති වත්වා න බ්‍රාහ්මණ ඉදානි චමෙව ආමගන්ධං පුච්ඡි, අතීතෙපි නිස්සෝ නාම බ්‍රාහ්මණෝ කස්සපං භගවන්තං පුච්ඡි. එවඤ්ච සෝ පුච්ඡි-එවං සෝ භගවා ව්‍යාකාසීති නිස්සෝත ච බ්‍රාහ්මණෙන කස්සපෙන ච භගවතා වුත්තගාථායෝ එව ආනෙත්වා හාභි ගාථාහි බ්‍රාහ්මණං සඤ්ඤාපෙන්තෝ ආහ: **සාමාකා විඛ්ගුලකාවිනාකානීති**. අයං තාව ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉධ උප්පත්ති අතීතෙ පන:

කස්සපෝ කිර බොධිසත්තෝ අධිඨ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසත සහස්සඤ්ච පාරමියෝ පූරෙත්වා-බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධනවති නාම බ්‍රාහ්මණි-තස්සා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි; අග්ග සාවකොපි තං දිවසං යෙව දෙවලොකා චවිත්වා අනුපුරොහිත

1. සී III. සාවත්ථියං. 2. බහුසු-බුද්ධෝ. 3. ම. බුද්ධං දිස්වා 4. ම. උපගඞ්කම්ම.

බ්‍රාහ්මණස්ස පජාපතියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. එවං තෙසං එකදිවසමෙව පටිසන්ධිගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. එකදිවසෙ යෙව එතෙසං එකස්ස කස්සපො එකස්ස තිස්සොති නාමං අකංසු. තෙ සහපංසුකීළනකා වෙ සහායකා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඩිං අගමංසු. තිස්සස්ස පිතා පුත්තං ආණාපෙසි: අයං තාත කස්සපො නික්ඛම්ම[1] පබ්බජිතා බුද්ධො භවිස්සති, තම්පිස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භවනිස්සරණං කරෙය්යාසීති. සො සාධූති පටිස්සුණිත්වා[2] බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොපි සම්ම පබ්බජිස්සාමාති ආහ. බොධිසත්තොපි සාධූති පටිස්සුණි. තතො වුද්ධිං අනුපපත්තකාලෙපි තිස්සො බොධිසත්තං ආහ: එහි සම්ම පබ්බජිස්සාමාති. බොධිසත්තොපි න නික්ඛම්. තිස්සො න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගතන්ති සයං නික්ඛම්ම ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා වසති. බොධිසත්තොපි අපරෙන සමයෙන ඝරෙ ඨිතොයෙව ආනාපානසතිං පරිග්ගහෙත්වා චත්තාරි ඣානානි අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා පාසාදෙන බොධිමණ්ඩසමීපං ගන්ත්වා පුන "පාසාදෙ යථාඨානෙ යෙව පතිට්ඨාතූ"ති අධිට්ඨාසි; සො සත්ථාඨානෙ යෙව පතිට්ඨාසි. අපබ්බජිතෙන කිර[3] බොධිමණ්ඩං පත්තුං න සක්කොති. සො පබ්බජිත්වා බොධිමණ්ඩං පත්වා නිසීදිත්වා සත්ත දිවසෙ පධානයොගං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සම්මා සම්බොධිං සච්ඡාකාසි. තදා ඉසිපතනෙ වීසතිසහස්සා පබ්බජිතා පටිවසන්ති. අථ කස්සපො භගවා තෙ ආමන්තෙත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙසි, සුත්තපරියොසානෙ සබ්බෙව අරහන්තො අහෙසුං, සො සුදං භගවා වීසතිසහස්සභික්ඛුපරිවුතො[4] තත්ථෙව ඉසිපතනෙ වසති, කිඤ්චි තං කාසිරාජා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති. අථෙකදිවසං බාරාණසිවාසී එකො පුරිසො පබ්බතෙ වඩ්ඪකාරාදීනි ගවෙසන්තො තිස්සස්ස තාපසස්ස අස්සමං පත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තාපසො තං දිස්වා 'කුතො ආගතොසී'ති පුච්ඡි. බාරාණසිතො හන්තෙති. කා තත්ථ පවත්තීති. තත්ථ භන්තෙ කස්සපො නාම සම්මා සම්බුද්ධො උප්පන්නොති. තාපසො දුල්ලභවචනං සුත්වා පීතිසොමනස්ස ජාතො පුච්ඡි: කිං සො ආමගන්ධං භුඤ්ජති න භුඤ්ජතීති. කො භන්තෙ ආමගන්ධොති. මච්ඡමංසං ආවුසොති. භගවා භන්තෙ මච්ඡමංසං භුඤ්ජතීති. තං සුත්වා තාපසො විප්පටිසාරී හුත්වා පුන චින්තෙසි: ගන්ත්වා තං පුච්ඡිස්සාමි; සචෙ ආමගන්ධං පරිභුඤ්ජාමීති වක්ඛති, තතො තං තුම්හාකං භන්තෙ ජාතියා ච කුලස්ස ච ගොත්තස්ස ච අනනුච්ඡවියමෙතන්ති නිවාරෙත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භවනිස්සරණං කරිස්සාමීති සල්ලහුකං උපකරණං ගහෙත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන සායන්හසමයෙ බාරාණසිං පත්වා ඉසිපතනමෙව පාවිසි. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නොයෙව හොති.

1. සී. II. පංසුදූ නික්ඛම්ම.
2. සී I. II. III. සම්පටිස්සුත්වා පා. පටිස්සුත්වා.
3. සී II. පන.
4. සී. II. III. විසති භික්ඛු සහස්සපරිවුතො.

තාපසො භගවන්තං උපසඞ්කමම[1] අනභිවාදෙත්වා තුණ්හීභූතො එකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා තං දිස්වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පටිසම්මොදි. සොපි ඛමනීයං හොං[2] කස්සපාති ආදිනි වත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා භගවන්තං පුච්ඡි: ආමගන්ධං හොං කස්සප භුඤ්ජසි න භුඤ්ජසීති. නාහං බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති. සාධු සාධු හොං කස්සප පරකුණපං අඛාදනෙනා සුන්දරමකාසි, යුත්තමෙතං හොතො කස්ස පස්ස ජාතියා ච කුලස්ස ච ගොතනස්ස වාති. තතො භගවා අහං කිලෙසෙ සඞ්ඛාය ආමගන්ධං න භුඤ්ජාමීති වදමි, බ්‍රාහ්මණො මච්ඡමංසං පවෙචෙති; යන්නූනාහං සෙව ගාමං පිණ්ඩාය අපවිසිත්වා කිඤ්චිදෙසදෙ ගෙහා ආහතං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජෙය්‍යං, එවං ආමගන්ධං ආරබ්භ කථා පවත්තිස්සති, තතො බ්‍රාහ්මණං ධම්මදෙසනාය සඤ්ඤාපෙස්සාමීති දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව සරීරපරිකම්මං කත්වා ගන්ධකුටිං පාවිසි; භික්ඛූ ගන්ධකුටිවාරං පිහිතං දිස්වා "න භගවා අජ්ජ භික්ඛූහි සද්ධිං පවිසිතුකාමොං"ති ඤත්වා ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා පිණ්ඩාය පවිසිංසු. භගවාපි ගන්ධකුටිතොං නික්ඛම්ම පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි; තාපසොපි ඛො පත්තසාඛං[3] පවිත්වා ඛාදිත්වා භගවතො සන්තිකෙ නිසීදි කිකී කාසිරාජා භික්ඛූ පිණ්ඩාය චරන්තෙ දිස්වා 'භගවා භන්තෙ කුහි'න්ති පුච්ඡිත්වා 'විහාරෙ මහාරාජා'ති ච සුත්වා නානාව්‍යඤ්ජනමනෙකරස මංසවිකතිසම්පන්නං භොජ්ජං භගවතො පාහෙසි. අමච්චා විහාරං නෙත්වා භගවතො ආරොචෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිවිසන්තා පඨමං නානාමංසවිකතිසම්පන්නං යාගුං අදංසු. තාපසො දිස්වා ඛාදති නු ඛො නොති චින්තෙන්තො අට්ඨාසි. භගවා තස්ස පස්සතොං යෙව යාගුං පිවන්තොං මංසඛණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපි, තාපසො දිස්වා රුට්ඨො. පුන යාගුපිතස්ස නානාරසව්‍යඤ්ජනං භොජ්ජමිදංසු. තම්පි ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තං දිස්වා අතිවිය රුට්ඨො: මච්ඡමංසං ඛාදනෙනා යෙව න ඛාදමීති භණතීති. අථ භගවන්තං කතහත්තකිච්චං හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසින්නං උපසඞ්කමිත්වා "හොං කස්සප මුසා ත්වං භණසි, නෙතං පණ්ඩිතකිච්චං, මුසාවාදෙ හි ගරහිතො බුද්ධානං; යෙපි තෙ පබ්බතපාදෙ වනමූලඵලාදීහි යාපෙන්තා ඉසයො වසන්ති, තෙපි මුසා න භණන්ති"ත්වා පුන ඉසීනං ගුණෙ[4] ගාථාය වණ්ණෙන්තො **ආහ: සාමාකඛිඩ්ගුලකඛීනඛාතීති.**

තත්ථ **සාමාකාති** ධුනිත්වා වා සීසානි උච්චිනිත්වා වා ගණ්හුපගා තිණධඤ්ඤජාති, තථා **ඛිඩ්ගුලකාති** කණවීරපුප්ඵපණ්ඩුපණ්ඩුසීසා හොන්ති; **ඛීනඛාතීති** අවප්පබබතපාදෙසු අරොපිතජාතා ඛිනමුඛා; **පත්තපඵලනති** යං කිඤ්චි හරිතපණ්ණං, **මූලඵලනති** යං කිඤ්චි කන්දකමූලං, **ඔවිඵලනති** යං කිඤ්චි රුක්ඛවල්ලිඵලං; මූලගහණෙන වා කන්දමූලං, ඵලගහණෙන රුක්ඛවල්ලිඵලං, ඔවිඵලගහණෙන උදකෙ

1. සී. II. උපසඞ්කමිත්වා. 3. සී. පා. පත්තසාඛං.
2. සී. I. II. III. වොං. 4. සී. II. ගුණං.

ජාතසිඞ්ගාවක-කසෙරුකාදිඵලං වෙදිතබ්බං[1]; **ඛමෙමන ලදධන්ති** දූතෙය්‍යපහිණගමනාදිම්ච්ඡාජීවං පහාය වනෙ උඤ්ඤාචරියාය ලද්ධං; **සන්තන්ති** සනෙතා අරියා; **අසමානාති** භුඤ්ජමානා; **න කාමකාමා අලිකං භණන්තීති** තෙ එවං අමමා අපරිග්ගහා එතානි සාමාකාදීනි භුඤ්ජමානා ඉසයො, යථා වා සාදුරසාදිභෙදෙ කාමෙ පත්ථයනෙතා ආමගන්ධං භුඤ්ජනෙතා යෙව නාහං බ්‍රාහ්මණ ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති වදනෙතා[2] අලිකං භණිංසු, තථා න කාමකාමා අලිකං භණන්ති. කාමෙ කාමයමානා මුසා න භණන්තීති ඉසීනං පසංසාය භගවතො නිද්දං දීපෙති.

එවං ඉසීනං පසංසාපදෙසෙන භගවන්තං නිද්දිසිත්වා ඉදානි අත්තනා අධිප්පෙතං නිග්ගුම්භුං දස්සෙන්ථා නිප්පරියායෙනෙව භගවන්තං නිද්දෙතා ආහ: **ඝදඤ්ඤමානොඝ**[3]න්ති; තත්ථ දකාරො පදසන්ධිකරො, අයම්පනත්ථො: යං කිඤ්චිදෙව ලාව[4]මංසං වා තිත්තිරමංසං වා ඩොව තවෙජනාදීනා ප්‍රුබ්බපරිකම්මෙන **සුඛනං**, පවනවාසනාදිනා පච්ඡා පරිභාමෙන **සුනිට්ඨිතං**, න මාතරා න පිතරා අපිච ඛො පන 'දකඞ්ගණෙය්‍යො අය'න්ති ඔඤ්ඤමානෙහි ධම්මකාමෙහි **පරෙහි දිනනං**, සක්කාරසම්මාණෙන **පණීතං** පණීතමලඞ්කතං, උත්තමරසතාය ඔජවන්තතාය ථාමබලහරණසම්පත්තාය ච **පණීතං අඤ්ඤමානො** ආහාරයමානො, න කෙවලඤ්ච යං කිඤ්චි මංසමෙව. අපිච ඛො පන ඉමම්පි **සාලිනමන්නං** විචිතකාලකං සාලිතණ්ඩුලොදනං **පරිභුඤ්ජමානො, සො භුඤ්ජසි ඛත්තිය ආමගන්ධං** සො එවං යං කිඤ්චි මංසං භුඤ්ජමානො ඉදඤ්ච සාලිනමන්නං පරිභුඤ්ජමානො **භුඤ්ජසි ඛත්තිය ආමගන්ධන්ති** භගවන්තං ගොතෙතන ආලපති.

එවං ආහාරතො භගවන්තං නිද්දිසිත්වා ඉදානි මුසාවාදං ආරොපෙත්වා නිග්ගණ්හන්තො ආහ: **න ආමගන්ධො** -පෙ- **සුසඞ්ඛතෙනාති**. තත්‍රායං සම්බන්ධො: පුබ්බෙ මයා පුච්ඡිතො සමානො **න ආමගන්ධො මම කප්පතීති ඉවෙවව** වං භාසසි, එවං එකංසෙනෙව වං භාසසි **බ්‍රහ්මබන්ධු** බ්‍රාහ්මණගුණවිරහිත ජාතිමත්තබ්‍රාහ්මණාති පරිභාසනෙතා භණති, **සාලිනමන්නන්ති** සාලිතණ්ඩුලොදනං **පරිභුඤ්ජමානොනි** භුඤ්ජමානො **සකුණමංසෙති සුසඞ්ඛතෙනීති** තදුභගවතො අභිහටං සකුණමංසං නිද්දිසනෙතා භණති. එවං භණනෙතා එව ච භගවතො හෙට්ඨා පාදතලාපපභුති යාව උපරි කෙසන්තා සරිරමුල්ලොකනෙතා වත්තිංස වරලක්ඛණාසීතිඅනුව්‍යඤ්ජනසම්පදං ව්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපඤ්ච දිසවා එවරූපමහාපුරිසලක්ඛණාදිපතිමණ්ඩිතකායො න මුසා භණිතුමරහති, අයං හිසස භවන්තරෙපි සච්චවාචාභිසඞ්ඛෙන උණ්හා හමුකන්තරෙ ජාතා ඔදතා මුදු තූලසන්නිභා, එකෙකානි ච ලොම කූපෙසු ලොමානි, සචායං කථම්දානි මුසා භණිස්සති, අද්ධා අඤ්ඤෙ ඉමස්ස ආමගන්ධො භවිස්සති, යං සන්ධාය එතදවොච: නාහං බ්‍රාහ්මණ

1. සී. පා. ඛාදිතබ්බං.
2. සී. II. පා. භණනෙතා.
3. සී. II. III. යදඤ්ඤමානො මි. අසපකා
4. බහූසු-ලාප.

ආමගන්ධං භුඤ්ජාමීති: ශාක්‍යපුත්තියානඤ්හි එතං පුබ්බේ අය්‍යකානම්පි විඤ්ඤාපිතපුබ්බං සඤ්ඤාතපබන්ධමාසනං ගොතමකතෙවෙව ආලපනෙනා ඉමං ගාථාසෙසං ආහ: **සුවජ්ඣාමි නං කසාපව එතමත්ථං කථමපඛාරෙ තව ආමගන්ධොති.**

අථස්ස භගවා ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙතුං **පාණාතිපාතොති එව** මාදිමාහ. **තත්ථ පාණාතිපාතොති** පාණවධෝ, **වධචෙතනඛණනතීති** එත්ථ **සත්තානං** දණ්ඩාදීහි ආකොටනං වධෝ, හත්ථපාදාදීනං ඡේදනං ඡෙදෝ, රජ්ජුආදීහි බන්ධෙ බන්ධනං; **ථෙය්‍යා[1] මුසාවාදෙනි** ථෙය්‍යඤ්ච මුසාවාදෙ ච, **නිඝාතීති** දස්සාමි කරිස්සාමීති ආදිනා නයෙන ආසං උප්පාදෙත්වා නිරාසඞ්කරණං[2], **වඤ්චනානීති** අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති ගාහාපනාදීනි, **අජ්ඣෙනනකුජ්ජානීති** නිරත්ථකානත්ථජනකගන්ථපරියාපුණනං, **පරදාරසෙවනානීති** පරපරිග්ගහිතාසු චාරිත්තාපජ්ජනං, **එසාම ගන්ධෝ න හි මංසභොජනානීති** එස පාණාතිපාතාදි අකුසලධම්ම සමුදාචාරෝ ආමගන්ධෝ විස්සගන්ධෝ[3] කුණපගන්ධෝ, කිං කාරණං? අමුඤ්චසඳ්දතතා කිලෙසඅසුචිමිස්සතතා සබ්බි ජිගුවජ්ජිතතතා පරම දුග්ගන්ධභාවාවහතතා ච, යෙ හි යෙ උස්සන්නා[4] කිලෙසා සත්තා, තෙ තෙ හි අනිදුග්ගන්ධා හොන්ති, නික්කිලෙසොපි මතසරීරම්පි දුග්ගන්ධං න හොති, තස්මා එසාමගන්ධෝ, මංසභොජනම්පන අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඞ්කිතඤ්ච අනවජ්ජං, තස්මා න හි මංසභොජනං ආමගන්ධොති.

එවං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය එකෙන නයෙන ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යස්මා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි ආමගන්ධෙහි සමන්නාගතා න එකො එව සබ්බෙහි න ච සබ්බ එකෙනෙව, තස්මා නෙසං තෙ තෙ ආමගන්ධෙ පහානෙතුං **යෙ ඉධ කාමෙසු අසඤ්ඤතා ජනාති** ආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය තාව දෙසනාය ආමගන්ධෙ විස්සජ්ජෙන්තො වෙ ගාථායො අභාසි. **තත්ථ යෙ ඉධ කාමෙසු අසංඝතා ජනාති** යෙ යෙවි ඉධ ලොකෙ කාමපතිසෙවනසඞ්ඛාතෙසු කාමෙසු මාතිමාඛුජ්ඣාදිසුපි[5] මරියාදවිරහෙන නිග්ගහසංවරාය අසංයතා පුථුජ්ජනා, **රසෙසු ගිද්ධාති** ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රසෙසු ගිද්ධා ගථිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නා අනාදීනවදස්සාවිනො අනිස්සරණපඤ්ඤා රසෙ පරිභුඤ්ජන්ති, **අසුචිකමිස්සිනා[6]නි** තාය රසගිද්ධියා රසපරිලාභත්‍ථාය ඤාතපපකාරම්චජ්ජාජීවසඞ්ඛාතඅසුචිභාවමිස්සිතා, **නාසිත දිට්ඨිනි** නත්ථි දින්නන්නි ආදිදසවත්ථුකමිච්ඡාදිට්ඨිසමන්නාගතා, **විසමාති** විසමෙන කායකම්මාදිනා සමන්නාගතා, **දුරන්නයාති** දුච්චිඤ්ඤුපයා සඤ්ඣිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගාහිදුප්පටිනිස්සග්ගිනා[7] සමන්නාගතා, **එසාම ගන්ධොති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨා කාමෙසු අසඤ්ඤතතා රසගිද්ධතා ආජීවපතති නත්ථිකාදිට්ඨි කායදුච්චරිතාදි විසමතා දුරනුබොධතාති අපරොපි පුබ්බෙ වුත්තොනෙවත්ථෙන ඡබ්බිධො ආමගන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ; **න හි මංසභොජනානි** මංසභොජනං පන යථාවුත්තෙනෙවත්ථෙන න ආමගන්ධොති.

1. ප. ථෙය්‍ය. 3. සී. මිස්ස. ම. විය. 5. ම. ඕනාපිතුවජ්ඣාදිසුපි. 7. සී. ම.
2. ප. නිරාසඞ්කරණං. 4. ම. උපපන්නා. 6. ම. අසුචිභාවංඅසිතා. නිස්සඟ්ගියා.

දුතියගාථායපි සෙ ලූඛඝාති යෙ ලූඛා නිරසා, **අත්තකිලමථානුයුත්තාති** අත්තෝ; **දුරුණාති** භක්ඛලා දෙවවස්සතායුත්තා, **පිට්ඨිමංසිඛාති** පුරතෝ මඩ්ඩිත්වා පරමුඛෙ අවණ්ණභාසියෝ, **එතෙ හි අභිමුඛෙ ඔලොකෙතුං අසක්කොන්තා පරමුඛාහං පිට්ඨිමංසඛාදකා විය හොන්ති, තෙන පිට්ඨිමංසිඛාති වුච්චන්ති; මිත්තදුභිනොති මිත්ත දුභකා,[1] දුරඛජීවිතෙසු විස්සාසමාපන්නානං මිත්තානං තත්ථ මිච්ඡා පටිපජ්ජනකාති වුත්තං හොති; නික්කරුණාති** කරුණාවිරහිතා **සත්තානං අනත්ථකාමා, අතිමානිනොති** "ඉධෙකච්චෝ ජාතියා වා-පෙ-අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වඤ්චනා පරෙ අතිමඤ්ඤති, යො එවරූපො මානො කොතුකමය්‍යතා චිත්තස්සා"[2]ති එවං වුත්තෙන අතිමානෙන **සමන්නාගතා; අදූනසීලාති** අදූනපකතිකා අදූනාධිමුත්තා, අසංවිභාගරතාති අත්ථෝ; **න ච දෙනති ඝාසච්චිති** තාය ච පන අදූනසීලතාය යාචිතාපි සන්තා කඤ්චි කිඤ්චි න දෙන්ති, අදින්නා පුබ්බකකුලෙ මනුස්සසදිසා නිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතපරායණා හොන්ති; කෙචි පන **අදූනසීලාතිවි** පඨන්ති, කෙවලං ගහණසීලා, **ඝාසච්චි** පන කිඤ්චි **න දෙනතීති. එසාමගඤ්ඤා න හි මංසභොජනානති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨෝ ලූඛතා දුරුණතා පිට්ඨිමංසිකතා මිත්තදුභිතා නික්කරුණතා අතිමානිතා අදූනසීලතා ආදූනතාති අපරෙපි පුබ්බෙ වුත්තනෙවත්ථෙන අට්ඨවිධෝ ආමගඤ්ඤෝ වෙදිතබ්බෝ, න මංසභොජනාති.

එවං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය වෙ ගාථායෝ වත්වා පුන තස්ස තාපසස්ස ආසයානුපරිවත්තනං විදිත්වා ධම්මාධිට්ඨානායෙව දෙසනාය එකං ගාථමභාසි. තත්ථ **සොඛෝ** උරගසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බෝ; **මදෙති** "ජාතිමදෙ ගොත්තමදෙ, ආරොග්‍යමදෙ"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ වුත්තපපභෙදෙ චිත්තස්ස මජ්ජනභාවෝ; **ථම්භොති** ථද්ධභාවෝ; **පවුට්ඨපනාති**[2] පවත්තිකට්ඨපනා ධම්මෙන නයෙන වුත්තස්ස පටිවිරුජ්ඣිත්වා ඨානං; **මායාති** "ඉධෙකච්චෝ කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා"ති ආදිනා නයෙන විභඞ්ගෙ විභත්තා කතපාප පටිච්ඡාදනතා; **ඵුසුම්භාති** පරලාභසක්කාරාදීසු ඉස්සා; **හස්සඝම්මුස්සඞ්ගාති** සම්මුස්සිතං හස්සං, අත්තුක්කංසනතාති වුත්තං හොති; **මානාතිමානොති** "ඉධෙකච්චෝ ජාතියා වා-පෙ-අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වඤ්චනා පුබ්බකාලෙ පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති, අපරකාලෙ අත්තානං සෙය්‍යං දහති, පරෙ හීනෙ දහති, යො එවරූපො මානො-පෙ-කොතුකමය්‍යතා චිත්තස්සා"ති විභඞ්ගෙ විභත්තෝ; **අඝබ්භි සඞ්ඝවොති** අඝප්පපුරිසෙහි සඞ්ඝවෝ; **එසාමගඤ්ඤා න හි මංසභොජනානති** එස කොධාදි නවවිධෝ අකුසලරාසි පුබ්බෙ වුත්තනෙවත්ථෙන ආමගඤ්ඤොති වෙදිතබ්බෝ, න මංසභොජනානති.

එවං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය නවවිධං ආමගඤ්ඤං දස්සෙත්වා පුනපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ආමගඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙන්තො තිස්සො ගාථායෝ අභාසි. තත්ථ **සෙ පාප**

1. ම. මිත්තදුභකා. 2. ම. පවුපටඨානාති. 3. විභඞ්ග.

සිලාති යෙ පාපසමාචාරතාය පාපසීලාති ලොකෙ පාකටා; **ඉණසාතසූචකානි** වසලසුතෙන වුත්තනයෙනෙව ඉණං ගහෙත්වා තස්ස අපදානෙන ඉණඝාතා, පෙසුඤ්ඤෙන සූචකා ච; **වොහාරකූටා ඉධ පාටිරූපිකාති** ධම්මට්ඨකථානෙ සීතා ලඤ්ඡං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජෙතෙතා කූටෙන වොහාරෙන සමන්නාගතත්තා වොහාරකූටා ධම්මට්ඨපතිරූපකත්තා පාටිරූපිකා; අථවා **ඉධා**ති සාසනෙ, **පාටිරූපිකා**ති දුසසීලා, තෙ හි යසමා තෙසං ඉරියාපථසම්පදාදිහි සීලවන්ත පටිරූපතා[1] අත්ථි, තසමා පටිරූපා, පටිරූපා එව පාටිරූපිකා; **නරා ධමා සෙඛ සතරොනති කිබ්බිසනති** යෙ ඉධ ලොකෙ නරාධමා මාතා පිතූසු බුද්ධපවෙදකබුද්ධාදීසු ච මිච්ඡාපටිපත්තිසඞ්ඛාතං[2] කිබ්බිසං කරොනති; **එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනානති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො පාපසීලතා ඉණඝාතතා සූචකතා වොහාර කූටතා පාටිරූපිකතා කිබ්බිසකාරිතාති අපරොපි පුබෙබ වුත්තෙ නෙවත්ථෙන ඡබ්බිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො. න මංසභොජනානති.

යෙ ඉධ පාණෙසු අසංයතා ජනාති යෙ ජනා ඉධ ලොකෙ පාණෙසු යථාකාමකාරිතාය සතමපි සහසසම්පි මාරෙන්තා අනුද්දය මත්තසසාපි අකරණෙන අසංයතා; **පරෙසම්දුස විහෙසමුසයුනානි** පරෙසං සන්තකං ආදුය ධනං වා ජීවිතං වා තතො මා එවං කරොථාති යාචෙන්තානං වා නිවාරෙන්තානං වා පාණිලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි විහෙසං උසයුතා; **පරෙ වා සතෙත**[3] **සමාදුස** අජ්ජ දස අජ්ජ වීසතීති එවං සමාදිසිත්වා තෙසං වධබන්ධනාදීහි විහෙසමුසයුතා; **දුසසීලලුද්දකූති** නිසසීලා ච[4] දුරාචාරත්තා ලුද්දා ච කූරකම්මන්තා ලොහිතපාණිතාය, මච්ඡ ඝාතනාදිගබ්බිතසඝාතුනිකාදයො ඉධ අධිප්පෙතා; **එරුසානි** එරුස වාචා; **අනාදරානි** ඉදානි න කරිසසාම විරමිසසාම එවරූපාති එවං ආදරවිරහිතා; **එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනානති** එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො පාණාතිපාතො වධවෙජ්ඣ බන්ධනාති ආදිනා නයෙන වුත්තො වා පාණෙසු අසංයතතා පරෙසං විහෙසා දුසසීලතා ලුද්දතා එරුසතා අනාදරොති ඡබ්බිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බා න මංසභොජනානති පුබෙබ වුත්තම්පි හි සොතූනං සොතුකාමතාය අවධාරණතාය දළහීකරණත්ථායාති එව මාදීහි කාරණෙහි පුන වුච්චති, තෙනෙව ච පරතො වක්ඛති "ඉවෙවන මත්ථං භගවා පුනපපුනං අකඛාසි නං වෙදසි මන්තපාරගූ"ති.

එතෙසු හිඩා විරුද්ධාතිපාතිනොති එතෙසු පාණෙසු ගෙධෙන හිඩා දොසෙන විරුද්ධා මොහෙන ආදීනවං අපසසන්තා පුනපපුන අජ්ඣාචාරපතතියා අතිපාතිනො; එතෙසු වා පාණාතිපාතො වධවෙජ්ඣ බන්ධනාති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු පාපකමෙමසු යථාසම්භවං යෙ ගෙධවිරොධාතිපාතසඞ්ඛාතරාගදොසමොහා, තෙහි හිඩා විරුද්ධා අති

1. සී. පා. ඉරියාපථසම්පදාදිසීලඛණං පටිරූපං.
2. ම. පටිපත්තිමඤ්ඤිතං.
3. ප-සතෙතා.
4. සී, II, පා. දුසසීලා.

පාතිනෝ; **නිවුසයූතානි** අකුසලකරණේ නිවෝ උයූතා, කදාචි පටිසඛ්‌ඛාය අපපටිවිරතා; **පෙවෝති** අසමා ලොකා පරං[1] ගන්ත්වා **නමං වජන්ති යෙ පනන්ති සත්තා නිරයං අවංසිරා**ති යෙ ලොකන්තරිකඛ්‌ඛාරසඛ්‌ඛාතං නිවකුලතාදිභෙදං[2] වා තමං වජන්ති, යෙ පතන්ති සත්තා අවීචිආදිභෙදං නිරයං අවංසිරා අධොගතසීසා; **එසාම ගන්ධොති** තෙසං සත්තානං තමවජනනිරයපතනභෙදහෙතු **එස** ගෙධ විරොධාති පාතභෙදෙ සබ්‌බාමගන්ධමූලභූතො යථාවුත්තනත්ථෙන තිවිධො ආමගන්ධො, **න හි මංසභොජනන්ති** මංසභොජනං පන න ආමගන්ධොති.

එවං භගවා පරමත්ථතො ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා දුග්ගතිමග්ග භාවඤ්‌ඤස්ස පකාසෙත්වා ඉදානි යස්මිං මච්ඡමංසභොජනෙ තාපසො ආමගන්ධසඤ්‌ඤිං දුග්ගතිමග්ගසඤ්‌ඤිං ච හුත්වා තස්ස අභොජනෙන සුද්ධි කාමො හුත්වා තං න භුඤ්‌ජති, තස්ස අඤ්‌ඤස්ස ච තථාවිධස්ස විසෙධෙතුං අසමත්ථභාවං දස්සෙන්තො **න මච්ඡමංසන්ති** ඉමං ජපදං ගාථාමාහ. තත්ථ **සබ්‌බපදානි** අනනිමිපාදෙන යොජෙතබ්‌බානි. න මච්ඡමංසං සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඛ්‌ඛං, න ආහුතියඤ්‌ඤමුතූපසෙවනා සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඛ්‌ඛන්ති එවං එත්ථ ච **න මච්ඡමංසන්ති** අධාදියමානං මච්ඡමංසං න සොධෙති, තථා **අනාසකතන්ති** එවං පොරාණා වණ්ණෙන්ති; එවං පන සුන්දරතරං සියා: න මච්ඡමංසානං අනාසකත්තං න සොධෙති මච්චන්ති, අථාපි සියා: **එවං** සත්තෙ අනාසකත්තං ඔනියතීති, තඤ්‌ච න පරත්ථ තපෙන **සඛඝිතත්තා**, "යෙවාපි ලොකෙ අමරා බහූ තපා"ති එත්ථ හි සබ්‌බෙපි වුත්තා ව සෙසා අත්තකිලමථෙ සඛඝං ගච්ඡන්තීති; **නාගඝිසන්ති** අවෙලකත්තං; **මුණ්ඩිසන්ති** මුණ්ඩභාවෝ; **ජටාජල්ලන්ති** ජටා ච රජොජල්ලඤ්‌ච, **ඛරාජිනානිති** ඛරාති අජිනවම්මානි; **න අග්ගිහුත්තඤ්‌ඤමුපසෙවනානි** අග්ගිපරිචරියා; **අමරා**ති අමරභාවපත්ථනාය පවත්තඤාණකිලෙසා; **බහූති** උක්‌කුටිඤාපධානාදිභෙදතො අනෙකෙ; **නපා**ති සරීරසන්තාපා; **මනනා**ති වෙදා; **ආහුතීති** අග්ගිමහි හොමකම්මං; **සඤ්‌ඤමුතූපසෙවනානි** අස්සමෙධාදිසඤ්‌ඤඤ්‌ඤ ච උතූපසෙවනා ච, උතූපසෙවනා නාම ගිම්හෙ ආතපට්‌ඨානසෙවනා, වස්සෙ රුක්‌ඛමූලසෙවනා, හෙමන්තෙ ජලප්පවෙසසෙවනා; **න සොධෙන්ති මච්චං අවිතිණ්ණකඛ්‌ඛන්ති** කිලෙස සුද්ධියා වා භවසුද්ධියා වා අවිතිණ්ණවිචිකිච්ඡං මච්චං න සොධෙන්ති, කඛ්‌ඛාමලෙ හි සති න විසුද්ධො හොති, තඤ්‌ච සකඛෙධා යෙවාති. එත්ථ ච **අවිතිණ්ණකඛ්‌ඛන්ති** එතං **න මච්ඡමංසන්ති** ආදීනි සුත්වා කිනාහු ඛො මච්ඡමංසානං අභොජනාදිනා සියා විසුද්ධිමග්ගොති තාප සස්ස කඛ්‌ඛාය උප්පත්තාය භගවතා වුත්තං සියාති නො අධිප්පායො, යා වස්ස සො මච්ඡමංසං භුඤ්‌ජතීති සුත්වා ව බුද්ධ කඛ්‌ඛා උප්පන්නා, තං සඤ්‌ඤාපෙතං වුත්තන්නි වෙදිතබ්‌බං.

---

1 ම පරත්ථ 2. සී. ම. නීවඤ්‌ඣිනතාදිභෙදං.

එවං මච්ඡමංසනාහාරකත්තාදීනං විසොධෙතුං **අසම්පජ්ජමානං** දස්සෙත්වා ඉදානි විසොධෙතුං **සම්පජ්ජමානං** දස්සෙන්තෝ **සොතෙසු ගුත්තෝතිආදිමාහ. තත්ථ සොතෙසූති** ඡසු ද්වාරෙසු; **ගුත්තෝති** ඉන්ද්‍රියසංවරගුත්තියා සම්පන්නාගතෝ, එත්තාවතා ඉන්ද්‍රියසංවරපරිවාරං සීලං දස්සෙති; **විදිතින්ද්‍රියෝ චරෙති** ඤාතපරිඤ්ඤාය ඡළින්ද්‍රියානි විදිත්වා පාකටානි කත්වා චරෙය්‍ය, විහරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **එත්තාවතා** විසුද්ධසීලස්ස නාමරූපපරිච්ඡේදං දස්සෙති; **ධම්මෙ සිනොති** අරිය මග්ගෙන අනිසමෙතබ්බවතුසච්චධම්මෙ සිතෝ, **එතෙන** සොතාපන්නභූමිං දස්සෙති; **අජ්ජවමද්දවෙ රතොති** උජුභාවෙ ච මුදුභාවෙ ච රතෝ; **එතෙන** සකදාගාමිභූමිං දස්සෙති; සකදාගාමී හි කායවඞ්කාදිකරණං චිත්තකුටිලභාවකරානංච රාගදෝසානං පතනුභාවං අජ්ජවමද්දවෙරතෝ හොති; **ඝඩතීතිආදිනා** රාගදෝසඝඩතිතාගෝ, එතෙන අනාගාමිභූමිං දස්සෙති; **සබ්බදුක්ඛප්පහීණොති** සබ්බස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස හෙතුප්පහාණෙන පහීණසබ්බදුක්ඛෝ, එතෙන අරහත්තභූමිං දස්සෙති; **න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති** සෝ එවං අනුපුබ්බෙන අරහත්තංපත්තෝ ධීති සම්පදාය ධීරෝ දිට්ඨසුතෙසු ධම්මෙසු කෙනචි ලෙපෙන න ලිප්පති, න කෙවලඤ්ච දිට්ඨසුතෙසු මුතවිඤ්ඤාතෙසු ච න ලිප්පති, අසඤ්ඤදච්චු පරමං විසුද්ධිං පත්තෝ හොතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

ඉතෝ පරං **ඉච්චෙවනමච්චන්ති** වෙ ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තා. තාසං අත්ථෝ: **ඉති භගවා** කස්සපෝ **එවමච්චං සුනප්පුනං** අනෙකාහි ගාථාහි ධම්මාධිට්ඨානාය ප්‍රගුණාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය යාව සෝ තාපසෝ අනුඤ්ඤි තාව අක්ඛාසි සත්ථෙසි විත්ථාරෙසි; **තං වෙදයි මඤ්ඤපාරගූති** සොපි තඤ්ච අත්ථං මඤ්ඤපාරගූ වෙදපාරගූ තිස්සෝ බ්‍රාහ්මණෝ වෙදයි අනුඤ්ඤි, කිං කාරණං? යස්මා අත්ථතෝ ච පදතෝ ච දෙසනානයතෝ ච **විඤ්ඤාහි ගාථාහි මුනි පඝාසයි,** කිදිසෝ **නිරාමගන්ථෝ අසිතෝ දුරන්නයෝ** ආමගන්ථකිලෙසාභාවා නිරාමගන්ථෝ, තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයාභාවා අසිතෝ, ඛාතිරදිට්ඨිවසෙන ඉදං සෙය්‍යෝ ඉදං වරන්ති කෙනචි නෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය දුරන්නයෝ දුන්නයෝ‍ය්‍යෝ. එවං පකාසිතවතෝ වස්ස **සුත්වාන බ්‍රහ්මස්ස සුභාසිතං පදං** සුභාසිතං ධම්මදෙසනං සුත්වාන **නිරාමගන්ථං**. නිඛාකිලෙසයොගං **සබ්බදුක්ඛප්පහීණසුදං** සබ්බවට්ටදුක්ඛහුදං, **නිබ්බනථෝ** නිබ්බිතෙතා හුත්වා **වන්දි තථාගතස්ස** තිස්සෝ බ්‍රාහ්මණෝ තථාගතස්ස පාදෙ පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්වා වන්දි; **නමෙව පඞ්ඛජ්ජමරෝචයිත්ථාති** තත්ථෙව ච නං ආසනෙ නිසින්නං කස්සපං භගවන්තං තිස්සෝ තාපසෝ පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ, අයාචිති[1] වුත්තං හොති. තං භගවා එහි භික්ඛූති ආහ, සෝ තං ඛණං යෙව අට්ඨපරික්ඛාරධුතෙතා හුත්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා වස්සසතිකං පෙරෝ විය භගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහෙනෙව සාවකඤ්ඤාණං[2] පටිවිජ්ඣිත්වා තිස්සෝ නාම අග්ගසාවකෝ අහොසි, පුන දුතියෝ භාරද්වාජෝ නාම, එවං තස්ස භගවතෝ තිස්සභාරද්වාජෝ නාම සාවකයුගං අහොසි.

1. සී. II. ආයාචිති. 2. ම. සාවකපාරමිඤාණං.

අමහාකං පන භගවා යා ව තිස්සෙන බ්‍රාහ්මණේන ආදිතො තිස්සො ගාථා වුත්තා, යා ව කස්සපෙන භගවතා මජ්ඣෙ තව-යා ච තදූ සඞ්ගීතිකාරෙහි අඤ්ඤා වෙ-තා සබ්බාපි වතුදස ගාථා ආනෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා ඉමං ආමගන්ධසුත්තං ආචරියපමුඛානං පඤ්චන්නං තාපසසතානං ආමගන්ධං ව්‍යාකාසි. තං සුත්වා සො බ්‍රාහ්මණො තත්ථෙව නීවමතෝ හුත්වා භගවතෝ පාදෙ වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. සදධිං පරිසාය, 'එථ භික්ඛවෝ'ති භගවා අවොච, තෙ තත්ථෙව එහි භික්ඛු භාවං පත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහෙනෙව සබ්බෙ අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසූති.

පරමත්ථජෝතිකායං ඛුද්දකනිකායට්ඨකථාය
ආමගන්ධසුත්ත වණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 3.

හිරිං කරණන්ති හිරිසුත්තං. කා උපපත්ති? අනුප්පන්නෙ භගවති සාවත්ථියං අඤ්ඤතරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ අඩ්ඪෝ අහොසි අසීති කොටිධනවිභවෙ, තස්ස ච එකපුත්තකො අහොසි පියො මනාපො; සො තං දෙවකුමාරං විය නානප්පකාරෙහි සුඛූපකරණෙහි සංවඩ්ඪෙන්තො තං සාපතෙය්‍යං තස්ස අනිය්‍යාතෙත්වා කාලමකාසි සදධිං බ්‍රාහ්මණියා. තතො තස්ස මාණවකස්ස මාතාපිතූනං අච්චයෙන භණ්ඩාගාරිකො සාරගබ්භං[1] විවරිත්වා සාපතෙය්‍යං නීයාතෙන්තො[2] ආහ: ඉදං තෙ සාමි මාතාපිතූනං සන්තකං, ඉදං අය්‍යකපය්‍යකානං සන්තකං, ඉදං සත්තකුලපරිවට්ටෙන ආගතන්ති. මාණවකො ධනං දිස්වා විනෙතසි: ඉදං ධනං යෙව දිස්සති, යෙහි පන ඉදං සඤ්චිතං තෙ න දිස්සන්ති, සබ්බෙව මච්චුවසං ගතා, ගවජ්ඣකා ව න ඉතො කිඤ්චි ආදාය අගමිංසු. එවන්නාම හොගෙ පහාය ගන්තබ්බා පරලොකෙ: න සක්කා කිඤ්චි ආදාය ගන්තුං අඤ්ඤත්‍ර සුචරිතෙන, යන්නූනාහං ඉමං ධනං පරිච්චජ්ජිත්වා සුචරිතධනං ගණ්හෙය්‍යං, යං සක්කා ආදාය ගන්තුන්ති. සො දිවසෙ දිවසෙ සතසහස්සං විස්සජ්ජෙන්තො පුන විනෙතසි: පහූතමිදං ධනං, කිං ඉමිනා එවමපකොච පරිච්චාගෙන, යන්නූනාහං මහාදානං දදෙය්‍යන්ති. සො රඤ්ඤො ආරොචෙසි: මහාරාජ මම ඝරෙ එත්තකං ධනමත්ථි, ඉච්ඡාමි නෙන මහාදානං දාතුං, සාධු මහාරාජ නගරෙ ඝොසනං කාරාපෙහීති. රාජා තථා කාරාපෙසි. සො ආගතාගතානං භාජනානි පූරෙත්වා සත්තහි දිවසෙහි සබ්බං ධනමදාසි, දත්වා ච විනෙතසි: එවං මහාපරිච්චාගං කත්වා අඤ්ඤතං ඝරෙ වසිතුං, යන්නූනාහං පබ්බජෙය්‍යන්ති. තතො පරිජනස්සෙතමත්ථං ආරොචෙසි, තෙ මා තාත සාමි ධනං පරිච්චජ්ජිත්වා විනෙතසි,[3] මයං අපපඤ්ඤෙව කාලෙන නානා විධෙහි උපායෙහි ධනසඤ්චයං කරිස්සාමාති වත්වා නානප්පකාරෙහි තං යාචිංසු. සො තෙසං යාචනං[4] අනාදියිත්වාව තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි.

---

1. ම. සාරගුම්බං: 2. සී. I. නියාතෙතෙන්තා 3. සී. 11. පා. විනෙතසි. 4. ම. වචනං

තත්‍ථ අට්ඨවිධා **කාපඤ්ඤා**: සපුත්තභරියා උඤ්ඤාවාරිකා සමපත්ත කාලිකා අනගඝිපක්කිකා[1] අසඤ්චිතිකා දන්තලුය්‍යකා පවත්තඵලිකා වණ්ටමුත්තිකා වාති. තත්‍ථ **සපුත්තභරියාති** පුත්තදාරෙන සද්ධිං පබ්බජිත්වා කසිවණිජ්ජාදීහි ජීවිකං කප්පයමානා කෙණියජටිලාදයෝ; **උඤ්ඤාවාරිකාති** නගරවාරෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා තත්‍ථ ඛත්තිය බ්‍රාහ්මණකුමාරාදයෝ සිප්පාදීනි[2] සික්ඛාපෙත්වා භිරඤ්ඤසුවණ්ණං පටික්කිපිත්වා තිලතණ්ඩුලාදිකපටියඟණ්ඩපටිඝඤ්ඤකා, තෙ සපුත්ත භරියෙහි සෙය්‍යතරා; **සමපත්තකාලිකාති** ආහාරවෙලායං සමපත්තං ආහාරං ගහෙත්වා යාපෙන්තා, තෙ උඤ්ඤාවාරිකෙහි සෙය්‍යතරා; **අනගඝිපක්කිකාති** අඝඤ්ඤා අපක්කං පත්තඵලාදිං ඛාදිත්වා යාපෙන්තා, තෙ සමපත්තකාලිකෙහි සෙය්‍යතරා; **අසඤ්චිතිකාති** මූට්ඨිපාසාණං ගහෙත්වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි වාසිසත්‍ථකාදිං ගහෙත්වා විවරන්තා යදා ඡාතා හොන්ති තදා සමපත්තරුක්ඛතො තචං ගහෙත්වා උපොසථඛාහනිං අධිට්ඨාය වත්තාරෝ බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අනගඝිපක්කිකෙහි සෙය්‍යතරා; **දන්තලුය්‍යකාති** මූට්ඨිපාසාණාදීනිපි අගහෙත්වා වරන්තා බුද්ධකාලෙ සමපත්තරුක්ඛතො දන්තෙහි උප්පාටෙත්වා තචං ඛාදිත්වා උපොසථඛාහනිං අධිට්ඨාය බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අසඤ්චිතිකෙහි සෙය්‍යතරා; **පවත්තඵලිකාති** ජාතස්සරං වා වනසණ්ඩං වා නිස්සාය වසන්තා-යං තත්‍ථ සරෙ හිසමුළාලාදි යං වා වනසණ්ඩෙ පුප්ඵඵලකාලෙ පුප්ඵං ඵලකාලෙ ඵලං තමෙව ඛාදන්ති, පුප්ඵඵලෙ අසති අන්තමසො තත්‍ථ රුක්ඛපපටිකම්පි ඛාදිත්වා වසන්ති, නත්‍ථෙව ආහාරත්‍ථාය අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්ති, උපොසථඛාහාධිට්ඨානං බ්‍රහ්මවිහාරභාවනඤ්ච කරොන්ති, තෙ දන්තලුය්‍යකෙහි සෙය්‍යතරා; **වණ්ටමුත්තිකාති** නාම වණ්ටමුත්තානි භූමියං පතිතානි පත්තානි යෙව ඛාදන්ති, සෙසං පුරිමසදිසමෙව, තෙ සබ්බසෙට්ඨා. අයං බ්‍රාහ්මණකුලපුත්තො තාපසපබ්බජ්ජාසු අඤ්ඤ පබ්බජ්ජං පබ්බජිස්සාමීති වණ්ටමුත්තිකපබ්බජ්ජං යෙව පබ්බජිත්වා හිමවති දෙව තයෝ පබ්බතෙ අතික්කමම අස්සමං කාරාපෙත්වා පටිවසති.

අථ භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනු පුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථ පිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො පුරිසො පබ්බතෙ වඤ්ඣඅකාරාදීනි ගවෙසන්තො තස්ස අස්සමං පත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සො තං දිස්වා කුතො ආගතොසීති පුච්ඡි. සාවත්ථිතො හනෙතාති. භා තත්‍ථ පවත්තතීති. තත්‍ථ හනෙත මනුස්සා අපමත්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තීති. කස්ස ඔවාදං සුත්වාති. බුද්ධස්ස භගවතොති. තාපසො බුද්ධසද්දඅවණ්ණෙන විමතිතො බුද්ධොති ඵං හො පුරිස වදෙසීති ආමගන්ධෙ වුත්තඅයෙනෙව තික්ඛත්තුං පුච්ඡිත්වා සොසොපි ඛො එසො දුල්ලභොති අත්තමනො භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමො හුත්වා විනෙතසි: න යුත්තං බුද්ධස්ස

1. සී. පක්කිකා. 2. සී. ඨි. සික්ඛාදීනි.

සහනිකං තුවඡ්ජෙන ගන්තුං, කින්නුඛෝ ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍යන්ති. පුන චින්තෙසි: බුද්ධා නාම ආමිසගරුකා න හොන්ති, හන්දාහං ධම්ම පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ගච්ඡාමීති චත්තාරෝ පඤ්ඤ අභිසඞ්ඛරි: කිදිසෝ මිත්තෝ න සෙවිතබ්බෝ, කිදිසෝ මිත්තෝ සෙවිතබ්බෝ, කිදිසෝ පයොගෝ පයුඤ්ජිතබ්බෝ, කිං රසානං අග්ගන්ති. සෝ තෙ පඤ්ඤ ගහෙත්වා මජ්ඣිමදෙසානිමුඛෝ පක්කාමි; අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජේතවනං පවිට්ඨෝ. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්ම දෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නොව හොති. සෝ භගවන්තං දිස්වා අවන්දිත්වාව එකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා කව්වි ඉඤ්ඡ ධම්මනියන්ති ආදිනා නයෙන සමොමදි; සොපි ධම්මනියං හෝ ගොතමාති ආදිනා නයෙන පටිසමොමදිත්වා "යදි බුද්ධෝ භවිස්සති මනසා පුචරිතෙ පඤ්ඤ වොහාය එව විස්සජ්ජෙස්සතී"ති මනසා එව භගවන්තං තෙ පඤ්ඤ පුවජි. භගවා බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨෝ ආදිපඤ්හං තාව විස්සජ්ජෙතුං **ගිරිං තරණනන්ති** ආරභිත්වා අඩ්ඩතෙය්‍යා ගාථායො අභාසි.

තාසං අත්ථෝ: **ගිරිං තරණනන්ති** ගිරිං අතික්කමනත්ථං අගිරිකං නිල්ලජ්ජං; **විජිගුච්ඡමානන්ති** අසුචිම්හි පස්සමානං, අගිරිකෝ හි ගිරිං විජිගුච්ඡති අසුචිම්හි පස්සති තෙන නං න භජති න අල්ලීයති, තෙන වුත්තං: **විජිගුච්ඡමානන්ති**; **සඛාහමස්මි ඉති භාසමානන්ති** අහං සම්ම තව සහායො ඉතිකාමෝ සුඛකාමෝ, ජීවිතම්පි මෙ තුය්හං අත්ථාය පරිච්චත්තන්ති එවමාදිනා නයෙන භාසමානං; **සඤ්ඤානි කම්මානි අනාදියනන්ති** එවං භාසිත්වාපි ච සඤ්ඤානි කාතුං සක්කොනිපි තස්ස කම්මානි අනාදියනතං කරණත්ථාය අසමාදියන්තං, අථවා චිත්තෙන තත්ථ ආදරමත්තම්පි අකරොන්තං, අපිච ඛො පන උපපත්තෙසු කිලෙසෙසු ව්‍යඤ්ජනමෙව දස්සෙන්තං; **නොසෙ මමන්ති ඉති තං විජඤ්ඤූති** තං එවරූපං මිත්තං මිත්තපතිරූපකො එසො නොසෙ මම ඉමොතාති එවං පණ්ඩිතො පුරිසො විජානෙය්‍ය. **අනන්වයන්ති** යං අත්ථං 'දස්සාමි කරිස්සාමි'ති භාසති, තෙන අන්වාගතං; **පියං වාචං සෙ මිත්තස්ස පකුබ්බනීති** යො අතීතානාගතෙහි පදෙහි පටිසන්ථරනෙන නිරත්ථකෙන සඞ්ඝණිකනෙන කෙවලං ව්‍යඤ්ජනවිචාරමත්තෙන නෙව පියං මිත්තස්ස වාචං පවත්තෙති; **අකරොනතං භාසමානං පරිජානන්ති පණ්ඩිතාති**[1] එවරූපං, යං භාසති තං අකරොන්තං කෙවලං වාචාය භාසමානං වවිපරමෝ නාමෙස අමිත්තෙ මිත්තපතිරූපකොති එවං පරිවජ්ජෙන්ති පණ්ඩිතා ජානන්ති. **න සෙ මිත්තෙ සෙ සදු අපමත්තෙ හෙදුසඞ්කී රක්ඛමෙවානුපස්සති** යෙ භෙදමෙව ආසඞ්කමානෙ කතමඤ්ඤෙන උපචාරෙන සදු අපමත්තෙ විහරති, යං කිඤ්චි අසනියා අමනසිකාරෙන කතං අඤ්ඤතුණකෙන වා අකතං යදු මං ගරහිස්සති තදු නං එත්තෙන පටිවොදෙස්සාමීති එවං රක්ඛමෙව අනුපස්සති, න සෙ මිත්තෙ සෙවිතබ්බොති.

---

1. සං. එවරූප-ඉං.

එවං භගවා 'කිදිසෝ මිත්තෝ න සෙවිතබ්බෝ'ති ඉමං[1] ආදිපඤ්හං විස්සජ්ජේත්වා දුතියං විස්සජ්ජේතුං **යස්මිඤ්ච ඛෝ**ති ඉමං උපඩ්ඪගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: **යස්මිඤ්ච** මිත්තෙ මිත්තෝ තස්ස හදයමනුපවිසිත්වා සයනෙන, යථා නාම **පිතු උරසි**[2] පුත්තෝ "ඉමස්ස මයි උරසි සයනෙන දුක්ඛං වා අනත්තමනතා වා භවෙය්‍යා"ති ආදීහි අපරිසඞ්කමානෝ නිබ්භයෝ හුත්වා **සෙති**, එවමෙවං දුරධානජීවිතාදීසු විස්සාසං කරොනෝ මිත්තභාවෙන නිබ්භයෝ සෙති. **සෝ ච පරෙහි** කාරණසතං කාරණසහස්සම්පි වත්වා **අභෙජ්ජෝ**, **ස වෙ මිත්තෝ** සෙවිතබ්බොති.

එවං භගවා 'කිදිසෝ මිත්තෝ සෙවිතබ්බෝ'ති එවං දුතියපඤ්හං විස්සජ්ජේත්වා තතියං විස්සජ්ජේතුං **පාමුජ්ජකරණානී**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: පාමුජ්ජං කරොතීති=**පාමුජ්ජකරණං**, ඨානන්ති කාරණං, කිං පන තං? වීරියං, තං හි ධම්මූපසංහිතං පීතිපාමුජ්ජසුඛූපපාදතතෝ පාමුජ්ජකරණන්ති වුච්චති, යථාහ: "සඞ්ඛතෙ භික්ඛවෙ ධම්මවිනයෙ යෝ ආරද්ධවීරියෝ, සෝ සුඛං විහරතී"[3]ති; පසංසං ආවහතීති=**පසංසාවහං**, ආදිතෝ දිබ්බමානුසසුඛානං පරියොසානෙ නිබ්බාණසුඛස්ස සාධනතෝ ඵලොපචාරෙන **සුඛං** ඵලං පටිසඞ්ඛානෝ **ඵලානිසංසෝ**, භාවෙතීති වඩ්ඪෙති; **වහතෙතා පොරිසං ධුරන්ති** පුරිසානුච්ඡවිකං භාරං ආදය විහරනෙතා එකං[4] සම්මප්පධානං විරියසඞ්ඛාතං ඨානං භාවෙති, ඊදිසෝ පයොගෝ සෙවිතබ්බොති.

එවං භගවා තතියපඤ්හං විස්සජ්ජේත්වා චතුත්ථං විස්සජ්ජේතුං **පවිවෙකරසන්**ති ගාථමාහ තත්ථ **පවිවෙකොති** කිලෙසවිවෙකතෝ ජාතත්තා අග්ගඵලං වුච්චති, තස්ස **රසොති** අස්සාදනට්ඨෙන තං සමඵයුත්තං සුඛං, **උපසමොති** කිලෙසූපසමනෙන[4] ජාතත්තා නිබ්බාණසඞ්ඛාතඋපසමාරම්මණත්තා වා තදෙව, **ධම්මපීතිරසොති** අරියධම්මතෝ අනපෙතාය නිබ්බාණසඞ්ඛාතෙ ච[5] ධම්මෙ උපපන්නාය පීතියා රසත්තා තදෙව, තං **පවිවෙකරසං උපසමස්ස ච රසං පීතිඤ්ච** තදෙව **ධම්ම[6]පීති රසං පිවං නිද්දරෙ හොති නිප්පාපෝ** පිවිත්වාපි කිලෙසපරිළාහාභාවෙන නිද්දරෙ, පිවනෙතාපි පහීණපාපත්තා නිප්පාපෝ හොති, තස්මා එතං රසානමඤ්ඤතා; කෙවි පන ඤාණනිබ්බාණපවවෙකඤ්ඤං කායචිත්තඋපධිවිවෙකානඤ්ච වසෙන පවිවෙකරසාදයොතයෝ එව එතෙ ධම්මාති යොජෙන්ති, පුරිමමෙව සුන්දරං.

එවං භගවා චතුන්නං පඤ්හං විස්සජ්ජේනෙතා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණෝ භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තතිපාහෙනෙව පටිසම්භිදාපභෙතා අරහා අහොසීති.

හිරිසුත්තවණ්ණනා.

නිට්ඨිතා.

---

1. සී. I II & v. ඉදං.
2. සී. උපරි.
3 සී. II. එතං.
4. ප-වා. a. අඞ්ගුත්තරනි. එකනිපාත
5. ප-සම්මතෙතා.
6. කත්ථචි-පීත්වා ධම්ම.

2. 4.

එවං මෙ සුතන්ති මඞ්ගලසුත්තං. කා උපපත්ති? ජම්බුදීපෙ කිර තත්‍ර තත්‍ර නගරවාරසන්ථාගාරසභාදිසු[1] මහාජනා[2] සන්නිපතිත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං දත්වා නානප්පකාරසිනාභරණදිබ්බාභිරක්ඛානකථා[3] කථාපෙන්ති,[4] එකෙකා කථා චතුමාසච්චයෙන නිට්ඨාති. තත්‍ර එක දිවසං මඞ්ගලකථා සමුට්ඨාසි: කින්නු ඛො මඞ්ගලං, කිං දිට්ඨං මඞ්ගලං, සුතං මඞ්ගලං, මුතං මඞ්ගලං, කො මඞ්ගලං ජානාතීති. අථ දිට්ඨ මඞ්ගලිකො නාම එකො පුරිසො ආහ: අහං මඞ්ගලං ජානාමි: දිට්ඨං ලොකෙ මඞ්ගලං, දිට්ඨං නාම අභිමඞ්ගලසම්මතං රූපං, සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො කාලසෙව වුට්ඨාය භාසමානසකුණං[5] පස්සති බෙලුව ලට්ඨිං වා ගබ්භිණිං වා කුමාරකෙ වා අලඞ්කතපටියත්තෙ පුණ්ණ[6] ඝටං වා අල්ලරොහිතමච්ඡං වා ආජඤ්ඤං වා ආජඤ්ඤරථං[7] වා උසභං වා ගාවිං වා කපිලං[8] යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි එවරූපං අභිමඞ්ගලසම්මතං රූපං පස්සති, ඉදං වුච්චති **දිට්ඨමඞ්ගල**න්ති. තස්ස වචනං එකච්චෙ අග්ගහෙසුං එකච්චෙ නාග්ගහෙසුං, යෙ නාග්ගහෙසුං තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අථ සුතමඞ්ගලිකො නාම එකො පුරිසො ආහ: චක්ඛු නාමෙතං හො සුවිම්පි අසුවිම්පි පස්සති තථා සුන්දරම්පි අසුන්දරම්පි මනාපම්පි අමනාපම්පි; යදි තෙන දිට්ඨං මඞ්ගලං සියා සබ්බම්පි මඞ්ගලං සියා, තස්මා න දිට්ඨං මඞ්ගලං, අපි ච ඛො පන සුතං මඞ්ගලං, සුතං නාම අභිමඞ්ගලසම්මතො සද්දො, සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො කාලසෙව වුට්ඨාය වඩ්ඪාති වා වඩ්ඪමානාති වා පුණ්ණාති වා ඵුස්සාති වා සුමනාති වා සිරීති වා සිරිවඩ්ඪාති වා අජ්ජ සුනක්ඛත්තං සුමුහුත්තං සුදිවසං සුමඞ්ගලන්ති එවරූපං වා යං කිඤ්චි අභිමඞ්ගලසම්මතං සද්දං සුණාති, ඉදං වුච්චති **සුතමඞ්ගල**න්ති. තස්සපි වචනං එකච්චෙ අග්ග හෙසුං එකච්චෙ නාග්ගහෙසුං, යෙ නාග්ගහෙසුං තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අථ මුතමඞ්ගලිකො නාමෙකො පුරිසො ආහ: සොතම්පි හි නාමෙතං හො සාධුම්පි අසාධුම්පි මනාපම්පි අමනාපම්පි සුණාති, යදි තෙන සුතං මඞ්ගලං සියා, සබ්බම්පි මඞ්ගලං සියා, තස්මා න සුතං මඞ්ගලං, අපි ච ඛො පන මුතං මඞ්ගලං, මුතං නාම අභිමඞ්ගල සම්මතං ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බං, සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො- කාලසෙව වුට්ඨාය පදුමගන්ධාදිපුපඵගන්ධං වා ඝායති, ඵුස්සදන්තකට්ඨං වා ඛාදති, පඨවිං වා ආමසති, හරිතසස්සං වා අල්ලගොමයං වා කච්ඡපං වා කිලිඤ්ජං වා පුපඵං වා ඵලං වා ආමසති, ඵුස්සමත්තිකාය වා සමාලිම්පති ඵුස්සසාටකං වා නිවාසෙති ඵුස්සවෙඨනං වා ධාරෙති, යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි එවරූපං අභිමඞ්ගලසම්මතං ගන්ධං වා ඝායති

1. සී. II. සන්ථාගාරාදිසු. 4. පා. කථාපෙති. 6. සී. III. පූවණ්ණ 7 සී. I. II. III. ආජඤ්ඤරූපං.
2. පා. මහාජනො. 5. සී. I, II. වාචසකුණං, සී. III වාතසකුණං, පා, භාසසකුණං. 8 ප-කපිල වා.
3. පා. බාභිරකඛථා.

රසං වා සායති ඵොට්ඨබ්බං වා ඵුසති, ඉදං වුච්චති **මුනමඞ්ගලන්ති**. තඤ්ච වචනං එකච්චෙ අඤ්ඤහෙතුං එකච්චෙ නාඤ්ඤහෙතුං. **තත්ථ** න දිට්ඨමඞ්ගලිකො සුතමුතමඞ්ගලිකෙ අසකඛි සඤ්ඤාපෙතුං, න තෙසං අඤ්ඤතරො ඉතරෙ වෙ; තෙසු ච මනුස්සෙසු යෙ දිට්ඨමඞ්ගලිකස්ස වචනං ගණ්හිංසු, තෙ දිට්ඨං යෙව මඞ්ගලන්ති ගතා, යෙ සුතමුත මඞ්ගලිකානං, තෙ සුතං යෙව-මුතං යෙව මඞ්ගලන්ති ගතා. එවමයං මඞ්ගලකථා සකලජම්බුදීපෙ පාකටා ජාතා.

අථ සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සා ගුම්බගුම්බා හුත්වා කිඤ්චුඛො මඞ්ගලන්ති මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තෙසං මනුස්සානං ආරක්ඛදෙවතා තං කථං සුත්වා තථෙව මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තාසං දෙවතානං භුම්ම දෙවතා මිත්තා හොන්ති, අථ තතො සුත්වා භුම්මදෙවතාපි තථෙව මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. තාසම්පි දෙවතානං ආකාසට්ඨදෙවතා මිත්තා හොන්ති, ආකාසට්ඨදෙවතානං චාතුම්මහාරාජිකාදෙවතා, එතෙනෙව උපායෙන යාව සුදස්සීදෙවතානං අකනිට්ඨදෙවතා මිත්තා හොන්ති, අථ තතො සුත්වා අකනිට්ඨදෙවතාපි තථෙව ගුම්බගුම්බා හුත්වා මඞ්ගලානි චින්තයිංසු. එවං දසසහස්සචක්කවාළෙසු සබ්බත්ථ මඞ්ගලචින්තා උදපාදි, උපපත්තා ච ඉදං මඞ්ගලං ඉදං මඞ්ගලන්ති මඞ්ගලං විනිච්ඡය මානාපි අපපතා එව විනිච්ඡයං වාදස වස්සානි අට්ඨාසි; සබ්බෙ මනුස්සා ච දෙවා ච බ්‍රහ්මානො ච ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ දිට්ඨසුතමුත වසෙන තිධා භින්නා, එකොපි ඉදමෙව මඞ්ගලන්ති යථාභූතතො නිට්ඨං ගතො නාහොසි, මඞ්ගලකොලාහලං ලොකෙ උපපජ්ජි,

කොලාහලං නාම පඤ්චවිධං: කපපකොලාහලං චක්කවත්තිකොලාහලං බුද්ධකොලාහලං මඞ්ගලකොලාහලං මොනෙය්‍යකොලාහලන්ති. තත්ථ කාමාවචරදෙවා මූතතෙරං විකිණණකෙසං රුදමමුඛං අස්සූනි හත්ථෙහි පුඤ්ඡමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා **වස්සසතසහස්සස්ස** අච්චයෙන කපපුට්ඨානං හෙස්සති, අයං ලොකො විනසිස්සති මහාසමුද්දො උස්සුසිස්සති අයඤ්චා මහාපඨවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඩ්ඩයිහිස්සති විනසිස්සති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො භවිස්සති; මෙතතං මාරිසා භාවෙථ කරුණං-මුදිතං-උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනො හොථ, ජාගරථ මා පමාදත්ථාති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **කපපකොලාහලං** නාම. කාමාවචරදෙවා එව වස්සසතස්ස අච්චයෙන චක්කවත්තී රාජා ලොකෙ උපපජ්ජිස්සතීති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **චක්කවත්තිකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා පන දෙවා බ්‍රහ්මාභරණෙන අලඞ්කරිත්වා බ්‍රහ්මවෙය්‍යතං සිසෙ කත්වා පීතිසොමනස්සජාතා බුද්ධගුණවාදිනො[1] වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන බුද්ධා ලොකෙ උපපජ්ජිස්සතීති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙන්ති, ඉදං **බුද්ධකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා එව දෙවා දෙවමනුස්සානං චිත්තං ඤත්වා වාදස්සනං වස්සානං අච්චයෙන

1. සී. I II. බුද්ධගුණඛාරිතො.

සම්මාසම්බුද්ධො මඞ්ගලං කථෙස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙසුං, ඉදං **මඞ්ගලකොලාහලං** නාම. සුද්ධාවාසා එව දෙවා සත්තන්නං වස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවතා සද්ධිං සමාගමම මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡිස්සතීති මනුස්සපථෙ විචරිත්වා ආරොචෙසුං, ඉදං **මොනෙය්‍යකොලාහලං** නාම. ඉමෙසු පඤ්චසු කොලාහලෙසු දිට්ඨමඞ්ගලාදිවසෙන තිධා භින්නෙසු දෙවමනුස්සෙසු ඉදං මඞ්ගලකොලාහලං ලොකෙ උපජ්ජි.

අථ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච විචිනිත්වා විචිනිත්වා මඞ්ගලානි අලභමානෙසු චාදස්සන්නං වස්සානං අච්චයෙන තාවතිංසභවනිකා දෙවතා සඞ්ගම්ම සමාගම්ම එවං සමවෙතෙසුං: සෙය්‍යථාපි නාම මාරිසා ඝරසාමිකො අඤ්ඤඝරජනානං, ගාමසාමිකො ගාමවාසීනං, රාජා සබ්බමනුස්සානං, එවමෙවං අයං සක්කො දෙවානමින්දො අම්හාකං අග්ගො ච සෙට්ඨො ච යදිදං පුඤ්ඤතෙජෙන[1] ඉස්සරියෙන පඤ්ඤාය විත්තෙන දෙවලොකානං අධිපති, යන්නූන මයං සක්කං දෙවානමින්දං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යාමාති.[2] තා සක්කස්ස සනිකෙතං ගන්ත්වා සක්කං දෙවානමින්දං තඞ්ඛණානුරූපනිවාසනාභරණසසිරිකඝරිරං අඞ්ගතෙජෝ කොටිඅච්ඡරාගණපරිවුතං පාරිචජ්ජතකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලවරාසනෙ නිසින්නං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨත්වා එතදවොචුං: යඤ්ඤ මාරිස ජානෙය්‍යාසි, එතරහි මඞ්ගලපඤ්හා සමුට්ඨිතා: එකෙදිට්ඨං මඞ්ගලන්ති වදන්ති, එකෙ සුතං මඞ්ගලන්ති වදන්ති, එකෙ මුතං මඞ්ගලන්ති. න්ත්‍ථි මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අනිට්ඨං ගතා, සාධු වත නො භවං යථාවතො ව්‍යාකරොතීති. දෙවරාජා පකතියාපි පඤ්ඤවා "අයං මඞ්ගලකථා කත්ථ පඨමං සමුට්ඨිතා"ති ආහ. මයං දෙව වාතුම්මහාරාජිකානං අස්සුමහාති ආහංසු. තතො වාතුම්මහාරාජිකා ආකාසට්ඨදෙවතානං– ආකාසට්ඨදෙවතා භුම්මට්ඨදෙවතානං– භුම්මට්ඨදෙවතා මනුස්සාරක්ඛ දෙවතානං– මනුස්සාරක්ඛදෙවතා මනුස්සලොකෙ සමුට්ඨිතාති ආහංසු. අථ දෙවානමින්දො සම්මාසම්බුද්ධො කත්ථ වසතීති පුච්ඡි. මනුස්සලොකෙ දෙවාති ආහංසු. තං භගවන්තං කොචි පුච්ඡිති ආහ. න කොචි දෙවාති. කින්නු ඛො නාම තුම්හෙ මාරිසා අග්ගිං ඡඩ්ඩෙත්වා ඛජ්ජොතකං[3] උජ්ජාලෙථ, යෙ ඒතාවතෙන මඞ්ගලදෙසනං තං භගවන්තං අතීසිත්වා[4] මං පුච්ඡිතබ්බං මඤ්ඤථ; ආගච්ඡථ මාරිසා තං භගවන්තං පුච්ඡාම, අද්ධා සස්සිරිකං පඤ්හව්‍යාකරණං[5] ලභිස්සාමාති එකං දෙව පුත්තං ආණාපෙසි: ඒහි භගවන්තං පුච්ඡාති. සො දෙවපුත්තො තඞ්ඛණානුරූපෙන අලඞ්කාරෙන අත්තානං අලඞ්කරිත්වා විජ්ජුරිව විජ්ජොතමානො දෙවගණපරිවුතො ජෙතවනමහාවිහාරං ආගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨත්වා මඞ්ගලපඤ්හං පුච්ඡනෙනා ගාථාය අජ්ඣභාසි, භගවා පනස්ස පඤ්හං විස්සජ්ජෙනෙනා ඉමං සුත්තමභාසි.

1. සී. I. පුඤ්ඤෙන තෙජෙන. 3. සී. II. ම. ඛජ්ජොපනකං. 5. පා. පඤ්හාවෙය්‍යා
2. ප-ආරොචෙය්‍යාමීති 4. ප-අතීසිත්වා & ම, අතීසඤ්ඤිත්වා. [කරණං.

තත්‍ර **එවං මේ සුත**න්ති ආදිනමත්ථෝ සඞ්ඛේපතෝ **සාසිභාරවාජ සුත්තවණ්ණනා**යං වුත්තෝනා, විත්ථාරං පන ඉච්ඡන්තෙහි පපඤ්චසූදනියා මජ්ඣිමට්ඨකථාය වුත්තනයෙන ගහෙතබ්බෝ. **සාසිභාරවාජසුත්තෙ**න්ව මගධෙසු විහරති දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙති වුත්තං, ඉධ **සාවත්ථියං විහරති ජේතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස අ**රාමෙති. තස්මා සාවත්ථියන්ති ඉදං පදං ආදිං කත්වා ඉධ අපුබ්බ පදවණ්ණනං කරිස්සාම, සෙය්‍යථිදං? **සාවත්ථියන**න්ති එවන්නාමකෙ නගරෙ, තං කිර සවත්ථස්ස නාම ඉසිනෝ නිවාසට්ඨානං අහොසි, තස්මා-යථා කුසම්බස්ස නිවාසෝ කොසම්බී, කාකන්දස්ස කාකන්දී[1]-එවං ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන සාවත්ථීති වුච්චති. පොරාණා පන **වණ්ණයන**ති: යස්මා තස්මිං ඨානෙ සත්ථසමායොගෙ කිං භණ්ඩං[2] අත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීති ආහංසු, තස්මා තං වචනමපි උපාදාය සාවත්ථීති වුච්චතීති තස්සං සාවත්ථියං[3], එතෙනස්ස ගොචරගාමෝ දීපිතෝ හොති; ජෙතෝ නාම රාජකුමාරෝ, තෙන රොපිතසංවඩ්ඪිතත්තා තස්ස ජෙතස්ස-වනන්ති ජෙතවනං, තස්මිං **ජේතවනෙ**; අනාථපිණ්ඩං එතස්මිං අත්ථීති-**අනාථපිණ්ඩිකෙ**ා, තස්ස **අනාථපිණ්ඩිකස්ස**, අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා වතුපඤ්ඤාසකොටිධනපරිච්චාගෙන නිට්ඨාපිතාරාමෙති අත්ථො; එතෙනස්ස පබ්බජිතානුරූපනිවාසොකාසෝ දීපිතෝ හොති.

අථාති අවිච්ඡෙදතෙ, **ඛෝ**ති අධිකාරනානරනිද්දෙසනත්ථෙ නිපාතො. තෙන අවිච්ඡින්නෙ ගෙව තත්‍ර භගවතො විහාරෙ ඉදමධිකාරනානරං උදපාදීති දස්සෙති, කිං තනති? **අඤ්ඤතරා දෙවතා**ති ආදි. තත්‍ර **අඤ්ඤතරා**ති අනියාමිතනිද්දෙසො, සා හි නාමගොත්තතො[4] අපාකටා, තස්මා අඤ්ඤතරාති වුත්තො, දෙවො එව-**දෙවතා**; ඉත්ථිපුරිසසාධාරණ මෙතං, ඉධ පන පුරිසො ගෙව සො දෙවපුත්තො, කින්තු සාධාරණ නාමවසෙන දෙවතාති වුත්තො. **අභික්කන්තාය රත්තියා**ති එත්ථ **අභික්කන්තසද්දො**, ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්භනුමොදනාදීසු දිස්සති, තත්ථ "**අභික්කන්තා** භන්තෙ රත්ති නික්ඛන්තා පඨමො යාමො, චිරනිසින්නා භික්ඛූ සඞ්ඝා, උද්දිසතු භන්තෙ භගවා භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛ"න්ති එවමාදීසු ඛයෙ දිස්සති, "අයං ඉමෙසං වත්‍රන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා"ති එවමාදීසු සුන්දරෙ.

"කො මෙ වන්දති පාදානි ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා"b ති

එවමාදීසු අභිරූපෙ, "අභික්කන්තං භො ගොතම අභික්කන්තං භො ගොතමා"ති එවමාදීසු අබ්භනුමොදනෙ, ඉධ පන ඛයෙ, තෙන අභික්කන්තාය රත්තියා පරික්ඛීණාය රත්තියාති වුත්තං හොති. **අභික්කන්තවණ්ණාති** ඉධ **අභික්කන්තසද්දො** අභිරූපෙ. **වණ්ණ** සද්දො පන ජාතිකුලවංසකාරණසණ්ඨානපමාණරූපායතනාදීසු

1. සා. මංකණ්ඩි. 2, සී 11 කි. 3. ප-සාවත්ථියං, සම්පසෙ කුම්මවත්ථු.
4. ම, I, II, සා.මඤ්ඤතෙතන a චූලවංස. 377. b. අඞ්ගුත්තර නි.

දිස්සති, තත්ථ "සුවණ්ණවණ්ණාසි භගවා"ඃති එවමාදිසු ඡවියා "කඤ්චනසන්නිභත්තචා"bති එවමාදිසු චුතියං, "වත්තාරොමේ භො ගොතම වණ්ණා"cති එවමාදිසු කුලවග්ගෙ, "අථ කෙන නු වණ්ණේන ගන්ධපෙනොති වුච්චතී"dති එවමාදිසු කාරණෙ, "මඤ්ඤතං ඛත්තියජච්චණ්ණං අභිනිම්මිණිත්වා"eති එවමාදිසු සණ්ඨානෙ, "තයෝ පත්තස්ස වණ්ණා"ති එවමාදිසු පමාණෙ, "වණ්ණෝ ගන්ධෝ රසෝ ඔජා"ති එවමාදිසු රූපායතනෙ, සෝ ඉධ ඡවියා දට්ඨබ්බෝ. තෙන අභික්කන්තවණ්ණා අභිරූපච්ඡවීති වුත්තං හොති.

කෙවලකප්පන්ති එත්ථ **කෙවල**සද්දෝ අනවසෙසයෙභුය්‍යඅව්‍යාමිස්සානතිරෙකදළ්හත්ථවිසංයොගාදිඅනෙකත්ථෝ, තථා හිස්ස "කෙවල පරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරිය"න්ති එවමාදිසු අනවසෙසතා අත්ථෝ, "කෙවලකප්පා ච අඞ්ගමගධා පහූතං ඛාදනීයං භොජනීයං ආදාය උපසඞ්කමිස්සන්ති"ifති එවමාදිසු යෙභුය්‍යතා, "කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සම්භවෝ හොති"gති එවමාදිසු අව්‍යාමිස්සතා, "කෙවලං සද්ධාමත්තකං නූන අයමායස්මා"hති එවමාදිසු අනතිරෙකතා, "අයං ආයස්මතෝ අනුරුද්ධස්ස ඛාහිකෝ නාම සද්ධිවිහාරිකෝ කෙවලකප්පං සඞ්ඝභෙදාය ඨිතෝ"iති එවමාදිසු දළ්හත්ථතා, "කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසොති වුච්චතී"jති එවමාදිසු විසංයොගෝ, ඉධ පනස්ස අනවසෙසතා අත්ථෝති අධිප්පෙතා. කප්පසද්දෝ පනායං අභිසද්දහනවොහාරකාලපඤ්ඤත්තිවෙජ්ජනවිකප්පලෙසමන්තභාවාදිඅනෙකත්ථෝ, තථා හිස්ස "ඔකප්පනියමෙතං භොතෝ ගොතමස්ස යථා තං අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධස්සා"kති එවමාදිසු අභිසද්දහනමත්ථෝ, "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු"lන්ති එවමාදිසු වොහාරෝ, "යෙන සුදං නිච්චකප්පං විහරාමී"mඉති එවමාදිසු කාලෝ, "ඉච්චායස්මා කප්පෝ"nඉති එවමාදිසු පඤ්ඤත්ති, "අලඞ්කතෝ කප්පිතකේසමස්සූ"oති එවමාදිසු ඡේදනං "කප්පති වඞ්ගුලකප්පෝ"pඉති එවමාදිසු විකප්පෝ, "අත්ථිකප්පෝ නිපජ්ජිතු"qඉන්නි එවමාදිසු ලෙසෝ, "කෙවලකප්පං වෙළුවනං ඔභාසෙත්වා"rති එවමාදිසු සමන්තභාවෝ, ඉධ පනස්ස සමන්තභාවෝ අත්ථෝති අධිප්පෙතෝ, යතො **කෙවලකප්පං ජෙතවනන්ති** එත්ථ අනවසෙසං සමන්තතෝ ජෙතවනන්ති එවමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. **ඔභාසෙත්වා**ති ආභාය[1] ඵරිත්වා, වඩ්ඪිමා විය ච සුරියෝ විය ච එකොභාසං එකපජ්ජොතං කරිත්වාති අත්ථෝ; **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති** භුම්මත්ථෙ කරණවචනං, යතො යත්ථ භගවා තත්ථ උපසඞ්කමීති එව මෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමීතඤ්ඤෙව තෙනෙව කාරණෙන උපසඞ්කමීති එවමෙත්ථ අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ, කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඞ්කමීතඤ්ඤෙව ?

---

a. සුත්තනි-548 d. සංයුත්තනි. g. අඞ්ගුත්තරනි. h. මජ්ඣිම ෩නි. මහාසච්චකසු.
b මජ්ඣිම නි. උපාලි සු. e දීඝනි සාමඤ්ඤඵල සු. i. චූළවග්ග. j. සුත්තනි 1038.
c. දීඝනි අම්බට්ඨ සු. f. මහාවග්ග 25. 1. සී. II. අංගුත්ත. III. ඔභාසං. k. ජාතක.

ඤාණපකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිපායෙන සාදුඵලූපභොගාධිපායෙන දිජගණෙහි නිච්චඵලිතමහාරුක්ඛා විය උපසඞ්කමිතබ්බා, **උපසඞ්කමීති** ගතාති වුත්තං හොති; **උපසඞ්කමිත්වාති** උපසඞ්කමණපරියොසානදීපනං, අථවා එවං ගතා තතො ආසන්නතරං ඨානං භගවතො සමීපසඞ්ඛාතං ගන්ත්වාති වුත්තං හොති; **භගවන්තං අභිවාදෙත්වාති** භගවන්තං වන්දිත්වා පණමිත්වා නමසිත්වා; **එකමන්තන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො, එකොකාසං එකපස්සන්ති වුත්තං හොති, භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං; **අට්ඨාසීති** නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපෙ, ඨානං කප්පෙසි, ඨිතා අහොසීති අත්ථො, කථං ඨිතා පන සා එකමන්තං ඨිතා අහූති?

> න පච්ඡතො න පුරතො නපි ආසන්නදූරතො,
> න කවෙජ නොපි පවිවතෙ න චාපි ඔනතුන්නතෙ,
> ඉමෙ දෙසෙ විවජ්ජෙත්වා එකමන්තං ඨිතා අහූති.

කස්මා පනායං අට්ඨාසි එව න නිසිදීති? ලහු නිවත්තිතුකාමතාය, දෙවතා හි කඤ්චිදෙව අත්ථවසං පටිච්ච සුවිපුරිසො විය වච්චට්ඨානං මනුස්සලොකං ආගච්ඡන්ති, පකතියා පනෙතාසං යොජනසතතොපභූති මනුස්සලොකො දුග්ගන්ධතාය පටිකූලො හොති, න තත්ථ අභිරමන්ති, තෙන සා ආගතකිච්චං කත්වා ලහුං නිවත්තිතුකාමතාය න නිසීදි, යස්ස ච ගමනාදිඉරියාපථපරිස්සමස්ස විනොදනත්ථං නිසීදන්ති සො දෙවානං පරිස්සමො නත්ථි තස්මාපි න නිසීදි, යෙ ච මහාසාවකා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ඨිතා තෙ පතිමානෙසි, තස්මාපි න නිසීදි; අපි ච භගවති ගාරවෙනෙව න නිසීදි, දෙවතානං හි නිසීදිතුකාමානං ආසනං නිබ්බත්තති, තං අනිච්ඡමානා නිසජ්ජාය චිත්තම්පි අකත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි; **එකමන්තං ඨිතා ඛො සා දෙවතාති** එවං ඉමෙහි කාරණෙහි එකමන්තං ඨිතා ඛො සා දෙවතා; **භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසීති** භගවන්තං අක්ඛරපාදනියමිතගන්ථිතෙන වචනෙන අභාසීති අත්ථො.

තත්ථ **බහූති** අනියමිතසඞ්ඛ්‍යානිද්දෙසො, තෙන අනෙකසතා අනෙකසහස්සා අනෙකසතසහස්සාති වුත්තං හොති; දිබ්බන්තීති=**දෙවා**, පඤ්චහි කාමගුණෙහි කීළන්ති අත්තනො වා සිරියා ජොතන්තීති අත්ථො; අපි ච තිවිධා **දෙවා** සම්මුතිඋපපත්තිවිසුද්ධිවසෙන, යථාහ: "දෙවාති තයො දෙවා: සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති, **සම්මුතිදෙවා** නාම රාජානො දෙවියො කුමාරා, **උපපත්තිදෙවා** නාම වාතුම්මහාරාජිකෙ දෙවෙ උපාදාය තදුත්තරිං[1] දෙවා, **විසුද්ධිදෙවා** නාම අරහන්තො වුච්චන්ති"[a]ති, තෙසු ඉධ උපපත්තිදෙවා අධිප්පෙතා; මනුනො අපච්චාති=**මානුසා**, පොරාණා පන භණන්ති: මනස්ස උස්සන්නතාය[2] මනුස්සා; තෙ ජම්බුදීපකා අපරගොයානිකා උත්තරකුරුකා පුබ්බවිදෙහකාති චතුඛණ්ඩා, ඉධ ජම්බුදීපකා අධිප්පෙතා; **මඞ්ගලානි** මඞ්ගන්ති ඉමෙහි සත්තාති=**මඞ්ගලානි**, ඉදඤ්ච වුද්ධිඤ්ච පාපුණන්තීති අත්ථො; **අචින්තයුන්ති** චින්තෙසුං; **ආකඞ්ඛමානාති**

1. සී. II. තතුපරි. 2. සී. II. ...සා. මනුස්සන්නතාය. a. විභඞ්ග.

ඉච්ඡමානා පත්ථයමානා පිහයමානා; **සොභනානන්ති** සොභිභාවං, සබ්බඤ්ඤුදිට්ඨධම්මිකසමපරායිකානං සොභනානං සුන්දරානං කල්‍යාණානං ධම්මානං අත්ථිතොති වුත්තං හොති; **බ්‍රූහීති** දෙසෙහි පකාසෙහි ආචික්ඛ විවර විභජ උත්තානීකරොහි; **මඞ්ගලන්ති** ඉදඤ්චාරණං වුද්ධිකාරණං සබ්බසම්පත්තිකාරණං; **උත්තමන්ති** විසිට්ඨං පවරං සබ්බලොකහිතසුඛාවහන්ති. අයං ගාථාය අනුපදවණ්ණනා.

අයං පන පිණ්ඩත්ථෝ: සො දෙවපුත්තො දසසහස්සවක්කවාළෙසු දෙවතා මඞ්ගලපඤ්හං සොතුකාමතාය ඉමස්මිං එකවක්කවාළෙ සන්නිපතිතා එකවාලග්ගකොටිඔකාසමත්තෙ දසපි වීසතිම්පි තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිම්පි සත්තතිම්පි අසීතිම්පි සුබ්‍රහ්මත්තභාවෙ[1] නිම්මිණිත්වා සබ්බෙ දෙවමාරබ්‍රහ්මානො සිරියා ච තෙජසා ච අධිගය්හ[2] විරොචමානං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා සීතා දිසා තස්මිඤ්ච සමයෙ අනාගතානම්පි සකලජම්බුදීපකානං මනුස්සානං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සබ්බදෙවමනුස්සානං චිත්තාචාරසල්ලක්ඛණත්ථං ආහ: බහූ දෙවා මනුස්සා ච මඞ්ගලානි අචින්තයුං, ආකඞ්ඛමානා සොත්ථානං අත්තනො සොභිභාවං ඉච්ඡන්තා, බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තමං තෙසං දෙවානං[3] අනුමතියා මනුස්සානඤ්ච අනුග්ගහෙන මයා පුට්ඨා සමානො යං සබ්බෙසමෙව අමහාකං එකන්තහිතසුඛාවහතො උත්තමං මඞ්ගලං තං නො අනුකම්පං උපාදාය බ්‍රූහි භගවාති.

එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවා **අසෙවනා ච බාලානන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **අසෙවනාති** අභජනා අපයිරුපාසනා; **බාලානන්ති** බලන්ති අස්සසන්තීති[4]=බාලා, අස්සසිතපස්සසිතමත්තෙනෙව ජීවන්ති න පඤ්ඤාජීවිතෙනාති අධිප්පායො, තෙසං බාලානං; **පණ්ඩිතානන්ති** පණ්ඩන්තීති[5]=පණ්ඩිතා, සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඤාණගතියා ගච්ඡන්තීති අධිප්පායො, තෙසං පණ්ඩිතානං; **සෙවනාති** භජනා පයිරුපාසනා තංසභාගතා තංසම්පවඞ්කතා; **පූජාති** සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනා; **පූජනීයානන්ති** පූජාරහානං; **එතං මඞ්ගලමුත්තමන්ති** යා ච බාලානං අසෙවනා යා ච පණ්ඩිතානං සෙවනා යා ච පූජනීයානං පූජා තං සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ: **එතම්මඞ්ගලමුත්තමන්ති**, යං තයා පුට්ඨං **බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තමන්ති** එත්ථ තාව එතං මඞ්ගලමුත්තමන්ති ගණ්හාහීති වුත්තං හොති, අයමෙතිස්සා ගාථාය පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පනස්සා එවං වෙදිතබ්බා: එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ යස්මා වතුබ්බිධා **කථා**: පුච්ඡිතකථා අපුච්ඡිතකථා සාත්‍රූසන්ධිකථා අනත්‍රූසන්ධිකථාති. තත්ථ "පුච්ඡාමි තං ගොතම භූරිපඤ්ඤ, කථං කරෝ සාවකො සාධු හොති"a-ඉච්ච "කථං නු ත්වං මාරිස ඔඝමතරී"b-ති ච එවමාදිසු පුච්ඡිතෙන

1. පා. සුබ්‍රහ්මත්තභාවං. 3. සී. III. කාමං දෙවතානං. 5. සී. II. පවෙචනෙති ඒ.
2. පා. අභිභූය. 4. සී. III. අනනන්තී a සුත්තනි. b. සංයුත්තනි.

කථිතා **පුච්ඡිතකථා**, "යං පරෙ සුඛතො ආහු-තදරියා ආහු දුක්ඛතොti"නි එවමාදිසු අපුච්ඡිතෙන අත්තජ්ඣාසයවසෙන[1] කථිතා **අපුච්ඡිතකථා**, සබ්බාපි බුද්ධානං කථා "සනිදානාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමී"tiනි වචනතො **සානුසන්ධිකථා**, **අනානුසන්ධිකථා** ඉමස්මිං සාසනෙ නත්ථි, එවමෙතාසු කථාසු අයං දෙවපුත්තෙන පුච්ඡිතෙන භගවතා කථිතත්තා පුච්ඡිතකථා, පුච්ඡිතකථායඤ්ච යථා ඡෙකො පුරිසො කුසලො මඝාසස්ස කුසලො අමඝාසස්ස මඝං පුථෙථා පඨමං විජ්ඣිතබ්බං ආවිකත්වා පච්ඡා ගහෙතබ්බං ආවිකත්වා 'අමුකස්මිං නාම ඨානෙ වෙධාපථො හොති, තත්ථ වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හථා'ති, එවං සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බෙසු අසෙවිතබ්බං ආවිකත්වා සෙවිතබ්බං ආවිකත්වා සෙවිතබ්බං,[2] භගවා ච මඝාසකුසලපුරිසසදිසො, යථාහ: "පුරිසො මඝාසකුසලොති ඛො **තිස්ස** තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස, සො හි කුසලො ඉමස්ස ලොකස්ස කුසලො පරස්ස ලොකස්ස කුසලො මච්චු ධෙය්යස්ස කුසලො අමච්චුධෙය්යස්ස කුසලො මාරධෙය්යස්ස කුසලෝ අමාරධෙය්යස්සාc"ති, තස්මා පඨමං අසෙවිතබ්බං ආවික්ඛන්තො ආහ: **අසෙවනා ච බාලානං පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා**ති. විජ්ඣිතබ්බමඝොා විය හි පඨමං බාලා න සෙවිතබ්බා න පසිරුපාසිතබ්බා, තතො ගහෙතබ්බමඝොා විය පණ්ඩිතා සෙවිතබ්බා පසිරුපාසිතබ්බාති ආහ.

කසමා පන භගවතා මඞ්ගලං කථෙතෙන්තෙන පඨමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති. වුච්චතෙ: යස්මා ඉමං දිට්ඨදිසුං මඞ්ගලදිට්ඨිං බාලසෙවනාය දෙවමනුස්සා ගණ්හිංසු, සා ච අමඞ්ගලං, තස්මා තෙසං තං ඉධ ලොකත්ථපරලොකත්ථහනතං අකල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං ගරහන්තෙන උභයලොකත්ථසාධකඤ්ච කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං පසංසන්තෙන භගවතා පඨමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති.

තත්ථ බාලා නාම යෙ කෙචි පාණාතිපාතාදිඅකුසලකම්මපථසමන්නාගතා සත්තා, තෙ තීහාකාරෙහි ජානිතබ්බා, යථාහ:"තීණිමානි භික්ඛවෙ බාලස්ස බාලලක්ඛණානී"ti සුත්තං; අපි ච පූරණකස්සපාදයොඡ සත්ථාරො, දෙවදත්ත-කොකාලික-කටමොරකතිස්ස-ඛණ්ඩදෙවියා පුත්ත-සමුද්දදත්ත-විඤ්ඣමාණවිකාදයො, අතීතකාලෙ ච දීඝවිදස්ස භාතාති ඉමෙ අඤ්ඤෙ ච එවරූපා සත්තා බාලාති වෙදිතබ්බා, තෙ අඟහි **පදිත්තමිව** අඛාරං අත්තනා දුග්ගහිතෙන අත්තානඤ්ච අත්තනො **වචනකාරකෙ** ච විනාසෙන්ති, යථා දීඝවිදස්ස භාතා චතුබ්බුද්ධන්තරං **සට්ඨියොජනමත්තෙන** අත්තභාවෙන උත්තානො පතිතො මහානිරයෙ **පච්චති**, යථා ච තස්ස දිට්ඨි අහිරුචිය තානි[3] පඤ්ච කුලසතානි තස්සෙව **සහව්‍යතං** උපපජ්ජානි මහානිරයෙ පච්චන්ති, වුත්තං වෙතං:"සෙය්‍යථාපි **භික්ඛවෙ** නළාගාරො වා තිණාගාරො වා අග්ගිමුක්කො කූටාගාරානිපි

---

a. සුත්තානි 762. d. අඞ්ගුත්තරණි-ටීකා. 3. සී. I. II. අහිරුචිකානි
b. කථාවත්ථු. 1. සී. II. & ව. වසෙනෙව. & ව. අහිරුචිවචනකානි.
c. මච්චාභිනි. මූලගොපාලසු. 2. සී. II ආළකඛානි.

දහති උල්ලිත්තාවලිත්තානි නිවාතානි පුඤ්ඤිතඝරානි පිහිතවාත පානානි, එවමෙව ඛො භික්ඛවෙ යානි කානිචි භයානි උපජ්ජන්ති සබ්බානි තානි බාලතො උපජ්ජන්ති නො පණ්ඩිතතො, යෙ කෙචි උපද්දවා උපජ්ජන්ති-පෙ-යෙ කෙචි උපස්සග්ගා-පෙ-නො පණ්ඩිතතො, ඉති ඛො භික්ඛවෙ සප්පටිභයො බාලො අප්පටිභයො පණ්ඩිතො, සඋපද්දවො බාලො අනුපද්දවො[1] පණ්ඩිතො, සඋපස්සග්ගො බාලො අනුපස්සග්ගො පණ්ඩිතො"[a]ති. අපි ච පූතිමච්ඡසදිසො බාලො, පූතිමච්ඡ බද්ධපත්තපුටසදිසො හොති තදුපසෙවී, ඡඩ්ඩනීයතං ජිගුච්ඡනීයතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤූනං, වුත්තඤ්හෙතං:

"පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙන යො නරො උපනය්හති,
කුසාපි පූති වායන්ති එවං බාලූපසෙවනා"[b]ති.

අකිත්තිපණ්ඩිතො වාපි සකෙකන්ත දෙවානමින්දෙන වරෙ දියමානෙ එවමාහ:

"බාලං න පස්සෙ න සුණෙ න ච බාලෙන සංවසෙ,
බාලෙන'ල්ලාපසල්ලාපං න කරෙ න ච රොචයෙ.

කින්නු තෙ අකරා[2] බාලො වද කස්සප කාරණං,
කොන කස්සප බාලස්ස දස්සනං නාභිකඞ්ඛසි.

අනයං නයති දුම්මෙධො අධුරායං නියුඤ්ජති,
දුන්නයො සෙය්යසො හොති සම්මා වුත්තො පකුප්පති,
විනයං සො න ජානාති සඩ්ඪ කස්ස අදස්සනං"[c]ති.

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන බාලූපසෙවනං ගරහන්තො 'බාලානං අසෙවනං මඞ්ගල'න්ති වත්වා ඉදානි පණ්ඩිතසෙවනං පසංසන්තො 'පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා මඞ්ගල'න්ති ආහ.

තත්ථ පණ්ඩිතා නාම යෙ කෙචි පාණාතිපාතා වෙරමණ්‍යාදිදස කුසලකම්මපථසමන්නාගතා සත්තා, තෙ තීහාකාරෙහි ජානිතබ්බා, යථාහ:"තීණිමානි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතස්ස පණ්ඩිතලක්ඛණානී"[a]ති සුත්තං; අපි ච බුද්ධපවෙණකබුද්ධා අසීති මහාසාවකා අඤ්ඤෙ ච තථාගතසාවකා සුනෙත්ත-මහාගොවින්ද-විධුර-සරභඞ්ග-මහොසධ-සුතසොම-නිම්මරජ අයොඝරකුමාර-අකිත්තිපණ්ඩිතාදයො ච පණ්ඩිතාති වෙදිතබ්බා, තෙ භයෙ විය රක්ඛා අන්ධකාරෙ විය පදීපා ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛාභිභවෙ විය අන්නපානාදිපටිලාභො අත්තනො වචනකරානං සබ්බභයඋපද්දවූ පස්සග්ගවිද්ධංසනසමත්ථා හොන්ති. තථා හි: තථාගතං ආගම්ම අසඞ්ඛෙය්‍යා අපරිමාණා දෙවමනුස්සා ආසවක්ඛයං පත්තා, බ්‍රහ්මලොකෙ පතිට්ඨිත්වා, දෙවලොකෙ පතිට්ඨිතා, සුගතිලොකෙ උපපන්නා; සාරිපුත්තත්ථෙරෙ චිත්තං පසාදෙත්වා වතූහි ච පච්චයෙහි ථෙරං උපට්ඨහිත්වා අසීති කුලසහස්සානි සග්ගෙ නිබ්බත්තානි, තථා මහාමොග්ගල්ලාන

1, සී. II. නිරුපද්දවො.
2, සී. I-II. අකරං.
a. අඞ්ගුත්තර-තිකනිපාත. c. අකිත්ති-ජාතක.
b. මහාභාරදකස්සප-ජාතක.

මහානුභාවපපභූතීසු සබ්බෙසු මහාසාවකෙසු; සුනෙත්තස්ස සඤ්ඤතා සාවකා අපෙපතවෙව බුහ්මලොකෙ උපපජ්ජිංසු, අපෙපතවෙව පර නිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහව්‍යතං-පෙ-අපෙපතඤ්ඤවෙව ගහපතිමහා සාලකුලානං සහව්‍යතං උපපජ්ජිංසු, වුත්තඤ්හෙතං: "නත්ථි භික්ඛවෙ පණ්ඩිතතො භයං නත්ථි පණ්ඩිතතො උපද්දවෝ නත්ථි පණ්ඩිතතො උපසග්ගොෝ"ති; අපිච තගරමාලාදිගන්ධභණ්ඩසදිසෝ පණ්ඩිතෝ-තගර මාලාදිගන්ධභණ්ඩපළිවෙඨිතපත්තසදිසෝ හොති තදුපසෙවී-භාවනීයතං මනුඤ්ඤතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤූනං, වුත්තඤ්හෙතං:

"තගරඤ්ච පලාසෙන යෝ නරෝ උපනය්හති,
පත්තාපි සුරභී වායන්ති එවං ධීරූපසෙවනා"තිච.

අකිත්තිපණ්ඩිතෝ චාපි සකෙකන දෙවානඤ්ඤෙන වරෙ දියමානෙ එවමාහ:

"ධීරං පඤ්ඤං සුණෙ ධීරං ධීරෙන සහ සංවසෙ,
ධීරෙන'ල්ලාපසල්ලාපං තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

කිනහු තෙ අකරා ධීරෝ වද කස්සප භාරිං,
කෙන කස්සප ධීරස්ස දඤ්ඤං අභිහඞ්ඛසි.

නයං නයති මෙධාවී අධුරායං න යුඤ්ජති,
සුනයෝ සෙය්‍යසෝ හොති සමමා වුත්තෝ න කුප්පති,
විනයං සෝ පජානාති සාධු තෙන සමාගමෝ"ති.

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන පණ්ඩිතසෙවනං[1] පසංසනෙතා 'පණ්ඩිතානං සෙවනං මඞ්ගල'නති වත්වා ඉදානි තාය බාලානං අසෙව නාය පණ්ඩිතානං සෙවනාය ච අනුපුබ්බෙන පූජනීයභාවං උපගතානං පූජං පසංසනෙතා **පූජා ච පූජනීයානං එතං මඞ්ගලමුත්තමන්ති**[2] ආහ. තත්ථ පූජනීයා නාම සබ්බදොසවිරහිතත්තා සබ්බගුණසමන්නාගතත්තා ච බුද්ධා භගවන්තො තතො පච්ඡා පවෙදකබුද්ධා අරිය සාවකා ච, තෙසං හි පූජා අපිකාපි දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය හොති, සුමනමාලාකාර-මල්ලිකාදයො වෙත්ථ නිදස්සනං. ඉතෙහතිදස්සන මත්තං හණාම:

භගවා කිර එකදිවසං පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවර මාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ ඛො සුමනො මාලාකාරො රඤ්ඤො මාගධස්ස[3] පුප්ඵානි ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො අද්දස භගවන්තං නගරචාරං අනුපපත්තං පාසාදිකං පසාදනීයං[4] බුද්ධසිරියා ජලන්තං, දිස්වානස්ස එතදහොසි: රාජා පුප්ඵානි ගහෙත්වා සතං වා සහස්සං වා දදෙය්‍ය, භගවතො පන පූජා අපමෙය්‍යඅසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යඵලා දීඝරත්තං

1. සී. I,II.ම. පණ්ඩිතූපසෙවනං.
2. සී. I & ච පූජනීයානං මඞ්ගලන්ති.
3. සී. III. මාගධස්ස සෙනියස්ස බිම්බිසාරස්ස.
4. සී. III. එතස්මිං සමයෙ පුරිසලක්ඛණාහිනි අනුව්‍යඤ්ජනපතිමණ්ඩිතං.

a. අඞ්ගුත්තර-නිකා.
b. මහාභාරදඤ්ඤූප-ජාතක.
c. අකිත්තිජාතකං-තෙරගතිපාළි.

හිතසුඛාවහා හොති, හන්දහං ඉමෙහි පුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජේමීති පඤ්ඤාචිත්තෙනා එකං පුප්ඵමුට්ඨිං ගහෙත්වා භගවතෝ පටිමුඛං ඛිපි. පුප්ඵානි ආකාසෙන ගන්ත්වා භගවතෝ උපරි මාලාවිතානං හුත්වා අට්ඨංසු. මාලාකාරෝ තං ආනුභාවං දිස්වා පඤ්ඤාතරවිත්තෙනා පුන එකං මුට්ඨිං ඛිපි. තානි ගන්ත්වා මාලාකණ්ඩුච්ඡෝ හුත්වා අට්ඨංසු. එවං අට්ඨ පුප්ඵමුට්ඨියෝ[1] ඛිපි; තානි ගන්ත්වා පුප්ඵකූටාගාරං හුත්වා අට්ඨංසු. භගවා අන්තොකූටාගාරෙ විය අහොසි. මහාජනකායෝ සන්නිපති. භගවා මාලාකාරං පස්සන්තෝ සිතං පාත්වාකාසි. ආනන්දත්ථෙරෝ 'බුද්ධා අහෙතු අප්පච්චයා සිතං න පාතුකරොන්තී'ති සිතකාරණං පුච්ඡි. භගවා ආහ: 'එසෝ ආනන්ද මාලාකාරෝ ඉමිස්සා පූජාය ආනුභාවෙන සත සහස්සකප්පෙ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරිත්වා පරියොසානෙ මුනිස්සරෝ[2] නාම පච්චෙකබුද්ධෝ භවිස්සති, වචනපරියොසානෙ ච ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථං අභාසි:

"තණ්ඩුල කම්මං කතං සාධු යං කත්වා නානුතප්පති,
යස්ස පතීතෝ සුමනෝ විපාකං පටිසෙවතී"[a]ති.

ගාථාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි. එවං අප්පකාපි තෙසං පූජා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය හොතීති වෙදිතබ්බා, සා ච ආමිසපූජාව, කො පන වාදෙ පටිපත්තිපූජාය; යතො-යෙ කුලපුත්තා සරණගමනෙන සික්ඛාපදපරිග්ගහණෙන උපොසථඞ්ගසමාදානෙන චතුපාරිසුද්ධිසීලාදීහි ච අත්තනෝ ගුණෙහි[3] භගවන්තං පූජෙන්ති, කො තෙසං පූජාය ඵලං වණ්ණයිස්සති, තෙ හි තථාගතං පරමාය පූජාය පූජෙන්තීති වුත්තා, යථාහ: යො බො ආනන්ද භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකොවා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මපටිපන්නා විහරති සාමීචිපටිපන්නා අනුධම්මචාරී, සෝ තථාගතං සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පූජෙති පරමාය පූජාය"[b]ති. එතෙනානුසාරෙන පච්චෙකබුද්ධඅරියසාවක්කානම්පි පූජාය ඉතසුඛාවහතා[4] වෙදිතබ්බා. අපිච ගහට්ඨානං කනිට්ඨස්ස ජෙට්ඨෝ භාතාපි භගිනීපි පූජනීයා, පුත්තස්ස මාතාපිතරෝ, කුලවධූනං සාමිකෝ සස්සු සසුරෝ[5]ති එවමෙපත්ථ පූජනීයා වෙදිතබ්බා, එතෙසම්පි හි පූජා[6] කුසලධම්මසඞ්ඛාතත්තා ආයු ආදිවඩ්ඪි හෙතුත්තා ච මඞ්ගලමෙව, වුත්තං හෙතං: "යෙ තෙ මත්තෙය්‍යා භවිස්සන්ති පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙජෙට්ඨාපචායිනෝ, ඉමං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තිස්සන්ති, තෙ තෙසං කුසලානං ධම්මානං සමාදාන හෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සන්ති වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සන්තීං"ති ආදි.*

---

1. සී I අට්ඨමුඛී.
2. ධම්මපදවණ්ණනා=සුමනත්ථ.
3. සී. III. සීලගුණෙහි.
4. සී. II & ව. වහනතා මඞ්ගලතාති.
5. සී. II. III සාමිකසස්සුසසුරා
6. සී. I. II. III. & ව. පූජාය
a ධම්මපද. b දීඝනි-මහාපරිනිබ්බාණසු.
c. දීඝනි-වණ්ණනා: තතියසිඛාදි සු.

* අඤ්ඤතරං. "ඉදානි යසෙහි ය. යඤ්ච මඞ්ගල. වචනපරියොසානෙ න. තඤ්ච මඞ්ගලතා. මහාවසෙ ඉති මානිසා නික්ඛිත්තා තසමා ඉදං වුච්චති" ඉති සී. I, & ව. දිස්සති.

එවමෙතිස්සා ගාථාය බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනීයානං පූජාති තීණි මඞ්ගලානි වුත්තානි. තත්ථ බාලානං අසෙවනා බාලසෙවනපච්චයභයානං[1] පරිත්තාණෙන උභයලොකහිත හෙතුතා පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනීයානං පූජා ච තාසං ඵලවිභූති වණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව නිබ්බාණසුගතිහෙතුතා මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා. ඉතො පරඤ්ච මාතිකං අදස්සෙත්වා එව යං යත්ථ මඞ්ගලං තං වත්ථුපෙස්සාමි, තස්ස ච මඞ්ගලත්තං විභාවයිස්සාමීති.

නිට්ඨිතා අසෙවනා ච බාලානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

එවං භගවා **බ්‍රූහි මඞ්ගලමුත්තම**න්ති එකං අජ්ඣාසිතොපි අපරිමාණං යාවතා බහුදයකා උළාර[2]පුරිසා විය එකාය ගාථාය **තීණි මඞ්ගලානි** වත්වා තතො උත්තරිම්පි දෙවතානං සොතුකාමතාය මඞ්ගලානඤ්ච අත්ථිතාය යෙසං යෙසං යං යං අනුකූලං තෙ තෙ සත්තෙ නත්ථි තත්ථ මඞ්ගලෙ නියොජෙතුකාමතාය ච **පතිරූපදෙසවාසොති** ආදීහි ගාථාහි පුනපි අනෙකානි මඞ්ගලානි වත්තුමාරද්ධා.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව **පතිරූපොති** අනුච්ඡවිකො,[3] **දෙසොති** ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි ජනපදෙපි යො කොචි සත්තානං නිවාසොකාසො, **වාසොති** තත්ථ නිවාසො; **පුබ්බෙති** පුරා අතීතාසු ජාතීසු, **කතපුඤ්ඤතාති** උපචිතකුසලතා; **අත්තානීති** චිත්තං වුච්චති, සකලො වා අත්තභාවො, **සම්මාපණිධීති** තස්ස අත්තනො සම්මා පණිධානං, නියුඤ්ජනං ඨපනන්ති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **පතිරූපදෙසවාසො** නාම යත්ථ චතස්සො පරිසා විහරන්ති[4] දානාදීනි පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි වත්තන්ති, නවඞ්ගං සත්ථුසාසනං දිපෙති, තත්ථ නිවාසො සත්තානං පුඤ්ඤකිරියාය පච්චයත්තා[5] මඞ්ගලන්ති වුච්චති, සීහලදීපං පවිට්ඨ කෙවට්ටාදයො වෙත්ථ නිදස්සනං. අපරො නයො: **පතිරූපදෙසො** නාම භගවතො බොධිමණ්ඩපදෙසො, ධම්මචක්කපවත්තනිතපපදෙසො, **වාදසයොජනාය** පරිසාය මජ්ඣෙ සබ්බඤ්ඤුතං හිත්වා යමකපාටිහාරියදස්සිතඅග්ගබොධිරුක්ඛමූලපදෙසො, දෙවොරොහණපදෙසො, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි සාවත්ථි-රාජගහාදිබුද්ධාදිවාසපදෙසා; තත්ථ නිවාසො සත්තානං ඡඅනුත්තරියපටිලාභපච්චයතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති. අපරො නයො: * පුරත්ථිමාය දිසාය කජඞ්ගලං නාම නිගමො තස්ස අපරෙන මහාසාලා තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණපුරත්ථිමාය දිසාය සලලවතී නාම නදී තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා ඔරතො මජ්ඣෙ, දක්ඛිණාය දිසාය සෙතකණ්ණිකං

1. සී. III. භයාදීනං & ච. භයාදි. 3. සී. පා. අනුච්ඡවියෙ. *. මහාවඟ.
2 ම. II, III. උදර, 4. පා. සී. I, II, 1II, විහරන්ති. 5. සී. . පා. පච්චයතො

නාම නිගමෝ තතෝ පරං පවත්තනතිමා ජනපදා ඔරතෝ මජ්ඣෙ, පච්ඡිමාය දිසාය ථූනං නාම බ්‍රාහ්මණගාමෝ තතෝ පරං පවත්තනතිමා ජනපදා ඔරතෝ මජ්ඣෙ, උත්තරාය දිසාය උසීරධජෝ නාම පබ්බතෝ තතෝ පරං පවත්තනතිමා ජනපදා ඔරතෝ මජ්ඣෙ, අයං මජ්ඣිමදෙසෝ; ආයාමෙන තීණි යොජනසතානි විත්ථාරෙන අඩ්ඩතෙය්‍යසතානි[1] පරික්ඛෙපෙන නව යොජනසතානි හොන්ති, එසෝ පතිරූපදෙසෝ නාම, එත්ථ[2] වත්තූනං මහාදීපානං විසභස්සානං පරිත්තදීපානඤ්ච ඉස්සරියාධිපච්චකාරකා චක්කවත්තී උපජ්ජන්ති, එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං කප්පසත සහස්සඤ්ච පාරමියෝ පූරෙත්වා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයෝ මහා සාවකා උපජ්ජන්ති, වෙ අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියෝ පූරෙත්වා පච්චෙකසම්බුද්ධා, චත්තාරි අථ සොළස වා අසඞ්ඛෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියෝ පූරෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධා ච උපජ්ජන්ති. තත්ථ සත්තා චක්කවත්තිරඤ්ඤ ඔවාදං ගහෙත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාය සග්ගපරායණා හොන්ති, තථා පච්චෙකසම්බුද්ධානං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය; සම්මාසම්බුද්ධ-බුද්ධසාවකානං පන ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සග්ග පරායණා නිබ්බාණපරායණා ච හොන්ති. තස්මා තත්ථ වාසෙ ඉමාසං සම්පත්තීනං පවත්තයතෝ මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා නාම අතීතජාතියං බුද්ධුප්පාදෙ බුද්ධබීජාණ සවෙ ආරබ්භ උපචිතකුසලතා, සාපි මඞ්ගලං. කස්මා? බුද්ධුප්පාදෙ බුද්ධෙ සම්මුඛතෝ[3] දස්සෙත්වා බුද්ධානං වා බුද්ධසාවකානං වා සම්මුඛා සුතාය වතුපදගාථාය පරියොසානෙ අරහත්තං පාපනතෝ.[4] යෝ ච මනුස්සෝ පුබ්බෙ කතාධිකාරෝ උස්සන්නකුසලමූලෝ හොති, සෝ තෙනෙව කුසලමූලෙන විපස්සනං[5] උප්පාදෙත්වා ආසවක්ඛයං පාපුණාති යථා රාජා මහාකප්පිනෝ අග්ගමහෙසී ච, තෙන වුත්තං පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා මඞ්ගලන්ති.

අත්තසම්මාපණිධි නාම ඉධෙකච්චෙ අත්තානං දුස්සීලං සීලෙ පතිට්ඨාපෙති අස්සද්ධං සද්ධාසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති මච්ඡරිං වාගසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති, අයං වුච්චති අත්තසම්මාපණිධීති. එසෝ ච මඞ්ගලං. කස්මා? දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකවෙරප්පහාණවිවිධානිසංසාධිගමහෙතුතොති.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය පතිරූපදෙසවාසෝ පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා අත්තසම්මාපණිධීති තීණි යෙව මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා පතිරූපදෙසවාසො වාති ඉමිස්සාපි ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

---

1. සී. II. අඩ්ඩතෙය්‍යානි. 3. සී. II. සම්මුඛා. 5. සී. II, III. දෙසනං.
2. සී. II. III. තත්ථ. 4. සී. II. පාපෙතීති කත්වා.

ඉදානි බාහුසච්චඤ්චාති එත්ථ **බාහුසච්චන්ති** බහුස්සුතභාවෝ; **සිප්පන්ති** යං කිඤ්චි හත්ථකොසල්ලං; **විනයොති** කායවාග්චිත්තසංවරයනං, **සුසික්ඛිතොති** සුට්ඨු සික්ඛිතෝ; **සුභාසිතාති** සුට්ඨු භාසිතා, **යාති** අනියමනිද්දෙසෝ, **වාචාති** ගිරා ව්‍යප්පථෝ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: බාහුසච්චං නාම යං තං "සුතධරෝ හොති සුතසන්නිචයෝ"ති ච "ඉධෙකච්චස්ස බහු සුතං හොති: සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණ"[a]න්ති ච එවමාදිනා නයෙන සත්ථු සාසනධරත්තං වණ්ණිතං. තං අකුසලප්පහාණකුසලාධිගමහෙතුතෝ අනුපුබ්බෙන පරමත්ථ[1]සච්ඡිකිරියහෙතුතෝ ච මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තඤ හෙතං භගවතා: "සුතවා ච ඛෝ භික්ඛවෙ අරියසාවකෝ අකුසලං පජහති කුසලං භාවෙති සාවජ්ජං පජහති අනවජ්ජං භාවෙති සුද්ධමත්තානං පරිහරති"[b]ති, අපරම්පි වුත්තං: "ධාතාඤං ධම්මානං අත්ථූපපරික්ඛති, අත්ථූපපරික්ඛතො ධම්මා නිජ්ඣානං ඛමන්ති, ධම්ම නිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දෝ ජායති, ඡන්දජාතෝ උස්සහති, උස්සහන්නෝ තුලෙති, තුලයන්නෝ පදහති, පදහන්නෝ කායෙන චෙව පරමත්ථ[1]සච්චං සච්ඡි කරොති පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සති"[c]ති. අපි ච අගාරියබාහුසච්චම්පි යං අනවජ්ජං තං උභයලොකහිතසුඛාවහනතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං.

සිප්පං නාම අගාරියසිප්පඤ්ච අනගාරියසිප්පඤ්ච; තත්ථ අගාරියසිප්පං නාම යං පරපාණූපරොධවිරහිතං අකුසලවිවජ්ජිතං මණිකාරසුවණ්ණකාරාදිකං, තං ඉධ ලොකවොහාරතෝ මඞ්ගලං. අනගාරියසිප්පං නාම චීවරවිචාරණසිබ්බනාදි සමණපරික්ඛාරහිසඛරණං, යං තං "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු යානි තානි සබ්‍රහ්මචාරිනං උච්චාවචානි කිඤ්චකරණීයානි තත්ථ දක්ඛෝ හොති"ඉති ආදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ සංවණ්ණිතං, යං නාථකරණධම්මොති ච වුත්තං, තං අත්තනෝ ච පරෙසඤ්ච උභයලොකහිතසුඛාවහනතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං.

විනයෝ නාම අගාරියවිනයෝ ච අනගාරියවිනයෝ ච, තත්ථ අගාරියවිනයෝ නාම දසඅකුසලකම්මපථවිරමණං, සෝ තත්ථ අසඞ්කිලෙසාපජ්ජනෙන ආචාරගුණවඩ්ඪනෙන ච සුසික්ඛිතෝ උභයලොකහිතසුඛාවහනතෝ මඞ්ගලං, අනගාරියවිනයෝ ච සත්තාපත්තික්ඛන්ධෙ අනාපජ්ජනං, සොපි වුත්තනයෙනෙව සුසික්ඛිතෝ, වතුපාරිසුද්ධිසීලං වා අනගාරියවිනයෝ, සෝ යථා තත්ථ[2] පතිට්ඨාය අරහත්තං පාපුණාති, එවං සික්ඛණෙන[3]සුසික්ඛිතෝ ලොකියලොකුත්තරසුඛාධිගමහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බෝ.

සුභාසිතා වාචා නාම මුසාවාදදිද්දෙසවිරහිතා වාචා; යථාහ: වතුහි භික්ඛවෙ අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා වාචා සුභාසිතා හොති"[d]ති, සුසඤ්ඤතවාචා[4] එව වා සුභාසිතා, යථාහ:

---

a. අඞ්ගුත්තරනි.
b. මජ්ඣිමනි.
c. දීඝනි. සඞ්ගීතිසු.
d. සුත්තනි සුභාසිතසු.
1. කත්ථචි-පරම.
2. සං. තථා.
3. සී. II. III. සික්ඛාපෙතබ්බ.
4. පා. සී. III, IV. අසඞ්ඛප ලාපා වාචා.

"සුභාසිතං උත්තමමාහු සන්තෝ
ධම්මං භණේ නාධම්මං, තං දුතියං,
පියං භණේ නාපියං, තං තතියං
සච්චං භණේ නාලිකං, තං චතුත්ථ"[a]න්ති,

අයම්පි උභයලෝකහිතසුඛාවහනතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා, යස්මා ච අයං විනයපරියාපන්නා එව, තස්මා විනයගහණේන එතං අඞ්ගණ්හිත්වා විනයෝ සඞ්ගහෙතබ්බෝ, අථවා කිං ඉමිනා පරිස්සමේන? පරේසං ධම්මදේසනා වාචා ඉධ සුභාසිතා වාචාති වෙදිතබ්බා. සා හි යථා පතිරූපදේසවාසෝ, එවං සත්තානං උභයලෝකහිතසුඛනිබ්බාණාධිගමපච්චයතෝ මඞ්ගලන්ති වුච්චති, ආහ චාපි :

"යං බුද්ධා භාසන්ති වාචං ඛේමං නිබ්බාණපත්තියා,
දුක්ඛස්ස'න්තකිරියාය සා වෙ වාචානමුත්තමා[b]"ති.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය බාහුසච්චං සිප්පං විනයෝ ච සුසික්ඛිතෝ සුභාසිතා වාචාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමේවාති.

නිට්ඨිතා බාහුසච්චඤ්චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි මාතාපිතු උපට්ඨානන්ති එත්ථ මාතු ච පිතු චාති[1] **මාතාපිතු, උපට්ඨානන්ති** උපට්ඨහනං; පුත්තානඤ්ච දාරානඤ්චාති[2] **පුත්තදාරස්ස**, සඞ්ගණ්හනං **සඞ්ගහෝ**; න ආකුලා **අනාකුලා**, කම්මා එව **කම්මන්තා**. සෙසං උත්තානයමේවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: මාතා නාම ජනිකා වුච්චති තථා පිතා, උපට්ඨානං නාම පාදධොවනසම්බාහනුච්ඡාදනන්හාපනෙහි චතූපපච්චයසම්පදානෙන ච උපකාරකරණං, තත්ථ යස්මා මාතාපිතරෝ බහුකාරා[3] පුත්තානං අත්ථකාමා අනුකම්පකා, යං පුත්තකෙ බහි කීළිත්වා පංසුමක්ඛිතසරීරකෙ ආගතෙ දිස්වා පංසුකං පුඤ්ඡිත්වා මත්ථකං උපසිඞ්ඝායන්තා පරිචුම්බනතා ච සිනෙහං උප්පාදෙන්ති, වස්සසතම්පි මාතාපිතරෝ සීසෙන පරිහරන්තා පුත්තා තෙසං[4] පතිකාරං කාතුං මසමත්තා, යස්මා ච තෙ ආපාදකා පොසකා ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරෝ බ්‍රහ්මසම්මතා[5] පුබ්බාචරියසම්මතා, තස්මා තෙසං උපට්ඨානං ඉධ පසංසං පෙච්ච සග්ගසුඛඤ්ච ආවහති, තෙන මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා :

---

1. සී. II. ඤ ච. මාතා ච පිතා ච.
2. සා. ච. පුත්තාච දාරච පුත්තදාරා තස්ස.
3. සී. I, II, III. බ. බහූපකාරා.
4. සී. II. පා. තස්ස.
5. සී II, III බ්‍රහ්මසමා.

a. සුත්තනි. සුභාසිතසු. b. සුත්තනි. 456

"බ්‍රහ්මාති[1] මාතාපිතරෝ පුබ්බාචරියාති වුච්චරේ,
ආහුනෙය්‍යා ච පුත්තානං පජාය අනුකම්පකා.

තස්මා හි නෙ නමස්සෙය්‍ය සක්කරෙය්‍ය ච[2] පණ්ඩිතො,
අන්නෙන අථ පානෙන වත්ථෙන සයනෙන ච,
උච්ඡාදනෙන නහාපනෙන[3] පාදානං ධොවනෙන ච.

තාය නං පරිචරියාය මාතාපිතූසු පණ්ඩිතා,
ඉධ වෙව නං පසංසන්ති පෙච්ච සග්ගෙ ච මොදතී"[a]ති.

අපරො නයො: උපට්ඨානං නාම හරණකිච්චකරණකුලවංසට්ඨපනාදි පඤ්චවිධං, තං පාපනිවාරණාදිපඤ්චවිධදිට්ඨධම්මිකත්තහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, වුත්තං වෙතං භගවතා: "පඤ්චහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරෝ පච්චුපට්ඨාතබ්බා; හතො නෙ හරිස්සාමි, කිච්චං නෙසං කරිස්සාමි, කුලවංසං ඨපෙස්සාමි, දායජ්ජං පටිපජ්ජිස්සාමි,[4] අථ ච පන පෙතානං කාලකතානං දක්ඛිණං අනුප්පදස්සාමීති; ඉමෙහි ඛො ගහපතිපුත්ත පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරෝ පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි පුත්තං අනුකම්පන්ති: පාපා නිවාරෙන්ති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්ති, සිප්පං සික්ඛාපෙන්ති, පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙන්ති, සමයෙ දායජ්ජං නිය්‍යාදෙන්ති"[b]ති. අපි ච යො මාතාපිතරෝ තීසු වත්ථූසු පසාදුප්පාදනෙන සීලසමාදාපනෙන පබ්බජ්ජාය වා උපට්ඨහති, අයං මාතාපිතූ උපට්ඨානානං අග්ගො, තස්ස තං මාතාපිතූ උපට්ඨානං මාතාපිතූහි කතස්ස උපකාරස්ස පච්චුපකාරභූතං අනෙකෙසං දිට්ඨධම්මිකානං සම්පරායිකානඤ්ච අත්ථානං පදට්ඨානතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

පුත්තදාරස්සාති එත්ථ අත්තනො ජාතා පුත්තාවි ධිතරොපි පුත්තාතෙවෙව සඞ්ගං ගච්ඡන්ති, දාරති විසතියා භරියානං යා කාචි භරියා, පුත්තා ච දාරා ච-පුත්තදාරං, තස්ස පුත්තදාරස්ස; **සඞ්ගහොති** සම්මානනාදීහි උපකාරකරණං, තං සුසංවිහිතකම්මන්තාදිදිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, වුත්තං වෙතං භගවතා: "පච්ඡිමා දිසා පුත්තදාරා වෙදිතබ්බා"[b]ති, එත්ථ උද්දිට්ඨං පුත්තදාරං භරියාසද්දෙන සඞ්ගණ්හිත්වා "පඤ්චහි ඛො ගහපතිපුත්ත ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨාතබ්බා: සම්මානනාය අවිමානනාය[5] අනතිවරියාය ඉස්සරියවොස්සග්ගෙන අලඞ්කාරානුප්පදානෙන; ඉමෙහි ඛො ගහපතිපුත්ත පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා භරියා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි ඨානෙහි සාමිකං අනුකම්පති: සුසංවිහිතකම්මන්තා ච හොති, සුසඞ්ගහිතපරිජ්ජා ච, අනතිචාරිනී ච, සම්භතං අනුරක්ඛති, දක්ඛා ච හොති අනලසා සබ්බකිච්චෙසු"[b]ති. අයං වා අපරො නයො: සඞ්ගහොති ධම්මිකාහි දානපියවචන

1. සී. I. II. පා. බ්‍රහ්මා ඉති.
2. සා. පා. සී II. සක්කරෙය්‍යාථ.
3. සඤ්චි-උච්ඡාදනෙ නහාපනෙ.
4. සී. I. II. III. පටිපජ්ජාමි.
5. සී. II. අභිමානනාය.

a. අඞ්ගුත්තරනි 80.
b. දීඝනි-සිඟාලොවාදසු.

අත්ථචරියාහි සඞ්ගණ්හනං, සෙය්‍යථිදං? උපොසථදිවසෙසු පරිබ්බය දානං නක්ඛත්තදිවසෙසු නක්ඛත්තදස්සනං මඞ්ගලදිවසෙසු මඞ්ගල කරණං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඔවාදානුසාසනානි; තං වුත්තනයෙනෙව දිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතෝ සම්පරායිකහිතහෙතුතෝ දෙවතාහිපි නමස්සනීයභාවහෙතුතෝ ච මඞ්ගලනති වෙදිතබ්බං, යථාහ සක්කෝ දෙවානමින්දෝ:

"යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා සීලවන්තෝ උපාසකා,
ධම්මෙන දාරං පොසෙනති තෙ නමස්සාමි මාතලී"ති.

අනාකුලා කම්මන්තා නාම[1] කාලඤ්ඤුතාය පතිරූපකාරිතාය අනලසතාය උට්ඨානවීරියසම්පදාය අව්‍යසනීයතාය ච කාලාතික්කම අපතිරූපකරණාකරණසීලකරණාදිඅකුසලභාවවිරහිතා කසිගොරක්ඛවණිජ්ජාදයෝ කම්මන්තා; එතෙ අත්තනෝ වා පුත්තදාරස්ස වා දාසකම්මකරානං වා ව්‍යත්තතාය එවං පයොජිතා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ධන ධඤ්ඤවුද්ධිපටිලාභහෙතුතෝ මඞ්ගලනති වුත්තා, වුත්තං චෙතං භගවතා:

"පතිරූපකාරි ධුරවා උට්ඨාතා වින්දතෙ ධන"[b]නති ච;
න දිවා සොපප[2] සීලෙන රත්තිඤ්ඣානදස්සිනා,
නිච්චං මත්තෙන සොණ්ඩෙන සක්කා ආවසිතුං ඝරං.

අතිසීතං අතිඋණ්හං අතිසායමිදං අහු,
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ අත්ථා අච්චෙනති මානවෙ.

යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච තිණා හියො න මඤ්ඤති,
කරං පුරිසකිච්චානි සො සුඛා න විහායතී"ති ච;

භොගෙ සංහරමානස්ස භමරසෙව ඉරීයතො,
භොගා සන්නිචයං යන්ති වම්මිකොවූපචීයතී"ති ච

එවමාදි.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය මාතුපට්ඨානං පිතුපට්ඨානං පුත්තදාරස්ස සඞ්ගහො අනාකුලා ච කම්මන්තාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, පුත්තදාරස්ස සඞ්ගහං වා විධා කත්වා පඤ්ච, මාතාපිතුපට්ඨානං වා එක මෙව කත්වා තීණි, මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා මාතාපිතුඋපට්ඨානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **දානඤ්චාති** එත්ථ දීයතෙ ඉමින්‍යාති-**දානං**, අත්තනෝ සන්තකං පරස්ස පටිපාදීයතීති වුත්තං හොති; ධම්මස්ස චරියා ධම්මා වා අන පෙතා චරියා-**ධම්මචරියා**, ඤාතයෙන අමහාකං ඉමෙ **ඤාතිනා**; න අවජ්ජාති-**අනවජ්ජා**, අනින්දිතා අගරහිතාති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

---

1. සී. I. II නාම කම්මන්තා. a සංයුත්තනි. c. දීඝනි. සිඟාලොවාද සු.
2 සී. සොපපන & ප-සුපන. b සුත්තනි 189.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **දූනං** නාම පරං උද්දිස්ස සුබ්බුධි[1]පුබ්බිකා අත්තාදිදසඞ්ගවත්ථුපරිච්චාගචෙතනා[2] තංසමඞ්ගිපුග්ගලානං වා අලොභො, අලොහෙන[3] හි තං වත්ථුං පරස්ස පට්ඨපෙති, තෙන වුත්තං. දියතෙ ඉමිනාති-දානන්ති; තං බහුජනපියමනාපතාදීනං දිට්ඨ ධම්මිකසමපරායිකානං ඵලවිසෙසානං අධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුත්තං, "දායකො සිහ දානපති බහුනො ජනස්ස පියො හොති මනාපො"ති එවමාදිනි වෙත්ථ සුත්තානි අනුස්සරිතබ්බානි; අපරො නයො: දානං නාම දුවිධං: ආමිසදානඤ්ච ධම්මදානඤ්ච, තත්ථ ආමිස දානං වුත්තප්පකාරමෙව, ඉධ ලොකපරලොකදුක්ඛක්ඛයසුඛාවහස්ස පන සම්මාසම්බුද්ධිප්පවෙදිතස්ස ධම්මස්ස පරෙසං හිතකාමතාය දෙසනා ධම්මදානං, ඉමෙසඤ්ච චිත්තං දානානං එතදෙව අග්ගං, යථාහ:

"සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති
සබ්බං රසං ධම්මරසො ජිනාති,
සබ්බං රතිං ධම්මරති ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති"[b]ති.

තත්ථ ආමිසදානස්ස මඞ්ගලත්තං වුත්තමෙව, ධම්මදානං පන යස්මා අත්ථපටිසංවෙදිතාදීනං ගුණානං පදට්ඨානං, තස්මා මඞ්ගලන්ති වුච්චති. වුත්තඤ්චෙතං භගවතා: "යථා යථා භික්ඛවෙ භික්ඛු යථාසුතං යථා පරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති, තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථපටිසංවෙදි ච හොති ධම්මපටිසංවෙදී චා"[a]ති එවමාදි.

ධම්මචරියා නාම දසකුසලකම්මපථකිරියා,[4] යථාහ: "තිවිධං ඛො ගහපතයො කායෙන ධම්මචරියා සම්මචරියා හොතී"[c]ති එවමාදි. සා පනෙසා ධම්මචරියා සග්ගලොකූපපත්තිහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං භගවතා: "ධම්මචරියාසම්මචරියාහෙතු ඛො ගහපතයො එවම්ධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්තී"[c]ති.

ඤාතකා නාම මාතිතො වා පිතිතො වා යාව සත්තමා පිතාමහ යුගා සම්බන්ධා, තෙසං භොගපාරිජුඤ්ඤෙඤ්ඤන වා ව්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤෙඤ්ඤන වා අභිහතානං අත්තනො සමීපං ආගතානං යථාබලං සංවිභජනඤ්ඤ ධඤ්ඤදීහි සඞ්ගහො පසංසාදීනං දිට්ඨධම්මිකානං සුගතිගමනාදීනඤ්ච සම්පරායිකානං විසෙසාධිගමානං හෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

අනවජ්ජකම්මානි නාම උපොසථඞ්ගසමාදාන-වෙය්‍යාවච්චකරණ ආරාමවනරොපණසෙතුකරණාදීනි කායවචීමනොසුචරිතසංඛාතානි, තානි හි නානප්පකාරහිතසුඛාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුච්චන්ති. "ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යං ඉධෙකච්චො ඉත්ථී වා

1. ප. සංනතුඞ්. 4. සී. II & ඒ. චරියා. b. ධම්මපද 354.
2. සී. II. 1II ම. අත්තාදිදසවත්ථුකා දානපරිච්චාගචෙතනා.
3. සී. II. තෙන. a. අඞ්ගුත්තර නි. c මජ්ඣිම නි. සාලෙය්‍යකසු.

පුරිසෝ වා අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථං උපවසිත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා චාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං සහව්යතං උපපජ්ජේය්‍යා"ඃති එවමාදිනී වෙත්ථ සුත්තානි අනුස්සරිතබ්බානි.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය දුනං ධම්මවරියා සඳ්‍ධකානං සඞ්ගහෝ අන වජ්ජානි කම්මානීති වත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි. මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා දුනඤ්ඣානි ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ආරති විරතිති** එත්ථ **ආරතී**ති ආරමණං, **විරතී**ති විරමණං, විරමනති වා එතාය සත්තාති-විරති, **පාපා**ති අකුසලා; මදනීයට්ඨෙන මජ්ජං, මජ්ජස්ස පානං-මජ්ජපානං, තතෝ **මජ්ජපානා**, සංයමනං **සංයමෝ**; අපපටිජ්ජනං **අප්පමාදෝ**, **ධම්මේසූ**ති කුසලෙසු. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ආරති** නාම පාපෙ ආදීනවදස්සිනෝ මනසා එව අනභිරති, **විරති** නාම කම්මවාරවසෙන කායවාචාදීහි විරමණං. සා වෙසා විරති නාම **සම්පත්තවිරති සමාදාන** විරති සමුච්ඡේදවිරතීති තිවිධා හොති. තත්ථ යා කුලප්පුත්තස්ස **අත්තනෝ** ජාතිං වා කුලං වා ගොත්තං වා පටිච්ච "න මේ එතං පතිරූපං' යාවාහං ඉමං පාණං හනෙය්‍යං **අදින්නං** ආදියෙය්‍ය"න්ති ආදිනා නයෙන සම්පත්තවත්ථුතෝ විරති, අයං **සම්පත්තවිරති** නාම; සික්ඛාපදසමාදාන වසෙන පවත්තා **සමාදානවිරති** නාම, යස්සා පවත්තිතෝ පභුති කුලප්පුත්තා පාණාතිපාතාදීනි න සමාචරන්ති;[1] අරියමග්ගසම්පයුත්තා **සමුච්ඡේදවිරති** නාම්; යස්සා පවත්තිතෝ පභුති අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි-වෙරානි වූපසන්තානි හොන්ති. **පාපං** නාම යං තං "පාණාතිපාතෝ ඛො ගහපතිපුත්ත කම්මකිලෙසෝ අදින්නාදානං-පෙ-කාමෙසු මිච්ඡාචාරෝ-පෙ-මුසාවාදෝ"ති එවං විත්ථාරෙතබ්බා-

"පාණාතිපාතෝ අදින්නාදානං මුසාවාදෝ ච වුච්චති,
පරදාරගමනඤ්චේව නපපසංසන්ති පණ්ඩිතා"ති

එවං ගාථාය සඞ්ගහීතං කම්මකිලෙසසඞ්ඛාතං චතුබ්බිධං අකුසලං, තතෝ පාපා; සබ්බාපෙසා ආරති ච විරති ච දිට්ඨධම්මිකසම්පරායික භයවෙරපහාණාදීනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වුච්චති. "පාණාතිපානා පටිවිරතෝ ඛො ගහපතිපුත්ත අරියසාවකෝ"ති ආදීනි වෙත්ථ සුත්තානි ආහරිතබ්බානි.[2]

---

a. අඞ්ගුත්තරනි උපොසථ සු.
b. දීඝනි, සිඟාලොවාදසු.

1. සා. න කරොති.
2. සී. I & ව. අනුස්සරිතබ්බානි.

මජ්ජපානා සංයමෝ නාම පුබ්බ වුත්තසුරාමෙරයමජ්ජපමා දට්ඨානා වෙරමණියාවෙතං අධිවචනං, යඤ්ච පන මජ්ජපායී අත්ථං න ජානාති ධම්මං න ජානාති මාතු අනන්තරායං කරොති පිතු බුද්ධ පච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකානමපි අනන්තරායං කරොති, දිට්ඨධම්මෙ ගරහං සම්පරායෙ දුග්ගතිං අපරාපරියෙ[1] උම්මාදඤ්ච පාපුණාති, මජ්ජ පානා පන සංයතො තෙසං දොසානං වූපසමා තබ්බිපරීතගුණසම්පදඤ්ච පාපුණාති, තස්මා අයං මජ්ජපානා සංයමෝ මඟ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා.

කුසලෙසු **ධම්මෙසු අප්පමාදෙ** නාම "කුසලානං ධම්මානං භාව නාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනිට්ඨිතකිරියතා[2] ඔලීන වුත්තතිතා නික්ඛිත්තඡන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදෙ, යො එවරූපො පමාදෙ පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං, අයං වුච්චති පමාදෙ"ති එත්ථ වුත්තස්ස පමාදස්ස පටිපක්ඛභාවෙන අත්ථතො කුසලෙසු ධම්මෙසු සතියා අවිප්පවාසො වෙදිතබ්බා; සො නානප්පකාරකුසලාධිගමහෙතුතො අමතාධිගමහෙතුතො ච මඟ්ගලන්ති වුච්චති, තත්ථ "අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො"[b]ති ච "අප්පමාදෙ අමතපද"න්ති ච එවමාදි සත්ථු සාසනං අනුස්සරිතබ්බං.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය පාපා විරති මජ්ජපානා සංයමෝ කුසලෙසු ධම්මෙසු අප්පමාදොති තීණි මඟ්ගලානි වුත්තානි. මඟ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ආරති විරති පාපානි ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ගාරවෝ** චාති එත්ථ **ගාරවොති** ගරුභාවෝ; **නිවාතොති** නීවවුත්තිතා;[3] **සනත්තෙනීති** සන්තොසෙ; ඛන්තිස්ස ජාන්තතා[4] **ඛන්තිඤ්ච සුනතා**; **කාලෙනාති** ධම්මෙන සමයෙන, ධම්මස්ස සවණං-**ධම්මසවණං**. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ගාරවෝ** නාම ගරුකාරප්ප යොගාරහෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකආචරියුපජ්ඣායමාති පිති[5] ජෙට්ඨභාතිභගිනීආදීසු යථානුරූපං ගරුකාරෙ ගරුකරණං ගාරවතා; ස වායං ගාරවො යස්මා සුගතිගමනාදීනං හෙතු, යථාහ: "ගරුකාතබ්බං ගරුකරොති මානෙතබ්බං මානෙති පූජෙතබ්බං පූජෙති, සො තෙන කම්මෙන එවං සමත්තෙන එවං සමාදින්නෙන කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති, නො වෙ කායස්ස-පෙ-උපපජ්ජති, සචෙ මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, යත්ථ යත්ථ

1. සී. I. III. IV. අපරපරියායෙ. 4. සා. සඤ්ඤානතා c. ධම්මපද 21.
2. සී. II. අනවට්ඨිතකිරියතා. 5. සී. I. III. IV. මාතුපිතු. d අඞ්ගුත්තර නි.
3. සී. I. II. පා. නීවවත්තනං a. විභඞ්ග 272. b. මජ්ඣිමනි අට්ඨකනාගරසුත්ත.

පච්චාජායති[1] උච්චාකුලිනෝ හොතී"ති. යථා චාහ: "සන්තිමෙ භික්ඛවෙ අපරිහානියා ධම්මා, කතමෙ සත්ත? සද්ධූ ගාරවතා"තිආදි. තසමා මඞ්ගලනති වුච්චති.

නිවාතෝ නාම නිවමනතා නිවාතවුත්තිතා, යාය සමන්නාගතෝ පුග්ගලෝ නිහතමානෝ නිහතදප්පෝ පාදපුඤ්ඡනවොලකසමෝ ඡින්න විසාණුසභසමෝ උද්ධටදාඨසප්පසමෝ ච හුත්වා සණෙන සබ්බලොඝ සුඛ සම්භාසෙ හොති, අයං නිවාතෝ; සචායං යසාදිගුණපටිලාභහෙතුතෝ මඞ්ගලනති වුච්චති, ආහ ච: "නිවාතවුත්ති අත්ථද්ධෝ තාදිසෝ ලභතෙ යස"ඉතිපි එවමාදි.

සන්තුට්ඨි නාම ඉතරිතරපච්චයසන්තොසෝ, සෝ චාදසවිධෝ හොති, සෙය්‍යථිදං? චීවරෙ-යථාලාභසන්තොසෝ යථාබලසන්තොසෝ යථාසාරුප්පසන්තොසොති තිවිධෝ, එවං පිණ්ඩපාතාදිසු. තත්‍රායං පභෙදවණ්ණනා: ඉධ භික්ඛු[2] චීවරං ලභති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා, සෝ තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාලාභසන්තොසෝ**; අථ පන ආබාධිකෝ හොති ගරුං චීවරං පාරුපන්තො ඔනමති වා කිලමති වා, සෝ සහාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා ලහුකෙන යාපෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාබලසන්තොසෝ**; අපරෝ භික්ඛු පණ්ඩිතපච්චයලාභී හොති, සෝ පට්ටචීවරාදීනං අඤ්ඤතරං මහග්ඝං චීවරං ලද්ධා[3] 'ඉදං ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං බහුස්සුතානඤ්ච අනුරූප'න්ති තෙසං දත්වා අත්තනා සඞ්කාරකූටා වා අඤ්ඤතො වා කුතොචි නන්තකානි උච්චිනිත්වා සඞ්ඝාටිං කත්වා[4] ධාරෙන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **චීවරෙ යථාසාරුප්පසන්තොසෝ**. ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලභති ලූඛං වා පණීතං වා සෝ තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං න පත්ථෙති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාලාභසන්තොසෝ**; අථ පන ආබාධිකෝ හොති, ලූඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා ගාළ්හං[5] රොගාතඞ්කං පාපුණාති, සෝ සහාගස්ස භික්ඛුනෝ තං දත්වා තස්ස හත්ථතො සප්පිමධුඵණිතාදිනී භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්තොසෝ**; අපරෝ භික්ඛු පණීතං පිණ්ඩපාතං ලභති, සෝ 'අයං පිණ්ඩපාතෝ ථෙරානං චිරපබ්බජිතානං අඤ්ඤඤ්ච පණීතපිණ්ඩපාතං විනා අයාපෙන්තානං සබ්‍රහ්මචාරීනං අනුරූපෝ'ති තෙසං දත්වා අත්තනා පිණ්ඩාය චරිත්වා මිස්සකාහාරං[6] භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස **පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරුප්පසන්තොසෝ**. ඉධ පන භික්ඛුනෝ සෙනාසනං පාපුණාති, සෝ තෙනෙව සන්තුස්සති පුන අඤ්ඤං සුන්දරතරම්පි පාපුණන්තං න ගණ්හාති, අයමස්ස **සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසෝ**; අථ පන ආබාධිකෝ හොති නිවාත

1. සී. පා. උපපජ්ජති.
2. සී. III. ඉධපන ඉතිසද්දෝ.
3. ම. සා ලභිත්වා.
4. සී. I. සඞ්ඝාටිකං කරිත්වා.
5. සා. බාළ්හං.
6. සා. මිස්සකාහාරභොජනං.

a මජ්ඣිමනි. සුත්ත
b අඞ්ගුත්තරනි
c. ජාතක.

සෙනාසනෙ වසන්තා අතිවිය පිත්තරොගාදීහි ආතුරීයති, සො සහාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස පාපුණන්තෙ[1] පච්චාගච්ඡතු සෙනාසනෙ වසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සප්පාතුට්ඨොව හොති, **අයමස්ස සෙනාසනෙ සප්පායතා**; අපරො භික්ඛු සුන්දරසෙනාසනං පත්තොපි න සම්පටිච්ඡති, 'සුන්දරසෙනාසනං පමාදට්ඨානං, තත්ථ නිසින්නකාලෙ පිනමිද්ධං ඔක්කමති, නිද්දාභිභූතස්ස ච පුන පටිබුජ්ඣතො කාමවිතක්කා සම්භවරන්තී'ති[2] සො තං පටික්ඛිපිත්වා අරඤ්ඤරුක්ඛමූලපණ්ණකුටිසු යත්ථ කත්ථචි නිවසන්තොපි සප්පාතුට්ඨොව හොති, **අයමස්ස සෙනාසනෙ සප්පායරූපසන්නිස්සො**; ඉධ පන භික්ඛු හෙසජ්ජං ලභති හරීටකං වා ආමලකං වා, සො තෙනෙව යාපෙති අඤ්ඤං ලද්ධං සප්පිමධුඵාණිතාදිම්පි න පස්සති ලභන්තොපි න ගණ්හාති, **අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ සප්පායලාභසන්නිස්සො**; අථ පන ආබාධිකො[3] තෙලෙනත්ථිකො ඵාණිතං ලභති, සො තං සහාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලෙන හෙසජ්ජං කත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සප්පාතුට්ඨොව හොති, **අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ සප්පායලාභසන්නිස්සො**; අපරො භික්ඛු එකස්මිං භාජනෙ පූතිමුත්තහරීටකං එපෙත්වා එකස්මිං වත්තුම්බුරං 'ගණ්හථ භන්තෙ යදිච්ඡසී'ති වුච්චමානො සචස්ස තෙසං ඒත්තා අඤ්ඤතරෙනපි ව්‍යාධි වූපසම්මති, අථ පූතිමුත්තහරීටකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං, අයඤ්ච "පූතිමුත්තහෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා, කත්ථ තෙ යාවජීවං උස්සාහො කාරණ්ඩියො"[a]ති වුත්තනයෙ විනෙතෙත්වා වත්තුම්බුරහෙසජ්ජං පටික්ඛිපිත්වා මූත්තහරීටකෙන හෙසජ්ජං කරොන්තො පරමසප්පාතුට්ඨොව හොති, **අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ සප්පායරූපසන්නිස්සො**. එවමපහෙදෙ, සබ්බොපෙසො සනෙතොසො සප්පාතුට්ඨිති වුච්චති; සා අත්‍රිච්ඡතා-මහිච්ඡතා-පාපිච්ඡතාදීනං පාපධම්මානං පහාණාධිගමහෙතුතො සුගතිහෙතුතො අරියමග්ගසම්භාරභාවතො චානුද්දිසාදිභාවහෙතුතො ච මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා, ආහ ච:

"චාතුද්දිසො අපපටිසො ච හොති
සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙනා[b]"ති එවමාදි.

කතඤ්ඤුතා නාම අපරස්ස වා බහුස්ස වා යෙන කෙනචි කතස්ස උපකාරස්ස පුනප්පුන අනුස්සරණභාවෙන ජානනතා, අපි ච නෙරයිකාදි දුක්ඛපරිත්තාණතො පුඤ්ඤානි එව පාණිනං බහූපකාරානි, තතො තෙසම්පි උපකාරානුස්සරණතා කතඤ්ඤුතාති වෙදිතබ්බා; සා සප්පුරිසෙහි පසංසනීයතාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වුත්තා, ආහ ච: "වෙමෙ භික්ඛවෙ පුග්ගලා දුල්ලභා ලොකස්මිං, කතමෙ වෙ? යො ච පුබ්බකාරී යො ච කතඤ්ඤූ කතවෙදී"ති.

1. සී. II. ච. පාපුණන්තෙ. a මහාවග්ග-55. c. අඞ්ගුත්තරටීකා-52.
2. පා සී. I. විතක්කෙතා සම්භවරන්තීති. b සුත්තනි-42.
3 සී. III. ම. අථ පන භික්ඛු ආබාධිකො. සී. II. ඉධ පන භික්ඛු ආබාධිකො හොති.

කාලෙන ධම්මසවණං නාම යසම්ං කාලෙ උද්ධච්චසහගතං චිත්තං හොති කාමවිතක්කාදීනං වා අඤ්ඤතරෙන අභිභූතං, තසම්ං කාලෙ තෙසං විනොදනත්ථං ධම්මසවණං; අපරෙ ආහු: පඤ්චමෙ පඤ්චමෙ දිවසෙ ධම්මසවණං කාලෙන ධම්මසවණං නාම, යථාහ ආයස්මා අනුරුද්ධො: "පඤ්චාභිඤ්ඤො ඛො පන මයං භගෙන සබ්බරත්තිං ධම්මියා කථාය සන්නිසීදිම්හා"[a]ති; අපි ච යසම්ං කාලෙ කල්‍යාණමිත්තෙන උපසඞ්කමිතුං සක්කා හොති අත්තනො කඞ්ඛාපවිනොදකං ධම්මං සොතුං, තසම්ං කාලෙපි ධම්මසවණං කාලෙන ධම්මසවණන්ති වෙදිතබ්බං, යථාහ: "තෙ කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්හතී"[b]ති ආදි; තදෙතං කාලෙන ධම්මසවණං නීවරණප්පහාණෙන චතුරානිසංසආසවික්ඛයාදිඤාණපටිවෙධසංඛාතස්ස අධිගමහෙතුතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, වුත්තඤ්හෙතං: "යස්මිං සමයෙ භික්ඛවෙ අරියසාවකො අට්ඨිකත්වා මනසි කත්වා සබ්බචෙතසො සමන්නාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති පඤ්චන්නං නීවරණානං තස්මිං සමයෙ න හොන්තීං"ති "සොතානුගතානං භික්ඛවෙ ධම්මානං-පෙ-සුප්පටිවිද්ධානං වත්තාරො ආනිසංසා පාටිකඞ්ඛා"[d]ති ච "වත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ ධම්මා කාලෙන කාලං සම්මා භාවියමානා සම්මා අනුපරිවත්තියමානා අනුප්පබෙධෙන ආසවානං ඛයං පාපෙන්ති, කතමෙ වත්තාරො? කාලෙන ධම්මසවණඤ්"[e]නති එවමාදීනි.

එවම්මිස්සා ගාථාය ගාරවො නිවාතො සහානුට්ඨි කතඤ්ඤුතා කාලෙන ධම්මසවණන්ති පඤ්ච මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ගාරවො චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ඛන්තී චාති** එත්ථ ඛමනං **ඛන්ති**; පදක්ඛිණග්ගාහිතාය සුඛං වවෝ අස්සාති-සුවචො, සුවචස්ස භාවො=**සොවච්චං**; කිලෙසානං සමිතත්තා **සමණා**; **දස්සනන්ති** පෙක්ඛණං; ධම්මස්ස සාකච්ඡා=**ධම්මසාකච්ඡා**. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: ඛන්ති නාම අධිවාසනක්ඛන්ති, යාය සම්පන්නාගතො භික්ඛු දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසන්තෙ වධබන්ධාදීහි වා විහිංසන්තෙනා[1] පුග්ගලෙ අසුණන්තො විය ච අපස්සන්තො විය ච නිබ්බිකාරො හොති ඛන්තිවාදී විය, යථාහ:

"අහූ අතීතමද්ධානං සමණො ඛන්තිදීපනො,
තං ඛන්තියා යෙව සීතං කාසිරාජා අතේදයි"[e]ති.

---

a. මහාවග්ග. c. සංයුත්තනි. d. අඞ්ගුත්තර-චතුක්කනි
b. දීඝනි-දසුත්තරසු. e. ජාතකපාළි ඛන්තිවාදිජා. 1. සී. III. ම. විහෙසන්තෙ

භද්දකතෝ වා මනසි කරොති තතෝ උත්තරිං **අපරාධාභාවෙන** ආයස්මා **පුණ්ණත්ථෙරෝ** විය, යථාහ: "සචෙ මං භන්තෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා අක්කොසිස්සන්ති පරිභාසිස්සන්ති, තත්‍රපි මෙ එවං භවිස්සති: භද්දකා වතිමෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා සුභද්දකා වතිමෙ සුණාපරන්තකා මනුස්සා, යං මෙ[1] න ඉමෙ පාණිනා පහාරං දෙන්තී"ති[2] ආදි, යාය ච **සමන්නාගතෝ** ඉසීනම්පි පසංසනීයෝ හොති, යථාහ සරභඞ්ගෝ ඉසි:

"කොධං වධිත්වා න භදෘවි සොචති
මක්ඛප්පහාණං ඉසයෝ වණ්ණයන්ති,
සඛිල්‍යං වුත්තං එරුසං ඛමේථ
එතං ඛන්තිං උත්තමමාහු සන්තො"[b]ති.

දෙවතානම්පි පසංසනීයෝ හොති, යථාහ සක්කෝ දෙවානමින්දෝ:

"යෝ හවෙ බලවා සන්තෝ දුබ්බලස්ස තිතික්ඛති,
තමාහු පරමං ඛන්තිං නිච්චං ඛමති දුබ්බලෝ"[c]ති.

බුද්ධානම්පි පසංසනීයෝ හොති යථාහ භගවා:

"අක්කොසං වධඛන්ධඤ්ච අදුට්ඨෝ යෝ තිතික්ඛති,
ඛන්තීබලං බලානීකං තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණ"[d]න්ති.

සා පනෙසා ඛන්ති එතෙසඤ්ච ඉධ වණ්ණිතානං අඤ්ඤසඤ්ච ගුණානං අධිගමහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා.

සොවචස්සතා නාම සහධම්මිකං වුච්චමානෝ වික්ඛෙපං වා කුණ්ඨිභාවං වා ගුණදොසවින්තනං වා අනාපජ්ජිත්වා අතිවිය ආදරඤ්ච ගාරවඤ්ච නීචමනතඤ්ච පුරක්ඛත්වා 'සාධූ'ති වචනසම්පටිච්ඡනං; සා සබ්‍රහ්මචාරීනං සන්තිකා ඔවාදානුසාසනිපටිලාභහෙතුතෝ දෙසපරිහාණගුණාධිගමහෙතුතෝ ච මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

සමණානං දස්සනං නාම උපසම්පන්නකිලෙසානං භාවිතකායවිත්[3] චිත්තපඤ්ඤානං උත්තමදමථසමථසම්පන්නානං පබ්බජිතානං උපසඞ්කමණුපට්ඨානඅනුස්සරණසවණදස්සනං. සබ්බම්පි ඕමක්[4] දෙසනාය දස්සනන්ති වුත්තං; තං මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, කස්මා? බහූපකාරත්තා, ආහ ච: "දස්සනම්පහං භික්ඛවෙ නෙසං භික්ඛූනං බහුකාරන්ති වදාමී"ති ආදි. යතෝ භික්ඛකාමෙන කුලපුත්තෙන සීලවන්තෙ භික්ඛූ සරවාරං සම්පත්තෙ දිස්වා-යදි දෙය්‍යධම්මෝ අත්ථි, යථාබලං දෙය්‍ය ධම්මෙන පතිමානෙතබ්බා, යදි නත්ථි පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්වා වන්දිතබ්බා, තස්මිම්පි අසම්පජ්ජමානෙ අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා නමස්සිතබ්බා, තස්මිම්පි අසම්පජ්ජමානෙ පසන්නචිත්තෙන පියවචනම්පි සම්පයිරිතබ්බා, එවං දස්සනම්පි කෙනාපි හි පුඤ්ඤන අනෙකානි ජාතිසහස්සානි වකුම්මති

1. සී. I. II. සා. මං.
2. සී. I. දස්සන්තීති.
3. සී. II. කායසීල.
4. ලාමක (සබ්බත්ථ)
a. මජ්ඣිමනි-පුණ්ණොවාදසු.
b. ජාතකපාළි-සරභඞ්ගජා.
c සංයුත්තනි-සක්කසං.
d. සුත්තනි-625.

රොගො වා දුක්ඛො[1] වා උස්සද වා පිළකා වා න හොනති, විපස්සනානි පඤ්චවණ්ණසස්සිරිකානි හොනති චක්ඛූනි රතනවිමානෙ උග්ඝාටිත මණිකවාටසදිසානි, සතසහස්සකප්පමත්තං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සබ්බසම්පත්තීනං ලාභී හොති. අනවජ්ජරියඤ්චිතං යං මනුස්සභූතො සප්පඤ්ඤජාතිකො සම්මා පවත්තිතෙන සමණදස්සනනාමයෙන පුඤ්ඤෙන එවරූපං විපාකසම්පත්තිං අනුභවෙය්‍ය, යත්ථ තිරච්ඡානගතානම්පි[2] කෙවලං සද්ධාමත්තකජනිතස්ස[3] සමණදස්සනස්ස එවං විපාකසම්පත්තිං වණ්ණයනති:

"උලූකඤ්ඤො මණ්ඩලකඤ්ඤො
වෙදියඤ්ඤෙ විරදිස්සවාසිකො[4]
සුඛිතො වත කොසියො අයං
කාලුට්ඨිතං පස්සති බුද්ධවරං.

මයි චිත්තං පසාදෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච'නුත්තරෙ,
කපපානං[5] සතසහස්සානි දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

දෙවලොකා චවිත්වාන කුසලකමෙමන වොදිතො,
භවිස්සති අනාගතසද්ධණ්ණො සොමනස්සොති විස්සුතො"ති.

කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා නාම පදෙසෙ වා පවත්තෙ වා වෙ සුත්තනන්තිකා භික්ඛූ අඤ්ඤමඤ්ඤං සුත්තනන්තං සාකච්ඡනති, විනයධරා විනයං, ආභිධම්මිකා අභිධම්මං, ජාතකභාණකා ජාතකං, අට්ඨකථිකා අට්ඨකථං, ලීනුද්ධතවිවිකිච්ඡාපරෙතචිත්තවිඛෙපඛනත්ථං වා තමහි තමහි කාලෙ සාකච්ඡනති, අයං කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා; සා ආගමව්‍යත්ති ආදීනං ගුණානං හෙතුතො මඞ්ගලනති වුච්චතීති.

එවම්මිස්සා ගාථාය ඛනති සොවස්සතා සමණදස්සනං කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි; මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ඛනනී වාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **තපො** වාති එත්ථ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ තපතීති=තපො; බ්‍රහ්මං වරියං බ්‍රහ්මානං වා වරියනති=බ්‍රහ්මචරියං, සෙට්ඨචරියනති වුත්තං හොති; අරියසච්චානං දස්සනං=අරියසච්චානදස්සනං; අරියසච්චානි දස්සනනනිපි එකෙ, තං න සුන්දරං; නිබ්බානං වාණ තොති=නිබ්බාණං, සච්ඡිකරණං=සච්ඡිකිරියා, නිබ්බාණස්ස සච්ඡිකිරියා=නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පද වණ්ණනා.

---

1. සී. I. II. දෙසො. 3. සී. I & ච. සද්ධාමත්තකං ජායති, තස්ස.
2. සී I ගතෙපි. 4. ම. ච්චදිසොසකාමිරදීඝවාසිතො. 5. බහූසු-කපපානි.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **තපෝ** නාම අභිඤ්ඤා දෙමත්තඤ්ඤාදීනං තපනතෝ ඉන්ද්‍රියසංවරෝ, කොසජ්ජස්ස වා තපනතෝ විරියං, තෙන හි සමන්නාගතෝ පුග්ගලෝ ආතාපීති වුච්චති; සඋඤං අභිඤ්ඤාදිපභාණජ්ඣානාදිපවිලාභහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බා.

බ්‍රහ්මචරියං නාම මෙථුනවිරති, සමණධම්මඤ්ඤතමග්ගානං ඉදං අධිවචනං. තථා හි "අබ්‍රහ්මචරියං පහාය බ්‍රහ්මචාරී හොති"[a]ති එව මාදිසු මෙථුනවිරති බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති, "භගවති නො ආවුසෝ බ්‍රහ්මචරියං වුස්සතීති? එවමාවුසෝ[a]"ති එවමාදිසු සමණධම්මෝ, "න තාවාහං පාපිමා පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මේ ඉදං බ්‍රහ්මචරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤ"[b]න්ති එවමාදිසු සාසනං, "අයමෙව ඛො භික්ඛු අරියෝ අට්ඨඞ්ගිකෝ මග්ගෝ බ්‍රහ්මචරියං, සෙය්‍යථිදං? සම්මාදිට්ඨී"ති එවමාදිසු මග්ගෝ, ඉධ පන අරිය සච්චදස්සනෙන පරතෝ මග්ගස්ස සඞ්ගහිතත්තා අවසෙසං සබ්බම්පි වට්ටති; තඤ්චෙතං උපරූපරි නානපපකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං. **අරියසච්චානදස්සනං** නාම විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තත්ථානං[1] චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයවසෙන මග්ගදස්සනං; තං සංසාරදුක්ඛභීතිකඤ්ඤාහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වුච්චති.

නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා නාම ඉධ අරහත්තඵලං නිබ්බාණන්ති අධිප්පෙතං, තම්පි හි පඤ්චගතිවිනිමුත්තිසඞ්ඛාතාය තණ්හාය නික්ඛන්තත්තා නිබ්බාණන්ති වුච්චති, තස්ස පත්තී වා පච්චවෙක්ඛණා වා සච්ඡිකිරියාති වුච්චති, ඉතරස්ස පන නිබ්බාණස්ස අරියසච්චානං දස්සනෙනෙව සච්ඡිකිරියා සිද්ධා, තෙන තං ඉධ අනධිප්පෙතං; එව මෙසා නිබ්බාණසච්ඡිකිරියා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාදිහෙතුතෝ මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බාති.

එවම්මිස්සා ගාථාය තපෝ බ්‍රහ්මචරියං අරියසච්චානදස්සනං නිබ්බාණසච්ඡිකිරියාති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි; මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා තපෝ චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි **ඵුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහී**ති එත්ථ **ඵුට්ඨස්සා**ති ඵුසිතස්ස[2] ඵුට්ඨ තස්ස සමඵුසිතස්ස; ලොකෙ ධම්මා=**ලොකධම්මා**, යාව ලොකපවත්තනි තාව අනිවත්තකා ධම්මාති වුත්තං හොති; **චිත්තන්ති** මනො මානසං; **ඝස්සාති** නවස්ස වා මජ්ඣිමස්ස වා ථෙරස්ස වා; **න කම්පතීති** න චලති න වෙධති; **අසොකන්ති** නිස්සොකං අබ්බූළ්හසොකසල්ලං; **විරජන්ති** විගතරජං; විද්ධාසාරජං; **ඛෙමන්ති** අභයං නිරූපද්‍රවං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං පදවණ්ණනා.

---

1. සී. පා. වුත්තානං.
2. සී. I. සඤ්ඤිතාය.
3. සී. II. ච. ඵුසිතස්ස.
a. දීඝනි-පරිනිබ්බාණසු.
b. ඡජ්ඣිමනි-

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා: **ලුට්ඨිස්ස ලොකධම්මෙහි යස්ස චිත්තං න කම්පති** යස්ස ලාභාලාභාදීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි ලුට්ඨස්ස අජ්ඣාභට්ටස්ස චිත්තං න කම්පති න වලති න වෙධති, තස්ස තං චිත්තං කෙනචි අකම්පනීයලොකුත්තරභාවාවහනතො මඞ්ගලන්ති වෙදිතබ්බං, කස්ස පන එතෙහි ලුට්ඨස්ස චිත්තං න කම්පති? අරහතො ඛීණාසවස්ස න අඤ්ඤස්ස සාසවස්ස, වුත්තඤ්හෙතං:

"සෙලෝ යථා එකඝනෝ වාතෙන න සම්පවෙධති,
එවං රූපා රසා සද්දා ගන්ධා ඵස්සා ච කෙවලා;

ඉට්ඨා ධම්මා අනිට්ඨා ච න පවෙධෙන්ති තාදිනෝ,
ඨිතං චිත්තං විපමුත්තං වයඤ්චස්සානුපස්සතී"[a]ති.

අසොකං නාම ඛීණාසවස්සෙව චිත්තං, තං හි යො "**සොකෝ** සොචනා සොචිතත්තං අන්තෝ සොකෝ **අන්තෝ පරිසොකෝ** චෙතසෝ පරිනිජ්ඣායිතත්ත"න්ති ආදිනා නයෙන වුච්චති, සෝ සොකෝ; තස්ස[1] අභාවතෝ **අසොකං**, කෙචි **නිබ්බාණං** වදන්ති, තං පුරිමපදෙන නානුසන්ධියති.[2]

යථා ච අසොකං එවං විරජං ඛෙමන්තිපි, ඛීණාසවස්සෙව හි චිත්තං රාගදොසමොහරජානං විගතත්තා විරජං, චතූහි ච යොගෙහි ඛෙමත්තා ඛෙමං, යතො එවං තෙන තෙනාකාරෙන තම්හි තම්හි **පවත්තික්ඛණෙ** ගහෙත්වා නිද්දිට්ඨවසෙන නිච්ඨමපි අපවත්තනක්ඛන්ධාදි[3] ලොකුත්තම භාවාවහනතො ආහුනෙය්‍යාදිභාවාවහනතො ච මඞ්ගලන්ති **වෙදිතබ්බං**.

එවම්ඉස්සා ගාථාය අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි **අකම්පිතචිත්තං** අසොකචිත්තං විරජචිත්තං ඛෙමචිත්තන්ති චත්තාරි මඞ්ගලානි වුත්තානි, මඞ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ලුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහීති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

එවං භගවා **අසෙවනා** ච බාලානන්ති ආදීහි දසහි ගාථාහි අට්ඨ තිංස මඞ්ගලානි කථෙත්වා ඉදානි එතානෙව අත්තනා වුත්තමඞ්ගලානි ථුනන්තො **එතාදිසානි කත්වාන**න්ති ඉමං අවසානගාථං අභාසීති. තස්සායං අත්ථවණ්ණනා: **එතාදිසානීති** එතානි ඊදිසානි මයා වුත්තපපඤ්චානි බාලානං අසෙවනාදීනි; **කත්වාන**න්ති කත්වා, කරිත්වාති අත්ථතො අනඤ්ඤං; **සබ්බත්ථ මපරාජිතා**ති සබ්බත්ථ ඛන්ධික්ලෙසාභිසඞ්ඛාරදෙවපුත්තමාරපභෙදෙසු චතූසු පච්චත්ථිකෙසු **එකෙනපි** අපරාජිතා හුත්වා, සයමෙව තෙ චත්තාරො මාරෙ පරාජෙත්වාති වුත්තං හොති, මකාරො වෙත්ථ පදසන්ධිකරණමත්තොති විඤ්ඤුනුබ්බෝ; **සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්තී**ති එතාදිසානි මඞ්ගලානි කත්වා චතූහි

1. සී. II. චුච්චති තස්ස.
2. සී 1. නානුසුසඳ්ජති.
3. සී. I. IV. අසෙසක්ඛණ්ඩාදි.
a. අඞ්ගුත්තරෙ.
b. ඉතිඉත්ථ පාළි-සච්චෙ.

මාරෙති අපරාජිතා හුත්වා සබ්බත්ථ ඉධලෝකපරලෝකෙසු ඨාන වඩ්ඪමණ්දිසු ච සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, බාලසෙවනාදීහි යෙ උප්පජ්ජෙය්‍යුං ආසවා විඝාතපරිළාහා තෙසං අභාවා සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, අනුපදුතා අනුපසට්ඨා[1] ඛෙමිනො අපපටිභයා ගච්ඡන්තීති වුත්තං හොති, අනුනාසිකො පෙත්ථ ගාථාබන්ධසුඛත්ථං වුත්තොති වෙදිතබ්බො, **නං තෙසං මඞ්ගලමුත්තම**න්ති ඉමිනා ගාථාපාදෙන භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

කථං? එවං දෙවපුත්ත යෙ එතාදිසානි කරොන්ති, තෙ යස්මා සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, තස්මා තං බාලානං අසෙවනාදි අට්ඨතිංසවිධම්පි තෙසං එතාදිස[2]කාරකානං මඞ්ගලං උත්තමං සෙට්ඨං පවරන්ති ගණ්හාහීති. එවඤ්ච භගවතා නිට්ඨාපිතාය දෙසනාය පරියොසානෙ කොටිසතසහස්සදෙවතායො අරහත්තං පාපුණිංසු, සොතාපත්තිසකදාගාම්අනාගාම්ඵලපත්තානං ගණනා අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යා අහොසි.

අථ භගවා දුතියදිවසෙ ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි: ඉමං ආනන්ද රත්තිං අඤ්ඤතරා දෙවතා මං උපසඞ්කමිත්වා මඞ්ගලපඤ්හං පුච්ඡි, තස්සාහං[3] අට්ඨතිංස මඞ්ගලානි අභාසිං; උග්ගණ්හාහි ආනන්ද ඉමං මඞ්ගලපරියායං, උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ වාචෙහීති. ථෙරො උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ වාචෙසි, තඤ්ච ආචරියපරම්පරාභතං[4] යාව අජ්ජතනා පවත්තති; එවම්ඉදං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව ඵීතඤ්ච විත්ථාරිකං[5] බාහුජඤ්ඤං පුථුභූතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි එතෙසෙව මඞ්ගලෙසු ඤාණපරිචයපාටවත්ථං අයං ආදිතො පභුති යොජනා: එවම්මෙ ඉධලොකපරලොකලොකුත්තර සුඛකාමා සත්තා බාලජනසෙවනං පහාය පණ්ඩිතෙ නිස්සාය පූජනීයෙ පූජෙන්තා පතිරූපදෙසවාසෙන පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය ච කුසලපවත්තියං වොදියමානා අත්තානං සම්මා පණිධාය බාහුසච්ච සිප්පවිනයෙහි අලඞ්කතත්තභාවා විනයානුරූපං සුභාසිතං භාසමානා යාව ගිහීභාවං න විජහන්ති, තාව මාතාපිතුඋපට්ඨානෙන පොරාණං ඉණමූලං විසොධයමානා පුත්තදාරසඞ්ගහෙන නවං ඉණමූලං පයොජයමානා අනාකුලකම්මන්තතාය ධනධඤ්ඤාදිසම්ඵුට්ඨිං පාපුණන්තා දානෙන හොගසාරං ධම්මචරියාය ජීවිතසාරඤ්ච ගහෙත්වා ඤාතිසඞ්ගහෙන සකජනහිතං අනවජ්ජකම්මන්තතාය පරජනහිතඤ්ච කරොන්තා පාපවිරතියා පරූපඝාතං මජ්ජපානසංයමෙන අත්තූපඝාතඤ්ච විවජ්ජෙත්වා ධම්මෙසු අපමාදෙන කුසලපක්ඛං වඩ්ඪෙන්තා[6] වඩ්ඪිත කුසලතාය ගිහිව්‍යඤ්ජනං ඔහාය පබ්බජිතභාවෙ ඨිතාපි බුද්ධබුද්ධාවකූ පඤ්ඤායවරියාදිසු ගාරවෙන නීවාතෙන ච වත්තසම්පදං ආරාධෙත්වා සත්තුට්ඨියා පවිවෙකෙධං විභාය[7] කතඤ්ඤුතාය සපුරිසභූමියං ඨත්වා ධම්මසවණෙන චිත්තලීනතං පහාය ධාතුයා සබ්බපරිස්සයෙ අභිභවන්තා[8] සොවචස්සතාය ච සත්ථං අත්තානං කත්වා සමණ්ඩසස්සනෙන

1. ම. අනුපදුවා අනුපඝඝා. 6. සා. සී. I, III. V. වඩ්ඪෙත්වා.
2. ම. එතාදිසානං. 4. සී.I.I IIII. පා. පරම්පරාභතං. 8. සා. අභිභවිත්වා
3. සී. අට්ඨසාහං. 5. සී. පා. විත්ථාරිකං. 7. සී II. පහාය.

පටිපත්තිපයොගං පස්සන්තා ධම්මඤ්ඤතාය කඞ්ඛට්ඨානියෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛං පටිවිනොදෙත්වා ඉන්ද්‍රියසංවරතපෙන සීලවිසුද්ධිං සම්මණ්ඩම්මං බ්‍රහ්මචරියෙන චිත්තවිසුද්ධිං තතො පරා ච චතස්සො විසුද්ධියො සම්පාදෙන්තා ඉමාය පටිපදාය අරියසච්චදස්සනපරියොසානං ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං පත්වා අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං නිබ්බාණං සච්ඡි කරොන්ති, යං සච්ඡි කත්වා සිනෙරුපබ්බතො විය වාතවුට්ඨිහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අවිකම්පමානචිත්තා අසොකා විරජා ඛෙමිනො හොන්ති, යෙ ච ඛෙමිනො තෙ සබ්බත්ථ අපරාජිතා හොන්ති සබ්බත්ථ ච සොත්ථිං ගච්ඡන්ති. තෙනාහ භගවා:

"එතාදිසානි කත්වාන-සබ්බත්ථ මපරාජිතා,
සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති-තං තෙසං මඞ්ගලමුත්තම"න්ති.

මහාමඞ්ගලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 5.

එවං මෙ සුතන්ති සූචිලොමසුත්තං. කා උප්පත්ති? අත්ථවණ්ණනා තයෙනෙවස්ස උප්පත්ති ආභිහවිස්සති; අත්ථවණ්ණනායඤ්ච **එවං මෙ සුත**න්ති ආදි වුත්තත්ථමෙව; **ගයායං විහරති ඛඤ්ඤතමඤ්ඤෙ සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**ති එත්ථ පන කා ගයා? කො ඛඤ්ඤතමඤ්ඤො? කස්මා භගවා තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරතීති? වුච්චතෙ: **ගයා**ති ගාමොපි නිත්‍රුම්පි වුච්චති, තදුභයම්පි ඉධ වට්ටති, ගයාගාමස්ස අවිදූරෙ විහරන්තොපි ගයායං විහරතීති වුච්චති, තස්ස ච ගාමස්ස සමීපෙ අවිදූරෙ වාරඤ්ඤතිකෙ සො ඛඤ්ඤතමඤ්ඤො, ගයාතිත්‍රුම්පි විහරන්තොපි ගයායං විහරතීති වුච්චති, ගයාතිත්‍රුම්පි ච සො ඛඤ්ඤතමඤ්ඤො, **ඛඤ්ඤතමඤ්ඤො**ති වතූනං පාසාණානං උපරි විත්‍රුතං පාසාණං ආරොපෙත්වා කතො පාසාණමඤ්ඤො, තං නිස්සාය යක්ඛස්ස භවනං, ආලවකස්ස භවනං විය.

යස්මා වා පන භගවා තං දිවසං පවත්තසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සූචිලොමස්ස ච ඛරස්ස චාති ච්ඡන්නං යක්ඛානම්පි සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයමද්දස, තස්මා පත්තචිවරමාදාය අනොතාඅරුණෙ යෙව නානාදිසාහි සන්නිපතිතස්ස ජනස්ස බෙලසිඞ්ගාණිකාදිනානප්පකාරසුවිනිස්සඳකිලින්න භූමිභාගම්පි තං නිත්‍රුප්පදෙසං අගගන්ත්වා තස්මිං ඛඤ්ඤතමඤ්ඤෙව නිසීදි සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ. තෙන වුත්තං: **එකං සමයං භගවා ගයායං විහරති ඛඤ්ඤතමඤ්ඤෙ සූචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යං සමයං භගවා තත්‍රු විහරති, තෙනෙව සමයෙන; **ඛරොපි ච යක්ඛො සූචිලොමොපි ච යක්ඛො භගවතො අවිදූරෙ අතික්කමනාදීති**-සෙ තෙ යක්ඛා? කස්මා ච අතික්කමන්තීති? වුච්චතෙ:

තෙසු තාව එකො අතීතෙ සඞ්ඝස්ස තෙලං අනාපුච්ඡා ගඟෙව්ා අත්තනො සරීරං මකෙඛසි, සො තෙන කමෙමන නිරයෙ පව්ච්ා ගයාපොක්ඛරණීතීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති, තස්සෙව වස්ස කමමස්ස විපාකාවසෙසෙන විරූපානි අඞ්ගපච්චඞ්ගානි අහෙසුං ඉට්ඨ කාන්තාදිසද්දාදිසඤ්ඤ ඛරසම්ඵස්සවම්මං. සො කිර යදා පරං හිංසා[1]පෙතු කාමො හොති, තදා ඡදනිකට්ඨකසදිසානි වම්මකපාලානි උක්කිපිත්ා හිංසා[1]පෙති. එවං සො ඛරසම්ඵස්සත්තා ඛරො යක්ඛොත්තෙව නාමං ලභි.

ඉතරො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ උපාසකො හුත්ා මාසස්ස අට්ඨ්දිවසෙ විහාරං ගන්ත්ා ධම්මං සුණාති. සො එකදිවසං ධම්මසවණෙ ඤොසිතෙ සඞ්ඝාරාමත්තෙරෙ අත්තනො ඛෙත්තං කෙලායන්තො උග්ගෙහ්ණං සුත්ා "සචෙ නහායාමි චිරං හව්ස්සති"ති කිලිට්ඨගත්තොව උපොසථාගාරං පව්සිත්ා මහගඟෙ භුම්මත්තරණෙ අන්නාදරෙන නිපජ්ජිත්ා සුපි. 'භික්ඛු එත්ායං න උපාසකො'ති සංයුත්තභාණකා. සො තෙන ව අඤ්ඤතන ව කමෙමන නිරයෙ පව්ච්ා. ගයාපොක්ඛරණියා තීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තොත්ා. සො තස්ස කමමස්ස විපාකාවසෙසෙන දුද්දසිකො අහොසි, සරීරෙ වස්ස සූච්සදිසානි ලොමානි අහෙසුං. සො හි හිංසා[1]පෙතුබ්බකෙ සත්තෙ සූච්හි විජ්ඣන්තො විය හිංසා[1]පෙති. එවං සො සූච්සදිසලොමත්තා සූච්ලොමො යක්ඛොත්තෙව නාමං ලභි. තෙ අත්තනො ගොචරත්ථාය භවනතො නික්ඛම්ච්ා මුහුත්තං ගන්ත්ා ගතමග්ගෙනෙව නිවත්තිත්ා ඉතරං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා භගවතො අව්දූරෙ අතික්කමන්ති.

අථ ඛො ඛරොති කස්මා තෙ එවමාහංසු? ඛරො **සමණකපපං**[2] දිස්ා ආහ, සූච්ලොමො පන 'යො භායති න සො සමණො, සමණ පතිරූපත්තා පන සමණකො හොතී'ති එවං ලද්ධිකො, තස්මා තාදිසං භගවන්තං මඤ්ඤමානො **නෙසො සමණො සමණකො එසොති** සහසාව වත්ා පුන වීමංසිතුකාමො ආහ: **සාව ජානාමිති**. **අථ ඛොති** එවං වත්ා තතො; **සූච්ලොමො යක්ඛොති** ඉතො පහුති යාව **අපි ච ඛො නෙ සම්ඵස්සො පාපකොති** තාව උත්තානත්ථමෙව, කෙවලඤ්හි **භගවතො කායනති** අත්තනො කායං භගවතො උප නාමෙසිති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බා. තතො අභ්ායන්තං භගවන්තං දිස්ා **පඤ්හං නං සමණාති** ආදිමාහ, කිං කාරණං? සො හි විනෙතසි: ඉමිනාපි නාම මෙ එවං ඛරෙන අමනුස්සසම්ඵස්සෙන මනුස්සො සමානො අයං න භායති, හන්දහං එතං බුද්ධ්විසයං පඤ්හං පුච්ඡාමි, අථා අයං තත්ථ න සමපායිස්සති, තතො නං එවං විහෙඨෙස්සාමීති. භගවා තං සුත්ා **න ඛමාහනනං ආවුසොති** ආදිමාහ. තං සබ්බං ආලවකසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බාකාරෙහි වෙදිතබ්බං. **අථ ඛො සූච්ලොමො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි: රාගො ච දොසො චාති.**

---

1. ප-හිංසා. 2. සී. I. III. IV. සමණකපප.

තත්‍ථ **රාගදෙසා** චුත්තනයා එව; **කුතෝ නිදානාති** කිනනිදනා කිංහෙතුකා, **කුතෝති** පවත්තනවවානස්ස තො ආදෙසෝ වෙදිතබ්බෝ; සමාසෙ වස්ස ලොපාභාවෝ; අථ වා **නිදානාති** ජාතා, උපපන්නාති අත්‍ථෝ, තස්මා **කුතෝ නිදානා** ජාතා[1] උපපන්නාති වුත්තං හොති; **අරතී රතී ලොමහංසා කුතෝ ජාති** ථවායං "පනෙතස්ස වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරස්මිං තරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති අරතිතා[2] අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා[3]"ති එවං විහතා **අරති**, යා ව පඤ්චසු කාමගුණෙසු **රති**, යො ච ලොමහංස සමුට්ඨාපනතො **ලොමහංසොතෙව** සඞ්ඛං ගතො විතතුත්‍රාසො, ඉමෙ තයො ධම්මා **කුතෝ ජා** කුතො ජාතාති පුචජති; **කුතෝ සමුට්ඨායාති** කුතෝ උපපජ්ජිත්වා; **මනොති** කුසලචිතතං; **විතක්කාති** අභයසුතෙත වුත්තා තව කාමවිතක්කාදයෝ; **කුමාරකා ධඞ්කමිවොස්සජනතීති** යථා ගාමදාරකා කීළනතා කාකං සුතෙතන පාදෙ බන්ධිත්වා ඔස්සජනති, ඛිපනති, එවං කුසලමනං අකුසලවිතක්කා කුතො **සමුට්ඨාය** ඔස්සජනතීති පුචජති.

අථස්ස භගවා තෙ පඤ්හා විස්සජ්ජෙනතො **රාගා චාති** දුතිය ගාථමභාසි. තත්‍ථ **ඉනොති** අතතභාවං සඞ්ගායති, අතතභාවනිදානා හි **රාගදෙසා, අරතිරතිලොමහංසා** ව අතතභාවතො ජාතා කාම විතක්කාදිඅකුසලවිතක්කා ව අතතභාවතො යෙව සමුට්ඨාය **කුසල මනො ඔස්සජනති**, තෙන තදඤ්ඤං පනතිආදි කාරණං පරිකඛිපනෙතා ආහ: **ඉනො නිදානා, ඉනො ජා, ඉනො සමුට්ඨායාති**. සද්ද සිද්ධි චෙත්‍ථ පුරිමගාථාය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. එවං තෙ පඤ්හා විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යථායං **ඉනොනිදානාති** ආදිනා අතතභාව නිදානා අතතභාවතො ජාතා අතතභාවතො සමුට්ඨායාති අත්‍ථෝ වුත්තො, තං සාධෙනතො ආහ: **සෙනාහජා අතතසම්භූතාති**. එතෙ හි සබ්බෙපි රාගාදයෝ විතක්කපරියොසානා තණ්හාසිනෙහෙන ජාතා, තථා ජායනතා ව පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අතතභාවපරියායෙ අතතනි සම්භූතා, තෙනාහ: **සෙනාහජා අතතසම්භූතාති**. ඉදානි තදත්‍ථජෝතකං උපමං කරොති: **නිග්‍රොධස්සෙව ඛන්ධජාති**. තත්‍ථ ඛන්ධෙ ජාතා **ඛන්ධජා**, පාරොහනමෙතං අධිවචනං. කිං වුත්තං හොති? යථා නිග්‍රොධස්ස ඛන්ධජා නාම පාරොහා ආපොරසසිනෙහෙ සති ජායනති, ජායනතඤ්ච තස්මිං යෙව නිග්‍රොධෙ තෙසු තෙසු සාඛාපභෙදෙසු සම්භවනති, එවමෙතෙපි රාගාදයෝ අජ්ඣත්තතණ්හාසිනෙහෙ සති ජායනති, ජායනතා ව තස්මිං යෙව අතතභාවෙ තෙසු තෙසු චක්ඛාදි භෙදෙසු වාරරමමණවත්ථූසු සම්භවනති, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං: **අතත භාවනිදානා අතතභාවජා අතතභාවසමුට්ඨානා ව එතෙති. අවසෙස දියඩ්ඪගාථාය එත අයං සබ්බසඞ්ගාහිකා අත්‍ථවණ්ණනා:** එවං

---

1 සී. I. II. කුතො ජාතා කුතො. 3. සී. පා. උක්කණ්ඨිකා. පරිතස්සිකා.
2. සී. පා. අරතිකා. a විභඞ්ග 273.

අත්තභාවසමුට්ඨානා ච එතෙ පුථූ විසත්තිකා කාමෙසු, රූපෙපි හි පඤ්චකාමගුණිකාදිවසෙන, දෙසෙපි ආඝාතවත්ථාදිවසෙන, අරතිආදයොපි තස්ස තස්ස භෙදස්ස වසෙනාති සබ්බථා සබ්බෙපිමෙ කිලෙසා පුථූ අනෙකපකාරා හුත්වා වත්ථුවාරරම්මණාදිවසෙන තෙසු තෙසු වත්ථුකාමෙසු තථා තථා විසත්තා ලග්ගා සංසිබ්බිත්වා සිතා, කිම්ව? **මාලුවාව විතතා වනෙ** යථා වනෙ විතතා මාලුවා තෙසු තෙසු රුක්ඛඝණ්ඨපඝණ්ඨාදිභෙදෙසු විසත්තා හොති ලග්ගා සංසිබ්බිත්වා සිතා, එවං පුථූපභෙදෙන වත්ථුකාමෙසු විසත්තා කිලෙසගණා, යෙ නං පජානන්ති යතොනිදානං තෙ නං විනොදෙන්ති සුණොහි යක්ඛ. තත්ථ **යතොනිදානන්ති** භාවනාපුංසකනිද්දෙසො, තෙන කිං දීපෙති? **යෙ සත්තා නං කිලෙසගණං යතොනිදානං** උපපජ්ජතීති එවං ජානන්ති, **තෙ නං** තණ්හාසිනෙහසිනෙහිතෙ අත්තභාවෙ උපපජ්ජතීති ඤත්වා තං **තණ්හාසිනෙහං** ආදීනවානුපස්සනාදිනා භාවනාඤාණග්ගිනා විසොසෙන්තා **විනොදෙන්ති** පජහන්ති ව්‍යන්තීකරොන්ති ච, නං අම්හාකං සුභාසිතං **සුණොහි යක්ඛා**ති. එවමෙත්ථ අත්තභාවපජානනෙන දුක්ඛපරිඤ්ඤං තණ්හාසිනෙහරාගාදිකිලෙසගණවිනොදනෙන සමුදයපහාණඤ්ච දීපෙති; යෙ ච නං විනොදෙන්ති **තෙ දුත්තරං ඔඝමිමං තරන්ති අතිණ්ණපුබ්බං අපුනාබ්භවාය**, එතෙන මග්ගභාවනං නිරොධසච්ඡිකිරියඤ්ච දීපෙති, යෙ හි නං කිලෙසගණං විනොදෙන්ති තෙ අවස්සං මග්ගං භාවෙන්ති, න හි මග්ගභාවනං විනා කිලෙසවිනොදනං අත්ථි; යෙ ච මග්ගං භාවේන්ති, තෙ දුත්තරං පඤ්ඤණ්ණෙන කාමොඝාදිං චතුබ්බිධම්පි ඔඝම්මිං තරන්ති, මග්ගභාවනා හි ඔඝතරණං, **අතිණ්ණපුබ්බන්ති** ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සුපිනන්තෙනාපි[1] අවීතික්කන්තපුබ්බං, **අපුනාබ්භවායාති** නිබ්බානත්ථාය. එවම්මං චතුසච්චදීපකං ගාථං සුණන්තා "සුභා ධම්මා ධාරෙන්ති ධාතායං ධම්මානං අත්තමූපපරික්ඛන්ති" ච්චාදිකාය කම්මානුගාමිනියා[2] පඤ්ඤාය අනුක්කමෙන තෙ වෙපි සහායකා යක්ඛා ගාථාපරියොසානෙ යෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිංසු, පාසාදිකා ච අහෙසුං සුවණ්ණවණ්ණා දිබ්බාලඞ්කාරභූසිතාති.

සූචිලෝමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 6.

ඛම්මචරියන්ති කපිලසුත්තං. කා උප්පත්ති? හෙමවතසුත්තෙන වුත්තනයෙන පරිනිබ්බුතෙ කස්සපෙ භගවති වෙ කුලපුත්තා භාතරො **නික්ඛමිත්වා සාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු** ජෙට්ඨො සොධනො නාම **කනිට්ඨා කපිලො** නාම. තෙසං මාතා සාධනී නාම කනිට්ඨභගිනී තාපතා නාම, තාපි භික්ඛුනීසු පබ්බජිංසු. තතො තෙ වෙපි හෙමවත

1. සී. I. II. සුපින්නෙපි. 2. පෘ. කම්මානුගාමිනියා සී. II. කම්මානුගාමිනියා.

සුතෙන වුත්තනයෙනෙව 'සාසනෙ භගවතො නත්ති ධුරානි'ති ධුරානි පුච්ඡිත්වා සුත්වා ච පෙට්ඨං 'වාසධුරං පූරෙස්සාමී'ති පඤ්ච වස්සානි ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ වසිත්වා පඤ්චවස්සෙ ඝුත්වා යාව අරහත්තං තාව කම්මට්ඨානං සුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි. කපිලෝ 'අහං තාව තරුණො වුඩ්ඪකාලෙ වාසධුරං පරිපූරෙස්සාමී'ති ගණධුරං ආරභිත්වා තෙපිටකො[1] අහොසි. තස්ස පරිසතිං නිස්සාය පරිවාරෙ[2] පරිවාරං නිස්සාය ලාභො ච උදපාදි. සො බාහුසච්චමදෙන මත්තො පණ්ඩිතමානී අනඤ්ඤතෙපි අඤ්ඤතමානී ඤත්වා පරෙහි වුත්තං කප්පියම්පි අකප්පියං අකප්පියම්පි කප්පියං සාවජ්ජම්පි අනවජ්ජං අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති ගණ්හි. සො පෙසලෙහි භික්ඛූහි 'මා ආවුසො කපිල එවං අවච'ති ආදීනා නයෙන ඔවදියමානො 'තුමෙහ කිං ජානාථ? රිත්තමුට්ඨිසදිසා'ති ආදීහි වචනෙහි බ්‍රුසෙනෙනා වමෙහනෙනා ගෙව වරති. භික්ඛූ තස්ස ඤාතකානං සොධනත්ථෙරස්සපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. සොපි තං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: 'ආවුසො කපිල සාසනස්ස ආයු නාම තුම්හාදිසානං සමමා පටිපත්ති, මා ආවුසො කපිල කප්පියම්පි අකප්පියං අකප්පියම්පි කප්පියං–පෙ–අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති වදෙහී'ති. සො තස්සාපි වචනං නාදියි. තතො නං සොධනත්ථෙරො වත්තුකාමතාය වත්වා

"එකං වාවං[3] දුවෙ වාවා භණෙය්‍ය අඤ්ඤමපඤ්ඤං
තතුත්තරිං න භාසෙය්‍ය දුසෙ අයිරස්ස[4] සන්තිකෙ"ති

පරිවජ්ජෙත්වා තමෙව ආවුසො සඤ්ඤං කරෙහි කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙහි ඉමස්මිං සාසනෙ සාමඤ්ඤං ගණ්හාහී'ති ආහ. සො දුරුවාරෙ ඝුත්වා දුරුවාරපරිවුතො විහරන්තො එකදිවසං උපොසථං ඔසාරෙත්වා මහති සිහාසනෙ[5] අභිරුය්හ චිත්‍රවීජනිං ගහෙත්වා නිසින්නො 'වත්තති[6] ආවුසො එත්ථ භික්ඛූනං පාතිමොක්ඛං'ති තික්ඛත්තුං ආහ. අථ එකභික්ඛුපි මය්හං වත්තතීති න අවොච, න ච තස්ස තෙසං වා පාතිමොක්ඛං වත්තතීති. තතො සො පාතිමොක්ඛෙ සුතෙපි අසුතෙපි හි විනයො නාම නත්ථීති ආසනා වුට්ඨාසි. එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනං ඔසක්කාපෙසි විනාසෙසි.

අථ සොධනත්ථෙරො තදහෙව පරිනිබ්බායි. සොපි කපිලෝ එවං තං සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා කාලකතො අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති, සාපිස්ස මාතා ච භගිනී ච තස්සෙව දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජිත්වා පෙසලෙ භික්ඛූ අක්කොසන්තියා පරිභාසන්තියා කාලඞ්කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිංසු. තස්මිං යෙව ච කාලෙ පඤ්චසතා පුරිසා ගාමඝාතාදීනි කත්වා වොරිකාය ජීවන්තා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහනං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදූරෙ පාසාණෙ වසන්තං අඤ්ඤතරං ආරඤ්ඤකභික්ඛුං දිස්වා

1. සී. I. II. නිපිටකො.
2. ම. පරිවාරෙ අහොසි.
3. සී. පා. එකවාචං. දුවෙවාචං.
4. සී. IV. ම. අය්‍යස්ස.
5. සී. IV. ම. ඔවදිස්සාමීති ආසනා.
6. ම. වත්තති.

වන්දිත්වා අමහාකං භගවන්ත පටිසරණං ගච්ඡාති භණිංසු. ථෙරෝ 'තුම්හාකං සීලසදිසං පටිසරණං නත්ථි, සබ්බෙ පඤ්ච සීලානි සමාදියථා'ති ආහ. තෙ සබ්බෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා සීලානි සමාදිසිංසු. ථෙරෝ 'තුම්හෙ සීලවන්තොත ඉදානි අත්තනොා ජීවිතං[1] විනාසෙන්තොසුපි මා මනොා පදූසයිත්ථා'ති ආහ. තෙ සාධූති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ තෙ ජානපදා සම්පත්තා ඉතොා විතොා ච මඤ්ඤමානා තෙ චොරෙ දිස්වා සබ්බෙව ජීවිතා චොරොපෙසුං. තෙ කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තිංසු තෙසං ජෙට්ඨචොරෝ ජෙට්ඨකදෙවපුත්තෙතා අහොසි. ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා. තෙ අනුලොමපටිලොමං සංසරන්තා[2] එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවතොා කාලෙ දෙවලොකතොා චවිත්වා ජෙට්ඨකදෙවපුත්තොා-සාවත්ථිචාරෙ කොවටගාමෙ අත්ථි-තත්ථ පඤ්චකුලසතජෙට්ඨස්ස කෙවට්ටස්ස පජාපතියා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි, ඉතරෙ අවසෙසකෙවට්ටපජාපතීනං, එවං තෙසං එකදිවසං යෙව පටිසන්ධිගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. අථ කෙවට්ට ජෙට්ඨොා අපි ත්‍ව ඛො ඉමස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි දරකා අජ්ජ ජාතාති විචිනන්තොා තෙ දරකෙ දිස්වා ඉමෙ මෙ පුත්තස්ස සහායකා භවිස්සන්තීති සබ්බෙසං පොසාවනිකං අදාසි. තෙ සබ්බෙ සහායකා සහ පංසු කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයප්පත්තා අහෙසුං, යසොෝජෝ[3] තෙසං අග්ගොා අහොසි. කපිලොපි තදහෙව නිරයෙ පක්කාවසෙසෙන අචිරවතියා සුවණ්ණවණ්ණා දුග්ගන්ධමුඛා මච්ඡී හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං සබ්බෙ කෙවට්ටදරකා ජාලාති ගහෙත්වා මච්ඡෙ බන්ධිස්සාමාති නදිං ගන්ත්වා ජාලානි පක්ඛිපිංසු. තෙසං ජාලං[4] සොා මච්ඡී පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බෙ කෙවට්ටගාමෙ උච්චාසද්දමහාසද්දෙ අකොසි: අම්හාකං පුත්තා පඨමං මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණමච්ඡං බන්ධිංසු, වුද්ධි නෙසං දරකානං, ඉදානි ච නොා රාජා පභූතං ධනං දස්සතීති. අථ තෙ පඤ්චසතාපි දරකසහායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකා අගමංසු. රාජා දිස්වා කිං එතා හණෙති ආහ. මච්ඡෙ දෙවාති. රාජා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං දිස්වා 'භගවා එතස්ස වණ්ණකාරණං[5] ඤාතිස්සතී'ති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා භගවතොා සන්තිකං අගමාසි. මච්ඡස්ස මුඛ[6]ම්පි වරණකාලෙ ජෙතවනං අතිවිය දුග්ගන්ධං හොති. රාජා භගවන්තං පුච්ඡි; කස්මා භන්තෙ මච්ඡෝ සුවණ්ණ වණ්ණා ජාතොා, කස්මා වස්ස මුඛතොා දුග්ගන්ධා වායතීති. අථං මහාරාජ කස්සපස්ස භගවතොා පාවචනෙ කපිලොා නාම භික්ඛු අහොසි ඛත්තුසතොා ආගතාගමොා අත්තනොා වචනං අගණ්හනන්තානං භික්ඛූනං අක්කොසකපරිභාසකොා තස්ස ච භගවතොා සාසනවිනාසකොා, යං සොා තස්ස භගවතොා සාසනං විනාසෙසි, තෙන කම්මෙන අවීචිමහා නිරයෙ නිබ්බත්ති, විපාකාවසෙසෙන ච ඉදානි මච්ඡෝ ජාතොා, යං දීඝරත්තං බුද්ධවචනං වාවෙසි බුද්ධස්ස වණ්ණං කථෙසි තස්ස

1. සී. II. IV. ජීවිතෙසු 3. V. සී. පා. සෝ. 5. සී. I. II. III. වණ්ණාකාරං.
2. සී. II. V. පා. සංසරණත්ථ. 4. ම. ජාලෙ. 6. සී. I. II. V. මුඛං.

තිස්සඤ්ඤ ඊදිසං වණ්ණං පටිලභි, යං භික්ඛූනං අකෙකාසකපරිභා සකො අහොසි, තෙනස්ස මුඛතො දුග්ගන්ධො වායති, උල්ලපාපෙමි නං මහාරාජාති. ආම භගවාති. අථ භගවා මච්ඡං ආලපි: ත්වංපි කපිලොති. ආම භගවා අහං කපිලොති. කුතො ආගතොසීති. අවීචිමහානිරයතො භගවාති. සොධනො කුහිං ගතොති. පරිනිබ්බුතො භගවාති. සාධනි කුහිං ගතාති. නිරයෙ නිබ්බත්තා භගවාති. තාපසා කුහිං ගතාති. මහානිරයෙ නිබ්බත්තා භගවාති. ඉදානි ත්වං කුහිං ගමිස්සසීති. මහානිරයං භගවාති. තාවදෙව විපච්චිසාරාභිභූතො නාවං සීසෙන පහරිත්වා කාලකතො මහානිරයෙ නිබ්බත්තති. මහාජනො සංවිග්ගො අහොසි ලොමහට්ඨජාතො. අථ භගවා තස්ස සමත්තගගහට්ඨපබ්බජිතපරිසාය තංඛණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **ධම්මවරියනති** කායසුචරිතාදිධම්මචරියං, **බ්‍රහ්මචරියනති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; **එතදග්ගං වස්සුත්තමානති** එතං උභයම්පි ලොකිය ලොකුත්තරං සුචරිතං සග්ගමොක්ඛසුඛසම්පාපකත්තා වස්සුත්තමානති ආහු අරියා, **වස්සුත්තමං** නාම උත්තමරත්තං, අත්‍රගාම්කං අත්තාධීනං රාජාදීනං අසාධාරණන්ති අධිප්පායො.

එත්තාවතා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා සම්මාපටිපත්ති ඒව පටිසරණන්ති දස්සෙත්වා ඉදානි පටිපත්තිවිරහිතාය පබ්බජ්ජාය අසාරකත්තං[1] දස්සන්තෙන කපිලං අඤ්ඤං ච තථාරූපෙ ගරහන්තෙ **පබ්බජිතොපි වෙ හොතීති** එවමාදිමාහ. තත්‍රායං අත්ථවණ්ණනා: යො හි කොචි ගිහිව්‍යඤ්ජනානි අපනෙත්වා භණ්ඩුකාසාවාදීනං ගහණමත්තං උප සඞ්කමණෙන **පබ්බජිතොපි වෙ හොති** පුබ්බෙ වුත්තත්ථං **අසාරස්මා අනගාරියං, සො වෙ මුඛරජාතිකො** හොති එරුසවචනො, නානපකාරාය විහෙසාය අභිරතත්තා **විහෙසාභිරතො**, හිරොත්තප්පාභාවෙන මග්ගාදිසත්තා **මග්ගා, ජීවිතං තස්ස පාපියො** තස්ස එවරූපස්ස ජීවිතං අතිපාපං අතිහීනං, කස්මා? යස්මා ඉමාය මිච්ඡාපටිපත්තියා රාගාදි මනෙකපකාරං **රජං වඩ්ඪෙති අත්තනො**. න කෙවලඤ්ච ඉමිනාව කාරණෙනස්ස ජීවිතං පාපියො, අපි ච ඛො පන අඤ්ඤං එවරූපො මුඛර ජාතිකත්තා **කලහාභිරතො භික්ඛු** සුභාසිතස්ස අත්ථවිඤ්ඤාපනසමොහ නෙන **මොහඛෙමෙන ආවටෙ** 'මා ආවුසො කපිල එවං අවච, ඉමිනාපි පරියායෙන තං ගණ්හාහී'ති එවමාදිනා නයෙන පෙසලෙහි භික්ඛූහි **අක්ඛානෙපි න ජානාති ධම්මං බුද්ධෙන දෙසිතං**, යො ධම්මො බුද්ධෙන දෙසිතො තං නානපකාරෙන අත්තනො වුච්චමානම්පි න ජානාති,- එවම්පිස්ස[2] ජීවිතං පාපියො: තථා සො එවරූපො විහෙසාභිරතත්තං **විහෙසං භාවිතත්තානං** භාවිතත්තෙන බීණාසවභික්ඛූ සොධනත්තෙරපභුතිකෙ-'න තුම්හෙ ච්‍ඡිනඝං ජානාථ, න සුතත්තං- න අභිධම්මං-බුද්ධස්පබ්බජිතා'ති ආදිනා නයෙන විහෙසන්තො, උප යොගපත්තියං හි ඉදං සාමිවචනං; අථ වා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන

1. V. සී. පෳ. අසාරකත්තං. 2. II, IV. එවමාදිපිස්ස

විහෙසං භාවිතත්තානං'කරොනෙතා'ති පාඨසෙසො වෙදිතබ්බො,එවං නිපරියායමෙව සාම්වච්චං ඔජ්ඣති; **අවිජ්ජාය පුරක්ඛතොති** භාවිතත්තභිහෙසනෙ ආදීනවදස්සනපටිච්ඡාදිකාය අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො පෙසිතො පයොජිතො තං භාවිතත්තානං විහෙසාභාවෙන පවත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ විත්තවිබාධනෙන **සඞ්කිලෙසං** ආයතිඤ්ච නිරයසම්පාපණෙන **මඝඤං නිරයගාමිනං න ජානාති**, අජානනතා ච තෙන මඝෙන වත්තබ්බධාපායභෙදං **විනිපාතං සම්පනෙනා**, තස්ථ ච විනිපාතෙ **ගබ්භා ගබ්භං තමා තමං**. එකෙකනිකායෙ සතක්ඛත්තුං සහස්සක්ඛත්තුම්පි මාතුකුච්ඡිතො මාතුකුච්ඡිං වඤ්ඣපුරිසෙහිපි අවිද්ධංසනීයා අපුරකායතමා තමඤ්ච සම්පත්තෙනා **ස වෙ නාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච** ඉතො පරලොකං ගතත්තා අයං කපිලමච්ඡො විය නානප්පකාරං **දුක්ඛං නිගච්ඡති**, කිං කාරණං? **ගූථකූපො යථා අස්ස සම්පුණ්ණං ගණ්හසසිඤ්ඤො** යථා වච්චකුටි ගූථකූපො ගණ්හසසිඤ්ඤො අනෙක වස්සිසතො බහූනි වස්සානි මුඛතො ගූථෙන පූරියමානො[1] සම්පුණ්ණං අස්ස, සො උදකකුම්භසතෙහි උදකකුම්භසහස්සෙහි ධොවියමානොපි දුග්ගන්ධදුබ්බණ්ණියානපගමා දුබ්බිසොධො හොති, එවමෙවං **සො එවරූපො අස්ස** දීඝරත්තං සඞ්කිලිට්ඨචිත්තමනෙනා ගූථකූපො විය ගූථෙන පාපෙන සම්පුණ්ණත්තා **සාඛණ්ණං** පුග්ගලො සො **දුබ්බිසොධො කි** චිරකාලං තස්ස අඛණ්ණස්ස විපාකං පච්චනුභොනෙනාපි න සුජ්ඣති; තසමා වස්සගණනාය අපරිමාණම්පි කාලං ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡතීති. අථ වා අයං ඉමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො: යං වුත්තං 'ස වෙ තාදිසකො භික්ඛු පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡතී'ති, තත්ර සියා තුමහාකං: 'සක්කා පනායං තථා කාතුං යථා පෙච්ච දුක්ඛං න නිගච්ඡෙය්‍යා'ති, න සක්කා, කසමා? යසමා **ගූථකූපො**-පෙ-**සාඛණ්ණං**ති. යතො පටිගච්චෙව **යං එව රූපං ජානාථ භික්ඛවෙ ගෙහනිස්සිතං** යං එවරූපං පඤ්චකාමගුණනිස්සිතං ජානෙය්‍යාථ අභූතගුණපට්ඨානා[2]කාරපත්තාය පාපිකාය ඉච්ඡාය සමන්නාගතත්තා **පාපිච්ඡං**, කාමවිතක්කාදීහි සමන්නාගතත්තා **පාපසඞ්කප්පං**, කායික වීතික්කමාදීනා වෙළුදානාදිභෙදෙන ච පාපාචාරෙන සමන්නාගතත්තා **පාපාචාරං**, වෙයියාදිපාපගොචරතා **පාපගොචරං**, **සඞ්ඝෙ සමඟතා භුඤ්ජාන අභිනිබ්බිජ්ජයාථ නං**. තස්ථ **අභිනිබ්බිජ්ජයාථා**ති විවෙජ්ජෙය්‍යාථ මා භජෙය්‍යාථ, මා වස්ස අභිනිබ්බිජ්ජනමත්තෙනෙව අපෙසසුක්කතං ආපජ්ජෙය්‍යාථ, අපි ච ඛො පන **සාරණ්ඩවං නිද්ධමථ සඞ්ඝමජ්ඣසඳ අවකස්සථ** නං කචවරභූතං පුග්ගලං කචවරමිව අන්තොකණ්ඩ නිද්ධමථ කසටභූතඤ්ච නං ඛත්තියාදීනං මජ්ඣෙ පවිට්ඨං පතීතන්තපගෂරිතකුට්ඨවණ්ඩාලං විය අවකස්සථ හත්ථෙ වා සීසෙ වා ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪථ, සෙය්‍යථාපි ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං පාපධම්මං බාහායං ගහෙත්වා බහිවාරකොට්ඨකා නික්කඩ්ඪිත්වා සුවිසුවිකං අදාසි, එවං තං අවකස්සථාති දස්සෙති, කිං කාරණං?

1. ම. II. පූරියමානො. 2. පභාවකා-පඨමවාරෙ.

සඞ්ඝාරමෝ නාම සීලවන්තානං කතෝ න දුස්සීලානං. යතෝ එතදෙව **තනෝ පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනෙ** යථා හි පලාපා අන්නෝ තණ්ඩුලරහිතාපි බහි ථුසෙන චීහී විය දිස්සන්ති, එවං පාප භික්ඛූ අන්නෝ සීලාදිවිරහිතාපි බහි කාසාවාදිපරිකප්පරෙන භික්ඛූ විය දිස්සන්ති, තස්මා පලාපාති වුච්චන්ති, තෙ පලාපෙ වාහෙථ ඔපුනාථ විධමථ පරමත්ථතෝ අස්සමණෙ වෙසමත්තෙන සමණමානිනෙ එවං **නිද්ධමිත්වාන**-පෙ-**පනිස්සනා**. තත්ථ **කපපයවෙහාති** කපෙථ, කරොථාති වුත්තං හොති; **පනිස්සනාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සපතිස්සා. **තනෝ සමගගා නිපකා දුකඛස්සනතං කහිස්සථාති** අථෙවං තුම්හෙ සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කපෙපන්තා දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤතාය සමඝා අනුපුබ්බෙන පරිපාකගතාය පඤ්ඤාය නිපකා **සබ්බසෙවිමස්ස** වට්ට දුකඛාදිනෝ දුකඛස්ස අන්තං කරිස්සථාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ටපුත්තා සංවෙගමාපජ්ජිත්වා දුකඛස්ස අන්තකිරියං පත්ථයමානා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජිත්වා න චිරස්සෙව දුකඛස්සන්තං කරිත්වා භගවතා සද්ධිං **ආනඤ්ජවිහාරසමාපත්තිඛණ්ඩපරිහොගෙන** එකපරිහොගා අහෙසුං. සා ච නෙසං එවං භගවතා සද්ධිං එකපරිහොගතා උදානෙ **වුත්තඤ්ඤාසොජ්ඣානවසෙනෙව** වෙදිතබ්බා.

කසිලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 7.

එවං මෙ සුතන්ති බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තං. කා උපපත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ **අථ ඛො සම්බහුලා**ති ආදිනා නයෙන වුත්තා. තත්ථ **සම්බහුලා**ති බහූ අනෙකෙ; **කොසලෙසූ**ති කොසලරට්ඨවාසිනො; **බ්‍රාහ්මණමහාසාලා**ති ජාතියා බ්‍රාහ්මණා මහාසාරත්තාය මහාසාලා, යෙසං කිර නිදහිත්වා යපිතං යෙව අසීතිකොටිසඞ්ඛං ධනමත්ථි, තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති වුච්චන්ති, ඉමෙ ච තාදිසා, තෙන වුත්තං: බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති. **ජිණ්ණාති** ජජ්ජරිභූතා ජරාය ඛණ්ඩිච්චාදිභාව මාපාදිතා; **වුද්ධාති** අඞ්ගපච්චඞ්ගානං වුද්ධිමරියාදං පත්තා; **මහල්ලකාති** ජාතිමහල්ලභාවාය සමන්නාගතා, විරකාලපබ්බජිතාති වුත්තං හොති; **අද්ධගතාති** අද්ධානං ගතා, වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ **අතීතාති** අධිප්පායෙ; **වයො අනුප්පත්තාති** පච්ඡිමවයං **සම්පත්තා**; අපි ච **ජිණ්ණාති** පොරාණා, චිරකාලපවත්තකුලඞ්ගයාති වුත්තං හොති; වුද්ධාති සීලාචාරාදිගුණවුද්ධියුත්තා; **මහල්ලකාති** විභවමහන්තතාය සමන්නාගතා මහද්ධනා මහාභොගා; **අද්ධගතාති** මඤ්ඤපටිපන්නා බ්‍රාහ්මණානං වතචරියාදිමරියාදං **අච්චිකක්කම්ම** වරමානා; **වයො අනුප්පත්තාති**-ජාතිවුද්ධභාවම්පි අනතිමවයං අනුප්පත්තාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. **භගවන්තං සද්ධිං සම්මොදිංසූ**ති ඛමනීයාදීනි පුච්ඡන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං **සම්පවත්තමොදං**

අභෙසුං; යාය ච 'කච්චි හොතෝ ගොතමස්ස ඛමනීයං කච්චි යාපනීයං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං බලං ලහුට්ඨානං ඵාසුවිහාරොති ආදිකාය කථාය සමෙමාදිංසු, තං පිතිපාමොජ්ජසමෙමාදජ්ඣනතො සමෙමාදිතුං අරහතෝ ච සමෙමාදනීයං, අත්‍ථව්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරම්පි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහතෝ සරිතබ්බභාවතෝ ච සාරණීයං, සුය්‍යමානසුඛතෝ ච සමෙමාදනීයං, අනුස්සරියමානසුඛතෝ සාරණීයං, තථා ව්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය සමෙමාදනීයං, අත්‍ථපරිසුද්ධතාය සාරණීයන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි **සමෙමාදනීයං කථං සාරණීයං චිත්තීකාරෙත්වා** පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨපෙත්වා යෙනත්ථෙ නාගතා තං පුච්ඡිතුකාමා **එකමන්තං නිසිදිංසු**.

තං :-

"න පච්ඡතෝ න පුරතෝ නපි ආසන්නදූරතෝ
න පස්සෙ[1] නාපි පටිවාතෙ න චාපි ඔනත්‍යුන්නතෙ"ති

ආදිනා නයෙන මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වුත්තමෙව. එවං **එකමන්තං නිසින්නා ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා භගවන්තං එතදවොචුං**. කිං තන්ති ? **සන්දිස්සන්ති නු ඛොති** ආදි. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව, කෙවලං හෙත්ථ **බ්‍රාහ්මණානං බ්‍රාහ්මණධම්මොති** දෙසකාලාදිධම්මං[2] ඡඩ්ඩෙත්වා යො බ්‍රාහ්මණධම්මො තස්මිං යෙව. **තෙන හි බ්‍රාහ්මණාති** යස්මා මං තුම්හෙ යාචිත්ථ තස්මා බ්‍රාහ්මණ **සුණාථ** සොතං ඔදහථ, **සාධුකං මනසි කරොථ** යොනිසො මනසි කරොථ,[3] තථා පයොග සුද්ධියා සුණාථ ආසයසුද්ධියා සාධුකං මනසි කරොථ, අවික්ඛෙපෙන සුණාථ පඤ්ඤාය සාධුකං මනසි කරොථාති ආදිනා නයෙන එතෙසං පදානං පුබ්බෙ අවුත්තොපි අධිප්පායො වෙදිතබ්බො. **අථ භගවතා වුත්තං** තං වචනං **සම්පටිච්ඡිංසු එවං හොති ඛො තෙ බ්‍රාහ්මණ මහාසාලා භගවතො පච්චස්සොසුං**. භගවතො වචනං අභිමුඛා හුත්වා අස්සොසුං, අථවා පටිසුණිංසු, සුණාථ සාධුකං මනසි කරොථාති වුත්ත මත්ථං කත්තුකාමතාය පටිජානිංසූති වුත්තං හොති. අථ නෙසං එවං පටිස්සුතවතං භගවා එතදවොච, කිං තන්ති ? **ඉධස්සු බ්‍රාහ්මණාති** ආදි.

තත්‍ථ පඨමඣානාදිකෙ තාව **සංඝතනාතාති** සීලසංයමෙන සංයත චිත්තා, **තපස්සිනොති** ඉන්ද්‍රියසංවරතපයුත්තතා; **අත්තදත්ථමචරිංසූති** මත්තපෙක්ඛනබ්‍රහ්මවිහාරභාවනාදිං අත්තනො අත්‍ථං අකංසු. සෙසං පාකටමෙව.

දුතියඣානාදිසුපි අයං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා: **න පසු බ්‍රාහ්මණානා සුනති පුරාණානං බ්‍රාහ්මණානං පස්සු න ආසුං, න තෙ පස්සුපරිභාගම කංසු: න කිරඤ්ඤං න ධානියන්ති** හිරඤ්ඤඤ්ච ධාහ්මණානං අත්‍ථාය මසෙ ජතුමාසකොපි නාහොසි තථා වීහියාලියවගොධූමාදිසු පුබ්බණ්ණාපරණ්ණභෙදං ධානියම්පි තෙසං නාහොසි, තෙ හි නික්ඛිත්ත ජාතරූපරජතා අසන්නිධිකාරකාව හුත්වා කෙවලං **සජ්ඣායඤ්ඤමදඤ්ඤ**

1. න සඤ්ඤ (ඔඛල්ලු-ව.) 2, දසකුසලාදිධම්ම-ප. වා. 3. සී. I, V. මනසිකරොතා.

අත්තනො මත්තජෙඛ්තසඛ්ඛාතෙනෙව ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච සම්භාගතා අහෙසුං, යො වායං මෙත්තාදිවිහාරො සෙට්ඨතාය අනුගාමිකත්තා ච ඛ්‍රහ්මනිධීති වුච්චති තඤ්ච ඛ්‍රහ්මං **නිධිමපාලයුං** සදා තස්ස භාවනානුයොගෙන. එවං විහාරිනං **ඝං නෙසං පඤ්ඤං ආසිඤ්** එතෙසං පඤ්ඤා එතෙ ඛ්‍රාහ්මණෙ උද්දිස්ස කතං අහොසි; **මාර හත්තං උපඨිඤ්ඣනන්ති** ඛ්‍රාහ්මණානං දස්සාමාති සජ්ජෙත්වා තෙහි තෙහි දායකෙහි අත්තනො අත්තනො ඝරවාරෙ ඨපිතං හත්තං; **සද්ධා ඛ්‍යඤ්ඣනන්ති** සද්ධාය පඤ්ඤා, **සද්ධාදෙය්‍යන්ති** වුත්තං හොති; **එසානන්ති** එසන්තීති=එසා, තෙසං එසානං එසමානානං පරියෙසමානානන්ති වුත්තං හොති; **දිට්ඨමෙති** දිට්ඨබ්බං, **නදමඤ්ඤද්ධිඤ්ඤන්ති** තං අමඤ්ඤද්ධිංසු, තං චාරෙ සජ්ජෙත්වා ඨපිතං හත්තං සද්ධාදෙය්‍යං පරියෙසමානානං එතෙසං ඛ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨබ්බං අමඤ්ඤද්ධිංසු දායකා ජනා න තතො පරං, අත්තපච්චා හි තෙ අඤ්ඤෙ අහෙසුං, කෙවලං ඤාණවිප්පයුත්තා පරමතාය සන්තුට්ඨාති අධිප්පායො. **නානාරඤ්ඣනගීති** නානාවිධරාග රත්තෙහි **වඤ්ඣෙහි** විවිත්තත්ථරණත්තෙහි **සයනෙහි** එකභූමිභූමකාදි පාසාදහෙදෙහි **ආවසථෙහීති** එවරූපෙහි උපකාරණෙහි **ඵීතා** රට්ඨානං එකෙකපදෙසභූතා **ජනපදා** ච කෙචි කෙචි **සකලරට්ඨා** ච 'නමො ඛ්‍රාහ්මණානා'නති ඝායං පාතං **ඛ්‍රාහ්මණෙ** දෙවෙ විය **නමස්සිංසු**. තෙ එවං නමස්සිය්මානා ලොකෙනාවජ්ඣා **ඛ්‍රාහ්මණා** ආසුං, න කෙවලඤ්ච අවජ්ඣා, **අජෙය්‍යා** විභෙසිතුන්තමපි[1] අනභිභවනීයතාය අජෙය්‍යා ච අහෙසුං, කිං කාරණං? **ධම්මරක්ඛිතා** යස්මා ධම්මෙන රක්ඛිතා, තෙ හි පඤ්ච වරසීලධම්මෙ රක්ඛිංසු. "ධම්මො භවෙ රක්ඛති ධම්මචාරිං"නති ධම්මචරක්ඛිතා හුත්වා අවජ්ඣා අජෙය්‍යා ච අහෙසුන්ති අධිප්පායො. **න නෙ කොචි නිවාරෙසීති** තෙ ඛ්‍රාහ්මණෙ **කුලානං වාරෙසු සඛ්ඛඝෙසා** බාහිරෙසු ච අබ්භන්තරෙසු ච සඛ්ඛවාරෙසු, යස්මා තෙසු පියසම්මතෙසු සීලවන්තානාගතෙසු මාතාපිතූසු විය අතිවිස්සත්ථා මනුස්සා අහෙසුං, තස්මා ඉදං නාමථ්ඨානං තයා න පවිසිතබ්බන්ති න කොචි නිවාරෙසි. එවං ධම්මරක්ඛිතා කුලඝරෙසු අනිවාරිතා චරන්තා අථ ච චත්තාරිසඤ්චාති–**අථඛ්වත්තාරීසං වස්සානි** කුමාරභාවතො පභුති වරණෙන **අකාමාරං ඛ්‍රහ්මචරියං චරිංසු නෙ** යෙපි ඛ්‍රාහ්මණවණ්ණාලා අහෙසුං, කො පන වාදෙ ඛ්‍රහ්මසමාදිසුති එව මෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බා; එවං ඛ්‍රහ්මචරියං චරන්තා එව හි **විජ්ජා චරණපරියෙසිං** අචරුං **ඛ්‍රාහ්මණා** පුරෙ න අඛ්‍රහ්මචාරිනො හුත්වා, තත්ථ **විජ්ජාපරියෙසිංසීති** මන්තජෙඛ්තං, වුත්තඤ්හෙතං: 'සො අථඛ් චත්තාරිසං වස්සානි කොමාරං ඛ්‍රහ්මචරියං චරති මනෙත අධ්‍යමන්නො'ති, **චරණපරියෙසිංසීති** සීලානං රක්ඛණං; **විජ්ජාචරණපරියෙසඤ්ඣනන්තිපි** පාඨො, විජ්ජාචරණෙ පරියෙසිතුං අචරුනන්ති අත්ථො. යථාවුත්තඤ්ඣ කාලං ඛ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා තතො පරං ඝරාවාසං කප්පෙන්තාපි **න ඛ්‍රාහ්මණා අඤ්ඣමඤ්ඣං** ධනතියං වා වෙස්සාදිසු අඤ්ඤතරං වා,

1. V. සී. පා. විඤ්ඤිතුම්පි. a. ජාතකපාළි-

යෙ අහෙසුං දෙවසමා වා මරියාදූ වාති අධිපායො. තථා සතං වා සහස්සං වා දත්වා **නපි භරිසං කිඤ්චිසු සෙ**, සෙය්‍යථාපි **එතරහි** එකවෙව කිණනති, තෙ හි ධමෙමන දූරං පරියෙසනති, කථං? අට්ඨ වත්තාරිසං වස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා බ්‍රාහ්මණචාරෙ කඤ්ඤතිකඤ්ඤං ආහිණ්ඩනති: අහං අට්ඨවත්තාරිසං වස්සානි විඤ්ඤුබ්‍රහ්මචරියෙ, යදි වයපපත්තා දූරිකා අත්ථි 'දෙථ මෙ'ති. තතො යස්ස වයපපත්තා දූරිකා හොති, සො තං අලඞ්කරිත්වා නීහරිත්වා වාරෙ ඨිතසෙව බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ උදකං ආසිඤ්චන්තො 'ඉමං තෙ බ්‍රාහ්මණ භරියං පොසා වත්‍යථාය දම්මි'ති වත්වා දෙති. කස්මා පන තෙ එවං චිරං බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වාපි දූරං පරියෙසන්තී? න යාවජීවං බ්‍රහ්මචාරිතො හොන්ති'ති. මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන, තෙසං හි එවං දිට්ඨි හොති: යො පුත්තං න උප්පාදෙති සො කුලවංසවෙච්ඡදකරො හොති, තතො නිරයෙ පවච්ඡති. වත්තාරො කිර අභායිතබ්බා භායන්ති: ගණ්ඩුප්පාදෙ කිකී කොඤ්ඤනදී බ්‍රාහ්මණාති[1]. **ගණ්ඩුප්පාදූ** කිර මහාපඨවියා ඛයභයෙන **මත්ත** හොජනො හොන්ති න බහුං මත්තිකං ඛාදන්ති, **කිකී** සකුණිකා ආකාසපත්තභයෙන අණ්ඩස්ස උපරි උත්තානා සෙති, **සොණනදී** සකුණිකා පඨවිකම්පනභයෙන පාදෙහි භූමියං න සුට්ඨු අක්කමති, බ්‍රාහ්මණා කුලවංසුප්පච්ඡදභයෙන දූරං පරියෙසන්ති, ඉමෙ වෙත්ථ:-

"ගණ්ඩුප්පාදෙ කිකී වෙව කොඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණධම්මිකා,
එතෙ අභායා භායන්ති සම්මූළ්හා චතුරො ජනා"නි.

එවං ධමෙමන දූරං පරියෙසිත්වාපි ච **සම්පියෙනෙව සංවාසං සඛ්ඛනඤ්ඤා සමරොචයුං**, සම්පියෙනෙව අඤ්ඤමඤ්ඤපෙමෙනෙව කායෙන ච විත්තෙන ච මිස්සීභූතා සඛ්‍යිතා සංසට්ඨා හුත්වා සංවාසං **මරොචෙසුං** න අප්පියෙන න නිග්ගහෙන වාති වුත්තං හොති. එවං **සම්පියෙනෙව** සංවාසං රොචෙන්තාපි ච **අඤ්ඤත්‍ර නාභාතී**. යො සො **උතුසමයො**, යම්හි සමයෙ බ්‍රාහ්මණෙන උපගන්තබ්බා, **අඤ්ඤත්‍ර නාභා සමයා** ඨපෙත්වා තං සමයං උතුතො විරතං **උතුචෙරමණිං පනි** හරියං යාව පුන සො සමයො ආගච්ඡති[1] තාව අට්ඨත්වා **අනතරා** යෙව; **මෙථුනං ධම්මන්ති** මෙථුනාය ධම්මාය, සම්පදාන වච්‍යපපත්තියා කිරෙතං උපයොගවචනං; **නාස්සු ගච්ඡන්තීති** නෙව ගච්ඡන්ති; **බ්‍රාහ්මණාති** යෙ හොන්ති දෙවසමා ව මරියාදූ වාති අධිපායො. **අවිසෙසෙන පන සබ්බෙපි බ්‍රහ්මචරියසද්දං**-පෙ-**අවණ්ණයුං**. තත්ථ **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මෙථුනවිරති; **සීලන්ති** සෙසානි චත්තාරි සික්ඛා පදානි; **අජ්ජවන්ති** උජුභාවො, අවඤ්චතා අසඨතා අමායාවිතා ච; **මද්දවන්ති** මුදුභාවො, අවඤ්චතා අට්ඨබ්‍රා අනතිමානිතා ච; **තපොති** ඉන්ද්‍රියසංවරො; **සොරච්චන්ති** සුරතභාවො සුඛසීලතා අපපටිකූලසමාචාරතා; **අවිහිංසාති** පාණිආදීහි අවිහෙඨිසභාවතා සඤ්ඤාණභාවො; **ඛන්තීති** අධිවාසනඛන්තීති, ඉමෙවෙතෙ ගුණෙ අවණ්ණයුං, යෙපි

1. බ්‍රාහ්මණෙති-ප. ම. 2. සී. පා. නාගච්ඡති

නාසකඛිංසු **සබ්බසෝ** පටිපත්තියා ආරුඩ්හුං, තෙපි තත්ථ **සාරදස්සිනෝ** හුත්වා වාවාය වණ්ණං සිංසු පසංසිංසු. එවං **වණ්ණනත්තානඤ්ච යෝ නෙසං**-පෙ-**නාගමා**. යෝ එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං **පරමෝ බ්‍රහ්මා අහොසි** බ්‍රහ්මසමෝ නාම උත්තමෝ බ්‍රාහ්මණෝ අහොසි, දළ්හෙන පරක්කමෙන සම්පන්නාගතත්තා **දළ්හපරක්කමෝ; සවාති** විභාවනෙ වාසද්දෝ, තෙන සෝ එවරූපෝ බ්‍රාහ්මණෝති තමෙව විභාවෙති; **මෙථුනං ධම්මන්ති** මෙථුනසමාපත්තිං; **සුත්තිනෙනපි නාගමාති** සුපිනෙ නාපි න අගමාසි. තතෝ **තස්ස වත්තං**-පෙ-**අවණ්ණඤ්ච**. ඉමාය ගාථාය නවමගාථාය වුත්තගුණෙනෙව ආදි අන්තවසෙන නිද්දිසන්තෝ දෙවසමෙ බ්‍රාහ්මණෙ පකාසෙති, තෙහි **විඤ්ඤූජාතිකා පණ්ඩිතා තස්ස** බ්‍රහ්මසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස **වත්තං අනුසික්ඛන්ති** පබ්බජ්ජාය ඣාන භාවනාය ච, තෙ ඉමෙ බ්‍රහ්මවරියාදිගුණෙ පටිපත්තියා එව වණ්ණ යන්තීති. තෙ සබ්බෙපි බ්‍රාහ්මණා පඤ්චකනිපාතෙ දෙණ්ණුපත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. ඉදානි මරියාදෙ බ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙන්තෝ ආහ: **තණ්ඩුලං සඝනානන්ති**. තස්සත්ථෝ: තෙසු යෙ හොන්ති මරියාදූ බ්‍රාහ්මණා සබෙ යඤ්ඤං කප්පෙතුකාමා හොන්ති අථ ආමකධඤ්ඤ පටිග්ගණ්හා පවිවිරිතත්තා නානප්පකාරකං තණ්ඩුලඤ්ච මඤ්ඩපිඨාදි භෙදං **සඝනාඝඤ්ච** ඛොමාදිභෙදං **වත්ථඤ්ච** ගොඝපිතිලතෙලාදිභෙදං **සප්පිනෙලඤ්ච යාචිය ධම්මෙන**:-

"උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති එසා අරියාන යාචනා"[a]ති

එවං වුත්තෙන උද්දිස්සට්ඨානඤ්ඣාතෙන ධම්මෙන යාචිත්වා අථ යෝ යං ඉච්ඡති දාතුං තෙන තං දින්නං **තණ්ඩුලාදිං සම්මාධානෙත්වා** සඞ්ඛඩ්ඩිත්වා, **සම්මදනෙත්වාතිපි** පාඨෝ, **එකොයෙවත්ථෝ, තතො යඤ්ඤමණ්ඩපයුං** තතෝ ගහෙත්වා දූනමකංසු, කරොන්තා ච එව මෙතස්මිං **උපට්ඨිතඝඤ්ඤං** දූනසඞ්ඛාතෙ **යඤ්ඤඝඤ්ඤං නාසුං ගාවෝ හනිංසු කෙ** න තෙ ගාවියෝ මාරෙසුං, ගාවිමුඛෙන වෙත්ථ සබ්බපාණා වුත්තාත්ති වෙදිතබ්බා, කිඞ්කාරණා න හනිංසූති? බ්‍රහ්මචරියාදිගුණ යුත්තත්තා. අපි ච විසෙසතො **යථා මාතා**-පෙ-**නාසුං ගාවෝ හනිංසු කෙ**. තත්ථ **යාසු ජායන්ති ඔසධාති** යාසු පිතාදීනං හෙඨිජ්ජි භූතා පඤ්ච ගොරසා ජායන්ති. **අන්නදූති** ආදීසු යඤ්ච පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තානං බුධා වූපසම්මති බලං වඩ්ඪති ජීවිතණ්ණා විපපසීදති ඝාසිච්ඡාතසිච්ඡාසුඛං උපපජ්ජති, **තතො** තස්මා **අන්නදා බලදා වණ්ණදා සුඛදා වාති** වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. එවං තෙ යඤ්ඤසුසු ගාවෝ අහන්නන්තා පුඤ්ඤූපපභාවානුග්ගහිතසරීරා **සුබ්බමාලා**-පෙ-**සුඛමෙධිත්ථයං පජා**. තත්ථ **සුබ්බමාලා** මුදුතළණ්ඩහත්ථපාදුදිතාය, **මහාඝාසා** ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා, **වණ්ණවන්තෙනා** සුවණ්ණ වණ්ණතාය සණ්ඨානයුත්තතාය ච, **සඝසඝිනො** ලාඝවපරිවාරසම්පදාය; **සෙහි ධම්මෙහීති** සකෙහි චාරිත්තෙහි **කිච්චාකිච්චෙසු. උසභාති**

---

a. ජාතකපාළි අභිසෙනජාතකං.

කිවෙවසු ඉදං කාතබ්බං අකිවෙවසු ඉදං න කාතබ්බන්ති වාති උසසුකකමාපනහා හුත්වාති අත්ථෝ. එවං තෙ පොරාණා බ්‍රාහ්මණා එවරූපා හුත්වා දස්සනීයා පාසාදිකා ලොකස්ස පරමදක්ඛිණෙය්‍යා ඉමාය පටිපත්තියා **ඝාව ලොකෙ අවතිංසු** තාව විගතථීති භයූපදදවා හුත්වා නානාපකාරකං **සුඛං එධිතෙ** පාපුණිත්ථ සුඛං වා එධිත්ථ සුඛං වුද්ධිං අගමංසි; **අඤං පජානි** සත්තලොකං නිදස්සෙති. කාලවවයෙන පන සමභ්‍යන්තමරියාදභාවං ආපජ්ජිතුකාමානං **තෙසං ආයි විපල්ලාසො**. තත්ථ **විපල්ලාසොති** විපරිතසඤ්ඤා; **අණුතො අණූනි** ලාමකට්ඨෙන පරිත්තට්ඨෙන අපපස්සාදට්ඨෙන අණු භූතතො කාමගුණතො උපපන්නං ඛාන්‍යපමඤ්ඤුනිබ්බාණසුඛාති උපනිධාය සඞ්ඛමපි අනුපගමනෙන අණුං කාමසුඛං, ලොකුත්තර සුඛං වා උපනිධාය අණුභූතතො අත්තනා පටිලද්ධලොකියසමාපත්ති සුඛතො අණුං **අපපකතොපි අපපකං** කාමසුඛං දිසවාති අධිපායො; **රාජිනො වාති** රඤ්ඤ ච; **විසාකාරනති** සම්පත්තිං; **ආජඤ්ඤ සංයුත්තෙනති** අස්සාජානියයුත්තෙන: **සුභතෙනති** දරුකම්මලොහ කම්මෙන සුනිට්ඨිතෙ; **විත්තසිබ්බනෙනති** සිඛාවමාදිහි අලඞ්කරණ වසෙන විත්තසිබ්බනෙ; **නිවෙසනෙනති** ඝරවත්ථුනි **නිවෙසෙති** තත්ථ පතිට්ඨාපිතඝරානි; **විහතෙත්තනති** ආයාමවිත්ථාරවසෙන විහත්තානි, **භාගසො මිනෙති** අඞ්ගණද්වාරපාසාදකූටාගාරාදිවසෙන කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කත්වා මිතානි. කිං වුත්තං හොති? තෙසං බ්‍රාහ්මණානං අණුතො අණුසඤ්ඤිතං කාමසුඛඤව රඤ්ඤ ව්‍යාකාරඤව අලඞ්කතනාරියා ච වුත්තප්පකාරෙ රථෙ ච නිවෙසනෙ නිවෙසනෙ ච දිසවා දුකෙඛසු යෙව එතෙසු වත්ථූසු සුඛන්ති පවත්තත්තා පුබ්බෙ පවත්තනෙකඛම්මඤඤසඤ්ඤවිපල්ලාසසඞ්ඛාතා විපරිතසඤ්ඤා ආයි. තෙ එවං විපරිතසඤ්ඤා හුත්වා **ගොමණ්ඩල-පෙ-බ්‍රාහ්මණා**. තත්ථ **ගොමණ්ඩලපරිබ්බූළහනති** ගොගූථෙහි පරිකිණණං; **නාරිවරගණා සුභනති** වරනාරිගණසංයුත්තං; **උළාරනති** විපුලං; **මානුසං භොගනති** මනුස්සානං නිවෙසනාදිභොගවත්ථුං; **අභිජ්ඣාසිංසූ** ති 'අහොවතිදං අම්හාකං අස්සා'ති තණ්හං වඩ්ඪෙන්තා අභිපත්ථයම්හා ඛ්‍යාසිංසු. එවං අභිජ්ඣායන්තා ච-එතෙ මනුස්සා ස්‍යුනගාතා සුවිලිත්තා කපපිත කෙසමස්සූ ආමුත්තමාලාභරණා පසාදනි කාමගුණෙහි පරිවාරෙන්නි, මයං පන එවං තෙහි නමසසිතබ්බාපි සෙදමලකිලිට්ඨගත්තා පරුළහ කචජ්ඣතබලොමා හොගරහිතා පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තා විරහාම, එතෙ ච හත්ථිඛණ්ඩඅස්සපිට්ඨිසිවිකාසුවණ්ණරථාදීහි විවරන්නි, මයං පාදෙහි, එතෙ දෙවභූමඛාදිපාසාදතලෙසු වසන්නි, මයං අරඤ්ඤරුක්ඛ මූලාදීසු, එතෙ ච ගොණකාදීහි අත්ථතාසු වරසෙය්‍යාසු සයන්නි, මයං තට්ටිකාවම්මඛණ්ඩාදීනි අත්ථරිත්වා භූමියං; එතෙ නානාරසානි භොජනානි භුඤ්ජන්නි, මයං උඤ්ඡාචරියාය යාපෙම; කථන්නුඛො මයම්පි එතෙහි සදිසා භවෙය්‍යාමාති විනෙතබ්බා ධනං ඉච්ඡිතබ්බං න සක්කා ධනරහිතෙහි අයං සම්පත්ති පාපුණිතුන්ති ච අවධාරෙත්වා

වෙදෙ නිසිඳිත්වා ධම්මයුත්තෙන පුරාණමන්තෙන නාසෙත්වා අධම්මයුත්තෙන කුටමන්තෙන ගන්ථෙත්වා ධනත්ථිකා ඔක්කාකරාජානමුපසඞ්කමම සොත්ථි වවනාදිනි පයුඤ්ජිත්වා අමහාකා මහාරාජ බ්‍රාහ්මණවංසෙ පවෙණියා ආගතා පොරාණමන්තපදා අත්ථි, තා මයං ආචරියමුට්ඨිතා න කඤ්ඤවි හණිම්හා; තං මහාරාජා සොතුමරහතීති ච වත්වා අඤ්ඤමෙඛාදියඤ්ඤං වණ්ණසිංසු, වණ්ණයිත්වා ච රාජානං උසාහෙන්තා යජ මහාරාජ, එවං පභූතධඤාදඤ්ඤු තවං, නත්ථි තෙ යඤ්ඤසම්භාරවෙකල්ලං; එවං හි තෙ යජතො සත්තකුලපරිවට්ටා සග්ගෙ උපපජ්ජිස්සන්තීති අවොචුං. තෙන තෙසං තං පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ භගවා: **තෙ නත්ථ මඤ්ඤෙ**-පෙ-බහු **තෙ** ධඤාති. **තත්ථ නත්ථාති** තස්මිං යං භොග මභිජ්ඣිංසු තං නිමිත්තන්ති වුත්තං හොති, නිමිත්තන්තෙ හි එතං භුම්මවචනං; **නදුපාගමුන්ති** තදු උපාගමුං; **පභූතධඤඤඤ්ඤසිති** පභූතධඤඤඤ්ඤු භවිස්සසි **අභිසම්පරායන්ති** අභිපායො. ආසංසායං හි අනාගතෙපි වත්තමානවචනං ඉච්ඡන්ති සද්දකොවිදු; **ජජඤ්ඤූති** යජාහි; **විත්තං ධඤාති** ජාතරූපාදි රතනමෙව විත්තිසාරණතො විත්තං සම්පත්තිසාරණතො ධඤාති වුත්තං; අථවා **විත්තඤාති** විත්තිසාරණ භූතමෙව ආභරණාදි උපකරණං, යං "පභූතවිත්තූපකරණොඃ"ති ආදිසු ආගවජ්ජති; ධඤාති හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි. කිං වුත්තං හොති? තෙ බ්‍රාහ්මණා මන්තෙ ගන්ථෙත්වා තදු ඔක්කාකං උපාගමුං, කිඤාති? මහාරාජ බහු තෙ විත්තඤ්ඤ ධඤඤ්ඤ, යජස්සු ආයතිම්පි පභූතධඤ ධඤෙදඤ් භවිස්සසීති. එවං කාරණං වත්වා සඤ්ඤුපෙන්තෙති **තතො ච රාජා**-පෙ-**අදු ධඤං**.

තත්ථ **සඤ්ඤුත්තෙනාති** ඤුපිතො; **රථෙසභොති** මහාරථෙසු ඛත්තියෙසු අසාමඤ්ඤථෙන උසභසදිසොඃ අස්සමෙත්ථ මෙධන්තීති= **අස්සමෙඛා**, ඒහි පරියඤෙඤහි යජිතබ්බස්ස **එක්විසති** යූපස්ස ඨපෙත්වා භූමිඤ්ඤ පුරිසෙ ච අවසෙසසබ්බවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤසෙසතං අධිවචනං; පුරිසමෙත්ථ මෙධන්තීති=**පුරිසමෙඛා**, වත්‍රහි පරියඤෙඤහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා අස්සමෙධෙ වුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤසෙසතං අධිවචනං; **සම්මමෙත්ථ පාසන්තීති=සම්මාපාසා**, දිවසෙ දිවසෙ සම්මං බිපිත්වා තස්ස පතිතො කාසෙ වෙදිං කත්වා සංහාරිමෙහි යූපාදීහි සරස්සතීනදියා නිම්මුග්ගො කාසතො පහුති පවිලොමං ගච්ඡන්තෙන යජිතබ්බස්ස යාත්‍රා යාගසෙසතං අධිවචනං; වාජමෙත්ථ පිවන්තීති=**වාජපෙයො**, එකෙන පරියඤෙඤන සත්ත රසහි පසුහි යජිතබ්බස්ස බෙලුවයූපස්ස සත්තරසසත්තරසකදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤසෙසතං අධිවචනං, නත්ථි එත්ථ අඝාලොකි=**නිරග්ගලො**, නවහි පරියඤෙඤහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා ච පුරිසෙහි ච අස්සමෙධෙ වුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස සබ්බමෙධ පරියායනාමස්ස අස්සමෙධවිකපස්ස වෙතං අධිවචනං; සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

අ. දීඝනි.

ඉදානි-යං වුත්තං 'බ්‍රාහ්මණානං අදු ඛන'න්ති තං දස්සෙතුං **ගාවෝ සඤ්ඤාමූ**'ති ගාථාවයමාහ. සෝ හි රාජා 'දීඝරත්තං වුඩ්ඨාහාරෙන කිලන්තා පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තූ'ති තෙසං සපුඛවාති ගොයූථානෙව අදාසි, තථා 'දීඝරත්තං ථණ්ඩිලසායිතාය ථූලසාටක නිවාසනෙන එකසෙය්‍යාය පාදවාරෙන රුක්ඛමූලාදිවාසෙන ච කිලන්තා ගොණකාදිඅත්ථතවරසයනාදිසු සුඛං අනුභොන්තූ'ති තෙසං මහගඝානි සයනාදීනි ච අදාසි. එවමෙතං ඤානපපකාරකං අසඤ්ඤඤ්ඤු ඝිරඤ්ඤඤ්ඤුවණ්ණාදිඛනං අදු, තෙනාහ භගවා: **ගාවෝ සඤ්ඤාමූ වත්ථඤ්ඤු**-පෙ-**බ්‍රාහ්මණානං අදු ඛන**නති. එවං තස්ස රඤ්ඤෝ සන්තිකා **තෙ ච නත්ථ**-පෙ-**සුභුජාගමුං**.[1] කිං වුත්තං හොති? තස්ස රඤ්ඤෝ සන්තිකා **තෙ** බ්‍රාහ්මණා තෙසු යාගෙසු ඛනං ලභිත්වා දීඝරත්තං දිවසෙ දිවසෙ එකදිවසමෙව ඝාසවත්‍ථාදනං පරියෙසිත්වා ඤානපපකාරකා වත්ථුඝාමසන්නිධිං **සම්පාවයුං**; තතෝ **තෙසං ඉත්‍ථියෝ තිණ්ණානං** ඛීරාදිපඤ්චගොරසඝාසාදිවසෙන රසතණ්හාය ඔතිණ්ණ චිත්තානං ඛීරාදීනිපි තාව ගුන්නං ඝාදූනි, අඤ්ඤ[2] ඉමාසං මංසං ඝාදුතරං භවිස්සතීති එවං මංසං පටිච්ච **ගිද්ධා තණ්හා පවඩ්ඪථ**; තතෝ විඤ්ඤාපුං: **සචෙ** මයං මාරෙත්වා ඛාදිස්සාම ගාරය්හා භවිස්සාම; යන්නූන මිමෙත ගණ්හෙය්‍යාමාති. අථ පුනපි වෙදං භින්දිත්වා තදනුරූපෙ[3] **තෙ තත්ථ මඤ්ඤෙ ගණ්හිංසූ** තෙ බ්‍රාහ්මණා තන්නිමිත්තං කුටමඤ්ඤෙ ගණ්හිත්වා ඔක්කාකරාජානං පුන උපාගම්මුං ඉමම්හිඤ්ච භාණවාරෙ: **ඝථා ආපෝ ච**-පෙ-**ඔඝ තෙ** ඛනන්ති. කිං වුත්තං හොති? අමහාකං මහා රාජ මඤ්ඤෙසු එතදහුතං: **ඝථා ආපෝ** හත්ථෙ විනාදිඝබ්බකිච්චෙසු පාණිනං උපයොගං ගච්ඡති, තථි තෙසං තතොනිදානං පාපං, කස්මා? යස්මා **පරිඛ්ඛාරෝ සෝ හි පාණිනං** උපකරණත්‍ථාය උප්පන්නොති අධිප්පායො, යථා වායං මහාපඨවි ගමනාඨානාදිඝබ්බකිච්චෙසු කහාපණඝඩ්ඩාතං **හිරඤ්ඤං** සුවණ්ණරජතාදිභෙදං **ඛනං** යවගොධූමාදිභෙදං **ධානිඤ්ඤඤ්ඤු** සංවොහාරාදිඝබ්බකිච්චෙසු උපයොගං ගච්ඡති, **එවං ගාවෝ මනුඤ්ඤානං** ඝබ්බකිච්චෙසු උපයොගගමනත්‍ථාය උප්පන්නා, තස්මා එතා හනිත්වා ඤාණපපකාරකෙ යාගෙ **ඔජඤ්ඤු** ඛු **තෙ විඤ්ඤූ ඔජඤ්ඤු** ඛු **තෙ** ඛනන්ති එවං පුරිමනයෙනෙව **තතො ච රාජා**-පෙ-**අඤාසි**. යං තතෝ පුබ්බෙ කඤ්චි සත්තං **න පාදූ**-පෙ-**ඤාසි**. තදා කිර බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤවාටං ගාවීනං පූරෙත්වා මඤ්ඤලඋසභං බන්ධිත්වා රඤ්ඤඤ්ඤු මූලං හෙත්වා මහාරාජ ගොමේධඤ්ඤඤ්ඤං ඔජඤ්ඤු, එවං තෙ බ්‍රහ්මලොකස්ස මග්ගෝ විසුද්ධෝ භවිස්සතීති ආහංසු. රාජා කතමඤ්ඤලකිච්චෙ ඛග්ඝං ගහෙත්වා පුඛවෙන සඛ අනෙකසතාසඝස්සා ගාවෝ මාරෙසි. බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤවාටෙ මංසානි ඡින්දිත්වා ඛාදිංසු. පිතකොදතරත්තකම්බලෙ ච පාරුපිත්වා මාරෙසුං, තදුපාදාය කිර ගාවෝ පාරුතෙ දිසවා උබ්බිජ්ජන්ති. තෙනාහ. භගවා: **න පාදූ**-පෙ-

---

1. I, II, III **ඉපාගමුං**, 2. අට්ඨකථා-ඛුඤ්ඤු. 3. තදනුරූපං-ප, ම.

ඝානඞ්ගිනි. නගරෙ දෙවානි එවං තඤ්ච රාජානි ගාථියෝ ඝාතෙතු මාරද්‍රෙ[1] අථ තදනන්තරමෙව තං ගොඝාතනං දිස්වා එතෙ වාතුම්මහා රාජිකාදයෝ **දෙවා ච, සිනාරෙති** බ්‍රාහ්මණෙසු ලද්ධිවොහාරා බ්‍රහ්මානො ච සක්‍රෙකා දෙවානඞ්ගෙ, ච පබ්බතපාදනිවාසිනො දූනව යක්ඛසඤ්ඤිනා **අසුරරක්ඛසා ච අධම්මො අධම්මොති** එවං වාචං නිච්ඡාරෙන්තා ධි මනුස්සා ධි මනුස්සානි ච වදන්තා **පක්කමන්තු.** එවං භූම්‍යොපහූති සො සද්දො, මුහුත්තෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා අගමා. එකධික්කාරපරිපූණ්ණා ලොකො අහොසි, කිං කාරණං? **යං සත්ථං නිපති ගවෙ** යඤ්ඤා ගාවිඝහි සත්ථං නිපතීති වුත්තං හොති. න කෙව ලඤ්ඣ දෙවාදයො පක්කමන්තු, අයං අඤ්ඤෙපි ලොකෙ **අනත්ථො** උදපාදි, යෙ හි තෙ **නඅසා රොගා පුරෙ ආසුං අච්ඡා අනඤ්ඤා ජරා,** කිඤ්චි කිඤ්චිදෙව පඤ්ඤත්තණ්හා ච බුධා ච පරිපාකජ්‍රා චාති වුත්තං හොති, තෙ **පඤ්ඤාඤ්ච සම්මාරම්භා අඤ්ඤානවුනිමාගඹුං,** වක්‍රු රොගාදිනා භෙදෙන අඤ්ඤානවුනිභාවං පාපුණිංසූති අත්ථො. ඉදානි භගවා තං පඤ්ඤසම්මාරම්භං නිඳ්දෙන්තො ආහ: **එසෙ අධම්මොති.** තඤ්ඤත්ථො. **එසෙ** පඤ්ඤසම්මාරම්භඤ්ඤාතො කායදුච්චරිතාදීනං[2] තිණ්ණං දණ්ඩානං අඤ්ඤතරදණ්ඩභූතො ධම්මතො අපෙතත්තා=**අධම්මො ඔක්කඤ්ඣනා අඤ්ඤ** පවත්තෙතා ආසි. සො ච ඛො තතො පභූති පවත්තත්තා **පුරාණො** යඤ්ඤ ඔක්කමණතො පභූති නෙනව පාදදීනා අභිංඤනතො **අඤ්ඤිඤාසෙ** ගාවො **හඤ්ඤන්ති,** යා ඤතෙනඤ්ච **ධම්මා ඛංඤනති** වචනති පරිහායනති **ඝ ජනා** යඤ්ඤයඤ්ඣජ්‍රා ජනාති. **එවමෙසෙ අණුධම්මොති** එවං එසෙ ලාමඤධම්මො හීනධම්මො, අධම්මොති වුත්තං හොති; යඤ්ඤා වා **එත්ථ** දූනධම්මොපි අපපඤ්ඤා අත්ථි තඤ්ඤා තං සඤ්ඤායාහ: **අණුධම්මොති. පොරාණොති** තාව විර කාලතො පභූති පවත්තත්තා පොරාණෙ ච්‍රඤ්ඤූහි පන ගරහිතත්තා **විඤ්ඤූගරහිතොති** වෙදිත්ඛ්බා, යඤ්ඤා ච විඤ්ඤූගරහිතො තඤ්ඤා **යඤ්ඤ එදිසඤ්ඤ පඤ්ඤා ඝාජඤ්ඤා ගරහති ජනො,** කථං? අභූතං බ්‍රාහ්මණෙහි උපපාදිතං, ගාවො වධිත්වා මංසං ඛාදන්තීති එවමාදීනි වත්වානි අයමෙත්ථ අනුසංඤවො. **එවං ධම්මෙ ච්‍රඤ්ඤාපනෙනති** එවං පොරාණෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ තථෙව්, **ච්‍රඤ්ඤාවනෙනතිපි** පාඨො, විපරි වත්තිත්වා අඤ්ඤථා භූතෙති අත්ථො; **විඤිඤා සුදඤ්ඤවඤ්ඤිඤාති** පුඛෙඛ සමඤඤා විහරන්තා සුඤ්ඤ ව වෙඤ්ඤා ව තෙපි හීන්නා; **පුථු විඤිඤා ඛත්තියාති** ඛත්තියාපි බහූ අඤ්ඤමඤඤ්ඤං හීන්නා; **පතිං හඞ්ඤාව මඤඤ්ඤත්ථාති** හරියා ච ඤරාවඤඤං ඉඤ්ඤරියඛ්බලෙ ඨපිතා පුත්තඛලාදීහි උපෙහා හුත්වා පතිං අවමඤඤ්ඤත්ථ පරිභවි අවමඤඤ්ඤි න සක්කච්චං උපට්ඨාසි. එවං අඤ්ඤමඤඤ්ඤං විහීන්නා සමානා **ඛත්තියා** බ්‍රහ්මඛන්ධූ ච -පෙ- **කාමානං වසමඤ්ඤගච්ඡන්ති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච **සෙ වඤඤ්ඤ** වෙඤ්ඤා සුඤ්ඤ යථා සඞ්කරං නාපජ්ජන්ති එවං අත්තනො අත්තනො හොතෙනන රක්ඛිතත්තා **ගොත්තරක්ඛිනා** තෙ සඛෙඛපි තං **ජාතිවාදං.**

1. සී. II මාරෙහුමාරඛෙ. 2. සී. II, V. පා. කායදණ්ඩාදීනං.

නිරං කත්වා අහං ඛත්තියෝ අහං බ්‍රාහ්මණොති එවං සබ්බම්පි තාසෙත්වා පඤ්චකාමගුණසඞ්ඛාතානං කාමානං වසං **අන්වගූ** පාපුණිංසු, කාමහෙතු න කිඤ්චි අසාත්තබ්බං නාකංසූති වුත්තං හොති.

එවමේව භගවා **ඉසයෝ පුබ්බකාති** ආදීහි නවහි ගාථාහි පොරාණානං බ්‍රාහ්මණානං වණ්ණං භාසිත්වා **යෙ නෙසං පරමොති** ගාථාය ඛ්‍රාහ්මණං, **තස්ස වත්තමනුසික්ඛමානොති** ගාථාය දෙවඤ්ච, **තණ්හාලුං සයනානි** ආදීහාහි වතූහි ගාථාහි මරියාදං, **තෙසං ආසි විපල්ලාසොති** ආදීහි සත්තරසහි ගාථාහි සමෙත්තාමරියාදං, තස්ස විපරිවත්තියා දෙවාදීනං පකතඤ්ඤතාදිදීපකත්තඤ්ච දස්සෙත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලෝ පන ඉධ අවුත්තොපි යෙව, කස්මා? යස්මා විපත්තියාපි අකාරණං, බ්‍රාහ්මණධම්මසම්පත්තියා හි බ්‍රහ්මසම-දෙවසම-මරියාදා කාරණං හොන්ති, විපත්තියා සමෙත්තාමරියාදෙ; අයම්පන දෙණ්ණුත්තොපි වුත්තප්පකාරොව, බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලෝ බ්‍රාහ්මණධම්මවිපත්තියාපි අකාරණං, කස්මා? විපන්නොපි ධම්මෙ උප්පන්නත්තා, තස්මා තං අදස්සෙත්වාව දෙසනා නිට්ඨාපෙසි. එතරහි පන සොපි බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලෝ දුල්ලභෝ, එවම්පි බ්‍රාහ්මණානං ධම්මෙ විනට්ඨෙ. තෙන වුත්තං භගවතා දෙණ්ණු බ්‍රාහ්මණෙ: "එවං සන්තෙ මයං භො ගොතම බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලම්පි න පූරෙමා"ති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 8.

යස්මා හි ධම්මන්ති ධම්මසුත්තං, නාවාසුත්තන්ත්‍යිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉදං සුත්තං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තත්තෙරං ආරබ්භ වුත්තං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෙ; විත්ථාරෙ පන චින්තා අඟුත්තරාවකානං උප්පත්තිතො පභුති වෙදිතබ්බා. සෙය්‍යථිදං?

අනුප්පන්නෙ කිර භගවති දෙ අඟ්ගසාවකා එකං අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පූරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තෙසං පඨමෙ වත්තබ්බෙ-රාජගහස්ස අවිදූරෙ උපතිස්සගාමෙ නාම බ්‍රාහ්මණානං හොගගාමෙ අත්ථි, තත්ථ සට්ඨිඅධිකසතඤ්චකොටිසන්ධන විභවස්ස ගාමසාමිනෙ බ්‍රාහ්මණස්ස රූපසාරි නාම බ්‍රාහ්මණි-තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං අඟ්ගණ්හි. දුතියෙ-තස්සෙවාවිදූරෙ කොලිත ගාමෙ නාම බ්‍රාහ්මණානං හොගගාමෙ අත්ථි, තත්ථ තථාරූපවිභවස්සෙව ගාමසාමිනෙ බ්‍රාහ්මණස්ස මොග්ගලාණී නාම බ්‍රාහ්මණි-තස්සා කුච්ඡියං තං දිවසමෙව පටිසන්ධිං අඟ්ගණ්හි. එවං තෙසං එකදිවස මෙව පටිසන්ධිගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. එකදිවසෙ යෙව ච තෙසං එකස්ස උපතිස්සගාමෙ ජාතත්තා, උපතිස්සෙ, එකස්ස කොලිත ගාමෙ ජාතත්තා කොලිතොති නාමං අකංසු. තෙ සහ පංසුං කීළන්තා සහායකා අනුපුබ්බෙන වුද්ධිං පාපුණිංසු. එකෙකස්ස ච පඤ්චහි පඤ්චහි

මාණවකසතානි පරිවාරා අහෙසුං. තෙ උය්‍යානං වා නදීතිත්ථං වා ගච්ඡන්තා සපරිවාරා යෙව ගච්ඡන්ති, එකො පඤ්චහි සුවණ්ණසිවිකා සතෙහි-දුතියො පඤ්චහි ආජඤ්ඤරථසතෙහි. තදා ච රාජගහෙ කාලානුකාලං ගිරග්ගසමජ්ජෝ නාම හොති, සායණ්හසමයෙ නගරවෙමජ්ඣෙ යත්ථ සඤ්ඤඞ්ගමගඩවාසිනො අනිඤ්ඤුනා ඛත්තියකුමාරාදයො සන්නිපතිත්වා සුපඤ්ඤත්තෙසු මඤ්චපීඨාදිසු නිසින්නා සමජ්ජවිහුතිං පස්සන්ති. අථ තෙ සහායකා තෙන පරිවාරෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදිංසු. තතො උපතිස්සො සමජ්ජවිහුතිං පස්සන්තො මහාජනකායං සන්නිපතිතං දිස්වා එත්තකො ජනකායො එස්සතථං අපත්ථාව මරිස්සතීති චින්තෙසි. තස්ස මරණං ආගන්ත්වා නලාටෙන්තෙ සීතං විය අහොසි. භථා කොලිතස්ස. තෙසං අන්තෙකපපාරෙසු තථෙසු නච්චන්තෙසු දස්සනම්පි තෙසං චිත්තං න නමි, අඤ්ඤදත්ථු සංවෙගො යෙව උදපාදි. අථ වුට්ඨිතෙ සමජ්ජෙ පකක්කන්තාය පරිසාය සකපරිවාරෙන පක්කන්තෙසු තෙසු සහායෙසු කොලිතො උපතිස්සං පුච්ඡි: කිං සම්ම නච්චාදිදස්සනෙන තව පමොදමත්තම්පි නාහොසීති. සො තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා තම්පි තථෙව පටිපුච්ඡි. සොපි තස්ස අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙත්වා එහි සම්ම පබ්බජිත්වා අමතං ගවෙසිස්සාමාති ආහ. සාධු සම්මාති උපතිස්සො තං සම්පටිච්ඡි. තතො ද්වෙපි ජනා තං සම්පත්තිං ඡඩ්ඩෙත්වා පුනදෙව රාජගහමනුපපත්තා. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ සඤ්ජයො නාම පරිබ්බාජකො පටිවසති. තෙ තස්ස සන්තිකෙ පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්වා කතිපාහෙනෙව තයො වෙදෙ සබ්බඤ්ච පරිබ්බාජකසමයං උග්ගහෙසුං. තෙ තෙසං සත්ථානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං උපපරික්ඛන්තා පරියොසානං අදිස්වා ආචරියං පුච්ඡිංසු: ඉමෙසං සත්ථානං ආදිමජ්ඣං දිස්සති, පරියොසානං පන න දිස්සති, ඉදං නාම ඉමෙහි සත්තෙහි පාපුණෙය්‍යාති යතො උත්තරිං පාපුණිතබ්බං නත්ථීති. සොපි ආහ: අහම්පි තෙසං තථාවිධං පරියොසානං න පස්සාමීති. තෙ ආහංසු: තෙන හි මයං ඉමෙසං පරියොසානං ගවෙසිස්සාමාති. තෙ ආචරියො යථාසුඛං ගවෙසථාති ආහ. එවං තෙ තෙන අනුඤ්ඤාතා අමතං ගවෙසමානා ආහිණ්ඩන්තා ජම්බුදීපෙ පාකටා අහෙසුං. තෙහි ඛත්තියපණ්ඩිතාදයො පඤ්චං පුච්ඡා: උත්තරිං න සම්පායන්ති, උපතිස්සො කොලිතොති වුත්තෙ පන කෙ එතෙ? න ඛො මයං ජානාමාති භණන්තෙහා නත්ථි, එවං විස්සුතා අහෙසුං.

එවං තෙසු අමතපරියෙසනං චරමානෙසු අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුප්පබ්බෙන රාජගහං අනුප්පත්තො. තෙපි පරිබ්බාජකා සකලජම්බුදීපං චරිත්වා-නිට්ඨා අමතං, අත්තනොපරියොසානපඤ්හවිස්සජ්ජනමත්තම්පි අලභන්තා පුනදෙව රාජගහං අගමංසු. "අථ ඛො ආයස්මා අස්සජි පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා" ති යාව තෙසං පබ්බජ්ජා තාව සබ්බං ඛන්ධකෙ ආගත

නයෙන විත්ථාරතෝ දට්ඨබ්බං. එවං පබ්බජිතෙසු තෙසු විසු සහාය කෙසු ආයස්මා සාරිපුත්තෝ අඩ්ඩමාසෙන සාවකපාරමීඤාණං සච්ඡාකාසි. සෝ යදා අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ වසති, තදා භගවතෝ උපට්ඨානං ගන්ත්වා අනන්තරං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති: 'පුබ්බාචරියෝ ඛෝ මය්හං අයං ආයස්මා, එතමහං නිස්සාය භගවතෝ සාසනං අඤ්ඤාසි'න්ති ගාරවෙන; යදා පන අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ න වසති, තදා යස්සං දිසායං ථෙරෝ වසති තං දිසං ඔලොකෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතං[1] වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සති. තං දිස්වා සෙවි නිඝණ්ඩු කථං සමුට්ඨාපෙසුං: සාරිපුත්තෙනා අගාහසාවකෝ හුත්වා දිසං නමස්සති, අජ්ජාපි මඤ්ඤෙ බ්‍රාහ්මණදිට්ඨි අපහීනාති. අථ භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා තං කථාසල්ලාපං සුත්වා පඤ්ඤත්තවර බුද්ධාසනෙ නිසිජ්ජනං යෙව අත්තානං දස්සෙන්තෝ භික්ඛූ ආමන්තෙසි: 'කාය නුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නා'ති තෙ තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. තතො භගවා 'න භික්ඛවෙ සාරිපුත්තෝ දිසං නමස්සති, යං නිස්සාය සාසනං අඤ්ඤාසි. තං අත්තනෝ ආචරියං වන්දති නමස්සති සම්මානෙති, ආචරියපූජකෝ භික්ඛවෙ සාරිපුත්තෝ'ති වත්වා තස්ස සන්තිපතිත්තානං ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **යඤ්ඤා හි ධම්මං පුග්ගලෝ විජානෙය්‍යා**ති යතො පුග්ගලා පිටකත්තයපපභෙදං පරියත්තිධම්මං වා පරියත්තිං සුත්වා **අධිගන්තබ්බං** නවලොකුත්තරප්පභෙදං පටිවෙධධම්මං වා පුරිසෝ **විජානෙය්‍ය**, ජානෙය්‍ය වෙදෙය්‍ය; **යඤ්ඤාතිපි** පාඨෝ, සෝ එවත්ථෝ; **ඉදංව නං දෙවතා පූජයෙය්‍යා**ති යථා සක්කං දෙවානමින්දං ඒසු දෙවිලොකෙසු දෙවතා පූජෙන්ති, එවං සෝ පුග්ගලෝ තං පුග්ගලං කාලසෙවෙ වුට්ඨාය උපාහනා ඔමුඤ්චනාදිං සබ්බං වත්තපටිවත්තං කරොන්තා පූජෙය්‍ය සක්කාරෙය්‍ය ගරුකරෙය්‍ය, කිඤ්චාරණා? **සෝ පූජිතෝ**-පෙ- **පාතුභාවෙති ධම්මං** සෝ ආචරියෝ එවං පූජිතෝ **තෘෂ්ණං අනෙන** වාසිකමහි **පඤ්ඤාහවිත්තෙනා** පරියත්තිපටිවෙධවසෙන **බහුස්සුතෙනා** දෙසනාවසෙනෙව පරියත්තිධම්මඤ්ච දෙසනං සුත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං පටිවෙධධම්මඤ්ච පාතුකරොති, දෙසනාය වා පරියත්තිධම්මං උපමාවසෙන අත්තනා අධිගතපටිවෙධධම්මං පාතුකරොති. **නාදට්ඨබ්බවාන නිසමම ධීරෝති** එවං පඤ්ඤාන ආමිරියෙන පාතුකතං ධම්මං අධිගන්ත්වාන සුණිත්වා උපධාරණසමත්ථතාය ධීරෝ පුරිසෝ; **ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජමානොති** ලොකුත්තරධම්මස්ස අනුලොමතා අනුධම්මභූතං විපස්සනං භාවයමානෝ; **විඤ්ඤූ විභාවී නිපුණෝ ච හොතීති** විඤ්ඤුභාවසම්භාවාය පඤ්ඤාය අධිගමෙන විඤ්ඤූ, විභාවෙත්වා පරෙසම්පි පාකටං කත්වා ඤුප්පත්තසම්භත්තාය විභාවී, පරම්සුඛුමත්ථපටිවෙධිනාය නිපුණෝ ච හොති; **සෝ**[2] **තාදිසං භජමෙ අප්පමත්තෙනාති** යෝ[2] තාදිසං පුබ්බෙ වුත්තපපකාරං බහුස්සුතං **අප්පමත්තෙනා** තපපසාදනපරෝ හුත්වා භජති.

1. ම. පතිට්ඨිතෙන. 2. සී. I. II. III. IV. V. සෙ.

එවං පණ්ඩිතාවරියසෙවනං පසංසිත්වා ඉදානි බාලාවරියසෙවනං නින්දන්තෝ **ඛුද්දඤ්ච බාලනති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **ඛුද්දනති** ඛුද්දකෙන කායකම්මාදිනා සමන්නාගතං, පඤ්ඤාභාවතෝ **බාලං, අනාගතඤ්ඤනති** අනධිගතපරියත්තිපටිවෙධත්ථං; **උසූයකනති** ඉස්සාමණ්ඩිතාය අත්තෝවාසිස්ස වුද්ධිං අසහමානං. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව පදතෝ, අධිප්පායතෝ පන යෝ බහුවිධරාදිලාභී ආචරියෝ අත්තෝවාසිකානං විවරාදිනි න සක්කොති දාතුං, ධම්මදානෙ පන අතිචදුක්කරතත්තවචනමත්තතමපි න සක්කොති , එතෙහි ඛුද්දතාදිධම්මෙහි සමන්නාගතත්තා තං බුද්දං බාලං අන්නාගතත්ථං උසූයකං ආචරියමුපසෙවමානෝ "පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙනාa"ති වුත්තනයෙන සයම්පි බාලෝ හොති. තසමා ඉධ සාසනෙ කඤ්චි අප්පමත්තකම්පි පරියත්තිධම්මං පටිවෙධධම්මං වා අවිභාවයිත්වා ච අවිජානිත්වා ච යස්ස ධම්මෙසු කඞ්ඛා තං අතරිත්වා මරණං උපෙතීති එවමස්ස අත්ථෝ වෙදිතබ්බෝ.

ඉදානි තස්සෙවත්ථස්ස පාකටකරණත්ථං **යථා නරොති** ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **ආපගනති** නදිං; **මහොදිකනති** බහුඋදකං; **සලිලනති** ඉතෝ චිතෝ ච ගතං, විප්පිණණනති වුත්තං හොති; **සරිතනතිපි** පාඨෝ, සෝ එවත්ථෝ; **සිසසොභනති** හාරහාරිකං, වෙගවන්තන්ති වුත්තං හොති; **කිං සොති** එත්ථ 'සෝ වුත්තමාත්තෝ'ති ඉමිනාව සොකාරෙන තස්සා නරස්ස නිද්දිට්ඨත්තා නිපාතමත්තෙනා සොකාරෙ, කිං සුති වුත්තං හොති, යථා "න භවිස්සාමි නාම සෝ විනාසිස්සාමි නාම සෝ"ති. ධම්මන්ති පුබ්බෙ වුත්තං දුච්චිමෙව; **අනිසාමයන්තනති** අනිසාමෙත්වා අත්ථං. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව පදතෝ. අධිප්පායතෝ පන **යථා** කොචිදෙව නරෝ වුත්තප්පකාරං නදිං **ඔතරිත්වා** තාය නදියා **වුය්හමානෝ අනුසොතඤ්ච** සොතමෙව අනුගච්ඡන්තෝ[1] **පරෙ** පාරත්ථිකෙ කිං **සක්ඛනති** පාරං නෙතුං, **සක්ඛනීතිපි** පාඨෝ, **නථෙව** දුච්චිමපි ධම්මං අත්තනෝ පඤ්ඤාය **අවිභාවයිත්වා බහුස්සුතානඤ්ච** සන්තිකෙ අත්ථං අනිසාමෙත්වා **සයං** අවිභාවිතත්තා **අජානනෙනා** අනිසාමිතත්තා ච **අවිතිණණඤ්ඤෙබ්බා පරෙ කිං සක්ඛති නිජ්ඣාපෙතුං** පෙකඛාපෙතුන්ති එවමස්ස අත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ, "සෝ වත වුන්ද අත්තනා පලිපපලිපන්නොb"ති ආදිකඤ්චත්ථ සුත්තපදමනුස්සරිතබ්බං.

එවං බාලසෙවනාය බාලස්ස පරං නිජ්ඣාපෙතුං අසමත්ථතාය පාකටකරණත්ථං උපමං වත්වා ඉදානි "යො තාදිසං භජතෙ අප්පමත්තෝ"ති එත්ථ වුත්තස්ස පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථතාය පාකටකරණත්ථං **යථාපි නාවනති** ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **පිඤෙනාති**[3] දබ්බිපදරෙන, **අරිතෙනනාති** වෙළුදණ්ඩෙන; **තත්ථාති** තස්සං නාවායං; **නත්ථුපායඤ්ඤනති** තස්සා නාවාය ආහරණපසාරණාදිඋපාය ඤාණෙන මඟඵලපටිපාදනෙන උපායඤ්ඤු, සික්ඛිතසික්ඛිතාය ලහුභත්තාය ච **කුසලෝ**, උපනනුපදවපතිකාරසම්පත්තාය **බුද්ධිමා. වෙදගූති**

1. ඨ සෝ ඣරොති-ප. ව. 2. සී. අනුගච්ඡන්තෝ. 3. පා. පිඤෙනාති.
a. ජාතකපාළි. b. මජ්ඣිම සලෙඛසු.

වෙදසඞ්ගානෙහි වතූහි මග්ගඤාණෙහි ගතො; **භාවිතත්තොති** තායෙව මග්ගභාවනාය භාවිතත්විතො; **බහුස්සුතොති** පුබ්බ වුත්තනයෙනෙව, **අවෙධමෙමොති** අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අනම්පතඝභාවෙන; **සොතාව ධාන්නුපනිසූපපත්තෙනති** සොතඔදහනෙන ව මග්ගඵලානං උපනිස්ස යෙන ව උපපත්තියා. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. අධිප්පායයොජනාපි සක්කා පුරිමනයෙනෙව ඤාතිතුනති න විත්ථාරිතා.

එවං පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථභාවපාභාටිකභරණත්ථං උපමං වත්වා තස්සා පණ්ඩිතසෙවනාය නියොජෙන්තො **තස්මා හවෙති** ඉමං **අවඝානගාථාමාහ**. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො: යස්මා උපනිස්සය **සම්පන්නා** පණ්ඩිතසෙවනාය විසෙසං පාපුණාති **තස්මා හවෙ සපඤ්ඤං හජෙථ**, කිදිසං සපඤ්ඤං? **මෙධාවිනඤ්ච බහුස්සුතඤ්ච** පඤ්ඤුසමපත්තියා ච මෙධාවිනං වුත්තපපකාරෙන සුතඤ්ඤෙන ච බහුස්සුතං, තාදිසං හි භජමානො තෙන භාසිතස්ස ධම්මස්ස **අඤ්ඤාය අත්ථං**, එවං ඤත්වා ච යථානුසිට්ඨං **පටිපජ්ජමානො** නාය පටිපත්තියා පටිවෙධවසෙන **විඤ්ඤූනඛාමිමා සෝ** මග්ගඵලනිබ්බාණපභෙදං ලොකුත්තර **සුඛං ලභෙථ** අධිගච්ඡෙය්‍ය පාපුණෙය්‍යානි අරහත්ත නිකූවෙන දෙසනං සමාපෙසි.

ධම්මසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 9.

කිංසීලොති කිංසීලසුත්තං. කා උප්පත්ති? ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ගිහිසහායකො එකො ථෙරසෙවං විඤ්ඤාපෙත්වා වඩ්ඪනත්ථාය බ්‍රාහ්මණස්ස සහායස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො අහොසි. සො සට්ඨිකොටිඅධික පඤ්චසතකොටිධනං පරිච්චජිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරසෙවං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සබ්බං බුද්ධවචනං පරියාපුණි. තස්ස ථෙරො බහුස්සෙ ඔවදිත්වා කම්මට්ඨානමදාසි. සො තෙන විසෙසං නාධිගච්ඡති. තතො ථෙරෙ 'බුද්ධවෙනෙය්‍යො එසෙ'ති ඤත්වා තං ආදාය භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා තං භික්ඛුං **ආරබ්භ** පුග්ගලං අනියාමෙත්වා **කිං සීලොති** පුච්ඡති. **අථස්ස** භගවා තතො පරං අභාසි.

තත්‍ථ **කිංසීලොති** කිදිසෙන වාරිත්තසීලෙන සමන්නාගතො, **කිදිසපකතිකො** වා; **කිංසමාචාරොති** කිදිසෙන වාරිත්තෙන යුත්තො; **කානි කම්මානි බ්‍රූහයනති** කානි කායකම්මාදීනි වඩ්ඪෙන්තො; **නරෙ සම්මා විනිට්ඨ'ස්සාති** අභිරතො නරො සාසනෙ සම්මා පතිට්ඨිතො භවෙය්‍ය; **උත්තමත්ථඤ්ච පාපුණෙති** සබ්බඤ්ඤානං උත්තමං අරහත්තඤ්ච පාපුණෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

තතො භගවා 'සාරිපුත්තො අඤ්ඤාසූපසම්පන්නො සාවක පාරමිප්පත්තො, කාසං ආදිකම්මිකපුථුජ්ජනඤ්ඤං පුච්ඡති'ති ආවජ්ජන්තො සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භාති ඤත්වා පුච්ඡාය වුත්තං චාරිත්තසීලං අවිභාවෙන්තොව තස්ස සපායවසෙන ධම්මං දෙසෙන්තො **වදඤ්ඤවාදීති** ආදිමාහ. තත්‍ථ පඤ්ඤවිධෝ ගුණවිධෝ ජාතිවිධෝ

වයොවුඩ්ඨාති වත්තාරො වුඩ්ඨා; ජාතියා හි දහරොපි බහුස්සුතො භික්ඛු අප්පස්සුතම්හල්ලකභික්ඛූනම්නන්තරෙ බාහුස්සච්චපඤ්ඤාය වුඩ්ඨත්තා **පඤ්ඤාවුඩ්ඨා**, තස්ස හි සන්තිකෙ මහල්ලකභික්ඛූපි බුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති ඔවාදවිනිවෙජනපඤ්හවිස්සජ්ජනාති ච පවත්තිං සිංසන්ති, තථා දහරොපි භික්ඛු අධිගමසම්පන්නො **ගුණවුඩ්ඨා** නාම, තස්ස හි ඔවාදෙ පතිට්ඨාය මහල්ලකාපි විපස්සනාගබ්භං ගණ්හන්ති අරහත්තඵලං පාපුණන්ති, තථා දහරොපි රාජා ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො බ්‍රාහ්මණො වා සෙසජනස්ස වන්දනාරහතො **ජාතිවුඩ්ඨා** නාම, සඞ්ඛා පන පඨමජ්ඣානං **වයොවුඩ්ඨා** නාම. තත්ථ යස්මා පඤ්ඤාය සාරිපුත්තත්ථෙ සදිසො නත්ථි ඵලෙට්ඨො භගවන්තං, තථා ගුණෙනාපි අඤ්ඤාසෙන සබ්බඤ්ඤුතඤාණපාරමිඤ්ඤණස්ස පටිවිද්ධත්තා, ජාතියාපි සො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ උප්පන්නො, තස්මා තස්ස භික්ඛූනං වයෙන සමානොපි සො ඉමෙහි තීහි කාරණෙහි එව වුඩ්ඨො, ඉමස්මිං පනත්ථෙ පඤ්ඤාගුණෙහි එව වුඩ්ඨභාවං සඤ්ඤාය භගවා ආහ: **වුඩ්ඨාපචායීති**. තස්මා ඊදිසානං වුඩ්ඨානං අපචිතිකරණෙන **වුඩ්ඨාපචායී**, තෙසමෙව වුඩ්ඨානං ලාභාදීසු උසූයාවිගමෙන **අනුසූයකො** ච **හිංසාති** අයං ආදීපාදස්ස අත්ථො. **කාලඤ්ඤූ වස්සාති** එත්ථ පන රාගෙ උප්පන්නෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරුනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤූ, දෙසෙ-මොහෙ-කොසජ්ජෙ උප්පන්නෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරුනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤූ, යතො එවං **කාලඤ්ඤූ වස්ස ගරූ**[1]**දස්සනාය**; **ධම්මිං කථන්ති** සමථවිපස්සනායුත්තං; **එරයිත්තන්ති** වුත්තං; **ඛණඤ්ඤූති** තස්සා කථාය ඛණවෙදී, දුල්ලභො වා අයං ඊදිසාය කථාය සවණඛණොති ජානන්තො; **සුණෙය්‍ය සක්කච්චන්ති** තං කථං සක්කච්චං සුණෙය්‍ය, න කෙවලඤ්ච තමෙව, අඤ්ඤම්පි බුද්ධගුණාදිපටිසංයුත්තං **සුභාසිතං** සක්කච්චමෙව සුණෙය්‍යාති අත්ථො. 'කාලඤ්ඤූ වස්ස ගරූ[1] දස්සනාය'ත්ති එත්ථ වුත්තනයඤ්ච අත්තනො උප්පන්නරාගාදිවිනොදන කාලඤ්ච ඤත්වාපි ගරූනං සන්තිකං ගච්ඡන්තො **කාලෙන ගච්ඡ ගරූනං සන්තිකං**, අහං කම්මට්ඨානිකො ඛුත්තඛඛරෝ වාති කත්ථ න වෙතියවන්දනබොධියඞ්ගණිකඛාචාරමඟඅත්තිමඤ්ඣන්තිකවෙලාදීසු යත්ථ කත්ථචි සිතං ආවරියං දිස්වා පරිපුච්ඡන්තස්ස උපසඞ්කමෙය්‍ය, සකසෙනාසනෙ පන අත්තනො ආසනෙ නිසින්නං වූපසන්තදරථං සල්ලකෙත්වා කම්මට්ඨානාදිවිධිපුච්ඡන්තස්ස උපසඞ්කමෙය්‍යාති අත්ථො. එවං උපසඞ්කමන්තොපි ච **ඨානං නිරං කත්වා නිවාතවුත්ති** ඨානභාවකරං මානං හිත්වා සෙත්වා නීවවුත්ති පාදපුඤ්ඣතොලකඤ්ඤාවිසාණුසහ උඩ්ඩවදඤ්ඣපපසදිසො හුත්වා උපසඞ්කමෙය්‍ය, අථ තෙන ගරූනා වුත්තං **අත්ථං ධම්මං**-පෙ-**සමාචාරෙ ච. අත්ථන්ති** භාසිතත්ථං, **ධම්මන්ති** පාළිධම්මං, **සංයමන්ති** සීලං, **බ්‍රහ්මචරියන්ති** අවසෙසසාසන බ්‍රහ්මචරියං **අනුස්සරෙ වෙව සමාචාරෙ චාති** අත්ථං කථිතොකාසෙ අනුස්සරෙය්‍ය

1. සී, පා ගරූනං.

ධම්මං-සංගම්-බ්‍රහ්මචරියං කථිතොකාසෙ අනුසසරෙය්‍ය, අනුසසරණ මත්තෙනෙව ච අතුසසනෙතා තං සබ්බම්පි **සම්මාවරෙ** සම්මාවරෙය්‍ය සම්මදය වත්තෙය්‍ය, තෙසං භාවනං අත්තනි පවත්තනෙ උසසුක්කං කරෙය්‍යාති අත්ථො, එවං කරොනෙතා හි කිච්චකරො හොති. තතො පරඤ්ච ධම්මාරාමෙ ධම්මරතෙ ධම්මෙ සිතො ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ච හවෙය්‍ය, සබ්බපදෙසු වෙපි **ධම්මොති** සමථවිපසසනා; ආරාමෙ රතීති එකොව අත්ථො, ධම්මෙ ආරාමෙ අසසාති=**ධම්මාරාමෙ**; ධම්මෙ රතෙ න අඤ්ඤං පිහෙතීති=**ධම්මරතෙ**; **ධම්මෙ සිතෙ** ධම්මං පත්වා වත්තනතො; ධම්මවිනිච්ඡයං ජානාති ඉදං **දුක්ඛසච්චං** ඉදං වය **සච්චන්ති=ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ච** එවරූපො අසස, අථ යාවං රාජකථාදි තිරච්ඡානකථා තරුණවිපසසනාකසස බහිද්ධා රූපාදීසු අනිච්චානුපසසාද නෙන තං සමථවිපසසනාධම්මං සඤ්ඤෙති, තසමා ධම්මඤ්ඤවා දෙති වුච්චති තං **නෙවාවරෙ ධම්මඤ්ඤවාදං**, අඤ්ඤදත්ථු ආවාස ගොචරාදිසපප්‍යානි සෙවනෙතා **නිසෙථ නවෙය්‍යති සුභාසිතෙනෙති**, සමථවිපසසනාපටිසංයුත්තකානෙවෙත්ථ තවඤාති, තථාරූපෙහි සුභා සිතෙහි **නිසෙථ** නයෙය්‍ය, කාලං ඛෙපෙය්‍යාති අත්ථො. ඉදානි **ධම්ම ඤඤවාදනති** එත්ථ අතිසඛ්ඛෙපෙන වුත්තං සමථවිපසසනායුත්තකසස භික්ඛුනො උපකකිලෙසං පාකටං කරොනෙතා තදඤ්ඤනති උපකකි ලෙසෙන සද්ධිං **භසසං[1]ජ්ජපනති** ඉමං ගාථමාහ. **භාසනතිපි** පාඨො විපසසනෙන හි භික්ඛුනා භසනීයසමිං වත්‍ථුසමිං මිතිතමත්තමෙව[2] කාතබ්බං, නිරත්ථකකථා ජ්පෙතා න භාසිතබ්බා, ඤාණුකණ්ඩකාදීමහිපි මනොපදොසො න උපපාදෙතබ්බා, **මායාකසනනති** වුත්තා මායා, තිවිධං **කුහනං** පච්චයෙසු **ඉච්ඡා**, ජාති ආදීහි **මානො**, පච්චනීකසාතතාසඛ්ඛාතො **සාරම්භා**, එරුසවචනලකඛණං **ඛකඛකසං** රාගාදයො **ඛසාවා**, අධික තණ්හාසඛ්ඛාතා **මුච්ඡාති** ඉමෙ ච දොසා සුඛකාමෙන අඛ්භාරකාසු විය සුවිකාමෙන ගූථට්ඨානං විය ජීවිතුකාමෙන ආසිවිසාදයො විය ච පහාතබ්බා, **කිච්චා** ච ආරොග්‍යමදදිවිගමං **විනාමදෙන** විතතවිකෙඛපා භාවා **ඝිනාතෙනන** චරිතබ්බං, එවං පරිපන්නො හි සබ්බූපකකිලෙස පරිසුද්ධාය භාවනාය න විරසෙව අරහතතං පාපුණාති තෙනාහ භගවා: **භසසං ජ්පප**-පෙ-**ඝිනාතෙනනා**නි.

ඉදානි යථායං **භසසං ජ්පපනති** ආදිනා නයෙන උපකකිලෙසො වුත්තොතා, තෙන සමන්නාගතො භික්ඛු යසමා සාඝසො හොති **අවීමංස කාරී**, රත්තො රාගවසෙන දුට්ඨො දොසවසෙනෙව වත්තති,[3] පමත්තො ච හොති කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසාතවච්චකාරී, **තථාරූපසස** ච 'සුණෙය්‍ය සක්කච්ච සුභාසිතානී'ති ආදිනා නයෙන වුත්තො ඔවාදෙ නිරත්ථකො, තසමා ඉමසස සඞ්කිලෙසසස පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය සුතාදිවුඩ්ඪිපටිපක්ඛභාවං දසෙනෙතා **විඤ්ඤූනඤාරාධනිති** ඉමං ගාථමභාසි. තසසත්ථො: යානි එතානි සමථවිපසසනාපටිසංයුත්තානි

1. සී, I. භසසං. 2. ම, භසිතමිත්තමෙව. 3. සී. පා. ගච්ඡති.

සුභාසිතානි, තෙසං විජානනං සාරෙ: යදි විඤ්ඤූතානි සාධූ, අථ සද්දමත්තමෙව ගහිතං, න කිඤ්චි කතං හොති, යෙන එතානි සුතම යෙන ඤණෙන විඤ්ඤූයතානි තං **සුතං** එතඤ්ච සුතමයං ඤණං **විඤ්ඤූ නසමාධිසාරං**, තෙසු විඤ්ඤූතෙසු ධම්මෙසු යො සමාධි විහනසස විකෙඛපො තථතහාය පරිපතති, අයමස්ස සාරො, න හි විජානන මත්තෙනෙව කොචි අත්ථො සිජ්ඣති; **සො** පනායං **නරෙ** රාගාදි වසෙන වත්තනතො **සාහසසො**, කුසලානං ධම්මානං භාවනාය[1] අසා තවචාරිතාය **පමත්තො**, සො සද්දමත්තගාහී යෙව හොති, තෙන **තස්ස** අත්ථවිජානනාභාවතො සා සුභාසිතවිජානන **පඤ්ඤා** වා තථතහාය පරිපතතියා අභාවතො **සුතං** වා **න වඩ්ඪතීති**. එවං පමත්තානං සත්තානං පඤ්ඤුපරිහානිං සුතපරිහානිඤ්ච දසෙත්වා ඉදානි අපප මත්තානං තදුභයසාරාධිගමනං දසෙතුකාමා ආහ: **ධම්මෙ ච යෙ-පෙ-සාරමජ්ඣගූති**. තත්ථ අරියපවෙදිතො ධම්මො නාම සමථවිපස්සනා ධම්මො, එකොපි හි බුද්ධා සමථවිපස්සනාධම්මං අදෙසෙත්වා පරි නිබ්බුතො නාම නත්ථි, තස්මා එතස්මිං **ධම්මෙ ච යෙ අරියපවෙදිතෙ රතා** නිරතා අපමත්තා සාතච්චානුයොගිනො, **අනුත්තරා නෙ වචසා මනසා ච කම්මණා**, තෙ චතුබ්බිධෙන වචීසුචරිතෙන තිවිධෙන මනොසුචරිතෙන තිවිධෙන කායසුචරිතෙන ච සමන්නාගතත්තා වචසා මනසා ච කම්මනා ච අනුත්තරා අවසෙසස්තෙහි අසමා අඝසා විසිට්ඨා, එතනාවතා සද්ධිං පුබ්බභාගසීලෙන **අරියමග්ගසමපයුත්තං** සීලං දසෙසි. එවං පරිසුද්ධසීලා තෙ **සන්තිසොරච්චසමාධිඤණසිතා** සුතසස පඤ්ඤුය ච සාරමජ්ඣගූ, යෙ අරියපවෙදිතෙ ධම්මෙ රතා තෙ න කෙවලං වාචාදීහි අනුත්තරා හොන්ති, අපි ච ඛො පන සන්ති සොරච්චෙ සමාධිම්හි ච සණ්ඨිතා හුත්වා සුතසස පඤ්ඤුය ච සාර මජ්ඣගූ අධිගතා ඉච්චෙව වෙදිතබ්බා, ආසංසාය භූතවචනං, තත්ථ **සන්තීති නිබ්බාණං**, **සොරච්චන්ති** සුන්දරෙ රතභාවෙන යථාභූත පරිවෙධිකා පඤ්ඤා, සන්තියා සොරච්චන්ති-**සන්තිසොරච්චං**, නිබ්බා ණාරම්මණාය මග්ගපඤ්ඤායෙතං අධිවචනං, **සමාධීති** තංසම්ප යුත්තොපි මග්ගසමාධි, **සණ්ඨිතාති** තදුභයෙ පතිට්ඨිතා, **සුතපඤ්ඤූ නං සාරං** නාම අරහත්තඵලවිමුත්ති, විමුත්තිසාරං හි ඉදං බ්‍රහ්මචරියං.

එවමෙත්ථ භගවා ධම්මෙන පුබ්බභාගපටිපදං 'අනුත්තරා වචසා'ති ආදීහි සීලකඛණ්ඩං, සන්තිසොරච්චසමාධීහි පඤ්ඤුක්ඛන්ධස්මාධික්ඛන්ධෙති තීහිපි ඉමෙහි ඛන්ධෙහි අපරභාගපටිපදඤ්ච දසෙත්වා සුතපඤ්ඤු සාරෙන අකුප්පවිමුත්තිං දසෙන්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ච සො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලං පත්වා පුන නචිරසෙව අඝඨලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසීති.

කිංසිලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. අභාවනාය-ප-ම්‍ය.

2. 10.

උට්ඨහථාති උට්ඨානසුත්තං. කා උප්පත්ති? එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තෝ රත්තිං ජේතවනවිහාරෙ වසිත්වා පුබ්බණ්හසමයං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතෝ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්චාභාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා මිගාරමාතුපාසාදං අගමාසි දිවාවිහාරත්ථාය. ආවිඤ්ඡනං කිරෙතං භගවතෝ රත්තිං ජේතවනවිහාරෙ වසිත්වා මිගාරමාතු පාසාදෙ දිවාවිහාරූපගමනං, රත්තික්ඛණ්ඩ මිගාරමාතුපාසාදෙ වසිත්වා ජේතවනෙ දිවාවිහාරූපගමනං; කස්මා? විඤ්ඤූනං කුලානං අනුග්ගහත්ථාය මහාපරිවාරගහණපරිදීපනත්ථාය ච. මිගාරමාතුපාසාදස්ස ච හෙට්ඨා පඤ්ච කූටාගාරගබ්භසතානි හොන්ති යෙසු පඤ්චසතා භික්ඛූ වසන්ති. තත්ථ යදා භගවා හෙට්ඨාපාසාදෙ වසති තදා භික්ඛූ භගවතෝ ගාරවෙන උපරිපාසාදං නාරුහන්ති. තං දිවසං පන භගවා උපරිපාසාදෙ කූටාගාරගබ්භං පාවිසි. තෙන හෙට්ඨාපාසාදෙ පඤ්චසතා ගබ්භසතානි පඤ්චසතා භික්ඛූ පවිසිංසු. තෙ ච සබ්බෙව නවා හොන්ති අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං උද්ධතා උන්නළා පාකතින්ද්‍රියා, නෙ පවිසිත්වා දිවා දිවාසෙය්‍යං සුපිත්වා සායං වුට්ඨාය මහාතලෙ සන්නිපතිත්වා 'අජ්ජ හත්ථගෙය භූයෝ කිං අහොසි, ත්වං කත්ථ අගමාසී'ති, 'අහං ආවුසො කොසලරඤ්ඤෝ ඝරං, අහං අනාථපිණ්ඩිකස්ස, තත්ථ එවරූපෝ ච එව රූපෝ ච භොජනවිධි අහොසී'ති නානාපකාරං ආමිසකථං කථෙන්තා උච්චාසද්දා මහාසද්දා අගෙසුං. භගවා තං සද්දං සුත්වා 'ඉමෙ මයා සද්ධිං වසන්තාපි එවං පවත්තා, අහො අයුත්තකාරිනෝ'ති මහාමොග්ගල්ලා නත්ථෙරස්ස ආගමනං විනෙතසි. තාවදෙව ආයස්මා මහා මොග්ගල්ලානෝ භගවතෝ චිත්තං ඤත්වා ඉද්ධියා ආගම්ම පාදමූලෙ වන්දමානෝ යෙව අහොසි. තතෝ තං භගවා ආමන්තෙසි: 'එතෙ තෙ මොග්ගල්ලාන සබ්‍රහ්මචාරයෝ පමත්තා, සාධු නෙ සංවෙජෙහී'ති. එවං භන්තෙති ඛො සො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානෝ භගවතෝ පටිස්සුණිත්වා නාවදෙව ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා සමාපජ්ජිත්වා කරීසභූමියං[1] සීතා මහාපාසාදං නාවං විය මහාවාතෝ පාදඞ්ගුට්ඨකෙන කම්පෙසි සද්ධිං පතිට්ඨිතපඨවිපදෙසෙන. අථ තෙ භික්ඛූ භීතා විස්සරං කරොන්තා සභාසභණ්ඩානි ඡඩ්ඩෙත්වා වතුහි ද්වාරෙහි නික්ඛමිංසු. භගවා පොසං අත්තානං දස්සෙන්තෝ අඤ්ඤතරෙන වාරෙන ගන්ධකුටිං පවිසන්තෝ විය අහොසි. තෙ භගවන්තං දිස්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. භගවා 'කිං භික්ඛවෙ භීතත්ථා'ති පුච්ඡි. තෙ 'අයං භන්තෙ මිගාරමාතු පාසාදෙ කම්පිතො වලිහොං'ති ආහංසු. ජානාථ භික්ඛවෙ කෙනාති. න ජානාම භන්තෙති. අථ භගවා තුම්හාදිසානං භික්ඛවෙ මූළ්හස්ස තීනං අකුසලජානානං පමාදවිහාරීනං සංවෙගජනනත්ථං මොග්ගල්ලා නෙන කම්පිතොං'ති වත්වා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමභාසි.

---

1. පා. කර (ජ)සුභූමියං. ම, ථ දඩ්ඩභූමියං.

තත්ථ **උට්ඨහථානි** අලසභාවා උට්ඨහථ ඝටථ වායමථ මා කුසීතා හොථ; **නිසීදථානි** පලලඞ්කං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානානුයොගත්ථාය නිසීදථ; **මා අම්හෙ සුපිනෙන වොනි** කො තුම්හාකං **අනුපාදුපරි** නිබ්බාණත්ථාය පබ්බජිතානං සුපිනෙන අත්ථෝ, නහි සක්කා සුපනෙන කොචි අත්ථෝ පාපුණිතුං; **ආතුරානං හි කා නිද්දා සල්ලවිද්ධාන රූපසානනි** යත්ර ව නාම අපපකෙපි සරිරපදෙසෙ උට්ඨිතෙන වකඛු රොගාදිනා රොගෙන ආතුරානං එකඞ්ගුලමත්තමපි පවිට්ඨෙන අය සලලඅට්ඨිසලලදන්තසලලවිසාණසලලකට්ඨසලලානං **අඤ්ඤතරසලලෙන** රූපමානානං මනුස්සානං නිද්දා නත්ථි, තත්ථ තුම්හාකං සකලචිත්ත සරිරසන්තානං හරිත්වා උපපත්තෙහි නානපපකාරකිලෙසරොගෙහි ආතුරානං හි කා නිද්දා, රාගසලලාදීහි ව පඤ්චහි **සලලෙහි** අනෙකා හදයං පවිසිය විද්ධතතා **සල්ලවිද්ධාන රූපසනං.**

එවං වත්වා පුන භගවා භියොසොමත්තාය තෙ භික්ඛූ උස්සා හෙතුං සංවෙජෙතුං තා ච ආහ: **උට්ඨහථ-පෙ-වසානුගෙනි.** තත්‍රායං සාධිපපායයොජනා අත්ථවණ්ණනා: එවං කිලෙසසලලවිද්ධානං වො භික්ඛවෙ කාලෝ පබ්බජිතුං. කිං කාරණං? **මණ්ඩපෙය්‍යමිදං** භික්ඛවෙ බ්‍රහ්මචරියං **සත්ථා** සම්මුඛිභූතෝ, ඉතෝ පුබ්බෙ පන වො දීඝරත්තං සුතතං ගිරිසු සුතතං නදීසු සුතතං සමෙසු-විසමෙසු-රුක්ඛගෙහෙසුපි සුතතං අදස්සනා අරියසච්චානං, තස්මා තස්සා **නිද්දාය** අනතකිරියත්ථං උට්ඨහථ නිසීදථ දළහං සික්ඛථ සන්තියා. තත්ථ පුරිම පාදස්සත්ථෝ වුත්තනයෝ එව; දුතියපාදෙ පන **සන්තියි** තිස්සෝ සන්තියෝ: අච්චන්තසන්තී තදඞ්ගසන්තී සම්මුතිසන්තීති, නිබ්බාණ චිපස්සනාදිට්ඨිගතාභාමෙතං අධිවචනං, ඉධ පන අච්චන්තසන්තී **නිබ්බාණං** අධිපෙතං, තස්මා නිබ්බාණත්ථං **දළහං සික්ඛථ** අසිථිල පරක්කමා හුත්වා සික්ඛථාති වුත්තං හොති, කිං. කාරණං? **මා වෝ පමත්තෙ විඤ්ඤූ මච්චුරාජා අම්හාසික්ඛ වසානුගෙ** මා තුම්හෙ පමත්තා එතෙහි එවං ඤත්වා මච්චුරාජපරියායගතානමෝ මාරෝ වසානුගෙ **අමොහයිත්ථ**, යථා තස්ස වසං ගච්ඡථ එවං **වසානුගෙ** කරොන්තෙනා මා අමොහයිත්ථාති වුත්තං හොති. යතෝ තස්ස වසං අනුපගච්ඡනතා **යාය දෙවා මනුස්සා** ච සම්පතිතා, යාය දෙවා මනුස්සා ච **අත්ථිකා** රූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බත්ථිකා තං රූපාදිං **ඝිනා නිසිතා අලග්ගිනා** හුත්වා **නිවෙධනති, තරථ** සමතික්කමථ **එනං** නානපපකාරෙසු විසයෙසු **ඉසටවිත්ථිණණවිසාලතනා**[1] **ඛිසතතිභං** භවභොගතණ්හං, **ඛණෙ වො මා උපවචගා** අයං තුම්හාකං **සමණධම්මකරණක්ඛණෙ** මා අතික්කමි, යෙසං හි අයං එවරූපෙ ඛණෙ අතික්කමති, යෙ ච ඉමං ඛණං අතික්කමනති, තෙ **බණානීතා හි සොචනති නිරයම්හි සමපපිතා** නිරයසදිසත්තෙන නිරයසඤ්ඤිතෙ වතුබ්බිධෙපි අපායෙ පක්ඛිපිතා 'අඤතං වත නො කල්‍යාණ'නති ආදිනා නයෙන සොචනති.

1. විසටවිත්ථිණණවිසලතනා-ප. ව.

එවං භගවා තෙ භික්ඛූ උස්සාහෙත්වා සංවෙජෙත්වා ච ඉදානි තෙසං තං පමාදවිහාරං ගරහිත්වා සබ්බෙව තෙ අපපමාදෙ නියොජෙන්තො **පමාදෙ රජොති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **පමාදෙති** සබ්බෙපතෙ සති විප්පවාසෙ, සෙ චිත්තමලිනත්ථෙන **රජෙ**, තං පමාදමනුපතිතො **පමාදනුපතිතො**, පමාදනුපතිතත්තා අපරාපරුප්පත්තියා පමාදෙ එව සොපි **රජෙ**, නහි කදාචි පමාදෙ නාම අරජෙ අත්ථි. තෙන කිං දීපෙති? මා තුම්හෙ 'දහරා තාව මයං පබ්බජා ජානිස්සාමා'ති විස්සාස මාපජ්ජිත්ථ, දහරකාලෙපි හි පමාදෙ රජෙ, මජ්ඣිමකාලෙපි-ථෙර කාලෙපි-පමාදනුපතිතත්තා මහාරජෙ සඞ්ඛාරකුටෙ එව හොති, යථා හරෙ එකවෙදිවසිකො රජෙ එව වඩ්ඪමානො පන ගණවසිකො සඞ්ඛාරකුටෙ එව හොති, එවං සත්තෙපි පන පඨමවයෙ බුද්ධවචනං පරියාපුණිත්වා ඉතරවයෙසු සමණධම්මං කරොන්තො, පඨමවයෙ වා පරියාපුණිත්වා මජ්ඣිමවයෙ සුණිත්වා පච්ඡිමවයෙ **සමණ**ධම්මං කරොන්තොපි භික්ඛු පමාදවිහාරී න හොති අපපමාදනුලොමපටිපදං පටිපන්නත්තා, යො පන සබ්බවයෙසු පමාදවිහාරී දිවාසෙය්‍යං ආමිස කථඤ්ච අනුයුත්තො සෙය්‍යථාපි තුම්හෙ, තස්සෙසො පඨමවයෙ පමාදෙ[1] රජෙ, ඉතරවයෙසු පමාදනුපතිතො මහාපමාදෙ ව මහාරජෙ එවාති. එවං තෙසං පමාදවිහාරං ගරහිත්වා අපපමාදෙ නියොජෙන්තො ආහ: **අපපමාදෙන විජ්ජාය අබ්බහෙ සල්ලමත්තනොති**. තස්සත්ථො: යස්මා එවමෙසො සබ්බදාපි පමාදෙ රජෙ, තස්මා සතිඅවිප්පවාස සඞ්ඛාතෙන **අපපමාදෙන** ආසවානං ඛයඤ්ඤණසඞ්ඛාතාය ච **විජ්ජාය** පණ්ඩිතො කුලපුත්තො උද්ධරෙ **අත්තනො** හදයනිස්සිතං රාගාදි පඤ්චවිධං **සල්ලන**න්ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං සමාපෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ සංවෙගමාපජ්ජිත්වා තමෙව ධම්මදෙසනං මනසි කරිත්වා පච්චවෙක්ඛමානා විපස්සනං ආරභිත්වා පඤ්චසතාපි තෙ භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසූති.

උට්ඨානසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 11.

කච්චි අභිණ්හසංවාසාති රාහුලසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා බොධිමණ්ඩතො අනුපුබ්බෙන කපිල වත්ථුං ගන්ත්වා තත්ථ රාහුලකුමාරෙන[2] 'දායජ්ජං මෙ සමණ දෙහී'ති දායජ්ජං යාචිතො සාරිපුත්තත්ථෙරං ආණාපෙසි: රාහුලකුමාරං පබ්බා ජෙහීති. තං සබ්බං ඛණ්ඩකට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. එවං පබ්බජිතං පන රාහුලකුමාරං වුද්ධිප්පත්තං සාරිපුත්තත්ථෙරොව උපසම්පාදෙසි, මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අස්ස කම්මවාචාචරියො අහොසි. තං භගවා 'අයං කුමාරෙ ජාතිආදිසම්පන්නො, සෙ ජාති

1. බුද්ධවචනං පරියාපුණිත්වා පමාදෙ-ප. වා. 2. සී. I. II. & V. රාහුලෙන කුමාරෙන

ගොතකකුලවණ්ණපොක්ඛරතාදීනි නිස්සාය මානං වා ජප්පං වා, මා අකාසි'ති දහරකාලතෝ පභුති යාව න අරියභූමිං පාපුණි, තාව ඔව දනෙතා අභිණ්හං ඉදං සුත්තමභාසි. තස්මා වෙතං සුත්තපරියෝසානෙපි වුත්තං: ඉත්ථං සුදං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ඉමාහි ගාථාහි අභිණ්හං ඔවදතීති.

තත්ථ පඨමගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථෝ: **කච්චි ත්වං රාහුල අභිණ්හං සංවාසහෙතු ජාතිආදීනං අඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා න පරිභවසි පණ්ඩිතං, ඤාණපදීපස්ස ධම්මදෙසනාදීපස්ස ච ධාරණතෝ උක්කා ධාරෝ මනුස්සානං කච්චි අපවිත්තෝ තව** කච්චි නිච්චං පූජිතෝ තයාති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං සඞ්ගාය භණති. එවං වුත්තෙ ආයස්මා රාහුලෝ 'නාහං භගවා නීචපුරිසෝ විය සංවාසහෙතු මානං වා ජප්පා වා කරොමී'ති දීපෙනෙතා ඉමං පටිගාථමාහ: **නාහං අභිණ්හසංවාසාති.** සා උත්තානත්ථා එව.

තතෝ නං භගවා උත්තරිං ඔවදනෙතා **පඤ්ච කාමගුණාති** ආදිකා අවසෙසගාථායෝ ආහ. තත්ථ යස්මා පඤ්ච කාමගුණා සත්තානං පියරූපා පියජාතිකා **අතිවිය** සත්තෙහි ඉච්ඡිතා පත්ථිතා මනෝ ච නෙසං රමයන්ති, තෙ චායස්මා රාහුලෝ හිත්වා සද්ධාය ඝරා නික්ඛමනෙන, න රාජාභිනීතෝ න චොරාභිනීතෝ න ඉණට්ටෝ න භයට්ටෝ න ආජීවිකාපකතෝ, තස්මා නං භගවා **පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා පියරූපෙ මනොරමෙ සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති** සමුත්තෙජෙත්වා ඉමස්ස නෙක්ඛම්මස්ස අනුරූපාය පටිපත්තියා නියොජෙනෙතා ආහ: **දුක්ඛස්සානන්තකරෝ භවාති.**

තත්ථ සියා: නනු චායමායස්මා දූරජ්ජං පත්තෙනෙතා බලක්කාරෙන පබ්බාජිතෝ, අථ කස්මා භගවා ආහ: 'සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මා'ති. වුච්චතෙ: නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තා, අයං හි ආයස්මා දීඝරත්තං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො, **සදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධස්ස** පුත්තං **උපරෙවතං** නාම සාමණෙරං දිස්වා **සඞ්ඝභා** නාම නාගරාජා හුත්වා සත්ත දිවසෙ දානං දත්වා තථාභාවං පත්ථෙත්වා තතෝ පභුති **පත්ථනා** සම්පත්තෙනා අභිනීහාරසම්පත්තෙනා සත්තසහස්සකප්පෙ පාරමියෝ පූරෙත්වා අනන්තිමභවං උපපත්තෙනා, එවං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තතාසඳ්දස්ස භගවා ජානාති, තථාගතබලඤ්ඤතරං හි එතං ඤාණං, තස්මා ආහ: **සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති. අථවා** දීඝරත්තං සද්ධායෙව ඝරා නික්ඛම්ම ඉදානි දුක්ඛස්සානන්තකරෝ භවාති අයමෙත්ථ අධිප්පායෝ. **ඉදානිස්ස** ආදිතෝ පභුති වට්ටදුක්ඛස්සානන්තකිරියාය පටිපත්තිං දස්සෙතුං[2] **මිත්තං භජස්සු කල්‍යාණෙති** ආදිමාහ. තත්ථ සීලාදීහි අධිකා **කල්‍යාණමිත්තා** නාම, තෙ භජන්තෙනා හිමවන්තං නිස්සාය මහාසාලා මූලාදීහි විය සීලාදීහි වඩ්ඪති, තෙනාහ: **මිත්තං භජස්සු කල්‍යාණෙති. පනානුඤ්ඤ[3] සයනාසනං විවිත්තං අපනිග්ඝාසනානි** යඤ්ච සයනාසනං පන්තං දූරං

1. සී. I & V. වෙතං ඉධ 2. සී. V. දෙසෙතුං. 3. පඤ්ඤ්ඤ-ප. ම.

විවිත්තං අපකිණ්ණං අපතිගෙඝාසං, යත්ථ මිගසූකරාදිසද්දෙන අරඤ්ඤසඤ්ඤං උපපජ්ජති, තථාරූපං සයනාසනඤ්චා භජස්සු; **මත්තඤ්ඤූ හොහි භොජනෙ**ති පමාණඤ්ඤූ හොහි, පටිග්ගහණමත්තං පරිභොගමත්තඤ්ච ජානාහීති අත්ථො. තත්ථ පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤූතා දෙය්‍යධම්මෙ **අපෙ**ති දූයකෙපි **අපං** දාතුකාමෙ අපමෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙ අපෙ දූයකෙ පන බහුං දාතුකාමෙපි අපමෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙ පන බහුතරෙ දූයකෙ අපං දාතුකාමෙ **අප**මෙව ගහෙතබ්බං, දෙය්‍යධම්මෙපි බහුතරෙ දූයකෙ බහුං දාතුකාමෙ **අත්ත**නො බලං ඤත්වා ගහෙතබ්බං, අපිච **මත්ත**ඤ්ඤූතා යෙව වණ්ණිතා **භගවතා**ති පරිභොගමත්තඤ්ඤූතා පුත්තමංසං විය අක්ඛබ්භඤ්ජනම්ව ච යොනියො මනසි කරිත්වා භොජනං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති. එවම්මොය ගාථාය ඉමං වරියඤ්ච උපකාරභූතාය කල්‍යාණමිත්තසෙවාය නියොජෙත්වා සෙනාසන භොජනමූඛෙන ච පච්චයපරිභොගසීලං සමාදපෙත්වා ඉදානි යසමා විවරාදිසු **තණ්හා**ය මිච්ඡාආජීවො හොති තසමා තං පටිසෙධෙන්තා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙතුං **විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ** වාති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ **පච්චයෙ**සූති ගිලානපච්චයෙ; **එතෙසූ**ති එතෙසු චතූසු චීවරාදිසු භික්ඛූනං තණ්හුප්පාදවත්ථූසු, **තණ්හං මාකාසී**ති හිරි කොපීනපටිච්ඡාදනාදිඅත්ථමෙතෙ චත්තාරෝ පච්චයා නිච්චාතුරානං පුරිසානං පතිකාරභූතා, ජජ්ජරඝරසෙවිමස්ස අතිදුබ්බලස්ස කායස්ස උපත්ථම්භභූතාති ආදීනා නයෙන ආදීනවං පස්සන්තො තණ්හං මා ජනෙසි, අප්පහෙන්තො අනුප්පාදෙන්තො විහරාහීති වුත්තං හොති. කිං කාරණං? **මා ලොකං පුනරාගමී** එතෙසු හි තණ්හං කරොන්තො තණ්හාය ආකඩ්ඪියමානො පුනපි ඉමං ලොකං ආගච්ඡති, සො ත්වං එතෙසු **තණ්හං** මාකාසි, එවං සන්තෙ න පුන ඉමං ලොකං ආගමිස්සසීති.

එවං වුත්තෙ ආයස්මා රාහුලො 'චීවරෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති චීවරපටිසංයුත්තානි චෙ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පංසුකූලිකඞ්ගඤ්ච තෙචීවරිකඞ්ගඤ්ච, 'පිණ්ඩපාතෙ **තණ්හං** මාකාසීති මා **භගවා** ආහා'ති පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි පඤ්ච ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං එකාසනිකඞ්ගං සපදානචාරිකඞ්ගං පත්තපිණ්ඩිකඞ්ගං ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගන්ති, 'සෙනාසනෙ තණ්හා මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති සෙනාසනපටිසංයුත්තානි ඡ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: ආරඤ්ඤිකඞ්ගං අබ්භොකාසිකඞ්ගං රුක්ඛමූලිකඞ්ගං යථාසන්ථතිකඞ්ගං සොසානිකඞ්ගං නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති, 'ගිලානපච්චයෙ තණ්හා මාකාසීති මං භගවා ආහා'ති සබ්බපච්චයෙසු යථාලාභං යථාබලං යථාසාරුප්පන්ති තීහි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨො අහොසි, යථා තං සුඛවොකුලපුත්තෙතා පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනින්ති.

එවං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙත්වා ඉදානි අවසෙසසීලෙ සමථවිපස්සනාසු ච සමාදපෙතුං **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්ති**

එත්ථ භවඤ්ඤති පාඨසෙසො, භවාති අනතිමපාදෙන වා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, තථා දුතියපාදෙ, එවමෙතෙහි ච්ඡි වචනෙහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ ඉන්ද්‍රියසංවරසීලෙ ච සමාදපෙසි; පාකටවසෙන චෙත්ථ **පඤ්චින්ද්‍රියානි** වුත්තානි, ලක්ඛණතො පන ජ්ඣත්තම්පි වුත්තං යෙව හොතීති වෙදිතබ්බං, **සති කායගතා නාම තිට්ඨති** එවං වුත්තපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨිතස්ස තුය්හං වුත්තධාතුවවත්ථානවතුබ්බිධසම්පජඤ්ඤනාපාන සතිආහාරෙපටික්කූලසඤ්ඤාභාවනාදිභෙදං කායගතාසති අත්ථි භවතු භාවෙහි තනති අත්ථො; **නිබ්බිදබහුලා භවාති සංසාරවට්ටෙ** උක්කණ්ඨනබහුලා සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤී හොහීති අත්ථො. එත්තාවතා නිබ්බෙධභාගියං උපචාරභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි **අප්පණා** භූමිං දස්සෙන්තො **නිමිත්තං පරිවජ්ජෙහී**ති ආදිමාහ. තත්ථ **නිමිත්තන්ති** රාගට්ඨානියං සුභනිමිත්තං, තෙනෙව නං පරතො **විසෙසෙන්තො** ආහ: **සුභං රාගූපසංහිතන්ති**. **පරිවජ්ජෙහී**ති අමනසිකාරෙන පරිවජ්ජාහි. **අසුභාය චිත්තං භාවෙහී**ති යථා සම්පඤ්ඤණෙ අවිසඤ්ඤණෙ වා භාගෙ අසුභභාවනා සම්පජ්ජති, එවං චිත්තං භාවෙහි; **එකග්ගං සුසමාහිත**න්ති උපචාරසමාධිනා එකග්ගං අප්පණාසමාධිනා සුසමාහිතං, යථා තෙ ඊදිසං චිත්තං හොති තථා නං භාවෙහීති අත්ථො. එවමස්ස අප්පණාභූමිං දස්සෙත්වා විපස්සනං දස්සෙතුං **අනිමිත්තන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ **අනිමිත්තානුපස්සනාභාවෙහී**ති එවං නිබ්බෙධභාගියෙන සමාධිනා සමාහිතත්තෙනා විපස්සනං භාවෙහීති වුත්තං හොති, විපස්සනා හි ‘අනිච්චානුපස්සනාඤාණං නිච්චනිමිත්තතො විමුච්චතී’ති අනිමිත්තෙනා විමොක්ඛොති ආදිනා නයෙන රාගනිමිත්තාදීනං වා අභාවණෙන අනිමිත්තවොහාරං ලභති, යථාහ: “සො ඛ්වාහං ආවුසො සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අනිමිත්තං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරාමි, තස්ස මය්හං ආවුසො ඉමිනා විහාරෙන විහරතො නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතී[b]”ති. **මානානුසයමුජ්ජහාති** ඉමාය අනිමිත්තභාවනාය අනිච්චසඤ්ඤං පරිලද්ධා “අනිච්චසඤ්ඤිනො මෙසිය අනත්තසඤ්ඤා සණ්ඨාති අනත්තසඤ්ඤී අස්මිමානසමුග්ඝාතං පාපුණාති” ති එවමාදිනා අනුක්කමෙන මානානුසයං උජ්ජහ පජහ, පරිච්චජාහි අත්ථො; **නතො මානාභිසමයා උපසන්තො චරිස්සසීති** අථෙවං අරියමග්ගෙන මානස්ස අභිසමයා ඛයා වයා පහාණා පටිනිස්සග්ගා උපසන්තො නිබ්බුතො සීතිභූතො සබ්බදරථපරිළාහවිරහිතො යාව න අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි, තාවස්ස ඤාණතා නිමිත්තාපණිහිතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන චරිස්සසි විහරිස්සසීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තතො පරං **ඉත්ථං සුදං භගවාති** ආදි සඞ්ගීතිකාරකානං වචනං. තත්ථ **ඉත්ථං සුදන්ති** ඉත්ථං සුදං, එවමෙවාති වුත්තං හොති. සෙසමුත්තානත්ථමෙව, එවං ඔවදියමානො වායසම්මා

---

a. පටිසම්භිදාමග්ග-විමොක්ඛකථා. c. අඞ්ගුත්තරනි. නවකනිපාත; සම්බෝධිවග්ග
q මොග්ගල්ලානසංයුත්ත; සළායතනවග්ග පඨමසුත්ත; 1. ඉ-ඉදානිවිපස්සනං

රාහුලෝ පරිපාකගතෙසු විමුත්තිපරිපාචනීයෙසු ධම්මෙසු චූළරාහුලෝවාදසුත්තපරියොසානෙ අනෙකෙහි දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

රාහුලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 12.

එවං මෙ සුතන්ති නිග්‍රොධකපසුත්තං, වඩ්ඣසුත්තන්තන්තිපි වුච්චති. කා උපපත්ති? අයමෙව, යාස්ස නිදානෙ වුත්තා. තත්ථ **එවං මෙ**ති ආදීනි වුත්තත්ථානෙව, යතො තානි අසඳිසානි ච තථාවිධානි ඡඩ්ඩෙතබ්බා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම. **අග්ගාලවෙ චෙතියෙ**ති ආලවියං අග්ගචෙතියෙ; අත්‍රපන්නෙ හි භගවති අග්ගාලව-ගොතමකාදීනි අනෙකානි චෙතියානි අහෙසුං යක්ඛායතනාදීනං භවනානි, තානි උපපන්නෙ භගවති මනුස්සා විහාරෙසුං විහාරෙ අකංසු තෙනෙව වුත්තනයෙන වොහරිංසු, තතො අග්ගාලවචෙතියසඞ්ඛාතෙ විහාරෙ විහරතීති වුත්තං හොති. **ආයස්මතො වඩ්ඣස්සා**ති එත්ථ **ආයස්මා**ති පියවචනං, **වඩ්ඣ**ත්ථෙරස්ස නාමං, සො ජාතිතො පභුති එවං වෙදිතබ්බො:

සො කිර පරිබ්බාජකස්ස පුත්තෙන පරිබ්බාජකභාය කුච්ඡිමහි ජාතො අඤ්ඤතරං විජ්ජං ජානාති, යස්සානුභාවෙන ඡවසීසං ආකොටෙත්වා සත්තානං ගතිං ජානාති. මනුස්සාපි සුදං අත්තනො ඤාතීනං කාලකතානං සුඝානතො සිඝානි ආනෙත්වා තං තෙසං ගතිං පුච්ඡන්ති, සො 'අසුකනිරයෙ නිබ්බත්තෙථා අසුකමනුස්සලොකෙ'ති වදති. තෙ තෙන විම්හිතා තස්සෙව බහුං ධනං දෙන්ති. එවං සො සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි. සො සත්තසහස්සභාජපං පූරිතපාරමී අභිනීහාරසම්පන්නො පඤ්චහි පුරිසසහස්සෙහි පරිවුතො ගාමනිගම රාජධානීසු විචරන්තො සාවත්ථිං අනුප්පත්තො. ගෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. සාවත්ථිවාසිනො පුරෙභත්තං දානං දත්වා පච්ඡාභත්තං සුනිවත්ථා සුපාරුතා පුප්ඵගන්ධාදීනි[1] ගහෙත්වා ධම්ම සවණත්ථාය ජෙතවනං ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා මහාජනකායො කුහිං ගච්ඡන්තීති පුච්ඡි. අථස්ස තෙ ආචික්ඛිංසු: බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තත්ථ ගච්ඡාමාති, සොපි තෙහි සද්ධිං සපරිවාරො ගන්ත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං භගවා ආමන්තෙසි: කිං වඩ්ඣිස ජානාසි කිර තාදිසං විජ්ජං යාය සත්තානං ඡවසීසානි ආකොටෙත්වා ගතිං පවෙදෙසී'ති. 'එවං භො ගොතම ජානාමී'ති. භගවා නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සිසං ආහරාපෙත්වා දස්සෙසි, සො තඤ්ඤෙව ආකොටෙත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සිසං භා ගොතමාති ආහ. එවං සබ්බගතිං නිබ්බත්තානං සීසානි දස්සෙසි, සොපි තථෙව ඤත්වා ආරොචෙසි.

1. සී. I, II, & v. ම. සුගන්ධාදීනි.

අථස්ස භගවා ඛීණාසවසීසං දසෙසි; සෝ පුනපපුන ආකොටෙතා න අඤ්ඤසි. තතො භගවා 'අච්සයො තෙ එත්ථ වඩ්ඪිස මමෙවෙසො විසයො, ඛීණාසවස්ස සීසනති වත්වා ඉමං ගාථං අභාසි:

"ගතී මිගානං පවනං ආකාසො පක්ඛිනං ගති,
විහවෝ ගති ධම්මානං නිබ්බාණං අරහතො ගතී[a]"ති.

වඩ්ඪිසෝ ගාථං සුත්වා 'ඉමං මෙ හො ගොතම විජ්ජං දෙහී'ති ආහ භගවා 'නායං විජ්ජා අපබ්බජිතානං සමපජ්ජතී'ති ආහ. සෝ 'පබ්බාජෙත්වා වා මං හො ගොතම යං වා ඉච්ඡසි තං කත්වා ඉමං විජ්ජං දෙහී'ති ආහ. තදූ ව භගවතො නිග්‍රොධකපපත්තෙරෝ සම්පෙ හොති, තං භගවා ආණාපෙසි: 'තෙන හි නිග්‍රොධකප ඉමං පබ්බාජෙහී'ති. සෝ තං පබ්බාජෙත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. වඩ්ඪිසෝ අනුපුබ්බෙන පරිසමසිදූපපත්තො අරහා අහොසි. එතදග්ගෙ ච භගවතා නිදද්දිට්ඨො: 'එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං පටිභානවන්තානං යදිදං වඩ්ඪිසොb"ති.

එවං සමූදගතස්ස ආයස්මතො වඩ්ඪිසස්ස **උපජ්ඣායො** වජ්ජා වජ්ජාදිඋපනිජ්ඣායනෙන එවං ලද්ධවොහාරො **නිග්‍රොධකප්පො** නාම ථෙරො. **කප්පොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං, නිග්‍රොධමූලෙ පන අරහත්තං අධිගතත්තා **නිග්‍රොධකප්පොති** භගවතා වුත්තොතා, තතො නං භික්ඛූපි එවං වොහරන්ති; සාසනෙ පිරභාවං පත්තොත්ති ථෙරෝ. **අගාරමජ්ඣෙ වෙතියෙ අච්චරපරිනිබ්බුතො හොතීති** තස්මිං වෙතියෙ අච්චරපරිනිබ්බුතො හොති; **රහොගතස්ස පතිසල්ලීනස්සාති** ගණමහා වූපකට්ඨත්තා[1] රහොගතස්ස කායෙන පතිසල්ලීනස්ස විත්තෙන තෙහි තෙහි විසයෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලීනස්ස: **එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදීති** ඉමිනා ආකාරෙන විතක්කො උපජ්ජි, කස්මා පන උදපාදීති? අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා ච, අයං හි තස්ස පරිනිබ්බාණකාලෙ න සම්මුඛො අහොසි. දිට්ඨපුබ්බඤ්ච නෙනස්ස හත්ථකුක්කුච්චාදිපුබ්බාසෙවනං, තාදිසඤ්ච අඛීණාසවානම්පි හොති, ඛීණාසවානම්පි පුබ්බපරිවයෙන, තථා හි පිණ්ඩොලභාරද්වාජෝ පවජ්ජාහත්තං දිවාවිහාරට්ඨාය උදෙනස්ස උය්‍යානමෙව ගච්ඡති, පුබ්බෙ රාජා භුත්වා තත්ථ පරිවාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන, ගවම්පතිත්ථෙරො තාවතිංසභවනෙ සුඤ්ඤදෙවවිමානං ගච්ඡති දෙවපුත්තොතා භුත්වා තත්ථ පරිවාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන, පිලින්දිවච්ඡෝ භික්ඛූ වසලවාදෙන සමූදූවරති අබ්බොකිණ්ණානි පඤ්ච ජාතිසතානි බ්‍රාහ්මණෙ භුත්වා තථා අභාසිති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන; තස්මා අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා වස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි: **පරිනිබ්බුතො නු ඛො මෙ උපජ්ඣායො උදාහු නො පරිනිබ්බුතොති**. තතො පරං උත්තානත්ථ මෙව. **එකංසං චීවරං කත්වාති** එත්ථ පන පුන සණ්ඨාපනෙන එවං

---

a. පරිවාරපාලි ගාථාසඞ්ගණිකා, b. අඞ්ගුත්තරනි-එතදග්ගවග්ගපාලි.
1. ඉං. සී I & v-රහොගතස්ස පතිසල්ලීනස්සාති ගණමහා වූපකට්ඨත්තා-ඉති දිස්සතං

වුත්තං, **එකංසෙනා**ති ච වාමංසං පාරුපිත්වා නිසීදනවසෙන අධිවචනං, යතො යථා වාමංසං පාරුපිත්වා නිසීදා හොති තථා චීවරං කත්වාති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං පාකටමෙව.

අනොමපඤ්ඤානීති ඔමං වුච්චති පරිත්තං ලාමකං, න ඔමපඤ්ඤං මහාපඤ්ඤානන්ති අත්ථො; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති පච්චක්ඛමෙව; ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙති වා අත්ථො; **විචිකිච්ඡානී**ති එවරූපානං පරිවිතක්කානං; **ඡෙත්තොති** පාකටොව; **සඞ්ඝසී**ති ලාභපරිවාරසම්පත්තොසි; **අභිනිබ්බත්තෙත්තොති** ගුත්තාවිත්තෙතා අපරිඩය්හමානචිත්තෙතා වා; **නඞ්ගා කතන්ති** නිග්‍රොධමූලෙ නිසින්නත්තා නිග්‍රොධඤ්ඤෙවාති වදතා තයා කතන්ති, යථා අත්තනා උපලක්ඛිතං තථා භණති, භගවා පන න නිසින්නත්තා එව තං තථා ආලපි අපි ච ඛො තඤ්ච අරහත්තං පත්තත්තා; **බ්‍රාහ්මණස්සාති** ජාතිං සඞ්ඛාය භණති, සො කිර බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො; **නමස්සං අවදී**ති නමස්සමානො විහාසි; **මුත්තපෙක්ඛොති** නිබ්බාණසඞ්ඛාතං මුත්තිං අපෙක්ඛමානො, නිබ්බාණං පත්ථෙනෙත්වාති වුත්තං හොති; **දළ්හධම්මදස්සී**ති භගවන්තං ආලපති, **දළ්හධම්මන්ති** නිබ්බාණං අභිජ්ඣාත්ථෙන, තඤ්ච භගවා දස්සෙති, තස්මා තං දළ්හ ධම්මදස්සීති ආහ. **සක්කාතිපි** භගවන්තමෙව කුලනාමෙන ආලපති; **මයම්පි සඞ්ඝිති** නිරවසෙසපරිසං සඞ්ගණ්හිත්වා අත්තානං දස්සෙන්තො භණති; **සමණානවඤ්ඤිතී**ති භගවන්තමෙව සඞ්ඝඤ්ඤුතඤ්ඤුණ්ණාලපති; **සමවට්ඨිතානි** සම්මා අවට්ඨිතා ආභොගං කත්වා ඨිතා; **නොති අභාගං සවණායා**ති ඉමස්ස පඤ්හස්ස වෙය්‍යාකරණසවණත්ථාය; **යොනාති** සොතින්ද්‍රියානි; **වඩං නො සත්ථා සමනුඤ්ඤතරොසී**ති ථුතිවචනමත්ත මෙවෙතං, **ජිඤ්ඤෙව නො විචිකිච්ඡ**න්ති අකුසලවිචිකිච්ඡාය නිබ්බිවි කිච්ඡා සෙ විවිකිච්ඡාපතිරූපකං පන තං පරිවිතක්කං **සඞ්ගා**යෙව මාහ; **බ්‍රූහි මෙනන්ති** බ්‍රූහි මෙ එතං යං මයා යාචිතොසි 'තං සාවකං සඤ්ඤා මයම්පි **සඞ්ඝෙ අඤ්ඤතුම්හිජ්ඣාමා'ති** බ්‍රූවන්තො ච තං **බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං වෙදය භූරිපඤ්ඤ** මඤ්ඤෙව නො භාස පරිනිබ්බුතං ඤත්වා මහාපඤ්ඤ භගවා මඤ්ඤෙව අම්හාකං සඞ්ඝෙසං භාස **යථා සඞ්ඝෙඛව** මයං ජානෙය්‍යාම; **සඤ්ඤා දෙවානංව සහස්සනෙත්තොති** ඉදං පන ථුතිවචනමෙව, අපිචස්ස අයං අධිප්පායො: යථා සක්කො සහස්ස නෙත්තො දෙවානං මඤ්ඤි තෙහි සක්කත්තං සම්පටිච්ඡිතවවනෙ භාසති එවං අම්හාකං මඤ්ඤි අමෙහෙහි සම්පටිච්ඡිතවවනො භාසාති. **සෙ ඤ්ඤවීති** ඉමම්පි ගාථං භගවන්තං ථුනනෙතා යෙව වත්තුකාමතාං ජනෙතුං භණති. තස්සත්ථො: **සෙ ඤ්ඤවි** අභිජ්ඣාදයො **ගන්ථා** තෙසං අපහාණෙ මොහවිචිකිච්ඡානං පහාණභාවතො **මොහමඤ්ඤාති** ච අඤ්ඤඤ්ඤාති ච **විචිකිච්ඡඤ්ඤානානි** ච වුච්චන්ති, සඞ්ඛ තෙ **තථාගතං පත්වා** තථාගතස්ස දෙසනාබලෙන විද්ධංසිතා හොන්ති නස්සන්ති, කිං කාරණං? **චක්ඛුං හි එතං පරමං නරානං** යස්මා තථාගතො සඞ්ඛගන්ථවිධමනපඤ්ඤාචක්ඛුජ්ජනනතො නරානං පරමං චක්ඛුන්ති වුත්තං හොති. **නො චෙ හි ජානූති ඉමම්පි** ගාථං ථුනනෙතා

යෙව වත්තුකාමතං ඤත්තෙත්තා ව හණති. තත්ථ **ජානාති එකංසවචනං සුදිසොති** භගවන්තං සඤ්ඤායාහ; **ජොතිමණතානි** පඤ්ඤාජෝති සම්පන්නා සාරිපුත්තාදයෝ, ඉදං වුත්තං හොති: යදි භගවා යථා පුරත්ථිමාදිභෙදෙ වාතෝ අබභඤං විහනති, එවං දෙසනාවෙගෙන කිලෙසෙ විහනෙය්‍ය. තථා යථා අබභඤනෙ නිවුතෝ ලොකෝ තමොව හොති එකඤ්ඣකාරෝ, එවං අඤ්ඤණිවුතොපි තමොවස්ස, යෙපි ඉමෙදානි ජොතිමන්තොතා ඛායනති සාරිපුත්තාදයෝ, **නෙපි න තපෙය්‍යුනති. ධිරා වාති** ඉමමපි ගාථං පුරිමනයෙනෙව හණති. තස්සත්ථෝ: **ධිරා** ච පණ්ඩිතා පුරිසා **පජොතකරා** හවන්ති පඤ්ඤ පජෙජාතං උපපාදෙනති, තස්මා අහං **තං වීර** පධානවිරියසම්පන්නාගත භගවා **තථෙව මඤ්ඤෙ** ජිරොති ච පජෙජාතකරොතෙව ව මඤ්ඤමි, මයං හි විපස්සිනං සබ්බඤ්ඤුතං පස්සන්තං භගවන්තං **ජානතා එවං උපාගමම්හා**, තස්මා **පරිසාසු තං ආවිකරොති ඤාණං** නිග්‍රොධකපපං ආවිකත්ත=පෙ=පකාසෙතීති. **ඛිපතනති** ඉමමපි ගාථං පුරිමනයෙනෙව හණති තස්සත්ථෝ: **ඛිපං ගිරං එරය** ලහුං අවිරාධයමානෝ වචනං භාස වගාහූං මනොරමං භගවා, යථා සුවණ්ණ හංසෝ ගොචරපවිඤ්ඣනෙත්තා ජාතස්සරවනසණ්ඩං දිස්වා ගීවං **පගණ්හන** උත්තානරෙව්‍ය රත්තතුණ්ඩඤ්ඣ සන්තිකං අතරමානෝ **වග්ගූ** ගිරං නිකූජති නිච්ඡාරෙති, එවමෙව ත්වම්පි **සන්තිකං නිකූජ** ඉමිනා මහාපුරිස ලක්ඛණසඤ්ඤාතරෙන **බ්‍යඤ්ජනපටිරූපෙන සුවිඤ්ඤපටිරූපෙන** සුට්ඨුවිඤ්ඤපිතෙන අභිසඛ්ඛතෙන, එතෙ මයං **සඛ්ඛව උපුගතා** අවිඤ්ඤාතමාගතා හුත්වා තව නිකූජිතං **සුණාමාති. පහීණජාතිමරණනති** ඉමමපි ගාථං පුරිමනයෙනෙව හණති. තත්ථ න සෙසෙසීති=අසෙසෙසා, තං අසෙසං, සොතාපන්නාදයෝ විය කිඤ්චි අසෙසෙත්වා **පහීණජාතිමරණනති** වුත්තං හොති; **නිගණ්ඨොතා** සුට්ඨු යාවිත්වා නිබ්බිත්වා; **බොතනති** බුත්‍යඤ්ඣබ්බපාපං; **වදෙය්‍යාමීති** කථාපෙය්‍යාමි ධම්මං. **න කාමකාරෝ හි පුත්තුප්පජ්ජනානනති** පුත්තුප්පජ්ජානමෙව හි කාමකාරෝ නාම, යං පත්තෙනති සක්‍යුතා වා වත්තුං වා තං න සක්කොනානති; **සඞ්ඛය්‍යකාරෝ ච තථා ඤාණානනති** තථාගතානං පන වීමංසකාරෝ පඤ්ඤුප්පබ්බඤ්ඣමං කිරියා, තෙ යං පත්තෙනති සක්‍යුතා වා වත්තුං වා තං සක්කොනාතීති අධිප්පායෝ. **ඉදානි** තං සඞ්ඛය්‍යකාරං පකාසෙනෙතා **සම්පන්නවෙය්‍යාකරණනති** ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: තථා හි තව භගවා **ඉදං සම්මප්පධානස්ස** තත්ථ තත්ථ **සමුග්ගහිතං** වුත්තං පවත්තිතං සම්පන්නං වෙය්‍යාකරණං 'සන්තතිමහාමත්තෙතා සත්තතාලම්බනං අබ්බුග්ගහනත්ථා පරිනිබ්බායිස්සති, සුපපබුද්ධා සකෙකා සත්තමෙ දිවසෙ පඨවිං පවිසිස්සති'ති එවමාදිසු අවිපරීතං දිට්ඨං තතෝ පන සුට්ඨුතරං අඤ්ජලිපණාමෙත්වා ආහ: **අහමඤ්ජලි පච්ඡිමෝ සුපණාමිතෝ** අයම්පරෙපි අඤ්ජලි සුට්ඨුතරං පණාමිතෝ; **මා මොහයි** මා නෝ අකථ්ථෙන මොහයි **ඤාණං ඤාණෙත්තා කපපස්ස ගතිං, අනොමපඤ්ඤනති** භගවන්තං ආලපති. **පරොවරනති** ඉමං පන ගාථං අපරෙනපි පරියායෙන අමොහත්තමෙව

යාවඤ්ඤං ආහ. තත්ථ **පරොවරන්ති** ලොකුත්තරලොකියවසෙන සුන්දරාසුන්දරං, දූරෙ සන්තිකං වා; **අභිසඞ්ඛමන්ති** වතුසච්චධම්මං; **විදිත්වාති** පටිවිජ්ඣිත්වා; **ජානන්ති** සඞ්ඛං ඤෙය්‍යධම්මං ජානන්තෙහි; **වාචාගීතඛඛාමිති යථා සම්මති සම්මතන්තෙනා** පුරිසො කිලන්තෙහි තසිතෙහි **වාගිං**, එවං තෙ වාචං අතික්කඛාම්; **සුතං පවස්සාති** සුත සඞ්ඛාතං සද්දායතනං පවස්ස පග්ගර මුඤ්ච පවත්තෙහි; **සුතස්ස වස්සාති** වා පාඨො, වුත්තපපකාරස්ස සද්දායතනස්ස වුට්ඨිං වස්සාති අත්ථො. ඉදානි යාදිසං වාචං අතික්කඛති තං පකාසෙන්තො **සද්දසච්ඡනන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **ඛපපාඝනොති** කපපමෙව පූජාවසෙන භණති; **යථා විමුත්තෙනාති** කිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා යථා අසෙඛා, උදාහු සඋපාදිසෙසාය යථා සෙඛාති පුච්ඡති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

එවං වාදසහි ගාථාහි යාවිතො භගවා තං ව්‍යාකරොන්තො **අවෙච්චතීති** ආදිමාහ. තස්ස පුරිමපදස්ස තාව අත්ථෙ: යථා ඉමස්මිං නාමරූපෙ කාමතණ්හාදිභෙදා තණ්හා දීඝරත්තං අපහීණවෙන අනුසයිතා කණ්හනාමනස්ස මාරස්ස සොතනන්තිපි වුච්චති තං **කණ්හස්ස සොතානුගං දිඝරත්තානුසයිතං** ඉඛ නාමරූපෙ **නණ්හං** කපපායනො ජිඤ්ඤති; **ඉති භගවාති** ඉදං පනෙත්ථ සඞ්ගීතිකාරානං වචනං. **අනාදි ජාතිමරණං අසෙසනති** සො තං තණ්හං ඤෙත්වා අසෙසං ජාතිමරණං අතාරි, අනුපාදිසෙසෙ පරිනිබ්බායීති දසෙසති; **ඉච්චබ්‍රවි භගවා පඤ්ච සෙට්ඨොති** වඛ්ගිසෙන පුට්ඨො භගවා එවං අවොච පඤ්චන්නං පඨම සිස්සානං පඤ්චවග්ගියානං සෙට්ඨො, පඤ්ඛති වා සද්ධාදිහි ඉන්ද්‍රියෙහි සීලාදිහි වා ධම්මක්ඛන්ධෙහි අතිවිසිට්ඨොති වක්ඛුහි ච සෙට්ඨොති සඞ්ගීති කාරානමෙවිදං වචනං.

එවං වුත්තෙ භගවතො භාසිතමභිනන්දමානො වඛ්ගිසො **එස සුඛොති** ආදිගාථායො ආහ. තත්ථ පඨමගාථාය **ඉඛිසන්තනමාති** භගවා ඉසි ච යත්තනමො ච උත්තමට්ඨෙන, විපස්සිසිඛිවෙස්සභූකකුසඣකොණාගමනකස්සපානමකෙ ඡ ඉසයො අත්තනා සඛ සත්ත කරොන්තො පඤ්චභූතොතිපි ඉසි **සත්තනමො**, තං ආලපන්තො ආහ: **න මං වඤ්චෙතුසිති.** යස්මා පරිනිබ්බුතො තස්මා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඉච්ඡන්තං මං න වඤ්චෙතුසි; න විසංවාදෙසීති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. දුතිය ගාථාය යස්මා මුත්තපෙඛො විභාති, තස්මා තං සඛියාහ: **ඝථාවාදී තථාකාරී අහූ බුද්ධස්ස සාවකොති.** **මවවුනො ජාලං තණනති** තෙ භූමකවටෙව ච්ඡිත්තං මාරස්ස තණ්හාජාලං, **මායාවිනොති** බහුමායස්ස, **තථා මායාවිනොතිපි** කෙචි පඨන්ති, තෙසං යො අනෙකාහි මායාහි අනෙකකත්තුං භගවන්තමපි උපසඞ්කම් තස්ස තථා මායාවිනොති අධිප්පායො. තතියගාථාය ආදීනි කාරණං; **උපාදානායාති** වචනස්ස, වචනං හි උපාදතබ්බට්ඨෙන ඉධ උපාදානන්ති වුත්තං; තස්ස උපාදානස්ස ආදිං අවිජ්ජාතණ්හාදිභෙදං කාරණං අදස **ඛපපොති** එවං වත්තුං වචනති භගවාති අධිප්පායෙන වදති; **අවචගා වත අතික්කනෙන්තා** වත;

මවඩ්ඪෙස්සතීති මවඩ්ඪ එත්ථ ධිය්‍යතීති මවඩ්ඪෙය්‍යං, තෙභූමකවට්ට සෙසතං අධිවචනං, තං සුඤ්ඤතරං මවඩ්ඪෙය්‍යං අවචරා වතාති වෙද ජාතෝ හණති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙවාති.

නිග්‍රොධකප්පසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 18.

සුචෝමි මුනිනෝති සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තං, මහාසමයසුත්තන්තිපි වුච්චති, මහාසමයදිවසෙ කථිතත්තා. කා උප්පත්ති? ප්‍රඥාවසිකා උප්පත්ති, නිම්මිතබුද්ධෙන හි පුට්ඨෝ භගවා ඉමං සුත්තමභාසි. තං සන්ධාය සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තන්ති වුච්චති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ විත්ථාරතෝ පන සාකියකොලියානං උප්පත්තිතෝපභුති පොරාණෙහි වණ්ණිතබ්බා. තත්‍රායං උද්දෙසමත්තවණ්ණනා: පඤ්චකප්පසතානං කිර රඤ්ඤෝ මහාසම්මතස්ස රෙජෝ නාම පුත්තෝ අහොසි, රෙජස්ස වර රෙජෝ නාම-වරරෙජස්ස කල්‍යාණෙ-කල්‍යාණස්ස වරකල්‍යාණෙ-වරකල්‍යාණස්ස මඛාතා-මඛාතුස්ස වරමඛාතා-වරමඛාතුස්ස උපෝ සථෝ-උපොසථස්ස වරෝ-වරස්ස උපවරෝ-උපවරස්ස මඛාදෙවෝ-මඛාදෙවපරම්පරා චතුරාසීතිඛත්තියසහස්සානි අහෙසුං. තෙසං පරතෝ තයෝ ඔක්කාකාවංසා අහෙසුං. තත්ථ ඔක්කාකානඤ්ච පඤ්ච මහෙසියෝ අහෙසුං: හත්ථා චිත්තා ජනුතු ජාලිනී විසාඛාති, එකෙකිස්සා පඤ්ච පඤ්ච ඉත්ථිසතානි පරිවාරා. සබ්බජෙට්ඨාය චත්තාරෝ පුත්තා: ඔක්කාමුඛෝ කරණ්ඩු හත්ථිනඛෝ සිනිපුරෙති. පඤ්ච ධීතරෝ පියා සුපප්පියා ඤාණු විජිතා විජිතසෙනාති. එවං සා නව පුත්තෙ ලභිත්වා කාලමකාසි.

අථ රාජා අඤ්ඤං දහරං අභිරූපං රාජධීතරං ආනෙත්වා අග්ග මහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාපි එකං පුත්තං විජායි, ජාතං කුමාරං පඤ්චමදිවසෙ අලංකරිත්වා රඤ්ඤෝ දස්සෙසුං. රාජා තුට්ඨෝ මහෙසියා වරං අදාසි. සා ඤාතකෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං යාචි. රාජා තස්ස වසලිං, මම පුත්තානං අනන්තරායම්හි සති නාදාසි. සා පුනප්පුනං රඤ්ඤෝ රාජානං පරිතොසෙත්වා 'න මහාරාජ මූසාවාදෙ වට්ටති'ති ආදීනි වත්වා යාචති එව. අථ රාජා පුත්තෙ ආමන්තෙසි: 'අහං තාතා තුම්හාකං කනිට්ඨං ජාතුකුමාරං දිස්වා තස්ස මාතු සඤ්ඤං වරං අදාසිං, සා පුත්තස්ස රජ්ජං පරිණාමෙතුං ඉච්ඡති, තුම්හෙ මම්ච්චයෙන ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාථා'ති අවඨහි සද්ධිං උය්‍යොජෙසි. තෙ භගිනියෝ ආදාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය නගරා නික්ඛමිංසු. කුමාරා පිතු අච්චයෙනාගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ගච්ඡාම තෙ උපට්ඨහාමාති විනෙත්වා බහූ මනුස්සා අනුබන්ධිංසු: පඨමදිවසෙ යොජනමත්තා සෙනා අහොසි, දුතියෙ තියොජනමත්තා, තතියෙ තියොජනමත්තා. කුමාරා විනෙත්වා: 'මහා අයං බලකායෝ, සචෙ මයං කඤ්චි සාමන්ත රාජානං අක්කමිත්වා ජනපදං ගණ්හිස්සාම, සොපි නො නපපහෙස්සති,

කිං පරෙසං පිළං කත්වා ලද්ධරජ්ජේන, මහා ජම්බුදීපෝ, අරඤ්ඤේ නගරං මාපෙස්සාමාති හිමවන්තාභිමුඛා අගමංසු. තත්ථ නගරමාපනෝ කාසං පරියෙසමානා-හිමවති කපිලෝ නාම සොරතපෝ තාපසෝ පටිවසති පොක්ඛරණීතීරේ මහාසාකසණ්ඩේ[1]-තස්ස වසනොකාසං ඝතා. සෝ තෙ දිස්වා පුච්ඡිත්වා සබ්බං පවත්තිං සුත්වා තෙසු අනුකම්පං අකාසි. සෝ කිර භූමම්ජාලං නාම විජ්ජං ජානාති, යාය අසිත්තහත්ථේ ආකාසෙ ච භෙට්ඨා භූමියඤ්ච ගුණදොසෙ පස්සති. අථෙකස්මිං පදෙසෙ සූකරමිගා සීහව්‍යග්ඝාදයො තාසෙත්වා පරිපාතෙන්ති, මණ්ඩූකමූසිකා සපෙ භිංසාපෙන්ති, සෝ තෙ දිස්වා 'අයං භූම්පදෙසෝ පුථුවිඅඝ'න්ති තස්මිං පදෙසෙ අස්සමං මාපෙසි. තතෝ සෝ රාජකුමාරෙ ආහ: සචෙ මම නාමෙන නගරං කරොථ, දෙමි වො ඉදං ඔකාසන්ති. තෙ තථා පටිඤ්ඤාසිං. තාපසෝ 'ඉමස්මිං ඔකාසෙ ඨත්වා වණ්ණාලපුත්තෙනාපි වක්ඛ වත්තං බ්ලෙන අනිසෙතී'ති වත්වා අස්සමෙ රඤ්ඤෝ ඝරං මාපෙත්වා නගරං මාපෙථා'ති තං ඔකාසං දත්වා සයං අවිදූරෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කත්වා වසි.

තතෝ කුමාරා තත්ථ නගරං මාපෙත්වා කපිලස්ස වුත්තොකාසෙ කතත්තා කපිලවත්ථූති නාමං ආරොපෙත්වා තත්ථ නිවාසං කපෙසුං. අථ අමච්චා ඉමෙ කුමාරා වයප්පත්තා යදි නොසං පිතා සන්තකෙ භවෙය්‍ය, සෝ ආවාහවිවාහං කාරෙය්‍ය, ඉදානි පන අම්හාකං භාරොති විනෙතබ්බා කුමාරෙහිපි සද්ධිං සම්මනෙතබ්බං. කුමාරා අම්හාකං සදිසා ඛත්තියධීතරෝ න පස්සාම තාසමපි භගිනීනං තංසදිසෙ ඛත්තිය කුමාරෙ, ජාතිසම්භෙදඤ්ච න කරොමාති තෙ ජාතිසම්භෙදභයෙන සෙථභගිනිං මාතුච්ඡානෙ ඨපෙසුං අවසෙසානි සංවාසං කපෙසුං. තෙසං පිතා තං පවත්තිං සුත්වා 'සක්‍යා වත භො කුමාරා'ති උදානං උදානෙසි. අයං තාව සක්‍යානං උප්පත්ති. වුත්තඤ්චෙතං භගවතා: 'අථ ඛො අම්බට්ඨ රාජා ඔක්කාකො අමච්චෙ පාරිසජ්ජෙ ආමන්තෙසි: කහං නු ඛො භො එතරහි කුමාරා සම්මන්තීති. අත්ථි දෙව හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා තීරෙ මහා සාකසණ්ඩො, තත්‍රෙතරහි කුමාරා සම්මන්ති, තෙ ජාතිසම්භෙදභයා සකාහි භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කපෙන්තීති. අථ ඛො අම්බට්ඨ රාජා ඔක්කාකො උදානං උදානෙසි: සක්‍යා වත භො රාජ කුමාරා පරමසක්‍යා වත භො රාජකුමාරාති තදග්ගෙන ච පන අම්බට්ඨ සක්‍යා පඤ්ඤායන්ති, සෝ ච සක්‍යානං පුබ්බපුරිසෝ"[2]ති.

තතෝ තෙසං ජෙට්ඨභගිනියා කුට්ඨරොගෝ උදපාදි, කොවිළාර පුප්ඵසදිසානි ගත්තානි අහෙසුං. රාජකුමාරා ඉමාය සද්ධිං එකතෝ නිසජ්ජට්ඨානභොජ්ජාදීනි කරොන්තානම්පි උපරි එස රොගො සඞ්කම තීති විනෙතබ්බා උය්‍යානකීළං ගවජ්ඡනත්‍ථා එය තං යානෙ ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පොක්ඛරණිං ඛණාපෙත්වා තං තත්ථ ඛාදනීය භොජනීයෙන සද්ධිං පක්ඛිපිත්වා උපරි පටිච්ඡාදෙත්වා පංසුං දත්වා පක්ඛා මිංසු. තෙන ච සමයෙන රාජා මහා නාම රාජා කුට්ඨරොගී ඔරොධෙහි ච නාටකෙහි ච ජිගුච්ඡියමානො තෙන සංවෙගෙන ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං

1. සී. I. මහාසාවකණ්ඩෙ ම. මහාසාඛාවනසණ්ඩෙ. 2. දීඝනිකායඅම්බට්ඨසු.

දත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ පත්තමූලඵලානි පරිභුඤ්ජන්තා න විරසෙව අරොගා සුවණ්ණවණ්ණා හුත්වා ඉතො චිතො ච විච රන්තා මහන්තං සුසිරරුක්ඛං දිස්වා තස්සබ්භන්තරෙ සොළසහත්ථප මාණං තං කොලාපං සොධෙත්වා වාරණ්ඩ වාතපානඤ්ච කත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො අඛ්ගාරකටාහෙ අඟඝිං කත්වා රත්තිං විස්සරඤ්ච සුස්සරඤ්ච සුණන්තා සයති. සො අස්සකසම්ං පදෙසෙ සීහෝ සද්දමකාසි අස්සකසම්ං ව්‍යග්ඝොත්ති සල්ලක්ඛෙත්වා පභාතෙ තත්ථ ගන්ත්වා විසාණමංසං ආදාය පවිත්වා ඛාදති. අථෙකදිවසං සො පවවුස්සසමයෙ අඟඝිං ජාලෙත්වා නිසීදි. තෙන ව සමයෙන තස්සා රාජධීතාය ගබ්භං ඝාසිත්වා ව්‍යග්ඝෝ තං පදෙසං ඛණිත්වා පදරත්ථරෙ විවරමකාසි. තෙන විවරෙන ව්‍යග්ඝං දිස්වා භීතා විස්සරමකාසි. සෝ තං සද්දං සුත්වා 'ඉත්ථිසද්දො එසො'ති ව සල්ලක්ඛෙත්වා පාතොව තත්ථ ගන්ත්වා 'සො එත්ථා'ති ආහ. 'මාතුගාමෝ සාමී'ති, 'නික්කඩ්ඪාහි, න නික්කඩ්ඪාමී'ති. 'කිඤ්චාරණා'ති. 'ඛත්තියකඤ්ඤා අහ'න්ති. එවං සොඛෙ නිඛාතාපි මානමෙව කරොති. සෝ සබ්බං පුච්ඡිත්වා 'අහමපි ඛත්තියොත්ති ජානිං ආවිකත්වා 'එහිදානි බිරෙ පක්ඛිත්තසපති විය ජාත'න්ති ආහ. සා 'කුට්ඨරොගිනීමනි සාමි න සක්කා නික්කඩ්ඪිතු'න්ති ආහ. සෝ 'කත කමෙමාදානි අහං, සක්කා නික්ඩ්ඪිතු'න්ති නිස්සෙණිං දත්වා තං උද්ධරිත්වා අත්තනො වස්සනට්ඨානං නෙත්වා සයං පරිභුත්තභෙසජ්ජානි එව දත්වා න විරසෙව අරොගං සුවණ්ණවණ්ණමකාසි, තාය ව සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, සා පඨමසංවාසෙනෙව ගබ්භං ගණ්හිත්වා මෙ පුත්තෙ විජායි, පුනපි වෙති එවං සොළසකඛත්තුං විජායි; එවං තෙ වත්තිංස ඝාතරෙ අඟෙසුං. තෙ අනුපුබ්බෙන වුද්ධිප්පත්තෙ පිතා සබ්බසිප්පානි සික්ඛාපෙසි.

අථෙකදිවසං එකො රාමරඤ්ඤ නගරවාසි පබ්බතෙ රත්තානි ගවෙසන්තො තං පදෙස ආගතො රාජානං දිස්වා අඤ්ඤසි 'ජානාමහං දෙව තුමෙහ'ති වාහ. 'කුතො භවං ආගතොසි'ති ව තෙන පුට්ඨො නගරතො දෙවා'ති ආහ. තතො නං රාජා සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡි. එවං තෙසු සල්ලපමානෙසු තෙ දූරතා ආගමිංසු. සෝ තෙ දිස්වා 'ඉමෙ කෙ දෙවා,ති පුච්ඡි. 'පුත්තා මෙ භන'ෙති. 'ඉමෙහිදානි දෙව වත්තිංස කුමාරෙහි පරිවුතො වනෙ කිං කරිස්සසි? එහි රජ්ජං සමනුසාසා'ති. 'අලා භනෙ ඉධෙව සුඛ'න්ති. සෝ ලද්ධානුති මෙ කථාපාභතන්ති නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤ පුත්තස්ස ආරොචෙසි. රඤ්ඤ පුත්තෙ 'පිතරං ආනෙස්සාමී'ති චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය තත්ථ ගන්ත්වා නානප කාරෙහි පිතරං යාචි. සොපි 'අලං තාත කුමාර ඉධෙව සුඛ'න්ති න ඉච්ඡි. තතො රාජපුත්තෙ 'නදානි රාජා ආගන්තුං ඉච්ඡිති, ඔසදස්ස ඉධෙව නගරං මාපෙමී'ති විත්තෙත්වා තං කොලරුක්ඛං උද්ධරිත්වා සරං කත්වා නගරං මාපෙත්වා කොලරුක්ඛං අපනෙත්වා තත්තස්ස **කොලනගර**න්ති ව ව්‍යග්ඝපථෙ කත්තස්ස **ව්‍යග්ඝපජ්ජ**න්ති වාති චෙ නාමානි ආරොපෙත්වා අගමාසි. තතො වයප්පත්තෙ කුමාරෙ මාතා ආණාපෙසි: 'තාතා තුම්හාකං කපිලවත්ථුවාසිනො සක්‍යා මාතුලා හොන්ති

ධීතරෝ නෙසං ගණ්හථා'ති. තෙ යං දිවසං ඛත්තියකඤ්ඤායො නදිං කීළනං ගච්ඡන්ති, තං දිවසං ගන්ත්වා නදීතීරං උපරුන්ධිත්වා නාමානි සාවෙත්වා පහිතා පහිතා රාජධීතරෝ ගහෙත්වා අගමංසු, සක්‍යා රාජානො තං සුත්වා 'හොතු භතෙ අම්හාකං ණතුකා එවං'ති තුණ්හී අහෙසුං. අයං කොලියානං උප්පත්ති.

එවං තෙසං සාකියකොලියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරොන්තානං ආගතො වංසො යාව සීහහනුරාජා තාව විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. සීහහනුරඤ්ඤො පන පඤ්ච පුත්තා අහෙසුං. සුද්ධොදනො අමිතොදනො ඛොතොදනො සුක්කොදනො අමිතොදනොති.[1] තෙසු සුද්ධොදනෙ රජ්ජං කාරයමානෙ තස්ස පජාපතියා මහාමායාදෙවියා කුච්ඡිම්හි පුරිමපරිදමහාපුරිසො ජාතකනිදානෙ වුත්තනයෙන තුසිතපුරා චවිත්වා පටිසන්ධිං ගණ්හි. අනුපුබ්බෙන කතමහාභිනික්ඛමණං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා පවත්තිත වරධම්මවක්කෙ යථාඨානං කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා සුද්ධොදනමහාරාජා දයො අරියඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ජනපදචාරිකං පක්කමිත්වා පුනපි අපරෙන සමයෙන පච්චාගන්ත්වා පණ්ණරසහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං කපිලවත්ථුසමිං විහරති නිග්‍රොධාරාමෙ. තත්‍ර විහරන්තො ච භගවති සාකියකොලියානං උදකං පටිච්ච කලහො අහොසි. කථං?

තෙසං කිර උභින්නම්පි කපිලපුරකොලියපුරානං අන්තරෙ රොහිණී නාම නදී පවත්තති. සා කදාචි අප්පොදිකා හොති කදාචි මහොදිකා, අප්පොදිකකාලෙ සෙතුං කත්වා සාකියාපි කොලියාපි අත්තනො අත්තනො සස්සපරිභොගත්ථං උදකං ආනෙන්ති. තෙසං මනුස්සා එකදිවසං සෙතුං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං භණ්ඩන්තා 'අරෙ තුම්හාකං රාජකුලං භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි කුකකුටසොණසිඟාලාදිතිරච්ඡානා විය–තුම්හාකං රාජකුලං සුසිරරුක්ඛෙ වාසං කප්පෙසි පිසාචිල්ලිකා විය'ති එවං ජාතිවාදෙන බ්‍රුංසෙත්වා අත්තනො අත්තනො භූමිං ආරොවෙසුං. තෙ කුද්ධා යුද්ධසජ්ජා හුත්වා රොහිණිං නදීතීරං සම්පත්තා. එවං තං සාගරසදිසං[2] බලං අට්ඨාසි. අථ භගවා 'ඤාතකා කලහං කරොන්ති, හන්ද නෙ වාරෙමී'ති ආකාසෙනාගන්ත්වා විත්තං සෙනානං මජ්ඣෙ අට්ඨාසි, ආවජ්ජිත්වා සාවත්ථිතො ආගතො'ති එකෙ, ඨිතා පන අත්තදණ්ඩසුත්තං අභාසි. තං සුත්වා සබ්බෙ සංවෙගපත්තා ආවුධානි ඡඩ්ඩෙත්වා භගවන්තං නමස්සමානා අට්ඨංසු මහගඝඤ්ච ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. භගවා ඔරුය්හ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිත්වා "කුහංරිහත්ථා පුරිසෙ"ති ආදිනා එසනජාතකං,[3] "වඤ්ඣා තා කුඤ්ජරා"ති ආදිකං ලටුකිකජාතකං,[4]

"සමෙමාදමානා ගච්ඡන්ති ජාලමාදාය පක්ඛිනො,
යදා තෙ විවදිස්සන්ති තදා එහින්ති මෙ වසන්ති".

---

[1] සී. ඉ. සද්ධොදනො. අමිතොදනො. ඔකාමුඛසදිසං. 2. ම. විතඩ්ඩසදිසං. 3, ජාතකපාලි.

ඉමං වටටකජාතකඤ්ච කථෙත්වා පුන තෙසං විරකාලපවත්තං ඤත්ති භාවං දස්සෙන්තො ඉමං මහාවංසං කථෙසි. තෙ පුබ්බෙපි කිර මයං ඤතකා එවාති අතීව පසිදිංසු. තතො සක්‍යා අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙ කුමාරෙ කොලියා අඩ්ඪතෙය්‍යසතෙති එකඤ්ච කුමාරසතානි භගවතො පරිවාරත්ථාය අදංසු. භගවා තෙසං පුබ්බහෙතුං දිස්වා 'එථ භික්ඛවොති ආහ, තෙ සබ්බෙ ඉද්ධියා නිබ්බත්තඅට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා හුත්වා ආකාසෙ අබ්භුග්ගන්ත්වා ආගම්ම භගවන්තං වන්දිත්වා අට්ඨංසු. භගවා තෙ ආදාය මහාවනං අගමාසි. තෙසං පජාපතියො දූතෙ පාහෙසුං, තෙ තාහි නානාපකාරෙහි පලොභියමානා[1] උක්කණ්ඨිංසු. භගවා තෙසං උක්කණ්ඨිතභාවං ඤත්වා හිමවන්තං දස්සෙත්වා තත්ථ කුණාලජාතක කථාය තෙසං අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො ආහ: 'දිට්ඨපුබ්බං වො භික්ඛවෙ හිමවා'ති. 'න භගවාති. එථ භික්ඛවෙ පෙක්ඛථා'ති අත්තනො ඉද්ධියා තෙ ආකාසෙන නෙත්වා 'අයං සුවණ්ණපබ්බතො අයං රජතපබ්බතො අයං මණිපබ්බතොති නානාපකාරෙ පබ්බතෙ දස්සෙත්වා කුණාලදහෙ මනොසිලාතලෙ පච්චුට්ඨාසි. තතො 'හිමවතෙත සබ්බෙ වතුපදබහුපදාදිභෙදා තිරච්ඡානගතා පාණා ආගච්ඡන්තු සබ්බෙසඤ්ච පච්ඡතො කුණාලසකුණොති අධිට්ඨාසි, ආගච්ඡන්තෙත ව තෙ ජාතිනාමනිරුත්තිවසෙන වණ්ණෙන්තො 'එතෙ භික්ඛවෙ හංසා එතෙ කොඤ්චා එතෙ වක්කවාකා-කරවිකා-භත්තිසොණ්ඩකා-පොක්ඛර සාතකා'ති තෙසං දස්සෙසි; තෙ විම්හිතහදයා පස්සන්තා සබ්බපච්ඡතො ආගච්ඡන්තං විහි විජ්ජාඛන්ධෙහි තුණ්ඩෙන ඛණ්ඩිත්වා ගහිතකට්ඨවෙමජ්ඣෙ නිසින්නං සහස්සවිජ්ජාඛන්ධපරිවාරං කුණාලසකුණං දිස්වා අවජරි යබහුතචිත්තජාතා භගවන්තං ආහංසු:

කච්චි භන්තෙ භගවාපි ඉධ කුණාලරාජා භූතපුබ්බොති. ආම භික්ඛවෙ මයාවෙස කුණාලවංසො කතො, අතීතෙ හි මයං වත්තාරොජනා ඉධ වසිම්හ: නාරදෙ, දෙවලො ඉසි, ආනන්දෙ ගිජ්ඣරාජා, පුණ්ණ මුඛා චූළසාකොකිලා, අහං කුණාලො සකුණොති සබ්බං මහාකුණාල ජාතකං කථෙසි. තං සුත්වා තෙසං භික්ඛූනං පුරාණදුතියිකායො ආරබ්භ උපප්පත්තිං අනභිරතිං වූපසන්තා. තතො තෙසං භගවා සච්චකථං කථෙසි, කථාපරියොසානෙ සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්නො සබ්බුපරිමො අනාගාමී අහොසි, එකොපි පුථුජ්ජනො වා අරහා වා නත්ථි. තතො භගවා තෙ ආදාය පුනදෙව මහාවනෙ ඔරුහි, ආගච්ඡමානා ව තෙ භික්ඛූ අත්තනොව ඉද්ධියා ආගච්ඡිංසු. අථ තෙසං භගවා උපරි ඔභාසට්ඨාය පුන ධම්මං දෙසෙසි, තෙ සඤ්ඤිනොපි විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. පඤ්ච පඤ්ච භික්ඛූ සතානි පඤ්චමෙව ආගමාසි භගවතො ආරොචෙස්සාමීති. ආගන්ත්වා ච 'අභිරමාමහං භගවා න උක්කණ්ඨාමී'ති වත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. එවං තෙ සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං ආගන්ත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු ජෙට්ඨමාස උපොසථදිවසෙ සායණ්හසමයෙ

1, පං. සී. II. III. V. උපලොභියමානා.

තතෝ පඤ්චසතඛීණාසවපරිවුතං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං යථෙවා අසඤ්ඤසත්තෙ ව අරූපිබ්‍රහ්මානෝ ව සකල දසසහස්සචක්කවාලෙ අවසෙසදෙවතායෝ මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වුත්තනයෙන සුබුම්මත්තභාවෙ නිම්මණ්ඩිතා සම්පරිවාරෙසුං: 'ඉච්ඡා පටිභානං ධම්මදෙසනං, සොස්සාමා'ති. තස්ථ වත්තාරෝ බ්‍රහ්මාසව බ්‍රහ්මානෝ සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය බ්‍රහ්මගණං අපස්සන්තා කුහිං ගතාති ආවිජ්ජිත්වා තමත්ථං ඤත්වා පවජ්ය ආගන්ත්වා ඔකාසං අලභමානා චක්කවාළමුඛවත්තිනි ඨත්වා පවෙචකගාථායෝ අභාසිංසු. යථාහ: "අථඛෝ චතුන්නං සුද්ධාවාසකායිකානං දෙවානං[1] එතදහොසි: අයං ඛෝ භගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං මහාවනෙ මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහන්තෙහි, දසහි ච ලෝකධාතූහි දෙවතායෝ යෙභුය්‍යෙන සන්නිපතිතා භගවන්තං දස්සනාය භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච; යන්නූන මයම්පි යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමෙය්‍යාම උපසඞ්කමිත්වා භගවතො සන්තිකෙ[2] පවෙචකගාථායෝ භාසෙය්‍යාමා". ති සබ්බං සගාථකවග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එවං ගන්ත්වා ච තත්ථ එකෝ බ්‍රහ්මා පුරත්ථිමචක්කවාළමුඛවත්තිනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ ඨිතෝ ඉමං ගාථං අභාසි:-**මහාසමයෝ පවනස්මිං**-පෙ-**දක්ඛිණාය අපරාජිතසඞ්ඝනාති**. ඉමඤ්චස්ස ගාථං භාසමානස්ස පච්ඡිම චක්කවාළපබ්බතෙ ඨිතා සද්දං අස්සොසුං. දුතියෝ පච්ඡිමචක්කවාළ මුඛවත්තිනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ ඨිතෝ තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **නත්‍ථි භික්ඛවෙ සමාදහංසු**-පෙ-**ඉඤ්ජනානි රක්ඛන්ති පණ්ඩිතා** ති. තතියෝ දක්ඛිණවක්කවාළමුඛවත්තිනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ ඨිතෝ තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **ඡෙත්වා ඛීලං ඡෙත්වා පලිඝං**-පෙ-**සුසූනාගාතා**නි. චතුත්ථෝ උත්තරවක්කවාළමුඛවත්තිනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ ඨිතෝ තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි: **යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ**-පෙ-**දෙව කායං පරිපූරයිස්සන්තීති**. තස්සපි තං සද්දං දක්ඛිණවක්කවාළෙ ඨිතෝ අස්සොසි. එවං තදු ඉමෙ චත්තාරෝ බ්‍රහ්මානෝ පරිසං පොමෙත්වා ඨිතා අහෙසුං, මහාබ්‍රහ්මානෝ[3] එකං චක්කවාළං ඡාදෙත්වා අට්ඨංසු[4].

අථ භගවා දෙවපරිසං උල්ලොකෙත්වා[5] භික්ඛූනං ආරොචෙසි: "යෙපි තෙ භික්ඛවෙ අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා තෙසම්පි භගවන්තානං එතපරමා යෙව දෙවතා සන්නිපතිතා අහෙසුං සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහි, යෙපි තෙ භික්ඛවෙ භවිස්සන්ති අනාගත මද්ධානං අරහන්තො-පෙ-සන්නිපතිතා භවිස්සන්ති සෙය්‍යථාපි මය්හං එතරහීa"ති. තතො නං දෙවපරිසං භව්‍යාභව්‍යවසෙන විධා විභජි: එත්තකා භව්‍යා එත්තකා අභව්‍යාති. තත්ථ අභබ්බපරිසා බුද්ධසතෙපි ධම්මං දෙසෙන්ත න බුජ්ඣති, භබ්බපරිසා සක්කා බොධෙතුන්ති ඤත්වා පුන භබ්බපුග්ගලෙ වරියවසෙන ත්‍රිධා විභජි: එත්තකා රාගචරිතා එත්තකා දෝස-මොහ-විතක්ක-සද්ධා බුද්ධිචරිතාති. එවං චරියවසෙන

1. සී., පෘ. දෙවතානං. 3. පෘ., සී. V. මහාබ්‍රහ්මා. 5. ම., ඔලෝකෙත්වා.
2. සී., පෘ. 1 & V. උපසඞ්කමිත්වා ච පන. 4. සී., පෘ., V. අට්ඨංසු. a. දීඝනිකාය මහාසමය.

පරිග්ගහෙත්වා අඤ්ඤා පරිසාය කිඳිසා ධම්මදෙසනා සප්පායාති ධම්මකථං විවිනිත්වා පුන තං පරිසං මනසාකාසි: අත්තනජ්ඣාසයෙන තු ඛෝ ජානෙය්‍ය පරජ්ඣාසයෙන අවිඤ්ඤත්තිවසෙන පුච්ඡාවසෙනාති. තතෝ පුච්ඡාවසෙන ජානෙය්‍යාති ඤත්වා පඤ්හං පුච්ඡිතුං සමත්ථෝ අත්ථි නත්ථීති පුන සකලපරිසං ආවජ්ජිත්වා නත්ථි කොචීති ඤත්වා සවෙ අහමෙව පුච්ඡිත්වා අහමෙව විස්සජ්ජෙය්‍යං එතමස්සා පරිසාය සප්පායං න හොති, යන්නූනාහං නිම්මිතබුද්ධං මාපෙය්‍යන්ති පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය මනොමයිද්ධියා. අභිඤ්ඤාචිත්වා නිම්මිතබුද්ධං මාපෙසි සබ්බඤ්ඤුතඤාණාදීහි ලොකඛණසම්පන්නෝ පත්තවිවරධරෙ ආලොකිතවිලොකිතාදි සම්පන්නෝ හොතුති අධිට්ඨානවිත්තෙන සහ පාතුරහොසි. සෝ පාචීන ලොකධාතුතෝ භගවතෝ සම්මෙවෙ ආසනෙ නිසිත්තෝ එව ආගන්ත්වා යාති භගවතා ඉමමහි සමාගමෙ වරියවසෙන ජ සුත්තානි කථිතානි, සෙය්‍යථිදං? පුරාභෙදසුත්තං කලහවිවාදසුත්තං චූළවූහං මහාවූහං තුවටකං ඉදමෙව සම්මාපරිබ්බාජනියන්ති; තෙසු රාගචරිත දෙවතානං සප්පායවසෙන කථෙතබ්බස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස පවත්ත නත්ථං පඤ්හං පුච්ඡන්තෝ **පුච්ඡාමි මුනිං පඤ්ඤාපදඤ්ඤනන්ති** ඉමං ගාථ මාහ. තත්ථ **පඤ්ඤාපදඤ්ඤනන්ති** මහාපඤ්ඤං; **නිබ්බාණන්ති** චතුරොඝ තිණ්ණං; **පාරගතන්ති** නිබ්බාණප්පත්තං; **පරිනිබ්බුතන්ති** සඋපාදිසෙස නිබ්බාණවසෙන පරිනිබ්බුතං; **සිතාතනන්ති** ලොකධම්මෙහි අනාමසනීය චිත්තං; **නිකඛම්ම ඝර පණ්ඩුජ්ජ කාමෙති** වත්ථුකාමෙ පණ්ඩිත්වා ඝරාවාසා නිකඛමම; **කථං භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යාති** සො භික්ඛු කථං ලොකෙ සම්මා පරිබ්බජෙය්‍ය විහරෙය්‍ය අනුපලිත්තෙන ලොකෙන නුත්වා, ලොක, අතික්කමෙය්‍යාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව.

අථ භගවා යස්මා ආසවක්ඛයං අපත්වා[2] ලොකෙ සම්මා පරිබ්බ ජනෙතා නාම නත්ථි තස්මා තස්මිං රාගචරිතවසෙන පරිග්ගහිතෙ බ්‍රහ්මපුග්ගලසමූහෙ තං තං තෙසං සමානදෙසනං දෙවතාගණානං ආවිණ්ණදෙසපහාණත්ථං **ඝස්ස මඛඝලාති** ආරභිත්වා **අරහත්ත** නිකූටෙනෙව ඛීණාසවපටිපදං පකාසෙන්තො පණ්ණරස ගාථායෙ අභාසි. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **මඛඝලාති** මඛඝලසුත්තෙ වුත්තානං දිට්ඨ මඛඝලාදීනමෙතං අධිවචනං; **සමූහතානි** සුට්ඨු උභතා පඤ්ඤාසත්ථෙන සුවිත්තානා; **උපඝාතානි** 'උක්කඩාපත දිසාඩාහාදයො එවංවිපාකා හොන්තී'ති එවං පවත්තා උපපාතාභිතිවෙසා; **සුපිනානි** පුබ්බණ්හ සමයෙ සුපිනං දිසවා ඉදං නාම හොති, මජ්ඣන්හිකාදීසු ඉදං; වාම පස්සෙන සයතා දිට්ඨෙ ඉදං නාම හොති, දක්ඛිණපස්සාදීහි ඉදං; සුපිනන්තෙ වන්දං දිසවා ඉදං නාම හොති, සුරියාදයො දිසවා ඉදන්ති එවමපවත්තා සුපිනාභිනිවෙසා; **ලක්ඛණානි** දණ්ඩලක්ඛණවත්ථුලක්ඛ ණාදිපාඨං පඨිත්වා ඉමිනා ඉදං හොතීති එවං පවත්තා ලක්ඛණාභිනිවෙසා; තෙ සබ්බෙපි බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **සම්මඝලෙ දෙසවිප්පතිසාරාති** අථස්සිංස මහාමඛඝලාති යථෙවා අවසෙසා

1. පා සී. සමමෙව ම. සයමෙව. 2. ම. යස්මා යස්මිං ආසවක්ඛයං අපත්තෙතා.

මඞ්ගලදෙසා නාම, යස්ස පනෙතෙ මඞ්ගලාදයෝ සමූහතා **ස** මඞ්ගල දෙසෙවපහීණෙ හොති, අථවා මඞ්ගලානඤ්ච උපපාතාදිදෙසානඤ්ච පහීණතතා මඞ්ගලදෙසවිපහීණෙ හොති, න මඞ්ගලාදීහි සුද්ධිංපවෙචති අරියමඤ්ඤන අධිගතතතා, තසමා **සම්මා සෝ ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය** සෝ බීණාසවෝ ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය අනුපලිත්තෙනා ලොකෙනානි.

දුතියගාථාය **රාගං විනොසෙථ මානුසෙසු දිබ්බෙසු භාවමසු වාපි හිත්වා** මානුසෙසු ච දිබ්බෙසු ච කාමගුණෙසු අනාගාමිමග්ගෙන අනුපපත්තිධම්මතං නෙත්වා රාගං විනයෙථ; **අනිඝෙ ඝම්ම භවං සමෙච්ච ඛම්මානි** එවං රාගං විනෙත්වා තතෝ පරං අරහත්තමග්ගෙන සබ්බපප කාරතෝ පරිඤ්ඤාභිසමයාදයෝ සාධෙන්තා චතුසච්චභෙදම්පි සමෙච්ච ධම්මං ඉමාය පටිපදාය තිවිධම්පි අතික්කමම භවං; **සම්මා සෝ**නි සොපි **භික්ඛු** සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය. තතියගාථාය **අනුරොධවිරොධවිප්පහීණෝති** සබ්බවත්ථූසු පහීණරාගදෙසෝ. සෙසං වුත්තනයමෙව. සබ්බ ගාථාසු ච **සොපි භික්ඛු සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා**ති යොජෙතබ්බං, ඉතෝ පරං හි යොජනම්පි[1] අවත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම.

චතුත්ථගාථාය **සත්තසඞ්ඛාරවසෙන** දුවිධං **පියඤ්ච අප්පියඤ්ච** වෙදිතබ්බං, තත්ථ ඡන්දරාගපටිඝප්පහාණෙන **නිබ්බා**; **අනුපාදායා**නි චතූහි උපාදානෙහි කඤ්චි ධම්මං අගහෙත්වා; **අනිස්සිතෝ කුහිඤ්චී**ති අට්ඨසතභෙදෙන තණ්හානිස්සයෙන වාසටඨිභෙදෙන දිට්ඨිනිස්සයෙන ච කුහිඤ්චි රූපාදිධම්මෙ භවෙ වා අනිස්සිතෝ; **සංයොජනියෙහි විප්පමුත්තෙනා**නි සබ්බෙපි තෙභූමකධම්මා දසවිධසංයොජනස්ස විසයතතා සංයොජනියා, තෙහි සබ්බපපකාරතෝ මඟභාවනාය පරිඤ්ඤාතත්තා ච විප්පමුත්තෙනාති අත්ථෝ. පඨමපාදෙන වෙත්ථ රාගදෙසපහාණං වුත්තං, දුතියෙන උපාදානනිස්සයාභාවෝ, තතියෙන සෙසාකුසලෙහි අකුසලවත්ථූහි ච විප්පමොක්ඛෝ; පඨමෙන වා රාගදෙසපහාණං, දුතියෙන තදුපායෝ, තතියෙන තෙසං පහීණතතා සංයොජනියෙහි විප්පමොක්ඛොති වෙදිතබ්බා.

පඤ්චමගාථාය **උපධිසූති** ඛන්ධූපධිසු, ආදානන්තිපි ආදතබ්බට්ඨෙන තෙ යෙව වුච්චන්ති; **අනඤ්ඤදනෙය්‍යොති** අනිච්චාදීනං සුද්ධත්තතා ඉදං සෙය්‍යොති කෙනචි න නෙතබ්බෝ. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. ඉදං වුත්තං හොති: ආදානෙසු චතුත්ථමඤ්ඤන සබ්බසෝ ඡන්දරාගං **විනෙත්වා සෝ** විනීතඡන්දරාගෝ තෙසු **උපධිසු න සාරමෙති** සබ්බෙ උපධී අසාරකතෙනෙව පස්සති, තතෝ තෙසු දුවිධෙනාපි නිස්සයෙන **අනිස්සිතෝ** අඤ්ඤෙන වා කෙනචි ඉදං සෙය්‍යොති අනෙතබ්බෝ **බීණාසවෝ භික්ඛු සම්මා සෝ ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය.**

ඡට්ඨගාථාය **අවිරුද්ධොති** එතෙසං තිණ්ණං දුච්චරිතානං පහීණත්තා සුචරිතෙහි සද්ධිං අවිරුද්ධෝ; **විදිත්වා ධම්මානි** මඤ්ඤන චතුසච්චධම්මං ඤත්වා; **නිබ්බාණපදගිපස්සියානෙනි** අනුපාදිසෙසං ඛන්ධනිබ්බාණපදං පස්සියමානෝ. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. සත්තමගාථාය

1. ප-වා. පදයොජනම්පි.

අභබ්බොති දසහි අකෙඛාසවත්තේහි අභිසත්තෝ; **න සඞ්කිලෙථාති** න උපනයෙථ න කුප්පෙයය; **ලද්ධා පරභොජනං න භුඤ්ජතී** පරෙහි දින්නං සද්ධාදෙය්‍යං ලභිත්වා අහං සුතෝ යසස්සී ලාභීති න මඤ්ඤෙය්‍ය. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අට්ඨමගාථාය **ලොභනන්ති** විසය[1] ලොභං, භවනන්ති කාමභවාදිභවං, එවං ඒහි පදෙහි භවභොගත්තණ්හා වුත්තා, පුරිමෙන වා සබ්බාපි තණ්හා සවජ්ජෙන කම්මභවෝ; **විරතෝ ඡේදනබන්ධනානෝති** එවමෙතෙසං කම්මකිලෙසානං පහීණත්තා පරසන්තජ්ඡෙදනබන්ධනා ච විරතොති. සෙසං වුත්තනයමෙව. නවමගාථාය **සාරුප්පමත්තනෝ විදිත්වාති** අත්තනෝ භික්ඛුභාවස්ස අපතිරූපං අනෙසනාදිං පහාය සම්මා එසනාදිං ආජීවසුද්ධිං අඤ්ඤඤ්ඤ සම්මාපටිපත්තිං තත්ථ පතිට්ඨාය නෙන විදිත්වා, න හි සුතමත්තෙනෙව කිඤ්චි හොති; **යථානපිඤානති** යථාතථං යථාභූතං; ධම්මානති ඛන්ධායතන්‍යාදිභෙදං යථාභූතඤ්ඤණෙන චතුසච්චධම්මං වා මඤ්ඤන විදිත්වා. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

දසම ගාථාය **සෝ නිරාසසෝ අනාසසානෝති**[2] සස්ස අරියමග්ගෙන විනාසිතත්තා අනුසයා වා සන්තානේ අනුසලමූලා ච සමූහතා සෝ නිරාසෝ නිත්තණ්හා හොති, තතෝ ආසාය අභාවෙන කඤ්චි රූපාදිධම්මං නාසිංසති, තෙනාහ: **නිරාසසෝ අනාසසානෝති**.[3] සෙසං වුත්තනයමෙව. එකාදසමගාථාය **ආසවක්ඛයෙණාති** ඛීණචතුරාසවෝ, **පහීණමානෝති** පහීණත්තවිධමානෝ; **ගාහපථන්ති** රාගවිසයභූතං තං තෙභූමක ධම්මජාතං; **උපාතිවත්තෝති** පරිඤ්ඤුපගාණෙහි අතික්කන්තෝ **දෙසනාති** සබ්බඤ්ඤුවිසෙවනං භින්නා අරියෙන දම්මෙන දෙසිත භූමිං පත්තෝ; **පරිනිබ්බුතෝති** කිලෙසග්ගිවූපසමෙන සීතිභූතෝ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

වාදසමගාථාය **සම්බුද්ධෝති** බුද්ධාදිගුණෙසු පරපච්චයවිරහි තත්තා සබ්බාකාරසම්පන්නත්තා අවෙච්චපසාදෙන සමන්නාගතෝ න පරස්ස සද්ධාය පටිපත්තියං ගමනාභාවෙන, යථාහ: "නබ්බාහං එත්ථ භන්තෙ භගවතෝ සද්ධාය ගච්ඡාමී"[a]ති. **සුතවාති** වෙසිතසුත කිච්චත්තා පරමත්ථිකසුතසම්පන්නාගතෝ; **නිබ්බිදාසීති** සංසාරකන්තාර මූළ්හෙ ලොකෙ අමතපුරගාමිනෝ සම්මත්තනියාමොගාහතස්ස මග්ගස්ස දස්සාවී, දිට්ඨමග්ගෙනාති වුත්තං හොති; **වග්ගගතෙසු න වග්ගසාරීති** වග්ගගතා නාම වාසට්ඨිදිට්ඨිගතිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිලොමත්තා එවං වග්ගාති දිට්ඨිහි ගතෙසු සත්තෙසු න වග්ගසාරී 'ඉදං එවජ්ජිස්සති ඉදං තථෙව භවිස්සති'ති එවං දිට්ඨිවසෙන අගමනතෝ; **පච්ඡතෝති** පච්ඡානතෝ, චිත්තඤවටකතෝති වුත්තං හොති, **දෙසවිසෙසණමෙවෙතං**; **විනෙය්‍යාති** විනෙත්වා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තෙරසමගාථාය **සංසුද්ධජිනෝති** සංසුද්ධෙන අරහත්තමග්ගෙන විජිතකිලෙසොවිවත්තච්ඡදෝති විවටරාගදෙසමොහජ්දනෝ; **ඛීණාසවබලීති** වතුසච්චධම්මෙසු වසිප්පත්තෝ, න හිස්ස සක්කා තෙ ධම්මා යථා

1. ඉ.-විසං. 2. "නිරාසසෝ අනාසසානෝ"තිපි.

a. සංයුත්තනි මහාවග්ග.

සුතා කෙනචි අසඤ්ඤථා කාතුං, තෙන බ්‍රහ්මණවඞ්ගෝ ධම්මෙසු වසිනි වුච්චති; **පාරගූති** පාරං වුච්චති නිබ්බාණං, තං - ගතො, සඵපාදිසෙසවසෙන අධිගතොති වුත්තං හොති; **අනෙළමූගෝති අපගතතණ්හාචලතො**; **සඞ්ඛාරනිරොධසඤ්ඤාසුසලොති** සඞ්ඛාරනිරොධො වුච්චති නිබ්බාණං, තමති **සුණං** අරියමග්ගපඤ්ඤං, තත්ථ කුසලො චතුකිච්චතාහි භාවිතත්තා, ඡෙකොති වුත්තං හොති. චුද්දසමගාථාය **අතීතෙසූති** පවත්තිං පත්වා අතික්කන්තෙසු පඤ්චසු ඛන්ධෙසු; **අනාගතෙසූති** පවත්තිං අප්පත්තෙසු **පඤ්චසු ඛන්ධෙසු** එව; **කප්පාතීතොති** 'අහං මම'න්ති කප්පනං සබ්බම්පි වා තණ්හාදිට්ඨිකප්පං අතීතො; **අනිඛෙව සුද්ධිපඤ්ඤාති** අනිච සුද්ධි පඤ්ඤාදි අතික්කමිත්වා වා සුද්ධිපඤ්ඤං, කිං **අතික්කමිත්වා**? අදුක්ඛතඤං. අරහා හි ඡවාඡං අවිජ්ජාසඞ්ඛාරඛන්ධතො අතීතො අදධා, ජාතිජරා මරණසඞ්ඛාතො අනාගතො අදධා, විඤ්ඤාණාදිභවපරිගතෙහා පවත්තිප්පත්තෙහා ච අදධා, තං සබ්බම්පි අතික්කම්ම ඛඞ්ඛං විතරිත්වා පරමසුද්ධිපත්තාය පඤ්ඤාය ඤත්වා ඨිතො, තෙන වුච්චති අනිඛෙව සුද්ධි පඤ්ඤාති; **සබ්බාසනෙතීති** ද්වාදසහාගතනෙහි, අරහා හි එවං කප්පාතීතො කප්පාතීතත්තා අනිඛෙව සුද්ධිපඤ්ඤාදත්තා ච ආගතිං න කිඤ්චි ආගතනං උපෙති, තෙනාහ: **සබ්බාසනෙතීති විසඤ්ඤුත්තෙනාති**.

පණ්ණරසමගාථාය අඤ්ඤාය පදනති යෙ තෙ "සච්චානං චතුරො පදා"ති වුත්තා, තෙසු එකෙකං පදං පුබ්බභාගසච්චවවත්ථාපන පඤ්ඤාය ඤත්වා; **සමෙච්ච ධම්මානති** තතො පරං චතුන්නි අරියමග්ගෙහි චතුසච්චධම්මං සමෙච්ච; **විවටං දිස්වාන පහාණම්හාසවානනති** අථ පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන ආසවක්ඛයඤාණස්ස නිබ්බාණං විවටං පාකටං මනාවටං දිස්වා; **සබ්බුපධීනං පරික්ඛයාති** සබ්බෙසං ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරකිලෙසාභිසඞ්ඛාරභෙදානං උපධීනං පරික්ඛීණත්තා කත්ථචි අසජ්ජමානො නිඛූ සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය විහරෙය්‍ය අනලලීයනෙහා ලොකං ගවෙජ්‍යාති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තතො සො නිම්මිතො ධම්මදෙසනං පොමෙනෙහා අදධා කි භගවාති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ යො සො එවං විහාරීති යො සො මඞ්ගලාදිනි සඞ්ඛාතනිමිත්ත සබ්බමඞ්ගලදෙසපහාණවිහාරී, යොපි සො දිබ්බමානුසෙසු කාමෙසු රාගවිනයභාවනිඤ්ඤමධම්මාභිසමයවිහාරිති එවං තාය ගාථාය නිද්දිට්ඨං භික්ඛුං දස්සෙනෙහා ආහ. සෙසං උත්තානමෙව. අයං පන යොජනා: **අදධා කි භගවා නමෙව එතං** යං ත්වං 'යස්ස මඞ්ගලා සමූහතා'ති ආදිනි වත්වා තස්සා තස්සා ගාථාය පරියොසානෙ 'සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා'ති අවව, කිං කාරණං? **සො සො එවං විහාරී භික්ඛු** සො උත්තමෙන දමථෙන **දන්තො**, සබ්බානි ව දසපි **සංයොජනානි** චතුරො ච යොගෙ විනිවත්තෙහා හොති, තස්මා **සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය** නත්ථි මෙ එත්ථ විවිකිච්ඡාති ඉති දෙසනාපොමනගාථම්පි අරහත්තනිකූටෙනෙව

නිට්ඨාපෙසි, සුත්තපරියොසානෙ කොටිසතසහස්සදෙවතානං අග්ග ඵලපත්තී අහොසි, සොතාපත්තිසකදාගාම්අනාගාම්ඵලපත්තා පන ගණනාතො අසඞ්ඛෙය්‍යාති.

සම්මාපරිබ්බාජනියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

2. 14.

එවං මෙ සුතන්ති ධම්මිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? නිට්ඨිමානෙ කිර භගවති ලොකනාථෙ **ධම්මිකො** නාම උපාසකො අහොසි නාමෙන ච පටිපත්තියා ච, සො කිර සරණසම්පන්නො සීලසම්පන්නො බහුස්සුතො පිටකත්තයධරො අනාගාමී අභිඤ්ඤාලාභී ආකාසචාරී අහොසි, තස්ස පරිවාරා පඤ්චසතා උපාසකා, තෙපි තාදිසා එව අහෙසුං. තස්සෙක දිවසං උපොසථිකස්ස රහොගතස්ස පතිසල්ලීනස්ස මජ්ඣිමයාමවීතිනාමෙ එවං පරිවිතක්කො උදපාදි: යන්නූනාහං අගාරියඅනගාරියානං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍යන්ති. සො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි පරිවුතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි, භගවා චස්ස ව්‍යාකාසි.

තත්ථ පුබ්බෙ වණ්ණිතසදිසං පුබ්බනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අපුබ්බං වණ්ණයිස්සාම. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **කථං කරොති** කථං කරොන්තො කථං පටිපජ්ජන්තො; **සාධු හොතීති** සුන්දරො අනවජ්ජො අත්ථසාධනො හොති; **උපාසකා සෙති** උපාසකා ඉවෙව වුත්තං හොති. සෙසං අත්ථතො[1] පාකටමෙව. අයං පන යොජනා: **සො වා අගාරා අනගාරමෙති** පබ්බජති **සෙ වා අගාරිනො උපාසකා** එතෙසු ච්විධෙසුපි සාවකෙසු කථං කරො සාවකො සාධු හොතීති. ඉදානි එවං පුට්ඨස්ස භගවතො ව්‍යාකරණසම්පත්තං දීපෙන්තො **තුවං ගිහි** ගාථා වයමාහ. තත්ථ **ගහිනන්ති** අජ්ඣාසයගහිං, **පරායණන්ති නිප්පත්තිං**, අථවා **ගහිනන්ති** නිරයාදිපඤ්චපභෙදං; පරායණන්ති ගතිතො පරං අයනං[2] ගතිවිපසොකක්ඛං පරිනිබ්බාණං; **න වජ්ජි තුල්‍යොති** තයා සදිසො නත්ථි. **සබ්බං තුවං ඤාණමවෙව ධම්මං පඛාසෙසි සමෙන අනුභවපමාණොති** එවං භගවා යදත්ථි ඤෙය්‍යං නාම තං අත්තවෙසං අවෙච්ච පටිවිජ්ඣිත්වා සතෙත අනුකම්පමාණො සබ්බං ඤාණඤ්ච ධම්මඤ්ච පකාසෙසි, යං යං යස්ස හිතං හොති තං තං ආචික්ඛි යෙව දෙසෙසියෙව, න තෙ අත්ථි ආචරියමුට්ඨීති වුත්තං හොති; **විරොචසි විමලොති** ධූමරජාදිවිරහිතො විය වණ්හු රාගාදිමලාභාවෙන විමලො විරොචසි. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි යෙසං තදා භගවා ධම්මං දෙසෙසි තෙ දෙවපුත්තෙ කිත්තෙතුං භගවන්තං පසංසන්තො **ආහංසුදං සෙ සනතිඤෙති** ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **නාගරාජා එරාවණො නාමාති** අයං කිර එරාවණො නාම දෙවපුත්තො කාමරූපි[3] දිබ්බෙ විමානෙ වසති, සො යදා සකෙක්‍ඛා

---

1. සී, ඩි, සෙසමිමෙ. 2. පං. සී, I, II, ආයතං. 3. ම. කාමරූපෙ.

උය්‍යානකීළනං ගච්ඡති, තදා දියඩ්ඩසතයොජනං කායං අභිනිම්මිණිත්වා තෙතතිංස කුමෙඛා මාපෙත්වා එරාවණෙ නාම හත්ථී හොති, තස්ස එකෙකසමිං කුමෙඛ වෙ වෙ දන්තා හොන්ති, එකෙකසමිං දන්තෙ සත්ත සත්ත පොක්ඛරණියො, එකෙකිස්සා පොක්ඛරණියා සත්ත සත්ත පදුමිනියො එකෙකිස්සා පදුමිනියා සත්ත සත්ත පුප්ඵානි, එකෙකසමිං පුප්ඵෙ සත්ත සත්ත පත්තානි, එකෙකසමිං පත්තෙ සත්ත සත්ත අච්ඡරායො නච්චන්ති පදුමවච්ඡරායෙත්ථෙව විස්සුතා සක්කස්ස නාටකිත්ථියො,[1] යා ච විමාන වත්ථුසම්පි "හම්මාති කඤ්ඤ පදුමෙසු සික්ඛිතා"ති ආගතා, තෙසං පන තෙතතිංසකුමාරානං මජ්ඣෙ සුදස්සනකුමෙඛා නාම කිංසුයොජන මත්තෙ හොති, තත්ථ යොජනප්පමාණෙ මණිපල්ලඞ්කෙ තියොජනුබෙබධෙ පුප්ඵමණ්ඩපෙ අච්ඡරියනි, තත්ථ සක්කො දෙවානමින්දො අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො දිබ්බසම්පත්තිං පච්චනුභොති, සක්කෙ පන දෙවානමින්දෙ උය්‍යානකීළාතො පටිනිවත්තෙ පුන තං රූපං සංහරිත්වා දෙවපුත්තොව හොති. තං සන්ධායාහ: **ආගච්ඡති සෙ සහත්ථිසෙ නාගරාජා එරාවණෙ නාමාති**; **ජිනොති සුධාති** විජිතපපඨමොති එස භගවාති එවං සුත්වා; **සොපි නාම මහත්තමිච්ඡාති** තයා සද්ධිං මන්තෙතබ්බා, පඤ්ඤං පුච්ඡිතුඞ් අධිප්පායො; **අජ්ඣගමාති** අධිඅගමා, ගතොති[2] වුත්තං හොති; **සාධූති සුත්වාන ජනින්දරූපොති** තං පඤ්ඤං සුත්වා සාධු භනෙතති අභිනන්දිත්වා තුට්ඨරූපො ගතොති අත්ථො.

රාජාපි නං වෙස්සවණෙ කුවෙරොති එත්ථ සෙ යකෙඛ රඤ්ඤාවෙත්ථ රාජා, විසාණාය රාජධානියා රජ්ජං කාරෙතීති[3]=වෙස්සවණෙ, පුරිමනාමෙන කුවෙරොති වෙදිතබ්බො. සෙ කිර කුවෙරො නාම බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ භුත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විසාණාය රාජධානියා අධිපති භුත්වා නිබ්බත්තො, තස්මා කුවෙරොති වුච්චති වුත්තඤ්හෙතං ආටානාටියසුත්තෙ: "කුවෙරස්ස ඛො පන මාරිස මහා රාජස්ස විසාණා නාම රාජධානී, තස්මා කුවෙරෙ මහාරාජා වෙස්සවණොති පවුච්චතී"[4]ති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

තත්ථ සියා: කස්මා පන දූරතරෙ තාවතිංසභවනෙ වසන්තො එරාවණෙ පඨමං ආගතො වෙස්සවණෙ පච්ඡා, එත්තාගරෙව වසන්තො අයං උපාසකො සබ්බපච්ඡා; කථඤ්චි සෙ තෙසං ආගමනමඤ්ඤසි යෙන එව මාගාති? වුච්චතෙ: වෙස්සවණෙ කිර තදා අනෙකසතයස්ස පවාළපල්ලඞ්කං වාදසයොජනං නාරිවාහනං අභිරුය්හ පවාළකුණ්ඩකං උච්චාරෙත්වා දස සහස්සඅච්ඡරාගණෙහි පරිවාරිතො භගවන්තං පඤ්ඤං පුච්ඡිස්සාමීති ආකාසට්ඨවිමානානි පරිහරිත්වා මග්ගෙන මග්ගං ආගච්ඡන්තො වෙළුකණ්ඩකනගරෙ නන්දමාතාය උපාසිකාය නිවෙසනස්ස උපරිභාගං සම්පත්තො, උපාසිකාය අයමනුභාවො: පරිසුද්ධසීලා හොති නිච්චං විකාලභොජනා පටිවිරතා පිවකත්තගඨාරිණී අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතා.

1. සී. පෘ. නාවකිනියෙ
2. අභිගතොති-ප-ඨා,
3. සී. II. කාරෙතීති,
4. දීඝනිකාය තතියවග්ගෙ ආටානාටියසුත්තෙ,

සා තමහි සමයෙ සීහපඤ්ජරං උග්ඝාටෙත්වා උතුගහණත්ථාය මාලුතෙරි තොකාසෙ ඨත්වා අට්ඨකපාරායණවග්ගෙ පරිමණ්ඩලෙහි පදව්‍යඤ්ජනෙහි මධුරෙන සරෙන භාසති. වෙස්සවණො තත්‍රෙව යානා ඔතරිත්වා යාව උපාසිකා "ඉදමවොච භගවා මගධෙසු විහරන්තො පාසාණකෙ චෙතියෙ පරිවාරකභොළඝාසනං බ්‍රාහ්මණාන" නති නිගමනං අභාසි, තාව සබ්බං සුත්වා වග්ගපරියොසානෙ සුවණ්ණමුරජසදිසං මහාකණ්ඨං[1] පගණ්හෙත්වා සාධු සාධු භගිනීති සාධුකාරමදාසි. සා 'කො එසො'සි ආහ. අහං භගිනි වෙස්සවණොති. උපාසිකා කිර පඨමං සොතාපන්නා අහොසි, පච්ඡා වෙස්සවණං, තං සො ධම්මතො සහොදරභාවං සඤ්ඤාය උපාසිකං භගිනිවාදෙන සමුදාහරති. උපාසිකාය ච 'විකාලො භාතික භද්දමුඛ යස්සදානි කාලං මඤ්ඤසී'ති වුත්තොත්' අහං භගිනි තයි පසන්නො පසන්නාකාරං කරොමී'ති ආහ. තෙන හි භද්දමුඛ මම ඛෙත්තෙ නිපජ්ජනං සාලිං කම්මකරා ආහරිතුං න සක්කොනතී' තං තව පරිසාය ආණාපෙහීති. සො සාධු භගිනීති යක්ඛෙ ආණාපෙසි; තෙ අඩ්ඩතෙරස[2] කොට්ඨාගාරසතානි පූරෙසුං. තතොපභුති කොට්ඨාගාරං න ඌනමහොසි, නන්දමාතු කොට්ඨාගාරං වියාති ලොකෙ නිදස්සනං අහොසි. වෙස්සවණො කොට්ඨාගාරානි පූරෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමි; භගවා විකාලෙ ආගතොසීති ආහ. ආම භගවාති සබ්බං ආරොචෙසි. ඉමිනා කාරණෙන ආසන්නාතරෙපි චාතුම්මහාරාජික භවනෙ වසන්තො වෙස්සවණො පච්ඡා ආගතො, එරාවණස්ස පන න කිඤ්චි අනන්තරං කරණීයං අහොසි, තෙන සො පඨමං ආගතො.

අයං පනුපාසකො කිඤ්චාපි අනාගාමී පකතියාව එකභත්තිකො, තථාපි තදු උපොසථදිවසොති ඤත්වා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය සායණ්හසමයං සුනිවත්ථො සුපාරුතො පඤ්චසතුපාසකපරිවුතො ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා අත්තනො ඝරං ආගම්ම තෙසං උපාසකානං සරණසීලුපොසථානිසංසභෙදං උපාසකධම්මං කථෙත්වා තෙ උපාසකෙ උය්‍යොජෙසි, තෙසඤ්ච තස්සෙව සරෙ මූලඨි හත්ථප්පමාණපාදකානි පඤ්ච කපියමඤ්චසතානි පාථෙක්කාවරකෙසු පඤ්ඤත්තානි හොන්ති. තෙ අත්තනො අත්තනො ඔවරකං පවිසිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, උපාසකොපි තථෙවාකාසි,

තෙන ච සමයෙන සාවත්ථිනගරෙ සත්තපඤ්ඤාස කුලසතසහස්සානි වසන්ති මනුස්සගණනාය අට්ඨාරස කොටිමනුස්සා, තෙන පඨමයාමෙ හත්ථිඅස්සමනුස්සහෙරිසද්දාදිනා සාවත්ථිනගරං මහාසමුද්දො විය එකසද්දං හොති, මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සො සද්දො පටිප්පස්සම්භති, තම්හි කාලෙ උපාසකො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය අත්තනො ගුණෙ ආවජ්ජිත්වා 'යෙනාහං මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන සුඛිතො විහරාමි, ඉදං සුඛං කා නිස්සාය ලද්ධා'නති විනෙත්වා භගවන්තං නිස්සායාති භගවති චිත්තං පසාදෙත්වා භගවා එතරහි ඤාතෙන විහාරෙන විහරතීති ආවජ්ජෙන්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා එරාවණවෙස්සවණෙ දිස්වා දිබ්බාය

1. සුත්තනිපාතෙ පාරායණවග්ගෙ, 1, සී, පෙ. මහාඛණ්ඩං. 2. සී. I & II. අට්ඨාරස.

සොතධාතුයා ධම්මදෙසනං සුත්වා වෙතොපරියායඤ්ඤේන තෙසං පසන්නචිත්තතං ඤත්වා යන්නූනාහමපි භගවන්තං උභයගිතං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍යන්ති චිත්තමකාසි. තස්මා සො එකනගරෙ වසන්තොපි සබ්බ පඨමං ආගතො, එවඤ්ච තෙසං ආගමනමඤ්ඤසි, තෙනාහ: **ආගඤ්ඡි තෙ ඤත්වා නාගරාති-පෙ-සො වාපි සුත්වාන පනිතරූපොති.**

ඉදානි ඉතො බහිද්ධා ලොකසම්මතෙහි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උක්කට්ඨ භාවං[1] භගවන්තං පසංසන්තො **සෙ කෙවලිමෙති** ගාථාවයමාහ. තත්ථ **තිත්ථියාති** නන්ද-වච්ඡ-සඞ්කිච්චෙහි ආදිපුගලෙහි තීහි තිත්ථ කරෙහි කතෙ දිට්ඨිතිත්ථෙ ජාතා, තෙසං සාසනෙ පබ්බජිතා පූරණා දයො ඡ සත්ථාරො, තත්ථ නාථපුත්තො **නිගණ්ඨො**, අවසෙසා **ආජීවිකා**, තෙ සබ්බෙ දස්සෙන්තො ආහ: **සෙ කෙවලිමෙ නිත්තියා වාදසීලාති** මයං සම්මා පටිපන්නා අඤ්ඤෙ මිච්ඡා පටිපන්නාති එවං වාදසාරණසීලා ලොකං මුඛඝත්තිකා විතුදන්තා විවරන්ති, **ආජීවිකා වාති** තෙ එකජ්ඣං බුද්ධිත්‍වෙ දිට්ඨිං භින්දිත්වා දස්සෙති; **නාතිතරනතීති** නාතික්කම නති; **සඞ්ඛෙති** අඤ්ඤෙපි යෙ කෙචි තිත්ථියසාවකාදයො, තෙපි පරි ගණ්හන්තො[2] ආහ; **සීතො වජ්ජනං වියාති** යථා කොචි සීතං ගහි වික්‍කලොං **සිඤ්ඤාමිනං** පුරිසං ගවජ්ජනං නාතිතරෙය්‍ය, එවං තෙ පඤ්ඤ ගතියා අභාවෙන තෙ තෙ අත්ථපපභෙදෙ ඥාපෙතුං අසක්කොනෙතා සීතා අතිප්වනපඤ්ඤං භගවන්තං නාතිතරන්තීති අත්ථො. **ඛ්‍රාහ්මණා වාදසීලා** බුද්ධා වාති එත්තාවතා වඩ්කි-තාරුක්ඛ-පොක්ඛරසාති-ජාණුස්සොණිආදයො දස්සෙති; අපි ඛ්‍රාහ්මණා **සන්ති ඉමෙවිති** ඉමිනා මජ්ඣිමාපි දහරාපි කොවලං ඛ්‍රාහ්මණා සන්ති අපි උපලබ්භන්ති; **ඉමෙවිති** එවං අස්සලායන-වාසිට්ඨ-අම්බට්ඨ-උත්තරමාණවකාදයො දස්සෙති **අත්ථබද්ධාති** අපි නු ඛො ඉමං පඤ්හං ව්‍යාකරෙය්‍ය, ඉමං කථං ජිනෙය්‍යාති එවං අත්ථබද්ධා භවන්ති; **සෙ වාපි වඤ්ඤන්ති** අඤ්ඤෙපි යෙ මයං **වාදිනොති** එවං මඤ්ඤමානා වරන්ති ඛත්තියපණ්ඩිත ඛ්‍රාහ්මණඛ්‍රහ්මදෙවියඛ්‍යාදයො අපරිමාණා, තෙපි සබ්බෙ තයි අත්ථබද්ධා භවන්තීති දස්සෙති.

එවං නානප්පකාරෙහි භගවන්තං පසංසිත්වා ඉදානි ධම්මෙනෙව තං පසංසිත්වා ධම්මකථං යාචන්තො **අඤ්ඤං හි ධම්මන්ති** ගාථාවයමාහ. **තත්ථ අඤ්ඤං හි ධම්මන්ති** සත්තතිංස බොධපක්ඛියධම්මෙ සන්ධායාහ; **නිපුණොති සණ්හො දුප්පටිවිජ්ඣොති;[3] සුඛොති** පටිවිද්ධො සමානො ලොකුත්තරසුඛං ආවහති, තස්මා සුඛාවහත්තා සුඛොති වුච්චති; **සුපවුත්තොනාති** සුදෙසිතො; **සුඤ්ඤමානාති** සොතුකාමජනානි අත්ථො; **නං සො වදති** තං ධම්මං අභ්‍යාකං වද; **එවං නොතිපි පාඨො**, එවං අමහං වදති අත්ථො, **සඞ්ඛෙපිමෙ නිඝණ්ඩවොති** තං ඛණං නිසින්නානි කිර පඤ්ච නිඝණ්ඩසතානි ගොනකා, තානි දස්සෙන්තො ආහ; **උපාසකා වාපීති** අත්තනොපි පරිවාරෙ අඤ්ඤෙ ච දස්සෙති.[4] සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

---

1. ඉ.-භාවෙන.
2. සී. I. පං. පරිඤ්ඤෙසොහං.
3. සී. I. දුප්පටිවිජ්ඣං.
4. සී. II දස්සෙසි.

අථ භගවා අනගාරියපටිපදං තාව දෙසෙතුං භික්ඛූ ආමන්තෙසි **සුණාථ මේ භික්ඛවෝති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඛම්මං ධුනං තුළුං ඔරථ සඛෙති** කිලෙසෙ ධුනාතීති=ධුතෝ, එවරූපං කිලෙසධුනනකං පටිපදධම්මං **සාවයාමි වෝ**, තුළුව මයා සාසිතං සඛෙ ඔරථ පටිපජ්ජථ මා පමාදිත්ථාති වුත්තං හොති; **ඉරියාපථනති** ගමනාදි වතුබ්බිධං; **පබ්බජිතානුලොමිකනති** සමණසාරුප්පසන්නිසමපජ්ඣඤ්ඤයුත්තං, **අරඤ්ඤ** කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන පවත්තමෙවාති අපරෙ; **සෙවෙථ නනති** තං ඉරියාපථං භජෙය්‍ය; **අසඩ්දසෙයාති*** නිතානුපසන්නි; **මුතිමාති** බුද්ධිමා. සෙසමෙත්ථ ගාථාය පාකටමෙව. **නවෙ විකාලෙති** එවං පබ්බජිතානුලොමිකං ඉරියාපථං සෙවමානො ව දිවාමජ්ඣනන්තික වීතික්කමං උපාදාය විකාලෙ න වරෙය්‍ය භික්ඛු, යුත්ත **කාලෙ** එව පන **ගාමං පිණ්ඩාය වරෙය්‍ය**, කිං කාරණං? **අකාලවාරිං හි සජනති සඛා** අකාලවාරිං පුග්ගලං රාගසඛ්දයො අනෙකෙ සඛා සජනති පරිස්සජනති උපගූහනති අල්ලීයනති; **තස්මා විකාලෙ න වරනති** බුද්ධා තස්මා යෙ චතුසවවබුද්ධා අරියපුග්ගලා න තෙපි විකාලෙ පිණ්ඩාය වරන්තීති; තෙන කිර සමයෙන විකාලභොජනසික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං හොති, තස්මා ධම්මදෙසනාවසෙනෙවෙත්ථ පුථුජ්ජනානං ආදීනවං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ. අරියා පන සහ මග්ගපටිලාභා එව තතො පටිවිරතා හොන්ති; එසා ධම්මතා.

එවං විකාලවරියං පටිසෙධෙත්වා කාලෙ වරනෙත්තාපි එවං වරිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ: **රූපා ච සද්දා චාති**. තස්සත්ථෝ: යෙ තෙ රූපාදයො නානප්පකාරකං මදං ජනෙන්තා **සතෙන සම්මදයන්ති**, තෙසු පිණ්ඩපාතපරිසුද්ධිසුත්තාදිසු වුත්තනයෙන **ඤාණං විනෙත්වා** යුත්ත **කාලෙනෙව පානරාසං පවිසෙය්‍යාති**. එත්ථ ව පානෝ අසි තබ්බෝති=පානරාසො, පිණ්ඩපාතස්සෙතං නාමං, සො යත්ථ ලබ්භති සෝ පදෙසොපි තංයොගෙන පානරාසොති ඉධ වුත්තො, යතො පිණ්ඩපාත ලභනොකාසං ගවෙජ්ඣ්‍යාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං පවිට්ඨෝ "පිණ්ඩං භික්ඛු-පෙ-සඞ්ඝතිතතතභාවො".

තත්ථ **ඝිණ්ඩනති** මිස්සකභත්තං භික්ඛං, සා හි තතො තතො සමොධානෙත්වා සමපිණ්ඩිතත්තෙන පිණ්ඩොති වුච්චති; **සමසෙනාති** අනොමජ්ඣිමනිහකාලෙන; **එකො පවිසකමමාති** කායවිවෙකං සම්පාදෙන්තො අදුතියො නිවත්තිත්වා; **අජ්ඣත්තවිනතිති** තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා බහිසන්තානං විනෙතනෙතා; **න මනො බහිදධා නිච්ඡාරයෙති** බහිද්ධා රූපාදිසු රාගාදිවසෙන විත්තං න නීහරෙ; **සඞ්ඝතිතතතභාවොති** සුට්ඨිගතවිත්තො. එවං විහරන්තො පන "සවෙපි සෝ-පෙ-පරූපවාදං."

කිං වුත්තං හොති? **සෝ** යොගාවචරෝ කිඤ්චිදෙව සොතුකම්‍ය තාය උපගතෙන **සාවකෙන** වා **කෙනචි** අඤ්ඤතිත්ථියගහට්ඨාදිනා වා **ඉධෙව පබ්බජිතෙන භික්ඛුනා වා සද්ධිං සමෙපි සල්ලපෙ, අථ යථාසං**

---

* අසඩ්දසී & අසඩ්දසෙසා.

මඟඵලාදිපටිසංයුත්තෝ දසකථාවත්ථුභෙදෙ වා අනපපකථෙන්න පණීතෝ ධම්මෝ, ධම්මං පණීතං තං උදාහරෙය්‍ය, අසුඤ්ඤං පන පිසුණවාචං **වා පරූපවාදං**[1] වා අපපමත්තකම්පි න උදාහරෙය්‍යාති.

ඉදානි තස්මිං පරූපවාදෙ දෙසෙතුං දසෙතෙනා ආහ: **වාදං කි එනෙති**. තස්සත්ථෝ: ඉධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා පරූපවාදසඤ්ඤිතං ඤාණපපකාරං විඤ්ඤාහිකකථාභෙදං **වාදං පටිසෙනිඝනති** විරුජ්ඣනති ඝ්‍රුජ්ඣිතුකාමා හුත්වා සෙනාය පටිමුඛං ගච්ඡන්තා විය හොනති; **නෙ** මයං **ලාමක පඤ්ඤෙ නපපඝංඝාම**, කිං කාරණං? **තනෝ තනෝ නෙ පඝජ්ඣනති සඛා** යසමා තෙ තාදිසෙ ප්‍රුග්ගලෙ තතෝ තතෝ වචනපථතෝ සමුට්ඨාය විවාදසඛා පඝජ්ඣනති අල්ලීයනති, කිං පන කාරණං **පඝජ්ඣනතීති? චිත්තං හි නෙ නපථ ගමෙනති දූරෙ** යසමා තෙ පටිසෙනියනතා **චිත්තං** තථ ගමෙනති යථ ගතං සමථවිපඝසනානං දූරෙ හොතීති, එවං පරිත්තපඤ්ඤනං පවත්තිං දසෙත්වා ඉදානි **මහා** පඤ්ඤනං පවත්තිං දසෙතෙනා ආහ:-**පිණ්ඩං විහාරං**-පෙ-**වරපඤ්ඤ සාවකොති**.

තත්ථ විහාරෙන පතිඝසයො සයනාසනෙන මඤ්චපීඨානි තීහිපි පදෙහි සෙනාසනමෙව වුත්තං; **ආපනනි** උදකං; **සඛ්ඛාවිරජ්ජ වාහනානති** පංසුමලාදිනො සඛ්ඛාවිරජ්ඣස ධොවනං; **සුඤාන ධම්මං සුඝතෙන දෙසිතානති** සබ්බාසවාදිසු "පටිසඛ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවති සීතස්ස පටිඝාතාය"ඉති ආදිනා නයෙන භගවතා දෙසිතං ධම්මං සුත්වා **සඛ්ඛාය සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො**. එතං ඉධ **පිණ්ඩ**නති වුත්තං පිණ්ඩපාතං, විහාරාදීහි වුත්තං සෙනාසනං ආපමුඛෙන දඝසිතං ගිලානපචචයං, සඛ්ඛාවියා චීවරනති වතුබ්බිධම්පි පචචයං සඛ්ඛාය "යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා"ඉති ආදිනා නයෙන පචචවෙක්ඛිත්වා සෙවෙ **වරපඤ්ඤසාවකො** සෙට්ඨා **සකකුණෙය්‍ය වරපඤ්ඤස්ස තථාගතස්ස සාවකො** සෙඛො වා පුථුජ්ජනෝ වා නිඝපරියායෙන වා අරහා, සො හි චතුරාපසෙනො "සඛ්ඛායෙකං පටිසෙවති සඛ්ඛායෙකං අධිවාසෙති සඛ්ඛායෙකං පරිවජ්ජෙති සඛ්ඛායෙකං විනොදෙනී"ඉති වුත්තොත්. යසමා ච සඛ්ඛාය සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො **නසමා හි පිණ්ඩ**-පෙ-**පොකඛරෙ වාරිබින්දු** තථා හොතීති වෙදිතබ්බො.

එවං ඛීණාසවපරිපනතිං දසෙතෙනා **අරහත්තනිකුවෙන** අනගාරියපටිපදං නිට්ඨපෙත්වා ඉදානි අගාරියපටිපදං දසෙතුං **ගහට්ඨවතතං පන වොති** ආදිමාහ. තත්ථ පඨමගාථාය තාව **සාවකොති** අගාරිය සාවකො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා: **යො** මයා ඉතො පුබ්බෙ **කෙවලෝ** අව්‍යාමිස්සෝ සකලෝ පරිපුණ්ණෝ **භික්ඛුධම්මෝ** කථිතෝ, **එස** ඛෙත්තවත්ථුආදිපරිග්ගහෙහි **සපරිග්ගහෙන න ලබ්භා එස්සෙතුං** න සක්කා අධිගන්තුනති. එවං තස්ස භික්ඛුධම්මං පටිසෙධෙත්වා ගහට්ඨධම්මමෙව දස්සෙතෙනා ආහ: **පාණං න හානෙති**,

1. ම. එරූපවාදං. a. මජ්ඣිමනිකායෙ සබ්බාසවසුත්තෙ. b. දීඝනිකායෙ සඞ්ගීතිසුත්තෙ.

තත්ථ පුරිමද්වයං තිකොටිපරිසුද්ධං පාණාතිපාතා වෙරමණිං වුත්තං, පච්ඡිමද්වයං සත්තසු ඛිත්තපටිපත්ති, තතියපාදෙ වෙත්ථ ඛග්ගවිසාණ සුත්තෙ, චතුත්ථපාදෙ ථාවරතසභෙදෙ, මෙත්තසුත්තවණ්ණනාය සබ්බපකාරතො වණ්ණිතො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. **උපපටිපාටියා** පන යොජනා කාතබ්බා, තසථාවරෙසු භූතෙසු නිධාය **දණ්ඩං** න හනෙ න ඝාතයෙය්ය නානුජඤ්ඤතුති; **නිධාය දණ්ඩනති** ඉතො වා පරං **වෙත්තනය්‍යාති** පාඨසෙසො ආහරිතබ්බා, ඉතරථා හි න පුබ්බෙ නාපරං සම්බන්ධතීති.

එවං පඨමසික්ඛාපදං දස්සෙත්වා ඉදානි දුතියසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ: **නදිනනා අදින්නනති**. තත්ථ **කිඤ්චීති** අප්පං වා බහුං වා, **ඝරවීති** ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා; **සාවෙක්ඛාති** අගාරියසාවකො; **ඉස්සික්ඛමානොති** පරසන්තකම්දනති ජානමානො; **සබ්බං අදින්නං පරිවජ්ජෙය්‍යාති** එවං හි පටිපජ්ජමානො සබ්බං අදින්නං පරිවජ්ජෙය්‍ය නො අඤ්ඤථාති දීපෙති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති. **එවං** දුතියසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතොපභුති තතියං **දස්සෙන්තො** ආහ: **අබ්‍රහ්මචරියනති**. තත්ථ **අසමඞ්ගිනොනාති** අසක්කොනෙතා.

ඉදානි චතුත්ථසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ: **සහගහකතා වාති** තත්ථ **සහගහකතොති** සන්ථාගාරාදිගතො, **පරිසගහකතොති** පූගමජ්ඣගතො; සෙසමෙත්ථ වුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති.

එවං චතුත්ථසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා පඤ්චමං දස්සෙන්තො ආහ: **මජ්ජඤ්ච පානනති**. තත්ථ **මජ්ජඤ්ච පානනති** ගාථාබන්ධසුඛත්ථං එවං වුත්තං, අයං පනත්ථො: මජ්ජපානඤ්ච **න සමා චරෙය්‍යාති**; **ධම්මං ඉමනති** මජ්ජපානවෙරමණිධම්මං; **උම්මාද නානනති** තං උම්මාදපරියොසානං, යො හි සබ්බලහුසො මජ්ජපානස්ස විපාකො සො මනුස්සභූතස්ස උම්මත්තකසංවත්තනිකො හොති; **ඉති නං විදිත්වාති** ඉති. නං මජ්ජපානං ඤත්වා. සෙසමෙත්ථ වුත්ත නයඤ්ච පාකටඤ්චාති. එවං පඤ්චමසික්ඛාපදම්පි තිකොටිපරිසුද්ධං දස්සෙත්වා ඉදානි පුරිමසික්ඛාපදානමපි මජ්ජපානමෙව සඞ්කිලෙස කරඤ්ච භෙදකරඤ්චාති දස්සෙත්වා දළහතරං තතො වෙරමණියං නියොජෙන්තො ආහ: **මදූ හි පානානි කරොනතීති**. තත්ථ **මදූති** මදහෙතු; භික්කාරො නිපාතො පදපූරණමත්තො; **පානානි කරොනතීති** පාණාතිපාතාදීනි සබ්බාකුසලානි කරොනති; **උම්මාදනං මොහනනති** පරලොකෙ උම්මාදනං ඉහ ලොකෙ මොහනං; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

එත්තාවතා අගාරියසාවකස්ස නිවාසිලං දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථඞ්ගානි දස්සෙන්තො **පාණං න හානෙති** ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **අබ්‍රහ්මචරියානි** අසෙට්ඨචරියභූතා, **මෙථුනාති** මෙථුනධම්මසමාපත්තිතො; **රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජනනති** රත්තිම්පි න භුඤ්ජෙය්‍ය දිවාපි කාලාතික්කමනභොජනං න භුඤ්ජෙය්‍ය. **න විගණ්හනති එත්ථ ගණ්හනගණ්හන විලෙපනවුණ්ණාදිනිපි** ගහිතානෙවානි

වෙදිතබ්බානි; **මංසෙළුතී**ති කපපියමංසෙව; **සපථනොති** තට්ටිකාදීහි කපපියත්ථරණේහි අත්ථතෙ; **ජ්ඣාසං** පන ගොණකාදිසඤ්ඤතඅගමපි වට්ටති; **අට්ඨඞ්ගිකානී**ති පඤ්චඞ්ගිකං විය තූරියං න අඞ්ගවිනිමුත්තතං; **දුකඛණඤ්ඤාති** වට්ටදුකඛස්ස අන්තං ගතෙන. සෙසමෙත්ථ පාකට මෙව. පච්ඡිමඤ්ච පන සඞ්ඝිනිකාරෙති වුත්තත්තාපි ආහු. එවං උපොසථඞ්ගානි දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථකාලං දස්සෙන්තො ආහ: **තත්‍රො ච පකඛස්සාති**. තත්ථ **තත්‍රො**ති පදපූරණමත්තෙන නිපාතො; **පකඛස්සුපවස්සුපොසථනති** එවං පරපදෙන යොජෙතබ්බං; **පකඛස්ස චාතුද්දසි පඤ්චදසි අට්ඨමිති** එතෙ තයො දිවසෙ උපවස්ස උපොසථං, **එතං අට්ඨඞ්ගිකං** උපොසථං උපගම්ම වසිත්වා; **පාටිහාරිය පකඛඤ්ච**ාති එත්ථ පන වස්සූපජීවිනොපි පුරිමභාගෙ ආසාළ්හමාසො අන්තොවස්සෙ තයො මාසා කත්තිකමාසොති ඉමෙ සඤ්ච මාසා පාටිහාරියපකඛොති වුච්චන්ති;[1] ආසාළ්හකත්තිකඵග්ගුනමාසා තයොති එවාති අපරෙ; පකඛූපොසථදිවසානං පුරිමපච්ඡිමදිවසවසෙන පකඛ පකඛ තෙරසී පාටිපද සත්තමී නවමී සඞ්ඛාතා **වත්තාරො** වත්තාරො දිවසාති අපරෙ, යං රුච්චති තං ගහෙතබ්බං, න පුඤ්ඤඤ ඨාපිතබ්බං,[2] එවමෙතං පාටිහාරියපකඛඤ්ච **පසන්නමානසො සුසමත්ත රූපං** සුපරිපුණ්ණරූපං එකමපි දිවසං අපරිච්චජන්තො **අට්ඨඞ්ගූපෙතං** උපොසථං උපවස්සාති සම්බන්ධිතබ්බං.

එවං උපොසථකාලං දස්සෙත්වා ඉදානි එතෙසු කාලෙසු එතං උපොසථං උපවස්ස කිං ඵාතබ්බන්ති[3] දස්සෙන්තො ආහ: **තත්‍රො ච පානොති**. **එත්ථාපි තත්‍රො**ති පදපූරණමත්තෙන නිපාතො, අනන්ත රස්මෙ වා, අථාති වුත්තං හොති; **පානොති** අපරජ්ජුදිවසෙ පුබ්බ භාගෙ; **උපවුට්ඨුපොසථොති** උපවසිතඋපොසථො; **අනෙනානොති** යාගුභත්තාදිනා; **පානෙනාති** අට්ඨවිධපානකෙන; **අනුමොදමානොති** අනුපමොදමානො, නිරන්තරං මොදමානොති අත්ථො; **සථාරහන්ති** අත්තනො **අනුරූපෙන**, යථාසත්ති යථාබලන්ති වුත්තං හොති; **සංවිභජිථාති** හොජෙය්‍ය[4] පතිමානෙය්‍ය. සෙසං පාකටමෙව.

එවං උපවුත්ථොපොසථස්ස කිච්චං දස්සෙත්වා ඉදානිස්ස යාවජ්ජිකං ගුරුවත්තං ආජීවපාරිසුද්ධිඤ්ච කථෙන්තා තාය පරිපදාය අඛ්ඛණ්ඩබ්බතාදීනං දස්සෙන්තො ආහ: **ධම්මෙන මානාපිතරොති**. තත්ථ **ධම්මෙනාති** ධම්මලද්ධෙන හොගෙන, **භරෙය්‍යාති** පොසෙය්‍ය; **ධම්මිකං සො වණිජ්ජන්ති** සත්තවණිජ්ජා සත්තවණිජ්ජා මංසවණිජ්ජා සුරාවණිජ්ජා විසවණිජ්ජාති ඉමා පඤ්ච අධම්මවණිජ්ජා වජ්ජෙත්වා, අවසෙසා ධම්මිකා වණිජ්ජා, වණිජ්ජාමුඛෙන වෙත්ථ කසිගොරක්ඛාදි අපරොපි ධම්මිකො වොහාරො සඞ්ගහිතොතා. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා: සො නිච්චසීලඋපොසථසීලදානධම්මසමන්නා ගතො අරියසාවකො **පහාය ජ්ඣාජ්ඣෙ** ධම්මිකං වණිජ්ජං තතො

1. සී. I. පා. වුච්චති. 3. සී. පා. කාතබ්බන්ති. 4. ම., භරෙය්‍ය.
2. පා. ඨාපිතබ්බං, ම. සඞ්ඛං වා පන පුඤ්ඤකාමිනා කාතබ්බං.

ලද්ධෙන ච ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මෙන හොගෙන මාතාපිතරෝ හරෙය්‍ය, අථ සො **ගිහී** එවං **අප්පමත්තෙකා** ආදිතො පභුති වුත්තං ඉමං වත්තං **වත්තෙය්‍ය** කායස්ස භෙදා යෙ තෙ අත්තනො ආභාය අඞ්කාරං විධමිත්වා ආලොකකරණෙන **සයම්පභාති** ලද්ධනාමා ජාතාමාවචරදෙවා තෙ **සයම්පභෙ නාම** දෙවෙ **උපෙති** භජති අල්ලීයති තෙසං නිබ්බත්තිට්ඨානෙ නිබ්බත්තතීති.

ධම්මිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච වග්ගො දුතියො නාමෙන චූළවග්ගොති.

---

3. 1.

පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමීති පබ්බජ්ජාසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මතො ආනන්දස්ස පරිවිතක්කො උදපාදි: 'සාරිපුත්තාදීනං මහාසාවකානං පබ්බජ්ජා කිත්තිතා, තං භික්ඛූ ච උපාසකා ච ජානන්ති; භගවතො පන අකිත්තිතා, යන්නූනාහං කිත්තෙය්‍යන්'ති. සො ජෙතවනමහාවිහාරෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා විත්තවිජනිං ගහෙත්වා භික්ඛූනං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තෙනා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ යස්මා පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තෙන යථාපබ්බජිතං කිත්තෙතබ්බං, යථා ච පබ්බජි තං කිත්තෙන්තෙන යථා ස වීමංසමානො පබ්බජ්ජං රොචෙසි තං කිත්තෙතබ්බං, තස්මා "පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමී"ති වත්වා "යථා පබ්බජී"ති ආදිමාහ. **චක්ඛුමාති** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමා, චක්ඛුසම්පන්නොති අත්ථො. සෙසං ආදිගාථාය උත්තානමෙව. ඉදානි **යථා වීමංසමානොති** තම්පථං පකාසෙන්තො ආහ: **සම්බාධොඝොති**. තත්ථ **සම්බාධොති** පුත්තදාරාදිසම්පිළනෙන කිලෙසසම්පිළනෙන ච කුසලකිරියාය ඔකාසවිරහිතො; **රජ්ජසාසන නාති** කම්මොජාදයො විය අස්සාදීනං රාගාදිරජස්ස උප්පත්තිදෙසො; **අබ්භොකාසොති** වුත්තසම්බාධස්ස පටිපක්ඛභාවෙන ආකාසො විය විවටා; **ඉති දිස්වාන පබ්බජී'ති** ඉති ඝරාවාසපබ්බජ්ජාසු ව්‍යාධිජරාමරණෙහි සුට්ඨුතරං වොදියමානභයාදීනවං ආනිසංසඤ්ච වීමංසිත්වා මහාභිනික්ඛමණං අභිනික්ඛමිත්වා[1] අනොමානදීතීරෙ ඛග්ගෙන කෙසෙ ඡින්දිත්වා තාවදෙව වඩ්ඪුලමත්තසණ්ඨිතසමණසාරූපකෙසමස්සු හුත්වා ඝරිකාරෙන බ්‍රහ්මුනා උපනීතෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ ග්ගහෙත්වා 'එවං නිවාසෙතබ්බං එවං පාරුපිතබ්බ'න්ති කෙනචි අනනුසිට්ඨොව අනෙකජාතිසහස්සපවත්තිතෙන අත්තනො පබ්බජ්ජාචිත්තෙනෙව[2] සික්ඛාපියමානො පබ්බජි, එකං කාසාවං

1 ම. නික්ඛමිත්වා. 2. සී. III පා. පබ්බජ්ජාචිණ්ණෙනෙව.

නිවාසෙත්වා එසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා චීවරං ඛන්ධෙ කරිත්වා මත්තිකාපත්තං අංසෙ ආලග්ගෙත්වා පබ්බජිතවෙසං අධිට්ඨාසිනි වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

එවං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙත්වා තතො පරං පබ්බජිත පරිපත්තිං අනොමානදීතීරං ගිත්වා පධානාය ගමනඤ්ච පකාසෙතුං **පබ්බජිත්වාන කායෙනා**ති ආදිසඞ්ගං අහාසි. තත්ථ **කායෙන පාපං කම්මං විවජ්ජයීති** තිවිධං කායදුච්චරිතං වජ්ජෙසි; **වචීදුච්චරිතන්ති** චතුඞ්ගිධං වචීදුච්චරිතං; **ආජීවං පරිසොධයීති** මිච්ඡාජීවං හිත්වා සම්මාජීවමෙව පවත්තයි. එවං ආජීවට්ඨමකං සීලං සොධෙත්වා අනොමා නදීතීරතො තිංසයොජනපමාණං සත්තාහෙන **අගමා රාජගහං බුද්ධා**; තත්ථ කිඤ්චාපි ඝදූ රාජගහං අගමා තදූ බුද්ධා න හොති, තථාපි බුද්ධස්ස පුබ්බචරියාති කත්වා එවං වත්තුං ලබ්භති, ඉධ **රාජ ජාතො**, ඉධ රජ්ජං අභාහෙසීති ආදි ලොකියවොහාරවචනං විය; **මගධානන්ති** මගධානං ජනපදස්ස, නගරන්ති වුත්තං හොති; **ගිරිබ්බජන්ති** ඉදමපි තස්ස නාමං, තං හි පණ්ඩවගිජ්ඣකූටවෙභාර ඉසිගිලිවෙපුල්ලනාමකානං පඤ්චන්නං ගිරීනං මජ්ඣෙ වජ්‍රො විය ඨිතං තස්මා ගිරිබ්බජන්ති වුච්චති; **පිණ්ඩාය අභිහාරෙසීති** භික්ඛත්ථාය තස්මිං නගරෙ චරි;

සො කිර නගරද්වාරෙ ඨත්වා විතෙතසි: සචාහං රඤ්ඤො **බිම්බි සාරස්ස** අත්තනො ආගමනං නිවෙදෙය්‍යං: **සුද්ධොදනස්ස** පුත්තො **සිද්ධත්ථො** නාම කුමාරො ආගතොති බහුම්පි මේ පචවයං අභිහාරෙය්‍ය, න ඛො පනෙතං පතිරූපං පබ්බජිතස්ස ආරොචෙත්වා පචවයගහණං, හන්දහං පිණ්ඩාය චරාමීති. තතො[1] දෙවදතියං පංසුකූලචීවරං පාරුපිත්වා මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පාචීනද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා අනුසරං පිණ්ඩාය අවරි, තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දෙ: **පිණ්ඩාය අභිහාරෙසීති**.

ආකිණ්ණවරලක්ඛණොති සරීරෙ ආකිරිත්වා විය ඨපිතවර ලක්ඛණො විපුලවරලක්ඛණො වා, විපුලමපි හි ආකිණ්ණන්ති වුච්චති; යථාහ: "ආකිණ්ණඋදුදෙ, පුරිසො ධාතිවෙලංව මක්ඛිතොඃ"ති, විපුල ලුදෙති අත්ථො; **නාමද්දසාති** තතො කිර පුරිමානි සත්ත දිවසානි නගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසිතං අහොසි, තං දිවසං පන නක්ඛත්තං ච්ඡිවිත්තං, කම්මන්තා පයොජෙතබ්බාති භෙරි චරි; අථ මහාජනො රාජඞ්ගණෙ සන්නිපති, රාජාපි කම්මන්තං සංවිදහිස්සාමී'ති සීහ පඤ්ජරං විවරිත්වා බලකායං පස්සන්තො තං පිණ්ඩාය අභිහාරෙන්තං මහාසත්තං අද්දස, තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දෙ: **නාමද්දසා බිම්බිසාරො පාසාදකම්හි පතිට්ඨිතොති**.[2] **ඉමම්හා**ති ඉමං අත්ථං අවචාසනං[3] අහාසි. ඉදානි තං තෙසං අවචාසනං භාසිතමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ: **ඉමං ඛොසෙනාති**.

1. සී. I. හඤ්ඤං නතො-ඉති තත්‍රි. 3. සී. I. & V. ඉමං අවචාසං.
2. සී. I. & V. පතිට්ඨිතොති-පෙ- 4. ජාතකපාලි ඡඤ්ඤකනිපාත-ගිරග්ගසමජාතක.

තත්ථ **ඉමිනා**ති සෝ රාජා බොධිසත්තං දස්සෙති; **හොතෙනා**ති අමච්චෙ ආලපති; **නිසාමෙථා**ති පස්සථ; **අභිරූපෝ**ති දස්සනීයඛ පචවඛො; **බ්‍රහා**ති ආරොහපරිණාහසම්පන්නො; **සුජි**ති පරිසුද්ධ ජ්ජිවණෙණා; **වරණෙනා**ති ගමනෙන; **නීවකුලා මිවා**ති නීවකුලා ඉව පබබජිතෝ න හොතීති අත්ථෝ, මකාරෝ පදසන්ධිකරෝ; **කුහිං යිකඛු ගමිස්සතී**ති අයං භික්ඛු කුහිං ගමිස්සති අජ්ජ කත්ථ වසිස්සති තං ජානිතුං **රාජදූතා** සීඝං ගච්ඡන්තු, දස්සනකාමා හි මයං අස්සා[1] ඉමිනා අධිප්පායෙන භණති; **ගුත්තමාරෝ** ඔකඛිත්තචක්ඛුතාය, **සුසංවුතෝ** සතියා, **ගුත්තමාරෝ** වා සතියා, **සුසංවුතෝ** පාසාදිකෙන සඞ්ඝාටිවිවරධාරණෙන; **ඛිපං පත්තං අපූරෙසී**ති **සම්පජානත්තා පතිස්සතත්තා** ච අධිකං අගණ්හන්තො අලං එත්තාවතාති අජ්ඣාසය පූරණෙන ඛිපං පත්තං අපූරෙසි. **මුනී**ති මොනත්ථාය පටිපන්නත්තා අපත්තමුනිභාවොපි මුනිවෙව වුත්තෝ, ලොකවොහාරෙන වා, ලොකියා හි අමොනසම්පන්නම්පි[2] පබබජිතං මුනීති භණන්ති; **පණ්ඩවං අභිහාරෙසී**ති තං පබබතං ආරුහි;

සෝ කිර මනුස්සෙ පුච්ඡි: ඉමස්මිං නගරෙ පබබජිතා කත්ථ වසන්තීති. අථස්ස තෙ පණ්ඩවස්ස උපරි පුරත්ථාභිමුඛපබහාරෙති ආරොවෙසුං, තස්මා තමෙව පණ්ඩවං අභිහාරෙසි **එත්ථ වාසෙ සවිස්සතී**ති එවං විත්තෙත්වා. **ව්‍යග්ඝූසභොව සීහොව ගිරිගබ්භරෙති** ගිරිගුහායං ව්‍යග්ඝොව උසභොව සීහොව විය ච **නිසිත්තෙනා**ති අත්ථෝ, එතෙහි තථෝ සෙථ්ඨා විගතභයභෙරවා ගිරිගබ්භරෙ නිසිදනති තස්මා එවං උපමං අකාසි. **හදදසානෙනා**ති හත්ථි අස්ස රථ සිවිකාදිනා උත්තමයානෙන; **ස ඝානභූමිං ඝාසිච්චා**ති යාවතිකා භූමි හත්ථි අස්සාදිනා යානෙන සක්‍යා ගන්තුං තං ගන්ත්වා; **ආඝජ්ජා**ති පත්වා, සම්පමස්ස ගන්ත්වාති අත්ථෝ; **උපාවිසිනි** නිසිදි. **සුවා**ති යොබ්බන සම්පන්නා; **දහරෝ**ති ජාතියා තරුණෝ; **පඨමුපපත්තිකෝ සුසූති** තදුභයවිසෙසණමෙව, **සුවා සුසූති** අතියොබ්බනෝ; **පඨමුපපත්තිකොති** පඨමෙනෙව[3] යොබ්බනවෙගෙන උට්ඨිතෝ, **දහරෝ වාසීති** සති ව දහරත්තෙ සුබාලකෝ විය ඛායසීති. **අණ්ණිකගහනන්ති** බලකායං සෙනාමුඛං; **දදමි හොගෙ භුඤ්ජස්සූති** එත්ථ අහං තෙ අඞ්ගමගධෙසු යාවිච්ඡසි තාව දදමි හොගෙ, තං ත්වං **සොහසෙනෙනා** අණ්ණිකග්ගං නාගසඞ්ඝපුරකඛතෝ භුඤ්ජස්සූති එවං සම්බන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ.

උසූ ජනපදෙ රජ්ජාති "දදමි හොගෙ භුඤ්ජස්සු ජාතිඤ්චකඛාති පුච්ඡිතෝ"ති එවං කිර වුත්තෙ මහාපුරිසෝ චින්තෙසි: සචෙ අහං රජ්ජෙන අත්ථිකෝ අස්සං වාතුම්මහාරාජිකාදයොපි මං අත්තනෝ අත්තනෝ රජ්ජෙන නිමන්තෙය්‍යුං, සරෙ සීතෝ එව වා චක්කවත්තී රජ්ජං කාරෙය්‍යං, අයං පන රාජා අජානන්තෝ එවමාහ, හන්දාහං ජානාපෙමීති බාහං උච්චාරෙත්වා අත්තනෝ ආගතදිභාභාගං නිද්දිසන්තෝ

1. සී. I, II. අස්සාමාති. 2. සී. පා. අමොනසම්පත්තම්පි.
3. සී. පා. සුවාසීති සත්තියොඛ්බනෙ පඨමුපපත්තිතෝ පඨමෙනෙව

උත්තු ජනපදෙ රාජාති ආදිමාහ. තත්ථ **හිමවන්තස්ස පස්සෙනොති** හණ්ඩෙනා සස්සසම්පත්තිවෙකල්ලාභාවං දස්සෙති; හිමවන්තං හි නිස්සාය **පාසාණවිවරසම්භවා** මහාසාලාපි පඤ්චහි වඩ්ඪිහි වඩ්ඪන්ති කිමඞ්ග පන ඛෙත්තෙ වුත්තානි සස්සානි; **ධනවිරියෙන සම්පන්නොති** හණ්ඩෙනා සත්තහි රතනෙහි අවෙකල්ලතඤ්ච පරරාජූහි අත්තකණ්ඨියං විරපුරිසාධිට්ඨිතභාවඤ්චස්ස දස්සෙති; **ඛොසලෙසු නිකෙතිනොති** හණ්ඩෙනා තවකරාජභාවං පවිඤ්ඤති, තවකරාජා හි **නිකෙතීති** න වුච්චති, යස්ස පන ආදිකාලතො පභුති අඤ්ඤවසෙන එව[1] **ජනපදෙ, නිවාසො** සො නිකෙතීති වුච්චති, තථාරූපො ච රාජා සුද්ධොදනො යං සඤ්ඤායාහ: **ඛොසලෙසු නිකෙතිනොති**, තෙන අඤ්ඤාගතමෙව භොගසම්පත්තිං දීපෙති. එත්තාවතා අත්තනො භොග සම්පත්තිං දීපෙත්වා **ආදිච්චා නාම ඛොතෙන සාකියා නාමජානිංසූති** ඉමිනා ජාතිසම්පත්තිඤ්ච ආවිකත්වා යං වුත්තං රඤ්ඤා "දදමි භොගෙ භුඤ්ජස්සූ"ති තං පටික්ඛිපනෙනා ආහ: **නමහා කුලා පබ්බජිතොමහි රඤ්ඤ කාමෙ අනිපත්ථයන්ති**; යදි හි අහං කාමෙ අනිපත්ථයෙය්යං න ඒදිසං ධනවිරියසම්පන්නං වාසිතිසභස්සවිරපුරිසසමාකුලං කුලං ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජෙය්යන්ති අයං කිරෙත්ථ අධිප්පායො.

එවං රඤ්ඤා වචනං පටික්ඛිපිත්වා තතො පරං අත්තනො පබ්බජ්ජාහෙතුං දස්සෙන්තො ආහ: **කාමෙසාදීනවං දිස්වා නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතොති** එතං[2] පබ්බජිතොම්හීති ඉමිනා අනිසම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථ **දට්ඨූති** දිස්වා. සෙසමෙත්ථ ඉතො පුරිමගාථාසු ච යං යං න විවරිතං තං තං සබ්බං උත්තානත්ථත්තා එව න විවරිතන්ති වෙදිතබ්බං. එවමත්තනො පබ්බජ්ජාහෙතුං වත්වා පධානත්ථාය ගන්තු කාමෝ රාජානං ආමන්තෙන්තෙනා ආහ: **පධානාය ගමිස්සාමි එත්ථ මෙ රඤ්ඤ මනොති**[3] මනොති. තස්සත්ථො: යස්මාහං මහාරාජ නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො පබ්බජිතො තස්මා තං පරමත්ථනෙක්ඛම්මං නිබ්බාණ මෙත සබ්බධම්මානං අග්ගමෙත්ථ පධානං පත්ථෙන්තො පධානත්ථාය ගමිස්සාමි එත්ථ මෙ පධානෙ රඤ්ඤ[3] මනොති න කාමෙසූති.

එවං වුත්තෙ කිර රාජා බොධිසත්තං ආහ: පුබ්බෙව මෙතං භන්තෙ සුතං "සුද්ධොදනරඤ්ඤ කිර පුත්තො සිද්ධත්ථකුමාරො චත්තාරි පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා පබ්බජිත්වා බුද්ධො භවිස්සතී"ති සොහං භන්තෙ තුම්හාකං අධිමුත්තිං දිස්වා එවං පඤ්ඤා බුද්ධත්තං පාපුණිස්සථාති. සාධු භන්තෙ බුද්ධත්තං පත්වා පඨමං මම විජිතං ඔක්කමෙය්යාථාති.

පබ්බජ්ජාසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. සී, පා. එව යො. 2. ප-වා-එව. 3. ප-වා-රජ්ජති.

3. 2.

නං මං පධානපහිතත්තන්ති පධානසුත්තං. කා උපපත්ති? "පධානාය ගච්ඡාමි එත්ථ මෙ රක්ඛන්ති මඤ්ඤෝ"ති ආයස්මා ආනන්දෙ පබ්බජ්ජාසුත්තං නිට්ඨාපෙසි, භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව චින්තෙසි: මයා ඡබ්බස්සානි පධානං පත්ථයමානෙන දුක්කරකාරිකා කතා, තං අජ්ජ භික්ඛූනං කථෙස්සාමීති. අථ ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම බුද්ධාසනෙ නිසින්නො **නං මං පධානපහිතත්තන්ති** ආරභිත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **නං** මනසි වීහිපි වචනෙහි අත්තානමෙව නිද්දිසති; **පධාන පහිතත්තන්ති** නිබ්බාණත්ථාය පෙසිතචිත්තං පරිචත්තඅත්තභාවං වා; **නදිං නෙරඤ්ජරං පතී'ති** ලක්ඛණං නිද්දිසති, ලක්ඛණං හි පධාන පහිතත්තාය නෙරඤ්ජරා නදී, තෙනෙව වෙත්ථ උපයොගවචනං; අයමපනත්ථො: නදියා නෙරඤ්ජරායාති, නෙරඤ්ජරාය තීරෙති වුත්තං හොති; **විපරක්කමමාති** අතීව පරක්කමිත්වා; **ඣායන්තන්ති අපායණකා**[1] ඣානමනුයුඤ්ජන්තං; **යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියාති** වත්තුං යොගෙහි ඛෙමස්ස නිබ්බාණස්ස අධිගමත්ථං. **නමුචී'ති** මාරෙ, සො හි අත්තනො විසයා නික්ඛම්තුකාමෙ දෙවමනුස්සෙ න මුඤ්චති අනන්තරායං තෙසං කරොති තස්මා **නමුචී'ති** වුච්චති; **ඣරුණන්ති** අනුදය්‍යාවුත්තං; **භාස මානො උපාගමී'ති** ඉදං උත්තානමෙව, කස්මා පන උපාගතොති?

මහාපුරිසො කිර එකදිවසං චින්තෙසි: **සබ්බඤ්ඤුතඤාණං** පරියෙස මානො ජීවිතෙ සාපෙක්ඛා හොති, න ච සක්කා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙන අමතං අධිගන්තුන්ති. තතො ආහාරූපචෙජ්දාය පටිපජ්ජි, තෙන කිසො දුබ්බණ්ණො ච අහොසි, අථ මාරො 'අයං සම්බොධාය මඤ්ඤා හොති න හොතී'ති අජානන්තො අතිඝොරං තපං කරොති කදාචි මම විසයං අතික්කමෙය්‍යාති භීතො ඉදඤ්චිදඤ්ච වත්වා වාරෙස්සාමීති ආගතො තෙනෙවාහ: **කිසොසි වමසි දුබ්බණ්ණොසි සන්තිකෙ මරණං තවාති.** එවඤ්ච වත්වා අථස්ස මරණසන්තිකභාවං සාධෙන්තො ආහ: **සහස්සභාගො මරණස්ස එකංසො තව ජීවිතන්ති.** තස්සත්ථො සහස්සං භාගානං අස්සාති–සහස්සභාගො, කොසො මරණස්ස පච්චයොති පාඨසෙසො; එකො අංසොති=එකංසො, ඉදං වුත්තං හොති: අයං අපරිණායකඣානාදිසහස්සභාගො තව මරණස්ස පච්චයො තතොපන තෙ එකො එව භාගො ජීවිතං, එවං සන්තිකෙ මරණං තවාති.

එවං මරණස්ස සන්තිකභාවං සාධෙත්වා අථ නං ජීවිතෙ සමුස්සාහෙන්තො ආහ: **ජීවමෙහා**[2] **ජීවිතං සෙය්‍යොති,** කථං සෙය්‍යොති චෙ? **ජීවං පුඤ්ඤානි කාහසි.** අථ අත්තනා[3] සම්මතානි පුඤ්ඤානි **දස්සයන්තො ආහ: චරතො ච තෙ නිති.** තත්ථ **බ්‍රහ්මචරියන්ති** කාලෙන කාලං මෙථුනවිරතිං සඤ්ඤායාහ යං තාපසා කරොන්ති; **ජුහතොති** ජුහන්තස්ස. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. **දුග්ගහා මඤ්ඤාති**

1, I. II. & V අපණ්ණ. 2. සී. පා. ජීව මෙහං. 3 පා. අත්තනෙහං.

ඉමං පන අඩ්ඪගාථං පධානවිවජ්ජදං[1] ජනෙනෙතා ආහ. තත්ථ අපාණකජඩ්ඛානාදිගහනත්තා දුකෙඛන ගහතබෙබානි[2]– **දුගෙහා** දුකඛිතකායවිතෙතන කතතබබත්තා **දුකකරෙ**; සනතිකමරණෙන තාදිසෙනාපි පාපුණිතුං අසකකුණෙයයතො **දුරභිසමභවොති** එව මතථො වෙදිතබෙබා. ඉතො පරං **ඉමා ගාථා භණං මාරෙ අඩ්ඪා බුදධසස සනතිකෙකති** අයමඩ්ඪගාථා සඩ්ගීතිකාරෙහි වුතතා, සකල ගාථාපීති එකෙ, භගවතා එව පන පරං විය අතතානං නිදදිසනෙතන සබබමෙත එවඤ්ඤාතිකං වුතතනති අයමමහාකං ඛනති. තත්ථ **අඩ්ඪාති** අඩ්ඪාසි. සෙසං උතතානමෙව. ඡට්ඨගාථාය **යෙනෙජජෙනාති** එත්ථ පරෙසං අනතරායකරණෙන අතතනො අත්ථෙන තං **පාපිම ආගමනොසීති** අයං අධිපායො. සෙසං උතතානමෙව. **ජීවං පුසසඤ්ඤි ඛාහසීති** ඉදං පන වචනං පටිකඛිපනෙතා **අණුම්මතතෙනාපීති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **පුසෙසඤ්ඤනාති** වට්ටගාමිං මාරෙන වුතතපුසඤ්ඤං. **සඩ්ගාය භණති.** සෙසං උතතානමෙව.

ඉදානි **එකාහො කිර ජීවිතනති** ඉදං වත්ථුං ආරබභ මාරං සනතජජෙනෙතා **අපි සදධාති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථාධිපායො: අරෙ මාර යො අනුතතරෙ සනතිවරපදෙ අසසදධො භවෙයය, **සදධො**පි වා කුසීතො, **සදධො** ආරදධවිරියො සමානොපි වා දුපපඤ්ඤ, තං ත්වං ජීවිතමනුපුබබජමානො මොහෙයයාසි, මයහං පන අනුතතරෙ සනති වරපදෙ ඔකපපනසඤඤා අත්ථි, තථා කායිකචෙතසිකා අසිවිලපරකක මතාසඩ්ඛාතං **විරියං** වජිරූපමා **පඤ්ඤා ව මම විජජති**, සො ත්වං **එවං මං පඨිතතතං** ඔතතජඣාසයං **කිං ජීවමනුපුබබජසි**, පඤ්ඤා ව මමාති **එත්ථ වයදෙන සති** සමාධි ච, එවං සනතෙ යෙහි පඤ්ඤාති ඉන්ද්‍රියෙහි සමතතාගතා නිබබානං පාපුණනති තෙසු එකෙනාපි අවිරහිතං එව මමං පඨිතතතං කිං ජීවමනුපුබබජසි, නනු

"එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යා විරියමාරභතො දළහං,
පඤ්ඤවනතසස ඣායතො, පඤ්ඤා උදයබබයං"නති.

එවං මාරං සනතජජෙත්වා අනතනො භෙදවිතතපවතතිං දසෙනෙතා **නදීනං අපිති** ගාථාතතයමාහ තං පදත්ථතො පාකටමෙව. අයං පන අධිපායවණ්ණනා: යඤ්චායං මම සරීරෙ **අපාණකජඣාන විරියවෙගසමුට්ඨිතො වාතො** වත්තති, ලොකෙ ගඩ්ගාගමුනාදීනං **නදීනං[3] අපි සොතානි අයං විසොසෙය්‍ය, කිඤ්චි මෙ එවං පඨිතතතස්ස** වතුනාළිමතතං **ලොහිතං න උපසොසෙය්‍ය**, න කෙවලඤ්චි මෙ ලොහිතමෙව සුස්සති, අපි ච ඛො පන තමහි **ලොහිතෙ සුස්සමානමහි** බද්ධාබද්ධභෙදං සරීරානුගතං **පිත්තං**, අසිතපීතාදිපවිජ්ජදකං වතුනාළි මතතමෙව **සෙමහඤ්චි**, කිඤ්චාපරනති? තතතකාමෙව ෂුතඤ්චි ඔජඤ්චි සුස්සති; නෙසු ව සුස්සමානෙසු මංසානිපි ඛියනති, තස්ස මෙ එවං

1. ප. ව., විවජ්ජති., ම. විවජ්ජනං. 3. යමුනාදීනං-බහූසු.
2. සී, I. II, IV. පපතබෙබානි. a. ධම්මපද-111 - 112 - 113.

අනුපුබ්බෙන මංසෙසු ඛීණමාතෙසු **ඛීණෙ චිත්තං පසීදති** න මෙව තපපච්චයා සංසීදති, සො එවං ඊදිසං චිත්තමජානෙතො සරීරමත්ත මෙව දිසවා භණිසි: "කිසො හමසි දුබ්බණ්ණො සනතිකෙ මරණං තවා"ති. න කෙවලඤ්ච මෙ චිත්තමෙව පසීදති, අපි ච ඛො පන **ඛීණෙ සති ච පඤ්ඤා ච සමාධි මෙ තිට්ඨති**, අණුමත්තොපි පමාදෙ වා මොහෙ වා චිත්තවික්ඛෙපො වා නත්ථි, **තස්ස** මයහං **එවං විහරතො** යෙ කෙචි සමණබ්‍රාහමණා අතීතං වා අද්ධානං අනාගතං වා එතරහි වා ඔපක්කමිකා වෙදනා වෙදියනති තාසං[1] **නිදස්සනමුතතං පතතස්ස උතතමවෙදනං**, යථා අඤ්ඤදත්ථු දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස සුඛං, සීතෙන උණ්හං, උණ්හෙන සීතං, බුද්ධ හොජනං, පිපාසාය ඵුට්ඨස්ස උදකං අපෙක්ඛතෙ චිත්තං, එවං පඤ්චසු කාමගුණෙසු **එකකාමම්පි නාපෙක්ඛතෙ චිත්තං**, අඵො චතාහං සුහොජනං භුඤ්ජිත්වා සුඛසෙය්‍යං සයෙය්‍යන්ති ඊදිසෙනාකාරෙන එකචිත්තම්පි න උපපජ්ජනං **පස්ස නිමා මාර ඝතනස්ස සුද්ධතනති** එවං අත්තනො සුද්ධතං දස්සෙත්වා **නිවා** රෙමි තනති ආගතස්ස මාරස්ස මනොරථභඤ්ජනත්ථං මාරසෙනං කිත්තෙතවා තාය අපරාජෙය්‍යභාවං දස්සෙනතො **කාමා තෙ පඨමා සෙනාති** ආදිකා ඡ ගාථායො ආහ.

තත්ථ යස්මා ආදිතොව අගාරය්හතෙ සතෙන වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමා මොහයනති, තෙ අනිහුය්‍ය අනගාරියභාවං උපගතානං පනතසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු **අරති** උපජ්ජති, වුත්තඤ්හෙතං "පබ්බජිතෙන ඛො ආවුසො අභිරති දුක්කරා"ති, තතො තෙ පරපච්චබ්ධජීවිකතාය **ඛුප්පිපාසා** බාධෙති, තාය බාධිතානං පරියෙසනාය **චිතතං** කිලමනති, අථ තෙසං කිලනතචිත්තානං **ථීනමිද්ධං** ඔක්කමති; තතො විසෙසමනධිගච්ඡනතානං දූරභිසම්භවෙසු අරඤ්ඤවනපත්ථෙසු සෙනාසනෙසු විහරතං උත්‍රාසසඤ්ඤිතා **භීරු** ජායති, තෙසං උසසඞ්කිතපරිසඞ්කිතානං දීඝරත්තං විවෙකරසමනසසාදයමානානං විහරතං **න** සියා **ඵුඵො** එස මග්ගොති පටිපත්තියං **විචිකිච්ඡා** උපපජ්ජති, තං විනොදෙත්වා විහරතං අපපමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන මානමක්ඛපළාසා ජායනති තෙපි විනොදෙත්වා විහරතං තතො අධිකතරං විසෙසාධිගමං නිස්සාය **ලාභසක්කාරසිලොකා** උපපජ්ජනති, ලාභාදිමූලිකා ධම්මපතිරූපකානි එකාසෙනා **මිච්ඡාජීවං** අධිගච්ඡමා තත්ථ ජිතා ජාතිආදීහි **අත්තානං උක්කංසෙනති** පරං වම්භෙනති, තස්මා කාමාදීනං එවං පඨමසෙනාදිභාවො වෙදිතබ්බො.

එවමෙතං දසවිධං සෙනං උද්දිසිත්වා යස්මා සා කණ්හධම්මසමන්නා ගතත්තා කණ්හස්ස නමුචිනො. උපකාරාය සංවත්තති තස්මා තං තව සෙනානි නිදිසෙනතා ආහ: **එසා නමුචි තෙ සෙනා කණ්හස්සාභිපහාරිණී**ති. තත්ථ **අභිපහාරිණී**ති සමණබ්‍රාහමණානං ඤානනි නිපෙථනී අනතරායකරිති අත්ථො. **න තං අසූරො ජිනාති ජෙත්වා ච ලභතෙ**

1. සී. තාදිසං. a සංයුත්තනිකාය ජම්බුඛාදකසංයුත්ත-ට්ඨකථාසුත්ත.

සුඛනති එවං තව සෙනං අසූරෝ කාගෙ ච ජීවිතෙ ච සාපෙඛෝ පුරිසෝ න ජිනාති, සූරෝ පන ජිනාති ජෙත්වා මඤ්ඤසුඛං ඵලසුඛඤ්ච ආවහති අධිගච්ඡති. යස්මා ච ලභතෙ සුඛං තස්මා තං සුඛං පත්ථයමානෝ අහම්පි, **එස මුඤ්ඣං පරිහරෙති**[1] සඞ්ගාමාවචරා අනිවත්තිතෝ පුරිසා අත්තනෝ අනිවත්තනාකාරං උපදස්සෙන්තෝ සීසෙ වා ධජෙ වා ආවුධෙ වා මුඤ්ඣනිමිත්තං බන්ධන්ති තං අයම්පි පරිහරතිවෙව මං ධාරෙහි, තව සෙනාපරාජිතස්ස **ඔරඤ්ඣ මම ජීවිතං**; කස්මා එතං[2] ධාරෙහි **සඞ්ගාමෙ මෙ මතං සෙය්යො යඤ්චේ ජීවෙ පරාජිතෝ** යෙන ජීවිතෙන පරාජිතෝ ජීවෙ තස්මා ජීවිතා තයා සම්මාපටිපන්නානං අනන්තරායකරෙන සද්ධිං සඞ්ගාමෙ මතං මම සෙය්යොති අත්ථෝ, කස්මා මතං සෙය්යොති චෙ? යස්මා **පඟාළා එත්ථ**-පෙ- **සුඛනා**.

එත්ථ කාමාදිකාය අන්තුකඛංසනපරවම්භනපරියෙසනාය තව සෙනාය **පඟාළා** නිමුග්ගා අනුපපවිට්ඨා **එතෙ සමණබ්‍රාහ්මණා න දිස්සන්ති** සීලාදීහි ගුණෙහි නපපකාසන්ති අන්ධකාරං පවිට්ඨා විය හොන්ති, එතෙ එවං පඟාළා සමානා **සචෙපි** කදාචි කරහචි උම්මුජ්ජිත්වා නිමුජ්ජනපුරිසෝ විය සාහු සද්ධාති ආදිනා නයෙන උම්මුජ්ජන්ති තථාපි තාය සෙනාය අපෙක්ඛාභවතනා **නඤ්ඤ මඤං න ජානන්ති** ඛෙමං නිබ්බාණගාමිං සඛෙපි බුද්ධපවෙදිතබුද්ධාදයෝ **යෙන ගච්ඡන්ති සුඛනා**ති.

ඉමං පන ගාථං සුත්වා මාරෙ පුන කිඤ්චි අවත්වා එව පක්කාමි, පක්කන්තෙ තස්මිං මහාසත්තෙ තාය දුක්කරකාරිකාය කිඤ්චිපි විසෙසං අනධිගච්ඡන්තෙ අනුක්කමෙන "සියා නු ඛෝ අඤ්ඤෝ මග්ගෝ බොධාය"[3]ති ආදීනි චින්තෙත්වා ඔළාරිකාහාරං ආහාරෙත්වා බලං ගහෙත්වා විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පගෙව සුජාතාය පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා භද්දවනසණ්ඩෙ දිවාවිහාරං නිසීදිත්වා තස්ස අධ්‍යසම්පත්තියෝ නිබ්බත්තෙන්තෝ දිවසං විතිනාමෙත්වා සායණ්හසමයෙ මහාබොධිමණ්ඩාභිමුඛෝ ගන්ත්වා සොත්ථියෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියෝ බොධිමූලෙ විකිරිත්වා දසසහස්සලෝකධාතුසු දෙවතාහි තත්තසඞ්කාරබහුමානෝ "කාමං තචෝ ච නහාරු ච අට්ඨී ච අවසිස්සතු උපසුස්සතු සරීරෙ මංසලෝහිතං නදනී බුද්ධත්තං අපාපුණිත්වා පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමී"ති පටිඤ්ඤං කත්වා අපරාජිත පල්ලඞ්කෙන නිසීදි චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨහිත්වා.[3] තං ඤත්වා මාරෙ පාපිමා අජ්ජ සිද්ධත්ථෝ පටිඤ්ඤං කත්වා නිසින්නෝ, අජ්ජෙවදානිස්ස සා පටිඤ්ඤා පටිබාහිතබ්බාති බොධිමණ්ඩතො යාව චක්කවාළමාගතං වාදසඝොජනවිත්ථාරං උද්ධං තාවඝොජනසතුග්ගතං මාරසෙනං සම්මුට්ඨාපෙත්වා දියඩ්ඩඝොජනසතපරිමාණං ගිරිමෙඛලං හත්ථිරාජං අභිරුහිත්වා බාහුසහස්සං මාපෙත්වා නානාවුධානි ගහෙත්වා ගණ්හථ

1, පරිහරෙය්‍ය--බහූසු. 3, චතුරඞ්ගවීරියං අධිට්ඨහිත්වා--ඉති බහූසු නත්ථි.
2, ඉං, එවං. 4 මජ්ඣිමනිකායෙ පඤ්ඤාසමත්තෙ අරියපරියෙසනසුත්තෙ.

හනථ පහරථාති[1] **ආණනෙතා** ආලවකසුත්තෙන වුත්තපපකාරා වුට්ඨියෝ මාපෙසි. තා මහාපුරිසං පත්වා තත්ථ වුත්තපපකාරා එව සම්පජ්ජිංසු. තතෝ වජිරඛකුසෙන හත්ථිං කුම්භෙ පහරිත්වා මහාපුරිසස්ස සමීපං නෙත්වා උට්ඨෙහි භෝ සිද්ධත්ථ පලුබ්භාති ආහ. මහාපුරිසෙ න උට්ඨහාමි මාරාති වත්වා තං ඛජිනිං සමන්තා විලොකෙන්තෝ ඉමා ගාථාඔ අභාසි: **සමණහං ඛජිනිනති**. තත්ථ **ඛජිනිනති** සෙනං; **සුත්තනති** උත්‍යුත්තං; **සබාහනනති** ගිරිමෙඛලනාගරාජසහිතං; **පච්චුග්ගච්ඡාමීති** අභිමුඛං උපරි ගම්ඡාමි, සොව ඛො තෙනෙව කායෙන, කසමා? **මා මං ඨානා අවාවධි** මං එතසමා ඨානා අපරාජිතපල්ලඞ්කා මාරෙ මා වාලෙසීති වුත්තං හොති. **නපපසහතීති** සහිතුං න සක්කොතීති නාභිභවති වා; **ආමං පතනනති** ආමං මත්තිකා භාජනං; **අසමන්නාති** පාසාණෙන සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

ඉදානි එතං තෙ මාරසෙනං හින්දිත්වා තතෝ පරං විජිතසඞ්ගාමෝ සම්පත්තඛම්මරජ්ජාභිසෙකෝ[2] ඉදං කරිස්සාමීති දසෙ..නෙතා ආහ: **වසිං කරිත්වාති**. තත්ථ **වසිං කරිත්වා සඞ්ඝපපනති** ඔඝභාවනාය සඞ්ඝං මිච්ඡාසඞ්ඝපපං පහාය සම්මාසඞ්ඝපපසෙව පවත්තනෙන වසිං කරිත්වා සඞ්ඝපපං; **සතිඤඤ සුපට්ඨිතනති**[3] කායාදිසු වත්ථූසු ඨානෙසු අත්තනෝ සතිඤඤ සුට්ඨු උපට්ඨිතං කරිත්වා; එවං වසිකත[4]සඞ්ඝපෙ සුපට්ඨිතසති **රට්ඨා රට්ඨං විවදිස්සාමි** දෙවමනුස්සහෙදෙ **පුථු භාවෙ විනයනෙතා** අථ මයා විනීයමානා **තෙ අපමත්තා**-පෙ-**හි භොවරෙ** තං නිබ්බාණාමතමෙව සච්ඡිකත්වාති[5] අධිප්පායෙ.

අථ මාරෙ ඉමා ගාථාඔ සුත්වා ආහ: මං එවරූපං යක්ඛං දිස්වා න භායසි භික්ඛූති. ආම මාර න භායාමීති. කසමා න භායසීති? දානාදීනං පාරමීපුඤ්ඤානං කතත්තාති. කෝ එතං ජානාති දානාදීනි නාම අකාසීති. කිං එත්ථ පාපිම සක්කිකිවෙවත, අපිව **එකස්මිං** යෙව භවෙ වෙස්සන්තරෝ හුත්වා යං දානමදාසිං, තස්සානුභාවෙන සත්තකඛත්තුං ඡහි පකාරෙහි සඤ්ඡාතනමපා අයං මහාපඨවී යෙව සක්ඛීති එවං වුත්තෙ උදකපරියන්තං කත්වා මහාපඨවි කම්පි හෙරවසද්දං මුඤ්චමානා යං සුත්වා මාරෙ අසනිහතෝ විය භීතෝ ඛජං **පණාමෙත්වා** පලායි සද්ධිං පරිසාය.

අථ මහාපුරිසෝ තීහි යාමෙහි තිස්සෝ විජ්ජා සච්ඡිකත්වා අරුණුග්ගමනෙ "අනෙකජාතිසංසාරං-පෙ-තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා"ති ඉදං උදානං උදානෙසි. මාරෙ උදානසද්දෙන ආගන්ත්වා-අයං බුද්ධො **අහනති** පටිජානාති, හන්ද නං අනුබන්ධාමි ආභිසමාචාරිකං පස්සිතුං, සවස්ස කිඤ්චි කායෙන වා වාචාය වා ඛලිතං භවිස්සති හෙඤ්ඤාමි නනති. පුබ්බෙ බොධිසත්තභූමියං ඡබ්බස්සානි අනුබන්ධිත්වා බුද්ධත්තං පත්තං එකං වස්සං අනුබන්ධි. තතෝ භගවතෝ කිඤ්චි ඛලිතං අපස්සන්තෝ **සත්ත වස්සානීති** ඉමා නිබ්බෙධිකගාථාඔ අභාසි.

1. ම. II. ගණ්හථ ගණ්හථාති. 3. ම. II. සුපනිවිත්තං. 5. නිබ්බාණමතමෙවනි-
2. රජ්ජාභිසෙකෝ-බහුසු. 4. එවං සත්ත-බහුසු. [බහුසු.

තත්ථ **ඔකාරන්ති** රක්ඛං විවරං; **නාධිගච්ඡිස්සන්ති** නාධිගමිං **මෙද වණ්ණන්ති** මෙදපිණ්ඩසදිසං; **අනුපරියගාති** පරිතෝ පරිතෝ අගමාසි; **මුදූති** මුදුකං; **විඤ්ඤෝති** අධිගච්ඡෙය්‍යාම;[1] **අස්සාදනාති** සාදුභාවෝ. **වායඤ්ඤෙතෝති** වායඤ්ඤ එතෙතා. සෙසමෙත්ථ පාකටමේව. අයං පන යෝජනා: සත්ත වස්සානි භගවන්තං ඔකාරපෙක්ඛා අනුබන්ධිං තත්ථේව අවිජහන්තා **පදං පදං** එවං අනුබන්ධිත්වාපි ච ඔකාරං කාඩිගම්, සොහං යථා නාම **මෙදවණ්ණං පාසාණං** මෙදසක්‍ඛිං වායඤ්ඤ එකසම්පි පස්සෙ මුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣිත්වා අස්සාදං අවින්දමානා **අපෙව නාම එත්ථ මුදු විඤ්ඤෙය්‍ය** අපි ඉතෝ අස්සාදනා සියාති සමන්තා තත්ථෙව විජ්ඣන්තා අනුපරියගිත්වා කත්ථචි අස්සාදං **අලභමානා පාසාණෙවාග'න්ති** නිබ්බිජ්ජ පක්කමෙය්‍ය, එවමේවායං භගවන්තං කායකම්මාදිසු අත්තනෝ පරිත්තපඤ්ඤමුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣන්තා සමන්තා අනුපරියගා අපෙව නාම කත්ථචි අපරිසුද්ධකායසමාචාරාදිං මුදුභාවං විඤ්ඤෙය්‍ය කුතොචි අස්සාදනා සියාති, තෙදානි මයං **අස්සාදං අලභමානා කාකොව සෙලං ආසජ්ජ නිබ්බිජ්ජාපෙම ගොතමං** ආසජ්ජ තතෝ ගොතමා නිබ්බිජ්ජ අපෙමාති. එවං වදතෝ කිර මාරස්ස **සත්ත** වස්සානි විඵලපරිස්සමං නිස්සාය බලවසොකෝ උදපාදි තෙනස්ස විසිදමානඛපච්චඛස්ස බෙලුවපණ්ඩු කාම ච්ඡා කවජ්ජතෝ පතිතා යා සඤ්ං අඛුලීහි වාදිතා වත්තාරෝ මාසෙ මධුරස්සරං මුඤ්චති යං ගහෙත්වා සකෙඤ්ා පඤ්චසිඛස්ස අදාසි, තං සෝ පතමාන්‍යමපි න බුජ්ඣි. තෙනාහ භගවා: **නාස්ස සොකපරිතස්සස්ස ච්ඡා කවජ්ජා අභාසථ තතෝ සෝ දුම්මනෝ යකෙඛා නප්පවනතරඛාසථාති**, සඛීතිකාරා ආහංසූති එකෙ, අමහාසං පනෙතං නකඛමතීති.

පඛානසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 8.

එවං මෙ සුතන්ති සුභාසිතසුත්තං. අත්තජ්ඣාසයතෝ වස්ස උපපත්ති. භගවා හි සුභාසිතපියෝ, සෝ අත්තනෝ සුභාසිතසමුද්‍ඝාරපකාසනෙන සත්තානං දුබ්භාසිතසමුද්‍ඝාරං පටිසෙධෙන්තෝ ඉමං සුත්තමභාසි. තත්ථ **එවං මෙ සුතන්ති** ආදි සඛීතිකාරවචනං. තත්ථ **තත්‍ර ඛෝ භගවා**--පෙ-**භදන්තෙනාති තෙ භික්ඛූති** එතං අපුඛ්ඛං, සෙසං වුත්තනයමෙව. තසමා අපුඛ්ඛපද[2]වණ්ණනාතත්ථමිදං වුච්චති, **තත්‍රාති** දෙස කාලපරිදීපනං, තං හි යං සමයං විහරති තත්‍ර සමයෙ, යස්මිඤ්ච ආරාමෙ විහරති තත්‍ර ආරාමෙති දීපෙති භාසිතබබයුත්තෙ වා දෙසකාලෙ දීපෙති, න හි භගවා අයුත්තෙ දෙසෙ කාලෙ වා ධම්මං භාසති "අකාලෙ ඛෝ තාව බාහියා"ති ආදි වෙත්ථ සාධකං; **ඛෝති** පදපූරණමත්තෙ අවධාරණදීකාලත්ථෙ වා නිපාතෝ; **භගවාති** ලොකගරුපරිදීපනං; **භික්ඛූති** කථාසවණයුත්තපුග්ගලපරිදීපනං; **ආමන්තෙසීති** ආලපි අභාසි සම්බොධෙසි; **භික්ඛවොති** ආමන්තනාකාරපරිදීපනං, තඤ්ච

1. සී. අධිගච්ඡෙම. 2. අපුබ්බ-බහුස්. 3. උදානපාළි.

භික්ඛණසිලතාදිගුණයොගසිද්ධතතා වුත්තං, තෙන තෙසං භිනාධික ජනසෙවිතං[1] වුත්තං. පකාසෙනෙතා උඤ්ඤතදීනභාවනිග්ගහං[2] කරොති, භික්ඛවොති ඉමිනා ව කරුණාවිපඨාරසොම්මහදයතයන නිපාතපුබ්බඞ්ගමෙන වචනෙන තෙ අත්තනතා මුඛාභිමුඛෙ කරිත්වා තෙනෙව කථෙතුකම්යතාදීපකෙන වචනෙන තෙසං සොතුකම්යතං ජනෙති, තෙනෙව ච සමෙබාධනත්ථෙන වචනෙන සාධුකසවණ මනසිකාරෙපි තෙ නියොජෙති, සාධුකසවණමනසිකාරයත්තා හි සාසනසම්පත්ති; අපරෙසුපි දෙවමනුසෙසු විජ්ජමානෙසු කසමා භික්ඛූ ආමන්තෙසීති චෙ? ජෙට්ඨසෙට්ඨාසන්නසදිසනතිගිතභාවතො, සබ්බ පරිසසාධාරණා හි අයං ධම්මදෙසනා න පාපිපුග්ගලිකා, පරිසායඤ්ච ජෙට්ඨා භික්ඛූ පඨමුප්පන්නත්තා, සෙට්ඨා අනාගාරියභාවං ආදිං කත්වා සබ්බෙ වරියානුවිධායකත්තා සකලසාසනපටිග්ගාහකත්තා ච; ආසන්නා තත්ථ නිසින්නෙසු සබ්බෙ සනතිකත්තා, සදිසනතිගිතා සබ්බෙ සනතිකා වවරත්තා, තෙන භගවා සබ්බපරිසසාධාරණං ධම්මං දෙසෙනෙතා භික්ඛූ එව ආමන්තෙසි; අපි ච භාජනං තෙ ඉමාය කථාය යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිසබ්භාවතොති තෙ එව ආමන්තෙසි; භදන්තෙනති ගාරවාධි වචනමෙතං; සෙ භික්ඛූනි යෙ භගවා ආමන්තෙසි තෙ එවං භගවන්තං ආලපන්තා භගවතො පච්චස්සොසුන්ති;

චතූහි අඞ්ගෙහීති චතූහි කාරණෙහි අවයවෙහි වා; මුසාවාදෙ වෙරමණි ආදීනි හි චත්තාරි සුභාසිතවාචාය කාරණානි, සච්චවචනාදයොවත්තාරො අවයවා, කාරණත්ථෙ ච අඞ්ගසද්දො, චතූහීති නිස්සක්කවචනං හොති, අවයවත්ථෙ කරණවචනං; සමන්නාගතාති සමන්නා ආගතා පවත්තා යුත්තා ච; වාචාති සම්මුඛලපනවාචා, යා සා "වාචා ගිරා ව්‍යප්පථො"a ති ච "තෙළා කණ්ණසුඛා"b ති ච එවමාදිසු ආගච්ඡති, යා පන "වාචාය වෙ කතං කම්ම"c න්ති[3] එවං විඤ්ඤත්ති ච, "යා වතූහි වචීදුච්චරිතෙහි ආරති-පෙ-අයං වුච්චති සම්මා වාචා"d ති එවං විරති ච, "එවරූපා වාචා භික්ඛවෙ ආසෙවිතා භාවිතා බහුලීකතා නිරයසංවත්තනිකා හොති"d න්ති එවං වෙතනා ච වාචාති ආගච්ඡති; සා ඉධ අනධිප්පෙතා, කස්මා? අභාසිතබ්බතො; සුභාසිතා හොතීති සුට්ඨු භාසිතා හොති, තෙනස්සා අත්ථවහනතං දීපෙති; න දුබ්භාසිතාති න දුට්ඨු භාසිතා, තෙනස්සා අනත්ථවහනතං දීපෙති; අනවජ්ජාති වජ්ජසඞ්ඛාතරාගාදිදොසවිරහිතා, තෙනස්සා කාරණසුද්ධිං වත්තු දොසාභාවඤ්ච දීපෙති; අනනුවජ්ජා වාති අනුවාදවිමුත්තා, තෙනස්සා සබ්බාකාරසම්පත්තිං දීපෙති; විඤ්ඤූනන්ති පණ්ඩිතානං, තෙන නිපුණපඤ්ඤානං බාලා අප්පමාණන්ති දීපෙති; කතමෙහි චතූහීති කථෙතුකම්යතා පුච්ඡා; ඉමාති ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛවෙති යෙසං කථෙතුකාමො තදුලපනං; භික්ඛූනි

---

1. ප-වා. භිනාදිකාහාවසෙවිතං, ම. භිනාධිකාහාවසෙවිතං.
2. ප-වා උඛාදීනා භාවනිග්ගහං. b දීඝනිකාය ब्रह्मजालसुत्तन्त.
3. සී, ඩි. වාචාය යං වෙතසිකං කම්මන්ති. c. විභඞ්ගපාළි.
a ධම්මසඞ්ගණි. d. අඞ්ගුත්තරනිකාය අට්ඨකනිපාත දසවග්ග.

වුත්තප්පකාරවාග්භාසණකපුග්ගලනිද්දෙසත්ථං; **සුභාසිතං යේව භාසතීති** පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය වත්තුපි වාචඞ්ගෙයපි අඤ්ඤතරඞ්ගසම්පන්නදෙසවචනං; **නෝ දුබ්භාසිතන්ති** තස්සෙව වාචඞ්ගස්ස පටිපක්ඛභාසණනිවාරණං, තෙන මුසාවාදදයොපි කදාචි වත්තබ්බාති දිට්ඨිං නිසෙධෙති, **නෝ දුබ්භාසිතන්නති** ඉමිනා මිච්ඡාවාචපහාණං දීපෙති; **සුභාසිතන්නති** ඉමිනා පහීණමිච්ඡාවාචෙන සතා භාසිතබ්බි වචනලක්ඛණං තථා පාපස්ස අකරණං කුසලස්ස උපසම්පදං, අඞ්ග පරිදීපනත්ථං පන අභාසිතබ්බං පුබ්බෙ අවත්වා භාසිතබ්බමෙවාහ. එස නයෝ ධම්මඤ්ඤවාති ආදිසුපි. එත්ථ ච **සුභාසිතං යේව භාසති නෝ දුබ්භාසිතන්නති** ඉමිනා පිසුණදෙසරහිතං සම්ඵප්පලාපරහිතං වුත්තං, **ධම්මං යේව භාසති නෝ අධම්මන්නති** ඉමිනා සම්ඵදෙසරහිතං[1] ධම්මතො අනපෙතං මන්තාවචනං වුත්තං ඉතරෙහි ඒහි එරුසාලික රහිතානි **පියඤ්ඤවචනානි** වුත්තානි; **ඉමෙහි ඛෝති** ආදිනා පන තානි අඞ්ගානි පච්චක්ඛතො දස්සෙනෙතා තං වචනං නිගමෙති, විසෙසතො වෙත්ථ **ඉමෙහි ඛෝ ගිහිබ්‍යඤ්ඤෙ වතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නා ගතා වාචා සුභාසිතා හොතීති** හණන්තෙනා යදඤ්ඤං පටිඤ්ඤාදීහි අවයවෙහි නාමාදීහි පදෙහි ලිඞ්ගවචනවිභත්තිකාලකාරකාදීහි **සම්පත්තීහි** ච සමන්නාගතං වාචං සුභාසිතන්නි මඤ්ඤන්තෙ, තං ධම්මතො පටිසෙධෙති, අවයවාදිසම්පන්නාපි හි පෙසුඤ්ඤාදිසමන්නා ගතා වාචා දුබ්භාසිතාව හොති අත්තනෝ පරෙසඤ්ච අනත්ථාවහත්තා, ඉමෙහි පන වතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා සචෙපි මිලක්ඛභාසාපරියා පන්නා ඝටවෙට්කාගීතකපරියාපන්නා වා හොති; තථාපි සුභාසිතා ව්‍ය ලෝකියලොකුත්තරහිතසුඛාවහත්තා, සීහලදීපෙ මහාපඤ්ඤ සඤ්ඤං රක්ඛනත්ථාය සීහලවෙට්කාය සීහලකොනෙව ජාතිජරාමරණ පටිසංයුත්තං ගීතං[2] ගායන්තියා සුත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා සට්ඨිමත්තා විපස්සකභික්ඛූ වෙත්ථ අරහත්තං පත්තා නිදස්සනං, තථා තිස්සෝ නාම ආරද්ධවිපස්සකෝ භික්ඛු පදුමසරසමීපෙන ගච්ඡන්තෝ පදුම සරෙ පදුමානි භින්දිත්වා භින්දිත්වා

"පාතඤ්චුල්ලිතඤ්ඤනදං සුරියාලොකෙන තජ්ජියතෙ
එවං මනුස්සත්තගතා සත්තා ජරාභිවෙගෙන මද්දියන්තී"ති

ඉමං ගීතං ගායන්තියා වෙට්කාය සුත්වා අරහත්තං පත්තෙනා, බුද්ධත්තරෙ ච අඤ්ඤතරෙ පුරිසෝ සත්තහි පුත්තෙහි සද්ධිං වත්වා ආගම්ම අඤ්ඤ තරාය ඉත්ථියා මූසලෙන තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්තියා

"ජරාය පරිමද්දිතං එතං මිලාතවණ්ණිවිවමනිසසිතං
මරණෙන හිජ්ජති එතං මච්චුස්ස ඝසමාමිසං

කිමිනං ආලයං එතං නානාකුණපෙන පූරිතං
අසුචිස්ස භාජනං එත්ථ කදලික්ඛණ්ඩසමං ඉදං"න්ති

1. සී. සමීපපලාපදෙසරහිතං. 2. සී. I. II. & V. ෂු. ඝුත්තා ගීතඤ්ඤ.

ඉමං ගීතිකං සුත්වා සහ[1] පුත්තෙහි පවෙචකබොධිං පත්තා, අඤ්ඤේ ච ඊදිසෙහි උපායෙහි අරියභූමිං පත්තා නිදස්සනං. අනවජ්ජං පනෙතං යං භගවතා ආසයානුසයකුසලෙන සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති ආදිනා නයෙන වුත්තා ගාථාඉමා සුත්වා පඤ්චසතා[2] භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු, අඤ්ඤේ ච බහූ ආයත්තනාදිපටිසංයුත්තා කථා සුත්වා අනෙකෙ දෙවමනුස්සාති.

එවං ඉමෙහි චතූහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතා වාචා සවෙපි මිලක්ඛභාසාපරියාපන්නා ඝටවෙචිකාගීතපරියාපන්නා වා හොති තථාපි සුභාසිතාති වෙදිතබ්බා, සුභාසිතත්තා එව ච අනවජ්ජා ච වියඤ්ඤූනං අත්ථජ්ඣාසානං කුලපුත්තානං අත්ථපටිසරණානං නොව්‍යඤ්ජන පටිසරණානන්ති. **ඉදමවොච භගවාති** ඉදං සුභාසිතලක්ඛණං භගවා ආවොච; **ඉදං වත්වා සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා**ති ඉදඤ්ච ලක්ඛණං වත්වා අථ අඤ්ඤම්පි එතං අවොච සත්ථා ඉදානි වත්තබ්බා ගාථා දස්සෙන්තො සබ්බමෙතං සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු. තත්ථ **අපරන්ති** ගාථාඛණ්ඩවචනං සඞ්ගය වුච්චති, තං දුවිධං හොති: පච්ඡා ආගතපරිසං අස්සවණසුස්සවණආධාරණදළ්හීකරණාදීනි වා සඞ්ගය තදත්ථදීපක මෙව ච, පුබ්බෙ කෙනචි කාරණෙන පරිහාපිතස්ස අත්ථස්ස දීපනෙන අත්ථවිසෙසදීපකඤ්ච-"පුරිසස්ස හි ජාතස්ස කුඨාරි ජායතෙ මුඛ"න්ති ආදීසු විය, ඉධ පන තදත්ථදීපකමෙව.

තත්ථ **සුභාසිතන්ති** බුද්ධාදයො තෙ හි සුභාසිතං උත්තමං සෙට්ඨන්ති වණ්ණයන්ති; **දුභාසිතං නත්ථිකං චතුත්ථ**න්ති ඉදං පන පුබ්බෙ නිද්දිට්ඨකකමං උපාදාය වුත්තං ගාථාපරියොසානෙ පන වඩ්ඪිඝත්තෙරෙ භගවතො සුභාසිතෙ[2] පසීදි; සො ඝං පසන්නාකාරං අකාසි ඉඤ්ච වචනං භගවා අහාසි, තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරකා **අථ ඛො ආයස්මා**ති ආදිමාහංසු.

තත්ථ **පටිභානි මන්ති** මම භාගෙ පකාසතු; **පටිභාතු තන්ති** තව භාගෙ පකාසතු; **සාරූපාගිති** අනුච්ඡවිකාහි; **අභිත්ථවිති** පසංසි. **න තාපයෙති** ඔපපරිසාරෙන න තාපෙය්‍ය; **න විහිංසෙය්‍යාති** අඤ්ඤමඤ්ඤං නිහතෙතා න බාධෙය්‍ය; **සා ඒව වාචාති** සා වාචා එසාසෙ නෙව සුභාසිතා, එතාවතා අපිසුණවාචාය භගවතො ථොමෙයි. **පිනන්දිතාති** හට්ඨෙන හදයෙන පටිමුඛං ගණ්හන්තා නන්දිතා පියායිතා; **ඝං අනාදෙය්‍ය පාපානි පරෙසං හාසෙන පියන්ති** යං වාචං භාසනෙතා පරෙසං පාපානි අපියානි පටිකූලානි ඵරුසවචනානි අනාදෙය්‍ය අත්ථව්‍යඤ්ජනමධුරං පියමෙව වචනං භාසති, තං **පියවාචමෙව භාසෙය්‍යා**ති වුත්තං හොති ඉමාය ගාථාය පියවචනෙන භගවතො අභිත්ථවි. **අමතාති** අමතසදිසා සාදුභාවෙන, වුත්තඤ්හෙතං:-"සච්චං භවෙ සාදුතරං රසානා"[b]නන්ති, නිබ්බාණමත්තපචචයතාය වා අමතා; **එස ධම්මො සනන්තනො**ති යායං සච්චවාචා නාම එස පොරාණො

1. සී. I. II. & v සහසත්ත
2. I. II & ඉ. පඤ්චසතා පඤ්චසතා.
3. ම සුභාසිතෙන.
a. සුත්තනිපාත 657.
b. සුත්තනිපාත 182.

ධම්මා චරියා පවේණී ඉදමේව හි පොරාණකා ආචිණ්ණං, න තෙ අලිකං භාසිංසු, තෙනෙවාහ: **සච්චෙව අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච ආහු සජනා පතිට්ඨිතාති**. තත්ථ සච්චෙ පතිට්ඨිතත්තා එව අත්තනොපි ච පරෙසඤ්ච අත්ථෙ පතිට්ඨිතා, අත්ථෙ පතිට්ඨිතත්තා එව ච ධම්මෙ පතිට්ඨිතා හොන්තීති වෙදිතබ්බා, පරං වා වයං සච්චවිසෙසණමිවෙව වෙදිතබ්බං; සච්චෙ පතිට්ඨිතා, කීදිසෙ? අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච, යං පරෙසං අත්ථතොපි අනපෙතත්තා අත්ථං, අනුපරොධං භාරොතීති වුත්තං හොති, සත්තිපි ච අනුපරොධභාරත්තෙ ධම්මතොපි අනපෙතත්තා ධම්මං, යං ධම්මිකමෙව අත්ථං සාධෙතීති වුත්තං හොති. ඉමිනාය ගාථාය සච්චවචනෙන භගවන්තං අභිත්ථවි. **ධෙම්මහි** අභයං නිරුපද්දවං, කෙන කාරණෙනාති චෙ? **නිබ්බාණපත්තියා දුක්ඛස්සනතකිරියාය**, යස්මා කිලෙසනිබ්බාණං පාපෙති වට්ටදුක්ඛස්ස ච අන්තකිරියාය සංවත්තතීති අත්ථො. අථවා **යං බුද්ධා නිබ්බාණපත්තියා දුක්ඛස්සනතකිරියායාති** විත්තං නිබ්බාණ ධාතුනිමිත්තාය ධෙම්මිකඋපපත්තිසාධනතො **ධෙම්මං** වාවං **භාසන්ති, සා ච වාචා නාමුත්තමාති** සා වාචා සබ්බවාචානං සෙට්ඨාති එවමෙපත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බා. ඉමිනාය ගාථාය සම්පත්තා[1]වචනෙන භගවන්තං අභිත්ථවන්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසීති. අයමෙත්ථ අපුබ්බපදවණ්ණනා, සෙසං වුත්තනයමෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සුභාසිතසුත්තවණ්ණනා
නි ට්ඨි තා.

---

3. 4.

එවං මෙ සුතන්ති පූරළාසසුත්තං කා උප්පත්ති? භගවා පඨමාභිසම්බොධියං බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො සුන්දරික භාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා තත්ථ ගමිස්සති කථං පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනා සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතීති ච ඤත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **එවං මෙ සුතන්ති** ආදි සඞ්ගීතිකාරානං වචනං; **කිං ජච්චෙවා භවන්ති** ආදි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, **න බ්‍රාහ්මණෙ නොමඝීති** ආදි භගවතො, තං සබ්බම්පි **සමොධානෙත්වා පූරළාසසුත්තන්ති** වුච්චති. තත්ථ වුත්තසදිසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අවුත්තං වණ්ණයිස්සාම, තඤ්ච ඛො උත්තානත්ථානි පදානි අනාමසිත්වා.

කොසලෙසූති කොසලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදෙ, රූළ්හිසද්දෙන **කොසලා**ති වුච්චති, තස්මිං කොසලෙසු ජනපදෙසු. කෙචි පන යස්මා පුබ්බෙ මහාපණාදං රාජකුමාරං නානානාවණ්ණානි දිස්වා සිතමත්තම්පි අකථෙත්වා සුත්වා **රාජා ආණාපෙසි: යො මම පුත්තං හසාපෙති සබ්බාභරණෙහි තං අලඞ්කරොමීති**. තතො නඞ්ගලානි ජඞ්ඝබ්බා මහාජනකායා සන්නිපති,

1, මත්තා-ප වා.

තෙ ව මනුස්සා අතිරෙකසත්තවස්සානි නානාකීළිකාදයො දස්සෙන්තාපි තං නාසකිංසු හසාපෙතුං, තතො සක්කො දෙවනටං පෙසෙසි, සො දිබ්බනාටකං දස්සෙත්වා හසාපෙසි, අථ තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො වසනොකාසානිමුඛා පක්කමිංසු, තෙ පටිපථෙ මිත්තසුහජ්ජාදයො දිස්වා පටිසන්ථාරමකංසු: කච්චි භො කුසලං කච්චි භො කුසලන්ති. තස්මා තං කුසලන්ති සද්දං උපාදාය සො පදෙසො **ඛොසලා**ති වුච්චති ති වණ්ණෙන්ති. **සුසුදිකාය නදියා තීරෙති** සුසුදිකාති එවන්නාමිකාය නදියා තීරෙ; **යෙන ඛො පනාති** යෙන සමයෙන භගවා තං බ්‍රාහ්මණං විනෙතුකාමො ගන්ත්වා තස්සා නදියා තීරෙ සසීසං පාරුපිත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසජ්ජාසඞ්ඛාතෙන ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති, **සුසුදිකභාරවාජොති** සො බ්‍රාහ්මණො තස්සා නදියා තීරෙ වසති අග්ගිං වා ජුහති, **භාරවාජොති** වස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වුච්චති; **අග්ගිං ජුහතීති** ආහුතිපක්ඛිපනෙන[1] ජාලෙති; **අග්ගිහුත්තං පරිවරතීති** අග්ගාය්‍යතනං සම්මජ්ජනූපලෙපනබලික්කම්මාදිනා පරිරූපාසති;

සො නු ඛො ඉමං භව්‍යරූපං භුඤ්ජ්‍යාති සො කිර බ්‍රාහ්මණෙ අග්ගිමහි හුතාවසෙසං[2] පායාසං දිස්වා විනෙතුං: අග්ගිමහි තාව පක්කිත්තෙතා පායාසො මහාබ්‍රහ්මුනා භුත්තො, අයං පන අවසෙසො අත්ථි, තං යදි බ්‍රහ්මුනො මුඛතො ජාතස්ස බ්‍රාහ්මණස්සෙව දදෙය්‍යං එවං මෙ පිතරා සහ පුත්තෙනාපි සන්තප්පිතා භවෙය්‍ය සුවිසොධිතා ච බ්‍රහ්මලොකගාමිම්හෙහා අස්ස; හන්දාහං බ්‍රාහ්මණං ගවෙසාමීති. තතො බ්‍රාහ්මණදස්සනත්ථං **උඤ්ඤාඝනා චතුද්දිසා අනුවිලොකෙසි** සො නු ඛො ඉමං භව්‍යරූපං භුඤ්ජ්‍යාති.

අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙති තස්මිං වනසණ්ඩෙ සෙට්ඨරුක්ඛමූලෙ; **සසීසං පාරුතන්ති** සහ සීසෙන පාරුතකායං, කස්මා පන භගවා එවමකාසි, කිං නාරායණසඞ්ඛාත[3] බලොපි හුත්වා නාසකිහිමපාතං සීතවාතඤ්ච පටිබාහිතුන්ති අත්ථෙතම්පි කාරණං, න හි බුද්ධා සබ්බසො කායපරිජග්ඝනං න කරොන්තීති එව, අපි ච භගවා–ආගතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සීසං විවරිස්සාමි තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො කථං පවත්තෙස්සති, අථස්ස කථානුසාරෙන ධම්මං දෙසෙස්සාමීති කථාපවත්තනත්ථං එවමකාසි; **දිස්වාන වාමෙන**–පෙ–**නෙතුප්පබන්ධකම්හි**ති, සො කිර භගවන්තං දිස්වා–බ්‍රාහ්මණො අයං සසීසං පාරුපිත්වා **සබ්බරත්තිං** පධානමනුයුත්තො ඉමස්ස දක්ඛිණොදකං දත්වා ඉමං භව්‍යරූපං දස්සාමීති බ්‍රාහ්මණස්සඤ්ඤං හුත්වා එව උපසඞ්කම්; **මුණ්ඩකා අයං භවං මුණ්ඩකො අයං භවන්ති** සිසෙ විවරිතමත්තෙතව කොසනතං දිස්වා **මුණ්ඩකාති**ආහ, තතො සුට්ඨුතරං ඔලොකෙත්වා[4] පරිත්තමත්තම්පි සිඛං අදිස්වා ජිලෙත්වා **මුණ්ඩකොති** ආහ, එවරූපා හි තෙසං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි; **තතොවා**ති යස්මා සීතො අදූරස්ස තම්හා පදෙසා; **මුණ්ඩකීති** කෙනචි කාරණෙන මුණ්ඩිතසීසාපි හොන්ති.

---

1. ආහුතිසෙකපනෙන-ප. වා.
2. සී. අග්ගිං ජුහිත්වා අවසෙසං.
3. සී. I & III. නාරායණ සඞ්ඛාත.
4. සී. පා & ඉං. ආලොකෙත්වාත.

න බ්‍රාහ්මණෝ නොමඤ්ඤීති එත්ථ තකාරෝ පටිසෙධෙ **නොකාරෝ** අවධාරණෙ, "න නො සමඃ"නිති ආදිසු විය, තෙන නෙවමහි බ්‍රාහ්මණොති දස්සෙති; **න රාජසුතෙනාති** ඛත්තියො නමහි; **න වෙස්සාය නොති** වෙස්සොපි නමහි; **උද සොව් නොමඤ්ඤී**ති අඤ්ඤදපි සුද්දං වා චණ්ඩාලං වා කොචි න හොමීති එවං එකාසෙනෙව ජාතිවාදසමුද්දං පරිකප්පෙති, කසමා? මහාසම්මුද්දං පත්තා විය හි නදියො පබ්බජිත්වා කුලපුත්තා ජහන්ති පුරිමානි නාමගොත්තානි, පහාරාදයුත්තසෙඛවත් සාඛකං. එවං ජාතිවාදං පටික්ඛිපිත්වා යථා භූතමත්තානං ආවිකරොන්තො ආහ: **ගොත්තං පරිඤ්ඤය පුථුජ්ජනානං අකිඤ්චනෝ මනත චරාමි ලොකෙ**ති;

කථං ගොත්තං පරිඤ්ඤයීති චෙ? භගවා හි තිහි පරිඤ්ඤාහි පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤයි තෙසු ච පරිඤ්ඤාතෙසු ගොත්තං පරිඤ්ඤාත මෙව හොති, රාගාදිකිඤ්චනානං පන අභාවෙන සො අකිඤ්චනො. මනත්තා ජාතිවා ඤාණානුපරිවත්තතීති කාමඤ්ච මොමාදීහි චරති, තොනාහ: **ගොත්තං-පෙ-ලොකෙ**ති; මත්තා වුච්චති පඤ්ඤා, තාය වෙස චරති, තෙනෙ වාහ: **මනත චරාමි ලොකෙ**ති ජාතුවසෙන රස්සං කත්වා. එවං අත්තානං ආවිකත්වා ඉදානි එවං ඔලාරිකං ලිඞ්ගමපි දිස්වා පුච්ඡිතබ්බාපුච්ඡිතබ්බං න ජානාසීති බ්‍රාහ්මණස්ස උපාරම්භං ආරොපෙන්තො ආහ: **සඛ්‍යාවිවාසි-පෙ-ගොත්තපඤ්ඤ**නති. එත්ථ ඤාණසඞ්ඛාතෙඨානිණ්ඩිපි චිවරානි **සඛ්‍යා**ති අධිප්පෙතානි, තානි නිවාසෙති පරිදහතීති=**සඛ්‍යාවිවාසි**; **අගඤ්ඤ**'ති අගෙඤ්ඤ, නිත්තණ්හාති අධිප්පායො, නිවාසාගාරං පන භගවතො ජෙතවනෙ මහාගන්ධකුටි-කරෙරිමණ්ඩලමාලා-කොසම්බකුටි-වජ්ඣනමාලාදිඃ අනෙකපපකාරං, තං සඛ්‍යාය න යුජ්ජති; **නිවුත්ත කෙසොති** අපගතකෙසො, ඔහාරිතකෙසමස්සූති වුත්තං හොති; **අතිනිබ්බුතතනොති** අතීව වූපසන්තපරිළාහචිත්තො ගුත්තචිත්තො වා **අලිප්පමානො ඉධ මානවෙගිති** උපකරණසිනෙහස්ස පහීණත්තා මනුස්සෙහි අලිත්තො අසංසට්ඨා එකන්තවිවිත්තොත්; **අඤ්ඤ මං බ්‍රාහ්මණාති** යාහං එවං සඛ්‍යාවිවාසි-පෙ-අලිප්පමානො ඉධ මාන වෙගි, තං මං එවං බ්‍රාහ්මණ පාකතිකානි නාමගොත්තානි අත්තිතං පබ්බජිතං සමානං අපතිරූපං **ගොත්තපඤ්ඤං පුච්ඡසීති**.

එවං වුත්තෙන උපාරම්භං මොචෙන්තො බ්‍රාහ්මණෙ ආහ: **පුච්ඡතානි වෙ භො බ්‍රාහ්මණ බ්‍රාහ්මණෙහි සහ බ්‍රාහ්මණා නො භවිස්සති**. තත්ථ **බ්‍රාහ්මණා නොති** බ්‍රාහ්මණෙ නූති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති: නාහං භො අකල්ලං පුච්ඡාමි, අම්හාකං හි බ්‍රාහ්මණසමයෙ බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණෙහි සමාගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණෙ නු භවං භාරවාජෝ නු භවතීති එවං ජාතිම්පි ගොත්තම්පි පුච්ඡන්ති එවාහි. එවං වුත්තෙ භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තඵුදභාවඃකරණත්ථං මනෙනාසු අත්තනො පකතසඳ්දෙතං පකාසෙන්තො ආහ: **බ්‍රාහ්මණා වෙ සච්චං. බ්‍රූසි-පෙ-**

සුත්තනිපාත 224 1. අකිඤ්ඤ.-බ්‍රහ්ම. 2 ම. වතුමූලාදි 3. ෯ II. V. සූදී.

චතුවීසතක්ඛරන්ති. තස්සත්ථෝ: සචෙ තුවං 'බ්‍රාහ්මණෝ අහ'න්ති **මඤ්ඤ අබ්‍රාහ්මණං බ්‍රූසි**, තස්මා භවන්තං **සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුවීස තක්ඛරං**, තං මෙ බ්‍රූහීති. එත්ථ ච භගවා පරමත්ථබ්‍රාහ්මණෙහි සබ්බබුද්ධෙහි පකාසිතං අත්ථසම්පත්තිං. ව්‍යඤ්ජනසම්පත්තිඤ්ච බුද්ධං **සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි, සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡාමි**ති ඉමං අරියං සාවිත්තිං සඞ්ඛිපිත්වා පුච්ඡති; යදිපි හි බ්‍රාහ්මණෝ අඤ්ඤං වදෙය්‍ය, අථ්‍ධා තං භගවා නායං බ්‍රාහ්මණ අරියස්ස විනයෙ සාවිත්තී වුච්චතීති තස්ස අසාරකත්තං දස්සෙත්වා ඉධෙව පතිට්ඨාපෙය්‍ය. බ්‍රාහ්මණෝ පන 'සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුවීසතක්ඛර'න්ති ඉදං අත්තනෝ සමයසිද්ධං සාවිත්තීලක්ඛණව්‍යඤ්ජකං[1] බ්‍රහ්මස්සරෙන නීහාරිතං වචනං සුත්වාව අථ්‍ධායං සම්මණෝ බ්‍රාහ්මණසමයෙ නිට්ඨං ගතෝ, අහං පන අඤ්ඤණෙන අබ්‍රාහ්මණෝ අයන්ති පරිහවිං; සාධුරූපෝ මන්තපාරගූ බ්‍රාහ්මණොව එසොති නිට්ඨං ගන්ත්වා හන්ද නං යඤ්ඤවිධිං දක්ඛිණෙය්‍ය විධිඤ්ච පුච්ඡාමීති තමත්ථං පුච්ඡන්තෝ **කිං නිස්සිතා**-පෙ-**ලොකෙති** ඉදං විසමගාථාපදඛ්‍යමාහ. තස්සත්ථෝ: **කිං නිස්සිතා** කිම්ධිපපාය කිං පත්ථෙන්තා **ඉසයෝ ච ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච අඤ්ඤං ච මනුජා දෙවතානං** අත්‍රාය **යඤ්ඤං අකප්පයිංසු. යඤ්ඤමකප්පයිංසූති** ඔකාරෝ පදසන්ධිකරෝ, **අකප්පයිංසූති** සංවිදහිංසු; අකංසු සුට්ඨූති බහූ අන්නපානදානාදිනා භෙදෙන අනෙකප්පකාරෙ, පුථූ වා ඉසයෝ මනුජා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා ච කිං නිස්සිතා යඤ්ඤමකප්පයිංසු, කථං නෙසං තං කම්මං සම්ජ්ඣතීති ඉමිනා අධිප්පායෙන පුච්ඡති.

අථස්ස භගවා තමත්ථං පකාසෙන්තෝ යදන්තගූ වෙදගූ යඤ්ඤකාලෙ යස්සාහුතිං ලභෙ තාසිජ්ඣතීති බ්‍රූමි"ති ඉදං සෙසපදඛ්‍යමාහ. තත්ථ **යදන්තගූති** යෝ අන්තගූ, ඔකාරස්ස අකාරෝ, දකාරෝ ච පදසන්ධිකරෝ "අසාධාරණමඤ්ඤඤ්ඤ[a]"නාති ආදිසු මකාරෝ විය, අයං පන්නත්ථෝ: **යෙ** වට්ටස්ස තීහි පරිඤ්ඤාහි අන්තගතත්තා **අන්තගූ**, වතූහි. ච මග්ගඤ්ඤණවෙදෙහි කිලෙසෙ විධමිත්වා[2] ගතත්තා **වෙදගූ**, සො **යස්ස** ඉමිනානුජ්ඣත්තියබ්‍රාහ්මණානං අඤ්ඤතරස්ස **යඤ්ඤකාලෙ** යස්මිං කිස්මිඤ්චි ආහාරෙ පච්චුපට්ඨිතෙ අන්තමසො වනපණ්ණමූලඵලාදිමත්තම්පි **ආහුතිං ලභෙ** තතො කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං ලභෙය්‍ය, **තස්ස** තං යඤ්ඤකම්මං **ඉජ්ඣෙය්‍ය** සම්පජ්ඣෙය්‍ය මහප්ඵලං භවෙය්‍යාති බ්‍රූමීති.

අථ බ්‍රාහ්මණෝ තං භගවතෝ පරමත්ථයොගගම්භීරං අතිමධුරං ගිරානිබ්බිකාරසරසම්පන්නං දෙසනං සුත්වා සරීරසම්පත්තිසූචිතඤ්චස්ස සබ්බගුණසම්පත්තිං සම්භාවයමානෝ පීතිසොමනස්සජාතෝ **අථ්‍ධා හි නස්සාති** ගාථමාහ. තත්ථ **ඉති බ්‍රාහ්මණෝ**ති සඞ්ගීතිකාරානං වචනං, සෙසං බ්‍රාහ්මණස්ස, තස්සත්ථෝ: **අථ්‍ධා හි නස්ස** මයාං **ඉමානිජෙඤ්ඣ** අයං අජ්ජ දෙය්‍යධම්මොති **ඉජ්ඣිස්සති සම්පජ්ඣිස්සති** මහප්ඵලෝ භවිස්සති

1, සී. පං. V. ව්‍යඤ්ජනකං. 2. විජඤ්ඣිත්වා-බහූසු. a. නිච්චකණ්ඩූනත්ත

යං නාදිසං වෙදගූ අද්දසාම යස්මා නාදිසං භවන්තරූපං වෙදගූ අද්දසාම, නිසෙසෙනුව හි සෝ වෙදගූ න අඤ්ඤෙ, ඉතෝ පුබ්බෙ පන **තුම්හාදිසානං** වෙදගූනං අන්තගූනඤ්ච **අද්දසාමනන්ත** අම්හාදිසානං යඤ්ඤෙ පටියත්තං **අඤ්ඤෙ ත්වෙවා භුඤ්ජන්ති පූරළාසං** වරූකඤ්ච[1] පුබ්බඤ්චාති.

තතෝ භගවා අත්තනි පඤ්ඤාය වචනපටිඤ්ඤාහණසජ්ජං බ්‍රාහ්මණං විදිත්වා යථාස්ස සුට්ඨු පාකටා හොන්ති එවං තාතපපකාරෙහි දකඛිණෙය්‍ය පකාසෙතුකාමෝ **නඤ්ඤාතිහ තවනති** ගාථමාහ. තඤ්ඤෙවා යස්මා මයි පඤ්ඤාසි **නඤ්ඤා** පන **ඉහ තවං** බ්‍රාහ්මණ **උපසඞ්කමම පුච්ඡාති** අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ, ඉදානි ඉතෝ පුබ්බං අත්තෙ නත්ථිකපදං පරපදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. **අත්තෙනත්ථිකෝ** තස්ස අත්ථිකභාවස්සානුරූපං කිලෙසගහිවූපසමෙන **ඤතතං** කොධබ්‍ධම විගමෙන **විබ්‍ධිමං** දුක්ඛාභාවෙන **අනීඝං** අනෙකවිධආසාභාවෙන **නිරාසං අපෙපච්ඡ** එකංසෙන ඉධවජ්ජිතොව ඉධ වා සාසනෙ **අභිවිතඤ්ඤ** ලච්ඡසි අධිගච්ඡිස්සසි **සුමෙධං** වරපඤ්ඤං බ්‍රහ්මණං **අත්තෙන** අත්ථිකෝ, සෝ එවං අත්තෙනත්ථිකෝ සමානෝ උපසඞ්කමම පුච්ඡ සන්තං විබ්‍ධිමං අනීඝං නිරාසන්ති අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ: "එවං පුච්ඡන්තෙන අපෙපච්ඡ අභිවිඤ්ඤ සුමෙධං බ්‍රහ්මණං දකඛිණෙය්‍යන්ති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථ බ්‍රාහ්මණෙ යථානුසිට්ඨිං පටිපජ්ජමානෙ භගවන්තං ආහ **යඤ්ඤෙ රතානං හෙ නොනම**-පෙ-**බ්‍රූහි මෙ තවනති**. තත්ථ 'යඤ්ඤෙ යාගෙ දත්ත'න්ති අත්ථතො එකං, තස්මා දානරතානෙ අහං තාය එව ච දානාරාමතාය දානං දතුකාමොත්ති පන **ඤතාමි**, එවං අජානන්තං **අනුසාසතු මං භවං** අනුසාසනෙන්තා ච උත්තානෙනෙව නයෙන, **යථා ත්වං ඉජ්ඣෙ බ්‍රූහි මෙ තවනති** එවමෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා; **යථාඤ්ඤතනතිපි** පාඨො.

අථස්ස භගවා වත්තුකාමෝ ආහ: **තෙන හි**-පෙ-**දෙසෙස්සාමිති**. ඔහිතසොතස්ස වස්ස අනුසාසන්තථං තාව **මා ජාතිං පුච්ඡිති** ගාථං ආහ. තත්ථ **මා ජාතිං පුච්ඡි**ති යදි හුතසම්දිධිං දානමහපඵලන්ති පච්චාසිංසසි ජාතිං මා පුච්ඡ, අකාරණං හි දකඛිණෙය්‍යවිචාරණාය ජාති. **චරණඤ්ච පුච්ඡාති** අපි ච ඛො සීලාදිගුණහෙදං චරණං පුච්ඡ, එතං හි දකඛිණෙය්‍යවිචාරණාය කාරණං. ඉදානස්ස තමත්ථං විභා වෙන්තො නිදස්සනමාහ: **කට්ඨා හවෙ ජායති ජාතවෙදො**ති ආදි. තත්‍රාධිප්පායෝ:[2] ඉධ කට්ඨා අග්ගි ජායති න ච සෝ සාලාදිකට්ඨා ජාතෝ එව අග්ගිකිච්චං කරොති සොපාණදෙණ්ඩාදි[3] කට්ඨා ජාතෝ න කරොති, අපි ච ඛො අත්තතෝ අවිවාදිගුණසමපන්නතාය එව කරොති, එවං න බ්‍රාහ්මණකුලාදීසු ජාතෝ එව දකඛිණෙය්‍යෝ හොති

1, ම. රූකඛඵලඤ්ච. 2. ම. තත්‍රායං අධිප්පායෝ. 3. සී කාපදෙනදෙණ්ඩි ආදි.

චණ්ඩාලකුලාදීසු ජාතෝ න හොති, අපි ච ඛො **නිවාකුලීනෝ** උච්චාකුලීනොපි වීණාසවමුනි **ධිතිමා හිරිනිසෙධො ආජානියො** හොති ඉමාය ධිතිහිරිපමුඛාය ගුණසම්පත්තියා ජාතිමා උත්තමදක්ඛිණෙය්‍යොති; සො හි ධිතියා ගුණෙ ධාරයති හිරියා දුස්සෙ නිසෙධෙති වුත්තඤ්හි තං: "හිරියා හි සන්තො න කරොන්ති පාප"න්ති. තෙන තෙ බ්‍රූමි: මා ජාතිං පුච්ඡ, කට්ඨා හවෙ ජායති ජාතවෙදෝ, වරණඤ්ච පුච්ඡ, නිවාකුලීනොපි මුනි ධිතිමා ආජානියො හොති හිරිනිසෙධොති. එස සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරෙ පන අස්සලායනසුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බා.

එවමෙතං භගවා වාතුවණ්ණ විසුද්ධියා[1] අනුසාසිත්වා ඉදානි යත්ථ හුතං ඉජ්ඣතෙ යථා ච හුතං ඉජ්ඣතෙ තමත්ථං දස්සෙතුං **සවෙවන දමෙනාති** ආදිකා ගාථා ආහ තත්ථ **සවෙවනාති** පරමත්ථසවෙවන, තං හි පත්තෙතා **දමෙනා** හොති, තොනාහ: **සවෙවන දමෙනාති**; **දමසා උපෙතොති** ඉන්ද්‍රියදමෙන සම්පන්නාගතො; **වෙදනන්තගූති** වෙදෙති වා කිලෙසානං අන්තගතො වෙදනං වා අන්තං වත්තමාගඤ්ඤණං ගතො; **වුසිතබ්‍රහ්මචරියොති** පුන වසිතබ්බාභාවතො වුත්ථමග්ගබ්‍රහ්මචරියොං; **කාලෙන තමහි භවං පවෙජෙති** අත්තනො දෙය්‍යධම්මප්පතිකාලං තස්ස සම්මුඛීභාවකාලඤ්ච උපලක්ඛෙත්වා තෙන කාලෙන තාදිසෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙ දෙය්‍යධම්මං පවෙජෙ පවෙසෙය්‍ය පටිපාදෙය්‍ය. **කාමෙහි** වත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච; **සුසමාහිතින්ද්‍රියාති** සුට්ඨු සමාහිතින්ද්‍රියා; අවික්ඛිත්තින්ද්‍රියාති වුත්තං හොති; **වඤ්ඤව රාහුගහණා පමුත්තාති** යථා වඤ්ඤ රාහුග්ගහණා එවං කිලෙසග්ගහණා පමුත්තා යෙ අතිව භාසන්ති වෙව තපන්ති ච **සන්තාති** සන්තිසම්පන්නා; **මමායිතානීති** තණ්හාදිට්ඨිමමායිතානි.

සො කාමෙ හිත්වාති ඉතොපභුති අත්තානං සඤ්ඤාය වදති. තත්ථ **කාමෙ හිත්වාති** කිලෙසකාමෙ පහාය; **අභිභුය්‍යවාරීති** තෙසං පහීණත්තා වත්ථුකාමෙ අභිභුය්‍යවාරී; **ජානිමරණස්ස අනන්තං නාවා නිබ්බාණං වුච්චති, තඤ්ච යො වෙදි අත්තනො පඤ්ඤුබලෙන අඤ්ඤුසි; උදකරක්ඛසදෙවාති** යෙ ඉමෙ අනොතත්තදහො කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාරදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිනී සීහපපාතකොති හිමවති සන්තා මහාරහද අගතිසුරිගසන්නාපෙහි අසමඤ්ඤත්තතා නිවසිතලා, තෙසං අඤ්ඤතරෙ උදකරහදෙව සීතො **පරිනිබ්බුත** කිලෙසපරිළාහත්තා. **සමොති** තුල්‍යො; **සමෙහීති** විපස්සීආදීහි බුද්ධෙහි, තෙ හි පටිවෙධසම්පත්තා සමාති වුච්චන්ති, නත්ථි තෙසං පටිවෙධෙනාධිගන්තබ්බෙසු ගුණෙසු පහාතබ්බෙසු වා දොසෙසු වෙමත්තතා, අධිඨානායුකුලපමාණාභිඤ්ඤාඣානබොධිරංසීහි පන තෙසං වෙමත්තතා හොති, තථා හි තෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන වතුහි අසඞ්ඛ්‍යෙහි කපසතසහස්සෙන ච පාරමියො පූරෙන්ති, උපරිම පරිච්ඡෙදෙන සොළසහි අසඞ්ඛ්‍යෙහි කපසතසහස්සෙන ච, අයං

---

1. ජාතකපාළි. 1. ම. නි. 1 චතුවණ්ණසුත්තාදිසු.

තෙසං **අඩ්ඩානවෙමත්තතනා**; ගෙට්ඨිමපරිවෙජ්දෙන ච වස්සසතායුසකාලෙ උපජ්ජනති උපරිමපරිවෙජ්දෙන වස්සසතසහස්සායුසකාලෙ, අයං තෙසං **ආයුවෙමත්තතනා**; ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රහ්මණකුලෙ වා උපජ්ජනති, අයං **කුලවෙමත්තතනා**; උච්චා වා හොනති අට්ඨාසීති හත්ථපමාණා, නීචා වා පණ්ණරසඅට්ඨාරසහත්ථපමාණා; අයං **පමාණවෙමත්තතනා**; හත්ථිඅස්සරථසිවිකාහි නික්ඛමනති වෙහාසෙන වා යථා විපස්සිකකුසන්ධා අස්සරථෙන නික්ඛමිංසු, සිඛිකොණාගමනා හත්ථික්ඛන්ධෙන, වෙස්සභූ සිවිකාය, කස්සපො වෙහාසෙන, සක්‍යමුනි අස්සපිට්ඨියා, අයං **නෙක්ඛම්මවෙමත්තතනා**; සත්තාහං වා පධානමනුයුඤ්ජනති අඩ්ඩමාසං මාසං වෙමාසං තෙමාසං ජ්මාසං එකාවස්සං විහිවතු පඤ්චවස්සානි වා; අයං **පධානවෙමත්තතනා**; අස්සවෙථා වා බොධිරුක්ඛො හොති නිග්‍රොධාදීනං වා අඤ්ඤතරෙ, අයං **බොධිවෙමත්තතනා**; ව්‍යාමාසීතිඅනනතපභාගි යුත්තා හොනති, තත්ථ ව්‍යාමපභා අසීතිපභා වා සබ්බෙසං සමානා, අනනතපභා පන දූරමපි ගච්ඡති ආසන්නං එනගාවුතං විගාවුතං යොජනං අනෙකයොජනං චක්කවාළපරියනතමපි, මඞ්ගලස්ස බුද්ධස්ස සරීරපභා දසසහස්සචක්කවාළං අගමාසි, එවං සනෙතපි පන සහවිත්තායතතා ච[1] සබ්බබුද්ධානං, යො යත්තකං ඉච්ඡති තස්ස තත්තකං ගච්ඡති, අයං **රංසිවෙමත්තතනා**;

ඉමා අට්ඨ වෙමත්තතා ඨපෙත්වා අවසෙසෙසු පටිවෙධෙනාධිගනතබ්බෙසු ගුණෙසු පහාතබ්බෙසු වා දෙසෙසු නත්ථි තෙසං විසෙසො, තස්මා සමාති වුච්චනති, එවමෙතෙහි සමෝ සමෙහි; **විසමෙහි දූරෙති** න සමා විසමා පවෙචකබුද්ධාදයො අවසෙසසබ්බසත්තා, තෙහි විසමෙහි අසදිසතාය දූරෙ, සකලජම්බුදීපං පූරෙත්වා පලලඞ්කෙන පලලඞ්කං බඞ්ගවෙත්වා නිසින්නා පවෙචකබුද්ධාපි හි ගුණෙහි එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කලං නාගඝනති සොළසිං කො පන වාදෙ සාවකාදිසු, තෙනාහ: විසමෙහි දූරෙති, **තථාගතො හොතීති** උභයපදෙහි දූරෙති යොජෙතබ්බං; **අනනතපභෙසූති** අපරිමිතපභෙසු, ලොකිය මනුස්සානං හි පඤ්ඤං උපනිධාය අට්ඨමකස්ස[2] පඤ්ඤං අඩ්ඩා, තස්ස පඤ්ඤං උපනිධාය සොතාපන්නස්ස, එවං යාව අරහතො පඤ්ඤං උපනිධාය පවෙචකබුද්ධස්ස පඤ්ඤං අඩ්ඩා, පවෙචකබුද්ධස්ස පඤ්ඤං පන උපනිධාය තථාගතස්ස පඤ්ඤං අඩ්ඩාති න වත්තබ්බා අනනතා ඉවෙව පන වත්තබ්බා, තෙනාහ: අනනතපභෙසූති **අනුපලිත්තොති** තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි අලිත්තො, **ඉධ වා ලුරං වාති** ඉධ ලොකෙ වා පරලොකෙ වා. යොජනා පනෙත්ථ සමෝ සමෙහි විසමෙහි දූරෙ තථාගතො හොති කසමා? යසමා අනනතපභෙසූ අනුපලිත්තො ඉධ වා ලුරං වා තෙන තථාගතො අරහති පූරළාසනති.

ඝමහි න මාඝාති අයං පන ගාථා අඤ්ඤ ච ඊදිසා මායාදිදොස යුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු දක්ඛිණෙය්‍යසඤ්ඤුපහාණත්ථං වුත්තාති වෙදිතබ්බා. **තත්ථ අවමෙමාති** සත්තසඞ්ඛාරෙසු 'ඉදං මම'ත්ති පතිණ්ණාවෙ.[3]

1. ම. ඨා චනතාමිගනතා ච, 2. ම. ඉමඤ්ඤඤ්ඤ. 3. ම.මි.සි.සා.වෙ-ප.වි.

නිවෙසනානි තණ්හාදිට්ඨිනිවෙසනං[1]; තෙන හි මනෝ තීසු භවෙසු නිවිසති, තෙන තං නිවෙසනං **මනසෝ**ති වුච්චති, තත්ථේව වා නිවිසති තං හිත්වා ගන්තුං අසමත්ථතාය, තෙනපි නිවෙසනානි වුච්චන්ති **පරිඝහාති** තණ්හාදිට්ඨියො එව තාති පරිඝහිතධම්මා වා; **සෙචිති** අපමත්තකාපි; **අනුපාදියානොති** තෙසං නිවෙසනපරිඝහානං අභාවා කඤ්චි ධම්මං අනුපාදියමානො. **සමාහිතො** මඝසමාධිනා; **උදනාරීති** උතතිණ්ණො; **ධම්මඤ්ච අඤ්ඤසිති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණෙන ඤාතබ්බධම්මං ඤාතවා, **පරමාය දිට්ඨියාති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණෙන. **භවාභවාති** භව තණ්හාජඤ්ඣානනිකන්තිසඤ්ඤාතදිට්ඨිසහගතා රාගා; **වේති** වාණං; **ඛරාති** කක්ඛළා ඵරුසා; **විඛ්ඵන්දිතානීති** දඩ්ඨා; **අත්ථඝතාති** අත්ථං ගතා; **න සන්තීති** විඛ්ඵන්දිතත්තා අත්ථගතත්තා ච උභයෙහි පන උභයං යොජෙතබ්බං, **සබ්බඩ්ඩි** සබ්බෙසු ඛන්ධායතනාදිසු. **මානසඤ්ඤතූ**සූති මානෙන ලඤ්ඡෙසු; **දුක්ඛං පරිඤ්ඤූ**යාති වට්ටදුක්ඛං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **සඛෙත්තවත්ථූ**නීති සහෙතුඵලවත්ථූනි, සද්ධිං කම්මකිලෙසෙහීති වුත්තං හොති. **ආසං අනිස්සායා**ති තණ්හං අනල්ලීයිත්වා; **විවෙඛදස්සී**ති නිබ්බාණදස්සී, **පරමවේදියනති** පරෙහි ඤාපෙතබ්බං දිට්ඨිඔඝතිවෙඨනාති ඛාණවසීභෙදම්පි මිච්ඡාදිට්ඨිං අතික්කමනතො. **ආරම්මණාති** පච්චයා, පුනබ්භවකාරණාතීති වුත්තං හොති.

පරාවරාති පරා අවරා[2] සුන්දරාසුන්දරා පරා වා බාහිරා අවරා අජ්ඣත්තිකා; **සමවේවාති** ඤාණෙන පරිච්ඡිජ්ජිත්වා; **ධම්මාති** ඛන්ධායතනාදයෝ ධම්මා; **උපාදානඛයෙ විමුත්තොති** නිබ්බාණෙ නිබ්බාණාරම්මණතො විමුත්තො නිබ්බාණාරම්මණවිමුත්තිලාභීති අත්ථො. **සංයොජනඤ්ඤජාතිඛයනතදස්සීති** සංයොජනක්ඛයනතදස්සී ජාතික්ඛයනතදස්සී ච, සංයොජනක්ඛයනෙනත වෙත්ථ සඋපාදිසෙසා නිබ්බාණධාතු ජාතික්ඛයනෙනත අනුපාදිසෙසා වුත්තා, ඛයනෙනාති හි අවචනත ඛයස්ස සම්භෙජ්දපහාණසෙසතං අභිවචනං, අනුනාසිකලොපො වෙත්ථ "විවෙකජං පීතිසුඛ"නාති ආදිසු විය න කතො. **සොපානූදිති** යො අපනුදි; **රාගපථනති** රාගාරම්මණං, රාගමෙව වා, රාගොපි හි දුග්ගතීනං පථත්තා රාගපථොති වුච්චති කම්මපථො විය; **සුද්ධා නිද්දොසා විමලා අකාවෝ**[3]ති පරිසුද්ධකායසමාචාරාදිත්තා සුද්ධා, යෙහි රාගදොසා අයමපජා දොසදොසා මොහදොසාති වුච්චති, තෙසං අභාවා නිද්දොසා, අට්ඨපුරිසමලවිගමා විමලා, උපක්කිලෙසාභාවතො අකාවා,[3] උපක්කිලිට්ඨා හි උපක්කිලෙසෙන සකාවෝ[4]ති වුච්චති, සුද්ධා වා යසමා නිද්දොසා, **නිද්දොසත්තා** විමලා, බාහිරමලාභාවෙන විමලත්තා අකාවෝ[3]සමලා හි සකාවෝ[4]ති වුච්චති, විමලත්තා වා ආගුං න කරොති තෙන අකාවෝ[3], ආගුකිරියා හි උපඝාතකරණතො කාවෝ[4]ති වුච්චති. **අත්තනා අත්තානං නානුපස්සතීති** ඤාණසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන විපස්සනාසහගතා අත්තනෝ ඛන්ධෙසු අඤ්ඤං අත්තානං නාම න පස්සති ඛන්ධමත්තමෙව පස්සති, යාවඤං අත්තනාව අත්තානං

1. සෙවඤං-බහූසු. 2. ඔවර-ප. ම. 3. අකාමෙ-ප. ම. 4. කාමෙ-ප. ම.

සඤ්ඤානමිති වාසස සවචතො ථෙතතො දිටිති උපජජති, **තාසස** අභාවා අත්තනා අත්තානං නානුපසසං අසඤ්ඤදඤ්ච පසසති, **මගගසමාධිනා සමාහිතතා**, කායවඞකාදීනං අභාවා **උජුගතතා**, ලොකධමමෙහි අකමපනීයතො **ඨිතතතතා**, තණහාසඞඛාතාය එජාය පසවචතතං වෙහාසඛීලානං අවඨඨානාය ව කඞඛාය අභාවා **අනෙජෝ අඛිලෝ අනඞඛෙඛා**; **මොහනනරානි** මොහකාරණා මොහපචචයා, **සබබකිලෙසානමෙතං** අධිවචනං, **සබෙබසු ධමමෙසු ච සුතුණදසසිති** සවජිකතාසබබසඞඛතසුතුණෙ, තං හි සබෙබසු ධමමෙසු සුතුණං, තසසව භගවා පසසි, අධිගතං මෙති සවජිකතවා විහාසි, තෙන වුචචති **සබෙබසු ධමමෙසු ච සුතුණදසසිති**. **සමබොධිනති** අරහතතං, **අනුනතරනති** පවෙසනබුදධිසාවකෙහි අසාධාරණං, **සිවනති** ඛෙමං නිරුපදදවං සසසිරිකං වා **යකඛසසාති** පුරිසසස; **සුදධිති** වොදානතා; එසඳ හි මොහනන රුහාවෙන සබබදෙසාභාවො තෙන සංසාරකාරණසමුචෙජදෙ **අනතිම සරීරධාරිතාසුතුණදසසිතාය** සබබගුණසමභාවො තෙන අනුත්තරා සමබොධිපතති, ඉතො පරඤ්ච පහාතබබමධිගනතබබං වා නතති, තෙනාහ: එතතාවතා යකඛසස සුදධිනි.

එවං වුතතෙ බ්‍රාහමණෙ භියොසොමතතාය භගවති පසනනෙ පසනනාකාරං කරොනතො ආහ: **භුත සඤ්ච මයහ**නති. තසසතථො: යමහං ඉතො පුබෙබ බ්‍රහමානං ආරබභ අහමිති අඤ්ඤං[1] තමෙ භූතං සචචං වා හොති අලිකං වාති න ජානාමි, අජජ පන ඉදං **භූත සඤ්ච මයහං භූතමඤ්ඤ සචචං** සචචභූතමෙව අත්ථීති යාචනතො භණති, **යං තාදිසං චෙදගුණං අලතථං** යසමා ඉධෙව සිතො භවනතරූපං වෙදගුං අලතථං, **බ්‍රහමා හි සකකි** පචචකඛමෙව හි තං බ්‍රහමා යතො, **පතිගණහාතු මෙ භගවා** පටිගහෙතවා ච **භුඤ්ජතු මෙ භගවා පූරළාසනති** තං හව්‍යපෙසං උපනාමෙනතො ආහ.

අථ භගවා කසිභාරද්වාජසුතෙන වුතතනයෙන ගාථාද්වයමභාසි. තතො බ්‍රාහමණො අයං අහතනා න ඉචඡති කමපි වඤ්ඤං සඤ්ඤාය කෙවලිනං මහෙසිං ඛීණාසවං කුහකුචචවූපසනතං අනෙන පානෙන උපට්ඨහසසුති හණතීති එවං ගාථාය අත්ථං අසලලකෙඛිතවා තං සුතු කාමො ආහ: **සාධාහං භගවාති**. තත්ථ **සාධූති** ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. **තථාති** යෙන නිමාහ තෙන පකාරෙන; **විජඤ්ඤනි**[2] ජානෙයයං; **ඉතනි** යං දකඛිණෙයයං; **යඤ්ඤදඤ්ඤාලෙ පරියෙසමානො** උපට්ඨ හෙයයනති පාඨසෙසො. **පපසසසීති** පසසි; **තව භාසිතනති** තව ඔවාදං; ඉදං වුතතං හොති:-සාධාහං භගවා තව ඔවාදං ආගමම තථා විජඤ්ඤං, ආරොචෙහි මෙ තං කෙවලිනනති අධිපායො. යො දකඛිණං භුඤ්ජජය්‍ය මාදිසසස, යඤ්ඤදඤාලෙ පරියෙසමානො උපට්ඨහෙයයං, තථාරූපං මෙ දකඛිණෙයයං දසෙසහි, සචෙ තං භුඤ්ජසීති.

1. සී. I, II, V. & ඉං. ජුහාමි. 2. සී. I, II, V. & ඉං. විජඤ්ඤුනි.

අථස්ස භගවා පාකටෙන නයෙන තථාරූපං දක්ඛිණෙය්‍යං දස්සෙන්තො **සාරම්භා යස්සාති** ගාථාත්තයමාහ. තත්ථ **සීමන්තානං විනෙතාරන්ති** සීමාති මරියාදා සාඛ්‍යත්ථවුත්තා, තස්සා අන්තා පරියොසානා අපරභාගාති සත්තා සීමන්තා වුච්චන්ති කිලෙසා, තෙසං විනෙතාරන්ති අත්ථො; සීමන්තාති බුද්ධවෙනෙය්‍යා සෙඛා ච පුථුජ්ජනා ච, තෙසං විනෙතාරන්තිපි එකෙ. **ජාතිමරණසංකිලෙසානන්ති** එවං ජාති හොති එවං මරණන්ති එවං කුසලං; **මොනෙය්‍යසමපත්තන්ති** පඤ්ඤා සම්පත්තා, කායමොනෙය්‍යාදිසම්පත්තා වා. **භූතුතිං[1] විනයිත්වානාති** යං එකච්චෙ දුබ්බුද්ධිනො යාචකං දිස්වා භූකුටිං[1] කරොන්ති තං විනයිත්වා, පසන්නාමුඛා හුත්වාති අත්ථො. **පඤ්ඤලිකාති** පඟ්ගහිතඤ්ඣලිනො හුත්වා.

අථ බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං ථොමයමානො **බුද්ධා භවන්ති** ගාථමාහ. තත්ථ **ආයාගොති** ආයජිතබ්බො, තතො තතො ආගම්ම වා යජිතබ්බමෙත්ථාතිපි ආයාගො, දෙය්‍යධම්මානං අධිට්ඨානභූතොති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ ඉතො පුරිමගාථාසු ච යං න වණ්ණිතං තං සක්කා අවණ්ණිතමපි ඤාතුන්ති උත්තානත්ථත්තා යෙව න වණ්ණිතං, ඉතො පරං පන කසිභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයමෙවාති.

පුරලාභසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

3, 5.

එවං මෙ සුතන්ති මාඝසුත්තං. කා උපපත්ති? අයමෙව යාඝස්ස නිදානෙ වුත්තා. අයං හි මාඝො මාණවො දයකො අහොසි දානපති. තස්සෙවං දදමානස්ස: සමණතාපකපණ්ඩිකාදීනං දානං දින්නං මහප්ඵලං හොති උදාහු නොති සමණං ගොතමං එතමත්ථං පුච්ඡිස්සාමි, **සමණෙ** කිර ගොතමො අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං ජානාතීති. **සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා** පුච්ඡි, භගවා වස්ස පුච්ඡානුරූපං ව්‍යාකාසි. තදිදං **සඞ්ඝිති** කාරණං බ්‍රාහ්මණස්ස භගවතොති තිණ්ණම්පි වචනං සමොධානෙත්වා **මාඝසුත්තන්ති** වුච්චති.

තත්ථ **රාජගහෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ; තං හි මන්ධාතු මහාගොවින්දාදීහි පරිග්ගහීතත්තා රාජගහන්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපි පෙත්ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිත්තෙතහි? නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස, තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහීතං තෙසං වසනට්ඨානං[2] හුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානං[3] ආහ: **ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙති.** සො ච ගිජ්ඣා තස්ස කූටෙසු[4] වසිංසු ගිජ්ඣසදිසානි වාස්ස කූටානි තස්මා ගිජ්ඣකූටොති වුච්චතීති වෙදිතබ්බො. **අථ ඛො-පෙ-අවොචාති,** එත්ථ **මාඝොති** තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං; **මාණවොති** අත්තොවාසිවාසං අනතීතභාවෙන වුච්චති, ජාතියා පන මහල්ලකො, පුබ්බාවිණණ

1. සී. I. V. & ඉං. භකුටිං. සී. II. භාකුටිං.
2. ම. වසනවනං.
3. ම. නිවසනට්ඨානං.
4. සී පා. ගජ්ඣා වාස්ස කූටෙ.

වසෙනාති එකෙ, පිඞ්ගියො මාණවො විය, සො හි විසංවස්සසතිකොපි පුඛබාවිණ්ණවසෙන පිඞ්ගියො මාණවොතෙව[1] සඞ්ඛං අගමාසි. සෙසං වුත්තනයමෙව, **අහං හි භො-පෙ-පස්සාමීති** එත්ථ **දූසකො දූනපතීති** දූසකො වෙව දූනපති ච, යො හි අඤ්ඤස්ස සන්තකං තෙනාණතෙතා දෙති, සො හි දූසකො හොති තස්මිං පන දූනෙ ඉස්සරියාභාවතො න දූනපති; අයං පන අත්තනො සන්තකං යෙව දෙති තෙනාහ: **අහං හි භො භොතෙම දූසකා දූනපතීනි**, අයමෙව හි එත්ථ අත්ථො; අඤ්ඤත්‍ර පන අන්තරන්තරා මවෙජරෙන අභිභූය්‍යමානො දූසකො අනභිභූතො දූනපතීති ආදිනාපි නයෙන වත්තුං වට්ටති, **වදඤ්ඤූති** යාවකානං වචනං ජානාමි, වුත්තමෙතං යෙව අයම්දමරහති අයම්දනන්ති පුරිසවිසෙසාවධාරණෙන බහුපකාරභාවගහණෙන වා, **යාව ඡොඡනාති** යාවිතුං යුත්තො, යො හි යාවකෙ දිස්වා භුකුටිං[2] කත්වා එරුඝවචනාදීනි භණති සො න යාවයොගො හොති, අහං පන න තාදිසොති දීපෙති; **ධම්මිනාති** අදින්නාදානනිකන්තිවඤ්චනාදීනි වජ්ජෙත්වා නික්කාවරියාය යාවනායාති අත්ථො, යාවනා හි බ්‍රාහ්මණානං භොග පරියෙසණා ධම්මො,[3] යාවමානානඤ්ච නෙසං පරෙහි අනුඤ්ඤහකාමෙහි දින්නා **භොගා ධම්මලද්ධා** නාම ධම්මාධිගතා ච හොන්ති, සො ච තථා පරියෙසිත්වා ලභි, තෙනාහ: **ධම්මිනා භොගෙ පරියෙසාමි**-පෙ-**ධම්මාධිගතෙනිති**. **හිරඤ්ඤාපි දදමීති** තතො උත්තරිම්පි දදමි, පමාණං නත්ථි, ලද්ධලද්ධභොගපමාණෙන දදමීති දස්සෙති; **නාභිජානාමි** එකංස වචනෙ නිපාතො, එකංසෙනෙව[4] හි සබ්බබුද්ධපවෙදනබුද්ධසාවකෙහි පඤ්ඤං දූනං අනන්තමසං තිරච්ඡානගතානම්පි දීයමානං, වුත්තඤ්චෙතං: "සබ්බත්ථ වණ්ණිතං දූනං න දූනං ගරහිතං කවීහී"ති, තස්මා භගවාපි තං එකංසෙනෙව පසංසනෙතා ආහ: **නාභාස චෙං මණව**-පෙ-**පස්සසීනි**, සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

එවං භගවතා බහුං සො පුඤ්ඤං **පස්සතීති** වුත්තෙපි දක්ඛිණෙය්‍යතො දක්ඛිණාවිසුද්ධිං සොතුකාමො බ්‍රාහ්මණෙ උත්තරිං භගවන්තං පුච්ඡි, තෙනාහු සඞ්ගීතිකාරා: **අථ ඛො මාඝො මාණවො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි**නි, තං අත්ථතො වුත්තනයමෙව.

සුඛස්සමහන්ති ආදිගාථාසු පන **වදඤ්ඤූනන්ති** වචනවිදූං, **සබ්බාකාරෙන** සන්තානං වුත්තවචනාධිප්පායඤ්ඤූනන්ති වුත්තං හොති; **සුජ්ඣති ඉති දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන සුද්ධං මහප්ඵලං** භවෙය්‍ය. යොජනා පනෙත්ථ: **යෙ යාවකයොගෙ දූනපති ගහවෙඨා සුඤ්ඤඤ්ඤකා ඡුච්චා පරෙසං අනන්නපානං දදං යජ්ජති** න අගතිමහි ආහුනිමන්තනං ඨකි පනෙතා, තඤ්ච ඛො **සුඤ්ඤඤ්ඤපෙබොව** න පවත්තිපකාරකල්‍යාණකිත්තිසද්දදිඅපෙඛො, තස්ස එවරූපස්ස **යජමානස්ස ඉදං ඵලං සබ්බං සුජ්ඣිස්සාති. ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙහි තාදිනි** සො යාවයොගෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙහි ආරාධයෙ සම්පාදයෙ සොධයෙ මහප්ඵලං නං ඡුතං

1. ඕ. I. II. V. ඉං. පිඞ්ගියො මාණවොතෙව පුඛබාවිණ්ණතා,
2. පෘ. ඕ. භකුටිං. 3. ඕ. පරියෙසනෙ ධම්මා. 4. ම, එකංසවචනෙතං.

තරෙය්‍ය න අඤ්ඤථාති අත්ථෝ. ඉමිනාස්ස තථං භූතං යජමානස්ස සුජ්ඣති ඉවෙවතං ව්‍යාඛතං හොති. **අක්ඛාති මේ භගවා දක්ඛිණෙය්‍යෝති** එත්ථ **යෝ සාවකයොගෝ** දදං **පරෙසං යජති** තස්ස **මේ භගවා දක්ඛිණෙය්‍යෝ අක්ඛාතීති** එවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථස්ස භගවා නානප්පකාරෙහි නයෙහි දක්ඛිණෙය්‍යෝ පකාසෙන්තෝ **යෙ වෙ. අසන්තෝති** ආදිකා ගාථායෝ අභාසි. තත්ථ **අසන්තෝති** රාගාදිඝඩභවසෙන අලඝෝ; **කෙවලිනොති** පරිපුණ්ණා කිවා; **සන්තෝති** ගුත්තවිත්තා. **දන්තා** අත්තභරෙන දමථෙන, **විමුත්තා** පඤ්ඤාවෙතොවිමුත්තිහි, **අනීඝා** ආඝති වට්ටදුක්ඛාභාවෙන, **නිරාඝා** සමථති කිලෙසාභාවෙන.[1] ඉමිස්සා පන ගාථාය දුතියගාථා භාවනානුභාවප්පකාසනභාවෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා. "භාවනානුයොගමනුයුත්තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනෝ විහරතෝ කිඤ්චාපි න එවං ඉච්ඡා උපපජ්ජෙය්‍ය: 'අහෝ වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා'ති. අථ ඛ්වාස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති"කිඃ ඉදඤ්චත්ථ සුත්තං සාධකං. **රූපසද්දෙ-පෙ-ඵොට්ඨබ්බෙසු න මාඝා-පෙ-න නන්ධාසු උපාතිපජ්ජනාති** කාමතණ්හාදිසු න නිපජ්ජනා; **විනරෙය්‍යාති** තරිත්වා. **නන්ධාති** රූපතණ්හාදි ඡබ්බිධා; **භවාභවාඝාති** සස්සතාය වා උච්ඡෙදාය වා, අථවා භවස්සාභවාය භවාභවාය පුනබ්භවානන්ති නිබ්බත්තියාති වුත්තං හොති; **ඉධ වා හුරං වාති** ඉදං පන කුහිඤ්චි ලොකෙති ඉමස්ස විත්ථාරවචනං. **යෙ විනරූඝා-පෙ-සම්මාවිමොනි** සම්මවනෙනා, කිලෙසවූපසමකාරිනොති අත්ථෝ, සම්මාවිත්තා[2] ව **විනරූඝා අඛොපා; ඉධ විප්පඝාඝාති** ඉධ ලොකෙ වත්තමානෙ ඛන්ධෙ විඝාඝ, තතෝ පරං යෙඝං ගමනං නත්ථීති වුත්තං හොති.

ඉතෝ පරං **යෙ කාමෙ හිත්වා අගිහා චරන්ති සඝංචුත්තතා තසරං ව උජ්ඣිති** ඉමම්පි ගාථං කෙචි පඨන්ති. **ජහිත්වාති** හිත්වා, **ජහෙත්වානිපි** පාඨො, අයමෙව අත්ථෝ. **අත්තදීපාති** අත්තනෝ ගුණෙ එව අත්තනෝ දීපං කත්වා විචරන්තා බීණාඝවා වුච්චන්ති. **යෙ හෙත්ථාති** හකාරෝ නිපාතෝ පදපූරණමත්තෙ, අයං පනත්ථෝ: **යෙ එත්ථ** ඛන්ධායතනාදිසන්තානෙ **ඝථා ඉදං** ඛන්ධායතනාදි **තථා ජානන්ති** යංසභාවං තංසභාවං යෙව නං ජානන්ති අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තා; **අඝමනතිමා නත්ථිදානි පුනබ්භවොති** අයං නො අනතිමා ජාති; ඉදානි නත්ථි පුනබ්භවොති එවඤ්චු යෙ ජානන්තීති. **සෝ වෙදගූති** ඉදානි අත්තානං සන්ධාය භගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **සනිමාති** ඡසතත[3] විහාරසතියා සමන්නාගතෝ; **සම්බොධිපත්තොනි** සබ්බඤ්ඤුතං පත්තොතා; **සරණං බහූනන්නති** බහූනං දෙවමනුස්සානං භයවිගිංසනෙන සරණභූතෝ.

එවං දක්ඛිණෙය්‍යෝ සුත්වා අත්තමනෝ බ්‍රාහ්මණෝ ආහ: **අභික්කන්තං භොති ගොතම** ඉත්ථාදි. තත්ථ **එවං භොත ජානාසි ඝථා තථා** ලොකෙ **ඉදන්ති** එවං හි එත්ථ ඉදං සබ්බම්පි ඤෙය්‍යං ඝථා තථා ජානාසි ඝථාවතෝ ජානාසි, යාදිසං

1. ම. දුක්ඛාභාවෙන. 2. සී, I. අභිඤ්ඤාමිතත්තා, 3. ප-වා. ඡසතා.

තං, තාදිසමෙව ඥානාසීති වා වුත්තං හොති. **නථා හි නෙ විදිතො එස ධම්මොති** තථා හි තෙ එසා ධම්මධාතු සුපටිවිද්ධා, යස්සා සුපටිවිද්ධත්තා යං යං ඉච්ඡති, තං තං ඥානාසීති අධිප්පායො.[1] එවං සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං පසංසිත්වා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදඤ්ච යඤ්ඤසම්පදං ඤත්වා දුකසම්පදඤපි තං ඡළඞ්ගපරිපූරං යඤ්ඤසම්පදං සොතුකාමො **යෝ චායොගෝති** උත්තරිං පඤ්හං පුච්ඡති. තත්‍රායං යොජනා: යෝ යාවයොගෝ දදං පරෙසං යජති, තස්ස අක්ඛාහි මෙ භගවා යඤ්ඤසම්පදන්ති. අථස්ස භගවා ඒහි ගාථාහි අක්ඛාති. තත්‍ර අයං අත්ථ යොජනා: යජස්සු මාඝ, යජමානො ච සබ්බත්ථ විපසන්නාදෙහි චිත්තං තීසුපි කාලෙසු චිත්තං පසාදෙහි, එවං තෙ යාගං:-

"පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයං,
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා"ති

යඤ්ඤසම්පදා වුත්තා; තාය සම්පන්නො යඤ්ඤං භවිස්සති. **තත්‍ථ සියා** 'කථං චිත්තං පසාදෙතබ්බ'න්ති? දෙසපහාණෙන. **කථං දෙසපහාණං හොති?** යඤ්ඤරමණාය. අයං හි **ආරම්මණං යජමානස්ස යඤ්ඤං, එත්ථපතිට්ඨාය ජහාති** දෙසං අයං හි සත්තෙසු මෙත්තාපුබ්බභාගෙන සම්මාදිට්ඨිපදීපවිහතමොහඛිත්තාරෙන චිත්තෙන යජමානස්ස දෙය්‍යධම්මසඞ්ඛාතො යඤ්ඤං ආරම්මණං හොති. සො එත්ථ යඤ්ඤං ආරම්මණවසෙන පවත්තමානා පතිට්ඨාය දෙය්‍යධම්ම පච්චයං ලොභං, පටිඝාභාගපච්චයං කොධං, තදුභයනිද්දානං මොහන්ති එවං **තිවිධම්පි ජහාති** දෙසං. **සො** එවං හොගෙසු **විනාරාගො**, සත්තෙසු **පටිවිනෙය්‍ය දෙසං**, තපපහාණෙනෙව පහීණපඤ්චනීවරණං අනුක්කමෙන උපචාරප්පණාභෙදං අපරිමාණසත්තථරණෙන එකඝනෙන වා අනවසෙසථරණෙන අප්පමාණං මෙත්තං චිත්තං භාවෙනෙතා පුන භාවනාවෙපුල්ලත්ථං[2] **රත්තිං දිවං ඝනනං** සබ්බඉරියාපථෙසු අප්පමත්තො ඝුත්වා තමෙව මෙත්තජ්ඣානසඞ්ඛාතං **සබ්බා දිසා එරතෙ අප්පමාණෙන චෙතසා**ති.

අථ බ්‍රාහ්මණො තං මෙත්තං 'බ්‍රහ්මලොකමග්ගො අය'න්ති අජානනෙනා කෙවලං අත්තනො විසයානිතං මෙත්තාභාවනං සුත්වා සුට්ඨුතරං ජාතසබ්බඤ්ඤුසම්භාවනො භගවති අත්තනො[3] බ්‍රහ්මලොකාධිගමත්තාය බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිමෙව ච සුදිධං ඔතාසඤ්ච මඤ්ඤමානො බ්‍රහ්මලොකමග්ගං පුච්ඡනෙනා **සො සුජම්පතී**ති ගාථමාහ. තත්‍ර ච බ්‍රහ්මලොකගාමිං ප්‍රඤ්ඤං කරොන්තං සන්ධායාහ: **සො සුජම්පති ඔවචතී**ති, අකරොන්තං සන්ධාය: **බ්‍රජම්පති**[4] වාති. **සොහනත්තනාති**[5] කෙන කාරණෙන; **සක්ඛි බ්‍රහ්මප්පජ දිට්ඨොති** බ්‍රහ්මා අප්ප සක්ඛි දිට්ඨො; **සවවනති** භගවතො බ්‍රහ්මසමත්තං ආරබ්භ අවවාදරෙන සපථං කරොති. **කථං උපපජ්ජතීති** අවවාදරෙනෙව පුනපි පුච්ඡති. **ඡ්‍රුතිමාති** භගවන්තං

1. ඔ. I, අදෙථ
2. ම. I, වෙකල්ලතඤ්ච
3. දත්තඤ්ච-බඤ්ඤු.
ප වා, වෙපුල්ලතඤ්ච.
4. ඔ. I. බ්‍රුජම්පති.
5. ම. කෙහඤ්ච,

ආලපති. තත්ථ යඤ්ඤං යෝ නිඝඩ්ඩ මෙත්තායඅ තිකවතුක්ඛත්තුං උපපාදෙත්වා තමේව පාදකං කත්වා විපස්සනෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති, සෝ සුජ්ඣති බුච්චති ච, තථාරූපෝ ච බ්‍රහ්මලෝකං න ගච්ඡති. යෝ පන මෙත්තාය තිකවතුක්ඛත්තුං උපපාදෙත්වා 'සන්තා එසා සමාපත්තී'ති ආදිනා නයෙන තං අස්සාදෙති, සෝ බජ්ඣති, අපරිහීණජ්ඣානෝ ච තෙනෙව ඣානෙන බ්‍රහ්මලෝකං ගච්ඡති, තස්මා භගවා යෝ සුජ්ඣති බුච්චති ච තස්ස බ්‍රහ්මලෝකගමනං අනනුජානනෙත්වා අනාමසිත්වාව තං පුග්ගලං, යෝ බජ්ඣති, තස්ස තෙන ඣානෙන බ්‍රහ්මලෝකගමනං දස්සෙන්තෝ බ්‍රාහ්මණස්ස සපත්තයෙන තයෙන **යෝ ඣජතීති** ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **නිඛ්ඛනති** තිකාලපූජනවසෙන ඛණති යාචති, තෙන දායකතෝ අඛණ්ඩතයං දස්සෙති; **ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෝ නාදීති** තවෙසෝ[1] නාදිසෝ තිවිධසම්පත්තිසාධකෝ පුග්ගලෝ[2] තිවිධං යඤ්ඤසම්පදං දක්ඛිණෙය්‍යෙහි ඛිණාසවෙහි සාධෙය්‍ය සම්පාදෙය්‍ය, ඉමිනා පටිඤ්ඤාගතතෝ අඛණ්ඩතයං දස්සෙති. **එවං යජිත්වා සම්මා යාවයොග්ගෝති** එවං මෙත්තඣානපදට්ඨානභාවෙන ඣලඛ්ඛසම්පත්තා ගතං යඤ්ඤං සම්මා යජිත්වා සෝ යාවයොග්ගෝ තෙන ඣලඛ්ඛයඤ්ඤඵලානිසංසෙන මෙත්තඣානෙන **උපපජ්ජති බ්‍රහ්මලෝකනති බ්‍රූමිති** බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙත්වා දෙසනං සම්පාපෙසි. සෙසං සබ්බගාථාසු උත්තානත්ථමෙව, ඉතෝ පරඤ්ච පුබ්බෙ වුත්තනයමෙවාති.

මාඝසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 6.

එවං මෙ සුතන්ති සතියසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අට්ඨවණ්ණනාක්කමෙපි වස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, යං පන අපුබ්බං, තං උත්තානත්ථමෙවාති පදනි පරිහරන්තා වණ්ණයිස්සාම.

වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙති වෙළුවනන්ති තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං, තං කිර වෙළුහි ච පරික්ඛිත්තත්තා අභොසි අට්ඨාරසහත්ථෙන ච පාකාරෙන, ගොපුරට්ටාලකයුත්තං නීලොභාසං මනොරමං; තෙනෙව වෙළුවනන්ති වුච්චති, කලන්දකානඤ්චෙත්ථ නිවාපං අදාසු තෙන කලන්දකනිවාපොති වුච්චති. කලන්දකා නාම කාලකා වුච්චන්ති, පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරෝ රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතෝ සුරාමදෙන මත්තෝ දිවාසෙය්‍යං සුපි, පරිජනොපිස්ස 'සුත්තෝ රාජා'ති පුප්ඵඵලාදීහි පලොභියමානෝ ඉතෝ චිතෝ ච පක්කාමි. අථ සුරා ගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්හසප්පෝ නික්ඛම්ම්‍ය රඤ්ඤෝ අභිමුඛමාගච්ඡති,[3] තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා 'රඤ්ඤෝ ජීවිතං දම්මී'ති කාලකවෙසෙන ආගන්ත්වා කණ්ණමූලෙ සද්දමකාසි, රාජා පටිබුජ්ඣි;

1. ඉ. සඤ්ඤා සෝ. තවසෝ-ප. වා. 2. නිඛ්ඛසම්පත්තිසාධකෝ පුග්ගලෝ-බහූසු නත්ථි
3. සී. ඉ. අභිමුඛමාගච්ඡති.

කණ්ඨසපෙපා නිවත්තෙතා, සෝ තං දිස්වා 'ඉමාය මම කාලකාය ජීවිතං දින්නා'නති කාලකාතං තත්ථ නිවාපං පඨපෙසි, අභයසොසණ්ඩඤ්ච සොසාපෙසි, තස්මා තං තත්තොපභුති කලන්දකනිවාපොති සඤ්ඤං ගතං. **සතියස්ස පරිබ්බාජකයාති** සතියොති තස්ස නාමං, පරිබ්බාජකොති බාහිරපබ්බජ්ජං උපාදාය වුච්චති. **සුරුණ්ණාලොහිතාය දෙවතාය** නති මාතා න පිතා, අපි ච ඛො පනස්ස මාතා විය පිතා විය ච හිතජ්ඣා සයත්තා සෝ දෙවපුත්තෙතා පුරුණ්ණාලොහිතා දෙවතාති වුත්තෙතා.

පරිනිබ්බුතෙ කිර භාස්සපෙ භගවති පතිට්ඨිතෙ සුවණ්ණචෙතියෙ තයෝ කුලපුත්තා සම්මුඛසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වරියානුරූපානි කම්මට්ඨානානි ගහෙත්වා පවත්තඡජනපදං ගන්ත්වා අරඤ්ඤ යතනෙ සමණධම්මං කරොනති, අනන්තරන්තරා ච චෙතිය[1]වන්දනත්ථාය ධම්ම[2]සවණත්ථාය නගරං ගච්ඡන්ති, අපරෙන ච සමයෙන තාවතකම්පි අරඤ්ඤෙ විපවාසං[3] අරොචයමානා තත්ථෙව අප්පමත්තා විහරිංසු. එවං විහරන්තාපි න ච කිඤ්චි විසෙසං අධිගමිංසු. තතො නෙසං අහොසි: 'මයං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තා ජීවිතෙ සාපෙඛා හොම, ජීවිතෙ සාපෙඛෙන ච න සක්කා ලොකුත්තරධම්මෙ අධිගන්තුං, පුථුජ්ජන කාලකිරියාපි දුක්ඛා, හන්ද මයං නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා පබතං අභිරුය්හ කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙඛා සමණධම්මං කරොමා'ති; තෙ තථා අකංසු.

අථ නෙසං මහාථෙරෙ උපනිස්සයසම්පන්නතාය තදහෙව ඡළභිඤ්ඤපරිවාරං අරහත්තං සච්ඡාකාසි. සෝ ඉද්ධියා භික්ඛාචාරං ගන්ත්වා අන්තොතත්ත මුඛං ඛොවිත්වා උත්තරකුරුම්හි පිණ්ඩපාතං චරිත්වා කතභත්තකිච්චො පුන අඤ්ඤම්පි පදෙසං ගන්ත්වා පත්තං පූරෙත්වා අන්තොතත්තඋදකඤ්ච නාගලතාදන්තපොණඤ්ච[4] ගහෙත්වා තෙසං සන්තිකං ආගන්ත්වා ආහ: 'පස්සථාවුසො මමානුභාවං, අයං උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතො, ඉදං භික්ඛාචාරතො උදකදන්තපොණං ආහතං, ඉමං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොථ, එවාහං තුම්හෙ සඤ්ඤ උපට්ඨහිස්සාමී'ති තෙ තං සුත්වා ආහංසු: 'තුම්හෙ හන්තෙ කතකිච්චා; තුම්හෙහි සහ සල්ලාපමත්තම්පි අම්හාකං පපඤ්චො, මාදිසානි තුම්හෙ පුන අම්හාකං සන්තිකං ආගමිත්ථා'ති. සෝ කෙනචි පරියායෙන තෙ සමපටිඡාපෙතුං අසක්කොනෙතා පක්කාමි. තතො තෙසං එකො ච්හතීහවවයෙන පඤ්චාභිඤ්ඤඤ අනාගාමී අහොසි; සොපි තත්ථෙව අකාසි. ඉතරෙන ච පටික්කන්තෙතා තත්ථෙව අගමාසි. සෝ තං පටික්කිපිත්වා වායමන්තෙතා පබතං ආරුළ්හදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ කඤ්චි විසෙසං අනධිගන්ත්වාව කාලකතෙතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. ඛීණාසවත්ථෙරොපි තං දිවසමෙව පරිනිබ්බායි, අනාගාමී සුද්ධාවාසෙසු උපපජ්ජි. දෙවපුත්තෙතා ජ්සු කාමාවචරෙසු අනුලොමපටිලොමෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකා චවිත්වා අඤ්ඤතරස්සා පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි.

1. පා. චෙතියං. 3. පා අරඤ්ඤවිපවාසං.
2. පා ධම්මං. 4. සී. I, II, IV, & V. දන්තකට්ඨපොණඤ්ච.

සා කිර අඤ්ඤතරස්ස ඛත්තියස්ස ධීතා, තං මාතාපිතරෝ 'අම්හාකං ධීතා සමයන්තරං ජානාතූ'ති එතස්ස පරිබ්බාජකස්ස තිත්ථායතනසුං. තස්සෙකෝ අන්තෙවාසිකෝ පරිබ්බාජකෝ තාය සද්ධිං විප්පටිපජ්ජි, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි, තං ගබ්භිනිං දිස්වා පරිබ්බාජකා නික්කඩ්ඪිංසු ච; සා අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ සහායං විරාසි, තෙනස්ස සඞ්ගි යොත්වෙව නාමං අහාසි. සොපි සඞ්ගියෝ වඩ්ඪිත්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නානාසත්ථානි උග්ගහෙත්වා මහාවාදී හුත්වා වාදක්ඛිත්තතාය සකලජම්බුදීපෙ චරන්තෝ අත්තනෝ සදිසං වාදිං අදිස්වා නගරවාරෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා ඛත්තියකුමාරාදයෝ සිප්පං සික්ඛාපෙන්තෝ තත්ථ වසති.

අථ භගවා පවත්තවරධම්මචක්කෝ අනුපුබ්බෙන රාජගහං ආගන්ත්වා වෙළුවනෙ විහරති කලන්දකනිවාපෙ, සඞ්ගියෝ පන බුද්ධුප්පාදං න ජානාති. අථ සෝ සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මා සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය 'ඉමාහං විසෙසං කස්සානුභාවෙන පත්තොත්'ති ආවජ්ජෙන්තෝ[1] කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ සමණධම්මකිරියං තෙ ච සඞ්ගායෙ අනුස්සරිත්වා 'තෙසු එකෝ පරිනිබ්බුතෝ, එකෝ ඉදානි කත්ථා'ති ආවජ්ජෙන්තෝ දෙව ලොකා චවිත්වා ජම්බුදීපෙ උපපන්නෝ බුද්ධුප්පාදම්පි න ජානාතී'ති ඤත්වා 'හන්ද නං බුද්ධුපසෙවනාය නියොජෙමී'ති වීසති පඤ්ඤ අභිසඞ්ඛරිත්වා රත්තිභාගෙ තස්ස අස්සමං ආගම්ම ආකාසෙ ඨත්වා 'සඞ්ගිය සඞ්ගියා'ති පක්කොසි. සෝ නිද්ධමථමනෝ නික්ඛන්තතුං තං සද්දං සුත්වා නික්ඛමිත්වම ඔභාසං දිස්වා පඤ්ජලිකෝ අට්ඨාසි. තතෝ තං බ්‍රහ්මා ආහ: 'අහං සඞ්ගිය තව්ත්ථාය වීසතිං පඤ්ඤා ආහරිං, තෙ ත්වං උග්ගණ්හ, යෝ ච තෙ සමණෙ වා බ්‍රාහ්මණෙ වා ඉමෙ පඤ්ඤා පුච්ඡෝ ව්‍යාකරොති තස්ස සන්තිකෙ බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාසී'ති. ඉමං[2] දෙවපුත්තං සඞ්ගායෙතං වුත්තං: **පුරාණසාලොහිතාය දෙවතාය පඤ්හා උද්දිට්ඨා හොන්තීති. උද්දිට්ඨානි** උද්දෙසමත්තෙනෙව වුත්තා න විභඞ්ගෙන. එවං වුත්තෙ ච තෙ සඞ්ගියෝ එකවචනෙනෙව පදපරිපාටියා උග්ගහෙසි. අථ සෝ බ්‍රහ්මා ජානන්තොපි තස්ස බුද්ධුප්පාදං නාවික්ඛි, අත්ථං ගවෙස මානෝ පරිබ්බාජකෝ සයමෙව සත්ථාරං ඤස්සති, ඉතෝ බහිද්ධා ච සමණබ්‍රාහ්මණානං තුච්ඡභාවතාති ඉමිනා පනාධිප්පායෙන එවමාහ: **යෝ නෙ සඞ්ගිය**-පෙ-**චරෙය්‍යාසීති**. ථෙරගාථාසු පන වත්ථුකතිත්තෙ සඞ්ගියත්ථෙරපඤ්හං වණ්ණෙන්තා භණන්ති: සා වස්ස මාතා අත්තනෝ විප්පටිපත්තිං විනෙත්වා තං ජිගුච්ඡමානා ඛීණං උපපාදෙත්වා බ්‍රහ්ම ලොකෙ උපපන්නා, තාය බ්‍රහ්මදෙවතාය තෙ පඤ්හා උද්දිට්ඨානි.

යෙ නෙති ඉදානි වත්තබ්බානං උද්දෙසපච්චුද්දෙසෙ. **සමණබ්‍රාහ්මණාති** පබ්බජිත්වූපගමෙන ලොකසම්මුතියා ච සමණා වෙව බ්‍රාහ්මණා ච; **සඞ්ඛිනොති** ගණවන්තෙ; **ගණිනොති** 'සත්ථාරෝ සබ්බඤ්ඤුනෝ මග්ගා'නි එවං පවිඤ්ඤුතාරෝ; **ගණාචරියාති** උද්දෙසපරිපුච්ඡාදිවසෙන පබ්බජිතගණට්ඨගණස්ස ආචරියා; **ඤාතාති** අභිඤ්ඤුතා විඤ්ඤුතා,

1. සී. I, පා. ආවජ්ජෙත්වා. 2. සී. I & III. ඉදං.

පාකටානි වුත්තං හොති. **ඔසඤ්ඤිනොති** ලාභසමඵස්සා; **නිප්පඤ්ඤාති** තෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනෙන ඔතරිතබ්බානං ඔගාහිතබ්බානං දිට්ඨිනිජ්ඣානං කත්තාරෝ; **සාධුසම්මතා බහුජනස්සාති** සාධවෝ එතෙ සනෙතා සප්පුරිසාති එවං බහුජනස්ස සම්මතා; **සෙය්‍යථිදන්ති** කතමෙ තෙති වෙ ඉවෙවතසම්ං අත්ථෙ නිපාතො. **පූරණොති** නාමං, **කස්සපොති** ගොත්තං; සෝ කිර ජාතියා දසෝ, දසසතං පූරෙන්තො ජාතො, තෙනස්ස පූරණොති නාමමකංසු. පලායිත්වා පන නගෙසු පබ්බජිත්වා 'කස්සපො අහ'න්ති ගොත්තං උද්ධිසි, **සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤූ** පවඤ්ඤූසූති. **මක්ඛලීති** නාමං, ගොසාලස්ස ජාතත්තා **ගොසාලොතිපි** වුච්චති, සොපි කිර ජාතියා දසෝ එව, පලායිත්වා පබ්බජි, **සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤූ** පවඤ්ඤූසූති. **අජිතොති** නාමං, අපිච්ඡත්තාය කෙසකම්බලං ධාරෙසි, තෙන **කෙසකම්බලීති** වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤූතං පවඤ්ඤූසූති. **පකුධොති** නාමං, **කච්චායනොති** ගොත්තං, අපිච්ඡත්වස්සෙව උදකෙ ජීවසඤ්ඤාය ච නහානඤ්ඣධොවනාදිපටික්ඛිත්තත්තා, සොපි සබ්බඤ්ඤූතං පවඤ්ඤූසූති. **සඤ්ඣයොති** නාමං, බෙලට්ඨස්ස පනස්ස පිතා, තස්මා බෙලට්ඨපුත්තොත්ති වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤූතං පවඤ්ඤූසූති. **නිගණ්ඨොති** පබ්බජ්ජානාමෙන, **නාත[1] පුත්තොති** පිතුනාමෙන වුච්චති, නාතො කිර නාමස්ස පිතා, තස්ස පුත්තොති නාත[1] පුත්තො, සොපි සබ්බඤ්ඤූතං පවඤ්ඤූසූති. සබ්බෙ පඤ්චසතපඤ්චසතසිස්සපරිවාරා අහෙසුං.

නෙති තෙ ඡ සත්ථාරෙ[2] **නෙ පඤ්ඤෙන්ති** විසති පඤ්ඤා; **නෙති තෙ ඡ සත්ථාරෙ, නෙව සම්පායන්තීති** න සම්පාදෙන්ති; **ඣානන්ති** චිත්තචෙතසිකානං ආවිලභාවං, **දෙසනන්ති** පදුට්ඨචිත්තතං, උභයමෙපතං මන්දතික්ඛභෙදස්ස කොධස්සෙවාධිවචනං; **අප්පච්චයනන්ති** අප්පතීතතං **දෙමනස්සන්ති** වුත්තං හොති, **පාතුකරොන්තීති** කායවචීවිකාරෙන පකාසෙන්ති, පාකටං කරොන්ති. **හීනායාති** ගහට්ඨභාවාය, ගහට්ඨභාවො හි පබ්බජ්ජං උපනිධාය සිලාදිගුණහීනතො හීනකාමොපි සෙවනතො වා හීනොති වුච්චති; උච්චා පබ්බජ්ජා; **ආවත්තිස්සන්ති** ඔසක්කිස්සා; **කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සන්ති** කාමෙ පතිසෙවෙය්‍යං;

ඉති කිරස්ස සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤානම්පි පබ්බජිතානං තුච්ඡකතතං දිස්වා අහොසි, උපපන්නපරිචිතකකවසෙනෙව ච ආගන්තබ්බා පුනප්පුනං **ඊමංසමානස්ස** අථ ඛො සච්චකස්ස පරිබ්බාජකස්ස එතදහොසි: 'අයම්පි ඛො සමණෙ'ති ච 'යෙපි තෙ හොන්තෙ'ති ච 'සමණෙ ඛො දහරොති න උඤ්ඤතබෙබ'න්ති වාති එවමාදි. තත්ථ **ජීණණ්ණාති** ආදීනි පදානි වුත්තනයානෙව; **ථෙරාති** අත්තනො සමණභාවමෙව පිරභාවපත්තතා **රත්තඤ්ඤූති** රත්තඤ්ඤූ 'නිබ්බාණරත්තං ජානාම මග්'ගන්ති එවං සකාය පටිඤ්ඤාය ලොකෙනාපි සම්මතා, බහුරත්තිවිදූ වා; චිරං පබ්බජිතානං එතෙහෙතං—**චිරපබ්බජිතා**; **න උඤ්ඤතබෙබාති** න අවජානිතබෙබා,

1. කත්ථ-සබ්බත්‍ථ. 2. ප. වා-සත්ථාරෙ.

න නීවං කත්වා ජානිතබ්බොති වුත්තං හොති; **න පරිහොනබ්බොති** න පරිභවිතබ්බො, 'කිමෙස කරිස්සති'ති එවං න ගහෙතබ්බොති වුත්තං හොති.

කඞ්ඛී වෙවිච්ඡිකීති සත්ථරි භගවතා සද්ධිං සම්මොදමානො එවං භගවතො රූපසම්පත්තිදමූපසමසුචිතං සබ්බඤ්ඤුතං **සමන්නාගමයමානො** විගතුද්ධච්චො හුත්වා ආහ: **කඞ්ඛී වෙවිච්ඡිකීති**; තත්ථ 'ලභෙය්‍යං නු ඛො ඉමෙසං ව්‍යාකරණ'න්ති එවං පඤ්හානං ව්‍යාකරණකඞ්ඛාය **කඞ්ඛී**, 'කො නු ඛො ඉමස්සිමස්ස ච පඤ්හස්ස අත්ථො'ති එවං විචිකිච්ඡාය **වෙවිච්ඡිකී**, දුබ්බලවිචිකිච්ඡාය වා තෙසං පඤ්හානං අත්ථකඞ්ඛතතො **කඞ්ඛී**, බලවතියා විචිනනෙතා කිච්ඡති යෙව න සක්කොති සන්නිට්ඨාතුන්ති **වෙවිච්ඡිකී**; **අභිඤ්ඤායාති** අතිව පත්ථයමානො; **තෙසඤ්ඤතරොති** තෙසං පඤ්හානං අඤ්ඤතරො භවනෙතාව එවං භවාභිති දස්සෙනෙතා ආහ: **පඤ්හ මෙ පුට්ඨො-පෙ-ව්‍යාකරොහි මෙති**, තත්ථ **පඤ්හ මෙති** පඤ්හා මයා. **පුට්ඨොති** පුචඡිතො, **අනුපුබ්බන්ති** පඤ්හාපරිපාටියා; **අනුධම්මන්ති** අත්ථානුරූපං පාලිං ආරොපෙනෙතා; **ව්‍යාකරොහි මෙති** මයඤං ව්‍යාකරොහි.

දූරඤ්ඤොති සො කිර ඉතො චිතො ච්‍යාභිඤ්ඤෙතා සතතයොජන සතමත්ථකතො ආගතො. තෙනාහ භගවා: **දූරතො ආගතොසීති**, කස්සපස්ස භගවතො වා සාසනතො ආගතතතා දූරතො ආගතොසීති නං ආහ. **සුචඡ මන්ති** ඉමාය පඤ්හාය ගාථාය **සබ්බඤ්ඤුපවාරණං**[1] පවාරෙති. තත්ථ **මනසිච්ඡසීති** මනසා ඉච්ඡසි.

ඡං වනාහනන්ති යං වත අහං; **අනත්තමනොති** පීතිපාමොජ්ජ සොමනස්සෙහි ථුට්ඨචිත්තො; **උදග්ගොති** කායෙන චිත්තෙන ච අබහුත්තතො, ඉදං පන පදං න සබ්බපාළෙසු අත්ථි; ඉදානි යෙහි ඛමෙහි අත්තමනො තෙ දස්සෙනෙතා ආහ: **පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතොති. කිමපනාහිනන්ති** කිං පනතං කිමධිගතං; **සොරච්චන්ති** සුවූපසන්තං[2] **සුරච්චන්තිපි** පාඨො, සුට්ඨු උපරතන්ති අත්ථො; **දමන්ති** දමිතං; **බුද්ධොති** විබුද්ධො බුද්ධබොධබ්බෙ[3]සු.

එවං සත්ථා එකෙකාය[4]ගාථාය චත්තාරෝ කත්වා පඤ්චහි ගාථාහි වීසති පඤ්හ පුච්ඡි, භගවා පන්නස්ස එකමෙකං පඤ්හං එකෙකාය[4] ගාථාය කත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව වීසතියා ගාථාහි ව්‍යාකාසි.

තත්ථ යස්මා භික්ඛාකිලෙසෙ පරමත්ථභික්ඛු සො ව නිබ්බාණපත්තෙතා හොති, තස්මා **අස්ස කිමපනාහිනමාහු භික්ඛුන්ති** ඉමං පඤ්හං ව්‍යාකරොනෙතා **පඤ්ජනාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථෙ: යො අත්තනා භාවිතෙන මග්ගෙන **පරිනිබ්බාණගතො** කිලෙසපරිනිබ්බාණං[5] පත්තො, පරිනිබ්බාණගතත්තා එව ච **විනිග්ගණ්ඨඛඛෙ**, විපත්තිසමපත්ති භානිවුද්ධි උභෙදසඤ්ඤත අපුඤ්ඤපුඤ්ඤපභෙදං **විහවඤ්ච භවඤ්ච විප්පහාය** මග්ගවාසං වුසිතවා **කිණපුණඛයොති** ච

1. සී, I. සබ්බඤ්ඤුතඤාණ පවාරණං.
2. ම. සුට්ඨුපසන්තං.
3. ම. බුද්ධ බොධිතබ්බෙ.
4. සී. පං. එකමෙකාය.
5. පං. කිලෙස [නිබ්බාණං.

එතෙසං ථුතිවචනානං අරහො, **සො භික්ඛූති**. යස්මා පන විපරිපත්තිතො සුට්ඨු උපරතභාවෙන නානපකාරකිලෙසවූපසමෙන ච සොරතො හොති, තස්මා තම්පඨං දස්සෙන්තො **සඛ්ඛස්ස උපෙඛකොති** ආදිනා නයෙන දුතියපඤ්හවිස්සජ්ජනමාහ. තස්සත්ථෝ:-යො **සඛ්ඛස්ස** රූපාදිසු ආරම්මණේසු "චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනෝ හොති න දුම්මනෝ"[1]ති **එවං** පවත්තාය ඡළඞ්ගුපෙඛාය **උපෙඛකෝ** වෙපුල්ලප්පත්තාය සතියා **සතිමා, න සො හිංසති**, නෙව හිංසති කඤ්චි තස්ථාවරාදිභෙදං සත්තං **සඛ්ඛලොකෙ** සඛ්ඛස්මිම්පි ලොකෙ, **තිණ්ණොඝතතා තිණ්ණෝ**, සම්තපාපත්තා **සමණෝ**, ආවිලසඞ්කප්පහාණා **අනාවිලෝ**, **යස්ස** විමෙ රාගදොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙස දුච්චරිතසඞ්ඛාතා සත්තුස්සදා කෙචි ඔලාරිකා වා සුඛුමා වා **න සන්ති, සො** ඉමාය උපෙඛාවිහාරිතාය සතිවෙපුල්ලතාය අභිංසකතාය ච විපරිපත්තිතො සුට්ඨු උපරතභාවෙන ඉමිනා ඔඝාදිනානප්පකාර කිලෙසවූපසමෙන ච **සොරතොති**. යස්මා ච භාවිතින්ද්‍රියො නිබ්භයො නිබ්බිකාරො දන්තො හොති, තස්මා තම්පඨං දස්සෙන්තො **යස්සින්ද්‍රි ඝානීති** ගාථාය තතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථෝ: **යස්ස** චක්ඛාදීනි ඡ ඉන්ද්‍රියානි ගොචරභාවනාය අනිච්චාදිතිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා වා සත්තා භාවනාය සතිසම්පජඤ්ඤගබ්භං ගාහාපෙත්වා ච **භාවිතානි**, තානි ච බො යථා **අජ්ඣත්තං** ගොචරභාවනාය, එවං පන බහිද්ධා ච **සබ්බ ලොකෙති** යත්ථ යත්ථ ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්‍යතා වෙකල්‍යතාය වා **සම්භවො**, **තත්ථ නාභිජ්ඣාදිවසෙන** භාවිතානීති; එවං **නිබ්බිජ්ඣ**[1] ඤත්වා පවිවිජ්ඣිත්වා **ඉමං පරඤ්ච ලොකං** සඤ්ඤතතික්ඛකිලොකා පර සන්තතික්ඛකිලොකඤ්ච අදඤ්ඣමරණං මරිතුකාමො **කාලං ඛඛ්ඛති** ජීවිතක්ඛයකාලං ආගමෙති පතිමානෙති න භායති මරණස්ස, යථාහ ථෙරෝ:

"මරණෙ මෙ භයං නත්ථි, නිකන්ති නත්ථි ජීවිතෙ,
නාභිකඞ්ඛාමි මරණං, නාභිකඞ්ඛාමි ජීවිතං,
කාලඤ්ච පටිකඞ්ඛාමි නිබ්බිසං භතකො යථා"[2]ති.

භාවිතෝ ස දන්තොති එවං භාවිතින්ද්‍රියො සො දන්තොති, යස්මා පන බුද්ධා නාම බුද්ධිසමපන්නා කිලෙසනිද්දූමිබුද්ධා ච, තස්මා තම්පඨං දස්සෙන්තො **කපපානීති** ගාථාය චතුත්ථපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තත්ථ **කපපානීති** තණ්හාදිට්ඨියො, තා හි තථා තථා විකප්පනතො කප්පානීති වුච්චන්ති; **විවෙය්‍යාති** අනිච්චාදිභාවෙන සම්මසිත්වා; **සබ්ව ලානීති** සකලානි; **සංසාරනති** යො වායං:-

"ඛන්ධානඤ්ච පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා[3] සංසාරොති පවුච්චති"ති

එවං ඛන්ධාදිපටිපාටිසඞ්ඛාතො සංසාරො, තං **සංසාරඤ්ච** කෙවලං **විවෙය්‍ය**, එත්තාවතා ඛන්ධානං මූලභූතෙසු කම්මකිලෙසෙසු ඛණෙසු වා **එවං** තිසුපි වට්ටෙසු විපස්සනං ආහ; **උභයං**[3] **වුත්තපකාරන්ති**

අ. ථෙරගාථා. 1. සී. පෘ. නිබ්බිජ්ඣ. 2. ක. සී. වත්තමානානං. 3. උභයං-බහූසු.

සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං විවෙය්‍ය ඤත්වාති අත්ථෝ. එතෙන චුතූපපාතඤාණං ආහ. **විගතරජමනඞ්ගණං විසුද්ධන්ති** රාගාදිරජානං විගමා අඞ්ගණානං අභාවා මලානඤ්ච විගමා විගතරජ මනඞ්ගණං විසුද්ධං, **පත්තං ජාතික්ඛයන්ති නිබ්බාණං පත්තං; නමාහු බුද්ධන්ති** තං ඉමාය ලොකුත්තරවිපස්සනාය චුතූපපාතඤාණභෙදාය බුද්ධියා සම්පත්තත්තා ඉමාය ච විතරජාදිතාය කිලෙසනිද්දාවිබුද්ධත්තා[1] තාය පටිපදාය ජාතික්ඛයං පත්තං බුද්ධමාහු. අථ වා **කප්පානි විවෙය්‍ය සෙවලානීති** අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ අමුත්‍රාසිනන්ති ආදිනා නයෙන විවිනිච්ඡාති අත්ථෝ. එතෙන පඨමවිජ්ජමාහ. **සංසාරං චුතඤ්ච චූතූපපාතානන්ති** සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං සංසාරං, ඉමෙ වත භොනෙතා සත්තාති ආදිනා නයෙන විවිනිච්ඡාති අත්ථෝ; එතෙන දුතියවිජ්ජමාහ; අවසෙසෙන තතියවිජ්ජමාහ ආසවක්ඛය ඤාණෙන විගතරජාදිතා ච නිබ්බාණප්පත්ති ච හොතීති. **නමාහු බුද්ධන්ති** එවං විජ්ජාත්තයභෙදබුද්ධිසම්පන්නං තං බුද්ධමාහූති.

එවං පඨමගාථාය වුත්තෙ පඤ්ඤා විස්සජ්ජෙත්වා දුතියගාථාය වුත්තපඤ්ඤාසුපි යසමා බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තෙතා පරමත්ථ බ්‍රාහ්මණෙ බාහිතසබ්බපාපොා හොති, තසමා තම්පත්ථං දස්සෙන්තෙතා **බාහිත්වාති** ගාථාය පඨමපදඤ්ච ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථො: යො චතුත්ථ මග්ගෙන **බාහිත්වා සබ්බපාපකානි ඣානෙනෙතා** ඣිතො ඉවෙව වුත්තං හොති, බාහිතපාපත්තා එව ච **විමලො** විමලභාවං බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨ භාවං පත්තෙතා පට්ඨපස්සද්ධිසමාධිවික්ඛෙපකරකිලෙසමලෙන අග්ගඵල සමාධිනා **සාධු සමාහිතො**, සංසාරහෙතුසමතික්කමෙන **සංසාර මතිච්ච** පරිනිබ්බුතකිච්චත්තාය **ඛෙවලී, සො** තණ්හාදිට්ඨිහි අනිස්සිතත්තා **අසිතො** ලොකධම්මෙහි නිබ්බිකාරත්තා තාදිත්ති ච **පවුච්චති** එවං ථූතිරහො **සො බ්‍රහ්මා** සො බ්‍රාහ්මණොති.

යසමා පන සමිතපාපත්තාය **සමණො** නිත්තණ්හතාපාපත්තාය[2] **නහාතකො**, ආගුනං අකරණෙන **නාගොති** පවුච්චති, තසමා තම්පත්ථං දස්සෙන්තෙතා තතො පරාහි තීහි ගාථාහි තයො පඤ්ඤා ව්‍යාකාසි. තත්ථ **සමිතාවීති** අරියමග්ගෙන කිලෙසෙ සමෙත්වා ඨිතො; **සමණො පවුච්චති තථත්තාති** තථාරූපො සමණො පවුච්චතීති **එත්තාවතා** පඤ්ඤා ව්‍යාකතො හොති. සෙසං තස්මිං සමණෙ සඞ්ගයස්ස බහු මානජ්ජනත්ථං වුත්තිවචනං, යො හි සමිතාවී, සො පුඤ්ඤපාපානං අපපටිසඞ්ඛිකරණෙන **පහාය පුඤ්ඤපාපං** රජානං විගමෙන **විරජෙ අනිච්චාදිවසෙන ඤත්වා ඉමං පරඤ්ච ලොකං ජාතිමරණං උපාති වත්තෙතා නාදී** ච හොති. **නිත්තණ්හාය**-පෙ-**නහාතත්තොති** එත්ථ පන යො අජ්ඣත්තබහිද්ධායතනසඞ්ඛාතෙ සබ්බස්මිම්පි ආයතනලොකෙ අජ්ඣත්ත බහිද්ධාරම්මණවසෙන උපපත්තිරහානි **සබ්බපාපකානි මග්ගඤ්ඤණෙන**

1. ප. වා. විතරාගාදිතාය-ම. විගතරජාදිතාය කිලෙසනිද්දාවිබුද්ධතාය.
2. සී. I. නහාතපාපකාය.

නිස්සාය ඛෙත්තං, තාය නිස්සාතපාපකතාය තණ්හාදිට්ඨිකපෙහි **කපිලෙසෙහි දෙවමනුස්සෙසු කපං න එති, තං නහානසඤ්ඤාති** එවමත්ථෝ දට්ඨබ්බෝ.

චතුත්ථගාථායපි **ආඝං න කරෝති කිඤ්චි ලොකෙති** යෝ[1] ලොකෙ අපමත්තකම්පි පාපසඞ්ඛාතං ආඝං න කරොති, **නාඝෝ පවුච්චති තථත්තාති** එත්තාවතා පඤ්හා ව්‍යාකතා හොති. සෙසං පුබ්බනයෙනෙව ථූතිවචනං, යෝ හි මග්ගෙන පහීණආඝුත්තා ආඝං න කරොති, සෝ කාමයොගාදිකෙ **සබ්බසංයොගෙ** දසසංයොජන භෙදානි ච සබ්බබන්ධනානි **විසජ්ජ** ජහිත්වා **සබ්බත්ථ** ඛන්ධාදීසු කෙනචි සඤ්ඤන[2] **නසජ්ජති** ලීහි ච විමුත්තිහි **විමුත්තත්තා නාදි** ච හොතීති.

එවං දුතියගාථාය වුත්තපඤ්හා විස්සජ්ජෙත්වා තතියගාථාය **වුත්තපඤ්හාපුපි** යස්මා **ඛෙත්තානීති** ආයතනානි වුච්චන්ති; යථාහ:- චක්ඛුමෙපතං චක්ඛායතනමෙපතං-පෙ-ඛෙත්තමෙපතං වඤ්ඣමෙපතන්ති; **තානි විජෙය්‍ය** ජෙත්වා අභිභවිත්වා **විවෙය්‍ය** වා අනිච්චාදිභාවෙන විචිනිත්වා උපපරික්ඛිත්වා **කෙවලානි** අනවසේසානි විසෙසතො පන සඞ්ඝහෙතුභූතං **දිබ්බං මානුසඤ්ඤඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච** යං දිබ්බං වාදසායතනභෙදං තථා මානුසකඤ්ච, යඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච ඡළායතනං වක්ඛායතනාදිවාදසායතනභෙදං[4] තං සබ්බම්පි විජෙය්‍ය විවෙය්‍ය ඉති, යතො යදෙතං සබ්බසං ඛෙත්තානං මූලබන්ධනං අවිජ්ජා භවතණ්හාදි, තස්මා **සබ්බඤ්ඤතමූලබන්ධනා පමුත්තොති**. එවමෙතෙසං ඛෙත්තානං විජිතත්තා විවිතත්තා වා[5] **ඛෙත්තජිනොති** නාම හොති, තස්මා ඛෙත්තානීති ඉමාය ගාථාය පඨමපඤ්හං ව්‍යාකාසි, තත්ථ කෙචි "කම්මං ඛෙත්තං විඤ්ඤාණං බීජං තණ්හා සිනෙහොති වචනතො කම්මානි ඛෙත්තානීති වදන්ති.

දිබ්බං මානුසකඤ්ච බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච එත්ථ ච දෙවූපගං කම්මං දිබ්බං, මනුස්සූපගං මානුසකං, බ්‍රහ්මූපගං බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච වණ්ණ යන්ති, සෙසං වුත්තනයමෙව. යස්මා පන සකටෙන කොසඤ්ච සත්තා කොසානීති කම්මානි වුච්චන්ති, තෙසඤ්ච ලුනනා සමුච්ඡෙදනා කුසලො හොති, තස්මා තම්පථං දසෙතෙනා කොසානීති ගාථාය දුතියපඤ්හං ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථෝ: ලොකියලොකුත්තරවිපස්සනාය විසයතො කිච්චතො ච අනිච්චාදිභාවෙන කුසලාකුසලකම්මසඞ්ඛාතානි **කොසානි විවෙය්‍ය කෙවලානි**, විසෙසතො පන සබ්බගෙහුභූතං අවිජ්ජා කුසලචෙතනාභෙදං **දිබ්බං මානුසඤ්ඤඤ්ච** නවමහග්ගතකුසලචෙතනා භෙදඤ්ච **බ්‍රහ්මඤ්ඤඤ්ච** විවෙය්‍ය, තතො ඉමාය මග්ගභාවනාය **අවිජ්ජා භවතණ්හාදිභෙදං[6] සබ්බකොසානං මූලබන්ධනා** පමුත්තොති, එවමෙතෙසං කොසානං ලුනනා **කුසලො පවුච්චති තථත්තා නාදි** ච හොතීති අථවා සත්තානං ධම්මානඤ්ච නිවාසඨෙන අභිකොසසදිසත්තා කොසා

1. ප. වා. සෙ. 3. සහෙතු-බහූසු 5. විචිනත්තා-බහූසු. 6. භෙදකං-කත්ථචි.
2. සී. I. සංයොගෙන. 4. එවං සබ්බත්ථ දිස්සති, තථාපි "ඡළායතන-මායතනභෙදං" ඉති ලුනනඤ්ච බාහති රූපාරූපභවවිභෙදන.

නීති තයෝ භවා චාදසායතනානි ච වෙදිතබ්බානි, යතෝ එතෙහි පෙත්ථ යොජනා කාතබ්බා‍ති. යසමා ච න කෙවලං පණ්ඩිතීති ඉමිනාව පණ්ඩිතොති පවුච්චති. අපි ච ඛො පන පණ්ඩරාති ඉතො උපගතො පච්චයපඤ්ඤය අලලිනොතිපි පණ්ඩිතොති පවුච්චති, තසමා තම්පථං දසෙනෙතා **නදුභයානීති**[1] ගාථාය තතියපඤ්ඤා ව්‍යාකාසි. තසසත්ථෝ: **අජ්ඣත්තං බහිද්ධා චාති** එවං **උභයානි**[2] අනිච්චාදිභාවෙන විවෙය්‍ය; **පණ්ඩරානීති** ආයතනානි, තානි හි පකතිපරිසුද්ධතතා රූපලක්ඛා‍ය ච එවං වුච්චන්ති, තානි විවෙය්‍ය-ඉමාය පච්චතතියා නිද්ධාතතමලතතා **සුද්ධ පඤ්ඤා, පණ්ඩිතා පවුච්චති තථතතා** යසමා තානි පණ්ඩරානි පඤ්ඤය ඉතො හොන්ති; සෙසමසස ථුතිවචනං, සො හි පාපපුඤ්ඤ සඛ්‍යාතං **ඛණඤ්ඤුකඛමුපනිවතෙතා නාදි** ච හොති, තසමා එවං ථුතො. යසමා පන මොනං වුච්චති **ඤාණං**, යා පඤ්ඤා **පජානනා**-පෙ-සම්මාදිට්ඨි තෙන **ඤාණෙන** සමන්නාගතො මුනීති වුත්තං, තසමා තම්පථං දසෙනෙතා **අඝතඤ්ඤාති** ගාථාය චතුත්ථපඤ්ඤං ව්‍යාකාසි. තසසත්ථෝ: යථායං අකුසලකුසලපපහෙදෙ, අඝතඤ්ච සතඤ්ච ධමෙමා, තං **අජ්ඣත්තං** බහිද්ධාති ඉමසමිං සබ්බලොකෙ පච්චයඤ්ඤණෙන **අඝතඤ්ච ඝතඤ්ච ඤත්වා ධම්මං**, තසස ඤාතතතා එව රාගාදිභෙදතො **සතතවිධං ඝඛඤං** තණ්හාදිට්ඨිභෙදතො දුවිධං **ජාලඤ්ච අතිවව** අතික්කම්ත්වා ඨිතො, **සෝ** තෙන මොනඝඛානෙන පච්චයඤ්ඤණෙන සමන්නාගතතතා මුනි; **දෙවමනුසෙසහි පූජිතොති** ඉදං පනසස ථුති වචනං, සො හි ඛිණාසවමුනිතතා දෙවමනුසසානං පූජාරහො හොති, තසමා එවං ථුතො.

එවං තතියගාථාය වුත්තෙ පඤ්චෙ විසඤ්ජෙත්වා චතුත්ථගාථාය වුත්තපඤ්චසුපි-යසමා යො වතුහි මග්ගඤ්ඤණවෙදෙහි කිලෙසකඛයං කරොනෙතා ගතො සො පරමත්ථතො **වෙදගූ** නාම හොති, **සෝ**[3] ව සබ්බසමණබ්‍රාහමණානං **සත්තසඤ්ඤාකානි වෙදනි** තාගෙව මඤ්ඤභාව නාය කිච්චතො අනිච්චාදිවසෙන **විවෙය්‍ය**, තත්ථ ඡන්දරාගපහාණෙන තමෙව **ඝඛඛං වෙදමනිච්ච**, යා වෙදපච්චයා අඤ්ඤථා වා උපජ්ජන්ති වෙදනා, තාසු **සබ්බාසු වෙදනාසු** විතරාගො හොති, තසමා තම්පථං දසෙනෙතා ඉදං පත්තිනනති අවචා **වෙදනීති** ගාථාය පඨමං පඤ්ඤං ව්‍යාකාසි. යසමා වා යො පච්චයපඤ්ඤය වෙදනි විවෙය්‍ය තත්ථ ඡන්දරාගපහාණෙන සබ්බං වෙදමනිච්ච වත්තති, සො සත්තසඤ්ඤාකානි වෙදනි ගතො **ඤාතතා** අතික්කනෙතා ච හොති, යො වෙදනාසු විත රාගො, සොපි වෙදනාසඤ්ඤාකානි වෙදනි ගතො අතික්කනෙතා හොති; වෙදූති ගතොතිපි වෙදගූ, තසමා තම්පි **අත්ථං** දසෙනෙතා ඉදං පත්තිනනති අවචා ඉමාය ගාථාය පඨමං පඤ්ඤං ව්‍යාකාසි. යසමා[4] පන දුතියපඤ්ඤ **අනුවිදිතොති** අනුබුද්ධා වුච්චති, සො ව **අනුවිවව පපඤ්චනාමරූපං අජ්ඣත්තං** අත්තනෙතා සන්තානෙ තණ්හාදිට්ඨිමානභෙදං පපඤ්චං තපපච්චයා නාමරූපඤ්ච අනිච්චාදු

1. දුභයානීති-බ්‍යුසු. 2. දුභයානි-බ්‍යුසු. 3. ම. යො. 4. සී, I. තසමා.

පස්සනාදීහි අනුවිවච අනුවිදිත්වා, න කෙවලඤ්ච අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච රූපගතමූලං පරසන්තානෙ ච ඉමස්ස කායරූපරූපගස්ස මූලං අවිජ්ජා භවතණ්හාදිං තමෙව වා පපඤ්චං අනුවිවච, තාය ඤාණාය සබ්බේසං රූපගතානං මූලබන්ධනා සබ්බසමා වා රූපගතානං මූලබන්ධනා අවිජ්ජා භවතණ්හාදිභෙදූ තසමා එව වා පපඤ්චා පමුත්තො හොති, තසමා තං දස්සෙන්තො අනුවිවච්චාති ගාථාය දුතියපදඤ්චා ව්‍යාකාසි. කථඤ්චව විරියවාති එත්ථ පන-යස්මා යෝ අරියමග්ගෙන[1] සබ්බපාපකෙහි විරතෝ, තථා විරතත්තා ච ආයතිඅපපටිසන්ධිතාය නිරයදුක්ඛමතික්කම්ම ඨිතෝ විරියවාසෝ විරියනිකෙතෝ, සෝ වා ඛීණාසවෝ විරියවාති වත්තබ්බතං අරහති, තසමා තමත්ථං[2] දස්සෙන්තෝ විරියෝති ගාථාය තතියපදඤ්චා ව්‍යාකාසි. පධානවා ඣායී නාදීනි ඉමානි පනස්ස ථුති වචනානි, සෝ හි පධානවා මග්ගපධානඵලපධානෙන ඣායී කිලෙසාරි විද්ධංසනසමත්ථතාය, තාදී නිබ්බිකාරතාය, තසමා එවං ථුතෝ; සෙසං යොජෙත්වා වත්තබ්බං. ආජානීයෝ කිනත්තිනාම හොතීති එත්ථ පන යස්මා පහීණසබ්බවඩ්ඩකදෙසෝ කාරණාකාරණඤ්ඤූ අස්සෝ වා ගවයි වා ආජානීයෝ හොතීති ලොකෙ වුච්චති, න ච තස්ස සබ්බසෝ තෙ දෙසා පහීණා එව, ඛීණාසවස්ස පන තෙ පහීණා; තසමා සෝ ආජානීයොති පරමත්ථතෝ වත්තබ්බතං අරහතීති දස්සෙන්තෝ ඉස්සාති ගාථාය චතුත්ථපදඤ්චා ව්‍යාකාසි.

තස්සත්ථෝ: අජ්ඣත්තං බහිද්ධා චාති එවං අජ්ඣත්තබහිද්ධාසංඛෝ ජනසඞ්ඛාතානි ඉස්ස අස්සු ලුනානි බන්ධනානි පඤ්ඤාසත්ථෙන ඡින්නානි පදලිතානි, සඞ්ඝමූලනන්ති යානි තෙසු තෙසු වත්ථූසු සඞ්ඝස්ස සජ්ජනාය අනතික්කමණාය මූලං හොනති; අථවා යස්ස අස්සු ලුනානි රාගාදීනි බන්ධනානි, යානි අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච සඞ්ඝමූලං හොනති, සෝ සබ්බසමා සඞ්ඝානං මූලභූතා සබ්බසඞ්ඝානං වා මූලභූතා බන්ධනා පමුත්තෝ ආජානියෝ වුච්චති නථානා නාදී ච හොතීති, එවං වත්තබ්බාථාය වුත්තපදෙහි විස්සජ්ජෙත්වා පඤ්චමගාථාය වුත්තපදෙහි සුපි-යස්මා යං ඡන්දජ්ඣානමත්තෙන අකඛරවින්තකා සොතාපත්තිඵලං වණ්ණෙන්ති, වොහාරමත්තසොතාපත්තියෝ සෝ, අරියෝ පන බාහුසච්චෙන නිස්සුතපාපතාය ච පරමත්ථසොතාපත්තියෝ හොති, තසමා තමත්ථං දස්සෙන්තෝ ඉදං පහීනන්නති අවච්චා සුච්චාති ගාථාය පඨමපදඤ්චා ව්‍යාකාසි.

තස්සත්ථෝ :සෝ ඉමස්මිං ලොකෙ සුතමයඤ්ඤාණචිවවයෙන සුච්චා කාතබ්බකිච්චවයෙන වා සුච්චා විපස්සනූපගං සබ්බං ධම්මං අනිච්චාදි වසෙන ච අභිඤ්ඤාය සාවජ්ජානවජ්ජං යදපි කිඤ්චි, ඉමාය පටිපදාය කිලෙසෙ කිලෙසවත්ථූනියෙ ච ධම්මෙ අභිභවිත්වා අභිභූති සබ්බං ගතොති, තං සුත්වා සබ්බධම්මං අභිඤ්ඤාය ලොකෙ සාවජ්ජානවජ්ජං යදපි කිඤ්චි අභිභූං සුතවසෙනා[3]සොතාපොයෝති ආහු; යස්මා ච සෝ අකථං කථී කිලෙසබන්ධනෙහි විමුත්තො රාගාදීහි ඒසෙහි අනීඝෝ ච හොති

1. සී, I. අරියමග්ගෙහි. 2. කං-බහුසු. 3. පා. සුතවසත්තා.

සබ්බානි සඛෙඛසු ඛන්ධායතනාදීසු, තස්මා තං **අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤං විමුත්තං අනීඝං සබ්බබන්ධනිස්සුතපාපකත්තාපි සොතාපත්තියොති** ආහූති. යස්මා පන ඝිතත්තාමෙන ජනෙන අරණීයතො අරියෝ හොති-අභිගමනීය තොති අත්ථෝ-තස්මා[1] සෙඛි ගුණෙහි සෝ අරණීයෝ හොති, තෙ දස්සෙතෙතා **ඡෙච්චාති** ගාථාය දුතියපදඤ්ච ව්‍යාකාසි. තස්සත්ථෝ: චත්තාරි **ආසවානි** චෙව **ආලයානි** පඤ්චඤ්චත්ථෙන ඡෙත්වා **විත්වා** විසඤ්ඤු විහාරී චතුමග්ගඤාණේ **සෝ** පුනබ්භවවසෙන **න උපෙති ගබ්භසෙය්‍යං** කඤ්චි යොනිං න උපගච්ඡති, කාමාදි[2]භෙදඤ්ච **සඤ්ඤං නිච්චං** කාම ගුණසඞ්ඛාතඤ්ච **බන්ධනං පණුජ්ජ** පණුදිත්වා තණ්හාදිට්ඨිකප්පානං අසඤ්ඤතරම්පි කප්පං න එති, එවං ආසවෙඡ්දදිගුණසම්පත්තාගතං **තමාහු අරියොති**; යස්මා වා පාපකෙහි ආරකත්තා අරියෝ හොති අනයෙ[3] ව අනිරියනා; තස්මා තම්පි අත්ථං දස්සෙතෙතා ඉමාය ගාථාය දුතියපදඤ්ච ව්‍යාකාසි; ආසවා දයෝ හි පාපකා ධම්මා අනය සම්මතා, තෙ ව තෙන ඡින්නා පණුන්නා න ව තෙඝි කම්පති **ඉච්චස්ස** තෙ ආරකා හොනති න ව තෙසු ඉරියති, තස්මා ආරකාස්ස හොනති පාපකා ධම්මාති ඉමිනාපත්ථෙන, අනයෙ න ඉරියතීති ඉමිනාපත්ථෙන තමාහු අරියොති ව එවමෙපත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. විවා සෝ න උපෙති ගබ්භසෙය්‍යනති ඉදං පනිමසම්ං අත්ථවිකප්පෙ ථුතිවචනමෙව හොති.

කථඤ්චරණවා ඉති එත්ථ ච පන යස්මා චරණෙහි පත්තබ්බං[4] පත්තො චරණවාති වත්තබ්බතං අරහති, තස්මා තං දස්සෙතෙතා යො ඉධාති ගාථාය තතියපදඤ්ච ව්‍යාකාසි. තත්ථ **යෝ ඉධාති** යෝ ඉමස්මිං සාසනෙ; **චරණෙසූති** සීලාදීසු ගෙමවතසුතෙන වුත්තපණ්ණරසසු ධම්මෙසු-නිමිත්තත්ථෙ භුම්මවචනං- **පත්තිපත්තෙනාති** පත්තබ්බං පත්තො; යො චරණනිමිත්තං චරණහෙතු චරණපච්චයා පත්තබ්බං **අරහත්තං** පත්තොනි වුත්තං හොති. **චරණවා සොති** සෝ ඉමාය චරණෙහි පත්තබ්බපත්තියා චරණවා හොතීති; එතනාවතා පදද්වයා ව්‍යාකතො හොති, සෙසමස්ස ථුතිවචනං, යො හි චරණෙහි පත්ති **පත්තො, සෝ කුසලෝ** ව හොති ඡෙකෝ **සබ්බද** ව **ආඤාතෝ** නිබ්බාණධම්මං නිවවං නිබ්බාණනිත්තවිත්තතාය **සබ්බත්ථ** ව ඛන්ධාදීසු **න ඡජ්ජති** වීඝි ව විමුත්තීහි **විමුත්තෙතා** හොති පවිසා වස්ස **න ඡනතීති.**

යස්මා පන කම්මාදීනං පරිබ්බාජනෙන පරිබ්බාජකො නාම හොති, තස්මා තම්පත්ථං දස්සෙතෙතා **දුක්ඛවෙපක්කනති** ගාථාය චතුත්ථං පදඤ්ච ව්‍යාකාසි. තත්ථ විපාකො එව වෙපක්කං, දුක්ඛං වෙපක්කමස්සාති-**දුක්ඛවෙපක්කං** පවත්තිදුක්ඛජනනතො සබ්බම්පි තෙධාතුකනාමං වුච්චති; **උද්ධනති** අතීතං, **අධඛති** අනාගතං, **තිරියං වාපි මජ්ඣෙති** පච්චුප්පන්නං, තං හි න උද්ධං න අධො, තිරියං උභින්නම්පි අන්තරා, තෙන මජ්ඣෙති වුත්තං; **පරිබ්බාජයිත්වාති**

1. යස්මා-බහූසු. 2 සී. I. කම්මාදි. 3. අනයෙන & අනරියෙ-කත්ථචි.
4. සී. I, මී. පත්තබ්බතං.

නික්ඛමෙත්වා නිද්ධමෙත්වා පරියෙසනවාරේති පඤ්ඤය පරිච්ඡින්දිත්වා වරතෙහා; අයං තාව අපුබ්බපදවණ්ණනා, අයමපන අධිප්පායයොජනා: යෝ තියද්ධපරියාපන්නම්පි දුක්ඛජනකං **යදත්ථි කිඤ්චි** කම්මං, තං සබ්බං[1] අරියමග්ගෙන තණ්හාවිජ්ජාසිනෙහෙ සෝසෙත්වා අපපවි සන්ධිජනකභාවකරණෙන පරිබ්බාජයිත්වා තථා පරිබ්බාජිතත්තා එව ච තං කම්මං පරිඤ්ඤය චරණතෝ[2] පරිඤ්ඤවාරි, න කෙවලඤ්ච කම්මමෙව **මානං මානමත්ථොපි ලොභඝාතං** ඉමෙපි ධම්මෙ පහාණ පරිඤ්ඤය පරිඤ්ඤවාරි **පරිඤානමඤ්ඤාසි නාමරූපං** නාමරූපස්ස ච පරිඤානං අඤාසි, පරිබ්බාජෙසි ඉච්චෙවමත්ථො. ඉමෙසං කම්මාදීනං පරිබ්බාජනෙන **තං පරිබ්බාජඝමාහු**, **පතනිපතනන්ති** ඉදං[3] පනස්ස ථුතිවචනං. එවං පඤ්චව්‍යාකරණෙන තුට්ඨස්ස පන සභියස්ස යානි ච **තීණීති** ආදීසු අභිඤ්ඤවනගාථාසු-**ඔඝරණානීති** ඔඝහානානි තිට්ඨානි, දිට්ඨියොති අත්ථො; තානි යස්මා සක්කායදිට්ඨියා සහ බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තවාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි ගහෙත්වා තෙසට්ඨි හොන්ති, යස්මා තානි **අඤ්ඤතිත්ථිය සමණානං පවාදභූතානි සත්ථානි සිතානි** නෙහි උප දිසිතබ්බවසෙන න උපපත්තිවසෙන, උපපත්තිවසෙන පන යදෙතං ඉත්ථි පුරිසොති **සඤ්ඤාකබරං** වොහාරනාමං යා වායං මිච්ඡාපරි විතක්කානුස්සවාදිවසෙන එවරූපෙන අත්තනා භවිතබ්බන්ති බාලානං විපරීතසඤ්ඤා උපජ්ජති, තදුභයනිස්සිතානි තෙසං වසෙන උපජ්ජන්ති න **අත්තපච්චක්ඛානි**, තානි ච භගවා **විනෙය්‍ය** විනයිත්වා[4] **ඔඝතමගා ඔඝතමං** ඔඝඛ්ඛාරං අගා අතික්කමනත්ථං-**ඔඝනාමගාති** වා පාඨො. **ඔඝානං අන්තං** අගා[5]-තස්මා ආහ: **ඝානි ච තීණි**-පෙ-**නාමගාති**.

තතො පරං වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං පාරඤ්ච නිබ්බාණං තපපත්තියා දුක්ඛාභාවතො ච තං සඤ්ඤායාහ: **අනන්තගූසි පාරගූ දුක්ඛස්සාති**. අථවා පාරගූ භගවා නිබ්බාණගතත්තා, තං ආලපන්තො ආහ: පාරගූ අනන්තගූසි දුක්ඛස්සාති අයමෙත්ථ සම්බන්ධො; සම්මා ච බුද්ධො ඝාමඤ්ච බුද්ධොති **සම්මාඝම්බුද්ධා**; **තං තං මඤ්ඤන්ති** තමෙව මඤ්ඤුම් න අඤ්ඤන්ති අවොදරෙන හණති; **ඤත්තිමාති** පරෙසම්පි අඤ්ඤාරවිධ මන්තෙ ඤත්තිසම්පන්නො, **මුනිමාති** අපරපපච්චයඤ්ඤෙය්‍යඤ්ඤණසම්පත්තිය **මුනියා** පඤ්ඤය සම්පන්නො, **පඤ්ඤාපඤ්ඤන්ති** අනන්තපඤ්ඤං, ඉධ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤණමධිප්පෙතං; **දුක්ඛස්සානන්තකරාති** ආමන්තෙන්තො ආහ; **අන්තරෙසි මනති** තණ්හාතො මං තාරෙසි.

සම්මති අද්ධගාථාය නාමකාරකරණං හණති. තත්ථ **තණ්හි කානති** විසතිපභෙදතණ්හිසහිතං අත්ථං සඤ්ඤායාහ. සො හි තෙන තණ්හිතො අහොසි: **මොඝපඤ්ඤති** ඤණපරිහීනෙසු; **විනලීකතාති** විගතඵලා කතා: **උච්ඡින්නාති** වුත්තං හොති. **නාග නාගස්සාති** එකං ආමන්තණවචනං, එකස්ස භාසතො අනුමොදනත්ථන්ති ඉමිනා සම්බන්ධො, ධම්මදෙසනානති

1. ඉ. & සී. II. තස්ස. 3. පදං-බහූසු. 5. සී. I. II. V. අනන්තගා.
2. ප. වා-වරණතෝ. 4. ප වා-විතරිත්වා.

පාඨසෙසො; **සඞ්ඛ දෙවානි** ආකාසට්ඨා ච භූමට්ඨා ච **නාරදපබ්බතානි** තෙපි කිර දෙව දෙවගණා පඤ්ඤවන්තො, තෙපි **අනුමොදනීති** සබ්බං පසාදෙන[1] තක්කායං ව හණති. අනුමොදනාරහං වා කරණ සමපදං සුත්වා **නමො තෙති** අඤ්ජලිපග්ගහෙව්වා ආහ; **පුරිසාජඤ්ඤාති** පුරිසෙසු ජාතිසම්පන්න, **පවිසුග්ගලොති** පටිහාගො පුග්ගලො තුවං බ්‍රූදෙහා වතුසච්චපටිවෙධෙන, **සත්ථා** අනුසාසනියා සත්ථවාහනාය ව **මාරසිඤ්** වතුමාරාභිභවෙන, **මුනි** බුද්ධමුනි, **උපධිති** ඛන්ධකිලෙස කාමගුණාභිසඞ්ඛාරභෙදා වත්තාරෝ, **වඞ්ගුති** අභිරූපං; **පුඤ්ඤඤ්ච වාති** ලොකියෙ න ලිපසි තෙසං අකරණෙන පුබ්බෙ කතාකතම්පි වා ආයති ඵලූපභොගාභාවෙන තන්නිමිත්තෙන වා තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙන; **වඤ්ඤති සඤ්ඤොති** එවං භණන්තො ගොපඨකෙසු පරිගණ්හෙව්වා පඤ්ච පතිට්ඨිතං වන්දි. **අඤ්ඤතිත්ථියසුබ්බෙති** අඤ්ඤතිත්ථියෙ එව; **ආඝඩ්ඩතීති** ඉඝඤ්ඤති. **ආරද්ධචිත්තාති** අභිරාධිතචිත්තා; **අපිච මෙපථ පුඤ්ඤල වෙමත්තතා විදිතාති** අපි ච මයා එත්ථ අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිවාසෙ පුඤ්ඤලතානත්තං විදිතං, න සබ්බකාලෙව පරිවසිතබ්බතානි, කෙන පන න පරිවසිතබ්බං? අග්ගියෙහි ජටිලෙහි-ආකිසෙන ජාතියා-ලිඞ්ගං විජහිත්වා ආගතෙන, අවිජහිත්වා ආගතොපි ව යො මග්ගඵලපටිලාභාය හෙතුසම්පන්නො හොති, තාදිසො ව සභියො පරිබ්බාජකො, තස්මා භගවා තව පන සභිය තිත්ථියවත්තපූරණත්ථාය පරිවාසකාරණං නත්ථි, අත්ථිකො ත්වං මග්ගඵලපටිලාභාය හෙතුසම්පන්නොති විදිතමෙතං මයාති තස්ස පබ්බජ්ජං අනුජානන්තො ආහ: අපිච මෙපථ පුඤ්ඤල වෙමත්තතා විදිතානි. සභියො පන අත්තකාමො ආදරං දස්සෙන්තො ආහ: සබෙ හනෙතානි. තං සබ්බං අඤ්ඤඤ්ච තථාරූපං උත්තානත්ථතා පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා ච ඉධ න වණ්ණිතං, යතො පුබ්බෙ වණ්ණිතානුසාරෙන වෙදිතබ්බානි.

සභියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 7.

එවමෙම සුතන්ති සෙලසුත්තං කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අත්ථවණ්ණනාකමෙපි වස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ **වුත්ත** නයෙනෙව වෙදිතබ්බං; යං පන අපුබ්බං තං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා **වණ්ණයිස්සාම.**[2] **අඞ්ගුත්තරාගමෙසූති** අඞ්ගා එව සො ඡන්න පදෙ, ගඞ්ගාය පන[3] යා උත්තරෙන ආපො, තාසං අවිදූරත්තා **උත්තරා** පානිපි[4] වුච්චති. කතරගඞ්ගාය උත්තරෙන[5] යා ආපොති: මහාමහී ගඞ්ගාය; තත්‍රායං තස්සා නදියා ආවිභාවත්ථං ආදිතොපභුති **වණ්ණනා.**

අයං කිර ජම්බුදීපො දසසහස්සයොජනපරිමාණෙ; තත්ථ චතු සහස්සයොජනපරිමාණෙ පදෙසෙ උදකෙන අජෙඩ්ඩත්ථං **සමුද්දොති** සඞ්ඛං ගතො, තිසහස්සයොජනපමාණෙ මනුස්සා වසන්ති; **තිසහස්ස**

1. සී. I. පසාදෙන්තා. 3. ම. පභාසු. 5. ම **උත්තරෙනස්ස**
2. ම. වණ්ණයිස්සාම්. 4. ම. උත්තරාපොතිපි.

යොජනපමාණේ හිමවා පතිට්ඨිතෝ උබ්බේධේන පඤ්චයොජනසතෝ චතුරාසීතිසහස්සකූටපතිමණ්ඩිතෝ සමන්තතෝ සත්තමානපඤ්චත්ත නදීවිචිත්තෝ, යත්ථ ආයාමවිත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ච පඤ්චසුපඤ්චසු යොජනා[1] දියඩ්ඪයොජනසතපරිමණ්ඩලා පුරළාසුත්තනවණ්ණනායං වුත්තා අනොතත්තාදයෝ සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා; තෙසු අනොතත්තා සුදස්සනකූටං චිත්‍රකූටං කාලකූටං ගන්ධමාදනකූටං කෙලාසකූටනන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි පරික්ඛිත්තෙතා. තත්ථ සුදස්සනකූටං සුවණ්ණමයං වියොජනසතුබ්බේධං අනෙකවිධානං කාසාමුඛසණ්ඨානං තමේව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා සිතං, චිත්‍රකූටං සබ්බරතනමයං, කාලකූටං අඤ්ජනමයං, ගන්ධමාදනකූටං සානුමයං අබ්භන්තරෙ මුඛවණ්ණං නානප්පකාරඔසධසඤ්ඡන්නං කාලපබ්බපොසථදිවසෙ ආදිත්තං විය විප්පකාරං ජලනතං[2] තිට්ඨති, කෙලාසකූටං රජතමයං; සබ්බානි සුදස්සනෙන සමානුබ්බේධසණ්ඨානානි තමේව සරං පටිච්ඡාදෙත්වා සිතානි සබ්බානි දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ච වස්සන්ති, නදියෝ ච තෙසු සන්දන්ති, තං සබ්බම්පි උදකං අනොතත්තමේව පවිසති. වජ්දිම සුරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන වා ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන තං ඔභාසෙන්ති, උජුං ගච්ඡන්තා න ඔභාසෙන්ති, තෙනෙවස්ස අනොතත්තන්ති සඤ්ඤා උදපාදි.

තත්ථ මනොහරපදසිලානි[3] නිම්මවජ්ඣකවජ්ඣපානි එළිකඤදිසනිම්මලූදකානි නහානතිත්ථානි සුපපටියත්තානි හොන්ති, යෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවා ඉසිගණා ච නහායන්ති, දෙවයක්ඛාදයෝ ච උය්‍යාන කීළිකං කීළන්ති. වතූසු වස්ස පස්සෙසු සීහමුඛං හත්ථිමුඛං අස්සමුඛං උසභමුඛන්ති චත්තාරි මුඛානි හොන්ති, යෙහි චතස්සෝ නදියෝ සන්දන්ති. සීහමුඛෙන නික්ඛන්තනදීතීරෙ සීහා බහුතරා හොන්ති, හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථිඅස්සඋසභා;[4] පුරත්ථිමදිසතෝ[5] නික්ඛන්තනදී අනොතත්තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සෝ නදියෝ අනුපගම්ම පාචීනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසති, පච්ඡිමදිසතෝ ච උත්තරදිසතෝ ච නික්ඛන්තනදියොපි තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ච අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසන්ති, දක්ඛිණදිසතෝ නික්ඛන්ත නදී පන නික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා දක්ඛිණෙන උජුං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා පබ්බතං පහරිත්වා උට්ඨාය පරිණාහෙන තිගාවුතත්තප්පමාණා උදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි[6] ගන්ත්වා තියග්ඝලෙ නාම පාසාණෙ පතිතා පාසාණෙදක්ඛධාරා වෙගෙන නින්නා[7] තත්ථ පඤ්චයොජනප්පමාණා තියග්ඝලා නාම පොක්ඛරණී ජාතා; පොක්ඛරණිතො කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨියොජනානි, තතො ඝනපථවිං භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා විජ්ඣිං නාම තිරච්ඡපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ

1. ම. යොජනානි. 3 ප-වා. පදරසිලානි. 5. ම. පුරත්ථිමතො. 7. ඝිනෙහා-
2. පා. ජලිතං. 4. ම. උසභා බහුතරා හොන්ති. 6. සී. යොජනං. [බහුසු.

පඤ්චඞ්ගුලිසදිසා[1] පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තන්ති; සා තික්ඛත්තුං අතෝ තත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ ආවට්ටගඞ්ගාති වුච්චති, උජුකං පාසාණපිට්ඨෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ කණ්හගඞ්ගාති වුච්චති, ආකාසෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ ආකාසගඞ්ගාති වුච්චති, තියග්ගළපාසාණෙ පඤ්චඤ්ඤයොජනොකාසෙ තියග්ගළපොක්ඛරණීති වුච්චති. කූලං භින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ බහලගඞ්ගාති වුච්චති, පඨවිං භින්දිත්වා උම්මග්ගෙන සට්ඨියොජනානි ගතට්ඨානෙ උම්මග්ගගඞ්ගාති වුච්චති, විජ්ඣං නාම තිරච්ඡ[2]පබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චධාරා හුත්වා[3] පවත්තට්ඨානෙ ගඞ්ගා යමුනා අච්චිරවතී සරභූ මහීති පඤ්චධා වුච්චති. එවමෙතා පඤ්ච මහාගඞ්ගා හිමවතා[4] සම්භවන්ති, තාසු යා අයං පඤ්චමී මහී නාම සා ඉධ මහාමහීගඞ්ගාති අධිප්පෙතා.

තස්සා ගඞ්ගාය උත්තරෙන යා ආපෝ, තාසං අවිදූරත්තා සෝ ජනපදෝ, අඞ්ගුත්තරාපාති වෙදිතබ්බා, තස්මිං ජනපදෙ අඞ්ගුත්තරා පෙසූ. **චාරිකං චරමානොති** අද්ධානගමනං කුරුමානො. තත්ථ භගවතො දුවිධා චාරිකා: තුරිතචාරිකා ච අතුරිතචාරිකා ච තත්ථ දූරෙපි භබ්බපුග්ගලෙ දිසවා සහසා ගමනං තුරිතචාරිකා, සා මහාකස්සප පච්චුග්ගමනාදීසු දට්ඨබ්බා, තං පච්චුග්ගච්ඡන්තො හි භගවා මුහුත්තෙන තිගාවුතං අගමාසි, ආළවකදමන්නඤ්ච තිංසයොජනං, තථා අඞ්ගුලිමාලස්සඤ්ච, පුක්කුසාතිස්ස පන පඤ්චචත්තාළීසයොජනං, මහාකපිනස්ස විසංයොජනසතං, ධනියස්සඤ්ච සත්තයොජනසතං අද්ධානං අගමාසි. අයං තුරිතචාරිකා;[5] ගාමනිගමනගරපටිපාටියා පන පිණ්ඩපාතචාරිකාදීහි[6] ලොකං අනුග්ගහෙන්තස්ස ගමනං අතුරිතචාරිකා, අයං ඉධ අධිප්පෙතා, එවං චාරිකං චරමානො. **මහතාති** සඞ්ඛාමහතා ගුණමහතා ච, **භික්ඛුසඞ්ඝෙනාති** සමණගණෙන **අඩ්ඪතෙළසෙහීති** අඩ්ඪෙන තෙළසහි, ද්වාදසහි සතෙහි පඤ්චසුඤ්ච භික්ඛූහි සද්ධිනෙති වුත්තං හොති; **සෙන-පෙ-නදවසතීති** ආපණබහුලතාය සෝ නිගමෝ ආපණෙහෙව නාමං ලභි, තස්මිං කිර විසති ආපණමුඛසහස්සානි විහරන්තානි අහෙසුං, සෙන දිසාභාගෙන මග්ගෙන වා සෝ **අඩ්ඪතෙළානං රථසතානං නිගමෝ** ඔසරිතබ්බො, තෙන අවසරි **නදවසති** අගමාසි තං නිගමං අනුපාපුණීති වුත්තං හොති. **සෙණ්ණියො ජටිලොති** සෙණි යොති නාමෙන; ජටිලොති තාපසො.

සෝ කිර බ්‍රාහ්මණමහාසාලෝ; ධනරක්ඛණත්ථාය පන තාපස පබ්බජ්ජං සමාදාය රඤ්ඤෝ පණ්ණාකාරං දත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා වසති කුලසහස්සස්ස නිස්සයො හුත්වා; අස්ස මෙපි වස්ස එකො තාලරුක්ඛො දිවසෙ දිවසෙ එකං සුවණ්ණඵලං මුඤ්චතීති වදන්ති. සෝ දිවා කාසායානි ධාරෙති ජටා බන්ධති, රත්තිං යථාසුඛං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගීභූතො පරිවාරෙති.

---

1. සී, I. පඤ්චඞ්ගුලසදිසා.
2. ම. තිරවණ්ණ.
3. ම. පඤ්චධාරාය.
4. පා. හිමවතතා.
5. ම. චාරිකා නාම.
6. පා. චරියාදීහි.

සක්‍යකුලපසුතොති උච්චාකුලපරිදීපනං, **සක්‍යකුලා පබ්බජිතොති** සද්ධාය පබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤේන අනභිභූතෝ අපරික්ඛීණංයෙව තං කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති; **නං ඛෝ පනාති** ඉත්ථම්භූතාඛ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස ඛෝ පන හොතෝ ගොතමස්සාති අත්ථෝ. **කල්‍යාණොති** කල්‍යාණගුණසමන්නාගතෝ, සෙට්ඨොති වුත්තං හොති. **කිත්තිසද්දොති** කිත්තියෙව ථුතිඝොසෝ වා; **ඉතිපි සෝ භගවාති** ආදීමහි පන අයං තාව යොජනා; සෝ භගවා ඉතිපි අරහං ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධෝ -පෙ- ඉතිපි භගවාති ඉමිනා ච ඉමිනා ච කාරණේනාති වුත්තං හොති. **තත්‍ථ ආරකත්තා** අරීනං අරානඤ්ච හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණේහි සෝ භගවා **අරහන්ති** වෙදිතබ්බෝ. ආරකා හි සෝ සබ්බකිලෙසෙහි මග්ගෙන සවාසනානං **කිලෙසානං** විද්ධංසිතත්තාති ආරකත්තා අරහං; තෙ ච නෙන කිලෙසාරයෝ මග්ගෙන හතාති අරීනං හතත්තාපි අරහං; යඤ්චේතං අවිජ්ජාභවතණ්හාමයානං පුඤ්ඤාදිඅභිසඞ්ඛාරාරං ජරා මරණතෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං අනාදිකාලප්පවත්තං සංසාරචක්කං තස්ස නෙන බොධි මණ්ඩෙ විරියපාදෙහි සීලපඨවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛය කරණ්ඩණ්ඩෙරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාපි අරහං; දක්ඛිණෙය්‍යත්තා ච විවරාදිපච්චයෙ සක්කාරගරුකාරාදීනි ච අරහන්තීති පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං; යථා ච ලොකෙ කෙචි[1] පණ්ඩිතමානිනෝ බාලා අයසභයෙන රහෝ පාපං කරොන්ති, එවං නායං කදාචි කරොතීති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහං; හොති චෙත්ථ:-

> "ආරකත්තා හතත්තා ච කිලෙසාරීන සෝ මුනි.
> හතසංසාරචක්කාරෙ පච්චයාදීන වාරහෝ
> න රහෝ කරොති පාපානි අරහන්තෙන පවුච්චතී"ති.

සම්මා සාමඤ්ච සච්චානං බුද්ධත්තා **සම්මාසම්බුද්ධෝ**; අත්ථස්ස විසුද්ධාහි විජ්ජාහි අබ්භුතක්කමෙන වරණේන ච සම්පන්නභාවත්තා විජ්ජාචරණසම්පන්නෝ; සොභනගමනත්තා සුන්දරට්ඨානං ගතත්තා සුට්ඨු ගතත්තා සම්මා ගදත්තා ච සුගතෝ; සබ්බථාපි විදිතලොකත්තා **ලොකවිදූ**, සෝ හි සභාවතෝ සමුදයතෝ නිරොධතෝ **නිරොධූ පායතොති සබ්බථා ඛණ්ඩාදයත්තාදිභෙදං** සඞ්ඛාරලොකං අවෙදි, "එකෝ ලොකෝ සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා, දෙ ලොකා නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තයෝ ලොකා තිස්සෝ වෙදනා, චත්තාරෝ ලොකා චත්තාරෝ ආහාරා, පඤ්ච ලොකා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, ඡ ලොකා ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි, සත්ත ලොකා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියෝ, අට්ඨ ලොකා අට්ඨ ලොකධම්මා, නව ලොකා නව සත්තාවාසා, දස ලොකා දස ආයතනානි, වාදස් ලොකා වාදසායතනානි, අට්ඨාරස

---

1. කෙචි-කෙවි-ඛුසු.

ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයෝ"ති එවමපි සබ්බථා සඞ්ඛාරලොකං අවෙදි, සත්තානං ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති, අපරාපරඤ්ච මහාරජ්ජඤ්ච තිකඛිණ්ඩියේ මුදිඛිණ්ඩියේ සවාකාරේ වාකාරේ සුවිඤ්ඤත්තියේ දුවිඤ්ඤත්තියේ හබ්බේ අහබ්බේ සත්තේ ජානාතීති සබ්බථා සත්තලොකං අවෙදි, තථා එකං චක්කවාළං ආයාමතෝ විත්ථාරතෝ ච යොජනානං වාදසසතසහස්සානි තීණි සහස්සානි අඩ්ඩපඤ්චමානි ච සතානි පරික්ඛේපතෝ ඡත්තිංස සත සහස්සානි දසසහස්සානි අඩ්ඩඛ්සානි ච සතානි.

තත්‍රා:-

"දුවේ සතසහස්සානි චත්තාරි නහුතානි ච
එත්තකං බහලත්තේන සඞ්ඛාතායං වසුන්ධරා.

චත්තාරි සතසහස්සානි අට්ඨේව නහුතානි ච
එත්තකං බහලත්තේන ජලං වාතේ පතිට්ඨිතං.

නව සතසහස්සානි මාළුතෝ නභමුග්ගතෝ
සට්ඨිවේව සහස්සානි එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති.

එවං සණ්ඨිතේ චෙත්‍ථ යොජනානං:-

චතුරාසීතිසහස්සානි අජේඛාගාළෙහා මහණ්ණවේ
අවව්‍රුග්ගතෝ තාවදෙව සිනෙරූ පබ්බතුත්තමෝ.

තතෝ උපඩ්ඪුපඩ්ඩේන පමාණේන යථාක්කමං
අජේඛාගාළහුග්ගතා දිබ්බා නානාරතනවිත්තිතා.[1]

යුගන්ධරෝ ඊසධරෝ කරවිකෝ සුදස්සනෝ
නෙමින්ධරෝ විනතකෝ අස්සකණ්ණෝ ගිරිව්‍රහා

එතේ සත්ත මහාසෙලා සිනෙරුස්ස සමන්තතෝ
මහාරාජානමාවාසා දෙවයක්ඛනිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුවේධා හිමවා පඤ්චපබ්බතෝ
යොජනානං සහස්සානි තීණි ආයතවිත්ථතෝ
චතුරාසීතිසහස්සෙහි කූටෙහි පතිමණ්ඩිතෝ.

තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධ පරික්ඛේපා නගවහයා
පඤ්ඤාසයොජනක්ඛන්ධ සාඛායාමා සමන්තතෝ

සතයොජනවිත්ථිණ්ණා තාවදෙව ච උග්ගතා
ජම්බූ යස්සානුභාවෙන ජම්බුදීපෝ පකාසිතෝ.

වේ අසීතිසහස්සානි අජේඛාගාළෙහා මහණ්ණවේ
අවව්‍රුග්ගතෝ තාවදෙව චක්කවාළසිලුච්චයෝ
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං චක්කවාළමයං ඨිතෝ.

---

1. ම. රතනවිචිත්තා.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකූනපඤ්ඤාසයොජනං, සූරියමණ්ඩලං පඤ්ඤාස යොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං, තථා අසුරභවනං අවීචිමහානිරයො ජම්බුදීපො ච, අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං තථා පුබ්බවිදෙහං, උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනෝ, එකමේකො චෙත්ථ මහාදීපො පඤ්චසතපඤ්චසතපරිත්තදීපපරිවාරෝ, තං සබ්බම්පි එකං චක්කවාළං එකා ලොකධාතු, චක්කවාළන්තරේසු ලොකන්තරිකනිරයා.

එවං අනන්තානි චක්කවාළානි අනන්තා ලොකධාතුයෝ අනන්තෙන බුද්ධඤාණේන අද්දසද්දසීති සබ්බථා ඔකාසලොකං අවෙදි, එවං සෝ භගවා සබ්බථා විදිතලොකභාගා ලොකවිදූති වෙදිතබ්බෝ. අත්තනා පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවා අත්තනාරෝ; විවිත්තෙහි විනයනූපායෙහි පුරිසදමෙම සාරෙතීති පුරිසදම්මසාරථි; දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසති නිත්තාරෙති වාති සත්ථා; දෙවමනුස්සගහණං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදවසෙන භබ්බ පුග්ගලපරිග්ගහවසෙන ච කතං, නාගාදිකෙපි පන එස ලොකියත්ථෙන අනුසාසති; යදත්ථි නෙය්‍යං නාම; සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තික නාම*වසෙන බුද්ධෝ; යතො පන සෝ:-

"භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තෝ භගෙහි ච විභත්තවා
භත්තවා වන්තගමනෝ භවෙසු භගවා තතෝ"ති.

අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපෝ, විත්ථාරතෝ පනෙතානි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තානි. **සෝ ඉමං ලෝකන්ති** සෝ භගවා ඉමං ලෝකං, ඉදානි වත්තබ්බං නිදස්සෙති. **සදෙවකන්ති** ආදීනි කසිණාරම්භාලම්බක සුත්තෙසු වුත්තනයානුනෙව; **සදෙවන්ති** සාමං අපරනෙය්‍යා හුත්වා, **අභිඤ්ඤාති** අභිඤ්ඤාය, **සච්ඡි කත්වාති** පච්චක්ඛං කත්වා. **පවෙදෙතීති** බොධෙති **සද්දෙති** පකාසෙති; **සෝ ධම්මං** දෙසෙති-පෙ-පරියොසාන **කල්‍යාණන්ති සෝ** භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච අත්තනාරං විවෙකසුඛං හිත්වාපි ච **ධම්මං දෙසෙති**, තඤ්ච ඛො අපපං වා බහුං වා දෙසෙන්තෝ[1] ආදිකල්‍යාණාදිපකාරමෙව දෙසෙති.

කථං එකගාථාපි හි සමන්තභද්දකත්තා ධම්මස්ස පඨමපදෙන **ආදි කල්‍යාණං** දුතියතතියපදෙහි **මජ්ඣෙ කල්‍යාණං** පච්ඡිමපදෙන **පරියොසානකල්‍යාණං**, එකානුසන්ධිකා සුත්තං නිදානෙන ආදිකල්‍යාණං නිගමනෙන පරියොසානකල්‍යාණං සෙසෙන මජ්ඣෙ කල්‍යාණං, නානානුසන්ධිකං පඨමානුසන්ධිනා ආදිකල්‍යාණං පච්ඡිමෙන පරියොසාන කල්‍යාණං සෙසෙහි මජ්ඣෙකල්‍යාණං; සකලොපි සාසනධම්මෝ අත්තනෝ අත්ථභූතෙන සීලෙන ආදිකල්‍යාණෝ සමථවිපස්සනාමග්ග ඵලෙහි මජ්ඣෙ කල්‍යාණෝ නිබ්බානෙන පරියොසානකල්‍යාණෝ; සීලසමාධිනි වා ආදිකල්‍යාණෝ විපස්සනාමග්ගෙහි මජ්ඣෙ කල්‍යාණෝ ඵලනිබ්බානෙහි පරියොසානකල්‍යාණෝ; බුද්ධසුබොධිතාය වා ආදි කල්‍යාණෝ ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣෙ කල්‍යාණෝ සඞ්ඝසුපටිපත්තියා

---

*. **සුණ**-ප. වා. 1. සී. I. දසෙන්තෝ.

පරියොසානකල්‍යාණෙ; තං සුත්වා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අභිසමෙතබ්බියා වා ආදිකල්‍යාණෙ පවෙචකබොධියා මජ්ඣෙ කල්‍යාණෙ සාවකබොධියා පරියොසානකල්‍යාණෙ, සුය්‍යමානො වෙස නීවරණාදිවික්ඛම්භණතො සවණෙනාපි කල්‍යාණමෙවාවහතීති ආදිකල්‍යාණෙ පටිපජ්ජමානතො සම්පත්තිපස්සනාසුඛාවහනතො පටිපත්තියාපි කල්‍යාණං ආවහතීති මජ්ඣෙ කල්‍යාණෙ තථා පටිපන්නො ච පටිපත්තිඵලෙ නිට්ඨිතෙ තාදිභාවාවහනතො පටිපත්තිඵලෙනාපි කල්‍යාණමෙවාවහතීති පරියොසානකල්‍යාණෙ; තාථපභවතතා ච පභවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණෙ අත්ථසුද්ධියා[1] මජ්ඣෙ කල්‍යාණෙ කිච්චසුද්ධියා පරියොසානකල්‍යාණෙ; යතො අපපං වා බහුං වා දෙසෙනෙතා[2] ආදිකල්‍යාණාදිපකාරමෙව දෙසෙතීති[3] වෙදිතබ්බා.

සාත්ථං සව්‍යඤ්ජනන්ති එවමාදිසු පන යසමා ඉමං ධම්මං දෙසෙනෙතා සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච **පකාසෙති** නානානයෙහි දීපෙති, තඤ්ච යථාසම්භවං අත්ථසම්පත්තියා **සාත්ථං**, ව්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා **සව්‍යඤ්ජනං**, සඞ්කාසනපකාසනාවිවරණවිභජනඋත්තානීකරණපඤ්ඤත්තිඅත්ථපදසමාසොගතතො සාත්ථං, අක්ඛරපදව්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තිනිද්දෙසසම්පත්තියා සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථගම්භීරතාපටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතාදෙසනාගම්භීරතාහි සව්‍යඤ්ජනං, අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාවිසයතො සාත්ථං, ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාවිසයතො සව්‍යඤ්ජනං, පණ්ඩිතවෙදනීයතො පරිකප්පනාපසාදකානති සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යතො ලොකියජනාපසාදකානති සව්‍යඤ්ජනං, ගම්භීරාධිපායතො සාත්ථං, උත්තානාභිප්පායතතා සව්‍යඤ්ජනං, උභයෙනාපි තබ්බසස අභාවතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන **කෙවලපරිපුණ්ණං**, අපනෙතබ්බසස අභාවතො නිද්දොසභාවෙන **පරිසුද්ධං**, සික්ඛාත්තය පරිහරිතබ්බතතා බ්‍රහ්මභූතෙහි සෙට්ඨෙහි චරිතබ්බතො නෙසඤ්ච චරියභාවතො බ්‍රහ්මචරියං, තසමා සාත්ථං සව්‍යඤ්ජනං–පෙ–බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති වුච්චති.

අපිච : යසමා සත්තානං සඵපපත්තිකඤ්ච දෙසෙනෙතා ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති, වෙනෙය්‍යජනානුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරීතතාය හෙතුදාහරණයුත්තතතො ච මජ්ඣෙ කල්‍යාණං, සොතූනං සද්ධාපටිලාභෙන නිගමනෙන ච පරියොසානකල්‍යාණං, එවං දෙසෙනෙතා ච බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, තඤ්ච පටිපත්තියා අධිගමව්‍යත්තිතතා සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමව්‍යත්තිතතා සව්‍යඤ්ජනං, සීලාදිපඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධයුත්තතතා කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරූපක්කිලෙසතතා නිච්චරණත්ථාය පවත්තනතතා ලොකාමිසනිරපෙක්ඛතතා ච පරිසුද්ධං, සෙට්ඨවෙන බ්‍රහ්මභූතානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛීණාසවානං චරියතතා බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති, තසමාපි සො ධම්මං දෙසෙති –පෙ– බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙතීති වුච්චති. **සාධු ඛො පනාති** සුන්දරං ඛො පන,

1. සී. I. අත්ථසිද්ධියා. 2. සී. I. දෙසෙනෙතා. 3. සී. I. දෙසෙතීති.

අත්ථවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං හොති. **ධම්මියා කථායාති** පාතකානි සංසන්දිත්වා යුත්තාය, අයං හි කෙණියෝ සාරණෙඤ්ඤ භගවතෝ ආගමනං අඤ්ඤාසි, තුච්ඡහත්ථෝ භගවන්තං දස්සනාය ගන්තුං ලජ්ජමානෝ විකාලෝභෝජනා විරතානමපි පාතකං කපත්තීති ච විනෙත්වා පඤ්චහි කාජ[1]සතෙහි සුසඛ්ඛතං බදරපානං ගාහාපෙත්වා අගමාසි, යථාහ පෙසජ්ජකඛ්ඣකෙ: "අථ ඛෝ කෙණියස්ස ජටිලස්ස එතදහොසි: කින්නු ඛෝ අහං සමණස්ස ගොතමස්ස හරාපෙය්‍ය"න්ති සඛ්ඛං වෙදි තඛ්ඛං. තතෝ නං භගවා යථා සෙඛසුත්තෙ සාකියෙ ආවසථාති සංසන්දිත්වා යුත්තාය-ගොසිඞ්ගසාලවනෙ තයෝ කුලපුත්තෙ සාමඤ්ඤරස පටිසංයුත්තාය-රථවිනීතෙ ජාතිභූමකෙ භික්ඛූ දසකථාවත්ථුපටිසංයුත්තාය-එවං තඛ්ඛණානුරූපාය පාතකානිසංසපටිසංයුත්තාය කථාය පාතකදුනානිසංසං **සන්දස්සෙසි,**[2] තථාරූපානං පුඤ්ඤානං පුනපි කත්තබ්බතාය නියොජෙන්තො **සමාදපෙසි**, අබහුස්සාහං ජනෙන්තො **සමුත්තෙජෙසි,සන්දිට්ඨිකඤ්ඤමපරායිකෙන ඵලවිසෙසෙන පහංසෙන්තෝ**[3] සම්පහංසෙසි. තෙනාහ: ධම්මියා කථාය-පෙ-සම්පහංසෙසීති. සෝ භීයොසොමත්තාය භගවති පසන්නෝ භගවන්තං නිමන්තෙසි, භගවා වස්ස තික්ඛත්තුං පටික්ඛිපිත්වා අධිවාසෙසි, තෙනාහ: **අථ ඛෝ කෙණියෝ ජටිලෝ**-පෙ-**අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙනාති.**

කිමත්ථං පන පටික්ඛිපි භගවාති: පුනපපුනං යාචනාය වස්ස පුඤ්ඤං වඩ්ඪි භවිස්සති බහුතරඤ්ච පටියාදෙස්සති, තතෝ අඩ්ඪතෙළසානං භික්ඛූ සතානං පටියත්තං අඩ්ඪසොළසානං පාපුණිස්සතීති. කුතෝ අපරානි තීණි සතානීති චෙ: පටියත්තයෙව හි භත්තෙ සෙලෝ බ්‍රාහ්මණෝ තීහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සති, තං දිස්වා භගවා එවමාහාති. **මිතඤ්ඤමවෙවති** මිතෙන ච කාමකරෙ ච, **ඤුනිඤාලොකිනෙති** සමාන ලොහිතෙ එකයොනිසම්බන්ධෙ පුත්තධීතාදයො අවසෙසබන්ධවෙ ච; **ඤෙනාති** යඤ්ඤං, **මෙති** මඤ්ඤං, **කාඤවෙය්‍යාවච්ඡානි** කායෙන වෙය්‍යාවච්චං; **මණ්ඩලමාලං පවිඤාදෙසීති** සවිතානං මණ්ඩපං කාරෙති. **තීණඤං වෙදානන්ති** ඉරුබෙදයජුබෙදසාමවෙදානං, සහ නිඝණ්ඩුනා ච කෙටුභෙන ච **සනිඝණ්ඩුකෙටුභානං**, නිඝණ්ඩූති නාමනිඝණ්ඩු රුකඛාදීනං වෙවචනපකාසකං සත්ථං, කෙටුභන්ති කිරියාකප්පවිකප්පො කවීනං උපකාරාය සත්ථං, සහ අක්ඛරප්පභෙදෙන **සාක්ඛරප්පභෙදානං**, **අක්ඛරප්පභෙදෙති** සික්ඛං ච නිරුත්තිං ච; **ඉතිහාසපඤ්චමානන්ති** අථබ්බණවෙදං චතුත්ථං කත්වා "ඉතිහ[4]ආස ඉතිහ[4] ආසා"ති ඊදිසවචන පටිසංයුත්තපුරාණකථාසඞ්ඛාතො ඉතිහාසො පඤ්චමෝ එතෙසන්ති **ඉතිහාසපඤ්චමා**, තෙසං ඉතිහාසපඤ්චමානං; පදං තදවසෙසඤ්ච **ව්‍යාකරණං අජෙඣතී** වෙදෙති වාති **පදකෝ වෙය්‍යාකරණෝ**; ලොකායතෙ විතණ්ඩවාදසත්ථෙ මහාපුරිසලක්ඛණාධිකාරෙ ච ද්වාදසසහස්සෙ **මහාපුරිසලක්ඛණසත්ථෙ** අනුකෝ පරිපූරකාරීති **ලොකායතමහාපුරිස ලක්ඛණෙසු අනවයෝ**, අවයෝ න හොතීති වුත්තං හොති; අවයෝ

1. L. II. V. & ඉ. කාම්. 2. ම. සන්දස්සෙසි. 3. සී. ඉ. පසංසනෙනා 4. සී. ඉතිහි.

තාම යො න තානි අත්ථතො ච ගන්ථතො ච සන්තානෙතුං සක්කොති. ජඞ්ඝාය හිතං[1] විහාරං **ජඞ්ඝාවිහාරං**, විරූසන්නාදිජනිතං පරිස්සමං විනොදෙතුං ජඞ්ඝාපසාරණත්ථං අදීඝචාරිකනති වුත්තං හොති; **අනුචඞ්කමමානොති** චඞ්කමමානො එව; **අනුවිචරමානොති** ඉතො චිතො ච වරමානො; **කොණ්ඩඤ්ඤමිච්ඡෙති** කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අසමනිවාසිනො;[2] **ආවාහෙති** කසඤ්ඤුගහණං, **විවාහෙති** කසඤ්ඤුදානං, **මහායඤ්ඤෙති** මහාදානං; **මාඝඩොති** මඝඣානං ඉස්සරො, මහතියා සෙනාය සමන්නා ගතත්තා **සෙනියො**, බිම්බිති සුවණ්ණං, තස්මා සාරසුවණ්ණසදිසවණ්ණ තාය බිම්බිසාරො; **යො මෙ නිමන්තනිඞ්ගනාති** සො මයා නිමන්නිතො.

අථ බ්‍රාහ්මණො පුබ්බෙ කතාධිකාරතාය බුද්ධසද්දං සුත්වා අමතෙ නෙවාභිසිත්තොතා විමහයං ඤත්වාපෙතා ආහ: **බුද්ධොති හො කොණ්ඩඤ්ඤ වදෙසිති**; ඉතරො යථාභූතං ආවිකත්තොතා ආහ: **බුද්ධොති හො[3] සෙල වදාමිති**. තතො නං පුනපි දළහීකරණත්ථං පුච්ඡි; ඉතරොපි තථෙවාරොචෙසි. අථ කාපඝඝසඤ්ඤෙසිපි බුද්ධසද්දස්ස දුල්ලභභාවං දස්සෙන්තො ආහ: සොසොපි ඛො එසො දුල්ලභො ලොකසමිං යදිදං බුද්ධොති; තත්ථ **ඝදිදනති** නිපාතො, යො එසොති වුත්තං හොති. අථ බ්‍රාහ්මණො බුද්ධසද්දං සුත්වා "කිඤ්චාපි ඛො සො සච්චමෙව බුද්ධො, උදාහු නාමමත්ත මෙවස්ස බුද්ධොති වීමංසිත්වානුමොදිත්වා විනෙතසි අභාසි එව වා: ආගතානි ඛො පන-පෙ-විවත්තචක්ඛුනී.

තත්ථ **මණෙනඤ්ඤනි** වෙදෙසුං. "තථාගතො කිර උපපජ්ජිස්සතීති පටිගච්චෙව සුද්ධාවාසදෙවා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන ලක්ඛණානි පකාසිත්වා වෙදෙ වාචෙන්ති, "තදනුසාරෙන මහෙසක්ඛා සත්තා තථාගතං ජානිස්සන්තීති, තෙන පුබ්බෙ වෙදෙසුං මහාපුරිසලක්ඛණානි ආගච්ඡන්ති, පරිනිබ්බුතෙ පන තථාගතෙ කමෙන අන්තරධායන්ති, තෙන එතරහි නත්ථි; **මහාපුරිසස්සාති** පණ්ඩිතමාදානසූණ කරුණාදිගුණමහතො පුරිසස්ස; **මෙව ගතියොති** වෙ එව නිපාතා, කාමඤ්චායං ගතිසද්දො, "පඤ්චව ඛො පනිමා[4]සාරිපුත්ත ගතියොති ආදිසු භවභෙදෙ, "ගති මිගානං පවනති ආදිසු නිවත්තට්ඨානෙ, "එවං අධිමත්තගතිමන්නොති[5] ආදිසු පඤ්ඤාය, "ගතිගතඤ්ඤූති ආදිසු විසටභාවෙ වත්තති, ඉධ පන නිට්ඨායං වෙදිතබ්බා. තත්ථ කිඤ්චාපි යෙහි (ලක්ඛණෙහි) සම්පන්නාගතො රාජා හොති චක්කවත්තී, න තෙහි එව බුද්ධා, ජාතිසාමඤ්ඤතො පන තානියෙව තානීති වුච්චන්ති, තස්මා වුත්තං: **යෙහි සමන්නාගතස්සාති. සචෙ අගාරං අජ්ඣාවසතීති** යදි අගාරෙ වසති; **රාජා හොති චක්කවත්තීති** චතූහි අවජරියධම්මෙහි සඞ්ගහවත්ථූහි ච ලොකං රඤ්ජනතො[6] රාජා, චක්කරතනං වත්තෙතීති චතූහි සම්පත්තිචක්කෙහි වත්තති තෙහි ච පරං වත්තෙතීති පරහිතාය ච ඉරියාපථචක්කානං වත්තනා එතස්මිං අත්ථීති චක්කවත්තී, එත්ථ ච රාජාති සාමඤ්ඤං චක්කවත්තීතී විසෙසණං,

1. සී. I. ජඞ්ඝාකිච්චං. 3. සී. සො. ;5 සී. ගතිමතොත. 6. සී.රඤ්ජනතො.
2. ඉං. & සී. නිවාසිතො. 4. පඤ්චා ඛො ඉමා-සීහසාදසුත්තෙ ම. නි.

ධම්මෙන චරතීති ධම්මිකො, සුඛෙන සමෙන වත්තතීති අත්ථො, ධම්මෙන රජ්ජං ලභිත්වා රාජා ජාතොති **ධම්මරාජා**, පරහිතධම්මකරණෙන වා ධම්මිකො, අත්තහිතධම්මකරණෙන ධම්මරාජා; චතුරන්තාය ඉස්සරොති වා චතුරන්තො, චතුසමුද්දන්තාය චතුබ්බිධදීපභුම්හිත්තාය ච පඨවියා ඉස්සරොති අත්ථො; අජ්ඣත්තං කොධාදිපච්චත්ථිකෙ බහිද්ධා ච සඛරාජානො විජෙසීති **විජිතාවී**; **ජනපදත්ථාවරියපත්තොති** ජනපදෙසු ධුවභාවං ථාවරභාවං පත්තො න සක්කා කෙනචි චාලෙතුං, ජනපදෙ වා තමහි ථාවරියපත්තො අනුස්සුකො සකමමනිරතො අචලෝ අසම්පවෙධිතිපි ජනපදත්ථාවරියපත්තො; **සෙසෘසිදනති** නිපාතො, තස්ස "එතානි[1] කතමානී"ති අත්ථො; **චක්කරතනා-පෙ-පරිණායකරතනමෙව සත්තමන්ති** තානි සඛ්බපකාරතො රතන සුත්තවණ්ණනායං වුත්තානි.

තෙසු අයං චක්කවත්තිරාජා චක්කරතනෙන අජිතං ජිනාති, හත්ථි අස්සරතනෙහි විජිතෙ යථාසුඛමනුච්චරති, පරිණායකරතනෙන විජිත මනුරක්ඛති, සෙසෙහි උපභොගසුඛමනුභවති, පඨමෙන වස්ස උස්සාහ සත්තියොගො, හත්ථිඅස්සගහපතිරතනෙහි පභුසත්තියොගො, පරිණා යකරතනෙන මන්තසත්තියොගෙන සුපරිපුණ්ණා හොති, ඉත්ථිමණි රතනෙහි ච තිවිධසත්තියොගඵලං; සො ඉත්ථිමණිරතනෙහි භොගසුඛං අනුභොති, සෙසෙහි ඉස්සරියසුඛං; විසෙසතො වස්ස පුරිමානි තිණි අදෙසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති. මජ්ඣිමානි අලොභකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන, පච්ඡිමමෙකං අමොහකුසලමූල ජනිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං.

පරොසහස්සනති අතිරෙකසහස්සං; **සූරාති** අභිරුජාතිකා, **විරඬහරූපාති** දෙවපුත්තසදිසකායා, එවං තාවෙකෙ, අයං පනත්ථ සඛ්භාවොඃ[2] **විරාති** උත්තමසූරා වුච්චන්ති. වීරානං අඛ්භං විරඬහං විර කාරණං, විරියන්ති වුත්තං හොති, විරඬහං රූපං එතෙසන්ති විරඬහ රූපා; විරියමයසරීරා වියාති වුත්තං හොති; **පරසෙනප්පමද්දනාති** සවෙ පවිමුඛං තිඛ්ඛෙය්‍ය පරසෙනා, තං[3]මද්දිතුං සමත්ථාති අධිප්පායො; **ඛමෙමනාති** "පාණෙ න හන්තබ්බා"ති ආදිනා පඤ්චසීලඛමෙන. **අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධා ලොකෙ විවත්තචක්ඛූති*** එත්ථ රාගදොසමොහමානදිට්ඨිඅභිජ්ඣාදුච්චරිතවජ්දනෙහි පටිච්ඡන්නෙ කිලෙ සන්ධිකාරෙ ලොකෙ තං ඤදනං විවත්තෙත්වා සමන්නාගතා සඤ්ඤාතා ලොකා හුත්වා ඨිතොති විවත්තචක්ඛූ, තස්ස පඨමෙන පදෙන පූජා රහතා, දුතියෙන තස්සා හෙතු, යසමා[4] සම්මාසම්බුද්ධොති, තතියෙන බුද්ධත්තහෙතු විවත්තචක්ඛුතා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. අථවා විවත්තෙත්වා විච්ඡදෙත්වා වාති විවත්තචක්ඛූ, වට්ටරහිතො ඤදනරහිතො වාති වුත්තං හොති, තෙන "අරහං වට්ටාභාවෙන සම්මාසම්බුද්ධො ඤදනාභාවෙනා"ති. එවං පුරිමපදද්වයෙනෙව හෙතුද්වයං වුත්තං හොති, දුතියවෙසාරජ්ජෙන චෙව පුරිමසිද්ධි පඨමෙන දුතියසිද්ධි තතියචතුත්ථෙහි තතියසිද්ධි

1. ම. තානි, 2. ප. වා-අයම්පනෙත්ථ සඛ්භාවො. 3. සී. පරසෙනං. 4. තස්මා-බහූසු.

* සඳහනීති 136 පිටුපෙ-විවට්ටච්ඡදනි.

හොති, පුරිමඤ්ච ධම්මවකඤ්ච දුතියං බුද්ධවකඤ්ච තතියං සමන්නාවකඤ්ච සාධෙතීති වෙදිතබ්බං. ඉදානි භගවතෝ සන්තිකං ගන්තුකාමෝ ආහ: කහං පන භෝ-පෙ-සම්බුද්ධොති. එවං වුත්තෙති ආදිසු **යෙන සාති** යෙන දිසාභාගෙන එසා, **නිලවනරාජීති** නීලවණ්ණරුක්ඛපන්ති, වෙතසවනං කිර තං මෙඝපන්තිසදිසං, තස්ථ භගවා තද්ද විහාසි; තං නිද්දිසන්තෝ ආහ: යෙනෙසා භෝ සෙල නීලවනරාජීති, "තස්ථ සෝ විහරතී"ති අයං පනෙත්ථ පාඨසෙසෝ, භුම්මත්ථෙ වා කරණවචනං. **පදෙ පදන්ති** පදසම්පෙ පදං; තෙන තුරිතගමනං පටිසෙධෙති. **දුරාසදා හීති** කාරණං ආහ: යස්මා තෙ දුරාසදා, තස්මා එවං **හොතෙනා ආගච්ඡන්තූති**, කිං පන කාරණං දුරාසදත්ථි වෙ: සීහාව එකචරා, යථා හි සීහා සහායකිච්චාභාවතෝ එකචරා; එවං තෙපි විවෙකකාමා තාය. යදා වාහනානි ආදිනා පන තෙ මාණවකෙ උපචාරං සික්ඛාපෙති. තස්ථ **මා ඛපාතෙථාති** මා පවෙසෙථ මා කථෙථාති වුත්තං හොති; **ආගමෙන්තූති** පටිමානෙන්තු; යාව කථා පරියොසානං ගච්ඡති තාව තුණ්හිභාවෙනන්තුති අත්ථො.

සමන්නාහසි[1]ගවෙසි; **සෙතුය්‍යෙනාති** බහුකානි **අදද්දස** අපසකානි න අද්දස, තතො යානි න අද්දස තානි දීපෙන්තො ආහ: **ඵපෙත්වා මෙති**; **කණ්ඩනීති** කණ්ඩං උප්පාදෙති; පත්ථනං "අහො වත පස්සෙය්‍ය"නති; **විචිකිච්ඡතීති** තතො තතො තානි විචිනන්තො කිච්ඡති න සක්ඛාහාති දට්ඨුං; **නාධිමුච්චතීති** තාය විචිකිච්ඡාය සන්නිට්ඨානං න ගච්ඡති; **න සම්පසීදතීති** තතො "පරිපුණ්ණලක්ඛණො අය"නති භගවති පසාදං නාපජ්ජති; කණ්ඩාය වා දුබ්බලභාවතාය බලවතී, අසම්පසාදෙන තෙහි ධම්මෙහි චිත්තස්ස කලුසභාවෝ; **ඛොභොතීති** චත්තිකොසෙන පවිජ්ඣන්තෙ; **වස්සගුණෙනාති** අඛ්භඤ්ඤතෙ, භගවතෝ හි වාරණසෙව කොසොහිතං වත්ථගුය්හං සුවණ්ණවණ්ණං පදුමගබ්භසමානං, තං සෝ වත්ථ පටිවිජ්ඣනත්ථා අපස්සනෙනා අනෙකාමුඛගතාය ච ජිව්හාය පහූතභාවං අසල්ලක්ඛෙනෙනා නෙසූ විසූ ලක්ඛණෙසු කඞ්කී අහොසි; වෙචිකිච්ඡී ති. **කථාරූපන්ති** කථංරූපං?

කිමෙත්ථ අමෙහනි වත්තබ්බං. වුත්තමෙතං නාගසෙනත්ථෙරෙනෙව මිලින්දරාජානං පුච්ඡන: "දුක්කරං භන්තෙ නාගසෙන භගවතා කතන්ති, කිං මහාරාජාති මහාජනෙන හිරිකරණ්ඩකාසං ඉග්ගහෙත්වා ඉග්ගහණස්ස ච අනෙනවාසිඋත්තරස්ස ච බාවරිස්ස අනෙනවාසිනං සොළසබ්‍රාහ්මණානඤ්ච සෙලස්ස ඉග්ගහණස්ස අනෙනවාසිනං තිසත මාණවානඤ්ච දස්සෙසි භන්තෙති. න මහාරාජ භගවා ගුය්හං දස්සෙති, ඡ්‍යං භගවා දස්සෙති; ඉදඤ්ච අභිසඞ්ඛරිත්වා නිවාසනනිවත්ථං කාය බන්ධනබද්ධං චීවරපාරුතං ඡ්‍යාරූපකමත්තං දස්සෙති මහාරාජාති; ඡ්‍යාරූපෙ දිට්ඨෙ සති දිට්ඨා එව නනු භන්තෙති. තිට්ඨතෙතං මහාරාජ, හදයරූපං දිස්වා බුජ්ඣනකසත්තා භවෙය්‍ය, "හදයමංසං නිත්‍යා මෙවා දස්සෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධොති. කල්ලොසි භන්තෙ නාගසෙනා"ති.

1. සම්මඤ්ඤසි-මූලපු.

නිහතාමෙවාති නීහරිත්වා, කණ්ණසොතානුමංසතෝ වෙළු දීස භාවෙ, නාසිකාසොතානුමංසතෝ තනුභාවෙ; නලාටච්ඡාදනෙන පුථුලභාවෙ පකාසිතොති වෙදිතබ්බා. **ආචරියපාචරියානන්ති** ආචරියානඤ්ඤෙව ආචරියාචරියානඤ්ච; **සබ්බෙ වණ්ණන්ති** අත්තනො ගුණෙ. **පරිපුණ්ණකායොති** ලක්ඛණෙහි පුණ්ණතාය අභිරූපභාවෙන භාවභාගිතාය ච පරිපුණ්ණසරීරෙ, **සුරුචීති** සුන්දරසරීරපභෙහි, **සුඝනොති** ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ච සුනිබ්බත්තොතා; **වාරුදස්සනොති** සුවිරම්පි පස්සන්තානං අතිත්තිජනකං අපපටිකූලං රමණීයං වාරු එව දස්සනං අස්සාති වාරුදස්සනොතා, කෙචි පන භණන්ති: "වාරු දස්සනොති සුන්දරත්තෙතා"ති. **සුවණ්ණවණ්ණාති** සුවණ්ණසදිස වණ්ණා; අසිති භවසි. එතං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං; **සුසුකදාඨොති** සුට්ඨු සුකදාඨො, භගවතො හි දාඨාහි[1] වඤ්ඣකිරණා විය අතිවිය පණ්ඩරරංසියො නිච්ඡරන්ති, තෙනාහ: සුසුකදාඨොසීති, **මහාපුරිසලක්ඛණාති** පුබ්බෙ වුත්තව්‍යඤ්ජනානෙව වචනන්තරෙන නිගමෙන්තො ආහ.

ඉදානි තෙසු ලක්ඛණෙසු අත්තනො අභිරුචිතෙහි ලක්ඛණෙහි භගවන්තං ථුනන්තො ආහ: පස්සන්තානෙතෙතානි; භගවා හි පඤ්ච වණ්ණපසාදසම්පත්තියා **පස්සන්තානෙතෙතා**, පරිපුණ්ණවදමණ්ඩල සදිසමුඛතාය **සුමුඛො**, ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා බ්‍රහා, බ්‍රහුජජු ගත්තතාය **උජු**, ජුතිමත්තතාය **පභාවා**; යමපි වෙළු පුබ්බෙ වුත්තං, තං **මෙඣකෙ සම්මණ්ඩිස්සාති** ඉමිනා පරියායෙන ථුනතා පුන වුත්තං, ඊදිසෙ හි එවං විරොචති; එස නයො උත්තරගාථාසුපි. **උත්තමවණ්ණිනොති** උත්තමවණ්ණසම්පන්නස්ස. **ජම්බුසණ්ඩස්සාති** ජම්බුදීපස්ස, පාකටෙන ඉස්සරියං වණ්ණයන්තො ආහ, අපි ච චක්ක වත්තී වත්තාපි දීපානං ඉස්සරෙ හොති. **ඛත්තියානි** ජාතිඛත්තියා; **භොජාති** භොගියා, **රාජානොති** යෙ කෙචි රජ්ජං කාරෙන්තා; **අනුයුත්තානති** අනුගාමිනො සෙවකා; **රාජියරාජිති** රාජූනං පූජනීයො රාජා හුත්වා, චක්කවත්තීති අධිප්පායො; **මනුජින්දොති** මනුස්සාධිපති පර මිස්සරෙ හුත්වා.

එවං වුත්තෙ භගවා යෙ තෙ භවන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙ සකෙ වණ්ණෙ භඤ්ඤමානෙ අත්තානං පාතුභාවෙන්තීති **ඉමං** සෙලස්ස මනොරථං පූරෙන්තො ආහ: රාජාහමස්මීති. තත්‍රායං අධිප්පායො: යං ඛො මං ත්වං සෙල යාවසි 'රාජා අරහසි භවිතුං චක්ක වත්තී"ති, එත්ථ අපෙසුසුකෙකා හොහි: **රාජාහමස්මි**, **සති** ච රාජත්තෙ යථා අඤ්ඤෙ රාජා සමන්තොපි යොජනසතං වා අනුසාසති දෙ තීණි වා චත්තාරි වා පඤ්ච යොජනසතානි යොජනසහස්සං වා චක්කවත්තී හුත්වාපි චතුද්දීපපරියන්තමත්තං වා, නාහං එවං පරිච්ඡින්නවිසයො; අහං හි **ධම්මරාජා අනුත්තරෝ** භවග්ගතො අවීචිං පරියන්තං කත්වා තිරියං අපපමෙය්‍යා ලොකධාතුයො අනුසාසාමි, යාවතා හි අපදදිපදුද්දිභෙදු

1 සී, දඨා.

සත්තා, අහං තෙසං අග්ගො, න හි මේ කොචි සීලෙන වා-පෙ-විමුත්තියඤ්ඤදස්සනෙන වා පටිභාගො අත්ථි; සචාහං එවං ධම්මරාජා අනුත්තරෝ අනුත්තරෙනෙව චතුසතිපට්ඨානාදිභෙදබොධපක්ඛියසඛ්ඛාතෙන **ධම්මෙන චක්කං වත්තෙතුම්** ''ඉදං පජහථ ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරථා''ති ආදි ආණාචක්කං,''ඉදං ඛො පන භික්ඛවෙ දුක්ඛං අරියසච්ච''න්ති ආදිනා පරියත්තිධම්මෙන ධම්මචක්කමෙව වා;**චක්කං අප්පතිවත්තියන්ති** යං චක්කං අපතිවත්තියං හොති සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා කෙනචි වා ලොකසම්මතේ.

එවං අත්තානං ආවිකරොන්තං භගවන්තං දිස්වා **පීතිසොමනස්ස** ජාතො සෙලො පුන දළ්හීකරණත්ථං **සම්බුද්ධො පටිජානාසීති** ගාථා ඛ්‍යමාහ. තත්ථ **කො නු සෙනාපතීති** ධම්මරඤ්ඤ හොතො ධම්මෙන පවත්තිතස්ස ධම්මචක්කස්ස අනුප්පවත්තකො සෙනාපති කොති පුච්ඡි, තෙන ච සමයෙන භගවතො දක්ඛිණපස්සෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො නිසින්නො හොති සුවණ්ණපුඤ්ඤා විය සිරියා සොභමානො, තං දස්සෙන්තො භගවා මයා පවත්තිතන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **අනුජාතො තථාගතන්ති** තථාගතහෙතු අනුජාතො, තථාගතෙන හෙතුනා ජාතොති අත්ථො. එවං ''කොනු සෙනාපතී''[1]ති පඤ්හං ව්‍යාකරිත්වා, යං සෙලො ආහ ''සම්බුද්ධො පටිජානාසී''ති, තත්ථ නං නිග්ගණ්හිතුකාමතාය ''නාහං පටිඤ්ඤමත්තෙනෙව පටිජානාමි, අපිචාහං ඉමිනා කාරණෙන බුද්ධොති ඤාපෙතුං අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති ගාථමාහ.

තත්ථ **අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති** විජ්ජා ච විමුත්ති ච, මග්ගසච්චසමුදය සච්චානි පන **භාවෙතබ්බපහාතබ්බානි**, හෙතුවවත්තෙන පන ඵල ධිදඨිතො තෙසං ඵලානි නිරොධසච්ච[1] දුක්ඛසච්චානිපි වුත්තානෙව භවන්ති. යතො සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤතන්ති එවමෙපත්ථ වුත්තමෙව හොති; එවං චතුසච්චභාවනං සච්චභාවනා ඵලඤ්ච විජ්ජාවිමුත්තිං දස්සෙන්තො ''බොධ්ධබ්බං බුජ්ඣිත්වා බුද්ධොජාතොස්මී''ති වුත්තෙන හෙතුනා බුද්ධත්තං සාධෙති. එවං නිප්පරියායෙන අත්තානං පාතුකත්වා අත්තනි සඞ්ඛාවිතරණත්ථං බ්‍රාහ්මණං අභිත්ථවමානො විනයස්සූති ගාථාත්තයමාහ. තත්ථ **සල්ලකත්තොති** රාගසල්ලාදිසත්තසල්ලකත්තනො.[2] **බ්‍රහ්මභූතොති** සෙට්ඨභූතො; **අතිතුලොති** තුලං අතීතො උපමං අතීතො, නිරූපමොති අත්ථො; **මාරසෙනප්පමද්දනොති** ''කාමා තෙ පඨමා සෙනා''ති ආදිකාය ''දිස්වා සමණා ඛජිනී''නති එවං වුත්තාය මාරපරිසසඞ්ඛාතාය මාරසෙනාය පමද්දනො; **සඞ්ඛාමිත්තෙනති** ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරාදිකෙ සඞ්ඛපච්චත්ථිකෙ; **වසිභත්තාති** අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා **අකුතොභයොති** කුතොචි අභයො.

එවං වුත්තෙ සෙලො බ්‍රාහ්මණො තාවදෙව භගවති සඤ්ජාතපසාදෙ පබ්බජ්ජාපෙඛො හුත්වා ඉමං භොත්තෙන්තාති ගාථාත්තයමාහ, යථා තං පරිපාකගතාය උපනිස්සයසම්පත්තියා සම්මා වොදියමානො.[3]

1. ඉං. නිරොධ. 2. සත්තනෙ? 3 ඔවදියමානො-බහූසු.

තත්ථ ඛණ්ඩාතිජටිතිඤ්ඤාති වණ්ඩාලාදිනීචකුලෙ ජාතෝ. තතෝ තෙපි මාණවකා තථෙව පබ්බජ්ජාපෙක්ඛා හුත්වා එතඤ්ඤෙව[1] රුචිතෝ හොතෝති ගාථමාහංසු, යථා තං තෙන සදිසං කතාධිකාරං කුලපුත්තා, අථ සෙලෝ තෙසු මාණවකෙසු තුට්ඨචිත්තෙතා තෙ දස්සෙන්තෝ පබ්බජ්ජං යාව මාතෝ බ්‍රාහ්මණාති ගාථමාහ.

තතෝ භගවා-යස්මා සෙලෝ අතීතෙ පදුමුත්තරස්ස භගවතෝ සාසනෙ තෙසං යෙව තිණ්ණං පුරිසසතානං ගණසෙට්ඨෝ හුත්වා තෙහි සද්ධිං පරිවෙණං කාරාපෙත්වා දානාදීනි ච පුඤ්ඤානි කත්වා කමෙන දෙවමනුස්සෙසු සම්පත්තිං අනුභවමානෝ පච්ඡිමෙ භවෙ තෙසං යෙව ආචරියෝ හුත්වා නිබ්බත්තෙතා, තඤ්ච තෙසං කම්මං විමුත්තිපරිපාකාය පරිපක්කං එහිභික්ඛුභාවස්ස ච උපනිස්සයභූතං, තස්මා තෙ සබ්බෙ එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාජෙන්තෝ සවාක්ඛාතෙනාති ගාථමාහ. **තත්ථ සන්දිට්ඨිකන්ති** පච්චක්ඛං, **අකාලිකන්ති** මග්ගානන්තරං ඵලුප්පත්තිතෝ න කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං; **යථාති** යතනිමිත්තං, මග්ගබ්‍රහ්මචරිය නිමිත්තං හි **පබ්බජ්ජා අපපඤ්චතස්ස** සත්තිවිපවාසවිරහිතස්ස තීසු සික්ඛාසු **සික්ඛතෝ අමොඝා** හොති, තෙනාහ: සවාක්ඛාතං-පෙ-සික්ඛතොති. එවඤ්ච වත්වා "එථ භික්ඛවෝ"ති භගවා අවොච, තෙ සබ්බෙ පත්තචීවරධරා හුත්වා ආකාසෙනාගම්ම භගවන්තං අභිවාදෙසුං. එවං ඉමං තෙසං එහිභික්ඛුභාවං සඞ්ඝාය සඞ්ගීතිකාරා: අලත්ථ ඛෝ සෙලෝ-පෙ-උපසම්පදන්ති ආහංසු.

භූතානීති භූතවන්තං, **ඔනීතපත්තපාණීනති** පත්තතෝ ඔනීතපාණිං, අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං හොති, තත්ථ "උපගච්ඡි"ති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බා, ඉතරථා හි "භගවන්තං එකමන්තං නිසීදී"ති න යුජ්ජති.

අගතිගුත්තභූමියා භගවා කෙණියස්ස විත්තානුකූලවසෙන අනුමොදනෙතා එවමාහ. තත්ථ අගතිපරිවරියං විනා බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤභාවතෝ **අගතිගුත්තභූමියා යඤ්ඤං**ති වුත්තං, අගතිගොත්තසෙට්ඨා අගතිගොත්තපධානාති අත්ථෝ; වෙදෙ අජ්ඣායනෙහි පඨමං අජෙඣ්ඨකබ්භතෝ **ඝාචිතානි ජඤ්ඤා මුඛන්ති** වුත්තා; **මනුස්සානං** සෙට්ඨතෝ **රාජා මුඛන්ති** වුත්තෝ, **නදීනං** ආධාරතෝ පටිසරණතෝ ච **සාගරෝ මුඛන්ති** වුත්තෝ; වන්දයොගවසෙන "අජ්ජ කත්තිකා, අජ්ජ රොහිණී"ති පඤ්ඤාණතෝ ආලොකකරණතෝ සෙම්මභාවතෝ ච **නක්ඛත්තානං මුඛං වඤ්ඤති** වුත්තෝ, තපනත්තානං අග්ගත්තා **ආදිච්චෝ තපතං මුඛන්ති** වුත්තෝ, දක්ඛිණෙය්‍යානං පන අග්ගත්තා විසෙසෙන තස්මිං සමයෙ බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං **පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානානං සඞ්ඝෝ වෙ යජතං මුඛන්ති** වුත්තෝ, තෙන "සඞ්ඝං පුඤ්ඤස්ස ආයමුඛ"න්ති දස්සෙති.

---

1. සී. තඤ්ඤෙව, කත්ථචි-එව තඤ්ඤෙ.

"යං තං සරණ"න්ති අසඤ්ඤවෝහාරණගාථමාහ; තස්සත්ථෝ: පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමා භගවා යස්මා මයං **ඉතෝ** අට්ඨමෙ දිවසෙ තං සරණං අගමම්හ, තස්මා **සත්තරත්තෙනෙව තාව** සාසනෙ අත්තත්තරෙන දමථෙන දන්තම්හ, අහො තෙ සරණස්ස ආනුභාවොති. ඉතෝ පරං භගවන්තං ඒහි ගාථාහි ථුනිත්වා තතියාය වන්දනං යාචති:

"තික්ඛත්තෝ තිසතා ඉමෙ තිට්ඨන්ති පඤ්ජලිකතා,
පාදෙ වීර පසාරෙහි තාගා වන්දනතු සත්ථුනෝ"ති.

සෙලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

෫. ෮.

අනිමිත්තන්ති සල්ලසුත්තං. කා උපපත්ති? භගවතෝ කිර උපට්ඨාකෝ එකෝ උපාසකෝ; තස්ස පුත්තෝ කාලමකාසි. සෝ පුත්ත සොකාභිභූතෝ සත්ථාරං නිරාහාරෝ අහොසි. තං අනුකම්පන්තෝ භගවා තස්ස ඝරං ගන්ත්වා සොකවිනොදනත්ථං ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **අනිමිත්තන්ති** කිරියාකාරනිමිත්තවිරහිතං, යථා හි "යදහං අක්ඛිං වා නිඛනිස්සාමි[1] හමුකං වා උක්ඛිපිස්සාමි, තෙන නිමිත්තෙන තං භණ්ඩං අවහරා"ති ආදිසු කිරියාකාරනිමිත්තං අත්ථි, න එවං ජීවිතෙ, න හි සක්කා ලද්ධුං: "යාවාහං ඉදං වා කරෙමි, තාව ත්වං ජීව මා මියා"ති; **අනඤ්ඤසූනන්ති** අතෝ එව න සක්කා එකංසෙන අඤ්ඤසූනං "එත්තකං වා එත්තකං වා කාලං ඉමිනා ජීවිතබ්බ"න්ති ගහිය ආයුපරියන්තවසෙන වා; යථා හි වාතුම්මාහාරජීකාදීනං පරිමිතං ආයුං, න තථා මච්චානං, එවම්පි එකංසෙන අනඤ්ඤසූනං; **ඛණිරන්ති** අනෙක පච්චයපටිබද්ධවුත්තිභාවතෝ කිච්ඡං න සුඛයාපනීයං, තථා හි තං අස්සාසපටිබද්ධඤ්ච පස්සාසපටිබද්ධඤ්ච මහාභූතපටිබද්ධඤ්ච කබළීකාරාහාරපටිබද්ධඤ්ච උසුමාපටිබද්ධඤ්ච විඤ්ඤාණපටිබද්ධඤ්ච, අනස්ස සනොපි හි න ජීවති, අපස්සාසනොපි; චතූසු වා ධාතූසු කට්ඨමුඛාදි ආසීවිසදට්ඨෝ විය කායෝ පඨවිධාතුප්පකොපෙන තාව ථද්ධෝ හොති කලිඞ්ගරසදිසෝ; යථාහ:

"පඨවිද්ධෝ භවති කායෝ දට්ඨෝ කට්ඨමුඛෙන වා,
පඨවිධාතුප්පකොපෙන හොති කට්ඨමුඛෙව සෝ"ති.

ආපොධාතුප්පකොපෙන පූතිභාවං ආපජ්ජිත්වා පඝරිතපුබ්බ මංසලොහිතෝ අට්ඨිවම්මාවසෙසෝ හොති, යථාහ:

"පූතියෝ[2] භවති කායෝ දට්ඨෝ පූතිමුඛෙන වා,
ආපොධාතුප්පකොපෙන හොති පූතිමුඛෙව සෝ"ති.

තෙජොධාතුප්පකොපෙන අඞ්ගාරකාසුයං පක්ඛිත්තෙ විය සමන්තා පරිඩය්හති; යථාහ:

---

1 ම. නිඛණිස්සාමි, ප වා-සද්දෝ වා නිස්සිපිස්සාමි. 2. ම. පූතිකෝ.

"සන්තතෙතා භවති කායෝ දට්ඨෝ අඟිමුඛෙන වා,
තෙජෝධාතුපකොපෙන හොති අඟිමුඛෙව සෝ"ති

වායොධාතුපකොපෙන **සඤ්ඡිජ්ජමානසඤ්ඩිබන්ධනෝ** පාසාණෙහි කොටෙවා **සඤ්ඡිණ්ණියමානවඩ්ඩිතෝ** විය ච හොති, යථාහ:

"සඤ්ඡිජ්ජෝ භවති කායෝ දට්ඨෝ සත්ථමුඛෙන වා,
වායොධාතුපකොපෙන හොති සත්ථමුඛෙව සෝ"ති.

ධාතු(පප)කොපව්‍යාපන්නකායොපි ච න ජීවති, යදා පන තා ධාතුයෝ **අඤ්ඤමඤ්ඤං** පතිට්ඨානාදිකිච්චං සාධෙන්තාපි සමං වහන්ති, තදා **ජීවිතං** පවත්තති, එවං මහාභූතපටිබද්ධඤ්ඤව ජීවිතං; දුබ්බික්ඛාදීසු පන ආහාරූපචෙජ්දෙන **සත්තානං** ජීවිතක්ඛයෝ පාකටෝ එව, එවං කබළීකාරාහාරූපටිබද්ධඤ්ඤව ජීවිතං; තථා අසිතපීතාදිපරිපාකෙ කම්මජතෙජෙ ඛීණෙ **සත්තා** ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තාපි පාකටා එව, එවං උසුමාපටිබද්ධඤ්ඤව ජීවිතං; විඤ්ඤාණෙ පන නිරුද්ධෙ නිරුද්ධිතෝ පභුති[1] **සත්තානං** න හොති ජීවිතන්ති එවම්පි ලොකෙ පාකටමෙව, එවං විඤ්ඤාණපටිබද්ධඤ්ඤව ජීවිතං. එවං අනෙකපවචයපටිබද්ධවුත්තිභාවතෝ කසිරන්ති වෙදිතබ්බං. **පරිත්තකඤ්ඤා**නි අපපකං, දෙවසං ජීවිතං උපනිධාය **තිණග්ගෙ** උස්සාවබින්දුසදිසං විත්තක්ඛණතෝ උද්ධං අහාවෙන වා පරිත්තං, අතිදීඝායුනොපි හි සතෙතා අතීතෙන චිත්තෙන ජීවිත්ථ න ජීවති න ජීවිස්සති, අනාගතෙන ජීවිස්සති න ජීවති න ජීවිත්ථ, පච්චුප්පන්නෙන ජීවති න ජීවිත්ථ න ජීවිස්සති, වුත්තඤ්හෙතං:

"ජීවිතං අත්තභාවෝ ච සුඛදුක්ඛා[2] ච කෙවලා
එකචිත්තසමායුත්තා ලහුසෝ වත්තතෙ ඛණෙ.
චුල්ලාසීතිසහස්සානි කප්පෙ තිට්ඨන්ති යෙ මරූ
න ත්වෙව තෙපි ජීවන්ති[3] ඒහි විත්තෙහි සංයුතා"නි.

තණ්හුදුකෙඛන සඤ්ඤුත්තානි තණ්හෙතං ජීවිතං එවං අනිමිත්තාමනඤ්ඤතා කසිරං පරිත්තඤ්ඤව සමානම්පි සිතුණ්හබංසමක්කාසාදිසමඵස්ස ඛුප්පිපාසා-සඞ්ඛාරදුක්ඛ-විපරිණාමදුක්ඛ-දුක්ඛදුක්ඛෙහි සංයුත්තං, කිං වුත්තං හොති: යස්මා ඊදිසං මච්චානං ජීවිතං, තස්මා ත්වං යාව තං පරික්ඛයං න ගච්ඡති, තාව ධම්මචරියමෙව බ්‍රූහය, මා පුත්තමනු සොචාති.

අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි සබ්බූපකරණෙහි පුත්තං අනුරක්ඛන්තස්සාපි මෙ සො මතො, තෙන සොචාමීති; එවම්පි මා සොචි, **න හි සො උපක්කමෙන අඤ්ඤෙන ජානා න මියරෙ**, න හි සක්කා තෙනදි උපක්කමෙන ජාතා සත්තා මා මරන්තූති රක්ඛිතුන්ති වුත්තං හොති. තතො යස්මා සො "ජරං පත්වා නාම හන්තෙ මරණං අනුරූපං, අතිදහරෙ මෙ පුත්තෙ මතො"ති විනෙතාසි, තස්මා ආහ: "ජරම්පි පත්වා මරණං එවං ධම්මා හි පාණිනෙ"ති. ජරම්පි පත්වා අපත්වාපි

1. නිරුදකපක්ඛි(ක)-මූලපු. 2. ම. සුඛා දුක්ඛා. 3. ම. තිට්ඨන්ති.

මරණං, නත්ථි එත්थ නියමොති වුත්තං හොති. ඉදානි තමත්थං නිදස්ස නෙන සාධෙන්තො "එලානම්ව පක්කාන"න්ති ආදිමාහ. තස්සත්ථෝ: යථා එලානං පක්කානං, යස්මා සුරියුග්ගමනතොපභුති සුරියාතපෙන සන්තපමානෙ රුක්ඛෙ පඨවිරසො ව ආපොරසො ව පත්තතො සාඛං සාඛතො ඛණ්ඩං ඛණ්ඩතෝ මූලනති එව අනුක්කමෙන මූලතො පඨවිමෙව පවිසති, ඔගමනතො පභුති පන පඨවිතො මූලං මූලතෝ ඛණ්ඩනති එවං අනුක්කමෙන සාඛාපත්තපලලවාදිනි පුන ආරොහති, එවං ආරොහන්තො ව පරිපාකගතඵලෙ වණ්ටමූලං න පවිසති, අථ සුරියාතපෙන තපමානෙ වණ්ටමූලෙ පරිළාහො උපජ්ජති; තෙන තානි එලානි පාතො පාතො නිවබකාලං පතනති, තෙසං **පාකතො පතනතො භයං** හොති පත්තතො භයං හොතීති අත්थෝ, එවං **ජාතානං මච්චානං නිච්චං මරණතො භයං**, පක්කඵලසදිසා හි සත්තා. [1] කිඤ්ච භියෝය: යථාපි කුම්භ-පෙ-ජීවිතනති. තස්මා "දහරා ච-පෙ-පරායණා"ති එවං ගණ්හ. එවඤ්ච ගහෙත්වා "තෙසං මච්චු -පෙ-ඤ්ඤති වා පන ඤ්ඤතකෙ"ති එවමපි ගණ්හ. යස්මා ච න පිතා තායතෙ පුත්තං ඤ්ඤති වා පන ඤ්ඤතකෙ, තස්මා පෙක්ඛත්තඤ්ඤව -පෙ-නීයති. තත්ථ [2] යොජනා: පස්සමානානං යෙව ඤ්ඤතීනං "අම්ම තාතා"ති ආදිනා නයෙන පුථු අනෙකප්පකාරං **ලාලපනං** [3] යෙව ච **මච්චානං එකමෙකෙසං** මච්චෙ යථා **ඉතා වජ්ජෙති** එවං නීයති, එවං **පස්ස** උපාසක යාව අත්තානෙ ලොකොති.

තත්ථ යෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො ධිතිසම්පන්නා, තෙ **එවම්භයා භතො ලොකෝ මච්චුනා ච ජරාය** ච සෝ න සක්කා කෙනචි පරිත්තාණං කාතුනති යස්මා ඤාතනති, **තස්මා ධිරා න සොචනති විදිත්වා ලොකපරියායං**, ඉමං ලොකසභාවං [4] ඤ්ඤා න සොචනතීති වුත්තං හොති. එවං පන යස්ස මග්ගං-පෙ-පරිදෙවසි, කිං වුත්තං හොති: **යස්ස** මාතුකුච්ඡිං **ආගතස්ස** ආගතම්භත්තං වා ඉතො චවිත්වා අඤ්ඤත්थ **ගතස්ස** ගතම්භත්තං **වා න ජානාසි**, තස්ස ඉමෙ **උභො අන්තෙ අසම්පස්සං නිරත්थං පරිදෙවසි**, ධිරා පන තෙ පස්සන්තා විදිත්වා ලොකපරියායං න සොචනතීති. [5]

ඉදානි "නිරත්थං පරිදෙවසී"ති එත්थ වුත්තපරිදෙවන්තාය නිරත්थකභාවං සාධෙන්තො "පරිදෙවයමානො වෙ"ති ආදිමාහ. තත්ථ **උදබ්බහෙති** උබ්බහෙය්‍ය ධාරෙය්‍ය, අත්තනි සඤ්ඤාපෙය්‍යාති අත්थෝ; **සම්මූළ්හෝ හිංසමත්තානන්ති** සම්මූළ්හෝ හුත්වා අත්තානං බාධෙන්තො [6] **කසිරං වෙත.** [7] **විවක්ඛණෙති** යදි තාදිසො **කඤ්චි අත්थං** උදබ්බහෙ විවක්ඛණෙපි නං පරිදෙවං කරෙය්‍ය, න හි රුණ්ණෙණ්ඩාති එත්තකං යොජනා: **න** පන කොචි **රුණ්ණෙණ්ඩ** වා **සොක්කෙන** වා **වෙතසො සන්තිං පපොති**, අපි ච ඛො පන රොදතො සොචතො ච **භියෝය අස්ස උපජ්ජතෙ දුක්ඛං සරීරඤ්ච දුබ්බණ්ණියාදිනි උපහඤ්ඤතීති.**

1. ම. පක්කඵලසදිසත්තානි. 4. ම. ලොකපරියායං. ලොකෙ සභාව-කත්ථි. 7. ඉ. 2. ම.තත්ථායං. 3. ම ලාලපනං. 5, ම. නානුසොචන්තීති. 6, ම. පතෙත්තොහං.[අවසං

න සෙන පෙනාති තෙන පරිදෙවනෙන කාලකතා න **පාලෙනති** න යාපෙනති න තං තෙසං උපකාරාය හොති, තස්මා **නිරත්ථා පරිදෙවනාති**. න කෙවලඤ්ච නිරත්ථා, අනත්ථමපි ආවහති, කස්මා? යස්මා "සොකමපජහං-පෙ-වසමන්වගූ" තත්ථ **අනුසුච්චසෙනාති** අනුසොචනතා, **වසමන්වගූති** වසඞ්ගතෝ. එවමපි නිරත්ථකතඤ්ච අනත්ථාවහතඤ්ච සොකස්ස දස්සෙත්වා ඉදානි සොකවිනයත්ථං ඔවදන්තෝ අඤ්ඤෙසුපි පස්සාති ආදිමාහ. තත්ථ **ගම්මෙනෙති** ගම්කෙ[1]පරලොකගමන යජ්ජ ඨිතෙති වුත්තං හොති; **එසඤ්ඤෙවිඛ පාණිනොති** මරණ භයෙන එසමානෙයෙව ඉධ සත්තෙ **යෙන යෙනාති** යෙනාකාරෙන **මඤ්ඤතීති**: "දීඝායුකෝ භවිස්සති අරොගෝ භවිස්සතී"ති **නානා නං අඤ්ඤථා** යෙව හොති, සෝ එවං මඤ්ඤිතෝ මරතිපි රොගිපි හොති, **එතාදිසෝ** අයං **විනාභාවෝ** මඤ්ඤිතපපවෙනිත්තෙන හොති. **පස්ස** උපාසක ලොකස්භාවන්ති එවමෙතේ අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බා. **අරහතො සුත්වාති** ඉමං එවරූපං අරහතෝ ධම්මදෙසනං සුත්වා; **න සො ලභා මයා ඉන්නීති** සෝ පෙතෝ ඉදානි මයා පුන[2] ජීවිතුන්ති න ලභා ඉති පරිජානන්තෝ **විනොදය පරිදෙවිතන්ති** වුත්තං හොති.

කිඤ්චි භියෝ: යථා සරණමාදිත්තං-පෙ-ධංසයෙති. තත්ථ **ධිරෝ** ධිති සම්පදාය, **සප්පඤ්ඤෝ** සාභාවිකපඤ්ඤාය, **පණ්ඩිතෝ** බාහුසච්චපඤ්ඤාය, **සුතවා** විත්තක[3]ජාතිකතාය වෙදිතබ්බෝ,-චින්තාමය-සුතමය-භාව නාමයපඤ්ඤාහි වා යොජෙතබ්බං, න කෙවලඤ්ච සොකමෙව, පරිදෙවං-පෙ-සල්ලමත්තනෝ, තත්ථ **පජ්ජහන්ති** තණ්හං, **දෙමනස්සන්ති** වෙතසිකදුක්ඛං; **අබ්බහෙති** උද්ධරෙ; **සල්ලන්ති** එතමෙව තිප්පකාරං දුන්නීහරණට්ඨෙන ච අන්තොතා විජ්ඣනට්ඨෙන ච සල්ලං, පුබ්බෙ වුත්තං සත්තවිධං වා රාගාදිසල්ලං, එතස්මිං හි අබ්භූළ්හෙ (සල්ලෙ) අබ්භූළ්හ සල්ලෙ-පෙ-නිබ්බුතොති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. තත්ථ **අසිතාති** තණ්හාදිට්ඨිහි අනිස්සිතෝ; **පපුඤ්ඤාති** පාපුණිත්වා; සෙසං ඉධ ඉතො පුබ්බෙ ච වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙව, තස්මා න වණ්ණිතන්ති.

සල්ලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 9.

එවමෙම සුතන්ති වාසෙට්ඨ සුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා, අත්ථවණ්ණනං පනාස්ස වුත්තනයානි උත්තානත්ථානි ච පදානි පරිහරන්නා කරිස්සාම.

ඉච්ඡානඞ්ගලොති[4] ගාමස්ස නාමං; බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වඩ්ඪකී **නාරූහෙඩා නොදෙය්‍යොති** වොහාරනාමමෙතං, **පොක්ඛරසාතීති ජානුස්සොණීති** නෙමිත්තිකං. තෙසු කිර එකෝ හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා පදුමෙ නිබ්බත්තෙත්වා; අඤ්ඤතරෝ තාපසෝ තං පදුමං

1. ම. ගම්නොති ගම්කෙ. ගම්තෙ-බහූසු. 2. පස-බහූසු. 3, ම. විත්තක. විඤ්ඤාණ-
4. සී, ඉච්ඡානඞ්ගලෙති, [කත්ථචි,

ගහෙත්වා තත්ථ ඇසිතං දූරකං දිස්වා සංවෙජෙත්වා රඤ්ඤෝ දස්සෙසි. පොක්ඛරෙ සසිතත්තා පොක්ඛරසාතීති වස්ස නාමං අකාසි; එකස්ස ඍසභස්ස තෙමිතත්තා, තෙන කිර ජාතුස්සොණිනාමකං පුරෙ ගිතට්ඨානං ලද්ධං, සො තෙනෙව පඤ්ඤයි. තෙ සබ්බෙපි **අඤ්ඤෙ ච අසීසඤ්ඤතා බ්‍රාහ්මණමහාසාලා** කසමා **ඉච්ඡානඞ්ගලෙ පටිවසන්තීති** වෙ: වෙදජ්ඣායනපරිවීමංසනත්ථං.

තෙන කිර සමයෙන කොසලජනපදෙ වෙදකා බ්‍රාහ්මණා වෙදානං සජ්ඣායනකරණත්ථඤ්ච අච්චූපපරිකඞ්ඛණත්ථඤ්ච තස්මිංයෙව ගාමෙ සන්නිපතන්ති අනන්තරන්තරා අත්තනො භොගගාමතො ආගම්ම තත්ථ පටිවසන්ති. **වාසෙට්ඨභාරද්වාජාගන්ති** වාසෙට්ඨස්ස ච භාරද්වාජස්ස ච; **අයමන්තරා කථාති** යං අත්තනො සභායකභාවානුරූපං කථං කථෙන්තා අනුච්චරිංසු, තස්සා කථාය අන්තරා වෙමජ්ඣෙයෙව අය මඤ්ඤ කථා **උදපාදීති** වුත්තං හොති; **සංසුද්ධගහණිඤ්ඤොති** සංසුද්ධ කුච්ඡිකො, සංසුද්ධාය බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිසම්ං **නිබ්බත්තොති** අධිප්පායො, "සමවෙපකිනියා ගබ්භණියා"ති ආදීසු හි උදරගබ්භ ගබ්භණීති වුච්චති, ඉධ පන මාතුකුච්ඡි; **යාව සත්තමාති** "මාතුමාතා, පිතුපිතා"ති එවං පවත්තෙමෙන යාව සත්ත ජාතියො; එත්ථ ච පිතාමහො ච පිතාමහී ච පිතාමහා, තථා මාතාමහො ච මාතාමහී ච මාතාමහා, පිතාමහා ච මාතාමහා ච පිතාමහායෙව, පිතාමහානං යුගං **පිතාමහයුගං**; යුගන්ති ආයුප්පමාණං, අහිලාපමත්තමෙව වෙතං[1] **අත්ථතො** පන පිතාමහා යෙව පිතාමහයුගං; **අක්ඛිත්තොනාති** ජාතිං ආරබ්භ "කිං සො"ති කෙනචි අනවඤ්ඤාතො; **අනුපකුට්ඨොති** ජාතිසම්පන්නතාදීහි අනුපකුට්ඨ[2] පුබ්බං; **වත්තසම්පන්නොති** ආචාරසම්පත්තියා; **සඤ්ඤපෙතුන්ති** ඤාපෙතුං බොධෙතුං, තිරුත්තරං කාතුන්ති වුත්තං හොති; **ආයාමාති** ගච්ඡාම.

අනුසඤ්ඤානපතිසඤ්ඤානාති "තෙවිජ්ජා භුම්මෙ"ති එවං මයං ආචරියෙහි ච අනුසඤ්ඤිතා අත්තනා ච පටිජානිම්හාති අත්ථො; **අසම්හාති** හවාම **උභොහි** ද්වෙපි ජනා; **අහං පොක්ඛරසාතිස්ස තාරුක්ඛස්සාහං මාණවොති** අහං පොක්ඛරසාතිස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසි අඟසිස්සො, අයං තාරුක්ඛස්සානි අධිප්පායෙන භණති ආචරියසම්පත්තිං අත්ත සම්පත්තිඤ්ච දීපෙන්තො, **තෙවිජ්ජානන්ති** තිවෙදං, **කෙවලිනොති** නිට්ඨං ගතා,[3] **අසම්හසෙ** ඉති අම්හ හවාම. ඉදානි තං කෙවලිභාව[4] විත්ථා රෙන්තො ආහ: පදකසම්ා-පෙ-සාදිහාති. තත්ථ **ජපෙති** වෙදෙ, **කම්මනාති** දසවිධෙන කුසලකම්මපථකම්මනා, අයං හි පුබ්බෙ සත්ත විධං කායවචීකම්මං සන්ධාය "යතො ඛො හො සීලවා හොති"ති ආහ, තිවිධං මනොකම්මං සන්ධාය "චිත්තසම්පන්නා"ති[5] ආහ. තෙන **සම්පන්නා** ගතො හි ආචාරසම්පත්තියා හොති: ඉදානි තං වචනන්තරෙන දස්සෙන්තො ආහ: **අහඤ්හි කම්මනා බ්‍රාහ්මි. ඛයානීනන්ති** ඌනභාවං

1. ම. අභිලාපමත්තඤ්ඤෙවතං. 4. සී. කෙවලභාවං.
2. සී. අඤ්ඤාවඤ්ඤ. 3 ම. සී. නිට්ඨාගතා. 5. ඉං. වත්තසම්පන්නොති.

අතීතං, පරිපුණ්ණන්ති අත්ථෝ; **පෙච්චාති** උපගන්ත්වා.[1] **නමස්සන්තීති** නමෝ[2] කරොන්ති. **චක්ඛුං ලොකෙ සමුප්පන්නන්ති** අවිජ්ජන්ධකාරෙ ලොකෙ තං අන්ධකාරං විධමිත්වා ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථසන්දස්ස නෙන චක්ඛුං හුත්වා සමුප්පන්නං.

එවං අභිත්ථවිත්වා වාසෙට්ඨෙන යාචිතො භගවා ද්වෙපි ජනෙ සඞ්ගණ්හන්තෙනා ආහ: තෙසං වොහං ව්‍යක්ඛිස්සන්ති ආදි. තත්ථ **ව්‍යක්ඛිස්සන්ති** ව්‍යාකරිස්සාමි; **අනුපුබ්බන්ති** තිට්ඨතු තාව බ්‍රාහ්මණ විත්තා, කීටපටඞ්ගතිණරුක්ඛතො පභුති වො අනුපුබ්බං ව්‍යක්ඛිස්සන්ති එවමෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො, එවං විත්ථාරකථාය විනෙතබ්බා හි තෙ මාණවකා; **ජාතිවිභඞ්ගන්ති** ජාතිවිත්ථාරං; **අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියොති** තෙසං තෙසං හි පාණානං ජාතියො අඤ්ඤා අඤ්ඤා, නානප්පකාරාති අත්ථො. තතො පාණානං ජාතිවිභඞ්ගෙ ඤාපෙතබ්බෙ "තිණරුක්ඛෙපි ජානාථා"ති අනුපාදින්නකානං තාව ඤාපෙතුං ආරද්ධො. "තං කිමත්ථ"න්ති වෙ: උපාදින්නෙසු සුඛසූපනත්ථං. අනුපාදින්නෙසු හි ජාතිහෙදෙ ගහිතෙ උපාදින්නෙසු සො පාකටතරො හොති. තත්ථ **තිණානි** නාම අන්තොඑගූති බහිසාරානි, තසමා තාලනාළිකෙරා දයොපි **තිණසඞ්ඛං** ගච්ඡන්ති, රුක්ඛා නාම බහිඑගූ අන්තොසාරා, **තිණානි** ච රුක්ඛා ච තිණරුක්ඛා, තෙ උභයොගබ්භුවවන්නෙන දස්සෙන්තො ආහ: **තිණරුක්ඛෙපි ජානාථාති.**

න වාපි පඤ්ඤායරෙති "මයං තිණා, මයං රුක්ඛා"ති එවම්පි න පරිජානන්ති; **ලිඞ්ගං ජාතිමයන්ති** අපරිජානනතාය්‍යනම්පි ච තෙසං ජාතිමයමෙව **සඤ්ඤාණං** අත්තනො මූලභූතතිණාදිසදිසමෙව හොති, කිං කාරණං: **අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියොති**, යස්මා අඤ්ඤා තිණජාති අඤ්ඤා රුක්ඛජාති, තිණෙසුපි අඤ්ඤා තාලජාති අඤ්ඤා නාළිකෙරජාතීති එවං විත්ථාරෙතබ්බං. තෙන කිං දීපෙති? යං ජාතිවසෙන (නානා) හොති, තං අත්තනො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනාපි අඤ්ඤජාතිතො විසෙසෙන ගය්හති; යදි ව ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, සොපි අත්තනො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනා ඛත්තියතො වෙස්සසුද්දතො වා විසෙසෙන ගය්හෙය්‍ය; න ච ගය්හති; තසමා න ජාතියා බ්‍රාහ්මණොති, පරතො පන "යථා එතාසු ජාතීසු"ති ඉමාය ගාථාය එතමත්ථං වච්ඡෙදෙනෙව ආවිකරිස්සති. එවං අනුපාදින්නෙසු ජාතිභෙදං දස්සෙත්වා උපාදින්නෙසු තං දස්සෙන්තො තතො **කීවෙති** එවමාදිමාහ. තත්ථ **කීටාති** කිමයො[4] **පටඞ්ගාති** පතඞ්ගා, **සාව කුණපකිපිල්ලිකෙති** කුණපකිපිල්ලිකං පරියන්තං කත්වාති අත්ථො. **බුද්දළෙති** කාළකඤ්ඤකණ්ටකාදයො, **මහල්ලළෙති** සඞ්ඝාරා දයො, සබ්බෙ හි තෙ අනෙකාවයවත්තා. **පාදුදරෙති** උදරපාදෙ, උදරං යෙව යෙසං පාදාති වුත්තං හොති; **දීඝපිට්ඨිළෙති** සපජානං හි සීසතො යාව නඞ්ගුට්ඨා පිට්ඨි හොති. තෙන තෙ දීඝපිට්ඨිඤාති වුච්චන්ති; තෙපි අනෙකපජාකාරා ආසිවිසාදිභෙදෙන. **ඔදළෙති** උදකමනි ජාතෙ,

1. සී. අපගන්ත්වා. 2. සී. නමොනි. 3. සී. I. & V. එසමපි. 4. ම. කිමියො,

මච්ඡාපි අනෙකපපකාරා රොහිතමච්ඡාදිභෙදෙන. **පක්ඛීති** සකුණෙ, තෙ හි පක්ඛානං අත්ථිතාය පක්ඛීති වුච්චන්ති, පතෙහි යන්තීති **පත්තයානා**, වෙහාසෙ ගච්ඡන්තීති **විහඞ්ගමා**, තෙපි අනෙකපපකාරා කාකාදිභෙදෙන. එවං ඵලජ්ලාකාසගොචරානං පාණකානං ජාතිභෙදං දස්සෙත්වා-ඉදානි යෙනාධිප්පායෙන තං දස්සෙසි තං ආවිකරොනෙතා යථා එතාසූති ගාථමාහ.

තත්ථ යෙවා සඞ්ඛපතො පුබ්බෙ වුත්තාධිප්පායවණ්ණනාවසෙනෙව වෙදිතබ්බා, විත්ථාරතො පනෙත්ථ යං වත්තබ්බං තං සයමෙව දස්සෙනෙතා න කෙසෙඛීති ආදිමාහ, තත්‍රායං යොජනා: යං වුත්තං "නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං පුථූ"ති, තං එවං නත්ථීති වෙදිතබ්බං, සෙය්‍යථිදං: **න කෙසෙඛි** න හි "බ්‍රාහ්මණානං ඊදිසා කෙසා හොන්ති ඛත්තියානං ඊදිසා"ති නියමො අත්ථි, යථා හත්ථිඅස්සමිගාදීනන්ති ඉමිනා නයෙන සබ්බං යොජෙතබ්බං; **ලිඞ්ගං ජාතිමයං නෙව යථා අඤ්ඤාසු ජාතිසූති** ඉදං පන වුත්තමෙව අත්ථස්ස නිගමනන්ති වෙදිතබ්බං, තස්ස යොජනා: තදෙව යස්මා ඉමෙහි කෙසාදීහි නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං පුථූ, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං: බ්‍රාහ්මණාදි භෙදෙසු මනුස්සෙසු ලිඞ්ගං ජාතිමයං නෙව යථා අඤ්ඤාසු ජාතිසූති. ඉදානි– එවං ජාතිභෙදෙ අසන්තෙපි[1] "බ්‍රාහ්මණෙ, ඛත්තියෙ"ති ඉදං නානත්තං යථා ජාතං, තං දස්සෙතුං **පවත්තනන්ති** ගාථමාහ. තස්සත්ථො: එතං තිරවජ්ජානාං[2] විය යොනිසිද්ධමෙව කෙසාදිසණ්ඨාන නානත්තං මනුස්සෙසු බ්‍රාහ්මණාදිනං අත්තනො අත්තනො සරීරෙසු න විජ්ජති, අවිජ්ජමානෙපි පන එතස්මිං යදෙතං "බ්‍රාහ්මණෙ, ඛත්තියෙ"ති නානත්තවිධානපරියායං වොකාරං, තං **වොකාරඤ්ච මනුස්සෙසු සමඤ්ඤාය පවුච්චති**, වොහාරමත්තෙනෙත වුච්චතීති.

එත්තාවතා භගවා භාරද්වාජස්ස වාදං නිග්ගහෙත්වා ඉදානි යදි ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, ආජීවසීලාචාරවිප්පන්නොපි බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, යස්මා පන පොරාණබ්‍රාහ්මණා තස්ස බ්‍රාහ්මණභාවං න ඉච්ඡන්ති, ලොකෙ ච අඤ්ඤෙපි පණ්ඩිතමනුස්සා, තස්මා වාසෙට්ඨස්ස වාදපඨහණත්ථං තං දස්සෙන්තො-යො හි කොචි මනුස්සොසූති ආදිකා අට්ඨ ගාථායො ආහ, තත්ථ **ගොරක්ඛඛනන්ති** ඛෙත්තරක්ඛං, කසිකම්මන්ති වුත්තං හොති, පඨවි හි හොති වුච්චති, තපපභෙදෙ ච ඛෙත්තං. **පුථුසිප්පෙනාති** තන්තවායකම්මාදිනානාසිප්පෙන. **වොහාරනති** වණිජ්ජං. **පරප්පෙසෙනාති** පරෙසං වෙය්‍යාවච්චෙන, **භූසත්ථනන්ති** ආවුධජීවිකං, උසුඤ්ච සත්ථඤ්චාති වුත්තං හොති, **පොරොහිච්චෙනාති** පුරොහිතකම්මෙන.

එවං බ්‍රාහ්මණසමඤ්ඤාය ච ලොකවොහාරෙන ච ආජීවසීලාචාර විප්පන්නස්ස අබ්‍රාහ්මණභාවං සාධෙත්වා එවං සන්තෙ න ජාතියා බ්‍රාහ්මණො-ගුණෙහි පන බ්‍රාහ්මණො හොති, තස්මා යත්ථ තත්ථ කුලෙ

1. ම. ජාතිභෙදෙසු සන්තෙසු. 2. ම. එවං තිරවජ්ජානඤ්ඤං.

ජාතෝ යෝ ගුණවා, සෝ බ්‍රාහ්මණෝ, අයමෙත්ථ **සුද්ධියෝති** එවමෙතං **සුද්ධං** අත්ථතෝ ආපාදෙත්වා පුන තදෙව සුද්ධං වවිහෙදෙන පකා සෙතෙතා **ආහ**: තවාහං බ්‍රාහ්මණං බ්‍රූමීති. තස්ස'ත්ථෝ: **අහං** පන යථායං වතූසු යෝනීසු යත්ථ කත්ථචි ජාතෝ, තත්‍රාපි වා විසෙසෙන යෝ බ්‍රාහ්මණසම්භූතාය මාතරි සම්භූතෝ, තං **යෝනිජං මත්ති සම්භවං**, යා වායං "උභතෝ සුජාතෝ"ති ආදිනා නයෙන බ්‍රාහ්මණෙහි බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසුද්ධුප්පත්තිමඝසම්බන්ධා යෝනි කථියති, "සංසුද්ධගහණිකෝ"ති ඉමිනා ච මාතිසම්පත්ති, තතොපි ජාතසම්භූතත්තා යෝනිජෝ මත්තිසම්භවොති ච වුච්චති, තමපි යෝනිජං මත්තිසම්භවං ඉමිනාව යෝනිජමත්තිසම්භවමත්තෙන බ්‍රාහ්මණං න බ්‍රූමි. කස්මා? යස්මා "හෝ හෝ"ති වචනමත්තෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං කිඤ්චනෙහි[1] විසිට්ඨත්තා **හොවාදි නාම යෝ හොති සචෙ සෝ කිඤ්චනෝ**, - යෝ පනායං යත්ථ කත්ථචි කුලෙ ජාතොපි රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන **අකිඤ්චනෝ** සබ්බගහණපටිනිස්සග්ගෙන ච අනාදූනෝ, **අකිඤ්චනං අනාදූනං තමහං බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං**, කස්මා? යස්මා බාහිතපාපොති.

කිඤ්චි භියෝය: සබ්බසංයොජනං ඡෙච්චාති ආදිකා **සත්තවීසති** ගාථා. තත්ථ **සබ්බසංයොජනන්ති** දසවිධං සංයොජනං; **න පරිත්තසතීති** තණ්හාය න භායති; **තමහන්ති** තං අහං රාගාදීනං සබ්භානං අතිගතත්තා **සබ්භාතිගං**, වතූන්නම්පි යොගානං අභාවෙන **විසංයුත්තං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. **නන්දිනන්ති**[2] නයනභාවෙන පවත්තං සොධං, **වරත්තන්ති** බන්ධනභාවෙන පවත්තං තණ්හං, **සඤ්ඤෝගං සහ නුක්කමනන්ති** අනුසයානුක්කමසහිතං ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසඤ්ඤෝගං; ඉදං සබ්බම්පි **ඡින්දිත්වා** ඝීතං අවිජ්ජාපලිඝසස්ස උක්කිත්තනතත්තා **උක්කිත්තපලිඝං** වතූන්නං සච්චානං බුද්ධත්තා **බුද්ධං අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ.

අදුට්ඨෝති එතං දසහි අක්කොසවත්ථූහි **අක්කොසඤ්ච** පාණිආදීහි පොථනඤ්ච අනුබන්ධනාදීහි **බන්ධනඤ්ච යෝ** අකුද්ධමානසො හුත්වා අධිවාසෙති, ඛන්තිබලෙන සමන්නාගතත්තා **ඛන්තිබලං**, පුනපුනං උපපත්තියා අනීකභූතෙන තෙනෙව ඛන්තිබලානීකෙන සමන්නාගතත්තා **බලානීකං** තං එවරූපං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථෝ. **වතවන්තන්ති** ධුතවතෙන සමන්නාගතං, වතුපාරිසුද්ධිසීලෙන සීලවන්තං, **තණ්හාඋස්සදහාවෙන** අනුස්සදං, ඡළින්ද්‍රියදමනෙන දන්තං කොටියං ඨිතෙන අන්තිමසාරීරං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථෝ. **සෝ න ලිප්පතීති** එවමෙවං යෝ අඛීණාසවෝ දුවිධෙපි කාමෙ න ලිප්පති තයිමෙ කාමෙ න සණ්ඨාති, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. **දුක්ඛස්සාති** ඛන්ධදුක්ඛස්ස; **පජානහාරන්ති** ඔහිතභාරං; වතූහි යොගෙහි සබ්බකිලෙසෙහි වා **විසංයුත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. **ගම්භීරපඤ්ඤන්ති** ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදීසු පවත්තාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතං; ධම්මොජ්ජපඤ්ඤාය **මෙධාවිං**, "අයං

1. සකිඤ්චනෙහි-බහූසු. 2. නාභිනන්ති-බහූසු.

දුග්ගතියා, අයං සුගතියා, අයං නිබ්බාණස්ස මග්ගො, අයං අමග්ගො"ති එවං මග්ගෙ අමග්ගෙ ච ඤෙය්‍යතාය **මග්ගාමග්ගඤ්ඤස්ස සොවිදං**, අරහත්ත සඞ්ඛාතං **උත්තමත්ථං අනුප්පත්තං** තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථො. **අසංසට්ඨන්ති** දස්සනසවණසමුල්ලාපපරිභොගකායසංසග්ගානං අභාවෙන අසංසට්ඨං: **උභයෙනාති** ගිහීහි ච **අනාගාරෙහි** චාති උභයෙහිපි අසංසට්ඨං; **අනොකසාරිනන්ති** අනාලයවාරිං; **තං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **නිධායාති** නික්ඛිපිත්වා ඔරොපෙත්වා; **තසෙසු ථාවරෙසු චාති** තණ්හාතාසෙන තසෙසු තණ්හාභාවෙන ථිරතාය ථාවරෙසු; **යො න හනතීති** යො එවං සබ්බසත්තෙසු විගත පටිඝතාය නික්කිත්තදණ්ඩො නෙව ඝාතෙති සයං හනති, න අඤ්ඤෙන **ඝාතෙති, තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **අවිරුද්ධන්ති** ඇඝාත වසෙන වීරුද්ධෙසුපි ලොකියමහාජනෙසු ආඝාතාභාවෙන අවිරුද්ධං හත්ථගතෙ දණ්ඩෙ වා සත්ථෙ වා අවිජ්ජමානෙපි පරෙසං පහාරදානතො අවිරතත්තා **අත්තදණ්ඩෙසු** ජනෙසු **නිබ්බුතං** නික්කිත්තදණ්ඩං, පඤ්චන්නං ඛන්ධානං "අහං මම"නති ගහිතත්තා **ගාදූභෙසු** තස්ස ගහණස්ස අභාවෙන **අනාදූනං තං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **ආරගණාති** යස්සෙතෙ **රාගාදයො** අයඤ්චි පරගුණ මක්ඛණලක්ඛණො **මක්ඛො** ආරග්ගා **සාසපො විය** පතිතො, යථා සාසපො ආරග්ගෙ න සන්තිට්ඨති, එවං විත්තෙ න තිට්ඨන්ති,[1] **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො.

අකඤ්ඤනන්ති අථිරුඝං, **විසඤ්ඤුපනිත්ති** අත්ථවිසඤ්ඤුපනිං, **සච්චවාති** භූතං; **නාභිසජ්ජති ඝාස** ගිරාය අඤ්ඤං කුක්කුච්චාපනවසෙන න ලග්ගාපෙය්‍ය, බිණාසවො නාම එවරූපමෙව ගිරං භාසෙය්‍ය, තස්මා **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. සාටකාභරණාදිසු **දීඝං වා රස්සං වා**, මණිමුත්තාදිසු අණුං වා **ථූලං** වා, මහග්ඝඅප්පග්ඝ වසෙන **සුභං** වා **අසුභං** වා **යො** පුග්ගලො ඉමස්මිං **ලොකෙ** පර පරිග්ගහිතං නාදියති, **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **නිරාසයනන්ති** නිත්තණ්හං, **විසංයුත්තන්ති** සබ්බකිලෙසෙහි වියුත්තං[2] **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **ආලයාති** තණ්හා; **අඤ්ඤාය අඤ්ඨං ඤත්වාති** අට්ඨ වත්ථූනි යථාභූතං ඤාණෙන අට්ඨවත්ථුකාය විච්කිච්ඡාය නිබ්බිචිකිච්ඡෙන; **අමතොගධං අනුප්පත්තන්ති** අමතං නිබ්බාණං ඔගහෙත්වා අනුප්පත්තං; **තමහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **උභොති** වෙපි **පුඤ්ඤඤ්ච පාපඤ්ච**[3] ඒඩෙත්වාති අත්ථො; **සඞ්ගන්ති** රාගාදි භෙදං සඞ්ගං; **උච්චාවගාති** අනික්කනෙත්තා; **තමහං** වට්ටමූලසොකෙන **අසොකං**, අබ්භන්තරෙ රාගරජාදීනං අභාවෙන **විරජං**, නිරුපක්කිලෙසතාය **සුද්ධං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථො. **විමලන්ති** අබ්භාදිමල විරහිතං,[4] **සුද්ධන්ති** නිරුපක්කිලෙසං, **විප්පසන්නන්ති** පසන්නාවිත්තං, **අනාවිලන්ති** කිලෙසාවිලත්තවිරහිතං; **නන්දිභවපරික්ඛීණන්ති**[5] තීසු

1. සී. තිට්ඨති. 3. නත්ථි කත්ථචි. 4. ම. රහිතං.
2. විසංයුත්තං--විසුං යුත්තං--විපයුත්තං--ඉති ච. 5. ම. නන්දිරාගපරික්ඛීණන්ති,

හවෙසු සුපරිකම්මකතභාවං; **නාහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. යෝ භික්ඛු **ඉමං රාගපලිපථඤ්චේව** කිලෙස **දුග්ගඤ්ච සංසාරඤ්චවට්ටඤ්ච** වතූහාපි සච්චානං අප්පටිවිජ්ඣනෙන **මෝහඤ්ච** අතිත්තෝ, චිත්තාරෝ ඔඝෙ **තිණ්ණෝ** හුත්වා **පාරං** අනුප්පත්තෝ; දුවිධෙන ඛාණෙන **ඛීණෝ**, තණ්හාය අභාවෙන **අනේජෝ**, කථංකථාය අභාවෙන **අකථංකථී**, උපාදානානං අභාවෙන අනුපාදිසිත්වා කිලෙසනිබ්බාණෙන **නිබ්බුතෝ**, **නාහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. යෝ පුග්ගලෝ **ඉධ** ලෝකෙ උභොපි **කාමෙ** හිත්වා **අනාගාරෝ** හුත්වා පරිබ්බජති, **නං පරිකම්මකාමුඤ්චේව** පරිකම්මභවඤ්ච අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමීති අත්ථෝ. යෝ **ඉධ** ලෝකෙ ඡවාරිකං **නාභිජානං** ජහිත්වා ඝරාවාසෙන අනපේක්ඛෝ **අනාගාරෝ** හුත්වා පරිබ්බජති, **නාභිනන්දාය** වෙව **භවස්ස** ච පරිකම්මතණ්හාභවපරිකම්මං **නාහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ.

මානුසකං යෝගන්ති මානුසකං ආයුඤ්චේව පඤ්ච කාමගුණෙ ච,[1] දිබ්බයෝගෙපි එසෙව නයෝ; **උපච්චගාති** යෝ මානුසකං යෝගං **තිත්වා** දිබ්බං අතික්කමනෙන, **නං සබ්බබන්ධනේති** වතූහි **යොගෙහි විසංයුත්තං අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. **රතිඤ්ති** පඤ්චකාමගුණරතිං, **අරතිඤ්ති** අරඤ්ඤවාසෙ උක්කණ්ඨිතත්තං; **සීතිභූතන්ති** නිබ්බුතං, **නිරූපධින්ති** නිරූපක්කිලෙසං; **විරන්ති** **නං** එවරූපං **සබ්බං ඛන්ධලෝකං අභිභවිත්වා** ඨිතං විරියවන්තං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. ***යෝ වෙදීහි** යෝ **සත්තානං** සබ්බාකාරෙන **චුතිඤ්ච පටිසන්ධිඤ්ච** පාකටං කත්වා ජානාති, **නාහං** අලග්ගභාවාය **අසත්තං**, පටිපත්තියා[2] සුට්ඨු ගතත්තා **සුගතං**, වත්තූනං සච්චානං බුද්ධභාවාය **බුද්ධං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ.

යස්සාති යස්සෙතෙ **දෙවාදයෝ** ගතිං න ජානන්ති, **නාහං**ං ආසවානං ඛීණභාවාය ඛීණාසවං, කිලෙසෙහි ආරකත්තා **අරහන්තං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. **පුරෙති** අතීතකප්පෙසු, **පච්ඡාති** අනාගතෙසු, **මජ්ඣෙති** පච්චුප්පන්නෙසු; **කිඤ්චනන්ති** යස්සෙතෙසු ඛන්ධෙසු **තණ්හාගාහසඞ්ඛාතං** කිඤ්චනං **නත්ථි**, තම්හා රාගකිඤ්චනාදීහි **අකිඤ්චනං**, කස්සචි ගහණස්ස අභාවෙන **අනාදානං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ. අවජ්ඣමිත්තත්තෙන උභයභාවදිසත්තාය **ඵස්සං**, උත්තමට්ඨෙන **පවරං**, විරියසමත්තතියා **වීරං**, මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං එසිතත්තා මහෙසිං; **තිණ්ණං** මාරානං විජිතත්තා විජිතාවිනං, නින්හාතකිලෙසතාය **නහාතකං**, චතුසච්චබුද්ධතාය **බුද්ධං නාහං** එවරූපං **අහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ, ***යෝ පුබ්බෙ නිවාසං** පාකටං කත්වා ජානාති ඡබ්බිසතිදෙවලොකභෙදං **සග්ගං** වතුඛිධං **අපායඤ්ච** දිබ්බචක්ඛුනා **පස්සති**, **අත්ථෝ ජාතික්ඛයසඞ්ඛාතං** අරහත්තං පත්තෝ, **නාහං බ්‍රාහ්මණං** වදාමීති අත්ථෝ.

---

1. ම. පඤ්චවිධකාමගුණං. 2. ම. පවිපත්තිං.

* 'යෝ'වෙති(=යෝ+අවෙති)ඉති සුත්තං විය ඛායති, ජානාතීති වුත්තත්තා.

එවං භගවා ගුණතො බ්‍රාහ්මණං වත්වා, "යෙ ජාතිතො[1] බ්‍රාහ්මණොති අභිනිවෙසං කරොනති, තෙ ඉදමජානන්තා, සා ව නෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨී"ති දස්සෙනෙනා සම්සඤ්ඤ හෙසාති ගාථාවයමාහ. තස්සත්‍ථො: යදිදං "බ්‍රාහ්මණො, ඛත්තියො, හාරවාජො, වාසෙට්ඨා"ති **නාම ගොත්තං පඤ්ඤපිතං, සම්සඤ්ඤ හෙසා ලොකසම්මි** පඤ්ඤත්තති වොහාරමත්තන්නති වෙදිතබ්බං, කස්මා? යස්මා **සම්මුවවා සමුදාගතං** සම්භුසඤ්ඤාය ආගතං, තං හි **තත්‍ථ තත්‍ථ** ජාතකාලෙවස්ස[2] සුනි සාලොහිතෙහි **පඤ්ඤපිතං** කතං, නො චෙ තං එවං පඤ්ඤපෙය්‍යුං, න කොචි කඤ්චි දිස්වා "අයං බ්‍රාහ්මණො"ති වා "හාරද්ධාජො"ති වා ජානෙය්‍ය, එවං පඤ්ඤපිතඤ්චෙතං **දීඝරත්තං අනුසයිතං දිට්ඨිගතං අජ්ඣානං** පඤ්ඤපිතං නාම්ගොත්තං "නාම්ගොත්තමත්තමෙතං සංවොහාරත්‍ථං පඤ්ඤපිත"න්නි අජානන්නානං **සත්තානං** හදයෙ දීඝරත්තං දිට්ඨිගතං අනුසයිතං, තස්ස අනුසයිතත්තා තං **නාම්ගොත්තං අජ්ඣානතා නෙ පබ්‍රූවන්නි**: "ජාතියා හොති බ්‍රාහ්මණො"ති, අජානන්නා[3] යෙව එවං වදන්තීති වුත්තං හොති.

එවං "යෙ ජාතිතො බ්‍රාහ්මණොති අභිනිවෙසං කරොනති, තෙ ඉදං වොහාරමත්තමෙව අජානන්නා, සා ව නෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨී"ති දස්සෙත්වා ඉදානි නිපරියායමෙව ජාතිවාදං පටික්ඛිපන්නෙනා කම්ම වාදඤ්ච නිරොපෙන්නෙනා **න ජච්චා**ති ආදිමාහ. තත්‍ථ **කම්මනා බ්‍රාහ්මණො හොති කම්මනා හොති අබ්‍රාහ්මණොති** ඉමිස්සා උපඩ්ඪ ගාථාය අත්ථවිත්ථාරණත්‍ථං කස්සකො කම්මනාති ආදි වුත්තං, තත්‍ථ **කම්මනාති** පච්චුප්පන්නෙන කායිකමනොකම්මාදි නිබ්බත්තකචෙතනා කම්මනා. **පටිවෙසමුපාදදසානි** "ඉමිනා පවෙයෙන එවං හොති"ති එවං පටිවෙසමුපාදදස්සාවිනො, **කම්මවිපාකඤ්ඤොවිදූති** "සම්මාසාව මාසාරගෙ කුලෙ කම්මවසෙන උපපත්ති හොති. අඤ්ඤපි හීනපණීතතා නීනපණීතෙ කම්මෙ විපච්චමානෙ හොති"ති එවං කම්මවිපාකෙ කුසලා; **කම්මනා වත්තතීති** ගාථාය පන **ලොඤ්ඤාති වා පජාති වා සත්තාති** වා එකොයෙව අත්‍ථො, වචනමත්තෙන[4] භෙදෙ. පුරිමපදෙන වෙත් "අත්‍ථි බ්‍රහ්මා මහා බ්‍රහ්මා සෙට්ඨා සඤ්ජිතා වසී පිතා භූතභව්‍යාන"න්නි ඉමිස්සා දිට්ඨියා නිසෙධො වෙදිතබ්බො. කම්මනා හි වත්තති නානා නානා ගතිසු උපපජ්ජති ලොකො, තස්ස කො සඤ්ජිතාති; දුතියෙන එවං කම්මනා උපපත්තෙපි ව පවත්තියමපි අනිත්තපවුප්පන්නභෙදෙන කම්මනා එව වත්තති සුඛදුක්ඛානි පවත්තුභොතොතා. හීනපණීතාදි භාවං ආපජ්ජනෙනා පවත්තතීති දස්සෙති, තතියෙන තමෙවත්‍ථං නිගමෙති: එවං සබ්බථාපි **කම්මනිබ්බත්තා** සත්තා කම්මෙනෙව බද්ධා හුත්වා පවත්තන්නි න අඤ්ඤථාති; චතුත්‍ථෙන තමත්‍ථං උපමාය විභාවෙති: **රථස්සාණීව යායතොති**, යථා රථස්ස යායතො ආණි නිබ්බන්ධනං හොති න තාය අනිබද්ධො යාති, එවං ලොකස්ස උපජ්ජතො

1, ම. යොනිතො.
2, ම. ජාතකාලෙයෙවස්ස.
3, ම. අජානතෙනා.
4, ප-වං, වචනමත්තෙනා.

පවත්තතෝ ච කම්මං නිබ්බත්තං, න තෙන අනිබ්බත්තෝ උපපජ්ජති නපප වත්තතීති. ඉදානි-යස්මා එවං කම්මනිබ්බත්තෝ ලෝකෝ, තස්මා සෙට්ඨෙන කම්මනා සෙට්ඨභාවං දස්සෙන්තෝ තපෙනාති ගාථාද්වය මාහ. තත්ථ **තපෙනාති** ඉන්ද්‍රියසංවරෙන, **බ්‍රහ්මචරියෙනාති** සික්ඛා නිසිතෙන වුත්තාවසෙසසෙට්ඨචරියෙන, **සංයමෙනාති** සීලෙන, **දමෙනාති** පඤ්ඤාය; එතෙන සෙට්ඨෙන සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතෙන කම්මනා **බ්‍රාහ්මණෝ හොති**, කස්මා? යස්මා **එතං බ්‍රාහ්මණං උත්තමං**, යස්මා එතං කම්මං උත්තමෝ බ්‍රහ්මභාවොති වුත්තං හොති; **බ්‍රහ්මානන්තිපි** පාඨෝ. **තස්සදෝ**: බ්‍රහ්මං ආනෙතීති බ්‍රහ්මානං, බ්‍රහ්මභාවං ආනෙති ආවහතීති දෙතීති වුත්තං හොති. දුතියගාථාය **සමෙනාති** සන්තකිලෙසෝ **බ්‍රහ්මා සඛෙත්තාති** බ්‍රහ්මා ච සඛෙත්තා ච යෝ එවරූපෝ සෝ න කෙවලං බ්‍රාහ්මණෝ අපි ච ඛෝ බ්‍රහ්මා ච සඛෙත්තා ච සෝ **විජානතං** පණ්ඩිතානං. **එවං වාසෙට්ඨ ජානාහීති** වුත්තං හොති, සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 10.

එවමේම සුතන්ති කොකාලිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති අම්බට්ඨසුත්තවණ්ණනායමෙව ආවිභවිස්සති, අම්බට්ඨසුත්තවණ්ණනාය වස්ස **එවමේම සුතන්ති** ආදි වුත්තනයමෙව, "අථ ඛෝ කොකාලිකෝ"ති එත්ථ පන "කෝ අයං කොකාලිකෝ? කස්මා ච උපසඞ්කමී"ති? වුච්චතෙ:

අයං කිර කොකාලිරට්ඨෙ කොකාලිනගරෙ කොකාලිසෙට්ඨිස්ස පුත්තේ, පබ්බජිත්වා පිතරා කාරාපිතවිහාරෙයෙව පටිවසති චුල්ලකොකාලිකොති නාමෙන, න දෙවදත්තසිස්සෝ,[1] සෝ හි බ්‍රාහ්මණපුත්තෝ මහාකොකාලිකොති පඤ්ඤායි, භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ජනපදවාරිකං චර මානා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය විවෙකවාසං වසිතුකාමා තෙ භික්ඛූ උය්‍යොජෙත්වා අත්තනෝ පත්තචීවරමාදාය තස්මිං ජනපදෙ තං නගරං පත්වා විහාරං අගමංසු, තත්ථ තෙන කොකාලිකෙන සද්ධිං සමෙමා දිත්වා තං ආහංසු: "ආවුසො මයං ඉධ තෙමාසං වසිස්සාම, මා කස්සචි ආරොචෙය්‍යාසී"ති. සො "සාධූ"ති පටිසුණිත්වා තෙමාසෙ අතීතෙ ඉතරදිවසං පගෙව නගරං පවිසිත්වා ආරොචෙසි: "තුම්හෙ අග්ගසාවකෙ ඉධාගතත්ථා වසමානෙ න ජානිත්ථ, න තෙ කොචි පවත්තයෙනාපි නිමන්තෙතුං." නගරවාසිනො "කස්මා නො භන්තෙ නාරොචයිත්ථ"– "කිං ආරොචිතෙන, කිං නාදසථ වෙ භික්ඛූ වසන්තෙ"–"නනු එතෙ අග්ගසාවකා"ති. තෙ බිපං සන්නිපතිත්වා සප්පිගුළවත්ථාදීනි ආනෙත්වා කොකාලිකස්ස පුරතො නික්කිපිංසු.

සෝ චින්තෙසි: පරමප්පිච්ඡා අග්ගසාවකා. පයුත්තත්තාවායං උපපන්නා ලාභොති ඤත්වා න සාදියිස්සන්ති, අසාදියන්තා අද්ධා ආවාසිකස්ස දෙථාති භණිස්සන්ති; හන්දාහං ඉමං ලාභං ගාහාපෙත්වා ගච්ඡාමී"ති,

1. ම. දෙවදත්තස්ස සිස්සෝ.

සෝ තථා අකාසි, ථෙරා දිස්වාව පයුත්තවාචාය[1] උපපන්නභාවං ඤත්වා "ඉමේ පච්චයා නෙව අම්හාකං න කොසාලිකස්ස වට්ටනති"ති විනෙත්වා "ආවාසිකස්ස දෙථා"ති අවත්වා පටික්කමිංසු. තෙන කොසාලිකෝ "ඝථං හි නාම අත්තනා අගණ්හනත්තා මයම්පි න දූපෙස්සූ"නති දෙමනස්සං උපපාදෙසි, තෙ භගවතෝ සන්තිකං අගමංසු; භගවා ච පවාරෙත්වා සඞ්ඝෙ අත්තනා ජනපදචාරිකං න ගච්ඡති, අඤ්ඤාවකෙ පෙසෙති "වරථ භික්ඛවෙ චාරිකං බහුජනහිතාය"ති ආදීනි වත්වා; ඉදං ආවිණ්ණං තථාගතානං, තෙන ඛො පන සමයෙන අත්තනා අගණ්හනකාමෝ හොති, අථඛො පුනදෙව උස්සෙපෙසි: "ගච්ඡථ භික්ඛවෙ-වරථ චාරික"නති. තෙ පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං චාරිකං චරමානා අනුපුබ්බෙන තසම්ං රට්ඨෙ තමෙව නගරං අගමංසු. නාගරා ථෙරෙ සඤ්ජානිත්වා සහ පරික්ඛාරෙහි දූනං සජ්ජෙත්වා නගරම්ජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා දූනමදංසු, ථෙරානඤ්ච පරික්ඛාරෙ උපනාමෙසුං; ථෙරා ගහෙත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදංසු. තං දිස්වා කොසාලිකෝ විනෙතසි: "ඉමෙ පුබ්බෙ අපච්චයා අහෙසුං, ඉදානි ලොභාභිභූතා පාපිච්ඡා ජාතා; පුබ්බෙපි අපච්චයසන්නිස්සිතත්තා පච්චිත්තසදිසා මඤ්ඤෙ, ඉමෙ පාපිච්ඡා අසන්තගුණදීපකා පාපභික්ඛූ"නි සෝ ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා "ආවුසො තුම්හෙ පුබ්බෙ අපච්චයා සන්තුට්ඨා පච්චිත්තා විය අනුවත්ථ, ඉදානි පනත්ථ පාපභික්ඛූ ජාතා"නි වත්වා පත්තචීවර මාදාය තදහෙව තරමානරූපෝ නික්ඛමිත්වා "ගන්ත්වා භගවතෝ එතමත්ථං ආරොචෙස්සාමී"ති සාවත්ථාභිමුඛෝ ගන්ත්වා අනුපුබ්බෙන භගවන්තං උපසඞ්කම්, අයමෙත්ථ කොසාලිකෝ ඉමිනා කාරණෙන උපසඞ්කම්. තෙන වුත්තං: **අථ ඛො කොසාලිකෝ භික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී**ති ආදි.

භගවා තං ථුරිතථුරිතං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ව ආවජ්ජෙත්වා අඤ්ඤාසි: "අඤ්ඤාවකෙ අකෙකාසිතුකාමෝ ආගතෝ"ති, "**සක්කා නුඛො** පටිසෙධෙතු"නති ච ආවජ්ජන්තො "න සක්කා, ථෙරෙසු අපරජ්ඣිත්වා ආගතෝ එතංසෙන පදුම්නිරයෙ උපපජ්ජිස්සති"ති අද්දස; එවං දිස්වාපි පන "සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙපි නාම ගරහන්තං සුත්වා න නිසෙධෙති"ති පරවාදමොචනත්ථං අරියූපවාදස්ස මහාසාවජ්ජභාවදස්ස ච්ඡත්ථඤ්ච මාඉෙවන්ති ආදිනා නයෙන නික්කත්තුං පටිසෙධෙසි. තත්ථ **මාඉෙවන්ති** මං එවමාහ, මා එවං භණීති අත්ථො; **පෙසලාති** පියසීලා; **සද්ධාසීලකාති** සද්ධාගමකරෙ, පසාදුවහොති වුත්තං හොති; **පච්චයසීලකාති** පච්චයකරෙ, "එවමෙත"නති සන්නිට්ඨාවහොති වුත්තං හොති; **අවිරපකකතනස්සාති** පකකනත්තස්ස සතෝ න විරෙතෙව; **සඞ්ඛඛාකාසො ථූලො අභොසීති** සෙසගහමත්තෙනපි ඔකාසං අවජ්ජෙත්වා සකල සරීරං අට්ඨිනි භින්දිත්වා උග්ගතාහි **පීළකාහි** අජ්ඣොත්ථටං අහොසි.

තත්ථ-යසමා බුද්ධානුභාවෙන තථාරූපං[2] කම්මං බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ විපාකං න දෙති දස්සනූපචාරෙ පන විජ්ඣිතමත්තෙ දෙති, තසමා තස්ස අවිරපකකනත්තස්ස පීළකා උට්ඨිංසු, තෙනෙව වුත්තං:

1. ම. සම්පයුත්තභාවාය. 2. සී. තථාරූපං.

අවිරජකකන්තස්ස කෝකාලිකස්සාති. අථ "කස්මා තත්‍රේව න අවට්ඨාසී"ති වෙ: කම්මානුභාවෙන, ඔකාසඝාතං හි කම්මං අවස්සං විපච්චති, නං තස්ස තත්‍ර ඨාතුං න දෙති. සෝ කම්මානුභාවෙන වොදියමානෝ **උච්ඨාසනා පක්කාම්, කලාසමත්තනිරයෝති** වණ්ණමත්තනියෝ, **බබ්බුළ සලාළුකමත්තනිරයෝති** තරුණබෙලුවමත්තනියෝ; **පතිජ්ජිංසූති** හිජ්ජිංසු තාසු හිත්‍වාසු සකලසරීරං පත්‍ථරිත්වා ඨිතසදිසං විය අහොසි. සෝ පකෙඤ්ඤන ගත්තෙන අත්තභාවස්සං පත්‍වා දුක්ඛාභිභූතෝ ජේතවනවාරකෝට්ඨකෙ සයි. අථ ධම්මසවණත්‍ථං ආගතාගතා මනුස්සා තං දිස්වා "ධික්කෝකාලිය ධික්කෝකාලිය, අයුත්තමකාසි, අත්තනෝ එවාසි මුඛං නිස්සාය අනත්‍රාසනං පත්තෝ"ති ආහංසු තෙසං සුත්වා ආරක්ඛදෙවතා ධික්කාරං අකංසු, ආරක්ඛදෙවතානං ආකාසට්ඨදෙවතා, ඉමිනා උපායෙන යාව අකනිට්ඨභවනා එකධික්කාරෝ උදපාදි.

තදා තුදු නාම[1] භික්ඛු සෝකාලිකස්ස උපජ්ඣායෝ අනාගාමිඵලං පත්‍වා සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තෝ හොති, සොපි සමාපත්තියා වුට්ඨිතෝ තං ධික්කාරං සුත්වා ආගම්ම සෝකාලියං ඔවදි: සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු චිත්තපසාදනත්‍ථං, සෝ තස්සාපි වචනං අගණ්හන්‍තෝ අඤ්ඤං දත්‍වු තමෙව අපරාධෙත්‍වා කාලං කත්‍වා පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජි,[2] තෙනාහ: **අථ ඛෝ සෝකාලිකෝ භික්ඛු නෙනෙවාබාධෙන-පෙ-ආසා නෙත්‍වාති.**

අථ ඛෝ බ්‍රහ්මා සහම්පතීති "සෝ අයං බ්‍රහ්මා? කස්මා ච පන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්‍වා එතදවොච්චා"ති: අයං කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ සඟකෝ නාම භික්ඛු අනාගාමී හුත්‍වා සුද්ධාවාසෙසු උපපන්නෝ, තස්ස නං සහම්පතිබ්‍රහ්මාති සඤ්ජානාති. සෝ පන "අහං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්‍වා පදුමනිරයං කිත්තෙස්සාමි, තතෝ භගවා භික්ඛූනං ආරොචෙස්සති, අථානුසන්ධිකුසලා භික්ඛූ තත්‍ථායුප්පමාණං පුච්ඡිස්සන්ති, භගවා ආචික්ඛන්තෝ අරියූපවාදෙ ආදීනවං පකාසෙස්සති"ති ඉමිනා කාරණෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්‍වා එතදවොච්ච; භගවා තථෙව අකාසි, අඤ්ඤතරොපි භික්ඛු පුච්ඡි, තෙන ච පුට්ඨෝ සෙය්‍යථාපි භික්ඛූනි ආදිමාහ.

තත්‍ථ විසතිඛාරිභොතීති මාගධෙන පත්ථෙන වත්තාරෝ පත්‍ථා කොසලරට්ඨෙ එකපත්ථෝ හොති, තෙන පත්ථෙන වත්තාරෝ පත්‍ථා ආළ්හකං, වත්තාරි ආළ්හකානි දෙණං, චතුදෙණං මානිකා,[3] චතුමානිකා ඛාරි නාම ඛාරියා වීසතිඛාරිකා. **තිලවාහොති** තිලසකටං; **අබ්බුදෙ නිරයෝති** අබ්බුදෙ නාම කොචි පවෙණනිරයෝ නත්‍ථි, අඤ්ඤිමහියෙව අබ්බුදඝණනාය පවත්තොකාසෝ පන අබ්බුදෙ නිරයොති වුත්තෝ, එස නයෝ **නිරබ්බුදාදීසු.** තත්‍ථ වස්සගණනාපි එවං වෙදිතබ්බා: යථෙව හි සතං සතසහස්සානි කොටි හොති, එවං සතං සතසහස්ස කොටියෝ පකොටි නාම හොති, සතං සතසහස්සපකොටියෝ

1. ම. චතුදිපනාම. 2. ඉ. නිරයං උපපජ්ජි. 3. ම. චතු ද්‍රෝණමානං.

කොටිපපකොටි නාම, සතං සතසහස්සකොටිපපකොටියෝ නහුතං, සතං සතසහස්සනහුතානි නින්නහුතං, සතං සතසහස්සනින්නහුතානි එකං අබ්බුදනති, තතෝ විසතිගුණං නිරබ්බුදං, එස නයෝ සබ්බත්ථ; කෙචි පන "තත්ථ තත්ථ පරිදෙවනානතෙනාපි කම්මකරණානතෙනාව ඉමානි නාමානි ලද්ධානී"තිපි වදනති, අපරෙ: "සිතතරකාව එතෙ"ති.

අථාපරන්ති තදත්ථවිසෙසත්ථදීපකං ගාථාබන්ධං සඞ්ගාය වුත්තං, පාඨවසෙන වුත්තවිසතිගාථාසු හි එත්ථ "සතං සහස්සානී"ති අයමෙකා එව ගාථා වුත්තත්ථදීපිකා, සෙසා විසෙසත්ථදීපිකා එව; අවසානෙ ගාථා වයමෙව පන මහාට්ඨකථායං විනිච්ඡිතපාඨෙ නත්ථි, තෙනාවොචුම්හ: "විසතිගාථාසූ"ති. තත්ථ **කුඨාරී**ති අත්තභෙදකටෙඨන කුඨාරිසදිසා ඵරුසවාචා; **ජිඤ්හී**ති කුසලමූලඝාතං අත්තනො මූලංයෙව නිකන්තති. **නිඤ්ඡිඤ්ඤ**න්ති නිඤ්ඤං; **තං වාපි නිඤ්ඤති යො පසංසියොති** යො උත්තමත්ථෙන පසංසාරහො පුග්ගලො, තං වා සො පාපිච්ඡතාදීනි ආරොපෙත්වා ගරහති; **විචිනාතීති** උපවිනාති, **කලින්ති** අපරාධං; **අසං කලී**ති අයං අපරාධො; **අක්ඛෙසූති** ජූතකීළනඅක්ඛෙසු; **සඛ්ඛස්සාපි සඛාපි අත්තනාඉ**ති සබ්බෙන අත්තනො ධනෙනාපි අත්තනාපි සද්ධිං; **සුගතෙසූ**ති සුට්ඨුගතත්තා සුන්දරඤ්ච ඨානං ගතත්තා සුගතත්තාභාවෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධභාවෙසු; **මනං පදූසයෙ** ඉති යො මනං පදූසෙය්‍ය, තස්සායං මනොපදොසො එව **මහන්තරො කලී**ති වුත්තං හොති, කස්මා? යස්මා සතං සහස්සානං-පෙ-පාපකා යස්මා වස්ස ගණනාය එත්තකො සො කාලො, යං කාලං **අරියගරහි වාචං මනඤ්ච පණිධාය පාපකං නිරයං උපෙති**-නත්ථ පච්චත්තී වුත්තං හොති, ඉදං හි සඞ්ඛෙපෙන පදුමනිරයෙ ආයුප්පමාණං, ඉදානි අපරෙනාපි නයෙන "අයමෙව මහන්තතරො කලි යො සුගතෙසු මනං පදූසයෙ"ති ඉමමත්ථං විභාවෙන්තො අභූතවාදීති ආදිමාහ තත්ථ **අභූතවාදී**ති අරියූපවාදවසෙන අලිකවාදී; **නිරයන්ති** පදුමාදිං; **පෙච්ච සමා භවනතීති** ඉතො පරිගන්ත්වා නිරයූපපත්තියා සමා භවන්ති; **පරම්හා**ති පරලොකෙ කිඤ්චි ගියෙය්‍යං: යො අපපදුට්ඨස්සාති. තත්ථ පදොසාභාවෙන අපපදුට්ඨං, අවිජ්ජාමලාභාවෙන **සුද්ධං**, පාපකිච්චාවරාභාවෙන **අනඞ්ගණස්සා**ති වෙදිතබ්බං; අපපදුට්ඨත්තා වා සුද්ධස්ස, සුද්ධත්තා අනඞ්ගණස්සාති එවමෙත්ථ යොජෙතබ්බං.

එවං සුගතෙසු මනොපදොසස්ස මහන්තතරකලිභාවං සාධෙත්වා ඉදානි තුරිතවත්ථුගාථා නාම චුද්දස ගාථා ආහ. ඉමා කිර කොකාලිකං මියමානං ඔවදන්තෙනායස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන වුත්තා,-"මහා බ්‍රහ්මුනා"ති එකෙ, තාසං ඉමිනා සුත්තෙන සද්ධිං එකසඞ්ගහත්ථං අය මුද්දෙසෙ: යො ලොභගුණෙ අනුයුත්තෙනාති ආදි. තත්ථ පඨමගාථාය තාව ගුණොති නිද්දිට්ඨත්තා අනෙකඤ්ඤතුං පවත්තත්තා වා ලොභොයෙව ලොභගුණො, තණ්හායෙතං අධිවචනං; **අවදඤ්ඤූති අවවත්තඤ්ඤූ**

බුද්ධානම්පි ඔවාදං අගණ්හනෙන, **මච්ඡරීති** පඤ්චවිධමච්ඡරියෙන, පෙසු නියයම්පි අනුයුත්තෙනා අඤ්ඤාවකාතං භෙදකාමතාය, සෙසං පාකටමෙව, ඉදං වුත්තං හොති: **යෝ** ආවුසෝ කොකාලික තුම්හාදිසෝ අනුයුත්තලොභතණ්හාය **ලොභගුණෙ අනුයුත්තෙනා අස්සදෙය්‍යා කද්දිසෝ අවදඤ්ඤූ මච්ඡරී පෙසුණියම්හි අනුයුත්තෙනා යෝ වචසා පරිහාසති අඤ්ඤං** අපරිහාසනෙය්‍යම්පි පුග්ගලං, තෙන තං වදාමි: මූඛදුග්ගහාති ගාථාත්තයං, තඤ්චායං අනුත්තානපදවෙවෝ: **මුඛදුග්ගහ** මූඛවිසම, විහත විහතහත අලිකවාදි, **අනරිය** අසපපුරිස, **භූණහු** හුතිඝනක බුද්ධිඝාසක, **සුම්භණන** අනතිමපුරිස **ඛලි** අලක්ඛිපුරිස **අවජාන** බුද්ධිස්ස අවජානපුත්ත. **රජං ආකිරසීති** කිලෙසරජං අත්තනි පක්ඛිපසි; **පපතනති** සොඛභං; **පපාතනතීපි** පාඨො, සෝ එවත්ථෝ; **පපදනතීපි** පාඨො, මහානිරයනති අත්ථෝ. **ඉති**[1] **හතනති** එවං හ ඉති නිපාතෝ, **නනති** තං කුසලාකුසලකම්මං; අථවා **හතනති** ගතං පවිපන්නං, උපවිත්තනති අත්ථෝ; **සුවාමිති** සාමි තස්ස කම්මස්ස කත්තා, **සෝ** හි තං කම්මං **ලහතෙව**, න'ස්ස තං නස්සතීති වුත්තං හොති; යස්මා ච ලභති, තස්මා **දුක්ඛං මඤ්ඤෙ** පෙ-කිබ්බිසකාරී. ඉදානි යං දුක්ඛං මඤ්ඤෙ පස්සති, තං පකාසෙන්තො අයොඝඩිකුසමාහතවත්ථානනති ආදිමාහ. තත්ථ පුරිමඋපඩිසගාථාය තාව අත්ථෝ: යං තං අයොඝඩිකූහි සමාහතවත්ථානං **සඞ්ඝ**ස්ස භගවතා "තමෙනං භික්ඛවෙ නිරයපාලා පඤ්චවිධ බන්ධනං නාම කාරණං කාරෙනතී"ති වුත්තං, තං උපෙති; එවං උපෙතෝ ච තත්රෙව ආදිත්තාය පඨවියා නිපජ්ජාපෙත්වා නිරයපාලෙහි පඤ්චසු ඨානෙසු ආකොටියමානං තත්තායොඛිලසඞ්ඛාතං **නිණ්හඩාරං** අයසූලං උපෙති, යං සඞ්ඝාය භගවතා වුත්තං: "තත්තං අයොඛිලං හත්ථෙ ගමෙනතී"ති ආදි, තතො පරා උපඩ්ඪගාථා අනෙකානි වස්ස සහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා පකාරවසෙසානුභවනත්ථං අනුපුබ්බෙන ඛාරොදිකාකදීනිරං ගතස්ස යං තං "තත්තං අයොගුළං මුඛෙ පක්ඛිපනති තත්තං තම්බලොහං මුඛෙ ආසිඤ්චනතී"ති වුත්තං, තං සඞ්ඝාය වුත්තං.

තත්ථ **අසෝ**ති ලොහං, **ගුලඝනනිහනති** බෙලුවඝණ්ඩානං, අයොගඝණෙන වෙත්ථ තම්බලොහං ඉතරෙන අයොගුළං[2] වෙදිතබ්බං; **පතිරූපනති** කතකම්මානුරූපං, තතො පරාසු ගාථාසු **නත්ථි වඝතූති** "ගණ්හථ පහරථා"ති ආදීනි **වදනතා** නරකපාලා මධුරවචනං න **වදනති**; **නාභිජවනතීති** න සුම්භධභාවෙන අභිමුඛා ජවනති න සුම්භධා උපසඞ්කමනති, අයනව්‍යසනං ආවහනතා එව උපසඞ්කමනතීති වුත්තං හොති; **න නාණං උපෙනතීති** තාණං ලෙනං පවිසරණං හුත්වා න උපගච්ඡනති, ගණ්හනතා හනනතා එව උපෙනතීති වුත්තං හොති; **අඛාරෙ සණ්ඨතෙ සෙනතීති** අඛාරජඛතං ආරොපිතා සමානා අනෙකානි වස්සසහස්සානි සණ්ඨතෙ අඛාරෙ සෙනති; **අඝසිනිඝමං ජලිතනති** සමන්තතො ජලිතං සබ්බදිසාසු වා සමඤ්ජලිතං අඝසිං;

1. එති-කත්ථචි. 2. සී. I. අයොලොහගුළං.

පවිසනතීති මහානිරයෙ පකතිතතා සමානා ඔගාහනති, මහානිරයො නාම, යො සො "චතුකකණෙණා"ති වුතතො, යං යොජනසතෙ ඨතා පඤඤතං අකකිනි හිජජනති. **ජාලෙන ච ඔනහියානාති** අයොජාලෙන පළිවෙඨෙතා මිගළුදඤ මිගං විය **හනනති**, ඉදං දෙවදූතෙ අවුතත කාමකරණං: **අඞිංව නිමිසං ආයනතීති** අකිකරණෙන අඞිමෙව, බහලඞිකාරතතා තිමිසනති සඤඤිතඛුමරොරුව නාම තරකං ගවජනති, තත්‍ර කිර තෙසං ඛරඛුමං ඤාතිවා අකකිනි හිජජනති, තෙන අඞිංවාති වුතතං; **නං චිනතං හි යථා මහිසායොති** තඤච අඞි නිමිසං මහිසායො විය විජඨතං හොතීති අතථො, **විසනනානිපි** පාඨො; ඉදමපි දෙවදූතෙ අවුතතකමමකරණමෙව.

අථ ලොහමයනති අයං පන ලොහකුමභී පඨවිපරියනතිකා චතුනනුතාඩිකානි වෙ යොජනසතසහසසානි ගමභීරා සමතිතතිකා තත්‍ථ ලොහපූරා හොනති; **පවචනති හි නාසු චිරරතතනති** තාසු කුමභීසු දීඝරතතං පවචනති; **අඤඤිනිසමාසූති** අඤඤිසමාසු; **සමුපපිලවාසොති** සමුපපිලවනතා, සකිමපි උඪඪං සකිමපි අධො ගචජමානා එණෙදෙඝකං පවචනතීති වුතතං හොති; දෙවදූතෙ වුතතනතයෙනෙව තං වෙදිතබබං. **පුබබලොහිතමිස්සෙති** පුබබලොහිතමිස්සාය ලොහකුමභියා; **තතථ කිනනි** තත්‍ථ **දිසනනති** දිසං; **අධිසෙනීති** ගවජති, **අභිසෙතීතිපි** පාඨො, තත්‍ථ සං සං දිසං අල්ලීයති අපසසයතීති අතථො; **කිලිසසතීති** බාධියති, **කිලිජජතීතිපි** පාඨො. පුනි හොතීති **අතථො**; **සමුසමානොති** තෙන පුබබලොහිතෙන ථූතෙඨා සමානො; ඉදමපි දෙවදූතෙ **අවුතතකමම කරණං. පුළවාවසඨෙති** පුළවානං ආවාසෙ, අයමපි ලොහකුමභියෙව දෙවදූතෙ "ගූථනිරයො"ති වුතතා; යත්‍ථ පතිතසස සුවිමුඛපාණ ඡවිආදීනි ඡින්දිත්වා අථඤිඤිසුං බාධනති; **ගනතුං නහි තිරමපජජිති අපගනතුං** න හි තීරං අත්‍ථි; **තිරවමජජිතිපි** පාඨො, සොයෙවත්‍ථො, තිරමෙව එත්‍ථ තීරවනති වුතතං.

සබබසමාහි සමගනතඛපලලානි යසමා තසසා කුමභියා උපරි භාගෙපි නිකඛුජ්ජිතතතා සබබත්‍ථ සමා සමනතතො කථාහා, තසමා අපගනතුං තීරං නත්‍ථීති වුතතං හොති, **අභිපතතවනං** දෙවදූතෙ වුතතනයමෙව, තං හි දූරතො රමණීයං අම්බවනං විය දිසසති, අථෙත්‍ථ ලොහෙන නෙරයිකා පවිසනති, තතො තෙසං වාතෙරිතානි පතතානි පතිත්වා අඞ්ගපචචඞ්ගානි ඡින්දනති, හෙනාහ: **නං පවිසනති සමවඡිද ගතතානි**. තං පවිසනති, තතො සුට්ඨු ඡින්නගතතා හොනතීති; **ජීවහං බළිසෙන ගහෙත්වා ආරජසාරජසා විහනනතීති** තත්‍ථ අයිපතතවනෙ වෙගෙන ධාවිත්වා පනිතානං මුසාවාදීනං නිරයපාලා ජීවහං බළිසෙන නික්කඩ්ඪිත්වා යථා මනුසසා අල්ලවමමං භූමියං පත්ථරිත්වා බිලෙහි ආකොටෙනති. එවං ආකොටෙත්වා එරසූහි එලෙත්වා එකමෙකං කොටිං ඡින්දිත්වා විහනනති ඡින්නඡින්නකොටි පුනපපුනා සම්භවනති; **ආරවසා රවසාතිපි** පාඨො, ආවිඤ්ඡිත්වා ආවිඤ්ඡිත්වාති අතථො; එතමපි දෙවදූතෙ

අවුත්තකම්මකරණං, **වෙතරණිනති** දෙවදූතෙ "මහන්ත ඛාරෙදිකා නදී"ති වුත්තා නදී, සා කිර ගම්භා විය උදකභරිතා දිස්සති, අථෙව තහංයිස්සාම පිවිස්සාමාති තෙරයිකා පතන්ති; **තික්ඛධාරං ඛුරධාරන්ති** තික්ඛධාරඛුරධාරවතින්ති වුත්තං හොති, තස්සා කිර නදියා උභතොධාරා උභයතීරෙසු ච තික්ඛධාරා ඛුරා පවිපාවියා ඨපිතා විය තිට්ඨන්ති; තෙන සා තික්ඛධාරා ඛුරධාරාති වුච්චති-තං තික්ඛධාරඛුරධාරං උද කාසඤ්ච **උපෙන්ති**, අලලීයන්තීති අත්ථො; එවං උපෙතා ච පාපකම්මෙන වොදිතා **තත්ථ මඤ්ඤ පපතන්ති**, බාලාති අත්ථො. **සාමා සබලාති** එතං පරතො සොණාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං සාමවණ්ණා කම්මාසවණ්ණා ච සොණා ඛාදනාති වුත්තං හොති; **සාබොලඝණාති** කණ්ඨකාකඝණා; **පවිගිද්ධාති** සුට්ඨු සඤ්ජාතගෙධා ගුත්තා, මහාගිජ්ඣාති එකෙ; **කුල ලාති** කුලලපක්ඛිනො, සෙනානමෙතං නාමනති එකෙ; **වායසාති** අකණ්ඨකාකා; ඉදමපි දෙවදූතෙ අවුත්තකම්මකරණං, තස්ස වුත්තා නිපි පන කානිචි ඉධ න වුත්තානි, තානි එතෙසං පුරිමපච්ඡිමභාගතත්තා වුත්තානෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බානි.

ඉදානි සබ්බමෙවෙතං නරකවුත්තිං දස්සෙන්තා ඔවදනෙත්තා කිච්ඡා වත අයනති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: **කිච්ඡා වත අයං** ඉඛ නරකෙ නානපකාරකම්මකරණහෙතු වුත්තනි, **යඤ්ඤනො පස්සති කිඛ්ඛිසකාරී තඤ්ඤා ඉධ ජීවිතසෙසෙ** ජීවිතසන්තතියා විජ්ජමානාය ඉධ ලොකෙ යිතො ගෙව සම්මනො සරණගමනාදිකුසලධම්මානුට්ඨානෙන **කිච්ච කරෙ නරෙ** භවෙය්‍ය, කිච්චකරො භවනෙත්තාපි ච සාතච්චකාරිතාව සෙනෙව භවෙය්‍ය **න පමජ්ජෙ** මුහුත්තමපි න පමාදං ආපජ්ජෙය්‍යාති. අයමෙත්ථ සම්බන්ධවණ්ණනා, යස්මා පන වුත්තාවසෙසානි පදානි පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යානෙව, තස්මා අනුපද වණ්ණනා න කතාති.

සොණකාලිකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

3. 11.

ආනන්දජාතෙති නාලකසුත්තං. කා උපපත්ති? පදුමුත්තරස්ස කිර භගවතො සාවකං මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නං දිස්වා තථත්තං අභිකඞ්ඛමානො තතොපහුති කප්පසතසහස්සං පාරමියො පූරෙත්වා අසිතස්ස ඉසිනො භාගිනෙය්‍යො නාලකො නාම තාපසො භගවන්තං ධම්මවක්කපවත්තිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ "අඤ්ඤතමෙත"න්ති ආදීහි ඵිහි ගාථාහි මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡි, තස්ස භගවා "මොනෙය්‍යනෙත උපඤ්ඤිස්ස"න්ති ආදිනා නයෙන තං ව්‍යාකාසි, පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සඞ්ගීතිං කරොනෙත්තායසමතා මහාකස්සපෙන ආයස්මා ආනන්දෙ තමෙව මොනෙය්‍යපටිපදං පුට්ඨා, ශෙත්‍ර යදා ච සම්දපිතො නාලකො භගවන්තං පුච්ඡි, තං සබ්බං පාකටං කත්වා දස්සෙතුකාමා "ආනන්දජාතෙ"ති ආදිකා ඵිසතිවත්ථුගාථායො වත්වා අභාසි, තං සබ්බම්පි නාලකසුත්තන්ති වුච්චති.

තත්ථ **ආනන්දජාතෙනා**ති සමධිජාතෙ වුධිපත්තෙ, **පීතියෙනා**ති තුට්ඨෙ; **අට්ඨා ආනන්දජාතෙ පමුදිතෙ; පීතියෙනා**ති සොමනස්සජාතෙ; **සුවිවසනෙනා**ති අකිලිට්ඨවසනෙ, දෙවානං හි කපපරුක්ඛතීඛබත්තානි වසනානි රජං වා මලං වා න ගණ්හනති; **දුස්සං ගහෙත්වා**ති ඉධ-දුස්ස සදිසත්තා "දුස්ස"නති ලද්ධවොහාරං දිබ්බවත්ථං උක්ඛිපිත්වා; **අභිසෙ ඉසිති** කණ්හසරීරවණ්ණත්තා එවං ලද්ධනාමො ඉසි; **දිවාවිහාරෙති** දිවාවිහාරට්ඨානෙ. සෙසං පදතො උත්තානමෙව, සම්බන්ධතො පන අයං කිර සුද්ධොදනස්ස පිතු සීහහනුරඤ්ඤෙ පුරොහිතො සුද්ධොදනස්ස පි අනභිසිත්තකාලෙ සිපපාචරියො හුත්වා, අභිසිත්තකාලෙ පුරොහිතොයෙව අහොසි, තස්ස සාධං පාතං රාජුපට්ඨානං ආගතස්ස රාජා දහරකාලෙ විය නිපච්චකාරං අකත්වා අඤ්ජලිකම්මමත්තමෙව කරොති, ධම්මතා කිරෙසා පත්තාභිසෙකානං සබ්බරාජූනං, පුරොහිතො තෙන නිබ්බිජ්ජිත්වා "පබ්බජ්ජාමහං මහාරාජා"ති ආහ, රාජා තස්ස නිවත්තනං ඤත්වා "තෙන හි ආචරිය මමෙව උය්‍යානෙ වසිතබ්බං, යථා තෙ අහං අභිණ්හං පස්සෙය්‍ය"නති යාචි, සො "එවං හොතූ"ති පටිසුණිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රඤ්ඤෙ උපට්ඨහියමානො උය්‍යානෙ යෙව වසනෙනා කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤායො ච නිබ්බත්තෙසි. සො තතොපභුති රාජකුලෙ භත්තකිච්චං කත්වා, හිමවන්තවාතුම්මාරාජිකභව්‍යාදීනං අඤ්ඤතරං ගන්ත්වා දිවාවිහාරං කරොති. අථෙකදිවසං තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා රතනවිමානං පවිසිත්වා දිබ්බරතනපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො සමාධිසුඛං අනුභවිත්වා සායණ්හසමයං වුට්ඨාය විමානචාරෙ ඨත්වා ඉතොචිතො ච විලොකෙන්නො සට්ඨියොජනාය මහාවීථියා වෙලුකෙඩපං කත්වා බොධිසත්තගුණූපසංහිතානි ථුතිවචනානි වත්වා කීළන්තෙ සක්කපමුඛෙ දෙවෙ අද්දස, තෙනාහ යසමා ආනන්දෙ: ආනන්දජාතෙ-පෙ-දිවාවිහාරෙති. තතො සො එවං "දිසවාන දෙවෙ-පෙ-කිං පටිච්ච" තත්ථ **උදහොසී**ති අබ්භුන්නතකාරෙ; **චිත්තිං ඛණ්ඩිච්චා**ති ආදරං කත්වා; **කාලලරූපොති** තුට්ඨරූපො; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි "යදුපි ආසී"ති ආදිකා ගාථා උත්තානසම්බන්ධා එව, පදත්ථො පන පඨමගාථාය තාව **සඞ්ඝමොහී**ති සඞ්ගමො; **ජයො සුරානන්ති** දෙවානං ජයො, තස්සාවිභාවත්ථං අයමනුපුබ්බකථා[1] වෙදිතබ්බා: සකෙකා කිර මගධරට්ඨෙ මවලගාමවාසී තෙත්තිංසපුරිසසෙට්ඨො මඝො නාම මාණවො හුත්වා සත්ත වතපදානි පූරෙත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති සද්ධිං පරිසාය. තතො පුබ්බදෙවා "ආගන්තුකදෙවපුත්තා ආගතා, සක්කාරං නෙසං කරොමා"නි වත්වා දිබ්බපඤ්ඤානි උපනාමෙසුං උපඩ්ඩරජෙජන ච නිමන්තෙසුං, සක්කො උපඩ්ඩරජෙජන අසන්තුට්ඨො සභාපරිසං සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං සුරාමදමත්තෙ තෙ පාදෙ ගහෙත්වා සිනෙරුපබ්බතපපපාතෙ ඛිපි; තෙසං සිනෙරුස්ස හෙට්ඨිමතලෙ සත

1. ඉ. & ප-වා. අයං අනුපුබ්බිකථා.

සහස්සයොජනං අසුරභවනං නිබ්බත්ති පාරිච්ඡත්තකපරිච්ඡදූ[1] භූතාය චිත්‍රපාටලියා උපසොභිතං, තතෝ තෙ සකිං පටිලභිත්වා තාවතිංස භවනං අපස්සන්තා "අහෝ රෙ තථා මයං පානමදදෙසෙන; නදූනි මයං සුරං පිවිම්හ, අසුරං පිවිම්හ, නදූනිම්හ සුරා, අසුරදූනි ජාතම්හා"ති තතොපපන්නා අසුරා ඉවෙව උපපන්නසමඤ්ඤූ හුත්වා හඤ්ඤන්ති දෙවෙහි සද්ධිං සඞ්ගාමෙමාති සිනෙරුං පරිතො ආරොහිංසු, තතෝ සකෙකා අසුරෙ යුද්ධෙන අභිභුය්‍යනත්වා පුනපි සමුද්දෙ පක්කිපිත්වා වතුපු වාරෙපු අත්තනෝ සදිසා ඉන්දූපමා මාපෙත්වා යපෙසි, තතෝ අසුරා "අපප මත්තෙතා වතායං සක්කෙකා නිවත්වා රක්ඛන්තෙතා තිට්ඨතී"ති විත්තෙත්වා පුනදෙව නගරං අගමිංසු; තතෝ දෙවා අත්තනෝ ජයං සොසෙන්තා මහාවීථියං වෙළුකෙඛපං කාරෙන්තා නක්ඛත්තං කීළිංසු, අථ අසිහෝ අතීතානාගතෙ චත්තාළීසකපෙප අනුස්සරිතුං සමත්ථතාය "කින්නුඛෝ ඉමෙහි පුබ්බෙපි එවං කීළිතපුබ්බ"නති ආවජ්ජෙන්තො තං දෙවා සුරසඞ්ගාමෙ[2] දෙවවිජයං දිස්වා ආහ: **සදූපි ආසි අසුරෙහි සඞ්ගමෝ ජසෝ සුරානං අසුරා පරාජිතා; නදූපි තෙනාදිසෝ ලොමහංසනොති** තස්මිම්පි කාලෙ එතාදිසෝ ලොමහංසතෝ පමොදෙන ආහ; **කිමබ්භුතං දවස්සු මරූ පමොදිතා**නි අජ්ජ කිම්පන අබ්භුතං දිස්වා එවං දෙවා පමුදිතාති.

දුතියගාථාය **ගෙලඤ්ඤිති**[3] මුඛෙන උස්සෙලන[4]සදිසං මුඤ්චන්ති; **ගායන්ති** නානාවිධානි ගීතානි, **වාදයන්ති** අට්ඨසට්ඨිං තුරියසහස්සානි, **නච්චන්ති** අපෙච්චෙන්ති; **පුච්ඡාමි වොහ**නති අත්තනා ආවජ්ජිත්වා ඤතුං සමත්ථොපි[5] තෙසං වචනං සොතුකාමතාය පුච්ඡති; **මෙරූ මුද්ධවාසිනොති**[6] සිනෙරුමුද්ධනි වසන්තෙ, සිනෙරුස්ස හි හෙට්ඨිම තලෙ දසයොජනසහස්සං අසුරභවනං, මජ්ඣිමතලෙ තිසහස්ස පරිත්ත දීපපරිවාරා චත්තාරෝ මහාදීපා, උපරිමතලෙ දසයොජනසහස්සං තාව තිංසභවනං, තස්මා දෙවා මෙරුමුද්ධවාසිනොති වුච්චන්ති; **මාරිසාති** දෙවෙ ආමන්තෙන්ති, නිද්දුක්ඛා නිරුබ්බාති වුත්තං හොති.

අථස්ස තමත්ථං ආරොචෙන්තෙහි දෙවෙහි වුත්තාය තතියගාථාය **බොධිසත්තොනි**ති බුජ්ඣනකසත්තො සම්මාසම්බොධිං ගන්තුං අරහොසත්තො; **රතනාවරෝනි** වරරතනභූතො; **තෙනාමහ තුට්ඨාති** තෙන කාරණෙන මයං තුට්ඨා, යස්මා හි බුද්ධභූතං පත්වා තථා ධම්මං දෙසෙස්සති, යථා මයඤ්චඅඤ්ඤෙ ච දෙවගණා සෙඛාසෙඛභූමිං පාපුණිස්සාම, මනුස්සාපිස්ස ධම්මං සුත්වා යෙ න සක්ඛිස්සන්ති පරිනිබ්බාතුං, තෙ දූනාදීනී කත්වා දෙවලොකෙ පරිපූරෙස්සන්තීති අයං කිර නෙසං අධිප්පායො. තත්ථ **තුට්ඨාකාල්‍යරූපා**ති කිඤ්චාපි ඉදං පදද්වයං අත්ථතො අභින්නං, තථාපි "කිමබ්භුතා දට්ඨු මරූ පමොදිතා, කිං දෙවසඞ්ඝා

1. ම. පරිච්ඡත්ත.
2. ම. තදෙව අසුරසඞ්ගාමෙ.
3. ම. ඝෙළඤ්ඤන්ති.
4. ම. මුඛෙන දස්සෙත්වා තුන
5. සී. ස්‍යම්පෙ තථාපි
6. මුද්ධනිවාසිනොති & මුද්ධවාසිනෙති-කත්ථචි,

අතිරිව කල්‍යාරූපෝ"ති ඉමස්ස පඤ්හාඅයස්ස විස්සජ්ජනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදානි යෙනාධිප්පායෙන බොධිසත්තෙ ජාතෙ කුච්ඡා අහෙසුං, තං ආවිකරොන්තෙහි වුත්තායං වතුත්ථගාථාය **සකත** ගහණෙන දෙවමනුස්සගහණං, **පජා**ගහණෙන සෙසගතිගහණං,[1] එවං විහි පදෙහි පඤ්චසුපි ගතිසු සෙට්ඨභාවං දස්සෙති, නිරවජ්ජානම්පි හි සීහාදයෝ අසන්තාසාදි[2]ගුණයුත්තා, තෙපි අයමෙව අතිසෙති, තස්මා පජානමුත්ත මොති වුත්තෙහා, දෙවමනුස්සෙසු පන යෙ අත්තහිතායං පටිපන්නාදයෝ වත්තාරෝ පුග්ගලා, තෙසු උභයහිතපටිපන්නෙ **අග්ගපුග්ගලෝ** අයං, නරෙසු ච උසභසදිසත්තා නරාසභෝ; තෙනස්ස ථුතිං භණන්තා ඉදමපි පදවයමාහංසු.

පඤ්චමගාථායං **තං සද්දහන්ති** තං දෙවෙහි වුත්තවචනසද්දං; **අවංසිරීති** ඔතරි; **තද භවන්තන්ති** තද, භවන්ත, ජටිත්මගාථාය **තඤ්ඤෙවා**ති අසි තස්ස වචනතො අනන්තරං; **උක්කාමුඛවාති** උක්කාමුඛෙ එව; මුඛං මුඛෙ[3]ති වුත්තං හොති; **සුකුසලසම්පහට්ඨන්ති** කුසලෙන සුවණ්ණකා රෙන සඞ්ඝට්ටිතං, සඞ්ඝට්ටෙන්තෙන තාපිතන්ති අධිප්පායො; **දද්දල්ලමා නන්ති** විජ්ජොතමානං; **අසිතවහසස්සාති** අසිතනාමස්ස දුතියෙන නාමෙන කණ්හදෙවලස්ස[4] ඉසිනො, සත්තමගාථාය **තාරගණං වා**ති තාරාගං උසභසදිසං, වන්දන්ති අධිප්පායො; **විසුද්ධන්ති** අබ්භාදිඋපක්කි ලෙසරහිතං; **සරදබ්බිවාති** සරදෙ ඉව; **ආභාඤ්ජනොති** සවණ්ණතෙත නෙව උපපන්නාස පිතියා පිතිජාතො **අලත්ථ පිතිං** දිස්වාන පුනපි පිතිං ලභි.

තතො පරං බොධිසත්තස්ස දෙවෙහි සද්ධ පයුජ්ජමානසක්කාරදීපනත්ථං වුත්තවත්ථමගාථාය **අනෙකසඞ්ඛාති** අනෙකසලාකං, **සහස්සමණ්ඩලන්ති** රතනසුවණ්ණමයසහස්සමණ්ඩලයුත්තං, **ඡත්තන්ති** දිබ්බසෙතච්ඡත්තං; **විතිපතන්තීති** සරීරං විජ්ඣාතා පතන්තුපපත්තං කරොන්ති. නවමගාථාය **ජවිති ජවිලො, කණ්හසිරිවහසෙනාති** කණ්හ-සද්දෙන ච සිරි-සද්දෙන ච අවහයමානො,[5] තං කිර සිරිකණ්හාතිපි අවහයන්ති ආමන්තෙන්ති; ආලපන්තීති වුත්තං හොති; **පණ්ඩුකම්බලෙති** රතනකම්බලෙ අධි කාරතො චෙව "කුමාර"න්ති වත්තබ්බං පාඨසෙසො වා ඤාතබ්බො, පුරිමගාථායඤ්ච හත්ථපාසගතං සන්ධාය "දිස්වා"ති වුත්තං, ඉධ පන හත්ථපාසගතං පටිග්ගහණට්ඨං උපනීතං **දිස්වා** පුන වචනං න දුස්සති; පුරිමං වා දස්සනං[6] පිතිලාභාපෙක්ඛං ගාථාවසානෙ "විපුලමලත්ථ පිති"න්ති වචනතො, ඉදං පටිග්ගහාපෙක්ඛං අවසානෙ "සුමනා පටිග්ග හෙ"ති වචනතො, පුරිමඤ්ච කුමාරසම්බන්ධිමෙව, ඉදං සෙතච්ඡත්ත සම්බන්ධම්පි: සතසහස්සගණ්හෙ ගන්ධාරරත්තකම්බලෙ සුවණ්ණතොක්ඛං විය කුමාරං "ඡත්තං මරූ"ති එත්ථ වුත්තපකාරං සෙතච්ඡත්තං ධාරියන්තං මුද්ධනි දිස්වා,-කෙචි පන "ඉදං මානුසකච්ඡත්තං සන්ධාය වුත්ත"න්ති භණන්ති, යථෙව හි දෙවා, එවං මනුස්සාපි ඡත්තවාමර

1. ම. සෙසජාතිගහණං. 3. ම. ලීසාඋක්කාමුඛෙ. 5. ආභූතමිනො-ඉති පුත්ත.
2. සී. & ම. අසන්තාසාදි. 4. ම. කණ්හදෙවිලස්ස. 6. සී. දස්සන. [විස.

මොරහත්ථකාලවණ්ඩවාලජටිනීහත්ථා මහාපුරිසං උප්පබ්බජිතභාවේති-එවං සන්තෙපි න තස්ස වචනෙන කොචි අනිසයෝ අත්ථි, තස්මා යථා වුත්තමෙව සුන්දරං; **පබ්බගතෙ** ඉති උභොහි හත්ථෙහි පබ්බතෙ ඔලම්බෙත්වා ඨිතෙ කිර වඤ්චෙතුං කුමාරං උපනෙසුං, අථස්ස පාදෙ පරිවත්තෙත්වා ඉසිස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨිංසු, සෝ තම්පි අවජ්ජරූපං දිස්වා **උදගෙ චිත්තෙ සුමනෙ** පටිඝහෙතුං, දසබලගාථාය **ජිගිංසමානෙ**ති ජිගිංසන්තෙ,[1] මග්ගන්තෙ පරියෙසන්තෙ උපපරික්ඛන්තෙති වුත්තං හොති. **සෙ ලක්ඛණමන්තපාරගූ**ති ලක්ඛණඤ්ච මන්තෙ වෙදඤ්ච පාරගතෙ;[2] **අනුත්තරගෙ**ති අනුත්තරෙ අග්ගෙ, සෙ කිර අත්තනො අභිමුඛා ගතෙසු මහාසත්තස්ස පාදතලෙසු චක්කානි දිස්වා තදනුසාරෙන සෙස ලක්ඛණානි ජිගිංසන්තෙ සබ්බලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "අද්ධා අයං බුද්ධො භවිස්සතී"ති ඤත්වා එවමාහ.

එකාදසායං අථ'න්තනො ගමනානන්ති පවිසන්ඩිවසෙන ආරුප්පගමනං **අකල්ලරූපො ගලෙති අස්සුකානී**ති තං අත්තනො අරූපූපපත්තිං අනුස්සරිත්වා "නදානාහං අස්ස ධම්මදෙසනං සොතුං ලභිස්සාමී"ති අතුට්ඨරූපෙ බලවසොකාභිභවෙන දෙමනස්සජාතො හුත්වා අස්සූනි පාතෙති ගලෙති, **ගරෙති**නීතිපි පාඨො. "යදි පනෙස රූපභවෙ චිත්තං නමෙය්‍ය, කිං තත්ථ න උපපජ්ජෙය්‍ය, යෙනෙවං රොදති"නි? න න උපපජ්ජෙය්‍ය, අකුසලතාය පනෙතං විඩිං න ජානාති, "එවං සන්තෙපි දෙමිත්‍යස්සුපපත්තියෙවස්ස අයුත්තා සම්පත්තිලාභෙන විකඛමනි තත්තා"ති වෙ? න, විකඛම්භිතත්තා එව, මග්ගභාවනාය සම්මූවිජ්ජනා හි කිලෙසා න උපජ්ජන්ති, සම්පත්තිලාභිනං පන බලවපච්චයෙන උපපජ්ජන්ති. "උපපන්නෙ කිලෙසෙ පරිහීනඛ්ඣානත්තා කුතස්ස ආරුප්පගමන"න්ති වෙ? අපපකසිරෙන පුනාධිගමා, සම්පත්තිලාභිනො හි උපපන්නෙ කිලෙසෙ බලවවිතික්කකම්මනාපජ්ජන්තා වූප සන්තමත්තෙයෙව කිලෙසවෙගෙ පුන තං විසෙසං අපපකසිරෙනෙවාධිගච්ඡන්ති "පරිහීනවිසෙසා ඉමෙ"තිපි දුවිඤ්ඤෙය්‍යා හොන්ති, තාදිසො ච එසො; **නො වෙ කුමාරෙ භවිස්සති අනන්තරායෙ**ති භවිස්සති නු ඛො ඉමස්මිං කුමාරෙ අන්තරායො.

මා දසායං නා ඔරකාසීති අයං ඔරකො පරිත්තො න හොති, උත්තරගාථාය වත්තබ්බං බුද්ධභාවං සඤ්ඤාය, තෙරසායං **සමෙඛාධි ගණ්ඨනා**ති සඛඤ්ඣනඤ්ඣාණං, තං හි අවිපරීතභාවෙන සම්මා බුජ්ඣතීතා සමෙඛාධි, කාපච්චි ආවරණභාවෙන සබ්බඤ්ඤුඤ්ඤාතම්පි අඤ්ඤාසි වුච්චති; **ඡුඩ්ඩිස්සතී**ති පාපුණිස්සති: **පරමවිසුද්ධදස්සී**ති නිබ්බාණදස්සී, තං හි එකන්තවිසුද්ධත්තා පරමවිසුද්ධං; **විත්ථාරිකා**සීති විත්ථාරිකං අසස; **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සාසනං. චුද්දසායං **අථ්ථන්තරා**නි අන්තරායෙව, අස්ස සමෙඛාධිපත්තිතො ඔරතො එවාති වුත්තං හොති; **නා සොස්සන්ති** න සුණිස්සං; **අසම්බුද්ධස්සා**නි අසම්මිරියස්ස; **අමෙවා**නි ආතුරෙ, **ව්‍යසනාගතෙ**නාති සුඛවිනාසං පත්තෙන; **අභාවිනී**

1. සී. ජිගිංසන්තෙනාති ජිගිංසකෙ. 2. ම පාර. ගතෙ.

දුක්ඛිතො, සබ්බං දෙමනස්සුපායාසමෙව සඞ්ගායන්ත: දෙමනස්සෙනි සො ආතුරො, තඤ්චස්ස සුඛව්‍යසනතො ව්‍යසනං, සුඛමිත්‍රඤාතතො මිත්‍රඤාතිවුත්තං හොති, තෙන ව සො වෙතසිකඅසහනතෙන අසාවී; **පණ්ණරසඃඊං විපුල ජනෙඤ්ඣාති** විපුලං ජනෙඤ්ඣා, අයමෙව වා පාඨො; **නිරඟමාති** නිඟතො; එවං නිඟතො ච සො **භාගිනෙය්‍යං සඤානති** සකං භාගිනෙය්‍යං, අත්තනො භගිනියා පුත්තන්ති වුත්තං හොති; **සමාදපෙසීති** අත්තනො අපායුකඛාවං ඤත්වා කනිට්ඨභගිනියා ච පුත්තස්ස නාලකස්ස මාණවකස්ස උපචිතපුඤ්ඤතං "අත්තනො බලෙන ඤත්වා වුද්ධිපත්තෙන්තා පමාදම්පි ආපජ්ජෙය්‍යා"ති තං **අනුකම්පමානො** භගිනිඝරං ගන්ත්වා "කහං නාලකො"ති-"බහි භණෙන කීළති"-"ආනෙථ න"න්ති ආනාපෙත්වා තං ඛණංයෙව තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බාජෙත්වා සමාදපෙසි ඔවදි අනුසාසි, කථං? බුද්ධොති සොසං-පෙ-බ්‍රහ්මවදිඝනන්ති.

තත්‍ථ **ඉදං පරතොති** යදා පරතො; **ධම්මමඝඤ්ඤන්ති** පරමධම්මස්ස නිබ්බාණස්ස මග්ගං, ධම්මං වා **අඝඤං** සහ පටිසම්භිදාය නිබ්බාණං; **නාඝමිනන්ති** තීරස්ස සන්තිකෙ; **බ්‍රහ්මවදිඝනන්ති** සම්මණ්ඩම්මං, සත්තරසඝං **භාදිනාති** තස්සණ්ඩිතෙන,[1] තස්මිං සමයෙ කිලෙසවික්ඛම්භණෙ සමාධිලාභෙ ච සති වික්ඛම්භිතකිලෙසෙන සමාහිතවිත්තෙන චාති අධිප්පායො; **අනාඝතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිනාති** "අයං නාලකො අනාගතෙ භගවතො සන්තිකෙ පරමවිසුද්ධං නිබ්බාණං පස්සිස්සතී"ති එවං දිට්ඨත්තා සො ඉමිනා පරියායෙන අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිති වුත්තෙතා, තෙන අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිනා; **උපචිතපුඤ්ඤසඤ්ඤඤාති** පදුම්ත්තරතො පභුති කතපුඤ්ඤසඤ්ඤඤා; **පනිඛඬනති**[2] ආගමයමානො; **පබ්බජිනි** පබ්බජිත්වා තාපසවෙසෙන වසි; **රඤ්ඤි නිද්දිඤාති** රඤ්ඤිනසොතින්ද්‍රියෙ හුත්වා, සො කිර තතො පභුති උදකෙන නිමුජ්ජි "උදකං පවිසිත්වා සොතින්ද්‍රියං විනාසෙය්‍ය, තතො ධම්ම සවණබාහිරො භවෙය්‍ය"න්ති විනෙත්වා;

අට්ඨාරසඃයං **සුඛාන ඝොසනන්ති** සො නාලකො එවං පරිවසන්තො අනුපුබ්බෙන භගවතා **සම්බොධිං** පත්වා බාරාණසියං ධම්මවක්කෙ පවත්තිතෙ තං "භගවතා ධම්මවක්කං පවත්තිතං, සම්මා සම්බුද්ධො වත භගවා උපපන්නො"ති ආදිනා නයෙන **ජිනවරවක්ක වත්තනඤ්ච** පවත්තඝොසං අත්තනො අත්ථකාමාති දෙවතාහි ආගන්ත්වා ආරොචිතං සුත්වා: **ඝනඤාන දිඤා ඉසිනිසඝනන්ති** සත්තාහං දෙවතාහි මොනෙය්‍යඝොලාහලෙ කයිරමානෙ **සත්තමෙ දිවසෙ** ඉසිපතනං ගන්ත්වා "නාලකො ආගම්ඝති, තස්ස ධම්මං දෙසෙස්සාමී"ති ඉමිනා ව අභිඝඤ්ඤා වරබුද්ධාඝනෙ නිසින්නං දිස්වා නිසභඝදිසං ඉසිනිසභං භගවන්තං; **පඝනෙනා**ති සහ දස්සනෙනෙව පඝන්නාවිත්තෙඝා හුත්වා; **මොනෙය්‍යඝොලඤ්ඣ**නන්ති ඤාණුත්තමං, මඝඝඤ්ඤණන්ති වුත්තං හොති;

---

1. සී. තඝඝ නිත්තෙඤ. 2. සී. පරිඤ්ඤඤති.

සමාගතෙ අසිතවහයස්ස සාසනෙනි අසිතස්ස ඉසිනො ඔවාදකාලෙ අනුපපත්තෙ, තෙන හි "යදා විවරති ධම්මමඝං, තදා ගන්ත්වා පරිපුච්ඡියානො චරස්සු තසමිං භගවති බ්‍රහ්මචරිය"නති අනුසිට්ඨො, අයඤ්ච සො කාලො, තෙන වුත්තං: **සමාගතෙ අසිතවහයස්ස සාසනෙනි**, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව, අයං තාව වත්ථුගාථාවණ්ණනා.

පුච්ඡාගාථාවයෙ **අඤ්ඤතොමෙතනි** විදිතං මයා එතං, **සථාගතථ**නති අවිපරීතං; කො අධිප්පායො? යං අසිතො "සමෙඛාඩිං අඝඤ්ච ඵුසිස්ස තායං කුමාරො"ති ඤත්වා "බුද්ධොති ඝොසං යදි පරතො සුණාසි: සමෙඛාඩිපත්තො විවරති ධම්මමඝ"නති මං අවච, තදෙතං මයා **අසිතස්ස වචනං** අජ්ජ භගවන්තං සක්ඛිං දිස්වා "යථා තථාහමෙවා"ති ඤත්වා; **නං නතනි** තසමා නං; **සබ්බධම්මාන පාරගූ**නති හෙම වතසුත්තෙ වුත්තනයෙන ඡහි ආකාරෙහි සබ්බධම්මානං පාරගතං. **අනගාරියුපෙතස්සාති** අනගාරියං උපෙතස්ස, පබ්බජිතස්සාති අත්ථො; **නික්කාමදස්සං ජිගිංසනොනි** අරියෙහි ආචිණ්ණං අනුපක්කිලිට්ඨං නික්කාමචරියං පරියෙසමානස්ස; **මොනෙය්‍යනති** මුනීනං සන්තකං, **උත්තමං පදන්ති** උත්තමපටිපදං, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

අථස්ස එවං පුට්ඨො භගවා **මොනෙය්‍යං** තෙ උපඤ්ඤදිස්සනති ආදිනා නයෙන මොනෙය්‍යපටිපදං ව්‍යාකාසි. තත්ථ **උපඤ්ඤදිස්සන**නති උපඤ්ඤසුපෙය්‍යං විවරෙය්‍යං, පඤ්ඤසුපෙය්‍යන්ති අත්ථො; **දුක්කරං දුරභිසම්භවන**නති, කාතුඤ්චඩ දුක්කං කඝිරමානඤ්චඩ සම්භවිතුං සහිතුං දුක්කන්ති වුත්තං හොති. අයං පනෙත්ථ අධිප්පායො: අහං තෙ මොනෙය්‍යං පඤ්ඤසුපෙය්‍යං, යදි නං කාතුං වා අභිසම්භොතුං වා සුඛං භවෙය්‍ය, **එවං** පන දුක්කරං දුරභිසම්භවං පුථුජ්ජනකාලතො පභුති කිලෙස විත්තං අනුපපාදෙත්වා පටිපජ්ජිතබ්බතො, තථා හි තං එකස්ස බුද්ධස්ස එකො සාවකො කරොති ව **සම්භොති** වා**නි**. එවං භගවා මොනෙය්‍යස්ස **දුක්කරභාවං** දුරභිසම්භවතඤ්ච **දස්සෙත්වා** නාලකස්ස උස්සාහං ජනෙන්ති තං අස්ස වත්තුකාමතා: හඳ තෙ තං පවක්ඛාමි, සන්තිමෙසු දලිහා භවාති **තණ්හා මිච්ඡාදිට්ඨි** ව්‍යවසානෙන නිපාතො; **තෙ නං පවක්ඛාමීති** තුයහං **තං මොනෙය්‍යං** පවක්ඛාමි; **සන්තිමෙසූති** දුක්කරකරණසමත්ථෙන විරිය[1]**මෙවමෙතං** අත්ථානං උපත්ථම්භය, **දලිහා භවාති** දුරභිසම්භවභාවාභාවාය අභිලපරකකමතාය විරිය හොහි, කිං වුත්තං හොති? **යස්මා** ත්වං උපචිතපුඤ්ඤසම්භාරො, තස්මිංහං එකන්තභව්‍යවසිතොව **තුණ්හී එවං** දුක්කරං දුරභිසම්භවම්පි සමානං තුයහං තං මොනෙය්‍යං **පවක්ඛාමි**, සන්තිමෙසු දලිහා භවාති.

එවං පරමසල්ලෙඛං මොනෙය්‍යවත්තං වත්තුකාමො නාලකං **සන්තිමෙසු** දලිභාවෙ ව **නියොජෙත්වා** පඨමං තාව ඝාමූපනිබන්ධ කිලෙසපහාණං දස්සෙන්තො **සමානභාගතාති**[2] උපඩ්ඪගාථමාහ. තත්ථ **සමානභාගතාති**[2] සමභාගං එකසදිසං නිත්‍යානානාකරණං; **අකතූඨ**

1. ම. උපත්ථම්භස්සු. 2. සී. සමභාගතාවනි.

වන්දිතනති අකෙකාඅඤ්ඣ වන්දනඤ්ච; ඉදානි යථා තං සමානභාගං ඛණිරති, තං උපායං දස්සෙතුං මඤ්ඤපදෙසනති උපඩ්ඩගාථමාහ. තත්‍රාපෙතං: අඤ්ඤථො **මඤ්ඤොපදෙසං රක්ඛමාන**, වන්දිතො **සමණො අනුනතනතො වරෙ** රඤ්ඤපි වන්දිතො සමාතො "මං වන්දතී"ති උද්ධවචං නාපජ්ජෙය්‍ය. ඉදානි අරඤ්ඤපනිබ්බුකිලෙසපභාණං දස්සෙතුං උච්චාවචාති ගාථමාහ, තත්‍රාපෙතං: අරඤ්ඤසඤ්ඤිතෙ **දුක්ඛෙපි** ඉථ්ථිනිධ්ඨවසෙන **උච්චාවචා** නානපකාරා ආරම්මණා **නිවජ්ජන්ති** වක්ඛාදීනං ආපාථං ආගච්ඡන්ති, තෙ ච බොං **අඤ්ඣිඛ්ඣුපමා** පරිළාහජනකට්ඨෙන, යථා වා ඛ්‍යමානෙ වනෙ අඤ්ඣිඛා නානපකාරතාය උච්චාවචා නිවජ්ජන්ති සධූමාපි විධූමාපි නීලාපි පීතාපි රත්තාපි ඛුද්දකාපි මහන්තාපි, එවං සිඛව්‍යග්ඝමිත්‍රසස්ස විවිධවිභගවිරූතපුථුඵලපලවාදිභෙදවසෙන නානපකාරතාය උභයෙ උච්චාවචා ආරම්මණා නිවජ්ජන්ති හිංසනකාපි රජනීයාපි දොසනීයාපි මොහනීයාපි, තෙනාහ: උච්චාවචා නිවජ්ජන්ති උභයෙ අඤ්ඣිඛුපමාති; එවං නිවජ්ජනෙසු ච උච්චාවචෙසු ආරම්මණෙසු, යා කාචි උය්‍යානවනචාරිකං ගතා සමානා පකතියා වා වනචාරිණියො කට්ඨහාරිකාදයො රඤ්ඤො ගතා දිස්වා හසිතලපිතරුදිත දුන්නිවත්ථාදීහි **නාරියො ඉති**ං **පලොභෙන්ති, නාසු නං මා පලොභයුං** තා නාරියො තං මා තු පලොභයුං, යථා නපපලොභෙන්ති, තථා කරොහීති වුත්තං හොති.

එවමස්ස භගවා ගාමෙ ච අරඤ්ඤෙ ච පටිපත්තිවිධිං දස්සෙත්වා ඉදානි සීලසංවරං දස්සෙන්තො විරතො මෙථුනා ධම්මාති ගාථාවය මාහ. තත්‍රාපි **හිත්වා කාමෙ පරෙවරෙති** මෙථුනධම්මතො අවසෙසෙපි සුන්දරෙ ච අසුන්දරෙ ච පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා, තපපහාණෙන හි මෙථුනවිරති සුසමපන්නා හොති, තෙනාහ: හිත්වා කාමෙ පරෙවරෙති. අයමෙත්ථ අධිප්පායො; "අවිරුද්ධොා"ති ආදීනි පන "න හනෙය්‍ය න ඝාතයෙ"ති එත්ථ වුත්තාය පාණාතිපාතා වෙරමණියා **සමපත්තිදස්සනත්ථං** වුත්තානි; තත්‍රායං සඞ්ඛෙපවණ්ණනා; පරපක්ඛියෙසු **පාණෙසු අවිරුද්ධා**; අත්තපක්ඛියෙසු **අහාරත්තතා, සබ්බෙපි** සත්තණ්ණං **නිත්තණ්හතාය නසථාවරෙ** පාණෙ- "ජීවිතුකාමතාය අමරිතුකාමතාය සුඛකාමතාය දුක්ඛපටිකූලතාය ච "යථා අහං තථා එතෙ"ති අත්තසමානතාය තෙසු විරොධං විනෙතබ්බා තෙනෙව පකාරෙන **යථා එතෙ තථා අහ**න්ති පරසමානතාය ච අත්තනි අනුරොධං විනෙතෙතා එවං උභයථාපි අනුරොධවිරොධවිප්පහීණෙ[1] ඤත්වා මරණපටිකූලතාය **අත්තානං උපමං කත්වා**-පාණෙසු යෙ කෙචි තසෙ වා ථාවරෙ වා **පාණෙ න හනෙය්‍ය** සාහත්ථිකාදීහි පයොගෙහි, **න ඝාතයෙ** ආණත්තිකාදීහීති.

එවමස්ස[2] මෙථුනවිරතිපාණාතිපාතවිරතිමුඛෙන සඞ්ඛෙපතො පාතිමොක්ඛසීලං වත්වා "හිත්වා කාමෙ"ති ආදීහි ඉන්ද්‍රියසංවරඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙතුං හිත්වා ඉත්‍යාදිමාහ

1. ප-වා. විපහාතො. 2. ඕ. එවමේවස්ස.

ගාථාමාහ **තස්සපෙතෝ**: යාවං තණ්හා "එකං ලද්ධා දුතියං ඉච්ඡති, වෙ ලද්ධා තතියං, සතසහස්සං ලද්ධා තතුත්තරිමපි ඉච්ඡතීති එවං අපපටිලද්ධවිසයං ඉච්ඡනතොා[1] ඉච්ඡාති වුච්චති, යොා වායං පටිලද්ධවිසය ලුබ්භනතොා[2] ලොභොා, තං **හිත්වා ඉච්ඡඤ්ච ලොභඤ්ච, යථා සත්තො පුථුජ්ජනොා** යස්මිං විවරාදිපච්චයෙ තෙහි ඉච්ඡාලොභෙහි පුථුජ්ජනොා සත්තො ලග්ගො පටිබද්ධොා තිට්ඨති, තත්ථ තං උභයම්පි හිත්වා පච්චයජ්ඣං ආජීවපාරිසුද්ධිං අවිරොධෙන්තොා[3] **සඛුණවක්ඛනා වක්ඛිමා** හුත්වා ඉමං මොනෙය්‍යපටිපදං **පටිපජ්ජේය්‍ය**, එවං හි පටිපන්නොා **තරෙය්‍ය තරණං ඉමං**, දුප්පූරට්ඨෙන තරකසඤ්ඤිතං මිච්ඡාජීවහෙතුභූතං ඉමං පච්චය **තණ්හං** තරෙය්‍ය, ඉමාය වා[4] පටිපදාය තරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. එවං පච්චයතණ්හප්පහාණමුඛෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙත්වා ඉදානි හොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාමුඛෙන පච්චයපරිභොගසීලං තදනුභාවෙනෙව යාව **අරහත්තපපත්ති** තාව පටිපදං දස්සෙන්තොා උණ්හොදරොති ගාථ මාහ,[5] **තස්සපෙතෝ**: ධම්මෙන සමෙන ලද්ධෙසු ඉතරීතරචීවරාදීසු පච්ච යෙසු ආහාරං තාව ආහාරෙන්තොා:

"වත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුඤ්ච උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසුවිහාරාය පණ්ඩිතස්ස භික්ඛුනොා"ති

වුත්තනයෙන[6] **උණ්හොදරො** අස්ස න වාතහරිතහස්සා විය උද්ධුමාතුදරො, **හත්ථසම්මදපච්චයා** පීනම්ධා පරිහරෙය්‍යාති වුත්තං හොති; උණ්හොදරො හොන්තොපි ච **මිතාහාරො** අස්ස හොජනෙ මත්තඤ්ඤූ 'නෙව දවාය'ත්‍යාදිනා පච්චවෙක්ඛණෙන ගුණතොා දොසතොා[7] ච **පරිච්ඡින්නාහාරො**; එවං මිතාහාරො සම්භාතොපි පච්චය-ඛුත්තඛය-පරියත්ති-අධිගමවසෙන චතුබ්බිධාය අපපිච්ඡතාය **අපපිච්ඡො අස්ස**, **එකංසෙන** හි මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නෙන භික්ඛුනා එවං අපපිච්ඡෙන භවිතබ්බං.

තත්ථ එකෙකස්මිං පච්චයෙ තීහි සන්තොසෙහි සන්තුස්සනා පච්ච ය්‍යපිච්ඡතා, ඛුත්තඛධරස්සෙව සතොා "ඛුත්තවාහි මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා ඛුත්තඛපපිච්ඡතා, ඛහුස්සුතස්සෙව සතොා "ඛහුස්සුතොහි මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා පරියත්තිඅපපිච්ඡතා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරස්ස විය. අධිගමසම්පන්නස්සෙව සතොා "අධිගතොා අහං කුසලං ධම්මන්ති මං පරෙ ජානන්තූ"ති අනිච්ඡනතා අධිගමපපිච්ඡතා, සා වෙ[8] අරහත්තාධිගමතොා[9] ඔරං වෙදිතබ්බා, අරහත්තාධිගමඤ්ච හි අයං පටිපදාති; එවං අපපිච්ඡෙපි ච අරහත්තමයෙන තණ්හාලොලුප්පං හිත්වා අලොලුපොා අස්ස, එවං අලොලුපොා හි **ස වෙ**[10] **ඉච්ඡාය නිච්ඡාතොා අනිච්ඡො හොති නිබ්බුතොා**, යාය ඉච්ඡාය ජාතා හොන්ති සත්තා ඛුප්පිපාසාතුරා විය අත්තිතා, තාය ඉච්ඡාය අනිච්ඡො හොති

1. ප-වං ඉච්ඡතීති. සී. ඉච්ඡනෙතා
2. ම. මිසඤ්ච ලුබ්භනතොා.
3. ඉ- & සී, I. අවිරොධෙන්තා.
4. ම. ඉමාය.
5. ම. උණ්හොදරොති ආදිමාහ, 8. ම. යාව,
6. ම. තයෙනෙව, 9. සී. ගමනතො, 10. ම. සදා.
7. ම. සී I, V. දොසතො.

අනිච්ඡතතා ච නිච්ඡාතෝ හොති අනාතුරෝ පරමනිත්තිපතතෝ, එවං නිච්ඡාතතතා නිබ්බුතෝ හොති ඵුපසන්තකිලෙසපරිළාහොති; එව මෙත්ථ උපපරිපාටියා යොජනා වෙදිතබ්බා.

එවං යාව අරහත්තපපත්ති, තාව පටිපදං කථෙත්වා ඉදානි තං පටිපදං පටිපන්නස්ස භික්ඛුනෝ අරහත්තපපත්තිනිට්ඨං[1] ඛුත්තඞ්ගසමාදානං සෙනාසනවත්තඤ්ච කථෙන්තෝ ස පිණ්ඩචාරනති ගාථාවයමාහ, තත්ථ **ස පිණ්ඩචාරං චරිත්වානි** සෝ භික්ඛු භික්ඛං චරිත්වා හත්තකිච්චං වා කත්වා; **වනානමභිහාරයෙති** අපසක්කිතෝ ගිහිපපඤ්චන වනමෙව ගවෙජ්ඡය; **උපඨිතෝ රුක්ඛමූලසම්හි** නති රුක්ඛමූලෙ ඨිතෝ වා හුත්වා, **ආසන්නුපගතෝති** ආසන්නං උපගතෝ වා හුත්වා, නිසින්නොති වුත්තං හොති; **මුනීති** මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නෝ, එත්ථ ච පිණ්ඩචාරං චරිත්වාති ඉමිනා පිණ්ඩපාතියඞ්ගං වුත්තං, යස්මා පන උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකෝ සපදානචාරී එකාසනිකෝ පත්ත පිණ්ඩිකෝ ඛලුපච්ඡාභත්තිකෝ ච හොතියෙව[2] නෙච්චිරිකඤ්චසුකුලමපි ච සමාදියතෙව, තස්මා ඉමානිපි ඡ වුත්තානෙව හොනති; වනානන මභිහාරයෙති ඉමිනා පන ආරඤ්ඤකඞ්ගං වුත්තං, උපට්ඨිතෝ රුක්ඛ මූලසම්නති ඉමිනා රුක්ඛමූලිකඞ්ගං, ආසන්නුපගතොති ඉමිනා නෙසජ්ජි කඞ්ගං, යථාක්කමං පන ච තෙසං අනුලොමතතා අබ්භොකාසිකං-යථාසන්ථතිකං-සොසානිකඞ්ගානි වුත්තානි යෙව හොනතීති එවමෙතාය ගාථාය තෙරසධුතඞ්ගානි නාලකත්ථෙරස්ස කථෙසි.

ස ඛ්‍යාන පසුතෝ ධිරොති සෝ අනුපපන්නස්ස ඛ්‍යානස්ස උපපාද නෙන උපපන්නස්ස ආවජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපචවෙක්ඛණෙහි ච ඛ්‍යානෙසු පසුතෝ අනුයුත්තෝ, **ධිරොති** ධිතිසම්පන්නෝ; **වනඤ්ඤෙව රමිතෝ සියාති** වනෙ අභිරතෝ සියා, ගාමන්ත සෙනාසනෙ නාභි රමෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **ඛ්‍යාමෙථ රුක්ඛමූලසම්හි අත්තානමභිතෝ සඤ්ඤති** න කෙවලං ලොකියඣ්‍යානපසුතෝයෙව සියා, අපි ච ඛො තසම්ං යෙව රුක්ඛමූලෙ සොතාපත්තිමග්ගාදිසම්පයුත්තෙන ලොකුත්ත රඣ්‍යානෙනාපි අත්තානං අභීව තොසෙන්තෝ ඛ්‍යාමෙථ, පරමඤ්ච සපපත්තියා හි ලොකුත්තරඣ්‍යානෙනෙව චිත්තං අතීව තුස්සති න අඤ්ඤෙන, තෙනාහ: අත්තානමභිතොසයති, එවං ඉමාය ගාථාය ඛ්‍යානපසුතතාය වනඤ්ඤසෙනාසනාභිරතිං අරහත්තඤ්ච කථෙසි.

ඉදානි යස්මා ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා නාලකත්ථෙරෝ වනඤ්ඤමභි රෙත්වා නිරාහාරොපි පවිපදූපරණෙ අතීව උස්සුකෝ අහොසි, නිරාහාරෙන සමණධම්මං කාතුං න සක්කා, තථා කරොන්තස්ස ජීවිතං නපපවත්තති, කිලෙසෙ පන අනුප්පාදෙන්තෙන ආහාරෝ පරියෙසි තබ්බෝ, අයමෙත්ථ සඤ්ඤා, තස්මා තස්ස භගවා "අපරාපරෙසුපි දිවසෙසු පිණ්ඩාය චරිතබ්බං, කිලෙසා පන න උප්පාදෙතබ්බා"ති දස්සන්තෝ අරහත්තපපත්තිනිට්ඨං යෙව භික්ඛාචාරවත්තා කථෙන්තා

1. ම. අරහත්තපපත්තිනිට්ඨ. 2. සී I. & V. නත්ථිකොයෙව.

තතෝ රත්‍යා විවසනෙනි ආදිකා ඡ ගාථායෝ අභාසි, තත්‍ර **සපදානඤ්ඤා**ති "සපිණ්ඩචාරං චරිත්වා වත්තතමභිහාරයෙ"ති එවං වුත්තපිණ්ඩචාර වත්තතාභිහාරතෝ උත්තරිමපි; **රත්‍යා විවසනෙනි** රත්තිසමතික්කමෙ දුතියදිවසෙනි වුත්තං හොති; **ගාමතතමභිහාරයෙනි** ආභිසමාචාරික වත්තං කත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව විවෙකං අනුබ්‍රූහෙත්වා ගතපච්චාගතවත්තෙන වුත්තනයෙන කම්මට්ඨානං මනසි කරොනෙතා ගාමං ගවෙජ්ජය; **අවඤ්ඤානං නාභිනන්දෙය්‍යා**නි "හනෙන අමඤ්ඤකං ඝරෙ භුඤ්ජිතබ්බ"න්‍ති නිමන්තණං, "දෙති නු ඛො, න දෙති, සුන්දරං නු ඛො දෙති, අසුන්දරං නු ඛො දෙතී"ති එවරූපං විතක්කං, හොජ්ජනඤ්ච පටිපදුස්සුරකතො භික්ඛු නාභිනන්දෙය්‍ය න පටිඝණ්හෙය්‍යාති වුත්තං හොති,-යදි පන බලක්කාරෙන පත්තං ගහෙත්වා පූරෙත්වා දෙන්නි, පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මෙ කාතබ්බෙ, ඩුත්තඩ්ගං න කුපජ්ජති, තදුපාදාය පන තං ගාමං න පවිසිතබ්බං; **අභිහාරඤ්ච ගාමතතොනි** සචෙ ගාමං පවිට්ඨස්ස පාතිසතෙහිපි භත්තං අභිහරන්නි, තම්පි නාභිනන්දෙය්‍ය තතෝ එකසිත්ථම්පි න පතිගණ්හෙය්‍ය, අඤ්ඤදත්‍ථු සරපරි පාචියා පිණ්ඩපාතමෙව වරෙය්‍යාති. **න මුනි ගාමමාගම්ම කුලෙසු සහසා චරෙ**නි සො ච මොනඤ්ඤාය පටිපජ්ජනකො මුනි ගාමං ගතො සමානො කුලෙසු සහසා න චරෙ, සහසොකිතාදි අනනුලොමිකං ගිහී සංසග්ගං න ආපජ්ජෙය්‍යාති වුත්තං හොති;

ඝාසෙසනං ජිගුච්ඡන්තො න වාචං පයුතං භණෙනි ජිගුච්ඡනකථො විය හුත්වා ඔභාසපරිකථානිමිත්තවිඤ්ඤත්තිපයුත්තං ඝාසෙසනවාචං න **භණෙ**, සචෙ ආකඞ්ඛෙය්‍ය, ගිලානො සමානො ගෙලඤ්ඤපවිඛාභ නත්‍ථාය **භණෙය්‍ය** සෙතාසඤ්ඤත්‍ථාය වා විඤ්ඤත්තිං ඨපෙත්වා ඔභාස පරිකථානිමිත්තපයුත්තං, අවසෙසපච්චයත්‍ථාය පන අගිලානො නෙව කිඤ්චි **භණෙය්‍යා**නි, අලත්‍ථං යදිදන්නි ඉමිස්සා පන ගාථාය අයමත්ථෝ: ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨා අපපමත්තකෙපි කිස්මිඤ්චි ලද්ධෙ "**අලත්‍ථං** ඣං, **ඉදං ඝාබ්බූ**"නි විඤ්ඤාතබ්බා, අලද්ධෙ "නාලත්‍ථං, කුසලං ඉති"[1] තම්පි සුන්දරන්නි විඤ්ඤාතබ්බා උභයෙනෙව ලාභාලාභෙන **සො** තාදී **නිබ්බිකාරො** හුත්වා **රුක්ඛංව උපනිවත්තනි**, යථාපි පුරිසෝ ඵලගවෙසී රුක්ඛං උපගම්ම ඵලං ලද්ධාපි අලද්ධාපි අනනුතීතෝ අප්පටිහතෝ මජ්ඣත්තොා යෙව හුත්වා ගච්ඡති, එවං කුලං උපගම්ම ලාභං ලද්ධාපි අලද්ධාපි මජ්ඣත්තොාව හුත්වා ගච්ඡතීති.

සපදානඤ්චනි ගාථා උත්තානත්‍ථාව, උච්චාවචානි ඉමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො: එවං භික්ඛාචාරවත්තාභිහාරයෙනා හුත්වාපි තාවත කෙනෙව තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා පටිපදං ආරුඩ්ඨෙය්‍ය, පටිපත්තිසාරං හි සාසනං, සා චායං: උච්චාවචා-පෙ-මුනතනි, තස්සත්‍ථෝ: සා චායං මග්ග **පඤ්ඤා** උත්තමනිහීනභෙදතො **උච්චාවචා** බුද්ධ **සමණෙන පකාසිතා** -සුඛාපටිපදා හි ඛිපාභිඤ්ඤාසු උච්චා, දුක්ඛාපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤාසු අවචා, ඉතරා වෙ එකෙනඩ්ගෙන උච්චා එකෙන අවචා, පඨමා එව වා

1. කුසලාමිති-ඉමුසු.

උච්චා, ඉතරා තිස්සොපි අච්චා, තාය චෙතාය උච්චාය[1] අච්චාය වා පරිපදාය **න පාරං දිගුණං ගච්ඡති**[2]-දුගුණන්ති වා පාඨෝ,-එකම්ගෙඝන විඤ්ඤත්තුං නිබ්බාණං න යන්තීති **අත්ථෝ**, කස්මා: යෙන මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීණා, තෙසං පුන අපහාතබ්බතෝ, එතෙන පරිහාණ ධම්මාභාවං දීපෙති; **නාසිදං එකගුණං මුඛන්ති** තඤ්ච ඉදං පාරං එකක්ඛත්තුංයෙව ඵුසනාරහම්පි න හොති, කස්මා: එකෙන මග්ගෙන සබ්බකිලෙසප්පහාණාභාවතෝ, එතෙන එකම්ගෙඝනෙව අරහත්තා භාවං දීපෙති, ඉදානි පටිපදානිසංසං දස්සෙන්තෝ යස්ස ච විසත්තාති ගාථමාහ, තස්සත්ථෝ: **යස්ස ච එවං** පටිපන්නස්ස **භික්ඛුනෝ** තාය පටිපදාය පහීණත්තා අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතා[3]භාවෙන විසත්තතෝ **විසත්තා** තණ්හා නත්ථි, තස්ස කිලෙසසොතච්ඡෙදෙන **ජාතසොතස්ස** කුසලාකුසලප්පහාණෙන **කිච්චාකිච්චප්පහීණස්ස** රාගපෝ වා දෙසපෝ වා අප්පමත්තකොපි **පරිළාහෝ න විජ්ජතී**ති.

ඉදානි, යස්මා ඉමා ගාථායෝ සුත්වා නාලකත්ථෙරස්ස චිත්තං උදපාදි: "යදි එත්තකං මොනෙය්‍යං, සුකරං, න දුක්කරං, සක්‍යා අප්පකාසිරෙන සූරෙතූ"නති, තස්මාස්ස භගවා "දුක්කරමෙව මොනෙය්‍ය"න්ති දස්සෙන්තෝ පුන මොනෙය්‍යනෙත්ත උපසඳ්දසුස්[4]නති ආදිමාහ. තත්ථ **උපසඳ්දසුස්[4]**නති උපසඳ්දසිස්සං, කථයිස්සන්ති[5] වුත්තං හොති; බ්‍රහ්මාරූ උපමා අස්සාති **බ්‍රහ්මාරූපමෝ, භවෙති** භවෙය්‍ය; කෝ අධිප්පායෝ? මොනෙය්‍යං පටිපන්නෝ භික්ඛු බ්‍රහ්මාරං උපමං කත්වා, පචවයෙසූ වත්තෙතය්‍ය, යථා මඤ්ඩිදීපං[6] බ්‍රහ්මාරං ලිඛනෙන්තා ඡෙදතෝ ජීවිතං රක්ඛන්ති, එවං ධම්මෙන ලද්ධෙ පචවයෙ පරිභුඤ්ජන්තෙන චිත්තං කිලෙසුප්පත්තිතෝ රක්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොති, "පචවයෙ හි පරිසුද්ධෙන සඤ්ඤෙන ලද්ධුඤ්ච අනවජ්ජපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුඤ්චව න සුඛෙන සක්‍යා"නි භගවා පචවයනිස්සිතමෙව බහුසෝ භණති; **ජීවිතස්ස නාළුම්භවව උදරෙ සංඝතෝ සියා**ති ජීවිතාය තාළුං උපත්ථෙබ්භාපි රසතණ්හං විනොදෙන්තෝ කිලිට්ඨෙන මනෙන[7] උපප්පන්න පචවයෙ අසෙවන්තෝ[8] උදරෙ සංඝතෝ සියා. **අලීන විත්තතා ච සියා**ති නිවච කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අට්ඨිත සාරිතාය අනුසිතවිත්තතා ච භවෙය්‍ය; **න චාපි බහු විඤ්ඤෙති** ඤත්තිජනපදමරවිත්තකකවසෙන ච බහුං න විඤ්ඤෙය්‍ය; **නිරාමගඤ්ඤෝ අසිතෝ ඉමවරියපරාණෙති** නිකන්තිලෙසෝ ච[9]හුත්වා තණ්හාදිට්ඨිති කිසම්පච්චි භවෙ අනිස්සිතෝ සික්ඛාත්තයසකලසාසනබ්‍රහ්මචරියපරා යණෝ එව භවෙය්‍ය,

එකාසනාසනාති විවිත්තාසනස්ස, ආසනමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බ ඉරියාපථා වුත්තා, යතො සබ්බිරියාපථෙපි එකිභාවස්ස සික්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං, **එකාසනාසනාති** ච සම්පදානවචනමෙතං. **සමණ්ඩාසනස්ස වාති** සමණෙහි උපාසිතබ්බස්ස අට්ඨකිංසාරම්මණ

1 සී. I. තාය උච්චාය. 3. සී. විචරිතා. 5. ම. කථිස්සන්ති. 7. ම. මග්ගෙන.
2. යානි-කත්ථචි. 4. ම. උපසඳ්දිස්සං. 6. ම. මඤ්ඩිබිඳු. 8. ඉ. අසෙවනත්තා. 9. ම-ව.

භාවනානුයොගස්ස සමණානං වා උපාසනභූතස්ස අට්ඨතිංසාරම්මණ හෙදසොව, ඉදමපි සමපදානවචනමෙව, උපාසනත්ථෙනාති වුත්තං හොති; එත්ථ ච එකාසනෙන කායවිවෙකො සමණ්ඩපාසනෙන චිත්තවිවෙකො වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බා; **එකත්තං මොනමක්ඛානත්ථෙනාති** එව මිදං කායචිත්තවිවෙකවසෙන එකත්තං මොනන්ති අක්ඛාතං; **එකා සෙව අභිරම්මසීති** ඉදං පන උත්තරගාථාපෙක්ඛපදං, "අථ භාසිහි[1] දස දිසා"ති ඉමිනා අස්ස සම්බන්ධො. **භාසිහීති** භාසිස්සසි පකාසෙස්සසි, **ඉමං** පවිපදං භාවෙන්තො සබ්බදිසාසු කිත්තියා පාකටො භවිස්සසීති **වුත්තං** හොති, සුත්වා ධීරත්තනාති ආදීනං පන වත්තුනං පදානං **අයමත්ථෝ:** යෙන ච කිත්තිසොසෙන භාසිහි[1] දස දිසා, **තං ධීරත්ථු කාමිනං කාමවාගිනං නිත්ථෙය්‍යාසං සුත්වා** අථ ත්වං තෙන උද්ධච්ච මනාපජ්ජිත්වා **භියෝ භිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච** කරෙය්‍යාසි, තෙන සොසෙන **භරායමානෝ** "නිය්‍යාණිකපටිපදං අය"න්ති සද්ධං උපපාදෙත්වා උත්තරිං පටිපත්තිමෙව බ්‍රූහෙය්‍යාසි; **මාමකොති** එවං හි සත්තෙන මම සාවකො හොතීති. **තණ්හාදීතිති** යං තං මයා "භිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච භියෝ කුබ්බථා"ති වදතා "උද්ධච්චං න කාතබ්බ"න්ති වුත්තං, තං ඉමිනා නදී **නිදස්සනෙනාපි ජානාථ,**[2] තබ්බිපරියයඤ්ච[3] සොබ්භෙසු ච පදරෙසු ච **ජානාථ-සොබ්භෙසූති** මාතිකාසු, **පදරෙසූති** දරිසු

කථං? **සන්තනා යන්ති කුස්සුබ්භා තුණ්හි යන්ති**[4] **මහොදධිං** කුස්සුබ්භා හි සොබ්භපදරාදිභෙදා සබ්බාපි කුන්නදියො සන්තනා සද්ධං කරොන්තා උදධිං හුත්වා යන්ති, ගඞ්ගාදිභෙදා පන මහානදියො තුණ්හි යන්ති, එවං "මොනෙය්‍යං පූරෙමී"ති උද්ධතො හොති අමාමකො, මාමකො පන භිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච උපපාදෙත්වා නීවිත්තොව හොති, තස්මා භියෝ: **සද්ධානං**--පෙ--**පණ්ඩිතොති**, තත්ථ සියා: සචෙ **අඤ්ඤ කුමුභූපමා** බාලා සන්නන්තනාය[5] රහදෙ පූරෙව **පණ්ඩිතො** සන්න තාය, අථ කසමා බුද්ධසමණෙ එවං ධම්මදෙසනාව්‍යාවටා හුත්වා බහුං භාසතීති ඉමිනා සම්බන්ධෙන යං සමණෙති ගාථමාහ, තස්සත්ථෝ: යං බුද්ධසමණෙ **බහුං භාසති** උපෙතං අත්ථසංහිතං අත්ථූපෙතං ධම්මූපෙතඤ්ච හිතෙන ච සංහිතං, තං න උද්ධවෙන,[6] අපි ච ඛො **ජානං සො ධම්මං දෙසෙති** දිවසමපි දෙසෙන්තො නිප්පපඤ්චං හුත්වා, තස්ස හි සබ්බං වචනමං ඤාණානුපරිවත්ති; එව දෙසෙන්තො ච "ඉදමස්ස හිතං, ඉදමස්ස හිත"න්ති නානප්පකාරතො **ජානං සො බහුං භාසති** න සොවලං බහුභාණිතාය.

අවසානගාථාය සම්බන්ධෝ: එවං තාව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සමන්නා ගතො බුද්ධසමණෙ ජානං සො ධම්මං දෙසෙති ජානං සො බහුං භාසති, තෙන දෙසිතං පන ධම්මං නිබ්බෙධභාගියෙනෙව **ඤාණෙන සො ව ජානං යතෙතෙනා ජානං න බහුං භාසති-ස මුනි මොඨ**

1. ම, භාහිසි 3. තබ්බිපරියාසඤ්ච & තබ්බිපරියායඤ්ච-කත්ථචි. 4. යන්ති-කත්ථචි
2. ම. නිදස්සනෙනාපි ජානාථ. 5. සණ්තාය &ඝනනාය-කත්ථචි.
6. ඉ., න උදධවෙවන & සි, ම, උදඛවෙවන.

මරහති සමුනි මොනමජඣභාසි. තස්සත්ථෝ: තං ධම්මං **ජානනෙතා** යත්ථෝ ගුත්තභාවිතෙතා හුත්වා, **ඤං** භාසිතං සත්තානං හිතසුඛාවහං න හොති, තං ජානං න බහු භාසති, සො එවංවිධො මොනත්ථං පරිපන්නකො මුනි මොනෙය්‍යපටිපදාසඞ්ඛාතං මොනං අරහති, න කෙවලඤ්ච අරහතියෙව,අපි ච ඛො පන ස මුනි අරහත්තමග්ගඤාණසඞ්ඛාතං මොනං අජ්ඣභාසා .ඉවෙවව වෙදිතබ්බොති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තං සුත්වා නාලකත්ථෙරො තීසු ඨානෙසු අපවෙජ්ජා අහොසි: දස්සනෙ සවණෙ පුච්ඡායානි, සො හි දෙසනාපරියොසානෙ පසන්න චිත්තො[1] භගවන්තං වන්දිත්වා වනං පවිට්ඨො පුන "අහො වතාහං භගවන්තං පස්සෙය්‍ය"නති ලොලභාවං න ජනෙසි, අයමස්ස දස්සනෙ අපවජ්ජතා, තථා "අහො වතාහං පුන ධම්මදෙසනං සුණෙය්‍ය"නති ලොලභාවං න ජනෙසි, අයමස්ස සවණෙ අපවජ්ජතා "අහො වතාහං පුන මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡෙය්‍ය"නති ලොලභාවං න ජනෙසි, අය මස්ස පුච්ඡාය අපවජ්ජතා, සො එවං අපවජ්ජෙ සමානො පබ්බතපාදං පවිසිත්වා එකවන්නසණ්ඩෙ වෙ දිවසානි න වසි, එකරුක්ඛමූලෙ දෙ දිවසානි න නිසීදි, එකගාමෙ වෙ දිවසානි පිණ්ඩාය න පාවිසි, ඉති වනතො වනං රුක්ඛතො රුක්ඛං ගාමතො ගාමං ආහිණ්ඩන්තො අනුරූපපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨාසි, අථ යසමා මොනෙය්‍යපටිපදං උක්කට්ඨං කත්වා පූරෙන්තො භික්ඛු සත්තෙව මාසානි ජීවති, මජ්ඣිමං කත්වා පූරෙන්තො සත්ත වස්සානි, මන්දං කත්වා පූරෙන්තො සොළස වස්සානි, අයඤ්හි උක්කට්ඨං කත්වා පූරෙසි, තස්මා සත්ත මාසෙ[2] සත්වා අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරපරික්ඛයං ඤත්වා නහාසිත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා සගුණං[3] සඞ්ඝාටිං පාරුපිත්වා දස බලාභිඤ්ඤො පඤ්චපතිට්ඨිතං වන්දිත්වා අඤ්ජලිමපග්ගහෙත්වා භිඛ්ඛුල පබ්බතං නිස්සාය සීතඝොව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි, තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා භගවා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයො ගාහාපෙත්වා[4] චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා අගමාසීති.

නාලකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

3, 12.

එවමෙම සුතන්නති වයතාඛුපස්සනාසුත්තං. කා උපපත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්තජ්ඣාසයතො උපපත්ති, අත්තජ්ඣාසයෙන හි භගවා ඉදං සුත්තං දෙසෙසි, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරෙ පනස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආවිභවිස්සති.

තත්ථ **එවමෙම සුත**න්නති ආදීනි වුත්තනයානෙව;[5] **සුබ්බාණමෙති** සාවත්ථිනගරස්ස පුරත්ථිමදිසායං ආරාමෙ; **මිගාරමාතුපාසාදෙති** එත්ථ විසාඛා උපාසිකා අත්තනො සස්සුරෙන මිගාරෙන සෙට්ඨිනා මාතුට්ඨානෙ

1. සී. & ම. විත්තො ච. 2. ම. මාසෙයෙව. 3. ඉං. දිඝණ්ඩං. 4. සී. I. II. සඞ්ඛාහා පෙත්වා.
5. සී. නයෙනෙව.

ඨපිතත්තා මිගාරමාතාති වුච්චති තාය මිගාරමාතාය නවකොටි අග්ඝ
ණකං මහාලතාපිලන්ධනං විස්සජ්ජේත්වා කාරාපිතං පාසාදං හෙට්ඨා ව
උපරි ච පඤ්ච ගබ්භසතානි කාත්වා සඝස්සභූතාගාරගබ්භා සෝ මිගාර
මාතුපාසාදෝති වුච්චති, තස්මිං මිගාරමාතුපාසාදෙ, **නෙන බො පන
සමයෙන භගවාති** යං සමයං භගවා සාවත්ථිං නිස්සාය පුබ්බාරාමෙ
විහාරමාතුපාසාදෙ විහරති, තෙන සමයෙන; **චාදත්‍රුපොසථෙති** තං අනු
පොසථෙ, උපොසථදිවසෙනි වුත්තං හොති; **පණ්ණරසෙති** ඉදං උපො
සථඝටණඤ්ච සම්පත්තාවසෙසපොසථපටික්ඛෙපවචනං; **පුණ්ණාය
පුණ්ණමාය රත්තියාති** පණ්ණරසදිවසත්තා දිවසගණනාය අබ්භාදි
උපක්කිලෙසවිරහතත්තා රත්තිගුණසම්පත්තියා ච පුණ්ණත්තා පුණ්ණාය
පරිපුණ්ණවයත්තා පුණ්ණමාය ච රත්තියා; **භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතොති**
භික්ඛුසඞ්ඝෙන පරිවුතො; **අබ්භඤ්ඤත්‍රෙ නිසින්නො හොතීති** මිගාර
මාතුරත්තපාසාදපරිවෙණෙ අබ්භාකාසෙ උපරි අපටිච්ඡන්නෙ ඔකාසෙ
පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො හොති; **තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූ
තන්ති** අතිව තුණ්හීභූතං, යතො යතො වා අනුවිලොකෙති, තතො
තතො තුණ්හීභූතං, තුණ්හීභූතං වා‍යාය-පුන තුණ්හීභූතං කායෙන;
භික්ඛුසඞ්ඝං අනුවිලොකෙත්වාති තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නං අනෙක
සහස්සභික්ඛුපරිමාණං තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූතං භික්ඛුසඞ්ඝං "එත්තකා
එත්ථ සොතාපන්නා, එත්තකා සකදාගාමිනො. එත්තකා අනාගාමිනො,
එත්තකා ආරද්ධවිපස්සකා කල්‍යාණපුථුජ්ජනා; ඉමස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස
කිදිසි ධම්මදෙසනා සප්පායා"ති සප්පායධම්මදෙසනාපරිවෙජ්දනත්ථං
ඉතො චිතො ච විලොකෙත්වා.

යෙ තෙ භික්ඛවෙ කුසලා ධම්මාති යෙ තෙ ආරොග්‍යට්ඨෙන අන
වජ්ජට්ඨෙන ඉට්ඨඵලට්ඨෙන සොභණලද්ධසභාවට්ඨෙන ච[1] කුසලා සත්ත
තිංස බොධිපක්ඛියධම්මා තථෙවාතක්‍කා වා පරියත්තිධම්මා; **අදිසා නිස්සා
රණියා සම්බොධගාමිනොති** උපගන්තබ්බට්ඨෙන අරියා; ලොකතො
නියාරණට්ඨෙන නියාරණිකා, සම්බොධඝඩ්ඛාතං අරහත්තං ගමනට්ඨෙන
සම්බොධගාමිනො; **තෙසං වො භික්ඛවෙ-පෙ-සවණාය**; තෙසං
භික්ඛවෙ කුසලානං-පෙ-සම්බොධගාමීනං **සා උපනිසා** කිං කාරණා
ති. **පයොජනා** තුම්හාකං සවණාය, කිම්ඵලං තුම්හෙ තෙ ධම්මෙ සුණා
ථාති වුත්තං හොති. යාවදෙව ඉයතානං ධම්මානං යථාභූතං ඤාණායාති
එත්ථ ඤාණදෙවාති පරිච්ඡෙදවවධාරණවචනං; වෙ අවයවා එතෙසන්ති
ඉයා, ඉයා එව ඉයතා, තෙසං ඉයත්තානං, ඉයත්තන්තිපි පාඨො; **යථා
භූතං ඤාණායාති** අවිපරීතඤාණාය; කිං වුත්තං හොති; යදෙතං
ලොකියලොකුත්තරාදි[2]හෙදෙන විධා ඨවත්තිතානං ධම්මානං ඵලසඞ්ඛා
තං යථාභූතං ඤාණං: එතදත්ථාය න ඉතො[3] නියෙය්‍යාති, සවණෙන
ගි එත්තකං හොති, තදුත්තරිං විසෙසාධිගමෙ භාවනාය‍ාති, **කිඤ්චා
පි සත්ථං වදෙථාති** එත්ථ පන සවෙ වො භික්ඛවෙ සියා "කිඤ්චා තුම්හෙ
හනෙත්ත වත්තං වදෙථා"ති අයමධිප්පායො, පදත්ථො පන කිඤ්චා වත්ත

1. ඕ. සමුහතඨානෙ ච. 2. ම. ලොකුත්තර 3. ම. තතො.

භාවං වදෙථාති, තතෝ භගවා වයතං දසෙතෙතා ඉදං දුක්ඛනති එවමාදිමාහ, තත්ථ වයතාතා වතුසවවධමමානං "ඉදං දුක්ඛං, අයං දුක්ඛසමුදයෝ"ති එවං ලොකියසස එකසස අවයවසස සගගහුකසස වා දුක්ඛසස දසසතෙන **අසමෙක්ඛානුපසසතා**, ඉතරා ලොකුත්තරසස දුතියසස අවයවසස සවුපායසස වා නිරොධසස දසසතෙන **දුතියානුපසසතා**, පයමා වෙත්ථ තතියවතුත්ථවිසුද්ධිහි[1] හොති, දුතියා පඤ්චමවිසුද්ධියා; **සම්මාවසතානුපසසිතොති** ඉමිනා වුච්චතතයෙන සම්මා වයධතෙම අනුපසසතතසස. සතියා අවිපවාසෙන **අපමත්තසස** භාවිතවෙතසිකවිරියාතාපෙන **ආතාපිතනා**, කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිර පෙක්ඛතතා **පහිතත්තසස**; **පාවිසුබ්බතා**නි ඉච්ඡිතබ්බං; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤානි** අසමිං යෙව වා අත්තභාවෙ අරහත්තං; **සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිතා**නි, උපාදිසෙසතනි පුනබ්භවවසෙන උපාදතබ්බක්ඛන්ධා සෙසං වුච්චති, තසමිං වා සති අනාගාමිභාවෝ පාටිකඞ්ඛොති දසෙසති.- තත්ථ කිඤ්චාපි ගෙධිමථලානිදි[2] එවං ද්වයතානුපසසිතොව[3] හොතනි, උපරිමථලෙසු පන උසසාහං ජතෙතෙතා එවමාහ.

ඉදමවොචාති ආදි සඞ්ගීතිකාරානං වචනං, තත්ථ **ඉදනති** ''යෙ තෙ භික්ඛවෙ''ති ආදි-වුත්තනිදසසනං, **එතනති** ඉදනි "යෙ දුක්ඛ"නති එවමාදි- වත්තබ්බගාථාබන්ධනිදසසනං, ඉමා ච ගාථා වතුසවවදීප කතතා වුත්තත්ථදීපිකා එව; එවං සතෙතපි ගාථාරුච්කානං, පවත්ත ආගතානං, පුබ්බෙ වුත්තං අසමත්ථතාය අනුග්ගහෙත්වා "ඉදනි යදි වදෙය්‍ය සුන්දරනති ආකඞ්ඛනතානං, විකඛිත්තචිත්තානඤ්ච අත්ථාය වුත්තා[4] විසෙසත්ථදීපිකා වානි; අවිපසසනතෙ ච දසෙසතා තෙසං වටටවිවටට[5] දසසනතො. තසමා විසෙසත්ථදසසනත්ථමෙව වුත්තා,- එස නයො ඉතො පරමපි ගාථාවවතෙසු, තත්ථ **සත්ත වානි** නිබ්බාණං දසෙසති, **නිබ්බාණෙ හි දුක්ඛං සබ්බසො උපරුජ්ඣති** සබ්බපකාරං උපරුජ්ඣති සහෙතුකං උපරුජ්ඣති **අසෙසඤ්ච** උපරුජ්ඣති;[6] **තඤ්ච මඟඵනති** තඤ්ච අධිගච්ඡතං මඟඵං, **චෙතොවිමුත්තිගිනා තෙ අථො පඤ්ඤාවිමුත්තිගිනා**නි එත්ථ අරහත්තඵලසමාධි රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති අරහත්තඵලපඤ්ඤා අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තිනීති වෙදිතබ්බා, තණ්හා චරිතෙන වා අප්පණිහිතානබ්බලෙන තිලෙසෙ විකඛමෙත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති, දිට්ඨිචරිතෙන උපචාරජ්ඣා නමත්තං නිබ්බත්තෙත්වා විපසසිත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං අවිජ්ජා විරාගා පඤ්ඤාවිමුත්ති, අනාගාමිඵලං වා කාම[7]රාගං සඞ්ඛාය රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති, අරහත්තඵලං සබ්බපකාරතො අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තීති; **අනන්තකිරියාඝාති** වටටදුක්ඛසස අනන්තකරණත්ථාය; **ජාති ජරූපගාති** ජාතිජරං උපගතා, ජාතිජරාය වා උපගතා, න පරිමුච්චනතීති ජාතිජරායාති එවං වෙදිතබ්බා, සෙසමෙත්ථ ආදිතොපභුති පාකට

1. සී. සුද්ධිහි 4. ම. වුත්තා. 5. ඉං. වානි; අම්පඤ්ඤකෙ විපඤ්ඤකෙ-පෙ-
2 සී ඉං. ථලානි ජ්ඣානාවජ්ජනා වටටම්වටට & ම. විවටට-ඉති තඤ්ච.
3. සී. වයතානුපසසිනො ච. 6. ම. අසෙසඤ්ච උපරුජ්ඣති-තඤ්ච. 7. ම. තථ.

මෙව, ගාථාපරියොසානෙ ච සට්ඨිමත්තා භික්ඛූ තං දෙසනං උග්ගහෙත්වා විපස්සිත්වා තස්මිංයෙව ආසනෙ අරහත්තං පාපුණිංසු,-යථා වෙත්, එවං සබ්බවාරෙසු.

අතො එව[1] භගවා **ඔඝා අසෙඛාපි පරියාසෙනානි** ආදිනා නයෙන නානප්පකාරතො වයතානුපස්සනං ආහ, තත්ථ දුතියවාරෙ **උපධිපච්චයාති** සාසවකම්මපච්චයා, සාසවකම්මං හි ඉධ උපධීති අධිප්පෙතං; **අසෙඛවිරාගනිරොධාති** අසෙඛං විරාගෙන නිරොධා අසෙඛවිරාගසඞ්ඛාතා වා නිරොධා, **උපධිනිදානාති** කම්මපච්චයා; **දුක්ඛස්ස ජාතිපභවානුපස්සිති** වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං උපධීති අනුපස්සනෙත්තා, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව, එවමයම්පි වාරෙ වත්තාරි සච්චානි දීපෙත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව වුත්තො,-යථා චායං, එවං සබ්බවාරා.

තත්ථ තතියවාරෙ **අවිජ්ජාපච්චයානි** භවඟාමිකම්මසම්භාර අවිජ්ජාපච්චයා, **දුක්ඛං** පන සබ්බත්ථ වට්ටදුක්ඛමෙව, **ජාතිමරණසංසාරතති** ඛන්ධනිබ්බත්තිං* ජාතිං,* ඛන්ධභෙදං මරණං, ඛන්ධපටිපාටිං* සංසාරඤ්ච; **වජනතීති** ගච්ඡන්ති උපෙන්ති; **ඉත්ථභාවඤඤථාභාවතති** ඉමං මනුස්සභාවං ඉතො අවසෙස[2] අසුඤ්ඤතිඝායභාවඤ්ච; **ගතීති** පවත්තිභාවො. **අවිජ්ජා භයතානි**[3] අවිජ්ජා ඒව අයං; **විජ්ජාගතා ව සෙ ඝතන්තානි** යෙ අරහත්තමග්ගවිජ්ජාය කිලෙසෙ විජ්ඣිත්වා ගතා ඛීණාසවසන්තතා, සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

චතුත්ථවාරෙ **සඞ්ඛාරපච්චයානි** පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරපච්චයා, **එතමාදීනවං** ඤත්වාති 'යදිදං[4] **දුක්ඛං සඞ්ඛාරපච්චයා**" එතමාදීනවන්ති ඤත්වා; **සබ්බසඞ්ඛාරසමථාති** සබ්බසඞ්ඛාරපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරානං මග්ගඤාණෙන සමථා, උපගතාය[5] ඵලසමාපත්තියා වුත්තං හොති; **සඤ්ඤාතති** කාමසඤ්ඤාදීනං මග්ගෙනෙව **උපරොධනා; එතං ඤත්වා යථා නථානති** එතං දුක්ඛක්ඛයං අවිපරීතං ඤත්වා. **සම්මදඤ්ඤාති** සම්මාදස්සනා;[6] **සම්මදඤ්ඤාඤ්ඤාති** සඞ්ඛතං අනිච්චාදිතො ඤත්වා; **මාරසංයොගතති** තෙභූමකවට්ටං, සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

පඤ්චමවාරෙ **විඤ්ඤාණපච්චයානි** කම්මසහජාතාභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණපච්චයා, **නිස්සාතොති** නිත්තණ්හා, **පරිනිබ්බුතොති** කිලෙස පරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බුතො හොති, සෙසං පාකටමෙව.

ඡට්ඨ[7]වාරෙ **එකත්තපච්චයානි** අනිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තඵස්ස පච්චයාති අත්ථො; එවං එත්ථ පදපටිපාටියා වත්තබ්බානි නාමරූප සළායතනානි අවත්වා එසෙසා වුත්තෙතා, තානි හි රූපමිස්සකතා කම්මසම්පයුත්තතාතොව න හොනති,[8] ඉදඤ්ච වට්ටදුක්ඛං කම්මතො වා

1. ම. එවං. 4. ම. යදි. 7. ම. ඡට්ඨම. *ඉඛ බඤ්ඤු කිඤ්ඤ තත්ථ.
2. ම. අවසෙසං. 5. ම. උපගතනාය. උපගතාය-කත්ථචි.
3. ම. භාගතති. 6. ප-වා. දස්සනාය. 8. ප-වා. හොනත.

සම්භවෙය්‍ය කම්මසම්පයුත්තධම්මතො වා‍ති, **භවසොතානුසාරීනන්ති** තණ්හානුසාරිකං, **පරිඤ්ඤායාති** තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **අඤ්ඤායාති** අරහත්තමග්ගඤාණසඞ්ඛාතාය ඤාණාය; **උපසමෙ රතාති** ඵලසමාපත්තිවසෙන නිබ්බාණෙ රතා; **එසානිසමයාති** එසනිරොධා, සෙසං පාකටමෙව.

සත්තමවාරෙ **වෙදනාපච්චයාති** කම්මසම්පයුත්තවෙදනාපච්චයා; **අදුක්ඛමසුඛං සහාති** අදුක්ඛමසුඛෙන සහ, **එතං දුක්ඛන්ති ඤත්වා**නාති එතං සබ්බං වෙදයිතං[1] දුක්ඛාරම්මණන්ති ඤත්වා, විපරිණාමට්ඨෙන අඤ්ඤත්තදුක්ඛතාති වා දුක්ඛං[2] ඤත්වා; **මොඝධම්මන්ති** නස්සනධම්මං, **පලොකින්ති** ජරාමරණෙහි පලුජ්ජනධම්මං; **ඵුස්ස ඵුස්සාති** උදයව්‍යය ඤාණෙන ඵුසිත්වා ඵුසිත්වා; **වයං පස්සන්ති** අඤ්ඤෙ භඞ්ගමෙව[3] පස්සනෙතා; **එවං තත්ථ විජානාති**[4]ති එවං තා වෙදනා විජානාති තත්ථ වා දුක්ඛභාවං විජානාති; **වෙදනානං ඛයාති** තතො පරං ඉඤ්ඣඤාණෙන කම්මසම්පයුත්තානං වෙදනානං ඛයා; සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අට්ඨමවාරෙ **තණ්හාපච්චයාති** කම්මසම්භාරතණ්හාපච්චයා, **එත මාදීනවං ඤත්වා තණ්හා*** **දුක්ඛස්ස සම්භවන්ති** එතං දුක්ඛස්ස සම්භවං තණ්හාය ආදීනවං ඤත්වා, සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

නවමවාරෙ **උපාදානපච්චයාති** කම්මසම්භාරඋපාදානපච්චයා, **භවොති** විපාකභවො ඛන්ධපාතුභාවො; **භූතො දුක්ඛන්ති** භූතො සම්භූතො වට්ටදුක්ඛං **නිගච්ඡති; ජානස්ස මරණන්ති** යත්‍රාපි "භූතො සුඛං නිගච්ඡති"ති බාලා මඤ්ඤන්ති, තත්‍රාපි දුක්ඛමෙව දස්සෙතුං ආහ: **ජානස්ස මරණං හොතීති.** දුතියගාථාය යොජනා: අනිච්චාදීහි **සම්මදඤ්ඤාය පණ්ඩිතා උපාදානක්ඛයා ජාතික්ඛයං** නිබ්බාණං **අභිඤ්ඤාය නාගච්ඡන්ති පුනබ්භවන්ති.**

දසමවාරෙ **ආරම්භපච්චයාති** කම්මසම්පයුත්තවීරියපච්චයා, **අනාරම්භ[5] විමුත්තිනොති** අනාරම්භෙ නිබ්බාණෙ විමුත්තස්ස, සෙස මුත්තානත්ථමෙව.

එකාදසමවාරෙ **ආහාරපච්චයාති** කම්මසම්පයුත්තආහාරපච්චයා; අපරො නයො: චතුබ්බිධා සත්තා රූපූපගා වෙදනූපගා සඤ්ඤූපගා සඞ්ඛාරූපගාති; තත්ථ එකාදසවිධාය කාමධාතුයා සත්තා රූපූපගා කබළිඞ්කාරාහාරසෙවනතො;[6] රූපධාතුයා සත්තා අඤ්ඤත්ර අසඤ්ඤිභි වෙදනූපගා ඵස්සාහාර[7]සෙවනතො, ඉරුවා තිවිධාය අරූපධාතුයා සත්තා සඤ්ඤූපගා සඤ්ඤාහි නිබ්බත්තමනොසඤ්චෙතනාහාර[8]සෙවනතො, භවඤ්ච සත්තා සඞ්ඛාරූපගා සඞ්ඛාරාහි නිබ්බත්ත විඤ්ඤාණාහාරසෙවනතොති, එවමපි **යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහානි ඝබ්බං ආහාරපච්චයාති** වෙදිතබ්බං, **ආරොග්‍යන්ති** නිබ්බාණං,

1. සී. වෙදිතබ්බං. 4. විරජ්ජති-සූත්තනිපාත. 7. සී. ඵස්සාහාරං. * තණ්හං.
2. ම. දුක්ඛන්ති. 5. අනාරම්භෙ-බහුසු. 8. සී, මනොසඤ්චෙතනාහාරං.
3. සී, II, & V. භවඞ්ගමෙව. 6. සී කබළිඞ්කාරාහාරං සෙවනතො.

සඞ්ඛාය සෙවිති චත්තාරෝ පච්චයේ පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙවමානෝ, **පඤ්චක්ඛන්ධා** වාදඤායතනානි අට්ඨාරස ධාතුයෝති එවං වා ලොකං සඞ්ඛාය "අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා'ති ඤාණෙන සෙවමානෝ; **ධම්මතෝයෙති** චතුසච්චධම්මෙ ඨිතෝ; **සඞ්ඛං නොපෙතීති** "දෙවෝ"ති "මනුස්සෝ"ති වා ආදිභාං සඞ්ඛං න ගච්ඡති, සෙසමුත්තානමෙව[1].

වාදසම්වාරෙ **ඉඤ්ජිතාපච්චයාති** තණ්හාමානදිට්ඨිකම්මකිලෙස ඉඤ්ජිතෙසු යතො කුතොචි කම්මසම්භාරිඤ්ජිතපච්චයා, **එජං වොසසජ්ජාති** තණ්හං වජ්ජිත්වා, **සඞ්ඛාරෙ උපරුන්ධියාති** කම්මං කම්ම සම්පයුත්තෙ ච සඞ්ඛාරෙ නිරොධෙත්වා, සෙසමුත්තානමෙව.

තෙරසම්වාරෙ **නිස්සිතස්ස චලිතන්ති** තණ්හාය තණ්හාදිට්ඨි මානෙහි වා ඛන්ධෙ නිස්සිතස්ස සිඟසුත්තෙ දෙවානං විය භයං[2] චලනං හොති, සෙසමුත්තානමෙව.

චුද්දසම්වාරෙ **රූපෙහීති** රූපභවෙහි රූපසම්පත්තීහි වා; **ආරුප්පාති** අරූපභවා අරූපසම්පත්තියො වා; **නිරොධොති** නිබ්බාණං. **මච්චුහායිනොති** මරණමච්චු-කිලෙසමච්චු-දෙවපුත්තමච්චුහායිනො, තිවිධම්පි තං මච්චුං හිත්වා ගාමිනොති වුත්තං හොති, සෙසමුත්තානමෙව.

පණ්ණරසම්වාරෙ **ඤානන්ති** නාමරූපං සඞ්ඛායාහ, තං හි ලොකෙන ධ්‍රුවසුභසුඛත්තවසෙන "**ඉදං සච්චං**"නති උපනිජ්ඣායිතං[3] දිට්ඨිමාලොකිතං; **තදමරියානන්ති** තං ඉදං අරියානං, අත්තානුදිට්ඨි-ඉස්සාරලොපං කත්වා වුත්තං; **එතං මුසාති** එතං ධ්‍රුවාදිවසෙන ගහිතම්පි මුසා, න තාදිසං හොතීති; පුන ඤානන්ති නිබ්බාණං සඞ්ඛායාහ, තං හි ලොකෙන රූපවෙදනාදීනං අභාවතො **ඉදං මුසා**-නත්ථි කිඤ්චීති **උපනිජ්ඣායිතං. තදමරියානමෙතං සච්චන්ති** තං ඉදං අරියානං එතං නිකිලෙසසඞ්ඛාතා සුභභාවා දුක්ඛපටිපක්ඛසඞ්ඛාතා සුඛභාවා අවිපරීතසභාවසඞ්ඛාතා නිච්චභාවා ච අනපගමනෙන පරමත්ථතො සච්චන්ති **යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං-අනත්තානි අත්තමානීනන්ති** අනත්තනි නාමරූපෙ අත්තමානිං;[4] ඉදං **සච්චන්ති මඤ්ඤන්තීති** ඉදං නාමරූපං ධ්‍රුවාදිවසෙන "සච්ච"නති මඤ්ඤන්ති, **යෙන යෙන හීති** යෙන යෙන රූපෙ වා වෙදනාය වා "මම රූපං, වෙදනා"නි ආදිනා නයෙන **මඤ්ඤන්ති; තතො තනන්ති** තතො මඤ්ඤිතා ආකාරා තං නාමරූපං **හොති අඤ්ඤථා, කිං කාරණං; තං හි නස්ස මුසා හොති** යස්මා තං යථා මඤ්ඤිතා ආකාරා මුසා හොති; තස්මා අඤ්ඤථා හොතීති අත්ථෝ; "කස්මා පන මුසා හොති"නි: **මොඝධම්මං හි ඉතරං** යස්මා යං ඉතරං පරිත්තපච්චුපට්ඨානං, තං මොඝධම්මං නස්සනධම්මං හොති, තථාරූපඤ්හි නාමරූපන්ති. **සච්චාභිසමයාති** සච්චාවබොධා[5] සෙසමුත්තානමෙව.

---

1. ම සෙසමුත්තානඤ්ඤෙව.
2. ප-වා භයං.
3. ම උපනිජ්ඣායිතං.
4. ම. අනත්තමානීති අනත්තනි නාමරූපෙ වෙදනාදීනං අභාවතො ඉදං මුසා නත්ථි [අත්තමානං.
5. ම, සච්චබොධාය.

සොළසමවාරෙ **ඝනති** ඡබ්බිධං ඉට්ඨාරම්මණං සඞ්ගායාහ, තං හි ලොකෙන සලහ-මවජ්1-මක්කවාදීහි පදීප-බ්‍රහ්ම-ලෙපාදයෝ විය **"එතං සුඛ"නති උපනිජ්ඣායිතං**; **තදමරියානං "එතං දුක්ඛ"නති** තං ඉදං අරියානං "කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්ත"නති ආදිනා නයෙන **"එතං දුක්ඛ"නති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං**; පුන **ඝනති**[2] නිබ්බාණමෙව සඞ්ගායාහ, තං හි ලොකෙන කාමගුණාභාවා **"දුක්ඛ"නති උපනිජ්ඣායිතං**; **තදමරියානන්ති** තං ඉදං අරියානං පරමත්ථසුඛතො **"එතං**[3] **සුඛ"නති යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය සුදිට්ඨං, ඛෙවලාති** අනවසෙසා; **ඉට්ඨාති** ඉච්ඡිතා පත්ථිතා, **කන්තාති** පියා, **මනාපාති** මනවුද්ධිකරා; **යාවතජ්ජිති** වුච්චතීති යාවතා එතෙ ඡ ආරම්මණා "අජ්ජි"ති වුච්චන්ති, වචන ව්‍යත්තයෙ වෙදිතබ්බෝ. **එතෙ වොති** එතෙ, නිපාතමත්තං හෙත්ථ වොකාරෙ, **සුඛන්ති දිට්ඨං අභිසඞ්ඛි සඞ්කාසඤ්ඤ උපරොධන්ති** සුඛමිති අරියෙහි පඤ්චක්ඛන්ධනිරොධො දිට්ඨො, නිබ්බාණන්ති වුත්තං හොති; **පච්චනීකමිදං හොතීති** පටිලොමමිදං දස්සනං හොති; **පස්සන්ති** පස්සන්තානං, පණ්ඩිතානන්ති වුත්තං හොති, යං **පරෙති** එත්ථ ඝනති වත්තුකාමෙ සඞ්ගායාහ, පුන **"යං පරෙ"ති** එත්ථ නිබ්බාණං; **පස්සාති** සොතාරං ආලපති, **ධම්මන්ති නිබ්බාණධම්මං: සම්පමුළ්හෙත්ථ** 'විදසූති සම්පමුළ්හා එත්ථ අවිදසූ බාලා, කිං කාරණං සම්පමුළ්හා?

නිවුතානං[4] **තමො හොති අන්ධකාරෝ අපස්සතං**[5] බාලානං අවිජ්ජාය[5] නිවුතානං[4] ඔත්ථටානං අන්ධභාවකරණෝ තමෝ හොති, යෙන නිබ්බාණධම්මං දට්ඨුං න සක්කොන්ති; **ඝනඤ්ච විවටං හොති ආලොකෝ පස්සතාම්විවාති** ඝනඤ්ච සපපුරිසානං පඤ්ඤුදස්සනෙන පස්සතං ආලොකොව විවටං හොති නිබ්බාණං; **ඝනතිකෙ න විජානන්ති මඟා**[6] **ධම්මස්ස'ඤ්ඤෝවිදූ**නි යං අත්තනො සරීරෙ තවපඤ්චක මත්තං පරිච්ඡින්දිත්වා අනන්තරමෙව අධිගන්තබ්බතො අත්තනො ඛන්ධානං වා නිරොධධම්මත්තතො ඝනතිකෙ නිබ්බාණං, තමෙවං ඝනතිකෙ සත්තාපි න විජානන්ති[7] මඟහුතා ජනා මඟාමඟඤ්ඤ ධම්මස්ස සබ්බධම්මස්ස වා අඤ්ඤෝවිදූ, සබ්බඨා-භවරාග-පෙ-සුසම්බුද්ධෝ; තත්ථ **මාරධෙය්‍යානුපඤ්ඤාති** තෙහුමකවට්ටං අනුපඤ්ඤාති. පඨමාගාථාය සම්බන්ධො: එවං අසුසම්බුද්ධඤ්ච- කොනු ඤ්ඤදත්‍ර මරියෙහීති. තස්සත්ථෝ: ඨපෙත්වා අරියෙ කොනු අඤ්ඤෝ නිබ්බාණ පදං ජානිතුං **අරහති, යං පදං** වතුත්ථෙන අරියමඟෙන **සම්ම දඤ්ඤඤ්ඤය** අනන්තරමෙව **අනාසවා** හුත්වා කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන **පරිනිබ්බන්ති**, සම්මදඤ්ඤය වා අනාසවා හුත්වා අනෙක අනුපාදි සෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බන්තීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

---

1. ම. මවජ්ඣුම්ම
2. ම. ඉදන්ති.
3. ම ඉදං.
4 ඉං. නිවුතානං (සාඛුති මඤ්ඤදා) 6 ම. මඟ.
5-5. ම. යඤ්ච අපස්සතං බාලානං.
[කො විවටං හොති අවිජ්ජා. 7. ම. නපි ජානන්ති.

අනත්තමඤ්ඤාති තුට්ඨමනා, **අභිනන්දුනන්ති** අභිනන්දිංසු; **ඉමඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණන්ති** ඉමඤ්ච සෙළසමේ වෙය්‍යාකරණං; **සඤ්ඤාමොක්ඛන්ති** හණියමානෙ. සෙසං පාකටමෙව එවං සබ්බෙසුපි සොළසසු වෙය්‍යාකරණෙසු සට්ඨිමත්තෙ සට්ඨිමත්තෙ කත්වා සට්ඨිඅධිකානං තවත්තා භික්ඛූසතානං **අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු**, සොළසකඛත්තුඤ්ච වත්තාරි කණ්ඩා වතුසට්ඨි සච්චානෙව වෙනෙය්‍ය[1] වසෙන නානපකාරතො දෙසිතානීති.

මඝනානුපඝඝනාසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතෝ ච වගෙගා තතියෝ
නාමෙන මහාවගෙගාති.

---

4. 1.

කාමං කාමයමානස්සාති කාමසුත්තං. කා උපපත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරෝ බ්‍රාහ්මණෝ සාවත්ථියා ජෙතවනස්ස ච අනත්තරෙ අවිදූරනිදී[2]තීරෙ "යථං වපිස්සාමී"නි[3] ඛෙත්තං කසති. භගවා භික්ඛුසඛස්ස පරිවුතෝ පිණ්ඩාය පවිසනෙන්තා තං දිස්වා ආවජ්ජෙන්තෝ[4] අද්දස: "අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස යථා විනාසිස්සනති"නි[5]. පුන උපනිස්සයසම්පත්තිං ආවජ්ජෙන්තෝ[4] වස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං අද්දස, "කදා පාපුණෙය්‍යා"ති ආවජ්ජෙන්තෝ[4] ච "සස්සෙ විනටෙ සොතාභිභූතෝ ධම්මදෙසනං සුත්වා"නි අද්දස; තතො විඤ්ඤාසි: "සචාහං තදා එව බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිස්සාමි, න මෙ ඔවාදං සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සති, නානාරුචිකා හි බ්‍රාහ්මණා; හන්ද නං ඉතො පහුති යෙව සඞ්ගණ්හාමි,[6] එවං මයි මුදුචිත්තෙ හුත්වා තදා ඔවාදං සොස්සතීති බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා ආහ: "කිං බ්‍රාහ්මණ කරොසි"නි, බ්‍රාහ්මණෝ "එවං උච්චාකුලීනො සමණෙ ගොතමෙ මයා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොතී"ති තාවතකෙනෙව භගවති පසන්නචිත්තො හුත්වා "ඛෙත්තං හො ගොතම කසාමි, යථං වපිස්සාමී"ති ආහ. අථ සාරිපුත්තත්ථෙරෝ විඤ්ඤාසි: "භගවා බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරමකාසි, න ච අහෙතු අපච්චයා තථාගතා එවං කරොන්ති; හන්දාහමපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොමී"ති බ්‍රාහ්මණං උපසඞ්කමිත්වා තථෙව පටිසන්ථාරමකාසි. එවං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෝ සෙසා ච අසීති මහාසාවකා; බ්‍රාහ්මණෝ අතීව අත්තමනෝ අහොසි, අථ භගවා සම්පජ්ජමානෙපි සස්සෙ එකදිවසං ඝනහත්ථකිවෙවා සාවත්ථිතෝ ජෙතවනං ගච්ඡන්තෝ මඝා ඔක්කාමම[7] බ්‍රාහ්මණස්ස ඝනතිකං ගන්ත්වා ආහ: "සුන්දරං තෙ බ්‍රාහ්මණ ඛවකෙඛත්ත"න්ති, "එවං හො ගොතම සුන්දරං;

---

1. ම. වෙනෙය්‍යඃකරණ. 3. සි. ම. වාපෙස්සාමීති. 5. විනසිස්සතන්ති-බහූසු. [බහූසු.
2. අවිදූරවනි-කත්ථචි. 4. ආවජ්ජතෙන්තා-බහූසු. 6. ම. සඞ්ගණ්හිස්සාමීති. 7. උක්කාමම-

සවෙ සම්පජ්ජිස්සති,[1] භූමාභාගම්පි සංවිභාගං කරිස්සාමී"ති අථස්ස වතූමාසච්චයෙන යථා නිපජ්ජිංසු; තස්ස "අජ්ජ වා සෙව වා ලාභිස්සාමී"ති උසූසක්ඛං කුරුමානයෙව මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා සබ්බරත්තිං වස්සි අවිරවති නදී පූරා ආගන්ත්වා සබ්බං යවං වහි. බ්‍රාහ්මණො සබ්බරත්තිං අනත්තමනො හුත්වා පභාතෙ නදීතීරං ගතො සබ්බං[2] සස්සවිපත්තිං දිස්වා "විනට්ඨොමහි කථංදානි ජීවිස්සාමී"ති බලවසොකං උපපාදෙසි. භගවාපි[3] තමෙව රත්තිං පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අජ්ජ බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනාති ඤාලං[4] ඤත්වා භික්ඛාචාරවෙතෙන සාවත්ථිං පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණොං භගවන්තං දිස්වා "සොඤාභිභූතං මං අස්සාසෙතුකාමො සම්මණො ගොතමො ආගතොං"ති විත්තෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා පත්තං ගහෙත්වා භගවන්තං නිසීදුපෙසි. භගවා ජානන්තොව බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි: "කිං බ්‍රාහ්මණ පදුට්ඨචිත්තෙනා වියාසී"ති "ආම හො ගොතම, සබ්බං මෙ යවකෙඩ්ඩකං උදකෙන වූළ්හ"නති අථ භගවා "න බ්‍රාහ්මණ විපන්නො දෙමනස්සං සම්පන්නෙන වා සොමනස්සං කාතබ්බං, කාමා හි නාම විපජ්ජන්තිපි සම්පජ්ජන්තිපි[5] ත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායං ඤත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන[6] ඉදං සුත්තමභාසි; තත්ථ සඞ්ඛෙපතො පදත්ථසම්බන්ධමත්තමෙව වණ්ණයිස්සාම, විත්ථාරෙ පන නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො–යථා ච ඉමස්මිං සුත්තෙ, එවං ඉතො පරං සබ්බසුත්තෙසු.

තත්ථ **කාමා**නති මනාපියරූපාදිතෙභූමකධම්මසඞ්ඛාතං වත්ථුකාමං; **කාමයමානස්සා**ති ඉච්ඡමානස්ස; **නස්ස චෙ නං සමිජ්ඣතී**ති තස්ස[7] කාමයමානස්ස සත්තස්ස තං කාමසඞ්ඛාතං වත්ථුං සම්ජ්ඣති වෙ,[8] සචෙ සො තං ලභතීති වුත්තං හොති; **අදඛා පිතිමනො හොතී**ති එකංසං සනතුට්ඨ[9] චිත්තො හොති; **ලදඛානි** ලභිත්වා; **මවෙවානි** සත්තො; **යදිච්ඡතී**ති යං ඉච්ඡති. **නස්ස චෙ කාමයානස්සා**ති තස්ස පුග්ගලස්ස කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස කාමෙන වා ආයාසයමානස්ස; **ජඤ්ඤානස්සා**ති ජානතණ්හස්ස; **ජනතුනොති** සත්තස්ස; **තෙ කාමා පරිහායන්තී**ති තෙ කාමා පරිහායන්ති වෙ; **සල්ලවිද්ධොව රුප්පතී**ති අථ අයොම යාදිනා සල්ලෙන විද්ධො විය පීළීයති.

තතියගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: **යො** පන ඉමෙ **කාමෙ** තත්ථ ජඤ්ඤ රාගවිකඩමහණෙන[10] වා සමුච්ඡෙදෙන වා අත්තනො පදෙන **සපස්ස සිරං** විය **පටිවජ්ජෙති, සො** භික්ඛු සබ්බං ලොකං විසරිත්වා ඨිතත්තා **ලොකෙ විසත්තිකා**සඞ්ඛාතං තණ්හං **සබ්බො** හුත්වා **සමතික්කමතී**ති.

---

1. සම්පජ්ජති-බහූසු. 5. විපජ්ජන්තිපිති-බහූසු. 8. වෙ-නත්ථි බහූසු.
2. ම. සබ්බ.-නත්ථි. 6 දෙසනාවසෙන-බහූසු 9 ම. තුට්ඨ.
3. ම. භගවා. 7 ම තස්ස-නත්ථි. 10. ඡඤ්ඤරාගපහානෙන.
4. ඉං සී. II, V. දෙසනාකාලං. & සී. I. ම. දෙසනාකාලඤ්ඤ.

තතො පරාසං[1] නිස්සන්නා ගාථාතා අයං සඞ්ඛේපත්ථෝ: **සෝ** එතං සාලිකෙඩ්ඩාදිං **ඛෙත්තං** වා සරවත්ථාදිං වත්ථුං වා කහාපණ සඞ්ඛාතං හිරඤ්ඤං වා ගෝ-අස්සගෙදං **ගවාස්සං** වා ඉත්ථිසඤ්ඤිකා **පියෝ**[2] වා **සුතිබන්ධාදි** බන්ධූ වා අඤ්ඤං වා මනාපියරූපාදිං **පුථු කාමෙ අනුගිජ්ඣති, නං** පුග්ගලං අබලසඞ්ඛාතා කිලෙසා **බලියන්ති** සහන්ති මද්දන්ති, සද්ධාබලාදිවිරහෙන වා අබලං තං පුග්ගලං **අබලා කිලෙසා බලියන්ති** අබලත්තා බලීයන්තීති අත්ථෝ; අථ **නං** කාමගිද්ධං කාමෙ රක්ඛන්තං පරියෙසන්තඤ්ච සීහාදයො ච පාකටපරිස්සයා කායදුච්චරිතාදයෝ ච අපාකටපරිස්සයා මද්දන්ති: **තතො** අපාකට පරිස්සයෙහි අභිභූතං **නං** පුග්ගලං ජාතිආදි **දුක්ඛමන්වේ**[3] **ති නං භාවං උදකං විය අනෙති. නාසෙති** කායගහනාසනිආදිභාවනාය **ජානූ සද්ද සතො** හුත්වා වික්ඛම්භණසමුච්ඡෙදවසෙන රූපාදිසු වත්ථුකාමෙසු සබ්බපකාරෙපි කිලෙසකාමං පරිවජ්ජෙන්තො **කාමානි පරිවජ්ජයෙ. එවං සෙ** කාමෙ **පහාය** තපපහාණකරමග්ගෙනෙව චතුඛ්ඛිධම්පි **තරෙ ඔඝං** තරෙය්‍ය තරිතුං සක්කුණෙය්‍ය; තතො යථා පුරිසෝ උදක ගරුනං **නාවං සිඤ්චිත්වා** ලහුකාස නාවාය අපපකසිරෙනෙව **පාරගූ** භවෙය්‍ය පාරං ගවෙසිය්‍ය, එවමෙව අත්තාභාවනාව **කිලෙසූදකගරුකං** සිඤ්චිත්වා ලහුකෙන අත්තභාවෙන පාරගූ භවෙය්‍ය **සබ්බධම්මපාරං නිබ්බාණං** ගතො භවෙය්‍ය අරහත්තඵලත්තියා ගවෙසිය්‍ය ච අනුපාදි සෙසාය **නිබ්බාණධාතුයා** පරිනිබ්බාණෙනාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණෝ ච බ්‍රාහ්මණී ච සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසූති.

ඛාමසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 2.

සඤ්ඤා ගුහාසයන් ගුහට්ඨකසුත්තං නා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා පිණ්ඩෝලභාරද්වාජෝ-කොසම්බියං ගඞ්ගාතලෙ උදෙනවනං[4] නාම උදෙනස්ස උය්‍යානං-ගන්ත්වා අගමාසි සීතලෙ පදෙසෙ දිවාවිහාරං නිසීදිතුකාමෝ; අඤ්ඤදපි වායං ගවජ්ජතෙව තත්ථ පුබ්බාසෙවනෙන, යථා ගවම්පතිත්ථෙරෝ භාවනිංසභවඤ්ඤන්ති වුත්තනය මෙතං වඩ්ඪිසුත්තවණ්ණනායං. සො තත්ථ ගඞ්ගානදිරෙ රුක්ඛමූලෙ සමාපත්තිං අප්පෙත්වා දිවාවිහාරං නිසීදි. රාජාපි බො උදෙනො තං දිවසං යෙව උය්‍යානකිළිකං ගන්ත්වා බහුදෙව දිවසභාගං නච්චගීතා දීහි උය්‍යානෙ කීළිත්වා පානමදමත්තො එකිස්සා ඉත්ථියා අඞ්කෙ සීසං කත්වා සයි සෙසිත්ථියො "සුත්තො රාජා"ති උට්ඨහිත්වා උය්‍යානෙ පුප්ඵඵලාදීනි ගණ්හන්තියෝ ථෙරං දිස්වා ගිරොත්තාපප උපට්ඨපෙත්වා "මා සද්දමකත්ථා"ති අඤ්ඤමඤ්ඤං නිවාරෙත්වා අපපසද්දා උපසඞ්කමිත්වා

1. ප-ම්ා. පරානං-තථා බහූසු. 2. ම. ඉත්ථිසඤ්ඤිකාදි හරියා. 3. දුක්ඛං-සත්තව.
4. ම. ගඞ්ගාය තීරෙ වටවනං.

වන්දිත්වා ථෙරං සමපරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු.[1] ථෙරෝ සමාපත්තිතෝ වුට්ඨාය තාසං ධම්මං දෙසෙසි; තා තුට්ඨා "සාධු සාධූ"ති වත්වා **සුණන්ති**. රඤ්ඤා සීසං අඞ්ඛනාදඤ්ච නිසින්නභේරී "ඉමා මං ඔහාය **කීළන්තී**"ති තාසු ඉස්සාපකතා ඌරුං වාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි.[2] රාජා පවිබුජ්ඣිත්වා ඉත්ථාගාරං අපස්සන්තෝ "කුහිං ඉමා වසලියෝ"ති ආහ. සෝ ආහ: "තුම්හෙසු අබහුකතා සමණං රමයිස්සාමාති ගතා"ති. රාජා රුට්ඨෝ ථෙරාභිමුඛෝ අගමාසි; තා ඉත්ථියෝ රාජානං දිස්වා එකච්චා උට්ඨහිංසු, එකච්චා "මහාරාජ පබ්බජිතස්ස ඣානිනෝ ධම්මං සුණාමා"ති න උට්ඨහිංසු. සෝ තෙන භියෝසොමත්තාය රුට්ඨෝ ථෙරං අවන්දිත්වාව "කිමත්ථං ආගතොසී"ති ආහ. "විවෙකත්ථං මහාරාජා"ති. සෝ "විවෙකත්ථාය ආගතා එවං ඉත්ථාගාරපරිවුතා නිසීදනතී"ති වත්වා තුව විවෙකං කථෙහී"ති ආහ. ථෙරෝ විසාරදෝපි විවෙකකථාය[3] "නායං අඤ්ඤතුකාමෝ පුච්ඡතී"ති තුණ්හී අහොසි. රාජා "සචෙ න කථෙසි, තම්බකිපිලිකෙහි තං ඛාදාපෙස්සාමී"ති අඤ්ඤතරස්මිං අසොකරුක්ඛෙ තම්බකිපිලිකපුටං ගණ්හන්තෝ අත්තනොව උපරි විකිරි. සෝ සරීරං පුඤ්ඡිත්වා අඤ්ඤං පුටං ගහෙත්වා ථෙරාභිමුඛෝ අගමාසි; ථෙරෝ "සචායං රාජා මයි අපරජ්ඣෙය්‍ය, අපායාභිමුඛෝ භවෙය්‍ය"ති තං අනුකම්පමානෝ ඉද්ධියා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ගතෝ. තතෝ ඉත්ථියෝ ආහංසු: "මහාරාජ අඤ්ඤෙ රාජානෝ ඊදිසං පබ්බජිතං දිස්වා පුච්ඡන්තිදානි පූජෙන්ති, ත්වං[4] තම්බකිපිලිකපුටෙන ආසාදෙතුං ආරද්ධොසි, කුලවංසං නාසෙතුං උට්ඨිතොසී"**ති**. සෝ **අත්තනෝ** දෙසං ඤත්වා තුණ්හී හුත්වා උය්‍යානපාලං **පුච්ඡි**: 'අඤ්ඤදිවසම්පි ථෙරෝ ඉධාගච්ඡතී"ති. "ආම මහාරාජා"ති. තෙන හි යදා **ආගච්ඡති** තදා මේ ආරොචෙය්‍යාසීති. සෝ එකදිවසං ථෙරෙ ආගතෙ ආරොචෙසි; රාජාපි ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා පාණෙහි සරණං ගතෝ අහොසි.

තම්බකිපිලිකපුටෙන ආසාදිතදිවසෙ පන ථෙරෝ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුන පඨවියං නිමුජ්ජිත්වා භගවතෝ ගන්ධකුටියං උම්මුජ්ජි. භගවාපි ඛො දක්ඛිණෙන[5] පස්සෙන **සතෝ** සම්පජානෝ සීහසෙය්‍යං කප්පයමානෝ ථෙරං දිස්වා "කිං භාරද්වාජ අකාලෙ ආගතොසී"ති ආහ. ථෙරෝ "ආම භගවා"ති වත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. තං සුත්වා භගවා "කිං කරිස්සති තස්ස විවෙකකථා කාමගුණ ගිද්ධස්සා"ති වත්වා දක්ඛිණෙන[5] පස්සෙන නිපන්නොව ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ **සතෙනාති** ලඤ්ඡනා, **ගුහායනති** කායෙ, කායෝ හි රාගාදීනං වාලානං වසනොකාසතෝ ගුහාති වුච්චති; **බහුනාභිජ්ඣනෙනාති** බහූනං රාගාදිකිලෙසජාතෙන අභිවජ්ඣන්නා, එතෙන අජ්ඣත්තබහිද්ධානං වුත්තං; **නිච්ඡනති** රාගාදිවසෙන නිට්ඨෙනතා; **නාරොති** සත්තා;

1. ම. එකමන්තං නිසීදිංසු. 2. ප-වා. පරිබොධෙසි. 3. පා. කාමකාය.
4. සී. තං. 5. ම. දක්ඛිණ.

මොහනාභිං පහාලෙහාති මොහනං වුච්චති කාමගුණා, එත්ථ හි දෙවමනුස්සා මුය්හන්ති, තෙසු **අජ්ඣොගාළ්හා හුත්වා**,-එතෙන බහිද්ධා බන්ධනං වුත්තං. **දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධා හොති** සෙ තථාරූපො නරෙ නිවිධාපි කායවිවෙකාදිකා **විවෙකා දූරෙ** අනාසන්නෙ[1], කිං කාරණා?[2] **කාමා හි ලොකෙ න හි සුපහායා**, යස්මා ලොකෙ කාමා සුපපහායා[3] න හොන්තීති වුත්තං හොති.

එවං පඨමගාථාය "දූරෙ විවෙකා තථාවිධෙ"ති සාධෙත්වා පුන තථාවිධානං සත්තානං ධම්මතං ආවිකරොන්තො "ඉච්ඡානිදානා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **ඉච්ඡානිදානාති** තණ්හාහෙතුකා; **භවසානබන්ධාති** සුඛවෙදනාදිමිහි භවසාතෙ බද්ධා; **නෙ දුප්පමුඤ්චාති** තෙ භවසාත වත්ථුභූතා ධම්මා තෙ වා තත්ථ බද්ධා ඉච්ඡානිදානා සත්තා දුප්පමොචියා;[4] **න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති** අඤ්ඤං[5] ව මොචෙතුං න සක්ඛොන්ති, කාරණවචනං වා එතං: තෙ සත්තා දුප්පමුඤ්චා, කස්මා: යස්මා අඤ්ඤෙන මොචෙතබ්බා[6] න හොන්ති, යදි පන මුච්චෙය්‍යුං, සක්කෙන ඨාමෙන මුච්චෙය්‍යුන්ති අයමස්ස අත්ථො; **පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානාති** අනාගතෙ අතීතෙ[7] වා කාමෙ අපෙක්ඛමානා, **ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජප්පන්ති** ඉමෙ වා පච්චුප්පන්නෙ කාමෙ පුරිමෙ වා දුවෙපි අතීතානාගතෙ බලවතණ්හාය පත්ථයමානා. ඉමෙසඤ්ච චිත්තං පදුසනං "තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා"ති ඉමිනාව සම්බන්ධො[8] වෙදිතබ්බො. ඉතරථා අපෙක්ඛමානා ජප්පං[9] කිං කරොන්තීති කිං වා කත්තබ්බං න පඤ්ඤපෙය්‍යුං.

එවං පඨමගාථාය "දූරෙ විවෙකා තථාවිධෙ"ති සාධෙත්වා දුතිය ගාථාය ච තථාවිධානං ධම්මතං ආවිකත්වා ඉදානි තෙසං පාපකම්ම කරණං ආවිකරොන්තො "කාමෙසු ගිද්ධා"ති ගාථමාහ. තත්ථ **තෙ**: **තෙ සත්තා කාමෙසු** පරිභොගතණ්හාය **ගිද්ධා**, පරියෙසණාදිමනුස්සත්තතා **පසුතා**, සම්මොහමාපජ්ජනතා පමූළ්හා,[10] අවබොධමනතාය මච්ඡරිතාය ච බුද්ධාදීනං වචනං අනාදියනතාය ච **අවදූනියා**, කායවිසමාදිමිහි **විසමෙ නිවිට්ඨා**, අනතකාලෙ මරණ **දුක්ඛූපනීතා "කිංසු භවිස්සාම ඉතො චුතා සෙ"**ති **පරිදෙවයන්ති**. යස්මා එතදෙව, තස්මා හි සික්ඛෙථ -පෙ-ආහ ධීරාති. තත්ථ **සික්ඛෙථාති** තිස්සො සික්ඛා ආපජ්ජෙය්‍ය,[11] **ඉධෙවාති** ඉමස්මිං යෙව සාසනෙ. සෙසමුත්තානත්ථමෙව.[12]

ඉදානි යෙ තථා න කරොන්ති, තෙසං ව්‍යසනපපතිං දස්සෙන්තො "පස්සාමී"ති ගාථමාහ. තත්ථ **පස්සාමීති** මංසචක්ඛුආදීහි පෙක්ඛාමි; **ලොකෙති** අපායාදිමිහි; **පරිඵන්දමානන්ති** ඉතොචිතො ච ඵන්දමානං; **පජං ඉමන්ති** ඉමං සත්තකායං;[13] **තණ්හාගතන්ති** තණ්හාය ගතං අභිභූතං, නිපාතිතන්ති අධිප්පායො; **භවෙසුති** කාමභවාදිසු; **හීනා**

1. සී. & ඉං. අනාසන්නා. 5. ම. අඤ්ඤත. 9. සී. II. V. පජ්පප. & සී I පි ජප්පං.
2. ඉං. කාරණං. 6. ම පමොචෙතබ්බා 10. සී. I. II. V. සම්මූළ්හා, & ම. සම්මූළ්හා.
3. සුපපහාතා-කත්ථචි. 7. අතීතෙ-තත්‍රචි කත්ථචි. 11. ම. ආවජ්ජෙය්‍ය. 13. ම. නිකායං.
4. සී. & ඉං. දුප්පමොචයා. 8. සී. I. II. v. සහ සම්බන්ධො. 12. ම. මුත්තානමෙව.

නරාති ගිහිකාමභොගා නරා; **මච්චුමුඛේ ලපන්තීති** අත්තභාවලෙ සම්පත්තෙ මරණමුඛෙ පරිදෙවන්ති; **අවිගතතණ්හාසෙති** අවිගත තණ්හා; **භවාභවෙසූති** භාමභවාදිසු, අථවා භවාභවෙසූති භව-භවෙසු **පුනප්පුනභවෙසූති** වුත්තං හොති.

ඉදානි, යස්මා අවිගතතණ්හා එවං එඤ්ඤන්ති ච ලපන්ති ච තස්මා තණ්හාවිනයෙ සමාදපෙන්තො "මමාසිතෙ"ති ගාථමාහ. තත්ථ **මමාසිතෙහි** තණ්හාදිට්ඨිමමත්තෙහි "මම"න්ති පරිග්ගහිතෙ වත්ථුස්මිං; **පස්සථාති** සොතාරෙ ආලපන්තො ආහ; **එතම්පීති** එතම්පි ආදීනවං; සෙසං පාකටමෙව.

එවමෙත්ථ පඤ්චමගාථාය අස්සාදං තතො පරාහි වත්තුහි ආදීනවඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි සඋපායං නිස්සරණං නිස්සරණානිසංසඤ්ච දස්සෙතුං-සබ්බාහි වා එතාහි භාමානං ආදීනවං ඔකාරං සඞ්කිලෙසඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං දස්සෙතුං **උභොසු අන්තෙසූති** ගාථාවය මාහ. තත්ථ **උභොසු අන්තෙසූති** එස්ස-එස්සසමුදයාදිසු ච්ඡි පරිවෙජ දෙසු; **විනෙය්‍ය ඡන්දනන්ති** ඡන්දරාගං විනෙත්වා; **එස්සං පරිඤ්ඤායාති** චක්ඛුසම්ඵස්සාදිං එස්සං, එස්සානුසාරෙනෙව තංසම්පයුත්තෙ සබ්බෙපි අරූපධම්මෙ තෙසං වත්ථුද්වාරාරම්මණවසෙන රූපධම්මෙ චාති සඞ්ගහෙපි නාමරූපං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා; **අනානුගිද්ධාති** රූපාදිසු සබ්බධම්මෙසු අගිද්ධා; **ඡඳතණ්හරාගනිදඤ්ඣමානොති** යං අත්තනා ගරහති, තං අකුරුමානො; **න ලිම්පති දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති** සො එවරූපො ධිතිසම්පන්නො ධීරො දිට්ඨෙසු ච සුතෙසු ච ධම්මෙසු ච්ඡානං ලෙපනං එකෙනපි ලෙපෙන න ලිම්පති ආසාසම්ච නිරූපලිත්තො අච්චන්තවොදානපත්තො හොති.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤාති ගාථාය පන අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: න කෙවලඤ්ච එස්සමෙව, අපි ච ඛො පන නාමසඤ්ඤාදිභෙදං සඤ්ඤම්පි සඤ්ඤානුසාරෙන වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව නාමරූපං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා ඉමාය පටිපදාය චතුබ්බිධම්පි **විනෙය්‍ය ඔඝං**, තතො සො **නිඛණ්ණාසො** තණ්හාදිට්ඨි **පරිඝාභෙඝු** තණ්හාදිට්ඨිලෙපපභාඝණ්ඨ **අනුපලිත්තෙනා** ඛිණාසව **මුනි** රාගාදිසල්ලාභාං අබ්බුළ්හත්තා අබ්බුළ්හ **සල්ලො** සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා **අපමත්තෙනා චරං**, පුබ්බභාගෙ වා අපමත්තෙනා චරන්තො අපමාදවාරෙන අබ්බුළ්හසල්ලා හුත්වා සහ පරත්තභාවාදිභෙදං **නාභිනන්දති ලොකමිමං පරඤ්ච**, අඤ්ඤදත්ථු චරිමවිත්තනිරොධා නිරූපාදානො ජාතවෙදොව පරිනිබ්බාතීති අර හත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි ධම්මසෙනාපතිප්පභාමෙව කරොන්තො, න කුත්තරිං[1] ඉමාය දෙසනාය මඤ්ඤං වා ඵලං වා උපපාදෙසි ඛීණාසවස්ස දෙසිතත්තා යථි.

ගුහට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. ම. සී. I. V. නත්ථි.

4. 8.

වදන්ති වෝ[1] දුට්ඨමනාපීති දුට්ඨට්ඨකං. සා උපපත්ති? ආදිගාථාය සාව උපපත්ති: මුනිසුත්තනයෙන භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උපපන්නං ලාභසක්කාරං අසහමානා තිත්ථියා සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං උය්‍යොජෙසුං. සා කිර ජනපදකල්‍යාණී සෙතවත්ථුපරිබ්බාජිකාව[2] අහොසි. සා සුනහාතා සුනිවත්ථා[3] මාලාගන්ධවිලෙපනවිභූසිතා භගවතො ධම්මං සුත්වා සාවත්ථිවාසිනං ජෙතවනතො නික්ඛමණවෙලාය සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජෙතවනාභිමුඛී ගච්ඡති; මනුස්සෙහි ච "කුහිං ගච්ඡසී"ති පුච්ඡිතා "සමණං ගොතමං සාවකෙ වස්ස රමයිතුං ගච්ඡාමී"ති වත්වා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ විවරිත්වා ජෙතවනකොට්ඨකෙ පිහිතෙ නගරං පවිසිත්වා පහාතෙ පුන ජෙතවනං ගන්ත්වා ගන්ධකුටිසමීපෙ පුප්ඵානි විවිනන්ති විය වරති,[4] බුද්ධුපට්ඨානං ආගතෙහි මනුස්සෙහි "කිමත්ථං ආගතාසී"ති පුච්ඡිතා යං කිඤ්චිදෙව භණති. එවං අඩ්ඩමාස මත්තෙ වීතික්කන්තෙ තිත්ථියා තං ජීවිතා වොරොපෙත්වා පරිඛාතටෙ නිඛණිත්වා පහාතෙ "සුන්දරිං න පස්සාමා"ති කොලාහලං කත්වා රඤ්ඤා ච ආරොචෙත්වා තෙන අනුඤ්ඤාතා ජෙතවනං පවිසිත්වා විවිනන්තා විය තං නිඛාතට්ඨානා උද්ධරිත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං අභිහරිත්වා උපක්කොසමක්කංසු. සබ්බං පාළියං ආගතනයෙන[5] වෙදිතබ්බං.

භගවා තං දිවසං පවත්තසමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තොව "තිත්ථියා අජ්ජ අයසං උප්පාදෙස්සන්ති"ති ඤත්වා "තෙසං සද්දහිත්වා මාදිසෙ විත්තං පක්කොපෙත්වා මහාජනො අපායාභිමුඛො මා අහොසී"ති (ගන්ධකුටිද්වාරං පිදහිත්වා*) අන්තොගන්ධකුටියං යෙව අවජි, න නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි භික්ඛූ පන ද්වාරං පිහිතං දිස්වා පුබ්බණ්හදිසමෙව පවිසිංසු; මනුස්සා භික්ඛූ දිස්වා නානපපාණරෙහි අක්කොසිංසු. අථායස්මා ආනන්දො භගවතො තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා "තිත්ථියෙහි භන්තෙ මහාඅයසො උප්පාදිතො, න සක්කා ඉධ වසිතුං; විපුලෝ ජම්බුදීපෝ, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා"ති ආහ. "තත්‍රාපි අයසෙ උට්ඨිතෙ කුහිං ගමිස්සසි ආනන්දා"ති. "අඤ්ඤං නගරං භගවා"ති. අථ භගවා "ආගමෙහි ආනන්ද; සත්තාහමෙවායං සද්දෝ භවිස්සති, සත්තාහවවසෙන-යෙහි අයසො කතෝ-තෙසං යෙව උපරි පතිස්සති"ති වත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං වදන්ති වෙති ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්‍ථ **වදන්තීති** භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච උපවදන්ති; **දුට්ඨමනාපි එකෙ අථොපි වෙ සච්චමනාපි එකෙ**ති එකච්චෙ දුට්ඨචිත්තා එකච්චෙ තථසඤ්ඤිනොපි හුත්වා, තිත්ථියා දුට්ඨචිත්තා-යෙ තෙසං සුත්වා[6] සද්දහිංසු, තෙ සච්චමනාති අධිප්පායො; **වාදඤ්ච ජනයන්ති එතං**[7] අක්කොසවාදං උප්පාදෙන්ති; **මුනි නො උපෙතීති**

1. සී තෙ. 3 සී. සුනහාත සුච්චත්ථා. 5 ම. තයෙතොව. 7 ම. එවං තං.
2. ඉ. ව-නත්ථි. 4. ම. ඔකිරන්ති විය විවරති 6. ම. වචනං සුත්වා. *. ම. සී. නත්ථි.

අකාරකතාය ච අකුප්පතාය ච බුද්ධමුනි න උපෙති; **නාසමා මුනි නත්ථිබ්බිලෝ කුහිඤ්චිත්ති** තෙන කාරණෙන අයං මුනි රාගාදිබ්බිලෙහි නත්ථිබ්බිලෝ කුහිඤ්චිත්ති වෙදිතබ්බා.

ඉමඤ්ච ගාථං වත්වා භගවා ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි: "එවං බ්‍රූසෙච්ච වමොච්චා වුච්චමානා භික්ඛූ ආනන්ද කිං වදන්ති"ති. න කිඤ්චි භගවා"ති. "න ආනන්ද අහං සිලවා"ති සබ්බත්ථ තුණ්හිභවිතබ්බං. ලොකෙ හි "නාහාසමානං ජානන්ති මිඤ්ඡා බාලෙහි පණ්ඩිතා"නති වත්වා "භික්ඛූ ආනන්ද තෙ මනුස්සෙ එවං පටිවොදෙන්තූ"ති ධම්මදෙසනත්ථාය "අභූතවාදී නිරයං උපෙති"ති ඉමං ගාථමභාසි. ථෙරෝ තං උග්ගහෙත්වා භික්ඛූ[1] ආහ: "මනුස්සා තුම්හෙහි ඉමාය ගාථාය පටිවොදෙතබ්බා"ති. භික්ඛූ තථා අකංසු; පණ්ඩිතා මනුස්සා[2] තුණ්හී අහෙසුං. රාජාපි[3] රාජපුරිසෙ සබ්බතො පෙසෙත්වා-යෙසං ඛ්‍රුත්තානං ලද්ධං දත්වා තිත්තියා තං මාරාපෙසුං-තෙ ගහෙත්වා නිග්ගය්හ තං පවත්තිං සුත්වා තිත්තියෙ පරිභාසි. මනුස්සාපි තිත්තියෙ දිස්වා ලෙඩ්ඩූනා පහරන්ති[4] පංසූනා ඔකිරන්ති: "භගවතො අයසං උප්පාදෙසූ"නති. ආනන්දත්ථෙරෝ තං දිස්වා භගවතො ආරොචෙසි; භගවා ථෙරස්ස ඉමං ගාථමභාසි: සකං හි දිට්ඨිං-පෙ-වදෙය්‍යාති. තස්සත්ථෝ: යායං දිට්ඨි තිත්තියජනස්ස: සුන්දරං මාරෙත්වා සමණානං සක්‍යපුත්තියානං අවණ්ණං පකාසෙත්වා එතෙනුපායෙන ලද්ධං සක්කාරං සාදියිස්සාමාති, සෝ තං දිට්ඨිං කථං අතික්කමෙය්‍ය, අථ ඛො සො අයසො තමෙව තිත්තියජනං පච්චාගතො තං දිට්ඨිං අවෙත්තුං අසක්කොනතං, යො වා සස්සතාදිවාදි[5] සො පි **සකං දිට්ඨිං කථං මවවයෙය්‍ය** තෙන දිට්ඨිවජ්ජෙන **අනුනීතො** නාය ච දිට්ඨි **රුච්යා නිවිට්ඨො**, අපිච ඛො පන **සකං සමත්තානි පකුබ්බමානො** අත්තනාව පරිපුණ්ණානි තානි දිට්ඨිගතානි කරොනෙතා යථා ජානෙය්‍ය, **නථෙව වදෙය්‍යා**ති.

අථ රාජා සත්තාහවච්චයෙන තං කුණපං ඡඩ්ඩාපෙත්වා සායණ්හ සමයං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා ආහ: "නනු භන්තෙ ඊදිසෙ අයසෙ උපපන්නෙ මයාපි ආරොචෙතබ්බං සියා"ති. එවං වුත්තෙ භගවා "න මහාරාජ-අහං සීලවා ගුණසම්පන්නොති පරෙසං ආරොචෙතුං අරියානං පතිරූපං"නති වත්වා තස්ස අට්ඨුප්පත්තියං යෙ අත්තනො සීලවතානීති අවසෙසගාථායො අභාසි. තත්ථ **සීලවතානීති** පාතිමොක්ඛාදීනි සීලානි ආරක්ඛකසීලාදීනි[6] ඛ්‍රුත්තඛවතානි ච **අනානුපුබ්බෙන**[7]ති අපුබ්බිතො; **පාවාති** වදති; **අනරියධම්මං කුසලා නමානු යො ආතුමානං සයමෙව පාවාති** යො එවං අත්තානං සයමෙව වදති, කස්ස තං වාදං "අනරියධම්මොඑසො"ති කුසලා එවා කථෙන්ති. **සමනෙනාති** රාගාදිකිලෙසවූපසමෙන සමෙතා, තථා **අගිනිබ්බුතමෙතා; ඉතිභගවති සීලෙසු අකසථ**

1. ම. සෙ භික්ඛූ. 3. ම. රජා. 5. ම. යෙ වා යස්ස කාදී. 7. සී. අනනුපුබ්බෙන.
2. ම. දණ්ඩිතමනුස්සා. 4. සී. හනන්ති. 6. ම. සුඛානිකඛඛාරසුඛකාදීනි.

මානෙනාති "අහමස්මි සීලසම්පන්නෝ"ති ආදිනා නයෙන ඉති සීලෙසු අඝට්ඨමානෙනා, සීලනිමිත්තං අත්තුක්කංසනිකං වාමභාවමානෙනාති වුත්තං හොති; **නාමරියධම්මං කුසලා වදන්තී**ති තස්ස තං අඝට්ඨනං "අරියධම්මො එසො"ති බුද්ධාදයො ඛඤ්ඩාදිකුසලා වදන්ති; **යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ**ති යස්ස ඛීණාසවස්ස රාගාදයො සන්ත උස්සදා කුහිඤ්චි ලොකෙ නත්ථි, තස්ස තං අඝට්ඨනං "අරියධම්මො එසො"ති එවං කුසලා වදන්තීති සම්බන්ධො.

එවං ඛීණාසවපටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි දිට්ඨිගතිකානං නිත්ථියානං පටිපත්තිං රඤ්ඤා දස්සෙන්තො ආහ: පඤ්චපිතා සඞ්ඛාතාති. **තත්ථ පඤ්චපිතා**ති පරිකප්පිතා; **සඞ්ඛානා**ති පඤ්ඤායනිසඞ්ඛතා; **යස්සා**ති යස්ස කස්සචි දිට්ඨිග්ගහිතස්ස; **ධම්මා**ති දිට්ඨියො; **පුරක්ඛතා**ති පුරතො කතා; **සන්තී**ති විජ්ජන්ති[1] **අවිවදතා**ති අවොදතා; **ඉමතානි පස්සති ආනිසංසං නං නිස්සිතො කුප්ප-පටිච්ච-සන්නිනී**[2]ති යස්සෙතා දිට්ඨිධම්මා පුරක්ඛතා අවොදතා සන්නි, සො එවංවිධො, යස්මා අත්තනි තස්සා දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මික්කඤ්ච සක්කාරාදිං සම්පරායික්කඤ්ච ගහිතවිසෙසාදිං ආනිසංසං පස්සති, තස්මා තඤ්ච ආනිසංසං තඤ්ච කුප්පතාය ච පටිච්චසමුප්පන්නතාය ච සම්මුතිසන්තතාය ච කුප්ප-පටිච්ච-සන්නිසඞ්ඛාතං දිට්ඨිං නිස්සිතොව හොති, සො තං නිස්සිතතණ්හා අත්තානං වා උක්කංසෙය්‍ය පරෙ වා වම්භෙය්‍ය අභූතෙනපි ගුණදෙසෙති. එවං **නිස්සිතෙන** ච **දිට්ඨිනිවෙසා**-පෙ-**ආදියන්ති** ච ධම්මන්ති.

තත්ථ දිට්ඨිනිවෙසාති ඉදං සච්චාභිනිවෙසසඞ්ඛාතා දිට්ඨිනිවෙසනාති; **න හි සච්චාභිවත්තනා**ති සුඛෙන අභිවත්තිතබ්බා න හොන්ති; **ධම්මෙසු නිවෙස්‍ය සමුග්ගහීතා**නන්ති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිධම්මෙසු තං තං සමුග්ගහීතං අභිනිවිට්ඨං ධම්මං නිවජ්ජිත්වා පවත්තකතණ්හා දිට්ඨිනිවෙසා න හි සච්චාභිවත්තනාති වුත්තං හොති; **යස්මා තෙරා තෙසු නිවෙසනෙසු නිරස්සති ආදියති** ච ධම්මන්ති යස්මා නහි සච්චාභිවත්තනා, තස්මා තෙරා තෙසු යෙව දිට්ඨිනිවෙසනෙසු අජ්ඣත්තිකපච්චයා ලාභසක්කාරසිලොකකුක්කුච්චසීලපඤ්ඤාතාපමරුපපරිවිතක්කපච්චයා උක්කුටිකපධානා කණ්ඨකාපස්සයාදිභෙදං සත්තයාගං ධම්මක්ඛානගණාදිභෙදං වා තං තං ධම්මං නිරස්සති ච ආදියති ච ජහාති ච ගණ්හාති ච වනමක්කටො විය තං තං සාඛන්ති වුත්තං හොති; එවං නිරස්සන්තො ච ආදියන්තො ච අනවට්ඨිතචිත්තතාය අසන්තෙනපි ගුණදෙසෙති අත්තනො වා පරස්ස වා යස්ස යස්ස උප්පාදෙය්‍ය. යො පනායං සබ්බදිට්ඨිගතාදිදෙසඛ්ඩනාය පඤ්ඤාය සම්පන්නාගතත්තා ඛොතො, තස්ස ඛොතස්ස හි-පෙ-අනූපයො සො. කිං වුත්තං හොති: ඛොතඛමෙමන[3] සම්පන්නාගමා **ඛොතස්ස** ඛුතඛඛ පාපස්ස අරහතො කත්ථචි **ලොකෙ** තෙසු තෙසු **භවෙසු පඤ්චපිතා දිට්ඨි නත්ථි**: සො තස්සා දිට්ඨියා අභාවෙන තෙ,[4] යාය ච අත්තනා කතං පාපකම්මං පටිච්ඡාදෙන්තා නිත්ථියා මායාය මාන්තෙන වා එතං

1. ම. සංවිජ්ජන්ති. 3. ප-වා & ඉ. ඛොතඛම්ම.
2. ම. කුපප පටිච්චසන්නිති. 4. සී අභාවෙ.

අගතිං ගච්ඡතෙව, තථාපි **මානසඤ්ච මානසඤ්ච පහාය ඛොතෝ** රාගාදිනං දෙසනං **සෙතෝ ගවෙසෙය්‍ය** දිට්ඨධම්මෙ සම්පරායෙ වා නිරයාදිසු ගති විසෙසෙසු කෙන සඞ්ඛං ගවෙසෙය්‍ය, **අනුපයෝ සෙ** සොහි තණ්හාදිට්ඨි උපයානං චින්තනං අභාවෙන අනුපයොහි. යො පන තෙසං චින්තනා භාවෙන උපයෝ හොති, සෝ **උපයෝ හි**-පෙ-**දිට්ඨිමිඤ්ඣව සඞ්ඛනති**. තත්ථ **උපයෝති** තණ්හාදිට්ඨිනිස්සිතෝ; **ධම්මෙසු උපෙති වාදනති** "රත්තෝ"ති වා "දුට්ඨෝ"ති වා එවං තෙසු තෙසු ධම්මෙසු උපෙති වාදං; **අනුපයං සෙන කථං වදෙය්‍යාති** තණ්හාදිට්ඨිපහාණෙන අනුපයං ඛීණාසවං කෙන රාගෙන වා දොසෙන වා කථං "රත්තෝ"ති වා "දුට්ඨෝ"ති වා වදෙය්‍ය, එවං අනුපවජ්ජෝ ච[1] සෝ කිං තිත්ථියා විය කතපටිච්ඡාදකෝ භවිස්සතීති අධිප්පායෝ; **අත්තනං නිරත්තං නහි තස්ස අත්ථි**නි තස්ස හි අත්තදිට්ඨි වා උච්ඡෙදදිට්ඨි වා නත්ථි, ගහණමුඤ්චනං වාපි අත්තනිරත්තසඤ්ඤිතං නත්ථි; "කිං කාරණා නත්ථීනි වෙ: **අඛොසි සෝ දිට්ඨිමිඤ්ඣව සඞ්ඛං** යස්මා සෝ ඉඤ්ඣෙව අත්තභාවෙ **ඝුණවා** තෙන සඞ්ඛං දිට්ඨිගතං **අඛොසි** පජහි විනොදෙසීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි; තං සුත්වා රාජා අත්තමනෝ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පක්කාමීති.

දුට්ඨට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 4.

පස්සාමි සුද්ධන්ති සුද්ධට්ඨකං. කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර තස්ස පස්ස භගවතෝ කාලෙ බාරාණසීවාසී අඤ්ඤතරෝ කුටුම්බිකෝ පඤ්චහි සකටසතෙහි පච්චන්තජනපදං අගමාසි භණ්ඩගහණත්ථං. තත්ථ වනචරකෙන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා තස්ස පණ්ණාකාරං දත්වා පුච්ඡි: "කච්චි තෙ සම්ම වන්දනසාරං දිට්ඨපුබ්බ"න්ති, "ආම සාමී"ති ච වුත්තෙ තෙනෙව සද්ධිං වන්දනවනං පවිසිත්වා **සබ්බඝනට්ඨානි** වන්දනසාරස්ස පූරෙත්වා[2] තමපි වනචරකං "යදා සම්ම බාරාණසිං ආගච්ඡසි, තදා වන්දන සාරං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසී"ති වත්වා බාරාණසිංයෙව අගමාසි. අථ අපරෙන සමයෙන සොපි වනචරකෝ වන්දනසාර ගහෙත්වා තස්ස ඝරං අගමාසි. සෝ තං දිස්වා සබ්බිං පටිසන්ථාරං කත්වා සායණ්හ සමයෙ වන්දනසාරං පිංසාපෙත්වා සම්භාරං පූරෙත්වා "ගච්ඡ සම්ම නහායිත්වා ආගච්ඡා"ති අත්තනෝ පුරිසෙන සද්ධිං නහානතිත්ථං පෙසෙසි. තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං උස්සවෝ හොති. අථ බාරාණසීවාසිනෝ පාතොව දානං දත්වා සෝඃං සුද්ධවත්ථනිවත්ථා මාලා ගන්ධාදීනි ගහෙත්වා තස්සපස්ස භගවතෝ මහාචෙතියං වන්දිතුං ගච්ඡන්ති. සෝ වනචරකෝ තෙ දිස්වා "මහාජනෝ කුහිං ගච්ඡතී"ති පුච්ඡි, "විහාරං වෙතියවන්දනත්ථාය"ති ච සුත්වා සයම්පි අගමාසි. තත්ථ[3] මනුස්සෙ හරිතාලමනොසිලාදීහි නානප්පකාරෙන චෙතියෙ පූජං කරොන්තෙ දිස්වා කිඤ්චි චිත්තං[4] කාතුං අජානන්තොපි තං වන්දනං

1. ම. අනුපවාදෙව. 2. ඉ. & සී. හරිත්වා. 3. තස්ස-කණ්ඩේ. 4. ම. විත්තං.

ගහෙත්වා මහාවෙතියෙ සුවණ්ණචඩිකානං උපරි කංසපාතිමත්තං මණ්ඩලං අහාසි. අථ තත්ථ සූරියුග්ගමනවෙලායං සුරියරස්මියෝ උට්ඨහිංසු. සෝ තං දිස්වා පසිදි පත්ථනඤ්ච අකාසි, "යත්ථ යත්ථ නිබ්බත්තාමි, ඊදිසා මෙ රංසී උරෙ උට්ඨහන්තූ"ති. සෝ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති; තස්ස උරෙ රංසියෝ උට්ඨහිංසු, වඤ්ඣමණ්ඩලං වියස්ස උරමණ්ඩලං විරොචති, වඤ්ඣො දෙවපුත්තොත්වෙව ච නං සඤ්ජානිංසු. සෝ තාය සම්පත්තියා ඡසු දෙවලොකෙසු අනුලොම පටිලොමතො එකං බුද්ධන්තරං ඛෙපෙත්වා අම්හාකං භගවති උප්පන්නෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, තථෙවස්ස උරෙ වඤ්ඣ මණ්ඩලසදිසං රංසිමණ්ඩලං අහොසි, නාමකරණදිවසෙ වස්ස මඛලං කත්වා බ්‍රාහ්මණා තං මණ්ඩලං දිස්වා "ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණො අයං කුමාරො"ති විමහිහා වඤ්ඣොත්වෙව නාමමකංසු. තං වයප්පත්තං බ්‍රාහ්මණා ගහෙත්වා අලඞ්කරිත්වා පටවඤ්චුඞං පාරුපාපෙත්වා රථෙ ආරොපෙත්වා "මහාබ්‍රහ්මා'ය"නති පූජෙත්වා 'යො වඤ්ඣං පස්සති, සො යසධනාදීනි ලභති සම්පරායඤ්ච සග්ගං ගච්ඡතී"ති උග්ඝොසෙන්තා ගාමද්වාරමඹරුජධානිසු ආඝිණ්ඩන්ති. ගහගතධාතෙ මනුස්සා "එස කිර හො වඤ්ඣො නාම, යො තං පස්සති, සො යසධනසග්ගාදීනි ලභතී"ති උපරූපරි ආගච්ඡන්ති, සකලජම්බුදීපො වලි; බ්‍රාහ්මණා භුඤ්ජන්ත කානං ආගතානං න දස්සෙන්ති, සතං වා සහස්සං වා ගහෙත්වා ආගතානංමෙව දස්සෙන්ති. එවං වඤ්ඣං ගහෙත්වා අනුවිචරන්තා බ්‍රාහ්මණා ඝාමෙන සාවත්ථිං අනුප්පත්තා.

තෙන ච සමයෙන සත්ථා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුප්පබ්බෙන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙනෙතා. අථ වඤ්ඣො සාවත්ථිං පත්වා සම්බුද්ධකඛන්තා[1] කුන්නදී විය අපාතාලෝ අහොසි, "වඤ්ඣො"ති හණන්තොපි නත්ථි. සෝ සායණ්හ සමයෙ මහාජනකායං මාලාගන්ධාදීනි ආදාය ජෙතවනාභිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා "කුහිං ගච්ඡථා"ති පුච්ඡි, 'බුද්ධා ලොකෙ උප්පන්නා, සො බහු ජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තං සොතුං ජෙතවනං ගච්ඡාම"ති ච තෙසං වචනං සුත්වා සොපි බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො තත්ථෙව අගමාසි; භගවා ච තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නොව හොති. වඤ්ඣො භගවන්තං උපසඞ්කමම මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි; තාවදෙව වස්ස සෝ ආලොකො අන්තරහිතො, බුද්ධාලොකස්ස හි සම්පෙ අසිනිහඤ්ඣබහන්තරෙ අඤ්ඤෙ ආලොකා නාභිභොන්ති. සෝ "ආලොකො මෙ නට්ඨො"ති නිසීදිත්වාව උට්ඨාසි, උට්ඨහිත්වා ච ගන්තුං ආරද්ධො.

අථ නං අඤ්ඤතරෝ පුරිසො ආහ: "කිං වඤ්ඣ සමණස්ස ගොතම ස්සන්තිකා ගච්ඡසී"ති. "නාහං භන්තෙ ගච්ඡාමි, අපි ච මෙ ඉමස්ස තෙජස්ස ආලොකො න සම්පජ්ජතී"ති පුනදෙව භගවතො පුරතො නිසීදිත්වා පාදතලා පට්ඨාය යාව කෙසන්තා[2] රූපරංසිලක්ඛණාදි

1. ඉං. පක්ඛන්නා. 2. සෙසඝණ-සත්ථ.

සම්පත්තිං දිස්වා "මහෙසක්ඛා සමණා ගොතමා, මම උරෙ අපප මත්තකා ආලොකා උට්ඨිතා, තාවතක්ෙඛපි මං ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණා සකලජම්බුදීපං විචරන්ති, එවං වරලක්ඛණසම්පත්තිසම්න්නාගතස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස නෙව මාතා න දපෙසා: අද්ධා අයං අන්තොමුතුණ සම්න්නාගතා භවිස්සති සත්ථා දෙවමනුස්සානන්ති අතිවිය පසන්න චිත්තා භගවන්තං වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා අඤ්ඤතරං ථෙරං ආණාපෙසි: "පබ්බාජෙහි න"න්ති. සෝ තං පබ්බාජෙත්වා තවපඤ්චක කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සෝ විපස්සනං ආරභිත්වා නවිරෙනෙව අරහත්තං පත්තා වඤ්ඣා ථෙරොති විස්සුතා අහොසි. තං ආරබ්භ භික්ඛූ කථං සමුට්ඨාපෙසුං: "කින්නු ඛො ආවුසො යෙ වන්දුහං අද්දසංසු, තෙ යසං වා ධනං වා ලභිංසු සග්ගං වා ගච්ඡිංසු විසුද්ධිං වා පාපුණිංසු තෙන චක්ඛුද්වාරිකරූපදස්සනෙනා"ති. භගවා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාවත්ථෝ: න භික්ඛවෙ එවරූපෙන දස්සනෙන සුද්ධි හොති, අපි ච ඛො කිලෙසමලිනත්තා අසුද්ධං කිලෙසරොගානං අවිගමා සරොගමෙව වන්දුහං බ්‍රාහ්මණං අඤ්ඤං වා එවරූපං දිස්වා දිට්ඨි ගතිකා බාලා අභිජානාති: "**පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං**, තෙන ව **දිට්ඨිසඞ්ඛාතෙන දස්සනෙන සංසුද්ධි නරස්ස හොතී**ති; සෝ එවං **අභිජානන්නෙව** තං දස්සනං"පරම"න්ති ඤත්වා තස්මිං දස්සනෙ **සුද්ධානුපස්සි** සමානො නං[1] දස්සනං මග්ගඤ්ඤණන්ති පවෙචෙති, තථාපන මග්ග ඤ්ඤණං න හොති, නෙන්‍යාය: දිට්ඨෙන ච සුද්ධීති දුතියගාථං, තස්සත්ථෝ: තෙන රූපදස්සනසඞ්ඛාතෙන **දිට්ඨෙන** යදි කිලෙසසුද්ධි **නරස්ස හොති, තෙන වා ඤාණෙන සෝ** යදි ජාතිආදි **දුක්ඛං පජහාති**,[2] එවං සන්තෙ අරියමග්ගතො **අඤ්ඤා** අසුද්ධිමග්ගෙනෙව **සෝ සුජ්ඣති**, රාගාදීහි උපධීහි **සළායතනෙ** එව සමානො සුජ්ඣතීති ආපත්තං හොති; න ච එවංවිධෝ සුජ්ඣති; තස්මා **දිට්ඨි හි නං පාව තථා වදනං**. සා නං දිට්ඨියෙව "මිච්ඡාදිට්ඨිං අග්ග"න්ති කථෙති දිට්ඨිඅනුරූපං "සස්සතො ලොකොා"ති ආදිනා නයෙන[3] තථා තථා වදන්ති. න බ්‍රාහ්මණෙන්ති තතියගාථා. තාය්‍යත්ථෝ: යෝ පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණෝ හොති, සෝ මග්ගෙන අධිගතාසවක්ඛයෝ බීණාසව **බ්‍රාහ්මණෝ** අරියමග්ගඤ්ඤණතො අඤ්ඤත්ථ අභිඛ්‍යාසම්මතරූප සඞ්ඛාතෙ **දිට්ඨෙ** තථාවිධසද්දසඞ්ඛාතෙ **සුතෙ** අවිතික්කමසඞ්ඛාතෙ **සීලෙ** හත්ථිවතාදිභෙදෙ **වතෙ** පඨවිආදිභෙදෙ **මුතෙ** ච උපපන්නෙන මිච්ඡාඤාණෙන සුද්ධිං න ආහ. සෙසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වණ්ණභණ නත්ථාය[4] වුත්තං: සෝ හි තෙඛාතුක **පුඤ්ඤඤ්ච** සබ්බසම්ඵස්සං පාපෙ **අනුපලිත්තො** තස්ස පහීණත්තා, අත්තදිට්ඨියා **යස්ස** කස්සචි වා ගහණස්ස පහීණත්තා අත්තඤ්ඤාහො, පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීනං අකරණතො **න ඉධ පාපඛ්ඛමානෙති** වුච්චති, තස්මා නං එවං පසංසන්තා ආහ; සබ්බසෙව වස්ස පුරිමපදෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බා.

1. ඉ. පස්සිතං. 2. සී. පජහති. 3. ආදිනා පන-කත්ථචි 4 ම. භණනත්ථං.

"**පුග්ගලඤ්ච පාපෙ ච අනුපලිත්තෙතා අත්තඤ්ඤතො න ඉධ පකුබ්බ මානෙතා න බ්‍රාහ්මණෙ අසඤ්ඤතො සුද්ධිමාහා**"ති වත්වා ඉදානි යෙ දිට්ඨි ගතිකා අසඤ්ඤතො සුද්ධිං බ්‍රාහ්මණානි, තෙසං තස්සා දිට්ඨියා අනිබ්බාහණවා හාභාවං[1] දස්සෙන්තො පුරිමං පහායාති ගාථමාහ, තස්සත්ථෝ: **නෙ හි අසඤ්ඤතො** සුද්ධිවාදී සමාණාපි-යස්සා දිට්ඨියා අපනීතත්තා ගහණ මුඤ්චනං හොති-තාය සුදිමං සත්තාරාදිං **පහාය අපරං** නිස්සිතා **එජා සඞ්ඛාතාය** තණ්හාය **අනුගතා** අභිභූතා රාගාදිභෙදං **න තරන්ති සඞ්ඛං තඤ්ච අතරන්තා** තං[2] තං ධම්මං උග්ගණ්හන්තී ච **නිස්සජ්ජන්ති** ච **මච්චුධෙය්‍යං සාඛන්ති**.

පඤ්චඞ්ගාථාය සම්බන්ධෙ: යො ච සො "දිට්ඨි හි නං පාව තථා **වදන**"න්ති වුත්තො, සො-සයං සමාදයාති. තත්ථ **සයන්ති** සාමං; **සමාදයාති** ගණ්හාති; **වතානීති** හත්ථිවතාදීනි; **උච්චාවචානීති** අපරාපරං **හීනපණීතං** වා සත්තාරතො සත්තාරාදිං; **අසඤ්ඤතෙන්තාති**, කාමං **සඤ්ඤතුදිපි** ලග්ගෙසු; **විඛා** ච **වෙදෙති සමෙච්ච** ඛම්මන්ති පරමත්ථ **විඛං** ච **අරහා** වතුහි මග්ගඤාණෙහෙදෙති වත්තුස්සවධම්මං අනිසමෙච්චාති, **සෙසං** පාකටමෙව **ස සබ්බධමෙම්මසු විසෙනිභූතෙ යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වාති** සො භූරිපඤ්ඤෙ බිණාසවො-යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා **සුතං වා** මුතං වා-තෙසු සබ්බධමෙම්මසු මාරසෙනං විනාසෙත්වා සීතභා **වෙන විසෙනිභූතො**; **නමෙව දස්සිනන්ති** තමෙවං විසුද්ධදස්සිං; **විවටං චරණන්ති** තණ්හාවජ්ජනාදිවිගමෙන විවටං භූත්වා චරන්තං; **කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති** කෙන ඉධ ලොකෙ තණ්හාකප්පෙන වා දිට්ඨිකප්පෙන වා කොචි විකප්පෙය්‍ය, තෙසං වා පහීනත්තා **රාගාදිනා පුබ්බෙ වුත්තෙනාති**.

න කප්පයන්තීති ගාථාය සම්බන්ධෙ අත්ථො ච: කිඤ්චි හියේ‍යා?තෙ හි නාදිසා සනෙතා විඤ්ඤා කප්පානං පුරෙකඛාරානඤ්ච කොචි **න කප්පෙතීති න පුරෙකඛරොන්ති**, පරමත්ථ අවවත්තසුද්ධිංයෙව අකිරිය-සස්සතදිට්ඨිං අවවත්තසුද්ධිනාති[3] න තෙ වදන්ති; **ආදුනගණ්ථං ගථිතං විසජ්ජාති** වතුබ්බිධම්පි රූපාදීනං ආදුගකතත්තා ආදුනගණ්ථං අත්තනො විඤ්ඤාණෙන ගථිතං බද්ධං අරියමග්ගඤ්ඤෙන විසජ්ජ ඡින්දිත්වා. **සෙසං** පාකටමෙව.

සීමාතිගොති ගාථා එසාපුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය වුත්තා; පුබ්බ සදිසො එව පනස්සා සම්බන්ධෙ, සො එවං අත්ථවණ්ණනාය සද්ධිං වෙදිතබ්බෙ: කිඤ්චි හියේ‍යා, සො ඊදිසෙ භූරිපඤ්ඤෙ වත්තුනෙ කිලෙසසීමානං අතීතත්තා **සීමාතිගොති** බාහිතපාපත්තා ච **බ්‍රාහ්මණොති** ඉත්ථම්භූතස්ස ච **නාසෙ නත්ථි** පරවිත්තඤ්ඤාණෙහි **ඤාතබ්බා වා** මංසචක්ඛුදිබ්බචක්ඛූහි **දිට්ඨා වා** කිඤ්චි සමුග්ගහිතං[4], අත්ථි නිට්ඨානති

1. ඉ., & ප-වා. අනිබ්බාහකභාවං. 3. ප-වා. පුරත්ථ න කරොතියි, "අවවත්ත
2. සී. නජ්ජි. 4. සමුග්ගහාතං.-කත්ථචි. [සුදසී"ති අකිරියසස්සතදිට්ඨිං අවවත්තසුද්ධිනි

වුත්තං හොති; සෝ ච කාමරාගාදිඅභාවතෝ **නරාගරත්තී**[1]; රූපාරූප රාගාභාවතෝ **න විරාගරත්තා**, යතෝ එවංවිධස්ස "ඉදං **පර**"න්ති කිඤ්චි **ඉධ උග්ගහිතං** නත්ථීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

සුද්ධට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 5.

පරමනාම දිට්ඨීසූති පරමට්ඨකං. කා උපපත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ නානාතිත්ථියා සන්නිපතිත්වා **අත්තනෝ අත්තනෝ**[2] දිට්ඨිං දීපෙන්තා "ඉදං පරමං ඉදං පරම"න්ති කලහං කත්වා රඤ්ඤෝ ආරොචෙසුං. රාජා සබ්බානුලෙ ජවවණ්ඩෙ සන්නිපාතාපෙත්වා "ඉමෙසං හත්ථිං දස්සෙථා"ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා අඤ්ඤෙ සන්නිපාතාපෙත්වා හත්ථිං පුරතෝ සයාපෙත්වා "පස්සථා"ති ආහංසු. තෙ හත්ථිස්ස එක මෙකඞ්ගං පරාමසිංසු. තතෝ රඤ්ඤෝ "කීදිසෝ කීදිසෝ හත්ථී'ති පුට්ඨා–යෝ සොණ්ඩං පරාමසි, සෝ--සෙය්යථාපි මහාරාජ නඞ්ගලීසං"ති භණි, යෙ දන්තාදීනි පරාමසිංසු, තෙ ඉතරං "මා භොං රඤ්ඤෝ පුරතෝ මුඛං භණී"ති පරිභාසිත්වා "සෙය්යථාපි මහාරාජ **හිතතිබ්ලෝ**[3]'ති ආදිනි ආහංසු. රාජා තං[4] සඞ්ඛං සුත්වා "ඊදිසෝ තුම්හාකං සම්මයෝ"ති නිට්ඨෙ උය්යොජෙසි. අඤ්ඤතරෝ පිණ්ඩචාරිකෝ තං පවත්තිං ඤත්වා භගවතෝ ආරොචෙසි. භගවා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං භික්ඛූ ආමන්තෙත්වා "යථා භික්ඛවෙ ජවවණ්ඩා හත්ථිං අජානන්තා තං තං අඞ්ගං පරාමසිත්වා විවදිංසු, එවං තිත්ථියා විමොක්ඛානිකං ධම්මං අජානන්තා තං තං[2] දිට්ඨිං පරාමසිත්වා විවදන්තී"ති[5] වත්වා ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **පරමනාති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානොති** "ඉදං පරම"න්ති ගහෙත්වා සඞ්ගය සඞ්ගය දිට්ඨියා වසමානො; **ඝද්ධනතෙ කුරුතෙති** යං අත්තනො සත්ථාරාදිං සෙට්ඨං කරොති; **කිඤාති අඤ්ඤං නතො සබ්බමාහාති** තං අත්තනො සත්ථාරාදිං ඨපෙත්වා තතො අඤ්ඤං සබ්බෙ "කිඤ්ච ඉමෙ"ති ආහ; **තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තොති** තෙන කාරණෙන සෝ දිට්ඨිකලහෙ අවීතිවත්තොව හොති. දුතියගාථාය **අපෙතෝ**: එවං අවීතිවත්තොව **යං දිට්ඨෙ සුතෙ සීලබ්බතෙ මුතෙති** එතෙසු වත්ථූසු උපපන්නදිට්ඨිසඞ්ඛාතෙ **අත්තනි** පුබ්බෙ වුත්තපකාරං **ආනිසංසං පස්සති තමෙව සො නත්ථ** සඞ්ගය දිට්ඨියා ආනිසංසං "ඉදං සෙට්ඨ"න්ති අභිනිවිසිත්වා **අඤ්ඤං සබ්බං** පරසත්ථාරාදිකං **නිහීනතො පස්සති**. තතියගාථාය අපෙතෝ; එවං පස්සතො වස්ස–**යං** අත්තනො සත්ථාරාදිං **නිස්සිතො අඤ්ඤං** පරසත්ථාරාදිං **හීනං පස්සති තං** පස්සනං **ගත්ත** මෙව **කුසලා වදන්ති**, බන්ධනන්ති වුත්තං හොති; යස්මා එතදෙව[6] **තස්මා හි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍ය**,

---

1. රාගී-කත්ථචි.
2. සී. I II. v. එකමෙව.
3. සී. I. II. V. ඛිලොති.
4. සී. I. II, V, රාජා.
5. සී. I. මිවදි-සුත්ති.
6. සී.I. H. V. තදෙව.

නාඤ්ඤතිවිඤ්ඤෙය්‍යානි වුත්තං හොති. වත්තුඤ්ඤගාථාය‍ඤ්ච: න කෙවලං දිට්ඨසුතාදිං න නිස්සයෙය්‍ය, අපි ච ඛො පන අසඤ්ඤාතං උපරූපරි **දිට්ඨිඤ්ච ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය** න ජනෙය්‍යානි වුත්තං හොති;- කිඤ්චි සං: **සීලෙන වා සිලවතෙන වාපි** සමාපත්තිඤ්ඤාණාදිනා **ඤ්ඤෙන** වා සීලවතෙන වා යා කාපි‍ඤ්ඤා‍ති, එතාදිසිං[1] න කප්පෙය්‍ය; න කෙව ලඤ්ඤ දිට්ඨිං න කප්පෙය්‍ය. අපි ච ඛො පන මඤ්ඤෙනාපි ජාතිආදීහි වත්ථූහි **සමොනි අත්තානමඤ්ඤුපඤ්ඤෙය්‍ය හීනො න මඤ්ඤඤ්ච විඤ්ඤෙ වාපිති.**[2] පඤ්චමගාථාය‍ඤ්ච: එවං හි දිට්ඨිං අකප්පෙන්තො අමඤ්ඤමා‍නො ච **අත්තනං පහාය අනුපාදියා‍නො**, ඉධ වා යං පුබ්බෙ ගහිතං, තං පහාය අපරං අගණ්හන්තො තාසම්පි වුත්තප්පකාරෙ ඤ්ඤෙ ද්වේධං **නිස්සයං නො කරොති**, අකරොන්තො ච **සබ්බෙ විසුත්තෙසු** නානා දිට්ඨිවසෙන හිත්ථෙසු සත්ථෙසු **න වග්ගසාරී** ඤ්ඤදිවසෙන අගච්ඡන ධම්මො හුත්වා ඛාසට්ඨියා[3] දිට්ඨිසු **කිඤ්චිපි දිට්ඨිං න පච්චෙති**, න පච්චා ගච්ඡතීති වුත්තං හොති.

ඉදානි යො සො[4] ඉමාය ගාථාය වුත්තො බ්‍රාහ්මණසවො, තස්ස වණ්ණ **භණනත්ථං** යස්සුභයන්තෙතාති ආදිනා නිස්සො ගාථාය‍ො ආහ. තත්ථ **උභයන්තෙනා**ති පුබ්බෙ වුත්තඋස්සාදිභෙදෙ; **පණ්ඩිතා**ති තණ්හා; **භවා භවාසා**නි පුනප්පුනභවාය; **ඉධ වා හුරං වා**නි සකතකභාවාදිභෙදෙ ඉධ වා පරතතභාවාදිභෙදෙ පරත්ථ වා **දිට්ඨෙ වා**ති දිට්ඨසුඤ්ඤියා වා, **එස** නයො සුතාදීසු; **සඤ්ඤිනි** සඤ්ඤිසම්මුට්ඨාපිකා දිට්ඨි. **ධම්මාපි තෙසං න පච්චෙතීනා සෙති** වා‍සට්ඨිදිට්ඨිගතධම්මාපි තෙසං "ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ"නති එවං න පටිච්ඡිතා: **පාරං ගතො න පච්චෙති නාදිති** නිබ්බාණපාරං ගතො තෙන තෙන මඤ්ඤන පහිණෙ කිලෙසෙ පුන නාගච්ඡති පඤ්ඩඟි ව ආකාරෙහි නාදී[5] හොතීති. සෙසං පාකට මෙවාති.

පරමට්ඨකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 6.

අපජං වත ජීවිතානි ජරාසුතානං. කා උපපත්ති: එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා-යානි තානි බුද්ධානං සරීරරොගස්ස සමුදයනං අනුපපන්නසික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං වෙනෙය්‍යදමනං තථා රූපාය අට්ඨුප්පත්තියා ජාතකාදිකථාතන්ති ආදීනි ජනපදවාරිකා නිමිත්තානි-තානි සත්වෙකක්ඛිත්වා ජනපදවාරිකං පක්කාමි, අනුපුබ්බෙන වාරිකං චරමා‍නො සායං සාකෙතං අනුප්පත්තො අඤ්ඤාවනං පාවිසි, සාකෙතවාසිනො සුත්වා "අකාලො ඉදානි භගවනතං දස්සනාය"නි විහාරාය රත්තියා මාලාගන්ධාදීනි ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පූජනවන්දනසමොදනාදීනි කත්වා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු යාව භගවතො

1. ම. & සී. එතාදි. 3. ම. වාසට්ඨිසු.
2. ම. වාපිති & සී. I. විඤ්ඤවාපිති. 4. සී. යො. 5. ම. නාදිසො.

ගාමං පවිසන[1]වෙලා, අථ භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතෝ සාකෙතං පිණ්ඩාය පාවිසි. තං අඤ්ඤතරෝ සාකෙතකෝ බ්‍රාහ්මණමහාසාලෝ නගරා නික්ඛමන්තෝ නගරද්වාරෙ අද්දස, දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා 'චිර[2]දිට්ඨෝ'සි පුත්තං මයා"ති පරිදෙවයමානෝ අභිමුඛෝ අගමාසි. භගවා භික්ඛූ සඤ්ඤාපෙසි; "අයං භික්ඛවෙ බ්‍රාහ්මණෝ යං ඉච්ඡති, තං කරොතු, න වාරෙතබ්බෝ"ති. බ්‍රාහ්මණොපි වච්ඡගිද්ධිනීව ගාවී[3] ආගන්ත්වා භගවතෝ කායං පුරතෝ ච පච්ඡතෝ ච දක්ඛිණතෝ ච වාමතෝ වාති සමන්තා ආලිඛි "චිර[2]දිට්ඨෝ'සි පුත්තං, චිරං විත්‍ථා අහොසී"ති භණන්තෝ,-යදි පන සෝ තථා කාතුං න ලභෙය්‍ය, හදයං ඵාලෙත්වා මරෙය්‍ය-සෝ භගවන්තං අවොච: "භගවා තුම්හෙහි සද්ධිං ආගතානං භික්ඛූනං අහමෙව භික්ඛං දාතුං සම්පාපෙමි, මමෙව අනුග්ගහං කරොථා"ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන, බ්‍රාහ්මණෝ භගවතෝ පත්තං ගහෙත්වා පුරතෝ ගච්ඡන්තෝ බ්‍රාහ්මණියා පෙසෙසි: "පුත්තෙ ආගතෙ, ආසනං පඤ්ඤපෙතබ්බ"න්ති, සා තථා කත්වා ආගමනං පස්සන්තී සිතා භගවන්තං අන්තරවීථියං යෙව දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා "චිර[2]දිට්ඨෝ"සි පුත්තං මයා"ති පාදෙසු ගහෙත්වා රොදිත්වා ඝරං අනිනෙත්වා සක්කච්චං හොජෙසි; භුත්තාවිනොං බ්‍රාහ්මණෝ පත්තං අපනාමෙසි. භගවා තෙසං සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා පරියොසානෙ උභොපි සොතාපන්නා අහෙසුං. අථ භගවන්තං යාචිංසු: "යාව භන්තෙ භගවා ඉමං නගරං උපනිස්සාය විහරති, අම්හාකං ඝරෙ යෙව භික්ඛා ගහෙතබ්බා"ති. භගවා "න බුද්ධා එවං එකං නිබද්ධචාරිනං යෙව ගච්ඡන්තී"ති පරික්ඛිපි. තෙ ආහංසු; "තෙන හි භන්තෙ භික්ඛු සඞ්ඝෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය චරිත්වාපි තුම්හෙ ඉධෙව හත්තකිච්චං කත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා විහාරං ගච්ඡථා"ති. භගවා තෙසං අනුග්ගහත්ථාය[4] තථා අකාසි. මනුස්සා බ්‍රාහ්මණඤ්ච බ්‍රාහ්මණිඤ්ච "බුද්ධපිතා බුද්ධමාතා"ත්වෙව වොහරිංසු, තම්පි කුලං "බුද්ධකුල"න්ති නාමං ලභි. ආනන්දත්ථෙරෝ භගවන්තං පුච්ඡි: "අහං භගවතෝ මාතාපිතරෝ ජානාමි, ඉමෙ පන කස්මා වඳන්ති? අහං බුද්ධමාතා අහං බුද්ධපිතා"ති. භගවා ආහ: "නිරන්තරං මෙ ආනන්ද බ්‍රාහ්මණී ච බ්‍රාහ්මණෝ ච පඤ්ච ජාතිසතානි මාතාපිතරෝ අහෙසුං, පඤ්ච ජාතිසතානි මාතාපිතූනං ජෙට්ඨකා, පඤ්ච ජාතිසතානි කනිට්ඨකා, තෙ පුබ්බකිනෙහෙනෙව කථෙන්තී"ති ඉමඤ්ච ගාථා අභාසි:

"පුබ්බෙව සනිහිවාසෙන පච්චුපජ්ජනකිතෙන වා,
එවන්තං ජායතෙ පෙමං උප්පලංව යථොදකෙ"ති.

තතො භගවා සාකෙතෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා පුන චාරිකං චරමානෝ සාවත්ථිමෙව අගමාසි. සොපි බ්‍රාහ්මණෝ ව බ්‍රාහ්මණී ච භික්ඛූ උපසඞ්කමිත්වා පතිරූපං ධම්මදෙසනං සුත්වා සෙසම්ගෙ පාපු

1. ම. ගාමපවෙසන සී. II. v. ගාමං. 3. සී. I. V. ගිද්ධිනී ගාවිව.
2. ඉ. චිරං. 4. ම. අනුග්ගහණත්ථාය.

ණිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායිංසු. නගරෙ බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතිංසු: "අම්හාකං සත්ථුකෙ සක්කරිස්සාම"නි; **සොතා පන්නා—සකදාගාමි—අනාගාමිනො උපාසකාපි සන්නිපතිංසු, උපාසිකායො ච: අම්හාකං සහධම්මිකෙ සක්කරිස්සාමාති.** තෙ සබ්බෙපි කම්බල කූටාගාරං ආරොපෙත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙන්තා නගරා නික්ඛාමෙසුං.

භගවාපි තං දිවසං පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙසං පරිනිබ්බාණං ඤත්වා "තස්ස මයි ගතෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා බහුජනස්ස ධම්මාභිසමයො ච භවිස්සති"ති ඤත්වා පත්තචීවර මාදාය සාවත්ථිතො ආගන්ත්වා ආළාහනමෙව පාවිසි. මනුස්සා දිස්වා "මාතාපිතූන්නං සරීරකිච්චං කාතුකාමො භගවා ආගතො"ති වන්දිත්වා අට්ඨංසු, නාගරාපි කූටාගාරං පූජෙන්තා ආළාහනං ආනෙත්වා භගවන්තං පුච්ඡිංසු: "භගවා අරියසාවකා කථං පූජෙතබ්බා"ති, භගවා "යථා අසෙඛා පූජියන්ති, තථා පූජෙතබ්බා ඉමෙ"ති අධිප්පායෙන තෙසං අසෙඛභූමිභාවං දීපෙන්තො ඉමං ගාථමාහ:

"අහිංසකා යෙ මුනයො නිච්චං කායෙන සංවුතා,
තෙ යන්ති අච්චුතං ඨානං යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ"ති.

තඤ්ච පරිසං ඔලොකෙත්වා තඛණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්තො **ඉදං සුත්තමභාසි.**

තත්ථ **අපපං වත ජීවිතං ඉදන්ති** ඉදං වත මනුස්සානං ජීවිතං අපපං පරිත්තං ඛිත්තපරිත්තතාය ඝරසපරිත්තතායාති සල්ලසුත්තෙපි වුත්තනයමෙතං; **ඔරං වස්සසතාපි මීයතීති** වස්සසතා ඔරං කලලාදි කාලෙපි මීයති; **අතිවච්චාති** වස්සසතං අතික්කමිත්වා; **ජරසාපි මීයතීති** ජරායපි මීයති, **මමායිතෙනාති** මමායිතවත්ථුකාරණා; **විනාභාවසන්තමෙවිදන්ති සන්තවිනාභාවං** විජ්ජමානවිනාභාවමෙව ඉදං, න සක්කා විනාභාවෙන න භවිතුන්ති වුත්තං හොති. **මාමකාති** මම උපාසකා භික්ඛූ වාති සඛිං ගතා, බුද්ධාදීනි වා වත්ථූනි මමායමානා, **සඛ්ගතන්ති** සමාගතං දිට්ඨපුබ්බං වා; **පියාසීනන්ති** පියං කන්තං, **නානාභාවාවසිස්සති අසෙඛස්සන්ති** සබ්බං රූපාදිධම්මජාතං පහීයති, නාමමත්තමෙව තු අවසිස්සති "බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතො"ති එවං අක්ඛාතුං කථෙතුං; **මුනයොති** ඛීණාසවමුනයෝ; **ඛෙමදස්සිනොති** නිබ්බාණදස්සිනො

සත්තමගාථා එවං මරණභාභතෙ ලොකෙ අනුරූපපටිපත්තිං දස්සනත්ථං වුත්තා. තත්ථ **පනිලීනවරස්සාති** තතො තතො පනිලීනං චිත්තං කත්වා වරභත්තස්ස; **භික්ඛුනොති** කල්‍යාණපුථුජ්ජනස්ස[1] සෙඛස්ස වා; **සාමඤ්ඤමාහු තස්ස තං යො අත්තානං භවෙන න දස්සයෙති** තස්සෙතං පතිරූපමාහු, යො එවං පටිපන්නො නිරයාදිභෙදෙ භවෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, එවං හි සො ඉමම්හා මරණා මුච්චෙය්‍යාති අධිප්පායො.

1 ම. පුථුජ්ජනස්ස වා.

ඉදානි "යෝ අත්තානං භවනෙ න දස්සයේ"ති එවං ඛීණාසවෝ විභාවිතෝ; තස්ස වණ්ණහණ්නත්ථං ඉතෝ පරා තිස්සෝ ගාථායෝ ආහ, තත්ථ **සබ්බත්ථාති** වාදසස්ස ආයතනෙසු, **යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වාති**[1] එත්ථ පන "යදිදං දිට්ඨසුතං" එත්ථ වා-මුතෙසු වා ධම්මෙසු එවං **මුනි න උපලිපතීති** එවං සම්බන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ. **ඛොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වාති** තත්‍රාපි[2] "යදිදං දිට්ඨසුතං" තෙන වුත්තා න මඤ්ඤති, මුතෙසු වා ධම්මෙසු න මඤ්ඤති"ති එවමෙවං සම්බන්ධෝ වෙදිතබ්බෝ; **නානී සෝ රජ්ජති නො විරජ්ජතීති** බාලපුථුජ්ජනා විය න රජ්ජති, කල්‍යාණපුථුජ්ජනසෙඛා විය න විරජ්ජති, රාගස්ස පන ඛීණත්තා විරත්තත්තෙවෙ සඞ්ඛං ගච්ඡති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති. දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි.

ජරාසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 7.

මෙත්තගූ අනුසුතනයස්සාති තිස්ස-මෙත්තෙය්‍ය සුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ තිස්සමෙත්තෙය්‍යා නාම වෙ සභායා සාවත්ථිං ආගමිංසු.[3] තෙ සායණ්හසමයෙ මහාජනං ජෙතවනාභිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා "කුහිං ගච්ඡථා"ති පුච්ඡිංසු, තතො තෙහි "බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තං සොතුං ජෙතවනං ගච්ඡාමා"ති වුත්තෙ "මයම්පි සොස්සාමා"ති අගමංසු තෙ අවසක්කි ධම්මදෙසකස්ස භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පරිසන්තාරෙ නිසින්නාව චින්තෙසුං; "න සක්කා අගාරමජ්ඣෙ ඨිතෙනායං ධම්මො පරිපූරෙතු"න්ති. අථ අපක්කමනෙන[4] මහාජනෙ භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිංසු; භගවා "ඉමෙ පබ්බාජෙහී"ති අසීතිමහාතෙරා භික්ඛූ ආණාපෙසි. සෙ තෙ පබ්බාජෙත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා අරඤ්ඤවාසං ගන්තුමාරද්ධා. මෙත්තෙය්‍යෙ තිස්සමාහ; "ආවුසො උපජ්ඣායො අරඤ්ඤං ගච්ඡති; මයම්පි ගච්ඡාමා"ති. තිස්සො "අලං ආවුසො, භගවතො දස්සනං ධම්මසවණඤ්චාහං පිහෙමි, ගච්ඡ ත්වං"නති වත්වා න අගමාසි, මෙත්තෙය්‍යෙ උපජ්ඣාභෙන සහ ගන්ත්වා අරඤ්ඤං සම්මඤ්ඣමං කරොන්තො නවිරසෙව අරහත්තං පාපුණි සද්ධිං ආවරියූපජ්ඣාභෙහි. තිස්සස්සාපි ජෙට්ඨභාතා ව්‍යාධිනා කාලමකාසි; සො තං සුත්වා අත්තනො ගාමං අගමාසි; තත්‍ර නං ඤාතකා පලොභෙත්වා උපසම්පාදෙසුං. මෙත්තෙය්‍යොපි ආවරියූපජ්ඣාභෙහි සද්ධිං සාවත්ථිං ආගතො

අථ භගවා වුත්ථවස්සො ජනපදවාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං පාපුණි. තත්ථ මෙත්තෙය්‍යෙ භගවන්තං වන්දිත්වා "ඉමස්මිං ගාමෙ භන්තෙ මම ඤාතිසඛායො අත්ථි; මුහුත්තඤ්ච තාව ආගමෙථ අනු

1, ම. මුතෙසු වාති. 2. සී, අත්‍රාපි. 3, සී. අගමංසු. 4. අපසක්කමනෙන-ඤත්වා.

කම්පං උපාදයා”ති වත්වා ගාමං පවිසිත්වා තං භගවතෝ සන්තිකං ආනෙත්වා එකමන්තං නිසින්නෝ තස්සත්ථාය ආදිගාථාය භගවන්තං පඤ්හං පුච්ඡි. තස්ස ව්‍යාකරොන්තෝ භගවා සෙසගාථායෝ අභාසි. අයමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති.

තත්ථ **මෙත්තුනං අනුසුත්තසාසනීති** මෙත්තුනධම්මසමායුත්තස්ස; **ඉතීති** එවමාහ; **ආයස්මාති** පියවචනමෙතං; **තිස්සොති** තාමං තස්ස ථෙරස්ස, සො හි තිස්සොති නාමෙන; **මෙත්තෙය්‍යොති** ගොත්තං, ගොත්තවසෙනෙව වෙස පාකටෝ අහොසි, තස්මා අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තං; **“තිස්ස-මෙත්තෙය්‍යා** නාම දෙ සහායකා; **විඤ්ඤාතානි** උපඤ්ඤාතං; **ඉඤ්ඡීති** ආවිකං; **මාරිසාති** පියවචනමෙතං, නිද්දුක්ඛාති වුත්තං හොති; **සුඛාන තව සාසනානි** තව වචනං සුඛං; **විවෙකෙ සික්කිස්සාම සෙ**ති සහායං ආරබ්භ ධම්මදෙසනං යාචන්තො භණති, සො පන සික්ඛිතසික්ඛෙයෙව.

මුඤ්චති වාපි සාසනානි පරියත්තිපටිපත්තිතො දුවිධම්පි සාසනං තස්සති; **පීති** පදපූරණමත්තං; **එතං තස්මිං අනාරියන්ති** තස්මිං පුග්ගලෙ එතං අනරියං යදිදං මිච්ඡාපටිපදං; **එකො පුබ්බෙ චරිත්වානාති** පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන වා ගණවවස්සග්ගතෙන වා පුබ්බෙ එකො විහරිත්වා; **ඤාණං භණතංව තං ලොකෙ ඛීණමාහු පුථුජ්ජනන්ති** තං විඛණන්තකං පුග්ගලං, යථා හත්ථියානාදි යානං විසමම්පි ආරොහති ආරොහකම්පි භඤ්ජති පපාතෙපි පපතති, එවං කායදුච්චරිතාදිවිසමාරොහණෙන නරකාදිසු අත්තභඤ්ජනෙන ජාති පපාතාදිසු පපතනෙන ච යානං භන්තංව ආහු ඛීනං, පුථුජ්ජනඤ්චාහූති. **යඤොකිත්තනි වාති** ලාභසක්කාරෙ පසංසා ච; **සුබ්බෙති** පබ්බජිතභාවෙ; **භාසතෙ වාපි[1] නස්ස ඝාති** තස්ස විඛණන්තකස්ස සතො සො ච යසො සා ච කිත්ති හායති; **එතම්පි දිස්වාති** එතම්පි පුබ්බෙ යසකිත්තීනං භාවං පච්ඡා ච හානිං දිස්වා; **සික්ඛඤ්ච මෙත්තුනං විප්පහානවෙති** තිස්සො සික්ඛා සික්ඛිතබ්බා, කිං කාරණං: මෙත්තුනං විප්පහානවෙ, මෙත්තුනපහාණත්ථායාති වුත්තං හොති.

යො හි මෙත්තුනං න විපජ්ජහති, සඞ්ඛපෙපි-පෙ-තථාවිධො. තත්ථ **පරෙනොති** සමන්නාගතෙ; **පරෙසං නිග්ගහාසනන්ති** උපජ්ඣායාදිනං නිග්ගහවචනං; **මඞ්කු හොතීති** දුම්මනො හොති.

ඉතො පරං ගාථා පාකටසම්බන්ධා එව. තාසු **සත්ථානීති** කායදුච්චරිතාදීනි, තානි හි අත්තනො පරෙසඤ්ච ඡෙදනථෙන සත්ථානීති වුච්චන්ති, තෙසු වාදං විසෙසතො වොදිතො මුසාවාදසත්ථානෙව කරොති “ඉමිනා කාරණෙනාහං විඛණෙතා”ති භණනෙතා, තෙනෙවාහ: එසඛවස්ස මහාගෙධො මොඝවජ්ජං පගාහතීති. තත්ථ **එසඛවස්සාති** එස ඛො අස්ස; **මහාගෙධොති** මහාබන්ධනං; “කතා මෙ”ති වෙ: යදිදං **මොඝවජ්ජං පගාහති**, සඛාස්ස මුසාවාදජෙඤ්ඣා ගාහො මහාගෙධොති වෙදිතබ්බා. **මඤ්ඤුව පරිකිලිස්සතීති** පාණ

1. චූපි-කත්ථචි.

වඩ්ඩිනී කරොනෙතා තතොනිදානඤ්ච දුක්ඛමනුභොනෙතා හොග පරියෙසණරක්ඛණානි ච කරොනෙතා මොඝහො විය පරිකිලිස්සති. **එතමාදිනවං ඤත්වා මුනි පුබ්බාපරෙ ඉඛානි** එතං "යසො කිත්ති ච යා පුබෙබ හායතෙ වාපි තස්ස සා"ති ඉතො පහුති වුත්තෙ පුබ්බාපරෙ ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ පුබ්බතො අපරෙ සමණභාවා **විභන්නකභාවෙ**[1] ආදීනවං ඤත්වා මුනි ඤත්වා; **එතදරියානං උත්තමන්ති** යදිදං විවෙකචරියා, එතං බුද්ධාදීනං අරියානං උත්තමං, තස්මා **විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථාති** අධිප්පායොං; **න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථාති** තෙන ච විවෙකෙන න අත්තානං "සෙට්ඨො අහ"න්ති මඤ්ඤෙය්‍ය, තෙන එව්ඩා න භවෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **ජීවිතස්සාති** ජීවිතස්ස සාරදුච්චරිතාදිවිරහිතස්ස; **ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයනති භාවෙසු ගථිතා පජා** වට්ටකාමෙසු ලග්ගා සත්තා තස්ස චතුරොඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති ඉණායිකා විය ආනණ්‍යස්සාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ තිස්සො සොතාපත්තිඵලං පත්වා පච්ඡා පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසීති.

තිස්ස-මෙත්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නි ට්ඨි තා.

---

4. 8.

ඉඛෙව සුදඛිති පසූරසුත්තං. කා උප්පත්ති: භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ පසූරො නාම පරිබ්බාජකො මහාවාදී, සො "අහමස්මි සකලජම්බුදීපෙ වාදෙන අඤ්ඤා, තස්මා යථා ජම්බුදීපස්ස ජම්බූ පඤ්ඤායති, එවං මමාපි භවිතුං අරහති"න්ති ජම්බුසාඛං ඛජ්ජං කත්වා සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අනාසාදෙන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා නගරද්වාරෙ වාලිකතලං කත්වා තත්ථ සාඛං උස්සාපෙත්වා "යො මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො, සො ඉමං සාඛං භඤ්ජතූ"ති වත්වා නගරං පාවිසි; තං ඤාණං මහාජනො **පරිවාරෙත්වා** අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තෙත්‍රා භත්තකිච්චං කත්වා සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා; සො තං දිස්වා සම්බහුලෙ ගාමදාරකෙ පුච්ඡි: "කිමෙතං දාරකා"ති. තෙ සබ්බං ආචික්ඛිංසු. "තෙන හි නං තුමෙහ උද්ධරිත්වා පාදෙහි භඤ්ජථ වාදසීලකො විහාරං ආගච්ඡතූ"ති ච වත්වා ථා"ති වත්වා පක්කාමි. පරිබ්බාජකො පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තකිච්චෙවා ආගන්ත්වා උද්ධරිත්වා භගවා සාඛං දිස්වා කෙනිදං කාරිත"න්ති පුච්ඡි, "බුද්ධසාවකෙන සාරිපුත්තෙනා"ති ච වුත්තෙ පමුදිතො හුත්වා "අජ්ජ මම ජයං සමණස්ස ච පරාජයං පණ්ඩිතා පස්සන්තූ"ති පඤ්ඤා වීමංසනෙ කාරණීයෙ ආනෙතුං සාවත්ථිං පවිසිත්වා වීථිසඞ්ඛාටක වච්චරෙසු විවරනෙතා "සමණස්ස ගොතමස්ස අභාසාවකෙන සහ වාදෙ පඤ්ඤාපටිභානං සොතුකාමා මෙ හොන්තෙතා නික්ඛමන්තූ"ති උග්ගෙසෙසි.

---

1. සී. භාවෙ.

"පණ්ඩිතානං වචනං සොස්සාමා"ති සාසනෙ පසන්නාපි අප්ප සන්නාපි බහූ මනුස්සා නික්ඛමිංසු. තතෝ පසූරෝ මහාජනපරිවුතෝ "එවං වුත්තෙ එවං භණිස්සාමී"ති ආදීනි චිතක්කෙන්තෝ විහාරං අගමාසි. ථෙරෝ "විහාරෙ උච්චාසද්දමහාසද්දෝ ජනව්‍යාකුලත්‍ථාය මා අහොසී"ති ජෙතවනචාරකොට්ඨකෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදි. පරිබ්බාජකෝ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා "එහං හෝ පබ්බජිත මඤ්ඤං ජම්බුඛජං භඤ්ඣාපෙසී"ති ආහ, "ආම පරිබ්බාජකා"ති ච වුත්තෙ "හොතු නෝ හෝ කාචි කථාපවත්තී"ති ආහ; "හොතු පරිබ්බාජකා"ති ච ථෙරෙන සම්පටිච්ඡිතෙ "එහං සමණ පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී"ති ආහ, තතෝ නං ථෙරෝ අවච: "කිං පරිබ්බාජක දුක්කරං පුච්ඡා උදාහු විස්සජ්ජනා"නති. "විස්සජ්ජනං හෝ පබ්බජිත, පුච්ඡාය කිං දුක්කරං, තං යෝ හි කොචි යං කිඤ්චි පුච්ඡතී"ති. "තෙන හි පරිබ්බාජක එහං පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී"ති.

එවං වුත්තෙ පරිබ්බාජකෝ "සාධුරූපෝ භික්ඛු ඣානෙ සාඛං භඤ්ඣාපෙසී"ති විමතිතවිතෙන්තෝ ත්‍රුත්වා ථෙරං පුච්ඡි: කෝ පුරිසස්ස කාමෝ?ති. "සඞ්කප්පරාගෝ පුරිසස්ස කාමෝ"ති ථෙරෝ ආහ. සෝ තං සුත්වා ථෙරෙ විරුද්ධසඤ්ඤී ත්‍රුත්වා පරාජයං ආරොපෙතුකාමොව ආහ: "විත්‍රූවිච්ත්‍රාරම්මණං[1] පන හෝ පබ්බජිත පුරිසස්ස කාමං න වදෙසී"ති. "ආම පරිබ්බාජක, න වදෙමී"ති.[2] තතෝ නං පරිබ්බාජකෝ යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා "සුණාතු හොනෙතා සමණස්ස වාදෙ දොස"නති පඤ්ඤවිමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ: "හෝ පබ්බජිත තුම්හාකං සබ්‍රහ්මචාරයෝ අරඤ්ඤෙ විහරන්තී"ති, ආම පරිබ්බාජක විහරන්තී"ති. "තෙ කච්චි විහරන්තා කාමවිතක්කාදයෝ විතක්කෙ විතක්කෙන්තී"ති. "ආම පරිබ්බාජක පුථුජ්ජනා සහසා විතක්කෙන්තී"ති. "යදි එවං, තෙසං සමණභාවෙ කුතෝ, නත්‍ථි තෙ ආගාරිකා[3] කාමභොගිනො භොන්තී"ති,-එවඤ්ච වත්වා අථාපරං එතදවොච:

"තෙ න වෙ[4] කාමා යානි චිත්‍රානී ලොකෙ,
සඞ්කප්පරාගඤ්ච වදෙසි කාමං;
සඞ්කප්පයං අකුසලෙ විතක්කෙ
භික්ඛූපි තෙ හෙස්සති කාමභොගී"ති.

අථ ථෙරෝ පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොසං දස්සෙන්තෝ ආහ: "කිං පරිබ්බාජක සඞ්කප්පරාගං පුරිසස්ස කාමං න වදෙසි, චිත්‍රූවිච්ත්‍රාරම්මණං වදෙසී"ති. "ආම හෝ පබ්බජිතා"ති. තතෝ නං ථෙරෝ යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා "සුණාථ ආවුසො පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොස"නති පඤ්ඤවිමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ: "ආවුසො පසූර තව සත්ථා අත්ථි"ති. "ආම පබ්බජිත අත්ථී"ති. "සෝ චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යං රූපාරම්මණං පස්සති? සද්දාරම්මණාදීනි වා සෙවතී"ති "ආම පබ්බජිත සෙවතී"ති. යදි එවං, තස්ස සත්ථුභාවෙ කුතෝ; නත්‍ථි සෝ ආගාරිකෝ කාමභොගී හොතී"ති,-එවඤ්ච පන වත්වා අථාපරං එතදවොච:

1. සී. චිත්තවිචිත්‍රාරම්මණං. 3. අගාරිකා-කත්ථචි.
2. ම. න වදාමිනි. 4. ම. නතෙ වෙ & නතෙ-සංයුත්ත.

"තෙ වෙ කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ,
සඞ්කප්පරාගං න වදෙසි කාමං;
පස්සතෝ රූපානි මනොරමානි
සුණතෝ සද්දානි මනොරමානි

ඝායතෝ ගන්ධානි මනොරමානි
සායතෝ රසානි මනොරමානි
ඵුසතෝ ඵස්සානි මනොරමානි
සත්තාපි තෙ හෙස්සති කාමහොගී"ති.

එවං වුත්තෙ නිප්පටිභානො පරිබ්බාජකො "අයං පබ්බජිතො මහාවාදී, ඉමස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වාදසත්ථං සික්ඛිස්සාමී"ති සාවත්ථිං පවිසිත්වා පත්තචීවරං පරියෙසිත්වා ජෙතවනං පවිට්ඨො තත්ථ ලාළුදායිං සුවණ්ණවණ්ණං කායූපපන්නං **සරීරකාරකපෙසුං** සමන්නතපාසාදිකං දිස්වා "අයං භික්ඛු මහාපඤ්ඤො මහාවාදී"ති මත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තං වාදෙන නිග්ගහෙත්වා **සලිඞ්ගෙන** තං යෙව **තිත්ථායතනං** පක්කමිත්වා පුන "සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං වාදං කරිස්සාමී"ති සාවත්ථියං පුරිමනයෙනෙව උග්ඝාසෙත්වා මහාජන පරිවුතො "එවං **සමණං** ගොතමං නිග්ගහෙස්සාමී"ති ආදීනි වදන්තො ජෙතවනං අගමාසි. ජෙතවනචාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා දෙවතා "අයං අභාජනභූතො"ති බුද්ධබන්ධිමස්ස අකාසි. සො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා මූගො විය නිසීදි, මනුස්සා "ඉදානි පුච්ඡිස්සති, ඉදානි පුච්ඡිස්සති"ති තස්ස මුඛං උල්ලොකෙත්වා "වදෙහි භො පසූර, වදෙහි භො පසූරා"ති උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං. අථ භගවා "කිං පසූරෙ වදිස්සති"ති වත්වා තත්ථ සම්පත්තපරිසාය ධම්මදෙසනත්ථං ඉදං සුත්තමාහාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව සඞ්ඛෙපො: ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තනො දිට්ඨිං සඞ්ඛං "**ඉමෙව සුද්ධි**"නන්ති[1] වදන්ති, **අඤ්ඤෙසු** පන ධම්මෙසු විසුද්ධිං නාහු; එවං සන්තෙ අත්තනො සත්ථාරදීනි **නිස්සිතා නත්ථෙව** "එස වාදෙ සුභො"ති එවං **සුභවාද භූතා** පුථූ **සමණබ්‍රාහ්මණා** "සස්සතො ලොකො"ති ආදිසු **පත්තෙවඤ්ඤත්තෙසු නිට්ඨිතා.**

එවං නිට්ඨිතා ච 'තෙ වාදකාමා'ති ගාථා. තත්ථ **බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති** "අයං බාලො"ති එවං පෙපි ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලං දහන්ති බාලතො පඤ්ඤත්තා; **වදන්ති තෙ අඤ්ඤදිට්ඨා සකථොජ්ජ**න්ති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤසත්ථාරදිං නිස්සිතා කලහං වදන්ති. **පසංසකාමා කුසලා වදන්ති**ති පසංසත්ථිකා උභොපි මයං කුසලවාදූ පණ්ඩිතවාදූති එවං සඤ්ඤිනො හුත්වා. එවං වදන්තෙසු ච තෙසු නියමතො එකො[2] එව 'යුත්තෙතා කථාය'න්ති ගාථා. තත්ථ **යුත්තෙතා කථායන්ති** විවාද[3]කථාය උස්සුකො; **පසංසම්පජං විනිඝාති හොතී**ති අත්තනො පසංසම්පජ්ජනෙතා "කථං නුඛො නිග්ගහෙස්සාමී"ති ආදිනා

1. ඉ. & ප-වා. සුදන්තිනි. 2. ම. එකො නියමතො. 3. සී. I. II. V. වාද.

නයෙන පුබ්බෙව වාදකථංකථාවිනිපාතනි හොති. **අපාහතසම්මතනි** පඤ්හවීමංසනෙහි "අත්ථපගතං තෙ භණිතං, ව්‍යඤ්ජනාපගතං තෙ භණිත"නති ආදිනා නයෙන අපඤාදිතෙ වාදෙ;[1] **නිහතුය සො කුපපතීති** එවං අපාහතසම්මඤ්ඩ වාදෙ උපපත්තාය නිහතුය සො කුපපති; **රඤ්ඤමෙසිති** පරස්ස රඤ්ඤමෙව ගවෙසනෙතා. න කෙවලඤ්ච කුපපති, අපිච ඛො පන 'යමස්ස වාද'නති ගාථා. තත්ථ **පරිහීණමාහු අපාහතනති** අත්ථව්‍යඤ්ජනාදිතො අපාහතං පරිහීණං වදනති; **පරිදෙව තීති** තතොනිමිත්තං සො "අඤ්ඤං මයා ආවජ්ජිත"නති ආදීහි විපලපති; **සොචතීති** "තස්ස ජයො"ති ආදීනි ආරබ්භ සොචති; **උපවදතා මනති අනුසූයනාතීති** "සො මං වාදෙන[2] වාදං අතික්කමතෙතා"ති ආදිනා නයෙන සුට්ඨුතරං විපලපති. එතෙ විවාදූ සමණෙසූති **එත්ථ පන සමණා** වුච්චනනි බාහිරපරිබ්බාජකා; **එතෙසු ඤාණානි නිඝානි හොනීති** එතෙසු වාදෙසු ජයපරාජයාදිවසෙන චිත්තස්ස ඤාණාතං නිඝාතඤ්ච පාපුණනෙතා ඤාණානි නිඝානි ච[3] හොනි; **විරමෙ කථොජනති** පජහෙය්‍ය කාලඟං; **න හඤ්ඤදජ්ඣපි පසංස ලාභාති** න හි එත්ථ පසංසලාභතො අඤ්ඤෙසු අත්ථො අත්ථි. ඡට්ඨ ගාථායතෙථා: යසමා ච න හඤ්ඤදජ්ඣපි පසංසලාභා, තසමා පරමං ලාභං ලභනෙතාපි "සුන්දරෙ අය"නති **නත්ථි**[4] දිට්ඨියා **පසංසිතො වා පන හොනි** තං **වාදං පරිසමජෙඤ්ඣ** දීපෙථා; තතො **සො තෙන** ජයථෙන තුට්ඨිං වා දන්තවිදංසනං වා ආපජ්ජනෙතා **හසති** මානෙන **ච උනනමති**, කිං කාරණං: යසමා **නං** ජයත්ථං පපපුය්‍ය යථාමනො ජාතො. **එවං** උන්නමතො ච 'යා උන්නති'ති ගාථා, තත්ථ **මානාතිමානං වදති පනෙසොති** එසො පන තං උන්නතිං "විඝාත භූමී"ති අබුජ්ඣමානො මානඤ්ච අතිමානඤ්ච වදතිසෙව.

එවං වාදෙ දොසං දස්සෙත්වා ඉදනි තස්ස වාදං අසමපටිඡ්ඡනෙතා සූරොති ගාථමාහ. තත්ථ **රජ්ජාදූයාති** රජ්ජාදනීයෙන හටපථෙනාති වුත්තං හොති; **අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිව්ඡනති** යථා සො ඡට්ඨිසූරං ඉච්ඡනෙතා අභිගජ්ජනෙතා එති, එවං දිට්ඨිගතිකං නිදස්සෙති; **සෙනෙව සො තෙන පලෙතීති** යෙන සො තුය්හං පටිසූරෙ තෙන ගච්ඡ; **පුබ්බෙව නත්ථි සුඛාසාති** යං පනිදං කිලෙසජාතං යුද්ධාය සියා තං එතං පුබ්බෙව නත්ථි, බොධිමූලෙයෙව පහීණනති දස්සෙති.

සෙසගාථා පාකටසම්බන්ධායෙව තත්ථ **විවාදියනතීති**[5] විවදනති; **පවිසෙනිඝනතාති** පවිලොමකාරකො, **විසෙනි කතොති** කිලෙස සෙනං විනාසෙත්වා; **කිං ලභෙථාති** පටිලද්ධං කිං ලභිස්සසි; **පසූරති** තං පරිබ්බාජකං ආලපති; **සෙසිද නත්ථීති** යෙසං ඉධ නත්ථි. **පවි නක්කනති** "ජයො නුඛො මෙ භවිස්සති"ති ආදීනි චිතක්කෙතා; **ඛානෙන යුගං සමාගමාති** ඛුත්තකිලෙසෙන බුද්ධෙන සද්ධිං

1. අපහරිතෙ & අපහාරිතෙ-කත්ථ.
2. සී. I. මං.
3. උග්ඝාතනිඝාතනීං =මිථ=මිව-කත්ථ.
4. සී. I. නත්ථි. 5. විවාදයනතීති-කත්ථ.

යුගග්ගාහං සමාපජ්ජතා; **නාහි වං සක්ඛිස්සි සමපයාතවෙති** කොඤ්ඤාදයෝ[1] විය සීහාදීහි ධොතෙන සහ යුගං ගහෙත්වා එක පදමපි සම්පයාතුං යුගග්ගාහමෙව වා සම්පාදෙතුං න සක්ඛිස්සසීති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙවාති.

පසූරසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා

---

4. 9.

දිස්වාන තණ්හනති මාගන්දියසුත්තං. කා උපපත්තිඃ එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තෝ පච්චූසසමයෙ බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තෝ කුරූසු කම්මාසධම්මනිගමවාසිනෝ මාගන්දියස්ස[2] නාම බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පජාපතිකස්ස අරහත්තූපනිස්සයං දිස්වා තාවදෙව සාවත්ථිතෝ තත්ථ ගන්ත්වා කම්මාසධම්මස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඩෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණබාහාසං මුඤ්චි. මාගන්දියොපි තං ඛණං තත්ථ මුඛධොවනත්ථං ගතෝ සුවණ්ණබාහාසං දිස්වා "කිං ඉද"න්ති ඉතොචිතෝ ච පෙක්ඛමානෝ[3] භගවන්තං දිස්වා අත්තමනෝ අහොසි. තස්ස හි[4] ධීතා සුවණ්ණවණ්ණා, තං බහූ ඛත්තියකුමාරා දයෝ වාරයන්තා න ලභන්ති, බ්‍රාහ්මණෝ එවංලද්ධිකෝ හොති: සමණසෙස්ව නං සුවණ්ණවණ්ණස්ස දස්සාමීති. සෝ භගවන්තං දිස්වා අයං මෙ ධීතාය සමානවණ්ණා, ඉමස්ස නං දස්සාමීති චින්තෙත්වා උපපාදෙසි. තස්මා දිස්වාව අත්තමනෝ අහොසි. සෝ වෙගෙන ඝරං ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං ආහ: "භොති හොති, මයා ධීතාය සමානවණ්ණා පුරිසෝ දිට්ඨෝ; අලඞ්කරොහි දාරිකං, තස්ස නං දස්සාමා"ති. බ්‍රාහ්මණියා දාරිකං ගන්ධොදකෙන නහාපෙත්වා වත්ථුපටාලඞ්කාරාදීහි අලඞ්කරොනතියා එව භගවතෝ භික්ඛාචාරවෙලා සම්පත්තා.

අථ භගවා කම්මාසධම්මං පිණ්ඩාය පාවිසි. තෙපි උභො ධීතරං ගහෙත්වා භගවතෝ නිසින්නොකාසං අගමංසු. තත්ථ භගවන්තං අදිස්වා බ්‍රාහ්මණී ඉතොචිතෝ ච විලොකෙන්තී භගවතෝ නිසජ්ජට්ඨානං තිණසන්ථාරකං අද්දස. බුද්ධානඤ්ච අධිට්ඨානබලෙන වසිතොකාසෝ පදනික්ඛෙපෝ ච අව්‍යාකුලා හොන්ති, සා බ්‍රාහ්මණං ආහ: "එස බ්‍රාහ්මණ තස්ස තිණසන්ථාරෝ"ති. "ආම භොතී"ති, "තෙන හි බ්‍රාහ්මණ අමහාකං ආගමනකම්මං න සම්පජ්ජිස්සතී"ති. 'කස්මා හොතී"ති. "පෙක්ඛ බ්‍රාහ්මණ, අව්‍යාකුලෝ තිණසන්ථාරකෝ, කාමංනිභූතා සත්ථෙන පරිභුත්තෙතා"ති. බ්‍රාහ්මණෝ "මා හොති මඞ්ගලෙ පරිගෙසිය මානෙ අමඞ්ගලං අවචා"ති ආහ. පුනපි බ්‍රාහ්මණී ඉතොචිතෝ ච විවරන්තී භගවතෝ පදනික්ඛෙපං දිස්වා ආහ: "පස්ස බ්‍රාහ්මණ පද නික්ඛෙපං, නායං සත්තෝ කාමෙසු ගධිතෝ"ති, "කථං ත්වං භොති ජානාසී"ති ච වුත්තා අත්තනෝ ඤාණබලං දස්සෙන්තී ආහ:

---

1. සී. අදයෝ. 2. කස්ස-බහූසු. 3. ම. පෙක්ඛන්තෝ. 4. ම. කිර.

"රත්තස්ස හි උකකුටිකං පදං භවේ,
දුට්ඨස්ස හොති අනුකඩ්ඪිතං පදං,
මූළ්හස්ස හොති සහසානුපීළිතං,
විත්තචිත්තදූසසිදමිදිසං පද"නති.

අයඤ්චරහි තෙසං කථා විපකතා, අථ භගවා කතහත්තකිච්චොතමෙව වනසණ්ඩං ආගතොති. බ්‍රාහ්මණි භගවතො වරලක්ඛණධචිතං[1] ව්‍යාමප්පභාපරිකඛිත්තං රූපං දිසවා බ්‍රාහ්මණං ආහ: "එස තයං බ්‍රාහ්මණ දිටෙඨා"ති. "ආම භොති," "ආගතකාමං න සමපජ්ජිස්සතෙව; එවරූපො නාම කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී"ති. තෙසං එවං වදනතානඤ්ඤෙව භගවා තිණසන්ථාරෙ[2] නිසීදි. අථ බ්‍රාහ්මණො ධීතරං වාමෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා කමණ්ඩලුං දක්ඛිණෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා "හො පබ්බජිත එඤ්ඣ සුවණ්ණවණ්ණං, අයඤ්ච දුරිකා; අනුවජ්ජිකා එසා තව; ඉමාහා භොතො හරියං පොසාවනත්ථාය දම්මි, පටිගණ්හ උදකුපසටඨං[3] දුරික"නති වත්වා දුතුකාමො අවඨාසි. භගවා බ්‍රාහ්මණං අනාලපිත්වා අඤ්ඤත්‍ර සද්ධිං සල්ලපමානො විය 'දිසවාන තණ්හ'නති ඉමං·ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො: අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ නානාරූපානි නිම්මිණිත්වා අභිකාමං ආගතං මාරධීතරං **දිසවාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච ජඤ්ඤා** මහන්තම්පි මෙථුනසම්මං නාභොසි, කිමෙවිදං ඉමිස්සා දුරිකාය **මුත්තාකරීසපුණ්ණං** රූපං දිසවා භවිස්සති, සබ්බඤ්ඤු **පාදුපි නං සම්පුසිතුං න ඉච්ඡෙ**ජ, කුතො නෙත[4] සංවසිතුනති.

තතො මාගන්දියො "පබ්බජිතා නාම මානුසකෙ කාමෙ පහාය දිබ්බකාමත්ථාය පබ්බජන්ති, අයඤ්ච දිබ්බපි කාමෙ න ඉච්ඡති ඉදමපි ඉත්ථිරතනං; කානු අස්ස දිට්ඨී"ති පුච්ඡිතුං දුතියං ගාථමභාහ. තත්ථ **එතාදිසඤ්ච රතනන**න්ති දිබ්බිත්ථිරතනං සන්ධාය භණති, **නාරීනන්ති** අත්තනො ධීතරං සන්ධාය; **දිට්ඨිගතං සීලවතානුජීවින**න්ති දිට්ඨිඤ්ච සීලඤ්ච වතඤ්ච ජීවිතඤ්ච;**භවූපපත්තිඤ්ච වදෙසි කිදිසන්ති** අත්තනො භවූපපත්තිං වත්වා කීදිසං වදසීති.

ඉතො පරං වෙ ගාථා විස්සජ්ජනාපුච්ඡානයෙන පවත්තත්තා පාකට සම්බන්ධාසෙව. තාසු පඨමගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: **තස්ස** මයඤ්ච මාගන්දිය වාසට්ඨිදිට්ඨිගත ධම්මේසු නිවිජිනිත්වා,"ඉදමෙව සච්චං, මොඝමඤ්ඤ"නති එවං **ඉදං වදමීති සමුගගහීතං න හොති** නත්ථි න විජ්ජති, කිං කාරණං: අහං හි **පස්සෙනෙනා දිට්ඨිසු** ආදීනවං කිඤ්චි දිට්ඨිං අගහෙත්වා සච්චානි **පච්චිනෙනා** අජඣත්තානං රාගාදීනං සන්තිභාවෙන **අජඣත්තඤ්ච නන්ති** සඞ්ඛාතං **නිබ්බාණමෙව** අදඤ්ඤන්ති. දුතියගාථාය සඞ්ඛෙපත්ථො: **ඤාණි** මානි දිට්ඨිගතානි තෙහි තෙහි සත්තෙහි විනිච්ඡිනිත්වා ගහිතත්තා **විනිවජ්ඣාති** ව අත්තනො පවත්තෙහි අභිසඞ්ඛටභාවාදිනා නයෙන

1. සී. I V. කඛිතං. 2. සී. සන්ථරෙ. 3. සී. II. උදකුපසඨං. 4. සී. I, නෙත.

පකප්පිකානි වාති වුච්චන්ති, තෙ **නං මුනි** දිට්ඨිගතඩමේම අග හෙච්ච **අඤ්ඤතත්‍රසත්‍රතීති**[1] **යමෙතමත්ථං** බ්‍රූසි ආචික්ඛ මෙ, කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං කථං පකාසිතං ධීරෙහි **නං** පදනති.

අථස්ස භගවා යථා යෙන උපායෙන තං පදං ධීරෙහි පකාසිතං, තං උපායං **සපපටිපක්ඛං** දස්සෙන්තො න දිට්ඨියාති ගාථමාහ. **තත්‍රව න දිට්ඨියාති** ආදීහි දිට්ඨිසුතිසමාපත්තිඤ්ඤණබාහිරසීලවතානි පටික්ඛිපති; සුද්ධිමාහාති එත්‍රව වුත්තං 'ආහ' සද්දං සබ්බත්‍රව **නාකාරෙන** සද්ධිං යොජෙත්‍රවා පුරිසව්‍යත්තතාගං කත්‍රවා "දිට්ඨියා සුද්ධිං නාහං කථෙමී"ති එවමත්‍රථා වෙදිතබ්බා, යථා වෙත්‍ර, එවං උත්තරපදෙසුපි,-තත්‍රව **අදිට්ඨියා නාඤාති** දසවත්‍රූකං සම්මාදිට්ඨිං විනා න කථෙමි, තථා **අසුතියාති** නවඩගං සවණං විනා, **අඤ්ඤණාති** කාමඤ්ඤතතාසවච්චානු ලොමිකඤ්ඤණං විනා, **අසීලතාති** පාතිමොක්ඛසංවරං විනා, **අබ්බතාති** ධුතඩගවතං විනා, **නොපි තෙනාති** තෙසු එකමෙකෙන දිට්ඨිආදි මත්‍රථතෙනපි නො කථෙමීති එවමත්‍රථා දට්ඨබ්බා; **එතෙ ව නිස්සජ්ජ අනුගහනාඤාති** එතෙ ව පුරිමෙ දිට්ඨිආදිභෙදෙ කණ්හපක්ඛියෙ[2]ධමෙම සමුග්ගහිතා[3] කාරණෙන[4] නිස්සජ්ජ, පච්ඡිමෙ අදිට්ඨිආදිභෙදෙ සුක්කපක්ඛියෙ අතම්මයතාපජ්ජනෙන අනුග්ගහාය; **සමනතා අනිස්සාය භවං න ජපෙති** ඉමාය පටිපත්තියා රාගාදිවූපසමෙන සහෙතා වක්ඛාදිසු කිඤ්චි ධම්මං අනිස්සාය එකමපි භවං න ජපෙප, අපිහෙතුං අපත්‍රථෙතුං සමත්‍රථා සියා; අයමස්ස අජ්ඣත්තසන්තීති අධිප්පාය.

එවං වුත්තෙ වච්චත්‍රථං අසල්ලක්ඛෙන්තා මාගන්දියා තො වෙ කිරාති ගාථමාහ. තත්‍රව දිට්ඨාදීනි වුත්තනයානෙව,[5] **කණ්හපක්ඛියානි** යෙව පන සඤ්ඤං උභයත්‍රාපි ආහ; **ආහ** සද්දං පන **නො-වෙ-කිර** සද්දෙන යොජෙත්‍රවා "නො වෙ කිරාහ, නො වෙ කිර කථෙසී"ති එවං අත්‍රථා දට්ඨබ්බා; **මොඝහනති අතිමූළහං මොහනං වා; පමෙමහනීති** ජානාති.

අථස්ස භගවා තං දිට්ඨිං නිස්සාය පුච්ඡං පටික්ඛිපනෙන දිට්ඨිඤ්ච නිස්සායාති ගාථමාහ. තස්සත්‍රථා: එවං මාගන්දිය දිට්ඨිං නිස්සාය ප්‍රත්‍රථපන්න **පුච්ඡමානො**, යානි තෙ දිට්ඨිගතානි **සමුග්ගහීතානි**, තෙසු එව **සමුග්ගහීතෙසු** එවං පමොහං. ආගතො, **ඉතො** ච මයා වුත්තජ්ඣත්තසන්තිතො පටිපත්තිතො ධම්මදෙසනාතො අණුමත්‍රථම්පි යුත්තඤඤං න පස්සසි[6] තෙන කාරණෙන **නං** ඉමං ධම්මං **මොඝහනතො** පස්සසි[6]ති.

එවං සමුග්ගහීතෙසු පමොහෙන මාගන්දියස්ස විවාදපත්තිං දස්සෙත්‍රවා ඉදානි තෙසු අඤ්ඤත්‍රථං ච ධම්මෙසු විගතපපමොහස්ස අත්තනො නිබ්බිවාදතං දස්සෙන්තො 'සමෙං විසෙසී'ති ගාථමාහ. තත්‍රස්සත්‍රථා. **සො** එවං **තිවිධමානෙන** වා දිට්ඨියා වා **මඤ්ඤතී**ති, **සො තෙන** මානෙන තාය වා දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලෙන විවදෙය්‍ය, **යො** පන අමහාදිසො

---

1. සී. තත්‍රිහනති.
2. සී, I. II. V. පක්ඛිකෙ.
3. පා. සමුග්ගහිත.
4. කාරණෙන-කත්‍රථචි.
5. ම තත්‍රථෙවෙව.
6. සී, I & ම. පස්සි.

ඉමිනා **තීසු විධාසු අවිකම්පමානො සමෝ විසෙසිනි න නිහීනො හොති** "න ච හීනෝ"ති පාඨසෙසො. කිඤ්චි හීයෝ? සච්චනති සොති ගාථා. තස්සථෝ: **සෝ** එවරූපෝ පණිණමානදිට්ඨිකෝ මාදිසෝ බාහිත පාපත්තාදිනා නයෙන **බ්‍රාහ්මණෝ ඉදමේව සච්චන්ති කිං වදෙය්‍ය** කිං වත්තුං භණෙය්‍ය කෝන වා කාරණෙන භණෙය්‍ය, "මය්‍හං සච්චං තුය්හං **මුසාති වා කෙන** මාතෙන දිට්ඨියා පුග්ගලෙන වා **විවදෙය්‍ය**; යස්මිං මාදිසෙ ඛීණාසවෙ "සදිසෝ 'හමස්මී"ති පවත්තියා සමං වා,[1] ඉතරද්වයභාවෙන පවත්තියා **විසමං වා නත්ථි**, සමානාදිසු **කෙන වාදං පටිසංයුජ්ජෙය්‍ය** පටිපජ්ජරෙය්‍යාති. තනු එකංසෙනෙවරූපෝ පුග්ගලෝ–ඔඝං පහාය'ති ගාථා. තත්ථ **ඔඝං පජාය'ති** රූපවත්ථාදි විසදිසුද්ධණ්ණ ඔඝාසං තත්‍ර ඡන්දරාගපපහාණෙන ඡඩ්ඩෙත්වා; **අනිස්සෙන ඝාදී'ති** රූපනිමිත්තනිස්සෙතාදීනි තණ්හාවසෙන අසරණෝ; **ගාමෙ අසුබං මුනිසණ්ඨවා'නී'ති** ගාමෙ ගිහිසණ්ඨවානි අකරොනෝ; **කාමෙහි රිත්තෝ'ති** කාමෙසු[2] ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බකාමෙහි පුථුහුතෝ; **අපුරක්ඛරාණෝ'ති** ආයතිං අත්තභාවං අනහිනිබ්බත්තෙනතෝ; **ඝට්ඨං න විහඤ්ඤ ජනෙන කඤ්චි'රා'ති** ජනෙන සද්ධිං විඝාතිකඝට්ඨං න ඝට්ටෙය්‍ය.

සෝ එවරූපෝ–'යෙහි විවිත්තෝ'ති ගාථා, තත්ථ **යෙහී'ති** යෙහි දිට්ඨිගතිකාදීහි; **විවිත්තෝ විවරෙය්‍යා'ති** රිත්තෝ වරෙය්‍ය; **න කානි උහයඤ්ච වදෙය්‍ය නාඟෝ'ති** ආගුං න කරොතීති ආදිනා නයෙන නාඟෝ තානි දිට්ඨිගතානි උභයඤ්චා න වදෙය්‍ය; **ඵලම්බුජ්ජ'නී'ති** ඵලසඤ්ඤකෙ අම්බුම්හි ජාතං **කණ්ටඤ්ඤාළං වාරිජං**, පදුමන්ති වුත්තං හොති; **යථා ජලෙන පඞ්කෙන ච නූපලිත්තන්'නී** තං පදුමං යථා ජලෙන ච පඞ්කෙන ච අනුපලිත්තං හොති; **එවං මුනි සන්තිවාදෙ අනිඝෙධා'ති** එවං අජ්ඣත්තසන්තිවාදෙ මුනි ගෙධාභාවෙන අනිඝෙධෝ; **කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තෝ'ති** දුවිධෙපි කාමෙ අපායාදිකෙ ච ලොකෙ ච්හිපි ලෙපෙහි අනුපලිත්තෝ හොති.

කිඤ්චි හීයෝ? **'න වෙදගූ දිට්ඨියා'නි** වතු මය්‍හවෙදගූ මාදිසෝ දිට්ඨියායකෝ න හොති, දිට්ඨියා ගවේසනෝ වා තං සාරතෝ පවෙසනෝ වා න හොති,–තත්ථ වචනත්ථෝ: යාතීති යා තතෝ කාරණවවනෙන දිට්ඨියා යාතීතිපි දිට්ඨියා, උපයොගත්ථෙ සාමිවචනෙන දිට්ඨිං යාතීතිපි දිට්ඨියා; **න මුනියා සමානමෙනී'ති** මූතරූපාදිභෙදය මුනියාපි සෝ මානං න එති; **න හි තම්මයෝ හොති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන තම්මයෝ හොති තපපරායණෝ, අයමත්ථ න තාදිසෝ; **න කම්මනා නොපි සුතෙන නෙය්‍යා'නි** පුඤ්ඤාභි සඞ්ඛාරාදිකම්මනා වා සුතසුද්ධිආදිනා සුතෙන වා සෝ නෙතබ්බා න හොති;**අනූපනීතෝ සෝ නිවෙසනෙසූ'නි** සෝ චිත්තම්පි උපයානං පහීණත්තා සබ්බෙසු තණ්හාදිට්ඨිවෙසනෙසු අනුපනීතෝ. තස්ස ච එවං විධස්ස-'සඤ්ඤාවිරත්තස්ස'නි ගාථා. තත්ථ **සඤ්ඤාවිරත්තස්සා'නි**

1. සී. එං-නත්ථි. 2. ඉං සී. කාමාසු.

නෙක්ඛම්මසඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමාය භාවනාය පහීණකාමාදිසඤ්ඤාය, ඉමිනා උභතොභාගවිමුත්තො සමථයානිකො ච අධිප්පෙතො; **සඤ්ඤාවිමුත්තානඤ්ච** විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමාය භාව්‍යාය සබ්බකිලෙසෙහි විමුත්තාය, ඉමිනා සුක්ඛවිපස්සකො අධිප්පෙතො; **සඤ්ඤාසීසේන දිට්ඨිසීසේ යෙ අගහෙසුං තෙ සට්ඨියෙනා විවරන්ති ලොකෙති** යෙ පන කාමසඤ්ඤාදිසං සඤ්ඤං අග්ගහෙසුං, තෙ විසෙසතො ගහට්ඨා කාමාධිකරණං-යෙ ච දිට්ඨිං අග්ගහෙසුං, තෙ විසෙසතො පබ්බජිතා ධම්මාධිකරණං අඤ්ඤමඤ්ඤං සට්ඨෙනා විවරන්ති. සෙස මෙත්ථ යං අවුත්තං, තං වුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. දෙසනා පරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසූති.

මාගන්දියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 10.

ඛට්ඨං දඤ්ඤිති පුරාභෙදසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉතො පරෙසඤ්ච පඤ්චන්නං සාලහවිවාද-චූළවියූහ-මහාවියූහ-තුවට්ටක සුත්ත-අත්තදණ්ඩසුත්තානං සම්මාපරිබ්බාජනියස්ස උප්පත්තියඤ්ච වුත්තනයෙනෙව සාමඤ්ඤතො උප්පත්ති වුත්තා, විසෙසතො පන ඉමෙව තස්මිං මහාසමයෙ රාගචරිතදෙවතානං සපායවසෙන ධම්මං දෙසෙතුං නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා සම්මාපරිබ්බාජනීය සුත්තමභාසි, එවං තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කිනනුඛෝ පුරා සරීර භෙදා කතභබ්බ"නති උප්පන්නාචිත්තානං දෙවතානං චිත්තං ඤත්වා තාසං අනුග්ගහත්ථං අඩ්ඩතෙළසභික්ඛුසතපරිවාරං නිම්මිතබුද්ධං ආකාසෙනාගන්ත්වා තෙනතත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පුච්ඡාය තාව සො නිම්මිතො **ඛට්ඨං දඤ්ඤිති** අධිප්පඤ්ඤං-**ඛට්ඨං සීලොති** අධිසීලං-**උපසමෙනෙතාති** අධිචිත්තං පුච්ඡති. සෙසං පාකටමෙව.

විස්සජ්ජනෙ පන භගවා සරූපෙන අධිප්පඤ්ඤාදීනි අවිස්සජ්ජෙත්වාව අධිප්පඤ්ඤාදිප්පහාවෙන යෙසං කිලෙසානං උපසමා උපසමෙතාති වුච්චති-නානාදෙවතානං ආසයානුලොමෙන තෙසං උපසමමෙව දීපෙන්තො "චිත්තභෙණ්ඩා"ති ආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ ආදිතො අට්ඨන්නං ගාථානං "තං බ්‍රූමි උපසන්තො"ති ඉමාය ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, තතො පරාසං "සවෙ සන්තොතාති වුච්චති"ති ඉමිනා සම්බන්ධවිභාවෙන පදත්ථ.

අනුපදවණ්ණනානයෙන ච **"චිත්තභෙණ්ඩා පුරා භෙදති** යො සරීරභෙදා පුබ්බමෙව පහීණචිත්තභණ්ඩා, **පුබ්බවන්තමනිස්සිතො"**ති අතීතඛන්ධාදිභෙදඤ්ච පුබ්බං අන්තං අනිස්සිතො, **වෙමජ්ඣෙ නුප සම්බෙ සෙය්‍යොති** පච්චුප්පන්නෙපි අඛණ්ඩි "රත්තොතා"ති ආදිනා නයෙන

න උපසඞ්ඛාතබ්බෝ, නාස්ස නත්ථි පුරක්ඛතන්ති තස්ස අරහතෝ විත්තං පුරෙකඛාරානං[1] අභාවං අත්තාගතේ අත්ථි පුරක්ඛතමපි නත්ථි, තං බ්‍රූමි උපසඤ්ඤොතී එවමේත්ථ යොජනාපි වෙදිතබ්බා. එස නයෝ සබ්බත්ථ; ඉතෝ පරං පන යොජනං අදස්සෙත්වා අනුත්තානපද වණ්ණනාමෙව කරිස්සාම, **අසඤ්ඤාසීති** තෙන තෙන අලාභකේන අසන්තසනෙන; **අවිකත්ථතීති** සිලාදීහි අවිකත්ථනසීලෝ; **අකුහකා චෝති** හත්ථකුක්කුච්චාදිවිරහිතෝ; **මඤ්ඤනාණේති** මඤ්ඤාය පරිගණ්හෙත්වා වාවං භාසිතා; **අනුද්ධතොති** උද්ධච්චවිරහිතෝ; **සවේ වාචාඤ්ඤොති** සෝ වාචාය යතෝ සංයතෝ චතුදෝසරහිතං වාචං භාසිතා හොති. **නිරාසඤ්ඤීති** නිත්තණ්හෝ; **විවේකදස්සි එසෙසුති** පඤ්චුපත්තෙසු වක්ඛුසම්ඵස්සාදිසු අත්තාදිභාවවිවෙකං පස්සති; **දිට්ඨිසු ච න නීයතීති** වාසට්ඨිදිට්ඨිසු කායචි දිට්ඨියා න නීයති. **පහීනොති** රාගාදීනං පහීණත්තා තතෝ අපගතෝ; **අකුහඤ්ඤොති** අවිම්භාපකෝ තීහි කුහනාවත්ථූහි; **අපිහාලූති** අපිහනසීලෝ, පත්ථනා තණ්හාය රහිතොති වුත්තං හොති; **අමච්ඡරීති** පඤ්චමච්ඡරරහිතෝ; **අපච්ඡඛෝති** කායපාගබ්භියාදිරහිතෝ; **අජේගුච්ඡොති** සම්පන්න සීලාදිනාය අජේගුච්ඡනීයෝ අසෙව්‍යකෝ මනාපෝ; **පෙසුණෙය්‍යෝ ච නෝ යුත්තොති** ඒහි ආකාරෙහි උපසංහරිතබ්බෝ පිසුනකමෙන අයුත්තෝ. **සාතියෙසු අනස්සාවීති** සාතවත්ථූසු කාමගුණෙසු තණ්හා සන්ථවවිරහිතෝ; **සඤ්ඤතාති** සඤ්ඤාහි කායකම්මාදීහි සම්‍යාගතෝ; **පවිභානවාති** පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමපටිභානෙහි සම්පන්නාගතෝ; **න සඳ්ධාති** සාමං අභිඤ්ඤා ධම්මං න කස්සචි සද්දහති.

න විරජ්ජතීති ඛයා රාගස්ස විරත්තත්තා ඉදානි න විරජ්ජති. **ලාභඤ්ච්‍යා න සික්ඛතීති** න ලාභපත්ථනාය සුත්තත්තාදීනි සික්ඛති; **අවිරුද්ධෝ ච තණ්හාය රූපේසු නානුගිජ්ඣතීති** විරොධාභාවෙන ච අවිරුද්ධෝ හුත්වා තණ්හාය මූලරසාදීසු ගෙධං නාපජ්ජති. **උපෙඛඤ්ඤොති** ඡළඞ්ගුපෙඤ්ඤාය සම්‍යාගතෝ; **සතොති** කායානුපස්සනාදි සතියුත්තෝ, **නිස්සඤ්ඤනාති** තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයා; **ඤත්වා ධම්මන්ති අනිච්චාදීහි** ආකාරෙහි ධම්මං ඤාත්වා; **අනිස්සිතොති** එවං තෙහි නිස්සයෙහි අනිස්සිතෝ, තෙන අඤ්ඤත්‍ර ධම්මඤ්ඤාණා තත්ථ නිස්සයානං අභාවොති දීපෙති; **භවාය විභවාය වාති** සස්සතාය උච්ඡෙදාය[2] වා. **තං බ්‍රූමි උපසඤ්ඤොතාති** තං එවරූපං එකෙකනගාථාය වුත්තං "උපසඤ්ඤොතා"ති කථෙමි; **අතාදි සෝ විසත්තිකන්තාති** සෝ ඉමං විසතාදිභාවෙන විසත්තිකාසඞ්ඛාතං මහාතණ්හං අතරි.

ඉදානි තමෙව උපසන්තං පසංසන්තෝ ආහ: න තස්ස පුත්තාති එවමාදි. තත්ථ **පුත්තා** අත්තජාදයෝ වත්තාරෝ, එත්ථ ච **පුත්ත**පරිග්ගහාදයෝ පුත්තාති නාමෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා, තෙ හිස්ස **න විජ්ජන්ති**, තෙසං වා අභාවෙන පුත්තාදයෝ න විජ්ජන්තීති. **යෙන**

1. පුරක්ඛාරානං-කඤ්චි. 2. සී. උච්ඡෙදනාය.

නං වජ්ජු පුථුජ්ජනා අථෝ සමණබ්‍රාහ්මණාති යෙන තං රාගාදිනා වජ්ජන්ත පුථුජ්ජනා සඞ්ඛේපතෝ දෙවමනුස්සා ඉතෝ බහිද්ධා සමණ බ්‍රාහ්මණා ච "රත්තෝ වා දුට්ඨෝ වා"ති වදෙයුං; **නං තස්ස අපුරෙක්ඛතාති** තං රාගාදිවජ්ජං තස්ස අරහතෝ අපුරෙක්ඛතං; **තස්මා වාදෙසු නෙජ්ජතීති** තංකාරණා නිඝුවචනෙසු න කම්පති. **න උඤ්ඤෙසු වදතීති** විසිට්ඨෙසු අත්තානං අනෙතා කත්වා "අහං විසිට්ඨෝ"ති. අතිමානවසෙන න වදති,–එස නයෝ ඉතරෙසු ච්. **කප්පං නෙති අකප්පියොති** සෝ එවරූපෝ දුච්චිඤ්ඤම්පි කප්පං න එති, කස්මා? යස්මා අකප්පියෝ, පහීණකප්පෝති වුත්තං හොති. **සඞ්ඛාති** "මය්හ"න්ති පරිගණ්හිතං; **අසඞ්ඛා ච න සොචතීති** අවිජ්ජමානාදිනා ච අසතා ච න සොචති; **ධම්මෙසු ච න ගච්ඡතීති** සබ්බධම්මෙසු ඤාතුදිවසෙන න ගච්ඡති; **සච්චෙ සණෙ නාති වුච්චතීති** සෝ එවරූපෝ නරුත්තමෝ සන්තෝති වුච්චතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ කොටිසහස්සදෙවතානං අරහත්තඵලපත්ති අහොසි, සොතාපන්නාදීනං ගණනා නත්ථි.

පුරාභෙදසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 11.

කුතෝ පහූතා කලහාති කලහවිවාදසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉදම්පි තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කුතෝ නු ඛො කලහාදයෝ අට්ඨ ධම්මා පවත්තන්තී"ති උප්පන්නචිත්තානං එකචිත්තානං දෙවතානං තෙ ධම්මෙ ආවිකාතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡා පෙත්වා වුත්තං,

තත්ථ පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාකාරමෙන ඨිතත්තා සබ්බගාථා පාකට සම්බන්ධායෙව. අත්තනානපදවණ්ණනා පනෙතාසං එවං වෙදිතබ්බා: **කුතෝ පහූතා කලහා විවාදාති** කලහෝ ච තස්ස පුබ්බභාගෝ විවාදෝ, වාති ඉමෙ කුතෝ ජාතා; **පරිදෙවසොකා සහ මච්ඡරා වාති** පරිදෙවසොකා ච සහ මච්ඡරා කුතෝ පහූතා; **මානාතිමානා සහ පෙසුණා වාති** මානා ච අතිමානා ච පෙසුණා ච කුතෝ පහූතා; **තෙති** සබ්බෙපි අට්ඨ කිලෙසධම්මා; **තදිඝ බ්‍රූහීති** තං මයා පුච්ඡිතං අත්ථං බ්‍රූහි, යාවාමි තං අහන්ති, යාවතතෝ හි ඉඝාති නිපාතෝ. **පියා පහූතාති** පියවත්ථුතෝ ජාතා, යුත්තති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ වුත්තා එව. **මච්ඡරියසුත්තතා කලහා විවාදාති** ඉමිනා කලහවිවාදදීනං[1] න කෙවලං පියවත්ථුමෙව මච්ඡරියම්පි පච්චයං දස්සෙති, කලහවිවාද සීසෙන පෙත්ථ සබ්බෙපි තෙ ධම්මා වුත්තාති වෙදිතබ්බා, යථා ච එතෙසං මච්ඡරියං, තථා පෙසුණාතඤ්ච විවාදං, තෙකාහ: **විවාද ජාතෙසු ච පෙසුණානීති. පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානා යෙ වාපි ලොභා විවරන්ති ලොකෙති** "පියා පහූතා කලහා"ති යෙ එත්ථ

1. ම. විවාදතං.

වුත්තා, තෙ පියා ලොකස්මිං කුතොනිදානා, න කෙවලඤ්ච පියා, යෙ වා අපි[1] ඛත්තියාදයෝ ලොභා විවරන්ති ලොභහෙතු ලොභනිදානා භූතා විවරන්ති, තෙසං සොං ලොභෝ ච කුතොනිදානොති වෙ අපෙ එකාය පුච්ඡාය පුච්ඡති; **ආසා ච නිධෝ චාති** ආසා ච තස්සා සම්භවෝ ච. **යෙ සම්පරායාය නාරස්ස හොන්තීති** සම්පරායණාය හොන්ති, පරායණං හොන්තීති වුත්තං හොති,-එකායෙවායමපි පුච්ඡා. **ඡන්දූනිදානාතිති** කාමච්ඡන්දදිච්ඡන්දනිදානා; **යෙ වාපි ලොභා විවරන්තීති** යෙ වාපි ඛත්තියාදයෝ ලොභා විවරන්ති, තෙසං ලොභොපි ඡන්දනිදානොති වෙපි අපෙ එකතෝ විස්සජ්ජෙති; **ඉඤ්ඡානිදානාති** ඡන්දනිදානා **එවාති** වුත්තං හොති. **සඞ්කප්පනිදානාති** එතෙසු ච සබ්බෙසු සුවිලොම සුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **විනිවෙජ්ඣාති** තණ්හාදිට්ඨි විනිවජ්ජයා; **යෙ වාපි ධම්මා සම්මණ්ණා** වුත්තාති යෙ වා අඤ්ඤෙපි කොධාදීහි සම්පයුත්තා තථාරූපා වා අකුසලා ධම්මා බුද්ධසම්මණ්ණෙන වුත්තා, තෙ කුතො පහූතාති. **නාඹිජනිස්සාය පහොති ඡඤ්ඤූති** තං සුඛදුක්ඛවෙදනා-තදුභයවත්ථුසඞ්ඛාතං සාතාසාතං උපනිස්සාය සංයොගවියොගපත්ථනාවසෙන ඡඤ්ඤූ පහොති; එත්තාවතා "ඡඤ්ඤූ ලොකස්මිං කුතොනිදානෙ"ති අයං පඤ්හා විස්සජ්ජිතෝ හොති; **රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්චාති** රූපෙසු වයඤ්ච උපපාදඤ්ච දිස්වා; **විනිවජ්ජං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙති** අපායාදිකෙ ලොකෙ අයං ජන්තු භොගාධිගමනත්ථං තණ්හාවිනිවජ්ජං "අත්තනා මෙ උපපන්නා"ති ආදිනා නයෙන දිට්ඨිවිනිවජ්ජඤ්ච කුරුතෙ, යුත්ති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ වුත්තා එව එත්තාවතා "විනිවජ්ජා වාපි කුතො පහූතා"ති අයං පඤ්හා විස්සජ්ජිතෝ හොති. **එතෙපි ධම්මා මයමෙව සඤ්ඤතෙති** එතෙපි ලොභාදයෝ ධම්මා සාතාසාතහෙතුභූතෙ සඤ්ඤතෙ එව පහොන්ති උපජ්ජන්ති, උපපත්තිවිධි ච නෙසං නිද්දෙසෙ වුත්තායෙව, එත්තාවතා තතියපඤ්හා විස්සජ්ජිතෝ හොති.

ඉදානි යෝ එවං විස්සජ්ජිතෙසෙවතෙසු පඤ්හෙසු කථංකථී භවෙය්‍ය, තස්ස කථංකථාපහාණූපායං දස්සෙන්තො ආහ: **කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛති ඤාණදස්සනඤාණාධිගමනත්ථං** නිස්සා සික්ඛා **සික්ඛෙය්‍යාති** වුත්තං හොති,-කිං කාරණං: **සුත්වා පවුත්තා සම්මණ්ණා ධම්මා** බුද්ධසම්මණ්ණෙන හි යදත්ථිකා ධම්මා වුත්තා,-නත්ථි තස්ස ධම්මෙසු අසුත්තඤ්ඤං,[2] **අත්තනා පන ඤාණාභාවෙන** අජානන්තෙ න ජානෙය්‍ය, න ච දස්සනාදෙසෙන, තස්මා කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛ, සුත්වා පවුත්තා සම්මණ්ණා ධම්මාති. **සාතං අසාතඤ්ච සුතොනිදානාති** එත්ථ සාතාසාතන්ති සුඛදුක්ඛවෙදනා එව අධිප්පෙතා, **න භවන්ති ඉතෙති න භවන්ති එතෙ; විභවං භවඤ්චාපි සමෙතමත්ථං, එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානන්ති** සාතාසාතානං විභවං භවඤ්ච එතම්පි යං අත්ථං, ලිඞ්ගව්‍යත්තයෝ එත්ථ කතෝ; ඉදං පන වුත්තං හොති; "සාතාසාතානං විභවෝ භවෝ චා"ති යෝ එස අත්ථෝ, එතං මෙ

1. ම. යෙ වාපි. 2. ඤාණ.-මනුසු.

පබ්බෙ යතොනිදානනති, එත්ථ ච සාතාසාතානං විභවභවවත්ථුකා විභවභවදිට්ඨියො එවං විභවං භවනති අත්ථතො වෙදිතබ්බා, තථා හි: ඉමස්ස සඤ්ඤස්ස විඤ්ඤත්තපකෙඛ "භවදිට්ඨිපි එඤ්ඤනිදානා, විභව දිට්ඨිපි එඤ්ඤනිදානා"ති නිද්දෙසෙ වුත්තං. **ඉතොනිදානනති එඤ්ඤ නිදානං. කිඤ්චිං විඤ්ඤෙ න ඵුසනති එඤ්ඤාති** කිඤ්චි විඤ්ඤෙ චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො පඤ්ච එඤ්ඤා න ඵුසනති, **නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්චාති** සම්පයුත්තකනාමං වත්ථාරම්මණරූපඤ්ච පටිච්ච; **රූපෙ විඤ්ඤෙ න ඵුසනති එඤ්ඤාති** රූපෙ විඤ්ඤෙ පඤ්ච එඤ්ඤා න ඵුසනති. **කථං සමෙතස්සාති** කථං පටිපන්නස්ස; **විභොති රූපනති** රූපං පන න භවති න භවෙය්‍ය වා; **සුඛං දුඛං වාති** ඉට්ඨානිට්ඨං රූපමෙව පුච්ඡති. **න සඤ්ඤසඤ්ඤඤ්ඤීති** යථා සමෙතස්ස විභොති රූපං, සො පකතිසඤ්ඤයුය සඤ්ඤීපි න හොති; **න විඤ්ඤසඤ්ඤසඤ්ඤීති** විඤ්ඤයුයපි විරූපාය සඤ්ඤයුය සඤ්ඤී න හොති උම්මත්තකො වා ඛිත්තචිත්තො වා; **නොපි අඤ්ඤසඤ්ඤීති** සඤ්ඤවිරහිතොපි න හොති නිරොධසමාපන්නො වා අසඤ්ඤසත්තො වා; **න විඤ්ඤසඤ්ඤීති** "සබ්බසො රූපසඤ්ඤානා"නති ආදිනා නයෙන සමතික්කන්තසඤ්ඤීපි න හොති අරූපඣානලාභී:

එවං සමෙතස්ස විභොති රූපනති එතස්මිං සඤ්ඤසඤ්ඤීතාදි භාවෙ අත්ථං-යදෙතං වුත්තං "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ-පෙ-ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිපටිලාභත්ථාය චිත්තං අභිනීහරති"ති-එවං සමෙතස්ස අරූපමඥාසමඞ්ගිනො විභොති රූපං; **සඤ්ඤාදිදානි ති පඤ්ඤත්තිමත්තානි** එවං පටිපන්නස්සාපි යා සඤ්ඤා, තන්නිදානා තණ්හා දිට්ඨිපඤ්චා අපහීණා එව හොන්තීති දස්සෙති. **එත්තාවතාඝං නො වදනති එකෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ උදාහු අඤ්ඤමපි වදනති එත්තාවතාති** එත්තාවතානු ඉධ පණ්ඩිතා සමණබ්‍රාහ්මණා අඤ්ඤං සුද්ධිං වදන්ති? උදාහු අඤ්ඤමපි එතෙතා අරූපසමාපත්තිතො අධිකං වදන්තීති පුච්ඡති. **එත්තාවතාඝම්පි වදනති එකෙති** එකෙ සස්සත වාදා සමණබ්‍රාහ්මණා පණ්ඩිතමානිනො එත්තාවතාපි අඤ්ඤං සුද්ධිං වදන්ති; **තෙසං පනෙකෙ සමඤං වදනතීති** තෙසං යෙව එකෙ උච්ඡෙදවාදං වදන්ති; **අනුපාදිසෙසෙ කුසලා වදනාති** අනුපාදිසෙසෙ කුසලවාදා සමානා; **එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති** එතෙ ච දිට්ඨි ගතිකෙ "සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨියො නිස්සිතා"ති ඤත්වා; **ඤත්වා මුනි නිස්සයෙ නො විමංසිති** නිස්සයෙ ච ඤත්වා සො විමංසී පණ්ඩිතො බුද්ධමුනි; **ඤත්වා විමුත්තානාති** දුක්ඛානිච්චාදිතො ධම්මෙ ඤත්වා විමුත්තො; **භවාභවාඝ න සමෙතීති** පුනපපුන උපපත්තියා න සමාගච්ඡතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසොයෙවාභිසමයො අහොසීති.

කලහවිවාදසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

4. 12.

සඤ්ඤං සඤ්ඤං දිට්ඨිපරිබ්බඤ්ඤානීති චූලවියූහසුත්තං. කා උප්පත්ති: ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ "සබ්බෙපි ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා "සාධු රූපමා"ති භණන්ති, කින්නුඛො සාධුරූපාව ඉමෙ අත්තනො එව දිට්ඨියා පතිට්ඨහන්ති? උදාහු අඤ්ඤම්පි දිට්ඨිං පතිගණ්හන්ති"ති උප්පන්නවිත්තානං එසවච්චානං දෙවතානං තම්හථං පකාසෙතුං පුරිම නයෙනෙව නිම්මිනබ්බෙඩන අත්තනා පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ ආදිනො ද්වෙපි ගාථා පුච්ඡාගාථායෙව, තාසු **සඤ්ඤං සඤ්ඤං දිට්ඨිපරිබ්බඤ්ඤානීති** අත්තනො අත්තනො දිට්ඨියා වසමානා; **විගණයන්තා කුසලා වදන්තීති** දිට්ඨිබලවගාහං ගහෙත්වා "නත්ථි කුසලමා"ති පරිජානමානා පුථුපුථු වදන්ති එසං න වදන්ති; **යො එවං ඤානාති සවෙදි ධම්මං, ඉදං පවිතෙක්කාසමතෙවලි යොති** තඤ්ඤ දිට්ඨිං සඤ්ඤය "යො එවං ජානාති, සො ධම්මං වෙදියති, ඉදං පන පටිතෙක්කාසනෙනා හිනො හොති"ති වදන්ති, **බාලොති** හිනො; **අකුසලොති** අවිදූ.

ඉදානි නිස්සො විස්සජ්ජනගාථා හොන්ති; තා පුරිමදෙඩන වුත්ත මත්ථං පච්ඡිමදෙඩන පතිවියූහිත්වා ඨිතා, තෙන වුත්තෙන උත්තර සුත්තභාවො ව අප්පඤ්ඤතා ඉදං සුත්තං චූලවියූහනන්ති නාමං ලභි. තත්ථ **පරස්ස චෙ ධම්මමන්ති** පරස්ස දිට්ඨිං; **සඤ්ඤිකව ඉමෙ බාලාති** එවං සනෙත සබ්බව ඉමෙ බාලා හොන්තීති අධිප්පායො, කිං කාරණං: **සඤ්ඤිවිමෙ[1] දිට්ඨිපරිබ්බඤ්ඤානීති, සන්තිට්ඨියා**-පෙ-**මුනිමාති** සඤාය දිට්ඨියා **හි විවදුනා** න වොදුනා සංකිලිට්ඨාව සමානා, **සංසුද්ධපසතෙසු කුසලා මුනිමාති** සංසුද්ධපසතෙසු ව කුසලා ව මුනිමනෙනා ව තෙ හොන්ති වෙ: අථවා **සන්තිට්ඨියා වෙ පනාති** පාඨො, තස්සතෙවා: සඤාය පන දිට්ඨියා වොදුනා සංසුද්ධපසතෙසු කුසලා මුනිමනෙනා හොනති වෙ: **න තෙසං ඛොවිති** එවං සනෙත තෙසං එසොපි හිනපසතෙසු න හොති, කිං කාරණං: **දිට්ඨී හි තෙසමපි නථා සමතතා**, යථා ඉතරෙ සන්ති; න වාඛමෙතනන්ති ගාථාය සඛෙපතථා: **සං** තෙ **හීදු** වෙ වෙ ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං "බාලා"ති ආහු, **අහං එතං නතිසං** තවජානි **නොව බ්‍රූමි**, කිං කාරණං; යස්මා සබ්බව තෙ **සඤං සඤං දිට්ඨිං** "ඉදමෙව සවවං, මොඝමඤ්ඤදූ"හන්ති **අඛංසු**, හෙන ව කාරණෙන "බාලො"ති **දහන්ති**; එත්ථ ව **නතිසන්ති නතිවහන්ති** වෙපි පාඨා.

යම්හුන්ති පුච්ඡාගාථාය-**සං** දිට්ඨිසචවං තථියන්ති එසෙ ආහු; එසං හි සචවන්ති විස්සජ්ජනගාථාය-**එසං සවවං** නිරොධො මඝොා වා; **සඤ්ඤිං පජා නො විවදෙ පජානන්ති** යමහි **සවෙව** පජානනෙනා[2] පජා නො විවදෙය්‍ය; **සඤං ඤානන්තිති අත්තනා** වදන්ති. කසමාහුන්ති පුච්ඡාගාථාය **පවාදියාසෙති** වාදිනො; **උදාහු තෙ නකකමනුස්ස රන්තිති** උදාහු අත්තනො තක්කමත්තං අනුගච්ඡන්ති. න හෙවන්ති විස්සජ්ජනගාථාය **අඤ්ඤත්‍ර සඤඤාය නිවවානීති** එපෙතා **සඤඤ**

1. සඤ්ඤිපිමෙ-කත්ථචි. 2. පජානන්ති?

මඤ්ඤන "නිට්ඨා"නති ගහිතගහණාති; **තඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වා**ති අත්තනො මිච්ඡාසඞ්කප්පමත්තං දිට්ඨීසු ඣ්තෙත්වා, යස්මා පන දිට්ඨීසු විතක්කං ඣ්තෙත්වා දිට්ඨියොපි ඣ්තෙන්ති, තස්මා නිද්දෙසෙ වුත්තං: "දිට්ඨිගතානි ඣ්තෙන්ති සඤ්ඣ්තෙන්ති"ති ආදි.

ඉදානි එවං නානාසඞ්වෙවස්ස අසෙනස්ස තක්කමත්තං අනුස්ස රණාදිනං දිට්ඨිගතිකානං විපපටිපත්තිං දස්සෙතුං දිට්ඨෙ"ති ආදිකා ගාථායො අහාසි. තත්ථ **දිට්ඨෙ**"ති දිට්ඨං, දිට්ඨ විසුද්ධීති අධිපපායො, **එස නයො සුතාදීසු; එත්තෙ ව නිස්සාය විමානදස්සී**ති එතෙ දිට්ඨිඛමෙම නිස්සයිත්වා සුද්ධිභාවදස්සඞ්ඛාතං විමානං අසම්මානා පස්සන්තොපි; **විනිවජ්ජයෙ ඨඞා-පෙ-අකුසලොනි වාහාති** එවං විමානදස්සිපි තස්මිං දිට්ඨිවිනිවජ්ජයෙ ඨත්වා තුට්ඨිජාතො හාසජාතො හුත්වා "පරෙ හීනා ව අවිචා වා"ති එවං වදතියෙව, එවං සන්තෙ, යෙනෙවාති ගාථා. තත්ථ සයං අත්තනාති සයමෙව අත්තනානං; **විමානෙනීති** ගරහති; **තත්ථෙව පාවාති** තදෙව වචනං තං වා දිට්ඨිං වදති තං වා පුග්ගලං, **අතිසාර දිට්ඨියාති** ගාථායත්ථො: **සො** එවං තාය ලක්ඛණාතිසාරිණියා අතිසාර දිට්ඨියා **සමන්නාගතා පුණ්ණා උඤ්ඤාගතා**, තෙන ව දිට්ඨිමානෙන මත්තෙනා, "පරිපුණ්ණා අහං කෙවලී"ති එවං **පරිපුණ්ණමානී සයමෙව** අත්තානං මඤ්ඤා "අහං පණ්ඩිතො"ති අභිසඤ්ඤාති, කිං කාරණං: **දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තා**ති,

පරස්ස වෙති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: කිඤ්ච හියේ‍ය, යො සො විනිවජ්ජයෙ ඨත්වා පහස්සමානො "බාලා පරෙ අකුස ලා"ති වාහ, තස්ස **පරස්ස වෙ හි වචසා** සො තෙන වුච්චමානො **නිහීනා** හොති, **තුච්ඡා සඨා හොති නිහීනපඤ්ඤා** සොපි තෙනෙව සහ නිහීනපඤ්ඤා හොති, සොපි හි නං "බාලා"ති වදති; **අථස්ස** වචනං අපපමාණං, සො පන **සයමෙව වෙදගූ ච ධීරෝ ච හොති**,-එවං සන්තෙ **න කොචි බාලා සමණෙසු අත්ථි**, සබ්බෙපි හි තෙ අත්තනා ඉච්ඡිය පණ්ඩිතා, අඤ්ඤං ඉතොති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච: "අථ වෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරෝ, න කොචි බාලා සමණෙසු අත්ථි"ති එවං හි වුත්තෙපි සියා කඤ්චි; "කඤ්ච"ති, තත්ථ වුච්චතෙ: යස්මා **අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං අපරද්ධා සුද්ධිං අකෙවලිනො** එවං හි **තිත්ථ්‍යා සුට්ඨු සා වදන්ති**, "යෙ ඉතො අඤ්ඤං දිට්ඨිං අභිවදන්ති, යෙ අපරද්ධා විරද්ධා සුද්ධි මග්ගං; අකෙවලිනො ව තෙ"ති එවං පුථූ තිත්ථියා යස්මා වදන්තීති වුත්තං හොති; "කඤ්ච පනෙවං වදන්තී"ති වෙ: සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙහිරත්තා, යස්මා සකෙන දිට්ඨි රාගෙන අභිරත්තාති වුත්තං හොති.

එවං අභිරත්තා ච, ඉධෙව සුද්ධීති ගාථා. තත්ථ **සඞ්ඛාසනෙති** සක මග්ගෙ;**දළ්හං වදානාති** දළ්හවාදා,එවඤ්ච දළ්හවාදෙසු තෙසු යො කොචි **තිත්ථියො සඞ්ඛාසනෙ වාපි දළ්හං වදනෙ කමෙඤ්ච බාලොති පරං දහෙය්‍ය. සබ්බෙපතෙ** තත්ථ සයං තුවෙදසඞ්ඛාතෙ විත්ථාරතො වා

ත්තපිඤ-ඉස්සර-කාරණ-නියතිආදිභෙදෙ සකෙ ආයතනෙ "ඉදමෙව සච්ච"න්ති දළහං වදතො කා පරං එත්ථ දිට්ඨිගතෙ "බාලො"ති සඟ ධමෙමන පඤ්ඤාය, නත්තු සබ්බඤ්ඤු තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුපටි පන්නො එව ච; එවං සන්තෙ ච **සකමෙව සො මෙධකං ආවහෙය්‍ය පරං වදං බාලං අසුද්ධධම්මං** සොපි පරං "බාලො ච අසුද්ධධමෙමා ච අය"න්ති වදතොා අත්තනාව කලහං ආවහෙය්‍ය, සාසමා: යසමා සබ්බඤ්ඤු තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුපටිපන්නො එව ච, "එවං **සබ්බථාපි විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං සමාය උදඛං සො ලොකස්මිං විවාදමෙති** දිට්ඨියං ඨත්වා සයඤ්ච සත්ථාරුදීනි මිඤ්ඡා සො ඉය්‍යො විවාදමෙනී"ති එවං පන විනිච්ඡයෙසු ආදීනවං ඤත්වා අරියමග්ගෙන **නිබ්බාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි න මෙඛඤං කුරුතෙ ජනතු ලොකෙති** අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ[1] පුරා භෙදසුත්තෙන වුත්තසදිසො එවාභිසමයො අහොසීති.

චූළවියූහසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 13.

යෙ ඛෙවිමෙති මහාවියූහසුත්තං. කා උපපත්ති: ඉදමපි තස්මිං යෙව මහාසමයෙ "කින්නුඛො ඉමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසායා විඤ්ඤූනං සන්තිකා නිඤමෙව ලහන්ති උදාහු පසංසමපී"ති උපපන්නාවිත්තානං එකවචනං දෙවතානං තමත්ථං ආවිකාතුං පුරිමනයෙන නිමිත්ත බුද්ධිත අත්තානං පුච්ඡාපෙන්තා පුච්ඡාපෙන්තා වුත්තං.

තත්ථ අඤානඤනන්ති අනුඤානඤනන්ති පුත්තපුත්ත ආහරන්ති. **ඉදන්ති** යසමා තෙ "ඉදමෙව සච්ච"න්ති වදන්තාපි දිට්ඨිගතිකා වාදිතො කදාවි කත්ථවි පසංසමපි ලභන්ති, යං එතං පසංසාසඞ්ඛාතං වාදඵලං, තං අපසං රාගාදීනං සමාය සම්පත්තං න හොති, කො පන වාදෙ දුතියෙ නිඤුඵලෙ, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙන්තො ඉමං තාව විස්සජ්ජන ගාථමාහ: අපසං හි එතං න අලං සමාය, දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රාමීති ආදි. තත්ථ **දුවෙ විවාදස්ස ඵලානීති** නිඤුපසංසා ච ජයපරා ජයාදීනි වා තංසභාගානි; **එවමපි දිස්වාති** "නිඤු අනිට්ඨා එව, පසංසා කාලං සමාය"න්ති එවමපි විවාදඵලෙ ආදීනවං දිස්වා; **ඛෙමාති පස්සං අවිවාදභූමින්ති** අවිවාදභූමිං නිබ්බාණං "ඛෙම"න්ති පස්ස මානො. එවං හි අවිවදමානො, යා කාචිමාති ගාථා, තත්ථ **සඞ්ඛාති ඤාති** දිට්ඨියො: **පුත්තුප්පාදාති** පුත්තුප්පාදසමඛවා; **සො උපයං කිමෙමය්‍යාති** සො උපගන්තබ්බට්ඨෙන උපයං රූපාදිසු එකමපි ධමමං උපෙය්‍ය, කෙන වා කාරණෙන උපෙය්‍ය; **දිට්ඨෙ සුතෙ බනතීං අකුබ්බමානොති** දිට්ඨසුතසුඳධිසු පෙමං අකරොන්තො. ඉතො බාහිරං පන-සීලුත්තමාති ගාථා. තස්සත්ථො: සීලං යෙව උත්තමං මඤ්ඤමානා **සීලුත්තමා** එකෙ හොන්තො **සංසම්මත්තෙන සුද්ධිං** වදන්ති ත්‍යථ

---

1. ම. දෙසනාවිසෙසෙන.

වතාදිඤ්ච **වතං සමාදය උපධිඤා** ඉධෙව දිට්ඨියං **අඤ්ඤ තතෝ සුද්ධිනති භවූපනීතා** භවජෙඛාසිතා සමානා වදනති, අපි ච තෙ **කුසලා වදනා** "කුසලා මය"නති එවංවාද, එවං සීලුත්තමෙසු ච තෙසු තථා පටිපන්නා යෝ නොවි, සවෙ චුතොනි ගාථා. තඤ්ඤථෝ: **සචෙ තතෝ සීලවනතතෝ** පරවිඤ්ඤතෙන වා අසමඟතතෙතා වා **චුතෝ හොනි**, සෝ තං සීලබබතාදි **කම්මං** පුඤ්ඤභිසඞ්ඛාරකම්මං වා **විරාධසිචා වෙධනි**, න කෙවලඤ්ච වෙධනි; අපි ච ඛෝ තං සීලබබතසුද්ධිං **ජපනි** ච විපපලපති **පපෙථනි** ච, කිං ඉව: **සථාව ගිනෝ පවඤං ඤරමා** පවඤතෝ සථතෝ ගිනෝ යථා තං ඤරං සථං වා පතෙථය්‍යාති.

එවං පන සීලුත්තමානං පවෙධභාරණං, අරියඤාවකෝ–සීලබබතං වාපි පහාය **සබබනති** ගාථා. තත්‍ර **ඤාවජ්ජානවජ්ජනති සබබා** කුසලං ලොකියකුසලඤ්ච; **එතං සුද්ධිං අසුද්ධිනති අපස්සනතෝ** පඤ්චකාමගුණාදිභෙදං එතං සුද්ධිං අකුසලාදිභෙදං අසුද්ධිඤ්ච අපස්සමානෝ; **විරතෝ චරෙති** සුද්ධියා අසුද්ධියා ච විරතෝ චරෙය්‍ය; **සනතිං අනුගතඤායාති** දිට්ඨිං අගහෙත්වා. එවං ඉතෝ බාහිරකෙ සීලුත්තමෙ සංයමෙන විසුද්ධිවාදෙ, තෙසං විඤාතං, **සීලබබතපරමා** සිනෝ අරහතෝ ච පටිපත්තිං දසෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤථාපි සුද්ධිවාදෙ බාහිරකෙ දසෙනෙතා තමූපනිසාය්‍යාති ගාථමාහ.

තඤ්ඤථෝ: සනතසෙඤ්ඤපි සමණබ්‍රාහමණා, තෙ **ජිගුවජිතං** අමරං තපං වා **දිට්ඨිසුද්ධිආදිසු** වා අඤ්ඤතරං **උපනිසාය අකිරිය** දිට්ඨිය වා **උදඛංඝරා** හුත්වා **භවාභවෙසු අවිතතණ්හා සුද්ධිං අනුඤ්ඤනනති** වදනති කථෙතනීති, එවං තෙසං අවිතතණ්හානං සුද්ධිං අනුඤ්ඤනනානං යොපි සුද්ධිපපතතමෙව අතතානං **මඤ්ඤෙය්‍ය**, තඤ්ඤපි අවිතතණ්හතතා භවාභවෙසු තං තං වඤ්චං **පස්සමානඤ්ඤ හි ජපිතානි** පුනපපුන ඛානනි යෙවාති අධිපපාථො, **තණ්හා** හි ආඤෙ විතා **තණ්හං** වඩ්ඪයතෙව, න කෙවලඤ්ච ජපිතානි, **සංඛිතඤඤම්පි පඤපිතෙඤ්ඤ**, තණ්හාදිට්ඨිහි වඤ්ඤ පඤපිතෙඤ්ඤ වඤ්ඤු සංඛිතමපි හොතීති වුත්තං හොති; භවාභවෙ පන වීතතණ්හතතා ආයතිං **චුතූපපාතො ඉධ යඤ්ඤ නත්ථි, ස ඛෙන වෙඛඤ්ඤ කුහිඤ්චි ජපෙ**. අයං එතිඤ්ඤා ගාථාය සම්බන්ධො, සෙසං නිදෙඤෙ වුත්තමෙව.

යමාහූති පුවඤාගාථා.

ඉදානි, යඤ්ඤමා එකොපි එත්ථ වාදෙ සවෙවා නත්ථි, කෙවලං දිට්ඨි මත්තකෙන හි තෙ වදනති, තඤ්ඤමා තම්පථං දසෙනෙතා සකං ගිනි ඉමං තාව විඤ්ඤජජනගාථමාහ. තත්‍ර **සම්මුනිනති** දිට්ඨිං, එවමෙතෙසු සකං ධම්මං පරිපුණ්ණං බ්‍රුවනෙතඤ්ඤ අඤ්ඤඤ්ඤස්ස පන ධම්මං "නිහීන"නති වදනෙතඤ්ඤ යඤ්ඤ කඤ්ඤචි– **පරඤ්ඤ** වෙ වමහංගෙනෙත හීනොති ගාථා. තඤ්ඤථෝ: යදි **පරඤ්ඤ** නින්දිතකාරණා **හීනෝ** භවෙය්‍ය, **න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි** අඤෙඤා භවෙය්‍ය, කිං කාරණං: සුද්ධි හි

අඤ්ඤස්ස වදතනි ධම්මං නිස්සිතතෝ, සබ්බෙ ච[1] තෙ **සම්මි දළ්හං වදතා** සකධම්මෙ දළ්හවාදෙ එව, කිඤ්චි හීයේ‍යා?; සද්ධම්ම[2]පූජාති ගාථා. තත්‍රායං පෙළා: තෙ ච තිත්ථියා **යථා පසංසනති සකාගමනානි, සද්ධම්මපූජාපි** නෙසං **තථෙව** වත්තති, තෙ හි අතිවිය සත්‍ථාරාදීනි සක්කරොනති; තත්‍ථ යදි තෙ පමාණං[3] සියුං, එවං සන්තෙ **සබ්බෙව වාදා නසියා[4] භවෙයය්‍යුං**, කිං කාරණං.[5] **සුද්ධි හි නෙසං පවත්තතමෙව** න සා අඤ්ඤත්‍ර සිජ්ඣති නාපි පරමත්‍ථතොා, අත්තනි දිට්ඨිගාහමත්තෙන මෙව හි තං තෙසං පරපත්තවයතෙය්‍යබුද්ධීනං. යොා වා පන විපරීතොා බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණොා, තස්ස-න බ්‍රාහ්මණස්ස පරතොෙය්‍යමත්තීති ගාථා. තස්සායං පෙළා: **බ්‍රාහ්මණස්ස** හි "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන සුදිට්ඨත්තා පරොන නොතබ්බං **ඤාණං නත්‍ථි**, දිට්ඨි **ධම්මස්ස** "ඉදමෙව සච්ච"නති නිච්ඡිතත්තා **සමුග්ගහිතම්පි** නත්‍ථි, තඞ්කාරණා සොා දිට්ඨිකලහානි අතීතොා, **න** ච සොා **සෙට්ඨතතා පස්සති ධම්ම මඤ්ඤං අඤ්ඤත්‍ර** සත්‍ථුපත්‍ථානාදීහි,

ජානාමීති ගාථාය සම්බන්ධොා අත්‍ථොා ච: එතත්තාවතා ච පරමත්‍ථ බ්‍රාහ්මණොා නහි සෙට්ඨතතා පස්සති ධම්මමඤ්ඤං, අඤ්ඤං පන තිත්ථියා පරවිත්තඤ්ඤාණාදීහි ජානනත්තා පස්සනත්තාපි **ජානාමි පස්සාමි නථෙව එතනති** එවං වදනතාපි ච දිට්ඨියා **සුද්ධිං පවෙදෙනති**, කස්මා: යස්මා තෙසු එකොපි **අදදක්ඛි වෙ** අද්දස වෙපි තෙන පරවිත්තඤ්ඤාණාදිනා[6] යථාභූතමත්ථං, **කිං හි තුම්හස්ස නොන** තස්ස තෙන දස්සනෙන කිං කතං-කිං දුක්ඛපරිඤ්ඤ සාධිතා උදාහු සමුදයපහාණාදිනා අඤ්ඤ තරං,-යතොා සබ්බථාපි අතික්කමිත්වා අරියමග්ගං තෙ තිත්ථියා **අඤ්ඤ නෙව වදනති සුද්ධිං**, අතික්කමිත්වා වා තෙ තිත්ථියෙ බුද්ධාදයොා අඤ්ඤතෙව වදනති සුද්ධිනති.

පස්සං නරොති ගාථාය සම්බන්ධොා අත්‍ථොා ච: කිඤ්චි හීයේ‍යා; යථායං **පරවිත්තඤ්ඤාණාදීහි අදක්ඛි**, සොා **පස්සං නරෝ දක්ඛිති නාමරූපං**, **තතොා පරං දිට්ඨාන වාඤ්ඤස්සති කානිමෙව** නාමරූපානි නිච්චතොා සුඛතොා වා න අඤ්ඤත්‍රා; සොා එවං පස්සන්තොා **කාමං බහූ පස්සතු අපස්සං වා** නාමරූපං නිච්චතොා සුඛතොා ච, අත්‍ථස්ස එවරූපෙන දස්ස **නෙන නහි නොන සුද්ධිං කුසලා වදනතීති**. නිච්ඡස වාදීති ගාථාය සම්බන්ධොා අත්‍ථොා ච:තෙන ච දස්සනෙන සුද්ධියා අසතියාපි යොා"ජානාමි පස්සාමි තථෙව එත"නති එවං **නිච්ඡසවාදි**, එතං වා දස්සනං පටිච්ච දිට්ඨියා සුද්ධිං පවෙදෙන්තා "ඉදමෙව සච්ච"නති එවං නිච්ඡසවාදී, සොා **සුබ්බිනයොා න** හොති තං තථා **පකප්පිතං** අභිසඞ්ඛටං දිට්ඨිං **පුරෙක්ඛ රණො**, සොා[7] හි යං[7] සත්‍ථාරාදිං නිස්සිතොා **තථෙව සුභං වදනොා සුද්ධිං වදෙ**, "පරිසුද්ධොාදෙ පරිසුද්ධදස්සනොා වා අහ"නති අත්තානං **මඤ්ඤමානොා තත්‍ථ තත්‍රුදහා** සොා තත්‍ථ සකාය දිට්ඨියා අවිපරීත මෙව සොා අද්දස, යථා සා දිට්ඨි පවත්තති, තථෙව නං අද්දස,[8]අඤ්ඤථා

1. සබ්බෙව-බහූසු. 3. ඉං. පමාණං. 5. සී. කාරණං. 7. තත්‍ථ බහූසු.
2. සී. සඞ්ඝම්ම. 4. තපිවා-කත්‍ථචි. 6. ම. පරචිත්තාදිනා. 8. ම. පස්සති.

පස්සිතුං න ඉච්ඡතීති අධිප්පායෝ, එවං පකප්පිතං දිට්ඨිං පුරෙකඛාරණෙසු තිත්තියෙසු-න බ්‍රාහ්මණෙ කප්පමුපෙති සඛ්ඛතති ගාථා. තත්ථ **සඛ්ඛතති** සඛ්ඛාය, ඤාතිත්වාති අත්ථෝ; **නපි සුණබබ්ඛිති** සම්පතති සුණාදිනා අකතතණ්හාදිට්ඨිබන්ධි, තත්ථ විඤ්ඤුහෝ නාපි අස්ස සුණෙන කතෝ බන්ධි අත්ථීති නපි සුණබන්ධි; **සම්මුතියොති** දිට්ඨියෝ; **පුථුජ්ජාති** පුථුජ්ජනසමඛවා; **උග්ගහණ්හානමෙසෙදති** උග්ගහණතති අසෙසදි, අසෙසදි තා සම්මුතියෝ උග්ගණ්හනතීති වුත්තං හොති.

කිඤ්ච භියෙය්‍ය; විස්සජ්ජ ගණ්හනීති ගාථා. තත්ථ **අනුග්ගහොති** උග්ගහණවිරහිතෝ, සොපි නාස්ස උග්ගහොති අනුග්ගහෝ, න වා උග්ගණ්හතීති අනුග්ගහෝ, කිඤ්ච භියෙය්‍ය; සෝ එවරූපෝ-පුබ්බාසවෙති ගාථා. තත්ථ **පුබ්බාසවෙති** අතීතරූපාදීනි ආරබ්භ උපජ්ජමානඛමෙ කිලෙසෙ, **නවෙති** පවත්තුපපන්නරූපාදීනි ආරබ්භ උපජ්ජමානඛමෙ; **න ඡන්දගූති** න ඡන්දදිවසෙන ගච්ඡති; **අනාසතෙසු විනෙති** කතාකතවසෙන අතාසානං අගරහනෙසු එවං අනාසතගරහී ච,- සෝ සඛ්ඛමෙසූති ගාථා. තත්ථ **සඛ්ඛමෙසූති** වාදස[1]දිට්ඨිඛමෙසු **යං කිඤ්චි දිට්ඨං වාති** එවං පහෙදෙසු **පඤ්ඤාභරොති** පඤ්ඤා[2]භරෝ; න කපෙපතීති **න කප්පියො**, දුවිඛමපි කපපං න කරොතීති අත්ථෝ; **නූපරතොති** පුථුජ්ජන කල්‍යාණක-සෙඛා විය උපරතිසමඛිගිපි න හොති; **නපත්තියොති** නිත්තණ්හා, තණ්හා හි පත්ථයතීති පත්තියා, නාස්ස පත්තියාති=න පත්තියොති. සෙසං තත්ථ තත්ථ පාකටමෙවාති න වුත්තං, එවං අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙද සුත්තෙ වුත්තසදිසො එවාභිසමයො අහොසීති.

මහාවිසුඛ සුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 14.

පුච්ඡාමි ත්වන්ති තුවටකසුත්තං. කා උපපත්ති? ඉදමපි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ"කා නුඛෝ අරහත්තපපත්තියා පටිපත්ති"ති උපන්න චිත්තානං එකවචානං දෙවතානං තමත්ථං පකාසෙතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන'ත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ ආදිගාථාය තාව **පුච්ඡාමීති** එත්ථ අදිට්ඨජොතනාදිවසෙන පුච්ඡා විභජිතා; **ආදිවචඛඤ්ඤතති** ආදිවචස්ස ගොත්තබන්ධු; **විවෙකං ඤානිපදඤ්ඤාති** විවෙකඤ්ච ඤානිපදඤ්ච; **කථං දිඤ්ඤාති** කෙන කාරණෙන දිස්වා, කථං පවත්තදස්සනො හුත්වාති වුත්තං හොති.

අථ භගවා-යස්මා යථා පස්සතෙතා කිලෙසෙ උපරුන්ධති, තථා පවත්තදස්සනො හුත්වා පරිනිබ්බාති, තස්මා තමත්ථං ආවිකරොතෙතා ඤානපපාකරෙන තං දෙවපරිසං කිලෙසපපහාණෙ නියොජෙතෙතා මූලං පඤ්චඛඛ්ධායාති ආරභිත්වා පඤ්චගාථා අභාසි, තත්ථ ආදිගාථාය

---

1. චාඤ්ඨ-ඤ්ඤවි. 2. ම. පාඨ.

තාව සඞ්ඛිපතෝ: "පපඤ්චා"ති සඞ්ඛාතතණ්හා පපඤ්චා එව පපඤ්ච සඞ්ඛා, තස්සා අවිජ්ජාදයෝ කිලෙසා මූලං, තං **පපඤ්චසඞ්ඛායඤ්ච මූලං අස්මීති** පවත්තමානස්ස **සඞ්ඛං මත්තායඤ්ච උපරුන්ධේ, යා තාව අජ්ඣත්තං නත්ථා** උපපජ්ජේය්‍යුං, තාසං **විනයාය සදූසනෝ සික්ඛේ** උපට්ඨිතසති හුත්වා සික්ඛෙය්‍යාති. එවං තාව පඨමගාථාය එව තිසික්ඛා යුත්තං දෙසනං අරහත්තනිකූටෙන දෙසෙත්වා පුන මානපපහාණ වසෙන දෙසෙතුං 'යං කිඤ්චී'ති ගාථමාහ. තත්ථ **යං කිඤ්චි ඛම්මමභි ජානෑ, අජ්ඣත්තන්ති** යං කිඤ්චි උච්චාකුලීනතාදිකං අත්තනෝ ගුණං ජානෙය්‍ය, **අථවාපි ඛණිඩ්ඩා** ආවරිය්‍යුපජ්ඣායාදීනං[1]වා ගුණං ජානෙය්‍ය; **න සෙන මානං**[2] **කුබ්බේථාති** තෙන ගුණෙන මානං න කරෙය්‍ය **ඉදන්හිස්ස** අකරණවිධිං දස්සෙන්තෝ 'සෙය්‍යෝ න තෙන්නා'ති ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: **සෙන** ව මානෙන "සෙය්‍යෝහ"න්ති වා "නීවොහ"න්ති වා "සරිකෙඛාහ"න්ති **වාපි න මඤ්ඤෙය්‍ය**, තෙහි ව උච්චාකුලීන තාදීහි ගුණෙහි **සුට්ඨෝ අනෙඤ්ජරූපෙහි** "අහං උච්චාකුලා පබ්බ ජිතෝ"ති ආදිනා නයෙන අත්තානං චිත්තපෙතෝ **න නිවෙය්‍ය**,

එවං මානපහාණවසෙනපි දෙසෙත්වා ඉදානි කිලෙසූපසමවසෙන දෙසෙතුං 'අජ්ඣත්තමෙවා'ති ගාථමාහ. තත්ථ **අජ්ඣත්තමෙව උප සමෙති** අත්තනි එව රාගාදි සඞ්ඛිලෙසෙ උපසමෙය්‍ය; **න අඤ්ඤතෝ භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍යාති** යථෙත්ථ ච සත්තපඨානාදීනි අඤ්ඤත උපායෙන සන්තිං න පරියෙසෙය්‍ය; **කුහනා නිරත්තං** වාති නිරත්තං කුතෝ එව, ඉදානි අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස වීණාසවස්ස තාදිභාවං දස්සෙන්තෝ 'මජ්ඣෙ යථා'ති ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: **යථා** මහා **සම්මුදස්ස** උපරිමහෙට්ඨිමභාගානං වෙමජ්ඣභූතෙ චතුයොජනසහස්සප්පමාණෙ **මජ්ඣෙ**-පබ්බතන්තරෙ **සීතස්ස** වා මජ්ඣෙ සම්මුදස්ස **ඌම්හි න ජානති; සීතොව** සෝ හොති අවිකම්පමානෝ, **එවං** අනෙජෝ වීණාසවෝ ලාභාදීසු **සීතෝ අස්ස** අවිකම්පමානෝ; සෝ තාදිසෝ රාගාදිං **උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චිති.**

ඉදානි **එතං**[3] අරහත්තනිකූටෙන දෙසිතධම්මදෙසනං අඛාතු මොදනෙත්වා තස්ස ව අරහත්තස්ස ආදිපරිපදං[4] පුච්ඡනෙත්වා නිම්මිත බුද්ධෝ 'අකිත්තයී'ති ගාථමාහ. තත්ථ **අකිත්තයීති** ආචික්ඛි; **විවට චක්ඛූති** විවටෙහි ඤාණචක්ඛූහි පඤ්චහි චක්ඛූහි සමන්නාගතෝ; **සක්ඛි ධම්මන්ති සඞ්ඝං අභිඤ්ඤතං අත්තපච්චක්ඛං**[5] ධම්මං; **පරිස්සයවිනයන්ති** පරිස්සයවිනයනං; **පරිපදං වදෙතීති** ඉදානි පරිපත්තිං වදෙති; **භද්දමෙතස්සාති** භද්දං තව අස්සාති භගවන්තං ආලපන්තෝ ආහ, අථ වා භද්දං සුන්දරං තව පරිපදං වදෙතීතිපි වුත්තං හොති; **පාතිමොක්ඛං අථවාපි සමාධින්ති** තමෙව පරිපදං භින්දිත්වා පුච්ඡති; පරිපදන්ති එතෙන හි මග්ගං පුච්ඡති, ඉතරෙහි සීලං සමාධිඤ්ච පුච්ඡති.

1. ම. ආචරිය්‍යුපජ්ඣායානං. 2. රාම.-බ්‍යුත්ත. 3. එවං.-කත්ථචි. 4. සී. ආදිපදං.
5. පච්චක්ඛ.-බ්‍යුත්ත

අථස්ස භගවා-යස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරෝ සීලස්ස රක්ඛා, යස්මා වා ඉමිනාව'නුක්කමෙන[1] දෙසියමානා අයං දෙසනා නාසං දෙවතානං සපායා, තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරතෝ පභුති පටිපදං දස්සෙන්තෝ 'චක්ඛූහී'ති ආදිමාරද්ධෝ. තත්ථ **චක්ඛූහි නෙව ලොලස්සාති** අදිට්ඨදස්සි තබ්බාදිවසෙන චක්ඛූහි ලොලෝ නෙවස්ස; **ගාමකථාය ආවරයෙ සොතන්ති** තිරච්ඡානකථාතෝ සොතං ආවරෙය්‍ය. **එස්සෙනාති** රොග එස්සෙන; **භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍යාති** තස්ස එස්සස්ස විනොදනත්ථාය කාමභවාදිභවඤ්ච න පත්ථෙය්‍ය; **හෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යාති** තස්ස එස්සස්ස පච්චයභූතෙසු සීහව්‍යග්ඝාදිසු හෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය,අවසෙසෙසු වා ඝාණින්ද්‍රියමනින්ද්‍රියවිසයෙසු නපපවෙධෙය්‍ය, එවං පරිපූරෝ ඉන්ද්‍රියසංවරෝ වුත්තෝ හොති; පුරිමෙහි වා ඉන්ද්‍රියසංවරං දස්සෙත්වා ඉමිනා "අරඤ්ඤේ වසතා හෙරවං දිස්වා වා සුත්වා වා න වෙධිතබ්බන්ති" නාති දස්සෙති.

ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරාති එතෙසං අන්නාදීනං යං කිඤ්චි ධම්මෙන ලභිත්වා "අරඤ්ඤේ ච සෙනාසනෙ වසතා සදූ දුල්ලභ"නති විත්තෙත්වා සන්නිධිං න කරෙය්‍ය; **ඛාදිං න පාදලොලස්සාති** ඛාදනාභිරතෝ ච නව පාදලොලෝ අස්ස; **විරමේ කුක්කුච්චේ නපපමජ්ජෙය්‍යාති** හත්ථකුක්කුච්චාදිං කුක්කුච්චං විනොදෙය්‍ය සක්කච්ච කාරිතාය චෙත්ථ නපපමජ්ජෙය්‍ය, **නාදිං මාසං හසෙ ඛිඩ්ඩන්ති** ආලසියඤ්ච මාසඤ්ච හස්සඤ්ච කාසිකවාචසිකඛිඩ්ඩඤ්ච; **සම්භසන්ති** සද්ධිං විහසාය; **ආථබ්බණන්ති** ආථබ්බණිකමන්තපපයොගං; **සුපිනන්ති** සුපිනසත්ථං, **ලක්ඛණන්ති** මණිලක්ඛණාදිං; **නෝ විදහෙති** නපපයොජෙය්‍ය; **විරුතඤ්ච්චාති** මිගාදීනං වසිතං, **පෙසුණෙය්‍යන්ති** පෙසුඤ්ඤං, **කයවික්කයෙති** පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං වඤ්චනා වසෙන වා උදයපත්තාවසෙන වා **න තිට්ඨෙය්‍ය, උපවාදං භික්ඛූ න කරෙය්‍යාති** උපවාදකරෙ කිලෙසෙ අනිබ්බත්තෙත්තෙනා අත්තනි පරෙහි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උපවාදං න ජනෙය්‍ය; **ගාමෙ ච නාභි සජ්ජෙය්‍යාති** ගාමෙ ච ගිහිසංසග්ගාදීහි නාභිසජ්ජෙය්‍ය; **ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යාති** ලාභකාමතාය ජනං නාලපෙය්‍ය;

පසුතානති විවරාදීහි සම්පයුත්තං තදත්ථං වා පයොජිතං; **මොස වජ්ජං න නියෙථාති** මුසාවාදෙ න නියෙථ; **ජීවිකෙනාති** ජීවිකාය, **සුත්වා රුසිනෝ බහුං වාචං සමණානං වා පුථුවචනානන්ති** රුසිතෝ සට්ඨිතෝ පරෙහි තෙසං සමණානං වා බහුම්පි අනිට්ඨවාචං සුත්වා; **න පතිවජ්ජාති** න පටිවදෙය්‍ය,-කිං කාරණං? **නහි සන්තෙනා පතිසෙනිකරොන්ති. එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤායාති** සබ්බමෙතං යථාවුත්තධම්මං[2] ඤත්වා; **විචිනන්ති** විචිනන්තෝ; **ඝනන්ති නිබ්බුතිං** ඤත්වාති නිබ්බුතිං රාගාදීනං ඝනන්ති ඤත්වා "කිං කාරණං නපපමජ්ජෙ"ඉති වෙ: 'අභිභූ හි සෝ'ති

1. ම. ඉමිනානුක්කමෙන. 2. ම. යථාභූතං ධම්මං.

ගාථා. තත්ථ **අභිභූති** රූපාදිනං අභිභවිතා, **අනභිභූතෝති** තෙහි අනභිභූතෝ; **සක්ඛිං ධම්මං අභිඤ්ඤාසමදක්ඛීති** පච්චක්ඛමෙව අභිඤ්ඤාය ධම්මමදක්ඛි; **සදා නමස්සමනුසික්ඛෙති** සදා නමස්සනෙන තිස්සොසික්ඛායො සික්ඛෙය්‍ය.

සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව; කෙවලං පන එත්ථ "චක්ඛුනි නෙව ලොලෝ"ති ආදිනි ඉන්ද්‍රියසංවරෝ, "අත්තානමථෝ පානාන"න්ති ආදීහි ඤාණාධිපතෙය්‍යපමුඛෙන පච්චයපරිසෙවනසීලං, මෙථුන මොසවජ්ජපෙසුණියාදීහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, "ආථබ්බණං සුපිනං[1] ලක්ඛණ"න්ති ආදීහි ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, "ඛාය අස්සා"ති ඉමිනා සමාධි, "විවිනං භික්ඛූ"ති ඉමිනා පඤ්ඤා; "සදා සතෝ සික්ඛෙ"ති ඉමිනා පුන සබ්බෙපතෝ තිස්සොපි සික්ඛා, "අථාසනෙසු සයනෙසු අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍ය, නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍යා"ති ආදීහි සීල සමාධිපඤ්ඤානං උපකාරූපකාර[2]සඛ්ඛණඛණවිනොදනානි වුත්තානීති.

එවං භගවා නිමිත්තස්ස පරිපුණ්ණපටිපදං වත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසෙ එවාභිසමයො අහොසීති.

තුවටකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

4. 15.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතන්ති අත්තදණ්ඩසුත්තං. කා උප්පත්ති: යො සො සම්මාපරිබ්බාජනියසුත්තස්ස උප්පත්තියං වුච්චමානාය සාකිය කොලියානං උදකං පච්චව කලහො වණ්ණිතො, තං සුත්වා භගවා සුත්තකා කලහං කරොන්තා, හන්ද නෙ වාරෙමී"ති චින්තා යෙසානං මජ්ඣෙ ඨත්වා ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පඨමගාථායපෙථා: යං ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකං වා සම්පරායිකං වා භයං[3] ජාතං, තං සබ්බං **අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං** අත්තනො දුච්චරිතකාරණා ජාතං, එවං සන්තෙපි **ජනා පස්සථ මච්ඡසෙ** ඉමං සාකියාදිජනං පස්සථ අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙධකං හිංසකා බාධකන්ති.

එවං තං පටිවිරුද්ධං විපරිපජ්ජනං ජනං පරිහාසිත්වා අත්තනො සම්මාපටිපත්තිදස්සනෙන තස්ස සංවෙගං ජනෙතුං ආහ: **සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි යථා සංවිජිතං මයා** පුබ්බෙ බොධිසත්තභූතෙනෙව සතාති අධිප්පායො.

ඉදානි-යථානෙන සංවිජිතං,[3] තං පකාරං දස්සෙන්තො **එදිසා නන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **එදිසානන්ති** තණ්හාදීහි[4] කම්පමානං; **අපෙපාදසෙති** අපථදසෙ; **අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි ව්‍යාරුද්ධෙ දිස්වාති** නානාසත්තෙ ව අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි සද්ධිං විරුද්ධෙ දිස්වා; **මං භයමාවිසීති** මං භයං පවිට්ඨං. **සමණානමහෙරෙ ලොමහංසොති** නිරයං ආදිං

1. සුපින-ඔඤ්ඤ. 2. ම. නත්ථි. 3. සී. සංවිදිතං. 4. ම. තණ්හාදිවසිකං.

කත්වා සම්භතතො ලොකො අසාරෙ නිච්චසාරාදිවිරහිතො; **දිසා සබ්බා සමෙධිතා**ති සබ්බා දිසා අනිච්චතාය කම්පිතා; **ඉච්ඡං භවන මනතනොති** අත්තතො තාණං ඉච්ඡන්තෙහා; **නාදසාසිං අනොසි තනති** කිඤ්චි[1] ඨානං ජරාදීහි අනජ්ඣාවුත්ථං තාදුකඤ්. **ඔසානෙඤ්චව ව්‍යාරුළ්හ දිස්වා මෙ අරති අහූති** යොබ්බඤ්ඤාදීනං ඔසානෙ එව අන්තගමනෙ එව විනාසනෙ එව ජරාදීහි ව්‍යාරුළ්හ ආහතචිත්තෙන සන්තෙන දිසවා අරති මෙ අහොසි; **අථෙපථ සල්ලන**න්ති අථ එතෙසු සත්තෙසු රාගාදිසල්ලං; **හදයනිස්සිතන**න්ති චිත්තනිස්සිතං. "කථංආහු භාවං සල්ල"න්ති චෙ: 'යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණා'ති ගාථා. තත්ථ **දිසා සබ්බා විධාවනී**ති සබ්බා දුච්චරිතාදිසාපි පුරත්ථිමාදිදිසාසිදිසාපි ධාවති; **නමෙව සල්ලං අබ්බුය්හ න ධාවති නාසිදනී**ති තමෙව සල්ලං උද්ධරිත්වා තා ව දිසා න ධාවති චතුරොඝෙ ච න සීදතීති.

එවං මහානුභාවෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණෙඝච්චපි ච සත්තෙසු-'තත්ථ සික්ඛානුගියන්ති යානි ලොකෙ ගථිතානී'ති ගාථා. **තස්සත්ථෝ**: යෙ **ලොකෙ** පඤ්ච කාමගුණා[2]'පටිලාභාය ගථියන්තී'ති කත්වා **ගථිතා**නීති වුච්චන්ති, චිරකාලාසෙවිතත්තා වා ගථිතානීති, **තත්ථ** තානිමිත්තං ගහිසික්ඛාදිකා අනෙකා **සික්ඛා** කථියන්ති උග්ගණ්හන්ති වා,-පඤ්ච යාව පමත්තෙහා වායං ලොකො; යතො **පණ්ඩිතෙ**හා කුලපුත්තෙහා **තෙසු** වා ගථිතෙසු තාසු වා සික්ඛාසු අධිමුත්තෙහා **න සියා** අසුඤ්ඤදව්වූ අනිච්චාදි දස්සනෙන **නිබ්බිජ්ජ සබ්බභවා කාමෙ අත්තනා නිබ්බාණමෙව සික්ඛෙය්‍ය**.

ඉදානි-යථා නිබ්බාණාය සික්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙතෙහා 'සවෙහා සියා'ති ආදිමාහ. තත්ථ **සවෙහා**ති වාවාසවෙවන **සුණාසවෙවන** මඝ සවෙවන ච සම්භාගතෙහා; **විහතපෙසුණොති** පහීණපෙසුණෙහා; **වෙච්ඡ්ජ**න්ති මච්ඡරියං, **නිදදං නඤ්ඤං සඉහ ජීවනති** පවලාසිකඤ්ච කායාලසියඤ්ච විත්තාලසියඤ්චාති ඉමෙ තයො ධම්මෙ අභිභවෙය්‍ය; **නිබ්බාණමනසොති** නිබ්බාණනින්නාවිත්තෙහා, **සාහසාති** රත්තස්ස රාගවරියාදිභෙදං සාහසකරණං, **ලුද්ධං නාභිනන්දෙය්‍යාති** අනිත්තං නාභිනන්දෙය්‍ය; **නවෙති** පච්චුප්පන්නෙ; **නිසමානොති** විනස්සමානෙ; **ආකාසං න සිතො සියාති** තණ්හං නිස්සිතෙහා න භවෙය්‍ය, තණ්හා හි රූපාදීනං ආකාසනතෙහා ආකාසොති වුච්චති, "කිංකාරණං ආකාසං න සිතෙහා සියා"ති චෙ? අහං හි ඉමං-'ගෙධං බ්‍රූමී'ති ගාථා. තස්සත්ථෝ: අහං හි ඉමං ආකාසසඞ්ඛාතං තණ්හං රූපාදීසු ගිජ්ඣනතෙහා **ගෙධං බ්‍රූමි** "ගෙධෙ"ති වදමි; කිඤ්චි හියෙය්‍යා? අවහනනට්ඨෙන "ඔඝෙ"ති ච ආජවනට්ඨෙන **"ආජවී"**නති ච, "ඉදං මය්හං, ඉදං මය්හ"නති ජපකාරණතෙහා **"ජප්පන"**නති ච, දුම්මුඤ්චනට්ඨෙන **"ආරම්මණ"**නති ච, කම්පකරණෙන **"ඛෙමන"**නති ච බ්‍රූමි, එසා ව ලොකස්ස පලිබොධ නට්ඨෙන **දුරතික්කමණීයට්ඨෙන** ච **කාමපඩෙකා දුරච්චයොති**. "ආකාසං න සිතෙහා සියා"ති එවං වුත්තෙහා වා "කිමෙතං ආකාස"නති

1. සඤ්ඤී-සී. 2. ගුණ-සී.

වෙ: ගෙඩං බ්‍රෑමීති එවමපි තස්සා ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්‍ථ පදයොජනා: "ආකාඝ"නති ගෙඩං බ්‍රෑමීති, තථා යඤ්ඤං "මහොසෝ"ති වුච්චති, තං බ්‍රෑමි; ආජ්ජං බ්‍රෑමි; ජප්පනං බ්‍රෑමි; කම්පනං බ්‍රෑමි; යඤ්ඤං සදෙවකෙ ලොකෙ කාමපඛ්‍යා දුරච්චයෝ, තං බ්‍රෑමි, එවමෙතං ගෙඩාදිපරියායං ආකාඝං අනිස්සිතො-'සච්චා අවොක්කම්මා'ති ගාථා. තස්සත්‍ථෙ: පුබ්බෙ වුත්තනා නිවිධා **සච්චා අවොක්කම්මා** මොනෙය්‍යපත්තියා **මුනී**ති සඞ්ඛං ගතො නිබ්බා **ණප්පලෙ තිට්ඨති ඛ්‍රාහ්මණෝ, සබ්බෙ** එවරූපො සබ්බාති ආයතනානි **නිස්සජ්ජිච්චා සබ්බෙනාති** වුච්චතීති. කිඤ්චා භියෝ:? සබ්බෙ විද්‍වාති ගාථා. තත්‍ථ **ඤත්වා** ඛම්මීනති අනිච්චාදිනයෙන සඞ්ඛතධම්මං ඤත්වා; **සම්මා සෝ ලොකෙ ඉරියානොති** අසම්මා ඉරියනකරානං කිලෙසානං පහාණා සම්මා සෝ ලොකෙ ඉරියමානො, එවං අපිහෙතෙනා ච,-යොධ කාමෙසූති ගාථා, තත්‍ථ **සඞ්ගනති** සත්තවිධසඞ්ගඤ්ච; **සෝ අවචනති නාජ්ඣෙතීති** නාභිජ්ඣති. තස්මා, තුම්හෙසුපි යෙ එවරූපො හොතු ඉච්ඡති, තං වදමි: යං පුබ්බෙති ගාථා. තත්‍ථ **යං පුබ්බෙති** අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනධම්මං කිලෙසජාතං අතීතකම්මඤ්ච; **පච්ඡා නෙ මාහු කිඤ්චනානති** අනාගතෙපි සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනධම්මං රාගාදිකිඤ්චනං මාහූ; **මජ්ඣෙ ච නො ගහෙස්සසීති** පච්චුප්පන්නෙ රූපාදිධම්මෙපි න ගහෙස්සසි වෙ.

එවං "උපසන්තො චරිස්සසී"ති අරහත්තපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අරහතො ථුතිවසෙන ඉතො පරා ගාථායෙ අභාසි. තත්‍ථ සබ්බසොති ගාථාය **ඔමාසනානි** මඤ්ඤනාකාරණං, මම ඉදන්ති ගහිතං වා වඤ්ඣු; **අසතා ව න සොචතීති** අවිජ්ජමානාකාරණා අසන්තාකාරණා න සොචති;[1] **න ජීයතීති** ජානිං නාධිගච්ඡති. කිඤ්චා භියෝ:? යස්ස නත්ථී'ති ගාථා. **තත්‍ථ කිඤ්චනානති** කිඤ්චි රූපාදිධම්මජාතං, කිඤ්චා භියෝ:? **අනුඛ්‍රීති** ගාථා, තත්‍ථ **අනුඛ්‍රීති** අනිස්සුති, **අනිමඤ්ඤී**[2]තිපි කෙචි පඨන්ති; **ඛ්‍රාඛ්‍රඩි සමොති** සබ්බත්‍ථ සමො, උපෙක්ඛකොති අධිප්පායො, කිං වුත්තං හොති: යො සො "නත්ථි මෙ"ති න සොචති, තම්හා අවිකම්පිතං **පුඤ්ඤලං පුථෙජ්ජා සමානො අනිමඤ්ඤී අනානුගිද්ධො අනෙජෝ ඛ්‍රාඛ්‍රඩි සමෝ**"ති ඉමං තස්මිං පුඤ්ඤලෙ වතුබ්බිධං **ආනිසංසං බ්‍රූමි**. කිඤ්චා භියෝ:? අනෙජස්සාති ගාථා. තත්‍ථ **නිඛ්‍රඩිතීති** පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදිසු යො කොචි සඞ්ඛාරො, සො හි-යස්මා නිඛ්‍රඩියති නිඛ්‍රඩරොති ච, තස්මා **නිඛ්‍රඩිතීති** වුච්චති; **විසාරමහානි** විවිධා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදිකා ආරම්භා; **ඛ්‍රාඛ්‍රමං පස්සති ඛ්‍රාඛ්‍රඩිති** සබ්බත්‍ථ අභයමෙව පස්සති, එවං පස්සනෙත්‍ථා,-න සමෙසූති ගාථා. තත්‍ථ **න වදතීති** "සදිසො 'හමස්මි'"ති ආදිනා මානවසෙන සමෙසුපි අත්තානං න වදති, **ඛ්‍රාඛ්‍රමෙසූපි, උ්‍රසෙසූපි; නාඥෙති න නිරස්සනීති** රූපාදිසු කිඤ්චි ධම්මං න ගණ්හාති න නිස්සජ්ජති. සෙසං සබ්බත්‍ථ පාකටමෙව, එවං අරහත්තනිකූටෙන

1. සී. I. II. & V. අවිජ්ජමානකාරණා න සොචති අවිජ්ජමානකාරණා අසන්තකාරණා න සොචති. 2. අනඤ්ඤී අනුවත්තී-කත්‍ථචි.

දෙසනං නිට්ඨාපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා සාකියකුමාරා ච කොලියකුමාරා ච එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා, තෙ ගහෙත්වා භගවා මහාවනං පාවිසීති.

පරමත්ථජෝතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථාය

සුත්තනිපාතඅට්ඨකථාය

අත්තදණ්ඩසුත්තවණ්ණනාය

සමත්තානි.

---

4. 16.

න මෙ දිට්ඨොති සාරිපුත්තසුත්තං. ථෙරපඤ්හසුත්තන්තිපි වුච්චති. තා උපත්තිං: ඉමස්ස සුත්තස්ස උපත්තිං-රාජගහෙ සෙට්ඨිස්ස වන්දනඝටිකාය පටිලාභං ආදිං කත්වා තාය ඝටිකාය කතස්ස පත්තස්ස ආකාසෙ උස්සාපනං, ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස ඉද්ධියා පත්තගහණං, තස්මිං වත්ථුස්මිං සාවකානං ඉද්ධිපටික්ඛෙපො, තිත්ථියානං භගවතා සද්ධිං පාටිහාරියං කාතුකාමතා, පාටිහාරියකරණං, භගවතො සාවත්ථිගමනං, තිත්ථියානුබන්ධනං, සාවත්ථියං පසෙනදිනො බුද්ධුපගමනං, ගණ්ඩම්බපාතුභාවො, චතුන්නං පරිසානං තිත්ථියජ්ඣාසං පාටිහාරියකරණුස්සුක්කනිවාරණං, යමකපාටිහාරියකරණං, කතපාටිහාරියස්ස භගවතො තාවතිංසගමනං, තත්ථ තෙමාසං ධම්මදෙසනා, ආයස්මතා අනුරුද්ධත්ථෙරෙන යාචිතස්ස දෙවලොකතො සඞ්කස්ස නගරෙ ඔරොහණාති ඉමානි වත්ථූනි අනන්තරානන්තරෙ ච ජාතකානි විත්ථාරෙත්වා-යාව් දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි පූජියමානො භගවා මජ්ඣෙ මණ්ඩිමයෙන සොපානෙන සඞ්කස්සනගරෙ ඔරුය්හ සොපාණකළෙවරෙ අට්ඨාසි,

> "යෙ ඛ්වානපසුතා ධීරා නෙක්ඛම්මූපසමෙ රතා,
> දෙවාපි තෙසං පිහයන්ති සම්බුද්ධානං සතීමත"න්ති.

ඉමිස්සා ධම්මපදගාථාය වුච්චමානාය වුත්තා, සොපානකළෙවරෙ ඨිතං පන භගවන්තං සබ්බපඨමං ආයස්මා සාරිපුත්තො විඳි, තතො උපලවණ්ණා භික්ඛුණී, අඤ්ඤෙ ජනකායො, තත්‍ර භගවා විනෙතුං: "ඉමිස්සං පරිසතිං මොඝපුරිසානං ඉද්ධියා අභාවෙන පාකටෙ, අනුරුද්ධා දිබ්බචක්ඛුනා, පුණ්ණො ධම්මකථිකභාවෙන, සාරිපුත්තං පඤ්ඤාය පරිසා න කෙනචි ගුණෙන එවං අභාවෙති ජානාති; යන්නූනාහං සාරිපුත්තං පඤ්ඤාගුණෙන පකාසෙය්‍යන්ති. අථ ථෙරං පඤ්හං පුච්ඡි, ථෙරෙ භගවතා පුච්ඡිතං පුට්ඨප්පඤ්හං සෙඛපඤ්හං අසෙඛපඤ්හඤ්ච සබ්බං විස්සජ්ජෙසි, තදූ නං ජනෙ "පඤ්ඤාය අභාවෙ"ති අඤ්ඤාසි. අථ භගවා: සාරිපුත්තො න ඉදානෙව පඤ්ඤාය අභාවෙ, අතීතෙ පරොසහස්සෙ ඉසයො වනමූලඵලාහාරා පබ්බතපාදෙ වසන්ති, තෙසං ආචරියස්ස ආබාධො උපජ්ජි, උපට්ඨානානි වත්තන්ති; ජෙට්ඨන්තෙවාසි "සප්පායභෙසජ්ජං ආහරිස්සාමි, ආචරියං අප්පමත්තා

උපට්ඨහථා"ති වත්වා මනුස්සපථං අගමාසි. තස්මිං අනාගතෙයෙව ආචරියෝ කාලමකාසි, තං "ඉදානි කාලං කරිස්සති"ති අනෙතවාසිකා සමාපත්තිං ආරබ්භ පුච්ඡිංසු; සෝ "නත්ථි කිඤ්චී"ති ආහ ආකිඤ්චඤ්ඤ යතනසමාපත්තිං සඤ්ඤාය, අනෙතවාසිනෝ "නත්ථි ආචරියස්ස අධිගමෝ"ති අඤ්ඤථෙසුං, අථ ජෙට්ඨනෙතවාසී හෙඨාපිඨං ආදාය ආගන්ත්වා තං කාලකතං දිස්වා "ආචරියං කිඤ්චි පුච්ඡිත්ථා"ති ආහ. "අපුච්ඡිම්හ[1] නත්ථි කිඤ්චීති ආහ, න කිඤ්චි ආචරියෙන අධිගත"න්ති, "නත්ථි කිඤ්චීති වදනෙනා ආචරියෝ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං පවෙදෙසි, සක්කාතබ්බෝ ආචරියෝ"ති:

"පරොසහස්සම්පි සමාගතානං
කථෙය්‍යුං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
එකොපි සෙය්‍යා පුරිසෝ සපඤ්ඤා,
යෝ භාසිතස්ස විජානාති අත්ථ"න්ති.

කථිතෙ ච පන භගවතා[2] ජාතකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තෝ අත්තනෝ සද්ධිවිහාරිකානං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං අත්ථාය සප්පායසෙනාසන ගොචරසීලවතාදීනි පුච්ඡිතුං "න මෙ දිට්ඨෝ ඉතො පුබ්බෝ"ති ඉමං ථුතිගාථං ආදිං කත්වා අට්ඨ ගාථායෝ අභාසි, තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තෝ භගවා තත්‍ථෝ පරා සෙසගාථාහි.

තත්‍ථ **ඉතෝ** පුබ්බෙති ඉතෝ සඞ්කස්සනගරෙ ඔතරණතෝ පුබ්බෙ; **වගුවදෙති** සුන්දරවදෙ; **තුසිතා ගණ්ඩිමාගතොති** තුසිතා කායා චවිත්වා මාතුකුච්ඡිං ආගතත්තා තුසිතා ආගතෝ, ගණාචරියත්තා ගණ්ඩී, සහතුට්ඨථෙන වා තුසිතසඞ්ඛාතා දෙවලොකා ගණ්ඩී ආගතෝ; තුසිතානං වා අරහන්තානං ගණ්ඩී ආගතොති. දුතියගාථාය **සදෙවකස්ස ලොකස්ස යථා දිස්සතීති** සදෙවකස්ස ලොකස්ස විය මනුස්සානමපි දිස්සති. යථා වා දිස්සතීති තවජ්ජතෝ අවිපරිතතෝ දිස්සති; **චක්ඛුමාති** උත්තමචක්ඛු; **එකොති** පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතාදීහි එකෝ; **රහිනති** නෙක්ඛම්මරතිආදිං, තතියගාථාය **බහූනඤ්ච ඉධ බද්ධානන්ති** ඉධ බහූනඤ්ච ඛත්තියාදීනං, සිස්සා හි ආචරියෙ පටිබද්ධවුත්තිත්තා බද්ධාති වුච්චන්ති; **අජ්ඣෙ පඤ්ඤාන ආගමනන්ති** අත්තිකෝ පඤ්ඤාය ආගතොති අත්තිකානං වා පඤ්ඤාන, අත්ථි ආගමනං වාති. චතුත්ථගාථාය **විජිගුච්ඡතොති ජාතිආදීහි** අට්ඨියතෝ; **රිත්තමාසනන්ති** විවිත්තං මඤ්චපීඨං; **පබ්බතානං ගුහාසු වාති** "පබ්බතගුහාසු වා රිත්තමාසනං **භජතෝ**"ති සම්බන්ධිතබ්බං. පඤ්චමගාථාය **උච්චාවචෙසූති** නීතපණීතෙසු; **සයනෙසූති** විහාරාදිසු සෙනාසනෙසු; **කිවඤ්ඤා නත්ථ භෙරවාති** කිත්තකා තත්‍ථ භයකාරණා; **කුවඤ්ඤාතිපි** පාඨො, කුජ්ඣනෙත්‍වාති වත්‍ථා, න පන පුබ්බණ්හාපරං සඤ්ඤති. ඡට්ඨගාථාය **ඛනි පටිඝසායිති** කිත්තකා උපද්දවා; **අමනං දිසනති** නිබ්බාණං; තං හි අමතන්ති තථා නිද්දිසිතබ්බතෝ දිසා වාති, තෙන වුත්තං: අමතං

1. ම. ආපුච්ඡිම්හා. 2. ම. භගවතෝ.

දිසනති. **අභිසම්භවෙති** අභිභවෙය්‍ය; **පනූනමිති** පරියනෙත; සත්තම ගාථාය **සත්‍යස්ස ව්‍යපථයො** අඤ්ඤති කිදිසානි තස්ස වචනානි අස්සු. අට්ඨමගාථාය **එකොදි නිපකොති** එකග්ගචිත්තො පණ්ඩිතො.

එවං ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන තීහි ගාථාහි භගවන්තං පොමෙත්වා පඤ්චහි ගාථාහි පඤ්චසතානං සිස්සානං **අත්ථාය සෙනාසනගොචරසිල** වතාදිනි පුච්ඡිතො භගවා තම්පත්ථං පකාසෙතුං **විජිගුච්ඡමානස්සාති** ආදිනා නයෙන විස්සජ්ජනමාරද්ධො. තත්ථ පඨමගාථාය තාවත්ථෝ: ජාතිආදීහි **විජිගුච්ඡමානස්ස රිත්තස්සන්ං ඝසනං සෙවතො වෙ සමෙත්ථඛිණ්ඩාමස්ස** සාරිපුත්තත්ථිකභික්ඛුනො **ඉදිං ඨානු** විහාරෙ **යථානුඛම්මං**-යො ව අනුධම්මො, **තං තෙ පවක්ඛාමි යථාපජ්ඤං**-යථා පජානනෙතා වදෙය්‍ය, එවං වදාමීති. දුතියගාථාය **පරියනෙවාරිති** සීලාදිසු චතූසු පරියනෙතසු වරමානෙ; **ඛංඝාධිපානානනති** පිඩඝල මක්ඛිකානඤ්ච සෙසමක්ඛිකානඤ්ච, සෙසමක්ඛිකා හි තතො තතො අධිපතිත්ථං ඛාදන්ති, තස්මා අධිපානාති වුච්චන්ති; **මනුස්සඵස්සානනති** වොරුද්ධඵස්සානං; තතියගාථාය **පරඛම්මිකා** නාම සත්ත සඟධම්මික වජ්ජා සබ්බෙපි බාහිරකා; **කුසලානුඵසිති** කුසලධම්මෙ අඵෙසමානො; චතුත්ථගාථාය **ආනඛකඵසෙනානි** රොගඵස්සෙන; **සිනං අවවුණ්හනති** සිතඤ්ච අවවුණ්හඤ්ච; **සො තෙහි ඵුට්ඨො ඛග්ගඛාති** සො තෙහි ආතඞ්කාදීහි අනෙකෙහි ආකාරෙහි ඵුට්ඨො සමානොපි; **අනොකොති** අනිඝඛාරවිඤ්ඤඤ්ඤාදීනං අනොකාසභූතො.

එවං "භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතො"ති ආදීහි තීහි ගාථාහි පුට්ඨම්පත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි. "කාය්‍යස්ස ව්‍යපථයො"ති ආදිනා නයෙන පුට්ඨං විස්සජ්ජෙතුං--ථෙය්‍යං න කරෙය්‍යාති ආදිමාහ. තත්ථ **එසෙති** එරෙය්‍ය; **ඤදුවිලත්තං මනසො විජඤඤුති** යං චිත්තස්ස ආවිලත්තං විජානෙය්‍ය, තං සබ්බං "කණ්හස්ස පකෙඛා"ති විනොදෙය්‍ය. **මූලම්පි තෙසං පලිඛඤඤ්ඤ නිට්ඨෙති** තෙසං කොධාතිමානානං යං අවිජ්ජාදිකං මූලං, තම්පි පලිඛණ්ඩිත්වා නිට්ඨෙය්‍ය; **අදඛා භවනෙනා අභිසම්භවෙය්‍යාති** එවං පියාපියං අභිභවනෙතා එකංසෙනෙව අභිභවෙය්‍ය, න තත්ථ සිථිලං පරක්කමෙය්‍යාති අධිපායො. **පඤඤං පුරක්ඛච්චාති** පඤඤං පුබ්බභාගං කත්වා; **කල්‍යාණපිතීති** කල්‍යාණාය පිතියා සම්පයුත්තාගතොං; **චතුරො සඔඨ පරිදෙවඛඔඔති** අනන්තරගාථාය වුච්චමානෙ පරිදෙවනියධම්මෙ සඔඔය්‍ය. **කිංසු අසිස්සාමිති** කිං භුඤ්ජිස්සාමි; **කුවං වා අසිස්සනති** කුහිං වා අසිස්සාමි; **දුක්ඛං වත සෙජ්ඨ කුවජ්ජ සෙස්සනති** ඉමං රත්තිං දුක්ඛං සයිං, අජ්ජ ආගමනරත්තිං කත්ථ සයිස්සං; **එතෙ චිත්තකොකති** එතෙ පිණ්ඩපාතාදිසඞ්ඛිතෙ වෙ සෙනාසන නිසඞ්ඛිතෙ දොසී වත්තාරො චිත්තකොක; **අනිඝෙනවාරිති** අපලිබොධ වාරි නිත්තණ්හවාරි. **කාලෙති** පිණ්ඩපාතකාලෙ පිණ්ඩපාතසඞ්ඛ්‍යං **අන්නං** වා චීවරකාලෙ චීවරසඞ්ඛ්‍යං **වඝනං** වා **ලඵඛා**, ඛමෙමන සමෙනාති අධිපායො; **මත්තං සො ජඤඤුති** පටිග්ගහණෙ ච පරි

හොගෙ ච පමාණං ජානෙය්‍ය; **ඉඛාති** සාසනෙ, නිපාතමත්තමෙව වා එතං; **නොසණ්ඨපනති** සණ්ඨාපෙතුං සක්‍කොති, එතදත්ථං මත්තං ජානෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **සෝ නෙසු ගුත්තෙතාති** සෝ භික්ඛු තෙසු පච්චයෙසු ගුත්තෙතා; **ඝනවාරීති** සංඝතවිහාරෙ රක්ඛිතරියාපථෝ රක්ඛිතකාය වච්මනෝවාරෙ වාති වුත්තං හොති; **ඝතුවාරීතිපි** පාඨෝ, සොයෙවත්ථෝ; **රුසිතොති** රොසිතෝ, ඝට්ටිතොති වුත්තං හොති. **ඛ්‍කානානුයුත්තෙතාති** අනුප්පන්නුප්පාදනෙන උප්පන්නාසෙවනෙන ච ඛ්‍කානෙ අනුයුත්තෙතා; **උපෙඛමාරබ්භ සමාහිතත්තෙතාති** චතුත්ථඣ්‍කානූපෙඛං උප්පාදෙත්වා සමාහිතත්විතෙතා; **නඛකාසඤං කුඛකුච්චියූපවිචාරෙතීති** කාමවිතඛකාදිං තඛකඤ්ච කාමසඤ්ඤාදිං තස්ස නඛකස්ස ආසයඤ්ච ගහෙත්වා කුඛකුඛච්චියඤ්ච උපවිචාරෙය්‍ය. **මුදිනෙ චිත්තෙ සන්නිමාහිනඤෙති** උපඣ්‍කායාදිහි චාවාහි චොදිතෙ සමාහෙ සන්නිමාහුත්වා තං චොදනං **අභිනඤෙය්‍ය**; **වාචං පමුඤෙඛ කුසලෙනාති** සුණ සමුට්ඨිතං වාචං පමුඤෙඛය්‍ය; **නානිත්තවෙලෙනාති** අතීතවෙලම්පන වාචං කාල වෙලඤ්ච සිලවෙලඤ්ච අතික්‍කමනං නපපමුඤෙඛය්‍ය; **ජනවාදධම්මා යාති** ජනපරිවාදකථාය; **න චෙතසෙය්‍යාති** චෙතනං න උපපාදෙය්‍ය.

අථාපරන්ති අථ ඉදානි ඉතෝ පරම්පි; **සඤ්ඤා රජනීති** රූප රාගාදීනි පඤ්ච රජානි; **සෙසං සන්නිමා විනයාය සික්ඛතීති** යෙසං උපට්ඨිතඤති හුත්වා විනයත්ථං නිසෙසා සික්ඛා **සික්ඛතීය්‍ය**, **එවං** සික්ඛිතෙතා හි **රූපෙසු**-පෙ-**එසෙසු සහෙථ රාගං**, න අඤ්ඤති. තතො සො තෙසං විනයාය සික්ඛනෙතා අනුක්‍කමෙන,-**එතෙසු** ධම්මෙසූති ගාථා. තත්ථ **එතෙසූති** රූපාදිසු; **කාලෙන සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමාතොති** සො භික්ඛු-යථායං "උද්ධතෙ චිත්තෙ සමාධිස්ස කාලො"ති ආදිනා නයෙන කාලො වුත්තො-තෙන කාලෙන සබ්බං සඞ්ඛතධම්මං අනිච්චාදිනයෙන පරිවීමංසමාතො; **එසොදිභූතො විහරෙන තමං ඛොති** සො එකග්ගචිත්තෙතා සබ්බං මොහාදිතමං විහනෙය්‍ය, නත්ථි එත්ථ සංසයො. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට මෙව. එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනා නිට්ඨපෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ පඤ්ච භික්ඛුසතා අරහත්තං පත්තා, තිංසාපොසඛා නඤ්ච දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා
නි ට්ඨි තා.

නිට්ඨිතො ච වග්ගො චතුත්ථො නාමෙන අට්ඨකවග්ගො.

පාරායණවග්ගෙ.

5. 1.

සොසලානං පුරාති පාරායණවග්ගස්ස වත්ථුගාථා. තාසං උපපත්ති: අතීතෙ කිර බාරාණසිවාසී එකො රුක්ඛවඩ්ඪකී සකෙ ආචරියකෙ අදුතියො, තස්ස සොළස සිස්සා, එකමෙකස්ස සහස්සං අන්තෙවාසිකා; එවං තෙ සත්තරසාධිකසොළසසහස්සා ආචරියන්තෙවාසිකා සබ්බෙපි බාරාණසිං උපනිස්සාය ජීවිකං කප්පෙන්තා පබ්බතසමීපං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගහෙත්වා තත්ථෙව නානාපාසාදවිකතියො නිට්ඨපෙත්වා කුලලං බන්ධිත්වා ගඞ්ගාය බාරාණසිං ආනෙත්වා-සචෙ රාජා අත්ථිකො හොති, රඤ්ඤා එකභූමකං වා සත්තභූමකං වා පාසාදං යොජෙත්වා දෙන්ති, නො චෙ, අඤ්ඤසමපි විකක්කිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්ති.

අථ නෙසං එකදිවසං ආචරියො-"න සක්කා වඩ්ඪකිකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙතුං,[1] දුක්කරං හි ජරාකාලෙ[2] එතං කම්මං"න්ති චින්තෙත්වා අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි: "තාතා උදුම්බරාදයො අප්පසාරරුක්ඛෙ ආනෙථා"ති. තෙ "සාධූ"ති පටිසුණිත්වා ආනයිංසු. සො තෙහි කථං සකුණං කත්වා තස්සඛණන්තරං පවිසිත්වා යන්තං පූරෙසි; කථංසකුණො සුපණ්ණරාජා විය ආකාසෙ ලඞ්ඝිත්වා වනස්ස උපරි චරිත්වා අන්තෙවාසිනං පුරතො ඔරුහි.[3] අථාචරියො සිස්සෙ ආහ: "තාතා ඊදිසානි කථංවාහනානි නත්වා සක්කා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං, තුම්හෙපි තාතා එතානි කරොථ; රජ්ජං ගහෙත්වා ජීවිස්සාම, දුක්ඛං වඩ්ඪකිසිපෙන ජීවිතු"න්ති. තෙ තථා කත්වා ආචරියස්ස පටිවෙදෙසුං. තතො නෙ ආචරියො ආහ: "ඝාතෙථ තාතා රජ්ජං ගණ්හාමා"ති. "බාරාණසිරජ්ජං ආචරියා"'ති. "අලං තාතා, මා එතං රුච්චි,[4] මයං හි තං ගහෙත්වාපි "වඩ්ඪකී රාජා, වඩ්ඪකී යුවරාජා"ති වඩ්ඪකිවාදූ න මුච්චිස්සාම; මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා"ති.

තතො සපුත්තදාරා ඝාටිත්වාහනානි අභිරුහිත්වා[5] සජාවුධා භුත්වා හිමවන්තාභිමුඛා හුත්වා හිමවති අඤ්ඤතරං නගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤා නිවෙසනෙයෙව පවත්තිත්වංසු. තත්ථ රජ්ජං ගහෙත්වා ආචරියං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු, සො ඝාටිත්වාහනො රාජාති පාකටො අහොසි, තං හි නගරං තෙන[6] ගහිතත්තා ඝාටිත්වාහනනගරන්තෙව නාමං ලභි, තථා සකල රට්ඨම්පි ඝාටිත්වාහනො රාජා ධම්මිකො අහොසි, තථා යුවරාජා, අමච්චට්ඨානෙසු ච ඨපිතා සොළස සිස්සා. තං රට්ඨං රඤ්ඤා වත්තුඞ් සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගය්හමානං අතිවිය ඉද්ධං ඵීතං නිරුපද්දවඤ්ච අහොසි, නාගරා ජානපදා රාජානඤ්ච රාජපරිසඤ්ච අතිවිය මමායිංසු: 'භද්දකො නො රාජා ලද්ධො, භද්දිකා රාජපරිසා"ති.

1. ඉ. නිවත්ථං ජීවිතුං. 3. සී. I, ෴ V. ඔරුයහ. 5. ම. පුත්තදාරකෙ-පෙ-අභිරුහා
2. ම. රාජකුලෙ. 4. සී. රුචි. 6. ම. තෙසං. [පෙත්වා.

අථෙකදිවසං මජ්ඣිමදෙසතො වාණිජා භණ්ඩං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනගරං අගමංසු, පණ්ණාකාරසාලඤ්ච ගහෙත්වා රාජානං පඤ්ඤාපෙසුං. රාජා ‘‘කුතො ආගච්ඡථා’’ති සඛඤ්ච පුච්ඡි. ‘‘බාරාණසිතො දෙවා’’ති. සො තස්ස සඛඤ්ච පවත්තිඤ්ච පුච්ඡිත්වා ‘‘තුම්හාකං රඤ්ඤෝ සද්ධිං මම මිත්තභාවං කරොථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිංසු. සො තෙසං පරිබ්බයං දත්වා ගමනසාලෙ සම්පත්තෙ පුන ආදරෙන ගන්ත්වා[1] විස්සජ්ජෙසි. තෙ බාරාණසිං ගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා ‘‘කට්ඨවාහනරට්ඨා ආගතානං වාණිජානං අජ්ජතග්ගෙ සුඛං මූසිස්සාමී’’ති භෙරිං චරාපෙත්වා ‘‘අජ්ජ මෙ කට්ඨවාහනො මිත්තො’’ති-වෙපි අදිට්ඨමිත්තා අහෙසුං. කට්ඨවාහනොපි ච සකලනගරෙ භෙරිං චරාපෙසි: ‘‘අජ්ජතග්ගෙ බාරාණසිතො ආගතානං වාණිජානං සුඛං මූසිස්සාමි, පරිබ්බයො ච තෙසං දූතබ්බො’’ති. තතො බාරාණසිරාජා කට්ඨවාහනස්ස ලෙඛං පෙසෙසි: ‘‘සචෙ තස්මිං ජනපදෙ දට්ඨුං වා සොතුං වා අරහරූපං කිඤ්චි අච්ඡරියං උප්පජ්ජති, අම්හෙපි දක්ඛාපෙතු ච සාවෙතු වා’’ති. සොපිස්ස තථෙව පටිලෙඛං පෙසෙසි.

එවං තෙසං කතිකං කත්වා වසන්තානං සද්ධිං කට්ඨවාහනස්ස අතිමහග්ඝා අචින්තසුඛුමා කම්බලා උප්පජ්ජිංසු බාලසුරියමරුත්තං[2] මාලකාසදිසා වණ්ණෙන. තෙ දිස්වා රාජා ‘‘මම සහායස්ස පෙසෙමී’’ති දන්තකාරෙහි අට්ඨ දන්තකරණ්ඩකෙ[3] ලිඛාපෙත්වා තෙසු කරණ්ඩකෙසු[3] තෙ කම්බලෙ පක්ඛිපිත්වා ලාඛාවරියෙහි ඛහි ලාඛාගොළකසදිසෙ කාරාපෙත්වා අට්ඨපි ලාඛාගොළකෙ සමූග්ඝෙ පක්ඛිපිත්වා වත්ථෙන වෙයෙත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ඡෙත්වා ‘බාරාණසිරඤ්ඤො නෙථා’’ති අමච්චෙ පෙසෙසි, ලෙඛඤ්ච අදාසි: ‘‘අයං පණ්ණාකාරො නගරමජ්ඣෙ අමච්චපරිවුතොහ පෙක්ඛිතබ්බොා’’ති. තෙ ගහෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදංසු. සොපි ලෙඛං වාචෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා නගරමජ්ඣෙ රාජඞ්ගණෙ ලඤ්ඡනං භින්දිත්වා පලිවෙඨනෙ අපනෙත්වා සමූග්ඝං විවරිත්වා අට්ඨ ලාඛාගොළකෙ දිස්වා ‘‘මම සහායො ලාඛාගොළකෙහි කීළනබාලකානං විය මයඤ්ච ලාඛාගොළකෙ පෙසෙසී’’ති මඤ්ඤමානා එකං ලාඛාගොළකං අත්තනො[4] නිසීදනාසනෙ පහරි; තාවදෙව ලාඛා පරිපච්චි,[5] දන්තකරණ්ඩකො විවරං දත්වා වෙහාගො අහොසි. සොපි අඛන්තරෙ කම්බලං දිස්වා ඉතරෙපි විවරි, සබ්බත්ථ තථෙව අහොසි; එකමෙකො කම්බලො දීඝතො සොළස-විත්ථාරතො අට්ඨහත්ථො අහොසි. පසාරිතෙ කම්බලෙ රාජඞ්ගණං සුරියපභාය ඔභාසිතමිව අහොසි.

තං දිස්වා මහාජනො අඞ්ගුලියො විධුනි, වෙලුකෙඛපඤ්ච අකාසි: ‘‘අම්හාකං රඤ්ඤෝ අදිට්ඨසහායො කට්ඨවාහනරාජා එවරූපං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි, යුත්තං එවරූපං මිත්තං කාතු’’න්ති අත්තමනො අහොසි. රාජා පාවාරිකෙ පක්කොසාපෙත්වා එකමෙකං කම්බලං අග්ඝාපෙසි, සබ්බෙ අනග්ඝා අහෙසුං. තතො විනෙතසි: ‘‘පච්ඡා

1. ම වණ්ණා 2. සී. I. V. මාරුත්ත. 3. ම. කරණ්ඩෙ. 4. සී. අත්තනා 5. ම. පරිපති.

පෙසෙන්තෙන පඨමං පෙසිතපණ්ණාකාරතෝ විගුණං පෙසෙතුං යුත්තතං; කින්නුඛෝ අහං සහායස්ස පෙසෙය්‍ය"න්ති. තෙන ච සමයෙන ඝාසසපෝ භගවා උපජ්ජිත්වා බාරාණසියං විහරති. අථ රඤ්ඤෝ එතදහොසි: "වඤ්චුත්තයරත්තනතෝ අඤ්ඤං උත්තමරත්තනං නත්ථි; හන්දාහං වඤ්චුත්තනඝරත්තනස්ස උපපත්තිභාවං සහායස්ස පෙසෙමී"ති. සෝ:-

"බුද්ධා ලොකෙ සමුප්පන්නා හිතාය සබ්බපාණිනං,
ධම්මා ලොකෙ සමුප්පන්නා සුඛාය සබ්බපාණිනං,
සඞ්ඝා ලොකෙ සමුප්පන්නා පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තර"න්ති

ඉමං ගාථං-යාව අරහත්තං-තාව එකභික්ඛුස්ස පටිපත්තිඤ්ච පුවණ්ණ පට්ටෙ ජාතිහිඞ්ගුලකෙන ලිඛාපෙත්වා සත්තරත්තනමයෙ සමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා, තං සමුග්ගං මණිමයෙ සමුග්ගෙ, මණිමයං මසාරගල්ලමයෙ, මසාරගල්ලමයං ලොහිතඞ්කමයෙ, ලොහිතඞ්කමයං සුවණ්ණමයෙ, සුවණ්ණමයං රජතමයෙ, රජතමයං දන්තමයෙ, දන්තමයං සාරමයෙ පක්ඛිපිත්වා, සාරමයං සමුග්ගං පෙළාය පක්ඛිපිත්වා, පෙළං දූසෙන වෙඨෙත්වා ලඤ්ඡෙත්වා මත්තවරවාරණං සොණ්ඩාණ්ඩිපං සොණ්ඩාලඞ්කාරං හෙම ජාලඤ්ඡිත්වා කාරෙත්වා තස්ස උපරි පල්ලඞ්කං පඤ්ඤපෙත්වා පල්ලඞ්කෙ පෙළං ආරොපෙත්වා, සෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන සබ්බ ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජාය කරීයමානාය තාළාවචරෙහි ථුතිසතානි ගාය මානෙහි යාව අන්තනෝ රජ්ජසීමා, තාව මග්ගං අලඞ්කාරාපෙත්වා සය මෙව නෙසි, තත්‍ර ඨත්වා ච සාමන්තරාජූනං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි: "එවං සන්තකරොන්තෙහි අයං පණ්ණාකාරෙ පෙසෙතබ්බෙ"ති.

තං සුත්වා තෙ තෙ රාජානෝ පටිමග්ගං ආගන්ත්වා-යාව කට්ඨවාහ නස්ස රජ්ජසීමා, තාව නයිංසු; කට්ඨවාහනොපි සුත්වා පටිමග්ගං ආගන්ත්වා තථෙව පූජෙන්තො නගරං පාපෙත්වා අමච්චෙ ච නාගරෙ ච සන්නිපාතෙත්වා රාජඞ්ගණෙ පලිවෙඨනදුස්සං අපනෙත්වා පෙළං විවරිත්වා පෙළාය සමුග්ගං පස්සිත්වා අනුපුබ්බෙන සබ්බසමුග්ගෙ විවරිත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලෙඛං පස්සිත්වා "කපප්පතසහස්සෙහි අතිදුල්ලභං මම සහායො පණ්ණාකාරරතනං පෙසෙසී"ති අත්තමනො හුත්වා "අස්සුත පුබ්බං වත සුණිම්හා-බුද්ධා ලොකෙ සමුප්පන්නාති; යන්නූනාහං ගන්ත්වා බුද්ධඤ්ච පස්සෙය්‍යං ධම්මඤ්ච සුණෙය්‍ය"න්ති විනෙත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙසි: "බුද්ධධම්මසඞ්ඝරතනානි කිර ලොකෙ උප්පන්නානි; කිං කාතබ්බං මඤ්ඤථා"ති. තෙ ආහංසු: "ඉඛෙව තුම්හෙ මහාරාජ හොථ, මයං ගන්ත්වා පවත්තිං ජානිස්සාමා"ති,

තතො සොළසසහස්සපරිවාරා සොළස අමච්චා රාජානං අභි වාදෙත්වා "යදි බුද්ධා ලොකෙ උප්පන්නා පුන දස්සනං නත්ථි. යදි න උප්පන්නා, ආගමිස්සාමා"ති නික්ඛමා, රඤ්ඤා පන භාගිනෙය්‍යා පවත්ත රාජානං වන්දිත්වා අහම්පි ගච්ඡාමීති ආහ. "තාත ත්වං බුද්ධුප්පාදං ඤත්වා පුනාගන්ත්වා මම ආරොචෙහී"ති. සෝ "සාධූ"ති සම්පටිච්ඡිත්වා අගමාසි: තෙ සබ්බෙපි සබ්බත්ථ එකරත්ති

වාසෙන ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්තා; අසම්පත්තෙයෙව ච තෙසු භගවා පරිනිබ්බායි. තෙ "කෝ බුද්ධෝ කුහිං බුද්ධෝ"ති සකලවිහාරං ආහිණ්ඩන්තා සම්මුඛසාවකෙ දිස්වා පුවජිංසු. තෙ නෙසං 'බුද්ධෝ පරිනිබ්බුතෝ"ති ආචික්ඛිංසු. තෙ "අහෝ දූරද්ධානං ආගන්ත්වා දස්සන මත්තමපි න ලභිම්හා"ති පරිදෙවමානා[1] 'කිං භන්තෙ කොචි භගවතා ධම්මභාගදෙ අත්ථි'ති පුවජිංසු. "ආම උපාසකා අත්ථි: සරණත්තයෙ පතිට්ඨාතබ්බං, පඤ්ච සීලානි සමාදාතබ්බානි, අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතෝ උපොසථෝ උපවසිතබ්බෝ, දානං දාතබ්බං, පබ්බජිතබ්බ"න්ති, තෙ සුත්වා තං භාගිනෙය්‍යමෙවං ඨපෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිංසු; භාගිනෙය්‍යෝ පරිභොගධාතූං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනරට්ඨාභිමුඛෝ පක්කාමි,-පරිභොග ධාතු නාම බොධිරුක්ඛපත්තචිවරාදීනි; අයං පන භගවතෝ ධම්ම භාරකං ධම්මධරං විනයධරං එකං ථෙරඤ්ච ගහෙත්වා පක්කාමි,-අනු පුබ්බෙන ච නගරං ගන්ත්වා "බුද්ධෝ ලොකෙ උප්පන්නෝ ච පරිනිබ්බුතෝ චා"ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා භගවතා දින්නොවාදං ආචික්ඛි. රාජා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුත්වා විහාරං බාරාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිරුක්ඛං රොපෙත්වා සරණත්තයෙ පඤ්චසු ච නිවාසිලෙසු පතිට්ඨාය අට්ඨඞ්ගුපෙතං උපොසථං උපවසන්නො දානානි දෙන්නො යාවතායුකං ඨත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. තෙපි සොළස සහස්සා පබ්බජිත්වා පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො පරිවාරා සම්පජ්ජිංසු.

තෙ එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ ඛෙපෙත්වා අමහාකං භගවති අනුප්පන්නෙයෙව දෙවලොකතො චවිත්වා-ආචරියෝ පසෙනදිනො පිතු පුරොහිතස්ස පුත්තො ජාතො නාමෙන බාවරී[2] තීහි මහාපුරිස ලක්ඛණෙහි සමන්නාගතෝ තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ, පිතුනො ච අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානෙ අට්ඨාසි, අවසෙසාපි සොළස සහස්සා තස්සෙව සාවත්ථියා බ්‍රාහ්මණකුලෙසු නිබ්බත්තා, තෙසු සොළස ජෙට්ඨකෙ බාවරිස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිංසු, ඉතරෙ සොළස සහස්සා තෙසංයෙව සන්තිකෙති එවං තෙ පුනපි සබ්බෙ සමාගච්ඡිංසු. කොසලරාජාපි කාලමකාසි, තතො පසෙනදිං අභිසිඤ්චිංසු; බාවරී තස්සාපි පුරොහිතො අහොසි රාජා පිතරං දිස්වාන්ත්‍වා අඤ්ඤත්‍වා හොගං බාවරිස්ස අදාසි,සො හි දහරකාලෙ තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හි, තතො බාවරි රඤ්ඤො ආරොචෙසි; "පබ්බජිස්සාමි මහාරාජ"ති, "ආචරිය තුම්හෙසු ජීවන්තෙසු මම පිතා ජීවතෝ විය හොති; මා පබ්බජිත්ථා"ති, "අලං මහාරාජ, පබ්බජිස්සාමී"ති, රාජා වාරෙතුං අසක්කොන්තො 'සාධු පානං මම දස්සනූපචාරෙ රජ්ජ්‍යානෙ පබ්බජථා"ති යාචි. ආචරියො සොළසසහස්සපරිවාරෙහි සොළසසිස්සෙහි සද්ධිං[3] තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රාජ්ජ්‍යානෙ වසි; රාජා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති, සාධු පානඤ්චස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති.

1. පරිදෙවයමානා-බඤ්ඤ. 2. බාවරීති=බඤ්ඤ. 3. ම. නත්ථි.

අථෙකදිවසං අපොතවාසිනො ආචරියමාහංසු; "නගරසම්පෙ වාසො නාම මහාපලිබොධො, විජ්ජනසම්පාතං ආචරිය ඔකාසං ගවෙසාම, පන්තසෙනාසනවාසො නාම බහූපකාරො පබ්බජිතානං"නති. ආචරියො "සාධූ"ති සම්පටිච්ඡිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි; රාජා තික්ඛත්තුං වාරෙත්වා වාරෙතුං අසක්කොනෙතා වෙ සතසහස්සානි දත්වා දෙ ව අමච්චෙ ආණාපෙසි: "යත්ථ ඉයිගණෙ වාසං ඉච්ඡති, තත්ථ අස්සමං කත්වා දෙථා"ති. තතො ආචරියො සොළසසහස්සජටිලපරිවුතො අමච්චෙහි අනුගම්මමානො උත්තරජනපදං දක්ඛිණජනපදභූමිඛො අගමාසි. තම්පථං ගහෙත්වා ආයස්මා ආනන්දො සඞ්ඝිතිකාලෙ පාරායණ වග්ගස්ස නිද්දෙසං ආරොපෙන්තො ඉමා ගාථායො අභාසි.

තත්ථ **කොසලානං පුරී**ති කොසලරට්ඨස්ස නගරං, සාවත්ථිනොති වුත්තං හොති; **ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති** අකිඤ්චනභාවං, පරිග්ගහූපකරණ විරෙකන්ති වුත්තං හොති. **සො අස්සකස්ස විස්සස්ස අලකස්ස**[1] **සමා සමනා**ති සො බ්‍රාහ්මණො අස්සකස්ස ච අළකස්ස චාති විත්තං අඞ්ක[2] රාජානං සමාසන්නෙ විසයෙ ආසන්නෙ රට්ඨෙ, විත්තම්පි රට්ඨානං[3] මජ්ඣෙති අධිප්පායො; **ගොදාවිං**[4] **කූලකා**ති ගොදාවරි[4] නදිකූලෙ, යත්ථ ගොදාවරී[4] විධා භිජ්ජිත්වා තියොජනපමාණං අන්තරදීපකං කරොති සඞ්ඝං තාවිත්ථවනසඤ්ඤිත්තං, යත්ථ පුබ්බෙ සරභඞ්ගාදයො වසිංසු, තස්මිං පදෙසෙති අධිප්පායො, සො කිර තං පදෙසං දිස්වා "අයං පුබ්බ සමණාලයො, පබ්බජිතසාරුප්ප"නති අමච්චානං නිවෙදෙසි; **අමච්චා භූමිගහණත්ථං අස්සකරඤ්ඤෙ සතසහස්සං අළකරඤ්ඤෙ සතසහස්සං** අදංසු; තෙ තඤ්ච පදෙසං අඤ්ඤඤ්ච වියොජනමත්තතනති සබ්බම්පි පඤ්චයොජනමත්තං පදෙසං අදංසු. තෙසං කිර රජ්ජසීමන්තරෙ සො පදෙසො හොති. අමච්චා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා සාවත්ථිතො ච අඤ්ඤම්පි ධනං ආහරාපෙත්වා ගොචරගාමං නිවෙසෙත්වා අගමංසු.[5]

උඤ්ඤඤ්ච එලෙන චාති උඤ්ඤාවරියාය ච වනමූලඵලෙන ච, තස්මා වුත්තං: තස්සෙව උපනිස්සාය ගාමො ච විපුලො අහූති. **තත්ථ නස්සා**ති තස්ස ගොදාවරිකූලස්ස, තස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස, උපයොගත්ථෙ චෙතං සාමිවචනං, තං උපනිස්සායාති අත්ථො; **තතො ජානෙන ආයෙන මහායඤ්ඤමකපපයී**ති තස්මිං ගාමෙ ඝායිඝාමාදිනා සතසහස්සං ආයං උපපජ්ජි, තං ගහෙත්වා කුටුම්බිකා රඤ්ඤෙ අස්සකස්ස සන්තිකං අගමිංසු: "සාදියතු දෙවො ආය"නති. සො "නාහං සාදියාමි, ආචරි යසෙව උපනෙථා"ති ආහ; ආචරියොපි තං අත්තනො අගහෙත්වා දුතයඤ්ඤං අකාපයි, එවං සො සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දුනමදසි. මහායඤ්ඤන්ති ගාථායත්ථො: සො එවං සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ දුනයඤ්ඤං යජන්තො එකස්මිං සංවච්ඡරෙ තං **මහායඤ්ඤං යජිත්වා** තතො ගාමා නික්ඛම්ම පුන පාවිසි අස්සමං, පවිට්ඨො ච

1. ම. ඵුලකස්ස. 3. රජ්ජානං-සබ්බත්ථ. 5. අදංසු-සබ්බත්ථ.
2. ම. රට්ඨානං අඛ්‍යන්තරෙ. 4. ගොධාවරී-බහූසු

පණ්ණසාලං පවිසිත්වා "සුට්ඨු දිත්තා"තිආදිනා අනුමජ්ජනෙනා **නිසීදි; එවං නෘසම්ං පවිත්තමෙහි** තරුණියා[1] බ්‍රාහ්මණියා සරෙ කම්මං **අකාසු** කාමාය "එසො බ්‍රාහ්මණ බාවරී ගොදාවරීතීරෙ අනුසංවච්ඡරං **සත සහස්සං** විස්සජෙත්වා; ගච්ඡ තතො පඤ්ච සතානි යාචිත්වා දුසිං **මෙ** ආනෙහී"ති පෙසිතො **අථෙසඤ්ඤ** ආගඤ්ඡි බ්‍රාහ්මණොති, **උභයථාපි** පාදෙති මිගාභකම්මෙන ඝටවාදනලොං, පණ්ඩිකාය වා පණ්ඩිකං ගොපථකෙන වා ගොපථකං ජනඝුකෙන වා ජනඝුකං ආගනත්වා[2]පි ඝටවාදෙ. **සුඛඤ්ච කුසලං** සුවත්ථිනි සුඛඤ්ච කුසලඤ්ච පුවත්ථි; "කච්චි හෙ බ්‍රාහ්මණ සුඛං කච්චි කුසල"නති, **අනුඤ්ඤාසීති** අනුමඤ්ඤසූති **සදදහාති.** **ඝතතඛාති** ඝතතවිධෙනා; **අභිඝඛ්ඛිවාති** ගොමයෙන පුප්ඵකුසතිණාදීනි ආදාය සීඝං සීඝං බාවරිස්ස අස්සමද්වාරං ගනත්වා ගොමයෙන භූමිං උපලිම්පිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා තිණානි සන්ථරිත්වා වාමපාදකං[3] කමණ්ඩලුදණ්ඩෙන ඛෙවිත්වා සතතපාදමත්තං ගනත්වා අත්තනො පාදතලෙ පරාමසනෙනා එවරූපං කුහනං නාම්වාති වුත්තං හොති; **භෙරවං සො අකිත්තයීති** භයජනකං වචනං අකිත්තයි, "සචෙ මෙ යාවමානස්සා"ති ඉමං ගාථං අභාසීති අධිප්පායො; **දුක්ඛිතොති** දෙමනස්සජාතො. **උස්සුස්සතීති** "තස්ස තං වචනං කදාචි සච්චං භවෙය්‍යා"ති මඤ්ඤමානො සුස්සති. **දෙවතාති** අස්සමෙ අධිවත්ථ දෙවතා එව. **මුධනි මුධපාතෙ වාති** මුධ්ධෙ වා[4] මුධ්ධපාතෙ වා.[5] **හොති වරඤි ජානාතීති** හොති වෙ ජානාති; **මුධාධිපාතඤ්ඤාති** මූධ්ධපාතඤ්ඤ.[6] **ඤ්ඤං මෙ සච්චාති** ඤ්ඤං මෙ එත්ථ.

පුරාති එකූනසතිංසවස්සවයකාලෙ බාවරිබ්‍රාහ්මණෙ පන ගොදාවරී තීරෙ වසමානෙ[7] අථස්සනං වස්සානං අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි; **අපවෙවාති** අනුවංසො. **සබ්බාභිඤ්ඤාබලපත්තොති** සබ්බං අභිඤ්ඤෙය්‍ය බලප්පත්තො වා සබ්බා වා අභිඤ්ඤායො බලානි ච පත්තො; **විමුත්තොති** ආරම්මණං කත්වා පවත්තියා විමුත්තත්තා. **සොභාසාසීති** සොතො අස්ස. **පහූනපඤ්ඤාති** මහාපඤ්ඤාදි; **වරභූරිමෙධසොති** උත්තමවිපුලපඤ්ඤාදි, භූතෙ අභිරතත්වරපඤ්ඤෙ වා; **විබුරොති** විගත බුද්ධෙ, අපපටිමොති වුත්තං හොති. **මහාපාරඟෙති** වෙදපාරඟෙ. **පඤ්ඤවොහාති** පඤ්ඤා. **අඤ්ඤාතානති** අඤ්ඤාතනානං. **ලක්ඛණාති** ලක්ඛණානි; **ව්‍යාඛ්‍යාහාති** කථිතානි, විත්ථාරිකානීති වුත්තං හොති; **සමාහතාති** සමිතානි, පරිපුණ්ණානීති වුත්තං හොති.

ධම්මෙන අනුසාසතීති ධම්මෙන අනුසාසති. **ජාතිං ගොතතඤ්ච ලක්ඛණන්ති** "කිච්චිරං ජාතො"ති මම ජාතිඤ්ච ගොතතඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච; **මඤ්ඤෙ ඉස්සෙ වාති** මයා පඤ්හවෙදෙ වමම සිස්සෙ ව; **මනසා සෙව පුච්ඡථාති** ඉමෙ සත්තා පඤ්හෙ චිත්තෙනෙව පුච්ඡථ. **තිස්ස මෙත්තෙය්‍යොති** එකොයෙවෙස නාම්ගොතතවසෙන වුත්තොා.

1. තරුණියා.? 3. ම. පාදං.
2. ආගතත්වා.? 4. සී. මුදෙධ වාති න
5. සී පතතෙ වා. 7. සී. සමාසතා.
6. සී. පාතඤ්ඤ.

දුහඤ්ඤාති උහෝ; **පවෙවඤ්ඣඤ්ඣිඤ්ඤාති** විසුං විසුං ගණවෙත්වා; **බුද්ධවාසනවාසිනානි** පුබ්බේ කස්සපස්ස භගවතෝ සාසනෙ පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තපූරණවාසස්සාය වාසිතවිත්තා. **මාහිස්සතිනානි** මාහිස්සතිනාමිකං පුරිමං නගරන්ති වුත්තං හොති, තඤ්ච නගරං පවිට්ඨාති අධිප්පායෝ, එවං සබ්බත්ථ; **ගොනද්ධනන්ති** ගොධපුරස්ස නාමං; **වනඝවඝඝනන්ති** තුම්බවනගරං[1] වුච්චති, **වනඝාවඣ්ඣිනන්ති** එකං, එවං ව්‍යඤ්ජනවසිතෝ කොසම්බිං කොසම්බිතෝ ච සාකෙතං අනුප්පත්තානං කිර තෙසං සොළසන්නං ජටිලානං ඡයොජනමත්තා පරිසා අහොසි

අථ භගවා "බාවරිස්ස ජටිලා මහාජනං සංවඩ්ඪෙන්තා ආගච්ඡන්ති, න ච තාව තෙසං ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගච්ඡන්ති, නපි අයං දෙසෙතබ්බෝ සප්පායෝ, මගධකෙඛත්තෙ පන තෙසං පාසාණකචෙතියං සප්පායං, තත්‍ර හි මයි ධම්මං දෙසෙන්තෙ මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයෝ භවිස්සති, සබ්බනගරානි ච පවිසිත්වා ආගච්ඡන්තා බහූනං ජනෙනා ගමිස්සන්තී"ති භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතෝ සාවත්ථිතෝ රාජගහාභිමුඛෝ අගමාසි. තෙපි ජටිලා සාවත්ථිං ආගන්ත්වා විහාරං පවිසිත්වා "කෝ බුද්ධෝ, කුහිං බුද්ධෝ"ති විචින්තෙන්තා ගන්ධකුටිමූලං ගන්ත්වා භගවතෝ පදනික්ඛෙපං දිස්වා "රත්තස්ස හි උත්තමං පදං භවෙ-පෙ- විවත්තවත්ථුදස්සිදම්දිසං පද"න්ති "සබ්බඤ්ඤූ බුද්ධෝ"ති නිට්ඨං ගතා. භගවාපි අනුපුබ්බෙන සෙතව්‍යකපිලවත්ථුආදීනි නගරානි පවිසිත්වා මහාජනං සංවඩ්ඪෙන්තෝ පාසාණකචෙතියං ගතෝ; ජටිලාපි තාව දෙව සාවත්ථිතෝ නික්ඛමිත්වා සබ්බානි තානි නගරානි පවිසිත්වා පාසාණකචෙතියවෙව අගමංසු, තෙන වුත්තං: **ඛොසම්බිඤ්ඤවාපි සාකෙතං සාවත්ථිඤ්ඤ පුරුත්තමං සෙතව්‍යං කපිලවත්ථුන්ති** ආදි.

තත්ථ **මාගධං පුරන්ති** මාගධපුරං, රාජගහන්ති අධිප්පායෝ; **පාසාණකං චෙතියන්ති** මහතෝ පාසාණස්ස උපරි පුබ්බෙ දෙවට්ඨානං අහොසි, උපපන්නෙ පන භගවති විහාරෙ ජාතෝ, සෝ තෙනෙව පුරිමවොහාරෙන පාසාණකං චෙතියන්ති වුච්චති. **නඛිනොව උදඛනන්ති** තෙ හි ජටිලා වෙගසා භගවන්තං අනුබන්ධිමාහා සායං ගතමග්ගං පාතො-පාතෝ ගතමග්ගඤ්ච සායං ගච්ඡන්තා "එස භගවා"ති සුත්වා අතිවිය පීතිපාමොජ්ජජාතා තං චෙතියමභිරුහිංසු, තෙන වුත්තං: **තුරිතා පබ්බතමාරුහුන්ති**. **එකමන්තං නිසින්නා භවෙය්‍යාති** තස්මිං පාසාණකෙ චෙතියෙ සක්කෙන්ත මාපිතමහාමණ්ඩපෙ නිසින්නං භගවන්තං දිස්වා "කච්චි ඉසයෝ ඛමණීයං"න්ති ආදිනා නයෙන භගවතා පටිසම්මොදනීයෙ කතෙ "ඛමණීයං හෝ ගොතමා"ති ආදිනි සයම්පි පටිසන්ථාරං කත්වා අජිතෝ ජෙට්ඨතෙතවාසී එකමන්තං නිසින්නෝ භගවා චිත්තෙනා ඤත්වා **මන්තාපඤ්ඤෙන අයුඣි**.

තත්ථ **ආදිස්සාති** "කතිවස්සෝ"ති එවං උද්දිස්ස; **ජම්මනන්ති** අම්හාකං ආචරියස්ස ජාතිං බ්‍රූහීති පුච්ඡති. **පාරමීනන්ති** නිට්ඨාගමනං, **විසං වස්සසතන්ති** විසඤ්ච වස්සාධිකං වස්සසතං. **ලක්ඛණෙති** මහා

1, ම. පවත්තනගරං.

පුරිසලක්ඛණේ, එතස්මිං ඉතෝ පරෙසු ච ඉතිහාසාදිසු අනවයොති අධිපඤ්ඤයෝ, පරපදං වා ආනෙත්වා තෙසු පාරම්මං ගතොති යොජෙතබ්බං; **පඤ්ච ඝානානි වාවෙතීති** පඤ්චඅලසදූමෙඝධම්මාණවකානං පඤ්ච සත්තානි සයං මනෙත වාවෙති; **සබ්බම්මති** සකෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ, තෙ විජ්ජකෙ පාචවනෙති වුත්තං හොති. **ලක්ඛණානං පවිචයනති** ලක්ඛණානං විත්ථාරං, කතමානි නානිස්ස ගතොත්ත තීණි ලක්ඛණානීති පුච්ඡති. **පුච්ඡං හීති** පුච්ඡමානං. **ඝමෙනං පටිභාඝනීති** දෙවාදිසු කං පුඤ්ඤලං එතං පඤ්ඤුවචනං පටිභාඝතීති. එවං බ්‍රාහ්මණෙ පඤ්චන්නං පඤ්ඤානං වෙය්‍යාකරණං සුත්වා අවසෙසෙ මෙ පුච්ඡතෙතා මුද්ධං මුද්ධාධි පාතඤ්චාති ආහ.

අථස්ස භගවා තෙ ව්‍යාකරොතෙතා අවිජ්ජා මුද්ධාති ගාථමාහ. තත්ථ යස්මා වතුසවෙවසු අඤ්ඤඤ්ඤහුතා අවිජ්ජා සංසාරස්ස සීසං, තස්මා **අවිජ්ජා මුද්ධාති** ආහ යස්මා ච අරහත්තමග්ගඤාවිජ්ජා අත්තනා සහ ජාතෙහි සද්ධාසතිසමාධිඤාතුකම්‍යතාඡන්දවිරියෙහි සම්පන්නාගතා ඉද්ධියානං එකරසටඨභාවමුපගතත්තා තං මුද්ධානං අධිපාතෙති, තස්මා **විජ්ජා මුද්ධාධිපානිනීති** ආදිමාහ. **තනො වෙදෙන මඝනාති** අථ ඉමං පඤ්හවෙය්‍යාකරණං සුත්වා උපපන්නාය මහාපිතියා **ඝන්ථමභිඩ්ඩා-අලිනභාවං** කායවිත්තානං ඔදහ්ගියං පත්වාති අත්ථො; පත්ත්වා ච "බාවරී"ති ඉමං ගාථමාහ. අථ නං අනුක්‍රමපමාණො භගවා "සුඛිතො"ති ගාථමාහ, වත්වා ච "බාවරිස්ස වා"ති සබ්බඤ්ඤුපවාරණං **පවාරෙසි.** තත්ථ **සබ්බඤ්ඤනති** අවසෙසඤානං වා සොළසඤඤාණානන්ති. **තත්ථ පුච්ඡි තථාගතනති** තත්ථ පාඨාණෙතා වෙතියෙ තත්ථ වා පරිසාය තෙසු වා පවාරිතෙසු **අජිතො පඤ්ඤා** පුච්ඡීති. සෙසං සබ්බ ගාථාසු පාකටමෙවාති.

අඤ්ඤතාවෙපල්ලවඤ්ඣාථාවණ්ණනා.

තස්මිං පන පඤ්හෙ **නිවුතොති** පටිච්ඡාදිතො; **කිඤ්චාපිලෙපනං බ්‍රූසීති** කිං අස්ස ලොකස්ස අභිලෙපනං වදෙසි. **වෙවිච්ඡා පමාදා නපපඣඤඤතීති** මච්ඡරියහෙතු ච පමාදහෙතු ච නපජානාසති, මච්ඡරියං හිස්ස ඤාණාදිගුණෙහි පඤාසිතුං න දෙති, පමාදෙ සිලාදීහි; **ජප්පාපිලෙපනන්ති** තණ්හා අස්ස ලොකස්ස මක්කටලෙපො[1] විය මක්කටස්ස අභිලෙපනං; **දුක්ඛන්ති** ජාතිආදිකං දුක්ඛං. **සඛනති සබ්බඩි ඝොතාති** සබ්බෙසු රූපාදිසු ආයතනෙසු තණ්හාදිකා සොතා සන්දනති; **කිං නිවාරණන්ති** තෙසං කිං ආවරණං කා රක්ඛාති; **සංවරං බ්‍රූහීති** තං තෙසං නිවාරණසඞ්ඛාතං සංවරං බ්‍රූහි, එතෙන සාවසෙ සපපහාණං පුච්ඡති; **කෙන ඝොතා පිධියරෙති** කෙන ධම්මෙන සොතා පිධියන්ති පවිජ්ජන්ති, එතෙන අනවසෙසපපහාණං පුච්ඡති. **ඝති තෙසං නිවාරණන්ති** විපස්සනායුත්තා කුසලාකුසලානං ධම්මානං ගතියො සම්මෙහනසමා සති තෙසං සොතානං නිවාරණං; **ඝොතානං සංවරං බ්‍රූමීති** තමෙවාහං ඝතිං සොතානං සංවරං බ්‍රූමීති

1. ම. මක්කටලෙපො.

අධිප්පායෝ; **පඤ්චසුඉන්ද්‍රියේසු පිපියරෙති** රූපාදීසු පන අනිච්චතාදි පටිවෙධසාධිකාය මග්ගපඤ්ඤාය එතෙ සොතා සබ්බසෝ පිපියනතීති; පඤ්චසු වෙවාති පඤ්ඤාගාථාය-යාවායං තයා වුත්තා **පඤ්චසු** යා ච සති යඤ්ච තදෙවසෙසං **නාමරූපං, එතං** සබ්බම්පි **කත්ථ නිරුජ්ඣති? එතමෙම** පඤ්හං **පුට්ඨෝ** බ්‍රූහීති එවං සඞ්ඛෙපතෝ වෙදිතබ්බෝ. විස්සජ්ජනගාථාය පනස්ස-යස්මා පඤ්චසුසතියෝ නාමෙනෙව සඞ්ගහං ගච්ඡන්ති, තස්මා තා විසුං න වුත්තා, අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථෝ: යං මං තවං **අජිත එතං පඤ්හං** පුවජි "කත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී"ති, **තං තෙ-ඤ්ච නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣති**, තං වදනෙතා වදාමි,-තස්ස තස්ස හි විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන[1] සහෙව අපුබ්බං අචරිමං එත්ථෙතං උපරුජ්ඣති, එත්ථෙව විඤ්ඤාණනිරොධෙ නිරුජ්ඣති, එතං විඤ්ඤාණනිරොධං තස්ස නිරොධො නාතිවත්තතීති වුත්තං හොති.

එත්තාවතා ච "දුක්ඛමස්ස මහබ්භය"න්ති ඉමිනා පඤාසිතං දුක්ඛ සච්චං, "යානි සොතානී"ති ඉමිනා සමුදයසච්චං, "පඤ්චසුයෙතෙ පිපිය රෙ"ති ඉමිනා මග්ගසච්චං, "එත්ථෙතං උපරුජ්ඣතී"ති ඉමිනා නිරොධ සච්චන්ති එවං චත්තාරි සච්චානි සුත්වාපි අරියභූමිං අනධිගතො පුත සෙඛාසෙඛපටිපදං පුච්ඡන්නො "යෙ ච සඞ්ඛාතධම්මා"ති ගාථමාහ. **තත්ථ සඞ්ඛාතධම්මාති** අනිච්චාදිවසෙන පරිච්ඡිංසිතධම්මා, අරහතං එතං අධිවචනං; **සෙඛාති** සිලාදීනි සික්ඛමානා අවසෙසා අරියපුග්ගලා; **පුථුනි** බහූ සත්තජනා; **නෙසං මෙ නිපකෝ ඉරියං පුට්ඨෝ පබ්‍රූහීති** නෙසං මෙ සෙඛාසෙඛානං නිපකො පණ්ඩිතො ත්වං පුට්ඨෝ පටිපත්තිං බ්‍රූහීති.

අථස්ස භගවා-යස්මා සෙඛෙන කාමච්ඡන්දනීවරණං ආදිං කත්වා සබ්බකිලෙසා පහාතබ්බා එව, තස්මා කාමෙසූති උපඩ්ඪගාථාය සෙඛපටි පදං දස්සෙති. තස්සත්ථෝ: වත්ථු **කාමෙසු** කිලෙසකාමෙන **නාගිඣිජ්ඣෙය්‍ය**, කායදුච්චරිතාදයෝ ච මනසෝ ආවිලභාවකරෙ ධම්මෙ **පජහනෙතා මනසා අනාවිලෝ භික්ඛූ**ති. යස්මා පන අසෙඛෝ අනිච්චාදි වසෙන සබ්බසඞ්ඛාරාදීනං පරිතුලිතතතා **කුසලෝ සබ්බධම්මෙසු** කායා නුපස්සනාසතිආදීහි ච **සමනා** සක්කායදිට්ඨිආදීනං නිහතතතා භික්ඛු භාවං පත්තෙතා ච පරිබ්බජති, තස්මා කුසලෝති උපඩ්ඪගාථාය අසෙඛ පටිපදං දස්සෙති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරි යොසානෙ අජිතො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අනෙතවාසිසහස්සෙන; අඤ්ඤසං අනෙකසහස්සානං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. සහ අරහත්තපත්තියා ව **ඈයස්මතො** අජිතස්ස අනෙතවාසිසහස්සස්ස ච[2] අජිතප්ඨා වෘකචිරාදීනි අන්තරධායිංසු, සබ්බෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා වඞ්ගුල කොසා එහිභික්ඛූ හුත්වා භගවන්තං නමස්සමානා පඤ්ජලිකා නිසීදිංසූති.

පරමත්ථජෝතිකාය ඛුද්දකට්ඨකථාය
අජිතසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. නිරොධ-කත්ථචි.
2. ච අනෙතවාසිසස්ස-බහූසු

5. 2.

සොඩ සනානුසිඤ්ඤතීති තිස්සමෙත්තෙය්‍යස්ස සුත්තං. කා උප්පත්තිඃ සබ්බසුත්තානං පුච්ඡාවසිකා එව උප්පත්තිඃ තෙ හි බ්‍රාහ්මණා "කතාය කාසා පුච්ඡවෙහා"ති භගවතා පවාරිතත්තා අත්තනෝ අත්තනෝ සංසයං පුච්ඡිංසු, පුට්ඨා පුට්ඨා ච තෙසං භගවා ව්‍යාකාසි,-එවං පුච්ඡාවසිකානෙවෙතානි සුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. නිට්ඨිතෙ පන අජිත සුත්තෙ "කථං ලොකා අවෙක්ඛිතබ්බං මච්චුරාජා න පස්සති"ති එවං මොඝරාජා පුච්ඡිතුං ආරභි; තං-"න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගතානී"ති ඤත්වා භගවා"නිට්ඨ ත්වං මොඝරාජ, අඤ්ඤං පුච්ඡතූ"ති පටික්ඛිපි. තතො තිස්සමෙත්තෙය්‍යෝ අත්තනෝ සංසයං පුච්ඡන්තෝ සොඩාති ගාථමාහ.

තත්ථ සොඩ සනානුසිඤ්ඤතීති කොඉධ[1]හුථෙය්‍යඃ; **ඉඤ්ඣිතානීති** තණ්හාදිට්ඨිවිප්ඵන්දිතානි; **උභයනාමඤ්ච සම්පඤ්ඤායාති** උභො අන්තෙ අභිඤ්ඤාතිච්චාඃ **මඤ්ඤා න ලිප්පතීති** පඤ්ඤාය න ලිප්පති.

තස්සෙතමත්ථං ව්‍යාකරොන්තො භගවා කාමෙසූති ගාථාද්වයමාහ. **තත්ථ කාමෙසු බ්‍රහ්මචරියවාති** කාමනිමිත්තං බ්‍රහ්මචරියවා, කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා මග්ගබ්‍රහ්මචරියෙන සම්මාභාගතොති වුත්තං හොති, **එත්තාවතා සන්තුසිතං**[2] දස්සෙති, ඒතත්තණෙහාති ආදීහි අනිඤ්ජිතං, **තත්ථ ඔඝතාය නිබ්බුතොති** අනිච්චාදිවසෙන ධම්මෙ වීමංසිත්වා රාගාදි **නිබ්බානෙන** නිබ්බුතොඃ සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයත්තා පාකට මෙව එවං භගවා ඉදමපි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙන දෙසෙසි; දෙසනා **පරියොසානෙ** අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්නෙ **වාසිසහස්සෙන**, අඤ්ඤසඤ්ඤ අනෙකසහස්සානං ධම්මාභිසමයොති.

තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 3.

අජිතෙති පුණ්ණක සුත්තං. ඉදම්පි පුරිමනයෙනෙව මොඝරාජානං පරික්ඛිපිත්වා වුත්තං. තත්ථ **මූලදස්සාවිනොති** අකුසලමූලාදි දස්සාවිඃ; **ඉඝඝායාති** ඉඝිනාමකා ජ්ටිලා; **යඤ්ඤපතීති** දෙය්‍යධම්මං; **අභිපත්ථයානොති** පරියෙසනති **ආසිංසමානාති** රූපාදීනි පත්ථයමානා, **ඉත්ථත්තායාති**[3] ඉත්ථභාවඤ්ච පත්ථයමානා, මනුස්සාදිභාවං ඉච්ඡන්තාති වුත්තං හොති; **ජරං සිතාති** ජරං නිස්සිතා.[4] ජරාමුඛෙන වෙත සබ්බවට්ටකථං වුත්තං, තං නිස්සිතා තතො අපරිමුච්චමානා **එව කපප සිංසුති** දීපෙති. **සච්චස්ස නෙ භගවා යඤ්ඤපථෙ අපමත්තා අනාරඤ්ඤ ජරඤ්ච මාරිසාති** එත්ථ යඤ්ඤ යෙව යඤ්ඤපථොඃ ඉදං වුත්තං හොතිඃ කච්චි තෙ යඤ්ඤ අපමත්තා ඤත්වා යඤ්ඤං කපප යන්තා විට්ටට්ටකථං උත්තරිංසුති. **ආසිංඝනතීති** රූපපරිලාභාදයො

1. ම ඉධ සත්තා. 3. ම. සන්තුට්ඨිතං. 3. ම. ඉත්ථභාවඤ්ච. 4. සී. ජරානිස්සිතා.

පඤ්හානි; **ථොමයන්තීති** "සුඛං දින්න"න්ති ආදිනා නයෙන යඤ්ඤදීනි පසංසන්ති; **අභිජප්පන්තීති** රූපාදිපටිලාභාය වාචං නිච්ඡාරෙන්ති; **ජුහන්තීති** දෙන්ති; **කාමා'භිජප්පන්ති පටිච්ච ලාභන්ති** රූපාදිපටිලාභං පටිච්ච පුනප්පුන කාමෙ එව අභිජප්පන්ති, "අහො වත අම්හාකං සියූ"න්ති වදන්ති, තණ්හාසඳ්ද තත්ථ වඤ්ඤන්තීති වුත්තං හොති; **ඝාස සොඛාති** යාගාධිමුත්තා; **භවරාගරත්තාති** එවම්මෙගි ආසිංසාදීහි භවරාගෙනෙව රත්තා, භවරාගරත්තා වා හුත්වා එතානි ආසිංසාදීනි කරොන්තා **නානරිංසු** ජාතිආදිවට්ටදුක්ඛං, න උත්තරිංසූති, **අථ ඛො චරගිනි** අථ ඉදානි ඛො අඤ්ඤෙ **අනාරී**ති. **සඛ්ඛාඝාති** ඤාණෙන වීමංසිත්වා; **පරෙවරානීති** පරානි ච, අවරානි[1] ච, පරත්තභාවසඞ්ඛාත භාවාදීනි පරානි ච අවරානි[1] චාති වුත්තං හොති; **විධූමොති** කායදුච්චරිතාදිධූමවිරහිතො, **අනීඝොති** රාගාදිඊඝවිරහිතො; **අනාරි ඝොති** සො එවරූපො අරහා **ජාතිජරං** අතාරි, සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදමපි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අනෙත වාසීසහස්සෙන, අඤ්ඤසඤ්ඤ අනෙකසහස්සානං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි, සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

සුණණාඛසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

---

5. 4.

පුබ්බාහං නන්ති මෙත්තගූ සුත්තං. තත්ථ මඤ්ඤාමි නං වෙදගූ භාවිතත්තනන්ති "අයං වෙදගූ"ති ච "භාවිතත්තො"ති ච එවං තං මඤ්ඤාමි, **අපුබ්බඤ්ඤි** එත්ථ අ ඉති පදපූරණමත්තෙ නිපාතො, පුබ්බ සිවෙව අත්ථො; **පවක්ඛාමි යථා පජානන්**ති, යථා පජානන්තො ආචික්ඛති, එවං ආචික්ඛාමි; **උපධිනිදානා පභවන්ති දුක්ඛාති** තණ්හාදිඋපධිනිදානා ජාතිආදිදුක්ඛවිසෙසා භවන්ති. එවං උපධිනිදානතො පභවන්තෙසු දුක්ඛෙසු, යො වෙ අවිඤ්ඤාති ගාථා. **තත්ථ පජානන්**ති සඞ්ඛාරෙ අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තො; **දුක්ඛස්ස ජාතිප්පභවානුපඤ්ඤි**ති "වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං උපධී"ති අනුපස්සන්තො; **සොඛපරිදූහඤ්ඤාති** සොඛඤ්ඤ පරිදූහඤ්ඤ; **තථා හි නං විදිතො එස ධම්මොති** යථා යථා සත්තා ජානන්ති තථා තථා පඤ්ඤූපන වසෙන විදිතො එස ධම්මොති. **කිත්තයිස්සාමි නං ධම්මන්**ති නිබ්බාණ ධම්මං නිබ්බාණගාමිනිපටිපදාධම්මඤ්ච දෙසයිස්සාමි; **දිට්ඨෙ ධම්මෙති** දිට්ඨෙ දුක්ඛාදිධම්මෙ, ඉමස්මිං එව වා අත්තභාවෙ; **අනීතිහන්**ති අත්ත පච්චක්ඛං; **යං විදිත්වාති** යං ධම්මං "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන සම්මසන්තා විදිත්වා, **නඤ්ඤාහං අභිනන්දාමීති** තං වුත්තප්පකාරධම්මජොතකං තව වචනමහං පත්ථයාමි; **ධම්මමුත්ත මන්ති තඤ්ච ධම්මං උත්තමං අභිනන්දාමි. උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි**

---

1. මරණි-මඤ්ඤ.

මජ්ඣෙති එත්ථ උද්ධන්ති අනාගතද්ධා වුච්චති, අධොති අතීතද්ධා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙති පච්චුප්පන්නද්ධා; **එතෙසු නන්දිඤ්ච නිවෙසනඤ්ච පඤ්ඤජ්ජ විඤ්ඤාණන්ති** එතෙසු උද්ධාදීසු තණ්හඤ්ච දිට්ඨිනිවෙසනඤ්ච අභිසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණඤ්ච පඤ්ඤෙහි, පඤ්ඤින්ද්‍රියා ච **භවෙ න තිට්ඨෙ** එවං සන්තෙ දුවිධෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, එවං තාව පඤ්ඤජ්ජ සද්දස්ස "පඤ්ඤෙහි"ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ සම්බන්ධො; "පඤ්ඤින්ද්‍රියා"ති එතස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ 'භවෙ න තිට්ඨෙ"ති අයමෙව[1] සම්බන්ධො, එතානි නන්දිනිවෙසනවිඤ්ඤාණානි පඤ්ඤින්ද්‍රියා දුවිධෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති වුත්තං හොති. එතානි විනොදෙත්වා භවෙ අතිට්ඨන්තො **එසො**, එවං විහාරීති ගාථා. තත්ථ **ඉධෙවාති** ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ **ඉමස්මිංයෙව** වා අත්තභාවෙ, **සුකිත්තිනං ගොතමං නුපධිඤන්ති** එත්ථ අනුපධිඤන්ති නිබ්බාණං, තං සඞ්ඝාය භගවන්තං ආලපන්තො ආහ: සුකිත්තිතං ගොතම නුපධිඤන්ති, න කෙවලඤ්ච තමෙව පහාසි, තෙ චාපීති ගාථා, තත්ථ **අතිඤ්ඤන්ති** සඤ්ඤාචවං සද්දා වා; **නං නං නමස්සාමීති** තස්මා තං නමස්සාම්; **සම්බුද්ධාති** උපගන්ත්වා; **නාගාති** භගවන්තං ආලපන්තො ආහ,

ඉදානි තං භගවා "අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛ"න්ති එවං තෙන බ්‍රාහ්මණෙන විදිතොපි අත්තානං අනුපනෙත්වාව පතිණ්ණුකෙඛන ප්‍රශ්න ලෙන ඔවදන්තො-ඤං බ්‍රාහ්මණන්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථෝ: **ඤං** වෙං **අභිජානන්තො**- "අයං බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණෝ, වෙදෙහි ගතත්තා **වෙදගූ**, කිඤ්චනභාවා **අකිඤ්චනෝ**, කාමෙසු ච භවෙසු ච අසත්තත්තා **කාමභවෙ අසඤ්ඤත්තාති ජඤ්ඤා** ජානෙය්‍යාසි, අද්ධා **සෝ ඉමං ඔඝං අතාරි, නිණ්ණෝ ච පාරං අඛිලෝ, අඛණ්ඩෝ**. කිඤ්චි හියෙත්‍ථ? විචා ච සොතා ගාථා. තත්ථ **ඉඛාති** ඉමස්මිං සාසනෙ අත්තභාවෙ වා; **විසජ්ජාති** වොස්සජ්ජිත්වා, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ වුත්ත සදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

මෙත්තගූසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 5.

පුච්ඡාමි තන්ති ඛොතඤ්ඤුත්තං. තත්ථ **වාචාභිඛණ්ඩාමීති** වාචං අභිඛණ්ඩාමි. **සික්ඛෙ නිබ්බාණමත්තනොති** අත්තනො රාගාදීන නිබ්බාණත්ථාය අධිසීලාදීනි සික්ඛෙය්‍යං. **ඉතොති** මම මූඛතො, එවං වුත්තෙ අත්තමනො ඛොතඤ්ඤු භගවන්තං අභිත්ථවමානො. කථං කථාපමොක්ඛං යාවනෙත්තා-පස්සාමහන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **පස්සාමහං දෙවමනුස්සලොකෙති** පස්සාම අහං දෙවමනුස්සලොකෙ; **නං නං නමස්සාමීති** එවරූපං තං නමස්සාමි; **පමුඤ්චාති** පමොචෙහි, අථස්ස භගවා අත්තාධීනමෙව කථංකථාපමොක්ඛං ඔඝතරණමුඛෙන

1. අයන්තාව-කත්ථචි.

දෙසෙනෙතා- නාහනන්ති ගාථමාහ. තත්ථ **නාහං ගමිස්සාමීති** අහං න ගමිස්සාමි, න ඔකඛිස්සාමි න වායමිස්සාමීති වුත්තං හොති; **පමොච නායාති** පමොචෙතුං; **සඨංඝසිනන්ති සඨඝඨං**; **නරෙසීති** තරෙය්‍යාසි, එවං වුත්තෙ අත්තමනතරෝ ධොතකො භගවන්තං අභිත්ථවමානො අනුසාසනිං යාචනෙතා-අනුසාස බ්‍රහෙමති ගාථමාහ, තත්ථ බ්‍රහ්මාති සෙට්ඨවචනමෙතං, තෙන භගවන්තං **ආමන්තයමානො** ආහ: **අනුසාස බ්‍රහෙමති**; **විවෙකධම්මන්ති සබ්බසඞ්ඛාරවිවෙකනිබ්බාණධම්මං**; **අඩ්‍ය පජ්ජමානොති** නානපපකාරතං අන්‍යාපජ්ජමානො; **ඉධෙව සමෙනොති** ඉධෙව සමානො; **අසිතොති** අනිස්සිතො, ඉතො පරං වෙ ගාථා මෙත්තගූසුත්තෙ වුත්තනයා එව, කෙවලං හි තත්ථ "ධම්මං" ඉධ "සන්ති"නති අයං විසෙසො, තනියගාථායපි පුබ්බද්ධං තත්ථ වුත්තනය මෙව, අපරද්ධෙ **සඞ්ඛාති සප්පඤ්ඤං**, ලඝඝනන්ති වුත්තං හොති, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදමපි සුත්තං අරහත්ත නිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තසදිසොයෙව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

ධොතකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 6.

එතෙ අභඤ්ඤන්ති උපසීවසුත්තං. තත්ථ **මහන්තමොඝන්ති** මහන්තං ඔඝං; **අනිස්සිතොති** පුග්ගලං වා ධම්මං වා අනල්ලීනො; **නො විස හාමීති** න සංකෙකාමි; **ආරම්මණන්ති නිස්සයං**; **යං නිස්සිතොති** යං ධම්මං වා පුග්ගලං වා නිස්සිතො. ඉදානි-යස්මා සො බ්‍රාහ්මණො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභී තඤ්ච සන්තමපි නිස්සයං න ජානාති, තෙනස්ස භගවා තඤ්ච නිස්සයං උත්තරිඤ්ච **නිය්‍යාණපථං**[1] දෙසෙනෙතා- ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති ගාථමාහ, තත්ථ **පෙඛමානොති** තං ආකිඤ්චඤ්ඤ ඨානසමාපත්තිං සතො සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨහිත්වා ච අනිච්චාදිවසෙන පස්සමානො; **නාපිනිනිස්සාඝාති** තං න'ත්ථි කිඤ්චීති පවත්තසමාපත්තිං ආරම්මණං කත්වා; **තරස්සු ඔඝන්ති** තතො පභුති පවත්තාය ච පස්ස නාය යථානුරූපං වතුබ්බිධම්පි ඔඝං තරස්සු; **සඨාගිති** කථංකථාහි; **නානඤ්ඤඤං නානතමභාභිපස්සානි**[2] රත්තාදිවං නිබ්බාණං විභූතං කත්වා පස්ස, එතෙනස්ස දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං කථෙති,

ඉදානි "කාමෙ පහාය"ති සුත්වා විකඛමභාණවසෙන අත්තනො පතිණෙ කාමෙ සම්පස්සමානො-**සබ්බෙසූති** ගාථමාහ. (තත්ථ) **හිත්වා** ඔඝඤ්ඤනන්ති අඤ්ඤං තතො හෙට්ඨා ඡබ්බිධම්පි සමාපත්තිං හිත්වා; **සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙ ච පරමෙති** සන්තසු සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙසු උත්තමෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ; **තිට්ඨෙනු සො තත්ථ අනානුගාසීති** සො පුග්ගලො තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකෙ අවිගච්ඡමානො තිට්ඨෙතූති පුච්ඡති, අථස්ස භගවා සටඨිනපපඝසස්සමත්තංයෙව ඨානං

1. ම. පදං. 2. ම. රත්තාභිඃ විපස්සානි.

අනුජානනත්ථා තණ්හයගාථමාහ, එවං තස්ස තත්ථ ඨානං සුත්වා ඉදානිස්ස සඤ්ඤාතුවෙජ්දභාවං පුච්ඡන්තෝ -තිට්ඨේ වෙති ගාථමාහ. තත්ථ **පුගමපි වස්සානන්ති** අනෙකසඤ්ඛමපි වස්සානං, ගණරාසිනති අත්ථෝ; **පුගමපි වස්සානීතිපි** පාඨෝ. තත්ථ විභත්තිව්‍යත්තයෙන සාමිවචනස්ස පවචනත්ත වචනං කතත්බබං. "පුග"නති වා එතස්ස "ඛත්තු"නි අත්ථෝ වත්තබෙබා; **පුගානීති** වාපි පඨන්ති; පුරිමපාඨෝයෙව සඤ්ඤුත්තරෝ; **තත්ථෙව සෝ සිති සිඤා විමුත්තෙනාති** සෝ පුග්ගලෝ තත්ථෙවා කිඤ්චඤ්ඤයතනෙ නාතාදුකෙඛති විමුත්තෝ සිතිභාවං පත්තෝ භවෙය්‍ය, නිබ්බාණපත්තෝ සඤ්ඤතෝ හුත්වා **තිට්ඨෙය්‍යාති** අධිප්පායෝ; **චවෙථ විඤ්ඤාණං තථාවිධස්සාති** උදාහු තථාවිධස්ස විඤ්ඤාණං අනුපාදාය පරිනිබ්බායෙය්‍යාති උභෙජදං පුච්ඡති, පටිසන්ධිගහණත්ථං වාපි භවෙය්‍යාති පටිසන්ධිමපිස්ස පුච්ඡති,

අථ භගවා උභෙජ්දඝඤ්ඤතං අනුපගම්ම තත්ථ උපපත්තිස්ස අරිය සාවකස්ස අනුපාදාය පරිනිබ්බාණං දස්සෙන්තෝ-අවචි යථාති ගාථමාහ, තත්ථ **අත්ථං පලෙතීති** අත්ථං ගවජ්ති; **න උපෙති සඞ්ඛනති** "අසුකං නාම දිසං ගතෝ"**ති** වොහාරං න ගවජ්ති; **එවං මුනි නාමකායා විමුත්තෙනාති** එවං තත්ථ උපපත්තිං සෙඛමුනි පනතියා පුඛෙබව රූප කායා විමුත්තෙතා, තත්ථ වතුත්ථමග්ගං නිබ්බත්තෙත්වා නාමකායඤ්ඤ පරිඤ්ඤතත්තා පුන නාමකායාපි විමුත්තෙතා උභතොභාගවිමුත්තෙතා ඛීණාසවෝ හුත්වා අනුපාදානිබ්බාණඤ්ඤාතං අත්ථං පලෙති න උපෙති ඤ්ඤං "ඉතිත්ථියා වා බ්‍රාහ්මණෙ වා"නි එවමාදිනා; ඉදානි "අත්ථං පලෙතී"**ති** සුත්වා තඤ්ඤ යොනිසෝ අත්ථං අසල්ලකෙඛනෙතා "අත්ථං ගතෝ සෝ"නි ගාථමාහ, තඤ්ඤථෝ: **සෝ අත්ථඛතතෝ**, උදාහු **නත්ථි, උදාහු වෙ සඤ්ඤතිඤා** සඤ්ඤතභාවෙන **අරෝගෝ** අවිපරිණාමධම්මෝ සෝ? එවං **තඤ්ඤම මුනි සාධු වියාකරෝති**, කිං කාරණං: **තථාහි සෝ විදිතෝ එස ධම්මානි**. අථස්ස භගවා තථා අවත්තබ්බතං දස්සෙන්තෝ -අත්ථඛතඤ්ඤාති ගාථමාහ. තත්ථ **අත්ථං ගතස්සාති** අනුපාදුපරිනිබ්බු තස්ස; **න පමාණමත්ථීති** රූපාදිපමාණං නත්ථි; **යෙන නං වජ්ජුති** යෙන රාගාදිනා[1] වදෙය්‍යුං; **සබ්බෙසු ධම්මෙසූති** සබ්බෙසු ඛන්ධාදි ධම්මෙසු, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදමපි සුත්තං අර හත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තනසදිසො එව ධම්මාභිසමයෝ අහොසීති.

උපසීවසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ඡ. ඨ.

ඝනති ලොකෙති නන්දසුත්තං තත්ථ පඨමගාථායත්ථෝ: **ලොකෙ** ඛත්තියාදයෝ **ජනා** ආජීවක[2]නිගණ්ඨාදිකෙ සඤ්ඤාය **ඝනති මුනයොති වදනති; තඤිදං ඝට්ටනසුති** කිත්තාවතා තෙ සම්පත්තිසඞ්ඛාතා

1. ම. රාගාදිජාතං. 2. ම. ආජීව.

සුණෙන උපපත්තිතො සුණ්ණූපපතනං නො මුනිං වදතීති එවං විඛ්‍යා වදනති උදාහු වෙ නාතපපකාරකෙන ලුබ්ධිවිතසඛ්‍යාතෙන **ජීවිතෙ නූපපතනන**නති, අථ භගවා තදුභයං පටික්ඛිපිත්වා මුනිං දසෙතෙතා න දිට්ඨියාති ගාථමාහ, ඉදානි "දිට්ඨාදීහි සුද්ධි"ති වදන්තානං වාදෙ සඛ්‍යාපහාණත්ථං-යෙ කෙචිමෙති පුච්ඡති. තත්ථ **අනෙකරූපෙනාති** සොතුකා[1]මඛ්‍යලාදිනාපි; **නත්ථ සකා[2]වරණානි** තත්ථ සකායෙ[3] දිට්ඨියා ගුත්තා විහරන්තා, අථස්ස[4] තථා සුද්ධිඅභාවං දීපෙතෙතා භගවා දුතියං ගාථමාහ, එවං "න තරිංසු තෙ"ති සුත්වා ඉදානි-යෙ අතාරි, තං සොතුකාමො-යෙ කෙචිමෙති පුච්ඡති, අථස්ස භගවා ඔඝතිණ්ණභාවෙන ජාතිජරාතිණෙණ දසෙතෙතා තතියං[5] ගාථමාහ. තත්ථ **නිවුතාති** ඔවුතා[6] පරියොනද්ධා; **යෙසිධාති** යෙසු ඉධ, එත්ථ ච සු ඉති නිපාත මත්තං; **නාණෙන පරිඤ්ඤුයාති** තීහි පරිඤ්ඤාහි තණ්හං පරිජානිත්වා; සෙසං සබ්බත්ථ පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා පාකටමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ[7] පන නන්දෙ භගවතො භාසිතං අභිනන්දමානො 'එතාහි නන්දුමි'ති ගාථමාහ, ඉධාපි ච පුබ්බෙ වුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

නාළකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 8.

යෙ මෙ පුබ්බෙති හෙමකසුත්තං. තත්ථ **යෙ මෙ පුබ්බෙ ව්‍යාකංසූති** යෙ බාවරිආදයො පුබ්බෙ මයඤ්ච සඤ්ච ලද්ධිං ව්‍යාකංසු; **භුරං ගොතමසාසනාති** ගොතමසාසනා පුබ්බතරං; **සබ්බං නං නක්ඛති වඩ්ඪනන්ති** සබ්බං තං කාමවිතක්කාදිවඩ්ඪනං. **තණ්හානිගතසාතනන්ති** තණ්හාවිනාසනං.

අථස්ස භගවා තථා[8]ධමෙම ආචික්ඛන්තො-ඉධාති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති** එතං **නිබ්බාණපදමවිවුතං** "සබ්බෙ සඛ්‍යාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන විපස්සනාා අනුපුබ්බෙන ජානිත්වා යෙ කායානුපස්සනාසතිආදීහි සතා; **දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතාති** විදිත ධම්මතාා දිට්ඨධම්මත්තා රාගාදිනිබ්බාණෙන ව අභිනිබ්බුතා, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

හෙමකසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1 සොතු-තඤ්ච & ම. සොතුකුල. 4. ම, අථ. 6. ඔපුතා-බහූසු. 8. සී. I. II. තථ.
2. ප-වා. යථා. 3. ම. සකායෙ, 5. දුතියං-බහූසු. 7. සී, I, II, V. දෙසනාවසානෙ.

5. 9.

සඤ්ඤං කාමානි නොදෙය්‍යසුත්තං. තත්‍ර **විමොක්ඛා තස්ස කිදිසොති** තස්ස කිදිසෝ විමොක්ඛෝ ඉච්ඡිතබ්බොති පුච්ඡති. ඉදානි තස්ස අඤ්ඤවිමොක්ඛාභාවං දස්සෙන්තෝ භගවා දුතියං ගාථමාහ. තත්‍ර **විමොක්ඛා තස්ස නාපරෙනි** තස්ස අඤ්ඤෝ විමොක්ඛෝ නත්ථි. එවං "තණ්හක්ඛයෝ එව විමොක්ඛෝ"නි වුත්තෙපි තම්හා **අසල්ලෙඛෙන්තා-නිරාසසෝ**[1] සෝ උද ආසසානොති පුන පුච්ඡති. **තත්‍ර උද පඤ්ඤාඛපිති** උදාහු සම්පත්තිඤ්ඤාණාදිනා ඤාණෙන තණ්හා ඛපං වා දිට්ඨිඛපං වා ඛපයති. **අථස්ස** භගවා තං ආචික්ඛන්තෝ දුතියං ගාථමාහ. තත්‍ර **කාමභවෙනි** කාමේ භවෙ ච; සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසෝ එව ධම්මාභිසමයෝ අහොසීති.

නොදෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 10.

මජෙඛ ඝරඤ්ඤනි ඛපසුත්තං. තත්‍ර **මජෙඛ ඝරඤ්ඤනි** පුරිම පච්ඡිමකොටිසඤ්ඤාණාභාවතෝ මජ්ඣිභූතෙ සංසාරෙනි වුත්තං හොති; **නිඛ්ඛනනි** නිඛ්ඛමානානං; **ඝථසිදං**[2] **නාපරං සියාති** යථා ඉදං දුඛඛං පුන න භවෙය්‍ය.

අථස්ස භගවා තමත්ථං ව්‍යාකරොන්තෝ තිස්සෝ ගාථායෝ අභාසි. තත්‍ර **අකිඤ්චනනි** කිඤ්චනපටිපක්ඛං, **අනාදානනි** ආදානපටිපක්ඛං, කිඤ්චනාදානවූපසමනති වුත්තං හොති; **අනාපරඤ්ඤනි** අපරපරිභාගදිට්ඨිවිරහිතං, සෙවඤ්ඤනි වුත්තං හොති. **න තෙ මාරස්ස පදඛඤ්ඤති** හෙ මාරස්ස පදඛිවරා පරිවාරකා ඔස්සා න හොන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසෝ එව ධම්මාභිසමයෝ අහොසීති.

ඛපසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 11.

සුඛානඛනි ජතුඛණ්ණිසුත්තං. තත්‍ර **සුඛානඛං විරමඛාම කාමීනි** අහං "ඉතිපි සෝ භගවා"නි ආදිනා නයෙන විරං-ඛාමීනං අකාමනතෝ අකාමකාඞ්ං බුද්ධං ස්‍රුත්වා; **අඛාමමාගමඛනි** නිකකාමං භගවන්තං පුච්ඡිතුං ආගතොමිති; **සඛාජනෙනඛාති** සඛජාතසබ්බඤ්ඤුත **ඤාණවකබු**; **ඝථා නවිජඛනි** යථා නථං; **බ්‍රූහි මෙනි පුන යාවතෙනා භණති**, යාවතෙනා හි සඛසඤ්ඤකත්තුම්පි භණෙය්‍ය, සොපන වාදෙ විකඛත්තුං; **නෙජී නෙජඛාති** තෙජෙන සම්පන්නාගතෝ තෙජසා **අභිභුය්‍ය**; **සමහං විජඤ්ඤං ජාතිජරාඛ ඉඛ විපඛභාණනි** යමහං ජාති ජරාඛං පහාණභූතං ධම්මං ඉධෙව ජානෙය්‍යං

---

1. නිරාඛඛා & නිරාසෝ-ඤබ්බ්. 2. මී. යථාඉදං.

අථස්ස භගවා තං ධම්මමාචිකඛනෙත්තා තිස්සෝ ගාථායෝ අභාසි. තත්ථ **නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතන්ති** නිබ්බාණඤ්ච නිබ්බාණගාමිනිඤ්ච පටිපදං "ඛෙම"න්ති දිස්වා; **උග්ඝාතින්ති** තණ්හාදිට්ඨිවසෙන ගණ්හිතං; **නිරත්තං වාති** නිරසිතබ්බං වා, මුඤ්චිතබ්බන්ති වුත්තං හොති; **මා තෙ විජ්ජිත්ථාති** මා තෙ අහොසි; **කිඤ්චනන්ති** රාගාදිකිඤ්චනං වාපි තෙ මා විජ්ජිත්ථ. **පුඛ්ඛති** අතීතෙ සඛ්ධරෙ ආරබ්භ උපපජ්ජනකිලෙසං; **බ්‍රාහ්මණාති** භගවා ජතුකණ්ණිං ආලපති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

ජතුකණ්ණිසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 12.

ඔඝං **ජහනති භද්‍රාවුධසුත්තං**. තත්ථ **ඔඝං ජහනති** ආලයං ජහං, **තණ්හාවජ්ජිදනති** ඡතණ්හාකායවජ්ජිදං, **අනෙජන්ති** ලොකධම්මෙසු නික්කම්පං, **නාඤ්ඤං ජහනති** අනාගතරූපාදිපත්ථනාජහං, එකා එව හි තණ්හා ථුති්වසෙන ඉධ නානප්පකාරතො වුත්තා; **ඛප්පං ජහනති** දුව්ඛනපජහං; **අභිසාවෙති** අභිවිය යාවාමි; **සුඛ්ඛාන නාගස්ස අජන මිස්සන්ති ඉතොති** නාගස්ස තව භගවා වචනං සුත්වා ඉතො පාසාණකාවෙතියතො බහූ ජනා පක්කමිස්සන්තීති අධිප්පායො. **ජනපදෙහි සඞ්ගන්තාති** අඞ්ගාදීහි ජනපදෙහි ඉධ සමාගතා; **විඤ්ඤාතරෙගිනි** ධම්මං දෙසෙහි.

අථස්ස ආසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙන්තො භගවා වෙ ගාථායෝ අභාසි. තත්ථ **ආදානානඤ්ඤන්ති** රූපාදීනං ආදායිකං ගහණතණ්හං, තණ්හුපාදානන්ති වුත්තං හොති; **යං යං හි ලොකස්මිං උපාදියතීති** එත්තෙසු උග්ඝාදිභෙදෙසු යං යං ගණ්හන්ති; **තතොව මාරෙ ජනයුන්ති** තතොව උපාදානපච්චයනිබ්බත්තකම්මාභිසඞ්ඛාර නිබ්බත්තවසෙන[1] පටිසන්ධිකඛන්ධිමාරෙ සත්තං අනුගවජ්ජති. **තස්මා පජානන්ති** තස්මා එවමාදීනවං අනිච්චාදිවසෙන වා සඞ්ඛාරෙ ජානන්තො; **ආදානසතෙත ඉති පෙක්ඛමානො පජං ඉමං මච්චුධෙය්‍යං විසත්තන්ති** ආදානබබ්ධෙන ආදානෙසු රූපාදිසු සත්තෙ සබ්බලොකෙ ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යෙ ලග්ගං පෙක්ඛමානො, ආදානසතෙත වා ආදානානිනිවිට්ඨෙ පුග්ගලෙ ආදානසඞ්ඛයෙහුත්වා ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යෙ ලග්ගං තතො විනිඝාතුමසමත්ථං ඉති පෙක්ඛමානො **කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ න උපාදියෙථාති**. සෙසං සබ්බත්ථ[2] පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

භද්‍රාවුධසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. වසෙන-කත්ථචි. 2. ඒ, නත්ථි.

5. 13.

ඣායිනන්ති උදයසුත්තං. තත්ථ **අනුපුබ්බවිමොක්ඛන්ති** පඨමජ්ඣානතෝ විමොක්ඛං පුච්ඡති. අථ භගවා=යස්මා උදයෝ වත්තුකාමතාය ලාභී, තස්මාස්ස පටිලද්ධඣානවසෙන නානප්පකාරතෝ අනුපුබ්බවිමොක්ඛං දස්සෙන්තෝ ගාථාචතුක්කමාහ. තත්ථ **පහාණං කාමච්ඡන්දස්සා**ති යම්පි ඉදං පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙන්තස්ස කාමච්ඡන්දප්පහාණං, තම්පි **අනුපුබ්බවිමොක්ඛං පබ්‍රූමි**,-එවං සබ්බපදානි යොජෙතබ්බානි; **උපෙක්ඛාසතිසංසුද්ධන්ති** චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛාසතිහි සංසුද්ධං; **ධම්මතාසඤ්ඤාපුරේජවන්ති** ඉමිනා තස්මිං චතුත්ථජ්ඣානවිමොක්ඛෙ ඨත්වා ඣානඞ්ගානි විපස්සිත්වා අධිගතං අරහත්තවිමොක්ඛං වදති, අරහත්තවිමොක්ඛස්ස හි මග්ගසමුප්පත්තිසමනන්තරඛණෙ පදීපෙ ධමනිතෙ විය පුරේජවෝ හොති, තෙනාහ: **ධම්මතාසඤ්ඤාපුරේජවන්ති**; **අවිජ්ජාය පභෙදනන්ති** එතමෙව ච අනුපුබ්බවිමොක්ඛං අවිජ්ජාපභෙදසඞ්ඛාතං නිබ්බානං නිස්සාය ජාතත්තා කාරණූපචාරෙන "අවිජ්ජාය පභෙදන"න්ති පබ්‍රූමීති. අවිජ්ජාපභෙදනවචනෙන චුත්තං නිබ්බානං සුත්වා "තං කිස්ස විපච්චනීකෙන වුච්චති"ති පුච්ඡන්තෝ 'කිංසු සංයොජනො'ති ගාථමාහ. තත්ථ **කිංසුසංයොජනොති** කිංසංයොජනෝ; **විචාරණන්ති** විචරණකාරණං; **කිස්සාස්ස විපච්චනීකන්ති** කිස්සායං මඤ්ඤස්ස අස්ස ධම්මස්ස විපච්චනීකෙන, අථස්ස භගවා තමත්ථං ව්‍යාකරොන්තෝ 'නන්දි සංයොජනෝ'ති ගාථමාහ. තත්ථ **විනයකොවිදාසූ**ති කාමවිතක්කාදිකෙ විතක්කෙතා අස්ස. ඉදානි තස්ස නිබ්බානස්ස මග්ගං පුච්ඡන්තෝ 'කථං සතස්සා'ති ගාථමාහ. තත්ථ **විඤ්ඤාණන්ති** අනිස්සඛ්ඛාරවිඤ්ඤාණං; අථස්ස මග්ගං කථෙන්තෝ භගවා අජ්ඣත්තඤ්ඤාති ගාථමාහ. තත්ථ **එවං සතස්සා**ති එවං සතස්ස සම්පජානස්ස, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසෙ එව ධම්මාභිසමයෙ අහොසීති.

උදයසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 14.

යෙ අතීතන්ති පොඝාලසුත්තං. තත්ථ **යෙ අතීතං ආදිසන්ති** යෙ භගවා අත්තනො ච පරෙසඤ්ච "එකම්පි ජාති"න්ති ආදිභෙදං අතීතං ආදිසති. **විඤ්ඤාණරූපසඤ්ඤිස්සා**ති සමතික්කමනතාරූපසඤ්ඤිස්ස; **සබ්බඤ්ඤාණපපහාසිඝනා**ති තදඛවිකඛමහණවසෙන සබ්බරූපකායප්පහාසිනො, පතිණරූපභවපටිසන්ධිකස්සාති අධිප්පායො; **නත්ථි කිඤ්චීති පස්සතෝ**ති විඤ්ඤාණාභාවප්පස්සනෙන "නත්ථි කිඤ්චී"ති පස්සතො, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභිනොති වුත්තං හොති; **ඔඝං සක්කා නු පුච්ඡාමී**ති සක්කාති භගවන්තං ආලපනෙන ආහ: තස්ස පුග්ගලස්ස ඔඝං පුච්ඡාමි, කිදිසං ඉච්ඡිතබ්බන්ති; **කථං තරෙය්‍යා**ති කථඤ්ච යො නෙතබ්බො, කථමස්ස උත්තරිං ඔඝං උප්පාදෙතබ්බන්ති

අථස්ස භගවා තාදිසෙ පුග්ගලෙ අත්තනො අපපටිහතඤාණතං පකාසෙන්ථා තං ඤාණං ව්‍යාකාතුං ගාථාවයමාහ. තත්ථ **විඤඤාණඤ්චිස්ස නිරෝ සබ්බා අභිජානං තථාගතොති** අභිසඞ්ඛාරවසෙන චතසෝ පටිසන්ධිවසෙන සත්තන්ති එවං සබ්බා විඤඤාණධාතියො **අභිජානන්නො** තථාගතො; **තිට්ඨන්තමෙනං ජානාතීති** භවාභිසඞ්ඛාරවසෙන තිට්ඨන්තමෙනං පුග්ගලං ජානාති: "අයං එවංගතිකො භවිස්සතී"ති; **විමුත්තන්ති** ආකිඤ්චඤ්ඤායතනාධිමුත්තං;[1] **නමපරායණන්ති** තම්මයං. **ආකිඤ්චඤ්ඤසම්භවං ඤත්වාති** ආකිඤ්චඤ්ඤායතනජනකං කම්මාභිසඞ්ඛාරං ඤත්වා, කිංනති: "පලිබොධො අයං"නති; **නන්දිං සංයොජනං ඉතීති** යා ව තස්ස අරූපරාගසඞ්ඛාතා නන්දී, තඤ්ච "සංයොජනං"ඉති ඤත්වා; **තත්‍රා තත්‍ර විපස්සතීති** අථ තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසම්පත්තිතො වුට්ඨහිත්වා තං සම්පත්තිං අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති; **එතං ඤාණං තස්සා**ති එතං තස්ස පුග්ගලස්ස එවං විපස්සතො අනුක්කමෙන උප්පන්නං අරහත්තඤාණං අවිපරීතං; **වුසිමතොති** වුසිතවාසස්ස; සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව. එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ (ච) ප්‍රබ්බජිදෙසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

පොඝාලසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 15.

මාහං සඞ්කන්ති මොඝරාජසුත්තං. තත්ථ **මාහන්ති** වෙ වාරෙ අහං, සො හි පුබ්බෙ අජිතසුත්තස්ස ච තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තස්ස ච අවසානෙ චිකිච්ඡිතුං භගවන්තං පුච්ඡි භගවා පනස්ස[2] ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො න ව්‍යාකාසි, තෙනාහ: **මාහං සඞ්කං අපුට්ඨස්සන්ති; යාවතතියඤ්ච දෙවිසි ව්‍යාකරොතීති මෙ සුතන්ති** "යාවතතියඤ්ච සහධම්මිකං පුට්ඨෝ විසුද්ධිදෙවහුතො ඉසි භගවා සම්මාසම්බුද්ධො ව්‍යාකරොතී"ති එවං මෙ සුතං, ගොදාවරීතීරෙයෙව කිර සො එව මස්සොසි, තෙනාහ: ව්‍යාකරොතීති මෙ සුතන්ති, **අයං ලොකොති** මනුස්සලොකො, **පරෙ ලොකඤ්ඤාති** තං ඨපෙත්වා අවසෙසෙ, **සදෙවකොති** බ්‍රහ්මලොකං ඨපෙත්වා අවසෙසො උපපත්තිදෙවසම්මුතිදෙවයුත්තො; **බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකොති** එතං වා "සදෙවකෙ ලොකෙ"ති ආදිනො[3] නයස්ස නිදස්සනමත්තං, තෙන සබ්බොපි භාජා වුත්තප්පකාරො ලොකො වෙදිතබ්බො. **එවං අභිඤ්ඤාතදස්සාවිනන්ති** එවං අග්ගදස්සාවිං, සදෙවකස්ස ලොකස්ස අජ්ඣාසයාධිමුත්තිගතිපරායණාදීනි පස්සිතුං සමත්ථනති දස්සෙති, **සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සූ**ති අවයිය පවත්තනසල්ලක්ඛණවසෙන වා තුච්ඡං සඞ්ඛාරසමූහපස්සනාවසෙන වාති විභාවෙති[4] සුඤ්ඤතො ලොකං පස්ස; **අත්තානුදිට්ඨිං ඌහච්චාති**

---

1. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනාදිසු
2. තස්ස-ඉත්‍යුපි [අධිමුත්තා-කත්ථචි.
3. ආදි & ආදිනා-කත්ථචි.
4. ම. සඞ්කාරනු-පෙ-මිනි කාරණෙති.

සක්කායදිට්ඨිං උත්තරිත්වා, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමේව, එවං භගවා ඉදම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ ච වුත්තඋදිසෝ එව ධම්මාභිසමයෝ අහොසීති.

මොඝරාජසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

5. 16.

ජිණ්ණෝහමස්මීති පිඞ්ගියසුත්තං. තත්ථ **ජිණ්ණෝහමස්මි අබලෝ විතවණ්ණෝ**ති සෝ කිර බ්‍රාහ්මණෝ ජරාභිභූතෝ විසංවස්සසතිකෝ ජාතියා, දුබ්බලෝ ච "ඉධ පදං[1] භාරිස්සාමී"ති අඤ්ඤත්‍රෙව කරොති, විනට්ඨපුරිමවස්සිවිවණ්ණෝ ච, තෙනාහ: ජිණ්ණෝ'හමස්මි අබලෝ විතවණ්ණෝති; **මාහං නස්සං මොමුහා අනන්තරායා**ති මාහං තුය්හා ධම්මං අසච්ඡිකත්වා අන්තරා එව අවිද්ධා හුත්වා අනස්සිං; **ඡාතිජරාය ඉධ විපහාණ**න්ති ඉධෙව තව පාදමූලෙ පාසාණතෙ වා වෙතියෙ ජාතිජරාය විපහාණං නිබ්බාණ ධම්මං සමහං විජ්ඣෙය්‍යං, තමෙව **ආචික්ඛ**. ඉදානි යස්මා පිඞ්ගියෝ කායෙ සාපෙක්ඛතාය "ජිණ්ණෝහමස්මි"ති ආදිමාහ, තෙනස්ස භගවා කායෙ සිනෙහපහාණත්ථං දිස්වාන රූපෙසු විහඤ්ඤමානෙති ගාථමාහ, තත්ථ **රූපෙසූ**ති රූපහෙතු රූපපච්චයා; **විහඤ්ඤමානෙ**ති කම්මකාරණාදීහි උපහඤ්ඤමානෙ; **රූපඤ්ච රූපෙසූ**ති චක්ඛුරොගාදීහි ච රූපහෙතුයෙව **ජාතා** රූපඤ්ච බාධනති-එවං භගවතා, ඝාව අරහත්තං, තාව කථිතං පටිපත්තිං සුත්වාපි පිඞ්ගියෝ ජරාදුබ්බලතාය විසෙසං අනධිගන්ත්වාව පුන 'දිසා චතස්සෝ'ති ඉමාය ගාථාය භගවන්තං ථොමෙන්තෝ දෙසනං යාචති, **අථස්ස** භගවා-පුනපි යාව අරහත්තං, තාව පටිපදං දස්සෙන්තෝ 'තණ්හාධිපන්නෝ'ති ගාථමාහ, සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමේව.

එවං ඉදමපි සුත්තං භගවා අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි; දෙසනා පරියොසානෙ ච පිඞ්ගියෝ අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි, සෝ කිර අන්තරන්තරා විනෙතසි: "එවං විචිත්‍රපටිභානං නාම දෙසනං නලභි මයහං මාතුලෝ බාවරී සවණාය"ති, තෙන සිනෙහවිකෙඛපෙන අරහත්තං පාපුණිතුං නාසක්කි, අන්තෙවාසිකා පනස්ස සඞ්ඝස්සපි ලා[2]අරහත්තං පාපුණිංසු, සබ්බෙ එව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා එහිභික්ඛුනො අහෙසුන්ති.

පිඞ්ගියසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ඉතො පරං **සඞ්ගීතිකාරා** දෙසනං ථොමෙන්තා-ඉදමවොච භගවා'ති ආදිමාහංසු, තත්ථ **ඉදමවොචා**ති ඉදං පාරායණං අවොච; **පරිවාරකසොළසානන්ති** බාවරිස්ස පරිවාරකෙන පිඞ්ගියෙන සහ සොළසන්නං, බුද්ධස්ස වා භගවතො පරිවාරකානං සොළසානන්ති පරිවාරෙත්ථ.

1. ම. පදං. 2. ම. සහ පවිසඞ්ඛදිසු.

සොළසානං, තෙ[1] එව ච බ්‍රාහ්මණා, තත්ථ සොළසපරිසා පන පුරතො ච පච්ඡතො ච වාමපස්සතො ච දක්ඛිණපස්සතො ච ඡ ඡ යොජනානි නිසින්නා උග්ගෙහන ද්වාදසයොජනිකා අහොසි; **අජිතොතිආයවිතො**; **අජිතමාණවපුච්ඡානති** පාලිඅත්ථමත්තසූදය, **ධම්මමාණවපුච්ඡානති** පාලිඅත්තසූදය. **පාරායණන්ති** එවං **ඉමස්ස**[2] **ධම්මපරියායස්ස** අධිවචනං ආරොපෙත්වා තෙසං බ්‍රාහ්මණානං නාමානි කිත්තයන්තා අජිතොති -පෙ- බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමුන්ති ආහංසු. තත්ථ **සම්පන්නචරණන්ති** නිබ්බාණපදට්ඨානභූතෙන පාතිමොක්ඛසීලාදිනා සම්පන්නං; **ඉසිනති** මඤ්ඤිසු; සෙසං පාකටමෙව, තතො පරං **බ්‍රාහ්මචරියමවචිංසූති** මඤ්ඤ බ්‍රහ්මචරියං අවරිංසු. **නස්සමා පාරායණන්ති** තස්ස පාරභූතස්ස නිබ්බාණස්ස අයනන්ති වුත්තං හොති.

පාරායණමනුගායිස්සන්ති අස්ස අයං සම්බන්ධෝ; භගවතා හි පාරායණෙ දෙසිතෙ සොළස සහස්සා ජටිලා අරහත්තං පාපුණිංසු, අවසෙසානඤ්ච වුද්ධසකොටිසඞ්ඛ්‍යානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයෝ අහොසි, වුත්තං හෙතං පොරාණෙහි;

"තතො පාසාණකෙ රම්මෙ පාරායණසමාගමෙ,
අමතං පාපයී බුද්ධෝ චුද්දස පාණකොටියොා"ති.

නිට්ඨිතායඤ්ච පන ධම්මදෙසනායඤ්ච තතො තතො ආගතා මනුස්සා භගවතො ආනුභාවෙන අත්තනෝ අත්තනෝ ගාමනිගමාදිසෙවිතං පානුරහෙසුං, භගවාපි සාවත්ථිමෙව අගමාසි පරිවාරකසොළසාදීහි අනෙකෙහි භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතෝ, තත්ථ පිඞ්ගියෝ භගවන්තං වන්දිත්වා ආහ: "ගච්ඡාමහං භන්තෙ බාවරිස්ස බුද්ධුප්පාදං ආරොචෙතුං, පටිසුතං හි තස්ස මයා"ති, අථ භගවතා අනුඤ්ඤාතෝ ඣානගමනෙ නෙව ගොදාවරීතීරං ගන්ත්වා පාදගමනෙන අස්සමාභිමුඛෝ අගමාසි. තමෙනං බාවරී බ්‍රාහ්මණෝ මඤ්ඤං ඔලොකෙන්තෝ නිසින්නොව දූරතොව ඛාරිජටාදිවිරහිතං භික්ඛුවෙසෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා "බුද්ධා ලොකෙ සමුප්පන්නොා"ති නිට්ඨං අගමාසි, සවත්තසඤ්ඤාපි නං පුච්ඡි "කිං පිඞ්ගිය බුද්ධා ලොකෙ උප්පන්නොා"ති, "ආම බ්‍රාහ්මණ උප්පන්නොා පාසාණකෙ වෙතියෙ නිසින්නොා අම්හාකං ධම්මං දෙසෙසි, තම්හං තුය්හං දෙසිස්සාමී"ති, තතො බාවරී මහතා සක්කාරෙන සපරිසං තං පූජෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙසි, තත්ථ නිසීදිත්වා පිඞ්ගියෝ 'පාරායණ මනුගායිස්ස'න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අනුගායිස්සන්ති** භගවතා ගීතං අනුගායිස්සං; **යථා අදක්ඛීති** යථා සාමං සච්චාභිසම්බොධෙන අසාධාරණඤ්ඤාණෙන ච අදක්ඛි; **නික්කාමොති** පඤ්ඤාමොා; **නික්ඛාමොතිපි** පාඨොා, විරියවාති අත්ථොා. නික්ඛන්තොා වා අකුසලපක්ඛා; **නික්ඛන්තොති** කිලෙසවනවිරහිතොා

---

1. ම. එසෙ. 2. ම. එවන්නාමස්ස.

තණ්හාවිරහිතො එව වා; **කිස්ස හෙතු මුඛා භණ්ඩති** යෙහි කිලෙසෙහි මුඛා භණ්ඩය්‍ය, එතෙ තස්ස පහීණාති දස්සෙති, **එතෙන බ්‍රාහ්මණස්ස සවණෙ** උස්සාහං ජනෙති. **වණ්ණූපසංහිතානති** ගුණූපසංහිතං, **සබ්බවාහසො**[1] "බුද්ධො"ති සබ්බෙනෙව අවහාතෙන නාමෙන යුත්තො; **බ්‍රහ්මති** තං බ්‍රාහ්මණං ආලපති, **ඝුඛ්ඛනඝඛනති** පරිත්තවන්නං; **ඔඝුපථලං කානනමාවසෙය්‍යාති** අනෙකඵලවිකතිහරිතං කානනං ආගම්ම වසෙය්‍ය; **අපපදස්සෙති** බාවරි[2]පඝුතිකෙ පරිත්තපඤ්ඤං; **මහොදඛිනති** අනොතත්තාදිං මහන්තං උදකරාසිං. **සෙමෙ පුබ්බෙති** යෙ ඉමෙ පුබ්බෙ, **තමනුදඛිනොති** තමොනුදෙ, ආසිනොං; **භූරිපඤ්ඤ, නොති සඝුණ්ඩඛ්ඡෙ, භූරිමෙඛසොති** විපුලපඤ්ඤ, **සඤ්ඡිඛිතඝමඝා ලිඛනති** සාමං පඤ්ඤිතබ්බඵලං න ව කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං; **අනිතිඛනති කිලෙසඊති** විරහිතං. අථ නං බාවරි ආහ:'කින්නු තමහා'ති චෙ ගාථා, තතො පිඛ්ඛියො භගවතො සන්තිකා අවිප්පවාසමෙව දීපෙන්තො 'නාහං තමහා'ති ආදිමාහ; යො මෙ-පෙ-

පස්සාමි නං මනසා චක්ඛුනාවාති තං බුද්ධමහං චක්ඛුනා විය මනසා පස්සාමි; **නමස්සමානොව වසෙමි[3] රත්තිනි**න්ති නමස්සමානොව රත්තිං අහිනාමෙමි. **තෙන තෙනෙව නතොති** යෙන දිසාභාගෙන බුද්ධො තෙන තෙනෙවාහමපි නතො නන්නින්නො තප්පොණො **දස්සෙති, දුබ්බලථාමකඝස්සාති** අපපඤ්ඤකස්ස, අථවා දුබ්බලස්ස දුප්පඤ්ඤකස්ස ච, බලවිරියඝීනස්සාති වුත්තං හොති; **නොනෙව කායො න පරෙතීති** තෙනෙව දුබ්බලථාමකත්තෙන කායෙ න ගච්ඡති, යෙන වා බුද්ධො තෙන න ගච්ඡති; **න පලෙතීතිපි** පාඨො, සොව එවත්ථො; **නත්ථොති** බුද්ධස්ස සන්තිකෙ: **සබ්බපඝඝතණ්ඨඝාති** සබ්බපප[4]ගමනෙන; **තෙන යුත්තොති** යෙන බුද්ධො තෙන යුත්තො පයුත්තො අනු යුත්තොති දස්සෙති, **පඛ්ඛ සඝාතොති** කාමකාදමෙ සඝමානො; **දිසා දිසමුපලවිනති** සත්ථාරාදිනො සත්ථාරාදිං අභිගච්ඡිං; **අදදසාඝිං සම්බුද්ධනති** සොහං එවං දුද්දිට්ඨිං ගහෙත්වා අඤ්ඤතිත්ථකෙ වෙතියෙ බුද්ධිමද්දක්ඛිං.

ඉමිස්සා ගාථාය අවඝානෙ[5] පිඛ්ඛියස්ස ච බාවරිස්ස ච ඉන්ද්‍රියපරිපාකං විදිත්වා භගවා සාවත්ථියං ඨිතොයෙව සුවණ්ණඝාහං මුඤ්චි. පිඛ්ඛියොපි බාවරිස්ස බුද්ධගුණෙ වණ්ණයන්තො නිසින්නොපි එව තං ඔභාසං දිස්වා "ඝිමිද"නති විලොකෙන්තො භගවන්තං අත්තනොපි[6] පුරතො ඨිතං විය දිස්වා බාවරිබ්‍රාහ්මණස්ස "බුද්ධො ආගතො"ති ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණොපි උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිමපඝාමෙත්වා අට්ඨාසි. භගවා ඔභාසං ඵරිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අත්තානං දස්සෙන්තො උණ්හාමපි සපඨාඝං විදිත්වා පිඛ්ඛියමෙව ආලපමානොපි-යථා අනු වඤ්කලීති ඉමං ගාථමභාසි, තස්සත්ථො: යථා වඤ්කලිත්ථෙරො සද්ධාධිමුත්තතාය අගොසි

1. ම. සවවවොහා. 3. නමස්සමානො විවසෙමි-බහුසු. 5. ම. වාවහතෙ.
2. බාවරිය-බහුසු. 4. ඉ., තෙන සඬ්ඝපප. 6. අත්තනා-බහුසු.

සද්ධාධුරෙන ච අරහත්තං පාපුණි, යථා ච සොළසන්නං එකෝ භද්‍රා වුඩ්ඪෝ නාම, යථා ච ආළවිගොත්තමෝ, එවමෙව තුම්හේපි පමුඤ්චස්සු සද්ධං; තතෝ සද්ධාය අධිමුච්චනෙන "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා"ති ආදිනා නයෙන විපස්සනං ආරභිත්වා **මච්චුධෙය්‍යස්ස පාරං** තිබ්බාණං **ගමිස්සසීති** අරහත්තනිකූටෙන[1] දෙසනං නිට්ඨපෙසි; දෙසනාපරියොසානෙ පිඞ්ගියෝ අරහත්තෙ, බාවරී අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි; බාවරී බ්‍රාහ්මණස්ස සිස්සා පන පඤ්චසතා සොතාපන්නා අහෙසුං.

ඉදානි පිඞ්ගියෝ අත්තනෝ පසාදං නිවෙදෙන්තෝ 'එස හියෙය්‍යෝ'ති ආදිමාහ, තත්ථ **පටිභානවාති** පටිභානපටිසම්භිදූපෙතෝ, **අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤූ**[2]**ති** අධිදෙවකරෙ ඛෙමෙ ඤාතා; **පරෙවරන්ති** හීනපණීතං අත්තනෝ ච පරස්ස ච අධිදෙවතකරං සබ්බං ධම්මජාතං වෙදීති වුත්තං හොති; **ඛඞ්ගිනං පටිජානන්තන්ති** ඛඞ්ගිකංයෙව සතං "නිකඛඞ්ගමහා"ති පටිජානන්තානං, **අසංහීරන්ති** රාගාදීහි අසංහාරියං; **අසඞ්කුපන්ති** අකුපං අවිපරිණාමධම්මං, ඵිහිපි පදෙහි නිබ්බාණං භණති; **අද්ධා ගමිස්සාමීති** එකංසෙනෙව තං අනුපාදිසෙසං නිබ්බාණ ධාතුං ගමිස්සාමි; **න මෙත්ථ ඛඞ්ඛාති** නත්ථි මෙ එත්ථ නිබ්බාණෙ ඛඞ්ඛා, **එවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තචිත්තන්ති** පිඞ්ගියෝ "එවමෙව තුම්හේපි පමුඤ්චස්සු සද්ධ"න්ති ඉමිනා භගවතෝ ඔවාදෙන අත්තනි සද්ධං උප්පාදෙත්වා සද්ධාධුරෙනෙව ච විමුච්චිත්වා තං සද්ධාධිමුත්තතං පකාසෙන්තෝ භගවන්තං ආහ: එවං මං ධාරෙථාති.

නිට්ඨිතෝ පාරායණවග්ගෝති.[3]

එත්තාවතා ච-යං වුත්තං:

"උත්තමං වන්දනෙය්‍යානං වන්දිත්වා රතනත්තයං,
යෝ බුද්ධකනිකායම්හි බුද්ධවංරපභාසිනා.

දෙසිතෝ ලොකනාථෙන ලොකනිත්ථරණෙසිනා;
තස්ස සුත්තනිපාතස්ස කරිස්සාමත්ථවණ්ණන"න්ති.

එත්ථ උරගවග්ගාදිපඤ්චවග්ගසඞ්ගහස්ස උරගසුත්තාදිසත්තන්නං සුත්තපභෙදස්ස සුත්තනිපාතස්ස අත්ථවණ්ණනා කතා හොති. තෙනෙතං වුච්චති.

ඉමං සුත්තනිපාතස්ස කරොතෙනත්ථවණ්ණනං,
සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන යං පත්තං කුසලං මයා.

---

1. ම. නිකූටෙනෙව.
2. ම, ඉති සොළසසුත්තපරිමණ්ඩිතෝ පඤ්චමෝ පාරායණවග්ගෝ පරිසමත්තොති.
2, ම, ඉති පරමත්ථජෝතිකාය පරියත්තිපමාණතෝ චතුවත්තාදීසඛ්‍යාණවාර පරිමණ්ඩිතා සුත්තනිපාතවණ්ණනා පරිසමත්තාති.

තස්සානුභාවතො ඛිපං ධම්මෙ අරියපවෙදිතෙ,
වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං පාපුණාතු අයං ජනොති.

පරියත්තිපමාණතො චතුවත්තාළීසමත්තා භාණවාරා.

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියගුණපතිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතෙන සකසමයසමයන්තරගහනඡෙඩ්ඩාගාහනසමත්ථෙන පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියසම්පන්නාගතෙන තිපිටකපරියත්තිපභෙදෙ සාට්ඨකථෙ සඤ්ඤාසනෙ අපපටිහතඤාණප්පභාවෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනලාවණ්‍ය යුත්තෙන යුත්තභාණිත්තවාදිනා වාදිවරෙන මහාකවිනා ඡළභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පභෙදගුණපතිමණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ සුප්පතිට්ඨිත බුද්ධීනං ථෙරවංසප්පදීපානං ථෙරානං මහාවිහාරවාසීනං වංසාලඞ්කාරභූතෙන විපුලවිසුද්ධබුද්ධිනා බුද්ධඝොසොති ගරූහි ගහිතනාමධෙය්‍යෙන ථෙරෙන කතායං පරමත්ථජොතිකා නාම සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං ලොකනිත්ථරණෙසිනං,
දස්සෙනත්ථි කුලපුත්තානං නයං සීලවිසුද්ධියා.

යාව බුද්ධොති නාමම්පි සුද්ධිත්තස්ස තාදිනො,
ලොකමහි ලොකජෙට්ඨස්ස පවත්තති මහෙසිනොති.

සුත්තනිපාතට්ඨකථා

නිට්ඨිතා.

සුත්තනිපාතට්ඨකථා.

සංවණ්ණේතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

	පිටුඅංකා.
අකක්කසං	384
අකපපයිංසු	340, 469
අකාරොහනං භාසමානං–	
පරිජානන්ති පණ්ඩිතා	240
අකාලඵ මං බ්‍රාහ්මණා	339
අකාලඤ්ඤරූපො ගලයති–	
අසුණන්ති	397
අකාමමාගමං	475
අකාලිකං	375
අකිඤ්චනං	475
අකිත්තයී	451
අකුක්කුචෝ	441
අකුතොභයෝ	374
අකුසලෝ	445
අකුසීතවුත්තති	83
අකුහකෝ	441
අක්කුට්ඨවන්දිතං	399
අක්කුට්ඨෝ	314
අක්ඛෝඛතෝ	20
අක්ඛාති විභජති ඉධෙව ධම්මං	112
අක්ඛාහි මෙ භගවා–	
දක්ඛිණෙය්‍යෝ	348
අක්ඛිතෙතා	380
අක්ඛෙසු	390
අඟාරසමා	108
අඟාරාළවෙ වෙතියෙ	301
අඟාරාළවෙ වෙතියෙ අවිර–	
පරිනිබ්බුතෝ හොති	302

	පිටුඅංකා.
අඟිකෝ	119
අඟිනිසමාසු	392
අඟිනි සමං ජලිතං	391
අඟී පජ්ජලිතෝ හොති	120
අඟිහුතඤ පරිවරති	338
අඟිං ජුහති	,,
අඝාවී	397
අඩ්ඪාරෙ සත්තෙ සෙනති	391
අඩ්ඪතත්තරූපෙසු	362
අවිනත්තයුං	247
අවිරපක්කන්තඤ්ඤ	388
අජාතතං	465
අජිතෝ	353
අජෙගුවෙජ්ඣා	441
අජ්ජ	149, 175
අජ්ජතග්ගෙ	107
අජ්ජවමද්දවෙ රතෝ	237
අජ්ජවං	281
අඤ්ඣගමා	317
අඤ්ඣත්තවිමුත්ති	320
අඤ්ඣත්තමෙව උපසමෙති	451
අඤ්ඣත්තං බහිද්ධා ච	358, 359
අඤ්ඣභාසි	97
අඤ්ඤායක කුලෙ ජාතා	132
අඤ්ඤායකා කුලෙ ජාතා	,,
අඤ්ඤිථෝ	480
අඤ්ඤනකුජ්ජං	233
අඤ්ඤතරම්පි	43

පිටුඅංකය.

අසුසුතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ 338
අසුසුතරා 245
අසුසුතරෝ 108
අසුසුතිපථිය පුබ්බෙ 362
අසුසුත්‍ර සසුසුය නිවාතා 445
අසුසුමසුසු හි ජාතියෝ 381
අසුසුමසුසුති-
ව්‍යාරුද්ධ දිසවා 453
අසුසුණා 438
අසුසුතමෙතං 399
අසුසුය 188, 410
අසුසුය අකථං කථි 384
අසුසුය පදං 315
අසුසුවිමොක්ඛං 477
අසුසුපි 175
අවෙවා 397
අවඨ 216
අවඨඛිකා 323
අවිඨසතං 216
අවඨා 329
අවඨානතං 71
අවඨාසි 247
අවසිතං 471
අඩ්ඩතෙලසෙති 364
අණිකඝ 326
අණුකා 142
අණුතෝ අණුං 283
අණණවං 159
අතාරි ජාතිමරණං අසෙසං 305
අතාරි සෝ 470
අතාරෙසි මං 361
අතික්කාමේ භවං සමෙවවධමමං 313
අතිවව 429
අතිවව සුදධිපසෙසසු 315
අතිණණපුබ්බං 273
අතිතුලෝ 374
අතිමානිතෝ 234
අතිතයොබ්බනෝ 118
අතිතෙසු 315

පිටුඅංකය.

අතතදසමවාරිසුං 279
අතතදීපා 348
අතතනා අතතානං නානු-
පසසති 344
අතතමනා 413
අතතමනෝ 354
අතතවෙතන භතෝ 25
අතතහෙතු 123
අතතා 253
අතතානුදිටඨිං උගහවව 478
අතතං නිරතතං නහි තසස-
අසී 422
අතථගතා 344
අතථදසෝ 320
අතථබධා 319
අතථමසුසුය 480
අතථාය 176
අසී 141, 208
අසී පසෙඛන ආගමං 457
අසෙවා 135, 176
අසවං 123, 292
අසවං ගකසස 473
අසවං පලෙති ,,
අථ 95, 182, 245
අථ කෝ වරති 470
අථ බෝ 271
අථ බෝ බ්‍රහමා සහම්පති 389
අථ බෝ භගවා පුබ්බණහසමයං 119
අථ වෙ පසසසි 19
අථසතනෝ ගමනං 397
අථනතරා 397
අථ ලෝහගමයං 392
අථාපරං 390, 459
අථෙස සලලං 454
අථෝ ඉථෙව අභිවෙථ ච 152
අථෝපි 206
අදුනසීලා 234
අදිටඨියා නාභ 438
අදධකමමසුඛං සභා 410

පිටුඅංකය.

අදුට්ඨෝ 383
අදූසකෝ 187
අදූසසාසිං සම්බුද්ධං 481
අදිට්ඨා 142
අධිගතා 278
අධිා ගමිස්සාමි 482
අධිා පිතිමනෝ හොති 414
අධිා භවනෙත්තා අති-
සම්භවෙය්‍ය 458
අධිකාරෝ 33
අධිදෙවෙ අභිඤ්ඤය 482
අධිසෙති 392
අධෝ 143, 360
අනගාරියූපෙතස්ස 399
අනඝිපකඤ්ඤා 239
අනඤ්ඤනෙය්‍යෝ 72, 313
අනඤ්ඤපොසි 80
අනඤ්ඤසූතං 376
අනත්තගරහී 450
අනත්තනි අනත්තමානිං 411
අනත්තමනුසාසති 123
අනනුගිද්ධෝ 111
අනනුවජ්ජෝව 334
අනන්තපඤ්ඤෙ 343
අනභිඝං 240
අනපෙක්ඛමානෝ 76
අනපෙක්ඛා හොනති සුතයෝ183
අනපදෝ 28
අනභිභූතෝ 453
අනරහා සමානා 124
අනරියධම්මං කුසලා තමාහු-
යො ආකුමානා සයමෙව පාවී420
අනවජ්ජ 334
අනවඤ්ඤතෝ 79
අනාගතභයං 290
අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිනා 398
අනාගතෙසු 315
අනාදරා 235
අනාදානං 475

පිටුඅංකය.

අනානුගිද්ධෝ 418
අනානුපුට්ඨෝ 420
අනාපරං 475
අනාරම්භා විමුත්තිනෝ 410
අනාවිලං 153, 384
අනාසකත්තනං 236
අනිකාමයං අඤ්ඤතරම්පි-
තෙසං 188
අනිකෙතවාරී 458
අනිකෙතසාරී 439
අනිකෙතං 187
අනිට්ඨාරී අනානුගිද්ධෝ-
අනෙජෝ සබ්බධි සමෝ 455
අනිමිත්තං 376
අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි 300
අනිසාමයභාණී 290
අනිසිතෝ 441, 472
අනිසිතෝ කුහිඤ්චි 313
අනීඝෝ 470
අනීතිකං 481
අනීතිහං 470
අනුකම්පමානෝ 49
අනුගාසිස්සං 480
අනුගඝෝ 450
අනුවඛම්මමානෝ 370
අනුජානෝ තථාගතං 374
අනුජානාහි 465
අනුඤ්ඤත පතිඤ්ඤතා 380
අනුට්ඨානා 116
අනුතීරෙ මහියා 19
අනුත්තරායං 397
අනුත්තරං 345
අනුද්ධනෙතා 379
අනුද්ධාතී 435
අනුධාතෝ 441
අනුධාරී 455
අනුධම්මචාරී 84
අනුධම්මං 354
අනුපඛුඛුට්ඨෝ 380
අනුපරියගා 333

	පිටුඅංකය.
අනුපාදාය	313
අනුපාදියානො	344
අනුපාදිසෙසෙ කුසලා වදනා	444
අනුපුබ්බං	354, 381
අනුමොදනති	361, 362
අනුමොදමානො	323
අනුයුත්තා	373
අනුරොධ විරොධ විපහීණෙ	313
අනුවිචරමානො	370
අනුවිදිතො	358
අනුසූරෙ වෙව සමාචාරෙ ච	292
අනුපනීතො සො නිවෙසනෙසු	439
අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය	422
අනුපලිත්තො	343
අනෙකරූපෙන	474
අනෙකසාඛා	396
අනෙජෝ	315
අනෙජං	476
අනෙළමූගො	85
අනොකසාරිං	384
අනොකෝ	458
අනොමපඤ්ඤ	304
අනොමපඤ්ඤං	303
අනත්තකරා	29
අනත්තකිරියාය	408
අඞ්කා	22
අඞ්කාරෙ	106
අඞ්ගංව තිමිසං ආගනති	392
අඤ්ඤදු	282
අඤ්ඤත	323
අඤ්ඤායයනති	447
අපවෙහා	465
අපරිඩය්හමානො	79
අපරං	336
අපවිද්ධා	183
අපාගතසම්හි	435
අපි ච මෙත්ථ පුඤ්ඤලවෙ-මත්තතා විදිතා	362
අපි බ්‍රාහ්මණා සන්ති කෙචි	319
අපිහාලු	441
අපුච්ඡසි	470
අපුනබ්භවාය	273
අපුරෙඛරණෙ	439
අපගබෙහා	441
අපචයං	353
අපදසෙ	481
අපමත්තෙනා	85
අපමාදෙන අණණවං	173
අපස්සාදෙ දුඛමෙත්ථ-ජ්ඣෙය්‍යා	77
අපහරිතෙ	105
අපාණකෙ	106
අපෙපාදකෙ	453
අපං වත ජීවිතං ඉදං	429
අබ්බුදා	55
අබ්බතා	438
අබ්බහෙ	379
අබ්බුදෙ නිරයෝ	389
අබෙහාකාසෙ නිසින්නෝ-හොති	407
අබෙහාකාසෝ	324
අබ්‍රහ්මචරියා	322
අභිකඞ්ඛමානො	354
අභික්කන්තවණ්ණා	245
අභික්කන්තාය රත්තියා	,,
අභික්කන්තං	106
අභිගජ්ජමෙති පවිසූරමිවජ්ඣං	435
අභිජ්පජනති	470
අභිඤ්ඤාසිංසු	283
අභිසඤ්ඤ	367
අභිසෙඤ්ඤය්‍යං	374
අභිඤ්ඤානි	220
අභිඤ්ඤී	336
අභික්කන්තං	413
අභිනිඛ්ඛිජ්ජයාථ	277
අභිනිඛ්බුතත්තා	303, 339
අභිනීහාරෙ	32
අභිපහාරිණී	330
අභිභුය්‍යවාරී	342
අභිභූ	453
අභියාචෙ	476

	පිටුඅංකය.
අභිරූපෝ	326
අභිසඤ්චරිත්වා	466
අභිසමේච්ච	135
අභිසම්භවේ	458
අභිසෙකී	392
අභිහාරඤ්ච ගාමිනෝ	403
අභූතවාදී	390
අභොජනෙය්‍යං	104
අමච්ඡරී	441
අමතා	336
අමතොගධං අනුප්පත්තං	381
අමතං	217
අමතං දිසං	457
අම්මෝ	343
අමරා	239
අයමන්තරා භවා	380
අයමන්තිමා ජාතිනත්ථි දානි- ප්‍රත්තබ්භවෝ	348
අයෝ	391
අයං	185
අයං කලී	390
අයං පජා	283
අයං ලොකෝ	478
අයං හි ධම්මෝ	319
අරඤ්ඤමහි	55
අරතී රතී ලොමහංසෝ- කුතොජා	272
අරතිං	385
අරහතෝ සුතිං	379
අරහතං	108
අරහං පටිජානති	124
අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධෝ- ලොකෙ විවත්තචක්ඛූ	371
අරිත්තෙන	290
අරියධම්මං	305
අරියා නියාණිකා සම්මොධ- ගාමිනෝ	407
අරියෙ පථෙ	161
අරියෝ	119
අරොගා	25
අලසෝ	116
අලිපමානෝ ඉධ මානවෙති	339
අලීනවිත්තෝ	83
අලීනවිත්තෝ ව සියා	404
අලොලා	24
අලොලෝ	80
අවදඤ්ඤූ	390
අවිභත්ති	441
අවිජ්ජාගතා ව යෙ සත්තා	409
අවිජ්ජාපච්චයා	,,
අවිජ්ජාමූලිකා	467
අවිජ්ජාය පහෙදනං	477
අවිජ්ජාය පුරක්ඛතෝ	277
අවිජ්ජාහයං	409
අවිරුද්ධෝ	313
අවිරුද්ධෝ ච තණ්හාය රසෙසු- නානුගිජ්ඣති	441
අවිරුද්ධං	384
අවිරුළ්හිච්ඡඤ්ඤ	224
අවිවදතා	421
අවිහිංසා	281
අවිහෙඨයං	43
අවිතතණ්හාසෙ	418
අවෙධධම්මෙ	291
අවෙරං	143
අවංසිරී	396
අව්‍යාපජ්ජමානෝ	472
අව්හානං නාභිනන්දෙය්‍ය	403
අසඞ්කුපථං	482
අසතා ච න සොවති	442, 455
අසත්තා	348
අසතං යොධ පබ්‍රූති	124
අසන්නාසී	441
අසන්නතං ජීවිතසඞ්ඛයමහි	88
අසන්තං	124
අසපත්තං	144
අසඞ්ගි සත්තවෝ	234
අසම්බ්‍රූළ්හස්ස	397
අසමාහිතා	232

පිටුඅංකා.

අසමපඤ්ඤියො 218
අසමපවෙධී 27
අසමබාධං 143
අසමුහණෙතා 322
අසිතවහයසස 396
අසිතො 379, 472
අසිතො ඉසි 394
අසීලතා 438
අසුචි සවති 182
අසුචිකම්සසිතා 233
අසුතියා 438
අසුභාය චිතතං භාවෙහි 300
අසෙවනා 248
අසෙසවිරාගනිරොධා 409
අසෙසං 11
අසොකං 267
අසංහීරං 482
අසංසට්ඨං 384
අසමානා 332
අසමසෙ 380
අසමා 380
අසමී 19
අසස 135, 182, 219
අසසමූවධිකා 239
අසසවා 24
අසසාදනා 333
අසසාදනා සියා ,,
අහං 19, 168
අහං පොකඛරසාතිසස-
තාරුකඛසසායං මාණවො 380
ආකඞඛති 362
ආකඞඛමානා 247
ආකාසං න සිතො සියා 454
ආකිඤචඤඤසමභවං ඤතවා 478
ආකිඤචඤඤං 464
ආකිණණවරලකඛණෙ 325
ආගතං 123
ආගමනාය 16
ආගමෙනතු 372

පිටුඅංකා.

ආගූ න කරොති කිඤචි ලොකෙ 357
ආචරියපාචරියානං 373
ආජඤඤසංයුතෙන 283
ආජීවිකා වා 319
ආජීවං පරිසොධයී 325
ආතඞකඵසෙන 458
ආතුරානං භි කා නිදඝ සලල-
විඛාන රූපපතං 296
ආථබ්බණං 452
ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජ 425
ආදාන තණහා 476
ආදානසතෙන ඉති පෙකඛ-
මානො පජං ඉමං මච්චු-
ධෙය්‍යෙ විසත්තං ,,
ආදානසීලා 234
ආදානං 313
ආදිච්ච බන්ධූ 450
ආදිසසා 466
ආදී 305
ආදීනවං සම්මසිතා භවෙසු 84
ආනඤජාතෙ 394
ආනඤජාතො 396
ආපගං 290
ආපං 321
ආමනෙතයි 333
ආමං පතතං 332
ආයතිකෙ භවසම්මිං 223
ආයසමා 301, 431
ආයාගො 346
ආයාම 380
ආරඤඤා 384
ආරවයාරවයා 392
ආරතී 260
ආරද්ධචිත්තා 362
ආරමහපච්චයා 410
ආරම්මණා 344
ආරම්මණං 472
ආරුධයෙ දකඛිණෙය්‍යෙති-
තාදී 347, 350
ආරූ පඤාදමසා 152

පිටුඅංකා.

ආරාපමාදමහා 152
ආරුප්පා 411
ආරෝග්‍යං 410
ආලයා 384
ආලවියං විහරති ආලවකස්ස-
යක්ඛස්ස භවනෙ 161
ආවත්තනිමා 353
ආවරණානි 81
ආවහාති 170
ආවසථෙති 280
ආවාහො 370
ආසජ්ජ 326
ආසනූපගතො 402
ආසවඛීණො 314
ආසවා ඛීණා 154
ආසා ච නිථියා ච 443
ආසිංසනති 469
ආසිංසමානා 469
ආසෙවමානො 88
ආසං අනිස්සාය 344
ආහාරපච්චයා 410
ආහාරෙ උදරෙ යතො 101
ආහිතො 19
ආහුති 236
ආහුති පග්ගහිතා 120
ඉඞ්ඝ 110, 175, 442
ඉච්චබ්‍රවී භගවා පඤ්චසෙට්ඨා 305
ඉච්ඡානඛලො 379
ඉච්ඡානිදානා 417
ඉච්ඡං භවනාමතනතනො 454
ඉඤ්ජිතපච්චයා 411
ඉඤ්ජිතා 469
ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ ච 151
ඉණඝාත සූචකා 235
ඉණ්මාදය 123
ඉතරිතරෙන 59
ඉති 19, 29, 431
ඉති සුත්වා මුනීමා 77
ඉති භවාභවතණ්හා විනිවත්තෙතා 14

පිටුඅංකා.

ඉති දිස්වාන පබ්බජි 324
ඉති නං විදිත්වා 322
ඉතිපි සො භගවා 366
ඉති බ්‍රාහ්මණෙ 340
ඉතිහතං 391
ඉතිහනති සිලෙසු අසන්ථ-
මානො 420
ඉතිහාස පඤ්චමානං 369
ඉතො 272, 471
ඉතො නිදානා 443
ඉතො නිදානං 444
ඉතො පුබ්බෙ 457
ඉත්ථත්තාය 108
ඉත්ථභාවඤ්ඤථා භාවං 409
ඉත්ථභාවං 469
ඉත්ථිධුත්තෙතා 118
ඉත්ථං සුදං 300
ඉදමවොච 408
ඉදමවොච භගවා 336
ඉදමපි බුද්ධෙ රතනං පණීතං 214
ඉදං 15, 348
ඉදං වත්වා සුගතො අථාපරං-
එතදවොච සත්ථා 336
ඉදං සච්චං 411
ඉධ 170, 183, 205, 235, 334,
459, 471
ඉධ වා 208
ඉධ වා හුරං වා 343, 348, 427
ඉධවිජ්ජති 175
ඉධ විපාකාය 348
ඉධෙව 417, 471
ඉධෙව සනෙතා 472
ඉද්ධිමනෙතා 161
ඉන්දඛීලො 218
ඉන්දං ච නං දෙවතා පූජයෙය්‍ය 289
ඉමමත්ථං අභාසථ 325
ඉමස්මිං ඛො පන වෙය්‍යා-
කරණෙ 413
ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජපපං 417

පිටුඅංකා.

ඉමං 326
ඉරියාපථං 320
ඉව 8
ඉසයෝ 469
ඉසිසත්තමා 305
ඉසිං 480
ඉස්සත්ථං 382
ඊසා 100
උකඛාමූඛෙ වා 396
උක්කුජ්ජෙය්‍ය 105
උගඝණඝනත මසෙසසු 450
උගඝවපාදෙ 465
උඝාතිතා 476
උච්චාවචෙසු 457
උච්චාවචං 425
උජූ 135
උජූජ්ජාපදෙ රාජා 326
උසභාවාරිනා 239
උසෙජ්ජ ව ථලෙ න ව 464
උට්ඨහථ 296
උට්ඨාතා 174
උත්තමත්ථඤ්ච පාපුණෙ 291
උත්තමවණ්ණිනෝ 373
උත්තමං 248
උත්තමං පදං 399
උදකරහදෙ වා 342
උදගෙහ 394
උදඝෙහා 354
උද කොචි නොමහි 339
උදඝෙහ 394
උදවජිද 11
උදහාරි 344
උදපඤ්ඤකපපි 475
උදබබහෙ 378
උදරෙ යතොහු 101
උදහුතෙ තක්කමනුස්සරනති 445
උද්ධුමාතෝ 183
උද්ධං 443, 360
උද්ධං අධෝ තිරියඤ්චාපි-
මජ්ඣෙ 470

පිටුඅංකා.

උපක්කිලෙසෙ 81
උපචිතපුඤ්ඤසඤ්ඤවයෝ 398
උපචෙගා 385
උපචෙගාමං 435
උපඤ්ඤසසං 404
උපඤ්ඤීසසං 399
උපට්ඨහසසු 105
උපට්ඨානං 256
උපට්ඨිතෝ රුක්ඛමූලසම්ං 402
උපධිනිදානා 409
උපධිනිදානා පභවනති දුක්ඛා 470
උපධි 30, 362
උපධි පච්චයා 409
උපධීසු 313
උපධීසු න සාරමෙති 313
උපනාහි 121
උපයෝ 422
උපවුට්ඨුපොසථෝ 323
උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය 452
උපසඞ්කමි 95, 247
උපසඞ්කමිත්වා 247
උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං-
අට්ඨාසි 96
උපසඞ්කමම පුච්ඡාම මච්චු-
පාසපමොචනං 155
උපසන්තෝ 440
උපසමෙ රතා 410
උපසමෝ 241
උපසම්පජ්ජ විහාසි 108
උපාතිවත්තෝ 72, 314
උපාදානක්ඛයෙ විමුත්තෝ 344
උපාදානපච්චයා 410
උපාදානසස 305
උපාවිසි 326
උපාභිකාවාපි 319
උපාසකා සෙ 316
උපෙඛකෝ 441
උපෙඛමාරබ්භ සමාහිතත්තෝ 459
උපෙඛා සති සංසුද්ධං 477
උපෙක්ඛං 81

පිටුඅංකා.

උපපන්නාසුණෙමහි 72
උපපතිතං 3
උපපාතා 312
උභතතමභිසඤ්ඤය 469
උභයං 384
උභයං චුතූපපාතං 355
උභයත්ථ 427
උභෝ 380 384
උභොසු අත්ථෙසු 418
උම්මාදනත්තං 322
උම්මාදනං මොහනං 322
උසභෝ 27
උසභොපි ගවම්පති 26
උසුය්‍යකං 290
උසුය්‍යා 234
උසුසසති 465
උළාරං 283
එකඝනං සුසමාහිතං 300
එකජෙ 122
එකත්තං මොනමක්ඛාතා 405
එකනාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ 94
එකමන්තං 96, 247
එකමන්තං සීහා ඛොසා දෙවතා?247
එකමන්තං සීතෝ හවෙය්‍ය 466
එකායනස්ස 404
එකෝ 457
එකෝ වෙ අභිරම්මසසි 405
එකොදිභූතෝ විහතෙ-
තමං සෝ 459
එකොදී නිපකෝ 458
එකෝ පටිඝකම්ම 320
එකෝ පුබ්බෙ චරිත්වාන 431
එකොභාසන්ති සාධූනි 117
එකං සමයං 93
එකාංසං 303
එකාංසං චීවරං කත්වා 302
එජං වොසසජ්ජ 411
එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤය 452

පිටුඅංකා.

එතදඤ්ඤය යෙ සතා 474
එතදරියානං උත්තමං 432
එතදුත්තු වසුත්තමං 276
එතමාදීනවං ඤත්වා 409
එතමාදීනවං ඤත්වා තණ්හා-
දුක්ඛසසසමුභවං 410
එතමාදීනවං ඤත්වා මුනි-
පුබ්බාපරෙ ඉධ 432
එතමපි 418
එතමපි දිසවා 431
එතමත්ථං 49
එතාදිසඤ්ච රත්තං 437
එතාදිසානි 263
එතෙ ඛෝ වසලා 126
එතෙ ච ඤත්වා උපනිසසිතා 444
එතෙ ච නිසසජ්ජ අනුක්කමාය 438
එතෙ ච නිසසාය විමානදසසී 446
එතෙපි ධම්මං වයමෙවසනෙත 443
එතෙ විතකෙක 458
එතෙ වෝ 412
එතෙසු 299, 459
එතෙසු උග්ඝාති නිඝාති හොති435
එතෙසු ගිද්ධා විරුද්ධාති-
පාතිනෝ 235
එතෙසු දිත්තාති මහප්පලාති 217
එතෙසු නන්දිඤ්ච නිවෙසනඤ්ච-
පණුජ්ජ විඤ්ඤාණං 471
එතං 159, 408
එතං ඤත්වා යථා තථං 409
එතං ඤාණං කථං තසස 478
එතං තසමිං අනාරියං 431
එතං දුක්ඛනති ඤත්වාන 410
එතං මඞ්ගලමුත්තමං 248
එතං මූසා 411
එතං වෙ මුනිදසසනං 187
එතං වෝ අහමක්ඛාමි 159
එතං සුද්ධිං අසුද්ධීනති අපත්ථ-
යානෙ 448
එතත්තාවතඤ්ඤාමපි වදනති එකෙ 444

පිටුඅංකය.

එතඤ්චතඤ්ඤං තො වදන්ති-
එසෙ යක්ඛස්ස සුදධිං ඉධ-
පණ්ඩිතාසෙ උදාහු-
අඤ්ඤමපි වදන්ති එතෙතා 444
එත්ථ ඡන්දං විරාජෙත්වා 158
එරයිතං 292
එලමුඛජං 439
එව 206
එවමෙසො අනුධම්මො 286
එවං 92
එවං අනිච්චකන්නාදඤ්ඤං 478
එවං වෙතසො පරිවිතක්කො-
උදපාදි 302
එවං තත්ථ විජානන්ති 410
එවං දුක්ඛාපමුච්චති 158
එවං ධම්මෙ වියාපන්නෙ 286
එවං මුනි සන්තිවාදෙ අභිදධො 439
එවං මුනී නාමකායා විමුත්තෙතා 473
එවා මෙ සුතං 93, 114, 270
එවං මං ධාරෙහිඅධිමුත්තානිවිත්තං 482
එවමපි දිසවා 447
එවං යජිත්වා සම්මා යාවයොගො 350
එවං සතස්ස 477
එවං සමෙතස්ස විභොනිරූපං 414
එසඤ්ඤවස්ස 431
එස ධම්මො සනන්තනො 336
එස මුඤ්ඣං පරිහරෙ 331
එසා කායස්ස ඉඤ්ඣනා 150
එසානං 280
එසාමගඤ්ඤො 233, 236
එසාමගඤ්ඤො න හි මංස-
හොජනං 233, 234, 235
එසාහං 107
එසො ඛො වසලූධමො 126
ඔකං ජහං 476
ඔකං පහාය 439
ඔකඤ්ඤනවක්ඛු 79
ඔකඤ්ඤණස්ස පිහයන්ති-
කාමෙසු ගථිතා පජා 432

පිටුඅංකය.

ඔතාරං 333
ඔදකෙ 381
ඔනීතපත්තපාණිං 375
ඔහාසෙන්ති 246
ඔරොපයිත්වා 61
ඔරං 16
ඔරං වස්සසතාපි මියති 429
ඔසධෙහි 8
ඔසරණානි 361
ඔසානෙත්වෙව ව්‍යාරුද්ධෙ-
දිසවා මෙ අරති අහු 451
කඞ්ඛති 372
කඞ්ඛිතං 361
කඞ්ඛිනං පරිජානත 482
කඞ්ඛී වෙචිකිච්ඡී 354
කච්චායනො 353
කච්චි 150
කච්චිස්ස තෙ භගවා යඤ්ඤ-
පථෙ අපපමත්තා අතාරු-
ජාතිඤ්ච ජරඤ්චමාරිස 469
කණ්හසිරිවහයො 396
කණ්හාහි ජාතිකො 375
කතෙජ 22
කතඤ්ඤුතා 263
කතපුඤ්ඤතා 253
කතමෙහි චතූහි 334
කති 110
කති පරිසාසු 457
කතං කරණීයං 108
කත්ථචි 143
කත්වාන 268
කථාහි 472
කථං 158, 171, 173
කථං උපපජ්ජති 349
කථං කථිං 472
කථං කරෙ 316
කථං දසසී 440
කථං නෙයෙසා 477

පිටුඅංකය.

කථං භික්ඛු සම්මා සෝ ලොකෙ–
පරිබ්‍රූහයේය්‍ය 312
කථං දිසවා 450
කථං න විඤ්ඤායා ජනෙන
කාසිරා 439
කථං සමෙතස්ස 444
කථං සිලෝ 440
කදරියෝ 124
කනන්තා 412
කප්පයවෙහා 278
කප්පාතීතෝ 315
කප්පානි 355
කප්පානි විවෙය්‍ය කෙවල්‍ානි 356
කප්පායනෝ 305
කපෙපා 302
කපං ජහං 476
කපං නෙති අනපපියෝ 442
කමෙතං පටිභාසති 467
කම්මානං 161
කම්මනා 380, 386
කම්මනෙතා 95
කම්මවිපාකකොවිද 386
කයවික්කයෙ 452
කාසිරා වෙතං විවක්ඛණෙ 378
කාසස්ස ව්‍යපථෙ අස්සු 458
කරණීයං 135, 137
කරුණං 328
කලායමත්තියෝ 389
කලිං 390
කලලරූපෙ 394
කල්‍යාණපීති 458
කල්‍යාණෙ 365
කවී 322
කසිරං 376
කසිභාරමාජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස 94
කස්සපෙ 353
කාකොළඝණං 393
කාති කම්මානි බ්‍රූහයං 291
කාමභවෙ 475

පිටුඅංකය.

කාමයමානස්ස 414
කාමසුඛං 76
කාමා 67, 153
කාමාලයෙ අසත්තා 161
කාමානිජ්පජනති පටිවෙලාභං 470
කාමෙ 342
කාමෙ ච ලොකෙ ච–
අනූපලිත්තෙතා 439
කාමෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යං 353
කාමෙසු අත්‍ථපෙකඛිනං 155
කාමෙසු බ්‍රහ්මචරිය වා 469
කාමෙ හිත්වා 342
කාමෙහි රිත්තෙතා 439
කාමං 414
කායගුත්තෙතා 101
කායවෙය්‍යාවටිකං 369
කායෙන පාපං කම්මං විවජ්ජයි 325
කාලඤ්ඤුවස්ස 292
කාලෙ 88, 458
කාලෙන 261
කාලෙන තම්හි හව්‍යං–
පවෙවෙජ්ජ 342
කාලෙන ධම්මසවණං 264
කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා 266
කාලෙන සෙ සම්මා ධම්මං–
පරිවීමංසමානෙ 459
කාසායවත්ථෙ අභිනික්ඛමිත්වා 80
කිච්චාකිචෙවසු උස්සුකා 282
කිඤ්ච චයතං වදෙථ 407
කිඤ්චනං 385, 455, 476
කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ–
න උපාදියෙථ 476
කිඤ්චාපි තෙ හොනති–
භුසපමත්තා 219
කිඤ්චි 322
කිඤ්චික්ඛකාම්‍යතා 123
කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්මං 470
කිත්තිසද්දෙ 365
කිලපත්තිනං 354

පිටුඅංකය.

කිමඞ්ගුතං දට්ඨුමරූපමොදිතා 395
කිලිජ්ජති 392
කිලිස්සති ”
කිස්සලොකො 157
කිස්සස්සවිපහාණේන 477
කිස්ස හෙතු මුඛා හණේ 481
කිස්සාභිලෙපනං බ්‍රූසි 467
කිස්මිං 157
කිස්මිං කුබ්බති සත්ථවං ”
කිස්මිං ලොකෙ ”
කිස්මිං විභූතෙ න ජුස්සන්ති-
එස්සා 444
කිං 170
කිං නිවාරණං 467
කිං පරාභවතො මුඛං 115
කිං සමාවාරෙ 291
කිං සීලෝ ”
කිං ලහෙථ 435
කිංසු අයිස්සාමි 458
කිංසු සංයොජනො 477
කිං සෙ 290
කීවං 381
කීවතෙතා තත්ථ භෙරවා 457
කුටී 19, 21
කුඨාරී 390
කුතො 272
කුතො පභූතා කලහා විවාදා 442
කුතො නිදානා 272, 413
කුතො නිරත්තං වං 451
කුතො සමුට්ඨාය 272
කුතො සභායං 43
කුබ්බනකං 481
කුමාරකා ධඞ්කමී වොස්සජ්ජන්ති 272
කුලපුත්තා 108
කුලා 393
කුලෙ කුලෙ අපපටිබද්ධචිත්තතා 80
කුලෙසු අනනුගිද්ධා 140
කුවතෙතා 457
කුවංවා අසිස්සං 458

පිටුඅංකය.

කුසලානු එසි ”
කුහිං භික්ඛු ගමිස්සති 326
කෙවි 319, 344
කෙණියසස්සමියෙ 370
කෙණියො ජටිලෝ 364
කෙනත්තනා 349
කෙන සොතා පිහියරෙ 467
කෙනීධ ලොකසම්මං
විකප්පයෙය්‍ය 425
කෙවලකප්පං 246
කෙවලකප්පං ජෙතවනං ”
කෙවලා 412
කෙවලාති 356
කෙවලිතො 348, 380
කෙවලිනං 105
කෙසකම්බලී 353
කො අත්ථො සුපිතෙන වො 296
කොධනෙ 121
කොධ සංතුසිතො 469
කොධො 234
කොධං 8
කොනු ඛො ඉමං හව්‍යසෙසං-
භුඤ්ජෙය්‍ය 338
කොනු සෙනාපති 374
කොපං 353
කොසලකා 278
කොසලානං පුරා 464
කොසලෙසු 337
කොසලෙසු නිකෙතිතො 327
කොසුධ තරති ඔඝං 159
කොසොහිතෙ 372
කංසපාතියා 103
ඛගාවිසාණකප්පො 43, 44
ඛණඤ්ඤු 292
ඛත්තියෙ ජායතෙ කුලෙ 118
ඛනති 281
ඛනති ව 264
ඛයාතීතං 380
ඛරා 344

	පිටුඅංකය.
ඛිරුජ්නානි	236
ඛිඩ්ඩා	57
ඛිපං පතතං අපූරෙසි	326
ඛීණබීජා	224
ඛීණං	223
ඛීලා	27
ඛුද්දකෙ	381
ඛුද්දං	290
ඛෙතතානි	357
ඛෙමදස්සිතො	429
ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමිං	447
ඛෙමිතො	141
ඛෙමං	267, 337
ඛෙමං පස්සති සබබධි	455
ඛො	95, 168, 245, 333
ඛො පන	94
ගච්ඡති අනිවතතනතං	103
ගණාචරියා	352
ගණ්හිතො	352
ගතිං	316
ගතී	409
ගතෙවාන දිසවා ඉසිනිසභං	398
ගනතුං නහි තීරමපතති	392
ගම්භෙ	379
ගම්භීරපඤ්ඤෙන	219
ගම්භීරපඤ්ඤං	160, 383
ගයා	270
ගයායං විහරති වඩ්ඪිතමඤ්ඤව-	
සුවිලොමස්ස යක්ඛස්සභවනෙ	270
ගරයති	397
ගව්පථලං	231
ගළො එසො	77
ගාථාභිගීතං	104
ගාථාය	97
ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං	452
ගාමනතමනිහාරයෙ	403
ගාමා ගාමං	161
ගාමානි නිගමානි ච	122
ගාමෙ අකුබබං මුනිසත්ථවානි	439

	පිටුඅංකය.
ගාමෙ ච නාතිසජ්ජෙය්‍ය	452
ගාමෙ වා යදි වා'රඤ්ඤ	122
ගායනති	395
ගාරවො	261
ගිනී	19, 21
ගිමහානමාසෙ පඨමසම්මිං ගිමෙහ	222
ගිරිබබජං	325
ගිහී බන්ධනානි	61
ගිහී ව්‍යඤ්ජනානි	”
ගුණසම්පතති	33
ගුත්තින්ද්‍රියො	79
ගුත්තෙහා	237
ගුළසන්නිභං	391
ගුහායං	416
ගෙඩං අකරං	80
ගොතමසාසනම්හි	217
ගොතමං	150
ගොදූවරීකූලෙ	464
ගොධරණියො	26
ගොනඩං	466
ගොපී	24
ගොමණ්ඩලපරිබ්බූළහං	283
ගොරක්ඛං	382
ගොසාලො	353
ඝරමෙසිනො	174
ඝාසෙසනං ජ්‍ඣානකථො-	
න වාවං පයුතං භණෙ	403
චක්කරතනං-පෙ-පරිණායක-	
රතනමෙව සතතමං	371
චක්කං අපපතිවතතියං	374
චඩ්කිතාරුකෙඛා තොදෙය්‍යෙ	379
චක්ඛුමා	324, 457
චක්ඛුං ලොකෙ සමුපපන්නං	381
චක්ඛුභි නෙව ලොලස්ස	452
චතුබභි වාතෙහි	218
චතුරෙ	110
චතුරෙ සඉඨ පරිදෙවධමෙම	458
චතුභි	334
චතුභි අඞ්ගෙහි	”

පිටත්ඛකා.

චතසාරි එතානි යුගානි-
හොනති 216
චතෙවෙ රාහුගහණා පමුත්තා 342
චරණඤ්ච පුචජා 341
චරණපරියෙටඨී 280
චරණවා සො 360
චරණෙන 326
චරණෙසු 360
චරනති 23
චරාමසෙ 29
චරෙ 43
චරෙම සෙ 29
චරනතං 187
චරං වා 180
චවෙථ විඤඤුණං තථාවිධසස 473
චාතුද්දිසො 59
චාරිකං චරමානො 364
චාරුදසසනො 373
විඛගුලකා 231
විචවිටායති විටිවිටායති 106
විතතසිබබනෙ 283
විතතං 267
විතතිං කරිතවා 394
විතකානි 231
චුජජමානො පලායති න හි-
තෙ ඉණමත්ථි 123
චුදිතො විවිහි සතිමාහිතනදෙ 459
චෙතොවිමුතතිහිනා තෙ-
අථො පඤඤවිමුතතියා 408
චොරෙ 124
ඡතතං 396
ඡදනං කත්වාන 112
ඡන්දජාතසස 414
ඡන්දතා 33
ඡත්තා 19
ඡත්තා කුටි 22
ඡිනදති 390
ඡිනදෙව නො විවිකිචජං 303
ඡෙත්වාන 61

පිටත්ඛකා.

ජටාජල්ලං 236
ජටී 396
ජනපදත්ථාවරියපපත්තො 371
ජනපදෙති සඞ්ගතා 476
ජනවාදධම්මාය 459
ජනතුනො 414
ජපපාභිලෙපනං 467
ජපෙප 380
ජම්මනං 466
ජම්බුසණ්ඩසස 373
ජයො සුරානං 394
ජරසාපි මියති 429
ජරුසිතා 469
ජහිත්වා 348
ජහෙත්වා ,,
ජාතසස මරණං 410
ජාති ජරාය ඉධ විපපහාණං 479
ජාතිජරූපගා 408
ජාතිමරණකොවිදං 346
ජාතිමරණසංසාරං 409
ජාතිවිභඞගං 381
ජාතිං හොතසඤ්ච ලකඛණං 465
ජාතු 304
ජානුසෙණිං 379
ජානං 305
ජායතෙ රජො 186
ජාලෙන ච ඔතහියානා 392
ජාලං 78
ජිගිංසකො 397
ජිණණකං ගතයොබබනං 123
ජිණණා 278
ජිණෙණා'හමසමි අබලො-
විතවණෙණා 479
ජිනොති සුඛා 317
ජිවහාය තාලුමාහචච උදරෙ-
සංයතො සියා 404
ජිවහං බලිසෙන ගහෙත්වා-
ආරජයාරජයා විහනනති 392
ජිවිතෙන 452

	පිටුඅංකය.
ජීවිතෙනූපපන්නං	474
ඤ්ඤිමා	349
ඤ්ඤතො	328
ඤ්ඤනති	470
ඤෝතිමනෙතා	304
ඤානානුයුත්තෙතා	459
ඤානං	84
ඤානං න රිඤ්චති	152
ඤායනතං	328
ඤියෙ න පාදලොලස්ස	452
ඤියෙථ රුක්ඛමූලස්මිං– අත්තානමතිතොසයං	402
ඤත්වා	15
ඤත්වා මුනි නිස්සයෙ සො විමංසි	444
ඤත්වා ධම්මං	441, 455
ඤත්වා විමුත්තෙතා	444
ඤාණං මෙත්ථ	465
ඤාණං සක්කානුප්පවජ්ජාමි	477
ඤාතා	352
ඤාතිසංලොහිතෙ	369
ඤාතීනං	123
ඤාතො	303
ටඞ්කිතමෙදවා	270
ඨානං	241
ඩීනතානං	312
ඩංසං	68
ඩංසාධිපානානං	458
තක්කඤව දිවසිසු පකපපයිතා	446
තක්කාසයං කුක්කුච්චි– යූපවජ්ජනෙ	459
තගඝ	347
තඤ්චුක්ඛෙන සඤ්ඤතං	377
තඤ්ච ඔඝං	408
තඤ්චාහං අභිනහුමි	470
තණ්ඩුලං සගනං	287
තණ්හක්ඛයං	85
තණ්හක්ඛයං නහතමහාභිපඝසං	472
තණ්හවජ්ජිදං	476
තණ්හා	348

	පිටුඅංකය.
තණ්හාගතං	417
තණ්හා නිගඝාතනං	474
තණ්හාපච්චයා	410
තණ්හං පරිඤ්ඤය	474
තණ්හා මාකාසි	299
තතො	323, 396, 403
තතො ජාතෙන ආයෙන– මහායඤ්ඤමකපපයි	464
තතො තං	411
තතො තත්ර විපඝසසි	478
තතො දෙවා	286
තතො මානාභිසමයා ඵප– සනෙතා වරිඝසසි	300
තතො වා	338
තතො වෙදනා මහතා	467
තතො සඤ්ඤා නිපඣා– දුක්ඛඝඝනානං කරිඝසථ	278
තත්ර	333
තත්‍රූපායඤ්ඤු	290
තත්ථ	284, 290, 481
තත්ථ පුච්ඡි තථාගතං	467
තත්ථ යතා චරනතා	474
තත්ථෙව පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථ	237
තත්ථෙව සො සිති සියා– විමුත්තෙතා	473
තථා	345
තථාගතෙන	209
තථාරූපං	372
තථාගතො හොති	343
තථා හි තෙ විදිතො එස– ධමෙමා	349, 470
තථූපමං	218
තථෙව පාවා	446
තදඨිකත්වාන නිසමම ධීරො	289
තදභවනං	396
තදමඤ්ඤදිසු	280
තදමරියානමෙතං ඝවඞ්ං	411
තදමරියානං	,,
තදහුපොඝථෙ	407

පිටුඅංකය.

තදුපි නෙතාදිසො ලොම-
හංසනො 395
තදිඞ්ඝබ්‍රූහි 442
තදුපාගමුං 284
තන්දිං මායං හසසං ඛිඩ්ඩං 452
තත්‍රාදීහි 405
තපසසිනො 279
තපා 236
තපෙන 387
තපො 281
තපෝ ච 266
තමද්දසා 325
තමනුදසිනො 481
තමරියධම්මං කුසලා වදනති 421
තමහං 383
තමාහු අරියො 360
තමාහු බුද්ධං 356
තණ්හූපනිසසාය පහොති ඡන්දො 443
තමෙවදසසිං 425
තමෙවසල්ලං අබ්බුයහ-
න ඨානති න සීදති 454
තමං වජනති යෙ පතානති-
සතතා නිරයං අවංසිරා 236
තමපරායණං 478
තයසසු ධම්මා ජහිතා භවනති 219
තයා කතං 303
තසිදං කථංසු 473
තරසසු ඔඝං 472
තරෙසි 472
තව සාසනං 345
තසා වා ථාවරා වා අනවසෙසා 141
තසිතොව උදකං 466
තසෙසු ථාවරෙසු ච 384
තසමා 206
තසමා නරො තෙසු නිවෙස-
නෙසු නිරසසති ආදියතී-
ව ධම්මං 421
තසමා පජානං 476
තසමා පාරායණං 480

පිටුඅංකය.

තසමා මුනී නත්ථිඛිලො-
කුතිසඤ්චි 420
තසමා වාදෙසු නෙජති 442
තසමා විවාදානි අවීතිවත්තෙතා 426
තසමිං 398
තසස 464
තසස වෙ කාමයානසස 414
තසස වෙ තං සම්ජඤ්ඤති ,,
තසස නත්ථි පුරකඛතං 441
තසස වත්තතමනුසිතකඛනතා 287
තසසා ඉසසා න සුපති 118
තසසා න සුණාමි කිඤ්චි පාපං 24
තාදිනා 398
තාදිං 111
තාරුසහං ව 396
තාවදෙව 28
තිට්ඨතං 475
තිට්ඨන්තමෙනං ජානාති 478
තිට්ඨෙතු සො තත්ථ අනාඛුයාසී 473
තිට්ඨං 416
තිණණකට්ඨකථො විසලෙලා 111
තිණෙණා 23
තිණණං 312
තිණණං වෙදනං 369
තිණණධාරං ඛුරධාරං 393
තිත්ථකරා 353
තිත්ථියා 319
තිමිරුත්ථනිං 118
තිරියං 143
තිරියං වාපි මජඣෙ 360
තිලවාහො 389
තිවිධං 350
තිසසමෙත්තෙය්‍යා 465
තිසසො 431
තීරවමාසී 392
තුට්ඨාඝාල්‍යරූපා 395
තුණ්හීභූතං තුණ්හීභූතං 407
තුසිතා ගණිමාගතො 457
තෙ 216, 217, 224, 353, 442

පිටුඅංකය.

තෙ කාමං පරිඤ්ඤනති 414
තෙ ව පාපෙසු කම්මෙසු-
අභිණ්හරූපදිස්සරෙ 132
තෙජී තෙජස්ස 475
තෙ තෙ ආචිකරෙමි 111
තෙ දුපපමුඤ්චං 417
තෙන 95
තෙන ඛො පන 338
තෙන ඛො පන-
සමයෙන 94, 96, 270
තෙන ඛො පන සමයෙන-
අඟහිකභාරද්වාජස්ස 119
තෙන ඛො පන සමයෙනභගවා 407
තෙන තෙනෙව නතො 481
තෙනමහතුට්ඨා 395
තෙන යුතෙතා 481
තෙන හි 121
තෙන හි තිං 105
තෙන හි බ්‍රාහ්මණ 279
තෙනෙව කායො න පරෙති 481
තෙනෙව මාරෙ ජනතුං 476
තෙනං පවක්ඛාමි 399
තෙ පඤ්ඤා 353
තෙ භික්ඛූ 334
තෙවිජ්ජානං 380
තෙසඤ්ඤතරෙ 354
තෙසං 43
තෙසං ආසි විපල්ලාසො 287
තෙසං න සුණාමි කිඤ්චිපාපං 26
තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති 444
තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං
පුථෙඨා පබ්‍රූහි 468
තොසණත්ථං 459
තං 103, 135, 137, 168, 391
තං කඞ්ඛවහිදං මුනිං අනෙජං 112
තං ඛො පන 365
තං ජිත්තාගතං අසිතං-
අනාඝවං 199
තං ජඤ්ඤා වසලො ඉති 122

පිටුඅංකය.

තං තස්ස අපුරෙක්ඛතං 442
තං තං 399
තං තං නමස්සාමි 471
තං තං මඤ්ඤසි 361
තං නො වද 319
තං බ්‍රූමි උපසන්තො 441
තං මං 328
තං වාපි ධීරා 198
තං වාපි ධීරා මුනිං-
වෙදගූනති 190, 191, 196, 199
තං වාපි නිඤ්ඤති ගොපසංසියො 390
තං විතතංහි යථාමණ්ඩාගෙ 392
තං විතරාගං සුසමාහිතින්ද්‍රියං 193
තං වෙදගූ මන්ත පාරගූ 237
තං සද්දං 396
තිං නො සත්ථා-
තිමනුත්තරෙසි 303
ථෙමෙහා 234
ථලං 28
ථාමබලූපපන්නො 83
ථූලා 142
ථෙය්‍යා අදින්නං ආදියති 122
ථෙය්‍යා මුසාවාදෙ 233
ථෙරා 353
ථොමයන්ති 470
දක්ඛිණාගිරිස්මිං 93
දට්ඨු 327
දණ්ඩං 78
දණ්ඩං 42
දදං 174
දදං මිත්තානි ගන්ථති ,,
දදාම හොගෙ භුඤ්ජස්සු 326
දද්දල්ලමානං 296
දන්තලුය්‍යතා 239
දනෙතා 314
දන්තං 354
දමසා උපෙතො 342
දමෙන 387
දස්සනසම්පදාය 219

පිටුඅංකය.

දහරෝ 326
දහරෝවාඩි ,,
දළහධම්මදසසී 303
දළහධම්මං ,,
දළහනික්කමෝ 83
දළෙහා භව 399
දළහංවදනා 446
දෘතවෙ 280
දෘතඤ්ච 258
දෘමා 27
දෘයකෝ දූනපති 347
දෘරුණා 234
දෘරෙසු 123
දෘලයිත්වා 27
දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා 474
දිට්ඨපඤ්ඤ 89
දිට්ඨා 142
දිට්ඨිගතං සිලවතානුජීවිතං 437
දිට්ඨිනිවෙසා 421
දිට්ඨිමූපානිවතෙතා 344
දිට්ඨිවිසූකානි 72
දිට්ඨිසු ච නා නීය්‍යති 441
දිවෙ 416
දිවෙ ධමෙම 470
දිවෙව ධමෙම 108, 303
දිවෙච ධමෙම අඤ්ඤ 408
දිවෙච්ඡා 427
දිවෙ සුකෙ ධනානිං–
අකුබ්බමානෝ 447
දිපදුත්තමං 110
දිඛෙඛ පථෙ කම්මානං 160
දිඛං මාත්‍රාසකඤ්ච–
බ්‍රහමකෙඛත්තං 357
දීඝාවීහාරෙ 394
දීඝතං 392
දීඝා සඛඛා විධාවති 454
දීඝා සඛඛා සමෙරිතා 454
දීඝාවා 64
දීඝපිටිකීකෙ 381

පිටුඅංකය.

දීඝරතතං සංවාසියා 24
දීඝා 141
දීපාදීපම්චුපපලච්චං 481
දුඤකරං දුරභිසම්භවං 399
දුඤඤතඤ්ඤා 323
දුඤඤස්ස 29, 383
දුඤඤස්ස ජාතිපභවානුපස්සී 409; 470
දුඤඤසඤ්ඤතඤකරා 361
දුඤඤා පම්චුවතති 158
දුඤඤිතෝ 465
දුඤඤං 467
දුඤඤං පරිඤඤය 344
දුඤඤං වත සෙට්ඨ කුවජජ–
සෙසසං 458
දුඤඤෙඛා පරිකීරති 185
දුඤෙඤා මඤෙඤා 328
දුට්ඨමනාපි එකෙ අථාපිවෙ–
සවවමනාපි එකෙ 419
දුතියං තතියං වතුත්ථං 336
දුතියං භික්ඛුනමාහු මඤඤ–
දෙසිං 112
දුද්ධබිරෙ 19
දුද්ධබිරෙ'හමසම්ි 19, 22
දුබබලථාමකස්ස 481
දුභයෙ 466
දුරත්තයා 233
දුරභිසම්භවෙ 329
දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි 447
දුස්සීලලුද්ධ 235
දුස්සං ගහෙත්වා 399
දූරතෙ 354
දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධොසෙ 417
දෙවතා 465
දෙවමනුසෙසහි පූජියෙ 358
දෙවා 19
දෙසෙ 253
දෙමනස්සං 379
දෙසං 353

පිටුඅංකා.

ඣාහං 471
දවිජෝ 122
දොවගතියෝ 370
ධජිනිං 332
ධඤ්ඤානි 76
ධනවිරියෙන සමජ්ඣෝ 327
ධනහෙතු 123
ධනානි 76
ධනියෝ ගොපෝ 19
ධනං 284
ධම්මචරියං 276
ධම්මවෙස්ස 411
ධම්මතක්කපුරෙජවං 477
ධම්මපිතිරසෝ 241
ධම්මමඤ්ඤං 398
ධම්මමඤ්ඤස්ස 480
ධම්මමුත්තමං 470
ධම්මවරං අදෙසයි 223
ධම්මසඤ්ඤවාදං 293
ධම්මස්සාමිං 109
ධම්මං 84, 344, 421
ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජමානෝ 289
ධම්මාපි තෙසං න පටිවජිතා සෙ427
ධම්මිකං සෝ වණිජ්ජං 323
ධම්මියා කථාය 369
ධම්මිං කථං 292
ධමෙම සීතෝ 237
ධමෙමන 323, 347, 371
ධමෙමන මනුසාසති 465
ධමෙමන ලද්ධං 232
ධමෙමසු 84, 260
ධමෙමසු උපෙති වාදං 422
ධමෙමසු චක්ඛිමා 153
ධමෙමසු ච න ගච්ඡති 442
ධමෙමසු නිවෙජය්‍ය-
සමුග්ඝහිතා 421
ධමෙමසු වසී 314
ධමෙමා 171, 293
ධම්මං 290, 292, 314
ධම්මං ඉමං 322

පිටුඅංකා.

ධම්මඤ්ච අඤ්ඤසි 344
ධම්මං ධුනං තඤ්ච ධරාථ සබෙබ320
ධීරා 224
ධීරෙ 379, 402
ධුරවා 174
ධුරවා උට්ඨාතා 174, 175
ධෙනුපා 26
ධෙනුපාපි ජෙතුං 27
ධොනං 304
ධොනෙන යුගං සමාගමා 436
ධොනෝ න හි තෙන මඤ්ඤති-
යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා 430
න 168, 208
න අගහිහුතස්සුපසෙවනා 236
න අඤ්ඤතෝ හික්ඛු සනතිමෙ-
සෙය්‍යා 451
න උඤ්ඤතබෙබා 353
න උපෙති සඞ්ඛං 473
න උසෙසසු වදති 442
න ඔරකායං 397
න කම්පති 267
න කම්මනා නොපි සුතෙන-
නෙය්‍යෙන 439
න කාමකාමා අලිකං භණනති 223
න කාමකාරෝ හි පුථුජ්ජනානං 304
නගානගං 161
නගහියං 236
න ච ගණ්හං 322
නවත්ථි තුල්‍යෙ 316
න ච දෙනති කඤ්චි 234
න ච පාදලොලෝ 79
න චාපි පවිජානරෙ 381
න චාපි බහුවිනතයෙ 404
න විරසෙසව 108
න චෙතයෙය්‍ය 459
න ජානදගු 450
න ජියති 455
න තාණං උපෙනති 391
න තානි උගඝයනා වදෙය්‍ය-
නාගො 439

පිටුඅංකය.

න තාපයෙ 336
න තෙ කොචි නීවාරෙසි 280
න තෙ ජාති 132
න තෙන ධම්මෙන සමත්තිකෙසු 215
න තෙන පෙතා 379
න තෙන මානං කුබ්බෙථ 451
න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථ 432
නතෙ මාරස්ස පඤ්ඤූ 475
න තොසං කොචි 445
න තං අසුරෙ ජිනාති ජෙත්වා–
ව ලභතෙ සුඛං 330
නත්ථිකදිට්ඨි 233
නත්ථි කිඤ්චිති පස්සතො 417
නත්ථි පුඤ්ඤඵලං 154
නත්ථිසමඵවං 223
නත්ථිති නිස්සාය 472
න දිට්ඨියා 438
නදිං හෙරඤ්ඤරං පති 328
න දුබ්භාසිතා 334
නඳිං 383
න නිකුබ්බෙථ 142
න නො සමං අත්ථි තථාගතෙන 208
නන්දති 29
නන්දිං ජහං 476
නන්දිභවපරික්ඛීණං 384
නන්දි සංයොජනං ඉති 478
න පච්චසාරි 14
න පඤ්ඩමත්ථි 111
න පටිවජ්ජා 462
න පත්තියො 450
න පමාණමත්ථි 473
න පරිතස්සති 383
න පරිභොතබ්බා 354
න පසූ බ්‍රාහ්මණානඤ්ඤං 279
නපි සතුණ්ඩඛ්ඩි 450
න පුනඤ්ඤමෙජ්ඤ්‍ය 43, 44
නපසහති 332
න බ්‍රාහ්මණො නොමහි 339

පිටුඅංකය.

න භරති 119
න භවනත්ති හෙතෙ 443
න මච්ඡමංසං 236
න මනො බහිද්ධා නිවඤ්ඤරයෙ 320
නමස්සමානා සම්බුද්ධං ධම්මස්ස
ච සුධම්මතං 161
නමස්සමානොව වසෙමිරත්තිං 481
නමස්සං අවරි 303
නමස්සනති 381
නම්බුවි 328
න මුත්තියා සමානමෙති 439
න මුනී ගාමමාගමම කුලෙසු–
සහසා වරෙ 403
නමෙත්ථ කඞ්ඛා 482
නමො තෙ 362
නසිදං එකගුණං ඤීනං 404
න රාජපුත්තොතා 339
නරාධමා යෙධ කරොනත්ති–
කිබ්බිසං 235
නරෙ 416
නරෙ සම්මා නිවිට්ඨස්ස 291
න ලිපති දිට්ඨසුතෙසු ධීරො 237
න වදාමි 455
නවනි සොතෙහි 182
නවා 27
න විජ්ජරෙ 22
න විහඤ්ඤසඤ්ඤදි 444
න විරජ්ජති 441
න විසඤ්ඤදසඤ්ඤදි 444
න විහිංසෙය්‍ය 336
නවෙ 450, 454
න වෙදගූ දිට්ඨියා 439
න වෙ විකාලෙ 320
න වෙසාසයතො 339
නවං 223
න සඤ්ඤදසඤ්ඤදි 444
න සද්ධා 448
න සන්තී 344
න සණ්ඩියෙථ 314

පිටුඅංකය.

න සම්පසීදති 372
න සොධෙනති මච්චං-
අවිතිණ්ණකඞ්ඛං 236
න සෝ මිත්තෝ යෝ සදා-
අපමත්තෝ හෙදෘසඞ්කී-
රක්ඛමේවානුපස්සති 240
න සෝ ලභෝ මඝා ඉති 379
න ස්සාස්සං 397
න හඤ්ඤදඤ්ඤපි පසංසලාභා 435
න හි අඤ්ඤමොක්ඛා 417
න හි තම්මයෝ සෝ 439
න හි තෙ ඉණමත්ථි 123
නහි වං සක්ඛිස්සි සම්පයාතවෙ 435
නහි මංසභොජනං 233, 236
න හිරඤ්ඤං න ධානියං 279
නහි වග්ගු 391
න හි සක්ඛිං 27
නහි සෝ රජ්ජති නෝ විරජ්ජති 430
නහි සබ්බනිවත්තා 421
නාග නාගස්ස 361
නාගරාජා එරාවණෝ නාම 316
නාගෝ 471
නාඝෙ 27
නාඝං 155
නාජ්ඣගමිං 13
නාජෙඞ්ඛති 455
නාඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛ-
මිච්ඡෙය්‍ය 143
නාසපුත්තෝ 353
නාසිකරභති 319
නාසිමිඤ්ඤෙසුඨ 143
නාසිවෙලං 459
නාදෙති න නිරස්සති 455
නාදදාසිං අනොසිතං 454
නාධිගච්ඡිස්සං 333
නාධිමුච්චති 372
නානාකුණපපරිපූරෙ 185
නානාරතෙනති 280
නාපරං ඉත්ථත්තාය 108

පිටුඅංකය.

නාභිජ්ඣති 391
නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච 444
නාමමෙවාවසිස්සති අක්ඛෙය්‍යං 429
නාරදපබ්බතා 362
නාරීවරගණායුතං 283
නාරිං 437
නාලං ථුතුං නොපි නිපච්චවාදී 197
නාසසු ගච්ඡතති 281
නාසිංසති ලොකම්මිං පරඤ්ච 418
නාහං ගම්ස්සාමි 472
නිඝති 233
නිකෙතා 186
නිකෙතී 327
නිකඤරුණා 234
නිකාමිනෝ 217
නිකාමෝ 480
නිකාරණා දුල්ලභා අජ්ජ-
මිතතා 89
නිකාකුජ්ජිතං වා 133
නිකාකුහෝ 73
නිකඛම්ම ඝරා පණ්ඩුජ්ජ කාමෙ 312
නිකඛාමෝ 480
නිඛාතා 27
නිගණ්ඨා 353
නිගණ්ඨා 304
නිගණාහකෝ සමඤ්ඤතෝ 122
නිච්චුය්‍යුතා 236
නිච්චං 84
නිච්ඡාතෝ 409
නිජිගිංසානෝ 124
නිදානා 272
නිඳුනං 101
නිදං තණ්ඩිං සඟෙ පිතං 454
නිඳාතතකසාවමොහෝ 73
නිධය 42, 384
නිනුය සෙ කුපතති 435
නිඳ්දියං 390
නිත්තාමෙත්ථා 373
නිත්තා 28

පිටුඅංකය.

නිපකො 139
නිපුණත්ථදසසිං 160
නිපුණො 319
නිපපිපාසො 73
නිබබතො 480
නිබබනති 224
නිබබාණපදනිපත්ථයානො 313
නිබබාණමනසො 454
නිබබාණභිරතො 111
නිබබිදබහුලො භව 300
නිබබුතිං 217
නිබබුතො 21
නිමිත්තං 300
නිමමකෙඛා 73
නියතො 85
නියාමදසසී 314
නියාණං පුවජිතො 158
නිරගමා 398
නිරත්තං වා 476
නිරයං 390
නිරුමගකෙඛා අසිතො බ්‍රහමචරිය-
පරායණෙ 404
නිරුසතති 441
නිරුසසයො 73
නිරුසයං 384
නිරූපධිං 385
නිරොධො 411
නිලලොලුපො 73
නිවාතො 261
නිවාසෙවා 95
නිවුතා 474
නිවුතො 467
නිවුත්තකෙසො 339
නිවෙසනං 344
නිවෙසනානි 188
නිවෙසනෙ 119, 283
නිවෙසෙ 283
නිසාමෙථ 206 326
නිසිනනොං උද වා සයං 180

පිටුඅංකය.

නිසිදථ 296
නිසසජජිතං 106
නිසසයතා 441
නියසිතසස වලිතං 411
නිසඛිතී 455
නිහීනො 124
නීවකුලුම්ව 326
නීලඝීවො 200
නීලවත්තරාජී 372
නූපරතො 450
නෙකඛමමං දටඨු ඛෙමතො 476
නෙව සමපායනති 353
නෙස ධමෙමා 104
නෙසො මමනති ඉති තං
විජඤඤු 240
නො 28, 208, 303
නො වෙ කුමාරෙ භවිසසති
අනතරායො 397
නො දුබභාසිතං 335
නොපි අසඤඤි 444
නොපි තෙන 438
නො විදහෙ 452
නො විසහාමි 472
නං 143
පකපපිතා 421
පකුධො 353
පකෙඛාදනො 19
පකෙඛාදනො ගමසම් 19
පකඛන්දි 112
පකඛසස වාතුදසි පඤචදසි-
අටඨමී 323
පකඛී 382
පගබෙහා 113
පඛෙක සයාණෙ 481
පචචනීකමිදං හොති 412
පචචනති හි කාසු විරත්තසං. 392
පචචයාසෙ 16
පචචයිකො 388
පච්චයෙ 299

	පිටුඅංකය.
පවුච්ඡාවජ්ඣාමි	332
පවුට්ඨපනා	234
පවෙවකගණිනෝ	466
පවෙවනති	438
පවජා	385
පවජා තෙ මාහු කිඤ්චනං	465
පවජා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා	417
පජ්ජපං	379
පජානාමි	175
පජානං	470
පජං ඉමං	417
පඤ්ච	17
පඤ්චමතානි	94
පඤ්චරජානි	459
පඤ්චසතානි වාවෙති	467
පඤ්ඣලිකා	346
පඤ්ඤජීවිං	172
පඤ්ඤණවා	183
පඤ්ඤදදං	160
පඤ්ඤ මෙ	99
පඤ්ඤය පරිපුරිඤ්ඣති	173
පඤ්ඤයෙතෙ පිතියරෙ	468
පඤ්ඤ විමුත්තස්ස	440
පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා	458
පඤ්ඤ මෙ	354
පටඞ්කා	381
පටිඝිද්ධා	393
පටිඣහෙ	397
පටිඝං	314
පටිවවඝමුපායදදසා	386
පටිවජ්ජෙන්න මෙතානි	123
පටිවජ්ජන්නං	106
පටිපදං වදෙහි	451
පටිපුඣලෝ	362
පටිබද්ධචිත්තෙ	49
පටිභාති මං	336
පටිභාතු තං	336
පටිභානවා	441, 482
පටිලද්ධමඝෙහා	72

	පිටුඅංකය.
පටිසල්ලානං	84
පටිසෙනිකත්තා	435
පඨවිපපතිතෙ	326
පඨවිපපතිතෝ සුසූ	326
පඨවිං	218
පණිධි	427
පණිතං	208, 214
පණ්ඩරානි	358
පණ්ඩවං අභිහාරෙසි	326
පණ්ඩිතානං	248
පණ්ඩිතෝ	119
පණ්ඩුකම්බලෙ	396
පණ්ණරසෙ	407
පතිඤ්ඤං	398
පති දිස්සති	123
පතිනන්දිතා	336
පතිරූපෙන ඔරං සමාහාදසි	113
පතිරූපෝ	253
පතිරූපං	391
පතිලීනවරස්ස	429
පතිලිනෝ	441
පතිස්සතා	278
පතිං හරියාව මඤ්ඤථ	286
පතිහෙ	394
පත්තචිවරං ආදාය	95
පත්තපඨලං	231
පත්තිපත්තා	217
පත්තිපත්තෙතා	360
පභෝතා නිගාමං	72
පත්තං ජාතික්ඛයං	356
පදරෙයු	405
පදෙ පදං	372
පධානපහිතත්තං	328
පධානවා	85
පධානවා ධිරෝ තාදී	359
පන්තඤ්ච සයනාසනං විවිත්තං— අපනිගෙඝාසං	298
පන්තමහි	458
පන්තානි	87

	පිටුඅංකය.
පඤ්චසම්ං වජතං ජනං	123
පඤ්ඤාභාරෝ	450
පඤ්ඤාභාරං	383
පපතං	391
පපදං	,,
පපාතං	,,
පපුජ්ය	345, 379
පබ්බජනති	108
පබ්බජිතානුලොමිකං	320
පබ්බජ්ා	33
පබ්බතානං ගුහාසු වා	457
පබ්‍රූති	124
පභස්සරානි	64
පභිජ්ජිංසු	389
පමත්තං	74
පමාදෝ	297
පමාය බීජං	188
පමුඤ්ච	471
පමෝචනාය	472
පමෝචනං	102
පයුතං	452
පයුත්තානි	94
පරකුලං	123
පරඤ්ච මවජානති	124
පරත්ථා	390
පරදත්තූපජීවී	197
පරදූරසෙවනා	233
පරපෙස්සෙන	382
පරමනති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානෝ	426
පරමනති යොධ ඤත්වා	112
පරමම්සුද්ධදස්සී	397
පරමාය දිට්ඨියා	344
පරමං	113
පරමං ඛිතාය	222
පරවෙදිසං	344
පරසෙනපමද්දනා	371
පරස්ස වෙ ධම්මං	445
පරාභවතෝ මුඛං	117
පරාභවන්තං පුරිසං	114
පරායණං	316
පරිඝාහා	344
පරිවාරකසොළසානං	479
පරිසුද්ධවාරී	361
පරිසුද්ධෝ	410
පරිත්තඤ්ච	377
පරිත්තමෙත්ථ සොඛ්‍යං	77
පරිදෙවති	435
පරිදෙවසොකා සහ මවජරා ව	442
පරිනිබ්බුතෝ	409
පරිනිබ්බුතං	312, 409
පරිපුණ්ණකායෝ	373
පරිඵන්දමානං	417
පරිබ්බාජයිත්වා	360
පරිබ්බාජං ගහවත්ථං වා	124
පරිභාසති	,,
පරිභුඤ්ජමානෝ	232
පරියන්තචාරී	458
පරිරුම්භති	122
පරිවජ්ජෙති	300
පරිවසි	398
පරිසඝාතෝ	322
පරිස්සය විනයං	451
පරිස්සයානං සඛිතා අත්ථමති	59
පරිහීණමාහු අපාහතං	435
පරෙතෝ	431
පරෙසමාදය විහෙසමුය්‍යුතා	235
පරෙසං නිඝෙසාසං	431
පරෝ	142
පරෝ ලොකෝ	478
පරෝවරා	344
පරෝවරානි	470
පරෝවරං	305, 482
පරෝසහස්සං	371
පරං	142
පලෝකිතං	410
පවක්ඛාමි යථා පජ්ඣං	470
පවත්තඵලිකා	239
පවස්ස	19

	පිටුඅංකය.
පවාදියාසෙ	445
පවිතකකං	435
පවිවෙකො	241
පවිසනති	392
පවෙණියො	26
පවෙදිසා	158
පවෙදෙති	367
පසත්තෙනා	398
පස්සතං	74
පස්සරා	435
පසංසකාමා කුසලා වදනා	434
පසංසම්වජං විනිසාති ගොති	,,
පස්ස	412
පස්සතං	,,
පස්සථ	418
පස්සවෙහා	465
පස්සාම	150
පස්සාමහං දෙවමනුස්සලොකෙ	471
පස්සාමි	417
පස්සාමි නං මනසා වකඛිනාවා	481
පහාය	17
පහාණං කාමවජ්ඣනං	484
පහීණමානො	314
පහූ සනෙතා	116
පහූ සනෙතා න හරති	123
පහූත ධනධඤ්ඤසි	284
පහූතපඤ්ඤ	361, 465
පහූතපඤ්ඤං	109, 312
පහූතවිතෙතා	117
පහොති	48
පාවිකඛං	408
පාවිරූපිකා	235
පාවිහාරියපකඛන්දව	323
පාණාතිපාතො	233
පාතිමොකඛං අථවාපි සමාධිං	451
පාතුකරොනති	353
පාතො	323
පාදූදරෙ	381
පානෙන	323
පාපා	260
පාපානි කරොනති	322
පාපිවෙසා	124
පාපිමා	30
පාපං පන මෙ න විජ්ජති	25
පාරගතො	23
පාරගනං	312
පාරගූ	156
පාරගූ	315
පාරමිං	466
පාරායණං	480
පාරං	9
පාරංගතො න පවෙවති තාදී	427
පාවා	420
පාසාණකා වෙතියං	466
පිටසිමංසිකා	234
පිණ්ඩායඅභිහාරෙසි	325
පිණ්ඩං	320, 321
පිතරෙ	286
පිතා	116
පියා පහූතා	442
පියාගිතං	429
පියාසු ලොකසමිං කුතො– නිදානා යෙ වාපි ලොභා විව– රනති ලොකෙ	442
පියෙන	290
පියං	116
පියං වාවං යො මිතෙනසු පකුබබති	240
පුඤ්ඤලා	216
පුචඡ මං	354
පුචඡාමි	109, 450
පුචඡාමි වොහං	395
පුචඡිතො සනෙතා	123
පුවඡං හි	467
පුඤ්ඤෙ ව	362
පුඤ්ඤෙන	329
පුවෙඨා	354
පුණ්ණඤ්ච පුණ්ණමාඤ්ච රත්තියා	407

	පිටුඅංකය.
පුත්තදාරස්ස	257
පුත්තා	25, 441
පුත්තිමා	29
පුත්තෙසු දාරෙසු ච	51
පුත්තෙහි	29
පුථුජ්ජා	447, 450
පුථු විහිත්තා ඛත්තියා	386
පුථුසිපෙපන	382
පුථූ	340
පුපඵම්ව උදුම්බරෙසු	13
පුබ්බණ්හසමයං	95
පුබ්බමත්තමනියසිතෝ	440
පුබ්බලෝහිතමිස්සෙ	392
පුබ්බවාසනවාසිතා	466
පුබ්බාරාමේ	406
පුබ්බාසවේ	450
පුබ්බෙ	253, 431, 476
පුබ්බෙව නත්ති යදිදං යුධාය	435
පුරක්ඛතා	421
පුරා	465
පුරාණසාලොහිතාය දෙවතාය	351
පුරාණං	223
පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය	454
පුරිසස්ස	171
පුරිසාජඤ්ඤ	363
පුරිසෝ	304
පුරිසං	114
පුරිසං වාපි තාදිසං	118
පුරෙ	385
පුළවාවසථෙ	392
පූගම්පි වස්සානි	473
පූගම්පි වස්සානං	,,
පූගානි	,,
පූජනීයානං	284
පූජා	,,
පූතිලතං	27
පූරණෙ	353
පූරෙ	181
පෙක්ඛමානෝ	56, 472

	පිටුඅංකය.
පෙච්ච	236, 381
පෙච්ච සමා භවන්ති	390
පෙසලා	388
පෙසුඤ්ඤෙය්‍ය ච නො යුත්තං	441
පෙසුඤ්ඤෙය්‍යං	452
පොක්ඛරසාති	379
පොරාණෙ	286
පොරොහිච්චෙන	382
ඵන්දනෙනාවිධ පාණිනෝ	379
ඵන්දමානං	453
ඵරුසා	235
ඵස්සපච්චයා	409
ඵස්සයෙ	71
ඵස්සාභිසමයා	410
ඵස්සෙ	458
ඵස්සෙන	452
ඵස්සං පරිඤ්ඤය	418
බ්‍රූථස්ස	267
බ්‍රූසිස්සති	397
බ්‍රූස්ස බ්‍රූස්ස	410
බන්ධනානි	27
බන්ධවානි	76
බහුනාභිජන්නා	416
බහුන්නං ඉධ බන්ධානං	457
බහුපඵලං කාන්නමාවසෙය්‍ය	481
බහුස්සුතෝ	291
බහුස්සුතං	75
බහූ	236, 247
බාලානං	248
බාලෝ	445
බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤ- මඤ්ඤං	434
බාහුඤ්ඤවං	255
බුද්ධවචනං	183
බුද්ධා	354
බුද්ධං	109, 124
බුද්ධං වෙරභයාතීතං	157
බෙලුවඝණ්ඩිඝාතතියෝ	389
බොධිඝනෙතා	395

පිටුඅංකය.

බ්‍යාරොසනා පටිඝසඤ්ඤා 143
බ්‍රහා 326
බ්‍රහ්මචරිය පරියොසානං 108
බ්‍රහ්මචරියමවරිංසු 480
බ්‍රහ්මචරියෙන 387
බ්‍රහ්මචරියං 29, 108, 276, 281, 293, 328, 397
බ්‍රහ්මභූතෝ 374
බ්‍රහ්මලොකෝ සදෙවකෝ 478
බ්‍රහ්මා සහෙකෝ 387
බ්‍රහෙම 481
බ්‍රාහ්මණමහාසාලා 278
බ්‍රාහ්මණස්ස 303
බ්‍රාහ්මණා 281, 476
බ්‍රාහ්මණානං බ්‍රාහ්මණධම්මෙ 279
බ්‍රාහ්මණෝ හොං 339
බ්‍රූහි 110; 248, 431
බ්‍රූහි මේ 475
බ්‍රූහි මෙතං 303
බ්‍රූහි මඛ්ඛලිමුනිනාමං 248, 253
භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසු 278
භගවතෝ උපඨාමෙසි 104
භගවතෝ කායං 271
භගවන්තං අභිවාදෙත්වා 247
භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි ,,
භගවන්තං පුට්ඨුම්හාගමම 114
භගවා 93, 333
භජන්ති 89
භඤ්ඣමානෙ 413
භත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙ 124
භත්තං උපට්ඨිතං 280
භදන්තෙ 334, 451
භද්දයානෙන 326
භරෙය්‍ය 323
භවඤ්ච නාභිජ්ජපෙය්‍ය 452
භවරාගරත්තා 470
භවසංඛබන්ධා 417
භවසොතානුසාරිනං 410
භවස්සු 300

පිටුඅංකය.

භවා ,,
භවාභවාය 348, 427
භවාභවාය න සමෙති 444
භවාභවෙසු 418
භවාමසෙ 29
භවාය විභවාය වා 441
භවාසවා 344
භවූපපත්තිඤ්ච වදෙසි කීදිසං 437
භවෙ 404
භවෙසු 13, 417
භවෝ 14 410
භවං 314
භස්සඤ්ච භස්සයෝ 234
භාගසෝ මිතෙ 283
භාගිනෙය්‍යං සයං 398
භාරද්වාජෝ 94, 119, 338
භාවයෙ 143
භාවිතත්තෝ 291
භාවිතෝ ස දන්තෝ 355
භාවෙති 241
භාසිහි 405
භික්ඛවෙ 334
භික්ඛවෝ 333, 334
භික්ඛාචරියං ඒඝිංඝතෝ 399
භික්ඛුනෝ 429
භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතෝ 407
භික්ඛුසඞ්ඝෙන 364
භික්ඛුසඞ්ඝං අනුවිලොකෙත්වා 407
භික්ඛු 183, 333, 334
භිසපුප්ඵංව සරොරුහං 11
භිසි 23
භියොපි දදාමි 347
භුකුටිං ඵනාසිඤ්ඤාන 346
භුඤ්ජමානා 217
භුත්තාවිං 375
භුමමානී 206
භූතා 142, 206
භූතානි 205
භූතෙසු 42

	පිටුඅංකය.
භුතො දූතකථං	410
භූරිපඤ්ඤෙණ	481
භූරිමෙධසො	481
භෙරවං සො අකිත්තයි	465
භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය	452
භොජා	373
භොති වරහි ඤාතානි	465
භොන්තෙතා	326
මකඵලී	353
මගධානං	325
මගධෙසු විහරති	93
මඝජිත්තො	111
මඝජීවිං	112
මඝදෙසකො	111
මඝදෙසිං	112
මඝො ජීවති	111
මඝො ජීවති මෙ	,,
මඝං ආචික්ඛෙය්‍ය	106
මඩ්කු හොති	431
මඩලා	312
මඩලං	247, 248
මඩ්ඩුඩෙය්‍යං	306
මඩ්ඩුතො ජාලං තතං	305
මඩ්ඩුබ්බෙ ලපන්ති	418
මඩ්ඩුභාසිතො	411
මඬෙවං	414
මණ්ඩරියයුත්තකා කලහා විවාදා	442
මණ්ඩරී	124, 391
මණ්ඩූක පානං	322
මණිකිමං	142
මණ්ඩිකා	385
මණ්ඩිකා වෙ තො ගහෙස්සසි	455
මණ්ඩිකා සරණම්හි	475
මණ්ඩෙථ	323
මණ්ඩෙම් තං වෙදගූ– භාවිතත්තං	470
මණ්ඩලමාලං පවිසාදෙති	369
මත්තඤ්ඤූ හොහි භොජනෙ	299
මත්තං සො ජානෙය්‍ය	458

	පිටුඅංකය.
මත්තලුඛස්ස පූරිතං	182
මදා	322
මදෙ	234
මද්දවං	281
මනසා දළ්හෙන	217
මනසා යෙව පුච්ඡථ	465
මනසිච්ඡසි	354
මනාපා	24, 412
මනුජෙසු	373
මනුස්සත්තං	32
මනුස්ස ඵස්සානං	458
මන්තා	150
මන්තං පඨසයෙ	390
මන්තපාරගෙ	465
මන්තභාණී	441
මන්තා	153, 236
මන්තා න ලිපති	469
මන්තෙන සිස්සෙ ච	465
මන්තෙසු	370
මන්තෙව පරිකිලිස්සති	431
මමායිතානි	342
මමායිතෙ	418, 429
මමායිතං	455
මයං පුච්ඡාම ගොතමං	114
මයමපි සබ්බෙ	303
මහතා	364
මහතියා	103
මහන්තමොඝං	472
මහන්තා	142
මහල්ලකා	278
මහල්ලකෙ	381
මහාගෙධා	431
මහාතණ්හා	118
මහා පුරිසලක්ඛණා	373
මහාපුරිසස්ස	370
මහායඤ්ඤෙ	370
මහියා	19
මහොදධිං	481
මහොදිකං	290

	පිටුඅංකය.
මා ඔපායිකෙ	372
මාගණ්ඩා	370
මාගධං පුරං	466
මාඝා	346
මා ජාතිං පුච්ඡි	341
මාණවෝ	346
මාතඤ්ඤා	127
මාතරං පිතරං වා	123
මාතා	116
මා තෙ විජ්ජිත්ථ	476
මානසඤ්ඤාසු	344
මානාතිමානා සහ පෙසුණෙව	442
මානාතිමානෝ	234
මානාතිමානං වදති පණෙසෝ	435
මානානුසයමුජ්ජහ	300
මානුසකං යොගං	385
මානුසං භොගං	283
මායෝ	12
මාමකා	405, 429
මායා	234
මායා කතා	293
මායාවිනෝ	305
මායාවී	122
මාරධෙය්‍යානුපත්තෝති	412
මාරසෙනාපමද්දනෝ	374
මාරසංයොගං	409
මාරිසා	395, 431
මාරෙ	29
මාභිස්සතිං	466
මාභෙවං	388
මාහං නස්සං මොමූහෝ– අනන්තරාය	479
මිගානං	87
මිගාරමාතුපාසාදෙ	406
මිගෝ	55
මිත්තදුභිනෝ	234
මිත්තාමච්චෙ	369
මුඤ්ජමයා	27
මුණ්ඩාපි	338

	පිටුඅංකය.
මුණ්ඩියං	236
මුණ්ඩා අයං භවං මුණ්ඩකෝ– අයං භවං	338
මුතිමා	320, 361
මුත්‍යාපෙක්ඛා	303
මුද්ධනි මුද්ධපාතෙ වා	465
මුද්ධාධිපාතඤ්ච	,,
මුධා	217
මුදූ	135, 138, 333
මුනයෝ	429
මුනි න උපලිප්පති	430
මුනිනෝ උපෙති	419
මුනීනං	187
මුනිං	109
මුනිං වෙදයන්ති	198
මුනී	326, 402
මුසා	153
මුසා බ්‍රූති	123
මුසාවාදෙන වඤ්චෙති	117
මුස්සති වාපි සාසනං	431
මූලදස්සාවිං	469
මූලඵලං	231
මූලමපි තෙසං පලිඛණ්ඩන්ති වෙස	458
මූලඝස්ස	106
මෙ	101, 369
මෙත්තෙය්‍යෙන	431
මෙථුනා	322
මෙථුනං අනුධ්‍රුත්තස්ස	431
මෙථුනං ධම්මං	281, 282
මෙදවණ්ණං	333
මෙරුමුද්ධවාසිනෝ	395
මෙ සුතං	93
මොත්තපථෙසු	361
මොත්තෙය්‍ය සෙට්ඨං	398
මොත්තෙය්‍ය සම්පන්නං	346
මොත්තෙය්‍යං	399
මොමූහං	438
මොසවජ්ජේ න නියෙථ	452
මොසධම්මං	410
මොහනසම්මිං පගාළෙහා	417

පිටුඅංකය.

මෝඝනන්තරා 345
මෝහං අතික්කනෙතා 153
මංසෑතිං පුවති 341
මං භගමාවිසි 453
යකාපෙලස්ස 181
යක්ඛස්ස 345
යජ්ඤ්ඤ 284
යඤ්ඤමුතුපසෙවනා 236
යඤ්ඤං 469
යතවාරි 459
යතතතා 348
යතුවාරි 459
යතෝ නිදානං 273
යත්ථව 408
යත්ථදිත්තානං මහපථලං 176
යථයිදං නාපරං සියා 476
යථා 50, 55, 218, 222, 375
යථා අද්දකඛි 480
යථා ඉදං තථා එතං 184
යථා එතං තථා ඉදං ,,
යථාතවජ්ජං 476
යථා තථං 169, 399
යථාජ්ඣෙන පඛෙඤ්ඤ ව
නූපලිත්තතං 439
යථාතථියං 314
යථාභූතං ඤාණාය 407
යථාභූතං හි පස්සති 184
යථායමපදීපෙ 224
යථා රහං 323
යථා විමුත්තෙතා 305
යථොධිකානි 76
යදජ්ඣගා 214
යදත්තගරහී තදකුබ්බමානෙතා 418
යදනත්තගු 340
යදපරතෙතා 398
යදුවිලත්තං මනසෙ විජඤ්ඤසු 458
යදිවජ්ජති 414
යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වා 430
යදි වා කිඤ්චං 180
යදුත්තරිං කුරුතෙ 426

පිටුඅංකය

යන්තතං 135
යමහං විජඤ්ඤං ජාතිජරාය-
ඉධ විපහාණං 475
යසස්සිතෙතා 161, 353
යසස්සී 303
යසොකිත්තී ව 431
යස්මා හි ධම්මං පුරිසතා-
විජඤ්ඤු 289
යස්මිං පජා නෙතා විවදෙ පජානං 445
යස්ස 267, 385, 421
යස්ස දරථජා 16
යස්සන්තරතතා න සන්තිකොපා 14
යස්ස පාණෙ දයා නත්ථි 122
යස්ස වනථජා 16
යස්ස විතක්කා 14
යස්සුස්සද නත්ථි කුහිඤ්චි-
ලොකෙ 421
යා 255
යා අපෙක්ඛා 51
යාවයොගෙතා 347
යාජයොගා 470
යානි 205
යානීධ භූතානි සමාගතානි 206
යානං භන්තංව තං ලොකෙ-
ණීතමාහු පුථුජ්ජනං 431
යාව කුන්නකිපිල්ලිකෙ 381
යාවතකියඤ්ච ඉදවිසි-
ව්‍යාකරොතීති මෙ සුතං 478
යාවතත්තීති වුවවති 412
යාවදෙව 407
යාව සන්තතමා 380
යාසු ජායන්ති ඔසධා 282
යුගනඩ්ඩලං 100
යුත්තොතකථාය 434
යුත්තතං 332
යුවා 326
යුවා සුසු ,,
යෙ 216, 217
යෙ අරියසවවානි 219
යෙ ඉධ පාණෙසු අසංයතාජ්ඣා 233
යෙ ඉධ පාණෙසු අසංයතාජ්ඣා 236

පිටුඅංකය.

යෙ කෙචි 141, 303
යෙ කෙචි පාණභූතත්ථි 141
යෙවඤ්ඤෙසු 183
යෙව දූරෙ වසන්ති අවිදූරෙ 142
යෙ තෙ 352
යෙ තෙ භික්ඛවෙ කුසලාධම්මා 407
යෙන 95, 369
යෙනඑවෙන 329
යෙනෙන වජ්ජු 473
යෙන නං වජ්ජු පුට්ඨප්පජානා-
අථෝ සමණබ්‍රාහ්මණා 441
යෙන භගවා තෙනුපසංකම් 246
යෙන යෙන 379
යෙන යෙනෙව 411
යෙ න විජ්ජන්ති 441
යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය 55
යෙනෙව සො තෙන පලෙති 435
යෙනෙසා 372
යෙ පාපසීලා 234
යෙ මෙ පුබ්බෙඛ්‍යාකංසූ 474
යෙහුය්‍යෙන 372
යෙමෙ පුබ්බ 481
යෙ ලූඛසා 234
යෙ වාපිවඤ්ඤෙසු 319
යෙවාපි ධම්මා සම්මණ්ණාවුත්තා 443
යෙවාපි ලොභා විවරන්ති ,,
යෙ විතරාගා-පෙ-සම්මා විමොක්ඛා 348
යෙසිද නත්ථි 435
යෙසීධ 474
යෙසම්පරායාය නරස්ස හොන්ති 443
යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛ 459
යෙහි 439
යෙ හෙට්ඨ 348
යෝ 3
යෝ අතීතං ආදිසති 477
යෝ අත්ථෝ 175
යෝ අරියසච්චානි අවෙච්ච-
පස්සති 218
යෝ ඉධ 360
යෝ එවං ඣානානි සවෙදි-
ධම්මං, ඉදං පටිඝෙකාස-
මතෙවලී සො 445

පිටුඅංකය.

යෝ තණ්හං 188
යෝ කාමෙ හිත්වා 344
යෝගඛෙමස්ස පත්තියා 318
යෝගඛෙමාධිවාහනං. 102
යෝගඛෙමිං ,,
යෝචත්තානං 144
යෝ ච මඤ්ඤති 111
යෝ ජාතවෙදමිජ්ඣං 187
යෝ තාදිසං හප්පතෙ-
අපපමත්තෙනා 289
යෝ තෙසං පරමෝ 287
යෝත්තං 100
යෝධපාණිං 122
යෝ න ලිපති 383
යෝ බ්‍රාහ්මණං වා 124
යෝනඛනති 384
යෝ කාවසාරී 14
යෝ නීවරණෙ 17
යෝ පාතුදී 344
යෝ රාගඤ්ච දොසඤ්ච අසෙසං 10, 11
යෝ යාවතායෙ 349
යෝ වෙදගූ 348
යෝ වෙදී 385
යෝ සො එවං විහාරී 315
යං 71, 135, 208, 345, 411
යං අත්තදත්ථ පජානි පරෙසං-
භාසතෙ පියං 336
යං කිඤ්චි 205, 208
යංකිඤ්චි දිට්ඨං වා 450
යං කිඤ්චි ධම්මමභිජානෙය්‍ය-
අජ්ඣත්තං 451
යං නීසජ්ජතො 472
යං පුබ්බෙ 455
යං යං හි ලොකසම්ං උපාදි-
යන්ති 476
යං වතාහං 354
යං විදිත්වා 470
යං සුදුල්ලභං 127
රක්ඛිතමානසානෙ 79
රක්ඛිතින්ද්‍රියෝ 398
රජ්ජානඤ්ඤතනං 324
රජං ආකිරසි 391

පිටුඅංකය.

රත්තඅවරෙ 395
රත්තං 208, 214
රත්තං පණීතං 214
රතී 57
රත්තඤ්ඤූ 353
රත්තිං 457
රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාල-භොජනං 322
රත්‍යාව්වසනෙ 403
රථෙසභො 284
රඞ්ගමෙසී 435
රසානං 171, 172
රසෙසු 80
රසෙසු ගිද්ධා 233
රසො 241
රස්සකා 142
රහොගතස්ස පතිසල්ලීනස්ස 302
රාගපථං 314, 344
රාගඤ්ච-පෙ-යෙසු න මායා-පෙ-න තණ්හාසු උපාතිපජ්ජතා 348
රාගං විනයෙථ මානුසෙසු-දිබ්බෙසු කාමෙසු වාපි භික්ඛු 313
රාජඛාදය 435
රාජගහෙ 346
රාජානො 373
රාජාපි තං වෙස්සවණ්ණ-කුවෙරෙ 317
රාජාභිරාජා 373
රාජාව රට්ඨං 63
රාජාව රට්ඨං විජිතං පහාය 63
රාජා හොති චක්කවත්තී 370
රාජීනං ව 283
රිත්තපෙසුතො 454
රිත්තමාසනං 457
රිත්තස්ස 432
රූපපනති රූපෙසු 479
රූසිතො 459
රූපෙ විභූතෙ න ථූසනතිථස්සා 444
රූපෙසු 479
රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්ච 443
රූපෙහි 411

පිටුඅංකය.

රූළහතිණෙ 23
රොසකො 124
රොසෙති වාචා න ච දෙති 124
ලක්ඛණමන්තපාරගූ 397
ලක්ඛණා 312, 465
ලක්ඛණානං පවිචයං 467
ලක්ඛණෙ 466
ලක්ඛණං 452
ලද්ධා 217, 414
ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරා 452
ලද්ධා පරභොජනං න මජ්ජෙ 314
ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍ය 452
ලාභකම්‍යා න සික්ඛති 441
ලිඛිතසම්පත්ති 32
ලිඛිතං ජාතිමයං 381
ලිඛිතං ජාතිමයං නෙව යථා-අඤ්ඤෙසු ජාතිසු 382
ලොකස්මිං 143
ලොකස්ස 159
ලොකස්ස සදෙවකස්ස නෙතා 111
ලොභෙ 15, 110, 417
ලොභං 314
වග්ගගතෙසු න වග්ගසාරී ,,
වග්ගු 362
වග්ගුවදෙ 457
වඩ්ඪිසො 301
වචී 344
වචීගුතෙතා 101
වචීදුච්චරිතං 325
වජ්ජනී 409
වඤ්චනානි 233
වඤ්චිතා 104
වණ්ටමූලනිකා 239
වණ්ණූපසංහිතං 481
වත 28
වතව්වනානං 383
වතානි 425
වත්තසම්පන්නො 380
වත්ථුගුයෙ 372
වත්ථිනො 181
වඳ්ඣනී 188

පිටුඅංකය.

වදඤ්ඤූ 347
වදඤ්ඤූ ,,
වදනති 419
වදනති තෙ අඤ්ඤසිතා-
සංඛොජං 434
වදනති සඤ්ඤතො 362
වදමි 218
වදෙසසාමි 304
වධවෙජ්දබන්ධනං 233
වනඤ්ඤමිහිභාරයෙ 402
වනඤ්ඤෙ රමිතො සියා ,,
වනසණ්ඩං 466
වනසංවසිං ,,
වන්දති සඤ්ඤතො 362
වපපකාලෙ 94
වයො අනුපපත්තා 278
වයං පස්සං 410
වරඤ්ඤූ 223
වරත්තං 383
වරදෙ 223
වරඤුරිමෙධසො 465
වරාහරො 223
වරෙ ,,
වලයානි 64
වසමන්වගූ 379
වසා 26
වසිං කාරිකා සඞ්ඝපපං 332
වසිකත්තා 151
වසිකත්ථා 374
වහනෙත්තා ඉපොරිසං ධුරං 241
වා 206
වාවං 255, 334
වවාහිකඛ්ඣාමි 471
වාවං පඵුසෙව කුසලං 459
වාදඤ්ච ජාතං 419
වාදයනති 395
වාදිනො 319
වාදං පවිසෙනියනති 321
වායසා 393
වායසෙත්තෙතා 333

පිටුඅංකය.

වාසෙට්ඨ භාරද්වාජානං 380
වාසො 253
විකතං 392
විකිරණිං 118
විගතකිලො 20, 22
විගතකිලො හමසමි 22
විගතරජමනඞ්ගණං විසුද්ධං 356
විගතාසවදසසනං 34
විගයහ 11, 217
විඤ්ඤ නානා කුසලා වදනති 442
විඤානං 431
විචාරණං 477
විචිකිච්ඡති 372
විචිකිච්ඡානං 303
විචිනාති 390
විචිනං 13, 452
විවෙය්‍ය 355
විජඤ්ඤං 345
විජිගුච්ඡතො 457
විජිගුච්ඡමානං 240
විජ්ජාගතා ව යෙ සන්තා 409
විජ්ජාපරියෙටඨි 280
විජ්ජාය සම්පන්නො 154
විඤ්ඤපනිං 384
විඤ්ඤාණට්ඨිතියො සබබා-
අභිජානං තථාගතො 478
විඤ්ඤාණපච්චයා 409
විඤ්ඤාණං 477
විඤ්ඤූ නරෙ 55
විඤ්ඤූනං 334
විඤ්ඤූ විභාවී නිපුණො ච-
හොති 289
විඛඤ්ඣමානෙ 479
විතුකඤ්ඣස්ස 477
විතකඤා 272
විතථං 15
විතරෙය්‍ය 348
විතතං 170, 208, 284
විතතං ධඤං 284
විත්ථාරිකස්ස 397
විදිතින්ද්‍රියො වරෙ 237
විදිත්වා 305

පිටුඅංකය.

විදිත්වා ධම්මං 313
විදිත්වා ව වෙදෙහි සමෙච්චධම්මං 425
විධුරෝ 465
විධූපිතා 344
විධූමෝ 470
විනයෝ 255
විනලීකතා 361
විනාභාවසත්තමෙවිදං 429
විනිච්ඡයං 443
විනිච්ඡයං කුරුතෙ ජනතු-
ලොකෙ ,,
විනිච්ඡයෙ ඨත්වා-පෙ-
අකුසලොති වාහ 446
විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමාය-
උද්ධං සො ලොකසම්ං-
විවාදමෙති 447
විනිබන්ධාය භවාය 17
විනීලකෝ 183
විනෙය්‍ය 314
විනෙය්‍ය ජනං 418
වින්දතෙ ධනං 174
වින්දෙම 333
විපන්නදිට්ඨී 121
විපරක්කම්මං 328
විපල්ලාසෝ 283
විපිටසිකත්ථාය 81
විපුලජ්ජනෙත්ථ 398
විපුලං 57
විපස්සනානං 384
විභවෝ 14
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං-
එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානං 443
විභාවයන්ති 219
විභිත්තානා සුදුවෙයසිකා 286
විභූතරූපසඤ්ඤාදිස්සා 477
විභූසණට්ඨානා විරතෝ-
සච්චවාදී එතෝ වරෙ 76
විභෝතිරූපං 444
විමලං 384
විමානෙති 446
විමුත්තෙහා 465
විමුත්තානං 478

පිටුඅංකය.

විමුත්තිං 88
විමොක්ඛා තස්ස කීදිසෝ 475
විමොක්ඛා තස්ස තාපරෝ ,,
වියාකරොහි 476
වියාකාරං 283
වියාරම්භා 455
විරජං 267
විරති 260
විරතෝ වරෙ 448
විරතෝ කාමසඤ්ඤාය 160
විරතෝ ඡෙදනබන්ධනතෝ 314
විරත්තචිත්තා 223
විරමෙ කථොජ්ජං 435
විරමෙ කුසඤ්ඤුවචං නපප-
මජ්ජෙය්‍ය- 452
විරියෙන දුක්ඛමවෙචති 173
විරියං මෙ ධුරධොරය්හං 103
විරුහන්ත්‍ව 452
විරූපරූපෙන 67
විරොචසි විමලෝ 316
විවටචක්ඛු 451
විවටා 21
විවටාකුටී 22
විවටං වරන්තං 425
විවටං දිස්වානපහානමාසවානං 315
විවත්තචිත්තෙ 314
විවරෙය්‍ය 106
විවාදියන්ති 435
විවාහෝ 370
විවිත්තෙනා විවරෙය්‍ය 439
විවෙකදස්සී 344
විවෙකදස්සී එසෙසු 441
විවේකධම්මං 472
විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ 431
විවෙකං සන්තිපදඤ්ච 450
විසටං 8
විසජ්ජං 471
විසත්තෙනා 51
විසමා 233
විසමෙති දූරෙ 343
විසාලෝ 50
විසුද්ධිං 81, 396

	පිටුඅංකය.
විසෙනි කත්වා	435
විසංයුත්තං	384
විසාවනෙත්තා තතෝ තතෝ	185
විසුතෝ	127
විහරති	93
විහාරෙ	200
විහිංසති	122
විත තණ්හා පුරාභෙදා	440
විතතණ්හං	110
විතිපතන්ති	396
විමංසමානෝ විසමං සමඤ්ච	193
විරඹරූපා	371
විරා	371
විරෙ	61
විරං	385
විසතිධාරිකා	389
විසං වස්සසතං	466
වුට්ඨිම්පි	23
වුට්ඨී	99
වුත්තෝ	200
වුද්ධා	278
වුසිතබ්‍රහ්මචරියා	342
වුසිතං	108
වුසීමතෝ	478
වෙ	187
වෙතරණිං	393
වෙදගූ	290
වෙදනා පවත්තියා	410
වෙදනානං ඛයා	410
වෙදනාගූ	342
වෙමජ්ඣූපසඞ්ඛ්‍යා	440
වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ	350
වෙවිච්ඡං පමාදං නපපඤ්චයන්ති	467
වෙවිච්ඡං	454
වොහාරකුලා ඉධ පාටිරූපිකා	235
වොහාරං	381
වංසකළිරෙව අසජ්ජමානෝ	51
වංසෙ	50
ව්‍යඤ්ජියං	381
ව්‍යපනුජ්ජ	81
ව්‍යසනගතෝ	397

	පිටුඅංකය.
ව්‍යාකරොහි මෙ	354
ව්‍යාඛ්‍යාතා	465
සඤ්ඤතෙ	446
සකුනත්තම සෙහි සුසඞ්ගතෙහි	232
සකෙ වණෙණ	373
සඤං	442
සඤං සඤං දිවසී පරිබ්බයානා	445
සඤාවව සුණාතු භාසිතං	206
සඤෙකා දෙවානංව සහස්සමත්තෙහා	303
සඤ්ඣධම්මං	451
සඤ්ඣං ධම්මං අනීතිහමදසසී	453
සඤ්ඣුප්ටෙඨා	111, 123
සඤ්ඣී බ්‍රහ්මජ්ජදිටෙඨා	349
සඤ්ඤකුලා පබ්බජිතෝ	365
සඤ්ඤපුත්තෙහා	365
සඤ්ඤමුනී	215
සඤානං	123
සඤාගමසම් ඉති භාසමානං	240
සඤෙතනවත්තුං	344
සඤෙසු වා	208
සඩ්කපපයත්තායය	481
සඩ්කපපා	151
සඩ්කතා	421
සඩ්කාතධම්මා	468
සඩ්කාතධම්මෙමා	85
සඩ්කාය 188,	470
සඩ්කාය නිබ්බුතෝ	469
සඩ්කාය සෙඛී	411
සඩ්කාරනිරොධඤ්ඤණකුසලෝ	315
සඩ්කාරපච්චයා	409
සඩ්කාරෙ උපරුන්ධියා	411
සඩ්ඛ්‍යායනාරෙ වතථාගතානං	304
සඩ්ඛං	450
සඩ්ඛං නෝ පෙති	411
සඩ්ඝතං	429
සඩ්ඝනිකාරතබ්බ	71
සඩ්ඝමෝ	394
සඩ්ඝසිතතතාභාවෝ	320
සඩ්ඝහෝ	257
සඩ්ඝා	472
සඩ්ඝා එසෝ	77

පිටුඅංකය.

සඞ්ගං 384, 455
සඞ්ඝාටිරජ්ජුපවාහනං 321
සඞ්ඝිනෝ 352
සවෙ අගාරං අජ්ඣාවසති 370
සවෙනති මඤ්ඤති 411
සවෙනාභිසමයා 411
සවෙචන 174, 342
සවෙචන කිතනිං පපොති 174
සවෙචා 454
සවචං 101, 171, 349, 384
සවචං කරොමි නිඤ්ඤනං 101
සචචං ධමෙමා ධිතී චාගො 175
සවජිතබ්බා 376
සඤ්ඤයො 353
සක්කානපසුතො ධීරො 402
සඤ්ඤඤ්ඤව දිටඨිඤ්ඤ යෙ-
අඣහෙසුං තෙ ඝට්ටයන්තා-
විවරන්ති ලොකෙ 440
සඤ්ඤතොත්තා 284
සඤ්ඤසතොත්තා 425
සඤ්ඤ 427
සඤ්ඤතිං අතිමඤ්ඤති 117
සඤ්ඤනිදනා හි පපඤ්චසඞ්ඛා 444
සඤ්ඤනං 409
සඤ්ඤපෙතුං 380
සඤ්ඤවිමොක්ඛ පරමෙ 472
සඤ්ඤ විරත්තස්ස 439
සඤ්ඤජනානි 88
සඤා 124
සණ්ඨිහා 294
සණෙහා 441
සතඤ්ච විවටං හොති-
ආලොකොා පඤ්ඤතාම්ව 412
සතා 342
සතිකාය ගතාත්‍යත්ථු 300
සතිඤ්ච සුපට්ඨිතං 332
සති තෙසං නිවාරණං 467
සතිමා 348
සති වා උපාදිසෙසෙ අනා-
ගාමිතා 408

පිටුඅංකය.

සතිමා 86
සතො 441
සතං 232
සතං පඤ්ඤා 216
සත්තඛා 465
සත්තා 141
සත්තො 416
සත්තො අනිස්සාය භවං-
න ජ්පෙප 438
සත්ථානි 431
සත්ථාරදස්සනං 33
සදා නමස්සමනුසික්ඛ 453
සදෙවකස්ස ලොකස්ස යථා-
දිස්සති 457
සදෙවකො 478
සදෙවකං 367
සදෙවමනුස්සාය 169
සද්දහානො අරහතං 174
සද්ධාපකතා 280
සද්ධාබීජං 98
සද්ධාය තරති ඔඝං 173
සද්ධාසිකො 388
සද්ධා 314
සධමෙම 467
සනන්තනායනති කුස්සුබහා තුණ්හී-
යනති මහොදධී 405
සනති 294, 296, 421
සනතිකෙ න විජානන්ති මගා-
ධම්මස්ස කොවිදා 412
සනතිපදං 187
සනතීති නිබ්බුතිං ඤත්වා 452
සනතුට්ඨී 261
සනතුස්සමානො 59
සනෙත්ත න කුරුතෙ 116
සනෙතා 336, 387
සනෙතා අනිස්සාය භවං න-
ජ්පෙප 438
සනතං 137
සනතං පදං 135
සනතං පදං අභිසමෙච්ච 137
සනති අනුග්ඝහාය 448
සන්ථතෙ 323
සන්ථමස්සු 399
සන්ථවෙ 49

පිටඅඞ්කා.

සඤ්ඤං සඟඤ්ඤකම්මං 383
සඤ්ඤලසිත්වා, අසංහතසං ජීවිත-
සඞ්ඛයමහි 88
සන්දිට්ඨිකමකාලිකං 481
සන්දිට්ඨිකං 375
සන්දිට්ඨියා-පෙ-මුත්තිමා 445
සන්ධූපායති 106
සපදානචාරී 80
සපදානං 120
ස පිණ්ඩචාරං චරිත්වා 402
සපුත්තභරියා 239
සපපවිසං 8
සපපුරිසං 218
සබ්බකායපහායිනෝ 477
සබ්බතානං 112
සබ්බත්ථ 430
සබ්බත්ථමපරාජිතා 268
සබ්බත්ථ සොණ්ඩෝ ගවඡනති 268
සබ්බදා 182
සබ්බදුක්ඛපහිණෝ 237
සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති 103
සබ්බධම්මාන පාරගූ 399
සබ්බධම්මානං 156
සබ්බධම්මේසු 150
සබ්බධි 344
සබ්බධී සමෝ 455
සබ්බභූතෙසු තාදිනෝ 151
සබ්බලොකෙ 73
සබ්බවිදූං 161
සබ්බසඞ්ඛාරසමථා 409
සබ්බසමාහි සම්පන්නසාපල්ලා 392
සබ්බසංයොජනං 383
සබ්බසිමිං 143
සබ්බස්සාපි සහාපි අත්තනා 390
සබ්බානි 188
සබ්බාභිඤ්ඤාබලපපත්තෙහා 465
සබ්බාභිභෙත්ත 374
සබ්බායතනෙහි 315
සබ්බූපධීනං පරික්ඛයා ,,
සබ්බෙ 81, 141, 206, 319
සබ්බෙ දෙවා 362
සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣ-
මානෝ 88
සබ්බෙපි මෙ භික්ඛවෝ 319

පිටඅඞ්කා.

සබ්බෙව ඉමෙ බාලා 445
සබ්බෙසු 42
සබ්බෙසු ධම්මෙසු 473
සබ්බෙසු ධම්මෙසු ච ඤාණදස්සී 345
සබ්බෙසං 467
සබ්බෝ කායෝ ථූලෝ අහොසි 388
සඛං 15
සඛං අදිත්තං පරිවජ්ජයෙය්‍ය 322
සඛං භූවං ඤාණමෙවෙව
ධම්මංපහාසෙසි සත්තෙ
අනුකම්පමානෝ 316
සඛං තං තායකාවඞ්ඝනං 474
සඛ්හමකොලොකෙ 124, 125
සහඤ්ඤතෝ 322
සඟියස්ස පරිබ්බාජකස්ස 351
සහොජතෝ 117
සම්ඛලඳසඵපහිණෝ 312
සමණබ්‍රාහ්මණා 352
සමිණා 110
සමිඤ්ජාසනස්ස ච 404
සම්මණෝ පවුච්චති තථත්තා 356
සම්පන්නා 465
සළථං 81
සළිනතමසාරෝ ලොකෝ 453
සවිත්‍රාගතා 334
සම්පෙනයි 372
සම්මයෙන 320
සම්මවට්ඨිතා 303
සම්වෙකඛිය 119
සම්මාගතානි 206
සම්මාගතෙ අසිතව්‍යාසස්ස
සාසනෙ 399
සම්මාදපෙයි 398
සම්මාදය 425
සම්මාධි 294
සම්මාධිනා හොන සමෝ න
විජ්ජති 215
සම්මාධිමානන්තරිකඤඤමාහු 215
සම්මානභාගං 399
සම්මානවාසෝ 19
සම්මානියා 25
සම්මාහිතෝ 215
සම්සෙදෙති පසාරෙති 180
සම්මාසී 356
සමූහකාංසෙ 124

පිටුඅංකය.

සමූපපිලවාසෝ 392
සමූහතා 312
සමෙච්ච 344, 471
සමෙච්ච ධම්මං 315
සමෙහි 342
සමෝ ,,
සමං 208
සමපත්තකාලිකා 239
සමපජ්ජාඅත්ති 106
සමපත්තාවරණං 480
සමපමූළෙහත්ථවිදූසු 412
සමපරායිකෝ 175
සමපරායෙ ච දුග්ගති 132
සමපරායෙ වා ,,
සමපස්සතං 104
සමපියෙන 123
සමඵුසමානෝ 392
සමබහුලා 278
සමබාධෝ 324
සමෙබාධිපත්තෝනා 348
සමෙබාධිං 345
සමෙබාධියගාහං 397
සමමදඤ්ඤය 409
සමමදදසා 409
සමමාදාඅයතානුපස්සිනෝ 408
සමමාපණිධි 253
සමමා සෝ 313
සමමා සෝ ලොකෙ ඉරියාතෝ 455
සමමුතියෝ 447, 450
සමමුතීං 448
සමමූළෙහා භිංසමත්තානං 378
සයනෙසු 457
ස යානහුම්ං යාඅත්වා 326
සයං 367, 425
සයං අත්තනා 446
සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා 108
සයං ඤානති 445
සයං න සෙවෙ 74
සයාති කම්මානි අනාදියනතං 240
සරණං ගවජ්ඡාමි 170
සරණං තං උපෙම 28
සරණං බහුත්තං 348
සරණං යනති 161
සරදරිව 396
සරිතං 12, 290
සලිලං 290

පිටුඅංකය.

ස ලොකං හජතෙ සිවං 119
සලලඝාතෙතා 374
සලලවිද්ධොව රූපති 414
සලලං 379
සවණාය 303
සවනති සබබධී සොතා 467
සවා 282
සවාහනං 332
සවිභූසං 452
ස වෙ පෙවච්ච න සොවති 174
ස වෙ මුනී ජාතිකඛයනතදස්සී 188
සවෙ වාවායතෝ 441
සවෙ සනෙනාති වුච්චති 442
ස සබබධමෙමසු විසෙනිභූතෝ–
යඛ්කිඤ්චි දිට්ඨංව සුතං මුතාවා 425
සසීසං පාරුනං 338
සසුං 123
සහසා 123
සහස්සමණ්ඩලං 396
සහාජතෙතත්තා 475
සහාය සම්පදං 63
සඛාව 219
සඛිරඤ්ඤසු 117
සඛෙයයුං 23
සාතියෙසු අනස්සාවී 441
සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානා 443
සාදුතරං 170, 172
සාධුකං මනසි කරොති 121
සාධු ඛො පන 368
සාධුසම්මතා බහුජ්ජනස්ස 353
සාධු හොති 316
සාධු 121, 345
සාධුති සුඛාන පතිතරූපෝ 317
සාමඤ්ඤමාහු තස්ස තං යො–
අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙ 429
සාමයිකං විමුත්තිං 71
සාමාකා 231
සාරථීනං පවරං 110
සාරූපම්මත්තතා විදිත්වා 314
සාරූපාහි 336
සාරං 13
සාලිනම්නනං 232
සාවකෝ 321, 322
සාවජ්ජානවජ්ජං 448
සාවත්ථියං 245
සා වෙ වාචා 336
සාවෙ වාචානම්ුත්තමා 337

පිටුඅංකය.

සාහසෘ 454
සිඛෙඛථ 417
සිඛෙඛථ මෙත්තිකං විපහාතවෙ 431
සිඛෙඛ නිබ්බාණමත්තමනෝ 471
සිහෝ 218
සිනෙහමසස නාභුපවෙවෙජ 188
සිපපං 255
සියා 218
සිරිංසපා 68
සිවං 345
සීඝසරං 12
සීඝසොතං 290
සීතිභූතං 385
සීතං අවවුණාහ 458
සීමන්තානං විනෙතාරං 346
සීලවන්තෝ 420
සීලං 281
සීහෝ 86
සුභං ව 155
සු 170, 219
සුකතෙ 283
සුකිත්තිතං ගොතමනුපධිතං 471
සුඛසලසමපඨඨං 396
සුඛසදෙව් කුසලං පුවජ් 465
සුඛමාවහති 171
සුඛා 319
සුඛනති දිවය අරියෙහි සඛකා-
යසස උපරොධනං 412
සුඛිහතතා 141
සුඛිතා ,,
සුඛං 170
සුඛං දුකඛසදව 81
සුඛං දුඛං වා 444
සුගතසස සාවඨා 216
සුගතෙ 29
සුගතෙසු 390
සුවිණෙණා 171
සුවිණෙණා 170
සුවිවසනෙ 394
සුවිං 215
සුවී 326
සුජාතා 373
සුජෙඛ 344
සුසදසතා ලොකංඅවෙකඛසසු 478
සුණාහි 121
සුණෙයය සකඛාවව 292

පිටුඅංකය.

සුතවා 314
සුතසසවසස 305
සුතං පවසස 305
සුඛාන 183
සුඛාන ඛොසං 398
සුඛාන තව සාසනං 413
සුඛාන ධමමං සුගතෙන-
දෙසිතං 321
සුඛාන නාගසස අපන-
ම්සසනති ඉතෝ 476
සුඛානහං වීරමකාමකාමිං 475
සුඛා රූසිතෝ බහුං වාචං-
සමණානං වා පුථුවවාදානං 425
සුදිට්ඨං වත නෝ අජජ 161
සුදෙසිතානි 219
සුදධිමාහ 438
සුදධී 345
සුඛෝ නිරොසෝ විමලෝ-
අඛාවෝ 344
සුඛං 384
සුනදරිඛනාරඛාජෝ 338
සුනදරිඛාය නදියා තීරෙ 338
සුපණිහිතෝ 151
සුපිනා 312
සුපිනනෙනපි නාගමා 282
සුපිනං 452
සුපහානං සුවුට්ඨිතං 161
සුපසුතතා 217
සුපවුතෙතා 319
සුභතෝ නං මඤඤති බාලෝ 182
සුභාසිතා 255
සුභාසිතා ඛොති 334
සුභාසිතං 335
සුභාසිතං යෙව භාසති ,,
සුමනා භවනාදු 206
සුමෙධං 161
සුරතං 354
සුරුවි 373
සුවචෝ වසස 140
සුවණණවණණා 373
සුවණණසස 64
සුවාමී 391
සුවිජානෝ භවං ඛොති 114
සුවිජානෝ ඛොති 115
සුසඛිතා 23
සුසණඨානා 27

පිටුඅංකය.

සුසමාහිතින්ද්‍රියා 342
සුඤ්ඤතඤ්ච 183
සුසික්ඛිතෝ 255
සුසිරං 182
සුසුඛාදයෝ 373
සුසුසුසමනා 319
සුසුසුසංලහෙතෙ පඤ්ඤං 174, 175
සුරා 371
සෙ 16, 29
සෙඛා 468
සෙඛෝ නං පරිජානාති 133
සෙට්ඨා සමංසෙවිතබ්බා සහායා 63
සෙදජල්ලිකා 182
සෙන මානෙන 124
සෙනාසනානි 87
සෙමහඤ්ච 182
සෙය්‍යථාපි නාම 106
සෙය්‍යථිදං 353, 371
සෙරිතං 55
සෙලනාති 395
සෙවතා 248
සෙවනාති 89
සෙවෙථ නං 320
සෙහි දූරෙහි 118
සෙහි ධම්මෙහි 282
සෝ 127, 187
සෝ අඝකාඝ විසයෙ අලකඝ සමංඝතෙ 464
සෝ ඉමං ලොකං 367
සෝ උපඨං කිමෙය්‍ය 447
සෝකපරිදුවඤ්ච 470
සෝකස්ස 465
සෝ ඛෝ නං පරිජානාති 183
සෝ ච රජ්ජං පත්ථයති 118
සෝවති 435
සෝණිං 118
සෝතා 303
සෝතානං සංවරං බ්‍රූමි 467
සෝතාවධානූපනිසූපපන්නෙ 291
සෝතෙසු 237
සෝතෙසු ගුත්තෙසා 459
සෝතෙහි පුට්ඨෝ බහුධා 458
සෝචඨානං 248
සෝපි තයා මනසිකතෝ 317
සෝ භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං 9

පිටුඅංකය.

සෝඛෙහස්ස 405
සෝමනස්ස දෙමනස්සං 81
සෝ මෙ තිමන්නතිතෝ 370
සෝරච්චං 102, 281, 294
සෝරච්චං මෙ පමෝචනං 101
සෝ තං 354
සඞ්ඛාතධම්මෝ 86
සඞ්ඛාතිගෝ 237
සංයතත්තා 279
සංයමෙන 387
සංයමං 292
සංයොජනියෙහි විප්පමුත්තෙසා 313
සංයොජනඤ්ඤාතිඛයන්ත–දස්සී 344
සංවරං බ්‍රූමි 467
සංවිභජෙථ 323
සංවුතෝ පාතිමොක්ඛසම්මං 298
සංසඞ්ඝජානස්ස 47
සංසාරඤ්චුභයං වුත්තුපපානං 356
සංසාරං 355
සංසීනපතෙනා 61
සංසුද්ධගහණීකෝ 380
සංසුද්ධාචාරණා 154
සංසුද්ධජීවෝ 314
සංසුද්ධපඤ්ඤ කුසලා වුත්තිමා 445
සෙනාහණියං දුක්ඛම්දං පහොති 48
ඝතං 391
ඝදයනිස්සිතං 454
ඝනති 122, 123
ඝනත්වා කිඤ්චික්ඛමාදෙති 123
ඝඤ්ඣ 150, 399
ඝවේ 170
ඝාපෙති අත්ථං 49
ඝායතෙ වාපි තස්ස සා 431
ඝිත්වමඤ්ඤං 472
ඝිත්වා කාමෙ පරෙවරෙ 400
ඝිම්වනස්ස පස්සතෝ 327
ඝිරිං තරන්තං 240
ඝිනාති අඤ්ඤෙ තතෝ සබ්බමාහ 426
ඝිතා නරා 417
ඝිතාය 353
ඝියමානෙ 354
ඝුරං ගොතමසාසනා 474
ඝුරං වා 208
ඝෙතු 33